DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

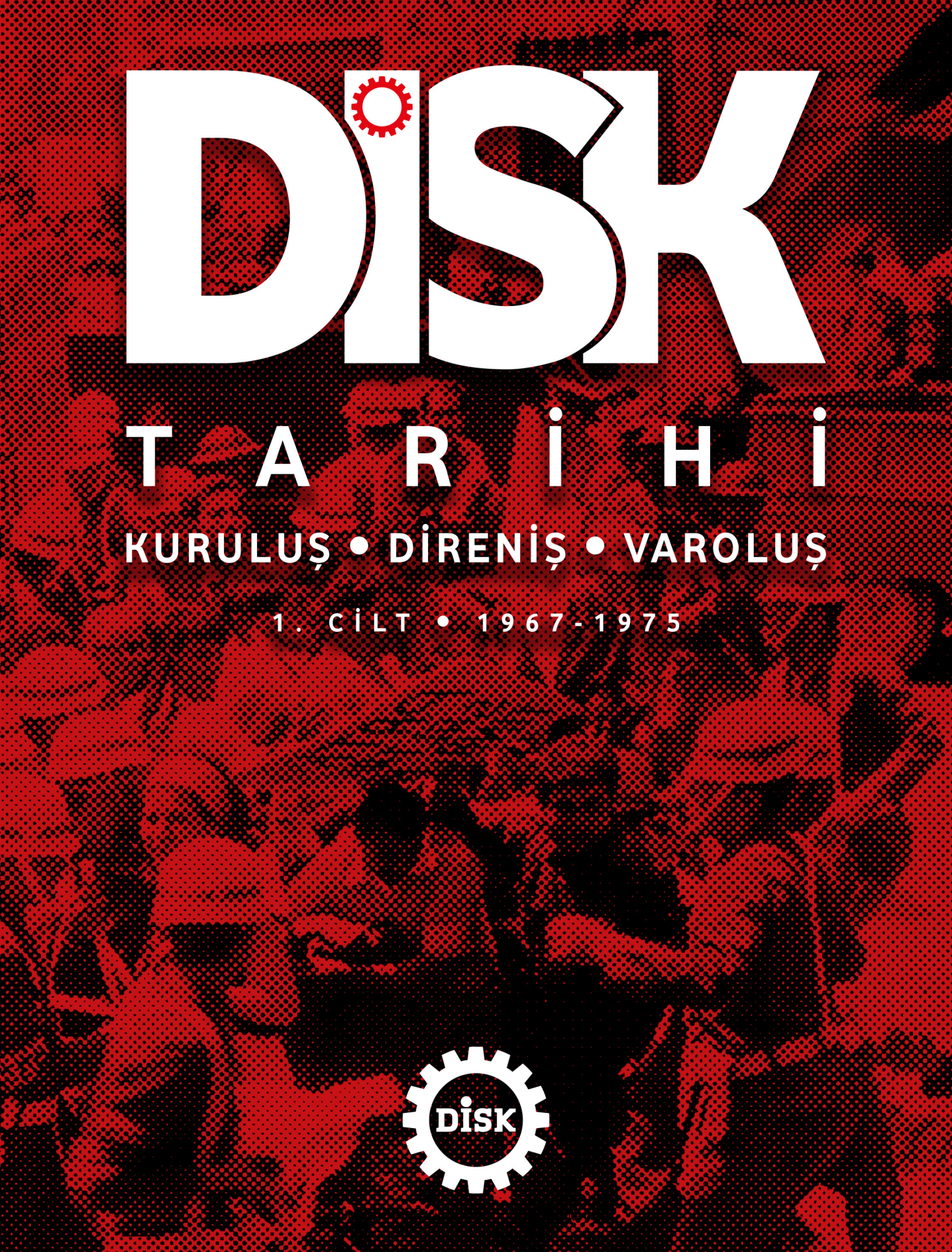
• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

DİSK

TARİHİ

KURULUŞ • DİRENİŞ • VAROLUŞ

1. CİLT • 1967-1975

DİSK TARİHİ

KURULUŞ • DİRENİŞ • VAROLUŞ

1. CİLT • 1967-1975

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİSK AR

Bu kitap Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi (DİSK-AR) tarafından yayına hazırlanmıştır.

DİSK Tarihi

Kuruluş, Direniş, Varoluş

Cilt 1 • 1967–1975

DİSK Yayınları No: 78 • İstanbul

E-kitap yayın tarihi: Mart 2020

ISBN (Tk.): 978-605-06165-2-1
ISBN (Cilt 1): 978-605-06165-3-8

Editör: **Aziz Çelik**

Bu yayın para ile satılamaz.

Bu kitapta yer alan imzalı ve imzasız yazılar editörün ve yazarların sorumluluğunda olup DİSK açısından kurumsal görüş niteliği ve bağlayıcılık taşımaz.

Kitapta yer alan bilgi, belge ve diğer görsel malzemeler kaynak göstermek koşulu ile kullanılabilir.

Adres: Dikilitaş Mahallesi Eren Sokak No: 4 Beşiktaş/İSTANBUL

Tel: (0212) 291 00 05 - 06 • **Fax:** (0212) 240 42 09

E-posta: diskar@disk.org.tr | disk@disk.org.tr

Web: www.disk.org.tr

facebook & twitter: @diskarastirma | @diskinsesi

Tasarım: Can Kaya

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİSK TARİHİ

KURULUŞ • DİRENİŞ • VAROLUŞ

1. CİLT • 1967-1975

Editör

Aziz Çelik

Yayın Danışmanları (1. Cilt)

Can Şafak, Ergün İşeri

Araştırma ve Arşiv (DİSK-AR)

Deniz Beyazbulut, Zeynep Kandaz, Meliha Kaplan

Katkıda Bulunan Yazarlar (1. Cilt)

Süreyya Algül, Zafer Aydın, Aziz Çelik, M. Hakan Koçak, Can Şafak Melih Biçer, Kıvanç Eliaçık, Ece Göktürk, Tevfik Güneş, Ergün İşeri Necdet Okcan

Tasarım

Can Kaya

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Teşekkür

DİSK Tarihi kitabı kolektif bir çabanın, çalışmanın ve emeğin ürünü. Bu kitabın arkasında yazar ve araştırmacı olarak katkıda bulunanların yanında, belge ve fotoğraf sağlayanlar, metni okuyup önerilerini iletenler, fotoğraf ve belgenin yeri ve zamanı için yardım edenler, yazım kuralları konusunda imdada yetişenler, belge tarayanlar, hazırlık toplantılarına katılıp önerilerde bulunanlar ve daha birçok konuda katkı sağlayanlardan oluşan geniş bir dayanışma ağı var. Onlar olmasaydı bu kitap olmazdı. Aşağıda *DİSK Tarihi* kitabının 1. cildine katkı veren kişi ve kurumlar yer alıyor. Teşekkür size...

DİSK Yönetim Kurulu

Ahmet Asena
Ahmet Makal
Alpay Biber
Attila Aşut
Aydın Engin
Aziz Çelik
Berdan Dere
Bülent Coşkungür (*)
Bülent Erdem
Can Kaya
Can Şafak
Ceyhun Güler
Cumhuriyet gazetesi
Deniz Beyazbulut
Deniz Fırat
Ece Göktürk
Ercüment Tahiroğlu
Erden Akbulut
Ergün İşeri
Fahrettin E. Erdoğan
Fahri Aral
Faruk Pekin
Feridun Gürgöz (*)
Gülsev Toksöz
Kıvanç Eliaçık
M. Dilan Kıran
M. Hakan Koçak
Maden-İş Tarihi Çalışma Grubu
Mehmet Atay
Melih Biçer
Meliha Kaplan
Mete Sönmez
Necdet Okcan
Nejat Firuz
Olcay Büyüktaş
Sebahattin Gerçeker
Selim Mahmutoğlu
Serhat Salihoğlu
Sina Pamukçu (*)
Süreyya Algül
Tarih Vakfı
Tevfik Güneş
Tom Etty
Tonguç Çoban
Tuba Akekmekçi
TÜSTAV
Umar Karatepe
USTE/IISH
Üzeyir Ataman
Yavuz Yüceur
Yıldırım Koç
Zafer Aydın
Zeynep Kandaz

(*) Aramızdan ayrılanlar. Saygıyla anıyoruz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Demir,
kömür
ve şeker
ve kırmızı bakır
ve mensucat
ve sevda ve zulüm ve hayat
ve bilcümle sanayi kollarının
ve gökyüzü
ve sahra
ve mavi okyanus
ve kederli nehir yollarının,
sürülmüş toprağın ve şehirlerin bahtı
bir şafak vakti değişmiş olur,
bir şafak vakti karanlığın kenarından
onlar ağır ellerini toprağa basıp
doğruldukları zaman.

En bilgin aynalara
en renkli şekilleri aksettiren onlardır.
Asırda onlar yendi, onlar yenildi.
Çok sözler edildi onlara dair
ve onlar için:
zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri yoktur,
denildi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR 23

SUNUŞ 27

KİTABIMIZ HAKKINDA 29

Birinci Bölüm

KÖKLER VE ÖNCÜLER: DİSK'E GİDEN YOL 38

OSMANLI VE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNİN MİRASI 41

DİSK'in Tarihsel Kökleri 41

Osmanlı'nın Son Döneminde İşçi Hareketleri ve Örgütlenmeler 42

İlk İşçi Hareketleri ve Grevler 43

Osmanlı'nın Son Dönemlerinde İşçi Örgütlenmeleri 44

1908'den 1946'ya Türkiye'de Sendikacılık 45

1908 Grevleri 45

İlk Sendika ve Grev Kanunu: Ta'til-i Eşgal 46

"Muzır Sendikalar" 47

2. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e İşçi Hareketleri 48

Erken Cumhuriyet ve Tek Parti Döneminde İşçi Hareketleri 49

İzmir İktisat Kongresi'nde İşçi Talepleri 49

İşçi Örgütlenmeleri 50

İşçi Hareketini Birleştirme Çabaları 50

Türkiye Umum Amele Birliği 51

Amele Teali Cemiyeti 52

Takrir-i Sükûn (Sus Kanunu) ve İşçi Hareketleri 53

1930'larda İşçiler 53

Takrir-i Sükûn Kanunu 53

Fiili Yasak Rejimi ve Güdümlü İşçi Cemiyetleri 55

1936 İş Kanunu 55

Türk Ceza Kanunu ve 1938 Cemiyetler Kanunu 57

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1946 Sendikacılığı: Özgür Sendikacılığın Kısa Ömrü 58
Öncüler: İşçilerin Üzeyir Babası: Üzeyir Avni Kuran 60
Öncüler: Yusuf Sıdal 62
1947 Sendikacılığı: Grevsiz ve Siyasetsiz Sendikacılık 64
Grev Fobisi 65
"Kifayetsiz ve Antidemokratik Bir Kanun" 65
Grevi Telin ve Red Eden İşçi ve Sendika 66
1947 Sendikaları: Parçalı, Yerel ve Zayıf 66
Öncüler 68
İstanbul İşçi Sendikaları Birliği: İşçilerin Senatosu 69
Türk-İş'in Kuruluşu 70
Şaban Yıldız: Her Şeyi Sınıf Güdümüzle Yaptık 71
Öncüler: Şaban Yıldız 72
Türkiye Tipi (Milli Tip) Sendikacılığın Doğuşu 73
Kamu Kesimi Sendikacılığı 74
1950'LERDE EMEK HAREKETİ 75
Miting Girişimleri 76
Grev Hakkı Mücadelesi 77
İşçi Hareketinin Entelektüel Gelişimi 77
Sonuç 78
1960'LAR: TÜRKİYE İŞÇİ SINIFININ TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI 79
Geçmişin Mirası 79
27 Mayıs'ın Gölgesi 80
Antikomünizmin ve Milliyetçiliğin Kıskacında Sendikacılık 82
İthal İkameci Sanayileşme ve Sendikacılık 83
İşçi Sınıfının Nicel Varlığı-Sanayi İşçisinin Yükselişi 84
Sendikal Hakların Kurumsallaşması 85
274 ve 275 Sayılı Sendikal Yasalar 87
Bütün İşçiler İçin Özgür Sendikalaşma Hakkı 87
Toplu Pazarlık Rejimine Geçiş 88
Sendikal Hakların Üvey Evladı: Kamu Görevlileri 89
Türk-İş ve Partiler Üstü Politika 91
Türkiye İşçi Partisi: "Umuttan Yalnızlığa" İşçilerin Partileşmesi 93
Yükselen ve Merkezileşen Sendikacılık 94
Türk-İş Üzerinde Artan ABD Nüfuzu 97
Uluslararası Sendikal Hareketin DİSK'e Olumlu Etkisi 98
Sendikalaşma Oranları 99
DİSK'in Kuruluşu Öncesi Yükselen Sınıf Mücadelesi 100
Artan Grev Eğilimi 101

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Saraçhane Mitingi: İşçi Sınıfının Ayağa Kalktığı Gün 102
Direnişler ve İşgaller 104
"Kanunsuz" Bir Grev: Kavel 1963 105

İkinci Bölüm

KURULUŞ (1966–1967) 108

KURULUŞUN ARİFESİ 111
Türk-İş'te Yarılma 112
Türk Hür-İş Konfederasyonu ve Dayanışma Konseyi 113
Kozlu Direnişi (1965) 114
1965 Genel Seçimleri ve Türk-İş'in 1966 Genel Kurulu 115
Maden-İş'in Yeni Konfederasyon Kararı 116
Maden-İş Genel Yönetim Kurulu'nun 26 Ocak 1966 Kararı ve Büyük And 117
Paşabahçe Grevinin Sınırlı Etkisi 118
Petrol-İş ve Kristal-İş DİSK'e neden katılmadı? 120
Sendikalar Arası Dayanışma Anlaşması (SADA) 120
Sendikalar Arası Dayanışma Anlaşması (SADA) 122

KURULUŞUN ÖYKÜSÜ 125
Kuruluş Hazırlıkları 125
Aralık 1966: Ön Hazırlıklar 125
Karar Günü: 14 Ocak 1967 128
14 Ocak 1967 Ortak Bildirisi 131
İlginç Bir Karar: SADA+Kimya-İş 132
Kuruluş Genel Kuruluna Doğru 133
Kurucu Beşli Nasıl Saptandı? 134
Kuruluş Genel Kurulları: 12 Şubat 1967 134
Türk-İş'in İhraç Kararı ve Türkler'in Tarihi Cevabı 137
Arolat Anlatıyor: Uçurulamayan Güvercinler 138
"DİSK TİP Malatya Kongresi Kararıyla Kuruldu" Efsanesi 139
DİSK Kuruluş Genel Kurulları 140
Hükümet Komiseri Raporu 140
Kemal Türkler'in Tarihi Telgrafı 142
Kurucu Başkanlar Anlatıyor 146

KURUCU SENDİKALAR 149
Türkiye Maden-İş 149
Lastik-İş 150
Basın-İş 151
Türkiye Gıda-İş 151
Türk Maden-İş 152

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KURUCULARIN ÖYKÜSÜ 153
Kemal Türkler: Adı Sınıf Mücadelesi ile Anılan Sendikacı 153
Bitmeyen Kavganın Sendikacısı: Rıza Kuas 159
Entelektüel Sendikacı: İbrahim Güzelce 164
İbrahim Güzelce: Bir Mayıs 165
Kemal Nebioğlu 167
Güzelce İçin Ne Dediler? 167
Mehmet Alpdündar 169
Kemal Sülker Okur: Vakanüvis Genel Sekreter 172
KURUCU OL(A)MAYAN SENDİKALAR 177
Bank-İş 178
Erol Toy Anlatıyor 178
Kimya-İş 178
Türkiye-İş 179
Sendikaların Uzun ve Kısa Adlarının Kullanımı 179
Tekstil 180
Yapı İşçileri Sendikası (YİS) (İstanbul) 181
Gemi Adamları Sendikası 182
Basın-İş (Ankara) 183
Pancar-İş 184
Yapı-İş (Ankara) 184
Petkim-İş ve Taşıt-İş 184
Fukara Tahir'in Ölümü 185
DİSK'İN KURULUŞ NEDENLERİ VE İLKELERİ 187
DİSK'in Kuruluş Nedenleri 187
Türk-İş'ten Ayrılma Gerekçeleri 188
Örgütsel ve Tüzüksel Gerekçeler 188
Mannesman Grevi ve Karabük Olayları 189
Partilerüstü Politika ve Sendika-Siyaset İlişkileri Hakkında Gerekçeler 190
ABD Yardımı Konusundaki Gerekçeler 190
Kişisel Gerekçeler 190
Temel Ayrılık Gerekçesi Neydi? 191
"Türk-İş Sağa Kaymıştır" 191
"Türk-İş, Milli Bir Kuruluş Olmaktan Çıkmıştır" 193
Kuruluş İlkeleri 194
"Gerçek Bir İşçi Konfederasyonu" 194
AID Yardımları ve DİSK'in Eleştirileri 195
Kuruluş Bildirisi: İşçi Sınıfının Devrimci Gücü 197
DİSK'in Yardım Alma Görüşü 198

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1961 Anayasası'na Bağlılık 198
Emperyalizm ve Kapitalizm Karşıtlığı 199
Devrimci Örgütlenme Anlayışı: 16 İşkolu ve Merkeziyetçilik 199

ÖRGÜT OLARAK DİSK 201

DİSK'in İlk Amblemi ve Logosu 201
DİSK'in Amaç ve İlkeleri 202
Örgütlenme Anlayışı 203
DİSK'in İlk Mekânları 203
DİSK Üyeliği 204
DİSK Örgütü 205
Genel Kurul: DİSK'in En Yüksek Organı 205
Temsilciler Kurulu: Danışma Organı 206
İşkolu Temsiline Dayalı Yönetim Kurulu 206
İki Parçalı Yürütme Kurulu 206
Veto Yetkisine Sahip Genel Başkan 207
Genel Başkan Vekilliği 208
Genel Sekreter: "DİSK'in Kalbi" 208
Genel Başkan ve Genel Sekreter Yardımcıları 209
Bölge Temsilcileri 209
İhtilafları Uzlaştırma ve Çözüm Komisyonu 209
Sina Pamukçu: "Demirbaş" Genel Sekreter Yardımcısı 210
Denetim ve Onur Kurulları 211
Akçalı Konular 212
Birleşik Grev Fonu 212

KURULUŞUN YANKILARI 213

"Derin" Devletin Tutumu 213
Türk-İş Yönetiminin Telaşı ve Kehaneti 215
Genelkurmay Başkanlığı'nın DİSK Yazısı 215
DİSK Hakkında Asılsız İftiralar 217
DİSK Fobisi 218
Türk-İş'ten DİSK'e Karşı Fiili Saldırı 219
Türk-İş'in DİSK İle Mücadele Kararı 221
Türk-İş Yönetiminden Örgüte Gizli Yazı (1) 222
Türk-İş Yönetiminden Örgüte Gizli Yazı (2) 224
Türk-İş Yönetiminin ABD Sendikaları ile DİSK'i Çökertme Yazışmaları 228
ABD Sendikalarının Tutumu 229
DİSK'in "D"sinin İngilizcesi 231
İşverenler Nasıl Karşıladı? 232

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KURULUŞ ÜSTÜNE DEĞERLENDİRMELER 235
Basında DİSK'in Kuruluşu 235
Bilim Dünyası DİSK'in Tuttuğu Yolu Haklı Buluyor 237
DİSK Aleyhinde Yazılanlara Yanıt 247

Üçüncü Bölüm

VAROLUŞ VE DİRENİŞ (1967–1970) 250

KURULUŞUN ARDINDAN 253
Zonguldak'ta Kurşunlanan İşçiler Anıldı 255

ÖRGÜTSEL DURUM 257
Merkeziyetçi Örgüt Yapısı 257
DİSK Anatüzüğü'nde Yer Alan 16 İşkolu 259

GENEL KURULLAR 261
1. Genel Kurul (15 Haziran 1967): 261
Mütevazı Ama Kararlı 261
1. Genel Kurul Kararları 262
1. Genel Kurul'da Seçimler 262
1. Genel Kurul Kararları 264
Güzelce'nin Vedası 267
2. Genel Kurul (24–25 Şubat 1968): İmkânsızlıklar ve Mütevazı Çalışmalar 268
2. Genel Kurul'da Yapılan Anatüzük Değişiklikleri 269
2. Genel Kurul'da Dikkat Çekici Kararlar 269
2. Genel Kurul'da Yapılan Tüzük Değişiklikleri 270
Genel Sekreter'in Nasıl Seçileceği Tartışması ve Nusret Önsüer'in İhraç Talebi 272
2. Genel Kurul Kararları 273
2. Genel Kurul'da Seçimler 274
3. Genel Kurul (13–15 Şubat 1970): Varlığını Kabul Ettiren DİSK 275
Kemal Türkler'in Kısa Süren İstifası 276
3. Genel Kurul'un Önemli Kararları 278
3. Genel Kurul'da Seçimler 278
3. Genel Kurul'un Önemli Kararları 279

ÖRGÜTLENME ÇALIŞMALARI 281
"DİSK Kurulmadan Önce Sendikalarımızın Durumu ve Bugünkü Başarıları" 282
Örgütlenmede Zorluklar ve Başarılar 282
Türkiye Maden-İş: Yok Olmadan Büyümeye 283
Türkiye Gıda-İş: Örgütlenme Özgürlüğüne Kavuştu 283
Lastik-İş: Yıkmak İçin Sarı Sendikalar Kurdular 284
Basın-İş: Örgütlenmede Yüz Ağartıcı Gelişmeler 284
Kimya-İş: İlaç Tröstleriyle Başarılı Mücadeleler 284

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Üye Sendikalar 285
"Yargı ve İdare Sarı Sendikaları Koruyor" 286
Özgür-İş 291
DİSK'in Üye Sayısı 292
Mali Durum 297
DİSK'İN SENDİKAL POLİTİKALARI 299
Asgari Ücrette Bilimsel Esaslar 299
DİSK'in İlk Asgari Ücret Raporu 299
12 Ay ve 37 Toplantıda Saptanan Asgari Ücret 300
"Asgari Ücret Sosyal Bir Ücrettir" 302
İşsizlik ve İşçi Göçü 302
931 Sayılı İş Kanunu 303
Asgari Ücreti Azami Ücret Olarak Görüyorlar 303
"İşsizlik Montaj Sanayi ve İnşaatla Çözülmez" 304
TİP'in İş Kanunu İptali İçin AYM Başvurusu 305
Sosyal Güvenlikte Özerk Yapı Talebi 306
Sigorta Hastaneleri İşçilerden Alınıyor 307
Referandum 308
Toplu Pazarlık 309
DİSK VE SİYASET 311
Sosyalizmi Savunan DİSK 311
"Sosyalist Türkiye, İşçi Sınıfının Öncülüğünde Kurulacaktır" 312
DİSK'in Demokratik Hak ve Özgürlükler Savunusu ve "Nizam Kanunu" 312
"Faşizme 'Geç' Demeyeceğiz" 313
"Çalışma Hayatına da Memlekete de Faşizmi Getiremeyecekler" 314
DİSK ve TİP İlişkileri 315
DİSK'in TİP ile İlişkisinde Özerk Tutumu 317
1969 Seçimleri ve DİSK 321
Türkler'e Göre Sendika-Parti İlişkisi 321
TİP'e Verilen Desteğin Gerekçesi 322
TİP'in Parlamentodaki Gücünün Zayıflaması 323
DİSK'in TİP'e Destek Bildirisi 324
Hayal Kırıklığı ve Umut 325
1969 Seçimlerinin Ardından 327
Soldaki Bölünmeler Karşısında DİSK 327
Güçbirliği ve Demokratik Direnme Kararları 327
Ehliiman Tuncer'in Cumhuriyet Senatörü Adayı Gösterilmesi 328
DİSK'in Ortak Cephe Önerisi 329
TİP İçindeki Tartışmalarda DİSK'in Tutumu 329

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Devrimci Güçbirliği Girişimi 330
İrtica Karşısında Bilimi ve Aydınlığı Savunan DİSK 331
Parçalanan ve Bölünen Sol İçinde DİSK'in Yeri 332
DİSK: İrticaa Karşı Her Zamandan Çok Uyanık Olunmalı 336
İmran Öktem'in Cenazesine Saldırı ve DİSK'in Tepkisi 336
Kayseri Provokasyonu ve DİSK'in Tepkisi 337
"Kardeşi Kardeşe Öldürtme Provası Yaptırılıyor" 338
Enternasyonalist DİSK 338
Vietnam Savaşı ve DİSK 338
DİSK Çekoslovakya'nın İşgaline Karşı Çıktı 339
DİSK'in TRT ile Tarafsızlık Mücadelesi 339
Russell Mahkemesi'ne Destek 340
Vietnam Sorunu ve Sendikalar 341
Kıbrıs Sorunu ve DİSK 341
DİRENEN İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU 343
Yürüyüş ve Mitingler 344
İş Kanunu'nu Protesto Mitingi, 24 Haziran 1967 344
Uyanış Mitingi (Birinci) 345
Uyanış Mitingi (İkinci) 346
6. Filo'yu Protesto Eylemleri ve Kanlı Pazar (1969) 348
Türkler: 16 Şubat İrticaın Hortlaması, İktidarın Yüz Karasıdır 348
"6. Filo Defol, Git!" 349
Tuncer: "Cihatçıların" Cinayetlerinin Tek Sorumlusu İktidardır 350
1 Mayıs ve DİSK 351
Kanlı Pazar Tanıklığı 351
DİSK'in 1 Mayıs 1969 Mesajı 352
Büyük Öğretmen Yürüyüşü ve Boykotu 353
DİSK'in 1 Mayıs 1970 Bildirisi 354
Grevler 356
Direnişler ve İşgaller 357
Derby İşgali (1968) 357
İşçinin Onuru ve Sendikası İçin: Singer İşgali (1969) 360
Sen Üstünü Aratma, Gerisini Sendikana Bırak! 361
DİSK'in 1969–1970 Direniş ve İşgalleri 365
Türk Demir Döküm Önünde Mahşeri Bir Kalabalık Vardı 365
Horoz Çivi Direnişi 367
Rabak Direnişi 368
Gamak: "Mezarlardan çıktılar bayram benim neyime..." 368
"Çekip Şerif'i vurdular bayram benim neyime" 369

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MESS Takipte! 372
Sarı Sendikalardan Kopan Kopana 372
Sungurlar'da İşgal Var! 373
DİSK'in "Direnme Hakkı" Vurgusu 375
15–16 HAZİRAN 1970: BÜYÜK İŞÇİ DİRENİŞİ 377
DİSK'i Yok Etme Yasası ve İşçi Sınıfının Direnişi 378
Türk-İş ve AP'nin Sendikal Yasaları Değiştirme Girişimi 379
DİSK: 274 ve 275'in Aksayan Yönleri Değiştirilmeliydi 381
Tasarıya Tepkiler 382
Tasarının Meclis Müzakereleri 384
DİSK'in Yasayı Engelleme Çabaları 387
Kemal Türkler'in Tarihi Konuşması 389
Türkler: "Direnişe Geçmemiz Gerekiyor" 390
Memet Ertürk Anlatıyor 392
15 Haziran 1970: Birinci Uzun Gün 392
16 Haziran 1970: İkinci Uzun Gün 394
Otosan Temsilcisi Mehmet Karaca Anlatıyor 398
Gözaltılar, Tutuklamalar, Davalar 398
İşten Çıkarılanlar ve Tutuklamalar 400
1317 Sayılı Kanun'un Akıbeti 400
Selim Mahmutoğlu: 15-16 Haziran'da Başarının Sırrı Neydi? 402
Türk-İş'in Tutumu 403
Halil Tunç'un Anayasa Mahkemesi Önündeki Tahrifatı 404
15-16 Haziran'in Etkileri 405
DİSK'in ILO Başvurusu 405

Dördüncü Bölüm

12 MART VE SONRASINDA DİSK (1971–1975) 408
15–16 HAZİRAN İLE 12 MART ARASINDA DİSK 411
15-16 Haziran'dan Hemen Sonra DİSK 412
Dayanışma Kampanyası 415
DİSK'in El Konan Karar Defteri 416
DİSK Gazetesinin Ankara'da Yayımlanması 418
Uğur Cankoçak'a Hapis Cezası 419
15-16 Haziran'ın Ardından DİSK-Türk-İş İlişkileri 420
Siyasal Gelişmelere İlişkin Çalışmalar 420
DİSK'e Saldırı Demirsoy'un Talimatı ile Yapıldı 421
15-16 Haziran'ın Hemen Ardından MİSK Kuruldu 422
15-16 Haziran ile 12 Mart Arası Direnişler 423

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Gislaved İşgali: İşçi Kanı Döküldü 423
DİSK: Şiddetin Şiddeti Davet Ettiği Bilinen Bir Sosyal Gerçektir 425
Gislaved'de İkinci Ölüm 426
Savcılık: Polis Öldürdü Ama Suç Unsuru Yok 428
Çukurova Direnişleri (1970) 429
DİSK'e Akan İşçiye Karşı Şiddet 430
Mehmet Atay: Tekstil Patronlarının DİSK Korkusu 432
1970 Adana Olayları 433
"Necmettin'i Vurdular" 435
Emperyalizmin ve Kapitalizmin Uşakları Necmettin'i Vurdular 436
12 MART DÖNEMİNDE DİSK 439
12 Mart Baskı Rejimi 439
12 Mart Muhtırası 440
Baskılar, Tutuklamalar ve İdamlar 441
12 Mart Anayasa Değişiklikleri 442
12 Mart ve Sendikal Haklar 443
DİSK'in 12 Mart Dönemindeki Tutumu 445
DİSK Yürütme Kurulunun 12 Mart Muhtırasına İlişkin Kararı 447
DİSK'in İngiliz Teknisyenlerin Kaçırılması Hakkında Bildirisi 450
DİSK'in Sessiz Sendikacılık Yılları (1971–1974) 450
DİSK'in Görüş ve Açıklamalarında Değişim 450
DİSK SONRASI TÜRK-İŞ'TE SOSYAL DEMOKRAT MUHALEFET 453
Dörtler Raporu 453
"Dörtlü Rapor DİSK Kurucularını Doğruladı" 454
On İkiler Raporu 455
Dörtler Raporu'nun Önsözü 456
Sosyal Demokrat Sendikacılar Konseyi 457
Türk-İş 9. Genel Kurulu ve Sosyal Demokratların Tasfiyesi 457
DİSK'in TÜRK-İŞ'le Birleşmesi Asla Söz Konusu Değildir 458
ÖRGÜTSEL GELİŞMELER 461
4. Genel Kurul (1973) 463
Özcan Kesgeç 463
Kemal Türkler'in TİSK 9. Genel Kurulu'nda Yaptığı Konuşma (27 Nisan 1972) 464
Genel Kurul Tartışmaları 464
4. Genel Kurul Kararları 464
Anatüzük Değişiklikleri: Yönetimin Yetkileri Arttı 465
4. Genel Kurul Kararları 466
4. Genel Kurul'da Zorlu Seçimler 470

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Örgütlenme ve Üye Sendikalar 471
Hilmi Güner 472
Dinçer Doğu 472
Turgut Gökdere 473
Kenan Akman 473
DİSK'e Artan İlgi ve Nedenleri 474
Bağımsız Sendikalar: Türkiye Bağımsız İşçi Sendikaları Direniş Komitesi'nden DİSK'e 476
Gönen Toplantısı ve Protokolü: Bağımsız Sendikalar DİSK'e Yöneliyor 477
Üye Sendikalar 478
1970–1971 Yılları 479
1973'te Üye Olan Sendikalar 481
1974'te Üye Olan Sendikalar 482
1975 (5. Genel Kurul Öncesi) Üyelikleri 484
DİSK'e Üye Olma Girişimleri 487
DİSK'in Üye Sayısı 488
DİSK'in Mali Durumu 489
DİSK'İN SENDİKAL POLİTİKALARI 495
İşçinin Sendikasını Serbestçe Seçmesi: Referandum 495
Referandum Nedir? 496
70'lerin Başlarında İlk Referandum Uygulamaları 496
Referanduma Yargı Engeli 497
İrade Beyanı ve Durum Tespiti 497
Türk-İş'in Tezi 499
Yargı Tarafından 1970'lerde Geliştirilen Bir Referandum Modeli 499
DİSK'in Bir Referandum Kararı 501
DİSK'in Referandum Görüşü 502
DİSK'in Referandum Tezi 503
Sonuç 504
DİSK İlkeleri Yaygınlık Kazanıyor 505
Toplu İş Sözleşmeleri, Ücret ve Asgari Ücret 506
Halk Sektörü ve Hayat Holding 507
Oynak Merdiven Sistemi 508
Kemal Türkler'in Halk Sektörü Konusunda Görüşleri 510
Konut Sorunu: "Devlet ve SSK Ucuz Maliyetli Konutlar Yapmalı" 511
DİSK VE SİYASET 513
DİSK ve Sosyalizm 513
TİP'in Kapatılması ve DİSK'lilerin Partisiz Kalması 514
12 Mart ve DİSK–TİP İlişkisinin Sonu 515
Ecevit'in Genel Başkanlığı ve 1973 Seçimleri 516

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Seçimlerde DİSK'in Tutumu 516
1973 Seçimleri 516
Soldaki Parçalanmalar ve DİSK'in Dikkatli Tutumu 517
DİSK'in Demokrasi Anlayışı 518
DİSK'in 1973 Seçimlerinde CHP'ye Destek Bildirisi 522
12 Mart'tan Çıkarken Sosyalist Sol, CHP ve DİSK 524
Kurulan ve Kurulacak Partilerle DİSK'in Hiçbir İlişkisi Yok 525
CHP'de Değişim ve DİSK'in CHP'yi Desteklemesinin Nedenleri 526
DİSK'in Genel Af Çalışmaları 528
Müşür Kaya Canpolat: Bir Alaplı Anısı 529
Kıbrıs Sorunu ve DİSK 531
DİSK'in Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Kararı (1974) 532
Faşist Yunanistan Cuntasına Sert Tepki 534
"DİSK, Silâhlı Kuvvetlerimizin Barış Harekâtını Destekliyor" 535
Türkler'in IG Metall Kongresinde Kıbrıs'la İlgili Konuşması 537
Uluslararası Sendikalara Gönderilen Kıbrıs Muhtırası 538
DİSK Ortak Pazar'a Karşı 539
Anıl Çeçen'in Çelişkilerle Dolu Yapıtı: "Türkiye'de Sendikacılık" 540
12 MART DÖNEMİNDE DİSK'İN GREV VE EYLEMLERİ 543
12 Mart Öncesi Miting Girişimi 543
12 Mart Döneminde Grevler 544
DİSK'in 12 Mart Grevleri 544
1971 Cam Grevi: Hürcam-İş ve Kristal-İş Eylem Birliği 547
Ereğli-Erdemir Grevi 1973-1974 549
1973 Müzakereleri 550
Grev: 1 Eylül 550
Çözüm Arayışı 552
Grev Erteleniyor: 15 Kasım 552
Grevin Başarısı 553
Direniş ve Eylemler 554
Ülker Direnişi (1974) 554
Ülker Fabrikası Olayları 557
Ülker İşçileri Anlatıyor 558
12 Mart Döneminde 1 Mayıs Girişimi 559
DİSK'in Sert Polemikleri 559
DİSKOGRAFİ 561
UNUTULMASINLAR DİYE (1967-1975) 562
DİSK Genel Merkez Binaları 563

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİSK BİYOGRAFİ (1967–1975) 563
DİSK Genel Kurullarının Tarih ve Yerleri (1967–1975) 563
DİSK Yöneticileri (1967–1975) 564
Kurucu Yönetim 564
1. Genel Kurul'da Zorunlu Organlara Seçilenler 564
1. Genel Kurul Sonrası Yürütme Kurulu 564
2. Genel Kurul'da Zorunlu Organlara Seçilenler 565
3. Genel Kurul'da Zorunlu Organlara Seçilenler 565
4. Genel Kurul'da Zorunlu Organlara Seçilenler 566
1967–1975 Yılları Arasında Görev Yapan DİSK Genel Başkan Vekilleri 566
DİSK'te Çalışanlar ve Emek Verenler (1967–1975) 567
DİSK MONOGRAFİ (1967–1975) 569
DİSK Üyesi Sendikalar (1967–1975) 569
BASIN–YAYIN ÇALIŞMALARI (1967–1975) 571
DİSK'in Kuruluşu Ardından Basında DİSK 571
DİSK'in Basınla İlişkileri Üstüne 572
DİSK'te Basın–Yayın 572
DİSK'in Süreli Yayınları 573
DİSK Ajansı 573
DİSK Gazeteleri (1967–1970) 574
DİSK Dergisi (1973–1975 Dönemi) 575
DİSK Bibliyografyası 579
EĞİTİM ÇALIŞMALARI (1967–1975) 581
DİSK'in Kuruluşunda "Eğitimde Devrim" Vurgusu 581
1967–1973 Dönemi 582
1973–1975 Dönemi Eğitim Çalışmaları 584
ARAŞTIRMA ÇALIŞMALARI 585
DİSK Araştırma Uzmanı Mete Tunçay'ın Araştırma Çalışmaları Önerileri 586
BEYNELMİLELDEN ENTERNASYONALE DİSK (1967–1975) 589
DİSK'ten Önce 589
DİSK Kuruluş Bildirisinde Uluslararası İlişkiler 590
1. Genel Kurul'da Uluslararası İlişkiler 590
İlk Uluslararası Rapor 591
DİSK'in Enternasyonalizmi 591
"Türkiye İlerici İşçi Sendikaları Konfederasyonu" 592
1967 Yılındaki Uluslararası Etkinlikler 592
2. Genel Kurul'da Uluslararası İlişkiler 593
3. Genel Kurul'da Uluslararası İlişkiler 593

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

15–16 Haziran Direnişi ve Uluslararası Dayanışma 594
Ortak Pazar ve DİSK 594
1967–1973 Döneminin Özellikleri 595
4. Genel Kurul ve Uluslararası İlişkiler 595
1973–1975 Döneminin Özellikleri 597
DİSK Yayınlarında Uluslararası Sayfalar 597
HUKUK ÇALIŞMALARI (1967–1975) 599
KÜLTÜR VE SANAT ÇALIŞMALARI (1967–1975) 602
TÜSTAV DİSK ARŞİVİ 603
DİSK GÜNCESİ 605
EKLER 639
EK 1: Türk-İş Üyeliğinden Ayrılma Hakkında Rapor 639
EK 2: DİSK (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) Kuruluşu Hakkında Rapor 642
EK 3: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Kuruluş Bildirisi 643
EK 4: DİSK'in Kuruluş Genel Kurulu'nda Kabul Edilen İlk Anatüzüğü 646
EK 5: Türk-İş Çıkmazı 655
EK 6: Anayasa Mahkemesi'nin 1317 Sayılı Yasa İle İlgili İptal Kararı 664
KAYNAKÇA 681
DİZİN 695

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AFL	Amerikan Emek Federasyonu
AFL-CIO	Amerikan Emek Federasyonu-Sanayi Örgütleri Kongresi
AID	Uluslararası Kalkınma Ajansı (ABD)
AP	Adalet Partisi
ASİS	Ağaç Eşya İşçileri Sendikası
AS-İş	Kocaeli Askeri İşyerleri İşkolu İşçileri Sendikası
ASK	Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC)
AST	Ankara Sanat Tiyatrosu
ATC	Amele Teali Cemiyeti
AUE	Birleşik Mekanik İşçileri Sendikası (Britanya)
Av.	Avukat
AYM	Anayasa Mahkemesi
Bİİ	Beynelmilel İşçiler ittihadı
C.M.U.K	Ceza Mahkemeleri Usulü Kanunu
CGIL	İtalya Genel Emek Konfederasyonu
CGP	Cumhuriyetçi Güven Partisi
CGT	Genel Emek Konfederasyonu (Fransa)
CHF	Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	Merkezî İstihbarat Ajansı (ABD)
CIO	Sanayi Örgütleri Kongresi (ABD)
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CUT	Şili İşçi Sendikaları Merkezi
Dev-Güç	Türkiye Devrimci Güç Birliği
Dev-İş	Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu (Kıbrıs)
DGB	Alman Sendikalar Birliği

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİP	Demokrat İşçi Partisi
DP	Demokrat Parti
Dr.	Doktor
DSF	Dünya Sendikalar Federasyonu (WFTU)
DSİ	Devlet Su İşleri
DSİ-İş	Türkiye Devlet Su İşleri İşçileri Sendikası
DYF-İş	Türkiye Demiryolu İşçileri Sendikası
E.	Esas
Elit-İş	Türkiye Elektrik, İstihsal, Tevzi ve Tesis İşçileri Sendikası (Tek-İş)
EMGİS	Ege Bölgesi Müzik Sahne ve Güzel Sanatlar İşçileri Sendikası
EMSİS	Ege Bölgesi Mensucat İşçileri Sendikası
EN-İş	Türkiye Elektrik Havagazı Su ve Enerji İşçileri Sendikası
EOKA	Kıbrıslı Mücadelecilerin Mili Örgütü
ETUC	Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ASK)
FİDEF	Federal Almanya İşçi Dernekleri Federasyonu
FKF	Fikir Kulüpleri Federasyonu
Ges-İş	Türkiye Devlet Su İşleri Enerji Su ve Gaz İşçileri Sendikası
Hür-İş	Türkiye Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu
ICF	Uluslararası Kimya İşçileri Federasyonu
ICFTU	Uluslararası Özgür/Hür Sendikalar Konfederasyonu
IG Metall	Alman Metal Sanayii İşçileri Sendikası
IGF	Uluslararası Matbaa İşçileri Federasyonu
IISH	Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü (USTE)
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu
IUF	Uluslararası Gıda, Tarım ve Turizm İşçileri Federasyonu
İHİSB	İstanbul Hür İşçi Sendikaları Birliği
İİSB	İstanbul İşçi Sendikaları Birliği
İlk-Sen	Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası
İMİSB	İstanbul Mili İşçi Sendikaları Birliği
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
İTÜTOTB	İstanbul Teknik Üniversitesi Teknik Okulu Talebe Birliği
İUAB	İstanbul Umum Amele Birliği
İÜTB	İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği
İYTOTB	İstanbul Yüksek Teknik Okulu Talebe Birliği
K.	Karar
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
KTC	Kıbrıs Türktür Cemiyeti
MBK	Millî Birlik Komitesi
MC	Milliyetçi Cephe
Md.	Madde

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MDD	Millî Demokratik Devrim
MESS	Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası
MİSK	Türkiye Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu
MİTES	Maden-İş Eğitim Tesisleri
MSP	Millî Selamet Partisi
MTTB	Millî Türk Talebe Birliği
MYK	Merkez Yönetim Kurulu
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OLEYİS	Türkiye Otel Lokanta Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası
OSF	Osmanlı Sosyalist Fırkası
s.	Sayfa
S.D.	Sosyal Demokrat
SADA	Sendikalar Arası Dayanışma Anlaşması
SCF	Serbest Cumhuriyet Fırkası
SDP	Sosyalist Devrim Partisi
SGÖ	Sosyalist Gençlik Örgütü
SÖK	Sendika Özgürlüğü Komitesi (ILO)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TADSİS	Türkiye Ayakkabı ve Deri Sanayii İşçileri Sendikası
TAHLİS	Türkiye Liman, Kara, Tahmil ve Tahliye İşçileri Sendikası
TAM-İş	Türkiye Ağaç ve Mantar Mamulleri İşçi Sendikası
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBP	Türkiye Birlik Partisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TÇP	Türkiye Çalışanlar Partisi girişimi
TEK	Ta'til-i Eşgal Kanunu
Tek-İş	Türkiye Elektrik, İstihsal, Tevzi ve Tesis İşçileri Sendikası (Elit-İş)
TEKSEN	Teknik Personel Sendikası
TEKSİF	Türkiye Tekstil, Örme ve Giyim Sanayii İşçileri Federasyonu
Tes-İş	Türkiye Enerji Su ve Gaz İşçileri Federasyonu
TGS	Türkiye Gazeteciler Sendikası
TİÇSF	Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası
TİD	Türkiye İşçiler Derneği
TİP	Türkiye İşçi Partisi
TİS	Türkiye Toprak-Su Tarım İşçileri Sendikası
TİSK	Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TKP	Türkiye Komünist Partisi
TMTF	Türkiye Milli Talebe Federasyonu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TOGİS	Türkiye Otel ve Gıda İşçileri Sendikası
TOLEYİS	Türkiye Otel Lokanta Dinlenme Yerleri İşçileri Sendikası
TOMSİS	Türkiye Çimento, Toprak, Mermer-mozaik, Seramik İşçileri Sendikası
TOPİSEN	Türkiye Toprak Mahsulleri İşçileri Sendikası
TOREYİS	Türkiye Otel, Lokanta ve Eğlence Yerleri Sendikası
TÖB-DER	Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği
TÖDMF	Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu
TÖS	Türkiye Öğretmenler Sendikası
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSEKP	Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi
TSF	Türkiye Sosyalist Fırkası
TSİP	Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
TSP	Türkiye Sosyalist Partisi
TUAB	Türkiye Umum Amele Birliği
TU-İS	Türkiye Ulaştırma İşçileri Sendikası
Tüm-İş	Tarsus Çukurova Bölgesi Mensucat Sanayii İşçileri Sendikası
TÜMKA-İş	Marmara Bölgesi Tüm Kâğıt ve Selüloz Sanayii İşçileri Sendikası
Tür-İş	Türkiye Tarım Üretme Çiftlikleri Sendikası
Türk-İş	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜSTAV	Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı
UAW	Otomobil İşçileri Sendikası (ABD)
UDC	Ulusal Demokratik Cephe
UMİF	Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu (IMF)
USTE	Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü
WCL	Dünya Emek Konfederasyonu
WFTU	Dünya Sendikalar Federasyonu (DSF)
YHK	Yüksek Hakem Kurulu
YİS	Yapı İşçileri Sendikası
YTP	Yeni Türkiye Partisi
ZMİS	Zonguldak Maden İşçileri Sendikası

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SUNUŞ

Yarım yüzyılını geride bırakan Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu, DİSK kökleri Türkiye işçi sınıfının 150 yıllık mücadelesine dayalı bir emek örgütüdür. Gerek örgütsel tarihimiz gerekse Türkiye işçi sınıfının mücadele deneyimi ve birikimi DİSK'in bugününe ışık tutuyor. DİSK'in tarihi yüz binlerce işçinin, binlerce sendikal kadronun, gözünü budaktan sakınmayanların öyküsüdür. Bu tarih cesaret ve aklın gücüyle ilmek ilmek örüldü.

Türkiye işçi sınıfının 1960'lardan 2020'lere uzanan mücadelesinin her adımında DİSK var. DİSK sarı ve güdümlü sendikacılığa karşı işçi sınıfının umudu olarak gerçek sendikacılığın, mücadeleci sendikacılığın, sınıf sendikacılığının bayrağını yükseltti. İşçi sınıfının umudu oldu. Farklı bir sendikacılığın adresi oldu.

DİSK, 50 yılı aşkın mücadelesinde nice badirenin üstesinden geldi. DİSK'e ömür biçenler, DİSK'i yok etmek isteyenler, DİSK'i kapatmak isteyenler oldu. Hakları için direnen DİSK'li işçiler kurşunlandı. DİSK'in kurucu Genel Başkanı Kemal Türkler pusu kurularak öldürüldü. DİSK'in 2. Genel Başkanı Abdullah Baştürk ve DİSK yöneticileri yıllarca hapiste tutuldu, işkence gördü ve idamla yargılandı. DİSK'in çalışması 11 yıl boyunca hukuksuz bir biçimde, zorla engellendi. Darbeciler DİSK'in üyelerine ve mal varlığına el koymak istedi. DİSK, onca badireyi atlattı ve yoluna devam etti, ediyor. Türkiye işçi sınıfının 1960'lardan 2020'lere yolculuğu DİSK olmadan yazılamaz, DİSK olmadan anlaşılamaz. DİSK mücadelenin adıdır, DİSK farklı olmanın adıdır, DİSK başka türlü bir sendikacılığın adıdır.

DİSK Yönetim Kurulu olarak DİSK'in 50 yılı aşkın mücadele deneyiminin yeni kuşaklara aktarılmasının ve DİSK tarihinin bilinmesinin çok önemli olduğuna inanıyoruz. Örgütlerin tarihsel hafızaları yok olursa kimlikleri de yok olur. DİSK'in mücadele ve deneyim hafızasının devamlılığını çok önemsiyoruz.

Bu nedenle DİSK'in birincil kaynaklara dayalı olarak tarihinin yazılması önerisini memnuniyetle karşıladık ve 50. kuruluş yıldönümü etkinlikleri kapsamında *DİSK Tarihi* kitabının hazırlanmasını kararlaştırdık.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİSK Yönetim Kurulu olarak DİSK tarihinin birincil kaynaklara ve belgelere dayalı olarak nesnel biçimde yazılmasına büyük önem verdik. Elinizdeki çalışma *DİSK Tarihi* dizisinin ilk cildi olup nesnel bir editoryal çalışma ile hazırlanmıştır.

DİSK'i var edenleri saygıyla anıyor ve Türkiye işçi sınıfının ve DİSK'in mücadele tarihini yansıtan bu çalışmanın yararlı olmasını diliyoruz. Çalışmanın diğer ciltlerinin de kısa sürede yayımlanmasını umuyor ve kitabın hazırlığında emeği geçenlere içtenlikle teşekkür ediyoruz.

DİSK Yönetim Kurulu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KİTABIMIZ HAKKINDA

AZİZ ÇELİK

onlar ki toprakta karınca,
suda balık,
havada kuş kadar
çokturlar;
korkak,
cesur,
câhil,
hakîm
ve çocukturlar
ve kahreden
yaratan ki onlardır,
kitabımızda yalnız onların mâceraları vardır...

Nâzım Hikmet

DİSK'İN TARİHİNİ YAZMANIN ZORLUĞU

Yüz binlerce işçi, binlerce sendikacı, temsilci ve sendikal kadronun yarım yüzyılı aşkın bir mücadele ile yaptığı, yarattığı tarihi yazmanın, kâğıda dökmenin zorluğunu, sorumluluğunu ve yükünü anlatmak oldukça zor. Bu kitabın her bir sayfasında bu tarihi yapanların izi var. Onları saygıyla selamlayarak, özveri, cesaret ve akılları önünde eğilerek söze başlayalım.

Ülkemizde emek tarihine olan ilgi son yıllarda artsa da sendika monografilerinin sınırlılığı biliniyor. Kuşkusuz bir sendikanın tarihinin yazılabilmesinin ön koşullarından biri arşiv ve kayıtlarının düzenli tutulmuş olmasıdır. Bir diğeri ise bu konuda bir iradenin varlığıdır. Hem arşiv hem de irade konusunda tablonun iç açıcı olmadığı biliniyor. Örgütlerin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tarihlerinin yazımında bir diğer sorun ise "resmi" tarih yazımı olarak adlandırılabilecek olan yaklaşımdır. Sadece başarıların, kazanımların ve zaferlerin yazıldığı; hataların, eksiklerin ve yanlışların saklandığı veya üstünün örtüldüğü bir tarih yazımı tarihe haksızlık olacak ve dahası bugüne yararı olmayacaktır.

Elinizde ilk cildini tuttuğunuz *DİSK Tarihi* bir sendikal/örgütsel tarih çalışmasıdır ancak "resmi tarih" değildir. DİSK'in tarihi yazılırken sadece başarılar, kazanımlar, zaferler değil eksikler, hatalar ve yanlışlar da ortaya konmaya çalışıldı. Bu çalışmada geçmişteki başarı hikayeleri kadar tartışmalı eylem ve kararlara da yer veriliyor. Tartışmaları nesnel olarak aktarmaya, tartışmaların üzerinden geçen zamanı dikkate alarak soğukkanlı bir değerlendirme yapmaya, tarihi olguların seçiminde keyfiliğe düşmemeye ve olguları ayıklamadan DİSK tarihini yazmaya çalıştık. Amacımız pek çoğu daha önce gün yüzüne çıkmayan belgeleri ve örgütsel kayıtları esas alarak diğer çalışmalara kaynaklık edecek bir çalışma hazırlamak oldu.

Tarih yazımında uzak geçmişi yazmanın daha kolay olduğu biliniyor. Soğumuş, tarih olmuş olguları daha detaylı yazmak mümkün. Yakın geçmişi, hala canlı ve tarafları olan bir dönemi yazmak ise oldukça zor.

Tarihi yazanların, tarihi yapanlara göre avantajı aradan geçen zamanın bilgisine, birikimine ve deneyimine sahip olmalarıdır. Bu nedenle tarihi yazanlar, tarihi sadece geçmişteki o anın bilgisi ile sınırlı değil aradan geçen zamanın bilgisine de sahip olarak bugünün gözüyle değerlendirirler. DİSK tarihini bu yaklaşımla yazmaya çalıştık.

DİSK tarihi ile ilgili çalışmaların sınırlılığı sır değil. Dahası, Türkiye'de sendikal hareket ve emek tarihi açısından ciddi bir monografi sorunu var. Sendikal örgütlerin, direniş ve eylemlerin, fabrikaların ve sendikacıların monografisi ve biyografisi son derece az. Sendikal örgütlerin kendi tarihlerine ilişkin çalışmaları oldukça sınırlı. Bunlar içinde eleştirel ve nesnel çalışmalar ise çok daha az.

Türkiye emek tarihinde sendikal biyografi ve monografi çalışmalarında Kemal Sülker'in katkılarını anmadan geçmek olmaz. Kemal Sülker'in Lastik-İş, Petrol-İş ve Gıda-İş sendikaları ile ilgili kitapları ve diğer çalışmaları ilk sendika monografileri niteliğindedir. Emek tarihi konusunda genel nitelikli çalışmaların giderek artmasına karşın özgün monografi ve biyografiler eksikliğini hissettirmektedir. Son dönemlerdeki sendikal monografi ve biyografi çalışmalarında Can Şafak, M. Hakan Koçak, Süreyya Algül, Yıldırım Koç ve Zafer Aydın'ın çalışmalarının altını çizmek lazım. Maden-İş Tarihi Çalışma Grubu'nun yıllar süren titiz bir çalışmayla hazırladığı ve Maden-İş tarihinin anlatıldığı *Derinden Gelen Kökler* adlı iki ciltlik kapsamlı kitap sendikal monografiler konusunda önemli bir çıta oluşturdu. Böylesi başka çalışmaların, bizzat tarihin yapımına katkısı olanlarca yazılması son derece kıymetli. Elinizdeki çalışma şimdiye değin yapılmış çalışmaların deneyim ve bilgilerine dayanarak hazırlandı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KİTABIMIZIN HİKÂYESİ

Bu kitaba olan ihtiyaç DİSK'in 50. yıl etkinliklerinde gündeme geldi. Bugüne değin DİSK'in tarihine ilişkin kapsamlı kendi çalışması yoktu. Geçmiş dönemde yapılmış iki çalışma, DİSK'in kuruluşunun 4. yılı ve 30. yılı nedeniyle hazırlanan kitapçıklar DİSK'in tarihini tam anlamıyla anlatmak bakımından eksik kalmaktaydı. Kapsamlı bir DİSK tarihi çalışmasının eksikliğini gidermek amacıyla DİSK'in 50. kuruluş yıldönümü çalışmaları çerçevesinde DİSK tarihi üzerine bir kitap hazırlanması gündeme geldi. DİSK tarihini birincil kaynaklara ve belgelere dayalı olarak yansıtması hedeflenen kitabın hazırlık çalışmalarına Eylül 2016'da başlandı.

DİSK Tarihi kitabı hazırlık çalışmaları için bir danışma toplantısı yapılması kararlaştırıldı ve bu çerçevede 19 Eylül 2016 tarihinde DİSK Genel Sekreteri Arzu Çerkezoğlu imzasıyla katkıda bulunacağı düşünülen uzman ve akademisyenlere bir davet yazısı yazıldı.

Konuya ilişkin ilk toplantı 26 Eylül 2016 tarihinde DİSK genel merkezinde yapıldı. DİSK Genel Sekreteri Arzu Çerkezoğlu'nun başkanlığında gerçekleştirilen toplantıya Ahmet Asena, Alpay Biber, Aziz Çelik, Can Şafak, Ercüment Tahiroğlu, Erden Akbulut, Ergün İşeri, Fahrettin Erdoğan, Fahri Aral, M. Hakan Koçak, Mete Sönmez, Süreyya Algül, Tevfik Güneş, Tonguç Çoban, Üzeyir Ataman ve Zafer Aydın ile 50. yıl çalışmalarının sekretaryasında çalışan Deniz Beyazbulut ve Meliha Kaplan katıldı. Faruk Pekin toplantıya yazılı önerilerini gönderdi. Toplantıya davetli olan Faruk Türkoğlu ve Yücel Top ise katılamadı. Toplantıda DİSK 50. yıl kitabıyla ilgili taslak plan ve öneriler ele alındı.

Toplantıda çeşitli öneriler gündeme geldi ve DİSK'in 50. yılının kuruluş-savunma-yeniden mücadele biçiminde üç döneme (1967-1980/1980-1991/1991-2016) ayrılabileceği ve bunlar arasında denge gözeten, bütünsel ve geleceğe ışık tutan bir çalışma olması gerektiği vurgulandı. Bütün katılımcılar böyle bir kitabın hazırlanmasının yararlı olacağını vurguladı. Kitabın DİSK tarihine ilişkin bir envanter olması, gelişmelerin nesnel olarak ele alınması, olgusal nitelikli olması konusunda fikir birliği oluştu.

Toplantıda, DİSK tarihinin anlaşılabilir olması açısından kitabın dönemlere ayrılması gerektiği vurgulandı. Kitapta DİSK'in tarihinin kronolojik anlatımı yanında tematik bölümler, imzalı yazılar, dosyalar ve belgesel ekler olması gerektiği belirtildi. Kitapta görsel unsurların önemli bir yer tutması gerektiğinin altı çizildi. DİSK'in kazanımlarının, DİSK'i DİSK yapan unsurların da kitapta yer alması gerektiği belirtildi.

Toplantıya katılanların hangi konu ve başlıklarda destek verebilecekleri ele alındı. Tüm katılımcılar ilke olarak her türlü desteği verebileceklerini belirttiler. Katılımcılardan bir plan çerçevesinde katkı istenmesi kararlaştırıldı. Bu katkıların yazma, belge bulma, okuma-değerlendirme, tasarım ve teknik destek gibi geniş bir alanda olabileceği görüldü. Zaman kısıtının geniş katılımlı kolektif bir çalışmayla aşılabileceği konuşuldu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Biçim olarak kitabın bir dizi unsurdan oluşabileceği belirtildi: DİSK'in tarihini günlük gelişmelerle anlatan bir günce, dönemin önemli gelişmelerinin ele alındığı çerçeve-kutu yazılar (örneğin üstünü aratma eylemi, direnişler), dönemsel değerlendirme yazıları (örneğin DİSK'in kuruluşuna giden yol), dosyalar (15-16 Haziran, DGM direnişi, 1 Mayıs 77 gibi), belgesel ekler, biyografiler... Ayrıca kitapta DİSK politikaları üzerine yazılar olması gerektiği vurgulandı.

Toplantıda kitapta DİSK'in mücadelesi sırasında yaşamını yitirenler için bir saygı bölümü olması gerektiği belirtildi. Katılımcılar yazım, belge-bilgi bulunması, görsel ve tasarım ve redaksiyon konularında destek vereceklerini beyan ettiler.

Bu toplantıyı takiben 26 Ekim 2016 tarihinde DİSK eski yöneticilerinin katıldığı bir toplantı yapıldı.[1] DİSK eski yöneticilerinin davet edildiği toplantıya Vahdettin Karabay, Rıdvan Budak, Süleyman Çelebi, Mehmet Karaca, Mehmet Atay, Musa Çam, Doğan Halis ve Celal Ovat katıldı. Bu toplantıda DİSK eski yöneticilerine kitap hazırlıkları ile ilgili bilgi verildi, öneri ve görüşleri alındı.

Hazırlık toplantılarında alınan kararlar doğrultusunda çalışmalara başlandı. Ancak konunun kapsamı nedeniyle, oldukça geniş belge ve görsel malzemenin toplanması, kaynakların taranması, metin yazımı, redaksiyon ve tasarım çalışmalarının uzun zaman alacağı ve Eylül 2016'da başlayan çalışmaların Şubat 2017'ye yetişmesinin imkânsız olduğu anlaşıldı. Çalışmanın araştırma, redaksiyon ve editoryal yükünü üstlenen DİSK-AR'ın diğer araştırma çalışmaları da kitabın hazırlık hızını etkiledi. Öte yandan bu tür çalışmaların pek çoğunda görüldüğü gibi hazırlık aşamasında vaat edilen desteğin bir bölümü hayatın olağan akışı içinde ne yazık ki yerine getirilemedi.

Kitabın araştırma ve kaynak derleme çalışmalarına Aziz Çelik editörlüğünde DİSK-AR çalışanları Deniz Beyazbulut ve Meliha Kaplan'dan oluşan bir hazırlık ekibiyle başlandı. Meliha Kaplan'ın ayrılmasından sonra ekibe Zeynep Kandaz dahil oldu.

Çalışmalarda önce bir envanter ve kaynak listesi çıkarılması ve bu kaynakların basılı veya elektronik olarak derlenmesi yoluna gidildi. İşe DİSK tarihi ile ilgili arşiv kaynaklarının eksiklerinin giderilmesi ile başlandı. Arşiv çalışmaları birkaç koldan yürütüldü. Önce Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı (TÜSTAV) tarafından tasnif edilip kullanıma açılan ve saklanan DİSK Arşivi'nden DİSK tarihi çalışmasında kullanılacak belgelerin kopyaları alındı. TÜSTAV DİSK Arşivi'nin taranan kısımları edinildi. Bu belgeler arasında daha önce kullanılan ve bilinen belgelerin yanında çok sayıda yeni belgeye ve görsel malzemeye ulaşıldı. TÜSTAV arşivlerinden ayrıca Kemal Sülker ve Nebil Varuy koleksiyonlarından da yararlanıldı. TÜSTAV'ın elektronik ortamdaki süreli yayınlar arşivi, *DİSK Tarihi*'nin önemli kaynaklarından birini oluşturdu.

[1] Toplantıya Rıdvan Budak, Vahdettin Karabay, Erol Ekici, Süleyman Çelebi, Mehmet Karaca, Fehmi Işıklar, Mehmet Atay, Musa Çam, Adnan Serdaroğlu, Tayfun Görgün, Dinçer Doğu, Celal Küçük, Ömer Çiftçi, Atilla Öngel, Sabri Kaplan, Hulusi Karlı, Doğan Halis, Çetin Uygur, Muzaffer Subaşı, Celal Ovat, Muharrem Özen, Ali Cancı, Celalettin Aykanat, İsmail Yurtseven, Nuri Serim, Ali Rıza Küçükosmanoğlu, Metin Ebetürk ve Nurettin Çavdargil davet edildi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Amsterdam'da faaliyet gösteren Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü (USTE/IISH) arşivlerinde yer alan DİSK ile ilgili kaynaklar bu çalışmanın bir diğer önemli kaynağını oluşturdu. Aziz Çelik tarafından önceki yıllarda edinilen USTE Kemal Sülker Koleksiyonu'nda eksik kalan belgeler Zafer Aydın ve Kıvanç Eliaçık tarafından USTE'den edinilerek çalışmada kullanılması sağlandı. Çalışmaya bir diğer önemli arşiv desteği Ceyhun Güler'den geldi. Doktora tezi kapsamında USTE'de ETUC arşivleri üzerinde çalışan Güler, taradığı ETUC arşivlerinin bir örneğini DİSK'e vererek, DİSK tarihinin özellikle 1980 sonrasındaki dava sürecinde yaşanan uluslararası dayanışmaya ilişkin çok değerli bir kaynak sundu.

Tarih Vakfı arşivleri de *DİSK Tarihi* kitabı çalışmalarında kullanılan önemli kaynaklardan biri oldu. Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı tarafından 1990'lı yıllarda hazırlanan *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*'nin derlediği belge ve bilgilerden yararlanıldı. Bu kapsamda Çalışma Bakanlığı'nın depolarında çürümeye yüz tutmuş ve Tarih Vakfı tarafından alınarak kullanılan sendikalara ilişkin klasörlerden yararlanıldı. Tarih Vakfı yönetimi ve vakıf gönüllüsü Bülent Erdem'in katkılarıyla bu dosyalar Tarih Vakfı'na ait olan bulundukları depodan alınarak vakıf binasına getirildi ve DİSK ile ilgili belgeler taranarak elektronik ortama aktarıldı. 1960'ların sonundan başlayarak sendika ve emek muhabirliği yapan gazeteci Şükran Soner tarafından Tarih Vakfı'na bağışlanan kişisel arşivden DİSK ve üye sendikaların çalışmaları ile ilgili olan belgeler bir diğer önemli kaynak oldu.

Arşiv derleme çalışmaları sırasında kişisel arşivlerde yer alan çok sayıda belgenin aslı veya elektronik kopyası edinildi. Bu çerçevede Aziz Çelik tarafından daha önceki yıllarda Washington'da kurulu George Meany Memorial Archive'den (GMMA) alınan ve Türk-İş ile ABD sendikaları arasında yapılan DİSK'e ilişkin yazışmalardan da yararlanıldı. Can Şafak, Erden Akbulut, Faruk Pekin, Yıldırım Koç ve Zafer Aydın ellerinde bulunan DİSK tarihi ile ilgili çeşitli belgeleri ve Maden-İş Tarihi Çalışma Grubu *Derinden Gelen Kökler* adıyla hazırladıkları Maden-İş tarihi kitabıyla ilgili belge ve görsellerin elektronik kopyalarını bizimle paylaştılar.

DİSK Tarihi çalışmaları sırasında yoğun bir gazete ve dergi taraması yapıldı. Elektronik ortamda erişimi olan *Cumhuriyet* ve *Milliyet*'in yanı sıra *Akşam*, *Hürriyet*, *Son Havadis*, *Tercüman* ve *Dünya* gazetelerinin DİSK tarihi ile ilgili çeşitli sayıları tarandı. *Cumhuriyet* ve *Milliyet* arşivlerinden çok sayıda kupür indirilip tasnif edildi ve kullanıma hazır hale getirildi.

Milli Kütüphane, Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve Taksim'de bulunan Atatürk Kütüphanesi'nde gazete taramalarının yanı sıra DİSK'in 1967-1968 ve 1970 yıllarında yayımlanan gazeteleri ile diğer mevcudu olmayan DİSK yayınlarına ulaşıldı ve tarandı.

Eksikleri olan *DİSK* dergilerinin 1973 yılı ile 1980 arasındaki tam koleksiyonu toplandı. DİSK Ajansları bazı eksikler dışında basılı veya elektronik ortamda toplandı. Böylece DİSK'in 1980'e kadar olan en önemli basılı malzemelerinin birinden yararlanmak mümkün oldu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Arşiv çalışmalarının en önemli parçalarından biri DİSK defterlerinin dijitalize edilmesi oldu. DİSK'in başlangıçtan günümüze bütün Genel Kurul tutanak defterleri, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu karar defterleri ile Onur Kurulu defterleri dijital olarak kopyalandı ve dizilerek kullanılabilir hale getirildi. 1970 öncesi DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu defterine İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından el konulmuş olması ve bu defterin yokluğu 1967–1970 dönemi için önemli bir eksiklik oldu. Bu döneme ilişkin kararların özgün metinlerine ulaşılamadı ama bu eksiklik başka arşiv belgeleri ile giderilmeye çalışıldı. Ayrıca dönemin çalışma raporları da dijitalize edildi.

DİSK'in mevcut taranmış fotoğraf arşivi yanında kişisel arşivlerde yer alan fotoğraflar ile TÜSTAV, USTE ve *Cumhuriyet* gazetesi arşivlerinden DİSK tarihine ilişkin yeni fotoğraflara erişildi. Ayrıca başta Genel-İş, Birleşik Metal-İş ve Lastik-İş olmak üzere üye sendikaların elinde bulunan fotoğraf ve yayınlardan da yararlanıldı. TÜSTAV, USTE ve *Cumhuriyet* gazetesi fotoğraf konusunda çok önemli katkılar sundu.

Arşiv kaynaklarının derlenmesine paralel olarak araştırma çalışmaları da yürütüldü. Bu çerçevede üye sendikaların tarihçeleri ve DİSK yöneticilerinin biyografileri ile DİSK güncesi hazırlandı. Ayrıca DİSK faaliyetlerinin (eğitim, araştırma, basın-yayın, hukuk, örgütlenme ve uluslararası ilişkiler) dökümü çıkarıldı.

Kitabın Planı ve İçeriği

Başlangıçta tek cilt olarak planlanan *DİSK Tarihi* kitabı kaynak ve malzemenin zenginliği nedeniyle zamanla genişledi. Hazırlık çalışmaları ilerledikçe kitabın birkaç ciltten oluşması kararlaştırıldı. Kitabın daha fazla gecikmemesi için ciltler halinde yayımlanmasının iyi olacağı düşünüldü. Böylece DİSK öncesi gelişmeleri de ele alacak şekilde DİSK'in kurulduğu 1967 ile 5. Genel Kurul'un toplandığı Mayıs 1975 arasındaki gelişmeler 1. ciltte ele alındı. 1975–1980 arası dönem ile dava sürecinin bir diğer ciltte, DİSK'in yeniden faaliyete başladığı dönemin de ayrı bir ciltte ele alınması planlandı. Diğer ciltler hazır oldukça peyderpey yayımlanacak.

DİSK Tarihi kitabının 1. cildinin kapsadığı dönem DİSK'in kuruluş, direniş ve varoluş yıllarıdır. Kitabın 1. cildi kendi içinde dört bölümden oluşuyor. 1. bölüm "DİSK'e Giden Yol" başlığını taşıyor ve Osmanlı'nın son dönemlerinden 1960'lara değin Türkiye işçi sınıfının mücadelesinden kesitlere yer veriyor. 2. bölüm "Kuruluş" başlığını taşıyor ve DİSK'in kuruluş sürecini (1966–1967) ele alıyor. "Varoluş ve Direniş (1967–1970)" başlığını taşıyan 3. bölüm ise DİSK'in kuruluşundan 15–16 Haziran direnişine kadar olan dönemi kapsıyor. 1. cildin 4. bölümü "12 Mart Döneminde ve Sonrasında DİSK (1971–1975)" başlığını taşıyor ve 12 Mart ve 12 Mart'tan çıkış dönemini ele alıyor. 1. ciltte ayrıca dönemin sendikal kadrolarının (genel başkan, genel başkan vekilleri, genel sekreter, yürütme kurulu üyeleri ve genel sekreter yardımcıları) biyografileri de yer almaktadır. Yönetici biyografileri bu çerçeveyle sınırlı tutuldu. Ayrıca dönem boyunca DİSK'e katkıları olanların kısa biyografilerine de yer verildi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kitabın her cildinde DİSK tarihi tematik başlıklar halinde ele alınıyor. Örgütsel gelişmeler, DİSK politikaları, DİSK'in eylemleri ve DİSK'in faaliyetleri her bölümde yer alan tematik başlıklar olarak planlandı. Ayrıca her bölümde DİSK genel merkez faaliyetlerinin ele alındığı "DİSKografi" adlı bir bölüm ile kapsamlı ekler ve DİSK güncesi de yer alıyor. Kitap DİSK üyesi sendikaların değil DİSK'in tarihini anlatmayı hedeflediği için DİSK üyesi sendikaların pek çok faaliyeti ve eylemi bu kitabın kapsamı dışında kaldı. Üye sendikalar örgütsel çalışmalar kapsamında ele alındı. Üye sendikaların eylemlerinden sadece DİSK'in müdahil olduğu ve yönlendirdiği eylemler ile, DİSK'i etkileyen ve döneme damga vuran eylemlere yer verildi.

Kitabın Niteliği ve Kısıtları

DİSK Tarihi belgelere ve kayıtlara dayalı bir çalışma olarak hazırlandı. Kitap için ayrı bir sözlü tarih çalışması yapılmadı. Daha önce yapılmış çeşitli sözlü tarih çalışmalarından belirli ölçülerde yararlanıldı. Sözlü tarih çalışmasına dayalı ayrı bir çalışmanın yapılması yararlı olacaktır. Kitap daha çok kurumsal tarih yazımı anlayışı (örgütsel gelişmeler, örgütsel yapı ve örgütsel eylemler esas alınarak) ile kaleme alınmıştır. DİSK tarihinin mikro tarih çalışması ile tekil eylemler ve deneyimler üzerinden *aşağıdan tarih anlayışı* ile ayrıca yazılabileceğinin farkındayız ve bunun yararlı olacağını düşünüyoruz. Ancak bu çalışma birincil kaynaklara dayalı kurumsal/örgütsel bir anlatıyı tercih etmektedir. Bu haliyle farklı perspektiflerle yazılacak çalışmalara da katkı sağlayacağını umuyoruz.

Bu kitapta DİSK tarihindeki gelişmelere, mücadelelere, başarılara ve tartışmalı konulara ayrım gözetmeksizin yer verilmeye çalışıldı. DİSK'in uzun ve zorlu mücadelesi yanında bu sürecin tartışmaları, yaşanan olumsuzluklar da kitapta nesnel ve olgusal biçimde yansıtılmaya çalışıldı. Kitapta DİSK tarihinin görkemli sayfalarına olduğu kadar, eksiklerine ve sorunlarına da yer verilerek, tartışmalar ve olgular tümüyle belgelere dayalı olarak aktarılmaktadır. Bu noktada DİSK Yönetim Kurulu'nun kitabın editoryal sürecine herhangi bir müdahalesi olmadığını ve kitabın bütünüyle editoryal bağımsızlık içinde hazırlandığını vurgulamak gerekiyor.

Kitap editoryal ve kolektif bir çalışmanın ürünüdür. Yüz binlerce üyenin, binlerce yönetici ve temsilcinin yarattığı DİSK tarihi, devasa bir olaylar ve gelişmeler yığını demektir. Bu tarihin yazımı ancak kolektif ve gönüllü bir çaba ile mümkün olurdu. *DİSK Tarihi* kitabının yazımında ve hazırlanmasında çok sayıda akademisyenin, araştırmacının, uzmanın ve sendikacının büyük katkıları oldu. Kitaba çeşitli bölümlerini yazarak katkı verenler ile titiz bir redaksiyon, okuma ve öneri ile katkıda bulananlara, sıkıştığımızda imdadımıza yetişenlere, belge ve bilgi bulanlara, hatalı bilgileri düzeltenlere, eksik bilgilerimizi tamamlayanlara teşekkür borçluyuz.

DİSK Tarihi kitabının 1. cildi için Süreyya Algül, Can Şafak, Zafer Aydın, M. Hakan Koçak, Aziz Çelik, Ergün İşeri, Melih Biçer ve Ece Göktürk çeşitli bölümleri ve konuları kaleme

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

aldılar. Can Şafak ve Ergün İşeri titiz ve ince işçilikle, birinci cildin danışmanlığını üstlenerek büyük bir editoryal katkı yaptı. Selim Mahmutoğlu o günlerin tanığı olarak çalışmayı farklı bir gözle okudu, bitmez tükenmez sorularımızı yanıtladı. Faruk Pekin, Erden Akbulut, Mehmet Atay, Nejat Firuz ve Mete Sönmez önerileriyle kitabın oluşmasına destek verdiler. Kitabın araştırma ve redaksiyon çalışmalarını yoğun ve titiz bir çalışmayla, büyük bir özveriyle DİSK-AR uzmanları Deniz Beyazbulut, Zeynep Kandaz ve Meliha Kaplan yürüttü. Tasarımını büyük bir özenle DİSK Basın-Yayın Dairesi uzmanı Can Kaya gerçekleştirdi. Kitaba DİSK uzmanları Kıvanç Eliaçık, Tevfik Güneş, Necdet Okcan ve Umar Karatepe DİSK'in merkezi çalışmaları ile ilgili bölümleri yazarak destek oldular. Diğer ciltlerde yazar sayısı ve desteği daha da artacak.

TÜSTAV DİSK Arşivi kaynaklarına erişmemizde ve bu kaynakların taranmasında büyük emekleri olan ve şimdi aramızda olmayan Feridun Gürgöz ile Bülent Coşkungür'ün anıları önünde saygı ve sevgiyle eğiliyoruz.

Son olarak DİSK Yönetim Kurulu'na başlangıçtan bu yana verdikleri destek ve güven için içten teşekkür ediyoruz. Bu çalışmaya inandılar, destek oldular ve çalışmanın editoryal bağımsızlığına büyük titizlik gösterdiler.

Kolektif bir çabanın ürünü olan bu çalışmanın kaçınılmaz eksikleri ve hatalarının olacağının farkındayız. Bunca kapsamlı bir mücadele tarihini eksiksiz ve hatasız anlatmak pek mümkün değil. Eksikleri en aza indirmeye çalıştığımızı söylemek isteriz. Kitapta eksik ve hata olmaması için azami titizliği gösterdik. Bazen küçük bir ayrıntının, bir fotoğraf altının peşinde günlerce uğraştık. Çelişkili ve karmaşık bilgileri ayıklamaya çalıştık. Çift kontroller yaptık. Kitabın bu ilk cildinde yer alabilecek muhtemel eksikleri ve hataları diğer ciltlerde gidermeyi umuyoruz. Kuşkusuz kitaptaki muhtemel editoryal eksiklerden ve hatalardan yazarlar, katkı sunanlar ve DİSK değil editör sorumludur.

Bu tarihi yapanların anısı önünde saygıyla, sevgiyle eğiliyoruz. Umarız yaptıklarını bir nebze yazabilmiş ve aktarabilmişizdir.

Aziz Çelik

Editör

DİSK Tarihi hazırlık çalışmaları ekibi adına

Beşiktaş, Ocak 2020

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KÖKLER VE ÖNCÜLER: DİSK'e GİDEN YOL

1872'den bu yana grev hakkını kullanarak, direnme gücünün başarılarını toplayan,

Dernek kurma hakkını en güç koşullar altında kullanan,

1909'dan beri Uluslararası işçi dayanışması çabalarına katılan,

Demokrasiye aykırı yasalar değiştirilince 1946'da yeniden sendikalar kuran,

Sosyal adaletin gerçekleştirilmesi mücadelesinde 1961'de miting yaparak yeni bir aşamaya ulaşan,

Anayasa ilkeleri uğruna kurşunlanan, coplanan, hapse atılan, yine de toplumcu mücadelesini bırakmayan;

BİZLER; Türk işçi sınıfının tüm çıkarları, hakları ve özgürlükleri ve de onuru için bir araya geldik.

DİSK Kuruluş Bildirisi'nden, 1967

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

31 Aralık 1961, Saraçhane Mitingi
İstanbul

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

OSMANLI VE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNİN MİRASI

AZİZ ÇELİK

DİSK'İN TARİHSEL KÖKLERİ

DİSK 13 Şubat 1967'de birdenbire kurulmadı. DİSK, Türkiye işçi sınıfı hareketinin uzun geçmişinin ve mücadelesinin birikimi üzerinde ortaya çıktı. DİSK'in kuruluşu 1960'lardaki bir dizi gelişmenin sonucu olsa da arka planında Türkiye işçi sınıfı ve sendikal hareketinin 19. yüzyılın sonlarından itibaren ivmesi giderek yükselen birikimi ve deneyimi yatmaktadır. DİSK bu birikimden beslenmiş, bu birikim çeşitli yollarla DİSK'e akmıştır.

Tan Oral, *Resimli Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi*, 1975.

DİSK, toplumsal muhalefetin 1960'larda başlayan hızlı ve dinamik yükselişine paralel olarak doğdu ve büyüdü. Ancak kökleri daha derindedir. DİSK Kuruluş Bildirisi'nde yer alan aşağıdaki değerlendirme DİSK'in kendisini Türkiye işçi sınıfının tarihsel birikiminin taşıyıcısı olarak gördüğünün delilidir:

> "1872'den bu yana grev hakkını kullanarak, direnme gücünün başarılarını toplayan,
>
> Dernek kurma hakkını en güç koşullar altında kullanan,
>
> 1909'dan beri Uluslararası işçi dayanışması çabalarına katılan,
>
> Demokrasiye aykırı yasalar değiştirilince 1946'da yeniden sendikalar kuran,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sosyal adaletin gerçekleştirilmesi mücadelesinde 1961'de miting yaparak yeni bir aşamaya ulaşan,

Anayasa ilkeleri uğruna kurşunlanan, coplanan, hapse atılan, yine de toplumcu mücadelesini bırakmayan;

BİZLER; Türk işçi sınıfının tüm çıkarları, hakları ve özgürlükleri ve de onuru için bir araya geldik. "

Görüldüğü gibi DİSK, 1870'lerdeki ilk grevlerden, 1909 yaygın işçi eylemlerinden, 1946 sendikacılığından feyz aldı. Bu nedenle DİSK'in kuruluş ve gelişimini ele almadan önce DİSK'in kendini devamcısı saydığı Türkiye işçi sınıfı geleneği ve birikimine bakmakta yarar var. Bu bölümde Osmanlı'nın son dönemlerinden 1960'lara Türkiye işçi sınıfını ve sendikal hareketinin özet bir değerlendirmesi yapılacaktır. Bu değerlendirme daha çok ikincil kaynaklara dayalı olarak yapılan bir anımsatma ve hafıza tazeleme olacaktır. Bu hafıza tazelemenin DİSK'in köklerini anlamayı kolaylaştıracağını umuyoruz.

OSMANLI'NIN SON DÖNEMİNDE İŞÇİ HAREKETLERİ VE ÖRGÜTLENMELER

Türkiye'de işçi mücadeleleri ve sendikalaşma çabaları Osmanlı'nın son dönemlerine uzanmaktadır. 18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın başlarında az sayıda da olsa işçi eylemlerine rastlanmaktadır. Osmanlı'nın geç sanayileşmesi nedeniyle işçi sınıfının ve sendikal hareketlerin ortaya çıkışı doğal olarak gecikti. Ancak araştırmalar Osmanlı'nın son dönemlerinde de önemli ölçüde işçi hareketlerine rastlandığını ortaya koymaktadır.

Tan Oral, Resimli Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi, 1975

Oya Sencer, Donald Quataert, Erik Jan Zürcher, M. Şehmus Güzel, Mesut Gülmez, Zafer Toprak, Kadir Yıldırım ve Yavuz Selim Karakışla'nın çalışmaları başta olmak üzere Osmanlı'nın son dönemlerindeki işçi hareketleri konusunda kapsamlı bilgiler sunan çeşitli çalışmalar söz konusudur.*

Bilinen ilk sanayi işletmesi 1835'te İstanbul'da kurulan Feshane'dir. Feshane'yi 1838'de Bursa, Kayseri, Uşak, Afyon, Isparta ve Gördes'te kurulan halı imalathaneleri izledi. 1839'dan sonra İstanbul tersanelerinde gemi yapımcılığı başladı. Osmanlı'da sanayi işçilerinin nüveleri ilk olarak bu fabrika ve imalathanelerde ve Avrupa'ya yakın liman kentleri olan İstanbul'da, Selanik'te, İzmir'de, balkan kentlerinde, Bursa'da ve Adana'da ortaya çıktı.[1]

[1] Şehmus Güzel (2008), *İşçi Tarihine Bakmak*, İstanbul: TÜSTAV Yayınları, s. 56–57.

* Osmanlı'nın son dönemlerindeki işçi hareketleri için bakınız: Oya Sencer [Baydar] (1969), *Türkiye'de İşçi Sınıfı–Doğuşu ve Yapısı*. İstanbul: Habora Kitabevi;

Donald Quataert (1987), *Osmanlı Devleti'nde Avrupa İktisadi Yayılımı ve Direniş*, İstanbul: Yurt Yayınları;

Donald Quataert ve Erik Jan Zürcher (der.) (2017), *Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine İşçiler* (der.), Çev: Cahide Ekiz, 4. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları;

Kadir Yıldırım (2013), *Osmanlıda İşçiler (1870–1922) Çalışma Hayatı, Örgütler, Grevler*, İstanbul: İletişim Yayınları;

Şehmus Güzel (1996), *Türkiye'de İşçi Hareketi, 1908–1984*, İstanbul: Kaynak Yayınları;

Mesut Gülmez (1991), *Türkiye'de Çalışma İlişkileri (1936 Öncesi)*, 2. Baskı, Ankara: TODAİE;

Zafer Toprak (2016), *Türkiye'de İşçi Sınıfı 1908–1946*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İLK İŞÇİ HAREKETLERİ VE GREVLER

1870'ler öncesinde kimi grevlere ve işçi eylemlerine rastlanmakla birlikte[2] 1870'lerde devletin artan mali sıkıntısı nedeniyle de grev sayısında artış görüldü.[3] Osmanlı'da işçi hareketlerinin gerçek bir grev niteliğine kavuşması 1870'lerden sonra olmuştur.[4] Burada Osmanlı'nın son dönemindeki irili ufaklı bütün işçi eylemlerine değil belli başlı örneklere yer verilecektir. DİSK Kuruluş Bildirisi'ne de ilham veren grevler 1870'lerin başında gerçekleşti. 1870'lerin bilinen ilk grevi Şubat 1872'de Beyoğlu telgrafhanesi işçilerinin grevidir.[5]

Öte yandan 1870'li yıllarda en fazla grev yapan işçi grubu tersane işçileri olmuştu. 1873'ün ocak ayında İstanbul Hasköy Tersanesi işçileri grevi dönemin önemli grevleri arasındadır. Bu grev bazı kaynaklarda 1872 yılında yapılmış gibi yer almaktadır. Bu yanlışlığın Hicri tarihin miladi tarihe çevrilmesinden kaynaklandığı sanılmaktadır.[6] 500-600 işçinin katıldığı bu grevin sebebi, işçilerin aylardır alamadıkları ücretleriydi. Padişah'la görüşmek isteyen işçiler bunda başarılı olamayınca Sadrazam ile görüşmüş ve isteklerini bildirilmişti.[7] Sorunlarını gazetelere iletip destek almaya çalışan işçiler, güvenlik güçlerinin baskısına rağmen çalışmama yönünde kararlı davranmış ve grev olumlu sonuç vererek işçiler haklarını almıştı. Yazılı kaynaklarda 1875'te gerçekleşen büyük tersane grevinden söz edilmektedir. 1200 yerli işçi 6 aylık alacaklarının ödenmediğini ve açlıktan kırılırken çalışamayacaklarını bildirerek işi bırakmıştır.[8]

1873 mart ayında Rumeli Demiryolu'nun İstanbul Yarımburgaz-Ömerli kısmı inşaatında 20 gün süren bir grev gerçekleşti. Aynı dönemde Haydarpaşa-İzmit demiryolu hattının yapımında çalışan işçiler de greve gitti. Temmuz ayında ise Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası işçileri grev yapmıştı.[9]

Tan Oral, *Resimli Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi*, 1975.

22 Ağustos 1876'da Feshane'nin 50 kadar Rum ve Ermeni kadın işçisi de bu yürüyüş kervanına katıldı. 1876 yılında Tersane işçilerinin üç grevi kayıtlara geçti. Bir kış günü Tersane'nin 1000 işçisi köprüdeki trafiği durdurarak Babıali'ye kadar yürüdü. Aynı işyerinin mayıs ayındaki eylemine işçilerin eşleri ve çocukları da katıldı. İşçilerin başlıca talebi 11 aydır ödenmeyen ücretlerinin verilmesiydi.[10]

[2] Güzel (2008), s. 68-72.
[3] Yıldırım (2013), s. 209
[4] Sencer (1969), s. 132.
[5] Sencer (1969), s. 133.
[6] Sencer (1969), s. 133.
[7] Sencer (1969), s. 133.
[8] Sencer (1969), 138.
[9] Yıldırım (2013), s. 210.
[10] Güzel (2008), s.73-74

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Uzun yıllar boyunca hatalı bir biçimde ilk işçi örgütü olarak anılan ve adı hatalı biçimde Ameleperver Cemiyeti olarak bilinen Amelperver Cemiyeti ilk işçi örgütü değil bir hayırseverlik derneğiydi.

Gülmez'e göre 1908 yılına kadar saptanabilen grev sayısı ise 23'tür.[11] Güzel'e göre ise, İkinci Meşrutiyet öncesi gerçekleşen grevlerin sayısı 100 kadardır.[12] Bu grevlerin ortak özelliklerinden biri formel sendikal örgüt yapısının dışında, doğal örgüt ve liderlik yapısı içinde gerçekleştirilmiş olmalarıydı. Bu ilk grevlerin bir başka özelliği, büyük ölçüde ekonomik nitelikli olmalarıydı. Bu grevler "menfaat" değil, "hak uyuşmazlığı"ndan kaynaklanmıştı. Örneğin, Kasımpaşa Tersane işçilerince 1873 yılında gerçekleştirilen grevin nedeni, 11 aylık hak edilmiş, ücret alacaklarının ödenmemesiydi.[13] Bu grevlerin bir bölümünde, işçiler greve gitmeden önce, sorunlarını dilekçe ile resmi makamlara yansıtmışlar ve/veya Babıali'ye giderek sorunlarını Sadrazam'a anlatma girişiminde bulunmuşlardı.

OSMANLI'NIN SON DÖNEMLERİNDE İŞÇİ ÖRGÜTLENMELERİ

İkinci Meşrutiyet öncesi dönemdeki bazı kuruluşların isimlerinde "amele" ifadesinin yer almasına karşın bunları sendika veya birer işçi örgütü olarak değerlendirmek mümkün değildir. Bunlar daha çok hayır ve yardımlaşma kuruluşu niteliğindeydi. Uzun yıllar boyunca hatalı bir biçimde ilk işçi örgütü olarak anılan ve adı hatalı biçimde *Ameleperver Cemiyeti* olarak bilinen *Amelperver Cemiyeti* ilk işçi örgütü değil bir hayırseverlik derneğiydi. *Amelperver Cemiyeti*'nin bir işçi örgütü olmadığı ilk kez Oya Sencer tarafından ortaya konmuştur.[14] *Amelperver Cemiyeti*'nin sendikal bir niteliği bulunmuyordu. *Amelperver Cemiyeti*, esasında dönemin mason iş adamları tarafından kurulan bir tür hayır cemiyetiydi. Cemiyetin kurucuları arasında işçi yoktu. Çeşitli etnik kökenlere sahip kurucuların bir araya gelerek oluşturduğu cemiyetin esas amacı, cins, mezhep ve milliyet farkı gözetmeksizin işe ihtiyacı olanlara iş bulmaktı. Meslek kazandırıcı çalışmalar yapıyor, hatta zamanın esnafına bugünkü anlamıyla "mikro kredi" vererek destek oluyordu.[15]

Bilinen ilk işçi örgütlerinden biri, 1894'te Tophane fabrikalarında kurulan *Osmanlı Amele Cemiyeti*'dir. Cemiyet hem sendikal hem de siyasal bir nitelik taşıyordu. Dört bine yakın işçinin çalıştığı Tophane'de İmalat-ı Harbiye fabrikalarında kurulan cemiyet, Abdülhamit'in hafiyelerinden gizli olarak bir taraftan işçileri örgütlüyor, bir taraftan da halkı istibdada karşı ayaklanmaya çağıran çalışmalar yapıyordu. Cemiyetin kurucuları, "gördükleri insanlık dışı muameleden ötürü her şeyi göze almış olan" işçilerdi. İşçiler aralarından 8 kişilik bir yürütme kurulu seçmişlerdi.[16] Cemiyet, varlığını, sadece bir yıl sürdürebildi. Cemiyetin yöneticilerinin tutuklanmaları ve Kânûn-ı Esâsî'nin 113. maddesinde bulunan hükme göre sürgün edilmeleriyle, kuruluş ortadan kalktı.[17] Cemiyetin sürgündeki yöneticileri 1901 ve 1902 yıllarında gizlice İstanbul'a dönerek tekrar örgütlenmeyi denedi ama sonuç yine eziyet ve baskı oldu: "Topkapı Mezarlığı'nda bir kongre

[11] Gülmez (1991), s.426.

[12] Güzel (1996).

[13] Makal (2017), s. 41.

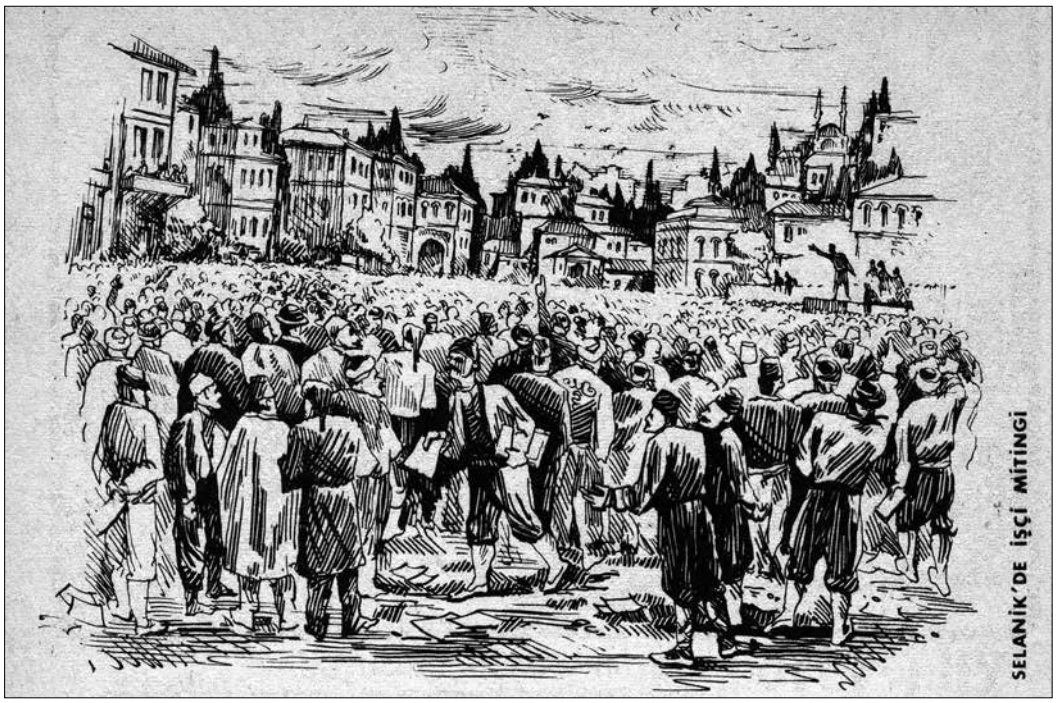
[14] Sencer (1969), s. 155.

[15] Erkan Serçe (1996), "Amelperver Cemiyeti", *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi.*, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, Cilt 1.

[16] Sencer (1969), s. 157.

[17] Makal (2017).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tan Oral, *Resimli Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi*, 1975.

yapılacağını öğrenen rejim, örgütü bir kez daha çökertti. Kurucu üyelerden Osman Abdullah ve Ethem Nejat Avrupa'ya dönerek sol hareketlerde yer aldılar.''[18]

1908'DEN 1946'YA TÜRKİYE'DE SENDİKACILIK

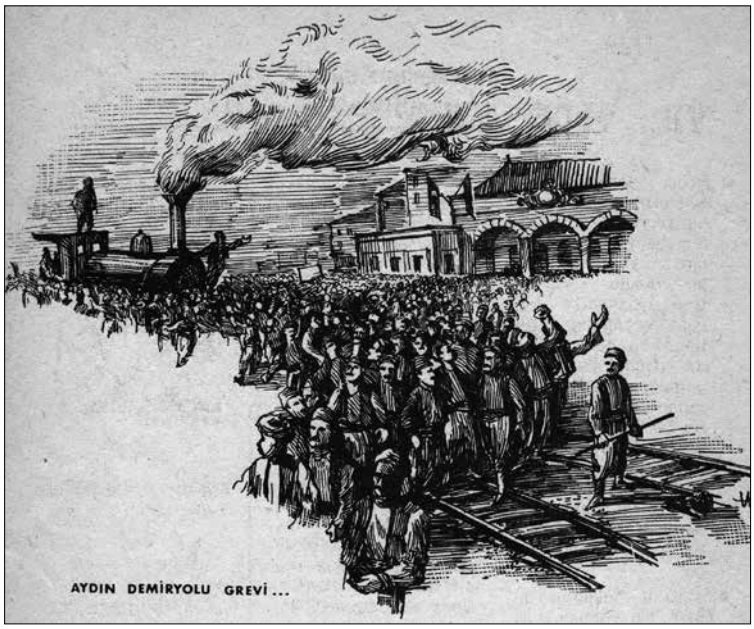
1908 Grevleri

23 Temmuz 1908 tarihinde İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte işçi hareketinde önemli bir sıçrama yaşandı ve yaygın grevler ortaya çıktı. ''Hürriyetin ilanı'' işçi hareketleri ve grevler açısından da o güne değin görülmemiş bir canlılık yarattı. Başlangıçta İstanbul ve Selanik gibi İmparatorluk'un önemli sanayi merkezlerinde başlayan grevler, daha sonra İzmir, Aydın, Beyrut, Samsun ve Üsküp'ün de aralarında olduğu başka kentlere hızla yayıldı. 1908 grevleri Profesör Mesut Gülmez tarafından ''İlan-ı Hürriyet Grevleri'' olarak tanımlanmaktadır. 1908 grevleri demiryolu taşımacılığı, şehir içi taşımacılık, dokuma, deri, ardiye ve antrepoculuk, ticaret, büro, konaklama ve eğlence yerlerinde yoğunlaşmıştı. Otuz yıllık istibdat döneminde seslerini duyuramamış olan işçiler, Meşrutiyet'i ''*devr-i mes'ud-u hürriyet ve adalet*'' olarak selamlamıştı. 1908 grevleri, ağır çalışma koşullarına, yasal bir sınırı bulunmayan uzun çalışma sürelerine ve çoğu kez gecikmeli olarak ödenen düşük ücretlere karşı gerçekleştirilen ekonomik nitelikli, kendiliğindenci ve örgütsüz işçi eylemleriydi. 1908 Ağustos ve Ekim ayları arasında yoğunlaşan bu grevlerin sayısının 100'den fazla olduğu bilinmektedir.[19]

[18] Karakışla (2017), s. 39.

[19] Mesut Gülmez (1996), ''1908 Grevleri'', *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tan Oral, *Resimli Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi*, 1975.

Grevlere karşı gerek dönemin basını gerekse sermaye çevreleri hızla harekete geçmişti. Dönemin gazetelerinden *Tanin* ve *Sabah* grevlerin olumsuzluklarından söz ederek hükümetin gerekli önlemleri almasını istiyordu. Örneğin *Tanin*, Anadolu Demiryolları grevinden "Anadolu'nun birkaç vilayetine ait bütün muamelatı sekte-i tatile uğratan grev felaketi" şeklinde söz ediyordu. 1908 grevleri karşısında sermayenin tepkisi de gecikmedi. Sermaye çevrelerinden grevlere karşı ivedi önlemler alınması yönünde hükümete talepler geldiği anlaşılmaktadır. Özellikle bazı yabancı sermaye ortaklıkları hükümet ile doğrudan doğruya temas kurarak grevlerin önlenmesini istemişlerdi.[20] 1908 grevleri bütün büyük şirket ve işyerleri yabancı sermayenin elinde olduğundan doğal olarak antiemperyalist bir hava içinde gerçekleşmiştir. Yabancı sermaye sahipleri hem de emperyalizmin temsilcisi olarak grevlerin bastırılmasını istemiştir.[21]

Yaygınlaşan grevler ve sermaye çevrelerinin hükümet üzerindeki baskısı ve durumun aciliyeti nedeniyle Hükümet, Meclis-i Mebusan'ın toplanmasını beklemeyerek geçici bir kanun çıkarılması yoluna gitti. 1876 Anayasası'nın hükümete tanımış olduğu "muvakkaten kanun hüküm ve kuvvetinde" olmak üzere kararlar verebilme yetkisinden hareketle 8 Ekim 1908 tarihinde Ta'til-i Eşgal Cemiyetleri Hakkında Kanun-ı Muvakkat (Grev Dernekleri Hakkında Geçici Kanunu) çıkarıldı. Geçici kanun ile kamuya yönelik faaliyet yürüten işyerlerinde Yasa'nın çıkmasından önce kurulmuş sendikalar kapatıldı. Yasa ile ilgili *İttihat ve Terakki Gazetesi*'nde yer alan açıklamada grevlerin ivedi önlemler alınmasını zorunlu kıldığı ve hükümetin kamu hizmetini aksamış bırakmamak için acilen bu Yasa'yı çıkardığı iddia ediliyordu.[22]

İLK SENDİKA VE GREV KANUNU: TA'TİL-İ EŞGAL

Osmanlı hükümeti hürriyetin ilanından sadece iki buçuk ay sonra Ta'til-i Eşgal Cemiyetleri Hakkında Kanun-ı Muvakkat'ı, 1909 yılında ise Ta'til-i Eşgal Kanunu'nu (TEK) (Grev Kanunu) kabul etti. Kanun 1936 yılında ilk İş Kanunu'nun kabulüne kadar yürürlükte kaldı. 13 maddeden oluşan TEK'in iki temel özelliği bulunuyordu: Birincisi geniş kapsamlı sendika yasağı, ikincisi ise iş uyuşmazlıklarının barışçıl çözümü konusunda getirmiş olduğu uzlaştırma mekanizmasıydı.

TEK ile kamuya yönelik hizmetler gören kurumlarda çalışanların sendikalaşma

[20] Gülmez (1996), s. 175-178.

[21] Sencer (1969), s. 197.

[22] Gülmez (1991), s. 297-300.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

hakkı kesinlikle yasaklandı ve önceden kurulan sendikaların varlığına da son verildi. Müzakereler sırasında Yasa'nın özel şirketleri de kapsaması talebi kabul edilmedi. Ancak kamuya yönelik hizmetler dışında kayda değer bir işgücünün olmayışı nedeniyle, Yasa gerçekte sendikal örgütlenme olanağını büyük ölçüde ortadan kaldırıyordu. Yasa'ya aykırı davranan işçilerin 1 hafta ile 6 ay arasında hapis veya para cezasına çarptırılması öngörülmüştü. Ta'til-i Eşgal Kanunu'nun sendikalaşmayı yasaklamadığı "umuma müteallik hizmetler" görmeyen diğer işyerlerinde çalışan işçilerin örgütlenmesi ise aynı yıl çıkarılan Cemiyetler Kanunu'na tabiydi.

TEK kapsamına giren işyerlerinde ortaya çıkan iş uyuşmazlıklarının çözümünde bir uzlaşma yolu getirilmişti. Yasa, çalışma koşulları ile ilgili ortaya çıkan uyuşmazlıkların kotarılması için *heyet-i itilâfiye* (uzlaşma kurulu) kurulmasını öngörüyordu. Uzlaşma kurulunda oy birliği ile anlaşmaya varılması halinde uyuşmazlık kesin ve bağlayıcı bir kararla sona erecekti. Yasa greve başvurulabilmesi için uzlaştırma yolunu zorunlu tutmuştu. Yasa'ya göre taraflar uzlaşamadıkları takdirde çalışanlar ve işçiler hizmeti terk etmekte (greve gitmekte) serbestti. Yasa sendikasız grev özgürlüğü gibi fiilen uygulanamayacak bir düzenleme getirmişti.

Görsel: *Kurtuluş Yolu*, 1 Mayıs Özel sayısı kapağı, 1922, TÜSTAV.

Öte yandan Ta'til-i Eşgal Kanunu, işçi hareketleri ve grevler konusunda hükümete olağanüstü yetkiler tanımıştı. Yasa ile grev halinde kamu hizmetinin sağlanması ve sürdürülmesi için hükümete gerektiğinde askeri güç kullanma yetkisi tanınmıştı. Diğer bir ifadeyle Yasa hükümete grev kırıcılığı ve grev erteleme yetkisi veriyordu.

"MUZIR SENDİKALAR"

TEK görüşmeleri sırasında sendikaların yasaklanmasına ilişkin ileri sürülen görüşlerden biri özellikle önemliydi. Dahiliye Nazırı (İçişleri Bakanı) Ferid Paşa'nın TEK müzakereleri sırasında yaptığı konuşmada yer alan görüşleri yasaklamanın sosyal-sınıfsal özünü açıkça ortaya koymaktaydı.[23]

> "Mücerrebdir [sınanmıştır], şimdiye kadar nerde sendika teşekkül etmiş ise, orada daimî surette sermaye aleyhinde bir esas teşekkül etmiştir. (...) Onun için, burada sermayedaranı daimî surette tehdit altında bulunduracak sendikaların teşkili muzırdır. Muzır olduğundan dolayı Hükümet teşkiline mâni olmuştur. (...) Onların teşekkül etmesi (...) üzerine, sermaye sahipleri büyük tehdit altına alınmıştır. Biz ise sermayeye muhtacız ve ona muhtaç olduğumuz bir zamanda, sermayeyi tazyik altına almak caiz değildir. (...) Şimdiki halde hiç lüzum yoktur"
>
> *Dahiliye Nazırı Ferid Paşa'nın TEK müzakereleri sırasında Meclis-i Mebûsan'da yaptığı konuşmadan.*

[23] A. Gündüz Ökçün (1982), *Ta'til-i Eşgal Kanunu 1909*, Ankara: A.Ü. SBF Yayınları, s. 87-88.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sendikanın teşkiline lüzum yoktur. Ne vakit oraya gelirsek, o vakit tetkik olunur. Memleketin ahval-i maliye ve iktisadiyyesi terakki ederse, sendika lâzım mıdır, değil midir? O vakit bahsedilir (alkış). Şimdiki halde hiç lüzum yoktur''

Dahiliye Nazırı, sendikaların sermayeyi ürküttüğünü ve tehdit ettiğini; sendikaların oluşumunun sermaye aleyhtarı olduğunu söyleyerek açık bir biçimde sermayedar sınıfların kaygılarına tercüman olmaktaydı.

2. MEŞRUTİYET'TEN CUMHURİYET'E İŞÇİ HAREKETLERİ

1908 ile 1918 arasındaki 10 yıllık İttihat ve Terakki döneminde sendikal örgütlenmeler sınırlıydı. 1910-1918 arasının sıkıyönetim, 1914-1918 arasının ise 1. Dünya Savaşı ile geçtiği göz önüne alınırsa özgürlüklerin sınırlarının oldukça daraldığı görülecektir. İmparatorluk'un dağılma dönemine denk gelen bir kaos ve karışıklık dönemi söz konusuydu.

1908'den sonra Rumeli'deki sosyalist akımlar, sosyalist yayınlar, sol ve diğer siyasal partiler işçi sınıfı üzerinde etkili olmaya çalıştılar.[24] 1908-1918 döneminde çok sayıda sendika ve sosyalist fırka kurulduğunu görmekteyiz. Tatil-i Eşgal'in sendikalara ilişkin getirdiği yasaklar nedeniyle işçi örgütleri cemiyet adı altında kuruldu. Bu dönemde kurulan siyasal partiler açısından en kayda değer olanı ilk Türk sosyalist partisi olarak kabul edilen Hüseyin Hilmi (İştirakçı Hilmi) tarafından 1910'da kurulan Osmanlı Sosyalist

اشتراک
journal socialiste
ichtirak

Görsel: *İştirak Sosyalist* gazetesi, 1922. TÜSTAV.

Fırkası'ydı (OSF). OSF, ilk döneminde işçi hareketi içinde pek etkili olamadı ve bir yıl kadar faaliyetine devam ettikten sonra kapandı.[25]

1912'lerde zayıflayan işçi hareketi *Mütareke*'nin ardından tekrar canlanmaya başlamıştı. 1919-1923 dönemi, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaştan yenilgiyle çıktığı, *Mütareke* ile İmparatorluk'un parçalandığı, Anadolu'da ulusal kurtuluş mücadelesinin yürütüldüğü, Ankara Hükümeti'nin kurulduğu, Meclis'in açıldığı ve Cumhuriyet'in ilan edildiği Türkiye'nin yakın tarihinin en kritik dönemlerinden biriydi. Öte yandan 1917'de Rusya'da gerçekleşen Ekim Devrimi de Türkiye'deki işçi ve sosyalist hareket üzerinde önemli etkilerde bulundu.

OSF lideri Hüseyin Hilmi Mütareke'den hemen sonra 1919'da İstanbul'a gelerek

[24] Sencer (1969), s. 230.

[25] Sencer (1969), s. 170 ve 205-241.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Türkiye Sosyalist Fırkası'nı (TSF) kurdu. Türkiye Sosyalist Fırkası, 1920'de Tersane, Debbağhane ve Tramvay grevlerinin yürütülmesinde rol oynadı ve başarı kazandı. Bu başarının etkisiyle yüzlerce kişi TSF'ye yazıldı. Ancak TSF'nin bir yıl kadar devam eden yükselişi 1921–1922'de durdu ve TSF etkinliğini kaybetti.[26] TSF daha çok sendika özellikleri taşıyan bir örgütlenme olarak gözükmektedir.

1918 sonlarında eski bir ittihatçı olan Dr. Hasan Rıza tarafından kurulan Sosyal Demokrat Fırkası'nın amacı bütün işçilerin çalışma hayatlarının düzenlenmesini ve sendikalar içinde örgütlenmelerini sağlamak, geçinme şartlarını yükseltmek ile kaza ve hastalık durumunda yardım görmelerini sağlamaktı. Ancak bu parti kayda değer bir etki yaratamadı.[27]

İşçi hareketinin 1919 başlarında yeniden canlandığı görülmektedir. Şubat ayında reji işçileri zam isteğiyle grev yaparken, Mayıs 1919'da İzmir'in işgali üzerine İstanbul'da düzenlenen mitinge binlerce işçi katıldı. 1920 yılında da gazetecilerin, Tünel işçilerinin, tramvay işçilerinin, Kazlıçeşme deri işçilerinin grevlerine rastlanmaktadır. Ayrıca 1 Mayıs bayramı törenlerle kutlanmıştır.[28] 1921 ve 1922'de grevler görülmektedir. 1923 yılında önemli grevlere rastlanmaktadır. Zonguldak maden işçileri, Aydın şimendifer işçileri, İstanbul matbaa işçileri, Şark şimendifer işçileri, İstanbul tramvay işçileri, Terkos işçileri ve Dolmabahçe gazhanesi işçilerinin grevleri bu yılın önemli grevleridir.[29]

1920'de kurulan Şark Şimendiferleri Teavün Cemiyeti 1923 yılındaki Şark şimendifer işçileri grevini örgütledi. Üzeyir Kuran, grev sırasında grevciler adına "işçi murahhas" olarak işçi isteklerini savundu. Grev başarıya ulaştı.[30]

Erken Cumhuriyet ve Tek Parti Döneminde İşçi Hareketleri

İzmir İktisat Kongresi'nde İşçi Talepleri

1923'te toplanan İzmir İktisat Kongresi, izlenecek iktisat politikasının saptanmasında 1930'lara kadar etkili olması yanı sıra farklı toplumsal kesimlerin ve devletin temsil edildiği bir forum olmuş ve daha sonraki yıllarda çalışma hayatını da etkileyen sonuçlar doğurmuştur. Kongre'de sermaye kesiminin ağırlığını koymasıyla Cumhuriyet'in ilk yıllarında liberal bir iktisat politikası izlenmeye başlandığı biliniyor.

Kongre'ye katılan işçi grubu (İstanbul Umum Amele Birliği) bağımsız ve kendi gücüne dayalı bir birlik olmaktan çok Millî Türk Ticaret Birliği tarafından örgütlenen ve desteklenen bir gruptu. Millî Türk Ticaret Birliği, işçi hareketi içinde sınıfçı akımlarının etkilerini kırmak amacıyla Amele Birliği'ni kurmuştu. Amele Birliği de Millî Türk Ticaret Birliği ile aynı gaye ve hedef etrafında çalışacağını ilan etmişti. Bu durum Amele Birliği'nin bir paravan

[26] Mete Tunçay (1978), *Türkiye'de Sol Akımlar, 1908–1925*, 3. Basım, Ankara: Bilgi s. 70–82; Baydar (1969), s. 269–278.

[27] Tunçay (1978), s. 84–89.

[28] Sencer (1969), s. 247–254.

[29] Sencer (1969), 258–29.

[30] Kemal Sülker (1980), "Üzeyir Kuran" maddesi, *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, İstanbul: MAY Yayınları.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İzmir İktisat Kongresi'ne katılan grupların kullandığı amblemler.

Çiftçi Grubu | Tüccar Grubu | Sanayici Grubu | İşçi Grubu

teşkilat olarak nitelenmesine yol açmıştı.[31] Bu arada İzmir İktisat Kongresi'ne TİÇSF/Aydınlık çevresi de büyük önem vermiş ve kongreye gidecek işçi ve köylü delegelere yönelik yayınlar yapmıştı.[32]

Kongre'de işçi grubu tarafından önerilen; amele yerine işçi ifadesinin kullanılması; sendikalaşma hakkının ve sekiz saatlik iş gününün tanınması; kadınlara doğum öncesi ve sonrası izin verilmesi, asgari ücret miktarının tespiti, ücretlerin nakden ödenmesi, işçilere haftada bir gün izin verilmesi, 1 Mayıs gününün işçi bayramı olarak kabul edilmesi, hastalanan işçiye üç aya kadar gündeliğinin ödenmesi gibi konular kabul edilirken; hafta tatili ücreti, yıllık ücretli izin, çalışamayacak durumda hastalanan işçiye işletme tarafından tazminat ödenmesi, iş kazası geçiren işçinin hayatının güvenceye alınması gibi konular ise diğer üç grubun kabul etmemesi nedeniyle reddedildi.[33]

İzmir İktisat Kongresi'nde çiftçi, tüccar ve sanayi grupları ile ilgili alınan kararların hemen hemen tümü hayata geçirilirken, işçi grubu ile ilgili kararlar kâğıt üzerinde kaldı ya da çok gecikerek ve kısmen yerine getirildi.

İŞÇİ ÖRGÜTLENMELERİ

Erken Cumhuriyet döneminin Takrir-i Sükûn öncesi yıllarında meslek ve işyeri esasına göre kurulmuş işçi örgütleri (cemiyetleri) yanında genel işçi birliklerinin, üst işçi örgütlerinin kuruluş çabaları da göze çarpmaktadır. Bu dönemde çok sayıda işyeri veya meslek esaslı işçi örgütüne rastlanmaktadır.[34] Dönem boyunca sosyalist sol örgütlenmeler işçi hareketi üzerinde etkili oldular. Dağınık işçi örgütlerinin birliğinin sağlanması için çeşitli adımlar atıldı.

İŞÇİ HAREKETİNİ BİRLEŞTİRME ÇABALARI

Aydınlık çevresi olarak da bilinen İstanbul solu tarafından (Dr. Şefik Hüsnü, Ethem Nejat ve Ahmet Akif) Eylül 1919'da Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası (TİÇSF) kuruldu.[35] Partinin gayesi *"ilmi sosyalizm esaslarına göre Türkiye işçi ve çiftçilerinin, iktisadi hukuk ve menfaatlerini sıyanet ve müdafaa"* etmekti. TİÇSF, Türkiye İşçiler Derneği'ni (TİD) ele geçirerek işçiler arasında bir birlik yaratmaya çalıştı.[36] Anadolu hareketini desteleyen fırka 1924'te feshedildi.[37] Bu dönemde İstanbul'da belli

[31] Doğan Avcıoğlu (2001), *Türkiye'nin Düzeni Dün-Bugün-Yarın*, 1. Kitap, İstanbul: Tekin Yayınevi s. 344.

[32] Tunçay (1978), s. 322.

[33] Afet İnan (1982), *İzmir İktisat Kongresi, 1923*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, s. 51-54.

[34] Sencer (1969), s. 264-265.

[35] Tunçay (1978), s. 293-374.

[36] Tunçay (1978) s. 304.

[37] Tarık Zafer Tunaya (1952), *Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)*, İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları A.Ş. Basımevi, s.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

başlı iki Marksist işçi kuruluşu vardı. Bunlardan biri yerli azınlıkların hâkim olduğu Beynelmilel İşçiler İttihadı (Bİİ) diğeri ise Aydınlık çevresinin yönettiği Türkiye İşçiler (İşçi) Derneği'ydi (TİD).

TİD Merkez-i Umumisi 1922 Temmuz'unda İstanbul'daki bütün solcu partilere ve işçi kuruluşlarına birleşmeyi görüşmek üzere çağrı yaptı ancak umulan birlik gerçekleşmedi.[38]

TİD ile aynı dönemde faaliyet gösteren Beynelmilel İşçiler İttihadı, Komintern-Kızıl Sendikalar Birliği'ne (Profintern) bağlıydı.[39] Beynelmilel İşçiler İttihadı, Profintern'in 2. Kongresi'nde Anadolu Kızıl Sendikaları ile birleşme kararı almıştır.[40]

TÜRKİYE UMUM AMELE BİRLİĞİ

TİD'in İstanbul çapındaki birleştirme çabalarının başarısız olmasının ardından 1919 seçimlerinde tek işçi mebusu olarak Meclis'e giren Numan Usta'nın[41] girişimleriyle işçi teşkilatlarının yeniden birleştirilmesi gündeme geldi. Birleşme, şehirlerde ve sanayi merkezlerinde birer Amele Dernekleri Birliği kurulmasıyla başlayacak ve ülke çapında bir üst örgüt olarak ''Türkiye Dernek Birlikleri İttihadı''na varılacaktı.[42] Aydınlık çevresi ve genel olarak sol kuruluşlar bu girişimi olumlu karşıladı, ancak aynı günlerde İstanbul'da kurulan İstanbul Umum Amele Birliği'nin (İUAB) işverenlere yakın bir dernek olduğu

İstanbul Tramvay Şirketi işçilerinin 1928 grevi, Faik Şenol
Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi

gerekçesiyle *Aydınlık* grubunun olumsuz tavrıyla karşılaştı.[43]

Nitekim 1946'da Şefik Hüsnü tarafından çıkarılan Sendika dergisinde Amele Birliği ile ilgili şu değerlendirme yer almaktadır: ''Halk Partisi'nin bazı aylıklı adamları tarafından kurulmuş olan (Türkiye Amele Birliği) bir işçi cemiyetleri federasyonu görünüşünde ileri sürülmüş olmakla beraber, hakikatte yeni hükümet partisinin emekçi kütleleri arkası sıra sürüklemeğe mahsus siyasi bir şubesi mahiyetinde idi.''[44]

İzmir İktisat Kongresi'ne işçileri temsilen katılan İstanbul Umum Amele Birliği (İUAB), tüccarın bir kukla teşkilâtından ve bir paravandan ibaretti. Millî Türk Ticaret Birliği'nin desteğiyle ve onun binasında kurulmuştu.[45] İzmir İktisat Kongresi'ni izleyen dönemde ulusal düzeyde işçilerin merkezi örgütlenmesi gündeme geldi. *''Bir sendika federasyonu kurma girişimi''* olarak adlandırılan Türkiye Umum Amele Birliği (TUAB) İstanbul Amele Birliği'nin 26 Ekim 1923'teki kongresinde adını ve tüzüğünü değiştirmesiyle oluşturuldu. Ancak

438-439.

[38] Tunçay (1978), s. 312-313.

[39] Sencer (1969), s. 285-286.

[40] Erden Akbulut ve Mete Tunçay (2007), *Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası (1920-1923)*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları. s. 402-404.

[41] Sencer (1969), s. 288.

[42] Tunçay (1978), s. 319.

[43] Tunçay (1978), s. 320.

[44] ''Memleketimizde Sendikacılık'', *Sendika*, Sayı 1, 31 Ağustos 1946.

[45] Tunçay (1989), *1923 Amele Birliği*, İstanbul: BDS Yayınları.

Şirket-i Hayriye'nin Hasköy Tersanesi işçileri de Amele Teali Cemiyeti üyesiydi.

Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi

ulusal ölçekli merkezi sendikal örgütlenme denemesi uzun süreli olmadı ve Birlik, 1924 yılında hükümetin çıkardığı zorlukları gerekçe göstererek kendini feshetti. Bu tarihte Birlik'e 32 amele derneği ve 7000 işçi üyeydi.[46]

Amele Teali Cemiyeti

1924 ortalarında dağılmak zorunda kalan Türkiye Umum Amele Birliği'nin yerine çeşitli işçi derneklerinin bir araya gelmesiyle Amele Teali Cemiyeti (ATC) kuruldu. *Aydınlık* çevresi ile ATC birbirine yakındı.[47] ATC, Mesai (İş) Kanunu hakkında görüş oluşturmak üzere 1925 yılında İstanbul'da bir toplantı yaptı.[48] Hazırlanan gerekçeli bir karşı tasarı Meclis'e sunuldu.[49]

1 Mayıs Amele Bayramı, 1925'te Amele Teali Cemiyeti tarafından İstanbul'da kutlandı. Cemiyet, Aydınlık çevresiyle birlikte "1 Mayıs nedir?" başlıklı bir broşür dağıttı. Bu broşür nedeniyle Aydınlık çevresinden ve ATC yöneticilerinden 38 kişi İstiklâl Mahkemesi'ne sevk edildi ve 7 ile 15 yıl arasında cezaya çarptırıldı.[50] Cemiyet, 1927'de tekrar sol çevrelerin denetimine geçti. Ancak Ekim 1927 Türkiye Komünist Partisi (TKP) Tevkifatı sırasında kapatıldı, 1928 Şubat ayında yeniden açılmasına izin verilse de aynı yıl hükümet tarafından tekrar kapatıldı.[51]

ATC'nin kapatılmasıyla hükümetin denetimi dışında hiçbir örgütlenme 1927'den 1946'ya kadar nefes alamadı. Nitekim, *İşçi Sendikaları Birliği* tarafından 1946'da yayımlanan *Bize göre görüşler* broşüründe "*18 seneden beri her türlü teşkilat ve neşir vasıtalarından mahrum olarak yaşadık*" denmekteydi.[52]

[46] Tunçay (1989), s. 69–71.

[47] Tunçay (1978) s. 364.

[48] Lütfi Erişçi (2003), *Sosyal Tarih Araştırmaları,* İstanbul: Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı, s. 101.

[49] Tunçay (1978), s. 364.

[50] Tunçay (1978), s. 370.

[51] Fatih Güngör (1996), "Amele Teali Cemiyeti", *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 1. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını s. 40.

[52] İstanbul Sendikalar Birliği (1946), *Bize göre görüşler*, İstanbul.

Takrir-i Sükûn Kanunu

Birinci Madde– İrticaa ve isyana ve memleketin nizamı içtimaisini ve huzur ve sükûnunu ve emniyet ve asayişini ihlale bais bilumum teşkilat ve tahrikat ve teşvikat ve teşebbusat ve neşriyatı Hükûmet, Reisicumhurun tasdikiyle, re'sen ve idareten men'e mezundur.

İşbu efal erbabını Hükûmet İstiklal mahkemesine tevdi edebilir.

İkinci Madde– İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren iki sene müddetle mer'iyulicradır.

Üçüncü Madde– İşbu kanunun tatbikına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

TAKRİR-İ SÜKÛN (SUS KANUNU) VE İŞÇİ HAREKETLERİ

1925 yılında hükümete her türlü yayın ve örgütlenmeyi yasaklama yetkisi veren olağanüstü bir döneme yol açan 4 Mart 1925 tarih ve 578 Sayılı Takrir-i Sükûn Kanunu kabul edildi. Tevfik Çavdar'ın tam anlamıyla bir olağanüstü "sus yasası" olarak nitelediği[53] Takrir-i Sükûn Kanunu ile Cumhuriyet'in ilk sıkıyönetimi ilan edildi. Dört yıl boyunca yürürlükte kalan Takrir-i Sükûn Kanununun hükümete vermiş olduğu olağanüstü yetkiler çalışma ilişkilerinde de olumsuz sonuçlar doğurdu.

Muhalefette yer alan gazeteler, sendikalar, dernekler ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı. Yasa, 1920–25 arasında canlanan işçi hareketinin bastırılması sonucunu doğurdu. Yasanın verdiği yetkilere dayanılarak mevcut işçi örgütleri kapatılırken Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF), bundan sonraki 20 yıl boyunca işçileri ya kendi denetimi altında örgütlemeye çalıştı ya da tümüyle örgütsüz bıraktı.[54]

ATC, Şeyh Sait İsyanı konusunda hükümetçe alınan önlemleri ve Takrir-i Sükûn Kanunu'nu destekledi.[55] Ancak kendisi de 1925'te başlayan baskı döneminin kurbanı olmaktan kurtulamadı. Böylece 1946'ya kadar hükümet denetimi dışında bir işçi örgütü söz konusu olmayacaktı. Takrir-i Sükûn doğal olarak işçi eylemlerinin de azalmasına yol açtı. Bu yılların önemli grevlerinden biri 1927 Adana Demiryolları Yenice-Nusaybin hattındaki grevdir.[56] Bu dönemdeki bir diğer önemli grev ise Üzeyir Kuran'ın başkanlığındaki Tramvay İşçileri Cemiyeti'nin Tramvay idaresinde çıkarttığı iş ihtilafında şirketin taleplerini kabul etmemesi üzerine gidilen grevdir. Grev dokuz gün sürdü (1928). Ancak hükümet ne pahasına olsun greve son vermek istedi. Bunun üzerine grev sona erdirildi. Grevci işçilerden 70-80 kişi işe alınmadı.[57]

1930'LARDA İŞÇİLER

1930'daki güdümlü Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) deneyimi sayılmazsa, CHF, tek partili bir sistem içinde muhalefetsiz iktidardaydı. Bu sistemde anlamlı olan

[53] Tevfik Çavdar (2003), *Türkiye Ekonomisinin Tarihi*, Ankara: İmge Kitabevi, 2003.

[54] Yıldırım Koç (2003), *Türkiye İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketi Tarihi*, Ankara: Yol-İş Yayını, s. 64.

[55] Tunçay (1978), s. 367.

[56] Şeyda Oğuz (2005), 1927 *Adana Demiryolu Grevi*, İstanbul: TÜSTAV Yayınları.

[57] *Gece Postası*, 6 Eylül 1951; 7 Eylül 1951

Amele Yemekhanesi, Ereğli Kömür Havzası, 1930'lar.
Nazım Baysal Arşivi

sadece tek partinin varlığı değildi. Daha da önemlisi, parti ile hükümet arasında bir ayrımın olmamasıydı: Gerçekte parti hükümetti.[58] Bu dönemde yaşanan SCF deneyimi, işçilerin yöneldikleri ve soluklandıkları bir adres oldu. Liberal SCF'nin kısa programında işçileri ilgilendiren bir husus yoktu. Ancak yine de işçilerden ve yoksullardan SCF'ye yönelik bir destek olduğu görüldü.[59] Bazı şehirlerde işçilerin SCF lehinde tezahüratta bulunması, CHF'de "*amelenin Liberal Fırkaya teveccüh etmesine akıl sır ermez*" sitemlerine yol açtı. Gerçekte SCF'nin tabanı gayrimemnunlardan oluşuyordu.[60] CHF Balıkesir mebusu Hayrettin Bey, 1930 yerel seçimlerinde SCF'ye oy verenleri şöyle tanımladı: "İşçi kadınlar, muritler, müridler, esnaf çırakları, amele." 27 Ağustos 1930 tarihli bir gazete haberine göre, bir grup hammal partiye girmek için parti yöneticileri ile görüştü.[61]

İşçiler SCF vesilesiyle eylemler yaptı. SCF yöneticilerinin İzmir'e gelişinde ön saftа olan liman işçileri, 6 Eylül 1930 günü İzmir'de SCF'ye destek için grev ilan etti.[62] Liman işçilerinden sonra sayıları 5 bine ulaşan incir işçileri de ücretlerinin artırılması için greve gitti. Güvenlik güçlerinin grevcilere ateş açması sonucu 8 işçi yaralandı. Ancak alınan sert müdahaleler yüzünden grevler uzun sürmedi.[63] 7 Eylül 1930'da yapılan SCF Alsancak Mitingi için Cumhuriyet, "*bütün amele ve işçi Alsancak'a taşınmaktaydı*" ifadesini kullanmıştı.[64] Ancak artan ilgiye rağmen, Atatürk'ün emriyle Ağustos 1930'da kurulan SCF, Kasım 1930'da parti yöneticileri tarafından kapatıldı.

[58] Feroz Ahmad, (2007), *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, İstanbul: Hil Yayınları, s. 15.

[59] "Serbest Cumhuriyet Fırkasının programı", *Vakit*, 13 Ağustos 1930.

[60] Çetin Yetkin (2004), *Atatürk'ün "Vatana İhanetle Suçlandığı" S.C.F Olayı*, Gözden Geçirilmiş 3. Basım, İstanbul: Otopsi Yayınları, s. 163-164.

[61] Yetkin (2004), s. 177.

[62] Cem Emrence (2006), *90 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 99.

[63] Yetkin, (2004), s. 244-245.

[64] Emrence (2006), s. 100.

Fiili Yasak Rejimi ve Güdümlü İşçi Cemiyetleri

İşçilerin SCF'ye yönelik ilgisinden sonra önce sopa politikası uygulandı. SCF yanlısı bazı yazarlar gözaltına alındı, ardından sıra işçi kesimine geldi. Uzayan bazı grevler sona erdirildi. Muhalif olan bazı işçi kuruluşları lağv edildi.[65] Ardından havuç politikasına sıra geldi. Yeni bir İş Kanunu tasarısı gündeme alındı. CHF yanlısı işçi ve çiftçi örgütleri kurulmaya başlandı ve 1931 seçimlerinde CHF liderliği, çok sayıda işçinin aday listelerine girmesine izin verdi.[66] 1931 seçimlerinde 8 işçi kökenli milletvekili seçildi.[67] Tek-parti döneminde CHF işçileri kendi denetimi altında tutmak için çeşitli yöntemler kullandı ve güdümlü işçi cemiyetleri oluşturdu.

1930'larda sınırlı da olsa işçi eylemlerine rastlanmaktadır. 1930'dan grevin İş Kanunu ile yasaklandığı 1936 yılına kadar 31 grev olduğu saptanmıştır. Bu grevlerin büyük bölümü İstanbul'da gerçekleşmiştir.[68]

TEK ile "*umuma müteallik hizmetler*" gören kurumlarda çalışanların sendikalaşma hakkı yasaklanırken, sendikalaşmanın yasaklanmadığı işyerlerinde çalışan işçiler hakkında özel bir kanun bulunmadığı için bunlar 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu ve 1926 tarihli Medeni Kanun'a

600 amele grev yaptı

Süreyyapaşa mensucat fabrikası işçileri gündelikleri geciktiğinden dün faaliyeti bıraktılarsa da verilen teminat üzerine tekrar çalışmağa başladılar

Yukarıda Süreyyapaşa mensucat fabrikası, aşağıda greviler hâdiseyi anlatıyorlar

Cumhuriyet gazetesi, 17 Mart 1936.

bağlıydı. Ancak bu iki yasanın varlığına rağmen, "*sınıf adına ve esasına dayalı*" örgütlenme yasağı getiren 1938 Cemiyetler Kanunu'na kadar, gerek 1925 tarihli Takrir-i Sükûn Kanunu gerekse fiili engeller nedeniyle 1925-38 arasında sol siyasi veya sendikal cemiyetlerden söz etmek neredeyse imkânsızdı.[69] 29.9.1930 tarihinde Edirne'de kurulan Türk Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Partisi "komünist temayülü" gösterdiğinden faaliyetine müsaade edilmedi.

1936 İş Kanunu

1930'ların ikinci yarısında toplu işçi haklarına yönelik sınırlama ve yasaklar genişledi. 1936 İş Kanunu ile grev yasaklandı, ardından 1938'de mutlak sendika yasağı geldi. Erken Cumhuriyet döneminin çalışma yaşamı ve işçi hakları açısından en önemli düzenlemesi şüphesiz 1971 yılına kadar çeşitli değişikliklerle yürürlükte kalan

[65] Selim İlkin (1978), "Devletçilik Döneminin İlk Yılarında İşçi Sorununa Yaklaşım ve 1932 İş Kanunu Tasarısı" *Türkiye İktisat Tarihi Üzerine Araştırmalar, ODTÜ Gelişme Dergisi*, 1978 Özel Sayısı, s. 258-259.

[66] İlkin (1978), s. 262-270; Radmir Platonovich Korniyenko (1965), *The Labor Movement in Turkey (1918-1920)*, Moscow: Institute of the Peoples of Asia, Academy of Science USSR (Kitabın Rusça orijinalinden US Department of Commerce, Clearing House for Federal Scientific and Technical Information-Joint Publicatios Research Service tarafından yapılan çeviri, çoğaltma, Washington:1967). s. 63.

[67] İlkin (1978), s. 267-268.

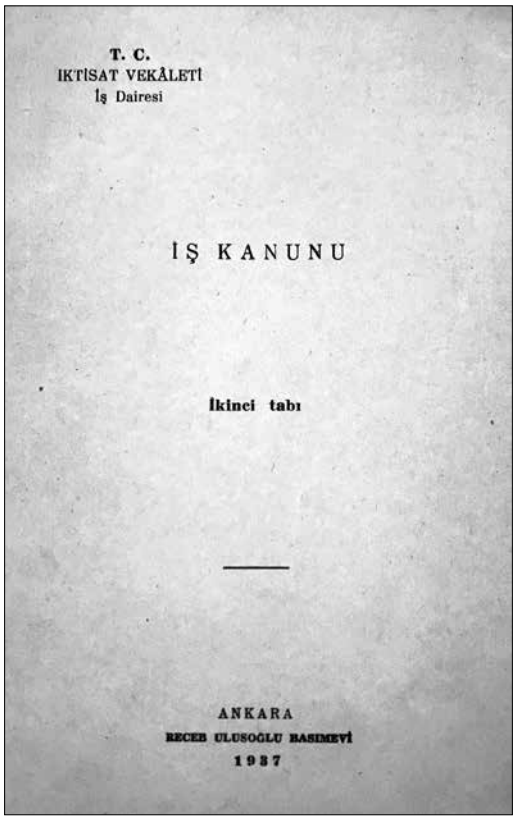
[68] Yüksel Akkaya (2002), "Türkiye'de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık 1 (Kısa Özet)", *Praksis*, Sayı 5, s. 131-176.

[69] *Türkiye'de Siyasi Dernekler (1950)*, Ankara: İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Neşriyatından, s. 91.

1936 İş Kanunu'nun ikili bir karaktere sahip olduğu biliniyor. Bireysel iş ilişkileri açısından "koruyucu" olan kanun, toplu iş ilişkileri açısından ise "otoriter" bir nitelik taşıyordu.

3008 sayılı ve 1936 tarihli İş Kanunu'dur. 3008 sayılı İş Kanunu asıl uygulama alanını 1946-60 döneminde buldu. 3008 sayılı İş Kanunu o zamana kadar en sistematik ve kapsamlı düzenlemeydi ve bazı hükümleriyle ileri kurallar getirmekteydi. Asgari ücret, işçi sigortalarının kurulması, kıdem tazminatı gibi pek çok kurum Türkiye'nin iş hukuku mevzuatına 1936 İş Kanunu ile girmiştir. 1936 İş Kanunu çalışma hayatı açısından kurucu bir kanundu.

1936 İş Kanunu'nun ikili bir karaktere sahip olduğu biliniyor. Bireysel iş ilişkileri açısından "koruyucu" olan kanun, toplu iş ilişkileri açısından ise "otoriter" bir nitelik taşıyordu.[70] Örneğin sendika ve özgür toplu pazarlık söz konusu edilmemiş, grev ve lokavt ise açıkça yasaklanmıştı.

T. C.
İKTİSAT VEKÂLETİ
İş Dairesi

İŞ KANUNU

İkinci tabı

ANKARA
RECEB ULUSOĞLU BASIMEVİ
1937

Görsel: İş Kanunu'nun ikinci baskısı, Ankara: 1937.

Meclis görüşmeleri sırasında Celal Bayar'ın Kanun ile ilgili olarak "İş Kanunu büyük partimizin büyük ve ana prensiplerinden nur almıştır" derken, Parti Genel Sekreteri Recep Peker de "Yeni iş kanunu sınıfçılık şuurunun doğmasına ve yaşamasına imkân verici hava bulutlarını silip süpürecektir" değerlendirmesiyle İş Kanunu'nun sendikal alandaki gerçek amacını ve felsefesini dile getiriyordu.[71]

İş Kanunu grevi yasaklamasına karşın işçilerin temsili ve işletmelerde uyuşmazlıkların çözümü konusunda sınırlı bazı mekanizmalara yer veriyordu. Kanun, "işçi mümessilliği" kurumunu getirmişti. İşçi mümessilleri işçi ve işveren arasında işyerine ait sosyal ilişkilerde işçilerin taleplerini işverene iletmek, çıkacak iş ihtilaflarında uzlaştırıcılık etmek ve çalışma ilişkileri ile ilgili çeşitli kurullara katılmak gibi çeşitli hak ve yükümlülükleri vardı.

Ancak bu mekanizma uzun süre kâğıt üzerinde kaldı. İlk toplulukla iş ihtilaflarında işçi arkadaşlarının taleplerini müzakereye giden işçi mümessillerinden işlerini kaybedenler, şüphe ile karşılananlar bulunması uzun süre Kanun'daki mekanizmayı işlemez halde bıraktı.[72] İşçi mümessilliği on işçi çalıştırmayı gerektirecek her işyeri için zorunluydu. Mümessil seçimleri iki yılda bir mart-nisan-mayıs aylarında Çalışma Bakanlığı örgütünün denetimi altında gizli oy açık sayım ilkesine göre yapılırdı.

[70] Ahmet Makal (1999), *Türkiye'de Tek Partili Dönemde Çalışma İlişkileri*: 1920-1946, Ankara: İmge Kitabevi. s.87.

[71] Mesut Gülmez (1995), *Meclislerde İşçi Sorunu ve Sendikal Haklar (1909-1961)*, Ankara: Öteki Yayınevi.

[72] Sedat Toydemir (1951), "Türkiye'de İş İhtilaflarının Tarihçesi ve Bugünkü Durumu", *İçtimai Siyaset Konferansları*, Dördüncü Kitap. İstanbul: İÜ İktisat Fakültesi Yayını s. 56.

Bu derece kapsamlı görevleri olan işçi mümessillerinin iş güvencesi son derece önemli olsa gerekti. Başlangıçta 3008 sayılı Kanun'da mümessiller için bir güvence yoktu. Ancak İş Kanunu'nda 1950 yılında yapılan değişiklik sonucunda işçi mümessillerini koruyucu düzenlemeler getirildi. İşçi Mümessilliği kurumu 1963 yılına kadar devam etti ve 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle sona erdi. 274 sayılı Kanun ile İşçi Mümessilliği kurumunun yerini İşyeri Sendika Temsilciliği aldı.

TÜRK CEZA KANUNU VE 1938 CEMİYETLER KANUNU

1930'lu yıllarda Ceza Kanunu'nda sendikal örgütlenmeyi ve işçi hareketlerini engelleyici değişiklikler yapıldı. Sınıf esaslı faaliyetlerin cezası artırıldı. 1926 tarih ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) grevle ilgili dolaylı bir düzenleme söz konusuydu: ''İş ve çalışma hürriyeti aleyhindeki cürümler'' başlıklı 201. madde ''Her kim ihafe veya tehdit veya cebir ve şiddet veya başka suretlerle sanaat veya ticaret serbestisini menederse bir aydan iki seneye kadar hapis ve otuz liradan yüz elli liraya kadar ağır cezayi naktiye mahkum olur'' hükmünü taşıyordu. Tatil-i Eşgal Kanunu yürürlükte olmasına rağmen Tek Parti yönetimi grevlere hoşgörülü davranmamış hatta 1933 yılında TCK'da yapılan değişiklikle grev ve lokavtın cezası artırılmıştı.[73] TCK'nin 201. maddesinde yapılan değişiklik ile maddenin kapsamı genişletildi, grev daha açık ifadelerle tanımlanarak maddeye eklendi ve daha ağır hapis cezası getirildi.[74]

1936 yılında, TCK'da yapılan değişiklik de sendikal örgütlenmeyle doğrudan ilgilidir. Bu değişiklik ile faşist İtalyan Ceza Yasası'nda (1930) yer alan hükümler [75] 141 ve 142. maddeler olarak Türk Ceza Kanunu'na aktarıldı. [76] 141 ve 142. maddeler ağır yaptırımlar içeriyordu. ''Bir sosyal sınıfın diğer bir sosyal sınıf üzerinde hâkimiyetini tesis etmek'', ''cemiyetin hukuki ve siyasi nizamını bozmak'' ağır yaptırımlara bağlanmıştı. 142. madde ve 141. maddede zikredilen amaçlar doğrultusunda propaganda yapanların beş yıla kadar ağır hapisle cezalandırılması öngörülüyordu. [77] 141 ve 142. maddeler 1991 yılına kadar gerek sol partiler ve gerekse sınıf esasına dayalı sendikal mücadelenin önünde büyük bir engel oluşturdu.

141 ve 142. maddeler 1991 yılına kadar gerek sol partiler ve gerekse sınıf esasına dayalı sendikal mücadelenin önünde büyük bir engel oluşturdu.

1938 yılında Celal Bayar'ın Başvekilliği döneminde çıkarılan 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu ile 1909 tarihli eski Cemiyetler Kanunu yürürlükten kaldırıldı ve cemiyet kurma hakkına ağır sınırlamalar getirildi.[78] Böylece İş Kanunu'nun toplu iş ilişkileri alanında getirdiği otoriter düzenlemeler, 1938 Cemiyetler Kanunu ile getirilen ve ''*sınıf esasına veya adına dayanan*'' cemiyetlerin (sendikalar ve siyasi partiler dâhil) kurulmasını yasaklayan değişiklik ile pekiştirildi.

1938 Cemiyetler Kanunu otoriter hatta totaliter karakterde bir kanundu ve bu değişiklikte dönemin Almanya ve İtalya gibi

[73] Nusret Ekin (1987), *Endüstri İlişkileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, s.231.

[74] Türk Ceza Kanunu'nun bazı maddelerini değiştiren kanun, no 2275, 8.6.1933.

[75] Makal (1999), s. 180-181.

[76] TCK'nin 141 ve 142. maddeleri 12 Nisan 1991'de 3713 sayılı Yasa ile yürürlükten kaldırılmıştır.

[77] Türk Ceza Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (Kanun No: 3038, Resmî Gazete, 23 Haziran 1936.

[78] 28 Haziran 1938 tarih ve 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu'nun 9 (h) maddesi. Resmî Gazete, 14 Temmuz 1938.

Fiyatı : 10 Kuruş

SENDİKA

İşçi Arkadaşlar :

Gazetenin yaşaması ve yararlı işler görebilmesi senin ilgine bağlıdır. Gazeteni al, oku, ve okut..

Ekonomik ve Sosyal Alanda Kol ve Kafa İşçisinin Davalarını Güder

Sene : 1 Sayı 1 — ŞİMDİLİK CUMARTESİ GÜNLERİ ÇIKAR — 31 Agustos 1946

Memleketimizde Sendikacılık

Kapitalistce gelişmeye çok geç başlamış olan, memleketimizde bugüne kadar işçi sınıfını inkılapçı partisiyle sendikaları arasındaki fark, vazife taksimi lüzumu, lâyıkı veçhile anlaşılamamıştır.

Az çok sendika mahiyetinde ye yaramayan bu gelişi güzel veya kötü maksat mahsulü teşebbüsler, umumi akışa nisbetle, lâfı edilmeğe değmeyecek kadar zayıf ve tesirsizdir. Bugün artık emekçiler derme çatma tekliflere kulak asmayor; ehliyetleri ve dürüstlük-

Türkiye işçileri uyanıyor

Hareket noktasının gelişi güzelliğinden sıyrılıp toparlanıp teşkilâtlanmağa başlıyan işçi kütleleri arasında dumanı üstündeki seçim dedikodularından hemen eser kalmamış gibidir.

Daha şimdiden ona yakın çeşitli meslek, işletme ve istihsale

İş kazaları kanununun tatbikine aid hazırlıklar

Geçen hafta Ticaret ve Sanayi odasında, ayrı ayrı günlerde olmak üzere; iş verenlerle işçiler birer toplantı yapmışlardır. Bu toplantılardan maksat, bir müddet evvel yürürlüğe giren 4772 sayılı "İş kazalarile Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası,, Ka-

bileceğini söylemiş ve formaliteler yüzünden 45 doğum vak'asına tazminat veremediğini ve bunların hâlâ beklemekte olduklarını bildirmiştir.

Diğer taraftan gerek işçilerin gerek işverenlerin üzerinde durdukları noktalardan biri de iş

Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP) tarafından çıkarılan *Sendika* dergisinin ilk sayısı.

Dergi 16 Aralık 1946'da Sıkıyönetim tarafından kapatıldı.

totaliter rejimleri etkili olmuştu.[79] 1938 Cemiyetler Kanunu'nda yer alan 9 (h) maddesi Türkiye tarihinde ilk mutlak sendika yasağıydı ve bununla işçi hareketlerinin açıkça ortadan kaldırılması amaçlanıyordu. Bu değişiklik ile Cumhuriyet'in başlangıcından itibaren çalışma ilişkileri alanında gözlenen bireysel iş hukuku mevzuatı ile işçiyi korumayı hedefleyen zihniyet yerini rejimi korumaya yönelik zihniyete bırakıyordu.[80] Böylece, 1909'da TEK ile başlayan *umuma müteallik hizmetler* gören işyerlerine yönelik geniş kapsamlı sendika yasağı 1938 Cemiyetler Kanunu ile mutlak bir sendika yasağına dönüştü.

1938 Cemiyetler Kanunu ile getiren sınıf adına ve esasına dayalı cemiyet yasağının ardından Türk Ceza Kanunu'nun 141 ve 142. maddelerindeki şiddet kullanma koşulu kaldırıldı.[81] Şiddet kullanmaksızın sınıf tahakkümünü hedefleyen cemiyet kurmak suç haline getirildi. Böylece maddenin kapsamı genişletilmiş oldu ve sendikalar ve sol/sosyalist partiler 141 ve 142. maddeler kapsamında kolayca engellenebilir oldu.

1946 Sendikacılığı: Özgür Sendikacılığın Kısa Ömrü

1946 Haziran ayında, Cemiyetler Kanunu'nda önemli değişiklikler yapılarak dernek kurmak için izin sistemi kaldırıldı ve bildirim sistemi getirildi. En önemlisi sınıf adına ve esasına göre dernek kurma yasağı kaldırıldı. Böylece hem sınıf esasına dayalı sol siyasi partilerin hem de sendikaların kurulmasına olanak sağlandı.

1946 sendikacılığı terimi Cemiyetler Kanunu'nda Haziran 1946'da yapılan değişikliğin ardından kurulan ve önemli bir bölümü 16 Aralık 1946'da İstanbul

[79] Orhan Tuna (1969). "Türkiye'de Sendikacılık ve Sendikalarımız". *Sosyal Siyaset Konferansları*. Yirminci Kitap. İstanbul: İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, s. 256.

[80] Makal (1999), s. 387.

[81] Türk Ceza Kanunu'nun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun (Kanun No: 3531), Resmî Gazete, 16 Temmuz 1938.

Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kapatılan sendikaları ve bu sendikaların anlayışını ifade etmek için kullanılmaktadır. Sendika ve siyasi parti kurma yasağının ortadan kalkmasına paralel olarak iki sosyalist parti –Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP) ve Türkiye Sosyalist Partisi (TSP) ile çok sayıda sendika kuruldu. Sendikalar daha çok bu iki sosyalist parti tarafından örgütlenmeye başladı.

Yaklaşık 6 aylık ömürlerine karşın, yarattıkları etki, eriştikleri örgütlenme düzeyi ve sosyalist partilerle yoğun ilişkileri nedeniyle 1946 sendikaları Türkiye işçi sınıfı açısından özgün bir yere sahiptir. 1946 sendikacılığı kısa sürmesine karşın Türkiye işçi hareketindeki belli başlı kabarma dönemlerinden biriydi. 1946 sendikacılığı egemen güçler tarafından ya tümüyle unutturulmaya çalışılmış ya da bir avuç militanın çevirdiği zararlı işler kategorisine sokularak gözlerden uzak tutulmak istenmiştir.[82]

1946 sendikacılığı DİSK'in kuruluşuyla benzerlikler gösteren bir sendikal kabarmadır. 1946 sendikalarının özelliği ayrı bir sendikalar yasasının olmadığı koşullarda Anayasa'nın, Cemiyetler Kanunu'nun ve Medeni Kanun'un genel hükümleri çerçevesinde devletin müdahil olmadığı serbest bir sendikacılık anlayışı ile *sendika özgürlüğü* rejimi içinde kurulup çalışmalarıydı.

1946 sendikacılığı ile 1947 sendikacılığı birbirine taban tabana zıt iki sendikal deneyimidir. 1946 sendikacılığı siyasetteki sol açılım doğrultusunda sınıf eksenli bir sendikacılığı gündeme getirirken, 1947 sendikacılığı ise güdümlü ve iktidarın vesayeti altında bir sendikacılıktı. 1946 sendikacılığının temel özellikleri, devletten, CHP'den ve işverenlerden bağımsız olmaları, iki sosyalist parti tarafından örgütlenmeleri, sınıf esasını benimsemeleri ve enternasyonalist eğilimleriydi.

Cumhuriyet

23 üncü yıl Sayı: 8021

Salı 17 Aralık 1946

İki Komünist Partisile Bunlara Mensub Altı Gazete ve Mecmua Kapatıldı

Sıkıyönetim Komutanlığının, bölgesinde genel güveni sağlamak endişesile dün aldığı tedbirler

Kapatılan partilerin liderlerile bir kısım mensubları yakalandılar

Parti merkezlerinde yapılan araştırmalarda birçok mühim vesikalar ele geçti

Ayrıca Yarın gazetesi ile Büyük Doğu mecmuası ve bunların matbaaları da dörder ay müddetle kapatıldılar

Mecliste dün Abdurrahman Münib işi tekrar görüşüldü

Kararın yeniden reye konulması için verilen takrir hararetli müzakerelerden sonra reddedildi

Liseler ıslah edilecek

İstanbul Üniversitesi

YIĞIN

SES

SENDİKA

Partiye

1946 sendikacılığı kısa sürmesine karşın Türkiye işçi hareketindeki belli başlı kabarma dönemlerinden biriydi.

Cumhuriyet gazetesi, 17 Aralık 1946.

1946 sendikacılığı ileride DİSK örgütlenmesine yansıyacak bazı izler de bıraktı. Geleneklerde zaman zaman kopmalar, kırılmalar olsa bile sendikal mücadelenin sürekliliği devam ediyordu.

[82] Orhan Silier (Yılmaz) (1986), "1946 Sendikacılığı", *Düşün*, Haziran 1986, s. 30.

İŞÇİLERİN ÜZEYİR BABASI: ÜZEYİR AVNİ KURAN

Aziz Çelik

(1891 Kosova–1968 İstanbul)

1920'lerden 1960'lara Türkiye sendikal hareketinin en saygın ve mücadeleci önderlerindendir. Üzeyir Avni Kuran, 1891 yılında Kosova'da doğdu. Selanik Sanat Mektebi'ni birincilikle bitirdi. Okul adına Budapeşte'ye gönderildi. Burada Lang Fabrikası'nda meslek ve Şark Akademisi'nde Macarca öğrendi, Macaristan'da işçi cemiyetine girdi. 1913 yılında İstanbul'a gelen Kuran, İstanbul Zeytinburnu Mermi Fabrikası'na girdi ve daha ziyade İmalatı Harbiye işçilerinin örgütü olan Osmanlı San'atkaran Cemiyeti'ne üye oldu. Kuran'ın bu dönemden üç arkadaşı, Numan Usta, Eşref Usta ve Çerkes Süleyman milletvekili olmuştur. Bunlar dönemin işçi milletvekilleriydi.

1917'de 11 ay süreyle staj için Almanya'ya gitti ve bazı askeri fabrikalar için satın alınan makinelerin kurulumunu ve çalıştırılmasını öğrendi. Mütareke döneminde Zeytinburnu Fabrikası'nda gizli bir örgüt kurarak işgalci askerlere karşı baskınlar düzenledi. Bir baskın nedeniyle bir hafta kadar gizlendiği için fabrikaya gidemeyince işten çıkarıldı. Ardından Şark Şimendiferleri Şirketi'nin Yedikule'deki atölyesinde ustabaşı olarak çalışmaya başladı.

Kuran 1920'de 13 arkadaşıyla birlikte Şark Şimendiferleri Teavün Cemiyeti'ni kurdu. 1923 yılındaki şimendifer işçileri grevinde etkin rol oynadı. Kuran, grev sırasında grevciler adına "işçi murahhas" olarak işçi isteklerini savundu. Grev başarıya ulaştı. Kuran işçi murahhası (delegesi) olarak ün salınca bu yüzden görev yeri değiştirilerek Balya Karaaydın Kurşun Madenleri İşletmesi'ne gönderildi.

Kuran 1926'da İstanbul'a dönünce Tramvay İdaresi'ne girdi ve Tramvay İşçileri Cemiyeti'nin başkanlığını üstlendi. Şirkette toplulukla iş ihtilafı çıkarılmasına öncülük etti. Ancak şirketin taleplerini kabul etmemesi üzerine grev kararı alındı. Grev dokuz gün sürdü (1928). Ancak hükümet ne pahasına olsun greve son vermek istedi. Bunun üzerine grev sona erdirildi. Grevci işçilerden 70–80 kişi işe alınmadı. Kuran da grevi örgütlediği için Nafia Vekâlet'inin emriyle işten çıkarıldı. Kuran işten çıkarıldıktan sonra bir süre serbest çalıştı ve 1932'de Belediye'de yollar şubesinde baş makinist oldu. 1952 yılında DP tarafından buradaki işinden de çıkartıldı. Kuran, 1947'de kurulan Demir ve Madeni Eşya İşçileri Sendikası'nın (Demir-İş, daha sonra Türkiye Maden-İş adını aldı) 1950 ve 1951 yıllarında yapılan genel kurullarında genel başkanlığa seçildi. 1954'te sendika başkanlığından ayrıldıktan sonra Maden-İş sendikasında ve daha sonra Gıda-İş sendikasında danışman olarak çalıştı. Muhalif görüşlerine rağmen oldukça yüksek oy alarak İstanbul İşçi Sendikaları Birliği (İİSB) yönetim kurulu üyeliğine seçildi (1951). DP'li sendikacılarla büyük yankı uyandıran sert polemikler yaptı.

Kuran, etkili bir hatipti. Sülker, Kuran'ı tanımasını şöyle anlatır: "Çalışma raporu üstüne söz alan uzun boylu zayıf ve gür sesli ihtiyar-genç öyle bir konuşma yaptı ki biz gazetecileri hayran bıraktı. Hemen adını öğrenmek istedik." Üzeyir Kuran, 1951 yılında Kemal Sülker'e verdiği bir mülakatta nispi seçim sistemini savunmaktadır. Sülker nedenini sorduğunda, Kuran şöyle yanıtlar: "Ne olacak? İstanbul'dan milletvekili olarak hep işçi adaylar kazanacak. İşçilerin

seçimi İstanbul'da mutlaka kazanacaklarından eminim. Bu ihtiyarlık halimle de şunu iddia edebilirim: İstanbul milletvekillerinin hepsinin işçi olacağı günleri göreceğim.'' Üzeyir Kuran, 1965 seçimlerinde nispi temsil sistemine tanık oldu. İstanbul milletvekillerinin tümü işçi olmadı ama TİP'in parlamentoya soktuğu 15 milletvekili arasında işçi milletvekilleri de yer aldı ve işçilerin sorunları Meclis'te daha yoğun biçimde dile getirildi.

Üzeyir Kuran sadece sendikacı değildi. Aktif siyasal yaşam içinde de yer almıştı. Üzeyir Kuran'ın 1920'li yıllarda Türkiye Komünist Partisi (TKP) mensubu olduğu ve 1930'da TKP'den tasfiye edilenler arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. 1929'da yaşanan TKP tevkifatları sonrasında partiden uzak kaldığı anlaşılan Kuran, 1950'de bu kez yasal bir işçi partisi ile siyasete dönmüştür. Demokrat İşçi Partisi kurucusu ve genel başkanvekili olmuştur. 1951 ara seçimlerinde partisinin İstanbul Milletvekili adayı olan Kuran, 1954 genel seçimlerinde de parti listesinden İstanbul Milletvekili adayı oldu. Kuran'ın seçim konuşmaları büyük ilgi gördü.

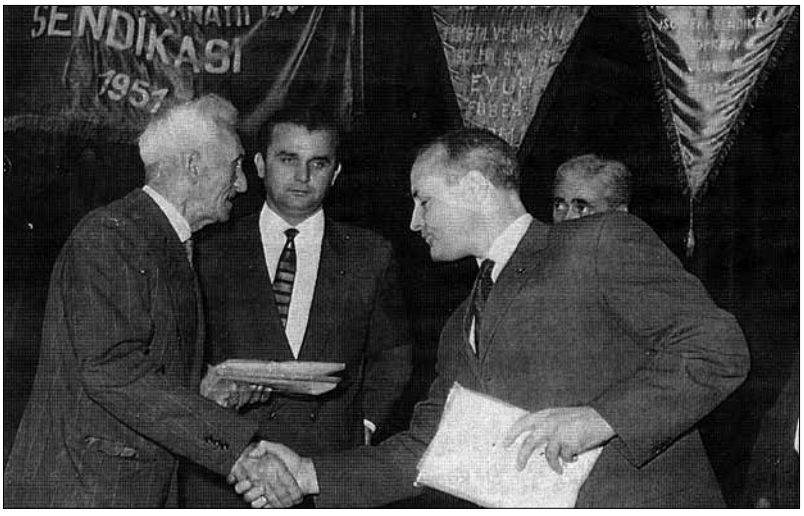
Kuran, siyasal baskılar nedeniyle birkaç kez işten atıldı veya sürüldü. Son olarak 20 Nisan 1952 tarihinde Tekstil ve Örme Sanayi İşçileri Sendikası'nın Taksim Cumhuriyet Gezisi'nde yapmak istediği pahalılığı, işsizliği ve kumaş dış alımını protesto mitinginin yasaklanmasının ardından Samet Ağaoğlu'nun bu mitingle ilgili meclis konuşmasına verdiği cevapları yüzünden DP tarafından Galata Köprüsü'ndeki işinden çıkarıldı.

31 Aralık 1961 günü İİSB tarafından düzenlenen Saraçhane mitinginde ilk konuşmayı o yapmıştı. Seyfi Demirsoy'a göre iki dakikalık konuşması ile mitingin amacını en iyi dile getiren Üzeyir Kuran idi. ''Demagojiye kaçmayan hitabeti'' ile Kuran döneminin en iyi işçi hatiplerinden biri olarak tanındı.

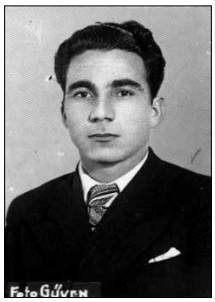
Kuran, TİP'in kuruluş çalışmalarına katıldı. 1964'te TİP Merkez Haysiyet Divanı üyeliğine seçildi. Kuran'ın başkanlığındaki Merkez Haysiyet Divanı, MYK tarafından sevk edilen 17 üyenin sevk işlemini reddetti ve bu üyeleri akladı. Kuran'ın TİP'te tasfiyeye karşı çıkmasının nedenleri arasında geçmişte kendinin yaşamış olduğu tasfiye deneyimin etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Merkez Haysiyet Divanı üyeliğini ölümüne dek sürdürdü. Kuran 1968'de, 77 yaşında öldü.

Üzeyir Kuran, sendikal harekette ''Üzeyir Baba'' olarak anılırdı. Etkili hitabeti yanında işçi-işveren mücadelesinde kararlı ve sert tutumu ile bilinirdi. Şöyle derdi: ''işveren sana haksızlık mı yaptı, al odunu vur kafasına.'' Karşıt görüşlü sendikacılar da Kuran'ın hakkını teslim edecekti. Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy, ölümü üzerine yazdığı ''Bir Büyük Sendikacının Ardından'' başlıklı yazıda Kuran için ''Tehlikenin üzerine yürüdü. Cepheden kaçtığını, arkadaşlarını yarı yolda bıraktığını kimse duymamıştır. İsyankâr ruhlu idi'' diyecektir. Üzeyir Kuran, Şaban Yıldız ve Seyfi Demirsoy gibi Rumeli göçmeniydi. Tramvay işçilerinden DİSK'e bir sendikal geleneğin, TKP'den DİP ve TİP'e bir siyasi geleneğin, mirasın ve deneyimin taşıyıcısıydı.

Kaynak: Aziz Çelik (2014), ''1950'lerin Unutulan (Demokrat) İşçi Partisi ve Onun Üç Sisyphus'u'', Çalışma ve Toplum, Sayı: 41, 2014/2, s. 31-62'den özetlenmiştir. Ayrıntılı referanslar bu makalede yer almaktadır.

Üzeyir Kuran uzun ve saygın sendikacılık yaşamı için verilen ödülü alırken, Tevfik Nejat Karacagil Arşivi

YUSUF SIDAL

(1904 Ağrı–1997 İstanbul)

İlk kuşak sendikacılardan, Demir-İş sendikasının (Daha sonra Türkiye Maden-İş Sendikası adını alan) kurucusu ve ilk başkanı, İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Birliği (İİSB) genel sekreterlerinden.

1904'te Ağrı'nın Eleşkirt ilçesinde doğdu. 1906'daki olaylarda anne ve babası Ermeni çeteciler tarafından öldürülünce üç yaşında öksüz ve yetim kaldı. Çocukluk yıllarını Şam ve Beyrut'taki yetimhanelerde geçirdi. 1922'den itibaren hayatını tornacı ve tesviye işçisi olarak kazanmaya başladı.

1925'te İstanbul'da Hacıoğlu Çivi Fabrikası'na girdi. 1928'de o dönemin büyük sanayi tesislerinden biri olan "Şakir Zümre Müessesesi"ne/Fabrikası'na girdi. Şirketin o zamanki adı, Şakir Zümre Mevadd-ı Harbiye ve İnfilakiye Fabrikası'ydı. Şakir Zümre, işe Cumhuriyet'in ilk yıllarında savaş malzemesi ve barut üretimiyle başladı ve giderek işlerini büyüttü: İkinci Dünya Savaşı yıllarında işçi sayısı 2 bine yaklaşan Şakir Zümre Fabrikası, savaş sonrasında ABD'nin "silah yardımı" programına koşut olarak savaş sanayiindeki işlerini azaltmak zorunda kaldı. Soba (pek ünlü Şakir Zümre sobaları) ve kumbara gibi madeni eşya üretmeye koyuldu...

Sıdal'ın o yıllardaki yaşamını kendisinden dinleyelim: "İkinci Dünya Savaşı yıllarında Şakir Zümre Fabrikası'nda çalışıyordum ve orada işçi mümessili seçildim. Madeni eşya ve İmalat-ı Harbiye'yi temsilen Ankara'da toplanan [o günlerde yeni kurulmuş olan] İşçi Sigortaları Genel Kuruluna katıldım. Ancak işçi mümessili olarak gittim, çünkü henüz sendikalar kurulmuş değildi."

İstanbul Demir ve Madeni Eşya İşçileri Sendikası'nın kuruluş yılı olan 1947'de Sıdal İstanbul Halıcıoğlu'nda oturuyordu. Bekâr olduğu için iş saatlerinden sonra geç saatlere kadar semt kahvesinde kalıyor, işçi yatağı, sanayii merkezi ve bizzat kendisi de işçi hareketi tarihinde bir "kahraman", bir "aktör" olan Haliç'in diğer fabrikalarında çalışan arkadaşlarına sendika kurmanın gerekliliğini anlatıyordu.

Bu kendiliğinden toplantılardan, arkadaş, meslektaş arasındaki sohbetlerden ve 20 Şubat 1947'de Sendikalar Kanunu'nun çıkmasından sonra Sıdal, başta Haliç olmak üzere İstanbul'daki başlıca metal sanayii işyerlerini temsilen güvendiği 10 arkadaşıyla bir araya geldi ve sendikanın kuruluş dilekçesini yetkili makamlara verdi. Yusuf Sıdal İstanbul Demir ve Madeni Eşya İşçileri Sendikası'nın (Kısaca Demir-İş) bir numaralı üyesidir.

Demir-İş daha sonra Türkiye Maden-İş adını aldı. Sıdal sendikanın genel başkanlığını yaptı. Şakir Zümre müessesesinde ustabaşılık yaptı.

1948'de Şakir Zümre Fabrikası'nda çok sayıda işçinin ölümüyle sonuçlanan bir patlamanın nedenlerini araştırdığı için işten çıkarıldı. Böylece işten çıkarılan ilk sendika başkanı oldu. Son olarak Denizcilik Bankası Köprüaltı atölyesi şefi oldu

24 Mart 1948'de kurulan İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nin kuruluş çalışmalarına katıldı, birliğin Genel Sekreterliğini yaptı. Böylece sendikalaşma eyleminin yeni bir anlayışla ve CHP güdümünde oluşumu sırasında özverisi, bilgisi ve enerjik çalışmasıyla Yusuf Sıdal, ön planda en

etkin sendikacı oldu. Demokrat Parti'nin sendikalara sızması ve bazı sendikaların aşırı partizanlığı karşısında Yusuf Sıdal, sert tepkiler gösterdi.

Sıdal, 1952'de Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (Türk-İş) kuruluşundaki katkısını şöyle anlatıyor: "Bu arada Türkiye'nin her yerinde mahalli sendikalar birlikleri kurulmuştu ama Türkiye çapında bir bütünlük yoktu. Biz bu arada Beyoğlu'ndaki Cumhuriyet Lokantası'nda birçok arkadaşla her hafta toplanıyor ve bu durumu değerlendiriyor ve konuşuyorduk. Ben bu toplantılarda konfederasyon fikrini ortaya attım ve kabul gören bu teklifim sonucu Türk-İş'in kurulmasına karar verdik. Ben de Türk-İş'in kuruluşunda ve ikinci dönemde yönetim kurulu üyeliği yaptım."

İşsiz kaldığı dönemde Demir-İş'in başkanlığını Nizamettin Babaoğlu'na bırakan Sıdal, 1953 yılında yeniden göreve çağrıldı. İkinci başkanlığı döneminde sendikanın tüm İstanbul'a açılmasını ve yönetim kadrosunun gençleştirilmesini tasarlayan kıdemli sendikacı, 1954'deki genel kurulda başkanlığı, belli bir süreden beri Demir-İş'in genel sekreterliğini üstlenen Kemal Türkler'e bıraktı. Kıdemli sendikacı CHP'li olarak bilindiği için, DP iktidarının sendikaya baskı yapacağını düşünmüş ve kendi isteğiyle görevinden ayrılmıştı.

Kuruluş çalışmalarına katıldığı Türk İş'in 1953-1957 yıllarında yönetim kurulu üyeliğinde bulundu. 1959'da emekli olarak sendikacılıktan ayrıldı. Ama yine de tümüyle sendikal yaşamdan kopamadı. Yusuf Sıdal, Üzeyir Kuran ve Zühtü Tetey ile birlikte Maden-İş'in Yüksek İstişare Kurulu üyeliğine seçildi. Böylece arkadaşlarıyla, yoldaşlarıyla birlikte geçmiş yıllardan alıp getirdikleri binbir deneyimi sendikalarının genç yöneticilerine ve üyelerine aktarma olanağı buldu.

Yusuf Sıdal sendikal mücadeleden hiç kopmadı. 1964'te Singer Fabrikası önündeki grev çadırında polisin tutukladığı ve Balmumcu'ya nezarete götürdüğü sendikacılar arasında koca çınar Yusuf Sıdal da vardı.

Köprüaltı'ndaki işinden 1967 yılında emekli olan Sıdal, 1948'den başlayarak işkolunu, İşçi Sigortaları Genel Kurulu'nda temsil etmiş ve saygı duyulan kişiliğiyle çoğu kez başkanlık divanında görev almıştı.

Maden-İş'in her genel kurulunda doğal üye olarak hazır bulunan Sıdal, son günlerine kadar tüm miting ve toplantılara da gücü yettiğince katıldı. DİSK'in 1967'deki 1. Genel Kurulu'nda Onur Kurulu üyeliğine seçildi.

1960 öncesinin saygın ve deneyimli sendikacılarından biriydi. 1996 yılında Türk Endüstri İlişkileri Derneği'nin onur madalyasını aldı. 1997'de yaşamını yitirdi.

Çabası ve tok sözlülüğü ile tanınan Sıdal, sendikacılık hareketlerine sadece idealle bağlı sayılı sendikacılardan biriydi.

Kaynak: Şehmus Güzel (1980), İşçiler Örgütleniyor, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları; Kemal Sülker, "Yusuf Sıdal", Sosyalist Kültür Ansiklopedisi, İstanbul.

Kemal Türkler ve Yusuf Sıdal Maden-İş'in Gönen Eğitim Tesislerinde

Cumhuriyet gazetesi, 21 Şubat 1947.

FEVKALÂDE BİR Eser: "GENÇ MÜSLÜMANIN KİTABI,, İşeridoki ilânı okuyunuz!

Cumhuriyet

23 üncü yıl Sayı : 8097 — KURUCUSU: YUNUS NADİ — Cuma 21 Şubat 1947

Bu akşam Bakırköy YENİ'de Sazan Yakar, Safiye Tokay ve arkadaşları. Ayrıca: Tokat Bıkı revüsü HASSO İSTANBULDA

Mecliste İşçi Sendikaları İçin Tartışmalar

D. P. bazı kayıdlarla işçiye grev hakkının tanınmasını istedi

Sendikalar kurulmasına dair tasarı kabul edildi

Çalışma Bakanı, grevin liberal bir rejimde doğru olabileceğini söyliyerek «Biz, devletçi bir rejimiz» dedi, Demokratların talebi kabul edilmedi

Sendikaları, siyasi cereyanlardan masun tutmanın memleket menfaatleri icabından olduğunu anlatan Sadi Irmak: "Biz enternasyonalin şubelerini Türkiyede açtırmayı asla düşünemeyiz,, diyerek sendikaların milli mahiyeti haiz olacaklarını bildirdi

Kiralara zam tasarısı dün Mecliste görüşüldü

1947 Sendikacılığı: Grevsiz ve Siyasetsiz Sendikacılık

Sendikaların 1946'da kapatılmasının ardından, 1947'de 5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkındaki Kanun kabul edildi. 13 maddeden oluşan ve ilk sendikalar yasası olan 5018 sayılı Kanun, 1963 yılına kadar yürürlükte kaldı. 5018 sayılı Yasa ile sendika kurma özgürlüğü tanınırken, 3008'de var olan grev yasağı devam ettirilmiş ve dahası Kanun'un 7. maddesi ile greve teşebbüs ve teşvik suç saymıştır. 5018 ile sendikalara ağır bir siyaset yasağı getirildi. Yasa'yı hazırlayanlara hâkim olan düşünce, "Türkiye'nin sınıfsız bir toplum olduğu, bu sebeple sendikaların sınıf çatışmasını destekleyecek bir kurum değil devletle ve işverenle ülke kalkınması için işbirliği yapacak kurumlar olduğu" şeklindeydi.[83] 5018 sayılı Yasa ile sendikaların "beynelmilel mahiyet" almaları önlendi ve 1960 yılına kadar Türkiye'deki sendikaların uluslararası sendikal örgütlere üye olmasına izin verilmedi.

1947 rejiminde sendikalar sınıf çıkarlarının temsilcisi ve emek-sermaye-devlet ilişkilerinde eşit bir güç ve taraf değil, işçiler arasında yardımlaşmaya yarayan *millî, milliyetçi* ve *meslekî teşekküller* olarak görülmekteydi.

5018 sayılı Sendikalar Kanunu siyaset yasağı, grev yasağı, beynelmilelcilik yasağı ve işçi olmayanların sendika üyesi olması yasağı ile 1947 sendikacılığının kalıcı etkiler yaratacak hukuksal çerçevesini oluşturdu. O kadar ki bu hukuksal çerçeve ileride değişmesine rağmen 1947 rejiminin yarattığı alışkanlıklar, ilişkiler ve deneyim 1947 yasasından çok daha uzun ömürlü olacaktı. 5018 sayılı Yasa ayrıca işveren sendikalarının da kurulmasına imkân tanıyordu. Böylece işçiye özgülenmiş bir

[83] Toker Dereli (1975), *Aydınlar, Sendika Hareketi ve Endüstriyel İlişkiler Sistemi (Genel Olarak ve Türkiye'de)*. İstanbul: İÜ İktisat Fakültesi Yayını, Fakülteler Matbaası, s.329.

"Kifayetsiz ve Antidemokratik Bir Kanun"

Orhan Tuna: "1947 tarihli Birinci Sendikalar Kanunu gerek esprisi gerek hükümleri itibariyle kifayetsiz, anti demokratik ve mahdut tesirli bir kanundur. Hakikatte bu kanunun, İkinci Cihan Savaşı sonrasında daha çok dış siyasi ve askeri amillerin zoruyla ve her ne olursa olsun, dünyamızda demokrasiyi temsil eden büyük devletler camiasına katılmak mecburiyetinin tesiriyle ve tıpkı çok partili rejime intikal gibi, atılmış adımlardan biri olduğuna şüphe yoktur. Nitekim bu kanun bir bütün olarak ele alınarak keskin bir tahlile tabi tutulduğu takdirde, adeta zorlanarak çıkarılmış bir tedvin ve ihtiyatlı ve temkinli bir tedbir hüviyeti taşımaktadır. Gerçekten bahis konusu kanun sendika teşkilini izne bağlamakta, kurulan sendikalar üzerinde müessir bir idari kontrol sistemi tesis etmekte, sendikaların yabancı meslek teşekkülleriyle temas ve münasebetleri Bakanlar Kurulunun peşin müsaadesine bırakılmakta, bütün fikir işçileri sendika kurmaktan ve dolayısıyla bu hususta işçi sınıfına rehberlik etmekten mahrum kılınmakta ve nihayet grev ve lokavt yasakları İş Kanunu hükümleri yoluyla devam ettirilmektedir."

Kaynak: Orhan Tuna, "Türkiye'de Sendikacılık ve Sendikalarımız", *Sosyal Siyaset Konferansları*, Yirminci Kitap, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, 1969, s. 256.

kavram olan sendika işverenler için de kullanılmaya başlanacaktı.

Çalışma Bakanı Sadi Irmak Kasım 1946'da yaptığı bir değerlendirmede "Meslek menfaatlerini tezvin ve işçi-işveren arasında çıkabilecek ihtilafları önleme ve doğanları bertaraf etme hususunda devletin adil bir nazımlık rolünü oynamasını esas sayarız. Kuruluşlarına müsaade edilmiş olan işçi ve işveren derneklerini devletin bu görevini üzerlerine alacak birlikler değil, yardımlaşmayı ve mesleklerin gelişmesini sağlayacak teşekküller sayıyoruz" demekteydi.[84] İşçi haklarını sadece devletin işi olarak gören ve toplu işçi haklarını kısıtlayan ve görmezden gelen bu anlayış dönemin devletçiliğinin önemli bir göstergesidir. Üstelik bu eğilim sadece CHP döneminde değil DP döneminde de devam etmişti. DP Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan, "Benim sendikaya ihtiyacım yok; ben hükümet olarak menfaat sağlarım işçiye" diyordu.[85]

GREV FOBİSİ

CHP bu dönemde grev yasağı tutumunu 1950 seçimlerine kadar ısrarla sürdürdü. Kimi CHP'liler konuyu ifrata vardırdılar. Ankara Sendikalar Birliği'nin kurulması ile ilgili bir toplantıda, müzakerelere müdahale eden Çalışma Bakanlığı Müsteşarı Fuat Erciyes'in, "Grev istiyenler Türk değildir. Hatta ahlaksızca rey avcılığı yapan muhalif siyasi partilerin kışkırtmalariyle harekete geçmiş gafillerdir" sözlerini sarf ettiği bildirilmiştir.[86]

Grev tartışması sadece CHP ve DP arasında değil sendikalar arasında da önemli bir yarılma yaratmıştır. CHP eğilimli sendikacılar ya greve karşı çıkmış veya bu konuda sessiz kalmışlardır. Zonguldak Maden İşçileri Sendikası tarafından yapılan "grev istemiyoruz" toplantısı sendikal vesayetin güçlü köklerini göstermesi açısından çok önemlidir.[87]

1946 ve 1950 seçim kampanyaları grev hakkı tartışmalarına sahne olmuş; CHP grev hakkına açıkça karşı çıkarken, DP

[84] *Ulus*, 18 Kasım 1946.

[85] Yıldırım Koç (1998). "İsmail İnan", *Türk-İş Tarihinden Portreler, Eski Sendikacılardan Anılar, Gözlemler (1)* Ankara: Türk-İş.

[86] *İşçi Sesi, (Adana)*, 29 Ocak 1950.

[87] *İşçi Sendikası, (Zonguldak)*, 1 Şubat 1950.

Grevi Telin ve Red Eden İşçi ve Sendika

''25 seneden beri hükümetimizin çıkarttığı kanunlara bir göz atacak olursak bu kanunların işçi lehinde ve sırf işçi menfaatini gözettiği görmemek nankörlük olur. (...) Babanın çocuklarını koruması gibi şuurlu ve insiyaki olarak bu hükümet bizleri düşünmüştür. Buna mukabil bize tereddüp [terettüp, üstüne düşme] eden bir şey kalıyor; çalışmak, durmadan çalışmak, yarını düşünmeden çalışmak. Biz çalıştıkça, samimi kaldıkça dün ve bugün bizi düşünmeden [düşünerek], bu kanunları çıkaranlar yarın da bizi yine düşünecekler ve bizim için çok daha faideli ve lehimizde kararlar alacaklardır. İşte bu sebeplerle memleketin iktisadi bünyesini her bakımdan yıkacak olan grevi telin ve red ederim.''

Kaynak: *İşçi Sendikası (Zonguldak)*, 1 Şubat 1950. Üzülmez Atelyesi Postabaşısı Nizamettin Olgun'un Zonguldak Maden İşçileri Sendikası tarafından düzenlenen ''grev istemiyoruz'' toplantısında yaptığı konuşmadan.

İŞÇİ SENDİKASI

Fiatı 10 Kş. Yıl : 3 Sayı 120 - Çarşamba Günleri Çıkar Haftalık İşçi Gazetesi - Çarşamba 1 Şubat 1950

Sahibi : İŞÇİ SENDİKASI | Başyazarı : A. GALİP ÖZKAN | Yazılarını fiilen idare eden : MUSTAFA KOÇER | İdare Müdürü : MUSTAFA EROL

Zonguldak Maden İşçileri Grev istemiyorlar

Bu münasebetle yapılan toplantıda 50.000 bin işçi mümessilleri hep beraber grev istemediklerini ve yurt için, millet için,yuvaları için her zaman çalışarak kazanmağı millî bir vazife bildiklerini hep bir ağızdan and içerek belirttiler.

26-1-950 Perşembe günü saat 16'da Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Yönetim Kurulu üyeleri, Bölgeler Yardım Sandıkları üyeleri, Zonguldak Amele Birliği murahhasları, Zonguldak maden işçileri işçi mümessilleri son zamanlarda İstanbul ve Ankara'da Sendikalar toplantılarında bâzı kimselerin Türk işçisi nâmına grev istemelerini protesto etmek ve Zonguldak maden işçilerinin bu hususdaki fikir ve düşüncelerini yurda ve millete duyurmak maksadile bir toplantı yapmışlardır. Toplantıyı Maden İşçileri Sendikası Başkanı Mustafa Koçer aşağıda yazılı konuşmasiyle açmış ve bu mevzu hakkında konuşmak isteyen arkadaşlara söz verilecegini söyledikten sonra Burhanettin Ozkaner, Sadettin Akpınar toplantı zabıtlarını tutmak üzere kâtipliklere seçildikten sonra konuşmalar başlamıştır. Konuşmaların sonunda Başkan Mustafa Koçer alınan kararların B. M. M. Başkanlığına, Çalışma Bakanlığına, Anadolu Ajansına ve bütün matbuata duyurulmasını teklif etmiş ve bu teklif alkışlar arasında ittifakla kabul edilmiştir. Nihayet toplantı 50.000 işçiyi temsil eden yüze yakın işçi temsilcisinin hep bir ağızdan and içerek söyledikleri şu sözlerle sona ermiştir: Biz Zonguldak maden işçileri grev istemiyoruz. Biz vatanımız, milletimiz, yuvamız için şerefle çalışarak kazanmak istiyoruz. Bu toplantıda, bu konu hakkında söz almış olan arkadaşların konuşmalarını diğer sütunlarımızda okuyucularımıza sunuyoruz.

İşçi Sendikası, Zonguldak Maden İşçileri Sendikası yayın organı, 1 Şubat 1950.

grev hakkının tanınmasını istemiştir. CHP seçimi kaybettikten sonra, 1953 yılında grev hakkını programına almış, ancak grev ve lokavtı eş değer haklar olarak kabul etmişti. DP ise 1950 öncesinde savunduğu grev hakkını 1950 sonrasında rafa kaldırmıştı. Dönemin Çalışma Bakanı Tarhan, DP'nin grev hakkını tanımamasını ''grev yapmak için önce gelişmiş bir sanayiye sahip olmak gerekir, sanayimiz daha bebek halinde idi. Bu sanayiyi daha bebek halinde öldüremezdik'' şeklinde izah etmekteydi.[88]

[88] Ahmet Makal (2002), *Türkiye'de Çok Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1946-1963*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, s. 259-272.

1947 Sendikaları: Parçalı, Yerel ve Zayıf

Sendika ve sendikalı işçi sayısının hızlı bir tırmanış gösterdiği 1946 sonrası yıllarda sendikalar merkezileşmeden uzak, yerel ve parçalı bir yapı göstermekteydi. İstanbul İşçi Sendikaları Birliği (İİSB) ve Türk-İş'in kuruluşundan sonra da bir konsolidasyon ve merkezileşmeden söz edilemez.

Sendikalar Kanunu sonrasında sendika ve sendikalı işçi sayısında hızlı bir artış gözlenmektedir. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi, 1948 yılında 73 sendika ve 52 bin sendika üyesi söz konusu iken, 1950'li yıllarda bu sayıların hızla arttığını görmekteyiz. 1950'de 78 bin olan sendikalı işçi sayısı neredeyse dört kat atarak 1960'da 283 bine ulaşmıştır. 1948 yılında yüzde 16 olan sendikalaşma oranı 1950'lerin ortalarında yüzde 30'u aşmıştır (Tablo). Görüldüğü gibi, sadece mutlak sayılar açısından değil, sendikalaşma oranı açısından da önemli bir artış söz konusudur. Ancak bu sayıların doğruluğu tartışma konusudur. Sendikalaşmadaki yükselişe paralel olarak sendikal örgütlerin sayısında da ciddi bir artış gözlenmektedir. 1948 yılında 73 olan sendika sayısı 1950'lerin ortalarında 350'yi, 1960'da 400'ü çok aşmıştır. Öte yandan 1948 yılında sadece bir

işçi sendikaları birliği söz konusu iken, bu sayı 1950'lerin ortalarında 27'ye ulaşmıştır. Ancak tabloda yer alan sendikalaşma oranlarının sadece İş Kanunu kapsamındaki işçileri yansıttığı; Kanun kapsamında yer almayan işçileri, kayıtsızları ve kamu görevlilerini kapsamadığını vurgulamak gerekir. Bu nedenle sendikalaşma açısından toplam ücretlilerin esas alınması daha gerçekçi olacaktır.[89] Tüm ücretliler esas alındığında sendikalı işçilerin oranı 1955 ve 1960 yılları için yüzde 11-12 civarındadır.[90]

Tablo 1: Sendika, Birlik, Federasyon Sayıları ve Sendika Üyeliği

Yıl	Sendika Sayısı	Birlik ve Federasyon Sayısı	Üye Sayısı (Bin)	İşçi (Bin)	Sendikalaşma Oranı (%)
1948	73	1	52	329	16
1950	88	3	78	374	21
1955	363	27	189	604	31
1960	432	27	283	824	34

Kaynak: Ahmet Makal, *Türkiye'de Çok Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1946-1963*, İmge Kitabevi, Ankara: 2002, s. 276.

5018 ile aynı işkolunda sınırsız sayıda sendika kurulmasına olanak tanınarak sendikal çoğulculuk sağlandı. Kanunun az sayıdaki olumlu taraflarından biri buydu. Ancak temsiliyet konusundaki uyuşmazlıkların çözümü konusunda herhangi bir yetkili mekanizma saptanmamış olması önemli bir eksiklikti.

Sendikal faaliyet konusunda oldukça baskıcı ve kısıtlayıcı bir yasa olan 5018'in sendika çokluğu ve birden çok sendikaya üyelik konusundaki özgürlükçü bir yaklaşım benimsemesi dikkate değerdi. Öte yandan bu özgürlükçü yaklaşımın sendikaların kendi aralarında birlik oluşturmaları söz konusu olduğunda değiştiği ve Yasa'nın bu birliklere katılmak isteyen sendikaların üyelerinin üçte ikisinin onayını alması koşulu getirerek üst birlikler oluşturmayı zorlaştırdığı görülmekteydi. Bu hüküm 1950'li yıllarda DP tarafından birliklerin kapatılma gerekçesi olarak kullanılacaktı.

5018 döneminde sendikal örgütlenme merkezkaç, parçalı ve karmaşık bir yapı göstermekteydi. Yatay ve dikey örgütlenmeler iç içe geçmişti ve son derece ademi merkeziyetçi bir yapı söz konusuydu. Sendikal örgütlenmenin en alt kademesinde mahalli sendikalar yer almaktaydı. Bu sendikalar asıl çekirdeği temsil etmekteydiler. Mahalli sendikalarla birlikte bu dönemde beş tip sendikal örgüt modeli ortaya çıkmıştı. Bunlar, birlikler, federasyonlar, genel sendikalar, millî sendika ve konfederasyonlardı.

Birlikler belirli bir bölge ve şehirde farklı işkollarındaki sendikaların bir araya gelerek kurdukları yatay üst örgütlerdi. Federasyonlar aynı işkolundaki mahalli sendikaların bir bölge veya Türkiye çapında bir araya gelerek kurdukları örgütlerdi. Genel Sendikalar, mesleki ve işkolu farklılıklarını dikkate almadan kurulan sendikalardı. Millî sendika aynı iş kolunda çalışan işçileri merkezi esasa göre örgütleyen sendikalar olup diğer dört tip sendikal örgütlenmenin üzerinde yer alan örgüt modeliydi.[91]

1947 sendikacılığının zayıflıkları şöyle sıralanabilir: 1) Çok sayıda sendika fakat az sayıda üye: Örneğin 1955 yılında 363 sendikaya karşılık 189 bin sendikalı işçi vardı. 2) Sendikaların mali gücünün yetersizliği:

[89] Aziz Çelik ve Kuvvet Lordoğlu (2006), "Türkiye'de Resmi Sendikalaşma İstatistiklerinin Sorunları Üstüne", *Çalışma ve Toplum*, Sayı 9, 2006/2, s. 11-30.

[90] Ahmet Makal (2002), *Türkiye'de Çok Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1946-1963*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, s. 277.

[91] Gülten Kutal (1977), *Türkiye'de İşçi Sendikacılığı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.

Zehra Kosova

(Kavala 1910– İstanbul 2001) Tütün işçisi. Türkiye'nin ilk kadın sendika yöneticisi, Tütüncüler Sendikası (1946) kurucusu ve yöneticisi, işçi temsilcisi, TSEKP üyesi ve militanı. Sendikal ve siyasal çalışmaları nedeniyle uzun süre hapis yattı. Anılarını *Ben İşçiyim* adlı kitapta topladı.

Zühtü Tetey

1947 sonrası ilk sendikacılardan, İstanbul Gıda İşçileri Sendikası kurucusu ve başkanı. 1948'de İİSB Başkanı'dır. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde CHP'nin İstanbul adaylarından biridir ama daha sonra sola yaklaşacak ve 1961'de Türkiye İşçi Partisi bünyesinde yer alacaktır.

Kaynaktan aidat kesme zorunluluğunun (check off) olmayışı ve aidat miktarlarının sınırlanması sendikaları mali olarak zayıflatmıştı. 3) Mahalli sendikalar otonom iken, üst örgütler zayıf ve yetkisizdi. Mahalli sendikaların tüzel kişiliğe sahip olmaları onların üst örgütlerle işbirliğine gitmeden bağımsız davranmalarına yol açmıştı. Bu durum mahalli örgütlerden üst örgütlere kaynak aktarılmasını zorlaştırmıştı.[92]

ÖNCÜLER

1947 Yasası'nın ardından CHP hemen faaliyete geçerek kendine bağlı, hükümetin denetiminde birçok sendika kurdurdu. KİT'lerde iktidarın resmî ideolojisini benimseyen, sırtını iktidara dayanan, her durumda "devlet baba"yla uzlaşacak, görece diğer işçilere göre daha iyi şartlara sahip yeni bir sendikacı ve işçi tipi yaratıldı. Ancak bu madalyonun bir yüzüydü.

Öte yandan giderek büyüyen özel sektördeki (özellikle metal ve dokuma işkolları) işçilerin kötü çalışma koşulları farklı bir sendikacılık anlayışını, değişik bir örgütlenmeyi gerektiriyordu. Özel sektördeki çalışma koşulları mücadeleci sendikacılığı zorluyordu. Türk-İş ile DİSK'in köklerindeki fark esasen burada yatmaktadır.

Kamu işletmelerinde, çalışan ve sendikal kimliği orada oluşan sendikacılarla, özel işyerlerinde çalışan ve sendikal anlayışı sömürü ve sınıf sezgisiyle gelişen sendikacılar arasında bariz farklar vardı. DİSK'in kurucularından Türkler ve Kuas özel sektörde işten atılmışlardı. Üzeyir Kuran, Yusuf Sıdal ve Şaban Yıldız işten atılmıştı. Bu nedenle sınıf sezgileri yüksekti.

[92] Gülten Kutal (1977), s. 20–26.

Türkiye'de 1947 sonrasında sendikacılığın iki türü de yeşeriyordu. Devlet işyerlerinde devlete bağımlı, vesayetçi bir sendikal anlayış gelişirken, özel sektörde karşısında devleti değil de bir patronu hedefleyen atak ve mücadeleci, farklı bir sendikal anlayış ortaya çıkıyordu. Nesnel koşulların sonucu olan bu olgu iki ayrı sendikacılık geleneğinin temellerini oluşturuyordu. Bir yanda Halil Tunç ve Seyfi Demirsoy bir yanda Kemal Türkler, Rıza Kuas gibi sendikacılar yetişiyordu.

1920'lerin 1930'ların mücadeleci sendikal geleneğini 1940'lara 1950'lere ve oradan DİSK'e taşıyan öncü ve kurucu sendikal kadrolar geçmiş ile gelecek arasında bağ kurdular. Bunlar arasında Üzeyir Avni Kuran (1891–1968), Zühtü Tetey (1903–1974), Yusuf Sıdal (1904–1997), Şaban Yıldız (1917–2000) ve Zehra Kosova (1910–2001) gibi kadroları özellikle sayabiliriz.

1920'lerden 1960'lara Türkiye sendikal hareketinin en saygın ve mücadeleci önderlerinden olan Üzeyir Avni Kuran, Şark Şimendiferleri Teavün Cemiyeti'nden Demir-İş'e ve İİSB'ye adeta bir mücadele abidesidir.

Zühtü Tetey 1948'de İİSB başkanıdır ve 14 Mayıs 1950 seçimlerinde CHP'nin İstanbul adaylarından biridir ama daha sonra sola yaklaşmıştır. 1961'de Türkiye İşçi Partisi bünyesinde yer alacaktır.

Şaban Yıldız öteden beri sosyalisttir ama 1946'dan sonra var olan partiler arasında işçilere daha yakın duran DP'yi tercih etmiştir. Nitekim DP üyesidir ve DP'nin 1948'de İstanbul İl Kongresi'nde Eyüp delegesidir. Yaptığı konuşmada "işçi sendikalarının CHP'nin oyuncağı" haline getirildiğini ve

İSTANBUL İŞÇİ SENDİKALARI BİRLİĞİ: İŞÇİLERİN SENATOSU

M. Hakan Koçak

İİSB kurucuları, USTE, Kemal Sülker Arşivi

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden itibaren İstanbul'daki emek hareketini birleştirmek ve yerel bir sendikalar birliği kurmak yönünde fikirler ve çabalar eksik olmadı. Bu türden birlikler kısa ömürlü de olsa yaşama da geçirildi. 1946 sendikacılık akımının bir parçası olarak gerçekleşen yerel sendika birliği girişiminin kısa süre içinde sıkıyönetim tarafından sonlandırılmasının ardından 1948 yılında, bu kez CHP'nin sendikal alandaki hegemonya mücadelesinin bir parçası olarak kurulan İstanbul İşçi Sendikaları Birliği (İİSB) 1962'ye kadar süren çalışmaları ve mücadelesiyle Türkiye işçi hareketinde özgün bir yer edinmiştir. 1946-1962 yılları arasını kapsayan ve *Türkiye işçi sınıfı oluşumunun sessiz yılları* olarak adlandırabileceğimiz dönemde yerel sendika birlikleri etkin bir rol oynamış ve işçi hareketine dinamizm kazandırmıştır.

İİSB varlık gösterdiği yıllarda işçi hareketinin kapasitesinin gelişmesinde hatırı sayılır katkı sunmuştur. Kısa tarihine bakıldığında, işverenlerin sendikasızlaştırma politikaları karşısında kampanyalar örgütleyen, büyük miting girişimleri ve organizasyonlar gerçekleştiren, sendikaların içlerinde ve aralarında yaşanan gerilimlerde hakemlik, arabuluculuk yapan, grev hakkı için, iş ihtilaflarını sonuca bağlayan hakem kurullarının yapısının değişmesi için vb. toplantılar düzenleyen dinamik ve canlı bir yapı görülür. Birliğin son dönemlerinde, İstanbul'da, Türkiye işçi hareketi tarihinin ilk büyük mitingi olan Saraçhane Mitingi'nin örgütlemekte gösterdiği başarı ise tarihsel değere sahiptir.

İİSB aynı zamanda 50 kuşağı sendikacılarının, işçi önderlerinin birçoğu için okul işlevi görmüştür. Son başkanı Avni Erakalın'ın sözleriyle Birlik "işçilerin senatosu" olmuş, siyaset ve sendika(cı)lar arasındaki ilişkilerin yoğun biçimde deneyimlendiği ve tartışıldığı bir platform görevi yapmıştır. ve Bir işçi partisinin gerekliliği fikri bu deneyimin sağladığı birikim üzerinden şekillenmiştir. 1961'de ortaya çıkan Türkiye İşçi Partisi'nin kurucu kadrosu büyük ölçüde İİSB deneyimi içinden gelen sendikacılardan oluşmuştur.

Öte yandan 1952 yılında kurulan Türk-İş ile İİSB arasında bir tür adı konmamış, açığa çıkmamış rekabet yaşandığı söylenebilir. Birlik yaşamı boyunca fiilen konfederasyon gibi çalışmıştır. Bu noktada emek hareketimizde bugün bile izleri olan İstanbul ve Ankara sendikacılık ekolleri arasındaki farklılığa dikkat çekmek gerekir. Ağırlıklı olarak özel sektör işyerlerinde örgütlenme ve mücadele yürütmenin zorluklarıyla baş etmek durumunda olan İstanbul sendikacılarının geliştirdikleri pratikler ve taleplerle; çoğunlukla kamuda örgütlü olan, bunun sonucu olarak da devlet ve iktidarla uzlaşmaya dayalı ilişkiler ve görece daha bürokratik, resmi nitelikli bir sendikacılığa eğilim gösteren Ankara sendikacılarının yaklaşımları arasında küçümsenmeyecek farklar olagelmiştir. 1950'li yıllar boyunca çeşitli vesilelerle gündeme gelen bu ayrımlar, örneğin Saraçhane Mitingi'nin düzenlenme sürecinde belirgin biçimde gözlenir. 1962'de Birliklerin kapatılması kararı ise bir anlamda Türk-İş lehine konulan bir son nokta gibidir. Ama kökleri derinlerde bulunan sosyal ve tarihsel dinamikler 1967'deki DİSK ayrışmasında ve sonraki birçok evrede yeniden ve yeniden ortaya çıkmıştır.

"işçilerin haklarını korumaktan çok uzak olduğunu" belirtmiştir. 1950'lerde DP'nin gerçek yüzünü görünce DP'den ayrılmıştır.

Yusuf Sıdal da 1947'deki sendikal hareketin içindedir. İİSB'nin ilk "umumi katibi"dir. O günlerde CHP'ye yakındır ama CHP üyesi değildir. 1957 seçimlerinde CHP'den milletvekili adayıdır. Maden-İş'in kurucuları arasında yer alacaktır. Yusuf Sıdal geçmiş dönemlerin sendikal deneyimlerini, işçi eylemlerinin birikimini 1940'lara ve 1950'lere ve sonrasına taşıyan sendikacılardan biridir.

Onca baskıya ve zulme rağmen sosyalist ve mücadeleci bir sendikal deneyim kuşaktan kuşağa aktarılabilmiştir. DİSK'in öncüleri sadece DİSK'i kuranlar değil, sınıf hareketinin uzun soluklu mücadeleci kahraman isimleridir.

Türk-İş'in kuruluş yıllarındaki amblemi.

TÜRK-İŞ'İN KURULUŞU

1952 yılında kurulan Türk-İş'in kuruluşuna giden yolun uzun bir birikimin sonucu olduğu görülmektedir. Aralık 1946'da İstanbul'da kurulan Türkiye İşçi Sendikaları Federasyonu ulusal ölçekli bir çatı örgütü girişimiydi.[93] Öte yandan 1946'da kurulan Türkiye İşçiler Derneği (TİD) de bir tür ulusal çatı örgütü girişimi olarak ele alınabilir.[94] Aynı şekilde 1947 sendikacılığı da bir işçi sendikaları konfederasyonu kurulmasının zorunlu olduğu fikrine sahipti. 5018 sayılı Yasa sonrası ilk sendikal çatı örgütü olan İİSB'nin 1948 Çalışma Raporu'nda Türkiye İşçi Sendikaları Genel Birliği adıyla ileride muhakkak kurulacak ve kurulması zorunlu olan bir konfederal örgütten söz edilmektedir.[95] İstanbul Millî İşçi Sendikaları Birliği (İMİSB) de "Türkiye çapında bir konfederasyon" oluşturulmasını hedefleri arasına koymuştur.[96] Dolayısıyla ulusal ölçekli çatı örgütü fikri bir dış telkinden daha çok sendikalaşma çabalarının doğal sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

1952 Nisan ayında Bursa'da yapılan bir toplantıda bir konfederasyon kurulması kararlaştırıldı. Konfederasyonun adını daha sonra uzun yıllar DİSK Genel Sekreterliği yapacak olan Kemal Sülker önerdi.[97] Türk-İş 31 Temmuz 1952'de Ankara'da resmen kuruldu. Türk-İş'in ilk anatüzüğünde "işçi sınıfı" kavramı yer alıyordu. Türk-İş'in ilk anatüzüğü taslağını sosyalist bir sendikacı olan TİP ve daha sonra TİP kurucuları arasında yer alan ve DİSK'in çalışmalarında yer alan Şaban Yıldız hazırlamıştı.[98] Şaban Yıldız aynı zamanda Türk-İş'in ilk idare heyetinde genel sekreter olarak görev aldı. Türk-İş'in kuruluşundan 6 Eylül 1952'de İzmir'de toplanan 1. Genel Kurulu'na kadar geçen dönemde Konfederasyon yönetiminde sosyalistlerin ve sınıf sendikacılığı ilkelerinin küçümsenemeyecek derecede etkili olduğu bilinmektedir. Ancak ilk genel kurulda bu etki üst yönetimden tamamen silindi.[99]

ABD'li sendikacılar Türk-İş'in kuruluşu ile ilgilenmişler ve etki etmeye çalışmış-

[93] *Gün*, Sayı 30, 14 Aralık 1946.

[94] *Türkiye İşçiler Derneği Nizamnamesi*, İstanbul: Sinan Matbaası ve Neşriyat Evi, 1946.

[95] İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Yönetim Kurulu'nun Çalışma Raporu, 1948, s. 21.

[96] İstanbul Millî İşçi Sendikaları Birliği (1951), 10-9-950 den 25-3-951 Tarihine Kadar Altı Aylık Faaliyet Raporu, M. Sıralar Matbaası, 1951.

[97] Yıldırım Koç (2010), *Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi Osmanlı'dan 2010'a*, Ankara: Epos Yayınları, s. 169.

[98] Aziz Çelik (2010), *Vesayetten Siyasete Türkiye'de Sendikacılık (1946-1967)*, İstanbul: İletişim Yayınları.

[99] "Türk-İş'in Kuruluşu ve Gelişimi", *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, Cilt 6, İstanbul: İletişim Yayınları, 1988, s. 1964-1967. Yıldırım Koç (1986), *Türk-İş Neden Böyle, Nasıl Değişecek*, Alan Yayıncılık, İstanbul: s. 43.

Şaban Yıldız: Her Şeyi Sınıf Güdümüzle Yaptık

''Türk-İş'in kuruluşu her şeyi ile önceden planlanmış bir 'tezgâh' değildi. Hele hele ABD'nin her şeyi yerli yerine yerleştirdiği, planlanmış bir oyun hiç değildi. (...) Biz, dürüst, işçi sınıfına inanmış, gerçekleri kendi sezgilerimizle yakalamaya çalışan sendikacılar türünden idik. Bana hiç kimse 'şunu yapın, bunu yapın' demedi. Yaptığımız, yapabileceğimiz neyse, her şeyi kendi sınıf güdümüzle yaptık. (...) Oluşturduğumuz Türk-İş'in bütün kuruluş aşamaları böyle gerçekleşti. Ancak bize destek veren yabancı sendikacıların niyetleri farklı olabilirdi; bir Irwing Brown bilmediğimiz halde CIA ajanı çıkabilirdi: Ama biz, kendi adıma ben görevde kaldığım süre içinde kendimin de bir parçası olduğum işçi sınıfına bir şeyler vermek (...) sorumlu davranmasını bildim sanıyorum.''[1]

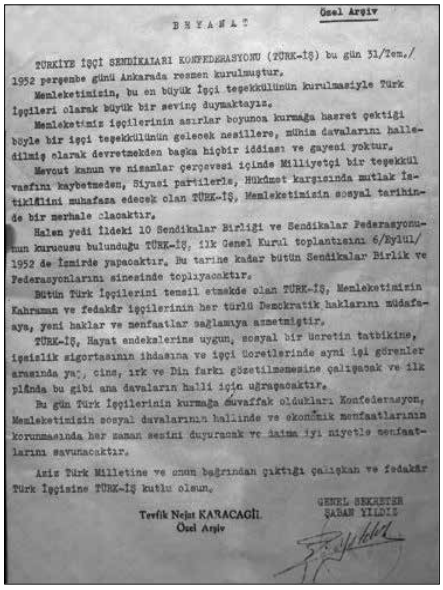
''Yine Mayıs 1952'de iktidarda bulunan DP Milletvekili, A. Menderes'in yakın dostu, DP İstanbul İl Başkanı Dr. Mükerrem Sarol bir gün bir arkadaşı ile Cağaloğlu'ndaki sendika merkezine beni ziyarete geldi. O da kurulacak Konfederasyon'un çalışmalarına yardım olsun diye 5000 (Beş bin) TL bağışta bulunmak istediğini söyledi. Hiç tereddüt etmeden reddettim.''[2]

[1] Şaban Yıldız (1988), ''Türk-İş'in Kuruluşu ve Bazı Gerçekler'', *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, Cilt 6, İstanbul: İletişim Yayınları, s.1966

[2] Yıldız (1988), s. 1966

lardır. Ancak Türk-İş'in kuruluşunda ABD etkisinden çok daha belirleyici olan iç dinamiklerdir. Soğuk Savaş'ın bütün cephelerde devam ettiği koşullarda sendikal alanda da yoğun bir soğuk savaş yaşanıyor ve bu nedenle Türkiye'de kurulacak bir konfederasyonun ABD/Batı yanlısı tutum alması hem sendikal hem de siyasal güç dengeleri açısından önem taşıyordu. Bu nedenle ABD'li sendikacılar süreçte etkili olmaya çalıştırlar. Ancak konfederasyon kuruluşuna yönelik ABD'li sendikacıların bu ilgi ve desteğini iç sendikal ve siyasal dinamikler bir yana bırakılarak bir ''ABD operasyonu'' olarak değerlendirmek mümkün değildir. Türk-İş üzerinde ABD nüfuzu 1960'lı yıllarda belirgin hale gelmiş ve bu dönemde Türk-İş yönetimi ABD sendikacılığı yörüngesine girmiştir. Ancak kuruluş süreci iç dinamiklerin ve Türkiye işçi sınıfının birikiminin bir sonucu olarak ele alınmalıdır.

1952 yılında Türk-İş'in kurulmasıyla sendikal hareket ulusal ölçekli bir merkeze kavuştu ve sendikaların bu dönemde büyük ölçüde Türk-İş bünyesinde toplanması sağlandı. Örneğin bu dönemde sendikalı işçilerin yüzde 72'si Türk-İş tarafından temsil edilmekteydi.[100] Ancak Türk-İş'in üye birlik, sendika ve federasyonlar üzerindeki etkisi sınırlıydı.

Özel Arşiv

BEYANAT

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU (TÜRK-İŞ) bu gün 31/Tem./1952 perşembe günü Ankarada resmen kurulmuştur.

Memleketimizin, bu en büyük İşçi teşekkülünün kurulmasiyle Türk İşçileri olarak büyük bir sevinç duymaktayız.

Memleketimiz işçilerinin asırlar boyunca kurmağa hasret çektiği böyle bir işçi teşekkülünün gelecek nesillere, mühim davalarını halledilmiş olarak devretmekten başka hiçbir iddiası ve gayesi yoktur.

Mevcut kanun ve nizamlar çerçevesi içinde Milliyetçi bir teşekkül vasfını kaybetmeden, Siyasi partilerle, Hükümet karşısında mutlak İstiklâlini muhafaza edecek olan TÜRK-İŞ, Memleketimizin sosyal tarihinde bir merhale olacaktır.

Halen yedi ildeki 10 Sendikalar Birliği ve Sendikalar Federasyonunun kurucusu bulunduğu TÜRK-İŞ, ilk Genel Kurul toplantısını 6/Eylül/1952 de İzmirde yapacaktır. Bu tarihe kadar bütün Sendikalar Birlik ve Federasyonlarını sinesinde toplıyacaktır.

Bütün Türk İşçilerini temsil etmekde olan TÜRK-İŞ, Memleketimizin Kahraman ve fedakâr işçilerinin her türlü Demokratik haklarını müdafaya, yeni haklar ve menfaatler sağlamıya azmetmiştir.

TÜRK-İŞ, Hayat endekslerine uygun, sosyal bir ücretin tatbikine, işsizlik sigortasının ihdasına ve işçi ücretlerinde aynı işi görenler arasında yaş, cins, ırk ve Din farkı gözetilmemesine çalışacak ve ilk plânda bu gibi ana davaların halli için uğraşacaktır.

Bu gün Türk İşçilerinin kurmağa muvaffak oldukları Konfederasyon, Memleketimizin sosyal duvalarının hallinde ve ekonomik menfaatlarının korunmasında her zaman sesini duyuracak ve daima iyi niyetle menfaatlarını savunacaktır.

Aziz Türk Milletine ve onun bağrından çıktığı çalışkan ve fedakâr Türk İşçisine TÜRK-İŞ kutlu olsun.

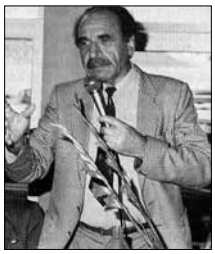
Tevfik Nejat KARACAGİL
Özel Arşiv

GENEL SEKRETER
ŞABAN YILDIZ

Genel Sekreter Şaban Yıldız imzalı TÜRK-İŞ kuruluş beyannamesi, Nejat Karacagil Arşivi

Türk-İş'e üye sendikalar içinde sayı ve üye bakımından federasyon ve yerel birliklerin ağırlıkta olması Türk-İş'in güçlü merkezi bir üst örgüt olmasını ve temsil gücünü engelleyen bir etkendi. Örneğin, 1960 yılı itibariyle Türk-İş'e dolaylı (federasyonlar ve yerel sendikalar aracılığıyla) ve doğrudan üye 293 sendika bulunmaktaydı. Bunların 281'i federasyon ve yerel sendikaydı. Türk-İş, toplam 283 bin sendikalı işçinin 205 binini temsil ediyordu. Bu 205 bin üye içinde

[100] Gülten Kutal (1977), s. 26.

ŞABAN YILDIZ

(1917 Makedonya–2000 İstanbul)

Şaban Yıldız, 1917 yılında Makedonya'da, Manastır'ın Nasliç kasabasında doğdu. Şaban Yıldız'ın annesi tarafından emzirilen Seyfi Demirsoy, Yıldız'ın sütkardeşiydi.

Türk İş'in kurucularından olan Şaban Yıldız ayrıca Türk-İş'in ilk Genel Sekreteridir. İİSB Genel Sekreteri iken TİP kurucuları arasında yer almıştır. Sülker'e göre ilk profesyonel sendika genel sekreteridir.

1924'te Çatalca'ya göç eden ailesiyle gelen Şaban Yıldız Çatalca'da ortaokula yazıldığı halde bir kalem alacak olanaktan yoksun bulunduklarından inşaat işçiliği yaptı, 3 yıl kadar sonra İstanbul'a gelerek Bahariye Mensucat Fabrikası'na girdi. Askere gidip döndükten sonra (Mart 1943) dokumacılığa Sümerbank Feshane Fabrikası'nda devam etti. Bu sırada işyeri işçi temsilcisi seçildi.

Şaban Yıldız sendikacılıkta 1946 kuşağındandı. Sümerbank Defterdar Fabrikası'nda çalışırken işçi arkadaşlarını Mensucat Sanayii İşçileri Sendikası'nın Eyüp şubesinde örgütlüyordu. Ancak 1946 yılı sonunda bütün sol partilerle birlikte kendi sendikası da kapatıldı. 1947'de sendikalar yasasının çıkması ile birlikte ilişkisini hiç kesmediği arkadaşlarıyla tekrar örgütlenmeye başladı ve sendikanın kurucuları arasında yer alıp genel sekreter oldu.

1947 sendikalarının kurulması ve CHP etkisindeki sendikalarla bağımsız sendikaların mücadelesi başladığında bağımsız Eyüp Mensucat İşçileri Sendikası'na girmiş bulunan Yıldız, sendika ve temsilci mücadelesi nedeniyle işten çıkarıldı. CHP'nin muhalif sendikacılara müdahalesi sendikacıların işten çıkarılmasına kadar varabiliyordu. Şaban Yıldız bunlardan biriydi. Yıldız 1951'e kadar Mahmutpaşa'daki izbe dokuma atölyelerinde yaşamını kazandı.

1951'de aynı işkolundaki sendikaların birleştirilmesi çalışmaları olumlu sonuç verince İstanbul Tekstil ve Örme Sanayi İşçileri Sendikası'na Genel Sekreter seçildi. Ancak Yıldız işçiyken almakta olduğu ücretten daha az bir parayla profesyonel sendikacılığa başladı. 1952'de Türk-İş'in kuruluş hazırlıklarına katıldı, Muvakkat İcra Komitesi'nde Genel Sekreterlik yaptı. Başkan Ömer Akçakanat, Sayman Seyfi Demirsoy, Denetçi Mehmet İnhanlı, üye Adil Boğakaptan'dı. Bütün işler Genel Sekreter olarak Şaban Yıldız'ca görülüyordu.

1948'de İİSB'de muhalif kanatta faaliyet gösteren Yıldız DP'ye ve DP'li sendikacılara muhalefet ettiğinden bu görevinde kalamadı. İlerici olduğu için İzmir Kongresi'nde Türk-İş delegelerinin sağcı kanadı Yıldız'a oy vermedi ve çetin bir mücadele sonunda Yıldız'ın yerine Muammer Özerkan seçtirildi. Yıldız, başkanlığını yaptığı sendikasından da istifa etti, tezgâh başına döndü. Yıldız, bir süre Türk İş'in İstanbul Bölge Temsilcisi Yardımcısı olarak çalıştı ve 1962'de Türk-İş'in 10. yıldönümü nedeniyle Türk-İş adına ilk radyo konuşmasını yaptı.

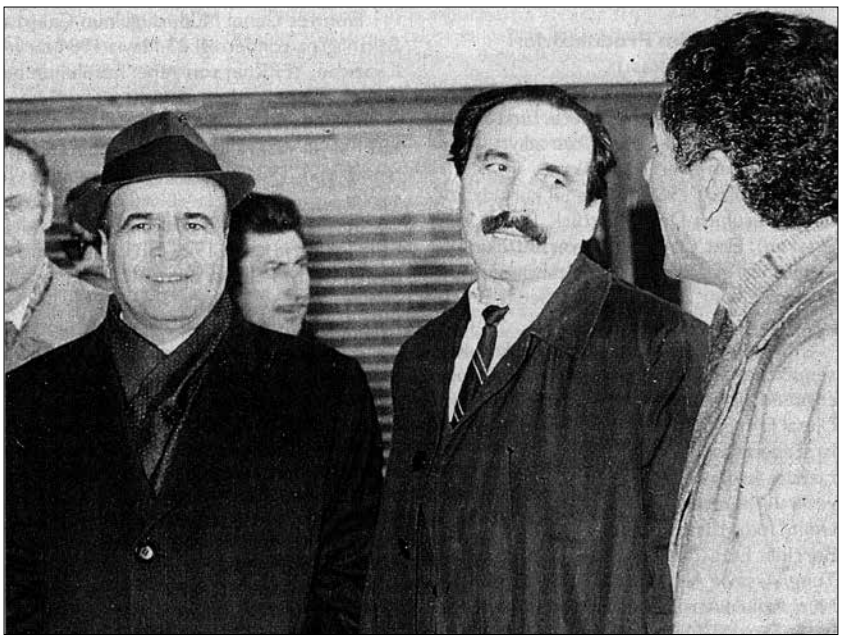
1950'lerin başlarında İİSB tarafından düzenlenen komünizmi tel'in mitinglerine karşı çıkmış ve sendikaların bu tür mitingler yapamayacağını söylemiştir.

Yıldız, 1961'de TİP'in kurucuları arasında yer aldı ve ilk Genel Sekreteri oldu. Ancak TİP Genel Başkanı Avni Erakalın'ın öteki yöneticilerin oluruyla Hürriyet Partisi'nden İstanbul Milletvekilliği adayı olmasını

doğru bulmayarak bu adaylığa razı olan Genel Başkan Vekili Kemal Türkler ve üye İbrahim Güzelce'nin tutumuna karşı Genel Sekreterlik'ten çekildi. TİP Genel Yönetim Kurulu üyeliğini sürdürdü. İstanbul İl Başkanlığı yaptı. 1969'da Aybar'ın istifa etmesinden sonra bir süre TİP Genel Başkanlığı yaptı. DİSK'in kuruluşu öncesinde oluşturulan Sendikalar Arası Dayanışma Anlaşması'nın (SADA) sekreterliğini yapan Yıldız, daha sonra uzun yıllar DİSK'te çalıştı.

Şaban Yıldız, 1968'de işçilikten malulen emekli oldu. Sendikacılık alanında İİSB'de, Tekstil Sendikaları içinde Türk-İş'te ve TİP'te özveriyle çalışması, doğru sözlülüğü sosyalist düşünceden ödün vermezliğiyle haklı bir saygınlık ve sevgi kazandı. Yıldız, Türk-İş'in ilk Genel Kurulu'na sunulan Çalışma Raporu'nu Kemal Sülker'le beraber hazırladı ve 1947'de kurulan işçi örgütleri içinde ilk kez "işçi sınıfı" gerçeğini dile getirdi. 1960'ların ortalarında Türk-İş'in dış yardımlarla ayakta duran ve sınıf gerçeğini yadsıyan tutumunu eleştiren *Sosyalist Açıdan Türk-İş Yargılanıyor* adlı kitabı Şükran Kurdakul'la birlikte hazırladı (Ataç Kitabevi, İstanbul: 1966). Şaban Yıldız 1990'lı yıllarda Sosyalist Birlik Partisi kurucuları arasında yer aldı ve Genel Yönetim Kurulu üyeliği yaptı. Yıldız 2000 yılında yaşamını yitirdi.

Kaynak: Kemal Sülker (1980), "Şaban Yıldız", Sosyalist Kültür Ansiklopedisi, İstanbul: May Yayınları; Aziz Çelik (2010), Vesayetten Siyasete Türkiye'de Sendikacılık (1946-1967), İstanbul: İletişim Yayınları.

Şaban Yıldız (ortada) süt kardeşi Seyfi Demirsoy (solda) ve Halil Tunç (sağda) ile

federasyon ve mahalli sendikalara üye olan işçi sayısı 182 bindi.[101] Dolayısıyla, bu koşullara bağlı olarak da Türk-İş'in merkezde güçlü bir konumda olduğunu söylemek zordu.

TÜRKİYE TİPİ (MİLLİ TİP) SENDİKACILIĞIN DOĞUŞU

1950'lerin ortalarından başlayarak ulusal düzeyde sendikacılığın doğmaya başladığını görüyoruz. Örneğin, Gemi Adamları Sendikası, Türkiye Maden-İş ve Petrol-İş bu yıllarda ulusal düzeyde sendikacılığı benimsemeye başladılar. Maden-İş Başkanı Kemal Türkler, Türkiye tipi sendikayı ısrarla savunmuştur: "Federasyonların aktif olmaya imkânı yoktur. Federasyonların yapmakta olduğu işlerin tam sihhatli olduğu iddia edilemez. Ama Türkiye tipi sendika her meseleye müdahale etmek imkânını bulabilir."[102] Türkler'in bu yaklaşımı daha sonra DİSK'in merkezî ve 16 işkoluna dayalı örgütlenme modeline de yansımıştır.

1950'lerin ortalarından sonra millî tip olarak örgütlenmeye başlayan Maden-İş ve Lastik-İş sendikalarının ilerleyen yıllarda daha bütüncül siyasal tutum benimsedikleri görülmektedir. Türk-İş'in lokomotif sendikaları

[101] Gülten Kutal (1977), s. 26.

[102] "Kemal Türkler'in Konuşması", *Türk-İş Mümessiller Heyeti Zabıt ve Raporları (14-15-16.4.1958)*, Ankara: Babaoğul Matbaası, 1958, s. 87.

İŞÇİ SENDİKASI

HAFTALIK İŞÇİ GAZETESİ

İşçi Arkadaş! İşe Sevgi, Üste Sayg Ana Disturamaz Olacaktır

SEVGİLİ İŞÇİ ARKADAŞLARIMIZ

6. Haziran. 1958 Pazar Günü Zonguldak Hükümet Meydanında Toplanınız O gün Saat 14 den itibaren Yavru Vatan "KIBRIS" imizin Türklüğünü bir defa da Karaelmas Diyarı Zonguldak'tan Bütün Dünyaya Duyuracağız

İşçi Arkadaş! Kömür çıkarmak için çalışman bir vatan borcudur

Yarın Hükümet Meydanında binlerce Vatandaşın KIBRIS için

"YA TAKSİM YA ÖLÜM"

Diye Haykırmanın da Bir Vatan Borcu Olduğunu Unutma

Unutma! Yarın saat 14 de Zonguldak Hükümet Meydanında Yüksek Tahsil Derneğinin tertipleyeceği KIBRIS Mitingi var

"YA BÖLECEĞİZ YA ÖLECEĞİZ"

Diye Haykıran Gençlerle Elbette Beraber Olacaksın

İşçi Sendikası gazetesi, Sayı 283, 3 Temmuz 1958.

1950'li yıllarda sendikaların önemli bir bölümü Demokrat Parti Hükümeti güdümündeydi. Zonguldak Maden İşçileri Sendikası dönemin DP Hükümeti'nin Kıbrıs'ta taksimi savunan politikasını destekliyor.

uzun yıllar boyunca Müskirat Federasyonu, Teksif, Demiryolu Federasyonu, Taşıt İşçileri Federasyonu gibi federasyonlardan oluştu. Buna karşılık DİSK'in lokomotif sendikaları Maden-İş ve Lastik-İş gibi millî tip sendikalardı. Merkezi ve millî tip sendikaların federatif örgütlere göre daha yekpare siyasi tutum aldıklarını söylemek mümkündür. DİSK'in daha bütünsel bir siyasal tutum almasında merkezi ve millî tip sendikacılığı esas almasının rolü olmuştur.

KAMU KESİMİ SENDİKACILIĞI

Ülkemizde özellikle 1947 sonrası sendikacılığın asıl olarak kamu işyerlerinde yürütüldüğü ve sendikalaşmanın belirleyici bölümünün kamu işyerlerinde olduğu biliniyor. Kamu kesiminde çalışan toplam işçi sayısı 1955 için 254 bin, 1961 için yaklaşık 300 bin civarındaydı.[103] 1950'de imalat sanayinde kamu kesiminde çalışan ücretlilerin payı yüzde 33'tü. Kamu kesimindeki ücretlilerin oranı büyük ölçekli işyerleri açısından değerlendirildiğinde ise daha çarpıcı bir tablo ortaya çıkmaktadır. 10 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde çalışanların 1950'de yüzde 46,7'si, 1960'da yüzde 43,1'i kamu kesimindeydi.[104] Bu veriler özellikle önemlidir. Sendikalaşmanın kamuda ve özellikle kamu imalat sanayi ağırlıklı olduğu düşünülecek olursa ülkemizde kamu kesimi sendikacılığın, devlet işletmelerinde boy veren sendikacılığın maddi temelleri daha iyi anlaşılabilir.

Sendikaların yoğun olarak örgütlü olduğu Tekel, Demiryolları, Sümerbank, Denizyolları gibi kamu işletmelerinden hareketle kamu işletmelerinin sendikacılıkta belirleyici olduğunu temel bir varsayım olarak ifade etmek mümkündür.

1946-1960 döneminde kamu kesimi işyerlerinde sendikalaşma engellenmemiş, tam tersine siyasal iktidarların denetimlerindeki sendikalar aracılığıyla sınıfı denetim altında tutmak için teşvik edilmişti. Asıl gerilim sendikalaşma konusunda değil, sendikaların siyasi denetim altına alınmasında yaşanmaktaydı.[105] Kamu işletmelerinde sendikalaşmanın görece kolaylığı nedeniyle özel sektör ve kamu sendikacılığının sınıf reflekslerinin farklı geliştiğini söylemek mümkündür. Ancak yine de kamu sendikacılığının gelişimi sırasında da ciddi sıkıntılar yaşandığını söylemek mümkündür.[106] Burada ifade edilen göreli bir kolaylıktır veya özel sektörde çok daha büyük zorlukların yaşanıyor olmasıdır. Kamuda işyerlerinde örgütlenme iktidar yanlısı sendikalara kolay iken, muhalif sendikacılar için hayli zor olmuştu.[107]

[103] Makal (2002), s. 163-165.

[104] Makal (2002), s. 167.

[105] Yıldırım Koç (1992), *Türkiye İşçi Sınıfı Tarihinden Yapraklar*, İstanbul: Ataol Yayıncılık, s. 277.

[106] Koç (1988); Koç (1999); Makal (2002); Makal (2007).

[107] Çelik (2010).

1950'LERDE EMEK HAREKETİ

M. HAKAN KOÇAK

Dönem boyunca, özellikle bireysel çalışma ilişkileri alanında bir dizi yeni düzenleme yapılmış olmakla birlikte bu dönem emek rejiminin çerçevesini oluşturan hukuksal birikim büyük ölçüde Tek Parti Dönemi kaynaklıdır. 1936 tarihli İş Kanunu ve 1947 tarihli Sendikalar Kanunu geçirdikleri kimi değişikliklere karşın 1950'lerin bireysel ve toplu çalışma ilişkilerini düzenleyen temel metinler olarak kalmışlardır. Bu bağlamda Demokrat Parti'nin kendisine karşı iddialı bir muhalefet yürüttüğü CHP'nin oluşturduğu emek rejiminden radikal bir kopuş içinde olmadığı söylenebilir.

DP popülizmi, giderek belirginleşmekte olan sınıfsal ayrımları örten/yadsıyan bir strateji olarak başarıyla uyguladı, toplu iş ilişkileri alanında devraldığı otoriter sistemi devam ettirirken, bireysel iş ilişkileri alanında ücretli kesimi koruyucu çok sayıda hukuksal düzenleme yaptı. Ancak popülizmin diğer yüzünde işçi sınıfının örgütlü gücü sendikalar hem patronaj ve partizanlık kanallarıyla hegemonya altına alındılar, hem de özellikle 50'lerin ikinci yarısından itibaren baskı politikalarına maruz kaldılar.

1947'de Sendikalar Kanunu ile açılan yeni dönemde giderek artan sayıda sendika kuruldu. Dönemin özgün yanlarından birisi de sendikal örgütlenme modellerine yasal sınırlamanın bulunmamasıydı. Sendikalar işyeri, işletme, işkolu düzeyinde örgütlü olabildiği gibi federasyonlar ve birlikler biçiminde dikey ve yatay üst örgütlenmeler de oluşturdular. Bu bağlamda sendikal örgütlenme merkezkaç, parçalı ve karmaşık bir görünüm arz ediyordu. Yerel sendikaların otonomisine karşın üst örgütler zayıf ve yetersiz kalmaktaydı. Ancak bir yandan dağınıklık, rekabet, zayıflık yaratabilen bu model zenginliği diğer taraftan işyerleri, işkolları ve yerel dinamiklerin özgünlüklerini ve sendikaların özgürlüklerini de esas alması anlamında önemliydi. Ne olursa olsun 1948'de 50 binler civarında hesaplanan sendikalı işçi sayısı 1960'ların başlarında 300 bine dayanmıştı ve bu İş Kanununa tâbi işçilerin yaklaşık üçte birine, tüm ücretlilerinse yüzde 10'u aşan bir oranına denk düşmekteydi.

Sendikaların bölgesel düzeyde geliştirdikleri birlikler ise dönemin özgün ve etkili örgütlenme modeliydi. Başta İstanbul olmak üzere ülkenin başlıca sanayi şehirlerinde ve bölgelerinde kurulan sendika birlikleri 50'lerin

işçi hareketi için başlıca dinamizm kaynağı oldular.

İşçi sınıfının geneli adına kamuoyu, devlet ve işverenler karşısında ulusal düzeyde bir temsiliyetin gerekliliği 1950'lerin dünyasında daha güçlü bir ihtiyaç haline geldiğinden 1952 yılında ilk kez ulusal düzeyde bir birlik sağlanarak Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş) oluşturuldu. Merkezi bir çatı örgütü oluşturma fikri işçi hareketimizin her döneminde var olmuştu. 1920'li yıllardan başlayarak çeşitli biçimlerde böyle bir çatı örgütün yaratılması çabası içine girilmişti. 46 Sendikacılık deneyimi sona erdirilmeseydi belki de onun hayata geçirmeye çalıştığı ulusal düzeydeki işçi örgütlenmesi çok daha önce gerçekleşmiş olabilirdi. Sonuçta Türk-İş'in oluşumu Türkiye işçi hareketinin tarihsel birikiminin bir sonucudur.

1950'lerin sonlarına doğru yerel sendikaların birlikteliği ile oluşmuş federasyon türü sendikal örgütlenme modeli sorgulanmaya ve *milli tip* olarak anılan ulusal düzeydeki işkolu sendikaları öne çıkmaya başladı. Maden-İş, Petrol-İş gibi etkin sendikalar sonraki yıllarda milli tip sendika olarak anılan, federatif yapıyı aşan merkezileşmiş ve güçlü yapılara 50'li yılların sonlarından itibaren kavuşmaya başladılar.

1947 yılında yeni bir anlayış zemininde kurulan sendikaların üyeleri açısından gerçek bir etki gücü elde etmeleri 1950 yılında çıkarılan kanunla toplulukla iş ihtilafı çıkarabilme yetkisi elde etmelerinden sonra olabildi.* Toplulukla iş ihtilafları; işçilerin ücret, sosyal haklar ve çalışma koşulları gibi işyerindeki en temel meseleleri hakkında işverenle sınırlı da olsa müzakere edebildikleri, tutum geliştirebildikleri bir süreç olması bağlamında önceki dönemin, işverenin mutlak hâkim olduğu fabrika rejiminde ciddi bir değişimi getirdi. İş ihtilaflarının hayata geçtiği işyerleri açısından işçilerin iktisadi durumlarına hatırı sayılır düzeyde bir katkı yaptığı söylenebilir.

MİTİNG GİRİŞİMLERİ

İİSB'nin ya da bağlı sendikaların 50'ler boyunca düzenlemek istedikleri ve her seferinde hükümet ve valilik tarafından engellenen miting girişimleri işçi hareketi tarihimizin nihai başarıya ulaşamamış ama üzerinde durulmayı hak eden eylemleridir. 1951 yılında, Tekstil ve Örme Sanayi İşçileri Sendikası tarafından Taksim'de düzenlenmek istenen ve İİSB içinde de tartışmalar neden olan mitingin yapılamaması üzerine sendika sert bir protesto bildirisi yayınladı. Aynı sendikanın ertesi yıl, 1952 Nisan'ında yapmak istediği mitinge valilikçe izin verilmemesi ise mecliste sert tartışmalara oldu, anti-komünist ajitasyonun en sıradan örnekleri meclis kürsüsünden Çalışma Bakanı tarafından dillendirildi.

1953 yılında Zeytinburnu Çimento işvereninin sendikalı işçilere yönelik baskılarını protesto etmek için İİSB tarafından yine Taksim meydanında düzenlenmek istenen miting de valilikçe türlü çabalarla son dakika da yasaklanmışsa da o gün Taksim civarına yığılan işçilerin kitlesel-liği işçi hareketinin kapasitesini göstermesi açısından önemlidir. 1955 yılında bu kez bazı işverenlerin sendika başkan ve başkan vekillerini sendikal faaliyetlerinden dolayı işten çıkartmaları ve işçiler üzerinden baskı oluşturmalarını protesto etmek için miting yapılması gündeme geldi. İhtilaf yaşanan otuz kadar işverenle diyalog mekanizmasının kurulması için Valiliğin davetiyle bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda olumlu ve umut verici sonuçların çıkması, bazı işverenlerin ihtilafların çözümünde

* Söz konusu kanun İş Kanunu'nun bazı maddelerini tadil eden 25 Ocak 1950 tarih ve 5518 sayılı Kanun'dur. Bir işyerinde işçi mümessilleri ya da sendikalarca temsil edilen işçilerle, işveren arasında toplu bir iş uyuşmazlığı oluştuğunda bunun belli bir prosedür çerçevesinde önce İl Hakem Kurulu'nda, buradan çıkan karara tarafların itirazı durumunda ise Yüksek Hakem Kurulu'nda, devletin hakemliğinde çözüm bulunmasını öngören zorunlu tahkim sistemi ilgili yazında iş ihtilafları başlığında ele alınır.

İzmir Limanı'nda 15 Temmuz 1954'te başlayan grev. Liman'da tahmil ve tahliye işlerinde çalışan İzmir Deniz İşçileri Sendikası'na üye 700 kadar işçi, ücretlerinin artırılması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi amacıyla greve gitti. Grev nedeniyle sendika yöneticileri tutuklandı. Grev 20 Temmuz'da sona erdi. Grev nedeniyle 557 işçi hakkında dava açıldı. İzmir Limanı'nda çalışan işçiler 1 yıl sonra 15 Temmuz 1955'te bir kez daha greve gitti. Grevin yasak olduğu ve cezai yaptırımların söz konusu koşullarda yapılan bu grevler uluslararası alanda da yankı yarattı.

USTE Arşivi

işbirliği sözü vermesi üzerine miting kararından vazgeçildi.

Dönemin bitişini simgeleyen 1961 Saraçhane Mitingi bu alandaki birikimin en görkemli sunumuydu. Yüz bin civarında işçinin katıldığı tahmin edilen ve bir türlü çıkarılmayan grev ve toplu sözleşme yasalarının çıkmasını hızlandırmak için İİSB tarafından düzenlenen miting güncel amacının da ötesinde anlamlar içermekte, işçi sınıfının hegemonik kapasitesinin genişlemesinde önemli bir dönemece işaret etmekteydi.

Grev Hakkı Mücadelesi

1950'de seçimler öncesinde grev hakkını savunan, hatta programında yer veren DP iktidarda olduğu yıllar boyunca birkaç kez hazırladığı grev kanunu taslaklarını hiçbir zaman meclis gündemine taşımadı ve grev yasağını devam ettirdi. Buna karşılık grev hakkı dönem içinde giderek işçi hareketinin hemen tamamı tarafından sahiplenilen ve savunulan bir temel hakka dönüştü. Hem Mayıs 1950 seçimleri öncesi hem de sonrası, o dönem destekledikleri partinin politikalarına gözü kapalı bağlılığa dönüşmüş partizanca tutumlar alarak zaman zaman kamuoyuna *grev istemediklerini* beyan eden sendikalar/sendikacılar gibi tuhaflıklara rastlansa da, grev hakkı dönemin ortalarına gelindiğinde işçi hareketinin içindeki farklı partilere mensup aktörlerce benimsenmiş ve ısrarla savunulur duruma gelmişti.

Grev hakkının verilmesiyle ilgili çabaların yanı sıra yasağa rağmen dönem içinde birçok fiili grev de gerçekleşti. Daha çok işletme düzeyinde ve son çare olarak başvurulan kısa süreli iş bırakma eylemleri biçiminde gerçekleşen dönem grevlerinin bazıları sonuç alıcı oldu, bazıları ise başarısızlıkla sonuçlandı. Ancak hemen her greve güvenlik birimlerince müdahale edildi, çok sayıda işçi mahkemelere sevk edildi. Söz konusu fiili grevler nedeni ile sendika yöneticileri tutuklandı, sendikalar kapatıldı.

İşçi Hareketinin Entelektüel Gelişimi

1950'li yıllarda işçi sınıfı hareketinin gelişimine paralel olarak gazete ve dergilerin

Türk Gemi-İş sendikasının yayın organı *Denizci* dergisinin Eylül 1959 tarihli 29. sayısının kapağı: *Denizcilerin büyük hamisi Fahri Başkanımız Sayın Adnan Menderes.*

işçi/sendika haberi veren sayfaları, köşeleri oluştuğu gibi doğrudan işçilere seslenen gazete denemeleri de oldu. Bunların dışında ise sendikaların art arda yayın hayatına başlayan dergileri/gazeteleri ile küçümsenmeyecek bir sendikal basın oluştu. Sendikal basın, çalışma yaşamı veya çalışma ilişkileri ile ilgili sorunları bazen korkak, ürkek ve çekingen; bazen cesur, inatçı ve meydan okuyan tarzda dile getirdi. Aynı zamanda önemli bir eğitim aracı da oldu.

İşçi hareketinin entelektüel kapasitesinin gelişmesinde diğer önemli etken eğitim faaliyetleri oldu. Sendikalar çoğu zaman düzenli olmamakla birlikte üyelerine ve çoğu kez de yönetici ve aktif kadrolarına yönelik eğitim çalışmalarını genelde üniversite hocalarının katıldığı konferanslar şeklinde sürdürdüler.

SONUÇ

50'ler boyunca dört alandaki birikim 60'lardaki işçi sınıfı oluşumunu ve işçi hareketinin yükselişini belirlemiştir. Birincisi 1950'ler boyunca bireysel çalışma ilişkileri alanında oluşan birikim ve grev gibi bazı konularda yapılanlar, 60'larda toplu iş ilişkilerinde yapılan düzenlemeler için temel oluşturmuştur. İkincisi iş ihtilafları, asgari ücret tespit komisyonları, kolektif mukaveleler vb. hak alma/genişletme araçları ve yasal düzenlemelerle fabrika rejiminde meydana getirilen değişiklikler 50'ler boyunca işyerlerinde işçilere kimi mevziler ama bundan da öte ciddi bir deneyim ve özgüven kazandırmıştır. Üçüncüsü fabrikaların çevresini sınıf bilincini geliştiren işçi mahalleleri sarmış, 50'lerin fakirhaneleri giderek birer *direniş yuvasına* dönüşmüştür. Dördüncüsü işçi hareketinde oluşan birikimdir. Bu birikimin karşısında ilk şaşıranlar işverenler olur. 1962 yılında düzenlenen 3.Çalışma Meclisi'nde işçi tarafını temsilen katılan sendikacıların; eğitim görmüş, konularına hâkim, tecrübeli ve grup bütünlüğünü koruyan tavırları işveren temsilcilerini şaşırtır.

İşçiler kendi somut deneyim ve talepleri temelinde mücadele ederken öncelikle toplumdaki temel meşruiyet referanslarına tutunmak ya da onları karşılarına almamak durumunda kalırlar. Türkiye sol hareketinin olası kritik kurucu müdahalesini engelleyerek oluşturulan ortamda yaşanan 50'lerin sosyal-siyasi ikliminde milliyetçilik (hatta anti-komünizm) çoğu kez sınıf söylemini ve eylemini kuşatan bir zırh haline gelebildi. Verdikleri sendikal mücadele nedeniyle sık sık komünist olmakla itham edilen, böylece çok sert bir dışlanma ve yalnızlaşma riskiyle yüz yüze olan sendikalar ve sendikacılar egemen söylemin içinden konuşmak zorunda kaldılar. Ama üzerlerindeki Amerikancı, uzlaşmacı, milliyetçi, anti-komünist ideolojik basınçlar ne denli şiddetli olursa olsun 50'ler boyunca biriken öz-deneyimleri, en azından bir bölümünde, sonraki yılların TİP ve DİSK çıkışlarına temel oluşturabilecek bir sendikal-siyasal bilinci de yarattı.

Böylece 1950'li yılları kendi karmaşık dinamikleri içinde işçi sınıfının karakteristik bazı özelliklerinin ve işçi hareketinin birçok arayış ve zaafının belirginleştiği bir oluşum dönemi olarak incelemenin önemine işaret etmiş olduk. İşçi hareketi açısından 1950'lerle 60'lar arasında bir kesintiden, kopuştan çok sürekliliğin altını çizmeyi, 60'ların ilk dönem gelişiminde 50'lerin hakkı yeterince verilmeyen birikiminin olduğunu belirlemeye çalıştık.

1960'LAR: TÜRKİYE İŞÇİ SINIFININ TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI

AZİZ ÇELİK[1]

Türkiye'nin 1960'lı yılları emek ve işçi sınıf hareketi açısından *Saraçhane Mitingi* (1961) ile başlayan ve *15-16 Haziran Direnişi* (1970) ile sona eren bir dönemdi. 1960'lar işçi sınıfının ayağa kalktığı, iyice görünür hale geldiği ve bir *sınıf* olarak rüştünü ispat ettiği müstesna yıllardı. 1960'lı yıllar, sanayi kapitalizminin yükselişine paralel olarak sınıf gerçeğinin her alanda ortaya çıktığı ve sınıfların varlığının kabullenildiği yıllardı.

GEÇMİŞİN MİRASI

Dönemi açıp kapayan iki görkemli eylem 1960'ların ruhunu da yansıtıyordu. Bu iki görkemli eylemin ilki olan *Saraçhane Mitingi*'nin hedefi sendikal hakların yasalaşması iken, *15-16 Haziran Direnişi* sendikal hakların savunulması eylemiydi. 1960'lar, 1950'lerin birikiminin de etkisiyle Türkiye işçi sınıfının oluşumunda kritik bir dönem; kesif bir sınıf mücadelesi dönemiydi. Dönem başında grevli ve toplu sözleşmeli sendikal hakların kurumsallaşması -Türkiye tarihinde ilk kez Anayasal güvenceye kavuşması- sendikal hareketin ivmesini artırdı ve sınıf ilişkilerinde emek lehine yeni bir dengenin kurulmasına yol açtı. 1947 sendikacılığından kopulması, DİSK'in kuruluşu ile birlikte sınıf eksenli ve bağımsız bir sendikacılığın güç kazanması ve sınıf hareketinin siyasallaşması, işçi sınıfı oluşumunun 1960'lardaki önemli uğrakları olarak okunabilir. 1960'lı yıllar emek hareketinde kesintisiz ve ivmesi giderek artan bir yükseliş dönemiydi.

1961 Anayasası ile grev ve toplu pazarlık hakkının anayasal güvence altına alınmasıyla birlikte sendikalar "*muavenete muhtaç* teşekküller" olmaktan çıkıp, devlet ve sermaye ile *müzakere* edebilecek örgütler haline geldiler. Bu yönüyle 1960'lı yılları erken Cumhuriyet döneminin *paternalist*

[1] Bu bölüm şu yazının kısaltılmış ve gözden geçirilmiş halidir: Aziz Çelik (2017), "Saraçhane'den 15-16 Hazirana, Türkiye İşçi Sınıfının Müstesna Yılları 1960'lar", *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* içinde (Ed. Mete Kaan Kaynar), İstanbul: İletişim. Bu yazıda yer almayan ayrıntılı referanslar özgün yazıda yer almaktadır.

emek rejiminden sınırlı bir *neokorporatizme* geçiş olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim İkinci İnönü Koalisyon Hükümeti Programı'nda yer alan *"Sosyal ve ekonomik meselelerin çözümünde, sendikalar devlete yardımcı müesseseler olarak itibar göreceklerdir"* ifadesi de bu geçişi sembolize etmektedir.

Sendikalarla müzakere edilmesini ve emek hareketinin hesaba katılmasını, sadece 1961 Anayasası'nın sağladığı olanakların ve 1960 sonrasının iç pazarı güçlendirmeye yönelik *ithal ikameci* iktisat politikalarının sonucu olarak görmek ve emek hareketini edilgen bir kuvvet olarak değerlendirmek yanıltıcı olur. İşçi sınıfı 1950'lerin birikimi ve 1960'lar boyunca yürüttüğü zorlu sınıf mücadelesiyle sınıf mücadelesindeki yerini aldı ve konumunu pekiştirdi. 1960'ı izleyen dönemin en önemli özelliklerinden biri yeni bir siyasal ve sosyal güç olarak işçi sınıfının yükselişidir. 1960'lar işçi sınıfının sadece kanunların sağladığı olanakları kullandığı yıllar değil, fiili-meşru bir sınıf mücadelesi hattı izlediği yıllardır. DİSK bu yükselişin bir sonucu olarak ele alınmalıdır.

27 MAYIS'IN GÖLGESİ

Döneme damgasını vuran en önemli siyasal gelişme olan 27 Mayıs Darbesi, emek hareketi açısından da dolaysız sonuçlar üretti. 27 Mayıs, gönüllü veya zoraki, ama yine de sendikal hareketin tamamının desteğini aldı. Darbecilerin de sendikaların desteğini almaya özel önem verdiği görülüyor. Bunun en önemli kanıtı 27 Mayıs'tan sadece dört gün sonra Bakanlar Kurulunun Türk-İş'in Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (International Confederation of Free Trade Unions,

Saraçhane Mitingi, 31 Aralık 1961.

ICFTU) üyeliğine izin vermesiydi. DP döneminde sekiz yıl onay verilmeyen ICFTU üyeliğine bu kadar hızla karar verilmesi önemli bir jest olarak değerlendirilebilir. Sendikaların Kurucu Meclis'te altı temsilci ile yer alması ve Cemal Gürsel'in atadığı 15 kontenjan senatörü arasında Türk-İş İcra Kurulu üyesi Ömer Ergün'e de yer vermesi, 27 Mayısçıların sendikacıların da gönlünü kazanmaya çalışan adımları olarak görülebilir. Yine Basın İş Kanunu'nda köklü değişiklikler yapan 212 sayılı Kanun da 27 Mayısçıların gazetecilerin ve basın çalışanlarının desteğini almaya yönelik önemli bir adımıydı.

Millî Birlik Komitesi'nin (MBK) sendikalarla doğrudan teması tercih ettiği anlaşılıyor. Bu temasla görevlendirilen MBK üyesi Numan Esin'di. Esin, MB'nin kurduğu çeşitli komisyonlardan biri olan *Sosyal İşler Komisyonu* üyelerindendi ve Çalışma Bakanlığı ile ilişkileri üstlenmişti. Esin, sendikacılarla yakın ve yoğun ilişkiler kurduğunu ve onları desteklediklerini yazmaktadır.[2] 27 Mayısçıların işçilere ve sendikalara yönelik ilgisinin nedenleri arasında, darbenin kendisine toplumsal destek arayışı yanında, darbeyi gerçekleştiren orta ve düşük rütbeli subayların siyasal elitlere ve varlıklı sınıflara duydukları tepkinin onları işçilere yakınlaştırması da sayılabilirdi.

Grev hakkı sendikacılar ile 27 Mayısçılar arasında önemli bir köprü oldu. Grev hakkının Millî Birlik Komitesi ve "İnkılap hükümeti" zamanında verilemeyeceği, bu kanunun seçimle işbaşına gelecek hükümetlere bırakılacağı söylentileri sendikacıları ve işçileri endişeye düşürdü ve

CAM-İŞ

Millete hayırlı olsun..

Hak, hukuk ve adalet için harekete geçen Türk ordusu idareyi ele aldı

Eski Rical Yargılanacak

Cam sanayiimizle ilgili işsizlik mevzuunda sendikamız (bülten neşretti

Umum Müdür Şahap Kocatopçu Avrupadan döndü

Tebrik!

27 Mayıs dönemin sendikaları tarafından desteklenmişti. Cam-İş sendikasının yayın organının 27 Mayıs sonrası kapağı.

ümitsizliğe sevk etti. 27 Mayıs sendikacılar arasında özellikle grev hakkı açısından "yüzyılda bir defa ele geçen fırsat" olarak değerlendirildi. Sendikacılar, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Demokrat Parti (DP) deneyimlerinin de etkisiyle grev hakkının politikacılar tarafından değil askerler tarafından tanınmasını istiyorlardı. 27 Mayısçılarla iyi ilişkileri olan sendikacılar, askerleri siyasetçilerden daha kolay etkileyebileceklerini düşünmüş olmalıdırlar. Nitekim daha sonra yaşananlar sendikacıların öngörüsünü haklı çıkardı. Anayasa ile güvence altına alınan grev hakkına ilişkin kanunlar, iki yıl gecikmeyle (Temmuz 1963) ve sınırlandırılarak çıkarılabildi.

Sendikacıların, 27 Mayıs ve orduya yaklaşımında güdümlü ve vesayetçi sendikal geleneğin derin izlerini görmek mümkündür. 27 Mayıs Darbesi, sendikacılık açısından öğretici ve trajik bir deneyimdi. 1947

[2] Numan Esin (2005), *Devrim ve Demokrasi-Bir 27 Mayısçının Anıları*, 2. Baskı, İstanbul Doğan Kitap: İstanbul: s. 119-120.

sonrasında daima bir güce yaslanma ihtiyacı hisseden 1947 sendikacıları, 27 Mayıs'ın silahlı gücü ve siyasal etkisi karşısında da benzer bir davranış gösterdiler. Bağımsız bir sınıf geleneğinin gelişmemiş olması ve kamu kesimi sendikacılığı deneyimi, 27 Mayıs karşısında sendikacıların geliştirdikleri tutumda da belirleyici oldu. Muhalif sendikacılar 27 Mayıs'tan yararlanarak karşıtlarını tasfiye etmeye çalışırlarken, DP'li sendikacılar da kısa bir süre önceki davranışlarının aksine DP iktidarını eleştiren ve 27 Mayıs'ı öven bir tutum içine girdiler. 27 Mayıs'ın ardından DP'ye yakın İstanbul İşçi Sendikaları Birliği (İİSB) ve Türk-İş yönetimleri değiştirildi; muhalif veya CHP eğilimli sendikacılar yönetimlere seçilirken, DP'li Türk-İş Başkanı Nuri Beşer ihraç edildi. Türk-İş başkanlığı ve genel sekreterliğine uzun yıllar bu görevlerde kalacak olan "mutedil" sendikacılar, Seyfi Demirsoy ve Halil Tunç seçildiler. Demirsoy aynı zamanda bir CHP üyesiydi. 1950'lerde DP'li olan Tunç ise 1960 ve 70'li yıllarda CHP'ye, özellikle de Ecevit'e yakın duracaktı.

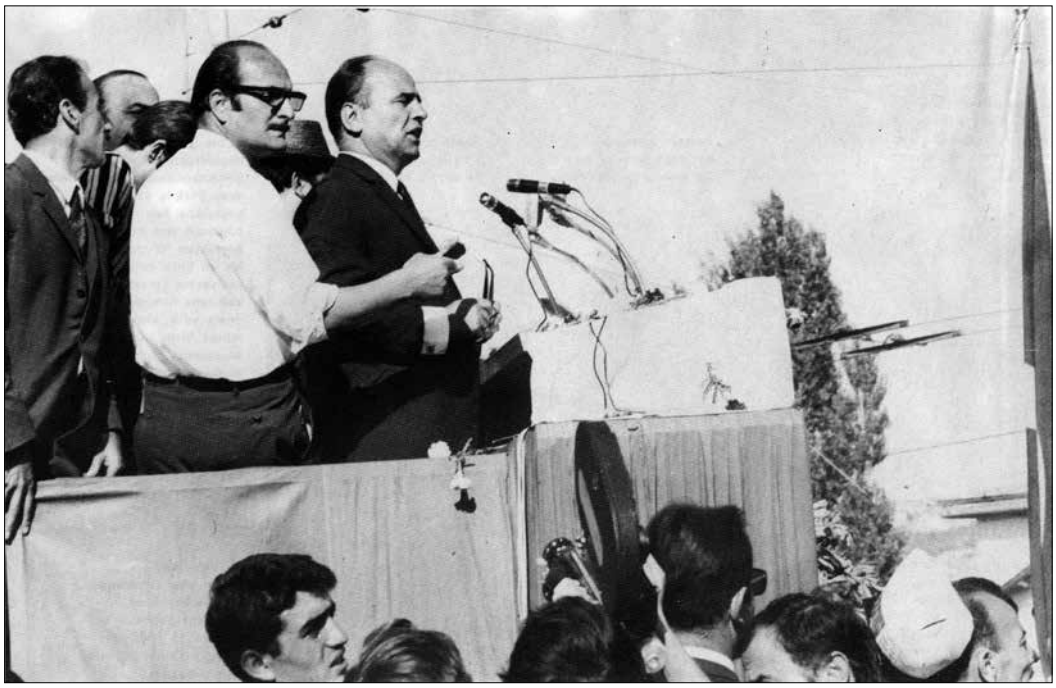
27 Mayıs sonrasında DP'li sendikacılar suçlandı, tutuklandı, sürüldü ve işten atıldı. İİSB Yönetim Kurulu'ndan üç sendikacı tutuklanırken çeşitli işkollarından çok sayıda sendikacı gözaltına alındı. *Türkiye Taşıt* İşçileri *Sendikaları Federasyonu* Başkanı Mehmet İnhanlı 27 Mayıs Darbesi'nden sonra Yenikapı'dan Yassıada'ya tünel açarak tutuklu DP milletvekillerini kaçıracağı iddiasıyla 11 ay tutuklu kaldı. DP'li sendikacı milletvekilleri de tutuklandı ve bir bölümü uzun süre tutuklu kaldı. 27 Mayıs sonrası dönemde siyasî nedenle işten atılan işçilerin oldukça büyük bir kitleyi kapsadığı anlaşılıyor. Ancak bu işçilerin tamamına yakını koalisyon hükümetleri döneminde işlerine döndü.[3]

Antikomünizmin ve Milliyetçiliğin Kıskacında Sendikacılık

Dönemin ideolojik ikliminin en belirgin öğesi hâlâ milliyetçilikle atbaşı giden antikomünizmdir. Antikomünizm, Türkiye için Cumhuriyet'in kuruluşundan başlayarak adeta *hikmet-i devlet* olarak var olmakla birlikte, Soğuk Savaş döneminde pekişti. "Komünist" suçlaması tıpkı 1946-1960 döneminde olduğu gibi, 1960 sonrasında da muhaliflerin meşruiyet alanını daraltan, sendikal harekette sınıf eksenli yaklaşımları töhmet altında bırakmaya ve ötekileştirmeye yarayan bir hegemonya aracı olarak kullanıldı. DP'li bir sendikacı olan Ziya Hepbir DP döneminde kendisi dahil sendikacıların büyük bölümünün komünist olarak görüldüğünü belirtiyor.[4] İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'deki ideolojik hegemonyanın çimentosu olan antikomünizm ve milliyetçilik, Türk-İş ve Türk-İş'li sendikacıların söylem ve eyleminde de önemli bir yer tutmaya devam etti. Bu ideolojik hegemonyanın çekim gücünün sendikal hareketi sınıf yörüngesinden oldukça uzaklaştırdığını görmekteyiz.

1960'ların başlarında yaşanan U2 casus uçağı ve Küba füze krizlerinin Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkileri tekrar gerginleştirmesine paralel olarak

[3] Çelik (2010).
[4] Çelik (2010).

Türk-İş Başkanı Demirsoy, 22 Aralık 1962 tarihinde Ankara'da düzenlenen Komünizmi Tel'in Mitingi'nde konuşuyor. Saraçhane Mitingi'nden bir yıl sonra gerçekleştirilen bu miting, işçi sorunlarıyla ilgili olmayan güdümlü siyasi bir eylemdi.

Bu miting, Türk-İş'in en tartışmalı siyasal eylemlerinden biri olarak tarihe geçti.

antikomünizm her alanda kullanılan bir araç haline geldi. Parlamento'da *Komünizmle Mücadele Komisyonu* kuruldu, *Komünizmle Mücadele Dernekleri* yaygınlaştı; "komünizmi tel'in mitingleri" devam etti. Bu antikomünist ideolojik iklim içinde Türk-İş'in en tartışmalı siyasal eylemlerinden biri 22 Aralık 1962 tarihli *Komünizmi Tel'in Mitingi* oldu. Yaklaşık 20 bin işçinin katıldığı miting, Türk-İş yönetimi aksini söylese de TİP'e karşı yapılmış bir eylem olarak algılandı ve Türk-İş içinde de tartışma yarattı. İşçi hakları için yapılan görkemli *Saraçhane Mitingi*'nden bir yıl sonra gerçekleştirilen bu miting, doğrudan işçi sorunlarıyla ilgili olmayan pür ideolojik bir eylemdi. *The Times* gazetesi de mitingi düzenleyenlerin dünyaya Türkiye'nin iç durumu konusunda güvence vermeyi amaçladıklarını, ancak şimdiye kadar kimsenin bir komünist tehdidin varlığından endişe duymadığı bir ülkede böyle bir mitinge ihtiyaç duyulmasını zor anlaşılır bir durum olarak tanımlıyordu.[5] Antikomünizm ve milliyetçilik, 1960'lı yıllarda sınıf eksenli ideoloji ve sendikal anlayışların ve sol siyasetin yükselişine karşı bir ideolojik karşı saldırı ve hegemonya aracı olarak kullanıldı. TİP ile Türk-İş arasında yükselen duvarlarda ve Türk-İş içinde muhalif sendikaların dışlanmasında antikomünist ve milliyetçi iklimin rolü büyüktür.

İTHAL İKAMECİ SANAYİLEŞME VE SENDİKACILIK

Döneme damgasını vuran ve çalışma ilişkileri açısından yaşamsal rolü olan iktisat politikası *ithal ikamecilik*tir. İthal ikameci sanayileşme içinde ücretler siyasî yöntemlerle baskı altında tutulmamış, tersine grevli-toplu pazarlıklı sendikalaşma

[5] Çelik (2010).

hakkıyla işçi sınıfının reel gelirlerindeki artışın zemini yaratılmıştı. Boratav, bu modelde, özellikle kamu kesiminde emekle devlet arasında örtük bir uzlaşmanın yaşandığını ve ücret artışları konusunda esnek davranıldığı vurgulamaktadır. Bu politikaların bir diğer yansıması ise oldukça ileri bir sosyal güvenlik sistemiydi. Böylece işçi sınıfı, ücret dışında önemli güvencelere ve parasal olmayan gelir türlerine kavuşabildi. İthal ikameci politikalar sanayileşme, ekonomik büyüme, yeni istihdam olanakları ve refahın yükselmesi gibi sonuçlar verdi. Sendikal hareketin artan gücünün de etkisiyle, 1960'lı yıllarda gerek kamuda gerek özel sektörde reel ücretlerin anlamlı şekilde büyüdüğü görülür. Örneğin 1965 yılında 100 olan genel gerçek ücret endeksi, 1970 yılına gelindiğinde 118, kamu kesimin gerçek ücret endeksi 127, özel sektör endeksi 112 olmuştur. Veriler kamuda daha cömert bir ücret politikasının izlendiğini gösteriyor ve dönemin popülist iktisat politikalarını teyit ediyor.[6]

1962 sonunda hükümet ile Türk-İş arasında başlayan *bakanlar-sendikacılar toplantıları* ve 1963 yılında kabul edilen 274 ve 275 sayılı sendikal kanunlar ile işçi sorunlarını çözmenin, ücretlerini yükseltmenin ve işçi haklarını genişletmenin olanakları arttı. Dönemin iktisat siyaseti ve siyasal koşulları sendikalara kamu kesiminde ılıman bir ortam sağladı. 1960'ların ortalarında Türk-İş'te başlayan yarılmayı bu açıdan da okumak mümkündür. Görece piyasa dışına çekilmiş bir kamu kesimi sendikacılığı ile piyasanın göbeğinde mücadele yürüten özel sektör sendikacılığı dönemin iki ana sendikacılık eğilimidir. DİSK'in kuruluşuna giden süreçte diğer etkenler yanında kamu ve özel sektördeki bu ciddi farklılaşmasının da önemli rolü olmuştur.

İthal ikameci iktisat siyaseti sendikaların elini güçlendirmekteydi. İşçi sınıfının nicel olarak büyümesine paralel olarak artan örgütlenme ve hak arama olanakları, sınıfı nitel olarak da güçlendiriyordu. Bu dönemde devlet sendikaları dışlamaktan çok gözetmeye ve sistemle bütünleştirmeye çalışıyordu. Geçmişte CHP, sendikaları sınıf örgütleri olarak değil, "yardımlaşma ve mesleklerin gelişmesini sağlayacak teşekküller" olarak görüyordu. DP ise asıl olarak sendikaları görmezden gelen ve dışlayan bir popülizmi tercih etmişti. Bu çerçevede 1960'lı yılları sendikaların muhatap kabul edildiği bir dönem olarak düşünebiliriz.

İşçi Sınıfının Nicel Varlığı–Sanayi İşçisinin Yükselişi

1960'larda sosyal-sınıfsal yapıda ve istihdamın sektörel dağılımında yavaş ancak istikrarlı biçimde devam eden bir dönüşüm, kayda değer bir sanayileşme, işçileşme ve kentleşme yaşandı. İstihdamda tarımın payı azalırken sanayi ve hizmetler sektörünün payında belirgin bir artış gerçekleşti. Özel olarak imalât sanayinin payı ise daha hızlı arttı. Sanayi ve hizmetler sektörünün payının giderek artması istihdamın sınıfsal dağılımını da değiştirdi; ücretlilerin ve işçilerin sayısı belirgin biçimde yükseldi.

[6] Çelik (2010).

Tarımda çalışanların sayısı 8,3 milyon ile nicel olarak aynı kalırken, tarım dışı istihdam yüzde 53 artarak 3,6 milyondan 5,5 milyona çıktı. Sanayideki istihdam artışı ise yüzde 61 oldu. 1960'ta tarımda çalışanlar toplam çalışanların yüzde 70'i iken, bu oran 1970'te yüzde 60'a geriledi. Tarım dışı istihdam ise yüzde 40'a yükseldi. Sanayinin payı 10 yılda yüzde 11'den yüzde 16'ya çıktı. 1960'larda işçiler gerek nicel gerekse nitel açıdan yeni bir sosyal sınıf olarak öne çıktı. 1950'lerin ortasında 1,6 milyon olan toplam ücretli sayısı 1960'ta 2,4 milyona, 1970'de ise 4,2 milyona çıktı ve ücretlilerin istihdam içindeki payı yüzde 18'lerden yüzde 28'lere yükseldi (Tablo). 1960–70 döneminde tarım dışı istihdamda bir büyüme olmakla birlikte, aynı dönemde tarımsal istihdamın hâlâ çok yüksek olduğunu unutmamak gerekir. Bu durumu daha iyi anlamak için bir karşılaştırma yerinde olacaktır: 1850'lerde İngiltere'de faal nüfusun yüzde 42'si sanayide istihdam ediliyordu.

Tablo 2: Ücretliler Tablosu (Bin) (1955–1970)

Yıllar	İstihdam	Ücret ve Maaşlı	Oran
1955	12.205	1.624	13,3
1960	12.993	2.437	18,7
1965	13.558	3.038	22,4
1970	15.119	4.173	27,6

Dönem boyunca sigortalı işçi sayısında da önemli bir artış yaşandı. 1963 yılında 710 bin olan sigortalı işçi sayısı, 1970'te 1,3 milyona ulaştı. Yaygın kayıtdışılık nedeniyle tek başına açıklayıcı olmayan sigortalı işçi sayısına ilişkin veriler, istihdamdaki sektörel değişim, ücretli sayısı ve imalât sanayiinde çalışan işçi sayısı ile birlikte ele alındığında daha açıklayıcı olacaktır. 1960'lı yıllarda yüzde 70'den fazla büyüyen imalât sanayi işçileri, emek hareketinin yükselen dinamizminin en önemli göstergesidir. 1960 yılında 296 bin olan imalât sanayinde ücretle çalışan sayısı, 1970 yılına gelindiğinde 506 bine ulaştı. Özel sektör imalât sanayinde ücretli artış hızı daha yüksekti. Kamuda imalât sanayinde ücretli çalışanlar yüzde 45 artış göstererek, 128 binden 185 bine, özel sektörde ise yaklaşık yüzde 91 artarak 168 binden 321 bine ulaştı. Sigortalı çalışanların ve imalât sanayinde ücretli çalışanların sayısındaki artış ile imalât sanayiinde özel sektörün payının büyümesi emek hareketinin dinamizmini artırdı. Öte yandan ücretli çalışanlar içinde kamu görevlileri de önemli bir yer tutmaktadır. 1960'larda kamu personeli-memur sayısında ciddi bir artış yaşandı. 1960 yılında toplam 359 bin olan kamu görevlisi sayısı dönem sonunda yaklaşık 3,5 kat artarak 1 milyon 250 bine ulaştı. 1960'ların ortalarından sonra kamu görevlilerinin toplumsal etkisi arttı.

Sendikal Hakların Kurumsallaşması

1961 Anayasası, Türkiye'de sendikacılık ve çalışma ilişkileri açısından köklü bir yönelim değişikliğidir. Yeni Anayasa güçlü bir sosyal devlet vurgusuna, sendikal ve sosyal hakları güvence altına alan ve çalışma ilişkilerinin kurumsallaşmasına olanak sağlayan özgürlükçü bir yaklaşıma sahipti. Böylece 2. Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupa anayasalarında yer alan sosyo-ekonomik haklar Türkiye'ye de yansıdı. 1961 Anayasası, 1924 Anayasası'nın klasik liberal özgürlükler sistematiği ile yetinmeyip, ekonomik ve sosyal haklara da geniş yer verdi.

Cumhuriyet

Millet Dün Anayasaya Vekarla "Evet,, Dedi

İl merkezlerinde oylamaya iştirak nispeten düşük, civarda yüksek

Oylamayakatılma nispeti yüzde (75)

ANKARA'DA

İSTANBUL'DA

M. B. K. üyeleri sabah 5 te sandık başına geldiler

Aile başına 7128 lira

YURT'DA

Anadolu'da oylama

Cumhuriyet gazetesi, 10 Temmuz 1962.

Anayasa'nın 2. maddesi, devletin nitelikleri arasında *sosyal hukuk devleti* ilkesini de sayar. 1961 Anayasası, sosyal haklar bakımından Türkiye'nin anayasal evrimi içinde özel bir yere sahiptir. 1961 Anayasası gerek başlangıç bölümü gerekse çeşitli maddeleri ile sosyal haklara özel bir yer vermekle kalmamış, aynı zamanda devlete ödev yükleyen hükümleri de barındırmıştır.

Sendikal hakların 1961 Anayasası'nda yer almasında ve 274 ile 275 sayılı sendikal kanunların hazırlanması ve kabulü sürecinde sendikaların rolü vurgulanmaya değerdir. Anayasa'yı hazırlayan Kurucu Meclis, çeşitli toplumsal kesimlerin temsiline de olanak vermekteydi. Türk-İş'in geniş bir katılımla seçtiği altı temsilci de Kurucu Meclis'te yer almıştı. Bu temsilciler, ICFTU kanalıyla diğer ülke anayasalarında sendikal haklarla ilgili düzenlemeleri araştırarak Anayasa çalışmalarına katkıda bulunuyordu. Bu yıllarda işveren örgütlerinin henüz ciddi bir varlık gösteremediği de biliniyor.[7]

[7] Çelik (2010).

1961 Anayasası, 46. maddesi ile ayrımsız bütün çalışanlara (memurlar dâhil) sendikalaşma hakkı tanıdı ve Türkiye'de sendika hakkına ilk kez açık bir anayasal güvence getirdi. Anayasa'nın Sendika Hakkı başlıklı 46. maddesi "Çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler" hükmüne yer vermektedir. Ancak 46. madde, 12 Mart 1971 darbesinin ardından yapılan Anayasa, memurlar aleyhine değiştirilecek; çalışanlar ifadesi madde metninden çıkarılarak *işçiler* ifadesi konulacak ve ayrıca memurların sendikalaşmasını yasaklayan bir hükme yer verilecek; böylece, 1971 sonrasında kamu görevlileri sendikalarının anayasal dayanağı kaldırılmış olacak; memurların sendika kurma ve üye olmaları engellenecekti.

1961 Anayasası'nın Toplu Sözleşme ve Grev Hakkı başlığını taşıyan 47. maddesi toplu sözleşme ve grev hakkını güvence altına alıyordu: "İşçiler, işverenlerle olan münasebetlerinde, iktisadî ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler." 47. madde, toplu sözleşme hakkını işverenlerle olan ilişkilerinde iktisadî ve sosyal durumlarını korumak ve düzeltmek amacıyla *münhasıran* işçilere tanıyordu. Diğer bir ifadeyle, toplu sözleşme hakkı, işverenlere tanınmış değildi. Bu vurgu ve ayrım çalışma hukukunun temel ilkelerinden biri olan işçiyi koruma ilkesiyle ve sosyal hukuk devleti yaklaşımıyla uyumluydu. 1982 Anayasası'nda ise toplu iş sözleşmesi hakkı işçi ve işverenlere *karşılıklı* bir hak olarak tanınacaktı. 1961 Anayasası'nda toplu sözleşme ve grev hakları, anayasal

haklar olarak, sadece işçilere tanınmakla birlikte, kamu personeli için anayasal bir yasak da söz konusu değildi. Öte yandan grev hakkına açıkça yer verilen Anayasa'da lokavt, anayasal bir düzenleme olarak yer almamış, madde metninde sadece "...işverenlerin hakları" ifadesi ile yetinilmişti. Bu tutum 1961 Anayasası'nın sosyal içeriğini göstermesi açısından son derece önemlidir. Anayasa, liberal yaklaşımlara önemli bir mesafe koyarak, *işçiyi koruma* perspektifini benimsiyordu.

DİSK'in kuruluşundan başlayarak Anayasa'ya kuvvetli biçimde sahip çıkması ve savunması 1961 Anayasası'nın demokratik ve sosyal hakları güvenceye alan karakteri nedeniyledir.

274 VE 275 SAYILI SENDİKAL YASALAR

1961 Anayasası tarafından güvenceye alınan sendikal haklar iki yıllık bir gecikmeyle Temmuz 1963'te kanunî düzenlemeye dönüştü. Birinci İnönü Koalisyon Hükümeti döneminde, hükümetin kendi içindeki çelişki ve dirençleri nedeniyle sendikal kanunlar çıkarılamadı. İkinci İnönü Koalisyonu döneminde 274 sayılı Sendikalar Kanunu ve 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu kabul edildi. 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu ise 1965 yılına kadar bekledi.

BÜTÜN İŞÇİLER İÇİN ÖZGÜR SENDİKALAŞMA HAKKI

İşçilerin sendikal örgütlenmesini düzenleyen 274 sayılı Kanun, 1947 tarih ve 5018 sayılı Sendikalar Kanunu'na göre oldukça özgürlükçü bir yaklaşım benimsemişti. 5018 sayılı Kanun'un yasaklayıcı, kısıtlayıcı ve daraltıcı felsefesinin aksine, 274 sayılı Kanun özgürlükçü ve kapsayıcı bir yaklaşıma sahipti. 274 sayılı Kanun, hizmet sözleşmesiyle çalışan herkese sendika kurma ve üye olma imkânı vermişti. Ancak kamu görevlileri (memurlar) bu kanun kapsamı dışında bırakılmıştı. Bu durum kamu görevlileri için büyük bir kayıptı.

Kanun "işçi ve işveren meslekî teşekkülleri" olarak tanımladığı sendika, birlik, federasyon ve konfederasyonların, işçi ve işverenler tarafından serbest ve gönüllü bir biçimde kurulabileceğini öngörüyor ve çeşitli düzey ve ölçekte sendikalar kurulmasına olanak tanıyordu. İşyeri ve işkolu sendikası, bölgesel sendika birlikleri, federasyon ve konfederasyon şeklinde işçi kuruluşları kurmak mümkündü. 274 sayılı Kanun'un sağlamış olduğu bu çeşitlilik 12 Eylül sonrasında ortadan kaldırılacak ve sadece işkolu sendikaları ve konfederasyonların kurulmasına olanak tanınacaktı. Sendika üyeliği ve üyelikten ayrılma konusunda serbestlik ilkesini benimseyen 274 sayılı Kanun'a göre birden çok sendikaya üye olmak yasak değildi. Sendikalar arasında yaşanan yetki rekabeti, yetki uyuşmazlıkları ve toplu iş sözleşmelerinden yararlanma kaygısı nedeniyle işçiler birden çok sendikaya üye oluyordu. Bu durum, dönem boyunca sendikalı işçi sayısının fiili durumdan çok yüksek görünmesinin önemli nedenlerinden biridir.

Kanun, sendikaların faaliyetlerini oldukça geniş bir çerçevede düzenliyordu. Toplu iş uyuşmazlığı çıkarmak, toplu iş sözleşmeleri yapmak, greve karar vermek ve yönetmek, uluslararası kuruluşlara temsilci

Toplu İş Akti, Grev, Lokavt ve Sendikalar Kanunu Resmî Gazetede yayınlanıyor

Ankara, 23 (Cumhuriyet - Teleks) T.B.M.M. de kabul edilen Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt ile Sendikalar Kanunları yarınki Resmî Gazetede neşredilecektir. Bu kanunların yürürlüğe girdiği 24 Temmuz tarihini Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu «Türk İşçisi için bir bayram» günü kabul ve ilân etmiştir. Konfederasyonca yarın bu hususta İşçi Sigortaları konferans salonunda bir tören tertip edilmiştir.

İşçi Bayramı bugün Adana'da da kutlanacak

Adana, 23 (Güney İlleri Merkez Bürosu - Teleks) — Çukurova'lı işçiler, yarın, Grev, Toplu Sözleşme, Lokavt ve Sendikalar Kanununun yürürlüğe girmesi münasebetiyle «İşçi Bayramı»nı kutlayacaklardır. Türk - İş Dördüncü Bölge Temsilciliği tarafından hazırlanan programda işçiler, askerî bandonun eşliğinde Atatürk Anıtına çelenk koyacaklar ve bundan sonra da muhtelif konuşmalar yapacaklardır. Törene katılmak için muhtelif işçilerden temsil heyetleri şehrimize gelmiştir.

Cumhuriyet gazetesi, 24 Temmuz 1963.

göndermek, yardımlaşma sandıkları ve kooperatifler kurmak, idarî ve adlî makamlara başvurmak belli başlı faaliyetler olarak sayılabilir. 5018 sayılı Kanun'da yer alan siyaset yasağı 274 sayılı Kanun'da yer almıyordu. Kanun geniş anlamda siyaset yasağı getirmiyor, sadece dar anlamda (siyasî partilerle organik ilişki, siyasî partilerden yardım alınması veya onlara yardım yapılması gibi) siyaset yasağı içeriyordu.

274 sayılı Kanun, sendika üyeliği ve sendika yöneticileri için koruyucu düzenlemeler içeriyordu. Sendikaya üye olma ve olmamayı (olumlu ve olumsuz sendika özgürlüğü) güvence altına alan Kanun, işverenin sendika üyeliği nedeniyle işçiye ayrımcı davranmasını da yaptırıma bağlıyordu. İşe almada, işin sevk ve idaresinde, ücret, sosyal hak ve benzeri konularda sendikal nedenle ayrım yapılması ve sendikal faaliyet nedeniyle işçinin işten çıkarılması yasaklanıyordu. Aidatın işveren tarafından kaynaktan kesilerek sendikaya ödenmesi sistemi *(check-off)* Kanun'un önemli yeniliklerinden biriydi. Bu hüküm sendikaların malî açıdan güçlenmesini sağlayacak, ancak bir o kadar da tartışmalı bir süreci başlatacaktı. Mali açıdan güçlenen sendikalarda oligarşik ve bürokratik eğilimler ortaya çıkacaktı.

Sonraki yıllarda 274 sayılı Kanun'un pek çok hükmü AP Hükümeti'ni, işverenleri ve Türk-İş üyesi güdümlü ana akım sendikacıları rahatsız etti. 1970 yılında AP Hükümeti döneminde kabul edilen 1317 sayılı Kanun ile 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nda çok sayıda değişiklik yapıldı. Bu konu ileride *15-16 Haziran direnişi* başlığı altında ele alınmaktadır.

TOPLU PAZARLIK REJİMİNE GEÇİŞ

274'ün ikizi olan 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu ile çalışma ilişkilerinin bireysel iş sözleşmeleriyle düzenlenmesi rejiminden, toplu iş sözleşmesi rejimine geçildi. Kanun ile 1936 tarihli

1963 Kavel grevi, henüz greve ilişkin yasal düzenleme yapılmadan, 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu çıkmadan Anayasa'daki grev hakkına dayanılarak yapılmış çığır açıcı bir eylemdi.

ve 3008 sayılı İş Kanunu'nda yer alan grev yasağı kaldırıldı ve Anayasa'da güvenceye alınan grev hakkının uygulanmasına ilişkin ayrıntılara yer verildi. Toplu pazarlık ve toplu iş sözleşmesinin kurumsallaşması sağlandı. 1926 tarihli Borçlar Kanunu'nda *Umumî Mukavele (Genel Sözleşme)* yapılmasına olanak tanındı ve 1947 Sendikalar Kanunu ile sendikaların üyeleri adına genel sözleşmeler yapabilmeleri hüküm altına alındı. Ancak gerek grev hakkının yokluğu gerekse sendikaların deneyimsizliği ve zayıflığı gibi nedenlerle 1961 öncesinde toplu pazarlık ve toplu iş sözleşmeleri yok denecek kadar sınırlı kaldı.

Kanun, işkolu ve işyeri olmak üzere iki düzeyli bir toplu iş sözleşmesi sistemi öngörüyordu. Bir işkolunda çalışan işçilerin çoğunluğunu temsil eden işçi federasyonu veya işçi sendikası, o işkolundaki işyerlerini kapsayan toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkili olacaktı. Bir veya birden fazla işyerinde çalışan işçilerin çoğunluğunu temsil eden sendika ise o işyeri veya işyerleri için toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkiliydi. Bu ikili sistem yüzünden sendikalar arasında ciddi yetki ihtilafları ve sendikal rekabet yaşandı. Sistemin boşlukları nedeniyle *sarı* ve *işveren güdümlü* sendikalar türedi. Sendikaların üye sayılarına ilişkin veriler, yetki rekabeti nedeniyle iyice sağlıksız bir görünüm kazandı.

Kanun, toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde anlaşma sağlanamaması durumunda önce bir uzlaştırma aşaması, ardından da grev ve lokavtı düzenledi. 275 sayılı Kanun'un en özgün yanı toplu iş uyuşmazlıklarının ve hak uyuşmazlıklarının çözümünde grev hakkına yer vermesidir. Kanun *hak grevi* olarak bilinen bir grev türüne de olanak sağlıyordu. Grev, sadece toplu iş sözleşmeleri sonucunda ortaya çıkan çıkar uyuşmazlıkları ile sınırlı olmayıp, toplu iş sözleşmesinin ve mevzuatın uygulanması nedeniyle ortaya çıkan hak uyuşmazlıkları için de söz konusuydu.

275 sayılı Kanun, bu olumlu özellikleri yanında bazı kısıtlarla da maluldür. Kanun'un en önemli zaafı grev ve lokavtı, birlikte ve eşit haklar olarak ele almasıdır. Oysa Anayasa'da grev bir hak olarak tanınırken lokavta yer verilmeyip sadece "işverenlerin hakları" ifadesi ile yetinilmişti. Anayasa grev ve lokavtı eş değer tutmamış ve önemli bir hukuksal fark yaratmıştı. Ancak Kanun ile bu fark ortadan kaldırıldı ve grev ile lokavt eşitlendi. 275 sayılı Kanun'un bir başka sınırlandırması, grev ve lokavtın Bakanlar Kurulu kararıyla geçici olarak durdurulabilmesiydi. Kanun'a göre, *memleket sağlığı* ve *millî güvenlik* gerekçeleriyle grev ertelenebilecekti. Erteleme iki aşamalıydı. İlk erteleme en çok 30 gün, ikinci erteleme 60 gün süreli olabilecekti. Danıştay bir hafta içinde yürütmeyi durdurma talebi konusunda karar verecekti. Bu süre içinde devreye giren uzlaştırma mekanizması, tarafların kabulüne bağlı olacaktı ve geciktirme süresinin sonunda grev ve lokavt devam edebilecekti.

Sendikal Hakların Üvey Evladı: Kamu Görevlileri

274 ve 275 sayılı kanunlar sadece işçilere yönelikti. 274 sayılı Kanun görüşülürken, Komisyon Başkanı Coşkun Kırca ve Çalışma Bakanı Bülent Ecevit tarafından

verilen önergelerle kamu görevlileri Kanun'un kapsamından çıkardı. Anayasa'nın memurlar dâhil tüm çalışanlara sendika hakkı tanımasından dört yıl sonra, 1965'te çıkarılan 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu ile kamu görevlilerinin sendikal hakları düzenlendi. Ancak 624 sayılı Kanun, 1961 Anayasası'nın özgürlükçü yaklaşımından oldukça uzaktı. Kanun kamu görevlilerinin örgütlenmesini sendikadan çok, bir tür dernek örgütlenmesi olarak ele alıyordu.

Hâkimler, savcılar, asker kişiler, polisler, Sayıştay denetçileri ve raportörleri, Millî Savunma Bakanlığı memurları, Dışişleri Bakanlığı memurları ile din ve ibadet işlerinde çalışanların da aralarında olduğu çok sayıda kamu görevlisinin memur sendikalarına üye olmaları yasaktı. 624 sayılı Kanun, kamu personeli sendikalarının faaliyetleri arasında toplu sözleşme ve toplu pazarlığa yer vermiyordu. Sendikaların faaliyetleri daha çok araştırma yapmak, ilgili kurumlara teklif sunmak ve onlarla işbirliğinde bulunmakla sınırlanmıştı. Bunların dışında izin verilen faaliyetler ise daha çok bir yardımlaşma derneği için söz konusu olabilecek faaliyetleri kapsıyordu.

Siyaset ve grev yasağı en belirgin yasaklardı. Memur sendikalarının siyasî partiler, işçi ve işveren kuruluşları ile meslek örgütlerinden yardım alması, onlara yardım etmesi ve onlarla aynı örgütlenme içinde yer almalarını da yasaklanmıştı. Grev girişimi ve faaliyetlerini destekleyici davranışlarda bulunmak, çalışma saatleri dışında da olsa organlarının toplantı ve çalışmalarını kamu kurum ve kuruluşlarına ait yerlerde yapmak, devlet personeli hukukuna veya kamu hizmeti görevlilerine ilişkin mevzuatın uygulanmasına dair isteklerini açıklamak veya desteklemek amacıyla açık yer toplantıları ve gösteri yürüyüşleri yapmak ve Bakanlar Kurulu'ndan izin almadıkça milletlerarası örgütlere katılmak da yasaktı.

Görüldüğü gibi, 624 sayılı Kanun, Anayasa ve 274 sayılı Kanun'un aksine son derece kısıtlayıcı ve sendikal çalışmayı olanaksız hale getiren bir kanundu. Bu haliyle, daha çok, 1947'deki Sendikalar Kanunu'nu andırmaktadır. 624 sayılı Kanun'a göre kurulan kamu personeli sendikaları uzun ömürlü olamadı. 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra yapılan Anayasa değişikliği ile sendikalaşma hakkı yalnızca işçilere tanındığından, kamu personeli sendikaları kapatıldı. Ancak Kanun'un bütün kısıtlarına rağmen kamu görevlileri 1965-1971 arasında gerek sendikal örgütlenme ve gerekse toplumsal eylemler açısından fiili-meşru bir mücadele hattı izleyerek Kanun'un sınırlarının çok ötesine geçtiler. Dönem boyunca kamu görevlilerinin kısa süren ancak yoğun sendikal örgütlenmesine tanık olmaktayız. 1965-1971 arasında memurlar tarafından iki konfederasyon, 16

TÖS

TÜRKİYE ÖĞRETMENLER SENDİKASI YAYIN ORGANI

15 ARALIK 1969

Bütün Öğretmenler Boykota!..

Gençliğin duyurusu

Öğretmenler Boykotunu Destekliyoruz

Kamu Oyuna Ve Öğretmenlere!..

Okul ihtiyaçları iş güvenliği istiyor

Öğretmene dilencinin kazancı bile lâyık görülmüyor

SENDİKAL EĞİTİM

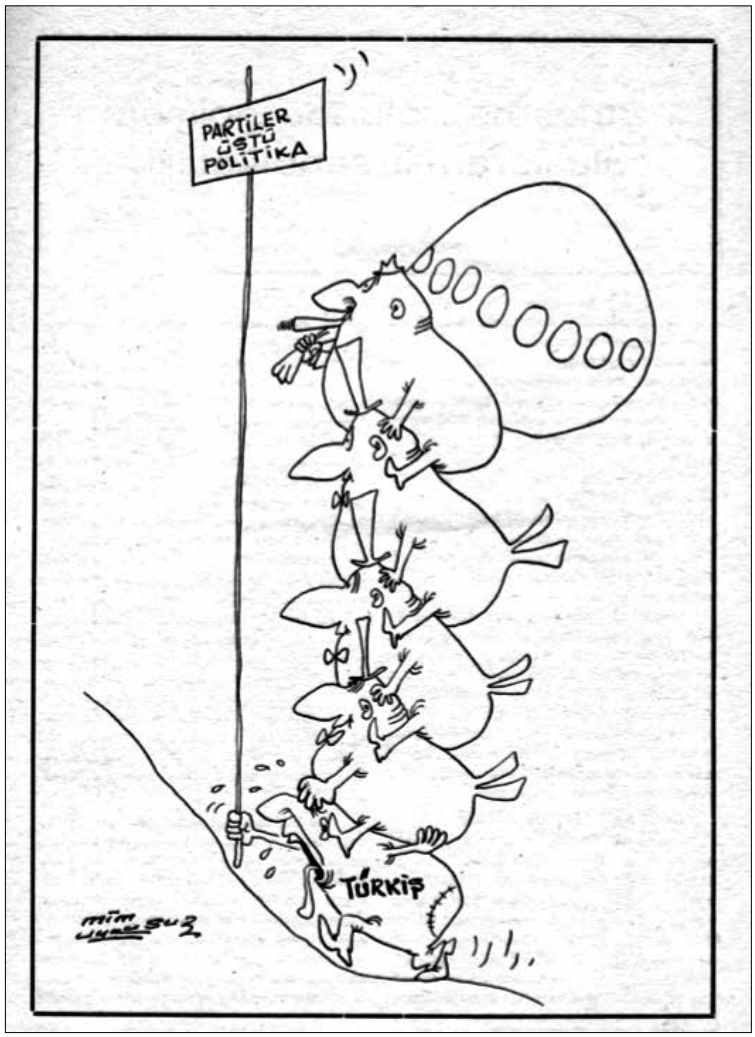
Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) yayın organı *TÖS* gazetesinin Büyük Öğretmenler Boykotu çağrısı, 15 Aralık 1969.

federasyon ve 533 sendika kuruldu. Kamu personel sendikaları içinde en etkin olanları öğretmen sendikalarıydı. Her ikisi de 1965 yılında kurulan *Türkiye Öğretmenler Sendikası* (TÖS) ile *Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası* (İLK-SEN) öğretmen sendikalarının en güçlü olanlarıydı.

TÜRK-İŞ VE PARTİLER ÜSTÜ POLİTİKA

27 Mayıs sonrasından DİSK'in kuruluşuna kadar geçen dönemde sendikacılık, siyaset ve devlet ilişkilerini iki ana eğilim ve dönemde ele almak mümkündür. 1960-1962 yıllarını kapsayan ilk dönemde sendikacılarda siyasallaşma eğiliminin yüksek olduğunu, bir işçi partisi yoluyla siyasete katılma tartışmalarının ve girişimlerinin yoğunlaştığını görmekteyiz. Kurucu Meclis çalışmalarının verdiği moral, Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) kurulması, *Saraçhane Mitingi* ve diğer işçi eylemleri ile *Türkiye* Çalışanlar Partisi (TÇP) girişimi bu dönemin öne çıkan olgularıdır. Ancak sendikacılığın bu dönemde siyasallaşma konusunda önemli tereddütler yaşadığı ve ana akım partilerin de kendi etkileri altındaki sendikacılar aracılığıyla merkez-kaç ve bağımsız girişimleri engellemeye çalıştıkları gözlenmektedir.

İkinci dönem, 1962 sonunda TÇP girişiminin sönümlenmesiyle başladı. Bu eğilim ve dönem doğrudan siyasallaşma yerine, baskı grubu ve partiler üstü politika yaklaşımının benimsenmediği ve *partikülarist* (sorunlara bir bütünlük içinde değil parça parça çözüm arama yaklaşımı) sendikacılık anlayışının güçlendiği yıllardı. 1962 sonlarında güç kazanmaya başlayan bu eğilim

Mim Uykusuz
DİSK dergisi,
Sayı 6,
Kasım 1973.

Türk-İş'in 1964'te toplanan 5. Genel Kurulunda resmiyete kavuştu ve *partiler üstü politika* olarak tüzük hükmü haline geldi. Bu dönem, aynı zamanda, TİP'li sendikacılar tarafından tutulan yol ile Türk-İş'in ana gövdesi arasında ayırımların derinleştiği yıllardır. Sendikalar tıpkı 1947-1960 döneminde DP-CHP arasında ayrıştığı gibi, 1960 sonrasında da iki ana akım parti (AP-CHP) arasında bölünmüştü. DP'nin işçi ve sendikacılardan aldığı desteğin bir benzerini 1960'lı yıllarda AP aldı. AP'nin aldığı bu destekte DP'nin mirasçısı olmasının; işçilerin ve sendikacıların 1946 sonrasında "halk partili" ve "demokrat" olarak bölünmüş

olmalarının önemli payı olsa gerektir. Öte yandan henüz egemenliğini koruyan tarımsal yapılar, geleneksel-muhafazakâr değerlerin etkisi, sosyal mücadele geleneğinin zayıflığı, işçilerin sağ, muhafazakâr partileri desteklemesine yol açıyordu.

Partiler üstü politika, Türk-İş'in 1964'te yapılan 5. Genel Kurulunda tüzük hükmü ve resmi politika haline geldi. Genel Kurulda değiştirilen Türk-İş Anatüzüğü'nde partiler üstü politika şu şekilde düzenlendi: ''Türk-İş, Türk sendika hareketinin ortak bir kararı olmadıkça, siyasî partilere ve onlara bağlı teşekküllere karşı mutlak bağımsızlığını korumayı ve partiler üstü bir politika izlemeyi amaç bilir.'' Bu politikanın resmen kabulü ile Türk-İş, ana akım siyasî partiler karşısında dengeci/tarafsız bir yaklaşım benimsemiş oldu. İşçiler ve sendikacılar arasında, kökleri 1940'lara uzanan DP-CHP yarılması 27 Mayıs sonrası AP-CHP yarılması halini aldı. Bu yüzden Türk-İş'in ana akım partilerden birini desteklemesi neredeyse imkânsızdı. Partiler üstü sendikacılık ilkesi benimsenirken CHP'liler bir partinin desteklenmesini istedi. Demirsoy ve Tunç mihveri ise partiler üstü politikayı savundu. Genel Kurulda ayrıca milletvekilleri kanalıyla her partide etkili olma yaklaşımı benimsendi. 1960'ların ilk yarısında Türk-İş'in çok sayıda Yönetim Kurulu üyesi ve üye sendikaların yöneticileri, kurucu, üye ve milletvekili olarak AP, CHP ve TİP'te yer aldı.

Baskı grubu, lobicilik ve *partiler üstü sendikacılık* birbirini tamamlayan politikalar oldu. 1962 Ağustos ayında başlayan *bakanlarla toplantılar*, 274 ve 275 sayılı kanunların hazırlanması sırasında milletvekilleri bazında yürütülen girişimler, milletvekillerini izleme ve seçtirmeme girişimi ve 1965 seçimlerinde sendikacıların iki ana akım partiden milletvekili seçtirilmesine dönük çabalar bu yaklaşımın örnekleri olarak gösterilebilir. Bu yaklaşım, işçilerin sorunlarının bir sınıf olarak değil, ancak tekil sorunlar olarak ele alınması anlamına gelmekteydi. Öte yandan, kamu kesiminin sendikal ağırlığı nedeniyle bu sektörde yürütülen toplu pazarlıklarda da önemli sonuçlar alınıyordu.

1965 seçimlerinde AP'nin yüzde 53 oy oranı ve 240 milletvekili ile tek başına iktidara gelmesi Türk-İş açısından da önemli sonuçlar doğurdu. 1965 seçimleri o döneme değin en çok sendikacının Meclis'e girdiği seçim olma özelliğini taşıyordu. 1965 seçimlerinde toplam yedi sendikacı milletvekili seçildi. Bunlardan dördü AP'li, üçü ise TİP'liydi. 1965 seçimlerinde CHP'den ise işçi-sendika kökenli milletvekili seçilemedi. AP'den seçilen sendikacı milletvekilleri Kayseri Teksif Başkanı Mustafa Ertuğrul, Metal-İş Federasyonu Başkanı Kaya Özdemir, Tes-İş Federasyonu Genel Sekreteri Enver Turgut ve Türk-İş Başkanvekili ve Çimse-İş Sendikası Başkanı Hasan Türkay'dı.

CHP, 1960 sonrasında *devlet kurucu* bir partiden *ılımlı sol* bir partiye yönelme ve emekle daha yakın bağlar kurma arayışına bu dönemde girdi. 1965 seçimleri öncesinde *ortanın solunda* olduğunu açıklayan CHP, seçimlerde Adalet Partisi (AP) karşısında büyük bir yenilgi aldı. CHP'nin seçim yenilgisi ve AP'nin seçim zaferi, çalışma ilişkileri alanında 1961 Anayasası'nın sağladığı zeminin korunmasını zorlaştırdı.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ: "UMUTTAN YALNIZLIĞA" İŞÇİLERİN PARTİLEŞMESİ

Aziz Çelik

1960 sonrasında işçi sınıfının siyasallaşmasının ilk somut sonucu Türkiye İşçi Partisi'dir (TİP). TİP gerek emek hareketi gerekse sol açısından uzun dönemli etkileri olan son derece özgün bir deneyimdir. Özellikle kuruluş süreci TİP'in ayırt edici yanıdır. TİP'i bir anda ortaya çıkmış bir siyasal parti olarak değerlendirmek yanlış olur. Tersine, TİP uzun bir enerji birikiminin sonucudur. TİP'i kuran sendikacıların bu konu üzerinde önceki yıllarda düşünmüş oldukları ve sınırlı da olsa kimi siyasî deneyimlere sahip oldukları biliniyor. TİP, bütün bu birikim, arayış ve tartışmaların ürünü olarak doğan bir parti olarak ele alınmalıdır. TİP, işçi sınıfının nicel ve nitel gelişiminin ulaştığı aşamada kendini hissettiren bir ihtiyacın ürünü ve Türkiye işçi sınıfının tarih sahnesine çıkış hamlelerinin en önemlilerinden biridir.

13 Şubat 1961 tarihinde kurulan TİP'in tümü sendikacı olan 12 kurucusu şunlardı: Kemal Türkler (Türkiye Maden-İş Sendikası Genel Başkanı), Avni Erakalın (İİSB Genel Başkanı), Şaban Yıldız (İİSB Genel Sekreteri), İbrahim Güzelce (İstanbul Basın Teknisyenleri Sendikası Genel Sekreteri), Ahmet Muşlu (Türkiye Çikolata Sanayi İşçileri Sendikası Genel Başkanı), Rıza Kuas (Lastik-İş Sendikası Genel Başkanı), Kemal Nebioğlu (Türkiye Otel ve Gıda İşçileri Sendikası- Genel Sekreteri), Hüseyin Uslubaş (İstanbul Yaprak Tütün İşçileri Sendikası Başkanı), Saffet Göksüzoğlu (İlaç ve Kimya İşçileri Sendikası Başkanı), Salih Özkarabay (İstanbul Basın Teknisyenleri Sendikası Başkanı), İbrahim Denizcier (Müskirat Federasyonu Başkanı) ve Adnan Arkın (İİSB İcra Kurulu Muhasip Üyesi). Türk-İş'in desteğini alamadan kurulan TİP, adeta bir İİSB partisi olarak ortaya çıkmıştı. TİP kurucularından 8'i (Denizcier, Erakalın, Yıldız, Kuas, Göksüzoğlu, Uslubaş, Arkın ve Özkarabay) İİSB'nin Eylül 1960 kongresinde DP'lileri devirip yönetime seçilmişlerdi.

TİP Merkez Yürütme Kurulu (4 Kasım 1966)
Sağ alttan: Sina Pamukçu (önde ilk sırada), Ali Karcı, Behice Boran, Nihat Sargın, Rıza Kuas, Mehmet Ali Aybar, Cemal Hakkı Selek, Kemal Nebioğlu, Kemal Sülker, Salih Özkarabay ve Adnan Cemgil.

TİP'in tüm kurucularının sendikacı olması onun en özgün yanı olarak ön plana çıktı. Kurucular -Güzelce'nin Demokrat İşçi Partisi (DİP) deneyimi, Yıldız'ın DP üyeliği ve Erakalın'ın Hürriyet Partisi'nden milletvekili adaylığı dışında- yoğun politik deneyimleri olmayan ve Türkiye solunun geleneksel kadroları içinde yer almayan isimlerdi.

Türkiye'de sol/sosyalist partileri, Türkiye Komünist Partisi (TKP) geleneği etrafında kurulan partiler ve diğerleri olarak ayırmak mümkün. 1946'daki iki sosyalist parti (Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi ve Türkiye Sosyalist Partisi), 1954'deki Vatan Partisi TKP geleneği etrafında kurulmuş partilerdi. DİP ve TİP ise TKP'li kadrolar tarafından değil, bağımsız dinamikler tarafından kuruldu. Ciddi bir etkinlik göstermese de

1950'li yıllarda kurulan Demokrat İşçi Partisi'nde Orhan Arsal hariç diğer kurucular ve Vatan Partisi'nde Hikmet Kıvılcımlı hariç diğer kurucular işçi idi. Ancak tümüyle işçi ve sendikacılar tarafından kurulmuş bir parti olması TİP'i bu örnekler karşısında özgün kılıyor.

Parti kurucuları TİP'in "...ezilen işçi sınıfının haklarını korumak için" ortaya çıktığını ifade ediyordu. Aybar, TİP kurucularının sınıf vurgusunu çok önemsiyordu: "Sınıf' sözcüğünün bozgunculuk sayıldığı, yasak olduğu Türkiye'de, 12 emekçi çıkıyor ve biz işçi sınıfının partisini kurduk diyordu." Aybar'ın değerlendirmesinde dikkat çeken bir başka husus ise TİP'i daha kuruluşunda kendisini *işçi sınıfının partisi* olarak tanımlamasıdır.[1] Türkiye'deki parti deneyimleri açısından özgün bir yere sahip olsa da TİP'in, kuruluşu aşamasında Batılı işçi partilerinden, özellikle de İngiliz İşçi Partisi'nden esinlendiğini söyleyebiliriz. Nihat Sargın, TİP'i kuranların, doğrudan doğruya işçileri parlamentoda temsil etmek gibi daha basit hedeflerden hareket ettiklerini ve diğer partilerden yüz bulamadıklarını; bunun TİP'in kuruluşunda çok etkili olduğunu vurgular.[2] Behice Boran, parti kurma girişiminin sadece sendikacılardan gelmekle kalmadığını, bunların aralarına hiçbir aydın almamış olduğunu vurgulayarak, bu tutumun okumuş yazmışlara, kravatlılara bir güvensizlik belirtisi olduğunu yazmaktadır.[3]

İİSB'li sendikacılar tarafından kurulan TİP zayıf, etkisiz ve zor bir başlangıç yapmıştı. Artun Ünsal TİP'in kuruluşundan sonraki bir yıllık dönemi *yalnız sendikacılar* dönemi olarak adlandırmaktadır.[4] Öte yandan TİP, Türk-İş'ten de istediği desteği alamamış, CHP'liler ve Yön grubu tarafından gereksiz görülmüş, hatta görmezden gelinmişti. 1962'nin ilk aylarında gündeme gelen Türkiye Çalışanlar Partisi (TÇP) girişimi de TİP'i görmezden gelme ve etkisizleştirme anlayışının bir sonucuydu. Çalışanlar Partisi girişimi TİP'e karşı bir girişim olarak görünse de sonuçta, bu girişimin TİP'in silkinmesine yol açtığını söylemek mümkün. TİP'in gerekli örgütlenmeyi tamamlayıp 1961 seçimlerine girememesi ve Genel Başkan Erakalın'ın başkanlıktan ayrılıp Yeni Türkiye Partisi'nden bağımsız aday olması ve seçilememesi, TİP'in ilk yılında karşılaştığı güçlüklerdi. TİP, kuruluşunun ilk yılında, liderlerinin deneyimsizlikleri ve açık politik görüşlerinin olmayışı yüzünden kayda değer bir etkinlik gösteremedi. Bu açıdan, 1961 sonu itibariyle TİP'in faaliyetinin durmuş olduğunu söylemek mümkün. 1962'de Aybar'ın genel başkan olarak partiye davet edilmesi ve diğer sosyalist aydınların partiye katılması TİP'i canlandırdı. Bu canlanmayla TİP, 1965 se-

[1] Uğur Mumcu (1996), *Aybar ile Söyleşi-Sosyalizm ve Bağımsızlık*, 16. Basım, İstanbul: Tekin Yayınevi, s. 25.

[2] Nihat Sargın ile görüşme (Aziz Çelik), İstanbul: 25 Ocak 2008.

[3] Behice Boran (1970), *Türkiye ve Sosyalizm Sorunları*, İstanbul: Tekin Yayınevi, s. 59-61.

[4] Artun Ünsal (2002), *Umuttan Yalnızlığa Türkiye İşçi Partisi (1961-1971)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Yükselen ve Merkezileşen Sendikacılık

1960'ların başında ana akım sendikacılık, *1947 sendikacılığı* olarak bilinen ve kamu işletmelerinde örgütlü, hükümetlerle iyi geçinmeyi esas alan ve CHP ile DP vesayeti altında yoğrulmuş bir sendikacılıktı. 1960'ların başında Türk-İş üyesi sendikaların ezici çoğunluğunu federasyon ve yerel sendika birlikleri oluşturmaktaydı. Yerel sendika birlikleri bir yandan merkezkaç ve başına buyruk odaklar iken öte yandan da önemli bir dinamizm kaynağıydılar. Öyle ki, İİSB Türk-İş'ten daha önemli bir rol oynuyordu. 1940 ve 50'lerin merkezkaç ve yerel sendikacılığının, sendikal otonomisinin aksine 1960'tan sonra sendikacılıkta merkezîleşme ve konsolidasyon arttı. Merkezîleşme eğiliminin, sendikal hareketin etkisini ve gücünü artırdığını söylemek mümkündür. Ancak merkezîleşme eğilimi beraberinde sendika içi demokrasinin zayıflaması, oligarşik

çimlerinde 14 milletvekiliyle parlamentoya girdi. TİP listelerinden bağımsız milletvekili seçilen Çetin Altan'ın da katılımıyla sayı 15 oldu. Bu milletvekilleri arasında üç de işçi/sendikacı vardı. Bunlar Lastik-İş Başkanı Rıza Kuas, Gıda-İş Başkanı Kemal Nebioğlu ve Yol-İş Genel Sekreteri Şaban Erik'ti. TİP'li milletvekilleri Meclis'te etkin bir muhalefet sergilediler ve işçi hakları konusunda aktif çaba harcadılar. TİP 1965 seçimlerinde sağladığı başarıya rağmen kısa bir süre sonra içe dönmeye, solun kadim ve güncel sorunları etrafında saflaşmaya, zayıflamaya ve parçalanmaya başladı. Sendikacılarla sosyalist aydınların ittifakı TİP'i ayağa kaldırdı ancak sınıf ayağının zayıf kalması nedeniyle TİP işçilerin partisi olamadı. Sendikacıların büyük bölümü kapatılana kadar TİP'te kalmakla birlikte TİP ile sendikalar arasındaki mesafe giderek açılmaya başladı. 1960'lar başlarken bir umut olarak doğan TİP, 1960'ların sonuna gelindiğinde sönümlenmiş, önemli bir olanak heder olmuş ve

TİP'in ilk amblemi

işçiler yine partisiz kalmıştı. Artun Ünsal TİP'in bu 10 yıllık öyküsünü umuttan yalnızlığa şeklinde betimliyor.

Türkiye Çalışanlar Partisi (TÇP) Girişimi

1962 Türkiye Çalışanlar Partisi (TÇP) girişimi, TİP'in ardından sendikacıların ikinci önemli siyasallaşma ve partileşme deneyimiydi. TÇP kurulamamış olsa da TİP'ten yaklaşık bir yıl sonra gündeme gelen yeni bir işçi partisi kurma girişimi olarak sendikal hareketin siyasallaşma eğilimini ve ihtiyacını göstermesi açısından kayda değerdi. TÇP girişimi, kurulmuş partilerle boy ölçüşecek çapta tartışma ve ilgi yarattı. TÇP girişimi, 1961 seçimlerinin yapıldığı ancak siyasal istikrarın henüz sağlanamadığı; ordu vesayetinin ve darbe girişimlerinin devam ettiği, sendikal ve sosyal eylemlilikte *Saraçhane Mitingi* ile önemli bir dönüm noktası yaşandığı, Yön dergisi ve bildirisi ile sol-Kemalist aydınların CHP ile aralarına mesafe koydukları bir sosyal ve siyasal tabloda gündeme geldi. Bu tablo içinde 1961 seçimlerinde sendikacı-işçi kökenli sadece iki milletvekilinin seçilebilmiş olmasının sendikacılarda yarattığı hayal kırıklığı da ayrı bir öneme sahiptir. Öte yandan Şubat 1961'de kurulan TİP'in seçimlere girememiş olması ve ciddi bir varlık gösterememesi de bir başka parti arayışını güçlendiren etkenler arasında sayılabilir. TİP daha çok İİSB'li sendikacıların ağırlıkta olduğu İstanbul eksenli bir parti görünümünde iken, TÇP girişimi ise Türk-İş ve Ankara eksenli bir girişimdi.

Kaynak: Aziz Çelik (2010), Vesayetten Siyasete Türkiye'de Sendikacılık (1946-1967), İstanbul: İletişim Yayınları

eğilimler, bürokratikleşme, yerel sorun ve eğilimlerin göz ardı edilmesi gibi olumsuzluklar da getiren bir süreçtir. 1960'larda merkezîleşmenin olumlu ve olumsuz yanlarının etkisi bir arada görüldü.

Türk-İş, 1961 yılında örgütlenme programının esaslarını saptamak üzere bir *Teşkilâtlanma Komisyonu* kurdu. Komisyon Türk sendikacılığının çok sayıda sendikadan oluşan zayıf bir karaktere sahip olduğunu belirterek, ulusal düzeyde (*millî tip*) sendikalar kurulmasını öneren bir rapor hazırladı. Komisyonun hazırladığı rapor uzun tartışmalara yol açsa da sonuçta sendikaların *millî tip* sendika haline gelmeleri ve Türkiye çapında örgütlenmeleri ilkesi kabul edildi. Bunun ardından yerel sendika birlikleri feshedildi ve bunların yerine atamayla gelen bölge temsilcilikleri kuruldu. Bir yandan birliklerin kapatılması, öte yandan işkolu sendikalarının kurulması eğilimi ciddi bir merkezîleşme anlamına geliyordu.

1964 yılında toplanan Türk-İş 5. Genel Kurulu, merkezî ve güçlü sendikal yapıların oluşması için aynı işkolunda birden fazla

Türkiye tipi sendikanın ve federasyonun tek çatı altında birleşmesini, federasyonların bir an önce Türkiye tipi sendika haline gelmelerini karara bağladı. Ancak bu karara rağmen, 1963 yılında halen var olan Türkiye tipi sendikaların karşısında yeni federasyonlar kuruldu. Bu federasyonlar AP eğilimli sendikacılarca kuruldu ve Türk-İş yönetiminden destek buldu. AP'li sendikacılar, özellikle 1966'da toplanan 6. Genel Kurulda açık bir üstünlük sağladılar ve Türk-İş üyesi sendikalarda etkilerini artırdılar.

Bu süreçte bazı işkollarında TİP veya CHP eğilimli sendikacıların yönetimindeki sendikalar karşısında yeni sendikalar kuruldu. Türk-İş'in en büyük sendikalarından biri olan Türkiye Tekstil, Örme ve Giyim Sanayii İşçileri Sendikaları Federasyonu'nun (TEKSİF) yönetimi, 1965 Ağustos ayında, eski AP Milletvekili Nuri Beşer ile eski DP Milletvekili Recep Kırım tarafından yönlendirilen Şevket Yılmaz başkanlığında bir ekip tarafından CHP'li Bahir Ersoy'un elinden alındı. *Yön*, AP'nin bu dönemde gerekirse parçalayarak sendikalara el koyma politikası güttüğünü yazmaktadır.[8] Türk-İş içinde TİP'li Kemal Türkler'in başkanı olduğu 1947 yılında kurulmuş ve millî tip sendika olarak faaliyet gösteren Türkiye Maden, Madeni Eşya ve Makina Sanayii İşçileri Sendikası (Maden-İş) varken, Türk-İş'in teşvik ve desteğiyle 1963 yılında Türkiye Metal Çelik Mühimmat Makina Metalden Mamul Eşya ve Oto Sanayii İşçi Sendikaları Federasyonu (Metal-İş) (bugünkü Türkiye Metal, Çelik, Mühimmat, Makina, Metalden Mamül Eşya ve Oto, Montaj ve Yardımcı İşçiler Sendikası-Türk-Metal) kuruldu. Metal-İş Federasyonu'nun başına AP'nin aşırı sağ kanadına yakınlığı ile bilinen ve 1965 yılında AP milletvekili olan Kaya Özdemiroğlu getirildi. Başında CHP'li Osman Soğukpınar'ın olduğu Türkiye Devlet Su İşleri Enerji Su ve Gaz İşçileri Sendikası'nın (Ges-İş) karşısında Türk-İş'in destek ve teşvikiyle Aralık 1963'te Türkiye Enerji Su ve Gaz İşçileri (Tes-İş) Federasyonu oluşturuldu. 1965 yılında AP milletvekili seçilen Enver Turgut Tes-İş'in Genel Sekreterliğini ve Genel Başkanlığı'nı yaptı. Türk-İş içinde TİP'li Tahir Öztürk'ün başkanı olduğu Türkiye Yapı İşçileri Sendikaları Federasyonu (Yapı-İş) varken Kasım 1963 tarihinde Türkiye Çimento, Seramik Toprak ve Cam Sanayii İşçileri Sendikası (Türkiye Çimse-İş) kuruldu. Çimse-İş'in Genel Başkanı 1965 ve 1969 seçimlerinde AP milletvekili seçilen Hasan Türkay idi. Bu sendikalarla TİP'lilerin etkin olduğu ve daha sonra DİSK'i kuracak sendikalar arasında sendikacılık anlayışı açısından büyük farklar vardı.[9]

Merkezîleşme eğilimine karşın *sendika enflasyonu* olarak da nitelenen sendika sayısının çokluğu 1960'lı yılların bir başka özelliğiydi. 274 sayılı Kanun'un işyeri sendikalarına olanak tanıması nedeniyle çok sayıda işyeri sendikası kurulmuş ve bu durum sendika sayısını artırmıştı. 1963 yılında 565 olan sendika sayısı 1970'de 737'ye ulaştı. Ancak sendikalı işçilerin ezici çoğunluğunu Türk-İş ve DİSK'in temsil ettiğini ve bu enflasyonun sendikal hareketteki merkezîleşme eğilimi durdurmadığının altını çizmek lazım. Bu işyeri sendikalarının önemli bir bölümü *sarı* ve *güdümlü* sendikalardı. 1960'lı yılların bir başka özelliği sarı sendikalarla sınıf eksenli sendikalar arasındaki mücadeleydi.

[8] Çelik (2010).

[9] Çelik (2010).

Bunun en yoğun yaşandığı sektör ise dönemin başat sektörü olan metaldi. DİSK'in kuruluş sürecinde ve sonraki yıllarında sarı ve güdümlü sendikalara karşı mücadele önemli bir yer tutmuştur.

Merkezîleşme eğilimine paralel olarak vurgulanması gereken bir diğer nokta ise, 1950'lerin aksine sendikaların malî olarak güçlenmesiydi. Özellikle sendika aidatlarının kaynağından kesilmesi (*check off*) uygulaması sendikaların malî gücünde önemli bir artış sağladı. Malî güçlenmeyle birlikte profesyonel sendikacı ve sendikal uzman sayısı 1950 dönemi ile karşılaştırılmayacak oranda arttı.

Ancak malî açıdan bu güçlenmenin sendikacılık tarzında yol açtığı yan etkiler de önemliydi. 27 Mayıs'tan sonra *amatör* sendikacılığın bittiğini, *profesyonel* sendikacılık devrinin başladığını ve sendikacılığın giderek *meslek* haline geldiğini söylemek mümkündür. Bu süreçte, pek çok üst düzey sendikacının yerlerini koruduğu ve düzenli olarak yeniden seçildiği görülmektedir. Türkiye sendikal hareketinde daha sonra güçlenecek olan oligarşik eğilimlerin bu dönemde filizlendiği söylenebilir. Sendika liderliğinin giderek kişiselleşmesi ve sendikanın tepedeki liderle özdeşleşmesi ve lider kültü dönem boyunca güçlendi.

TÜRK-İŞ ÜZERİNDE ARTAN ABD NÜFUZU

1960'ların sendika dünyasında ABD nüfuzu ayrı bir yere ve öneme sahipti. Türk-İş'in baskı grubu, lobicilik ve partiler üstü politika yaklaşımını benimsemesinde ABD sendikacılığının etkisi önemliydi. ABD sendikacılığının Türk-İş'li sendikacılar ve Türk-İş politikaları üzerindeki asıl etkisi 1950'li değil, 1960'lı yıllara özgüdür. Bu etki özel olarak *Marshall Planı* kapsamında yürütülen eğitim projeleri ve aktarılan aynî ve nakdî kaynaklarla pekişti. *Marshall Planı* kapsamında çeşitli alanlardan ve kurumlardan katılımcıların ABD'ye götürülmesi ve eğitilmesine ilişkin programlar 1949 yılında başladı ve 1970 sonuna kadar devam etti. *Marshall Planı* çerçevesinde yürütülen bu programlar daha çok bir ABD Dışişleri Bakanlığı kuruluşu olan *Agency for International Development* (Uluslararası Kalkınma Ajansı- AID) programları olarak bilinir.

Sendikacı Şaban Yıldız Amerikaya Gitmeyi Reddetti

Türkiye İşçi Partisi ve Türk-İş kurucularından tanınmış sendikacı Şaban Yıldız, Türk-İş kanalı ile ve Amerikan AID yardımından 3 ay süre ile Amerikaya gönderilmek teklifini reddetmiştir.

Türk-İş'e yönderdiği mektubunda, Amerikan AID yardımının milli bağımsızlığımıza ekonomik, sosyal kalkınmamıza ve gelişmemize en büyük engellerden biri olduğunu belirten Şaban Yıldız aynen şöyle demektedir:

Amerika seyahati teklifinizi, bugünkü Türkiyenin içinde bulunduğu ortam ve şartlarını bilen ve izleyen ve bunun çözüm yolları hakkında kesin kanaat sahibi olan bir sendikacı olarak AID yardımının milli bağımsızlığımıza; ekonomik, sosyal kalkınmamıza ve gelişmemize en büyük engel olduğuna inanan ve Türk-İş Başkanı sayın Demirsoy'un Akis'in 565. sayısında belirttiği gibi «Başkalarından yardım almanın mahzurları var. Bu ayrıca gururumuza da dokunuyor» olması, benim, AID parası ile Amerikaya gitmemi kesin olarak önlemektedir.

Bu bakımdan Amerika seyahati teklifinizi kabul edemiyeceğimi bildirmek isterim.

Ayrıca , kurucusu ve sorumlu Genel Yönetim Kurulu üyesi bulunduğum Türkiye İşçi Partisi'ni haksız ve mesnetsiz olarak kamu oyunun gözünde «ihtilâlci bir parti» olarak gösterici beyanlarda bulunan kimselerin de seyahat davetini kabul edemem.

Sosyal Adalet, Sayı 16, Temmuz 1965.

Çalışma hayatı konusundaki programlar 1963-1970 döneminde özel bir ağırlık taşıdı. Bu program çerçevesinde AID, Türk sendikacılara yönelik ülke içi eğitim programları düzenledi ve ayrıca sayıları 700'ü aşan sendikacıyı 1960-1971 yılları arasında ABD'ye götürerek eğitime tabi tuttu. AID programları sadece eğitilen sendikacı sayısı açısından değil, Türk-İş'e yapılan aynî ve nakdî yardım açısından da ciddi boyutlara ulaştı. Konunun akçalı boyutu Türkiye sendikal hareketinin önemli tartışmalarından

Charles Levinson

(1920 Kanada, 1997 İsviçre)

Sendikacı, Akademisyen, Yazar

Levinson, 1953 yılında Amerikan Sanayi Örgütleri Kongresi'nin (CIO) Paris temsilciliğinde çalışmaya başladı. 1956-1964 yılları arasında Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu'nun (IMF) Genel Sekreter Yardımcısı, 1994-1983 yılları arasında da ICF Genel Sekreteri olarak görev yaptı. Uluslararası sendikal hareketin ABD politikalarından bağımsız kalması için mücadele etti. Uluslararası grevlerin örgütlenmesi, ulus-ötesi toplu sözleşmelerin hayata geçmesi için çalıştı. Teknolojik gelişmelere yönelik sendikal politikalar üretmeye çaba harcadı. Çok sayıda kitap yazan Levinson özellikle *International Trade Unionism* (Uluslararası Sendikacılık) kitabıyla dikkat çekti. ABD-SSCB arasındaki ticari ilişkileri anlattığı *Votka-Cola* ve *Sermaye, Enflasyon ve Çok Uluslu Şirketler* isimli kitapları Türkçeye çevrildi.

Levinson, UAW, IMF ve ICF adına Türkiye'deki sendikalarla çalıştı. AFL'nin zıddı bir çizgi izleyerek DİSK üyesi sendikalara eğitim ve uluslararası ilişkiler konularından destek oldu.

Özellikle Maden-İş ve Lastik-İş ile birlikte çalıştı. Türkiye İşçi Partisi (TİP) çalışmalarını yakından takip etti.

Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu Genel Sekreteri Charles Levinson Maden-İş Genel Kurulu'nda Kemal Türkler ile

birini oluşturdu. Sorun DİSK'in kuruluş sürecinde de gündeme geldi ve yoğun biçimde eleştirildi. AID yardımlarının ardından, Türk-İş bütçesinde dış kaynaklar büyük boyutlara ulaştı ve Türk-İş'in öz kaynaklarını (aidat gelirleri) çok aştı. Dönem içinde toplam aidat geliri 2.6 Milyon TL tutarında kalırken, AID yardım ve bağışları 6 Milyon TL tutarına ulaştı; böylece aidatlar AID yardımlarının yüzde 40'ı oranında kaldı. Bu derece yoğun ve ABD Hükümeti kaynaklı bir dış kaynak bağımlılığının Türk-İş'in ve sendikaların politikalarını ve tutumunu etkilememiş olması mümkün değildi. ABD sendikacılarıyla sıkı ilişkilerin ve AID tarafından gerçekleştirilen ve Türk-İş'li sendikacıları kapsayan ABD ziyaret ve eğitim programlarının ABD ve ABD sendikacılık anlayışına yönelik bir hayranlık yarattığı görülüyor. Öyle ki, bu programlara katılan sendikacılardan biri daha sonra CHP milletvekili de seçilecek olan Burhanettin Asutay- *Türkiye de Bir Amerika Olabilir* adlı bir kitap dahi yazdı. DİSK'in kuruluşuna giden süreçte Türk-İş'in 1960'larda giderek artan biçimde ABD nüfuzu altına girmesi önemli bir sebepti.

Uluslararası Sendikal Hareketin DİSK'e Olumlu Etkisi

Öte yandan farklı bir dinamiğin altını çizmek gerek. Hem uluslararası işkolu federasyonlarında hem de bazı Avrupa sendikal merkezlerinde komünist, sosyal demokrat partilere veya işçi partilerine yakın sendikacılar ABD'nin uzlaşmacı, sarı sendikacı, anti-komünist, milliyetçi sendikal söylemine karşı çıkıyorlardı. Kısacası uluslararası sendikal harekette de iki farklı sendikal anlayış mücadele içindeydi: ABD sendikacılığının ABD devletiyle iç içe olan kanadı ve onunla karşıt yerlerde yer alan Avrupa merkezli bir sendikal anlayış.

İşte böylesi bir ortamda, Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu IMF'nin genel sekreter yardımcısı ve Türkiye sorumlusu olan (1956-64) ve Amerikan sendikacılığına karşı savaş açan Charles Levinson Türkiye ile ilgilenmeye başladı ve TİP ve DİSK kurucusu olacak T. Maden-İş başkanı Kemal Türkler'le ilişki kurdu. Kemal Türkler 1960 başında Cenevre'ye gitti. IMF'nin resmen üye olamayan Maden-İş'e maddi yardımları başladı. Levinson 1964'te Uluslararası Kimya İşçileri Federasyonu (ICF) genel sekreteri olunca bu kez TİP ve DİSK kurucusu olacak Lastik-İş'e yardım etmeye başladı. TİP kurulduktan sonra Levinson tüm uluslararası sendikal çalışmalarda TİP'i ve TİP'li sendikacıları her yerde övmüştür. Bu yüzden de Türk-İş yöneticileri tarafından komünist olmakla suçlanmıştır. Levinson ayrıca 1961 yılında Kemal Türkler'in TİP'i temsilen Sosyalist Enternasyonal'in Roma kongresine kılmasını sağlamıştır. DİSK'in kuruluşuna giden yolda uluslararası sendikal hareketin olumlu katkılarını dikkate almak gerekir.[10]

Sendikalaşma Oranları

İşçi sayısındaki artış, 1960 sonrasının elverişli koşullarıyla birleştiğinde sendikalaşmada bir yükselişe yol açması şaşırtıcı değil. 1960'lar Türkiye'de sendikaların *yükseliş dönemi* olarak nitelenebilir. Bu dönemde sendikalar hem nicel hem de nitel açıdan güçlendiler. Sendika üye sayısı, toplu iş sözleşmesinden yararlanan işçi sayısı ve işçi ücretleri açısından önemli yükselişler yaşandı. Ancak sendikalı işçi sayısındaki gelişmeyi sağlıklı olarak değerlendirmek istatistikî sorunlar nedeniyle güçtür. Sendikalı işçi sayıları sendikaların beyanlarına dayalı olduğu için tartışmalıdır. Sendikalar temsil ettikleri üyelerin listesini her yılın başında Çalışma Bakanlığı'na bildirmek zorundaydılar.

Tablo 3: Sendikalaşma Oranı (Yüzde) (1960-1970)

Yıllar	Ücretli Sayısı (Bin)	Sigortalı Sayısı (Bin)	Tahmini Sendikalı İşçi Sayısı (Bin)	Sendikalı/ Ücretli	Sendikalı/ Sigortalı
1960	2437	621	283	12	45
1965	2990	921	506	17	54
1970	4173	1314	758	18	57

Not: 1965-1970 yılları için toplu iş sözleşmesi kapsamı esas alındı.

Bu dönemde işyerlerinin çalıştırdıkları işçiler için bakanlığa bilgi verme yükümlülüğü olmadığı için sağlıklı bilgi toplanamıyordu. İşçilerin aynı anda birden çok sendikaya üye olabilmesi ve işsiz kalma durumunda üyeliğin sürmesi nedeniyle üyelikler kabarıyordu.

1948 yılında 52 bin olan sendikalı işçi sayısı, 1960'da 283 bine, 1965'te 506 bine ulaştı (Tablo). Ancak 1967 yılında sendikalı işçi sayısının birdenbire yüzde 123 artarak 834 bine ulaştığını görmekteyiz. 1966 sonrasında sendika üye sayılarının fiili durumla bağının kalmadığını söylemek mümkün. Bu kopuşta, sendikal kanunların kabulü sonrasında artan ikili sendikalar sorunu ve DİSK'in kurulması ile keskinleşen sendikal rekabetin yarattığı çifte üyeliğin büyük etkisi oldu. 1960-1965 döneminde nispeten açıklanabilir olan sendikalı işçi sayısı, 1970'lerden itibaren inanılmaz

[10] Çelik (2010).

Yapı işçilerinin Meclis'e yürüyüşü, *Cumhuriyet* gazetesi, 4 Mayıs 1962.

bir hal almakta ve sendikalı işçi sayısı, sigortalı işçi sayısının iki katını aşmaktadır. 1970 yılında 1,3 milyon sigortalı işçiye karşılık 2 milyondan fazla sendikalı işçi söz konusudur.

1960'ların ortalarından sonra nicel verilere dayalı olarak sağlıklı bir sendikalaşma analizi yapmak mümkün görünmüyor. Dönem boyunca sendikalı işçi sayısının aşırı şişmesi ve fiktif hale gelmesi karşısında kullanabileceğimiz bir hesaplama yöntemi, toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçi sayısıdır. Toplu iş sözleşmesi kapsamındaki sendikalı işçi sayısı 1960'ların ikinci yarısında 500 ile 750 bin arasındadır.

Ancak 275 sayılı Sendikalar Kanunu'na göre işyeri ve işkolu sözleşmelerinden aynı anda yararlanmak mümkün olduğundan, toplu sözleşmeden yararlanan işçi sayısı, fiili sendikalı işçi sayısının üzerine çıkabilmektedir. Sonuç olarak toplu iş sözleşmesinden yararlanan işçi sayısının sendikalı işçi sayısının üst sınırı olabileceğini söylemek mümkündür. 1960'lı yıllarda sigortalı çalışanların yüzde 35 ile 45'i toplu sözleşme kapsamındadır. 2000'li yıllarda bu oranın yüzde 3-4 aralığında seyrettiği düşünülecek olursa 1960'ların sendikalaşma oranlarının kıymeti daha iyi anlaşılabilir.

Bu dönemde kamu sektörünün başat niteliğini koruduğunu ve siyasal iklimin kamu sendikacılığını kolaylaştırmış olması nedeniyle sendikacılığın kamu ağırlıklı niteliğinin sürdüğünü görüyoruz. Ancak sendikalaşmada kamu ağırlığı sürmekle birlikte özel sektör örgütlenmesinde de önemli gelişmeler yaşandı. Bu durum, özellikle, kamu sendikacılık geleneği ile özel sektör sendikacılık geleneği arasında önemli bir gerilim yarattı. Sınıf ilişkilerinin çıplak ve doğrudan yaşandığı özel sektörde daha siyasallaşmış ve mücadeleci/çatışmacı bir sendikal tarzın doğması kaçınılmaz oldu. Buna karşılık dönemin popülist ve ithal ikameci politikalarının da etkisiyle kamu işletmelerinde daha mutedil bir sendikacılık güçlendi.

DİSK'İN KURULUŞU ÖNCESİ YÜKSELEN SINIF MÜCADELESİ

Kesif sınıf mücadelesi yılları olan 1960'larda, sınıf mücadelesi araçlarının oldukça geniş bir yelpazeye yayılmış şekilde ve yoğun olarak kullanıldığını görüyoruz. Bir yandan *kanunî* güvenceye kavuşan grev hakkı yaygın biçimde kullanılırken öte yandan *kanunsuz* mücadele biçimleri de yaygınlaştı; hak arama eylemlerinde işçiler zaman zaman kolluk kuvvetleriyle çatıştı, bu çatışmalarda işçiler öldü. Dönemin mevzuatı işçi eylemlerinin

yaygınlaşmasına zemin hazırlasa da 1960'ların işçi hareketleri kanunların kalıbına sığmayan, onları aşan ve değiştirmeye zorlayan eylemlerdi. 1960'lar boyunca işçiler, sadece kanunların tanımış olduğu sınırlar içinde değil, kanunların sınırlarını zorlayarak, onları aşarak fiili ve meşru bir mücadele anlayışı ile hareket ettiler. İşçiler özel sektörde otoriter emek/fabrika rejimlerinin inşa edilmesine karşı direnç gösterdiler. 1960'ların başında Kavel Direnişi ile başlayan fiili-meşru mücadele çizgisi, dönemin ortasında *Kozlu* ile dönemin sonunda *Derby*, *Singer* ve *Sungurlar* gibi direnişlerle devam etti. Kanunî grevler dışındaki direniş ve iş bırakmalar yanında fabrika işgalleri de bu dönemin yaygın eylem biçimlerindendi.

Dönemin işçi eylemlerinin bir önemli özelliği de sadece sermayeye karşı değil, sarı ve güdümlü sendikalara da yönelik olmalarıdır. Bu direnişlerinin bir bölümü ileride DİSK'in kuruluşu sonrasında ele alınacaktır. Burada sadece 1960'ların DİSK öncesi sınıf hareketleri yer almaktadır.

ARTAN GREV EĞİLİMİ

1963 sonrasında giderek artan bir grev eğilimine tanık olmaktayız. 1964 yılında greve katılan işçi sayısı 6 bin 640 iken 1970 yılında 21 bini aşkın işçi greve katıldı. 1963-1970 arasında toplam 483 greve 75 bine yakın işçi katıldı ve 2 milyondan fazla işgünü grevde geçti. 1964-1970 dönemi boyunca yıllık ortalama grevde geçen gün sayısı 250 bindi. Dönem boyunca çok sayıda grevin Bakanlar Kurulunca ertelendiği düşünülecek olursa, grev potansiyelinin çok daha geniş olduğu görülür. Grev yoğunluğunun dönem boyunca oldukça yüksek seyrettiğini görüyoruz. 1963 yılını dışarıda bırakacak olursak, grev yoğunluğu dönem boyunca 419 ile 1043 arasında değişmiştir.

Tablo 4: Grevler (1963-1970)

Yıl	Grev Sayısı	Greve Katılan İşçi Sayısı	Grevde Geçen İşgünü	Grev yoğunluğu (*)
1963	8	1.514	19.739	63
1964	83	6.640	238.261	736
1965	46	6.593	336.836	866
1966	42	11.414	430.104	1.043
1967	101	9.499	350.037	801
1968	54	5.289	174.905	342
1969	77	12.601	235.134	452
1970	72	21.156	220.189	419
Toplam/ Ortalama	483	74.706	2.005.205	590

(*) Grev yoğunluğu: sigortalı bin işçi başına grevde geçen işgünü sayısı.

Kaynak: Çalışma Bakanlığı verilerinden hesaplanmıştır.

Grev eğiliminin boyutunu daha iyi anlayabilmek için grev yoğunluğunu diğer dönemler ile karşılaştırmak yararlı olacaktır. Türkiye'de grev yoğunluğu 1985'te 74, 1990'da 1006, 1995'te 1097, 2000'de 70, 2005'te 25 ve 2010'da 4 olarak gerçekleşti (Tablo). 1966 yılındaki grev yoğunluğu Türkiye'nin en yüksek grev yoğunluğu yaşanan yılı olan 1995'e yakındır.[11] 1960'ların grev yoğunluğu 2000'li yıllar Türkiye'si ile karşılaştırıldığında ise arada uçurum vardır. Bir diğer ifadeyle 1960 yıllarda işçiler grev hakkını çok daha yoğun kullanıyordu.

[11] Çelik (2017).

SARAÇHANE MİTİNGİ: İŞÇİ SINIFININ AYAĞA KALKTIĞI GÜN

M. Hakan Koçak ve Aziz Çelik

31 Aralık 1961 tarihinde İstanbul Saraçhane meydanında yapılan miting, cumhuriyet dönemi işçi hareketi tarihinin o güne kadarki en kitlesel eylemidir. Kolektif iş akdi (toplu iş sözleşmesi) ve grev hakkı talebiyle yapılan miting işçi hareketi açısından kritik bir sıçrama noktasıdır.

İstanbul Saraçhane'de İstanbul İşçi Sendikaları Birliği (İİSB) tarafından organize edilen miting Cumhuriyet tarihinin ilk işçi mitingi olarak sembolik bir anlam taşımasının yanı sıra kitleselliği ile de işçi hareketinin geleceğine dair umut yaratmıştır. Miting, emek hareketinin 1950'li yıllardaki birikiminin en görkemli sunumudur. Geciktirilmekte olan grev ve toplu sözleşme yasalarının çıkmasını hızlandırmak için düzenlenen miting güncel amacının ötesinde anlamlar içermekte, işçi sınıfının hegemonik kapasitesinin genişlemesinde önemli bir dönemece işaret etmektedir.

Osmanlı döneminde Selanik, İstanbul gibi merkezlerde yapılan birkaç 1 Mayıs gösterisi ve mitingi bir yana bırakırsak, Saraçhane işçi hareketinin bu topraklardaki ilk büyük mitingi olma özelliğini taşır. 1940'lı yılların sonlarından itibaren sendikaları miting girişimleri çeşitli biçimlerde engellenmişti. Özellikle 1950'li yıllarda İstanbul Taksim'de gerçekleştirilmek istenen ve kitlesel katılım potansiyeli taşıdığı gözlenen miting girişimlerinin devletin yoğun baskısıyla sonuçsuz kaldığı bilinmektedir. Saraçhane Mitingi'nin gerçekleşmesi tüm bu deneyimlerin yarattığı birikimin ve bastırılmış özlemin gün yüzüne çıkmasını sağlamış, TİP'in ve DİSK'in kurulmasına zemin oluşturan işçi sınıfının politik kararlılığı ve özgüvenini artırıcı etki yaratmıştır. Saraçhane Mitingi 1960 yıllarda Türkiye emek hareketinde yaşanan büyük yarılmanın başlangıcı olarak da okunabilir. Doğrudan siyasal iktidara yönelik ve siyasal taleplerin dile getirildiği miting, Türkiye işçi sınıfının oluşumu açısından da kritik bir eşik özelliği taşımaktadır.

27 Kasım 1961'de CHP–AP koalisyon hükümetinin programı grev hakkı ile ilgili net bir takvim ve kesin ifadeler yoktu. Sendikacılar programdaki ifadeyi "yuvarlak" buldular ve tepki gösterdiler. 30 Kasım 1961'de Örfi İdare (Sıkıyönetim) kaldırıldı. 1961 yılının başlarında, uzun süredir kamuoyunun gündemine taşıdıkları zam taleplerini, tasarruf bonolarının işçilere getirdiği yükü ve grev hakkının anayasal güvence altına alınması isteklerini görüşen, İİSB İdare Kurulu 1 Aralık 1961 tarihli toplantısında 31 Aralık 1961 tarihinde Taksim'de bir miting düzenleme kararı aldı.

13 kişilik miting tertip komitesi aralarında iş bölümü yaparak

komite başkanlığına İİSB başkanı Avni Erakalın'ı, ikinci başkanlığa Müskirat Federasyonu Genel Sekreteri İbrahim Denizcier'i, komite sekreterliğine de Petrol-İş başkanı Ziya Hepbir'i seçti.

Siyasiler ve idareciler sendikacıları mitingden vazgeçirmeye çalıştılar. 16 Aralık'ta İİSB'de Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'in de katıldığı bir toplantı yapıldı. Ecevit burada yaptığı konuşmada sendikacılara "mitingin sebebi bizleri uyarmak, dert ve temennilerinizi açığa vurmaksa buna gerek yok" diyerek mitingden vazgeçmelerini istedi.

27 Mayıs Darbesi sonrası İstanbul belediye başkanı ve valiliğine atanan General Refik Tulga ise şunları söylüyordu:

> *"Ayaklar yürüyeceği yerde başlar düşünmeli. Yürüyüşle ne elde edilir. Çalışmak gerek. Şehrin trafiğini tıkamaktan başka bir işe yaramıyor. Zaten şehirde iki köprü, iki yol var. Boş cadde bulup yürüsünler. Maksat yürüyüş yapmaksa Çamlıca'ya, Yıldız'dan Levent'e doğru bir yürüyüş yapsınlar". (Tercüman, 21 Aralık 1961)*

21 Aralık günü mitingin resmi başvurusunu yapmak üzere vilayete gelen Tertip Komitesine Vali yardımcısı Fikret Arsan mitingin vali tarafından sakıncalı bulunduğunu ve izin verilmediğini bildirdi. Tertip Komitesinin ve Türk-İş'in bütün girişimlerine rağmen Taksim için miting izni çıkmadı. Bunun üzerine Saraçhane meydanı konusunda bir uzlaşma sağlandı.

Vali Refik Tulga'nın ciddi engellemeleriyle nedeniyle miting, Saraçhanebaşı'nda yapıldı. Mitinge bazı kaynaklara göre 10 binlerce, bazı kaynaklara göre ise yaklaşık 100 bin işçi katıldı. Mitinge 155 sendika fiilen katıldı.

Mitingin açılışında Üzeyir Kuran'a söz verildi: "İşçi sınıfının ızdırap çektiği çok karanlık günlerde ektiğimiz tohumların yeşerdiğini görmekten bahtiyarım" diye seslenen Kuran "Sizlerle iftihar ediyorum. İşçiler bu memlekette layık oldukları mevkii bulacaklardır" sözleriyle katılanları selamladı. "Güneş belki inkâr edilir ama sizin kuvvetiniz inkâr edilemeyecek hale gelmiştir. Güneş yere düşebilir fakat işçi artık bu memlekette ezilmeyecektir" sözleriyle umudunu ortaya koydu.

Mitingde İİSB Başkanı Avni Erakalın, Maden-İş Başkanı Kemal Türkler, Müskirat İşçileri [Tekel işçileri] Federasyonu başkanı İbrahim Denizcier, Petrol-İş Sendikası Başkanı Ziya Hepbir, Tekstil İşçileri Sendikası Başkanı Bahir Ersoy, Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy konuştu. Türk-İş'in miting konusunda gönülsüz olduğu ve Seyfi Demirsoy'un mitinge kerhen katıldığı dönemin sendikacıları tarafından vurgulanmaktadır.

Mitingin sonuna doğru Vali Tulga da mitingde konuşmak istediğini Tertip Komitesine iletti. Böylece işçilerin mitingi yasaklamak isteyen Tulga mitingde bir konuşma yaparak işçilerin haklılığını kabul etmişti.

Saraçhane Mitingi, İstanbul sendikalarının ve İİSB'nin eylemidir. Saraçhane Mitingi'ni düzenleyenlerin önemli bir kısmı TİP kurucusudur. İİSB'liler hem parti kurdu hem de dönemin en büyük işçi eylemini düzenledi. İİSB Başkanı Avni Erakalın, mitingin İİSB'ye bir faturası olduğunu ve Saraçhane Mitingi'nden sonra İİSB çok daha aktif işler yapacakken Türk-İş yöneticilerinin iktidarla işbirliği

sonucu sendika birliklerinin kapatıldığını söylüyor. Türkiye işçi sınıfının tarih sahnesine çıkışı ve işçi hareketi açısından bir dönüm noktası olan bu eylem sonrasında işçi hareketinin yükselişi başladı. Doğrudan siyasal iktidara yönelik ve siyasal taleplerin dile getirildiği miting, Türkiye işçi sınıfının oluşumu açısından da kritik bir eşik özelliği taşıyor. Miting işçi sınıfının iktisadî bir kategori olmanın ötesinde sosyal ve siyasal olarak sınıf haline gelmekte olduğunun en önemli işaretiydi.

Mitingin açığa çıkardığı birikim dönemin sosyalistlerini bile şaşırtan niteliktedir. Mehmet Ali Aybar öncesinde yoğunlaşan işçi eylemleriyle birlikte mitinge ilişkin izlenimini, "emekçiler sanki birden yüzyıllık uykularından uyanmışlardı" sözleriyle anlatır. Aybar, miting alanındaki dev pankarttaki, "bizim de sözümüz var!" sloganından çok etkilendiğini ve bunu güzel günlerin müjdecisi olarak gördüğünü yazar. Mitingi düzenleyen ekibin aynı zamanda TİP'in kurucuları olması da tesadüfi değildir. Yine bu miting Nazım Hikmet'e ünlü *Türkiye İşçi Sınıfına Selam* başlıklı şiirini kaleme aldıracaktır.

Kaynak: M. Hakan Koçak ve Aziz Çelik, "Türkiye İşçi Sınıfının Ayağa Kalktığı Gün: Saraçhane Mitingi", Çalışma ve Toplum, Sayı: 49, 2016/2.

DİRENİŞLER VE İŞGALLER

Saraçhanebaşı mitingine 100,000 işçi iştirak etti

Türk işçisi olgunluk imtihanını başarı ile verdi ve endişeleri haksız çıkardı

Hatipler, bilhassa, sosyal adalet, grev hakkı ile kollektif iş akdi ve milletvekili masunları üzerinde durdular...

Cumhuriyet gazetesi, 1 Ocak 1962.

1960'larda mevzuatın *kanunî grev* olarak tanımladığı grevler dışında kalan yaygın işçi eylemleri söz konusudur. İş yavaşlatma, iş bırakma, direniş, işyeri işgali, oturma grevi, yürüyüş ve miting, işe geç gitme, boykot, yemek boykotu gibi işçi eylemleri de çalışma ilişkilerinin önemli bir parçasıdır. Kanunî grevin görece dar bir kapsama sahip olmasından dolayı, işçi hareketlerinin gerçek boyutunun anlaşılabilmesi için kanunî grevler dışındaki eylemlerin de dikkate alınması ve incelenmesi önem arz eder. Ancak bu eylemlerin istatistikî olarak saptanması daha zordur.

27 Mayıs'tan kısa bir süre sonra işçi eylemlerinde ciddi bir sıçrama yaşandı. Kelimenin tam anlamıyla Türkiye işçi sınıfı tarih sahnesine çıkıyordu. Bu eylemler düşük ücretlerden, kötü çalışma koşullarına, grev yasasının çıkarılmasına, kamu işletmelerinin yöneticilerinin despot tavırlarına gösterilen tepkiye kadar geniş bir yelpazeyi kapsıyordu. 27 Mayıs'ı takiben ortaya çıkan yoğun işçi eylemleri 1950'li yılların birikiminin ve basıncının sonucu olarak okunabilir.

5 bin Sümerbank işçisinin yalınayak yürüyüşü (25 Kasım 1961), *Saraçhane Mitingi* (31 Aralık 1961), 5 bine yakın işsizin Ulus Meydanı'ndan TBMM'ye yürüyüşü ve polisle çatışmaları (3 Mayıs 1962), Yapı-İş Sendikası'nın Zonguldak Ereğlisi'ndeki mitingi ve işten atmalara karşı protestolar (12-13 Ağustos 1962) ve Kavel Grevi (Ocak 1963) 274 ve 275 sayılı kanunlar çıkmadan önce 1961-1963 döneminde yaşanan belli başlı işçi hareketleriydi.[12] 1961-63 döneminde 10 grev, 6 oturma grevi, 7 sakal grevi, 12 sessiz yürüyüş, 5 miting ve gösteri gerçekleştirildi.[13] Bunların içinde *Kavel Grevi* özel bir yer tutar. Zafer Aydın'ın *"Kanunsuz" Bir Grevin Öyküsü* adıyla kitaplaştırdığı direniş, Anayasa'nın grev hakkını tanıdığı ama sendikal yasaların çıkarılması konusunda koalisyon hükümetinin ağırdan aldığı koşullarda gerçekleşen bir direniştir. 1960'ların fiili-meşru işçi mücadele çizgisinin en önemli halkasıdır.[14]

[12] Kurthan Fişek (1969), *Türkiye'de Devlet-İşçi İlişkileri Açısından Devlete Karşı Grevlerin Kritik Tahlili*, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 274, s. 57.

[13] Fişek (1969), s.57.

[14] Zafer Aydın (2010), *"Kanunsuz" Bir Grevin Öyküsü Kavel 1963*, Gözden Geçirilmiş 2. Basım. İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

"KANUNSUZ" BİR GREV: KAVEL 1963

Zafer Aydın

28 Ocak 1963 tarihinde başlayıp 4 Mart 1963'de sona eren, Kavel grevini Türkiye Maden-İş Sendikasına üye 220 işçi gerçekleştirdi. Ortakları arasında Vehbi Koç'un da bulunduğu, İstanbul İstinye'de kurulu Kavel Kablo Fabrikası'nda yaşanan greve, işçilerin ikramiyelerinin ödenmemesi yol açtı. Grev anayasanın grev hakkını tanıdığı ama grev hakkının yasal düzenlemeye kavuşmadığı bir ara dönemde, "kanunsuz", fiili bir eylem olarak şekillendi.

1961 Anayasası, grevi bir hak olarak tanıyıp güvence altına almış olmasına rağmen ortada bu hakkın nasıl kullanılacağına ilişkin usul ve esasları belirleyecek yasal düzenleme henüz yapılmamıştı. Üstelik yürürlükte olan 3008 sayılı İş Yasasında grev yasağı varlığını koruyordu. Yasağa rağmen yapılan grev, Anayasanın tanıdığı bir hakkı fiilen kullanma anlamını taşıyordu. İşçilerin bu fiili eylemi aynı zamanda yasal bir düzenlemeye biçim ve öz kazandırma çabasını da içeriyordu.

Greve, işçilerin 1957'den beri sahip oldukları ikramiye hakkının işveren tarafından ortadan kaldırılmak istenmesi yol açtı. İşçilerin 1957 yılından beri her yıl aldıkları bir maaş tutarındaki ikramiye, fabrikaya Genel Müdür olarak atanan İbrahim Üzümcü tarafından ortadan kaldırıldı. Üzümcü, ödeme usulü ve miktarını değiştirerek, sadece işverenin uygun gördüğü 25 kişiye ikramiye vermek istedi. İbrahim Üzümcü'nün bu tutumu, "Maden-İş Sendikasından istifa edip, Çelik-İş Sendikasına geçin" çağrısına yanıt vermeyen işçileri cezalandırma amacını da taşıyordu.

İkramiyelerin ödenmemesine işçilerin ilk tepkisi üretimin düşürülmesi, işin yavaşlatılması oldu. İşveren, işçilerin bu eylemine, T. Maden-İş Şişli Şube Başkanı ve işyeri temsilcilerinden oluşan dört işçiyi işten atarak cevap verdi. İşçilerin işten atılması üzerine "ne yapmalıyız" sorusuna yanıt aramak üzere işçiler arasında çeşitli görüşme ve müzakereler yapıldı. Bunu takiben İstinye'de bir kahvede T. Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler'in de bulunduğu geniş katılımlı toplantıda işçilerin iradesine başvuruldu ve grev kararı alındı.

28 Ocak 1963 günü Türkiye Maden-İş üyesi 220 işçi, işveren tarafından gasp edilen ikramiyelerin ödenmesi ve atılan işçilerin geri alınması talebiyle greve başladı. Başlangıçta, üretim yapmadan makine başında "oturma eylemi" olarak başlayan grev, 2 Şubat 1963 tarihi itibariyle fabrikanın dışına taşındı. Grevin fabrikanın önüne taşınması eyleme, kadınların, çocukların ve bölge halkının katılımını tetikleyen bir faktör oldu. O an itibariyle grev sadece Kavel işçilerinin grevi olmaktan çıkıp, "halk grevi" haline dönüştü. Sendikaların, gençlerin, civardaki işyerlerinde çalışan işçilerin ziyaretleri ve katkılarıyla grev, odağında dayanışmanın olduğu bir eylem olarak büyüdü.

Kavel grevinin, grevin unsurlarını belirleme, greve ait kavramları oluşturma, ortaya koyma gibi bir çabanın içinde olduğu da söylenebilir. Burada en belirgin nokta, grev boyunca tartışma ve çatışmalara neden olan "grev hattı" kavramıydı. İşçiler, fabrikanın 100-150 metre önüne adına "grev hattı" dedikleri bir çizgi çektiler, bu çizgiden öteye fabrika bekçileri ve polis kuvvetleri dışında kimseyi geçirmediler. Memur-

Kavel işçilerine ve ailelerine polis müdahalesi

ları, şirket yöneticilerini fabrikaya sokmadılar. Bu nedenle yaşanan gerilimlerin sonucunda 13 Şubat 1963 günü işçilerle polis arasında çatışma çıktı. İşçilerden ve polislerden yaralananların olduğu çatışma sonucunda bazı işçiler tutuklanarak cezaevine kondu. Grev boyunca işçilerden yedisi hakkında grevi teşvikten onaltısı hakkında da polise mukavemetten çeşitli davalar açıldı.

Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'in "ödenmeyen ikramiyeler için grev mi yapılırmış" diye mesafe koyduğu grev, çapının çok üzerinde bir etki yaratınca hükümet iki kez devreye girdi. İlkinde İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata, 9 Şubat 1963 günü tarafları bir araya getirdi. Bakanın arabuluculuğunda Türk-İş ile TİSK arasında varılan anlaşma ödenmeyen ikramiyenin ödenmesini kapsamasına rağmen atılan işçilerin geri alınmasını kapsamıyordu. Varılan mutabakat işçiler ve sendika tarafından kabul edilmedi, grev kaldığı yerden sürdürüldü.

Hükümetin ikinci kez devreye girmesi ise, işverenin mal çıkarmak için harekete geçmesi üzerine yaşanan çatışmanın hemen ardından gerçekleşti. 1 Mart 1963 günü işverenin mal çıkarma girişimine karşı işçilerin direnişe geçmesi üzerine bir kez daha işçiler ve polis karşı karşıya geldi. Yaşanan çatışmada işçilerin, kadınların, halkın ve sendika önderlerinin sergilediği kararlı tutum, işveren cephesi için uzlaşmadan başka seçenek bırakmamıştı. Hükümet yeniden arabulucu oldu. Bu kez arabulucular Başbakan Yardımcısı ve Devlet Balkanı Turhan Feyzioğlu ile Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'ti. Bu iki bakanın arabuluculuğunda yapılan 2 Mart 1963 tarihli toplantıda işçilerin ödenmeyen ikramiyelerinin ödenmesi, atılan işçilerin işe geri alınması ve tazminatsız çıkarılan 4 işçiye de tazminatlarının ödenmesi konusunda mutabakata varıldı. Fabrika, 36 gün süren grevin ardından 4 Mart 1963 günü yeniden faaliyete başladı.

Kavel grevi dar ve geniş anlamıyla bir "hak" grevidir. Ödenmeyen ikramiyelerin ödenmesi talebiyle kazanılmış bir hakkın korunması amacıyla yapılmış "hak grevidir." Geniş anlamıyla ise, "grev hakkının" eylemidir. Nitekim greve karar vermek üzere yapılan kahve toplantısında Kemal Türkler'in yaptığı konuşmada dile getirdiği "Anayasa bize grev hakkını tanımıştır. Biz bu hakkımızı yani anayasal hakkımızı kullanmalıyız. Aradan geçen bunca zamana rağmen, toplu sözleşme ve grev yasası çıkarılmamıştır. Bize göre bu, kasten ve bilerek bir savsaklamadır. Bu bir gasptır, önlenmelidir. Siz Kavel işçileri olarak bu işe öncülük edeceksiniz ve böylece Türkiye'de Anayasa'ya dayanarak bir hakkın kullanılabileceğini herkese göstereceksiniz" cümleleri bunun kanıtıdır.

İşçilerin, anayasaca tanınmış haklarını fiilen kullanmaları, anayasada yer alan haklarına sahip çıkması 24 Temmuz 1963 tarihinde Resmî Gazetede yayınlanarak kabul edilen 274 Sayılı Sendikalar ve 275 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt kanunlarının çıkmasını hızlandırmıştır. Parlamentoda üzerinde çok fazla tartışma yapılan, önergelere konu olan Kavel grevinin yasaya yaptığı bir başka etki de 275 sayılı Yasa'nın geçici 3. maddesinde yer alan, yasadan önce grev yapan işçilerin eylemlerinin affa uğramasını sağlayan düzenlemedir. Bu düzenleme "Kavel maddesi" olarak da bilinmektedir.

Kavel grevi dönemin önemli bir sosyal olayı olarak şiirlere, öykülere konu olmuş, işçi sınıfı ile aydınların buluşmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Hasan Hüseyin'in *Kavel* şiiri, Ahmet Oktay'ın *Gölgeler Sesi Örtmez* şiiri, Vedat Türkali'nin senaryosunu yazdığı ve Ertem Görenç'in yönettiği *Karanlıkta Uyananlar* filmi, Erol Toy'un *İmparator* romanı Kavel grevini konu alan, ondan esinlenen edebiyat ürünleridir.

Kavel grevi, Türkiye sendikal hareketinde yükselme döneminin başlangıç eylemlerinden biridir. Bir talebin ancak eylemin gücüyle dikkate alınır olabileceğini, hak mücadelesinin ancak bu temelde gelişebileceğini göstermiştir. Öncü ve örnek bir eylem olarak işçi sınıfı mücadelesinde örgütlenme ve mücadele pratiklerinde esin kaynağı olmuş, yeni haklar elde etmenin yolunu açmıştır.

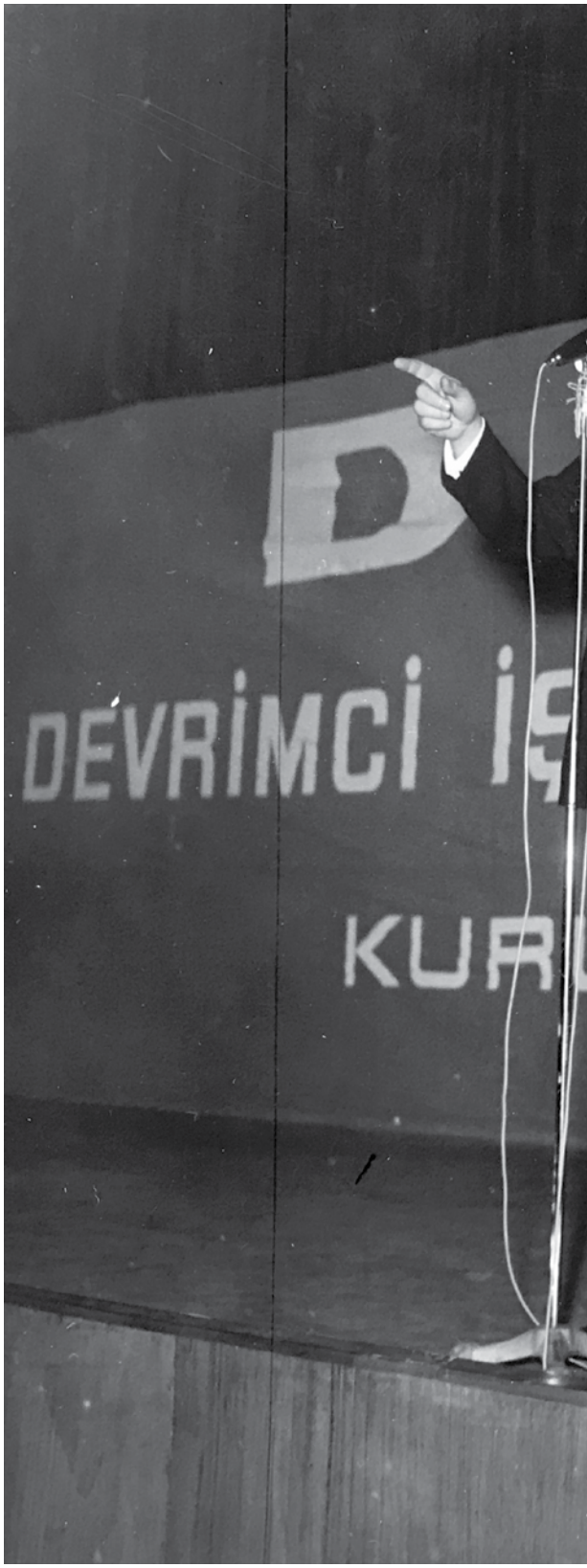
Kavel grevi, "ricacı, verilenle yetinen, çizilen sınırlar içinde kalan sendikacılık" anlayışı karşısında mücadeleci, sınırları zorlayan, verilenle yetinmeyen bir sendikal anlayışın gelişebileceğinin işaretini vermiştir. Bu yanıyla Kavel grevi, mücadeleci/bağımsız sendikacılık anlayışı ile ricacı/güdümlü sendikacılık anlayışları arasındaki farkın üstündeki örtüyü kaldırmış ve DİSK'in kuruluşuna giden yolda önemli bir adım olmuştur.

Kaynak: Zafer Aydın (2010), "kanunsuz" Bir Grevin Öyküsü Kavel 1963, Sosyal Tarih yayınları, İstanbul: Gözden Geçirilmiş 2. Basım.

İKİNCİ BÖLÜM
2

KURULUŞ

1966–1967

"Biz devrimciliği; bugünkü tutucu, gerici ekonomik, sosyal ve politik ilişkilerin Anayasa uyarınca değiştirilmesi ve Anayasa ilkelerinin hayata uygulanması anlamına alıyoruz"

DİSK Kuruluş Bildirisi'nden, 1967

Kemal Türkler DİSK Kuruluş Genel Kurulu'nda, 12 Şubat 1967, Şafak Sineması – Çemberlitaş, İstanbul
Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü (USTE) Arşivi, Kemal Sülker Koleksiyonu

KURULUŞUN ARİFESİ

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu DİSK'in kuruluş iradesi 12 Şubat 1967 tarihinde İstanbul Çemberlitaş'taki Şafak Sineması'nda toplanan kurucu sendikaların genel kurullarında kesinleşti ve örgütsel bir sonuç doğurdu. DİSK'in kuruluş bildirimi ise 13 Şubat 1967 tarihinde İstanbul Valiliği'ne yapıldı ve DİSK tüzel kişilik kazandı. Ancak DİSK'in kuruluşu bir anlık bir tepkinin ve ani bir hareketin sonucu değildi. Bir önceki bölümde DİSK'in yaslandığı ve beslendiği tarihsel birikim ve geleneği ana hatlarıyla ele almıştık. DİSK ayrı bir sendikal zihniyeti temsil ediyordu ancak bu zihniyetin ayrı bir örgütsel kimliğe kavuşması, ayrı bir konfederasyon fikrinin olgunlaşması ve kuruluş çalışmalarının başlaması uzun zaman aldı. Ayrı konfederasyon fikri neredeyse "son çare" olarak gündeme geldi. 1966 yılı içinde şekillenen ayrı bir konfederasyon kurma fikri 1967 yılında sonuçlandı. Bu nedenle DİSK'in kuruluşunu 1966 ve 1967 yılları içinde ele alıyoruz.

DİSK Kuruluş Genel Kurulu, 12 Şubat 1967, İstanbul.
DİSK Arşivi.

Önceki dönemin mirasıyla birlikte 1960'lı yılların ilk altı yılı, DİSK'in kuruluşuna giden önemli gelişmelerin ortaya çıktığı yıllardı. Bir yandan yaşanan toplumsal dönüşüm, Türkiye'nin hızla tarım toplumundan sanayi toplumu haline gelmesi, ücretle çalışanların ve sanayi işçilerinin istihdam içindeki oranının giderek artması, öte yandan 1961 Anayasası ile gerek siyasal hakların gerekse ekonomik ve sosyal hakların güvence altına alınması ve ithal ikameci iktisat politikaları bir bütün olarak 1960'lı yılları işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi açısından

DİSK'in Kurucu Genel Başkanı ve Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler Maden-İş yöneticileriyle

DİSK Arşivi.

elverişli hale getiriyordu. Artan kapitalistleşme ve özel sektörün etkisinin artması ile birlikte emek ve sermaye arasındaki ilişkiler ve çelişkiler daha belirginleşiyordu. Bu dönemde grevli toplu sözleşmeli sendikal hakları güvence altına alan 1961 Anayasası sendikal, sosyal ve hatta siyasal hakların temini için önemli bir manivela haline geldi. 1960'lar Türkiye'de işçi sınıfının şafağıydı.

Türkiye sendikal hareketinde kökleri 1946 ve 1947 sendikacılığına kadar uzanan sendikal anlayış farklılaşması, 1960'lı yıllarda billurlaştı. Kamu işletmelerinde doğan, iktidarla uyumu esas alan ve 1947 sendikacılığı olarak da bilinen uysal ve partilerüstü sendikacılığa karşı, kökleri 1946 sendikacılığına uzanan, esas olarak özel sektörde filizlenen mücadeleci sendikacılık, kendi ifadeleri ile "gerçek sendikacılık", 1960'ların başlarında yeniden sahneye çıkmaya başladı. İçlerinden dördünün daha sonra DİSK kurucusu olacağı 12 sendikacı 1961 yılında Türkiye İşçi Partisi'ni (TİP) kurdu. TİP, işçi sınıfı hareketinin siyasallaşmasının önemli bir adımıydı. TİP'li sendikacılar ile her dönem ana akım siyasi partilere yakın olmuş, Türk-İş yönetimi arasında ilerleyen yıllarda pek çok konuda gerilimler ve farklılaşmalar yaşandı. Nihayet bu gerilim ve farklılaşmalar geri dönülemez bir noktaya gelerek 1967 yılında DİSK'in kuruluşuna yol açtı.

Türkiye sendikal hareketi içinde çeşitli dönemlerde farklılaşmalar ve ayrışmalar yaşandığı biliniyor. 1946 ve 1947 sendikacılığı ayrışması bunların en bilineni ve en köklüsüdür. Daha sonra İstanbul İşçi Sendikaları Birliği (İİSB) ile İstanbul Hür İşçi Sendikaları Birliği (İHİSB) ayrışması ve 1960'ların ilk yarısında irili ufaklı ayrışmalar (Türk Hür-İş Konfederasyonu gibi) söz konusu olmuştur. Ancak Türkiye işçi sınıfı hareketi ve sendikacılığının uzun dönemli etkileri, boyutları ve ortaya çıkardığı sonuçlar açısından DİSK'in kuruluşu en önemli sendikal yol ayrımıdır. DİSK'in kuruluşu ani ve kısa süreli gelişmelerin değil, uzun ve birikmiş çeşitli sorunların yarattığı bir kırılmadır.

TÜRK-İŞ'TE YARILMA

Türk-İş içinde 1950'lerde yaşanan çeşitli gerilim ve sorunlar, TİP'in kurulması ile yeni bir boyut kazanmaya başladı. 1960 öncesi CHP ve DP arasındaki gerilim nasıl CHP ve DP'li sendikacılar arasına yansıdıysa, 1960 sonrasında da CHP, AP ve TİP arasındaki siyasal tartışma da sendikal alana yansıdı ve sendikal alanda adeta yeni bir cephe açılmış oldu. Zira CHP ve DP gibi ana akım siyasi partilerin taraftarı sendikacılar arasında cereyan eden Türk-İş içi tartışmaya, TİP'in kurulmasıyla birlikte bu kez işçilerin kendi siyasi iradelerinin sahneye çıkması gerektiği görüşü

Türk Hür-İş Konfederasyonu ve Dayanışma Konseyi

Türkiye Demokratik, Toplumcu ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk Hür-İş Konfederasyonu)

Türkiye Demokratik, Toplumcu ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu 12 Mayıs 1964 yılında kuruldu. Kurulmasında belirleyici neden, Türk-İş üyesi Türk Ulaş-İş Sendikası ile Türk-İş yönetimi arasındaki anlaşmazlıktı. Türk Hür-İş'in genel başkanlığını bir süre Feridun Şakir Ögünç yürüttü. Türk Hür-İş Ocak 1966'da 448 bağımsız sendikaya bir toplantı çağrısı yaptı. Toplantı 118 bağımsız sendikanın katılımı ile gerçekleşti. Bu arada Türk Hür-İş'in başkanlığını Mehmet Alpdündar üstlendi. Türk Hür-İş'in kurucusu Türk Ulaş-İş ile Türk-İş arasında yaşanan sorunun çözümünden sonra Türk Ulaş-İş, Kasım 1965'te tekrar Türk-İş bünyesine döndü. Böylece Türk Hür-İş'in etkinliği iyice azaldı. Türk Hür-İş daha sonra 1967 başlarında DİSK'in kuruluş çalışmalarına katıldı.[1]

Türk Hür-İş etkili ve uzun süreli bir varlık gösteremese de Türk-İş içindeki ilk konfederal ayrılık olması nedeniyle önemliydi. Türk Hür-İş'in bir diğer ilginç yanı ise "Türk sendikacılığında demokratik, toplumcu ve devrimci" ilkelerin savunulacağını vurgulamasıydı.[2] Böylece daha sonra DİSK'in kullanacağı "sendikacılıkta devrim" ve "devrimci" ifadeleri daha önce Türk Hür-İş tarafından kullanılmıştı.

Dayanışma Konseyi

Mart 1965 ayı içinde Türk-İş'e karşı bir kuruluş olarak Türkiye İşçi Sendikaları Dayanışma Konseyi, yedi sendika tarafından oluşturuldu. Dayanışma Konseyi'nin Başkanı Petrol İşçileri Federasyonu Başkanı Mehmet Kılınç idi. Konseye üye sendikalar Koop-İş, Sağlık-İş, Motor-İş, Tesisat-İş, Petrol-İş, Pancar-İş ve Petrol İşçileri Federasyonu idi. Konsey, Hür-İş ile işbirliği halindeydi. Ancak beklenen ilgiyi toplayamadı ve başarılı olamadı.[3]

[1] Yıldırım Koç (1996), "Unutulmuş Bir Konfederasyon Türk Hür-İş", *Türkiye İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Tarihi* Ankara: Türkiye Yol-İş Sendikası Yayınları

[2] Koç (1996).

[3] Sedat Ağralı (1967), *Günümüze Kadar Belgelerle Türk Sendikacılığı*, İstanbul: Son Telgraf Matbaası. s.208-209

de katılıyordu. TİP'i kuran sendikacıların TİP'in kuruluşuna Türk-İş'i katmaya çalıştıkları, ancak bunda başarılı olamadıkları biliniyor. TİP'i kuran sendikacılar daha sonra Türk-İş yöneticileri tarafından kurulmaya çalışılan Türkiye Çalışanlar Partisi (TÇP) girişimi aşamasında da TİP'i yeni parti için devretmeye hazır olduklarını belirtti. Ancak bu birleşme sağlanamayınca TİP sosyalist aydınlara yakınlaşarak yoluna devam etti.

TİP'li sendikacılar ile Türk-İş arasında gerilim bundan sonra da devam etti ve zaman zaman yükseldi. TİP'li sendikacılar ile Türk-İş yönetimi arasındaki ilişkiler bu gerilime rağmen altı yıl boyunca ayrılma olmadan devam etse de dönem boyunca sendikal örgütlenme, sendikal mücadele ve işçi eylemleri konusunda TİP'li sendikacılarla Türk-İş yönetimi arasında önemli görüş farkları yaşandı. DİSK'in kuruluşuna giden süreçte Türk-İş'te gerilimi büyüten ve yarılmaya yol açan bir dizi önemli gelişme yaşandı. Bunlar Mart 1965 Kozlu Direnişi, Ekim 1965 Genel Seçimleri ve 1966 Türk-İş Genel Kurulu'ydu. Ayrıca çeşitli grev ve örgütlenme çalışmalarında Maden-İş'e karşı Türk-İş tarafından takınılan tutum yarılmayı büyüttü. Bu gelişmeler Türk-İş'te gerilimi derinleştirdi ve DİSK'in kurumasına giden yolu açtı. TİP'in kurulmasının ardından uzunca bir süre Türk-İş içinde kalmaya ve Türk-İş'te işçi sınıfının birliğini sağlamaya çalışan

Ant dergisi, Sayı 2, 10 Ocak 1967.

TİP'li sendikacılar bu üç gelişmenin art arda gelmesiyle ayrı bir konfederasyon yoluna koyuldular. Ayrıca 1966 Paşabahçe Şişecam Fabrikası grevi de DİSK'in kuruluşunda dolaylı ve hızlandırıcı etkenler arasında kabul edilebilir.[1] Şimdi özetlediğimiz bu gelişmelerin ayrıntılarına göz atalım.

KOZLU DİRENİŞİ (1965)

10-12 Mart 1965 tarihinde Zonguldak'ta meydana gelen ve iki işçinin ölümüyle sonuçlanan iki günlük direniş Türkiye sendikal hareketinin önemli dönüm noktalarından biridir. Kozlu olayları uzun zamandır Türk-İş yönetimi ile TİP'li sendikacılar arasında yaşanıyor olan gerilimi tırmandırdı ve kırılmayı hızlandırdı. Olaylar sırasında işçilerin karşısına askeri birliklerin çıkarılması, açılan ateş sonucu iki işçinin ölmesi, grevci işçilerin üzerinden jetlerin uçurulması ve dönemin Çalışma Bakanı Çağlayangil'in işçileri "amele" diyerek aşağılaması sendikal harekette ciddi bir travma ve tepki yarattı.[2]

Öte yandan olayların bölgede uzun yıllardır örgütlü olan Zonguldak Maden İşçileri Sendikası'nın (ZMİS) bilgi ve denetimi dışında gelişmesi ve sendikanın işçiler üzerinde etkisini kaybetmesi de sendikacılar arasında büyük şaşkınlığa ve tereddüde sebep oldu. Öfke zaman zaman sendikacılara yöneldi.[3]

Zonguldak-Kozlu olayları işletme kârından dağıtılacak 6 milyon liralık liyakat zammının sadece kıdemli işçilere değil, her işçiye eşit olarak dağıtılması talebinden çıktı.[4]

Gelik, Karadon, Kilimli ve Çaydamar bölgelerinde 10 Mart'ta başlayan grevler 11 Mart 1965 tarihinde Kozlu bölgesine sıçradı. Greve çok geniş katılım olması nedeniyle grevci işçileri dağıtmak için olay yerine Bolu'dan askeri birlikler sevk edildi. İşçilerin üzerinden jetler uçuruldu. Askere havaya ateş aç emri verildi ve açılan ateş sonucu Satılmış Tepe ve Mehmet Çavdar adlı işçiler öldü, 10 işçi ve 12 er yaralandı. Olaylardan sonra 100'e yakın işçi tutuklandı.[5]

Olayların ardından, ZMİS Başkanı Osman İpekçi ve Genel Sekreteri Ahmet Baş tarafından Başbakan Ürgüplü'ye yollanan bir ihbar mektubunda *"9.3.1965 tarihinde Karadon Bölgesi Gelik Ocağında başlayıp, 11 Mart 1965 tarihinde Kozlu Bölgesinde kanlı olaylara zemin hazırlanmasına sebebiyet veren sabık sendika başkanı Mehmet Alpdündar"* hakkında suçlamalara yer veriliyor ve Alpdündar'ın basıp dağıttığı bildiriler hakkında gerekli ihbarların

[1] Aziz Çelik (2010), *Vesayetten Siyasete Türkiye'de Sendikacılık (1946-1967)*, İstanbul: İletişim Yayınları.

[2] *Türk-İş Dergisi*, "Kozlu Olayları", Sayı 25, Mart 1965, s. 12.

[3] Ömer Karahasan (1978), *Türkiye Sendikacılık Hareketi İçinde Zonguldak Maden İşçileri ve Sendikası*, Zonguldak: Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Matbaası. s. 623.

[4] *Sosyal Adalet*, Sayı 13, Nisan 1965.

[5] *Hayat*, Sayı 12, 18 Mart 1965.

Kozlu direnişinde askerlerin ateş açması sonucu öldürülen maden işçisi Mehmet Çavdar'ın cenazesi arkadaşlarının omuzlarında saatler süren bir yürüyüşle köyüne götürülerek toprağa verildi.

Fotoğraf: Özdemir Gürsoy, *Milliyet* gazetesi.

yapıldığı bildiriliyordu.[6] Alpdündar olaylardan sonra tutuklandı ancak açılan dava sonucunda beraat etti. Kozlu olaylarını sorumlusu olarak ilan edilen Mehmet Alpdündar daha sonra DİSK'in kurucuları arasında yer alacaktı.

Kozlu olayları ile ilgili Türk-İş bildirisinde ise TİP ve TİP'li sendikacılar hedef alınıyordu.[7] Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç, Türk-İş Yönetim Kurulu üyesi, TİP Genel Sekreteri ve Lastik-İş Genel Başkanı Rıza Kuas'ı Türk-İş'i orduya karşı kışkırtmakla suçladı. Suçlamaları şiddetle reddeden Kuas'ın yanıtları Türk-İş ile TİP'li sendikacılar arasındaki ilişkileri geri dönülmez bir biçimde bozdu. Kozlu direnişi Türk-İş yönetimi ile TİP'li sendikacılar arasında ilk açık çatışma ve önemli bir kırılma noktasıdır.[8]

1965 Genel Seçimleri ve Türk-İş'in 1966 Genel Kurulu

1965 seçimlerinde Süleyman Demirel liderliğindeki Adalet Partisi (AP) yüzde 52,9 oy ile 450 milletvekilinin 240'ını kazanarak tek başına iktidar oldu. Böylece 1961'den beri devam eden koalisyon hükümetleri sona ermiş ve 1971 yılına kadar devam edecek olan AP iktidarları dönemi başlamış oldu. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ise yüzde 28,7 ile 134 milletvekili elde etti. Böylece 27 Mayıs sonrası DP'nin mirası üzerinde yaşanan anlaşmazlık ve bölünme sona ermiş ve merkez sağ, AP çatısı altında birleşmişti. 1965 seçimlerinin bir diğer özgün yanı ise Türkiye İşçi Partisi'nin yüzde 3'e yakın oy alarak 15 milletvekili ile Meclis'e girmesiydi.

1965 Ekim ayında yapılan genel seçimlerde AP'nin tek başına iktidara gelişinin

[6] Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Başkanlığı'ndan Başbakan Ürgüplü'ye 17.3.1965 tarihli yazı, BCA 030.01.124.795.1.

[7] *Türk-İş Haber Bülteni*, "Türk-İş'ten Bildirilmiştir", Türk-İş Basın Merkezi, 18.3.1965, TÜSTAV Lastik-İş Koleksiyonu.

[8] Çelik (2010).

Cumhuriyet
CUMHURİYET EKİBİ ZONGULDAK'DA
Kanunsuz grev büyüdü
BİR MÜHENDİS LİNÇ EDİLMEK İSTENDİ, İKİ İŞÇİ DE ÖLDÜRÜLDÜ
KOZLUDA AYAKLANMA
Zonguldağa birtümen sevkedildi. 14 kişi mevkuf.
İşçiler çalışmıyor. Bazı beyannameler bulundu.
Urgüplü "Türk işçisi tahrike kapılmamalı,,
Çağlayangil için bir AP li sözlü soru verdi

Cumhuriyet gazetesi, 13 Mart 1965.

ardından 1966 Mart ayında yapılan Türk-İş 6. Genel Kurulu'nda da AP'yi destekleyen sendikacılar Türk-İş yönetiminde çoğunluğu elde ettiler ve sosyalist sendikacıların yönetime seçilmesini engellediler. Tıpkı sosyalist sendikacı Şaban Yıldız'ın Türk-İş'in 1952 İzmir Genel Kurulu'nda tasfiye edilmesi gibi, Rıza Kuas da 1966 Genel Kurulu'nda Türk-İş yönetiminden tasfiye edildi. Kuas Genel Kurul öncesi Türk-İş Yönetim Kurulu üyesi idi. Ayrıca bu Genel Kurul'da CHP'li kimi sendikacılar da tekrar seçilemedi.

Türk-İş içindeki gerilimi büyütmesine rağmen Kozlu olayları sonrasında Türk-İş'ten bir kopma yaşanmadı. Tersine, Kozlu olaylarından kısa bir süre sonra 26-28 Temmuz 1965 tarihlerinde İstanbul'da toplanan Maden-İş 15. Genel Kurulu'na sunulan raporda Türk-İş'e ilişkin yer alan değerlendirmeler son derece iyimserdi. Maden-İş raporunda, yaşanan tartışmaların artık geçmişte kaldığı ve Türk-İş'in dışında yapılacak hareketlerin başarısızlığa mahkûm olduğu belirtiliyordu. DİSK'in kuruluşunda lokomotif olması nedeniyle Maden-İş'in bu değerlendirmesi yaşamsal önem taşımaktadır. Çünkü Maden-İş ve Kemal Türkler olmadan DİSK'in kuruluşu mümkün olamazdı.

Türkiye Maden-İş tarafından yayımlanan kitapçık, 1965

Raporda Türk-İş ile ilişkilerde yaşanan aksaklıkların giderilmesi için bir heyet oluşturulduğu ve bu heyetin Türk-İş İcra Kurulu ile görüşerek olumlu bir sonuç elde ettiği ve pürüzlerin giderildiği belirtiliyordu.[9] Ancak bu raporda yer alan değerlendirmelerden yaklaşık altı ay sonra ise Maden-İş, Türk-İş'ten ayrılma ve yeni bir işçi konfederasyonu oluşturma kararını alacaktır.

Maden-İş'in Yeni Konfederasyon Kararı

DİSK'in kuruluşu açısından dönüm noktası sayılacak adım Türkiye Maden-İş sendikası Genel Yönetim Kurulu'nun 26 Ocak 1966 tarihinde yaptığı toplantıda atıldı. Maden-İş bu kararla yeni bir konfederasyon kurulması konusundaki kararlığını ortaya koymuştu.

Maden-İş Genel Yönetim Kurulu *"Türk-İş kongresindeki [Mart 1966] neticeye göre, gerekirse kongreden sonra hakiki işçi Konfederasyonunun kuruluşunda Maden-İş olarak öncülük yapılmasına ve bu konuda Genel Yürütme Kurulu'na her türlü idari ve ödeme yetkisinin verilmesine"*

[9] Türkiye Maden-İş (1965), Gerçek İşçi Sendikası, İstanbul, s. 2.

MADEN-İŞ GENEL YÖNETİM KURULU'NUN 26 OCAK 1966 KARARI ve BÜYÜK AND

"Türkiye Maden-İş Sendikası Genel Yönetim Kurulu Kararı (26 Ocak 1966)

"a) Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun statüsünün kuruluş ve teşkilâtlanma bakımından bozuk ve aksak olduğu, yöneticilerinin, işçinin sosyal, iktisadi ve siyasi haklarının korunması için çalışması ve memleket gerçekleri ile yakından ilgilenmesi gerekirken, bu görevi yapmayıp, tamamen tersine bir faaliyet gösterdikleri, Amerikan AID yardımı alması bakımından; Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerin emeklerini sömürme politikasının ve değişik zamanlarda, değişik siyasi hüviyetlerle ortaya gelen Türk Hükümetlerinin politikasının uydusu bir politika izlemekte oldukları ve bu sebeplerle Türkiye Maden-İş Sendikası ve onun gibi hakiki Sendikacılık prensipleriyle çalışan bir kısım sendikaların parçalanması, yok olması ve umumiyetle küçük, küçük Sendikalar yapmak ve idamei hayat eylemek anlayışı içinde bulundukları gibi gerçekler açıkça tesbit edilmiş ve bu hususlar göz önünde bulundurulmak şartıyla 7 Mart 1966'da yapılacak Türk-İş Genel Kurulu'nda gerekli şekilde ve doğru yolda mücadele edilmesine,

"b) Türk-İş kongresindeki neticeye göre gerekirse kongreden sonra hakiki işçi Konfederasyonunun kuruluşunda Maden-İş olarak öncülük yapılmasına ve bu konuda Genel Yürütme Kuruluna her türlü idari ve ödeme yetkisinin verilmesine,

"c) Birikmiş olan Türk-İş aidatları konusunda grev yardımına mahsup edilmesi veya taksite bağlanması gibi yol ve usullerle Türk-İş'e ödeme yapılmasına ve bu konuda Genel Yürütme Kuruluna gerekli yetkinin verilmesine,

"d) Bu maddedeki kararın Genel Yürütme Kurulunun karar ve talimatı olmadan hiç bir suretle açıklanmamasına ve mahrem tutulmasına oybirliğiyle karar verildi."

26 Ocak 1966'da alınan bu Genel Yönetim Kurulu kararından sonra bütün kurul üyeleri o tarihte aşağıdaki andı içmişti:

Büyük And

"Türkiye Maden-İş Sendikası mensuplarının, Türk işçi ve emekçilerinin hak ve menfaatlerini her türlü kişisel çıkarlarımdan üstün tutacağıma, Türkiye Maden-İş Sendikası sorumlu organlarında görev alanların ve verilen kararlara sadık kalan bütün üyelerin veya kararları destekleyen, savunma ve başarıya ulaştırmaya çalışanların ömrüm boyunca hiç birine karşı olmayacağıma, Anayasa'mızda yer alan ekonomik ve sosyal ilkeleri ortak inancımız sayarak, bunların gerçekleştirilmesi için verilecek kararlara uygun hareket edeceğime, bu kutsal davanın karşısına çıkanların hiç bir tahrikine ve aldatıcı oyunlarına kapılmayacağıma ve bir tek kalp gibi düşüneceğime, işçi hak ve hürriyetlerinin Anayasa çerçevesi içinde mutlaka elde edilmesi için elimden gelen her hizmeti ve her işi çekinmeden yapacağıma, bize cephe alanlarla bu davaya karşı çıkanlarla derhal ve bütün gücümle mücadele edeceğime namusum, şerefim ve haysiyetim üzerine kendi isteğimle and içerim."

Kaynak: Türkiye Maden-İş Sendikası (1967), XVIII. Merkez Genel Kurulu Çalışma Raporu 1966-1967, Birinci Kitap, 22-23-24 ve 25 Mayıs 1967, İstanbul: Maden-İş Yayınları 9, s. 21-23.

Kemal Türkler Maden-İş yöneticileriyle, 1960'ların ortaları. DİSK Arşivi

Cumhuriyet gazetesi, 10 Mart 1966.

Üç günden beri devam etmekte olan Türk-İş Genel Kongresinde delegeler bir konuşmacıyı dinliyor

TÜRK - İŞ KONGRESİ

Erik'in konuşması gürültüye yol açtı

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu)

Türk—İş altıncı genel kurul toplantısında dün T.İ.P. milletvekili Şaban Erik'ın yaptığı konuşma gürültülere sebep olmuştur. Erik'in konuşmasının bir yerinde «Bugün Türkiyede sınıf da vardır. İmtiyaz da vardır. İşçi sınıfı sosyal bir gerçektir» demesi üzerine delegelerden Osman İpekçi ortadahale ederek «Propaganda yapıyor» diye bağırmıştır. Erik konuşmasına devamla Türk—İş'deki bazı yöneticilerin Türkiye İşçi Partisini «kundaklamaya çalıştıklarını» ileri sürünce, yeniden protestolar yükselmiş, delegelerden kimisi, «Sus. Parti yok burada, git partinde konuş» diye bağırırken diğerleri «Konuşsun, konuşsun» demişlerdir.

Erik, A.P. li milletvekili ve Türk—İş Yönetim Kurulu üyesi Hasan Türkay'ın saygısız geçim indiriminin ertelenmesi ile ilgili kanun tasarısı karşısındaki tutumunu yererken Türkay'dan «Bu adam..» diye bahsetmesi, yeniden tartışmalara ve gürültülere sebep olmuştur. Bir delege Erik'e: «Meclisi karıştırdığın gibi burayı da karıştırma» diye bağırmış, Başkan da Erik'ten sözünü geri almasını istemiştir. Bunun üzerine Erik: «Adam sözünü geri alıyorum» demiştir. Başkan: «Kelime oyunu yapmayın, havayı boş ver» diye ikaz etmiştir. Daha

Londraya göre:

Makarios Türk ve Rumlara "EŞİT,, davranıyor

LONDRA (a.a.) — İngiliz muhalefet milletvekillerinden James Kilfedder dün İngiliz Hükümetinin Yunan Hükümeti ve Makariosun Adadaki Türklerin haklarını ihlâl edici hareketlerini tasvip etmemesini istemiş.

İngiliz Uluslar Topluluğu ile İlişkiler Bakanı Arthur Bottomley, Kilfedder'e verdiği cevapta «Vatandaşlara tanınması gereken hakların Kıbrıslı Türklerden esirgendiğinden şüphe etmem için hiç bir sebep yok» demiştir.

Kilfedder'in İngiliz Hükümetinin Kıbrıslı Türklerin haklarını esirgediğini ileri sürmesi üzerine de Bottomley, «1960 ta imzalanan Kıbrıs Anlaşmalarında da öngörüldüğü gibi İngiltere, ilgili taraflarla kesin bir anlaşmaya vararak hükümlerini değiştirmedikçe bu antlaşmaları geçerli sayacaktır» demiştir.

DEMİREL: Seçim Tasarısı mutlaka kanunlaşacak

karar vermişti.[10] Maden-İş Genel Yönetim Kurulu kararı, Türk-İş ile yol ayırımına gelindiğini ve son bir olanak olarak Mart 1966 tarihinde toplanacak olan Türk-İş 6. Genel Kurulu'nda mücadele yürütülmesinin öngörüldüğünü göstermektedir. Bu Genel Kurul'da istenen sonucun alınamamasının Türk-İş'ten kopuş konusunda belirleyici olduğunu söylemek mümkündür.

Bu karar ayrı bir konfederasyon kurma görüşüne Ocak 1966 tarihinde varıldığını göstermektedir. Kararın gizli alınması ve mahrem tutulmasına karar verilmesi Maden-İş'in kararlılığını ve örgütsel disiplinini göstermesi açısından önemlidir. Kararda yer alan *"hakiki sendika"* kavramı, DİSK kuruluş belgelerinde *"gerçek bir işçi konfederasyonu"* şeklinde yer bulacaktır.

[10] Türkiye Maden-İş Sendikası (1967), *XVIII. Merkez Genel Kurulu Çalışma Raporu 1966-1967*, Birinci Kitap, 22-23-24 ve 25 Mayıs 1967, İstanbul: Maden-İş Yayınları 9, s. 21-22.

Maden-İş'in kararının satır aralarından bu kararın alınmasında Türk-İş yönetiminin Maden-İş'e karşı takındığı Maden-İş karşısında Metal-İş'i destekleme veya Maden-İş'in grevlerini desteklememe şeklindeki örgütsel tutumun belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan Ekim 1965 seçimlerinde AP'nin tek başına iktidara gelmesinin ve TİP'in 15 milletvekili ile parlamentoya girmesinin yarattığı atmosferin de bu kararın alınmasında etkili olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü AP'nin tek başına iktidara gelmesinin ardından Türk-İş içinde AP eğilimli sendikacılar TİP'li ve sosyal demokrat sendikacıları yönetimden tasfiye etme cesaretine kavuştular.

TİP'li sendikacılar 1966 Genel Kurulu'nda Türk-İş'ten kopma noktasına geldi. 1966 yılında yapılan 6. Genel Kurul'da Rıza Kuas Türk-İş'i eleştiren çok sert bir konuşma yaptı. Genel Kurul'da TİP'li sendikacıların genel sekreterliğe İbrahim Güzelce'yi aday gösterdiği biliniyor. Ancak Güzelce çok az oy alarak seçilemedi.[11] 1966 Genel Kurulu'nda Türk-İş yönetiminde yer alan Rıza Kuas ve CHP eğilimli kimi sendikacılar tekrar seçilemedi. Böylece 1966 Türk-İş Genel Kurulu sadece TİP'li sendikacıların tasfiyesine yol açmadı, Türk-İş'te AP'nin gücünün pekişmesine de yol açtı.[12]

Paşabahçe Grevinin Sınırlı Etkisi

1966 yılında Paşabahçe Cam Fabrikası'nda Kristal-İş sendikası tarafından yürütülen grevin DİSK'in kuruluşuna etkisi

[11] Koç (1996), s. 86; Avni Erakalın ile Aziz Çelik ve Hakan Koçak tarafından görüşme, İstanbul: 10 Mart 2007.

[12] Çelik (2010).

konusunda emek tarihi çalışmalarında çeşitli değerlendirmeler ve tartışmalar söz konusudur. Emek tarihi ile ilgili pek çok kaynakta bu grevle DİSK'in kuruluşu arasında doğrusal bir ilişki ve paralellik kurulduğu biliniyor. Paşabahçe grevini yürüten ve destekleyen Kristal-İş, Petrol-İş, Lastik-İş, Maden-İş ve Basın-İş (İstanbul) 24 Kasım 1966 tarihli Türk-İş Onur Kurulu kararıyla Türk-İş'ten geçici olarak ihraç edildi. İşte bu ihraçlar DİSK'in kuruluşu ile ilişkilendirilmekte ve bu grevin DİSK'in kuruluşuna yol açtığı yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır. Ancak bu ilişki oldukça tartışmalı ve abartılıdır. Paşabahçe grevinin DİSK'in kuruluşuna yol açtığını söylemek mümkün görünmemektedir.[13]

Paşabahçe grevi ile ilgili kaynaklar, belgeler ve tanıklıklar birlikte ele alındığında grevin, DİSK'in doğuşunda doğrudan belirleyici bir etkisi olmadığı, sadece etkenlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Türk-İş içerisinde çeşitli nedenlere dayalı olarak zaten var olan, fiilen yaşanan ayrışmalar 1966 Paşabahçe grevi nedeniyle biraz daha görünür hale geldi. Paşabahçe grevi bardağı taşıran son damla oldu. Diğer bir ifadeyle Paşabahçe grevi DİSK'i doğurmadı ama DİSK'in kuruluşuna giden süreci etkiledi. 1966 Paşabahçe grevi ve ona bağlı geçici ihraçlar yaşanmasaydı DİSK'in yine de kurulacağını söylemek mümkündür.[14] DİSK'in kuruluşu açısından dönüm noktası sayılacak adım Maden-İş Genel Yönetim Kurulu'nun 26 Ocak 1966 tarihinde yaptığı toplantıda atılmıştı. Bu

1966 Paşabahçe grevinde grev gözcüsü kadınlar, *Cumhuriyet* gazetesi arşivi.

tarihte ne Paşabahçe grevi ne de ihraçlar söz konusudur.

20-23 Nisan 1966 tarihlerinde toplanan Türk-İş Yönetim Kurulu, Paşabahçe grevi sırasında gerek grevi sürdürerek ve gerekse grevi destekleyerek aldıkları tutum nedeniyle Ana Tüzüğü çiğnedikleri gerekçesiyle Kristal-İş, Petrol-İş, Lastik-İş, Maden-İş ve İstanbul Basın-İş sendikalarını oy birliği ile Onur Kurulu'na sevk etti. Onur Kurulu, 24 Kasım 1966 tarihinden itibaren Petrol-İş ve Kristal-İş sendikalarını 15 ay süreyle Türk-İş üyeliğinden çıkardı. Onur Kurulu, Maden-İş'i 6 ay, Lastik-İş ve İstanbul Basın-İş sendikalarını ise 24 Kasım 1966 tarihinden geçerli olmak üzere 3'er ay geçici olarak Türk-İş'ten ihraç etti.[15]

Petrol-İş ve Kristal-İş sendikaları geçici ihracın ardından Türk-İş üyeliğine geri dönerken ihraç edilen diğer üç sendika

[13] Aziz Çelik ve Zafer Aydın (2008), *Paşabahçe 1966 Gelenek Yaratan Grev*, Gözden Geçirilmiş 2. Basım, İstanbul: Kristal-İş Sendikası, s. 161-172.

[14] Çelik ve Aydın (2008), s. 163-173.

[15] Türk-İş (1968), *7nci Genel Kurul Çalışma Raporu*, Ankara: Türk-İş Yayınları.

Petrol-İş ve Kristal-İş DİSK'e neden katılmadı?

Kristal-İş Başkanı Mehmet Şişmanoğlu anlatıyor:

"Biz de kendi aramızda durumu değerlendirdik. Ama Türk-İş'ten ayrılmayı doğru bulmadık. Bugün baktığımda da en isabetli kararı vermiş olduğumuzu görüyorum. Tabanımız Adalet Partiliydi. Onların çoğu 'biz particilikte Adalet Partiliyiz ama sendikacılıkta Şişmanoğlu'yla beraberiz' diyorlardı. Biz politik görüşlerimize göre hareket etseydik, Hasan Acar gibi yılların Demokrat Partilisini, Adalet Partilisini burada yıkıp atamazdık. DİSK'in kuruluşu İşçi Partisi siyasetinin bir gereğiydi. DİSK'e gitmek İşçi Partisine gitmek olarak anlaşılıyordu. DİSK'e giderek edindiğimiz olumlu izlenimi yok edemezdik. Paşabahçe grevi olmasaydı da DİSK yine kurulurdu. DİSK'in kuruluşunu sadece Paşabahçe grevine bağlamak doğru olmaz. Bir ayrılık zaten vardı, Paşabahçe grevi bardağı taşıran son damla oldu."

Petrol-İş Başkanı Ziya Hepbir anlatıyor:

"1966'da Türk-İş Genel Kurulu'nda bir liste çıkarmıştık. Kemal Türkler, Kemal Ayav falan. Fakat kaybettik. Bundan sonra Türk-İş yönetiminin Halil Tunç'un Kemal Türkler'e yapmadığı fenalık kalmamıştır. Kaybedince gelip dediler ki "biz ayrı konfederasyon kuralım". "Hayır" dedim yapılacak iş içeride kalıp mücadele etmektir. Sonra İşçi Partisine girmemi teklif ettiler. Kabul etmedim. Onlar İşçi Partisindeydi ben değildim ama Türk-İş içinde ve Paşabahçe grevi sırasında birlikte tutum aldık. Anlayışımız uyuşmasına rağmen benim felsefem içeride oturup kavgayı içeride vermek üzerine kuruluydu. Türk-İş'ten ayrılıp DİSK'i kuran sendikalardan bana geldiler. Rıza Kuas geldi. Çok iyi bir insan ve sendikacıydı. Dediler ki "bizi attılar, sen de gel". Ama dışarı çıkmayı doğru bulmadığım için olumlu yanıt vermedim."

Kaynak: Aziz Çelik ve Zafer Aydın (2008), *Paşabahçe 1966 Gelenek Yaratan Grev*, Gözden Geçirilmiş 2. Basım, İstanbul: Kristal-İş Sendikası, s. 161-172.

Milliyet

6 NİSAN 1966

Türk - İş'in desteklememe kararına rağmen

12 işçi sendikası Paşabahçedeki grevi destekliyor

Paşabahçe'de dün...

12 SENDİKA Başkanı Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikasındaki grevi destekleyeceklerini açıklamışlardır.
65 günden beri devam eden grevi destekleme kararı alan 12 sendika şunlardır:
«Petrol-İş, Metal-İş, Çimse-İş, Lastik-İş, Maden-İş, Büro-İş, Sağlık-İş, Deri-İş, Likat-İş, Deniz-İş, Kimya-İş ve Ulaş-İş.»

birkaç ay sonra Türk-İş ile yollarını ayırdı. DİSK'in kuruluş süreci, 1966 Paşabahçe grevi sırasında Türk-İş içinde birlikte tutum sergileyen sendikalar arasında farklılığa yol açtı. Türk-İş üyeliğinden en uzun süreyle ihraç edilen iki sendika olan Petrol-İş ve Kristal-İş Türk-İş'ten ayrılmayı ve DİSK'e katılmayı tercih etmedi.

Sendikalar Arası Dayanışma Anlaşması (SADA)

Sendikalar Arası Dayanışma Anlaşması (SADA), 15 Temmuz 1966'da İstanbul'da Basın-İş Genel Merkezi'nde Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler, Basın-İş Genel Başkanı İbrahim Güzelce, Lastik-İş Genel Sekreteri Kemal Ayav ve Gıda-İş Genel Başkanı Kemal Nebioğlu tarafından imzalandı.

SADA, DİSK'in kuruluşunun ön çerçevesi olarak kabul edilebilir. Ancak SADA metninde Türk-İş'e dönük ağır ithamlara yer verilmemişti. SADA işverenlerin örgütlenmesi ve çeşitli alanlarda yürüttükleri çalışmalar karşısında işçi sendikalarının da güçlerini birleştirmeleri fikrinden hareket etmekteydi. Anlaşmanın gerekçesinde "sendikaların her şeyi Türk-İş'ten bekledikleri ancak kendi kapılarının önünü süpürür durumda kaldıkları" görüşüne yer verilerek, sendikaların çözümlenmesi güç sorunlarla, kendi güçlerini aşan kuvvetlerle mücadele etmek durumunda kaldıklarının altı çizilmişti. SADA sendikaların önündeki güç sorunlarla mücadelede örgütlenme, eğitim, toplu sözleşme, grev, hukuk, araştırma, basın-yayın gibi mesleki ve sendikal konularda maddi ve manevi bir güç birliği girişimiydi. SADA, örgütlenme ve sarı sendikalarla mücadelede olanakların ortaklaşa kullanılmasını ve sendikal eğitim ve yayın faaliyetlerinde işbirliği ve eşgüdümü hedefleyen bir anlaşmaydı.

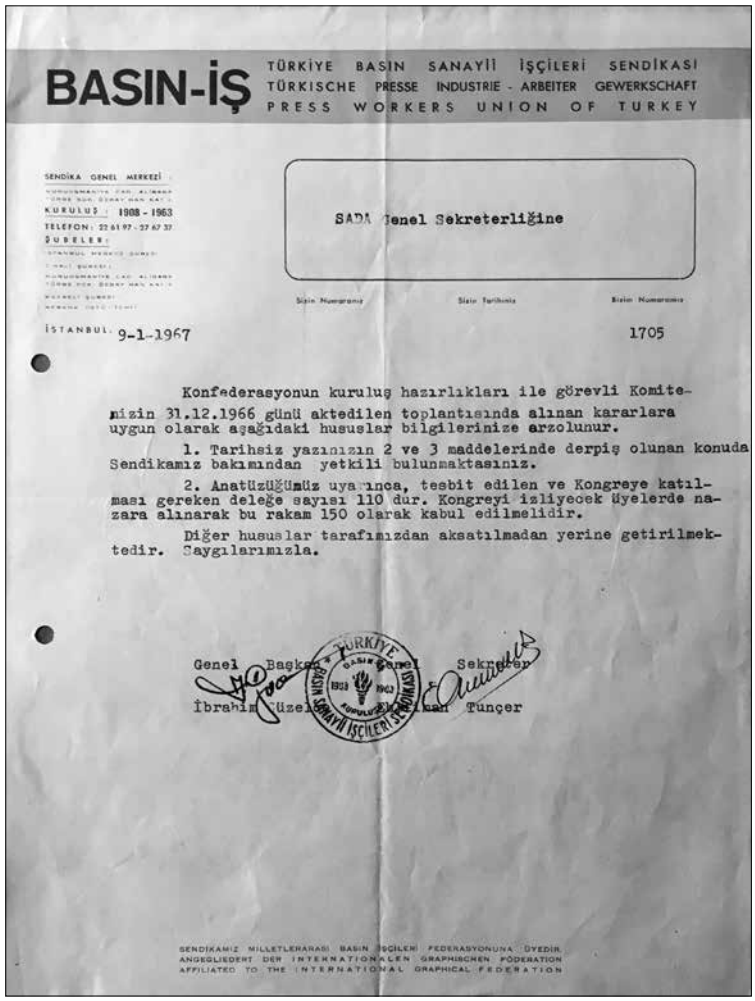
SADA için bir genel sekreterlik oluşturuldu. SADA Genel Sekreterliği'ni bir süre Celal Beyaz yürüttü. Beyaz'ın istifasından sonra bu göreve Şaban Yıldız getirildi. SADA oluşturduğu grev fonu ile Basın-İş ve Maden-İş'in grevlerine maddi destek verdi. SADA'nın grev komitesinde Şinasi Kaya, Musa Özen, Ehliiman Tuncer ve Avni Erakalın yer aldı.[16] SADA Genel Sekreterliği DİSK'in kuruluş hazırlıklarında da önemli rol oynadı.

SADA 1966 Paşabahçe grevi sonrasında gündeme gelen ihraçlarla ilgili olabilir mi? Türk-İş Yönetim Kurulu 25 Mayıs 1966'da adı geçen sendikaları Onur Kurulu'na sevk etmişti. Ancak SADA imzalandığında henüz Paşabahçe greviyle ilgili ihraçlar söz konusu değildi. Öte yandan SADA metninde ne greve de ne Türk-İş yönetiminin tutumuna ilişkin bir değerlendirme vardı.

Onur Kurulu'nun ihraç kararı 24 Kasım 1966'ydı. Dolayısıyla ihraçlar SADA'nın imza tarihinin çok sonrasına rastlamaktadır. Öte yandan, SADA'yı imzalayan sendikalar arasında grevi yürüten Kristal-İş ve onun en önemli destekçilerinden Petrol-İş sendikası yoktu.

SADA, DİSK'in kuruluş sürecinde önemli rol oynadı. Kuruluş hazırlıkları ile ilgili Basın-İş tarafından SADA Genel Sekreterliği'ne yazılan 9 Ocak 1967 tarihli yazı.

TÜSTAV DİSK Arşivi

BASIN-İŞ
TÜRKİYE BASIN SANAYİİ İŞÇİLERİ SENDİKASI
TÜRKISCHE PRESSE INDUSTRIE - ARBEITER GEWERKSCHAFT
PRESS WORKERS UNION OF TURKEY

SENDİKA GENEL MERKEZİ
KURULUŞ : 1908 - 1963
TELEFON: 22 61 97 - 27 67 37
ŞUBELER:

SADA Genel Sekreterliğine

İSTANBUL 9-1-1967 1705

Konfederasyonun kuruluş hazırlıkları ile görevli Komitemizin 31.12.1966 günü aktedilen toplantısında alınan kararlara uygun olarak aşağıdaki hususlar bilgilerinize arzolunur.

1. Tarihsiz yazınızın 2 ve 3 maddelerinde derpiş olunan konuda Sendikamız bakımından yetkili bulunmaktasınız.

2. Anatüzüğümüz uyarınca, tesbit edilen ve Kongreye katılması gereken deleğe sayısı 110 dur. Kongreyi izliyecek üyelerde nazara alınarak bu rakam 150 olarak kabul edilmelidir.

Diğer hususlar tarafımızdan aksatılmadan yerine getirilmektedir. Saygılarımızla.

Genel Başkan İbrahim Güzel — Genel Sekreter Tuncer

SENDİKAMIZ MİLLETLERARASI BASIN İŞÇİLERİ FEDERASYONUNA ÜYEDİR
ANGESCHLOSSEN DER INTERNATIONALEN GRAPHISCHEN FÖDERATION
AFFILIATED TO THE INTERNATIONAL GRAPHICAL FEDERATION

[16] Maden-İş Çalışma Grubu (2017), *Derinden Gelen Kökler*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları ve Birleşik Metal-İş ortak yayını, Cilt 1 s. 271.

SENDİKALAR ARASI DAYANIŞMA ANLAŞMASI (SADA)

Türkiye'de sendikalar, 274 ve 275 sayılı yasaların uygulanmaya başlamasından sonra daha açık ortaya çıkan çok önemli sorunlarla karşılaşmıştır.

Daha önce, İşçi Sendikalarına karşı birleşme zorunluluğu duymayan işverenler, derhal örgütlenmişler, işkolu işveren sendikaları ile işveren konfederasyonları kurmuşlardır. İşveren kuruluşları çok yeni olmasına rağmen kısa süre içinde örgütlenmek suretiyle, kuruluş, uzman kadroları ve Toplu Sözleşme temel ilkeleri bakımından işçi sendikaları karşısına büyük bir güç olarak çıkmışlardır. Diğer taraftan bu işveren kuruluşları, esasen sağ sol mücadelesinin yapılmakta olduğu bu günkü Türkiye ortamında, kanunların işçi çıkarına olan hükümlerini işverenler çıkarına değiştirme veya uygulatma çabalarını son derece geliştirmişlerdir.

İşçi sınıfı içerisinde bir takım emek sömürücüleri, çok müsait buldukları bugünkü ortam içinde sosyal ve ekonomik sorunlarımızın çözümü için değil, kişisel çıkarları için yeni yeni sendikalar kurmuşlar veya mevcutlardan bir kısmını ele geçirmişler, böylece işçinin gücün parçalamak için çalışan işverenlerin bu niyetine, bilerek veya bilmeyerek yardımcı çabalara girişmişlerdir. Bugün Türkiye'de işçi sendikalarının sayısı bilinmez hale gelmiştir. İlk bakışta Türk-İş'in çözümlemesi gerekli gibi görünen bu sorunlar karşısında, İşçi Sendikalarının her şeyi Türk-İş'ten bekleme anlayışı noktasından hareket ettikleri ve kendi kapısının önünü süpürür durumunda kaldıkları için, çözümlenmesi güç bu sorunlar önünde kendi güçlerini aşan kuvvetlerle mücadele etmek zorunluluğunda kalmışlar ve kalmaktadırlar.

Bu durumu göz önünde tutarak konuyu etraflıca görüşen, Türkiye Maden, Madeni Eşya ve Makina Sanayii İşçileri Sendikası (Türkiye Maden-İş Sendikası) adına Genel Başkan Kemal Türkler, Türkiye Basın Sanayii İşçileri Sendikası (Basın-İş) adına Genel Başkan İbrahim Güzelce, Türkiye Lastik , Kauçuk ve Plastik Sanayii İşçileri Sendikası (Lastik-İş) adına Genel Sekreter Kemal Ayav ve Türkiye Gıda Sanayii İşçileri Sendikası (Gıda-iş) adına Genel Başkan Kemal Nebioğlu, Sendikalar arasında daha güçlü bir dayanışma yapılması gerekliğini kararlaştırmışlar ve bu konuda aşağıdaki şekilde bir anlaşmaya varmışlardır.

ANLAŞMA

Madde: 1– Türkiye Maden-İş Sendikası, Basın-İş, Lastik-İş, Gıda-İş, İşçi Sendikaları tüzel kişiler olarak bu sendikalar arası Dayanışma Anlaşması (Kısa ismi SADA) yolu ile ve aşağıdaki maddelerde açıklanan konularda, kendileri arasında dayanışma yapmada karar birliğine varmışlardır.

Madde: 2– SADA, bu anlaşmaya imza koyan işçi Sendikaları arasında, örgütlenme, Eğitim, Toplu Sözleşme, Grev, Hukuk, Araştırma, Basın, Yayın gibi mesleki ve sendikal konularda maddi ve manevi güç birliğidir.

Madde: 3– SADA içindeki bir sendikanın, işçileri üye kaydetme veya sarı ve kendi işkolundaki diğer kuruluşlarla mücadele etme gibi örgütlenme çabalarında karşılaştıkları güçlükler, SADA içindeki sendikaların araç, eleman, teknik ve maddi olanakları ile her türlü gerekli güçleri birleştirilmek suretiyle giderilir.

Madde: 4– Toplu İş Sözleşmesinin her hangi bir döneminde karşılaşılan her hangi bir güçlük veya güçlükler SADA içindeki sendikaların bu konudaki her türlü olanağı birleştirilmek suretiyle giderilir.

Madde: 5– SADA içindeki sendikalardan her hangi birisi bir grev olayı ile karşılaştığı veya kararı aldığı takdirde, diğer sendikalara derhal bilgi verir. SADA içindeki Sendikalara bağlı işyerlerinde yapılan grevlerde, ilgili sendikanın gücünün yeterliğine bakılmaksızın, bütün sendikaların güçleri birleştirilir. Ve grev mücadelesi, her türlü birleşik olanaklarla maddi ve manevi olarak beraberce yapılır.

Madde: 6– SADA içindeki Sendikalar işçi eğitimi için uygulamakta oldukları konferans ve seminerlerden, birbirlerinden üye alıp vermek sureti ile birbirlerini yararlandırırlar ve Hoca, Konferans

veya seminer yeri, proğram, teksir işleri, film, projeksiyon ve Epidiyaskop makinası gibi hususlarda birbirlerine maddi teknik yardımlarda bulunurlar.

Madde: 7– SADA içindeki sendikalar, gazete, broşür, bülten ve kitap gibi yaptıkları eğitici yayınlar konusunda yardımlaşma yaparlar. Gazete ve haber bültenlerinde SADA haberlerine öncelikle yer verirler. Bu yayınlarından en az birer adet birbirlerinin Genel Merkez Bölge Temsilciliği ve Şube adreslerine gönderirler.

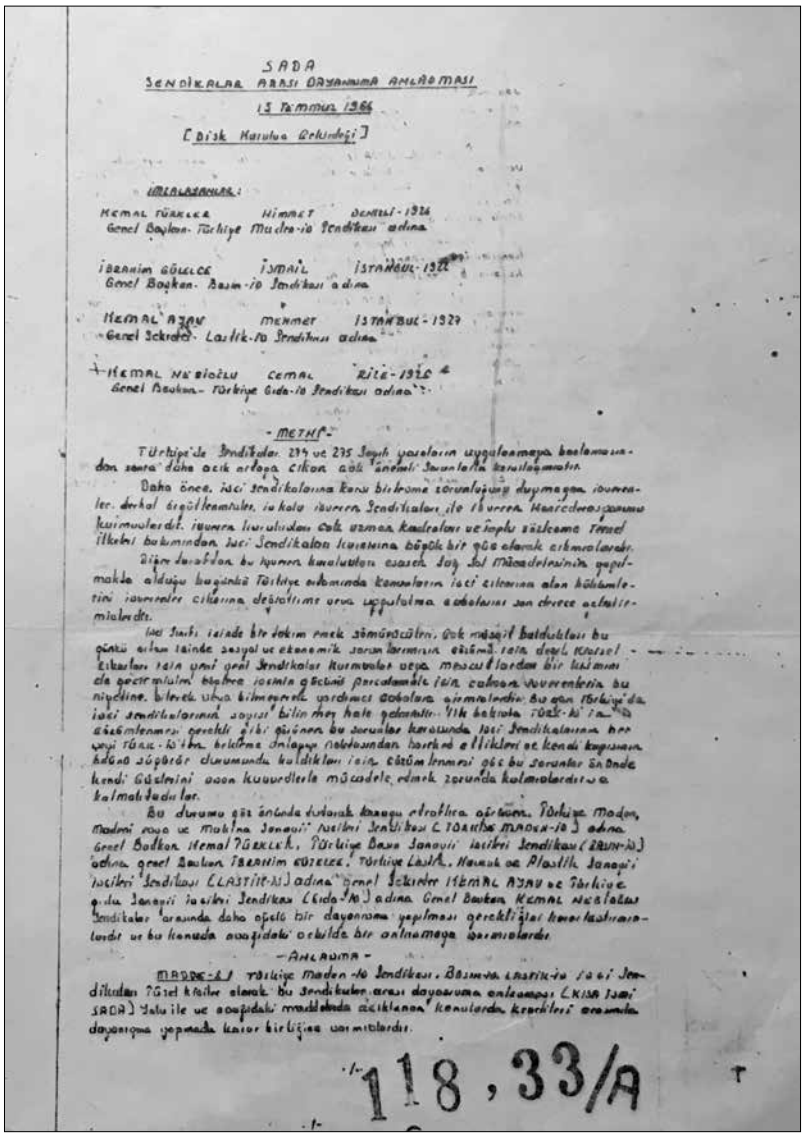
Madde: 8– SADA içindeki Sendikalar, karşılaştıkları Hukuki güçlükler karşısında birbirlerine fikir veya Avukat hizmeti bakımından gerekli yardımı yaparlar.

Madde: 9– SADA içindeki Sendikalardan bir veya birkaçının bu anlaşma metninde açıkça bahsi geçmemiş olmasına rağmen 274 ve 275 sayılı Kanunlarla, kendi Ana Tüzüklerinde gösterilen faaliyetlerin yapıldığı sırada güçlükle karşılaşmaları halinde dahi, SADA içindeki Sendikalar arasında, bu konuda iş ve güçbirliği yapılmak suretiyle güçlükler giderilir.

Madde: 10– SADA içindeki Sendikalar, Eğitim seminerlerinin programlarına SADA'nın mana ve ehemmiyeti konusunda Özel ders koymaya mecburdurlar. Konferans, Kongre, Yönetim Kurulu gibi her türlü toplantılarda, ilgili Sendika Yöneticileri SADA hakkında bilgi verirler.

Madde: 11– SADA içindeki Sendikaların üyeleri veya Yöneticileri arasında zaman zaman birlikte düzenlenecek toplantılar yolu ile sosyal ilişkiler geliştirilir ve birlikte Dayanışma bilincinin yaratılması, yaşatılması, geliştirilmesi mutlaka sağlanır.

Madde: 12– SADA içindeki Sendikalar, Temsilciler ve diğer üye işçilerle yapacakları toplantı veya Kongre gibi toplantılardan birbirlerini daha önceden haberdar ederler. Ve birbirlerinin bu çeşit toplantılarına yöneticiler olarak katılırlar. Bu toplantıya gelen diğer Sendika Yöneticilerine mutlaka söz verilir ve kendilerine konuşma yeteneği sağlanır. Birbirlerinin toplantısına giden yöneticiler, yaptıkları konuşmalarda SADA'nın anlam ve önemini, dayanışmanın ne olduğunu konuşmasına konu yapmaya ve ilgili Sendikanın güçlenmesini sağlayıcı yolda konuşmaya mecburdur.

SADA
SENDİKALAR ARASI DAYANIŞMA ANLAŞMASI
13 Temmuz 1966
[Disk Kuruluş Çekirdeği]

İMZALAYANLAR:

KEMAL TÜRKLER HİMMET DENİZLİ-1924
Genel Başkan- Türkiye Maden-İş Sendikası adına

İBRAHİM GÜLLÜCE İSMAİL İSTANBUL-1922
Genel Başkan- Basın-İş Sendikası adına

KEMAL AZAV MEHMET İSTANBUL-1929
Genel Sekreter- Lastik-İş Sendikası adına

KEMAL NEBİOĞLU CEMAL RİZE-1926
Genel Başkan- Türkiye Gıda-İş Sendikası adına

-METİN-

Türkiye'de Sendikalar 274 ve 275 Sayılı yasaların uygulanmaya başlanmasından sonra daha açık ortaya çıkan çok önemli sorunlarla karşılaşmaktadır.

Daha önce, işçi sendikalarına karşı birleşme görünüşünü duymayan işverenler, derhal örgütlenmeler, işkolu işverenleri Sendikaları ile işverenler Konfederasyonunu kurmuşlardır. İşveren kuruluşları çok uzman kadroları ve toplu sözleşme temel ilkeleri bulunmadan, işçi Sendikaları karşısına büyük bir güç olarak çıkmışlardır.

Bütün bunlardan bu işverenlerin kuruluşlarının esasen toplu sözleşmenin yapılmakta olduğu bugünkü Türkiye ekonomisinde kamuoyunun işçi çıkarının aleyhine bütünlüğünü işverenler çıkarına değiştirme oyununa başlamış olduklarını son derece açıklamaktadır.

İşçi Sınıfı, işinde bir dokum merkezi sömürücüleri, çok müşkül bulduğu bu günkü ortamlarında sosyal ve ekonomik sorunlarının çözümü için devlet kurumları - Kuruluşları için yeni genel Sendikalar kurmaları veya meslek kolları bazında işkolu esasına göre birleşmeleri için çalışma yöntemlerine bir değişiklik getirmeleri için yardımcı olmalarını bu gün Türkiye'de işçi sendikalarının sayısı bilinen her hale gelmiştir. Yıllık bakımda Türk-İş'in çözümlenmesi gerekli gibi görünen bu sorunlar karşısında işçi Sendikalarının her yeni Türk-İş'in birleşme önlemine rastlamasından bazı kişi ve ilkeleri ve kendi kapasitesinden doğan güçlükler durumunda kaldıkları için çözümlenmesi güç bu sorunları tek başına kendi güçlerini aşan kuvvetlerle mücadele etmek zorunda kalmamaları için kalmaktadırlar.

Bu durumu göz önünde tutarak karşı atılımları görüşen Türkiye Maden, Madeni eşya ve Makina Sanayii İşçileri Sendikası (TÜRK-İŞ'e bağlı) adına Genel Başkan İsmail TÜRKLER, Türkiye Basın Sanayii İşçileri Sendikası (TÜRK-İŞ'e bağlı) adına genel Başkan İBRAHİM GÜLLÜCE, Türkiye Lastik, Kauçuk ve Plastik Sanayii İşçileri Sendikası (LASTİK-İŞ'e bağlı) adına Genel Sekreter KEMAL AZAV ve Türkiye Gıda Sanayii İşçileri Sendikası (GIDA-İŞ'e bağlı) adına Genel Başkan KEMAL NEBİOĞLU Sendikalar arasında daha ileri bir dayanışma yapılması gerekliliğini hatırlatmalarından ve bu konuda aşağıdaki esaslar bir anlaşmaya varmışlardır.

-ANLAŞMA-

MADDE-1 Türkiye Maden-İş Sendikası, Basın-İş, Lastik-İş ve Gıda-İş Sendikaları (Özel Kişiler olarak bu Sendikalar arası dayanışma anlaşması (KISA İsmi SADA) Yolu ile ve aşağıdaki maddelerde açıklanan konularda karşılıklı arasında dayanışma yapmada kaynaşmış birleşmiş olmuşlardır.

118,33/A

SADA'nın özgün metni, DİSK Arşivi

Madde: 13– SADA içindeki Sendikalardan henüz gençlik kolu kurulmamış olanlar, en kısa süre içinde gençlik kollarını kurarlar ve gençlik kolları arasında müşterek çalışma proğramları düzenlenir ve uygulanır.

Madde: 14– SADA içindeki Sendikalar, birbirlerinin işkollarında kurulu hür Milletlerarası kuruluşlara üye olma, olumlu ilişkiler kurma konusunda birbirlerine yardımcı olurlar.

Madde: 15– Daha sonra SADA anlaşmasına ayni şartlarla imza koyan her hangi bir sendika, bu anlaşmaya o andan itibaren katılmış olur. SADA anlaşmasına katılacak Sendikanın daha önceden bu konuda Genel Yönetim Kurulundan, eğer Genel Yönetim Kurulu uzun süreli aralıklarla toplanmakta ise Genel Yürütme Kurulundan karar almış olması ve sendika adına SADA yı imzalayacak yetkilileri karar içinde belirtmiş olması şarttır. Ancak SADA ya katılmak isteyen Sendika, yukarıdaki şartları yerine getirdikten sonra katılma talebini, SADA İçindeki Sendikalardan birisinin Genel Başkanlığına yazılı olarak bildirir. Talebi alan Sendika Başkanlığı en geç, Beş iş günü içinde, SADA nın 17 inci maddesindeki hükme dayanarak sendikalar yetkililerini toplantıya çağırır. Yeni bir Sendikanın SADA ya katılması konusunda, SADA içindeki sendikaların tümünün muvafakati şarttır.

Yeni bir sendikanın SADA ya katılması konusundaki kararı ilgili sendikaya bu sendikanın talebini ilk bildirdiği sendika Genel başkanlığı yoluyla bildirilir. Bundan sonra yeni Sendika, SADA'yı imzalayarak birer kopyesini, SADA içindeki diğer sendikalara gönderir. Ve katılma işi tamamlanmış olur.

Madde: 16– SADA'yı imzalayan ve 1 inci maddede bahsi geçen Sendika yetkilileri, kendi sendikalarının ilk Genel Yürütme Kurulu ve Genel Yönetim Kurulu toplantılarına SADA yı gündem içinde sunmaya ve onay almaya mecburdurlar. Bu onay kararlarının tasdikli suretlerini birbirlerine yazılı olarak gönderirler.

Madde: 17– SADA içindeki Sendikaların yetkili liderleri, aralarından her hangi birisinin daveti ile toplanırlar. Önemli işçi sorunları, işçilerle doğrudan doğruya veya dolayısıyla ilgili Yurt ve Dünya olay ve sorunlarını görüşürler ve bu konuda müşterek faaliyetlerde bulunurlar. SADA ya katılma talebi olan yeni Sendikaların alınıp alınmaması da bu toplantıda kararlaştırılır.

Madde: 18– İş bu anlaşma, birinci maddede adı geçen Sendikaları temsilen, aşağıda imzaları bulunan yetkililerce imzaladığı andan itibaren yürürlüğe girmek üzere 15.Temmuz.1966 Cuma günü İstanbul'da Basın-İş Sendikasının Genel Merkez ofisinde imzalanmıştır. 15.Temmuz.1966

Not: Özgün metindeki yazım olduğu gibi korunmuştur.

Türkiye Maden-İş Sendikası Genel Başkanı	Basın-İş Genel Başkanı	Lastik-İş Genel Sekreteri	Gıda-İş Genel Başkanı
Kemal TÜRKLER	İbrahim GÜZELCE	Kemal AYAV	Kemal NEBİOĞLU
(İmza)	(İmza)	(İmza)	(İmza)

KURULUŞUN ÖYKÜSÜ

KURULUŞ HAZIRLIKLARI

SÜREYYA ALGÜL[1]

Türk-İş yönetiminin ihraç istekleri daha Onur Kurulu'nda görüşülmeden, sonradan DİSK kurucusu da olmuş olan Maden-İş, Basın-İş, Lastik-İş ve Gıda-İş sendikaları 15 Temmuz 1966'da SADA'yı imzaladı ve Kasım 1966'daki geçici ihraç kararlarının açıklandığı günlerde de DİSK'i kurmak için faaliyetlerini yoğunlaştırdı.

ARALIK 1966: ÖN HAZIRLIKLAR

DİSK'in kuruluş kararının ve adının yazıya döküldüğü tarih 14 Ocak 1967'dir. Bununla birlikte DİSK'in kuruluş çalışmalarının daha önce başladığı görülmektedir. Yeni bir konfederasyonun kuruluş çalışmalarına ilişkin yazışmalara 30 Aralık 1966 tarihinden itibaren rastlanmaktadır.

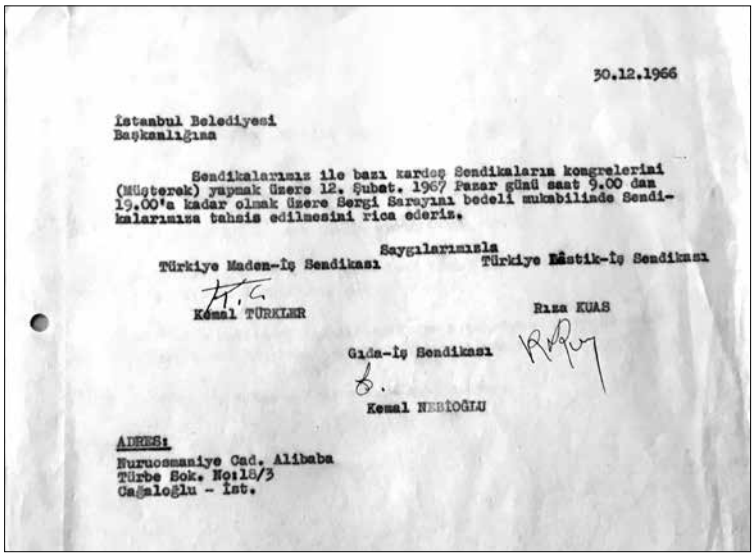

Kemal Türkler başkanlığında yapılan DİSK kuruluş hazırlık toplantılarından biri

DİSK Arşivi.

İstanbul Belediye Başkanlığı'na Kemal Türkler, Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu imzasıyla 30 Aralık 1966'da gönderilen bir yazıyla kuruluş kongresi için dönem içinde birçok benzer toplantıya ev sahipliği yapan Spor Sergi Sarayı istenmiştir: "Sendikamız ile bazı kardeş sendikaların kongrelerini (Müşterek) yapmak üzere 12 Şubat 1967 Pazar günü saat 9.00'dan 19.00'a kadar olmak üzere Sergi Sarayı'nın bedeli

[1] "Kuruluşun Öyküsü" bölümünde "Kuruluş Hazırlıkları" başlığı Süreyya Algül'ün [*Türkiye'de Sendika-Siyaset İlişkisi DİSK (1967-1975)* İstanbul: İletişim Yayınları, 2015] kitabında yer alan ilgili bölümden yararlanılarak Algül tarafından yeniden yazılmıştır. Ayrıca "Kuruluşun Öyküsü" bölümünde Algül'ün adı geçen eserinden yazarın izniyle birçok yerde yararlanılmıştır.

30.12.1966

İstanbul Belediyesi
Başkanlığına

Sendikalarımız ile bazı kardeş Sendikaların kongrelerini (Müşterek) yapmak üzere 12. Şubat. 1967 Pazar günü saat 9.00 dan 19.00'a kadar olmak üzere Sergi Sarayını bedeli mukabilinde Sendikalarımıza tahsis edilmesini rica ederiz.

Saygılarımızla

Türkiye Maden-İş Sendikası — Türkiye Lastik-İş Sendikası

Kemal TÜRKLER — Rıza KUAS

Gıda-İş Sendikası

Kemal NEBİOĞLU

ADRES:
Nuruosmaniye Cad. Alibaba
Türbe Sok. No:18/3
Cağaloğlu - İst.

DİSK'in kuruluş genel kurullarını yapmak üzere Spor Sergi Sarayı için (bugünkü Lütfi Kırdar Salonu) yapılan başvuru
TÜSTAV DİSK Arşivi.

mukabilinde sendikalarımıza tahsis edilmesini rica ederiz."[2] Bu talep DİSK'in görkemli bir kuruluş kongresi yapmak istediğini göstermektedir. Ancak Spor ve Sergi Sarayı'nın Mayıs 1967 tarihine kadar kapalı olması nedeniyle kuruluş kongresi Spor ve Sergi Sarayı'nda yapılamamıştır.

DİSK'in kuruluş çalışmaları 1966 Aralık ayı sonundan başlayarak bir dizi toplantı sonucunda gerçekleşti. Kuruluş için kritik önem taşıyan toplantılar 31 Aralık 1966, 14 Ocak 1967 ve 30-31 Ocak 1967 tarihlerinde yapıldı. Bu toplantılara daha sonra kurucu olan beş sendika dışında çok sayıda sendika katıldı. Daha sonra kurucular arasında yer almayan bu sendikacıların bazıları sendikalarını temsilen kuruluş çalışmaları için önemli işler yapan komitelerde görev aldı.

Yeni bir konfederasyon kararının yazıya döküldüğü ilk toplantı 31 Aralık 1966 tarihlidir. Bu toplantı ile kayıt altına alınan kararları içeren metnin altında, Lastik-İş Başkanı Rıza Kuas, Maden-İş Başkan Vekili Şinasi Kaya, Tekstil Genel Başkanı Rıza Güven ve Basın-İş Genel Sekreteri Ehliiman Tuncer'in imzaları göze çarpmaktadır. DİSK'in kuruluş beyannamesini hazırlayacak komisyon üyelerini de belirleyen söz konusu metin şöyledir:[3]

> "Konfederasyon Kararları:
>
> 1-a- Kemal Türkler
>
> b- İbrahim Güzelce
>
> c- Kemal Sülker'den kurulu bir komisyon en geç 14.1.1967 tarihine kadar konfederasyon kuruluş beyannamesini hazırlayacaklardır.
>
> 2- Kendilerine tüzük taslağı verilen teşekküller tüzüğü tetkik edip en geç 14.1.1967 tarihinde tüzüğe son şeklini vermek üzere toplanacaklardır.
>
> 3- 14.1.1967'de Konfederasyon kuruculuğu ve üyeliği için bütün sendikalar SADA Genel Sekreterliği'nce davet edilerek Maden-İş toplantı salonunda toplantı yapılmasına,
>
> 4- Konfederasyon yeri, kadrosu mefruşatı ve demirbaşı hakkında görüşmelerin yapılmasına,
>
> 5- Kongre yerinin, Spor Sergi Sarayı tutulamadığı için seçilen komisyonca en geç 12 Şubat için yapılacak kongrelere diğer müsait bir salonun hazır bulundurulmasına."

Görüldüğü gibi SADA, genel sekreterlikçe yürütülmekte olan çalışmalara atıfta bulunularak kurucular tarafından yeni konfederasyonun kuruluş çalışmalarını yürüten organ olarak takdim edilmekte, katılacaklara da bir bakıma yeni konfederasyonun kurucu öğesinin SADA olduğu gösterilmiş olmaktadır. Metinden ayrıca tüzük taslağının 31 Aralık 1966 tarihinden daha önce hazırlandığı anlaşılmaktadır.

[2] DİSK'i kuracak sendikaların müşterek kuruluş kongrelerinin Sergi Sarayı'nda toplanması için Kemal Türkler, Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu imzasıyla İstanbul Belediyesi'ne yazılan talep yazısı (tek sayfa), 30 Aralık 1966, TÜSTAV DİSK Arşivi.

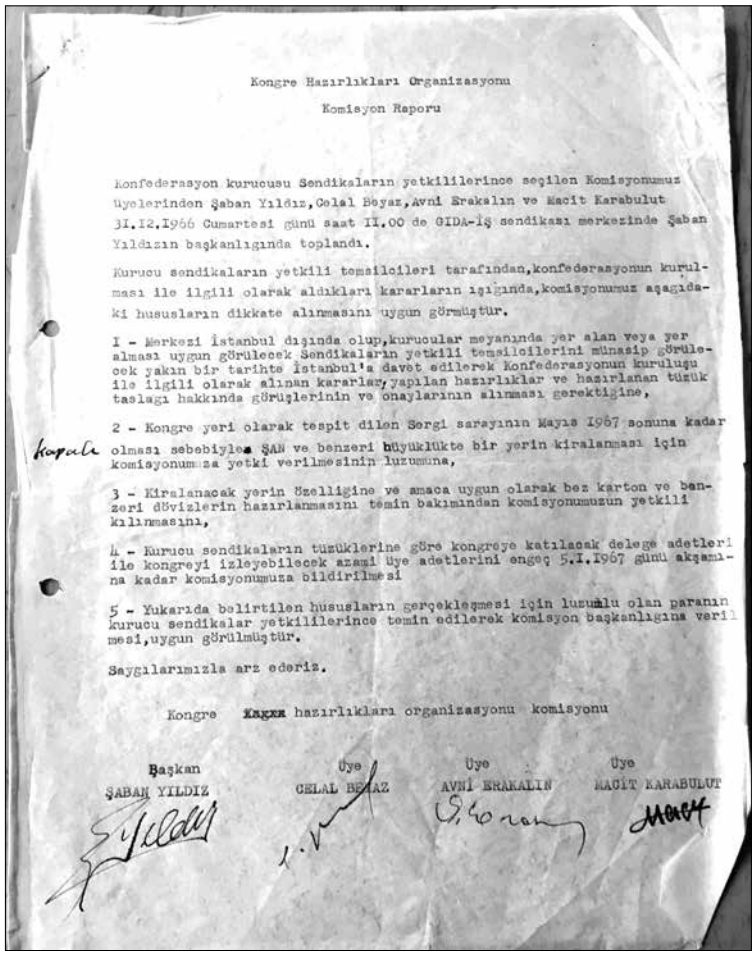
[3] 31 Aralık 1966 tarihli "Konfederasyon kararları başlığını taşıyan, Rıza Kuas, Şinasi Kaya, Rıza Güven ve Ehliiman Tuncer imzalı metin (tek sayfa), TÜSTAV DİSK Arşivi.

Bu karara paralel olarak 31 Aralık'ta, aynı gün veya daha önce kurulduğu anlaşılan bir başka komisyonunsa beş maddelik bir rapor hazırladığı görülmektedir. Şaban Yıldız, Celal Beyaz, Avni Erakalın ve Macit Karabulut'tan oluşan komisyonca hazırlanan "Kongre Hazırlıkları Organizasyonu Komisyon Raporu" ile söz konusu komisyon, kongrenin toplanacağı yerin belirlenmesi, hazırlanacak karton ve bez dövizler ile diğer masraflar için kendisine yetki, giderler için de ödenek verilmesini, kurucu sendikaların kaç delegeyle kongreye katılacaklarını kendisine bildirmesini istemektedir.

Komisyon ayrıca, "merkezi İstanbul dışında olup kurucular meyanında yer alan veya yer alması uygun görülecek" sendika yetkililerinin en kısa zamanda İstanbul'a davet edilerek alınan kararlar, tüzük taslağı ve hazırlıklar hakkında bilgilendirilmelerini, onay ve görüşlerinin alınmasını önermektedir.[4] Komisyonun isteğine uygun olarak bazı sendikaların delege sayılarını bildirmeye başladıkları göze çarpmaktadır. Örneğin Basın-İş'ten SADA Genel Sekreterliği'ne 9 Ocak'ta gönderilen yazıda, delege sayısının 110 olduğu bildirilmekte ancak kongreyi izlemek isteyen üyelerle birlikte katılacakların 150 olarak kabul edilmesi istenmektedir. Gıda-İş ise delege sayısını 150 olarak bildirmektedir. [5]

Ancak her ne kadar kuruluş çalışmalarında başka sendikacılar da bulunsa da DİSK'in kuruluş kararının alınacağı toplantıya kimlerin katılacağını, SADA'yı oluşturan dört sendika liderinin kendi içlerinde belirlemeye çalıştıkları görülmektedir. Nitekim 2 Ocak 1967 tarihli el yazısıyla yazılmış "YETKİ BELGESİ" başlıklı bir metinde, Kemal Nebioğlu ve Rıza Kuas'ın, Kemal Türkler ve İbrahim Güzelce'yi, belirlenecek sendikaları davet etmek için yetkili kıldığı şu sözlerle ifade edilmektedir: (Metin içinde yıl bilgisi yanlışlıkla 1966 olarak yazılmıştır:[6])

> "Aşağıda imzası bulunan biz SADA mensupları işbu yetki belgesi altında

Kongre Hazırlıkları Organizasyon Komisyonu Raporu

Kongre Hazırlıkları Organizasyonu

Komisyon Raporu

Konfederasyon kurucusu Sendikaların yetkililerince seçilen Komisyonumuz üyelerinden Şaban Yıldız, Celal Beyaz, Avni Erakalın ve Macit Karabulut 31.12.1966 Cumartesi günü saat 11.00 de GIDA-İŞ sendikası merkezinde Şaban Yıldızın başkanlığında toplandı.

Kurucu sendikaların yetkili temsilcileri tarafından, konfederasyonun kurulması ile ilgili olarak aldıkları kararların ışığında, komisyonumuz aşağıdaki hususların dikkate alınmasını uygun görmüştür.

1 - Merkezi İstanbul dışında olup, kurucular meyanında yer alan veya yer alması uygun görülecek Sendikaların yetkili temsilcilerini münasip görülecek yakın bir tarihte İstanbul'a davet edilerek konfederasyonun kuruluşu ile ilgili olarak alınan kararlar, yapılan hazırlıklar ve hazırlanan tüzük taslağı hakkında görüşlerinin ve onaylarının alınması gerektiğine,

2 - Kongre yeri olarak tespit dilen Sergi sarayının Mayıs 1967 sonuna kadar kapalı olması sebebiyle a ŞAN ve benzeri büyüklükte bir yerin kiralanması için komisyonumuza yetki verilmesinin lüzumuna,

3 - Kiralanacak yerin özelliğine ve amaca uygun olarak bez karton ve benzeri dövizlerin hazırlanmasını temin bakımından komisyonumuzun yetkili kılınmasını,

4 - Kurucu sendikaların tüzüklerine göre kongreye katılacak delege adetleri ile kongreyi izleyebilecek azami üye adetlerini engeç 5.I.1967 günü akşamına kadar komisyonumuza bildirilmesi

5 - Yukarıda belirtilen hususların gerçekleşmesi için lüzumlu olan paranın kurucu sendikalar yetkililerince temin edilerek komisyon başkanlığına verilmesi, uygun görülmüştür.

Saygılarımızla arz ederiz.

Kongre Kaçkar hazırlıkları organizasyonu komisyonu

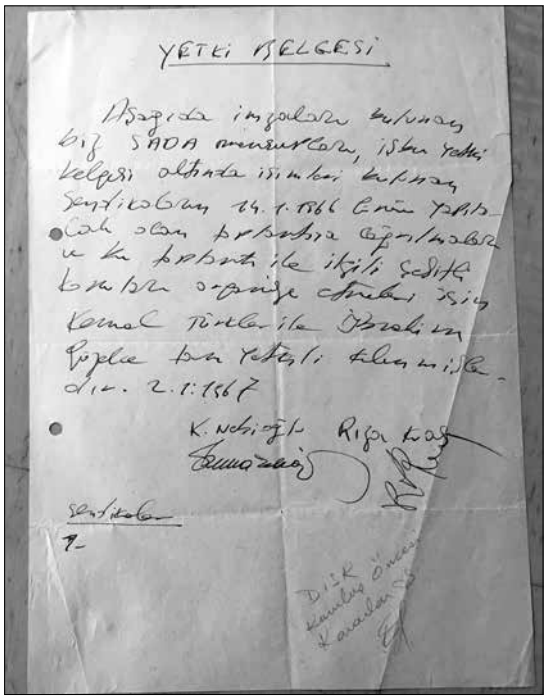
Başkan ŞABAN YILDIZ — Üye CELAL BEYAZ — Üye AVNİ ERAKALIN — Üye MACİT KARABULUT

Kongre Hazırlıkları Organizasyon Komisyonu Raporu
TÜSTAV DİSK Arşivi

[4] Şaban Yıldız, Celal Beyaz, Avni Erakalın ve Macit Karabulut imzalı, Kongre Hazırlıkları Komisyon Raporu (tek sayfa), 31 Aralık 1966, TÜSTAV DİSK Arşivi.

[5] Basın-İş'ten SADA Genel Sekreterliği'ne gönderilen ve delege sayılarını bildiren 1705 sayılı antetli yazı, 9 Ocak 1967, TÜSTAV DİSK Arşivi; Gıda-İş'ten Kongre Hazırlıkları Komisyon Başkanlığına gönderilen ve delege sayılarını bildiren 967-861 sayılı antetli yazı, 3 Ocak 1967, TÜSTAV DİSK Arşivi.

[6] DİSK'in kuruluş kararının alınacağı toplantıya çağrılacakların belirlenmesinde Kemal Türkler ve İbrahim Güzelce'yi yetkili kılan, Kemal Nebioğlu ve Rıza Kuas imzalı "YETKİ BELGESİ" başlıklı metin (el yazılı, tek sayfa), 2 Ocak 1967, TÜSTAV DİSK Arşivi.

YETKİ BELGESİ

Aşağıda imzaları bulunan bir SADA mensupları, işbu yetki belgesi altında isimleri bulunan sendikaların 14.1.1966 Cuma günü yapılacak olan toplantıya çağrılmaları ve bu toplantı ile ilgili çeşitli konuları organize etmeleri için Kemal Türkler ve İbrahim Güzelce tam yetkili kılınmışlardır. 2.1.1967

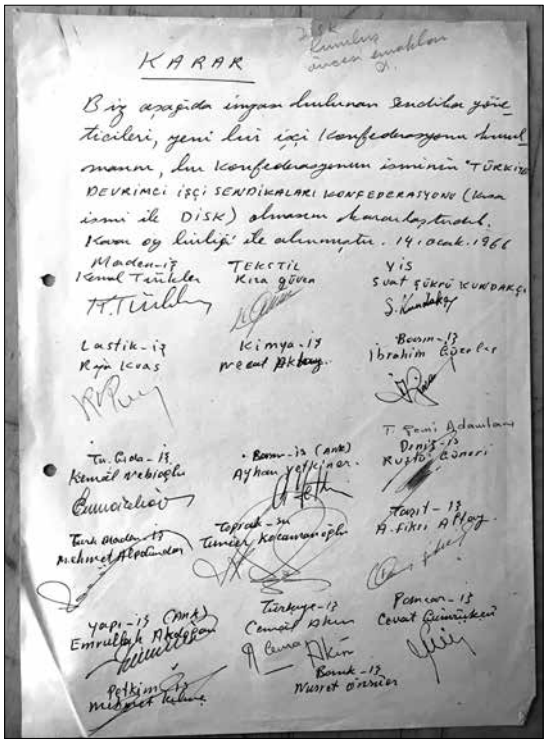
K. Nebioğlu Rıza Kuas

Sendikalar

1-

DİSK Kuruluş Kararları

TÜSTAV DİSK Arşivi

KARAR

Biz aşağıda imzası bulunan sendika yöneticileri, yeni bir işçi konfederasyonu kurulmasının, bu konfederasyonun isminin "TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU (kısa ismi ile DİSK) olmasının kararlaştırıldığını, tam oy birliği ile alınmıştır. 14 Ocak 1966

Maden-İş Kemal Türkler

Tekstil Rıza Güven

YİS Suat Şükrü Kundakçı

Lastik-İş Rıza Kuas

Kimya-İş Necat Akbay

Basın-İş İbrahim Güzelce

Gıda-İş Kemal Nebioğlu

Basın-İş (Ank) Ayhan Yetkiner

Türkiye Gemi Adamları Denizciler Rüştü Güneri

Toprak-Su Tuncer Kocamanoğlu

Taşıt-İş A. Fikri Altay

Türk Maden-İş Mehmet Alpdündar

Yapı-İş (Ank) Emrullah Akdoğan

Türkiye-İş Cevat Gürsoy

Pancar-İş Cevat Gürsoy

Petkim-İş Mehmet Kılınç

Banka-İş Nusret Öztürk

TÜSTAV DİSK Arşivi

Not: Her iki belgede de yıl yanlışlıkla 1966 olarak yer almaktadır. Doğrusu 1967'dir.

isimleri bulunan sendikaların 14.1.1966 [1967] günü yapılacak olan toplantıya çağrılmaları ve bu toplantı ile ilgili çeşitli konuları organize etmeleri için Kemal Türkler ve İbrahim Güzelce tam yetkili kılınmışlardır."

Yetki Belgesi'nde adları bulunması gereken bölümde sendikaların isimleri yoktur. Belgenin altında "Sendikalar" başlığı açılarak "1." ibaresi konmuş ancak sendika ismi belirtilmeden bırakılmıştır.

Bu arada, SADA üyelerinin kimleri kuruluş toplantısına çağıracaklarını belirlemeye çalıştıkları günlerde, Turizm-İş sendikasının 11 Ocak 1967'de Yönetim Kurulu'nu toplayarak, "yeni bir konfederasyon kurulmasına, bu kuruluşun hazırlık çalışmalarına kurucu olarak" katılmak üzere genel başkan ve yoksa genel sekreterin sendikanın "muvafakatini" iletmesine karar verdiği görülmektedir. Söz konusu sendikanın Başkanı ise, eski Türk-İş Başkanı ve daha önemlisi TİP'in kurulduğu günlerde CHP'nin yayın organı durumundaki Ulus gazetesinde yeni bir işçi partisinin kurulmasına gerek olmadığı yönünde bir yazı yazan İsmail İnan'dır.[7] Anlaşıldığı kadarıyla Turizm-İş, DİSK'in kuruluş çalışmalarına katılmak istemiş ancak adı geçen sendika kuruluş toplantılarında yer almadığı gibi kuruluş kararında da imzacı olmamıştır. Turizm-İş kuruluş sırasında değil kuruluş sonrası ilk üyelik kabulleri ile DİSK'e katılacaktır.

KARAR GÜNÜ: 14 OCAK 1967

DİSK'in fiilen kurulduğu tarih 14 Ocak 1967 günüdür. 31 Aralık 1966 tarihli toplantıda alınan kararda yer aldığı gibi kuruluş toplantısı 14 Ocak 1967 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Toplantıya katılan 17 sendika ve temsilcileri imza sırasıyla şunlardır: Maden-İş (Kemal Türkler), Tekstil (Rıza Güven), YİS (Suat Şükrü Kundakçı), Lastik-İş (Rıza Kuas), Kimya-İş (Necat Akbay), Basın-İş (İbrahim Güzelce), Gıda-İş (Kemal Nebioğlu), Basın-İş (Ankara) (Ayhan Yetkiner), Türkiye Gemi Adamları Deniz-İş (Rüştü Güneri), Türk Maden-İş (Zonguldak) (Mehmet Alpdündar), Toprak-Su (Tuncer Kocamanoğlu), Taşıt-İş (A. Fikri Altay), Yapı-İş (Ankara) (Emrullah Akdoğan), Türkiye- İş

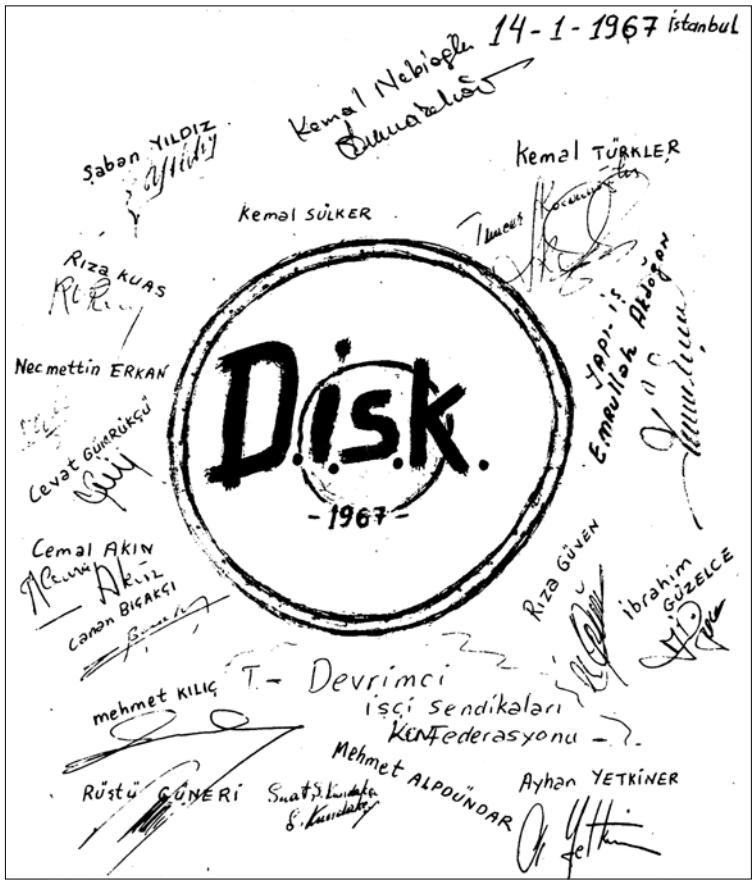
[7] Turizm-İş Yönetim Kurulu'nun aldığı, 11 Ocak 1967 Tarih ve 28 No.lu, yeni bir konfederasyon kurma çalışması yapılmasına ve genel başkana, yoksa, genel sekretere yetki veren karar, TÜSTAV DİSK Arşivi.

(Cemal Akın), Pancar-İş (Cevat Gümrükçü), Petkim-İş (Mehmet Kılınç) ve Bank-İş (Nusret Önsüer). El yazısı karar metninde adı olmasına karşın Kimya-İş'i temsilen Necat Akbay'ın imzası yoktur. Ancak toplantı sonunda yayımlanan Ortak Bildiri Kimya-İş adına imzalanmıştır.

Toplantıda Alpdündar kurulacak konfederasyonun adının *Demokratik Toplumcu Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu* olmasını önermiş ancak Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (kısa ismi ile DİSK) adında oy birliği ile karar kılınmıştır. Türkiye ifadesi DİSK'in açık adında kuruluşundan itibaren yer almıştır. Toplantıda DİSK'in kurulmasına ilişkin olarak verilen karar "KARAR" başlığı altında imzaya açılmıştır. Söz konusu karar metni şöyledir:[8]

> "KARAR
>
> Biz aşağıda imzası bulunan sendika yöneticileri, yeni bir işçi konfederasyonu kurulmasını, bu konfederasyonun isminin "TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU (kısa ismi ile DİSK) olmasını kararlaştırdık. Karar oy birliği ile alınmıştır. 14 Ocak 1966 [1967]."

Kararın altında toplantıya katılan ve yukarıda isimleri yer alan 17 sendikayı temsilen sendika yöneticilerinin isimleri yer almaktadır. Metinde sehven 1966 ibaresi yer almaktadır. DİSK'in kuruluş kararının alındığı 14 Ocak 1967'de "Hukuken Kuruluş Tarihine kadar geçecek süre içinde" çalışacak bir de komite kurulmasına karar verilmiştir. Söz konusu karar ve komitenin oluşturulma gerekçesi şöyle ifade edilmektedir:[9]

DİSK'in kuruluşunu sembolize eden belge, TÜSTAV DİSK Arşivi

"KARAR

DİSK'in karşısında olanlar tarafından DİSK'e karşı açılacak mücadeleye cevap vermek,

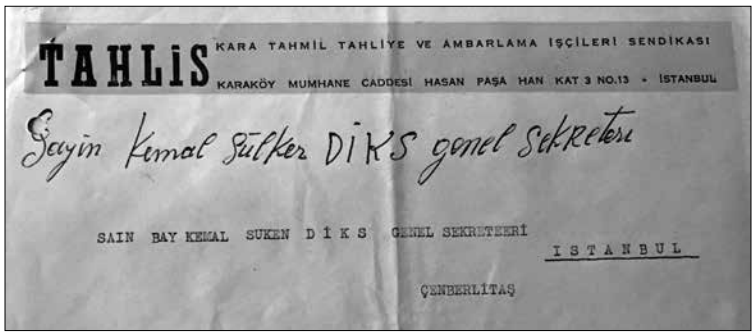
Kuruluş beyannamesi ile Ana Tüzüğü bu kurulun (aşağıda imzaları bulunanların) görüşmeleri ışığında hazırlattırmak,

DİSK'in yayın organı hususunda gerekli araştırmayı yaptırmak,

Ve DİSK'in kuruluşu ile ilgili her hususta görevli ve yetkili olmak konusunda, Kemal Türkler, İbrahim Güzelce ve Necat Akbay'dan kurulu bir komite kurulmasına ve bu kurulumuz adına yukarıdaki gerekli çalışmaları yapacak bu komitenin getirdiği neticeleri görüşüp kesin karara bağlamak üzere aşağıda imzaları bulunan bizlerden müteşekkil kurulumuzun 30 Ocak 1967 Pazartesi günü saat 10:00'da Lastik-İş İstanbul Şubesi salonunda (aynı yerde) tekrar toplanmasına biz aşağıda imzaları bulunanlarca karar verildi."

[8] DİSK'in kurulma kararının alındığı toplantıda imzaya açılan "KARAR" başlıklı metin (el yazılı-tek sayfa), 14 Ocak 1967, TÜSTAV DİSK Arşivi.

[9] DİSK'in Hukuken Kuruluş Tarihine kadar geçecek süre içinde yapılacaklar için komite kurulmasına ilişkin "KARAR" başlıklı metin, (el yazılı, iki sayfa), 14 Ocak 1967, TÜSTAV DİSK Arşivi.

TAHLİS KARA TAHMİL TAHLİYE VE AMBARLAMA İŞÇİLERİ SENDİKASI
KARAKÖY MUMHANE CADDESİ HASAN PAŞA HAN KAT 3 NO.13 - İSTANBUL

Sayın Kemal Sülker DİKS genel Sekreteri

SAIN BAY KEMAL SUKEN DİKS GENEL SEKRETERİ
İSTANBUL
ÇENBERLİTAŞ

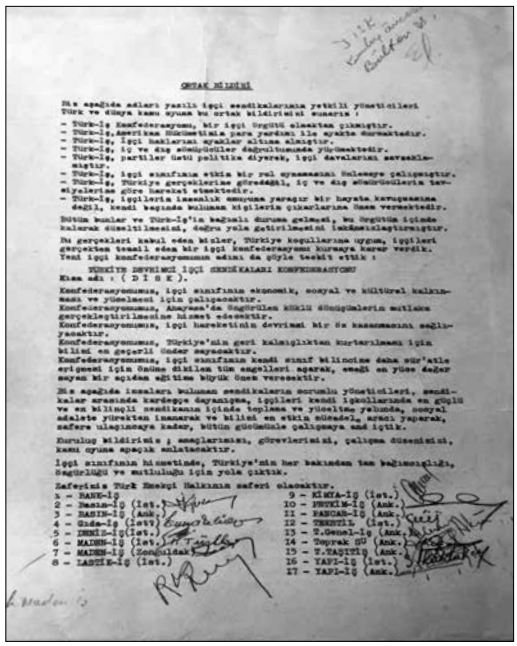
▼ "DİKS"

DİSK'in kurulmasından sonra, işçiler arasında telaffuz edilmesindeki zorluk nedeniyle DİSK yerine çoğu kez "DİKS" olarak telaffuz edildiği bilinmektedir. İşçilerin günlük konuşmalarındaki "DİKS" telaffuzuna kuruluş sırasında ve sonrasına kimi kararlarda ve yazışmalarda da rastlandığı görülmektedir.

TÜSTAV DİSK Arşivi.

Komite kararında, DİSK kuruluş kararında isimleri bulunmasına karşın imzaları bulunmayanlardan Necat Akbay'ın imzasını attığı görülmektedir. Ancak bu kez de Nusret Önsüer ile birlikte Taşıt-İş'ten Fikri Altay, Tekstil'den Rıza Güven ve Bank-İş'ten Ayhan Yetkiner'in imzaları metinde yoktur. Komitenin kuruluş beyannamesi için görevlendirilmesi, daha önce 31 Aralık'ta bu iş için de görevlendirilen Kemal Türkler, İbrahim Güzelce ve Kemal Sülker'in bu görevi tamamlayamadıklarını göstermektedir. Komite kurulması kararı iki açıdan dikkat çekicidir. İlk olarak kurucular kendilerini zor bir mücadelenin

14 Ocak 1967 toplantısında kabul edilen ve 17 sendika tarafından imzalanan ortak bildiri, TÜSTAV DİSK Arşivi.

ORTAK BİLDİRİ

Bir aşağıda adları yazılı işçi sendikalarımızın yetkili yöneticileri Türk ve dünya kamuoyuna bu ortak bildirimizi veriyoruz :

- Türk-İş Konfederasyonu, bir işçi örgütü olmaktan çıkmıştır.
- Türk-İş, Amerikan Hükümetinin para yardımı ile ayakta durmaktadır.
- Türk-İş, işçi haklarının aşağısında bir tutum almıştır.
- Türk-İş, iç ve dış sömürücüler doğrultusunda yürümektedir.
- Türk-İş, partiler üstü politika diyerek, işçi davalarını savsaklamıştır.
- Türk-İş, işçi sınıfının etkin bir rol oynamasını önlemeye çalışmıştır.
- Türk-İş, Türkiye gerçeklerine göre değil, iç ve dış sömürücülerin tavsiyelerine göre hareket etmektedir.
- Türk-İş, işçilerin insanlık onurunun yaygın bir hayata kavuşmasına değil, kendi başında bulunan kişilerin çıkarlarına önem vermektedir.

Bütün bunlar ve Türk-İş'in bağımlı durumu gelecek, bu örgütün içinde kalarak düzeltilmesini, doğru yola getirilmesini imkânsızlaştırmıştır.

Bu gerçekleri kabul eden biz, Türkiye koşullarına uygun, işçileri gerçekten temsil eden bir işçi konfederasyonu kurmaya karar verdik. Yeni işçi konfederasyonunun adını da şöyle tespit ettik :

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU
Kısa adı : (D İ S K).

Konfederasyonumuz, işçi sınıfının ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasını ve yükselmesi için çalışacaktır.
Konfederasyonumuz, Amerika'da Sağlanan KÖRÜ düşüncelerin mutlaka gerçekleştirilmesine hizmet edecektir.
Konfederasyonumuz, işçi hareketinin devrimci bir öz kazanmasını sağlıyacaktır.
Konfederasyonumuz, Türkiye'nin geri kalmışlıktan kurtarılması için bilimi en geçerli kaynak sayacaktır.
Konfederasyonumuz, işçi sınıfının kendi sınıf bilincine daha süratle erişmesi için önüne dikilen tüm engelleri aşarak, emeği en yüce değer sayan bir açıdan eğitime büyük önem verecektir.

Biz aşağıda isimleri bulunan sendikaların sorumlu yöneticileri, sendikalar arasında kardeşçe dayanışma, işçileri kendi içlerinde en güçlü ve en bilinçli sendikanın içinde toplama ve yükseltme yolunda, sosyal adalete yürekten inanmak ve bilimi en etkin silahımız sayıp yaparak, sefere ulaşıncaya kadar, bütün gücümüzle çalışmaya söz içtik.

Kuruluş bildirimiz ; amaçlarımızın, görevlerimizi, çalışma düzenimizi, kısa oyuna sığacak sonuçlardır.

İşçi sınıfının hizmetinde, Türkiye'nin her bakımdan tam bağımsızlığı, özgürlüğü ve mutluluğu için yola çıktık.

Zaferimiz Türk Emekçi Halkının zaferi olacaktır.

1 - HAVA-İş
2 - Banka-İş (İst.)
3 - BASIN-İş (Ank.)
4 - Gıda-İş (İst.)
5 - İNŞAAT-İş (İst.)
6 - MADEN-İş (İst.)
7 - MADEN-İş (Zonguldak)
8 - LASTİK-İş (İst.)
9 - KİMYA-İş (İst.)
10 - PETROL-İş (Ank.)
11 - PAMUK-İş (Ank.)
12 - TEKSTİL (İst.)
13 - T.Demir-İş (Ank.)
14 - Toprak SU (Ank.)
15 - T.TAŞITÇI (Ank.)
16 - YAPI-İş (İst.)
17 - YAPI-İş (Ank.)

beklediğinin farkında olarak sistemli ve hazırlıklı olma çabasındadırlar ve zaman kaybederlerse çalışmalarının sekteye uğratılacağının farkındadırlar. İkinci olarak SADA üyeleri dışında Necat Akbay'ın da oldukça önemli işler ifa edecek komitenin üyesi olması, SADA üyelerinin DİSK'i sadece kendilerinden oluşan bir grupla kurmayı düşünmediklerini en azından Kimya-İş'in de DİSK'in kurucusu olmasını arzuladıklarını göstermektedir.

14 Ocak 1967 tarihinde toplanan ve Mehmet Alpdündar, Kemal Nebioğlu, Mehmet Kılınç ve Rüştü Güneri'den oluşan bir başka komisyon, "DİSK ismi altında fiilen bir konfederasyon" kurmuş olan sendikaların, "tarih önünde" ve Konfederasyon'un hukuki yapısı içerisinde mutlaka yer alarak tüzüğe geçeceklerini belirtmekte ve "işin ehemmiyeti" dolayısıyla, 15 Şubat'a kadar kongrelerini yapanların Konfederasyon tüzüğünü yetkili makamlara vermesini istemektedir.[10]

Toplantıda alınan bir diğer karar ile kongre yapacak durumda olan sendikalarla konfederasyonun kurulmasına diğer sendikaların da peyderpey kongre yapmak suretiyle iltihak etmesine karar verildi.

DİSK'in kuruluş kararının alındığı ve tüzel kişilik kazanmasına kadar yapılacaklar için komite ve komisyonların kurulduğu 14 Ocak toplantısından hemen sonraki gün, imzacı sendikalarca imzalanan ortak bildiri basına verilmiştir. Bildirinin altında alfabetik sırayla 14 Ocak 1967 toplantısına katılan sendikaların adları ve

[10] Mehmet Alpdündar, Kemal Nebioğlu, Mehmet Kılınç ve Rüştü Güneri'den oluşan komisyon tarafından kaleme alınan üç maddelik karar metni (el yazılı-iki sayfa), 14 Ocak 1967, TÜSTAV DİSK Arşivi

14 OCAK 1967 ORTAK BİLDİRİSİ

ORTAK BİLDİRİ

Biz aşağıda adları yazılı işçi sendikalarının yetkili yöneticileri Türk ve dünya kamu oyuna bu ortak bildirimizi sunarız:

- Türk-İş Konfederasyonu bir işçi örgütü olmaktan çıkmıştır.

- Türk-İş, Amerikan Hükümetinin para yardımı ile ayakta durmaktadır.

- Türk-İş, işçi haklarını ayaklar altına almıştır.

- Türk-İş, iç ve dış sömürücüler doğrultusunda yürümektedir.

- Türk-İş, partiler üstü politika diyerek işçi davalarını savsaklamıştır.

- Türk-İş, işçi sınıfının etkin bir rol oynamasını engellemeye çalışmıştır.

- Türk-İş, Türkiye gerçeklerine göre değil, iç ve dış sömürücülerin tavsiyelerine göre hareket etmektedir.

- Türk-İş, işçilerin insanlık onuruna yaraşır bir hayata kavuşmasına değil, kendi başında bulunan kişilerin çıkarlarına önem vermektedir.

Bütün bunlar ve Türk-İş'in bağımlı duruma gelmesi, bu örgütün içinde kalarak düzeltilmesini, doğru yola getirilmesini imkansızlaştırmıştır.

Bu gerçekleri kabul eden bizler, Türkiye koşullarına uygun, işçileri gerçekten temsil eden bir işçi konfederasyonu kurmaya karar verdik. Yeni işçi konfederasyonumuzun adını da şöyle tesbit ettik:

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

- Kısa adı: (DİSK).

- Konfederasyonumuz, işçi sınıfının ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınması ve yücelmesi için çalışacaktır.

- Konfederasyonumuz, Anayasa'da öngörülen köklü dönüşümlerin mutlaka gerçekleştirilmesine hizmet edecektir.

- Konfederasyonumuz, işçi hareketinin devrimci bir öz kazanmasını sağlayacaktır.

- Konfederasyonumuz, Türkiye'nin geri kalmışlıktan kurtarılması için bilimi en geçerli önder sayacaktır.

- Konfederasyonumuz, işçi sınıfının kendi sınıf bilincine daha sür'atle erişmesi için önüne dikilen tüm engelleri aşarak, emeği en yüce değer sayan bir açıdan eğitime büyük önem verecektir.

- Biz aşağıda imzaları bulunan sendikaların sorumlu yöneticileri, sendikalar arasında kardeşçe dayanışma, işçileri kendi işkollarında en güçlü ve bilinçli sendikanın içinde toplama ve yüceltme yolunda, sosyal adalete yürekten inanarak ve bilimi en etkin mücadele aracı yaparak, zafere ulaşıncaya kadar, bütün gücümüzle çalışmaya and içtik.

- Kuruluş bildirimiz; amaçlarımızı, görevlerimizi, çalışma düzenimizi, kamu oyuna apaçık anlatacaktır.

- İşçi sınıfının hizmetinde, Türkiye'nin her bakımdan tam bağımsızlığı, özgürlüğü ve mutluluğu için yola çıktık.

- Zaferimiz Türk Emekçi Halkının zaferi olacaktır.

1-BANK-İŞ

2-BASIN-İŞ (İst)

3-BASIN-İŞ (Ank)

4-GIDA-İŞ (İst)

5-DENİZ-İŞ (İst)

6-MADEN-İŞ (İst)

7-MADEN-İŞ (Zonguldak)

8-LASTİK-İŞ (İst.)

9-KİMYA-İŞ (İst)

10-PETKİM-İŞ (Ank.)

11-PANCAR-İŞ (Ank.)

12-TEKSTİL (İst)

13- T. GENEL-İŞ (Ank.)

14-TOPRAK-SU (Ank.)

15-T. TAŞIT-İŞ (Ank.)

16-YAPI-İŞ (İst.)

17-YAPI-İŞ (Ank.)

Kaynak: TÜSTAV DİSK Arşivi

yetkili imzalar yer almaktadır. Ortak bildiride sendikaların genel merkezlerinin nerede olduğu da belirtilmiştir.

Ortak bildiri metni Türk-İş'e yönelik sert eleştiriler içermektedir. Türk-İş'e, bir işçi örgütü olmaktan çıktığı, işçi sınıfının etkin olmaya çalışmasını engellediği, işçi haklarını ayaklar altına aldığı ve iç ve dış sömürücülerin tavsiyelerine göre hareket ettiği gibi ağır suçlamalar yöneltilmektedir. Ayrıca Türk-İş'in Amerikan hükümetinin yardımları ile ayakta durduğu da vurgulanmakta ve eleştiri konusu yapılmaktadır.

İLGİNÇ BİR KARAR: SADA+KİMYA-İŞ

DİSK'in kuruluş kararının alındığı 14 Ocak 1967 günü oluşturulan komitenin getireceği önerileri görüşmek üzere 30 Ocak 1967'de yapılacak toplantıdan önce yaşanan gelişme ilginçtir. 28 Ocak 1967 tarihinde SADA üyelerinin imzalarını taşımakla birlikte Kimya-İş'i de içeren bir karar, SADA üyelerinin Kimya-İş haricinde diğer imzacılar olmaksızın yola artık yalnız devam etmekte olduklarını göstermektedir. Söz konusu kararın tam metni şöyledir:[11]

> "KARAR
>
> 1) Maden-İş, Lastik-İş, Gıda-İş ve Basın-İş ile Kimya-İş sendikaları prensip itibariyle maddi ve manevi güçlerini DİSK'in içinde ve aşağıdaki şartlarda birleştirmeye karar vermişlerdir.
>
> a) Yukarıda sözü edilen sendikalar mevcut nakitleri ile demirbaşlarını müşterek kullanacaklardır.
>
> b) Aynı sendikaların icra organları ile çeşitli lüzumlu personel kadroları aynı bina içinde toplanacaklardır.
>
> c) Adı geçen sendikaların yetkili organları her türlü ödeme, teşkilatlanma, grev, eğitim, uluslararası ilişkiler, basın, hukuk vs. gibi faaliyetlerini aralarında herhangi bir ayrım gözetmeksizin ve birlikte verecekleri kararla uygulayacaklardır.
>
> İşbu karar oy birliği ile alınmış olup, bu karar uyarınca hazırlayacakları bir yönetmelikle bu uygulamanın çeşitli yanları tesbit edilecektir.
>
> 2- DİSK içindeki teşkilatlanma sisteminde bütün üye sendikalar için ulaşılmak istenen hedef 1. maddedeki amaçtır. 1. maddedeki sendikalara uygulanan bu sistem, bilahare muvafakati olan diğer sendikalar için de DİSK'in uygulama imkanları göz önünde bulundurularak diğer sendikalara da uygulanır. 28 Ocak 1967 (Saat 21.25)."

Görüldüğü gibi, SADA üyelerinin imza altına aldıkları kararın güç birliğine yönelik unsurları, aslında SADA'nın özünü yansıtmaktadır ancak bu kez güç birliği DİSK'in niteliğini belirleyecek bir örgütlenme tarzının temeli olarak düşünülmüştür.

DİSK'IN KURULUŞU KESİNLEŞTİ

■ Dört Sendika 12 Şubat'ta kongre yaparak yeni konfederasyonu resmen kuracak

Türk İş'in işçi sınıfının çıkarlarına aykırı tutumunu tasvip etmeyen 17 sendikanın temsilcileri geçtiğimiz cumartesi günü İstanbul'da toplanarak Türkiye Devrimci Sendikalar Konfederasyonu (DİSK) adı altında yeni bir konfederasyon kurulmasına karar verdiler ve kararı bir bildiri ile kamuoyuna açıkladılar.

Toplantıda alınan kararda göre, kurucu sendikalardan Maden İş, Lastik İş, Basın İş ve Gıda İş, 12 Şubat günü kongrelerini yaparak yeni konfederasyonun kuruluşunu için genel kurul kararı alacaklar ve ertesi gün vilayete başvurarak DİSK'i resmen kurmuş olacaklardır.

DİSK'çilerin toplantıdan sonra yayınladıkları ortak bildiride şöyle denilmektedir:

"Türk İş Konfederasyonu bir işçi örgütü olmaktan çıkmıştır.

Türk İş, Amerikan Hükümetinin para yardımı ile ayakta durmaktadır.

Türk İş, işçi haklarını ayaklar altına almıştır.

Türk İş, iç ve dış sömürücüler doğrultusunda yürümektedir.

Türk İş, partiler üstü politika diyerek, işçi davalarını savaşlamıştır.

Türk İş, işçi sınıfının etkin bir rol oynamasını önlemeye çalışmıştır.

Türk İş, Türkiye gerçeklerine göre değil, iç ve dış sömürücülerin tavsiyelerine göre hareket etmektedir.

Türk İş, işçilerin insanlık onuruna yaraşır bir hayata kavuşmasına değil, kendi başında bulunan kişilerin çıkarlarına önem vermektedir.

Bütün bunlar ve Türk İş'in bağımlı duruma gelmesi, bu örgütün içinde kalarak düzeltilmesini, doğru yola getirilmesini imkânsızlaştırmıştır."

Bank İş, İstanbul Basın İş, Ankara Basın İş, Gıda İş, Deniz İş, İstanbul Maden İş, Zonguldak Maden İş, Lastik İş, Kimya İş, Petkim İş, Pancar İş, Tekstil İş, Türkiye Genel İş, Toprak Su, Türkiye Tarım İş, İstanbul Yapı İş ve Ankara Yapı İş sendikalarının imzaladığı ortak bildiride, DİSK'in amaçları şöyle açıklanmıştır:

"Konfederasyonumuz, işçi sınıfının ekonomik ve kültürel kalkınması ve yücelmesi için çalışacaktır.

Konfederasyonumuz, Anayasada öngörülen köklü dönüşümlerin mutlaka gerçekleştirilmesine hizmet edecektir.

Cumartesi günü Rıza Kuas'ın başkanlığında toplanan DİSK kurucuları

Ant dergisi, Sayı 3, 17 Ocak 1967.

[11] Maden-İş, Lastik-İş, Gıda-İş ve Basın-İş'in aldığı, Kimya-İş'i de içeren, güçlerini DİSK içinde birleştirmeye karar verdiklerini kayda geçirdikleri "KARAR" başlıklı metin (el yazılı-iki sayfa), 28 Ocak 1967, TÜSTAV DİSK Arşivi.

Bu kararın neden diğer sendikaların katılımı olmaksızın alındığına ilişkin somut bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak özellikle ortak bildirinin basında yer almasından sonra, yukarıda da belirtildiği üzere, Türk-İş ve AP iktidarı ile CHP ve girişimin başarılı olmasını istemeyen diğer çevreler baskılarını imzacı sendikalar üzerinde yoğunlaştırmış olmalıdır.

KURULUŞ GENEL KURULUNA DOĞRU

Kuruluş kongresine protokol üyeleri ve basın kuruluşlarından kimlerin çağrılacağına ilişkin olarak da bir liste hazırlandı. Çağrılacak protokol ve basın mensuplarının isim ve açık adreslerinin bulunduğu bu listedeki bir not dikkat çekicidir. Kim tarafından yazıldığı belirtilmeyen notta şu ifadeler göze çarpmaktadır:[12]

> "Kongrenin vaktinde sonuçlanabilmesi, herhangi bir sabote etmenin kesin olarak önlenmiş olması için Türk-İş'e bağlı sendikaların davet edilmemeleri gereklidir. Ayrıca herhangi bir ihtilafa yol açmamak için de hiçbir siyasi partinin hiçbir temsilcisinin davet edilmemesi şarttır. Günler, olaylara gebedir. Sendikaların partilerle ilişkisine vesile verecek hareketlere veya o yolda yayına malzeme olacak gösterilere fırsat yaratmamalıdır kanısındayım".

Listeye yazılan not, Kuruluş Genel Kurulu'nda DİSK'in TİP ile olan ilişkisi üzerinden yapılacak suçlamalar ile tartışmaların genel kurula egemen olmasından duyulan kaygıyı açıkça göstermektedir.

Ancak, Türk-İş'e üye sendikalar katılamasa da Türk-İş'ten ayrılma kararının

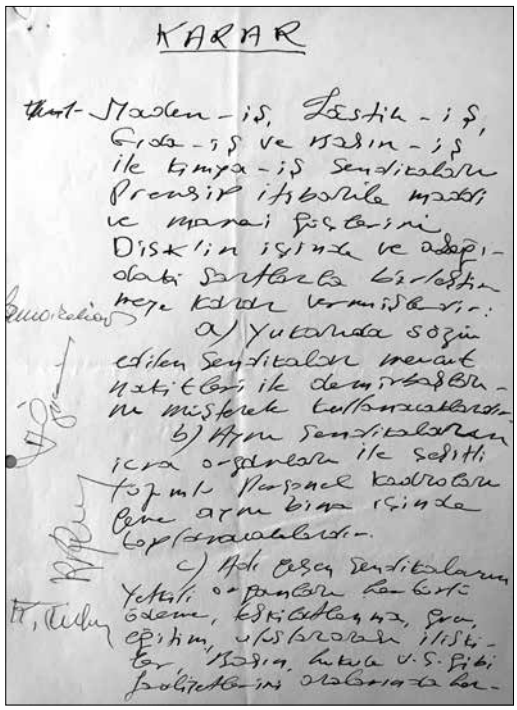
[12] DİSK kuruluş kongresine davet edilecek protokol ve basın mensuplarının listesi (dört sayfa), TÜSTAV DİSK Arşivi.

DİSK kuruluşu hazırlık çalışmaları. Alpdündar başkanlığındaki komisyon, DİSK Arşivi.

görüşülecek olması sebebiyle Türk-İş 1. Bölge Temsilcisi İsmail Topkar Genel Kurul'a katılarak konuşmak istemiştir. Ayrıca Petrol-İş Başkanı Ziya Hepbir de kongreye katıldığını belirtmekte, kongre hazırlıklarında yer alan isimlerden Osman Saffet Arolat da bunu doğrulamaktadır.[13]

[13] Osman Saffet Arolat ile 26 Mayıs 2010'da gerçekleştirilen görüşme.

KARAR

28 Ocak 1967 tarhli SADA üyeleri ve Kimya-İş imzalı karar, TÜSTAV DİSK Arşivi.

Kurucu Beşli Nasıl Saptandı?

Aziz Çelik

30–31 Ocak 1967 Toplantısı: Kurucu Beşli Saptanıyor

14 Ocak 1967 kuruluş toplantısında alınan karar doğrultusunda tüzük ve kuruluş beyannamesini görüşmek üzere 30 Ocak 1967 tarihinde bir toplantı daha yapıldı. Bu toplantıya ilişkin katılım çizelgesinden toplantıya 16 sendikanın katıldığı görülmektedir. 14 Ocak 1967 toplantısı sonrasında yayımlanan ortak bildiride imzası olan Kimya-İş, Türkiye (Genel)-İş ve Yapı-İş (Ankara) bu toplantıya katılmamıştı. Buna karşılık 14 Ocak toplantısında yer almayan Turizm-İş ve Gölcük As-İş Sendikaları toplantıya katılmıştı.[1] Türkiye-İş Sendikası Ankara Kapıcılar Şubesi Kongresi olduğu için 30 Ocak toplantısına katılamadığını ve Kemal Sülker'e tam yetki verildiğini belirten bir telgraf çekmiştir. Ancak tutanaklardan toplantıya 13 sendikanın genel başkan düzeyinde katıldığı anlaşılmaktadır.

Toplantı Mehmet Alpdündar'ın başkanlığında yapıldı. Her ne kadar toplantıya ait listede 16 sendikanın adı yer alsa da Alpdündar yaptığı konuşmada önceki toplantıda 17 olan kurucu sayısının neden 13'e düştüğünün araştırılması gerektiğini vurgulamıştır. Böylece toplantıya kurucu iradesiyle katılımın 13 olduğu söylenebilir. Toplantıda tüzüğe ilişkin tartışmalar yapılırken öncelikle kurucuların belli olması daha sonra tüzüğün tartışılması istenmiştir. Toplantı 30 Ocak günü tamamlanmadığı için 31 Ocak günü de devam etmiştir.[2]

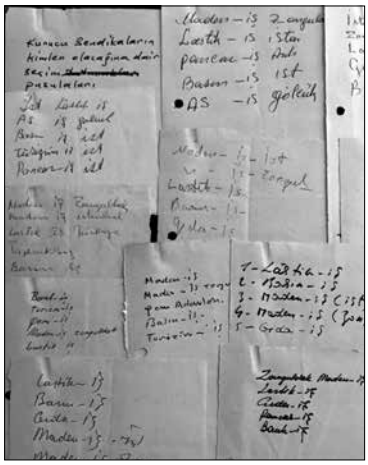
30 Ocak toplantısına ilişkin arşiv kayıtları kurucu olacak sendikaların bu toplantıda yapılan oylama ile saptandığını göstermektedir. Toplantıda 13 oy pusulası kullanıldığı ve her pusulada kuruculuk için beş sendikanın işaretlendiği görülmektedir. Oylamada Basın-İş (Ankara), Kimya-İş, Petkim-İş, Tekstil, Türkiye-İş, Taşıt-İş ve Yapı-İş (Ankara) yer almamıştır.

Oylama sonuçlarına ilişkin tutanakta sendikalara kurucu olmak için kaç oy verildiği yer almaktadır. Bu tutanağa göre Lastik-İş 13 oy, Zonguldak Maden-İş 11 oy, Maden-İş 9 oy, Basın-İş 9 oy ve Gıda-İş 6 oy almıştır. Tutanakta bu beş sendika kurucu olarak yer almaktadır. Tutanağa göre diğer sendikaların aldığı oy 1 ile 4 arasında değişmektedir. Toplantı tutanakları kurucuların oylamayla belirlendiği ortaya koymaktadır. Oylamaya 13 sendikanın katıldığı düşünülecek olursa bu sendikaların tümünün kurucu olma iradesine sahip oldukları anlaşılıyor. Toplantı tutanaklarında kurucu sayısının neden beş ile sınırlandığına ilişkin bilgi yer almıyor.

Kaynak: Aziz Çelik (2018), "DİSK'in Kuruluş ve Varoluş Yılları (1966–1970), Çalışma ve Toplum dergisi, Sayı 57, 208/2.

[1] 30 Ocak 1967 toplantısı tutanağı, (el yazısı 13 sayfa) TÜSTAV DİSK Arşivi.

[2] 30 Ocak 1967 toplantısı tutanağı, (el yazısı 13 sayfa) TÜSTAV DİSK Arşivi.

DİSK kurucuları için yapılan oylama sonucuna ilişkin tutanak, TÜSTAV DİSK Arşivi.

Kuruluş Genel Kurulları: 12 Şubat 1967

DİSK'in Kuruluş Genel Kurulu için 12 Şubat tarihi seçildi. Ortak genel kurulların yapılacağı kuruluş kongresi için dört SADA üyesi adına çağrı yapıldı. Çağrı metnine göre, Çemberlitaş'taki Şafak Sinemasında yapılacak kongrenin gündeminde, yoklama, açılış ve başkanlık divanının oluşturulmasından sonra, Türk-İş'ten ayrılma konusunun görüşülerek karara bağlanması ile yeni konfederasyon kurulmasının görüşülerek oylanması ile Ana Tüzük değişikliğinin gerçekleştirilmesi vardı.[14]

DİSK Kuruluş Genel Kurulu Çemberlitaş'taki Şafak Sineması'nda saat 9.00'da "Dağ Başını Duman Almış" marşı ile başladı. Genel Kurul'da bulunan ve Türk-İş adına konuşmak

[14] DİSK'in kuruluş kongresi için çağrı metni, İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi.

DİSK kurucuları, DİSK'in resmi kuruluş başvurusunu yaptıkları İstanbul Valiliği önünde.

13 Şubat 1967

Soldan sağa: Kemal Nebioğlu, Mehmet Alpdündar, Rıza Kuas, Kemal Türkler ve İbrahim Güzelce.

USTE Arşivi Kemal Sülker Koleksiyonu.

isteyen Türk-İş Birinci Bölge Temsilcisi İsmail Topkar delegeler ve salonu dolduran iki bin işçi tarafından konuşturulmadı. Genel kurul delegeleri Topkar'ın kendi adına konuşmak istiyorsa konuşmasını, Türk-İş adına konuşmak istiyorsa Türk-İş'ten yetki belgesi göstermesini istediler. Topkar, kendi adına konuşmak istemediğini ve toplantıda Türk-İş'i temsil ettiğini ileri sürünce kendisine söz verilmemesi karara bağlandı.[15] Söz verilmemesi üzerine basına bir açıklama yapan Topkar, "DİSK bir mesleki teşekkül değil, TİP'e oy toplamak için Mehmet Ali Aybar tarafından kurdurulmuştur" iddiasında bulundu.[16]

Kuruluş genel kurullarının yapılması ve müşterek kurullara sunulan raporların görüşülmesi, Anatüzük ve kararların kabulüyle DİSK'in kuruluş kararı 12 Şubat 1967 tarihinde alınmış oldu. SADA üyesi olan sendikalar genel kurullarını yaparak DİSK'in kurulmasını kararlaştırdılar. Türk Maden-İş ise genel kurulunu daha önce yapmıştı. Zonguldak'tan gelen Türk Maden-İş sendikasının Genel Başkanı Mehmet Alpdündar da cebinde kuruculuk belgeleriyle hazır bulunuyordu. Aslında DİSK'in kuruluşuna resmen ilk

DİSK Kuruluş Genel Kurulu, 12 Şubat 1967. DİSK Arşivi

[15] *Akşam* gazetesi, 13 Şubat 1967.

[16] *Milliyet* gazetesi, 13 Şubat 1967.

DİSK Kuruluş Genel Kurulu, 12 Şubat 1967. Rıza Kuas ve delegeler oy kullanıyor, DİSK Arşivi.

katılan sendika, bu anlamda merkezi Zonguldak'ta bulunan yer altı maden işçilerinin sendikası Türk Maden-İş olmuştu.[17]

"Daha önce toplanan ve merkezi Zonguldak'ta bulunan Türkiye Maden İşçileri Sendikası (bu sendika yeraltından maden çıkarılması ile ilgili işkolunda çalışanların sendikasıdır) Genel Yönetim Kurulu da Kurucu Heyet olarak DİSK'i kurma ve DİSK'in Kuruluş Bildirisi ve Ana Tüzüğü'nü aynen kabul etme kararını oybirliği ile almış bulunuyordu".[18]

DİSK kurucuları 13 Şubat 1967'de topluca İstanbul Valiliği'ne gitti ve Vali Vefa Poyraz'a kuruluş evraklarını verdi.[19] Böylece DİSK tüzel kişilik kazanmış oldu.

DİSK kurucularının dördü TİP kurucusuydu ve DİSK tıpkı TİP gibi 13 Şubat günü kurulmuştu. Kuşkusuz bu çakışma sembolikti. Buradan hareketle DİSK'in TİP tarafından kurdurulduğu iddia edilse de ileride ele alınacağı gibi DİSK kararıyla kurulmamıştı.

DİSK tüzüğünün 67. maddesinde kurucu sendikalar sırasıyla şöyledir:

> Türkiye Maden, Madeni Eşya ve Makine Sanayi İşçileri Sendikası (Türkiye Maden-İş Sendikası),
>
> Türkiye Lastik, Kauçuk ve Plastik Sanayi İşçileri Sendikası (Lastik-İş)

Ferruh Doğan, Ant dergisi, Sayı 7, 14 Şubat 1967.

[17] Ergün İşeri (2007), "40 yıl öncesinden bir yaprak; DİSK'in kurucuları konuşuyor", sendika.org, 13 Şubat 2007. https://sendika63.org/2007/02/40-yil-oncesinden-bir-yaprak-diskin-kurucuları-konusuyor-ergun-iseri-11637/ Erişim: 30 Ekim 2019.

[18] *DİSK (1971)*, DİSK'in Dört Mücadele Yılı, İstanbul: DİSK Yayınları, s. 1.

[19] *Cumhuriyet* gazetesi, 14 Şubat 1967.

DİSK'in Kuruluşu, 12 Şubat 1967, Şafak Sineması, Çemberlitaş-İstanbul, DİSK Arşivi.

Türkiye Basın Sanayi İşçileri Sendikası (Basın-İş)

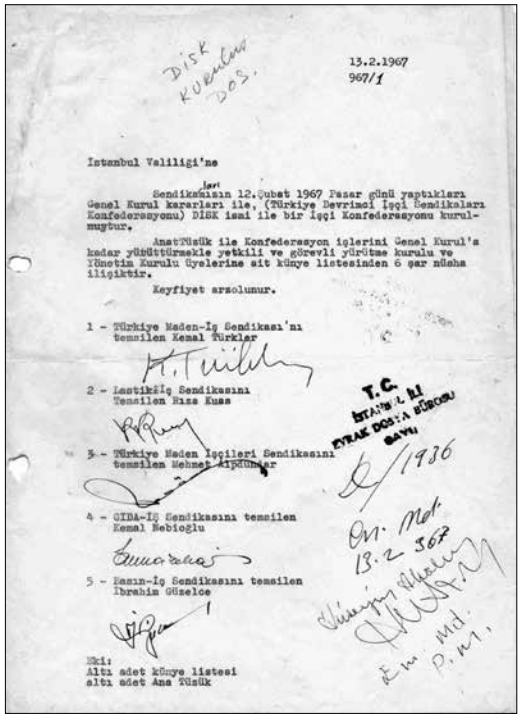
Türkiye Gıda Sanayii İşçileri Sendikası (Türkiye Gıda-İş)

Türkiye Maden İşçileri Sendikası (Türk Maden-İş)

DİSK Ana Tüzüğü'nün geçici maddesi, DİSK Genel Kurulu'nun, kuruluş tarihinden itibaren başlamak üzere bir yıllık geçici süre içinde, kurucu sendikaların genel yürütme kurulu üyelerinden teşekkül edeceğini hükme bağlamıştı.

TÜRK-İŞ'İN İHRAÇ KARARI VE TÜRKLER'İN TARİHİ CEVABI

Paşabahçe grevini destekledikleri gerekçesiyle Türk-İş'ten geçici olarak ihraç edilen Maden-İş, Lastik-İş ve İstanbul Basın-İş sendikalarının sürdürdükleri yeni bir sendikal merkez yaratma çalışmaları Türk-İş'te rahatsızlığa yol açtı ve Türk-İş İcra Kurulu 2 Şubat 1967 tarihli yazısıyla Lastik-İş, Maden-İş, İstanbul Basın-İş, Kimya-İş ve Türkiye Banka-İş sendikalarını kesin ihraç istemiyle Onur Kurulu'na sevk etti. 9 Şubat 1967'de toplanan Onur Kurulu, adı geçen sendikaları savunmalarını yapmak üzere 11 Şubat 1967 günü Türk-İş Genel Merkezi'ne davet etti. Fakat bu çağrıya icap eden çıkmadı. Tersine Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler, Türk-İş Başkanlığı'na bir telgraf çekerek, Türk-İş yönetimini 12 Şubat 1967 tarihinde İstanbul Çemberlitaş'taki Şafak Sineması'nda

13.2.1967
967/1

İstanbul Valiliği'ne

Sendikamızın 12.Şubat 1967 Pazar günü yaptıkları Genel Kurul kararları ile, (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) DİSK ismi ile bir İşçi Konfederasyonu kurulmuştur.

Anatüzük ile Konfederasyon işlerini Genel Kurul'a kadar yürüttürmekle yetkili ve görevli yürütme kurulu ve Yönetim Kurulu Üyelerine ait künye listesinden 6 şar nüsha ilişiktir.

Keyfiyet arzolunur.

1 - Türkiye Maden-İş Sendikası'nı temsilen Kemal Türkler

2 - Lastik-İş Sendikasını Temsilen Rıza Kuas

3 - Türkiye Maden İşçileri Sendikasını temsilen Mehmet Alpdündar

4 - GIDA-İş Sendikasını temsilen Kemal Nebioğlu

5 - Basın-İş Sendikasına temsilen İbrahim Güzelce

Ekli:
Altı adet künye listesi
altı adet Ana Tüzük

T.C.
İSTANBUL
EVRAK DOĞRU BÜROSU
SAYI
1936

DİSK kurucuları tarafından İstanbul Valiliği'ne yapılan başvuru ve alındı belgesi, 13 Şubat 1967, TÜSTAV DİSK Arşivi.

AROLAT ANLATIYOR: UÇURULAMAYAN GÜVERCİNLER

Osman Saffet Arolat

Dönemin gençlik örgütlerinden Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) içinde yer alan ve 1966'dan itibaren de Maden-İş gazetesinin çıkarılmasında görev alan Osman Saffet Arolat DİSK'in kuruluş gününü anlatıyor:

"Maden-İş'in basın dairesinde çalışıyordum. DİSK'in kuruluşu sırasında Kemal Sülker hangi eylemlerin yapılması gerektiğini sorup bir listeyle kendisine vermemi istedi. Ben de üniversite eylemlerinin organizatörü olan Nejat Şen'le DİSK'in açılışında uygun olacağını düşündüğümüz eylemlerin bir listesini hazırlayarak Kemal Sülker'e verdik. Listemizde 67 farklı eylem öneriliyordu. Sülker, Kemal Türkler ile konuştuktan sonra bizim eylem önerilerimizi üçe indirdi. Bu eylemler fuayede yer alacak bir iki slogan, sinema binası önünde güvercin uçurulması, bir diğeri de hazırlanacak sloganların pankartlara yazılarak salona asılmasıydı. Güvercinlerin beyaz renkli olması ve ayaklarına mavi beyaz kurdeleler bağlanması da istenmişti. Sloganların listesini hazırlayıp Sülker'e verdik. O, ekleme ve çıkarmalar yapıp Kemal Türkler'e de onaylattıktan sonra bize geri verirken "Bunları yazısı iyi olan arkadaşlarınıza tanesi 25 kuruştan yazdırın" dedi. Bir kısmını kendimiz yazdık, bir kısmını da arkadaşlarımıza yazdırıp salona astık.

Güvercinleri bir gün önceden satın alarak ayaklarına kurdeleleri bağlayıp kutulara yerleştirdik. Ertesi sabah sinemanın önüne sendika başkanları dizildi. Biz de kutulardan bir bir çıkardığımız güvercinleri uçurmaları için onlara verdik. Hep birlikte, güvercinleri uçurmak için havaya doğru fırlattılar. Ama güvercinler uçup havalanmak yerine tek tek yere düştüler. Kapalı ve karanlıkta tutulan güvercinlerin birden uçamadıklarını öğrendik.

Bu bizim için önemli bir eylem fiyaskosu oldu.

Kabul edilmeyen önerilerimiz arasında en çok üzüldüğümüz, Metin Erksan'ın yeğeni kameraman Mengü Yeğin'in DİSK'in açılış töreni sırasında çekmesini önerdiğimiz bir filmdi.

Önerimiz 'pahalı' olacağı için kabul edilmemişti."

Kaynak: Osman Saffet Arolat (2018), Bir Gençlik Liderinin Anıları 1959-1974, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

DİSK'in kuruluşu sırasında Çemberlitaş'taki Şafak Sineması önünde uçurulan güvercinler. USTE Arşivi, Kemal Sülker Koleksiyonu

toplanacak işçilerin huzurunda hesap vermeye, savunma yapmaya davet etti.[20]

Bunun üzerine Türk-İş Onur Kurulu Türkiye Maden-İş, Türkiye Lastik-İş, Türkiye Kimya-İş, Türkiye Bank-İş ve İstanbul Basın-İş sendikalarının, Türk-İş Anatüzüğü'nün 17. maddesinin 4. fıkrası hükmü gereğince Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu üyeliğinden kesin olarak ihraçlarına ittifakla karar verdi ve gereği için 13 Şubat 1967 tarih ve 967/28 sayılı yazıyla Türk-İş Başkanlığı'na tebliğ etti. Ardından Türk-İş söz konusu sendikalara ihraç edildiklerini bildiren bir yazı yazdı.

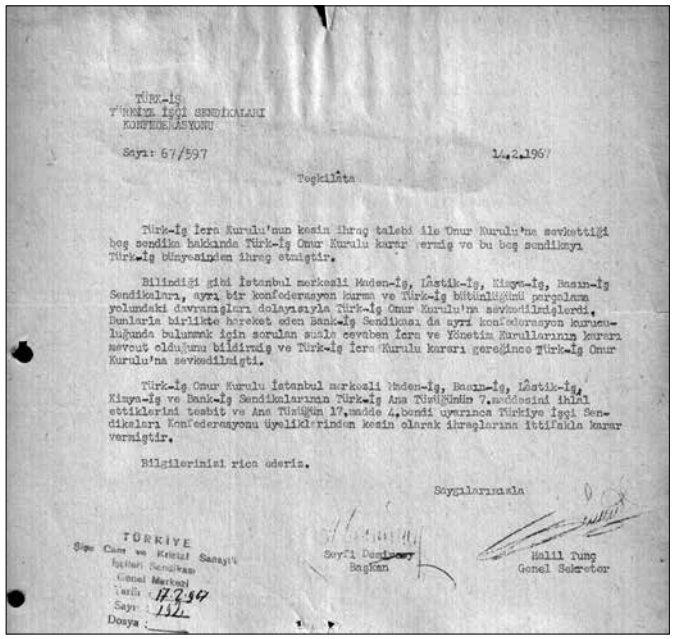
Kemal Sülker DİSK Kuruluş Genel Kurulu Divanında, DİSK Arşivi.

"DİSK TİP MALATYA KONGRESİ KARARIYLA KURULDU" EFSANESİ[21]

AZİZ ÇELİK

DİSK'in kuruluşuna ilişkin özellikle Türk-İş, dönemin hükümet çevreleri ve sağcı yazarlar tarafından ileri sürülen en önemli iddia ve tahrifat, DİSK'in TİP Malatya Kongresi'nde (20-24 Kasım 1966, 2. Büyük Kongre) alınan bir kararla kurulduğu şeklindedir. DİSK'in TİP'in kurulduğu 13 Şubat'ta kurulması da bu iddiayı pekiştirmiştir. Bu iddia DİSK'in kuruluş aşamasında ve sonraki yıllarda da DİSK'e yönelik en büyük suçlama olarak defalarca ileri sürülmüştür. Ancak bu iddia büyük bir çarpıtmadır. DİSK'in kurucu sendikalarının dördünün başkanı aynı zamanda 1961 yılında TİP kurucuları olmalarına karşın, TİP Malatya Kongresi'nde DİSK'in kuruluşuna ilişkin bir karar alınmadı ve bu konu tartışılmadı.

Türk-İş Genel Sekreteri Tunç, DİSK'in kuruluşunun hemen ardından yaptığı bir değerlendirmede

TÜRK-İŞ
TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

Sayı: 67/597 14.2.1967

Teşkilâta

Türk-İş İcra Kurulu'nun kesin ihraç talebi ile Onur Kurulu'na sevkettiği beş sendika hakkında Türk-İş Onur Kurulu karar vermiş ve bu beş sendikayı Türk-İş bünyesinden ihraç etmiştir.

Bilindiği gibi İstanbul merkezli Maden-İş, Lâstik-İş, Kimya-İş, Basın-İş Sendikaları, ayrı bir konfederasyon kurma ve Türk-İş bütünlüğünü parçalama yolundaki davranışları dolayısıyla Türk-İş Onur Kurulu'na sevkedilmişlerdi. Bunlarla birlikte hareket eden Bank-İş Sendikası da ayrı konfederasyon kuruculuğunda bulunmak için sorulan suale cevaben İcra ve Yönetim Kurullarının kararı mevcut olduğunu bildirmiş ve Türk-İş İcra Kurulu kararı gereğince Türk-İş Onur Kurulu'na sevkedilmişti.

Türk-İş Onur Kurulu İstanbul merkezli Maden-İş, Basın-İş, Lâstik-İş, Kimya-İş ve Bank-İş Sendikalarının Türk-İş Ana Tüzüğünün 7.maddesini ihlâl ettiklerini tesbit ve Ana Tüzüğün 17.madde 4.bendi uyarınca Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu üyeliklerinden kesin olarak ihraçlarına ittifakla karar vermiştir.

Bilgilerinizi rica ederiz.

Saygılarımızla

TÜRKİYE
Şişe Cam ve Kristal Sanayii İşçileri Sendikası
Genel Merkezi
Tarih 17.2.67
Sayı 152
Dosya

Seyfi Demirsoy
Başkan

Halil Tunç
Genel Sekreter

Maden-İş, Basın-İş, Lastik-İş, Kimya-İş ve Bank-İş sendikalarının ihracına ilişkin Türk-İş yazısı. Kristal-İş Arşivi.

Milliyet gazetesi, 17 Şubat 1967.

[20] Çelik ve Aydın (2008), s. 168.

[21] Bu başlık yazarın Vesayetten Siyasete Türkiye'de Sendikacılık (1946-1967), İstanbul: İletişim Yayınları (2010) adlı kitabında yer alan ilgili bölümden yazar tarafından yeniden düzenlenerek yazılmıştır.

DİSK KURULUŞ GENEL KURULLARI HÜKÜMET KOMİSERİ RAPORU

Emniyet Müdürlüğü Şb.1.D.4 7/2/1967 tarih ve Bilâ sayılı yazılarıyla Çemberlitaş Sinemasısı salonunda 12/2/1967 gün ve saat 9 dan 16 ya kadar devam eden Maden İş, Lastik İş, Basın İş ve Gıda İş Sendikalarının olağan üstü Genel Kurul toplantısını beraberce izledik. Mezkûr toplantılara ait raporumuz aşağıdadır.

Yukarıda zikrettiğimiz Sendikaların olağan üstü Genel Kurul Toplantılarındaki esas gaye ve maksatların Türk İş Konfederasyonundan ayrılarak Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (kısa adı ile DİSK) kurmak istedikleri ve bunun için olağanüstü Genel Kurul toplantısı yaptıkları dağıttıkları beyanname ve ana tüzüklerinden anlaşılmakta idi. Kongrenin safahatı şöyle devam etmiştir.

Maden İş Sendikasının olağan üstü toplantısı saat 9 da deleğeler için ayrılmış olan yere delegelerin oturması ve yoklama yapılması ile başladı, yoklama sonucunda nisabın mevcut olduğu anlaşıldı. Diğer sendikalara ait delegeler salonun arka tarafındaki misafir yerlerinde oturmakta idiler. Maden İş Sendikası Genel Başkanı kürsüye geldi Sendika Genel Başkanı Kemal Türkler Ata'ya ve şehitlere saygı duruşu yapılacağını söyledi, saygı duruşu yapıldı, Kemal Türkler açış konuşmasında Türk İş'in tutumunu yermiş ve ondan ayrılmalarının nedenlerini anlatmıştır. Türk İş'in esas gayesinin İşçi sınıfının çıkarları ve hakları için kurulduğunu fakat bunu yapmadığını, A.İ.D. den yardım alarak kökü dışarda bir teşkilat haline geldiğini, Türk İş'in çalışmalarında iç ve dış sömürücülerin yararlandığını, partiler üstü politika diye sulandırılmış bir politika ile Türk İşçilerini uyutmıya gittiğini fakat devrimci Türk İşçilerin uyumıyacağını onlardan ayrılıcağını ve DİSK'i kuracaklarını bildirdi. Gündemin ikinci maddesi olan kongre divanı seçimine geçildi, Kongre Başkanlığına Kemal Aydın, 2. Başkanlığa Ömer Faruk Aydemir, Katipliklere de Cemil Şener ve Mithat Yaman oybirliği ile seçildiler. Gündemin 3. maddesi olan Türk İş'ten ayrılma konusunun görüşülmesine geçilmesinden önce başarı dileklerine havi mesajlar okundu. Gündemin 3. maddesinin görüşülmesine başlandı bu madde hakkında söz almak isteyenler önerge verdiler. Bu önergelerin arasında Lastik İş Sendikası Genel Başkanı ve TİP Ankara Milletvekili Rıza Kuas'ın bu madde hakkında konuşmak isteyen önergesi okununca bütün salon üyelerin alkışlarıyla doldu. Rıza Kuas kürsüye geldi, Rıza Kuas Türk İş'ten ayrılmak ve Türk İş'in yaptığı hataları anlattı konuşmasında: Türk İşçilerinin Anayasa'da yazılı bütün hakları alabilmeleri için politik bir güce sahip olmaları icap ettiğini, Türkiye'de politikayı emperyalistler, kapkaççılar ve vurguncuların yaptığını, Türk İşçi sınıfının bu vurguncu düzene dur demesi icap ettiğini kendi öz temsilcilerinin meclislerde bulunması icap ettiğini ve ancak o zaman Türki'yenin gelişeceğini, işçi sınıfının hakir görülmiyeceğini söyledi.

Rıza Ku[v]as daha sonra Hükümet programında işçi sınıfının haklarını hiçe sayan ve adeta onlarla alay eden hükümler bulunduğunu, müreffeh Türkiye yaratacağız diyen iktidarın vasıtalı vergilere zam yaparak işçilerin haklarını elinden aldığını halbuki vergilerin fakir halkın cebinden değil varlıklı insanların cebinden ödenmesi lazım geldiğini, söyledi.

Maden İş Genel Sekreteri Şinasi Kaya: Türkişin yaptığı hataları sıraladı. Türk İş'i kongreye davet ettiklerini fakat bu kongrede hesap verecek durumda olmadığını söyledi. Misafirler arasında Türk İş İstanbul Bölge Temsilcisi İsmail Topkar Türk İş adına konuşacağını söyledi. Fakat Türk İş adına konuşacak yetkisi olmadığından dileği oy çokluğu ile reddedildi. Bu durumdan dolayı salonun havası biraz elektriklendi. Fakat kongre başkanının müdahalesiyle normal durum avdet etti ve kongreye devam edildi. Şinasi Kayadan sonra Mehmet Alpdündar Türk İş'in durumunu yeren bir konuşma yaptı. Sonra kürsüye

Gıda İş Sendikası Genel Başkanı ve Tekirdağ Millet Vekili Kemal Nebioğlu geldi. Nebioğlu DİSK'in kuruluş gayesi ve Anayasada işçiye tanınan haklardan bahsetti. Bu arada bir yeterlik önergesi geldi. Oylandı kabul edildi. Türk İşden ayrılma hususunda rapor okundu. Oylandı. ve oy birliği ile kabul edildi. Bütün delegeler ayakta Dağ başını duman almış marşını söylediler. Gündemin diğer maddeleri usulüne uygun olarak görüşüldü. DİSK'in kuruluş beyannamesi ve anatüzüğü okundu. Oylandı. Oy birliği ile kabul edildi. Gündemin diğer maddelerinde yer alan esaslara göre anatüzük değişikliği yapıldı. Kongre başkanı kısa bir konuşma yaparak Maden İş'in olağan üstü kongresinin kapandığını bildirdi..

Saat 13.00 de Lastik İş Sendikasının delegeleri, delegelere ayrılan yere geldiler yoklama yapıldı. Nisabın mevcut olduğu anlaşıldı. Sendika Genel başkan Rıza Ku[v] as kısa bir açılış konuşması yaptı. Kongre Başkanlığına İbrahim Güzelce, kongre ikinci başkanlığına İbrahim Öncü, Katipliğe de Fikri Tanta seçildiler. Gündem okundu. Oylandı ve kabul edildi. Türk İş-den ayrılma hususunda rapor okundu. ve kabul edildi. Türkişden oybirliği ile ayrılma kararı verildi. DİSK ana tüzüğü okundu. ve kabul edildi. Devrimci öğretmenlere yapılan baskının Hükümete telgrafla protesto edilmesi hususunun oylanması hakkında bir önerge geldi. Başkan önergeyi oyladı. Oybirliği ile kabul edildi. Sendika ana tüzük değişikliği kabul edildi. Gündemin diğer maddeleri normal olarak görüşüldü.

Saat 14,50 de Basın İş Sendikası delegeleri yerlerini aldılar. Yoklama yapıldı. Nisabın mevcut olduğu görüldü. Sendika Başkanı İbrahim Güzelce kısa bir açış konuşması yaptı. Kongre Başkanlığına Kemal Sülker, kongre ikinci Başkanlığına Salih Özkarabay, katipliklere de Örer Çimenli ve İbrahim Aksat oybirliği ile seçildiler. Bu arada kongre divanına gelen bir önergede: DİSK'i kuruluş beyannamesinin ve anatüzüğünün delegelere dağıtıldığı ve ayrıca daha önceki kongrelerde delegeler tarafından dinlendiği ve bu itibarla muhtevasına bütün delegelerin muttali olduğu, tekrar okunmasına lüzum olmadığı bildiriliyordu. Önerge oylandı.Oybirliği ile kabul edildi. Türk işden ayrılma kararı oybirliği ile alındı. DİSK'e katılma hakkındaki gündem maddesi oylandı. Oy birliği ile kabul edildi. Bu hususdaki sendika tüzüğünün tadili de kabul edildi. ve kongre kapandı.

Saat 15,10 da Gıda İş Sendikası delegeleri yerlerini aldılar. Yoklama yapıldı. Nisabın mevcut olduğu görüldü. Sendika Başkanı Kemal Nebioğlu kısa bir açış konuşması yaptı. Kongre başkanlığına Mehmet Alpdündar, ikinci başkanlığa İbrahim Balcı, katipliklere Halil Uncu ve Kamuran Torunlar oybirliği ile seçildiler. Gündem okundu. Oylandı ve kabul edildi. Bu sendika Türk İşe üye olmadığı için ayrıca Türkişden ayrılma kararı alınmasına lüzum görülmedi. DİSK'e katılma hakkındaki gündem maddesi oylandı ve oy birliği ile kabul edildi. Sendika ana tüzüğü değişikliği kabul edildi. ve saat 16.00 da kongre kapandı.

Her dört kongrede kanun yönetmelik ve ana tüzüklerine uygun geçmiştir.

Keyfiyet bilgilerinize arz olunur. 13/2/1967

(altında imzaları var)

Kaynak: 13/02/1967 tarihli hükümet komiserleri (Necdet Ataman ve Osman Başyurt) raporundan, Tarih Vakfı Arşivi. Rapordaki yazım hataları korunmuştur.

Vilâyet Yüksek Makamına

İSTANBUL

Emniyet Müdürlüğü Şb.İ.D.4 7/2/1967 tarih ve 811 sayılı yazılarıyla Cumhuriyet Salonunda 12/2/1967 günü saat 9 dan 18 ye kadar devam eden Maden İş,Lastik İş ve Gıda İş Sendikalarının olağan Hatti Genel Kurul toplantısına beraberce izlediğ Meşkur toplantılara ait raporumuz aşağıdadır.

Yukarıda zikrettiğimiz Sendikaların olağan Hatti Genel Kurul Toplantılarındaki esas gaye ve maksatların Türk İş Konfederasyonundan ayrılarak Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonunu (Yakadi ile DİSK) kurmak istedikleri ve bunun için olağanHatti Genel Kurul toplantısı kararı değiştikleri bağantıya ve ana tüzüklerinden anlaşılmakta idi. Kongrenin safahatı şöyle devam etmiştir. Maden İş Sendikasının olağan Hatti toplantısı saat 9 da delegeler için ayrılmış olan yere delegelerin oturması ve yoklama yapılması ile başladı.yoklama sonunda nisabın mevcut olduğu anlaşıldı.Diğer Sendikalara ait "Kongre salonunun orta tarafındaki misafir yerlerinde oturmakta idiler.Maden İş Sendikası Genel Başkanı Mümtaz geldi Sendika Genel Başkanı Kemal Türkler ata'ya ve şehitlere saygı duruşu yapılmasını söyledi,saygı duruşu yapıldı,Kemal Türkler açış konuşmasında Türk İş'in tutumunu yersiz ve sendaç ayrılmalarının sebeblerini anlatmıştır. Türk İş'in esas gayesinin işçi sınıfının çıkarları ve hakları için kurulduğunu fakat bunu yapmadığını,,,,,,D den yardım alarak KÖMÜ disarda bir teşkilat haline geldiğini,Türk İş'in çalışmalarında iç ve dış sömürücülerin yararına olduğunu,partiler üstü bir politik İş diye adlandırılış bir politika ile Türk İşçilerini uyutmaya çalıştığını fakat devrimci Türk İşçilerinin uyumayacağını,ordunun ayrılmasına ve DİSK'i kurmalarına bildirdi.Ondemin ikinci maddesi olan kongre divanı seçimine geçildi.Kongre Başkanlığına Kemal Sülker,2.Başkanlığına Cemal Tarık Aydemir,Katipliklere de Cemil Demer ve Mithat Yaman oybirliği ile seçildiler.Kongre Başkanı gündemi okuttu oyladı ve oybirliği ile kabul edildi.Gündemin 3.maddesi olan Türk İş'ten ayrılma konusunun görüşülmesine geçilmesinden önce başsağlığı dileklerine havi mesajlar okundu. Gündemin 3.maddesinin görüşülmesine başlandı bu madde görüşünde söz almak istiyenler Kongre üyeleri, Ya Konferansın sırasında Lastik İş Sendikası Genel Başkanı ve Tip Ankara Milletvekili Rıza Kuas'ın bu madde hakkında konuşmak isteyen üyelerin okunması bütün salon üyelerin alkışlarıyla doldu.Rıza Kuas kürsüye geldi,Rıza Kuas Türk İş'ten ayrılmak ve Türk İş'in yaptığı hataları anlattı konuşmasından Türk İşçilerinin Anayasa'da yazılı bütün hakları alabilmeleri için politik bir güce sahip olmaları icap ettiğini,Türkiye'de politikayı emperyalistler,kapitalistler ve yurtseverlerin yaptığını,Türk İşçi sınıfının bu yurtsever düzenin dışında kalmasının icap ettiğini kendi üç temsilcilerinin temsilcilerde bulunmasına icap ettiğini ve ancak o zaman Türki'ye'nin geleceğini,işçi sınıfının hakir görülmiyeceğini söyledi.

Kemal Türkler'in Tarihi Telgrafı

YILDIRIM TELGRAF

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU BAŞKANLIĞI

TÜRK-İŞ ANKARA

Bugün için sendikamızı Onur Kuruluna davet eden telgrafınızı aldık. Konuyu Genel Yönetim Kurulumuz görüştü ve şu kararı size bildirmem için bana görev verdi. Türk-İş Türk işçi sınıfının temsilcilik yetkisini kaybetmiştir. Bu sebeple yargılama hakkı yoktur ve bu konuda Türk-İş'i muhatap kabul etmiyoruz. Esas yargılanması gerekenler Türk-İş yöneticileridir. 12 Şubat'ta İstanbul Çemberlitaş Şafak Sinemasında toplanacak işçinin huzuruna gelin, hesap verin savunmanızı yapın.

Türkiye Maden-İş Sendikası Genel Başkanı

Kemal TÜRKLER

Kemal Türkler grevci işçilerle, DİSK Arşivi.

TİP'in Türk-İş'i ele geçirmeye çalıştığını ancak bunda başarılı olamayınca başka yollar aradığını iddia etmektedir: "*TİP yöneticileri, bu yolu kendilerine bağlı sendika yöneticilerine Malatya kongresinde talimat vererek (...) pratikte İşçi Partisinin organı olarak çalışacak bir işçi konfederasyonu kurdurmakta bulmuşlardır.*" Tunç aynı yazısında DİSK için, "Kıta Çinindeki Kızıl Muhafızların yaptıklarını, işçiye yaptırtmak amacıyla TİP tarafından kurdurulan DİSK" suçlamasında bulunmaktadır.[22]

DİSK'in, TİP'in yan örgütü olarak kurulduğu iddiası 12 Eylül 1980 sonrasında açılan DİSK davasının iddianamesinde de ileri sürülmüştür. DİSK'i kuran beş sendikacıdan dördünün TİP'in kurucusu ve faal üyeleri olduğunu belirten askeri savcı "*Bu da açıkça ortaya koymaktadır ki, DİSK, TİP'in yan örgütü olarak faaliyette bulunmak üzere kurulmuştur*" iddiasında bulunmuştur. Savcı iddianamede TİP'in işçileri kendi saflarına çekmek için DİSK'i kurdurttuğu görüşünü işlemektedir: "*TİP kendi doktriner görüşüne paralel bir işçi konfederasyonunun kurulmasını sağlayarak henüz politize olmamış işçi kitlesini kendi saflarına çekme ameliyesini uygulama alanına koymuştur. DİSK, kuruluşunu takibeden yıllarda, işçi-işveren uyuşmazlıklarında benimsediği katı ve uzlaşmaz tutumla, Türk-İş'e nazaran mensuplarına daha fazla maddi imkân sağlayarak gelişme yoluna gitmiştir.*"[23] Bilim dünyasında da bu yönde hatalı değerlendirmelere rastlanmaktadır: "*TİP, Türk-İş'i kontrol altına almak çabaları başarısızlıkla sonuçlanınca partinin Malatya Kongresinde, kendilerine bağlı ya da yakın yöneticilerine talimat vererek (...) uygulamada çok muhtemelen İşçi*

[22] Halil Tunç, "Türk İşçi Hareketi ve Siyasi Partiler", *Türk-İş*, Sayı 49, Mart 1967, s. 7-10.

[23] İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, *DİSK ve DİSK'e Bağlı Sendikalar-İlgili Kişi ve Kuruluşlar Soruşturması 1-İddianame*, Esas No 1980/3971, Karar No 1981/1291, 25 Haziran 1981, s. 30-31.

DİSK kurucusu ve Lastik-İş Genel Başkanı Rıza Kuas kuruluş toplantısı sırasında delegelerle, 12 Şubat 1967, DİSK Arşivi

Partisinin organı olarak çalışacak yeni bir konfederasyonu kurmalarını istemiştir.''[24]

Ancak TİP Malatya Kongresi'nde DİSK'in kuruluşuna ilişkin bir karar alınmamış ve TİP'li sendikacılara iddia edildiği gibi, bir ''*talimat*'' da verilmemiştir. Kongre kararları arasında sendikalara ilişkin bir atıf da yoktur.[25] TİP yöneticilerinden Nihat Sargın da ayrı bir konfederasyon konusunun Malatya Kongresi'nde gündeme gelmediğini ve bu konuda kongrede bir karar da alınmadığını belirterek, ''*Hatta konuşan delegelerden de bu konuya ilişkin söz açan olmadı. Partinin gündemi bu değildi. Parti içi muhalefet, Mihriciler [Mihri Belli taraftarları] Malatya kongresinin asıl gündemini oluşturdu*'' demektedir.[26]

DİSK'in, TİP'in kongre kararıyla kurulmadığı açık olmakla birlikte, DİSK'in kuruluş süreci TİP'in dışında gerçekleşmemiştir. DİSK'i kuran beş sendikacının dördünün TİP'te kuruculuk, yöneticilik ve milletvekilliği gibi görevler aldığı düşünülecek olursa DİSK'in kuruluşunda TİP'in rolü daha iyi anlaşılmış olur. Ancak bu rol TİP'in sendikacılara ''talimat'' vermesi olarak açıklanamaz. Çünkü DİSK'i kuranlar zaten TİP'in kurucuları ve önde gelen yöneticileridir. TİP'teki en önemli grup ''işçi kesimi''dir (fiilen sendikacılar) ve TİP Tüzüğünün 51. maddesi gereği, parti organlarında yüzde 50 temsile sahiptirler. DİSK'in kuruluşu konusunun TİP MYK'sinde gündeme geldiğini ve sendikacıların zaman zaman bilgi verdiğini belirten Sargın süreci şöyle anlatmaktadır:[27]

> ''1964 Türk-İş Kongresi'nde bir tek Rıza Kuas seçildi. Türk-İş yönetimine onun dışında kimsenin girmeyeceği görüldü. Böylece bizi istemiyorlar fikri ortaya

[24] Toker Dereli (1975), *Aydınlar, Sendika Hareketi ve Endüstriyel İlişkiler Sistemi*, İstanbul: İÜ İktisat Fakültesi Yayını, s. 351.

[25] Türkiye İşçi Partisi Genel Merkezi (1966), Türkiye İşçi Partisi II. Büyük Kongresi (20-24 Kasım 1966, Malatya), Alınan Kararlar ve Yapılan Seçimlerin Sonuçları, İstanbul: Okur Matbaası.

[26] Nihat Sargın ile Aziz Çelik tarafından yapılan görüşme, İstanbul: 25 Ocak 2008.

[27] Sargın ile görüşme, Çelik (2008).

Mehmet Ali Aybar TİP tarafından düzenlenen bir toplantıda, Spor ve Sergi Sarayı, İstanbul.

çıktı. Bu fikir giderek güçlendi. MYK'da Aybar 'ne yapıyorsunuz?' dedi. Nebioğlu 'hemen kuralım' dedi. Türkler buna kızdı ve karşı çıktı. 'Nebioğlu'nun üye sayısı benim ikna etmem gereken seçilmiş yönetici, temsilci sayısı kadar. Onun işi kolay. Benim onları ikna etmem gerek, sağlam gelmek gerek. Sarsıntı olmaması gerek' dedi. Bir tek Şevki Erenan (GYK üyesi, İzmit) 'İşçi bölünmesin' dedi, onun dışında karşı çıkan olmadı. Sendikacılar zaman zaman bilgi verirlerdi kuruluş hazırlıkları hakkında. ''

Dönemin Maden-İş Başkanvekili Hilmi Güner de gerek sendikacılarda gerekse TİP yöneticilerinde tereddüt olduğunu doğrulamaktadır. Güner, Lastik-İş'te Abaza sendikacıların ağırlıkta olduğunu ve bunların şoven eğilimler taşıdığını ve bu nedenle DİSK'e katılım konusunda Lastik-İş'te tereddüt yaşandığını aktarmaktadır. Güner, TİP liderleri açısından da tereddütler olduğunu, Behice Boran'ın ve Çetin Altan'ın ayrı bir konfederasyon kurulmasına karşı olduklarını, Aybar'ın da tereddütlü olduğunu, ancak sendikacıların önerisine doğrudan karşı çıkmadıklarını ve açık bir tartışma yürütmediklerini söylemektedir.[28]

Malatya Kongresi'ne sunulan TİP 2. Kongre Raporu'nda işçi hareketi ve sorunları konusunda genişçe bir bölüm yer almaktadır. Sargın, Kemal Sülker'in yazdığı bu bölümde yeni bir konfederasyon fikrinin işlendiğini belirtmektedir.[29] Ancak kongreye sunulan rapor ile raporun taslak metni arasında çok çarpıcı farklar bulunmaktadır. TÜSTAV Lastik-İş Koleksiyonu'nda yer alan taslak raporda yeni bir konfederasyon fikri çok açık bir biçimde ifade edilmektedir:[30]

> ''Bugün, Türk-İş'e karşı ciddi bir sendikacılık akımının varlığı elbette şüphe götürmez. İşçiler arasındaki karşılıklı dayanışmayı, işçi sınıfının menfaatlerini en önde gözetmeyi şiar edinen sendikaların yöneticilerinden bir kısmı yeni bir sendikacılık görüşünün öncülüğünü yapmaktadır. Bu bakımdan bunca ihaneti ortada dururken artık işçi sendikalarının Türk-İş'in sakat yolunda gitmesini önlemek ve işçilere bütün gerçekleri birer birer anlatarak yeni bir konfederasyona gitmek dönemindeyiz. (...) Biz toplumcu, güçlü sendikaların kurulması ve aralarında yeni bir konfederasyon kurmasının Türkiye şartlarına ve gerçeklerine uyduğu inancındayız.''

[28] Hilmi Güner ile görüşme, Çelik (2010).

[29] Sargın ile görüşme, Çelik (2008).

[30] ''İşçi Hareketleri'', (TİP 2. Kongre Raporunun İşçi Hareketleri bölümünün taslağı), (tarihsiz), çoğaltma; s. 9-10, TÜSTAV Lastik-İş Koleksiyonu.

Ancak taslak metinde yer alan ve yeni bir konfederasyonu hedefleyen bu açık ifadeler TİP 2. Kongre Raporu'nun son halinde oldukça yumuşatıldı ve yeni konfederasyon ifadeleri metinden çıkartıldı ve daha üstü kapalı ifadeler tercih edildi:[31]

> "(...) Türkiye'nin gerçeklerine aykırı sendikacılığın mümessili olması yüzünden bu topluluğa karşı ve işçilerden yana yeni bir örgüt özlemi çekenler herhalde olacaktır. (...) [İ]şçi sınıfına zarar verenlerin karşısında gerçek işçi kuruluşlarının derlenip toparlanması tarihi bir zorunluluk olarak görülecektir."

Görüldüğü gibi kongre raporu yeni bir konfederasyon konusunda oldukça ketumdur. "İşçi çıkarlarına sırt çeviren teşekkülün gerçek sendikacılar eline geçmesi", "satılmış yöneticileri baştan atma hırsı" ve "umut verici uyanışın bir gün dengeyi işçi kuruluşları lehine bozacağı" gibi muğlak ifadeler tercih edilmiştir.

DİSK'in kuruluşu TİP organları tarafından değil, büyük ölçüde TİP'i kuran sendikacılar tarafından kararlaştırılmış ve yönetilmiş bir süreçtir. TİP yöneticisi ve sendika hukukçusu Şinasi Yeldan, DİSK'in kuruluşunun doğrudan doğruya partiden gelen bir hareket olmadığını, DİSK'in partiyle sembolik bir ilişkisi olsun diye 13 Şubat'ta kurulduğunu ama partinin doğrudan etkisi olmadığı belirtmektedir."[32]

TİP ve DİSK'te çeşitli görevler üstlenen Selim Mahmutoğlu'na göre Kemal Türkler, Rıza Kuas ve İbrahim Güzelce kendi sendikaları ile ilgili tüm kararları

TİP'in kuruluş başvurusu. Ayaktakiler Kemal Türkler ve Rıza Kuas.

Akis dergisi, Sayı 347, 20 Şubat 1961.

kendileri almak isterlerdi ve Parti'nin, kendi kurdukları parti de olsa, sendikaları ile ilgili bir karar almasına ve kendilerine tebliğ edilmesine sıcak bakmazlardı. Çünkü parti-sendika ilişkileri daha en başından itibaren 'ideolojide birlik, örgütsel bağımsızlık' anlayışı üzerine kurulmuştur. Sendikacılar DİSK'i partiye bilgi vererek kendi kararlarıyla kurmuşlardır. Sendikacılar esas olarak partinin iç işleyişine, partiyi yönetenler de sendikaların iç işleyişine karışmamaya özen göstermişlerdir.[33]

Sendikacıların TİP'teki "*özerk*" konumları nedeniyle, DİSK'in kuruluşu kararının partiden onlara yöneltilmesi olası değildir. DİSK'in kuruluşu TİP'li sendikacıların kendilerinin olgunlaştırdıkları bağımsız bir süreç olarak ortaya çıkmıştır.

[31] Türkiye İşçi Partisi (1966), *Çalışma Raporu-İkinci Büyük Kongre, 20-24 Kasım 1966, Malatya*, İstanbul: Acar Basımevi, s. 30.

[32] Şinasi Yeldan ile Aziz Çelik ve Murat Özveri tarafından yapılan görüşme, Ayvalık: 21 Temmuz 2007.

[33] Selim Mahmutoğlu ile e-posta yazışması, 3 Kasım 2019.

KURUCU BAŞKANLAR ANLATIYOR

KEMAL TÜRKLER: "Amacımız kula kulluğu sona erdirmektir"

Türk-İş, öteden beri tutucu ve çıkarcı olmayan, ilerici, devrimci, bilinçli sendikacıların yönetimindeki kuruluşlara cephe almıştır. Geçici çıkarma kararı, bizim için gerçek işçi sendikası olduğumuzun gazilik beratıdır.

DİSK'in amacı, işçi sınıfının memleket yönetimine ağırlığını koymasını sağlamak, kula kulluğu sona erdirmek, sosyal adalet içinde yaşamanın ilk koşullarını yerine getirmektir.

Türk-İş'in partiler üstü politikası, iktidara gelen partilere tümüyle uyduluktan başka bir şey değildir. Biz, işçi sınıfının çıkarlarına en uygun programı savunan, Meclis içi ve dışı çalışmaları ve tutumlarıyle bu programa bağlı kaldıkların gösteren partiyi tutacağız.

DİSK'in kuruluş hazırlıklarını aslında işçilerimiz, bilinçli üyeler istemişlerdir. Sendikamız Genel Yönetim Kurulu'nda bir buçuk yıl önce Türk İş'ten ayrılarak yeni bir konfederasyon kurma görevi yöneticilere verilmişti.

DİSK'in gücü, DİSK'e bağlı işçilerin bilincidir. DİSK'in kasasına, işçi parası dışında hiçbir <yabancı yardımı> girmeyecektir.

Türk-İş, düşebileceği çukurların en derininde çırpınmaktadır. Yapabileceği zarar, yaptıklarından fazla olamaz. İşçinin bilinçli gücünü yenecek ne dış, ne iç sömürücü görülmemiştir. DİSK, bütün toplumcu güçlerin güven kaynağı olacaktır.

RIZA KUAS: "Üyelerimiz kuruluş kararını ayakta alkışlarla onayladı"

Haysiyet Divanı'na verilmemiz, Türk-İş'in işçi sınıfına ihanet belgesidir. Lastik-İş camiası için ise, Türk sendikacılık tarihinde şerefli bir sahife olarak yer alacaktır.

DİSK, işçi sınıfının anayasadaki iktisadi ve sosyal haklarına sahip çıkması ve demokratik yollarla hertürlü yönetime ağırlığı koyması gayesiyle kurulmaktadır.

KEMAL TÜRKLER — Maden - İş Sendikası —

RIZA KUAS — Lastik - İş Sendikası —

İBRAHİM GÜZELCE — Basın - İş Sendikası —

KEMAL NEBİOĞLU — Gıda - İş Sendikası —

DİSK'İN KURUCULARI KONUŞUYOR

■ Dört Sendika ortak toplantıda tarihi bir karar alarak DİSK'i kurdular

3 DİSK, İşçilerin ve sendikacıların kendi siyasi örgütleri içinde toplanmasına çalışacaktır. Türk-İş kapitalist sömürü düzenini sürdürmek, DİSK ise sömürü düzenine son vermek istemektedir.

4 DİSK, Lastik-İş Sendikası mensupları tarafından tamamen benimsenmektedir. Açık delili, 8 Ocak 1967'de yapılan 200 kişilik temsilciler toplantısı ile 5.12.1967'de yapılan İstanbul Şubesi Kongresi'nde bu hareketin binlerce lastik işçisi tarafından ayakta alkışlarla tasvip edilmiş olmasıdır.

5 DİSK bütün maddi gücünü işçiden alacak bütün gücüyle işçiye hizmet edecektir.

2 DİSK, bağımsız bir Türkiye ve bu Türkiye'nin içinde mutlu bir işçi sınıfı yaratmak için ve yurdumuzun uygar düzeye erişmesi yolunda anayasanın öngördüğü bütün hakları sonuna kadar kullanarak mücadele edecektir. Sömürü düzeni yerine sosyal adaletin gerçekleşmesini sağlamağa çalışacaktır.

3 İşçi sınıfı kendi temsilcilerini parlamentoya sokarak kendilerinden yana kanunların yürürlüğe girmesini sağlamalıdır. Türk-İş'in partilerüstü politika dediği gerçekte bir oyundur.

4 DİSK'in kuruluşun isteği tabandan gelmiştir. İşçiler artık kendilerini sömürenlere karşı gerçek bir güçleri olduğunu bir örgüt içinde bilmelerini

Ant dergisi, Sayı 7, 14 Şubat 1967.

DİSK, işçilerin ve sendikacıların kendi siyasi örgütleri içinde toplanmasına çalışacaktır. Türk-İş kapitalist sömürü düzenini sürdürmek, DİSK ise sömürü düzenine son vermek istemektedir.

DİSK, Lastik-İş Sendikası mensupları tarafından tamamen benimsenmektedir. Açık delili, 8 Ocak 1967'de yapılan 200 kişilik temsilciler toplantısı ile 5.12.1967'de yapılan İstanbul Şubesi Kongresi'nde bu hareketin binlerce lastik işçisi tarafından ayakta alkışlarla tasvip edilmiş olmasıdır.

DİSK bütün maddi gücünü işçiden alacak bütün gücüyle işçiye hizmet edecektir.

Türk-İş DİSK'in kuruluşunu baltalamak istemiştir. Türk-İş'in tutumu patronların paralelinde olacaktır. İşçi sınıfı, DİSK'in işçi hakları için namuslu, mert ve cesur mücadelesini gördükten sonra mutlaka DİSK'in etrafında toplanacaktır.

İBRAHİM GÜZELCE: "DİSK'in kurulma isteği tabandan gelmiştir"

Kendi tabanından kopmuş bir kuruluş olan Türk-İş'in Haysiyet Divanı kararı, danışıklı döğüştür. Esas suçluların sapmaları, ihanetleri bu kararla örtülmek istenmiştir.

DİSK, bağımsız bir Türkiye ve bu Türkiye'nin içinde mutlu bir işçi sınıfı yaratmak için ve yurdumuzun uygar düzeye erişmesi yolunda anayasanın öngördüğü bütün hakları sonuna kadar kullanarak mücadele edecektir. Sömürü düzeni yerine sosyal

Kemal Nebioğlu, Rıza Kuas ve Kemal Türkler, DİSK Arşivi

adaletin gerçekleşmesini sağlamağa çalışacaktır.

İşçi sınıfı kendi temsilcilerini parlamentoya sokarak kendilerinden yana kanunların yürürlüğe girmesini sağlamalıdır. Türk-İş'in partiler üstü politika deyimi gerçekte bir oyundur.

DİSK'in kurulması isteği tabandan gelmiştir. İşçiler artık kendilerini sömürenlere karşı gerçek bir güçbirliğine sahip bir örgüt içinde haklarının aranmasını istiyorlar.

DİSK ilk kuruluşunda 115 Bin İşçiyi temsil edecektir. DİSK'in ilk kuruluşta kapsadığı üye adedinin geliri Türk-İş'in bugünkü göstermelik varlığının on defa ötesinde bir güç arzedecektir.

Tarihin bütün dönemlerinde böyle baltalama teşebbüsleri olmuştur. Ama ne yaparlarsa yapsınlar, DİSK'in halktan yana, emekten yana ve Türkiye'nin bağımsızlığından yana olan meşalesini söndüremeyecekler, kendileri yıkılıp gideceklerdir.

KEMAL NEBİOĞLU: "Türk-İş dışarıdan güçlü görünür, fakat içi boştur"

Türk-İş, bugüne kadarki tutum ve davranışlarıyla sendikalar arası gerçek bir dayanışmaya gidilmesini sağlayamamış, Türk işçi sınıfının derlenip toparlanmasına engel olmuştur. Türk emekçilerinin anayasanın emrettiği insanca yaşama düzeyine ulaşabilmesinde Türk sendikacılığına büyük görev düşmektedir. DİSK bu görevi yerine getirecektir.

İşçi sınıfı politikaya ağırlığını koymak zorundadır. Mücadele mutlaka politik yöne kaydırılmalıdır. Türk-İş, partilerüstü politika izliyorum diyerek iktidarların dümen suyunda gitmekte, işçi sınıfının çıkarlarına taban tabana aykırı bir yola girmiş olmaktadır.

Biz, tabanın sesine uyarak eyleme geçtik.

Türk-İş, AID'den aldığı yardımlar dolayısıyle bağımlı bir durumdadır. İç ve dış sömürücüler doğrultusunda yürümektedir. DİSK maddi gücünü tamamen Türk işçisinden alacaktır.

Türk-İş bir balondur. Dışarıdan güçlü görünür, fakat içi boştur. Bu balon patladığı zaman içindeki ur bütün çıplaklığıyla gözler önüne serilecektir.

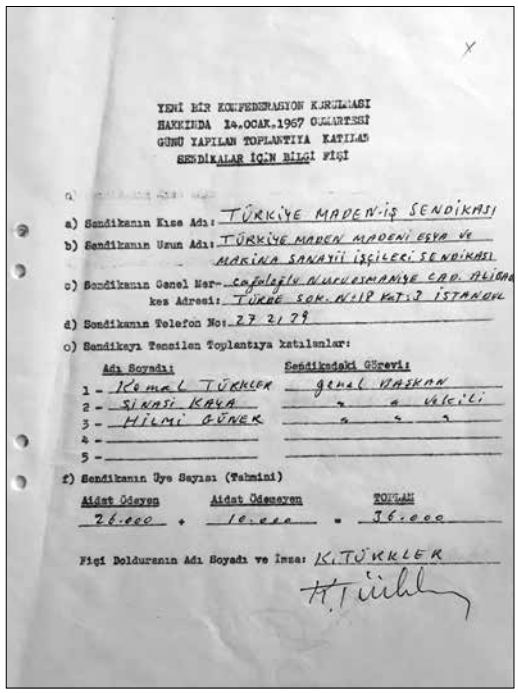
Kaynak: *Ant* dergisi, 14 Şubat 1967, Sayı 7.

İbrahim Güzelce, DİSK Arşivi.

KURUCU SENDİKALAR

DİSK'in kuruluş sürecine çok sayıda sendika katılsa da tüzel kişilik beş sendikanın başvurusu ile kazanılmıştır. Kurucu beş sendikanın dördü DİSK içindeki varlığını devam ettirmesine karşın, Türk Maden-İş sendikası 1968 yılında DİSK'ten ayrılmıştır. DİSK kurucusu olan beş sendikanın dördü ve onların lider kadrosu 1950 ve 1960'lı yıllarda çeşitli zeminlerde bir araya gelmiş ve ortak hareket etmiş sendikacılardır. DİSK'i kuran sendikalardan dördünün başkanı (Türkler, Kuas, Güzelce ve Nebioğlu) 1961 yılında TİP kurucuları ve TİP'in aktif simaları arasında yer aldılar. Türkler, Kuas ve Güzelce Türk-İş içinde de birlikte hareket eden sendikacılar idiler. Kurucu sendikaların bir diğer ortak özelliği Türk Maden-İş hariç, üyelerinin ezici çoğunluğunun özel sektörde yer alması, mücadelelerini esas olarak özel sektörde yürütmeleriydi. DİSK'in kurucu sendikaları Türk-İş'in kamu işletmelerine dayalı sendikalarından farklı olarak özel sektör deneyimi olan sendikalardı. DİSK'in kurucu sendikalarından Türkiye Maden-İş, 1950'lerin sonunda işkolu düzeyinde ve milli tip sendika olarak çalışma ilkesini benimsemiş, Lastik-İş de 1960'ların başında ulusal ölçekli işkolu sendikaları olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. DİSK'in beş kurucu sendikasına ilişkin kısa değerlendirmeler aşağıda yer almaktadır.

YENİ BİR KONFEDERASYON KURULMASI
HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

a) Sendikanın Kısa Adı: TÜRKİYE MADEN-İŞ SENDİKASI
b) Sendikanın Uzun Adı: TÜRKİYE MADEN MADENİ EŞYA VE MAKİNA SANAYİİ İŞÇİLERİ SENDİKASI
c) Sendikanın Genel Merkez Adresi: Cağaloğlu Nuruosmaniye Cad. Akbaba Türbe Sok. N:11 Kat:2 İSTANBUL
d) Sendikanın Telefon No: 27 21 79
e) Sendikaya Temsilen Toplantıya katılanlar:

Adı Soyadı	Sendikadaki Görevi
1 - Kemal TÜRKLER	genel BAŞKAN
2 - Sinasi KAYA	" " Vekili
3 - Hilmi GÜNER	" " "
4 -	
5 -	

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini)

Aidat Ödeyen	Aidat Ödemeyen	TOPLAM
26.000 +	10.000 =	36.000

Fişi Dolduranın Adı Soyadı ve İmza: K.TÜRKLER

Türkiye Maden-İş'e ait bilgi fişi, 14 Ocak 1967.
TÜSTAV DİSK Arşivi

TÜRKİYE MADEN-İŞ

DİSK'in bir numaralı kurucu sendikası olan Türkiye Maden-İş, kuruluş sonrası on yıl boyunca DİSK'in lokomotifi ve amiral gemisi olarak da kabul edilebilir. T. Maden-İş mücadele deneyimi, üye sayısı, kurumsallaşması ve mali gücü nedeniyle uzun yıllar DİSK'in belirleyici sendikalarının başında geldi. (Sendikanın kısa adı bazen Maden-İş bazen T. Maden-İş olarak kullanıldı. Kitap boyunca çeşitli kaynak ve belgelerde bu iki farklı kullanım da yer almaktadır.)

Tam adı Türkiye Maden Madeni Eşya ve Makine Sanayii İşçileri Sendikası olan Maden-İş 1947 senesinde Demir ve Madeni Eşya Sendikası (Demir-İş) olarak kuruldu. Kurucuları Yusuf Sıdal, Enver İçten, Emrullah Gültekin, Nizamettin Babaoğlu,

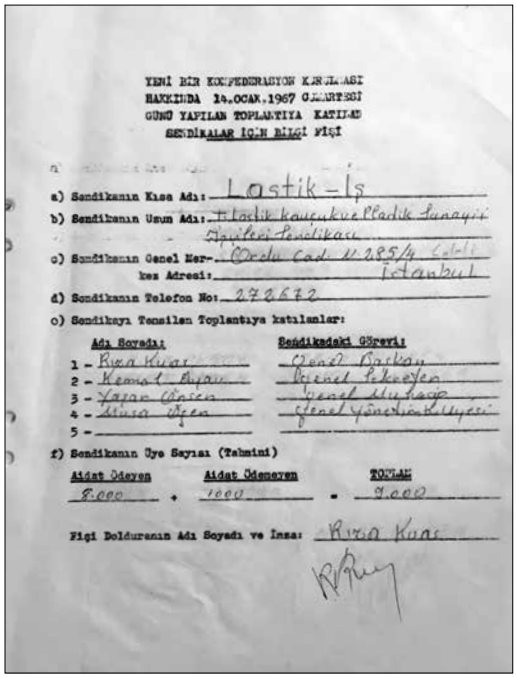
Maden-İş amblemi.

Hayrettin Güneş, Mahmut Özer, Rıfat Yakar, Ali Dönertaş, İlyas Çelik, Emin Bertan, Cafer Değirmenci ve Ömer Ürenay'dı. Sendikanın 28 Eylül 1947'de yapılan ilk Genel Kurul toplantısında Genel Başkanlığa Yusuf Sıdal seçildi.

1948 ve 1949 yıllarında yapılan genel kurullarda Genel Başkanlığa Nizamettin Babaoğlu, 1950 ve 1951 yıllarında ise Üzeyir Kuran seçildi. Sendikanın 28 Mart 1954'te toplanan Genel Kurulu'nda Yusuf Sıdal Başkanlığa, Kemal Türkler Genel Sekreterliğe seçildi. Sıdal'ın sağlığının bozulması üzerine 1954'ten başlayarak genel başkanlık görevini Türkler üstlendi. 1956'daki 10. Genel Kurul'da sendikanın adı Türkiye Maden İş Sendikası olarak değiştirildi ve Genel Başkanlığa Kemal Türkler seçildi.

9 Ekim 1960'ta yapılan 12. Genel Kurul'da ICFTU'ya bağlı Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu'na (IMF) üye olmasına karar verildi. 1961 Saraçhane Mitingi'ni düzenleyenler arasında T. Maden-İş'in yöneticileri de yer aldı. 1963 Kavel Grevi de Maden-İş tarafından yürütüldü.

Lastik-İş'e ait bilgi fişi, 14 Ocak 1967.
TÜSTAV DİSK Arşivi

YENİ BİR KONFEDERASYON KANUNASI
HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

a) Sendikanın Kısa Adı: Lastik-İş
b) Sendikanın Uzun Adı: Lastik kauçuk ve Plastik Sanayii İşçileri Sendikası
c) Sendikanın Genel Merkez Adresi: Ordu cad. N:285/4 Sirkeci İstanbul
d) Sendikanın Telefon No: 272672
e) Sendikaya Temsilen Toplantıya katılanlar:

	Adı Soyadı:	Sendikadaki Görevi:
1 -	Rıza Kuas	Genel Başkan
2 -	Kemal Aydın	Genel Sekreter
3 -	Yaşar Öğüt	Genel Muhasip
4 -	Musa Öğüt	Genel Yönetim Kurulu Üyesi
5 -		

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini)

Aidat Ödeyen		Aidat Ödemeyen		TOPLAM
8.000	+	1000	=	9.000

Fişi Dolduranın Adı Soyadı ve İmza: Rıza Kuas

İşyerinde grevler, işgaller oldu. 1966 Paşabahçe Cam Fabrikası grevinde Türk-İş'in tutumunu eleştirdi ve etkin dayanışma sergiledi. Bu nedenle geçici olarak Türk-İş'ten ihraç edildi. 15 Temmuz 1966'da SADA'yı imzalayan sendikalar arasında yer aldı. 12 Şubat 1967'de yapılan 16. Genel Kurul'da oybirliği ile Türk-İş'ten ayrılma ve DİSK'e katılma kararı alındı.

LASTİK-İŞ

Tam adı Türkiye Petrol Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası olan Lastik-İş, 4 Nisan 1949'da lastik ve kauçuk işyerlerinde faaliyet göstermek üzere İstanbul Lastik ve Kauçuk İşçileri Sendikası adıyla İstanbul'da kuruldu. İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'ne üye oldu. 1961'de Türk-İş üyesi oldu.

Sendikanın kurucuları Kazlıçeşme, Eyüp ve Balat'taki lastik atölyelerinde ve fabrikalarında çalışan hamurcu Ahmet Saygı, hamurcu Mehmet Ali Sarsılmaz, hamurcu Hakkı Cesur ve Nevzat Akdeniz, kesici Abdurrahman Yavuz, tesviyeci Hamdi Erkan, presçi Osman Milaç, presçi Hasan Uluç, ambalajcı Mehmet Tunalı, kalıpçı Hayri Kantoğlu ve kesici Hüseyin Mağara'ydı.

Sendikanın 1954 Şubat ayında yapılan Genel Kurulu'nda eski yöneticilerin yerine işyeri faaliyetlerinde öne çıkmış Kazlıçeşme şubesi yöneticileri seçildi. Bu Genel Kurul'da Başkanlığa seçilen Rıza Kuas Kazlıçeşme şubesi yöneticilerindendi.

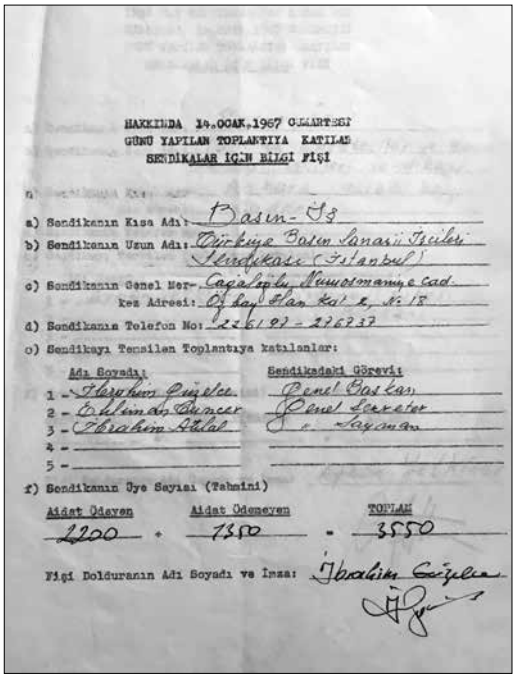
Sendikanın Türkiye çapında birçok işyerinde örgütlenmesinin ardından 7 Kasım 1959 tarihinde yapılan Genel Kurul'da adının Lastik-İş olarak değiştirilmesine karar verildi. 16 Aralık 1961 tarihinde toplanan

Genel Kurul'da İstanbul Lastik-İşçileri Sendikası'nın Lastik-İş'e katılmasına oybirliği ile karar verildi.

Sendikanın 12-14 Şubat 1966 günleri toplanan daha çok Türk-İş'in izlediği politikaların değerlendirilmesiyle geçen ve yönetim kurulunun değişmediği bu Genel Kurul'un ardından 12 Şubat 1967'de Olağanüstü Genel Kurul'da Lastik-İş'in Türk-İş'ten ayrılması ve DİSK'in kurucusu olması oybirliği ile kabul edildi.

BASIN-İŞ

Tam adı Türkiye Basın Sanayii İşçileri Sendikası olan Basın-İş, 7 Ağustos 1947'de Türk Matbuat Teknisyenleri Birliği'nden İstanbul Basım Makinistleri Sendikası adıyla sendikaya dönüşerek kuruldu. Sendikanın 25 Mayıs 1957'de toplanan Genel Kurulu'nda yapılan tüzük değişikliğiyle Türk İş'e üye olma kararı alındı. Seçimlerde Başkanlığa Salih Özkarabay, Başkan Yardımcılıklarına Nihat Türkmert ve Mazlum Sezer, Genel Sekreterliğe İbrahim Güzelce seçildi.

HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

a) Sendikanın Kısa Adı: Basın-İş
b) Sendikanın Uzun Adı: Türkiye Basın Sanayii İşçileri Sendikası (İstanbul)
c) Sendikanın Genel Merkez Adresi: Cağaloğlu Nuruosmaniye cad. Oğlu Han Kat 2, N: 18
d) Sendikanın Telefon No: 22 61 97 - 276737
e) Sendikaya Temsilen Toplantıya Katılanlar:

	Adı Soyadı	Sendikadaki Görevi
1 -	İbrahim Güzelce	Genel Başkan
2 -	Ehliman Tuncer	Genel Sekreter
3 -	İbrahim Atlas	Üye Sayman
4 -		
5 -		

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini)

Aidat Ödeyen		Aidat Ödemeyen		TOPLAM
2200	+	1350	=	3550

Fişi Dolduranın Adı Soyadı ve İmza: İbrahim Güzelce

Görsel: Basın-İş'e ait bilgi fişi, 14 Ocak 1967, TÜSTAV DİSK Arşivi.

2 Kasım 1963'te toplanan Genel Kurul'da sendikanın adı Türkiye Basın Sanayii İşçileri Sendikası (Basın-İş) olarak değiştirildi. 17-18 Ocak 1966 tarihlerinde 72 üyenin katılımıyla yapılan Genel Kurul'da Başkanlığa İbrahim Güzelce, Genel Sekreterliğe Ehliiman Tuncer seçildi. Basın-İş, SADA'nın kurucuları arasında yer aldı. 12 Şubat 1967'de toplanan Olağanüstü Genel Kurul'da Basın-İş'in Türk-İş'ten ayrılması ve DİSK'in kurucu üyesi olması oybirliği ile kabul edildi.

İŞÇİ SESİ

Sendikamızın Yıllık Genel Kurul toplantısı büyük iştirakle yapıldı

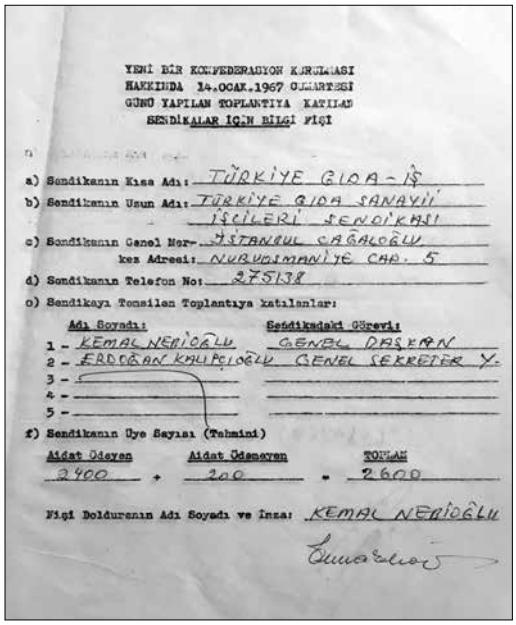
Basın-İş'in yayın organı, *İşçi Sesi* gazetesi.

TÜRKİYE GIDA-İŞ

21 Ekim 1947'de gıda işkolunda faaliyet göstermek üzere İstanbul'da İstanbul Gıda İşçileri Sendikası adıyla kurulan sendika, bir dönem Türkiye Tütün, Müskirat, Gıda ve Yardımcı İşçi Sendikaları Federasyonu üyesi oldu.

Sendikanın kurucuları Şaban Akdoğan, Zühtü Tetey, İbrahim Atlas, İhsan Uyum, Hüseyin Arslan, Ahmet Perçin, Cemal Barlas, İbrahim Güler, Sabri Kumkala, Hasan Başaka, Hüseyin Altay ve Galip Erkal'dı. 22 Ağustos 1951 tarihinde yapılan Genel Kurul'da Zühtü Tetey Başkanlığa, Seyfettin Altıncıoğlu Başkan Vekilliğine, Hüseyin Altınbüker, Basri Güngör, Cevat Akdoğan, İbrahim Atlas Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi.

10 Aralık 1961 tarihli Genel Kurul'da Türkiye Tütün, Müskirat, Gıda ve Yardımcı İşçi Sendikaları Federasyonu'na üye olma kararı alındı. 23 Eylül 1962'de yapılan Genel

YENİ BİR KONFEDERASYON KURULMASI
HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

a) Sendikanın Kısa Adı: TÜRKİYE GIDA-İŞ
b) Sendikanın Uzun Adı: TÜRKİYE GIDA SANAYİİ İŞÇİLERİ SENDİKASI
c) Sendikanın Genel Mer- İSTANBUL CAĞALOĞLU
kez Adresi: NURUOSMANİYE CAD. 5
d) Sendikanın Telefon No: 275138
e) Sendikaya Temsilen Toplantıya katılanlar:

	Adı Soyadı:	Sendikadaki Görevi:
1 -	KEMAL NEBİOĞLU	GENEL BAŞKAN
2 -	ERDOĞAN KALIPÇIOĞLU	GENEL SEKRETER Y.
3 -		
4 -		
5 -		

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini)

Aidat Ödeyen	Aidat Ödemeyen	TOPLAM
2400	+ 200	= 2600

Fişi Doldurunun Adı Soyadı ve İmza: KEMAL NEBİOĞLU

Gıda-İş'e ait bilgi fişi, 14 Ocak 1967.
TÜSTAV DİSK Arşivi

Kurul'da sendikanın adı Türkiye Gıda Sanayii İşçileri Sendikası (Türkiye Gıda-İş) olarak değiştirildi.

8 Ağustos 1965 tarihindeki Genel Kurul'da sendikaya üyelik başvurusu yapan Kemal Nebioğlu'nun üyeliğinin kesinleşmesiyle ilgili karar oylanarak kabul edildi. Bu Genel Kurul'da Kemal Nebioğlu Genel Başkanlığa seçildi. SADA'nın kurucuları arasında yer aldı. 12 Şubat 1967 tarihinde toplanan Genel Kurul'da DİSK'in kurucu üyesi olma kararı alındı.

TÜRK MADEN-İŞ

Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Genel Başkanı olan Mehmet Alpdündar 1964 yılında olağanüstü toplanan tartışmalı Genel Kurul'da Başkanlık'tan uzaklaştırılmıştı. Bu Genel Kurulu gayrinizami sayan ve tanımayan Alpdündar, kongreye katılmadı ve sendika yönetimini devretmedi. Valilik yeni seçilen yönetime devri sağladı.

Alpdündar ve arkadaşları bu olay üzerine 14 Ekim 1966'da maden işkolunda faaliyet göstermek üzere Türkiye Maden İşçileri Sendikası adıyla Zonguldak'ta yeni bir bağımsız işçi sendikası kurdular. Sendika kurucuları Mehmet Alpdündar, Celal Gökçe, Osman Çavuşoğlu, A. Osman Karalı, Kemal Durmuş, Ziya Ölmez, Selahattin Açıkalın, Şinasi Şengün, İlyas Bankoğlu ve 18 işçiden oluşuyordu.[34] Alpdündar Genel Başkan seçildi.[35] DİSK kuruluş çalışmalarına katıldı ve DİSK kurucusu oldu.

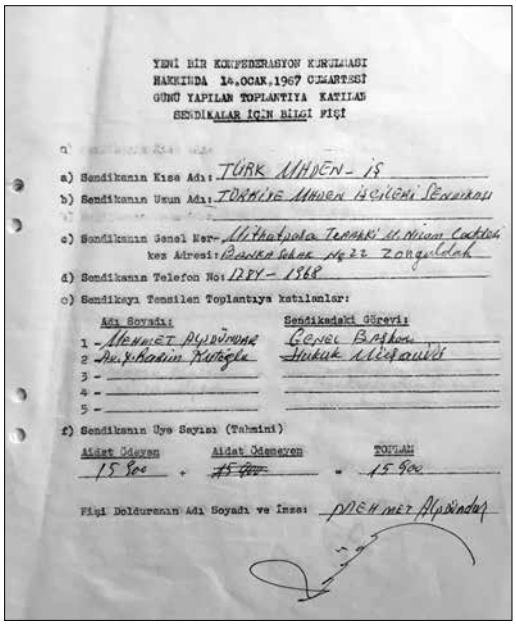
10 Haziran 1967'de sendikanın 1. Genel Kurulu yapıldı. Genel Kurul'da sendikanın DİSK'e üyeliğinin devamına karar verildi. Başkanlığa tekrar Mehmet Alpdündar seçildi.

DİSK'in kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra, Nisan 1968'de Mehmet Alpdündar'ın seçilmediği kongrede sendika DİSK üyeliğinden ayrılmaya oybirliği ile karar verdi. Sonraki yıllarda sendika tarafından Türk-İş'e girilemediği için DİSK'e girmek durumunda kalındığı, ancak DİSK'in milli menfaatlere aykırı, işçi bütünlüğünü bozucu, ihtilalci sosyalizme dayanan politikası nedeniyle DİSK'ten ayrılarak, milliyetçi bir görüşün adı altında teşkilatlanmaya başlandığı iddia edildi.[36]

[34] Karahasan (1978), s. 417-419.

[35] Karahasan (1978), s. 417-419.

[36] "Türk Maden-İş" (1998), *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 3, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, s. 358.

YENİ BİR KONFEDERASYON KURULMASI
HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

a) Sendikanın Kısa Adı: TÜRK MADEN-İŞ
b) Sendikanın Uzun Adı: TÜRKİYE MADEN İŞÇİLERİ SENDİKASI
c) Sendikanın Genel Mer- Mithatpaşa Tesanüt 11 Nisan Caddesi
kez Adresi: Pınarbaşı Sokak No:22 Zonguldak
d) Sendikanın Telefon No: 1284 - 1868
e) Sendikaya Temsilen Toplantıya katılanlar:

	Adı Soyadı:	Sendikadaki Görevi:
1 -	MEHMET ALPDÜNDAR	GENEL BAŞKAN
2 -	Av. Kadrin Kutoğlu	Hukuk Müşaviri
3 -		
4 -		
5 -		

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini)

Aidat Ödeyen	Aidat Ödemeyen	TOPLAM
15 900	+ 45 [illegible]	= 15 900

Fişi Doldurunun Adı Soyadı ve İmza: MEHMET Alpdündar

Görsel: Türk Maden-İş'e ait bilgi fişi, 14 Ocak 1967.
TÜSTAV DİSK Arşivi

Gıda-İş amblemi.

GIDA-İŞ
1947
FOOD INDUSTRY WORKERS' UNION OF TURKEY
SYNDICAT DES OUVRIERS TURCS DES PRODUITS ALIMENTAIRES

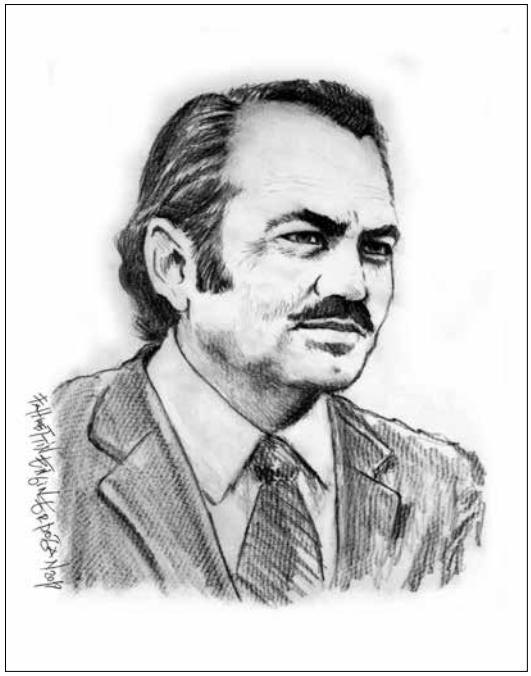
KURUCULARIN ÖYKÜSÜ

KEMAL TÜRKLER: ADI SINIF MÜCADELESİ İLE ANILAN SENDİKACI

AZİZ ÇELİK

Kemal Türkler, 1954-1980 arasında aralıksız 26 yıl Türkiye Maden-İş'in, DİSK'in kuruluşundan Aralık 1977'ye kadar 11 yıl DİSK'in genel başkanlığını yaptı. TİP'in ve DİSK'in bir numaralı kurucusu olan Türkler, 1960-1980 döneminde Türkiye sendikal hareketini en çok etkileyen sendikal liderlerden biridir. Türkler, 1961 Saraçhanebaşı mitingi, 1963 Kavel grevi, 15-16 Haziran 1970 direnişi, 1976 DGM direnişi, 1 Mayıs 1976 ve 1977 kutlamalarının da aralarında olduğu sayısız işçi eyleminin, grevinin mimarı, katılımcısı veya destekçisi olarak mücadeleci ve kararlı sendikacı niteliğiyle öne çıktı.

Kemal Türkler, 1926 yılında Denizli'de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini oldukça zorlu koşullar altında Denizli'de tamamladı. Bir kır emekçisinin oğlu olan Türkler, yaz tatillerinde un fabrikasında çalıştı. 1947 yılında İstanbul'a gelerek Hukuk Fakültesi'ne kaydoldu. Aynı yıl Bakırköy'de kurulu Emayetaş Fabrikası'nda işçi olarak çalışmaya başladı. Okul ile işçiliğin birlikte götürülmesinin olanaksız hale gelmesi nedeniyle 1949 yılında ikinci sınıftan ayrıldı. Hukuk Fakültesi'nden ayrılmak zorunda kalmasına rağmen Türkler'in içinde hukukçu olma özlemi kaldığı anlaşılmaktadır. Eski MESS yöneticisi Avukat İlhan Lök, Türkler'in kendisine hep "meslektaşım" diye hitap ettiğini ancak bunu sendikacılık bağlamında değil hukukçuluk bağlamında söylediğini aktarmaktadır.[1]

Çizim: Fahrettin Engin Erdoğan

Türkler Emayetaş Fabrikası'nda dört yıl çalıştı. Türkler 1952'den başlayarak 1980'e kadar 28 yıl sendikacılık yaptı. Emayetaş Fabrikası'nda çalışırken İstanbul Demir ve Madeni Eşya İşçileri Sendikasına (daha sonra Maden-İş adını aldı) üye oldu. Sendikanın Bakırköy Şubesi'nin kurulmasının ardından

[1] Zafer Aydın tarafından İlhan Lök ile yapılan görüşme, İstanbul: 1 Şubat 2009.

Kemal Türkler, Maden-İş sendikası yöneticileriyle, DİSK Arşivi.

13 Eylül 1953'te yapılan ilk Genel Kurul'da Şube Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. İşçi mümessilliğine seçilen Türkler, işyerinde toplulukla iş uyuşmazlığı çıkarınca işten atıldı. Ancak İl Hakem Kurulu Türkler'i işe iade etti. Türkler, sendikanın Bakırköy Şubesi'nde altı ay Şube Sekreterliği, iki yıl Şube Başkanlığı, daha sonra bir buçuk yıl sendikanın genel sekreterliğini yaptı.[2] Türkler'in 1950'li yıllarda amatör olarak çizdiği karikatürler Demir-İş sendikası haber bülteninde yayımlandı.[3]

Sendikanın 1954'te toplanan Genel Kurulu'nda kurucu Yusuf Sıdal ve Genel Başkan Üzeyir Kuran'ın rahatsızlıklarını ve yorgunluklarını gerekçe göstererek görevi kabul etmemeleri üzerine sendikanın genel başkanlığına seçildi.[4] Türkler İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nde üç dönem Yönetim Kurulu üyeliği yaptı. Türkler, Türk-İş tarafından düzenlenen seminerlerin yanı sıra 1954 yılında Amerikalıların İstanbul'da düzenlediği üç aylık seminere katıldığını belirtmektedir.[5]

Türkler, sendikanın genel başkanlığına seçilmesinden sonra, Ekim 1956'da toplanan 10. Büyük Kongre, sendikanın Türkiye çapında örgütlenmesine karar verdi ve sendikanın adı Türkiye Maden, Madeni Eşya ve Makine Sanayii İşçileri Sendikası (Türkiye Maden-İş) olarak değişti. Maden-İş bu değişikliğin ardından hızla

[2] Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu II. Olağan Genel Kurul Delegelerine Ait Durum Belgesi-Kemal Türkler, TÜSTAV DİSK Koleksiyonu; Kemal Sülker (1980), "Kemal Türkler", *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, Cilt 8, İstanbul: May Yayınları, s.1232-1233.

[3] Sinan Yıldırmaz (2017), İstanbul Demir ve Madeni Eşya İşçileri Sendikası Haber Bülteni ve Karikatürist (*) Kemal Türkler, Toplumsal Tarih, Ekim 2017, Sayı 286; Rasim Öz (Hazırlayan) (2022), Kemal Türkler Kürsüde 1, KETEV Yayınları.

[4] Sülker (1980), "Kemal Türkler".

[5] Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu II. Olağan Genel Kurul Delegelerine Ait Durum Belgesi-Kemal Türkler.

örgütlenmeye ve büyümeye başladı.[6] Kemal Türkler, iyi bir örgütçü olarak takdir topladı. *Akis* 20 Temmuz 1957'de Kemal Türkler için, *"İzmit'te boru fabrikasının açıldığı günlerde hemen bir şube kurarak iyi bir sendikacı ve teşkilatçı olduğunu bir defa daha gösteriyordu"* değerlendirmesini yapacaktır.[7]

Türkler, Maden-İş'in uluslararası alanda da temsili için yoğun çaba sarf etti. Maden-İş, 1960'da Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu'na (IMF) üye oldu. Maden-İş özellikle Avrupa sendikalarıyla bağlarını geliştirdi. Türk-İş yönetimi ABD sendikacılığı ile yakınlaşırken, Türkler uluslararası sendikal hareketin demokratik kanadı ile ilişkiler kurdu.

Türkler, 27 Mayıs sonrasında İdealistler Grubu olarak bilinen sendikacıların içinde yer alarak dönemin Türk-İş ve İİSB yönetimine karşı mücadele etti. Bu girişimler sonucu Türk-İş ve İİSB yönetimi değişti. Daha sonra bir bölümü İİSB yöneticisi olan 12 sendikacı ile 13 Şubat 1961'de TİP'i kurdu ve TİP Başkanvekilliğine seçildi. Türkler, kurucusu olduğu TİP'te Genel Başkanvekilliği, Merkez Yürütme Kurulu üyeliği ve Genel Yönetim Kurulu üyeliği yaptı. Türkler 1962'de kısa bir süre genel başkanlık ve İstanbul il başkanlığı da yaptı.[8] Türkler, sendikacılık ile milletvekilliğinin birlikte yapılabildiği o yıllarda milletvekili olmayı tercih etmedi.

Kemal Türkler, Saraçhane Mitingi'nde aktif görev aldı. Ziya Hepbir'e göre miting

20 Eylül 1975'te İstanbul'da yapılan Demokratik Hak ve Özgürlükler İçin Mücadele Mitingi.

Soldan sağa Kemal Nebioğlu, İbrahim Güzelce, Sıtkı Coşkun ve Kemal Türkler.

DİSK Arşivi.

önerisi Türkler'den gelmişti. Türkler mitingin konuşmacıları arasındadır. Sendikal yasalar henüz çıkmadan Ocak 1963'te Kavel'de başlayan grev ile Maden-İş ve Kemal Türkler dikkatleri üzerine çekti. 1960'lı ve 1970'li yıllar boyunca çok sayıda işçi direnişi örgütledi. 4 Nisan 1964 günü Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy ile birlikte gözaltına alınmalarıyla başlayan gözaltı ve tutukluluk serüveni sık sık tekrarlandı. 4 Nisan 1964 tarihindeki Singer grevinde Kemal Türkler ve arkadaşları 27 saat gözaltında kaldı.

15 Temmuz 1966'da başkanı olduğu Maden-İş, Basın-İş, Lastik-İş ve Gıda-İş sendikaları Sendikalar Arası Dayanışma Antlaşması'nı (SADA) imzaladı. Türkler, Kuas, Güzelce, Nebioğlu ve Alpdündar ile birlikte DİSK'i kurdu ve DİSK Genel Başkanlığına getirildi. 11 yıl aralıksız DİSK Genel Başkanlığı yaptı.

DİSK'in kuruluşundan sonra karşılaştığı en büyük tehlike Adalet Partisi (AP) hükümetinin 1970'de 1317 sayılı yasa ile Sendikalar Kanunu'nu değiştirerek DİSK'in

[6] Türkiye Maden-İş (1965), *Maden-İş'i Tanıyalım, Nasıl Kuruldu, Gelişti, Çalışıyor*, İstanbul: Türkiye Maden-İş Sendikası Yayınları 1, s. 7–8.

[7] *Akis*, 20 Temmuz 1957.

[8] Çelik (2010).

Kemal Türkler 1 Mayıs 1976'da Taksim'de, Mehmet Karaca (solda) ve Kemal Nebioğlu (sağda) birlikte.

TÜSTAV DİSK Arşivi.

önüne set çekme girişimi oldu. Kemal Türkler liderliğindeki DİSK bu girişime sert tepki gösterdi. DİSK'in karşı çıkmasına rağmen yasa parlamentonun gündemine gelince 15-16 Haziran 1970 tarihinde İstanbul ve Kocaeli illerinde on binlerce işçi iş bırakarak yürüyüşe geçti. 15-16 Haziran işçi eylemleri üzerine sıkıyönetim ilân edildi. Kemal Türkler ile çok sayıda sendikacı ve işçi tutuklandı. Türkler üç aya yakın Maltepe Askeri Cezaevi'nde tutuklu kaldı. Türkler 12 Mart 1971 yarı-askeri müdahalesinin ardından Mayıs 1971'de gözaltına alındı ve 26 gün gözaltında kaldı.

Genel Başkanlıklarını yürüttüğü Maden-İş ve DİSK 1969 seçimlerinde TİP'i destekleme kararı aldı. 1971 yılında TİP kapatılıncaya kadar TİP'te Genel Yönetim Kurulu üyesi olarak kalan Türkler, TİP'in kapatılmasının ardından 1973 seçimlerinde CHP'nin desteklenmesi yönünde tutum aldı. DİSK, 1973 seçimlerinde CHP'yi destekledi.[9] DİSK ve Türkler 1974 ve sonrasında kurulmaya başlanan yeni sosyalist partilere (TSİP ve TİP) mesafeli durdu.[10]

Kemal Türkler başkanlığındaki DİSK yönetimi 1976'da yaklaşık yarım yüzyıl sonra 1 Mayıs'ın Türkiye'de ilk kez yasal bir mitingle kutlanmasını sağladı. DİSK, Eylül 1976'da Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin yeniden yasalaşmasına karşı tutum aldı ve direnişe geçti bunun üzerine Türkler, bir grup DİSK yöneticisi ile birlikte yeniden tutuklandı. Genel Yas eylemi DGM ile ilgili tasarının yasalaşmasını önlemede başarılı oldu.

1977–78 yıllarında Turgut Özal'ın Başkanı olduğu işveren sendikası MESS ile Türkler'in Başkanı olduğu T. Maden-İş arasında yürütülen toplu iş sözleşmeleri

[9] DİSK (1975), *5. Dönem Çalışma Raporu (1973-1975)*, İstanbul: DİSK Yayınları No: 15, s.79.

[10] DİSK, 5. Dönem Çalışma Raporu, 1975, s. 117.

uyuşmazlıkla sonuçlanınca, MESS grevleri olarak bilinen yaygın grevler yaşandı.[11]

Türkler, İkinci Milliyetçi Cephe hükümetinin kurulması sırasında *Ulusal Demokratik Cephe* (UDC) çağrısı yaptı. Bu çağrı sonrasında DİSK'te ciddi bir kriz yaşandı ve krizi çözmek için DİSK erken Olağan Genel Kurulu toplandı. 1977 Aralık ayı sonunda toplanan DİSK 6. Genel Kurulu'nda Kemal Türkler ve Abdullah Baştürk genel başkanlığa aday oldu. İlk tur oylamada Baştürk 204, Türkler 116 oy alınca Türkler adaylıktan çekildi. Böylece Kemal Türkler'in kuruluşundan itibaren 11 yıl aralıksız sürdüğü genel başkanlık görevi sona erdi ve Genel-İş Genel Başkanı Abdullah Baştürk DİSK Genel Başkanı seçildi.

1977 Genel Kurulunun ardından Türkler'in Başkanı olduğu T. Maden-İş ile DİSK arasındaki gerilim 1 Mayıs 1978 kutlamalarından sonra daha da arttı. DİSK kararlarına aykırı hareket ve disiplinsizlik gerekçeleriyle T. Maden-İş ile Bank-Sen ve Baysen bir yıl süreyle DİSK üyeliğinden ihraç edilirken, bazı T. Maden-İş yöneticileri kesin olarak, Türkler ise bir yıl süreyle geçici olarak DİSK üyeliğinden ihraç edildi. Böylece Türkler, kurucusu olduğu örgütten ihraç edilmiş oluyordu.

22-24 Aralık 1979 tarihinde toplanan T. Maden İş 23. Genel Kurulu'nun açılışında koro ve tüm delegelerin hep birlikte *Enternasyonal* marşı söylediği gerekçesiyle, Türkler başta olmak üzere, divan başkanı ve bazı yöneticiler sıkıyönetim mahkemesi tarafından tutuklandılar.[12] 1959 yılında Maden-İş adına resmi bir yazıyla Başbakan Menderes'e başvurarak okuttukları mevlidin radyodan yayını isteyen Kemal Türkler, 20 yıl sonra *Enternasyonal* marşı söylediği için tutuklanıyordu. Bu 20 yıl aslında mevlitten enternasyonale bir sendikacının öyküsüydü.[13] Türkler, hem mevlit okutmuş hem *Enternasyonal* okumuş bir sendikacıydı.

Kemal Türkler işçi haklarını savunduğu çeşitli eylemleri nedeniyle yargılandığı sayısız davalardan birinde savunma yaparken.

DİSK Arşivi.

1960-1980 döneminin en önemli sendikacılarından biri olan Türkler'in sendikal, politik ve düşünsel gelişimi emek tarihi yazınında tartışma konusu olmuştur. Türkler'in 1960'lardaki komünizm aleyhtarı konuşmaları ile 1975 sonrası tutumu, TİP'in kapatılmasından sonra CHP'yi desteklemesi, T. Maden-İş ve DİSK içinde CHP ve TKP dışındaki sola karşı takındığı tutum eleştirilmiştir. Ancak Türkler'in militan ve mücadeleci çizgisi, ters düştüğü ve yollarını ayırdığı sendikacılar tarafından

[11] MESS grevleri için bakınız: Can Şafak (2007), "MESS Grevleri (1977-1980)", *Çalışma ve Toplum*, Sayı 13, 2007/2, s. 11-64.

[12] Aziz Çelik (2010), "Mevlitten Enternasyonale Bir Sendikacı", *Toplumsal Tarih*, Sayı 199, Temmuz 2010.

[13] Maden-İş Sendikası Başkanı Kemal Türkler'den Başbakan Menderes'e 13 Mart 1959 tarih ve 230/59 sayılı yazı, BCA 030.01.123.730.4.

Kemal Türkler, 1 Mayıs 1976'da Taksim'de DİSK tarafından düzenlenen 1 Mayıs mitinginde konuşurken.

DİSK Arşivi

da takdir edilmektedir. Hepbir: "*Kemal Türkler ters adamdı ama eylemciydi*" demektedir.[14]

Politika gazetesi, MİTES dinlenme tesisleri, Maden-İş Tüketim Kooperatifi, Merter'deki Maden-İş Kooperatifi, DİSK-KENT gibi çalışmaları zaman zaman tartışmalara yol açsa da Türkler'in sendikacılığı işçilerin yaşamının her alanını kapsayacak biçimde görmesine işaret eder.

Türkler, 1958 yılında Sabahat Hanımla evlendi. Kemal ve Sabahat Türkler'in bu evlilikten Yasemin ve Nilgün adlarını verdikleri iki kızları oldu.

Kemal Türkler 22 Temmuz 1980 günü İstanbul Merter'de, sabah evinden çıkıp sendikaya gitmek üzere arabasına binerken eşinin ve çocuklarının gözlerinin önünde faşist katiller tarafından kurşunlanarak öldürüldü.[15] Türkler'in cenaze töreni büyük bir gösteriye ve anti faşist protestoya dönüştü. Türkler, bir genel grev havasında yüz binlerce emekçinin katıldığı bir törenle Aksaray Muratpaşa Camii'nde yapılan dini törenin ardından Topkapı mezarlığına defnedildi.

Türkler'in öldürülmesi Türkiye sendikal hareketinde bir dönemin sonuna işaret ediyordu. Ölümünden bir buçuk ay sonra 12 Eylül darbesi ile DİSK'in faaliyetleri durdurulacaktı. Türkler'den sonra bu kez de kurduğu örgüt DİSK yok edilmek isteniyordu...

Kaynak: Aziz Çelik, "Mevlitten Enternasyonale Bir Sendikacı", *Toplumsal Tarih*, Sayı 199, Temmuz 2010. Yazı yeniden düzenlenmiştir.

Not: Kemal Türkler'in öldürülmesi ile ilgili ayrıntı değerlendirme 2. ciltte yapılmaktadır.

[14] Hepbir ile görüşme, 8 Mayıs 2008.

[15] Ankara-Çankırı-Kastamonu İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, İddianame (M.H.P. ve Ülkücü Kuruluşlar), Evrak No: 1980/7040, Esas No: 1980/7040, Karar No: 1981/600, s. 396.

BİTMEYEN KAVGANIN SENDİKACISI: RIZA KUAS

"Bu mücadelenin adı, bitmeyen bir kavgadır sürüp gider..."

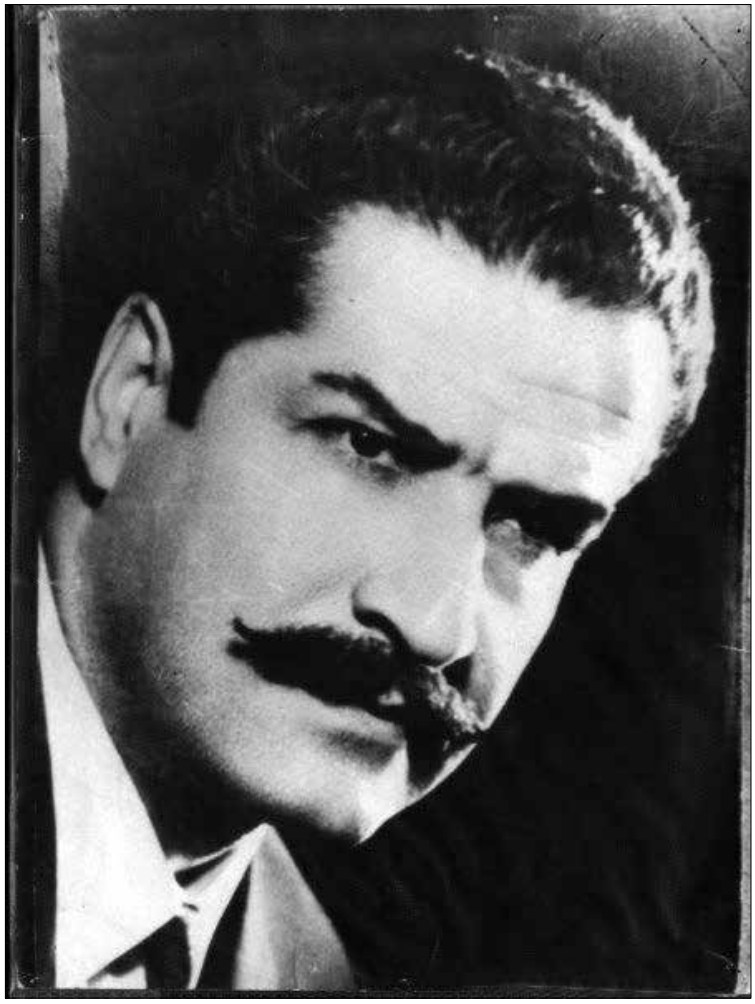
Rıza Kuas

Rıza Kuas 1926 yılında Adapazarı'nın Hendek ilçesine bağlı Yarıca köyünde doğdu. Kuas, yıllar önce Kafkasya'dan (Abhazya) göçmüş orta halli bir köylü aileden geliyordu. Köyde okul olmadığı için İstanbul'a halasının yanına gitti. Halasının eşi ünlü Cibali Karakolu'nda başkomiserdi. Kuas'ın dünyası İstanbul'un bu yoksul işçi semtinde biçimlenmeye başladı. İlkokulu bitirdikten sonra ortaokulu yatılı olarak Niğde'de okudu. Ortaokulu bitirdikten sonra İstanbul'a halasının yanına döndü. 1939-1940 yıllarında Cibali Tekel Fabrikası'nda çırak olarak işçilik hayatına atıldı. Bir yıl Tekel'de çalıştıktan sonra askere gitti.

1949'da Gislaved Lastik Fabrikası'na işçi olarak girdi. Kuas, İstanbul'da Eyüp ve Balat'taki lastik atölyelerinde ve fabrikalarda çalışan işçiler ile birlikte 4 Nisan 1949'da İstanbul Lastik ve Kauçuk Sanayi İşçileri Sendikası'nı kurdu. 1951 yılında sendikalı olduğu için işten atıldı. 1952'de Kazlıçeşme'de Derby Lastik Fabrikası'na girdi. 1952'de İstanbul Lastik-İş Sendikası Genel Başkanı seçildi. 1957-60 arasında İş Mahkemesi işçi üyeliği yaptı.

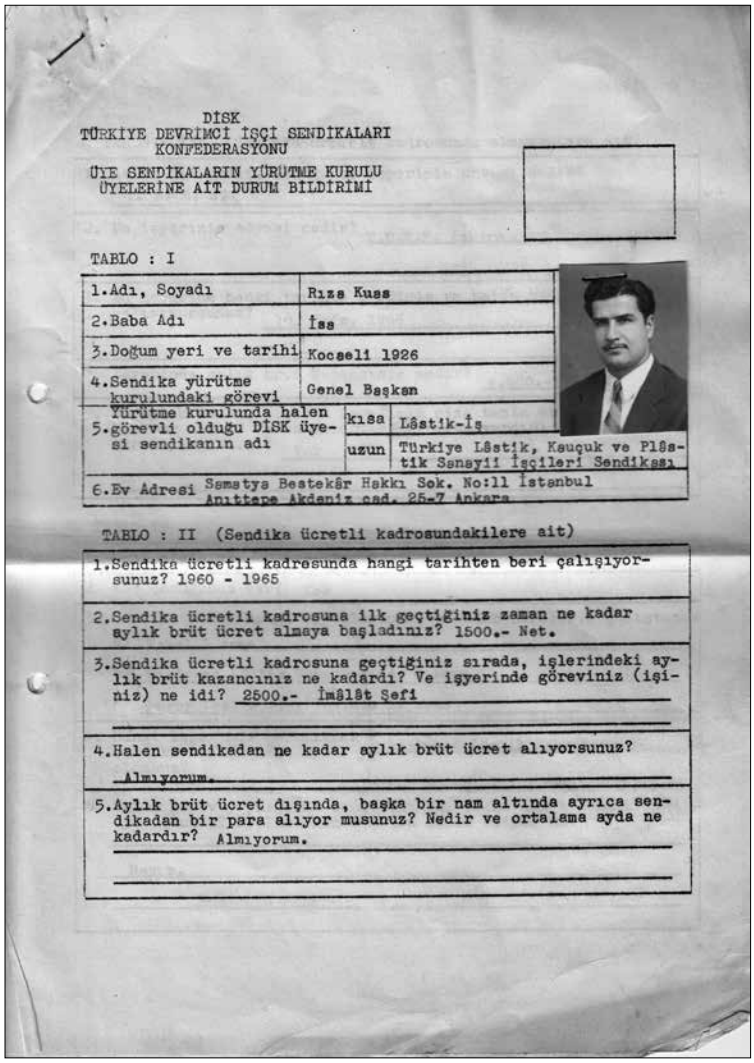
Kuas, çalışmakta olduğu Derby Lastik Fabrikası'nda sendika temsilcisi, sonra Kazlıçeşme Şubesi başkanı ve 1954 yılında sendikanın genel başkanlığına seçildi. Bu arada İstanbul İşçi Sendikaları Birliğine (İİSB) katılan sendika, İİSB içinde saygın bir yer aldı ve Kuas önce İİSB saymanı, sonra da veznedarı seçildi. 1957'de sendikayı kurumsallaştırma kararı aldı ve sendikanın basın ve hukuk danışmanlıkları kuruldu. 1959 yılında sendikanın adı Türkiye Lastik, Kauçuk ve Plastik Sanayi İşçileri Sendikası (Lastik-İş) olarak değiştirildi ve Türkiye çapında örgütlenme kararı aldı. Lastik-İş, 16 Şubat 1961'deki genel kurulunda Türk-İş'e katılma kararı aldı. Rıza Kuas, 1964'te Türk-İş yönetim kurulu üyeliğine seçildi.

Çıkardığı toplulukla iş ihtilaflarına tahammül edemeyen işverenler 1960'da Kuas'ı

Rıza Kuas: Lastik-İş Genel Başkanı, DİSK kurucusu ve Başkan Vekili, TİP kurucusu ve 1965 ve 1969 dönemi TİP Milletvekili.

Lastik-İş Arşivi.

DİSK
TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

ÜYE SENDİKALARIN YÜRÜTME KURULU ÜYELERİNE AİT DURUM BİLDİRİMİ

TABLO : I

1.Adı, Soyadı	Rıza Kuas	
2.Baba Adı	İsa	
3.Doğum yeri ve tarihi	Kocaeli 1926	
4.Sendika yürütme kurulundaki görevi	Genel Başkan	
5.Yürütme kurulunda halen görevli olduğu DİSK üyesi sendikanın adı	kısa	Lâstik-İş
	uzun	Türkiye Lâstik, Kauçuk ve Plâstik Sanayii İşçileri Sendikası
6.Ev Adresi	Semsetya Bestekâr Hakkı Sok. No:11 İstanbul Anıttepe Akdeniz cad. 25-7 Ankara	

TABLO : II (Sendika ücretli kadrosundakilere ait)

1.Sendika ücretli kadresunda hangi tarihten beri çalışıyorsunuz? 1960 - 1965

2.Sendika ücretli kadrosuna ilk geçtiğiniz zaman ne kadar aylık brüt ücret almaya başladınız? 1500.- Net.

3.Sendika ücretli kadrosuna geçtiğiniz sırada, işlerindeki aylık brüt kazancınız ne kadardı? Ve işyerinde göreviniz (işiniz) ne idi? 2500.- İmâlât Şefi

4.Halen sendikadan ne kadar aylık brüt ücret alıyorsunuz? Almıyorum.

5.Aylık brüt ücret dışında, başka bir nam altında ayrıca sendikadan bir para alıyor musunuz? Nedir ve ortalama ayda ne kadardır? Almıyorum.

Rıza Kuas'a ait durum bildirimi

TÜSTAV DİSK Arşivi

Derby Lastik Fabrikası'ndan da attı. O tarihe kadar sendikacılığı işyerinde çalışarak yürüten Kuas, bu tarihten itibaren sendikadan ücret alarak sendikacılık yapmaya başladı.

Kuas, 1950'li yıllarda "sezon yapma" olarak bilinen ve işyeri sahiplerinin kendileri için yeterli üretimi gerçekleştirip, stokları yaptıktan sonra işçilerin işlerine son verme uygulamasına karşı mücadele başlattı. Lastik iş kolunda işverenlerin yıllardır uyguladığı "sezon nedeniyle işçi çıkarılmasında işçilere hiçbir ödeme yapılmaması ve yeniden işe alınırken işçilerin eski kıdemlerinin hesaba katılmaması" yolundaki bu uygulamaya karşı ciddi bir mücadele verdi ve Kuas dört-beş yıl sürdürdüğü mücadele sonunda sezon uygulamasının 1962'de kaldırılmasını sağladı.

27 Mayıs sonrasında aralarında Kemal Türkler, Bahir Ersoy, İbrahim Güzelce ve Zühtü Tetey'in bulunduğu Onlar Grubu olarak bilinen sendikacıların içinde yer aldı. Bu grup İİSB'nin DP yanlısı yöneticilerinin istifasını sağladı.

Rıza Kuas 1961'de bir lastik işvereninin işçisini karakolda polise dövdürmesi üzerine "polis işçileri dövemez" diyerek polis hakkında dava açtı ve olayı büyüterek Kurucu Meclis'e kadar getirdi. Rıza Kuas adı işçiler arasında bir efsane gibiydi. Askeri yönetim uygulamalarına karşı çıkıyor, o yıllarda kesilmeye başlanan tasarruf bonolarından işçilerin muaf tutulmasını öneriyordu.

Mayıs 1963'ün son günlerinde Fargo lastik fabrikası işvereni lokavt ilan edip, 83 işçinin alacaklarını da vermeden fabrikasını kapatıp kayıplara karışır. Bunun üzerine işçiler seslerini duyurmak için kendilerini Beşiktaş'taki Türk-İş Birinci Bölge Merkezi'nde bir odaya kapatırlar. Rıza Kuas, işçiler haklarını alana dek süren sakal bırakma eylemine başlar. Lastik-İş'in mücadelesi ile patron 16 gün sonra yakalanır, lokavtı kaldırıp işçileri tekrar işe alır. İşçilerin sendikalarına ve başkanları Rıza Kuas'a güveni boşa değildir. Direniş sırasında yapılan bir röportajda işçi İsmail'in söylediği "sendika elbet korur hakkımızı bizim" sözü bunun en iyi örneğidir.[16]

[16] Feza Kürkçüoğlu (2019), Vefatının 38. Yıldönümünde Efsane İşçi Lideri Rıza Kuas Sınıfı ile Sınıfı İçin, https://birartibir.

Rıza Kuas, 13 Şubat 1961 yılında, Kemal Türkler ve 12 arkadaşı ile birlikte Türkiye İşçi Partisi'ni kurdu. 1965 yılında İzmir'de toplanan Genel Kurul'da TİP Genel Sekreterliği görevini üstlendi. 1965 yılında TİP'ten Ankara, 1969 seçimlerinde ise İstanbul Milletvekili olarak TBMM'ye girdi. Sendikal mücadelenin yanı sıra siyasi mücadeleyi TBMM'de sürdüren Kuas, 1970 AP iktidarının sendikal yasalarda yapmak istediği değişikliklere karşı Meclis'te kararlı bir muhalefet yürüttü. Kuas, milletvekili olarak Meclis'te etkin bir çalışma yaptı, işçiler yararına pek çok yasa tasarısı önerdi. Çalışma Bakanlığı bütçeleri görüşürken eleştirilerinde işçi sınıfının çıkarlarını dile getirdi.

DİSK kurulmadan önce Türk-İş Yönetim Kurulu üyesi olan Kuas, TİP'in baltalanması için ısrarlı uğraş veren Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'a karşı ciddi bir mücadele vererek TİP'i savundu ve TİP'e karşı yapılan saldırılara karşı koydu. Gittikçe bilinç düzeyini de arttıran Kuas "bilimi en güçlü mücadele aracı" saydığını açıklayan konuşmaları ve sosyalizmi savunan görüşleriyle halk yığınlarınca da tanındı. İşkolunda ilk grevi başlatınca (Kasım 1963) işveren kesimince düzenlenen bir tertiple 13 Kasım 1963'te tutuklandı ve 9 gün sonra serbest bırakıldı. Sendikacılık alanında uluslararası işçi dayanışmasına önem veren Kuas, Lastik-İş'in 1961'de Uluslararası Kimya İşçileri Federasyonu'na (IFC) üye olmasını sağladı.

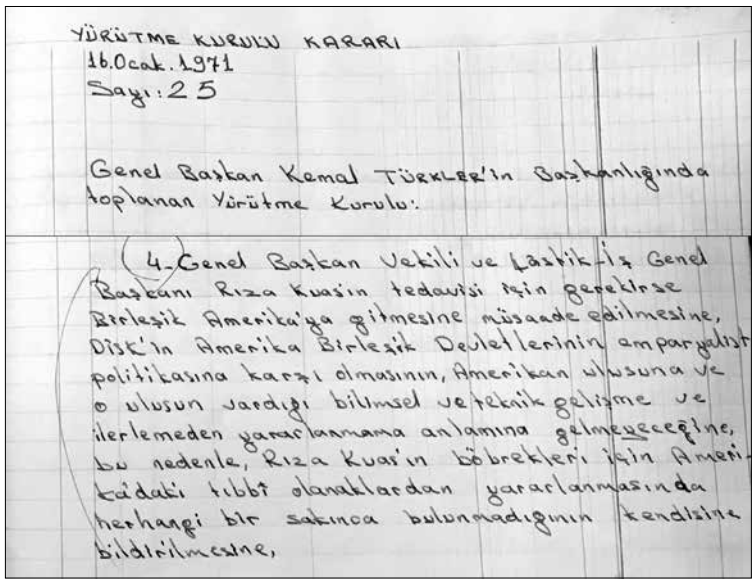
24 Temmuz 1963'de Sendikalar Kanunu ile Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt kanunlarının çıkarılmasını Türk-İş "İşçi Bayramı" olarak kabul edince Kuas, bugünün lokavtı yasallaştırdığı için "Matem Günü" olmasını önerdi ve DİSK bu günü bayram olarak kutlamayı reddetti.

DİSK'in beş kurucusundan biri oldu.

DİSK'in güçlenmesiyle 1968 yılında Rıza Kuas önderliğinde Lastik-İş Derby Lastik Fabrikası'nda Türkiye'de ilk kez işyeri işgali gerçekleştirdi. Yine ilk kez Türkiye'de yetkili sendikanın belirlenmesi için, 1968 yılında Derby Lastik Fabrikası'nda referandum yapılmasını sağlayan Lastik-İş Genel Başkanı Kuas, işverenin kurduğu sarı sendikayı teşhir etti. Bu fabrikada yapılan referandum sonucunda Lastik-İş'e 930 oy, sarı sendikaya ise sadece 6 oy çıktı.

İşçiyi "hırsız" gibi gören zihniyetle mücadele amacıyla başlattığı "Üstünü Aratma" kampanyası tüm ülkede geniş yankı buldu. İşçiler onurlarına sahip çıkan bu kampanyaya aktif bir biçimde katıldı. Royal Fabrikası'nda işçiler bu haklarını savunmak için toplu direniş yaptı. Kuas, 15 Temmuz 1968'de kaleme aldığı "Üstünü Aratma" bildirisiyle bir anda bütün ülkenin

Benzersiz bir karar: Yakalandığı böbrek yetmezliği hastalığı nedeniyle ABD'de tedavi olmak için DİSK'ten izin isteyen Kuas'ın başvurusuna ilişkin DİSK Yürütme Kurulu'nun aldığı karar: *"Genel başkan Vekili ve Lastik-İş Genel Başkanı Rıza Kuas'ın tedavisi için gerekirse Birleşik Amerikaya gitmesine müsaade edilmesine. DİSK'in Amerika Birleşik Devletlerinin emperyalist politikasına karşı olmasının, Amerikan ulusuna ve o ulusun vardığı bilimsel ve teknik gelişme ve ilerlemeden yararlanmama anlamına gelmeyeceğine, bu nedenle Rıza Kuas'ın böbrekleri için Amerika'daki tıbbi olanaklardan yararlanmasında herhangi bir sakınca bulunmadığının kendisine bildirimesine."*

YÜRÜTME KURULU KARARI
16.Ocak.1971
Sayı: 25

Genel Başkan Kemal Türkler'in Başkanlığında toplanan Yürütme Kurulu:

4-Genel Başkan Vekili ve Lastik-İş Genel Başkanı Rıza Kuas'ın tedavisi için gerekirse Birleşik Amerika'ya gitmesine müsaade edilmesine, DİSK'in Amerika Birleşik Devletlerinin emperyalist politikasına karşı olmasının, Amerikan ulusuna ve o ulusun vardığı bilimsel ve teknik gelişme ve ilerlemeden yararlanmama anlamına gelmeyeceğine, bu nedenle, Rıza Kuas'ın böbrekleri için Amerikadaki tıbbi olanaklardan yararlanmasında herhangi bir sakınca bulunmadığının kendisine bildirilmesine,

org/emek/489-sinifi-ile-sinifi-icin Erişim: 28.10.2019.

İstanbul işçi Milletvekili ve Türkiye Lâstik - İş Sendikası Genel Başkanı RIZA KUAS Böbrek ameliyatı için bugün A.B.D. hareket etmiştir. KUAS hareketinden önce Türkiye İşçilerine aşağıdaki mesajı yayınlamıştır

Lâstik - İş Sendikasının ve Türkiye'nin değerli, uyanık tüm işçilerine:

BÖBREK ameliyatı olmak üzere bugün Amerika'ya hareket ederken sizlere seslenmek istiyorum.

Başta, hiçbir karşılık beklemeden, bana böbreğini vererek, kan bağışında bulunarak beni yaşatmak isteyen kardeşlerim olmak üzere, hasta olarak Londra'daki hastanede yattığım sürece mektupları, telgrafları ve kartlarıyla bana yaşama azmi aşılayan, bana sevgili yurdundan haberler ileten, dönüşümde karşılamaya, yoklamaya gelen, kurban kesen, çiçek getiren, haber göndererek sağlığımla ilgilenen tüm işçi kardeşlerime, yakınlarıma ve dostlarıma şükranlarımı sunarım. Bu sıcak ve candan ilgiyi unutmayacağım. Bu ilgiyi şahsımdan öte, sınıfımın yüksek karakterinin ve birbirine bağlılığının bir örneği olarak kabul ediyorum. Bunu somut olarak görmenin büyük mutluluğu içindeyim.

BEN bir köylü çocuğuyum, çok küçük yaştan beri bir fabrika işçisiyim. Bir işçi, bir emekçi olduğumu anladığım günden beri de sizlerin hizmetinde bir kişiyim. Bana çeşitli görevler verdiniz, bütün görevlerimi sınıfımın bilincini taşıyarak ve bunun sorumluluğunu duyarak yapmaya çalıştım. Lâstik-İş Genel Başkanı olarak, Milletvekiliniz olarak sizler için, sınıfımın kurtuluşu için mücadele ettim. Sizlerle beraber ve sizlerden aldığım güçle yatağa düşünceye kadar ortak kavga-mızdaki görevimi sürdürdüm. Bundan büyük sevinç duymaktayım. Kusurlarım olmuşsa, bu yolda sizlere borçlu kalmışsam beni bağışlayınız.

Şimdi, hepinizin bildiği gibi, hastalığım bu büyük ve kutsal mücadeleye, geçici de olsa, bir süre ara vermemi emrediyor. Buna şimdilik boyun eğmek zorundayım. Ameliyat olacak, iyileşecek ve kavgaya devam edeceğim. Zira mücadelesiz yaşamanın mümkün değildir. Mücadele duygusu benim kanıma, hücrelerime, beynime işlemiş. Sınıfımın mücadelesinin dışında olamıyorum. Ağır hasta olduğum, ameliyata girdiğim, ölümle yüz yüze, burun buruna geldiğim zamanlarda da sizlerden ve sizlerin mücadelesinden geri kalmadım, sizleri unutmadım, sadece sizlerin yanınızda ve içinizde olamamanın büyük acısını duydum. Kaç defa gelen ölümü de bu mücadele ruhumla yendim. Mücadeleye devam etmek zorundayız. Çünkü:

DÜNYANIN en geniş doğal güzelliklerine ve zenginliklerine sahip olan ülkemiz, uğruna can verip kan döktüğümüz vatanımız bugün harabe halindedir. İnsanlarımız açtır, işsizdir. Yarına güven duygusu yoktur. Onurlu insanların ülkesi Türkiye, yabancılara el açar duruma getirilmiştir. Bu durumdan utanmak lâzımgelir. Bu halin suçluları ortadadır. Bunlar, emperyalistler, yani yabancı para babaları ve bunlarla işbirliği yapan, içlerindeki bu ravuç, patron-banker-ağa ve onların partileridir. Bunlardan arınmadıkça, bunlardan yakayı sıyırmadıkça, bunların sömürüsünden kurtulmadıkça ülkemiz için kurtuluş, ilerleme, kalkınma, bağımsız olma yoktur. Tek çare kurtuluşun ideolojik, örgütsel ve eylemsel öncülüğünü üstlenmektir. Bu görev sınıfımındır. Çünkü tek devrimci sınıf işçi sınıfıdır. Diğer devrimci güçler peşiminden gelecek ve sınıfımıza destek olacaklardır. Bu iş başlamıştır, baş döndürücü bir hızla ilerlemektedir. Tarihin akışını kimse geri döndüremez. Türkiye'de işçi sınıfı ve diğer emekçi yığınları, bir gün ve çok uzak olmayan bir gün, mutlaka iktidar olacaklar, her türlü sömürüyü önleyerek Türkiye'yi cennet yapacaklardır. Bunun için yaşamak ve savaşmak zorundayız.

BU arada, sevgili lâstik işçisi kardeşlerim, sizlere özel olarak seslenmek isterim. Sizlere ayrıca birkaç sözüm var.

Sınıfımızın mücadelesinde lâstik işçisi olarak sizler büyük işler başarmış, önemli kararlar almış ve uygulamışınızdır. Çetin kavgalarınız sırasında ve en mülâkî anımızda, düşmanlarımızın her biri sizin yenik düşeceğiniz, birliğinizi, beraberliğinizi kaybedeceğiniz beklerken ve bunu mutlaka umarken, siz yeni taktikler bularak, bunlardan daha büyük bir güçle çıktınız. Bu yapınızla da diğer işçi arkadaşlarınıza yol gösterdiniz, önder oldunuz. Sizlerle nasıl iftihar etmem.

Sizin bu kararlı ve tutarlı haliniz patronları, patronların çıkarına çalışan Türk-İş'i ve diğer sömürücüleri, işçi düşmanlarını çok kızdırdı. Fî birliği ettiler birliğinizi bozmağa, sendikanızı parçalamağa, yoketmeğe çalıştılar. Kısacık dolusu paralar harcadılar. Sarı kuruluşlar kurdurdular. İşçi düşmanı A.P. İktidarıyla ve Sarı Türk-İş'le de birleşerek hile üstüne hile, dalevere üstüne dalevere, kalleşlik üstüne kalleşlik tezgâhlediler. Sen bütün bunları gördün, insanlık dışı, ahlâk dışı, yasa dışı bütün bu oyunlara tanık oldun. Ne oldu sonu? Yaptıklarıyla kaldılar. Sen yine dimdik ayaktasın. Sen yine kavganı sürdürüyorsun. Senin çelikten kale gibi iraden ve bilenmiş bilincin onları, bütün kötü niyetleri, bütün işçi ve işçi sınıfı düşmanlarını kahretti.

HATIRLATAMK istediğim şudur: Bu hainlerin oyunları bitmeyecektir. Yürümüze gülen yüzde, kurtunun çıkışan elde, «yaşa» diyen dilde bunu göreceğiz.

Sağ dönersem onsuz onuza bu mücadeleye, olanca gücümüzle, sarsılmayan inancımızla beraber devam edeceğiz ve hep beraber yaptıklarını yanlarına bırakmıyacağız, bunun hesabını teker teker soracağız.. Sizlere olan güvencimiz ve mücadele azmimiz beni yaşatacağına inanıyorum. Bu inançla, bu yoldaki kavgamızın aracı sendikamız LÂSTİK-İŞ'i, başta yöneticilerimiz olmak üzere, sizlere, hepinize emanet ediyorum.

Benim, ülkemden ve sizlerden çok uzaklarda, hasta olarak bulunduğum sırada her Lâstik-İş üyesi, herbiriniz sendikanın genel başkanı kendinizmiş gibi çalışacak, işi öyle ele alacak ve bu sorumluluğu taşıyacaksınız. Bütün işçi düşmanlarının ve onların içinizdeki casuslarının çabalarını boşa çıkaracaksınız. Bundan hiç, ama hiç şüphem yok. Varsa hakkım size helâl olsun. Allahaısmarladık kardeşlerim.

YAŞASIN İŞÇİ SINIFI. YAŞASIN YARININ MUTLU SOSYALİST TÜRKİYESİ...

RIZA KUAS
Lâstik-İş Genel Başkanı
İstanbul İşçi Milletvekili

Rıza Kuas'ın işçilere mesajı, TÜSTAV DİSK Arşivi.

dikkatini üzerinde toplayacaktır: ''İşveren veya vekili veya bekçisi, zorla aramaya kalkarsa: Üstümü aratmam diyeceksin. Lastik-İş'e telefon edeceksin. Sen üstünü aratma, gerisini sendikana bırak.''

Kuas 15-16 Haziran'ı örgütleyen DİSK yöneticileri arasındadır. 15-16 Haziran sonrasında DİSK yöneticilerinin önemli bir bölümü tutuklandığında, milletvekili olması sebebiyle dokunulamayan Kuas DİSK'in o zor günleri aşmasında büyük rol oynadı.

1971'de Cenevre'de uluslararası bir toplantıda konuşurken fenalaştı. Kuas'a böbrek yetmezliği tanısı kondu. Böbrek nakli yapılması gerekiyordu. Kuas'a böbreğini vermek için yüzlerce işçi başvurdu. Ancak Türkiye'de ameliyatın yapılması kolay değildi. ABD'ye gitmesi gerekiyordu. Ancak Kuas yıllarca ABD emperyalizmine karşı mücadele etmişti. ABD'ye gitmekte tereddüt ediyordu. Örgütsel disiplini ve sendikal ahlakı nedeniyle DİSK yönetimine başvurdu. DİSK Yürütme Kurulu 16 Ocak 1971'de eşine az rastlanır bir karar aldı:

> ''Genel Başkan vekili ve Lastik-İş Genel Başkanı Rıza Kuas'ın tedavisi için gerekirse Birleşik Amerika'ya gitmesine müsaade edilmesine, DİSK'in Amerika Birleşik Devletleri'nin emperyalist politikasına karşı olmasının, Amerikan ulusuna ve o ulusun vardığı bilimsel teknik gelişme ve ilerlemeden yararlanmama anlamına gelmeyeceğine, bu nedenle, Rıza Kuas'ın böbrekleri için Amerika'daki tıbbi olanaklardan yararlanmasında herhangi bir sakınca bulunmadığının kendisine bildirilmesine''

Uzun süre ABD'de böbrek bekledi. Sonra Meclis Başkanı'nın kararıyla Ekim 1972'de Türkiye'ye geri getirildi. Ağustos 1973'te Almanya'da kız kardeşinin böbreği takıldı. Ameliyattan hemen sonra TBMM 1973 seçimleri sonucunda Kuas'ın milletvekilliğinin sona erdiğini ve bu yüzden bütün masrafların kesildiğini ve Kuas'a hiçbir ödeme yapılmayacağını bildirdi. Bu tarihten sonra masraflarını Alman Sendikalar Birliği üstlendi.

Rahatsızlığının devam etmesi üzerine Yürütme Kurulu 23 Temmuz 1976'da Rıza Kuas'ın tedavisinin yapılmasını temin için yurt dışına gönderilmesine ve masraflarının DİSK tarafından karşılanmasına karar verdi.

Kuas, yıllar süren hastalığı nedeniyle aktif sendikacılıktan ayrılmak zorunda kaldı, fakat Lastik-İş sendikası, Kuas'ı hep Genel Başkan seçme kadirbilirliğini gösterdi. Kuas sendika başkanlığını, 28-30 Mayıs 1980'de yapılan Lastik-İş 20. Genel Kurulu'nda bıraktı. Kuas hiç evlenmedi.

Sağlığı hızla bozulan Kuas 29 Ekim 1981'de 55 yaşında yaşamını yitirdi. Cenazesi 12 Eylül darbesinin karanlık günlerinin ağırlığı altında kaldırıldı. 1993'te Lastik-İş'in yayınladığı, Fahri Aral'ın kaleme aldığı *Rıza Kuas-Bir İşçi Liderinin Hikâyesi* isimli kitapta Kuas'ın son yolculuğu şöyle anlatılıyor:

> ''Ve ölüm... Sonunda Rıza Kuas'ı da geldi, buldu. İşçi sınıfının ve tüm lastik emekçilerinin dostu olan bu yiğit insanın emanet olan tek böbreği, 12 Eylül faşizminin karanlığına dayanamadı, işlevini yitirdi. Başka koşullar altında yüz binlerce işçinin ve emekçinin uğurlayacağı bu cesur, davasına inanmış işçi lideri 29 Ekim 1981 günü dostlarının, işçi arkadaşlarının, ailesinin ve tutuklu olduğu Davutpaşa Cezaevi'nden elleri kelepçeli olarak getirilen kardeşi, mücadele arkadaşı Niyazi Kuas'ın gözyaşları arasında uğurlandı.''

Kuas, bitmeyen bir kavgaya inanmıştı. 1972'de grevdeki Good-Year işçilerine şöyle sesleniyordu:

> ''Yeryüzü meleği postuna bürünecek bazı adamların doğru yol önerilerini duymayacak, onlara kapınızı kapayacak 'greve devam' diye haykıracaksınız.
>
> İşsizlik ve aç bırakma tehditlerine pabuç bırakmayacak 'greve devam' diye kükreyecekseniz.
>
> Herkes şunu iyi bilmelidir ki, bu mücadelenin adı bitmeyen kavgadır ve işçi hakları verilinceye kadar devem edecektir.''

Rıza Kuas biyografisi şu kaynaklardan derlenmiştir: Kemal Sülker (1980l), ''Rıza Kuas'', *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, İstanbul: May Yayınları; Fahri Aral (tarihsiz), *Rıza Kuas-Bir İşçi Liderinin Hikayesi*, İstanbul: Lastik-İş Yayını; Feza Kürkçüoğlu (2019), Vefatının 38. Yıldönümünde Efsane İşçi Lideri Rıza Kuas Sınıfı ile Sınıfı İçin, https://birartibir.org/emek/489-sinifi-ile-sinifi-icin Erişim: 28.10.2019.

Rıza Kuas'ı tedavi için gittiği ABD'den dönüşünde karşılayan işçiler, Lastik-İş Arşivi.

Entelektüel Sendikacı: İbrahim Güzelce

Aziz Çelik

Doğum: 7 Eylül 1922, İstanbul,

Ölüm: 11 Nisan 1976, İstanbul

DİSK'in kurucusu ve ilk Genel Sekreteri, Basın-İş Sendikası Genel Başkanı olan İbrahim Güzelce "mürekkep yalamış sendikacı" ve "ideolog" sendikacı olarak bilinmektedir. Sina Pamukçu'ya göre, Güzelce öbür sendika liderlerinin hiçbirine benzemez. Önemli bir "resmi" eğitimden geçmemişti ama kelimenin tam anlamıyla kendi kendini yetiştirmişti. Güzelce, sendikal hareketin entelektüellerindendi. Sendikacılığı yanı sıra *Forum* ve *Sosyal Adalet* gibi dergilerde ve günlük gazetelerde yazıları yayımlandı.

Güzelce 1922 yılında İstanbul'da doğdu. Öğrenimini Matbaacılık Meslek Okulunda tamamladı. Zorunlu hizmetini Urfa Belediyesi matbaasında tamamladıktan sonra İstanbul'a döndü ve sonra kimi gazete ve basımevlerinde dizgicilik yaptı. 1946 yılında Basın Teknisyenleri Sendikası'na girdi. Türk Matbuat Teknisyenleri Birliği, 1947 yılında İstanbul Basım Makinistleri Sendikası adını aldı. 1963 yılında sendikanın adı Basın-İş olarak değiştirildi.

İbrahim Güzelce DİSK kuruluş toplantısı sırasında divanda, 12 Şubat 1967, İstanbul, DİSK Arşivi.

1948'de bu sendikanın Genel Sekreterliği'ne seçildi. 1963-1967 yılları arasında sendikanın genel başkanlığını yürüttü. Basın-İş Sendikası 1967'de DİSK'in kurucu sendikalarından biri oldu. Güzelce, İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nde de çalıştı. Güzelce 1964-65 yıllarında Lastik-İş Sendikası'nın genel sekreter yardımcılığını ve eğitim müdürlüğü yaptı.[17]

Demokrat İşçi Partisi'ne giren Güzelce Parti'nin Yönetim Kurulu üyeliğini ve bir süre Genel Sekreterliği'ni yaptı. Çok sayıda sendikacının CHP ve DP'den milletvekili adayı olduğu 1957 seçimlerine Hürriyet Partisi'nin İstanbul adayı olarak katıldı ancak kazanamadı. Güzelce ile birlikte Hürriyet Partisi'ne giren sendikacılar arasında Avni Erakalın ve Salih Özkarabay da bulunmaktadır. Üç sendikacı partinin İşçi Komitesi'nde çalıştı.[18] Güzelce 27 Mayıs'tan sonra muhalif sendikacılar tarafından oluşturulan İdealistler (Onlar) Grubu'nun içinde yer aldı.

Güzelce işçi sınıfının siyasallaşması konusunda kafa yoran bir sendikacıydı. 1960'ta kurulan Türkiye Sosyalist Partisi ile ilgili *Forum*'da bir değerlendirme yazan İbrahim Güzelce ülkemizde sosyalist ve işçi partilerinin bizzat dayandığı sınıf tarafından anlaşılamadığını, anlaşılamadığı için de işçi sınıfının desteğini kazanamadığını belirtmektedir. Güzelce, sosyalist partilerin

[17] Genel İş, *Emek*, 15 Nisan 1976, s. 3.

[18] Çelik (2010), s. 371.

İbrahim Güzelce: Bir Mayıs

İbrahim Güzelce'nin "Bir Mayıs" Yazısından

Türkiye'de yıllardır yığınsal olarak kutlanmayan 1 Mayıs, 1976 yılında bir anda yüz binlerin, milyonların elinde yüreğinde ve kafasında bayraklaşıyor. Alanları dolduran kitleler kendi sınıflarının gücünü, sermayenin güçsüzlüğünü daha iyi kavrıyorlar. 1976'ın 1 Mayıs'ında Türkiye işçi sınıfı, aynı anda tüm dünya emekçileriyle birlikte haykırıyor. Bu haykırış, emeğin sermayeden kurtuluş mücadelesini dile getiriyor. Türkiye işçi sınıfı hareketinin uzun geçmişine ve dünya işçi sınıfının kazanımlarına sahip çıkan DİSK, 1 Mayıs 1976'da yeni bir güç ve soluk kazanıyor. Bu soluk, Türkiye işçi sınıfının sendikal birliğini DİSK'te gerçekleştirme soluğudur.

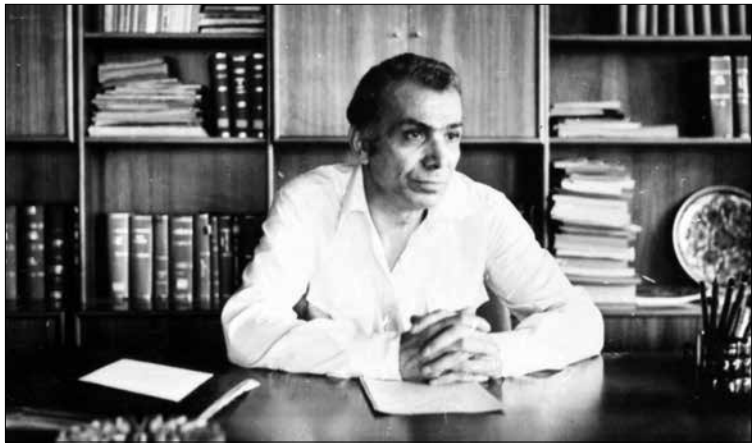
Her geçen yılla birlikte 1 Mayıs yeni bir anlam ve daha zengin bir içerik kazanıyor. Uluslararası işçi bayramı, ilk olarak 1890'larda kutlanmıştı. O yıldan bugüne dünyamızın çehresi değişti. Daha insancıl oldu. Yeryüzünün üçte biri kapitalizmin sömürüsünden, yoksulluk, baskı ve zulümden kurtularak, özgürlük kazandı. Bu ülkelerde sermayenin diktatörlüğüne sünger çekildi. 1919'da dünya yüz ölçümünün yüzde 72'sini ve dünya nüfusunun yüzde 69'dan fazlasını sömürge ve bağımlı ülkeler oluşturuyordu. Bugün ise son sömürgelerin yüzölçümü yüzde 4'ten, sömürge nüfusu ise yüzde 1,1'den daha azdır. Son olarak Vietnam, Kamboçya, Laos, Mozambik, Gine, Angola halkları emperyalist sömürgeciliğe ülkelerinde son vermişlerdir. Ulusal kurtuluştan sonra halklar ekonomik bağımsızlıkları için mücadele vermektedirler. Toplumsal ilerlemeye set çeken engeller birer birer sökülüp atılmakta ve emekçiler ulusal zenginliklerini ellerine geçirmektedirler. İleri derecede gelişmiş kapitalist- emperyalist ülkelerde de örgütlü işçi ve emekçi kitleler sömürü düzeninin buhranına karşı savaşmaktadır, savaşmakla tekelci sermayenin egemenliğini sarsıyorlar.

1976'nın 1 Mayıs'ı sosyalizmden yana değişen böyle bir dünyada kutlanacak. Türkiye işçi sınıfını 1 Mayıstan koparmak emek dünyasından koparmak demektir. Kimsenin gücü yetmez buna.

Kaynak: *Yeni Toplum*, Mayıs 1976. *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, Cilt 7, s. 511.

ülkemizdeki başarısızlığını üç nedene bağlamaktadır: 1) Çalışan sınıfın sosyalizm hakkında bilgi sahibi olmaması ve partilerin bu konudaki faaliyetlerini halka indirememeleri, 2) Sosyalist kelimesinin halka yanlış aksettirilmesi, sosyalistlerin baskıya maruz kalması ve bunun halkta yarattığı endişe, 3) Sosyalist partilerin Türkiye gerçeklerine uygun bir çalışma tarzından çok dogmatik ilkelere bağlı kalması.

Güzelce, TİP kurulmadan bir süre önce yazdığı bir yazıda bir sosyalist veya işçi partisinin İngiltere ve Kuzey ülkelerinde olduğu gibi çalışan sınıfa hürriyetin ve bolluğun kapısını açabileceğini yazmaktadır. Güzelce bu yazısından yaklaşık bir yıl sonra Türkiye İşçi Partisi kurucuları arasında yer alacaktır. Güzelce'nin tutumu TİP kuruluşuna giden yolun tesadüfî değil, bir arayışın ürünü olduğunu göstermektedir. Güzelce gerek 1946 sosyalist partilerinin gerekse DİP'in başarısızlığından çıkardığı derslerle TİP'in kuruluşunda yer almış gibidir.

İbrahim Güzelce

İbrahim Güzelce'nin cenaze töreni. Beyazıt'tan gelen kortej Aksaray üzerinden Topkapı mezarlığına yürüyor.

14 Nisan 1976, DİSK Arşivi.

TİP kurucuları arasında yer alan Güzelce, partide kısa bir süre Genel Sekreterlik ve İstanbul İl Başkanlığı görevlerinde bulundu. Mehmet Ali Aybar'ın Genel Başkanlığa getirilmesinde önemli rol oynadı. Güzelce'nin Aybar ile parti kuruluşundan önce ilişkisi vardı. Aybar ve arkadaşlarının Güzelce vasıtasıyla TİP'in kuruluş çalışmalarını izledikleri ve TİP'in kuruluşu kesinleşince kurmayı planladıkları partiden vazgeçtikleri belirtilmektedir.[19] Ancak Aybar ile bu yakınlığına rağmen, Güzelce daha sonra Aybar'ın yönetim tarzını eleştirerek Merkez Yürütme Kurulu'ndan istifa edecektir.

Kristal-İş Sendikası'nın 31 Ocak 1966'da başlattığı Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası grevini desteklemek için 6 Nisan 1966'da oluşturulan Paşabahçe Grevini Destekleme Komitesi'nde Ziya Hepbir, Kemal Türkler, Kemal Ayav ve Muzaffer Gökçeoğlu ile birlikte yer aldı. DİSK'in çekirdeğini oluşturan 15 Temmuz 1966 tarihli SADA'yı Basın-İş adına imzaladı.

1965 seçimlerinden sonra sendikal eğitim programı çerçevesinde ABD'ye gitti. Güzelce'nin Türk-İş'in 1966'daki 6. Genel Kurulu'nda aday olduğu belirtilmektedir. Güzelce, Basın-İş Sendikası Başkanı olarak 1967'de DİSK'in kurucuları arasında yer aldı ve DİSK'in ilk Genel Sekreteri seçildi. Aynı yıl DİSK Genel Sekreterliği'nden ve Basın-İş Genel Başkanlığı'ndan ayrılarak Federal Almanya'ya gitti. Federal Almanya'da Goethe Enstitüsü'nde Almanca öğrenimi yapma olanağı buldu. Güzelce 1971-75 yıllar arasında Alman Sendikalar Birliği'nin (DGB) Berlin Yabancılar Bürosu'nda danışman olarak çalıştı.

1975'te DİSK'in 5. Genel Kurulu'nda Genel Sekreterliğe seçildi. Güzelce, hazırlıklarını yürüttüğü 1 Mayıs 1976 kutlamasını göremeden, uzun yıllar önce yakalanmış olduğu anlaşılan karaciğer kanserinden kurtulamayarak 11 Nisan 1976 tarihinde öldü. Cenazesi 14 Nisan 1976 Çarşamba günü Beyazıt Camii'nde yapılan dini töreni izleyen ve on binlerce işçinin katılımıyla gerçekleşen bir yürüyüşün ardından Topkapı Mezarlığı'na defnedildi. DİSK üyesi işçiler 1 Mayıs 1976'da onu selamlayarak yürüdüler.

Güzelce'nin TKP üyesi olduğu yönünde iddialar zaman zaman ortaya atılsa da aynı zamanda TKP yöneticiliği de yapmış olan DİSK eski Genel Sekreteri Mehmet Karaca kesin bir dille İbrahim Güzelce'nin TKP üyesi olmadığını vurgulamaktadır.[20]

Nihal Güzelce ile evli olan Güzelce'nin Yalçın ve Orhan adlı iki çocuğu vardı.

Güzelce'nin aralarında sahibi ve Yazı İşleri Müdürü olduğu *İşçi Sesi ile Forum ve Sosyal Adalet* dergilerinin de yer aldığı çok sayıda dergi ve gazetede yayımlanmış yazıları, incelemeleri vardır.

İbrahim Güzelce'nin ölümü ile ilgili yayımlanan DİSK Ajansı, 11 Nisan 1976.

[19] Çelik (2010), s.388.

[20] Derinden Gelen Kökler, Cilt 2, 2017, s. 16.

Güzelce İçin Ne Dediler?

"Özü Sözü Sağlam Bir Arkadaştı"

Tevfik Nejat Karacagil: "İbrahim Güzelce, mahalle arkadaşım, asker arkadaşım. Muazzam edebiyatçı. Sapına kadar solcuydu. Özü sözü sağlam bir arkadaştı. Ethem Ezgü'nün seçildiği 1966 kongresinde Genel Sekreter yardımcılığına adaydı. İbrahim Güzelce'nin Merdivenler diye bir şiir kitabı vardı. Huysuz adamdı."[1]

Sedat Ağralı: "Güzelce aramızda en kültürlü, örnek bir adamdı, kendi kendine Almanca öğrendi, kendi kendini yetiştirdi."[2]

Hilmi Güner: "Güzelce TİP Kurucuları arasında en aydın olanıydı."[3]

Kaynak: Aziz Çelik (2014), ""1950'lerin Unutulan (Demokrat) İşçi Partisi ve Onun Üç Sisyphus'u, Çalışma ve Toplum Dergisi, Sayı 41'den yazar tarafından özetlenerek yazılmıştır. Makale kaynakları özgün metindedir.

[1] Tevfik Nejat Karacagil ile Aziz Çelik tarafından yapılan görüşme, İstanbul: 3 Ocak 2008.

[2] Sedat Ağralı ile Aziz Çelik tarafından yapılan görüşme, İstanbul: 13 Şubat 2008.

[3] Hilmi Güner ile Aziz Çelik tarafından yapılan görüşme, İstanbul: 20 Mart 2009.

KEMAL NEBİOĞLU

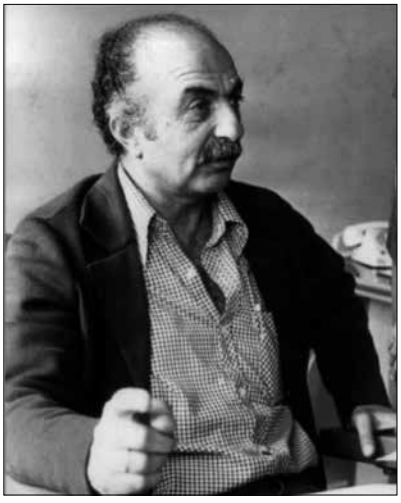
DİSK kurucusu, DİSK Başkan Vekili, 1992-1996 dönemi DİSK Genel Başkanı, Türkiye İşçi Partisi kurucusu ve 1965-1969 dönemi TİP Tekirdağ Milletvekili.

5 Aralık 1926 yılında Rize'nin Ardeşen ilçesinde doğan Kemal Nebioğlu, Cemal ve Selime Gültekin Nebioğlu çiftinin beş çocuğundan biridir. İlkokulu Kars'ta, ortaokulu Van'da, liseyi ise Trabzon'da bitirdi. Lise öğrenimi döneminde (1946) bir süre için Diyarbakır Belediyesi otobüslerinde biletçi olarak çalıştı. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne giren Nebioğlu, okulu bitirmeden askere gitti. Zonguldak ilinde bu görevini yerine getirdi.

Öğrenimini tamamlayamayan Nebioğlu İstanbul'da ilk işçiliğine 1947 yılında metal işkolunda presçilikle başladı. Nebioğlu, işçilik yaşamında garsonluk, boyacılık ve yöneticilik yaptı. Sendikal yaşamına Otel, Lokanta ve Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası'nda (OLEYİS) başladı. 1951'de OLEYİS Sendikası'na Sekreter seçildi. 1953'te İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Sekreterliği'ne atandı. Birlikten ayrılınca 1956'da Petrol-İş Sendikası'na girdi, Genel Sekreter Yardımcısı olarak görev yaptı. Bu görevinden ayrıldıktan sonra Nişantaşı'nda bir pastanede işçi olarak çalıştı.

1960'da TOREYİS (Türkiye Otel Lokanta ve Eğlence Yerleri Sendikası) kurucuları arasında yer aldı. TOGİS'in (Türkiye Otel ve Gıda İşçileri Sendikası) Genel Sekreterliği'ni yaptı. 1962'de OLEYİS Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. 1965'te Gıda-İş Genel Başkanlığına seçildi ve bu görevini 1978 yılına kadar sürdürdü.[21]

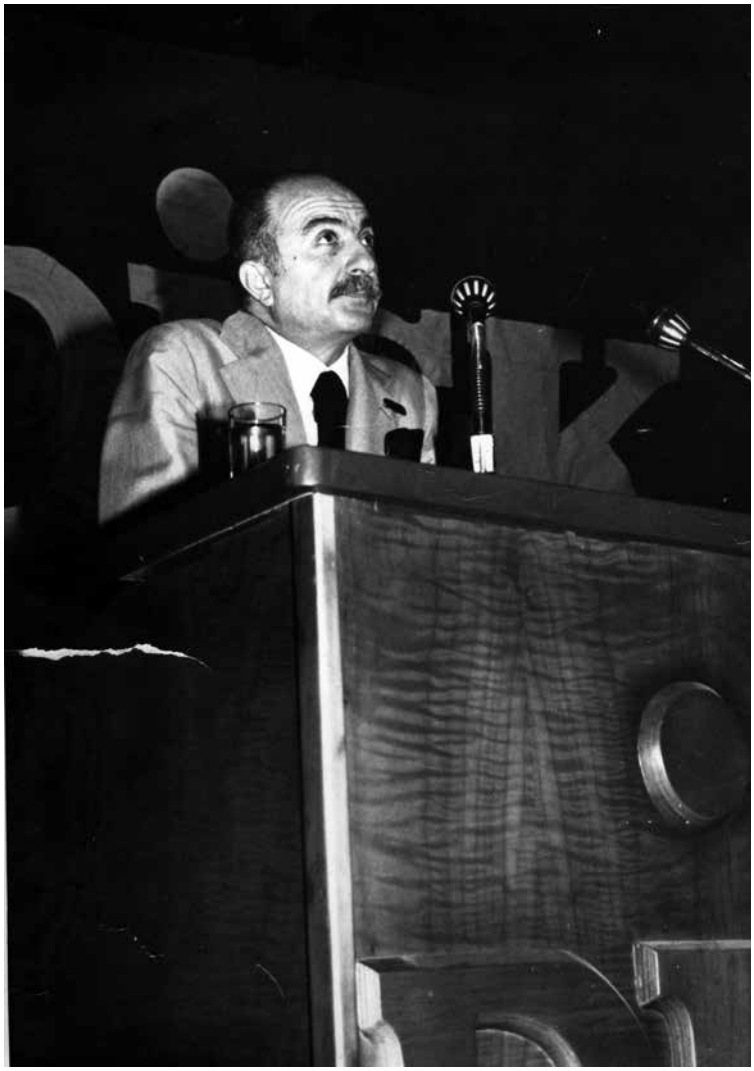
1961 yılında Türkiye İşçi Partisi'nin kurulmasında büyük çabası oldu. 12 kurucudan biri olan Nebioğlu, Mehmet Ali Aybar'ın parti Genel Başkanlığı'na getirilmesinde önayak oldu. 1962 yılında TİP

Kemal Nebioğlu, DİSK Arşivi.

[21] *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi.*

Genel Sekreterliği'ne getirildi. Kurucuların kongre yetkisi ile yaptığı ilk toplantısında, sendikacı kurucuların yeni işçi ve sendikacılara genel yönetimde görev verilebilmesi için yönetime aday olmadı. 1963 Mahalli Seçimlerinde Beyoğlu İlçe Başkanlığı'nı yürüttü. 1964 yılında toplanan TİP'in ilk büyük kongresinde Kongre Başkanlığı'na seçildi. Aynı kongrede 40 üyeli Genel Yönetim Kurulu'na, Genel Yönetim Kurulu'nun ilk toplantısında ise 13 kişilik Merkez Yürütme Kurulu üyeliğine seçildi ve yine Merkez Yürütme Kurulu içindeki görev bölümünde Parti Genel Saymanlığı'na seçildi. 1965 genel seçimlerinde partinin Genel Saymanlığı yanında İstanbul İl Başkanlığı'nı da üstlendi. Bu seçimlerde Tekirdağ Milletvekilli seçildi. Nebioğlu, TİP'in Millet Meclisinde Grup Başkan Vekilliği, Dilekçe Komisyonu Raportörlüğü, Milli Savunma Komisyonu üyeliği görevlerini de yürüttü.

Kemal Nebioğlu DİSK 6. Genel Kurulu'nda konuşurken, DİSK Arşivi.

Partinin 1968 yılında Malatya'da yapılan 2. Büyük Kongresi'nde önce Yönetim Kurulu üyeliğine sonra Merkez Yürütme Kurulu üyeliklerine yeniden seçildi. Sonra da Partinin Genel Sekreterliği'ne seçildi. Bu arada Ankara İl Başkanlığı'nı da bir süre üstlendi.

1966'da SADA'nın imzacıları arasında yer alan ve DİSK'i kuran beş sendikacıdan biri olan Nebioğlu konfederasyonun Genel Yönetim, Yürütme Kurulu üyelikleri ile Genel Başkan Vekilliği görevlerinde bulundu.

Nebioğlu, 1977 Aralık ayında yapılan Genel Kurul'da Abdullah Baştürk ile birlikte hareket etti ve Baştürk'ün DİSK Genel Başkanlığı'na seçildiği 6. Genel Kurul'da Yürütme Kurulu'na seçildi ve Genel Başkan Vekilliği yaptı.

Nebioğlu, 27 Mayıs'tan sonra minibüsçülerin yaptığı genel grevi örgütlediği savıyla gözaltına alındı. 12 Mart'ta Sıkıyönetim Komutanlığı'nın 18 numaralı bildirisi ile Prof. Muammer Aksoy, Prof. Tarık Zafer Tunaya, Prof. İsmet Sungurbey, yazar Yaşar Kemal, sendikacılardan Kemal Türkler, Kemal Sülker ve Şinasi Kaya ile birlikte Nebioğlu da gözaltına alınanlardandı. DİSK'in büyük eylemlerinden 15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi ve 1 Mayıs 1976 kutlamasında konfederasyonun Eylem Komitesi Başkanlığı'nı yürüttü.

Görsel: Kemal Nebioğlu, DİSK davası nedeniyle 4 yıl tutuklu kaldığı cezaevinde Celal Küçük ile birlikte, DİSK Arşivi.

Nebioğlu, sıkıyönetim dönemlerinde sendikal görevlerinden dolayı birçok defa gözaltına alındı. 1979 Genel Kurulu'nda Gıda-İş Genel Başkanlığı'na seçilemeyince çalışmalarını DİSK'te yoğunlaştırdı. 1975 yılında Mehmet Ali Aybar, Cenan Bıçakçı ve Ayata Beğensel ile birlikte kurucuları arasında yer aldığı Sosyalist Devrim Partisi'nde siyasal mücadeleyi sürdürdü ve bir süre İstanbul İl Başkanlığı'nı yürüttü. 12 Eylül 1980'de DİSK Davası'ndan dolayı tutuklandı ve dört yıl tutuklu kaldı, idamla yargılandı. 12 Eylül'den sonra hakkında hepsi de sendikal mücadelelerle ilgili 13 dava açıldı. Hepsinden beraat eden Nebioğlu, 16 Mart 1978 günü gerçekleşen Beyazıt Katliamı'nda yedi öğrencinin öldürülmesi üzerine DİSK'in örgütlediği 20 Mart Faşizme İhtar Eylemi'ne ilişkin iki saatlik genel grev uygulamasından dolayı 6 ay hapis cezası aldı.

Nebioğlu, Abdullah Baştürk'ün ani ölümünün ardından 1992 yılında yapılan DİSK 8. Genel Kurulu'nda DİSK Genel Başkanlığı'na seçildi. Bu görevini 1996'ya kadar sürdüren Nebioğlu, 2006 yılında yaşamını yitirdi.

1954 yılında Sebahat Hanım ile evlenen Nebioğlu'nun üç kızı ve bir oğlu oldu. Nebioğlu'nun *Uyan* ismiyle yayımlanmış bir şiir kitabı vardır.

Mehmet Alpdündar

Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Başkanı, Türk Maden-İş (Türkiye Maden İşçileri Sendikası) Kurucusu, Genel Başkanı, DİSK'in kurucusu ve DİSK Başkan Vekili.

1928 yılında Trabzon'un Of ilçesinde dünyaya gelen Mehmet Alpdündar, ilkokuldan sonra okuma olanağı bulamadı. 1940'ta Zonguldak'ta yer üstü maden işçisi olarak çalışmaya başladı. Zonguldak Maden İşçileri Sendikası'nın 19 Haziran 1955 tarihinde toplanan Olağanüstü Genel Kurulu'nda Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. 1958'de Zonguldak Maden İşçileri Sendikası'nın İkinci Başkanlığı'na getirildi. Aynı yıl kurulan Türk-İş'e bağlı Türk Maden İşçileri Federasyonu'nun Genel Sekreterliği'ni üstlendi.

Sendikanın talepleri doğrultusunda Zonguldak'ta oluşturulan Asgari Ücret Komisyonu'nun aldığı kararlar işletme tarafından uygulanmayınca 1959'da Komisyon üyesi ve sendika yetkilisi olarak Ankara'da Sanayi Bakanı ile sert bir tartışma yaptı. Bakan'ın taleplerine olumlu yaklaşmaması üzerine düzenlediği basın toplantısında *"grev yasaktır, fakat ihtihsali [üretimi] düşürmek yasak değildir"* şeklindeki

açıklaması işveren ve Bakanlık tarafından şiddetle tepki gördü. Zonguldak'a geldiğinde kent girişinde tutuklandı, sendika binasına götürülerek burada Bölge Çalışma Müdürü tarafından işçi sıfatının kaldırıldığı ve işten çıkarıldığı tebliğ edildi. Aynı günlerde Zonguldak'ta toplanan DP İl Kongresi'nde Mehmet Alpdündar'ın ve sendikanın talepleri "Moskova ağzı" olarak nitelendirildi ve Alpdündar'a ağır eleştiriler yöneltildi. Alpdündar burada işçi haklarını korumakta kararlı bir tutum takındı ve işçiler tarafından omuzlarda taşındı. Yapılan saldırılar üzerine Alpdündar 1946'dan beri üyesi olduğu ve Ocak Başkanlığı'nı yaptığı Demokrat Parti'den istifa ederek İsmet İnönü'nün de katıldığı bir törenle CHP'ye katıldı. Olay kısa zamanda ülke çapında yayıldı ve "Alpdündar vakası" olarak dönemin gazete ve dergilerinde kapak konusu oldu.

Mehmet Alpdündar, DİSK Kuruluş Genel Kurulu'nda konuşurken, DİSK Arşivi.

3 Haziran 1959 tarihinde toplanan 12. Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Genel Kurulu tam anlamıyla iktidarın devlet gücünü kullanarak sendikayı ele geçirmesine sahne oldu. Doğrudan Vali Yardımcısı'nın ve polis kuvvetlerinin denetiminde geçen Genel Kurul, gerginleşen ortam nedeniyle ikinci güne ertelendi. Genel Kurul'a Türk-İş yöneticileri ve işçi kökenli milletvekilleri alınmadı. Alpdündar'ın verdiği önergeler reddedildi ve Alpdündar, işçi sayılmadığı gerekçesiyle dövülerek salondan atıldı. Bunun üzerine 70 kadar delege de salonu terk etti. DP il yönetimini etkisi altındaki Genel Kurul'da Mehmet Alpdündar üyelikten çıkarıldı. Daha sonra yeni sendika yönetiminin baskılarına dayanamayan Türkiye Maden İşçileri Federasyonu, Alpdündar'ın Genel Sekreterlik görevini geçersiz saydı.

İşsiz kalan Mehmet Alpdündar ikisi kız dört çocuğunun geçimini sağlamak amacıyla bir danışma bürosu açtı. İşçilerin sigorta ve idare ile olan sorunlarının çözümünde yardımcı olmaya başladı. Ancak Vali tarafından sorgulanarak bu büronun kapatılması istendi.

27 Mayıs'ın ardından 16 Haziran 1961'de toplanan Zonguldak Maden İşçileri Sendikası'nın Genel Kurulu Alpdündar'ı önce delege seçti, ardından Genel Başkanlığı'na getirdi. Sendikanın Temmuz 1964'te toplanan, kendisinin gayrinizami saydığı Olağanüstü Kongre'de Başkanlık'tan uzaklaştırılınca aynı işkolunda yeni bir sendika kurma girişimini başlattı. Mehmet Alpdündar, DİSK'ten bir süre önce kurulan Hür-İş Konfederasyonu'nun başkanlığını yaptı.[22]

İşletme tarafından verilen liyakat zammının dağıtımı sırasında meydana gelen haksızlığa karşı çıkan işçiler, 10 Mart 1965'te üretimi durdurdu. İşçiler bir yandan idarenin kendi adamlarını tuttuğunu, diğer yandan da Alpdündar'dan sonra sendika yönetimine gelenlerin işçi arasında ayrım

[22] *Cumhuriyet* gazetesi, 14 Şubat 1967.

yaptığını ileri sürdü. İlk olarak Gelik'te başlayan grev, hemen Karadon ve Kilimli'ye yayıldı. Zonguldak Valisi'nin işçileri ikna etmeye çalıştığı sırada 11 Mart gece yarısında Kozlu işçileri de greve çıktı. Kozlu ocaklarında çalışan Satılmış Tepe ve Mehmet Çavdar jandarmanın açtığı ateş sonucu öldü. Ankara'dan iki savaş uçağı bölge üzerinde uçurularak işçilere bildiriler atıldı. Kozlu olayları olarak anılan grev sırasında meydana gelen olayları tahrik ettiği gerekçesiyle Mehmet Alpdündar, 72 işçiyle birlikte tutuklandı. Ancak açılan davada beraat etti.

6 Temmuz 1966'da bağımsız Türkiye Maden İşçileri Sendikası'nı kurdu ve Genel Başkanlığı'nı üstlendi. Sendika kısa bir süre içinde bölgede etkinlik sağladı. 13 Şubat 1967'de bu sendikanın başkanı olarak DİSK'in kurucuları arasında yer aldı. Konfederasyonunun 15 Haziran 1968'de toplanan 1. Genel Kurulu'nda Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. Alpdündar DİSK kurucusu olduktan sonra TİP'e de üye oldu.[23]

Alpdündar'ın kurduğu Türk Maden-İş Sendikası'nın 6 Nisan 1968'de toplanan Olağanüstü Genel Kurulu'nda Başkanlığa Muzaffer Yılmaz seçildi ve sendika, DİSK'ten ayrılma kararı aldı. Alpdündar 1969'da sendikacılığı bıraktı. 1975'te Türkiye Kömür İşletmeleri'nden emekli oldu ve İstanbul'a dönerek aktif sendikal yaşamdan çekildi.

Alpdündar işçi haklarının alınmasında siyasetin önemini kavramış bir işçi lideriydi. 1946'da programına sendika, grev, toplu sözleşme hakkı yazan Demokrat Parti'nin kuruluşundan itibaren üyesi oldu. İstifa ettiği 1 Eylül 1959'a kadar DP Balkaya Bahçelievler Ocak Başkanlığı'nı yürüttü. Daha sonra CHP'ye kaydoldu. Türkiye İşçi Partisi saflarında yer aldı. Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın 1975 yılında kurduğu Sosyalist Devrim Partisi'nin kısa bir süre İstanbul İl Başkanlığı'nı (1979) yaptı. 12 Eylül sonrasında cezaevindeki kızı Latife'ye yazdığı bir mektup nedeniyle yargılandı ve beraat etti.

İşçinin Sesi

Haftalık Müstakil Siyasi İşçi Gazetesi

Haşmetlü Başbakanımız hanım sultanının berberi ile kalem mahsusunun cariyesini hazineden seyahate çıkarıyor!..

60 bin Maden İşçisinin davalarına bakmak için Zonguldak'ta tahsisat yokluğu gerekçesi ile müstakil bir iş mahkemesi salon ve kalemi temin edilmiyor!..

Toplu Sözleşme hazırlığı içindeyiz diye hezeyan savuranlar «işçiyi toptan satış» mukavelesi hazırlamaktadırlar.

Emniyet Genel Müdürü Şehriminde, Ünek ve avanesi Ankara'ya Çağrıldı.

BAŞYAZI

Devletin malı deniz, Çalmıyan Domuz ha, Yok öyle şey!..

Yazan : Mehmet Alpdündar

Mehmet Alpdündar tarafından Zonguldak'ta yayımlanan *İşçinin Sesi* gazetesi, Sayı 2, 18 Eylül 1967.

Emek mücadelesinden hiçbir zaman kopmayan Mehmet Alpdündar, yaşamının son yıllarında yeniden çalışmalarına başlayan ve kurucusu olduğu DİSK'in Emek Danışma Konseyi'nin çalışmalarına katıldı. Alpdündar 19 Ocak 1999'da yaşama veda etti.

Fatma hanımla evli olan Alpdündar'ın dört çocuğu oldu.

Kaynak: Mehmet Alpdündar'' (1998), *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı ortak yayını; Kemal Sülker (1980), ''Mehmet Alpdündar'', *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, İstanbul: May Yayınevi; Sina Çıladır (1993), *Zonguldak Havzasındaki İşçi Hareketleri ve İşçi Örgütlenmeleri 1908-1993*, İstanbul: İlke Yayınları; Kim *Dergisi*, 27 Şubat 1959, 12 Eylül 1959 ve 27 Temmuz 1960 sayıları.

[23] Süreyya Algül'ün Yavuz Ünal ile 28 Ocak 2011 tarihinde gerçekleştirdiği görüşme.

Kemal Sülker

KEMAL SÜLKER OKUR: VAKANÜVİS GENEL SEKRETER

M. HAKAN KOÇAK

25 Kasım 1919'da Antakya'da doğdu. Babası Antakya'da bir otel işletiyordu. O sıralarda yurtdışında sürgün yaşamı sürdürmek durumunda kalan Refik Halit Karay, yazları Antakya'ya geldiğinde bu otelde kalıyordu. Sülker çok erken yaşta babası tarafından yazarla tanıştırılmış, edebiyat ve gazetecilik gibi entelektüel ilgilerinin ilk tohumları burada atılmıştı. Antakya'da *Yenigün* ve *Atayolu* gazetelerinde muhabir ve yazar olarak görev aldı. Beyrut'ta yayımlanan *Yıldız* gazetesinde fıkra ve öyküleri basıldı. 17 yaşında iken *Tan* gazetesinin Hatay muhabirliğini yapmaya başladı.

İlk ve orta öğrenimini Antakya'da tamamladıktan sonra lise öğrenimi için İstanbul'da Kabataş Erkek Lisesi'ne gitti. Ancak Hatay'ın Türkiye'ye bağlanması için yapılacak plebisite katılmak üzere 1937'de memleketine döndü ve son sınıfı Antakya Lisesi'nde bitirdi.

1938'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydoldu. İki yıl sonra buradaki öğrenimini yarıda bırakarak Edebiyat Fakültesi'ne geçti. Bu sıralarda sol çevrelerle tanıştı. *Gün*, *Yürüyüş*, *Barış* ve *Yeni Edebiyat* gibi dergilerde sanat ve edebiyat konularında yazılar kaleme aldı. Üniversite öğrenciliği sürerken Eylül 1938'de *Tan* gazetesinde göreve başladı. *Tan*'da Sertellerin himayesindeki muhabirlik deneyimi ve gazetede tanıştığı dönemin önemli entelektüel simaları ona büyük bir birikim kazandırdı. Bu yıllara ait tanıklıklarını *Anılara Yolculuk* adlı kitabında coşkuyla ve zengin detaylarla paylaştı.

1943'te o sıralarda devam eden 2. Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'ni destekleyen konuşmaları, grev hakkı konusundaki haber hazırlıkları vb. nedeniyle İstanbul Emniyeti tarafından gözaltına alındı. Çıkarıldığı Sıkıyönetim Mahkemesi, takipsizlik kararı verdiği halde siyasi şubenin isteği doğrultusunda sakıncalı bulunarak, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın verdiği karar ile Konya'ya sürgün edildi. Ardından aldığı izinle Antakya'ya gitti. Burada Türk Ceza Kanunu'nun 142. maddesini çiğnediği gerekçesiyle açılan davada tutuklandı ancak dava sonunda beraat etti. Beraat sonrası, Mart 1945'te bu kez de Tokat'a sürgün edildi. Burada Tekel Başmüdürlüğü'nde çalıştı, eşraftan güçlü dostluklar edindi ve düşüncelerini hayranlıkla izleyen bir çevre oluşturdu.

Sıkıyönetimin kaldırılmasının ardından 1947'de İstanbul'a döndü. *Gece Postası*, *İkdam* ve *Son Telgraf* gibi gazetelerde görev aldı. *Gece Postası* gazetesinde işçilerin, sendikaların ve emekçi semtlerinin sorunlarını ele alan haberler yaptı. "İş ve İşçi Alemi" başlıklı köşesinde sendikal gündemleri izledi ve işçilerin şikayetlerine yer verdi.

1951–1952'de *İşçi Hakkı* adıyla, tümüyle işçi sınıfına yönelik bir gazete çıkardı ve başyazarlığını yaptı. Gazetesinde, yakın dostu olan Orhan Kemal'in ünlü *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanının ilk halini tefrika olarak yayımladı. Haftalık yayınlanan gazete Mayıs 1952'de, 35 sayı yayınlandıktan sonra, iktidar tarafından kâğıt

DİSK'e emek verenlerin bir bölümü DİSK'in 1992'de faaliyetlerine yeniden başlamasından sonra oluşturulan Emek Danışma Konseyi toplantısı sırasında.

Soldan sağa Kimya-İş Genel Başkanı Dinçer Doğu, Kemal Sülker, Şaban Yıldız, Kemal Nebioğlu, Süleyman Çelebi, Avni Erakalın, Mehmet Alpdündar ve Rıza Güven.

DİSK Arşivi

satın alma hakkı kesilince yayınını durdurmak zorunda kaldı.

Sülker 1956-1957 yıllarında *Tan* gazetesinde Yazı İşleri Müdürlüğü görevinde bulundu. 1961'de Kemal Ilıcak'la beraber *Türkiye Birlik* adında bir gazete kurdular. Burada da işçi-sendika haberleri ve röportajları yapan Sülker, Kavel grevi üzerine gazete el değiştirince serbest yazarlığa döndü.

İstanbul Gazeteciler Sendikası'nda da etkin bir üye olarak çalışma yürüttü. Yazarlar Sendikası kurucuları arasında yer aldı.

Birçok sendikanın yayın faaliyetlerine destek oldu ve yayın faaliyetlerinde görev aldı. 1952'de İstanbul Cam İşçileri Sendikası'nın *Cam-İş* adlı dergisini yayın hayatına ilk kazandıran Sülker oldu. 1958-1962 yılları arasında Petrol-İş sendikası dergisinin hem editörlüğü yaptı hem de burada sendikal gündemi değerlendiren yazılar kaleme aldı. Cam-İş ve Petrol-İş gibi sendikaların tarihlerini konu alan kitaplar hazırladı. 1960'ların ortalarında Maden-İş Sendikası'nın basın müşavirliği görevini yürüttü.

Sülker, Türk-İş'in kuruluş sürecinde yer aldı. Konfederasyonun adının ve kısaltmasının isim babası oldu. İlk Genel Kurul Raporu'nun hazırlanmasına katkı sundu. 1950'li yıllar boyunca sendikaların, sendikal birliklerin ve konfederasyonun gündemlerini yakından izledi ve tartışmaların içinde yer aldı. 50'ler sendikacı kuşağının oluşumunda çok yönlü katkısı oldu.

DİSK'in kuruluş çalışmalarına katıldı ve 1968'de Genel Sekreter seçildi. Bu görevdeyken DİSK'in basınla ilişkilerinin gelişmesine önemli katkı sağladı. 1973'te

DİSK'in üç Kemal'i: Kemal Nebioğlu, Kemal Sülker, Kemal Türkler.
DİSK Arşivi

yayımlanmaya başlayan *DİSK* dergisinin ilk Yazı İşleri Müdürü oldu. 15-16 Haziran direnişinde DİSK yöneticileriyle birlikte tutuklandı ve Maltepe Askeri Cezaevi'nde 3,5 ay hapis yattı. Daha sonra bu büyük direnişi *Türkiye'yi Sarsan İki Gün* adlı kitabında kapsamlı biçimde değerlendirdi ve tanıklıklarını aktardı.

DİSK Genel Sekreterlik görevini 1975'te gerçekleşen 5. Genel Kurul'a kadar toplam 7 yıl sürdürdü. Bu sıralarda konfederasyonun merkez yöneticileri Kemal Türkler ve Kemal Nebioğlu ile birlikte *"DİSK'in üç Kemal'i"* olarak anıldılar.

Genel Sekreterlik'ten ayrılmasının ardından aktif sendikacılık yaşamından çekildi. Uzun süre sağlık sorunları yaşadıktan sonra 2 Aralık 1995'te hayatını kaybetti. Tuzla Mezarlığı'na defnedildi.

Kemal Sülker sendikal etkinliklerinin yanı sıra politik etkinliklerde de yer aldı. TİP'in kuruluşunun hemen ardından partiye girdi ve genel sekreterlik, merkez yürütme kurulu ve genel yönetim kurulu üyeliği gibi görevlerde bulundu. 1971'de 12 Mart sırasında diğer TİP merkez yöneticileriyle birlikte bir süre hapis yattı.

Kemal Sülker, sağlığında, belge ve basılı malzemelerinin bir bölümünü Hollanda'nın Amsterdam kentindeki Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü'ne (USTE) bağışladı. Ölümünün ardından, kendisine ait belge ve basılı malzemelerin diğer bölümü kızı Tanzer Okur-Yılmaz tarafından Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı'na (TÜSTAV) bağışlanarak Kemal Sülker Arşiv Fonu oluşturuldu.

Sülker farklı konularda yazdığı kitaplarla emek tarihçiliğimize olduğu kadar edebiyat ve gazetecilik tarihimize de çok önemli katkılarda bulundu. İlk baskısı 1955'te yayımlanan *Türkiye Sendikacılık Tarihi* kitabı işçi hareketimizin tarihine ilişkin ilk kapsamlı yayınlardan birisi oldu. Hem kişisel tanıklıklarına hem de geniş arşivine dayanarak ilk elden bilgi ve belgelerle zenginleştirdiği kitaplarıyla emek tarihçiliğimizin temel referanslarından birisi oldu. Öte yandan *Nazım Hikmet Dosyası*, *Sabahattin Ali Dosyası*, *Nazım Hikmet Orhan Kemal Dostluğu* gibi çalışmalarıyla edebiyat tarihimiz için ciddi bir birikim sağladı.

Yeni Edebiyat, Yürüyüş, Barış, Yurt ve Dünya, Gün, Yeryüzü, Forum, Sosyal Adalet, Eylem, Ant, Emek, Ortam, Vatan, Cumhuriyet gibi yayınlarda yer alan yazılarında kendi adının yanısıra Asım Sarp, Cahit Umut, Kerem Seren, Mehmet Kemal, Namık Baykan ve Okur imzalarını da kullandı. Sülker'in Tanzer adlı bir kızı var.

Sülker'in başlıca yapıtları:

- *Türkiye'de Sendikacılık*, Sendika Kültürü Serisi No. 1, İstanbul: 1955.
- *On Yılın Hatırası, İstanbul Şişe ve Cam Sanayii İşçileri Sendikası,* İstanbul: 1957.
- *Dünyada ve Türkiye'de İşçi Sınıfının Doğuşu*, İstanbul: Memet Yayınları, 1966.
- *Dünyada ve Bizde Sendikacılık*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1966.
- *100 Soruda Türkiye'de İşçi Hareketleri*, İstanbul: Gerçek Yayınevi 1968.
- *Türkiye'de İşçi Hareketleri* (2. Basım), İstanbul: Gerçek Yayınları, 100 Soruda Dizisi.
- *Nâzım Hikmet'in Polemikleri*, İstanbul: Ant Yayınları 1968.
- *Sabahattin Ali Dosyası*, İstanbul: Ant Yayınları, 1968.
- *Lastik-İş'in 25 Yılı*, İstanbul: Lastik-İş Sendikası Yayınları, 1974.
- *Sendikacılar ve Politika*, İstanbul: May Yay. No.37, 1975.
- *Şair Nâzım Hikmet*, İstanbul: May Yayınları, 1976.
- *Nâzım Hikmet'in Gerçek Yaşamı*, 1976.
- *Türkiye'de Grev Hakkı ve Grevler*, 1976.
- *İki Konfederasyon: Türk-İş ve DİSK,* İstanbul: Koza Yayınları, 1976.
- *Nâzım Hikmet'in Sahte Dostları* (1976)
- *Gıda-İş'in 30 Yılı*, İstanbul: Türkiye Gıda-İş Yayınları, No.4, 1978.
- *15- 16 Haziran Türkiye'yi Sarsan İki Uzun Gün*, 1980.
- *Anılara Yolculuk,* İstanbul: Yazko Yayınları, 1983.
- *Niçin Sendika Ağalığı Değil?*, İstanbul: Süreç Yayınları, 1984.
- *Savaş Yıllarında Bir Sürgün*, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1986.
- *Petrol-İş Sendikası (1950-1986), 36 Yaşında Genç Bir Sendika*, İstanbul : Petrol-İş Sendikası Yayını, 1986.
- *İşçi Sınıfının Doğuşu*, İstanbul: Cumhuriyet Yay., 1998.

Kurucu Ol(a)mayan Sendikalar

Süreyya Algül[1]

DİSK'in kuruluş hazırlık belgelerine bakıldığında ilk göze çarpan hususlardan biri, yalnızca kurucu olan beş sendikanın değil, başka sendikaların da çalışmalarda yer almış olmalarıdır. Söz konusu sendikalar sadece kuruluş toplantılarına katılmakla kalmadılar, en azından bazıları kurulan komisyon ve komitelerde de görev aldılar. Bu çerçevede kuruluş öncesi çalışmalara katılan sendika sayısı 19'a kadar çıkmıştır.

Kuruluş çalışmalarına katılan bazı sendikalar hazırlık süreci içinde çalışmalardan çekilirken bazıları ise kuruculuk için yapılan oylamada ilk beş sendika içinde yer almadıkları için kurucu olmadılar.[2] Kuruluş sürecine katılan Kimya-İş, Bank-İş ve Turizm-İş gibi bazı sendikalar kısa bir süre sonra DİSK üyesi olurken, Tekstil ve Petkim-İş gibi bazı sendikalar uzunca bir süre sonra DİSK üyesi olmuş, Türkiye-İş ve Yapı İşçileri Sendikası (YİS) gibi bazı sendikalar ise hiç DİSK üyesi olmamıştır.

14 Ocak 1967 tarihli ortak bildirinin yayımlanmasından sonraki süreç içinde, bildiriye imza atan sendikalardan, SADA üyeleri ve Alpdündar'ın başkanı olduğu Türk Maden-İş sendikası dışındaki sendikalar DİSK'in dışında kalmışlardır.

Bazı sendikaların neden kuruluş sürecinden çekildikleri ve daha sonra neden üye olmadıklarının beş kurucunun oylamayla saptanması dışındaki nedenlerden biri, DİSK kurucusu olmak isteyen sendikalara yönelik Türk-İş baskısıdır. Türk-İş'in DİSK kuruluş toplantılarının haber alınmasından sonraki hareket tarzı, kuruluşun 27 Aralık 1966'da yayımladığı genelgeden anlaşılabilmektedir. Genelgede özetle, son zamanlarda bazı sendikaların yeni konfederasyon kurmak üzere çalışma yürüttükleri belirtilmekte, bunlar arasında, ''(...) Türk-İş içindeki durum ve tutumları öteden beri bilinen ve yakından izlenen, bölücü, ideolojik ve Türk-İş bütünlüğünü sarsıcı, (...) davranışları devamlı şikâyet konusu olan İstanbul'da kurulu Basın-İş, Lastik-İş ve Kimya-İş'in'' kesin ihraç talebiyle Onur

[1] Kurucu Ol(a)mayan Sendikalar'' bölümü Süreyya Algün tarafından yazarın yukarıda zikredilen (2015) eserinden yararlanarak ve yazar tarafından genişletilerek ve gözden geçirilerek yeniden yazılmıştır.

[2] Çelik (2018).

Kimya-İş amblem ve logosu

Kurulu'na sevk edildikleri belirtilmektedir.[3] Genelgede Ankara'da kurulu Basın-İş, İstanbul'da kurulu Bank-İş ile Yapı-İş'in ise bu çalışmalara katılmak için yetkili kurullarından izin alıp almadıklarının kendilerine sorulacağı ifade edilmektedir.

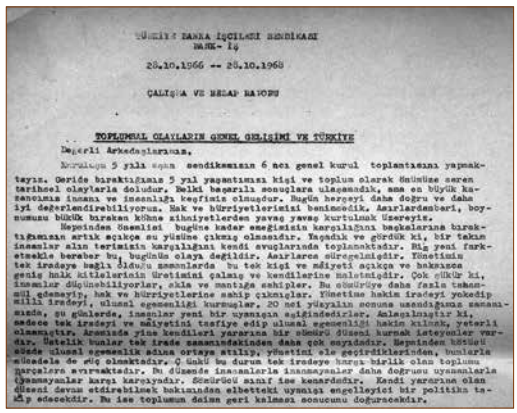
BANK-İŞ

Genelgeden anlaşıldığı kadarıyla Türk-İş, kendisinden kopacaklarından emin olduğu ya da artık bünyesinde istemediği sendikaları ihraç etmeye yönelirken bu kategori dışındaki sendikalar üzerinde baskı kurma yolunu seçmiştir. Nitekim dönem içinde Bank-İş'in Genel Sekreteri olarak görev yapan Erol Toy, DİSK'in kuruluş çalışmalarına devam ettikleri için kendilerinin de Onur Kurulu'na sevk edildiklerini vurgulamakta ve son anda DİSK kurucusu olmadıklarını anlatmaktadır.[4]

[3] Koç ve Koç (2008), s. 79-80.

[4] Erol Toy ile 12 Mart 2010 tarihinde gerçekleştirdiği görüşme (Süreyya Algül).

Bank-İş Çalışma ve Hesap Raporu, 1968. TÜSTAV DİSK Arşivi

TÜRKİYE BANKA İŞÇİLERİ SENDİKASI
BANK- İŞ

28.10.1966 -- 28.10.1968

ÇALIŞMA VE HESAP RAPORU

TOPLUMSAL OLAYLARIN GENEL GELİŞİMİ VE TÜRKİYE

Değerli Arkadaşlarımız,

Kuruluşu 5 yılı aşkın sendikamızın 6 ncı genel kurul toplantısını yapmak-tayız. Geride bıraktığımız 5 yıl yaşantımızı kişi ve toplum olarak önümüze seren tarihsel olaylarla doludur. Kimi başarılı sonuçlara ulaşmadık, ama en büyük kazanımımız insanı ve insanlığı keşfimiz olmuştur. Bugün herşeyi daha doğru ve daha iyi değerlendirebiliyoruz. Hak ve hürriyetlerimizi benimsedik. Asırlardanberi, boyunsuzu bükük bırakan kölene zihniyetlerden yavaş yavaş kurtulmak üzereyiz. Hepimizden Ölemliyi bugüne kadar emeğimizin karşılığını başkalarına bırak-tığımızın artık açıkça su yüzüne çıkmış olmasıdır. Yaşadık ve gördük ki, bir takım insanlar alın terimizin karşılığını kendi cıvıklarında toplamaktadır. Bir yeni farketmekle beraber bu, bugünkü olaya değildir. Asırlarca süregelmiştir. Yönetimin tek irradeye bağlı olduğu zamanlarda bu tek kişi ve mülyeti açıkça ve haksızca geniş halk kitlelerinin üretimini çalmış ve kendilerine malolmuştur. Çok güçlü ki, insanlar düşünebiliyorlar, akla ve mantığa sahipler. Bu sömürüye daha fazla tahammül edemeyip, hak ve hürriyetlerine sahip çıkmışlar. Yönetime hakim irradeyi yokedip millî irradeyi, ulusal egemenliği kurmuşlar. 20 nci yüzyılın sonuna usandığımız zamanımızda, şu günlerde, insanlar yeni bir uyumsuzluğa sürüklenmektedirler. Anlaşılmıştır ki, sadece tek irradeyi ve mülyetini tasfiye edip ulusal egemenliği hakim kılmak, yeterli olmamıştır. Arasında yine kendileri yararına bir sömürü düzeni kurmak isteyenler vardır. Betalik bunlar tek irrade zamanındakinden daha çok sayıdırlar. Hepinden bütünü sömürü ulusal egemenlik adına ortaya atılış, yönetimi ele geçirdiklerinden, bunlarla mücadele de güç olmaktadır. Çünkü bu durum tek irradeye karşı birlik olan toplumu karşılarına sıvıraktadır. Bu düzende insanlarla insanmışlar daha doğrusu uyanmlarla uyanmışlar karşı karşıyadır. Sömürücü sınıf ise kenardadır. Kendi yararına olan düzeni devam ettirebilmek bakımından elbetteki uyanışı engelleyici bir politika takip edecektir. Bu ise toplumun daima geri kalması sonucunu doğuracaktır.

EROL TOY ANLATIYOR

> "İbrahim Güzelce 'bu iş olacaksa olmalı, uzatmanın âlemi yok, ne yapacaksak bir an önce yapalım' dedi. Ocak'taki toplantıda ve Şubat'taki kuruluş için karar çıkmış oldu. Ama DİSK'in kuruluşundan bir gün önce yaptığımız Olağanüstü Genel Kurul'da, DİSK'e katılım kararı almakla birlikte, Türk-İş'ten ayrılma kararı almamıştık. Genel Kurul'dan sonra Türk-İş'ten bize telefon geldi, ihraca dair kararı kaldırdıklarını söylediler. Bunun üzerine yönetimdeki arkadaşlar, ihraç yokken ayrılmanın ahlakî olmayacağını söylediler ve DİSK'e katılmaktan vazgeçildi. Ben yine de kuruluş toplantısına katıldım. Hatta kuruluş yönünde el kaldırdığımı hatırlıyorum. Biz DİSK'in kurucusu olmaktan vazgeçtiğimizde hatırladığım kadarıyla Kemal Nebioğlu bizi vazgeçirmeye çalıştı".

KİMYA-İŞ

Kuruluş çalışmaları sırasında, anlaşıldığı kadarıyla SADA üyeleri dışında DİSK kurucusu olmaya en yakın sendikalardan biri Kimya-İş'tir. Kimya-İş'in adı SADA üyeleriyle birlikte 3 Ocak tarihli *Ant* dergisinde DİSK'i kurmaya karar vermiş sendikalar arasında anılmaktadır.[5]

Yukarıda belirtildiği gibi, Kimya-İş de Türk-İş tarafından kuruluş çalışmalarında bulunması nedeniyle kesin ihraç istemiyle Onur Kurulu'na sevk edilmiştir.

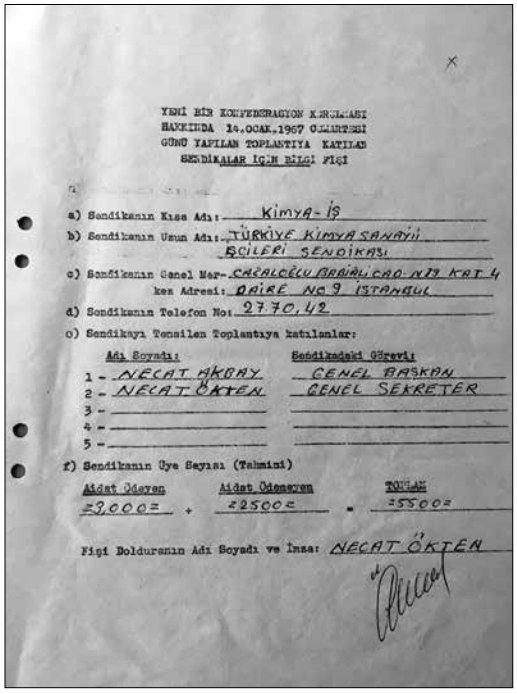
[5] "Devrimci Sendikalar Yeni bir konfederasyon kuruyorlar", *Ant*, Sayı 1, s. 6.

Sendikaların Uzun ve Kısa Adlarının Kullanımı

Türkiye'de sendikaların uzun ve kısa adlarının yazımı konusunda bir karışıklık söz konusudur. Sendikaların tüzüklerinde kısa ve uzun adlarına ilişkin hukuksal adlandırmalar olsa da günlük kullanımda farklılıklar olmaktadır. Örneğin, DİSK'in bir nolu kurucusu olan ve uzun adı Türkiye Maden, Madeni Eşya ve Makine Sanayi İşçileri Sendikası kısa adı Türkiye Maden-İş olan sendikanın kısa adı Maden-İş ve T. Maden-İş olarak da kullanılmaktadır. Sendikanın kendi yayınlarında da bu farklı kullanıma rastlanmaktadır. Benzer bir durum diğer sendikalar için de söz konusudur. Bu nedenle bu kitapta da zaman zaman farklı kullanımlar yer almaktadır.

Ancak dönem içinde Kimya-İş'in Genel Sekreteri olan ve aynı zamanda TİP üyesi olan Necat Ökten'e göre, Kimya-İş'in DİSK dışında kalmasının nedeni, sendikanın başkanı Necat Akbay'ın olumsuz tutumudur. Ancak Akbay'ın olumsuz tutumu Türk-İş'ten çok CHP'den kaynaklanmaktadır ve yönetimde DİSK dışında kalmak isteyen bir gruptan da destek görmektedir. Ökten bu konuda şunları söylemektedir:[6]

[6] Necat Ökten ile 09 Mart 2010'da gerçekleştirilen görüşme (Süreyya Algül).

YENİ BİR KONFEDERASYON KURULMASI
HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

a) Sendikanın Kısa Adı: Kimya-İş
b) Sendikanın Uzun Adı: Türkiye Kimya Sanayii İşçileri Sendikası
c) Sendikanın Genel Mer-kez Adresi: Cağaloğlu Babıali Cad. No:19 Kat 4 Daire No:9 İstanbul
d) Sendikanın Telefon No: 27 70 42
e) Sendikaya Temsilen Toplantıya katılanlar:

	Adı Soyadı:	Sendikadaki Görevi:
1 -	NECAT AKBAY	GENEL BAŞKAN
2 -	NECAT ÖKTEN	GENEL SEKRETER
3 -		
4 -		
5 -		

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini)

Aidat Ödeyen	Aidat Ödemeyen	TOPLAM
=3.000=	+ =2500=	= =5500=

Fişi Dolduranın Adı Soyadı ve İmza: NECAT ÖKTEN

Kimya-İş sendikasına ait bilgi fişi, 14 Ocak 1967. TÜSTAV DİSK Arşivi

"DİSK kurucusu olmak için sendikamız Temsilciler Meclisi'nden oybirliği ile karar çıktı. Karar toplantısı Ocak 1967'de oldu. Sendikanın o zamanki başkanı taraftar değildi, o yüzden de Türkler'ler bizi kurucu listesinin dışında bıraktılar. Bizi tüzük çalışmasına çağırmadılar. Aslında bu tür toplantılara genellikle genel başkanlar katılır. Çağırdılarsa da haberimiz olmadı. Biz nasılsa DİSK'e katılacağız diye kendi içimizde bir tartışmaya girmedik. Nitekim 1 ay sonra da DİSK'e katıldık. DİSK'in kuruluşu sırasında TİP İl Saymanı'ydım. Ben DİSK'e katılmak istiyordum ama Başkan Necat Akbay istemedi. Genel Başkan DİSK'e katılmaya istekli değildi ama sendikamız üzerinde bir etkinliği yoktu. Yönetimde olan bizim çizgimiz dışındaki arkadaşların DİSK'e girmemek yönündeki düşüncelerini Nejat Akbay'ı öne çıkararak ortaya koymaları gibi bir durum oldu. Necat Akbay'ın TİP ile ilgisi yoktu, aristokrat bir yapısı vardı, CHP'ye yakındı. Bütün mesele kurulacak DİSK'in CHP taraftarı veya en azından tarafsız olması meselesiydi."

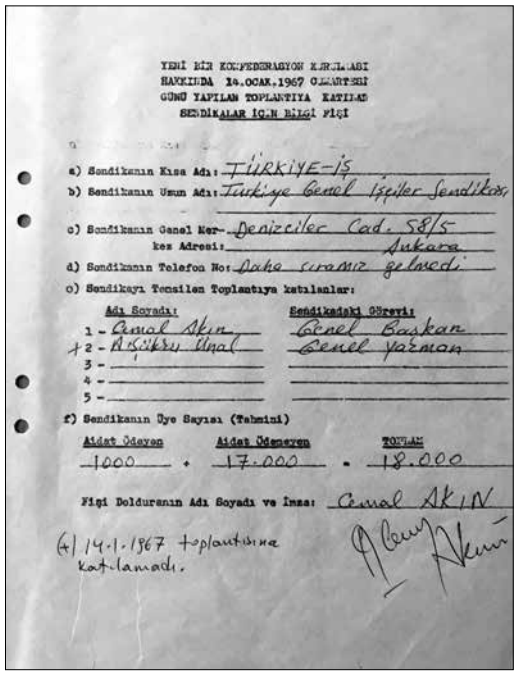

Erol Toy

Toy'a, Bank-İş içindeki, kuruluş çalışmalarına katılımın, Türk-İş'e ihraç yolunu açtığı, ancak ihraç kararı kalktığı için DİSK kurucu üyeliğinden vazgeçildiği şeklinde özetlenebilecek durumun çelişkili olup olmadığı sorulmuştur. Toy bu soruya, "bankacılar hassas insanlardır, baskılara karşı duyarlıdırlar" diyerek imalı bir yanıt vermiştir. Ancak, Toy'un, Türk-İş'in ihraç kararının kaldırıldığının kendilerine söylendiğine ilişkin beyanına karşılık, DİSK'in kuruluşundan sonra Bank-İş, Kimya-İş ile birlikte Türk-İş üyeliğinden ihraç edilmiştir. Kısa bir süre sonra Bank-İş DİSK'e üye olmuştur.

TÜRKİYE-İŞ

Politik duruşu açısından SADA üyelerine en yakın görünen sendikalardan biri de en azından başkanı itibariyle Türkiye-İş'ti. Sendika adına imza atan kişi Genel Başkanı Cemal Akın'dı. Ancak 14 Ocak tarihli toplantıya katılan sendikalar için tutulan bilgi fişinde Akın için "14.1.1967 toplantısına katılamadı" kaydının düşüldüğü göze

YENİ BİR KONFEDERASYON KURULMASI
HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

a) Sendikanın Kısa Adı: TÜRKİYE-İŞ
b) Sendikanın Uzun Adı: Türkiye Genel İşçiler Sendikası
c) Sendikanın Genel Merkez Adresi: Denizciler Cad. 58/5 Ankara
d) Sendikanın Telefon No: Daha cıramız gelmedi.
e) Sendikayı Temsilen Toplantıya katılanlar:

	Adı Soyadı:	Sendikadaki Görevi:
1 -	Cemal Akın	Genel Başkan
+2 -	Aşkın Ünal	Genel yazman
3 -		
4 -		
5 -		

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini)

Aidat Ödeyen		Aidat Ödemeyen		TOPLAM
1000	+	17.000	=	18.000

Fişi Dolduranın Adı Soyadı ve İmza: Cemal AKIN

(+) 14.1.1967 toplantısına katılamadı.

Türkiye-İş bilgi fişi, 14 Ocak 1967.
TÜSTAV DİSK Arşivi

çarpmaktadır.[7] 1965 yılında kurulan sendikanın kurucuları, içlerinde TİP üyesi olan Cemal Akın'ın da olduğu, bir grup kapıcı-kalorifer işçisi ile aydın, yazar ve şairdir. Nisan 1966'da toplanan kongrede "devrimci ve toplumcu" yeni bir konfederasyon kurulmasına öncülük edilmesinden söz edilmiştir. Söz konusu sendika 8 Şubat 1967'de Olağanüstü Genel Kurul toplayarak DİSK'e katılma kararı almış ancak katılım gerçekleşmemiştir. Sonraki yıllarda da Belediye-İş adını alan ve DİSK'e katılmayı yeniden deneyen ancak katılamayan ve sol siyasetler içinde yer aldığı görülen sendika, Cemal Akın'ın başkanlığında 1974'te topladığı Genel Kurul'dan sonra bir daha genel kurul toplayamayarak dağılmıştır.[8] Yukarıda belirtildiği üzere, 8 Şubat 1967'de DİSK'e katılmak için Genel Kurul'u toplayan Genel Başkan Cemal Akın'ın, 30 Ocak'ta yapılacak DİSK toplantısına gelemediği için Kemal Türkler'e telgraf çektiği ve telgrafında Türkiye-İş adına Kemal Sülker'in sendikayı temsil etmek için tam yetkili kılındığını bildirdiği görülmektedir.[9] Akın'ın 14 Ocak toplantısının gerçekleştiği gün sendikanın antetli kağıdı üzerine kaleme aldığı ve DİSK'in niteliği ve amaçlarını özetlediği düşünceleri, politik duruşunun SADA liderlerine yakın olduğunu göstermektedir. Akın'ın "yeni Konfederasyonun ilke ve tutumu (özetle)" başlıklı yazısı şöyledir:[10]

> "1-Türk işçi sınıfının kaderinde ağırlığını ortaya koyucu, sınıf bilincinin sendikal metodla güçlendirilmesi
>
> 2-Her türlü gelişimi sadece Türk işçisinden alan
>
> 3-Sosyalizm eğitimine önem verip, sosyalizmin emekçi kitlelere yayılmasını sağlayarak, Türk işçisinin kendi kaderini kendisinin tayin edeceği,
>
> 4-Tabandan gelen sendikacılığı sağlayan niteliği taşımalıdır."

TEKSTİL

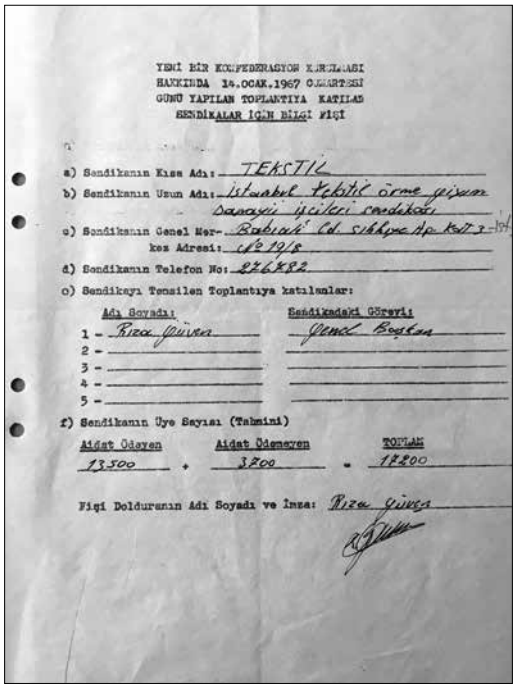
DİSK'in kuruluş belgesinde imzası olan ve komisyon çalışmalarına da katılan en önemli sendikalardan birinin Tekstil olduğu söylenebilir. Dahası 31 Aralık 1966 tarihli bir başka metin, kuruluş çalışmalarında yer alan ancak DİSK'e 1975'te katılacak olan Tekstil İşçileri Sendikası adına Genel Başkan Rıza Güven'in de imzasını taşımaktadır.

[7] Yeni Bir Konfederasyon Kurulması Hakkında 14 Ocak 1967 Cumartesi Günü Yapılan Toplantıya Katılan Sendikalar İçin Bilgi Fişi-Türkiye-İş, İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi.

[8] "Belediye-İş (Türkiye Belediye İşçileri Sendikası)" (1996), *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, s. 143.

[9] Cemal Akın'dan Kemal Türkler'e, 30 Ocak toplantısı için Kemal Sülker'in Türkiye-İş adına yetkili kılındığını bildiren telgraf, Ocak 1967, İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi.

[10] Cemal Akın'ın "yeni Konfederasyonun ilke ve tutumu (özetle)" başlıklı yazısı (tek sayfa, antetli kâğıda-el yazılı), 14 Ocak 1967.

YENİ BİR KONFEDERASYON KURULMASI
HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

a) Sendikanın Kısa Adı: TEKSTİL
b) Sendikanın Uzun Adı: İstanbul Tekstil örme giyim Sanayii işçileri sendikası
c) Sendikanın Genel Mer- Babıali Cd. Sıhhiye Ap. Kat 3 -194
kez Adresi: 42 1918
d) Sendikanın Telefon No: 226482
e) Sendikayı Temsilen Toplantıya katılanlar:

	Adı Soyadı:	Sendikadaki Görevi:
1 -	Rıza Güven	Genel Başkan
2 -		
3 -		
4 -		
5 -		

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini)

Aidat Ödeyen		Aidat Ödemeyen		TOPLAM
13500	+	3700	=	17200

Fişi Doldurunun Adı Soyadı ve İmza: Rıza Güven

Görsel: Tekstil bilgi fişi, 14 Ocak 1967.
TÜSTAV DİSK Arşivi.

Dönem içinde bağımsız bir sendika olan Tekstil İşçileri Sendikası da 30 Ocak 1967 toplantısına katılmayarak kuruluş sürecinin dışında kalmıştır. Tekstil, 1965'e kadar tekstil işkolunun dönem içindeki önemli sendikalarından olan Teksif sendikasında ve üyesi olduğu Türk-İş'te Yönetim Kurulu üyesi olarak görev yapan Rıza Güven'in, bu görevlerinden ayrılarak kurduğu bir sendikadır.[11] Eski sendikasından ve Türk-İş'ten ayrılmasının nedeninin CHP'den kendisine gelen milletvekilliği teklifi olduğunu ve bu tekliften sonra diğer yöneticilerle ilişkisinin bozulduğunu iddia eden Güven, dönem içinde neden DİSK dışında kaldığı sorusunu, "O zaman bizim sendikamız yeni kurulmuştu. Teksif gibi güçlü bir sendikadan koptuk, hemen DİSK'e girsek boğacaklar bizi. Toparlanalım biraz, alıştıralım milleti, tabandan gelsin diye düşündük" biçiminde yanıtlamaktadır.[12] Tekstil İşçileri Sendikası'nın DİSK dışında kalmasında, Kimya-İş örneğindeki gibi CHP etkisinin bulunması olasıdır. Sendika yönetiminde bulunan Yunus Kara ve Sabri Tığlı gibi isimlerin partizan derecede CHP'li oldukları, Bahir Ersoy'un da Rıza Güven üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir.[13]

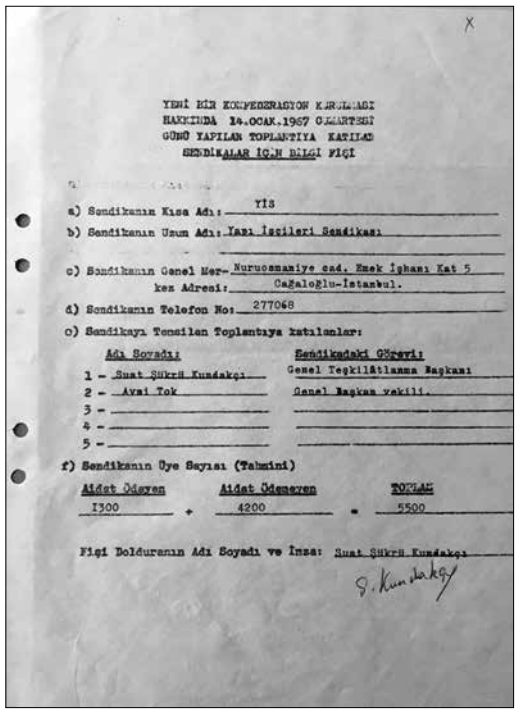
YAPI İŞÇİLERİ SENDİKASI (YİS) (İSTANBUL)

14 Ocak 1967 tarihli kuruluş kararında imzası olan sendikalardan biri de kısa adı YİS olan İstanbul merkezli Yapı İşçileri Sendikası'dır. YİS, 30-31 Ocak 1967 toplantısına katılmış ancak kuruculuk için yapılan oylamada sadece bir oy alabilmiştir. YİS'in kuruluş sürecinde bu nedenle kurucu olamadığı anlaşılmaktadır. Ancak YİS'in daha sonra DİSK'e üye olmamasının nedenleri farklıdır. YİS'in DİSK dışında kalması, YİS kurucusu olan ve kuruluş kararında imzası bulunan Suat Şükrü Kundakçı'ya göre kendi hatalarından kaynaklanmıştır. DİSK'in kuruluş toplantılarının yapıldığı sırada çimento işkolunda örgütlenmeye çalıştıklarını ve DİSK'e bu nedenle hemen girmediklerini, DİSK'in de aynı işkolunda örgütlenmeye çalıştığını bilmelerine rağmen, sendika yönetimindeki bir kişinin önerisiyle bu çalışmalarını gizleyerek bu kişinin "provokasyonuna geldiklerini" söyleyen Kundakçı, DİSK'e katılmanın kararlaştırıldığı Mayıs 1967'deki kongrelerine gelerek konuşma da yapan DİSK yöneticilerinin,

[11] "Tekstil (Tekstil İşçileri Sendikası)" (1998), *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 3, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, s. 192.

[12] Rıza Güven ile Ağustos 2009'da gerçekleştirilen görüşme (Süreyya Algül).

[13] Hilmi Güner ile 07 Mart 2010'da gerçekleştirilen görüşme (Süreyya Algül).

YENİ BİR KONFEDERASYON KURULMASI
HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

a) Sendikanın Kısa Adı: YİS
b) Sendikanın Uzun Adı: Yapı İşçileri Sendikası
c) Sendikanın Genel Mer- Nuruosmaniye cad. Emek İşhanı Kat 5
kez Adresi: Cağaloğlu-İstanbul.
d) Sendikanın Telefon No: 277068
e) Sendikayı Temsilen Toplantıya Katılanlar:

	Adı Soyadı:	Sendikadaki Görevi:
1 -	Suat Şükrü Kundakçı	Genel Teşkilâtlanma Başkanı
2 -	Avni Tok	Genel Başkan vekili.
3 -		
4 -		
5 -		

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini)

Aidat Ödeyen		Aidat Ödemeyen		TOPLAM
1300	+	4200	=	5500

Fişi Dolduranın Adı Soyadı ve İmza: Suat Şükrü Kundakçı

Yapı İşçileri Sendikası (YİS) bilgi fişi, 14 Ocak 1967.
TÜSTAV DİSK Arşivi

bu durumu öğrenmeleri üzerine kendilerini DİSK'e almadıklarını belirtmektedir.[14] Kundakçı'nın söylediklerini DİSK arşivindeki ilgili belgeler de doğrulamaktadır. YİS'in, kongre tutanağına göre, 20 Mayıs 1967'de DİSK'e katılım kongresi yapılmış ve katılıma oy birliği ile karar verilen kongrede, Kemal Türkler ve İbrahim Güzelce de konuşma yapmıştır.[15] Ancak YİS'e DİSK tarafından gönderilen 26 Haziran 1967 tarihli bir üst yazıyla DİSK'e katılımının uygun görülmediği belirtilmiş ve ekte gönderilen 14 Haziran 1967 tarihli Yönetim Kurulu kararında, bunun nedeninin, kendilerinden habersiz ve kendilerine karşı yapılan örgütlenme çalışması olduğu bildirilmiştir.[16]

[14] Suat Şükrü Kundakçı ile 9 Kasım 2009 tarihinde gerçekleştirilen görüşme (Süreyya Algül).

[15] YİS Yapı İşçileri Sendikası Kongre Tutanağı (2 Sayfa), 20 Mayıs 1967, İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi.

[16] DİSK'ten YİS'e gönderilen ve DİSK'e katılma isteğinin reddedildiğini bildiren Genel Sekreter İbrahim Güzelce imzalı üst yazı ve ilgili Yönetim Kurulu Kararı (iki sayfa), 27 Haziran 1967, İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi.

Yapı İşçileri Sendikası, Türkiye sendika hareketi içinde pek çok özelliğiyle farklılıklar taşıyan bir sendika olmuştu. Dönemin devrimci öğrenci hareketiyle ve Hikmet Kıvılcımlı çizgisiyle bağları olan ve adı emek tarihinin bir efsanesiyle, İsmet Demir'le anılan YİS, sendika örgütlenmesi ve mücadelesi sürecinde direnişlerle öne çıkan bir eylem anlayışına sahipti.

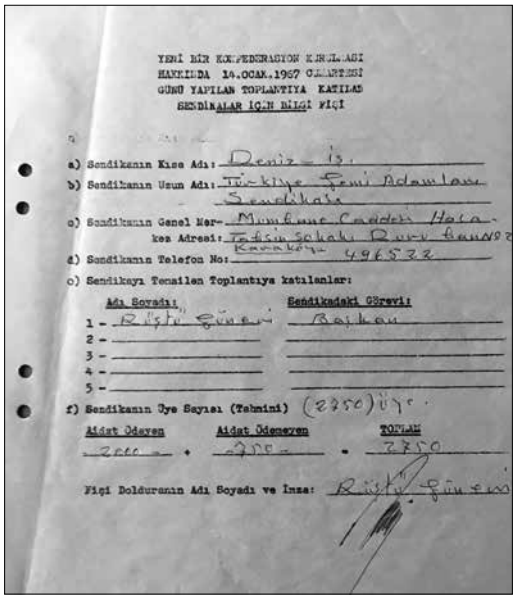
Sosyalist sol içindeki pek çok çevre YİS içinde aktif olarak yer almıştı. Necmettin Giritlioğlu, bu dönemde önce YİS'in ODTÜ inşaatları örgütlenmesinde aktif olarak yer almış, 1970 yılında da YİS Genel Başkanı seçilmişti. Giritlioğlu, YİS'in Kozanoğlu Çavuşoğlu firmasına karşı Aliağa rafinerisi inşaatında başlattığı grevin ilk gününde fabrikaya teknisyenleri sokmaya çalışan otobüsleri durdurmaya çalışırken vurularak öldürülmüştü. DİSK, Necmettin Giritlioğlu'nun öldürülmesi üzerine yayımladığı bildiride, Necmettin Giritlioğlu'na atılan kurşunların, bütün Türk işçisine atılmış olduğunu kaydetmiştir:[17]

Gemi Adamları Sendikası

Kuruluş belgesinde imzası bulunan isimlerden biri de Rüştü Güneri'dir. Güneri'nin imzası Türkiye Gemi Adamları Deniz-İş adına katılmış görünmektedir. Rüştü Güneri o dönem sendikanın başında değildi. Zaten karara imza atılmasında bir sendikanın başında bulunma şartı aranmıyordu.[18] Güneri, Gemi Adamları Sendikası'nın

[17] DİSK Haberleri Günlük Bülten, 24 Ağustos 1970. Necmettin Giritlioğlu'nun yaşamı ve mücadelesi için, Bkz. Can Şafak (2019), *Necmettin Bir Devrimcinin Hatırası*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

[18] Erol Toy ile 12 Mart 2010 tarihinde gerçekleştirilen görüşme

YENİ BİR KONFEDERASYON KURULMASI
HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

a) Sendikanın Kısa Adı: Deniz - İş.
b) Sendikanın Uzun Adı: Türkiye Gemi Adamları Sendikası
c) Sendikanın Genel Merkez Adresi: Mümtaz Caddesi Hacı Kamber Han 2 Tahtakale
d) Sendikanın Telefon No: 496532
e) Sendikaya Temsilen Toplantıya katılanlar:

	Adı Soyadı:	Sendikadaki Görevi:
1 -	Rüştü Güneri	Başkan
2 -		
3 -		
4 -		
5 -		

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini) (2350) üye.

Aidat Ödeyen	Aidat Ödemeyen	TOPLAM
2000	+ 350	= 2350

Fişi Dolduranın Adı Soyadı ve İmza: Rüştü Güneri

Görsel: Deniz-İş bilgi fişi, 14 Ocak 1967.
TÜSTAV DİSK Arşivi.

Başkanlığı'ndan sonra 1963'te Türkiye Denizcilik Sendikası'nın Başkanlığı'nı yaptı. 1964'te yeniden seçilemeyince sendikal yaşamdan çekildi.[19] Rüştü Güneri dönemin ilginç sendikal figürlerinden biridir. Hukuk Fakültesi'ne devam etmekteyken eğitimini tamamlamak üzere Fransa'ya gitti. 1957 seçimlerinde DP İstanbul Milletvekili oldu. Güneri, Türkiye Gemi Adamları Sendikası Başkanlığı'na seçildi. 27 Mayıs sonrasında 16 ay tutuklu kalan Güneri beraat etti. Daha sonra TİP'e katıldı, MYK üyesi seçildi ve Genel Sekreterliğe getirildi. Ancak Kasım 1962'de partiden istifa etti.[20]

Basın-İş (Ankara)

Yukarıda sözü edilen Türk-İş genelgesinde, DİSK'in kuruluş çalışmalarına katıldığı için Onur Kurulu'na verilmeyen, ancak bu çalışmalara katılan temsilcilerinin yetki alıp almadıklarının yetkili kurullarından sorulacağı belirtilerek bir anlamda üzerlerinde baskı kurulacağı anlaşılan sendikalardan Ankara Basın-İş'in Genel Başkanı Mustafa Ulucan, 14 Ocak toplantısından bir gün önce, Kemal Türkler'e gönderdiği telgrafta şöyle demektedir:[21] "Hareketinize sonuna kadar katılıyoruz. Bekir Çiftçi'nin (genel sekreter), ani rahatsızlığı yüzünden sendikamızı İstanbul Şubesi Başkanı Ayhan Yetkiner temsil edecektir. Alınacak kararlara sendikamızın imzasını koymaya yetkilisiniz başarılar sevgiler." Basın-İş, Ayhan Yetkiner aracılığıyla 14 Ocak toplantısına katılmış ancak 30-31 Ocak toplantısına katılmamıştır. Türk-İş'in genelgesinde Onur Kurulu'na henüz sevk edilmeyip yöneticilerinin yetkili kurullarından yetki alıp almadıklarının sorulacağı sendikalardan biri olarak Türk-İş baskısıyla DİSK'e katılmamış olması muhtemeldir.

PTT
TELGRAF
Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul olunur
Yol :
Servis işareti : 14
Adresi :
İSTANBUL - ANKARA
++ACELE.SAYIN KEMAL TURKLER MADEN-IS GENEL BASKANI CAGALOGLU IST+

Sıra no.	İlk merkez	Numara	Kelime	Verildiği tarih	Verildiği saat	Resmî	Orta merkez	Alındığı tarih	Alındığı saat

4415. ANK.FONO TEL.3078 39 13/1 18/10

+ HAREKETINIZE SONUNA KADAR KATILIYORUZ BEKIR CIFTCININ ANI RAHATSIZLIGI YUZUNDEN SENDIKAMIZI ISTANBUL SUBESI BASKANI AYHAN YETKINER TEMSIL EDECEKTIR ALINACAK KARARLARA SENDIKAMIZIN IMZASINI KOYMAYA YETKILISINIZ BASARILAR SEVGILER MUSTAFA ULUCAN BASIN-IS GENEL BASKANI..KL.ACELE AYNENDIR.

Stok No. 3001 - 3201 (128×140)

TÜSTAV DİSK Arşivi

(Süreyya Algül).

[19] Aktaran: Çelik (2010), "Güneri, Rüştü" (1996), *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, s. 516.

[20] Çelik (2010).

[21] Basın-İş (Ankara) Genel Başkanı Mustafa Ulucan'dan Kemal Türkler'e, girişimi desteklediklerini belirttiği ve 14 Ocak toplantısına katılacak temsilciyi bildiren telgraf, 13 Ocak 1967, İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi.

PANCAR-İŞ

14 Ocak toplantısına Genel Başkanı Cevat Gümrükçü'nün temsilciliğinde katılan Pancar-İş 30-31 Ocak toplantısına da katılmış ancak kuruculuk için yapılan oylamada üç oy alarak beş kurucu arasına girememiştir. 1964'te şeker işkolunda kurulduğu bildirilen Pancar-İş'in, 11-12 Şubat 1964 tarihlerinde topladığı 2. Kongresi ile Türk Hür-İş'e katıldığı belirtilmektedir.[22]

Pancar-İş'in Kozlu olaylarının yaşandığı Mart 1965'te Türk-İş'i "çıkarcılarla el ele vermekle" suçlayarak, altı sendikayla birlikte, başkanlığını 14 Ocak 1967 toplantısına da katılan Mehmet Kılınç'ın yaptığı, Türkiye İşçi Sendikaları Konseyi'ni kurduğu belirtilmelidir. Türk Hür-İş ile de temas kurarak yeni bir konfederasyon kurma girişimlerine karşı Demirsoy, "*7 çıplak bir hamama yakışır*" diyerek küçümseyen bir açıklama yapmıştır.[23]

[22] "Pancar-İş" (1998), *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, s. 507.

[23] *Milliyet* gazetesi, 26 Mart1965.

YAPI-İŞ (ANKARA)

1967 yılının Ocak ayında, DİSK kuruluş kararını tespit eden "karar" başlıklı tutanaktaki imzalardan biri de Türkiye Yapı-İş Federasyonu adına Genel Sekreter Emrullah Akdoğan'a aittir. Kuruluş kararının imzacılarından Yapı-İş'in (Ankara) Genel Başkanı Fukara Tahir olarak bilinen Tahir Öztürk'tü. Yapı-İş 1962'de binlerce işçinin Meclis'e yürüdüğü "açların yürüyüşü" olarak da adlandırılan eylemi ve Ereğli örgütlenmesi gibi önemli mücadeleleri gerçekleştirmiş bir sendikadır. Sendikanın neden kurucu olmadığına ilişkin bir bilgiye rastlanmamıştır.

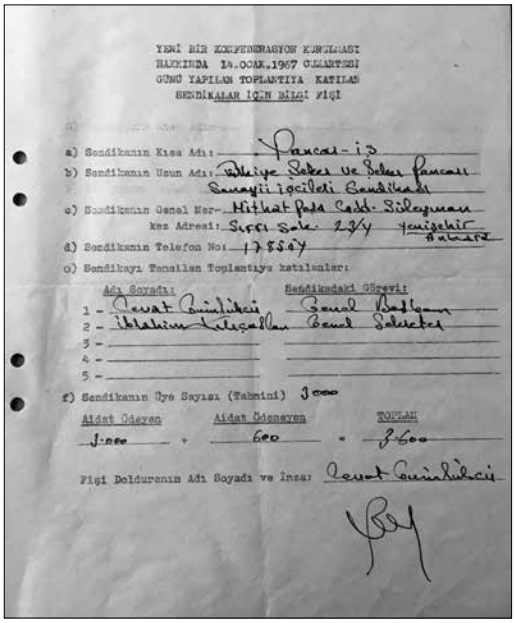
PETKİM-İŞ VE TAŞIT-İŞ

DİSK'in kuruluş kararında genel başkanları aracılığıyla imzacı olan diğer iki sendika olan Petkim-İş ve Toprak-Su İşçileri sendikaları bağımsız sendikalardır. Karara imza koyan genel başkanlarıyla birlikte 1975'te DİSK'e katılmışlardır.

Pancar-İş bilgi fişi, 14 Ocak 1967.

Yapı-İş bilgi fişi, 14 Ocak 1967.

TÜSTAV DİSK Arşivi

YENİ BİR KONFEDERASYON KURULMASI
HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

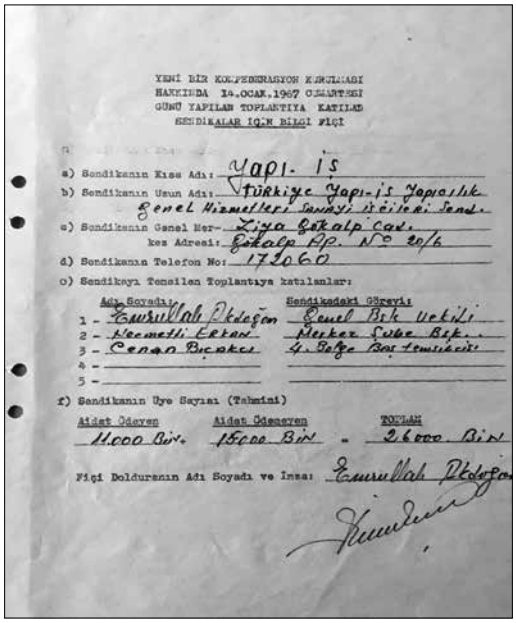
a) Sendikanın Kısa Adı: Pancar-İş
b) Sendikanın Uzun Adı: Türkiye Şeker ve Şeker Pancarı Sanayii İşçileri Sendikası
c) Sendikanın Genel Mer- Mithat Paşa Cadd. Süleyman
kez Adresi: Sıraselviler 23/4 Yenişehir Ankara
d) Sendikanın Telefon No: 17564
e) Sendikayı Temsilen Toplantıya Katılanlar:

Adı Soyadı:	Sendikadaki Görevi:
1 - Cevat Gümrükçü	Genel Başkan
2 - İbrahim Tülgalan	Genel Sekreter
3 -	
4 -	
5 -	

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini) 3000

Aidat Ödeyen	Aidat Ödemeyen	TOPLAM
3.000	600	3.600

Fişi Doldurenin Adı Soyadı ve İmza: Cevat Gümrükçü

YENİ BİR KONFEDERASYON KURULMASI
HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

a) Sendikanın Kısa Adı: Yapı. İş
b) Sendikanın Uzun Adı: Türkiye Yapı-İş Yapı İşleri Genel Hizmetleri Sanayi İşçileri Sendikası
c) Sendikanın Genel Mer- Ziya Gökalp Cad.
kez Adresi: Gökalp Ap. No: 20/6
d) Sendikanın Telefon No: 17260
e) Sendikaya Temsilen Toplantıya katılanlar:

Adı Soyadı:	Sendikadaki Görevi:
1 - Emrullah Akdoğan	Genel Bşk Vekili
2 - Necmettin Erkan	Merkez Şube Bşk.
3 - Cenan Bıçakcı	4. Bölge Bşk Temsilcisi
4 -	
5 -	

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini)

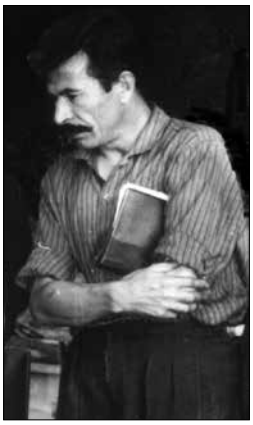
Aidat Ödeyen	Aidat Ödemeyen	TOPLAM
11.000 Bin.	15.000 Bin	26.000 Bin

Fişi Doldurenin Adı Soyadı ve İmza: Emrullah Akdoğan

Fukara Tahir'in Ölümü

14 Ocak 1967 tarihinde kaleme alınan Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun kuruluş kararının altına Yapı-İş adına imza koyan Emrullah Akdoğan'ın hayatı Fukara Tahir'le ve dolayısıyla sendikacılıkla yolları, Ereğli'de Amerikan şirketlerine karşı etkili bir mücadele yürüttüğü günlerde bir şantiyenin kapısında kesişmiştir. Emrullah Akdoğan, şantiyede bir taşeron işçisidir ve kapıda görevlidir. Şantiyeye girmek isteyen Fukara Tahir ve arkadaşlarına engel olmak ister, tabancalar çekilir, olay büyür. Suat Şükrü Kundakçı sonrasını şöyle anlatıyor:[1]

> *''Emrullah, bizimle Ankara'ya geldi. Rakılar içildi, yemekler yendi, ahbap olundu, Emrullah telefon etti şantiyeye, 'Ben daha bir iki gün buradayım' dedi. İşte o esnada [Emrullah'a] Tahir Öztürk, 'Seni gel biz şube başkanı yapalım' dedi. 'Orta Doğu inşaatlarının sorumlusu yapalım, görevli kılalım, ileride kongrede de seçeriz seni' dedi, 'bize senin gibi adam lazım.' (...) Ve Tahir Öztürk, şahsi kararıyla, onu seçti Ankara Şube Başkanı yaptı, altı ay sonra Federasyon seçimi oldu, Federasyon Genel Sekreterliği'ne getirdi onu.''*

Tahir Öztürk (Fukara Tahir)

Bu Fukara Tahir'in hayatındaki en hazin karardı. Türkiye emek tarihinin en renkli ve mücadeleci sendikacılarından Fukara Tahir, 1967 yılının aralık ayında, Ankara yakınlarında, Federasyon'un Chevrolet arabasının içinde, Federasyon Genel Sekreteri yaptığı Emrullah Akdoğan'ın tüfeğinden çıkan kurşunla henüz 43 yaşındayken göçüp gitti bu dünyadan.[2]

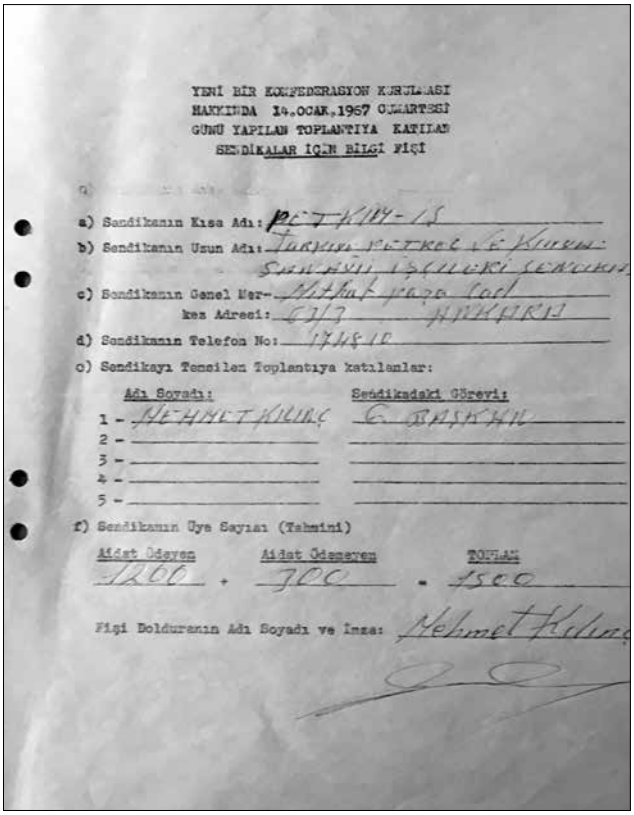
[1] Can Şafak (2017), *Ereğli 1960-1954 Morrison'un Yapı İşçileri*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları, s. 163.

[2] Can Şafak (2017), s. 156.

14 Ocak kuruluş kararına imza atan bir diğer sendika olan Taşıt-İş 30-31 Ocak toplantısında kuruculuk oylamasına katılan sendikalar arasında yoktur.

Sendika tarafından imzacı olarak doldurulan bilgi fişinde Ankara'da kurulu olduğu ve 802 üyesi bulunduğu ancak üyelerden 487 kişinin aidat ödediği belirtilmektedir.[24] Sonuç olarak DİSK'in kuruluş sürecine katılan toplam 19 sendikadan beşi oylamayla kurucu olmuştur. Ancak 14 Ocak toplantısına katılan bazı sendikalar daha sonraki çalışmalara katılmamış veya DİSK'e üye olmamıştır.

Bu durumun oluşmasında Türk-İş'in ve özellikle Tekstil gibi imzacı bağımsız sendikalar üzerinde de etkisi olan CHP'nin baskılarının rolü olmuş gibi görünmektedir. Ayrıca imzacı sendikalardan birçoğunun, Basın-İş (Ankara) örneğindeki gibi devlet kurumlarında örgütlü olduğu da hesaba katılmalıdır.

YENİ BİR KONFEDERASYON KURULMASI
HAKKINDA 14.OCAK.1967 CUMARTESİ
GÜNÜ YAPILAN TOPLANTIYA KATILAN
SENDİKALAR İÇİN BİLGİ FİŞİ

a) Sendikanın Kısa Adı: PETKİM-İŞ
b) Sendikanın Uzun Adı: Türkiye Petrol ve Kimya Sanayii İşçileri Sendikası
c) Sendikanın Genel Merkez Adresi: Mithat Paşa Cad. 6/3 ANKARA
d) Sendikanın Telefon No: 17405 10
e) Sendikayı Temsilen Toplantıya katılanlar:

	Adı Soyadı:	Sendikadaki Görevi:
1 -	MEHMET KILINÇ	G. BAŞKAN
2 -		
3 -		
4 -		
5 -		

f) Sendikanın Üye Sayısı (Tahmini)

Aidat Ödeyen		Aidat Ödemeyen		TOPLAM
1200	+	300	=	1500

Fişi Dolduranın Adı Soyadı ve İmza: Mehmet Kılınç

Petkim-İş bilgi fişi, 14 Ocak 1967. TÜSTAV DİSK Arşivi.

[24] Yeni Bir Konfederasyon Kurulması Hakkında 14 Ocak 1967 Cumartesi Günü Yapılan Toplantıya Katılan Sendikalar İçin Bilgi Fişi-Taşıt-İş, İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi.

DİSK'İN KURULUŞ NEDENLERİ VE İLKELERİ

SÜREYYA ALGÜL–AZİZ ÇELİK[1]

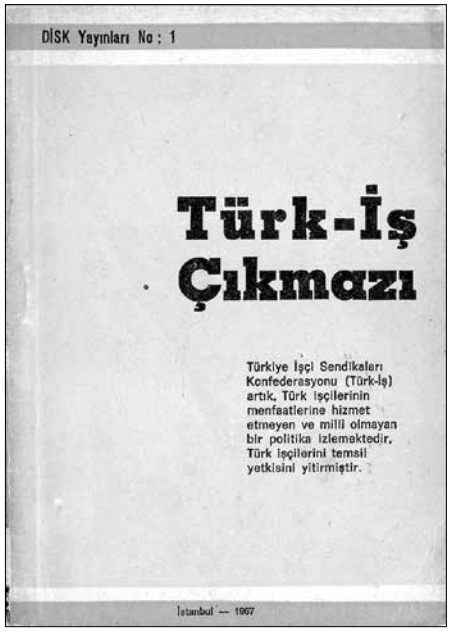
"Emperyalizmin, devletimizin ve milletimizin hayatına yeniden kastetme çabalarının arttığını ve bir avuç aracının, kapkaççının ve sömürücünün bu çabalara katıldığını gören bizler, Büyük Atatürk'ün daha 1921 de ilan ettiği gibi 'bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı' savaşmaya and içmiş sendikacılarız."

DİSK Kuruluş Bildirisi'nden

DİSK'İN KURULUŞ NEDENLERİ

DİSK'i kuran sendikaların Türk-İş'ten ayrılma ve DİSK'i kurma gerekçeleri ve ilkeleri üç temel belgeden hareketle incelenebilir. Bu belgelerin ilki *Türk-İş Üyeliğinden Ayrılma Hakkında Rapor*, ikincisi *DİSK (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) Kuruluşu Hakkında Rapor* ve üçüncüsü *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Kuruluş Bildirisi*'dir.

12 Şubat 1967 günü İstanbul Çemberlitaş'taki Şafak Sineması'nda genel kurullarını yapan ve daha önce Türk-İş üyesi olan üç sendika (Türkiye Maden-İş, Türkiye Lâstik-İş, Türkiye Basın-İş) niçin Türk-İş'ten ayrılmak istediklerini açıklayan *Türk-İş Üyeliğinden Ayrılma Hakkında Rapor* adlı belgeyi kongrelerine sunmuş ve raporlar ittifakla kabul edilmiş ve Türk-İş Konfederasyonundan ayrılma kararı alınmıştır.

DİSK'in 1 no.lu yayını *Türk-İş Çıkmazı* adını taşımaktadır.

Daha sonra dört sendika (Maden-İş, Lâstik-İş, Basın-İş ve Gıda-İş) *DİSK (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) Kuruluşu Hakkında Rapor'u* ve *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Kuruluş Bildirisi* ile DİSK Ana Tüzüğü'nü kabul ederek

[1] "DİSK'in Kuruluş Nedenleri ve İlkeleri" başlığı Algül (2015), Çelik (2010) ve Çelik (2018) adlı çalışmalardan yararlanarak yazarlar tarafından yeniden yazılmıştır.

DİSK'i kurma kararı almıştır. Daha önce toplanan ve merkezi Zonguldak'ta bulunan bağımsız Türkiye Maden İşçileri Sendikası Genel Yönetim Kurulu da Kurucu Heyet olarak DİSK'i kurma ve DİSK Kuruluş Bildirisi ve Ana Tüzüğü'nü aynen kabul etmeye ittifakla karar vermiştir.

Böylece beş sendika, önce yapılan toplantılara katılan birçok sendikanın aldıkları ilke kararına uygun olarak DİSK'in kurucuları olmuş ve 13 Şubat 1967 Pazartesi günü DİSK Tüzüğü ve Kuruluş Bildirisi İstanbul Valiliği'ne verilerek Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) tüzel kişilik kazanarak çalışmalara başlamıştır.

TÜRK-İŞ'TEN AYRILMA GEREKÇELERİ

DİSK'i kuran sendikalar, 12 Şubat 1967 tarihinde aynı gün topladıkları genel kurullarında Türk-İş Üyeliğinden Ayrılma Hakkında Rapor başlıklı bir belgeyi kabul etmişlerdir.[2] Yol ayırımının ve yarılmanın gerekçelerinin yer aldığı bu belge DİSK'in kuruluşuna ilişkin tartışmaları anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. *Türk-İş Üyeliğinden Ayrılma Hakkında Rapor*'da[3] Türk-İş'ten ayrılma gerekçeleri, bazıları benzer 15 başlık altında ve örnekler verilerek sıralanmıştır. Bu gerekçelerin irdelenmesi DİSK'in kuruluşunun anlaşılması açısından son derece anlamlıdır. Ayrıca kuruluşun hemen ardından yayımlanan ve DİSK'in 1 numaralı yayını olan *Türk-İş Çıkmazı* adlı kitapçıkta Türk-İş'ten ayrılma gerekçeleri daha da ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu gerekçeleri birkaç grupta ele almak mümkündür.

ÖRGÜTSEL VE TÜZÜKSEL GEREKÇELER

Türk-İş'ten ayrılma gerekçelerinin bir bölümü Türk-İş'in kendi Anatüzüğü'nün gereklerini yerine getirmemesi, aykırı uygulamalar yapması, örgütsel uygulamalarda üye sendikalara eşit davranmaması olarak belirtilmiştir.

Tüzükte yer alan adil ücret hükmü için grev yapanlara ve destekleyenlere geçici ihraç cezası verilmesi (gerekçe 1), 6 ay içinde birleşmeleri gereken federasyon ve sendikaların birleştirilememesi ve buna rağmen bu sendikalara yaptırım uygulanmaması (gerekçe 1), işkolları yönetmeliğinin uluslararası normlara göre değil, sendikacıların politik görüşlerine göre hazırlanması ve böylece sendikaların parçalanması (gerekçe 2), Türk-İş'in bütün haklı grevlere karşı çıkması (gerekçe 12), Türk-İş'in Maden-İş'e karşı sarı sendikalar kurması (gerekçe 15), üç ay boyunca aidatlarını ödemeyen sendikaların üyeliklerinin düşeceği açık hükmüne rağmen, belirtilen sürede aidat ödemeyen sendikaların üyeliklerinin sürmesine izin verilmesi eleştirilmektedir (gerekçe 3).

Bu konuda *Türk-İş Çıkmazı* kitapçığında ayrıntılı örnekler yer almaktadır. Türk-İş'in tüzüğünü uygulayamayacak kadar acze düştüğü görüşüne yer verilen kitapçıkta Türk-İş yöneticilerinin bir yanda Türkiye tipi sendikaları korur görünerek, bir yandan federasyonları ayakta tutabilmek

[2] Belgenin tam metni eklerde yer almaktadır.

[3] Bkz. Türkiye Maden-İş Sendikası Olağanüstü 16. Merkez Genel Kurulu'na sunulan, Türk-İş (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) Üyeliğinden Ayrılma Hakkında Rapor (9 sayfa), İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi.

Mannesman Grevi ve Karabük Olayları

Mannesman Grevinde Türk-İş:

"Mannesman Boru Fabrikası'nda Maden-İş'in başladığı grev (25 Kasım 1965) işverenin işyerinde kurduğu bir sarı sendikayla sözleşme yapmak için direnmesinden ileri gelmişti. İşçi çoğunluğu Maden-İş'te olduğu için grev başladı. Türk-İş Başkanı Ankara'da Maden-İş Başkanını iki gün oyaladıktan sonra konuyu Sanayi Bakanına anlatmak mümkün olamamıştır. Türk-İş Genel Sekreteriyle Sanayi Bakanına gidilmiş, fakat Genelsekreter tek başına bakanla konuşmuş, sonunda da işverenin sarı sendika ile toplu sözleşme yapamazsa, Maden-İş'le olan anlaşmazlığı ele almak için bakanın vakit ayıracağını söylemiştir. Türk-İş, bu kanunsuz hareket ve tutum karşısında Maden-İş'in yanında yer almamış, işveren dilediği gibi çalışarak işçileri grevden caydırmıştır. Böylece grev 15 Ocak 1966'da Türk-İş'in fırsat verdiği, işverene zaman kazandırdığı hareket yüzünden ortadan kaldırılmıştır."

Türk-İş, Tüzüğünü Uygulayamayacak Kadar Acze Düşmüştür:

"Türk-İş, yapmacık sendikalar kurdurmak için de elinden geleni yapmıştır.

Karabük'te ihanetle kurulan Çelik-İş sendikasının ilk kongresine giden Türk-İş Başkanı, bu sarı sendikanın federasyona üye olmak suretiyle Türk-İş'e alınmasına çalışmıştır.

Türk-İş Başkanı, Ereğli'de de sarı sendika kurulması için telefonla direktif vermiş ve Maden-İş aleyhinde gizli çalışmaları su yüzüne çıkmıştır.

Türk-İş Başkanı, bu türlü çalışmalarının karşılığını son olarak Karabük'te kongrede yuhalanmak suretiyle almış ve ihanet çizgisi üstünde boy resmi çekilmiştir. Bugün Türk-İş bünyesi içinde birbiriyle didişen, birbiriyle kıyasıya mücadele eden sendikaların varlığı, Türk-İş'in tüzüğünü uygulamayacak kadar acze düşmenin sonucudur."

Türk-İş Çıkmazı, DİSK Yayınları No: 1, İstanbul: 1967.

İzmitteki grevde 6 işçi nezaret altına alındı

İZMİT — 12 gündenberi devam eden Sümerbank'ın Mannesman boru fabrikasındaki grevde dün olay çıkmış, 6 kişi nezaret altına alınmıştır.

Mahkeme kararıyla fabrikaya gelen iki kamyon dolusu demir çemberi fabrikaya sokmak istemiyen grevcilere polis müdahale edince aralarında itişip - kakışmalar olmuştur. Bu arada polise karşı geldikleri iddiasıyla 6 kişi nezaret altına alınmıştır.

Cumhuriyet gazetesi, 6 Aralık 1965

hesaplarıyla hareket ettiği ve tüzükteki 6 aylık süre içinde birleştirmeler yapmayıp, önemli işkollarında "idare-i maslahat" politikası uygulamayı tercih ettiği belirtilmiştir.[4]

Türk-İş'ten ayrılmada Mannesman ve Karabük olaylarının etkisinin büyük olduğunu söyleyen dönemin Maden-İş yöneticilerinden Hilmi Güner, Türk-İş'in Maden-İş'e destek olmadığını belirtmekte ve özellikle Halil Tunç'un olumsuz bir rol oynadığını, ihanet ettiğini söylemektedir. Güner bu olaylar üzerine gizli Genel Yönetim Kurulu toplantısında yeni konfederasyon konusunda karar aldıklarını anlatmaktadır.[5]

Faaliyetini durduran Mersin Rafinerisinin önünde toplanan benzin tankerleri

Türk - İş Mersindeki grevi desteklemiyor

Konfederasyon Genel Başkanı Seyfi Demirsoy, «Bazı profesörler, doçentler çıkıyor, bizi lüzumsuz yere greve teşvik ediyorlar» dedi..

Cumhuriyet gazetesi, 23 Aralık 1963.

[4] DİSK (1967), *Türk-İş Çıkmazı*, İstanbul: DİSK Yayınları No:1, s. 30-31.

[5] Çelik (2010).

İŞÇİ POSTASI
15 MART 1966
Günlük Müstakil Mesleki Gazete
ürk-İş 6. genel kurulu sona erdi
Seyfi Demirsoy, Halil Tunç, Omer Ergün yeniden vazife başına getirildi
on dakika
hattin Erkap ve Ethem Ezgü

İşçi Postası, 15 Mart 1966.

PARTİLERÜSTÜ POLİTİKA VE SENDİKA–SİYASET İLİŞKİLERİ HAKKINDA GEREKÇELER

Türk-İş Üyeliğinden Ayrılma Hakkında Rapor'da niçin Türk-İş'ten ayrılmak istendiğine ilişkin nedenler arasında siyasî tutum ve davranışlara da yer verilmiştir. Raporda Türk-İş'in hangi iktidar işbaşında ise onun paralelinde bir yol izlemeyi kendisi için baş ilke sayması, partilerüstü politikasının gerçekte iktidara gelen partinin dümen suyuna girmek için bahane olarak kullanması, uyutucu ve işçi haklarının alınmasını güçleştirici bir politika içinde olması, yasaları işçiler aleyhine yorumlaması; grev hakkı konusundaki çelişkili tutumlar göstermesi ve lokavtı hak olarak kabul etmesi öne çıkan gerekçelerdir.[6]

Türk-İş Çıkmazı adlı kitapta ise Türk-İş'in partilerüstü politikası şöyle eleştirilmektedir: "*Bu bakımdan her kabine değişikliğinde Türk-İş yöneticileri o kabineyi teşkil edenlerin partisinden yana bir yol tutmayı başarıyla yürütebilmektedir. Bu bakımdan Türk-İş, hiçbir partiden yana değil, her iktidara gelen partiden yanadır. Zaten Türk-İş, prensip olarak kim gelirse gelsin 'hükümetten yana' olduğunu da kabul ve ilân etmektedir. Böylece 'partilerüstü politika' aslında iktidara gelen partiden yana olma politikasıdır ve işçi haklarına aykırıdır.*"

[6] DİSK (1968), *DİSK Kuruluş Bildirisi, Ana Tüzüğü*, İstanbul: DİSK Yayınları No: 2, S. 5–14.

ABD YARDIMI KONUSUNDAKİ GEREKÇELER

Ayrılma Hakkında Rapor'da Türk-İş'e dönük suçlamaların biri, bir ABD devlet kuruluşu olan Agency for International Development (Uluslararası Kalkınma Ajansı, AID) yardımları ile ilgilidir (madde 7-8). Verilen rakamlarla, Türk-İş'in bütçesinin büyük bölümünün bu yardımlarla oluşturulduğu vurgulanmakta ve bu durum eleştirilmektedir.

Türk-İş'in milli bir kuruluş olmaktan çıkması, AID yardımlarının bütçenin önemli bir bölümünü oluşturması, Türk-İş'in kendi bütçesiyle kendi çalışanlarının aylıklarını veremez duruma düşmesi eleştirilmektedir. Bir diğer suçlama ise, sendikal eğitimlerin içeriğinin Amerikan hükümetinin Türkiye'de uygulamak istediği sendikacılık anlayışına göre belirlenmesi ve finansmanının, Amerikan hükümetinin desteğiyle sağlanmasına yöneliktir. Türk-İş, Amerikan işyerlerine imtiyaz tanıyan İkili Antlaşmalara cephe almaması bir başka eleştiri konusudur.

KİŞİSEL GEREKÇELER

Türk-İş yönetiminin de birbirleriyle çelişen ve sahte dostluklar kuran bir kadro olduğu savunulan raporda, ayrıca Türk-İş

"Türk-İş Sağa Kaymıştır"

Türk-İş'in 7 -14 Mart 1966 Kongresi hükümetin rahatlıkla Türk-İş'i kendi dümen suyuna almasına elverişli bir ortam yaratılarak yürütülmüştür. Konuşmalarda en basit tenkitler susturulmuş ve yapmacık olaylar icat edilerek belli kişiler ve fikirlere karşı hücuma Muhalefete tahammülsüzlük son haddine çıkmıştır. Seçimler de bu hava içinde tarafsız, ya da muhalif sendikacıların tasfiyesi ile sonuçlandırılmıştır. Nitekim. 5. Genel Kurula seçilenlerden 17 yönetici Kongrede seçilmemiş, buna karşılık yalnız AP milletvekili seçilen işçilerden üçü yönetim kuruluna alınmış, öteki partiler-deki işçi milletvekilleri seçtirilmemiştir. 21 kişilik yönetim kurulunda AP ye son derece yakın 4 sendikacı yeniden seçilmiş, AP listesinden milletvekili olan 3 sendikacı ilâvesiyle yeni yöneticiler birkaç istisnası ile hep AP'lilerden seçilmiştir. Bu durumuyla Türk-İş, yalnız AP kanadındakilerin, güvenini bir noktaya kadar sürdürebilecektir. Partizanlığa yeniden ve olanca varlığıyla gömülen Türk-İş' muhalefetin barınamayacak. AİD kanalından eğitimden geçenlerin bir kısmının desteğiyle ayakta durmaktadır.

Kaynak: *Türk-İş Çıkmazı*, DİSK Yayınları No: 1, İstanbul: 1967.

yöneticileri işçilerin insanca yaşama mücadelesinde topluca işten çıkarılmalarını ve sefaletin kucağına itilmelerini savunabilmekle suçlanmaktadır. Türk-İş yöneticilerinin, kendi çıkarlarına uygun kişisel bir yaşantı içinde olması bir diğer kişisel eleştiridir. *Türk-İş Çıkmazı* kitabında Türk-İş yöneticilerinin rahat rahat koltuklarında kalarak yüksek maaş, bol yolluk ve sık sık dış gezilerle günlerini gün etmek amacıyla hareket ettikleri için her hükümetle iyi geçinmenin yollarını buldukları belirtilmektedir.

Türk-İş'e yöneltilen bir diğer eleştiri ise yöneticilerin mutlaka kendi dümen sularında gidecek elemanları işe almaya önem verdikleri ve Türk-İş Genel Sekreteri'nin çalışanlara diktatörce davrandığıdır. *Türk-İş Çıkmazı* kitabında, Amerikalılara hoş görünmeyen Kenan Somer ve Arif Gelen'in işlerine ise son verildiği, bunun üzerine de Türk-İş'te araştırma danışmanlığı yapan Necat Erder, Attila Sönmez ve Basın Danışmanı İlhami Soysal'ın Türk-İş'ten ayrıldıkları belirtilmektedir.

Amerikalılar sendikaların işlerine karışacak kadar ileri gidiyordu. Genel-İş'in eğitim uzmanı olan Engin Ünsal, bir yazısında Türk-İş'le AID arasındaki ilişkiye değinmiş, Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın resmî organı olan AID'nin Türk-İş'e yaptığı para yardımının sendikacılığımızın bağımsızlığı kavramı ile bağdaşamayacağını söylemişti. ABD'li uzmanlar Genel-İş Sendikası başkanına telefon etmiş, bu yazıdan haberi olup olmadığını sormuş yazının Amerikan Elçiliği tarafından beğenilmediğini bildirmişti.[7]

Temel Ayrılık Gerekçesi Neydi?

Raporun bazı gerekçeleri veya gerekçelerin dayandığı örnekler, ayrılma kararına mümkün olduğunca meşruiyet kazandırma çabasının bir ürünü olarak değerlendirilebilir.[8] Ayrılma raporunda yer alan gerekçelerin kısa bir sürede ortaya çıkmadığı ve uzun yıllar boyunca varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Örneğin ABD yardımı ile yapılan eğitimler 1962'de başlamış ve 1962'den itibaren AID'den doğrudan

[7] DİSK (1967), *Türk-İş Çıkmazı*, İstanbul: DİSK Yayınları No: 1.
[8] Çelik (2010) ve Algül (2015).

Türk-İş'e kaynak aktarılmaya başlanmıştır. Partilerüstü politika uygulaması ise 1964 yılının başlarında tüzük hükmü haline gelmiş ancak 1962 yılı sonlarından itibaren fiilen uygulanmıştır.

AID yardımlarının veya Paşabahçe grevinin ayrılma nedeni olarak sunulması abartılıdır. Benzer biçimde Rapor'da konu edilen, aidat ödemeyen sendikaların, tüzüğe rağmen Türk-İş'ten çıkarılmaması, çok da anlamlı bir örnek değildir. Çünkü bilindiği üzere, sendikaların üst konfederasyonlara aidatlarını ödememeleri nadir karşılaşılan bir durum değildir. DİSK'in kurucusu sendikalarının ve özellikle de son dönemde Maden-İş'in Türk-İş yönetimi ile çatışması, Türk-İş'in AP'li olmayan sendikacıların yönetimlerde olduğu sendikalara yönelik ayrımcı tutumu ile politik gerekçelerin ayrılığın asıl nedeni olduğu söylenebilir.

Bu konudaki en net ifadeler sonraki yıllarda, DİSK'in 1970'te yapılan Üçüncü Genel Kurul Çalışma Raporu'nda yer almaktadır. Söz konusu Çalışma Raporu'nun, ''DİSK Kurulmadan Önce Sendikalarımızın Durumu'' başlıklı bölümündeki şu sözler, konunun anlaşılması için oldukça önemlidir:[9] ''Türkiye Maden-İş sendikası, Türk-İş ve iktidar ve işveren üçlüsünün oynadığı birtakım oyunlar sonunda 10, 12 bin üye ile yok olma durumuna gelmiş iken DİSK'i kurduktan ve kardeş sendikalarla ahenk içinde ve DİSK ilkelerine uygun biçimde çalışmalar yaptıktan sonra 30 bini aşkın işçinin haklarını koruyacak güce ulaştı.''

Türk-İş'ten Ayrılma Hakkında Rapor'da da son maddede, Maden-İş'e karşı sarı sendikalar kurulmasından ve ''Türk-İş içinde kalarak yönetimi işçiden yana olanlara devretmek yollarının artık tamamen tıkanmış(lığından)'' söz edilmektedir (madde 15).

Ayrılma gerekçelerine ilişkin raporda yer almayan ancak ayrılığın çok önemli nedenlerinden biri olduğu anlaşılan, çok daha temel bir gerekçe DİSK'in bir numaralı yayını olan *Türk-İş Çıkmazı* adlı kitapçıkta ele alınmıştır. 1965 seçimlerinden AP tek başına iktidar, TİP ise önemli bir başarıyla çıkmıştır. Bu sonucun Türk-İş üzerinde politik gerilimi artırması doğaldır. ''Türk-İş Sağa Kaymıştır'' başlıklı eleştiriler TİP ile AP arasındaki gerilimi yansıtmaktadır:[10]

> ''Türk-İş'in 7-14 Mart 1966 Kongresi hükümetin rahatlıkla Türk-İş'i kendi dümen suyuna almasına elverişli bir ortam yaratılarak yürütülmüştür. Konuşmalarda en basit tenkitler susturulmuş ve yapmacık olaylar icad edilerek belli kişilere ve fikirlere karşı hücuma geçilmiştir. Muhalefete tahammülsüzlük son haddine çıkmıştır. Seçimler de bu hava içinde tarafsız ya da muhalif sendikacıların tasfiyesi ile sonuçlanmıştır. Nitekim 5. Genel Kurulda seçilenlerden 17 yönetici Kongrede seçilememiş, buna karşılık yalnız AP milletvekili seçilen işçilerden üçü Yönetim Kuruluna alınmış, öteki partilerdeki işçi milletvekilleri seçtirilmemiştir. 21 kişilik Yönetim Kurulunda AP'ye son derece yakın 4 sendikacı yeniden seçilmiş, AP listesinden milletvekili olan 3 sendikacının ilavesiyle yeni yöneticiler birkaç istisna ile hep AP'lilerden seçilmiştir.''

Genel Kurul AP'nin politik olarak egemen olduğu bir kent olan Bursa'da yapıldı. Dönemin gazeteleri sert tartışmaların, kavgaların olduğunu yazmaktadır. Temel tartışma ''ikincil kuruluşlar'' yani mevcut sendikaların karşısına Türk-İş tarafından kurdurulmuş sendikaların çıkarılmasıdır. Bunun görünen yüzü, AP'liler ile CHP ve

[9] DİSK (1970), *DİSK Çalışma Raporu 3. Genel Kurulu 1968-1970*, İstanbul: DİSK Yay., No: 5.

[10] DİSK (1967), *Türk-İş Çıkmazı*, İstanbul: DİSK Yayınları No:1, s. 32-33.

"Türk-İş, Milli Bir Kuruluş Olmaktan Çıkmıştır"

Türk-İş, AID'den doğrudan doğruya yardım alarak, Amerikan politikasına uygun bir yola girmiştir. Amerikalılarla o kadar içli dışlı olmuşlar. Türk-İş kadrolarında görülen memurların yandan fazlasının maaşını Amerikan hükümeti ödemeye başlamıştır. Nitekim «Halen 65 personelden 32'sinin ücreti Türk-İş kadrolarından, geri kalan 33 kişinin ücreti ise AİD yardımları içinden ödenmektedir» (Türk-İş 6. Genel Kurul Çalışma Raporu, 1966, Sayfa 172-173)

Türk-İş'in bütün kadrolarında vazifeli 65 personelin ücretleri karşılığı yapılan ödemeler tutarı son çalışma döneminde 2.328.718 lira 19 kuruşu bulmuştur. Bu meblâğın 1.479.945 lira 18 kuruşu AID fonundan 33 kişiye ödenmiştir. 32 kişiye de Türk-İş hesabından sadece 848.773 lira 01 kuruş verilmiştir. Böylece Türk-İş'in birinci sınıf memurları ayda 1868 lira 61 kuruş (ortalama olarak) almış ve bu meblâğ AID'ce ödenmiştir. Türk-İş'in ikinci sınıf memurları da ortalama olarak Türk-İş hesabından ayda 1071 lira 68 kuruş almıştır. Yukarı kademe daima AID'nin etkisi altında çalışmıştır. Böylece Türk-İş, gerçekten millî, hiç değilse mahalli bir kuruluş niteliğini kaybetmiştir.

Türk-İş, bina inşası için de AID'den 2 milyon bağış almıştır. Türk-İş, Genel Merkeze, Bölgelere ve Seminerlere harcamak üzere AID'den ayrıca 2.369.294 lira 83 kuruş almıştır.

ICFTU'dan alınan 36.000 lira ile OECD'den alınan 193.392 lira da hatırlanacak olursa Türk-İş'in aidat geliri 9 milyonu aşkın bütçesi içinde 1 milyon 948.02,9 lira 80 kuruştan ibarettir. Bu durum, Türk-İş'in gerçekten bir milli kuruluş olmaktan çıktığını rakamlarla ispatlamış durumdadır.

Kaynak: DİSK, *Türk-İş Çıkmazı*, İstanbul: 1967.

Bu adam casus
Türk-İş'de CIA Ajanı çalışmış
DİSK DÜN KURULDU
TÜRK-İŞ

Akşam, 13 Şubat 1967

TİP'liler arasında yönetim kavgası olması veya siyasi nedenlerle bazı sendikaların tasfiye edilmek istenmesidir.

TİP'li sendikacıların milletvekili olsalar dahi Türk-İş yönetimine seçilememiş olmalarının Türk-İş'te muhalefetin barınamayacağı fikrine yol açtığı ve seçimlerdeki başarının ardından TİP'li sendikacılarda ayrı konfederasyon fikrinin güçlendiği anlaşılmaktadır.

1965 seçimlerinde Türk-İş'in çok sayıda Yönetim Kurulu üyesi ve üye sendikaların yöneticileri, kurucu, üye ve milletvekili olarak AP'de yer almıştır. AP'li sendikacılar özellikle 1966'da toplanan 6. Genel Kurul'da açık bir üstünlük sağlamışlardır. AP'li sendikacılar Türk-İş üyesi sendikalarda etkisini artırmış, bazı iş kollarında ise TİP veya CHP eğilimli sendikacıların yönetimindeki sendikalar karşısında yeni sendikalar kurmuşlardır. Türk-İş'in en büyük sendikalarından biri olan 80 bin üyeli TEKSİF'in yönetimi, 1965 Ağustos ayında eski AP Milletvekili Nuri Beşer ile eski DP Milletvekili Recep Kırım tarafından yönlendirilen Şevket Yılmaz başkanlığında bir ekip tarafından CHP'li Bahir Ersoy'un elinden alınmıştır. Bu Genel Kurul'a Federasyon'un İstanbul delegeleri alınmamış ve divan başkanı Seyfi Demirsoy hiçbir itirazı kabul etmemiştir. Şevket Yılmaz, 1965-1995 yılları arasında 30 yıl boyunca Teksif Genel Başkanlığı'nı sürdürdü. 1969 seçimlerinde AP'den milletvekili seçilen Yılmaz, 1982-1992 yılları arasında, 10 yıl boyunca Türk-İş Genel Başkanlığı yaptı.

Türk-İş içinde 1947 yılında kurulmuş ve milli tip sendika olarak faaliyet gösteren ve TİP'li Kemal Türkler'in başkanı olduğu Maden-İş varken, Türk-İş'in teşvik ve desteğiyle 1963 yılında Metal-İş Federasyonu kurulmuştur. Metal-İş Federasyonu'nun başına AP'nin aşırı sağ kanadına yakınlığı ile bilinen ve 1965 yılında AP milletvekili olan Kaya Özdemiroğlu getirilmiştir. Başında CHP'li Osman Soğukpınar'ın olduğu Ges-İş'in karşısında Türk-İş'in destek ve teşvikiyle Aralık 1963'te Tes-İş Federasyonu oluşturulmuştur. 1965 yılında AP milletvekili seçilen Enver Turgut Tes-İş'in Genel Sekreterliği'ni ve Genel Başkanlığı'nı yapmıştır. Türk-İş içinde TİP'li Tahir Öztürk'ün başkanı olduğu Yapı-İş sendikası varken Kasım 1963 tarihinde Çimse-İş sendikası kurulmuştur. Çimse-İş'in Genel Başkanlığı'nı 1965 ve 1969 seçimlerinde AP milletvekili seçilen Hasan Türkay yapmıştır.[11]

AP'nin 1965 genel seçimlerinde tek başına iktidara gelmesi sendikacılık açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Öte yandan AP'nin 1965 Ekim ayında genel seçimlerde sağladığı üstünlük, 1966 Mart ayındaki Türk-İş Genel Kurulu'nda AP'li sendikacıların elini güçlendirmiş ve Yönetim Kurulu'nda AP net bir üstünlüğe kavuşmuştur. Öte yandan AP'nin tek başına iktidara gelmesinden sonra Türk-İş'in TİP'e mesafesi daha da artmıştır. Parlamento'da TİP'li sendikacı milletvekillerinin eleştirileri AP'li sendikacı milletvekillerince yanıtlanmaya başlanmıştır. AP'nin sendikacı kökenli milletvekili Enver Turgut'un TİP'li sendikacı milletvekillerine verdiği şu düşündürücü yanıt AP'li sendikacılar ile TİP'li sendikacılar arasındaki köklü zihniyet farkını ortaya koymaktadır: "Binaenaleyh, şimdi arkadaşım hep işçi haklarından bahseder. Kabul edelim ki işçi temsilcisidir ve işçinin hakkını koruyor. Şimdi işveren olmazsa işçi olabilir mi?" [12]

Adalet Partisi bu dönemde gerekirse parçalayarak sendikalara el koyma politikası gütmüştür.[13] Bir Britanya diplomatik misyon raporunda AP'nin sendika şubelerini ele geçirmeye çalışarak Türk-İş'i sağa doğru zorladığını yazmaktadır.[14]

KURULUŞ İLKELERİ

"GERÇEK BİR İŞÇİ KONFEDERASYONU"

DİSK'in kuruluş Genel Kurulu'na *Türk-İş'ten Ayrılma Hakkında Rapor*'dan sonra, *DİSK (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) Kuruluşu Hakkında Rapor* sunulmuştur. Bu rapor, delegelere hitaben şu sözlerle başlamaktadır:[15]

> "Ulusal gelirin hakçasına bölüşülmesi ve işçilerin Anayasa'da yer alan haklarına ulaşması, ancak özgürlük içinde örgütlenmekle olabilir. Bu bakımdan aynı işkolunda çalışan işçilerin kendi sendikalarında birleşmesi yetmez, bütün işçilerin bir örgüt içinde, tek kalbe sahip vücut gibi çalışması ve bu çalışmanın demokratik bir denetleme ile yürütülmesi gerekir. Bu bakımdan yeni bir işçi konfederasyonunun kurulması zorunluluğuyla karşı karşıyayız."

Raporda "gerçek bir işçi konfederasyonu" vurgusu özellikle yapılmaktadır: Raporun girişinde "Böylece bütün Türk işçilerinin ortak çıkarlarını savunacak gerçek bir işçi

[11] Canan Koç ve Yıldırım Koç (2008), s. 70.

[12] Alpaslan Işıklı (1972), *Sendikacılık ve Siyaset*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s. 317 ve 319.

[13] *Yön*, Sayı 126, 27 Ağustos 1965, s. 6.

[14] Çelik (2010).

[15] DİSK (1968), *DİSK Anatüzüğü ve Kuruluş Bildirisi*, İstanbul: DİSK Yayınları No 2.

AID YARDIMLARI ve DİSK'İN ELEŞTİRİLERİ

Aziz Çelik

Türk-İş'ten ayrılma gerekçelerinin bir bölümünün iplerin kopmasında çok ciddi etkisi olduğunu söylemek zordur. Çünkü bu konuda ayrılan sendikaların önceki yıllarda eleştirel yaklaşımına pek rastlanmamıştır. Bunlardan en önemlisi ABD/AID yardımlarıdır. Ayrılık gerekçeleri arasında da çok önemli bir yer tutan AID ilişkilerine DİSK'in *Türk-İş Çıkmazı* kitapçığında çok daha fazla yer ayrılmış ve ayrılığın adeta en önemli gerekçesi haline getirilmiştir.

Ancak önceki yıllarda bu konuda DİSK'in kurucu sendikalarından açık bir eleştiri gelmemiştir. Tersine AID kanalıyla yapılan ABD gezilerine TİP ve/veya DİSK kurucusu olan sendikacılar da katılmış ve AID ile bazı ABD sendikalarından yardım talebinde de bulunmuşlardır. DİSK'in beş kurucusundan Kuas, Alpdündar ve Güzelce ile TİP kurucusu ve ilk Genel Başkanı Erakalın AID programı kapsamında ABD'deki eğitim programlarına katıldılar. Alpdündar Temmuz-Ekim 1962; Kuas, Ekim 1962-Ocak 1963, Güzelce ise Ekim-Kasım 1966 döneminde AID'nin ABD programlarına katıldılar. Ayrıca TİP kurucusu ve ilk Genel Başkanı Avni Erakalın ve TİP kurucularından İbrahim Denizcier de AID programlarına katıldılar.[1]

Kemal Türkler AID programı kapsamında ABD'ye gitmedi. Türkler programının yoğunluğundan dolayı katılamayacağını bildirdi. Türkler, ABD'ye gitmese de Maden-İş Başkanvekili Kazım Narmanlı, bir Türk-İş heyeti içinde AID programına katılmak üzere Kasım 1962'de ABD'ye gitti.[2]

Öte yandan Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler 7 Ekim 1964 tarihinde Türk-İş'e göndermiş olduğu bir yazı ile AID'nin işçi konutları için ayırdığı fondan yararlanmak için Türk-İş ve Maden-İş'in birlikte proje yapmasını önerdi.[3]

Ancak AID'nin ABD programına katılan Rıza Kuas daha sonra Türk-İş Yönetim Kurulu toplantısında ısrarla AID yardımlarına karşı çıkmıştır.[4] ABD'deki AID eğitim programlarına katılmayı reddeden tek sendikacı Şaban Yıldız olmuştur.[5]

DİSK'in kuruluş gerekçeleri arasında AID ve ABD yardımı konusunun çok öne çıkmış olması daha çok TİP'in anti-Amerikancı ve anti-emperyalist siyasetinin ve o dönemde dünyada ve ülkemizde yükselen ABD aleyhtarı politik iklimin sonucu olduğunu söylemek mümkündür. Sol/sosyalist aydınlar da Türk-İş AB-D/AID ilişkileri konusunda uyarıcı olmuşlardır.

ABD özellikle Vietnam Savaşı nedeniyle dünyada ve Johnson mektubunun ardından ülkemizde açıkça eleştirilmeye başlanmıştı. DİSK kurucuları, geçmişte yararlandıkları bu faaliyetleri, TİP içindeki varlıklarının ve siyasallaşmalarının bir sonucu olarak artık yanlış bulmuş ve ayrılma gerekçesi olarak belirtmişlerdir.

Kaynak: Aziz Çelik (2010), Vesayetten Siyasete Sendikacılık 1946-1967, İstanbul: İletişim Yayınları.

Türk-İş'in Amerikan hükûmetinden para aldığı ileri sürüldü

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu sert bir bildiri ile Türk - İş'e hücûm etti...

«TÜRKİYE Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu» (D.İ.S.K.) adı ile yeni bir üst işçi teşekkülü kurmağa karar veren 17 sendika, dün Türk - İş'i sert bir dille suçlayan bir bildiri yayınlamışlardır.

Bildiride Türk - İş için özetle şu iddialar ileri sürülmektedir:

«Türk - İş, Amerikan hükûmetinin para yardımı ile ayakta durmaktadır. İç ve dış sömürücüler doğrultusunda yürümektedir. Partilerüstü politika diyerek, işçi davalarını savsaldamıştır. Türkiye gerçeklerine göre değil, iç ve dış sömürücülerin tavsiyelerine göre hareket etmektedir. Bütün bunlar ve Türk - İş'in bağımlı duruma gelmesi, bu örgütün içinde kalarak düzeltilmesini doğru yola getirilmesini imkânsızlaştırmıştır.»

Milliyet gazetesi, 16 Ocak 1967

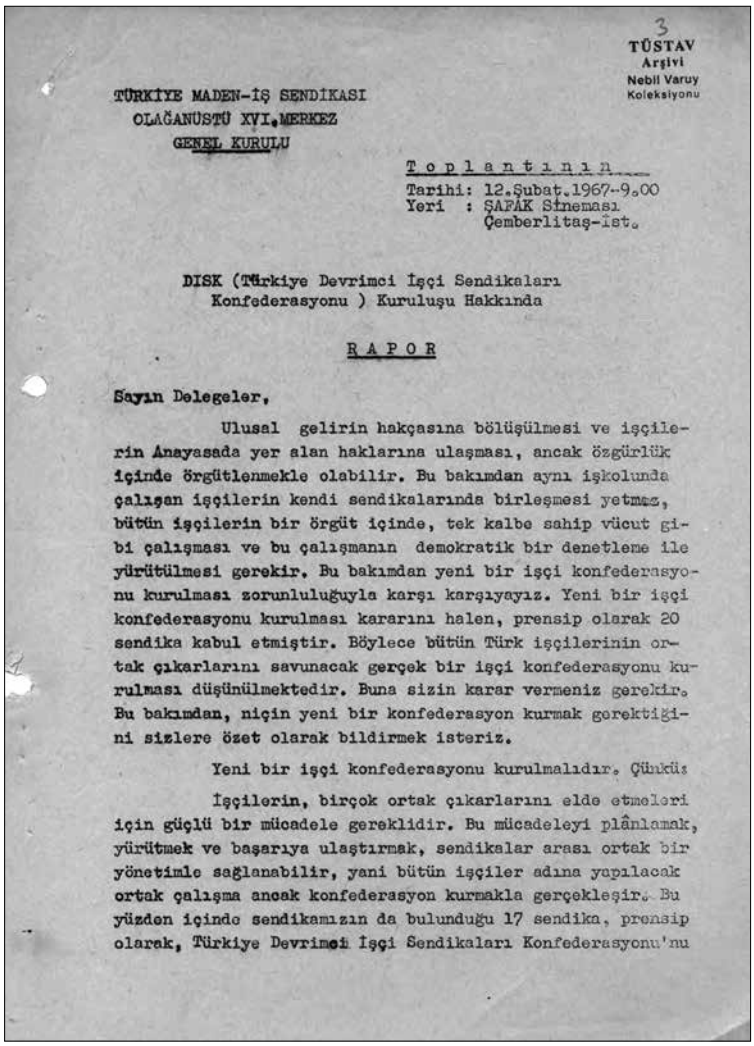
[1] USAID, Directory of Participants, Turkey-United States 1949-1971, s. 151-191.

[2] *Maden-İş* gazetesi, 27 Kasım 1962.

[3] Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler'in Türk-İş Genel Başkanlığı'na gönderdiği 7 Ekim 1964 tarih ve 964/2498 sayılı yazısı. *Türk-İş*, Sayı 50, Nisan 1967, s. 15.

[4] Türk-İş Yönetim Kurulu toplantı tutanağı, çoğaltma, s. 43-45.

[5] "Sendikacı Şaban Yıldız Amerikaya Gitmeyi Reddetti", *Sosyal Adalet*, Sayı 16, Temmuz 1965, s. 21.

3

TÜSTAV
Arşivi
Nebil Varuy
Koleksiyonu

TÜRKİYE MADEN-İŞ SENDİKASI
OLAĞANÜSTÜ XVI. MERKEZ
GENEL KURULU

Toplantının
Tarihi: 12.Şubat.1967-9.00
Yeri : ŞAFAK Sineması
Çemberlitaş-İst.

DISK (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları
Konfederasyonu) Kuruluşu Hakkında

RAPOR

Sayın Delegeler,

Ulusal gelirin hakçasına bölüşülmesi ve işçilerin Anayasada yer alan haklarına ulaşması, ancak özgürlük içinde örgütlenmekle olabilir. Bu bakımdan aynı işkolunda çalışan işçilerin kendi sendikalarında birleşmesi yetmez, bütün işçilerin bir örgüt içinde, tek kalbe sahip vücut gibi çalışması ve bu çalışmanın demokratik bir denetleme ile yürütülmesi gerekir. Bu bakımdan yeni bir işçi konfederasyonu kurulması zorunluluğuyla karşı karşıyayız. Yeni bir işçi konfederasyonu kurulması kararını halen, prensip olarak 20 sendika kabul etmiştir. Böylece bütün Türk işçilerinin ortak çıkarlarını savunacak gerçek bir işçi konfederasyonu kurulması düşünülmektedir. Buna sizin karar vermeniz gerekir. Bu bakımdan, niçin yeni bir konfederasyon kurmak gerektiğini sizlere özet olarak bildirmek isteriz.

Yeni bir işçi konfederasyonu kurulmalıdır. Çünkü:

İşçilerin, birçok ortak çıkarlarını elde etmeleri için güçlü bir mücadele gereklidir. Bu mücadeleyi planlamak, yürütmek ve başarıya ulaştırmak, sendikalar arası ortak bir yönetimle sağlanabilir, yani bütün işçiler adına yapılacak ortak çalışma ancak konfederasyon kurmakla gerçekleşir. Bu yüzden içinde sendikamızın da bulunduğu 17 sendika, prensip olarak, Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nu

DİSK Kuruluşu Hakkında Rapor, 12 Şubat 1967, çoğaltma.

TÜSTAV Nebil Varuy Koleksiyonu

konfederasyonu kurulması düşünülmektedir" ifadesine yer verilirken ilerleyen bölümlerinde "Bugün üyeliğini bıraktığımız Türk-İş, iç ve dış sömürücülerin doğrultusunda yürüdüğü için gerçek bir işçi konfederasyonu kurmamız en önde gelen görevimiz olmalıdır" denmektedir. Bu vurgu tesadüf değildir, Maden-İş'in daha önce kullandığı bir kavramdır. Maden-İş 1965 yılında *Gerçek İşçi Sendikası* adı ile bir broşür yayımlamış ve kukla sendikalar karşısında gerçek sendikacılığın ilkelerini koymuştu.[16] Maden-İş'in 1966 tarihli Yönetim Kurulu kararında ise "hakiki sendika" ifadesi yer alıyordu. Böylece kuruluş belgelerinde "devrimci sendikacılık", "devrimci teşkilatlanma" vurguları yanında "gerçek bir işçi konfederasyonu" da önemli bir yer tutuyordu. Yoğun bir işçi sınıfı ve sınıf vurgusunun yer aldığı kuruluş belgelerinde "sınıf sendikacılığı" kavramı yer almamıştır.

Kuruluş Hakkında Rapor'un en dikkat çekici bölümünün Konfederasyon'un gelirleri üzerine açıklamaların yapıldığı bölüm olduğu söylenebilir. Bu bölümde, Konfederasyon'un yalnız işçi aidatları ve işçi bağışlarıyla çalışacağı, işçi örgütleri dışında yerli ve yabancı hiçbir kuruluştan "tek bir kuruş" almayacağı belirtilmekte ve Türk-İş bu tür davranışlarda bulunduğu için yeni bir konfederasyon kurulmasının gerekli olduğu vurgulanmaktadır.

Kuruluş Raporu'nda ayrıca, DİSK'in, işçilerin insanlık onuruna yaraşır bir yaşama ulaşmasını değişmez bir amaç bileceği, Konfederasyon'un, yöneticilerin çıkar odağı değil, kendilerini işçi sınıfına adamış kişilerin görev yeri olacağı ve işçilerin sınıf bilincine daha hızlı erişmesi önüne dikilen tüm engelleri aşarak başarından başarıya koşacağı da ifade edilmektedir.

Kuruluş bildirisinde olduğu gibi Kuruluş Raporu'nun da sonuna doğru, Anayasa'ya atıfta bulunulmakta ve Anayasa'da öngörülen köklü dönüşümlerin gerçekleştirilmesiyle "Türkiye'nin ve emekçi Türk halkının yüzünün güleceği inancı" ortaya konmaktadır.

DİSK'in Kuruluşu Hakkında Rapor'un sonunda "Bütün bunların gerçekleşebilmesi,

[16] Türkiye Maden-İş Sendikası (1965), Gerçek İşçi Sendikası, İstanbul: Türkiye Maden-İş Sendikası Yayınları 2

sizin vereceğiniz karara ve göstereceğiniz bilinçli birliğe, beraberliğe bağlıdır. Kararınız kutlu olsun'' denmektedir.

Kuruluş Bildirisi: İşçi Sınıfının Devrimci Gücü

DİSK Kuruluş Bildirisi kuruluş belgeleri arasında en kapsamlısı olup kuruluşu gerekçelendiren en önemli belgedir. DİSK Kuruluş Bildirisi'nin girişinde Türkiye işçi sınıfının tarihsel mücadelesi sahiplenilmekte, işçi hareketinin 1872'de başlayan ve 1961'e uzanan mücadelesinden gelindiği belirtilmektedir. Bu vurgular tarihsel süreklilik açısından son derece önemlidir:[17]

> ''1872 den bu yana grev hakkını kullanarak, direnme gücünün başarılarını toplayan,
>
> Dernek kurma hakkını en güç koşullar altında kullanan,
>
> 1909 dan beri Uluslararası işçi dayanışması çabalarına katılan,
>
> Demokrasiye aykırı yasalar değiştirilince 1946 da yeniden sendikalar kuran,
>
> Sosyal adaletin gerçekleştirilmesi mücadelesinde 1961 de miting yaparak yeni bir aşamaya ulaşan,
>
> Anayasa ilkeleri uğruna kurşunlanan, coplanan, hapse atılan, yine de toplumcu mücadelesini bırakmayan;
>
> BİZLER; Türk işçi sınıfının tüm çıkarları, hakları ve özgürlükleri ve de onuru için bir araya geldik.
>
> Bizler Türk İşçi sınıfının tüm çıkarları, hakları ve özgürlükleri ve de onuru için bir araya geldik. Emperyalizmin, devletimizin ve milletimizin hayatına yeniden kast etme çabalarının arttığını ve bir avuç aracının, kapkaççının ve sömürücünün bu çabalara katıldığını gören bizler, Büyük Atatürk'ün daha 1921'de ilan ettiği gibi ''bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı'' savaşmaya and içmiş insanlarız.''

DİSK Yayınları No. 2

DİSK Kuruluş Bildirisi, Anatüzüğü

«Biz devrimciliği; bugünkü tutucu, gerici, ekonomik, sosyal ve politik ilişkilerin Anayasa uyarınca değiştirilmesi ve Anayasa ilkelerinin hayata uygulaması anlamına alıyoruz.»

İstanbul — 1967

DİSK'in Kuruluş Bildirisi ve Anatüzüğü'nün ilk baskısı, İstanbul, 1967.

Bildirinin girişinde Atatürk'ten alıntılanan söz, TİP'in kuruluşu sırasında Parti Programına konulmuştu. Gerek bu vurgu gerekse bildiride yer alan ilke ve hedeflerin bir bölümü TİP'in yaklaşımlarına paraleldir. Bu ise son derece olağandır çünkü TİP'in programında DİSK'i kuran sendikacıların belirleyici etkisi olmuştur.

Bildiride yer alan ''Kendi tarihimizin derinliklerinden ve dünya işçilerinin mücadele deneylerinden yararlanarak, sosyal adalet

[17] DİSK, DİSK Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Kuruluş Bildirisi (8 Sayfa), 12 Şubat 1967, İstanbul: DİSK Arşivi, s. 1.

DİSK'in Yardım Alma Görüşü

DİSK, hiçbir işçi sendikasının devletten, hele yabancı bir devletten yardım almasını kesin olarak reddeder. İşçi sendikalarına yapılacak yardım şu nitelikte olabilir:

1- Yardımı bir işçi örgütü yapabilir.

2-Yapılan yardım eğitim ve teknik yardım şeklinde olabilir.

3- Yardımı yapanın, yardımı alana kendi şartlarını dayatmaması lâzımdır.

4-Yapılan yardım miktarının, yardım alan teşkilâtın bütçesinde ağır basmaması, yâni yardım kesilince o işçi örgütünün kendi normâl çalışmalarını aksatmadan devam ettirebilmesi zorunludur.

Kaynak: DİSK, *Türk-İş Çıkmazı*, İstanbul: 1967.

içinde hızla kalkınmayı, işçi sınıfının, devlet yönetiminin her kesiminde söz ve karar sahibi olması ve böylece demokrasinin gerçekten uygulanması ile mümkün görürüz" vurgusu tarihsel birikime, işçi sınıfının gücüne ve dünya deneyimine verilen önemin ifadesidir.

Bildiride yoğun bir işçi sınıfını vurgusu yer almaktadır. Dönemin ana akım sendikacılığında sınıf vurgusunun neredeyse hiç olmadığı düşünüldüğünde bunun önemi çok daha iyi anlaşılacaktır. Bildirinin ilk saptaması "işçi sınıfının devrimci gücüne" ilişkindir. Rapor işçi sınıfının devrimci bir öze kavuşturulmasını şu ifadelerle anlatmaktadır:

> "Her yıl artan Türkiye nüfusu içinde en kalabalık kesim emeğiyle yaşayan insanların teşkil ettiği işçi sınıfıdır. Ne var ki işçi sınıfı, çeşitli yasalar yüzünden parçalanmış, ayrı ayrı statülere bağlanmıştır. Biz tüm işçilerin meslek örgütleri içinde ana işkolları sendikası saflarında toplanmasını ve etkin bir güç haline gelmesini başarmaya çalışacağız. Köyden şehre gittikçe daha çok sayıda akın eden nüfusun iç göç nedenlerini biliyoruz. Onun için işçilerin devrimci bir öz kazanması gereklidir. Böylece topraksızlıktan, ya da yeteri kadar toprak sahibi olamamadan, çağdaş tarım araç ve gereçlerinden yoksul kalmadan gelen köyden kaçış durabilsin, şehirdeki işçinin sosyal adalet ve asgari geçim için yapmakta olduğu mücadele, işsizlerin baskısıyla kırılmasın, kırdırılmasın."

1961 Anayasası'na Bağlılık

Bildiride güçlü bir 1961 Anayasası savunusu yer almakta ve DİSK, devrimciliği Anayasa çerçevesinde anlamakta ve ele almaktadır. Bildirinin sonunda yer alan devrimcilik tanımı şöyledir: "*İşte biz, devrimciliği; bugünkü tutucu, gerici ekonomik, sosyal ve politik ilişkilerin Anayasa uyarınca değiştirilmesi ve yukarıdan beri özetlediğimiz ilkelerin hayata uygulanması anlamına alıyoruz. Devrimcilik, hepimizin mülk sahibi olmasını ve uygarlık nimetlerinden eşitçe yararlanma olanağını sağlayacağı için bizim sendikacılık çalışmalarımızın özünü kapsayacaktır.*"

İşçi sınıfının devrimci gücüne yapılan vurgudan sonra bildiri çeşitli alanlarda devrim ilke ve hedeflerine yer vermektedir. Bunlar on başlık altında, *beslenmede devrim, barınmada devrim, sağlıkta devrim, eğitimde devrim, çalışmada devrim, milli gelirde devrim, vergide devrim, işçi ücretlerinde devrim, borçtan kurtulmak için devrim ve teşkilatlanmada devrim* olarak sıralanmaktadır. Bildiride yer alan

''devrim'' talepleri işçilerin ve toplumun temel ihtiyaçlarına karşılık gelen köklü değişim önerileridir.

Emperyalizm ve Kapitalizm Karşıtlığı

DİSK kuruluş belgelerinde yer alan emperyalizm ve kapitalizm karşıtlığı ile bağımsızlık vurgusu son derece belirgindir. DİSK Kuruluş Bildirisi'nin girişinde yer alan emperyalizm ve kapitalizm eleştirisinden sonra devamında yer alan şu ifade anti-emperyalist ve anti-kapitalist bağımsızlıkçı tutumun özeti gibidir:

> ''Bütün gücünü işçi sınıfının bilincinden alan bizler, yurt ve dünya olayları karşısında ulusumuzun ve emekçi halkımızın menfaatlerini ve memleketimizin bağımsızlığını her şeyin üstünde tutacak en küçük özgürlüğümüz ve hakkımız için bilinçli bir dayanışma içinde bütün gücümüzü harekete getireceğiz. Kapitalist yoldan kalkınmak isteyenlerin uyguladıkları sistemden gelen sosyal dengesizlik, düzensizlik ve çalkantılara boyun eğmeyecek, kapitalist olmayan yoldan, yani emekten yana bir kalkınma planının uygulanması ile kalkınmak için uyarıcı çalışmalarımızı aralıksız sürdüreceğiz.''

Bildiride sendikacılık anlayışı konusunda da önemli değerlendirmeler yer almaktadır. Çalışmada devrim başlığı altında sendikaları güçlendirmek için ''işçiler arası yabancılaşmayı önlemeğe büyük çaba harcanacağı'' vurgulandıktan sonra, izlenecek sendikal yolun özgünlüğünün altı çizilmektedir: ''*Türk sendikacılığını herhangi bir yabancı memleketin sendikacılığının körü körüne taklitçisi durumuna düşürmeyeceğiz. Kendi gerçeklerimizden yararlanarak, kendimize özgü bir sendikacılığı uygulayacağız.*'' Kuşkusuz buradaki taklitçilik vurgusu Türk-İş'in ABD sendikacılığına meyletmiş olmasındadır.

Devrimci Örgütlenme Anlayışı: 16 İşkolu ve Merkeziyetçilik

Bildirinin son bölümünde ise DİSK'in ''devrimci bir teşkilatlanma'' anlayışı ile hareket edeceği vurgulanmaktadır. Bildiride yer alan daha sonra Anatüzük ile de bağlayıcı hale gelecek önemli örgütlenme ilkeleri söz konusudur. Bunlar 16 işkolunda örgütlenme ve merkeziyetçi sendikal yapıdır:

> ''Devrimci teşkilatlanmada bütün sendikaları 16 işkolunda toplayacağız. İşkolu yönetmeliğine göre parçalanmış dalları bir ortak örgüt içinde temsil ettirecek fikir birliği düzenini kuracağız. Böyle bir örgütlenme, demokratik bir denetim altında merkeziyetçi bir işleyişin bütün başarılı meyvalarını verecektir.''

''16 işkolunda örgütlenme'' ve ''merkeziyetçi işleyiş'' ilkesi DİSK'in hem az sayıda işkolu sendikası kurulması hem de sendikaların kendi içinde disiplinli bir yapıya dayanması anlamına geliyordu. Bu tutumun dönemin sendikal dağınıklığına (çok sayıda işkolu ve işyeri sendikaları ile federasyon) ve 1964 yılında yürürlüğe giren ve 36 işkolu saptayan yönetmeliğe bir tepki olduğunu düşünmek mümkün.

ÖRGÜT OLARAK DİSK

AZİZ ÇELİK

DİSK'in kuruluş aşamasında hangi örgütsel ilkeleri benimsediğini ve nasıl bir örgütsel yapıya sahip olduğunu DİSK'in ilk tüzüğünü inceleyerek anlayabiliriz.

DİSK'in kurucu sendikalarının kuruluşa ilişkin genel kurulları üç kurucu belge ile birlikte DİSK Anatüzüğü'nü de kabul etmiştir. Bilindiği gibi tüzük, tüzel kişiliğin oluşması için olmazsa olmaz belgedir. DİSK Anatüzüğü DİSK'in hangi anlayışla kurulduğu, hangi görevleri yapacağı ve nasıl çalışacağını düzenleyen hükümlerden oluşmaktadır.

Anatüzüğün 1. bölümünde konfederasyonun adı, merkezi ve amacını içeren "genel hükümler" yer alırken, 2. bölümde üyeliğin kazanılması, üyelikten ayrılma ve üyelikten çıkarılma konuları düzenlenmişti. 3. bölümde DİSK'in organları ve görevlerini açıklanırken, 4. bölümde mali konular ve 5. bölümde ise aralarında işkollarının da yer aldığı çeşitli hükümler yer alıyordu. DİSK Anatüzüğü'nde kuruluş sonrası genel kurullarda çok sayıda değişiklik yapıldı.

Anatüzüğün 2. maddesinde genel merkezinin İstanbul olduğu ancak yönetim kurulu kararıyla Ankara'ya nakledilebileceği belirtiliyordu. DİSK'in ilk genel merkezi İstanbul Cağaloğlu'ndaydı. DİSK bu adresten sonra İstanbul içinde çok sayıda adres değiştirdi. Önce Beyazıt'a ardından Beşiktaş'a, sonra Merter'e, oradan Şişli'ye ve son olarak yine Beşiktaş'a taşındı.

DİSK'in 1967'de yayımladığı gazetede kullandığı logo.

DİSK'İN İLK AMBLEMİ VE LOGOSU

DİSK'in kuruluşunda özel bir amblem ve logo çalışmasına rastlanmamıştır. Ancak DİSK'in kuruluşundan hemen sonra çıkardığı gazete ve yazışmalarda kare veya elips mavi veya kırmızı bir zemin içinde köşeli ve büyük harflerde DİSK kısaltmasının kullanıldığı görülmektedir. 1970'te çıkan DİSK gazetesinde

DİSK'in 1970'te kullandığı kırmızı logo.

logo ise kırmızı mürekkepli "yaşasın işçi sınıfı" sloganı ile kullanılmaktadır.

DİSK'İN AMAÇ VE İLKELERİ

DİSK'in amaç ve ilkeleri sadece kuruluş toplantılarına sunulan rapor ve bildiride değil DİSK'in temel hukuksal belgesi olan Anatüzük'te de hukuken bağlayıcı bir şekilde yer almıştı.

DİSK'in amacı Anatüzüğün ikinci maddesinde şöyle ifade edilmektedir *"DİSK, işçi sınıfının ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan kalkınması ve yücelmesi için öncelikle Türkiye'nin her bakımdan tam bağımsız olmasını ve hızlı bir kalkınma yoluna girmesini zorunlu görür. Bundan ötürü de, Türk işçi hareketinin, Anayasada öngörülen köklü dönüşümlerin gerçekleşmesini sağlayacak devrimci bir öze kavuşmasını şart sayar."*

Görüldüğü gibi amaç maddesinin girişinde güçlü bir Anayasa ve Anayasa'da öngörülen dönüşümlerin gerçekleştirilmesi vurgusu yer almaktadır. DİSK'in kuruluş felsefesinde 1961 Anayasası'nın yaklaşımı belirleyici bir yer tutmaktadır. Amaç maddesindeki bir diğer vurgu ise "işçi sınıfının devrimci öze kavuşması" konusudur. Bu işçi sınıfının toplumsal dönüşümdeki rolüne ilişkin güçlü bir inancın simgesidir. Bu konu amaç maddesinde şu şekilde yer alıyor: *"İşçi sınıfının devrimci bir niteliğe erişmesi ve bilinçlenmesi ancak yurt ve dünya olaylarının emekçiler açısından ve bilimsel yoldan değerlendirilmesine bağlıdır. Bilim, işçi sınıfının en önemli mücadele aracıdır."*

Amaç maddesi, işçi sınıfının sorunlarının tam bağımsızlığa kavuşmuş toplumcu bir düzende çözümleneceğini savunmaktadır. Tam bağımsız ve toplumcu düzenin ekonomik açıdan birinci adımı ise "*emekçilerin yönetim ve denetimine doğrudan doğruya katıldığı planlı bir devletçilik sistemi*" olarak ifade edilmektedir. Bu sistemde kamunun ağır basacağı ve yönetici rol üstleneceği, metal ve enerji sanayinde kilit noktaların, ağır sanayinin, madenciliğin, büyük ulaştırma işlerinin, ithalat ve ihracat işlerinin, bankacılık ve sigortacılığın devlet eliyle yürütülmesi gerektiği savunulmakta ve bu alanlarda özel sektörün yardımcı durumda olacağı vurgulanmaktadır. Amaç maddesinde yoğun bir devletçilik yaklaşımı hâkimdir ve emekçilere insan onuruna uygun bir hayat seviyesi sağlanmasının ve işsizliğin ortadan kaldırılmasının ancak devlet eliyle yürütülecek hızlı bir sanayileşme ile mümkün olacağı savunulmaktadır.

Amaç maddesindeki bir diğer önemli değerlendirme ise emekçilerin tüm haklarının alınabilmesinin yalnız mesleki (sendikal) mücadele ile olamayacağı bunun yanı sıra 1961 Anayasası'ndaki demokratik hakları kullanarak, siyasi mücadele yapmaları da gerektiği yönündeki değerlendirmedir. Siyasal mücadeleye yapılan bu vurgu şaşırtıcı değil, çünkü DİSK kurucuları daha önce TİP'i kurmuş sendikacılardı. Amaç maddesinde bu siyasal mücadelenin "işçi sınıfının varlığının tam bilincine kavuşturularak,

DİSK'in İlk Mekânları

Sina Pamukçu Anlatıyor:

DİSK'in ilk genel merkez olarak İstanbul Cağaloğlu'nda, Maden-İş Sendikası Genel Merkezi'nin de bulunduğu Nuru Osmaniye Caddesi Alibaba Türbe Sokak, Özbay İşhanı Kat 3'ü kullanmıştır. DİSK daha sonra Beyazıt Yeniçeriler Caddesi 23 numaralı Güzel Apartmanının 6. Dairesine taşındı. DİSK'in ilk genel merkezleri oldukça küçüktü. O günleri o dönem DİSK Genel Sekreter Yardımcılığına atanan Sina Pamukçu şöyle anlatıyor:

''Artık, Yeniçeriler Caddesi'nde, 23 numaralı Güzel Apartmanı'nın 6 numaralı dairesindeyim. Bu dairede iki oda, bir toplantı salonu, bir salon ve çay ocağı vardı.

Odalardan biri, rahmetli, Genel Başkan Kemal Türkler'in, öbürü de rahmetli Kemal Sülker'indi. Türkler daima Maden-İş Sendikası'nda bulunduğu için, DİSK'e daha çok toplantı zamanlarında gelirdi. Sülker ise saat 10'a doğru. Çaycımızın ilk işi, Sülker'in orta şekerli kahvesini hazırlamaktı. Arnavut kökenli bir Türk uyruğu olan çaycımızdan ödümüz kopardı.

Ben hem Maden-İş'te hem de DİSK'te görevliydim. Benim kendi odam yoktu. Sekreter ile salonda birlikte oturuyorduk. Benim sabahları Maden-İş'te, öğlenden sonraları DİSK'te bulunmam gerekiyordu ama DİSK'te kalıp, hem Sülker'in sendika tarihimizle ilgili konferanslarını dinlemeyi, hem de DİSK'e gelen sendikacıları ve işçileri dinlemeyi yeğliyordum.''

Kaynak: Sina Pamukçu'nun DİSK'in 50. Kuruluş Yıldönümü kutlamaları için kaleme aldığı 13 Şubat 2017 tarihli mektubu

Kiracı DİSK!

Kuruluşundan bu yana DİSK'in kendine ait binası olmadı. Beyazıt ve Beşiktaş'taki DİSK Genel Merkezi binaları aynı zamanda Maden-İş Sendikası'nın olduğu binalardı. Rıza Kuas'ın girişimi ile yaptırılan Merter'deki Sendikalar Binası da DİSK'e ait değildir. Şişli'de uzun süre kullanılan binanın mülkiyeti Bank-Sen'e aittir. DİSK, 2016'dan sonra faaliyetlerini sürdürdüğü Beşiktaş'taki binada da kiracıdır.

7. Genel Kurulda DİSK'in Ankara'ya taşınması yönünde bir öneri kabul edildi. DİSK'in Genel-İş Genel Merkezi olarak inşa edilen binaya taşınması hedefleniyordu. Ancak 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra DİSK ve üye sendikaların faaliyetleri durduruldu ve bu bina DPT'nin isteğiyle kamulaştırıldı. Binaya daha sonra Anayasa Mahkemesi taşındı.

insanın insanı sömürmesi esasına karşıt bir amaç'' güdeceği de vurgulanmaktadır.

Örgütlenme Anlayışı

DİSK'in kuruluş bildirisinde yer alan 16 işkoluna göre örgütlenmeyi öngören ilkesi, Anatüzük'te işleyiş ayrıntılarıyla birlikte yer almaktadır. Tüzük, DİSK Yönetim Kurulu'nun 16 işkolundan seçilecek birer temsilci ile oluşmasını, DİSK'in herhangi bir kurul, komite veya komisyonunun 16 işkolu esasına göre olmasını öngörmektedir (Madde 66). Tüzük, 16 işkolunu sıralamakta ve bu işkollarına hangi işlerin gireceğini belirtmektedir. Kuruluş Bildirisi ve Anatüzük'te yer alan 16 işkolunun ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında Alman sendikacılığı tarafından benimsenen bir ilke olduğu ve İngiliz sendikalarının da bu ilkeye göre örgütlenmeye çalıştığı biliniyor. Özellikle 1960 sonrasında Avrupa sendikalarıyla ilişkileri gelişen Maden-İş'in 16 işkolu ilkesini Alman sendikacılığının etkisiyle Türkiye'ye ve DİSK'e taşıdığını düşünmek mümkündür.

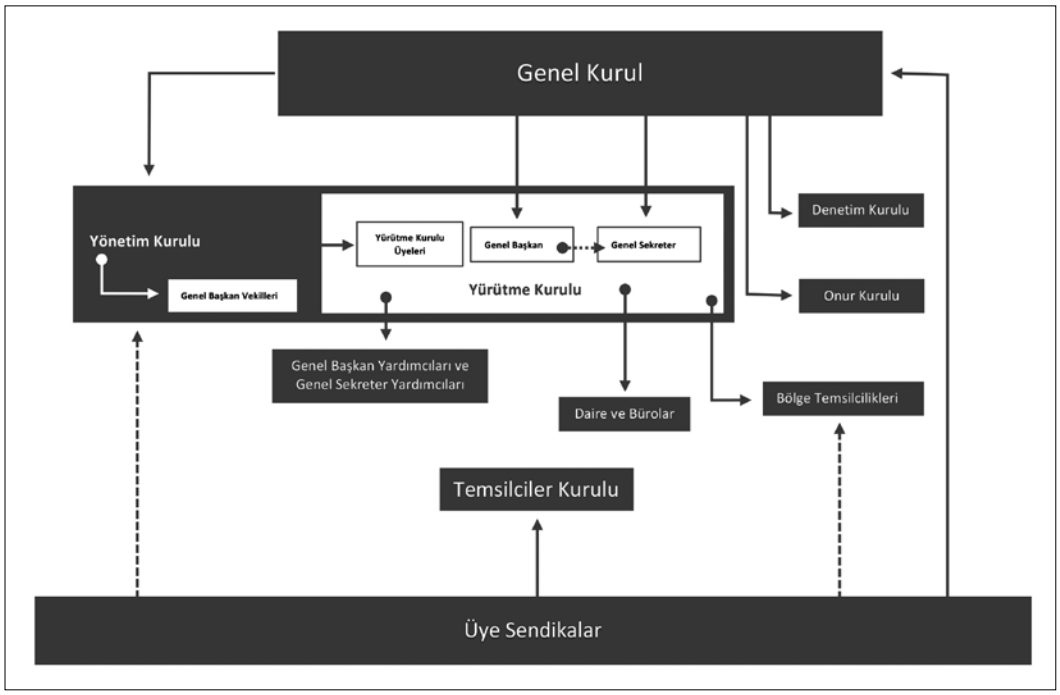
Nitekim DİSK'in *Türk-İş Çıkmazı* adlı kitapçığında, 15-21 Ocak 1962'de toplanan Türk-İş Temsilciler Meclisi'nde sendikaların Almanya'daki gibi 16 ana işkolu sendikasında toplanmasının kararlaştırıldığı vurgulanıyor ve Almanya'da ki IG Metall sendikasının Maden-İş'in kardeş sendikası olduğu belirtiliyordu.

DİSK Tüzüğü'nde yer alan örgütsel işleyişin kuruluş bildirgesinde ifade edilen "*demokratik bir denetim altında merkeziyetçi bir işleyiş*" yaklaşımına uygun olduğu görülmektedir. DİSK Anatüzüğü, DİSK işleyişini oldukça merkeziyetçi esaslar üzerinde şekillendirmektedir.

DİSK Üyeliği

Tüzüğe göre "yasalara göre kurulmuş işçi sendikaları DİSK'e üye olabilir." Ancak bu madde 66. maddedeki işkolu esası ile birlikte değerlendirilmelidir. Bu nedenle 274 sayılı Yasa'nın kuruluşuna olanak tanıdığı birlik ve federasyonların DİSK'e üyeliği mümkün değildir. DİSK'e üyelik kararı Yönetim Kurulu tarafından verilmektedir. Ancak Yönetim Kurulu kararına karşı Genel Kurulu'na itiraz etmek mümkündür. Anatüzüğün 59. maddesine göre üye sendikalar, DİSK kararlarını uygulamak zorundadır. Ancak, DİSK yöneticileri tarafından verilen direktif ve kararlar DİSK Anatüzüğü'ndeki amaç ve ilkelere aykırı olamaz.

DİSK ilk Anatüzüğü başından itibaren aynı işkolunda birden çok sendikanın DİSK'e üye olmasına olanak tanıyordu. Tüzüğün 11. maddesine göre aynı işkolundaki farklı sendikaların DİSK'e üye olmaları kararı verilirken bu sendikaların, birbirleri ile mücadele halinde olup olmadıkları, aralarında mücadele varsa dahi DİSK tarafından işçinin yararına olarak bu mücadelenin giderilip giderilemeyeceği, yöneticilerin arasında vazgeçilmez anlayış farklarının veya küskünlüklerinin olup olmadığı ve belirli bir süre içinde DİSK'in temel ilkeleri ve prensipleri açısından birleştirilmelerinin mümkün olup olmadığı göz önünde tutulacaktır. Tüzüğün 14. maddesi bu durumdaki sendikalar için bir Birleştirme Komisyonu kurulmasını öngörmektedir. DİSK Yürütme Kurulu tarafından oluşturulacak Birleştirme Komisyonu durumu inceleyerek ve tarafların görüşlerini alarak bir birleştirme formülü oluşturacaktır. Oluşturulan bu formüle "hayır" diyen sendikanın DİSK üyeliği kendiliğinden sona erecektir. Tüzük bu konuda DİSK içi bir itiraz mekanizması öngörmemekte ve ilgili üyenin DİSK dışında hukuksal yolları kullanabileceği belirtilmektedir. Maddenin metninden de anlaşılacağı üzere DİSK Anatüzüğü aynı işkolunda birden çok sendikanın üyeliğine olanak tanımakla birlikte bu olanak ileride birleşmeleri öngörüsüne dayanmaktadır. DİSK Anatüzüğü'nde kuruluştan itibaren yer alan "Aynı işkolunda birden fazla sendikanın DİSK üyeliğine kabulü mümkündür" ifadesi 5. Genel Kurul'da da korunacaktır. Ancak Aralık 1977'de toplanan 6. Genel Kurul'da yapılan Anatüzük değişiklikleri ile bu hüküm daha sıkı hale getirildi. Değişikliğe göre işkolunda DİSK üyesi sendika varken ikinci ve daha fazla sayıda sendikanın başvurması durumunda, başvuran sendikalarla üye sendika arasında, a) Çekişme olup ortadan kaldırılıp kaldırılmayacağı, b) Yöneticileri arasında bağdaşmaz görüş ayrılıklarının bulunup bulunmadığı ve c) Belirli bir süre içinde birleştirilmesi olasılığının

DİSK'in ilk Anatüzüğü'ne göre örgütlenme şeması. Kesintisiz oklar ilgili organın doğrudan belirlendiğini göstermektedir. Kesintili oklar ilgili organın etkili olduğu göstermektedir.

bulunup bulunmadığı araştırılacak ve üyeliğe yeni alınan sendika ile üye sendika en geç bir yıl içinde birleştirilecektir.

DİSK ÖRGÜTÜ

Tüzüğe göre DİSK organları şunlardır: Genel Kurul, Temsilciler Kurulu, Yönetim Kurulu, Yürütme Kurulu, Denetim Kurulu ve Onur Kurulu. Temsilciler Kurulu açıkça bir danışma organı olarak nitelenirken diğer organlar bağlayıcı kararlar alabilen ve uygulayabilen organlardır. Seçimlerin gizli oyla yapılmasını güvence altına alan Anatüzük, DİSK Yürütme Kurulu ve diğer kademelerindeki seçimli işlerde görev alabilmek için, DİSK'e üye sendikalardan birisinin üyesi olmayı yeterli görmektedir. Diğer bir ifadeyle, Genel Kurul delegesi olmayan DİSK üyeleri seçimli görevlerde yer alabilecektir. DİSK'in örgütsel işleyişi şemada görülmektedir...

GENEL KURUL: DİSK'İN EN YÜKSEK ORGANI

Genel Kurul DİSK'in en yüksek organıdır. Delege esasına göre oluşan DİSK Genel Kurulu üye sendikaların delegelerinden oluşmaktadır. Tüzük genel kurulun yasanın saptadığı en çok süreye göre toplanmasını öngörmüştür. O dönem yürürlükte olan 274 sayılı Sendikalar Kanunu'na göre genel kurulun en geç iki yılda bir toplanması gerekiyordu. Genel kurula katılacak üye sendikaların delege sayısı, üye sayısı 1.000'e kadar olanlar 1 delege, üye sayısı 1.000'den yukarı olanlar her 1000 üye tam sayısı için 1 delege esasına göre saptanır. Artık üye sayısı 500'den fazla ise 1000'e tamamlanacaktır. Böylece ana hatlarıyla bin üyeye bir delege ilkesi kabul edilmiştir.

Yürütme, Yönetim, Denetim ve Onur Kurulu üyeleri, DİSK'e üye sendikalardan birinin üyeliğini sürdürüyor iseler DİSK Genel Kurulu'nun doğal üyesi olarak kabul

edilmektedir. Doğal delegeler sendikalardan seçilerek gelecek delegeler arasında sayılmayacak ve sendikalara uygulanan kontenjana tabi olmayacaktır. Tüzük, sendikalardan seçilecek delegeler için birer yedek delege seçilmesini de öngörmektedir.

Tüzük, ayrıca ''Üye sendika sayısının beşte biri oranındaki sendikanın yazılı başvurmaları üzerine, Yürütme veya Yönetim Kurulu, Genel Kurulu olağanüstü toplantıya çağırır'' hükmüne yer vermektedir.

Temsilciler Kurulu: Danışma Organı

Tüzükte Genel Kurul'dan sonra yer alan Temsilciler Kurulu, danışma organı niteliğindedir. Temsilciler Kurulu, her üye sendikanın üçer Yürütme Kurulu üyesinden oluşur. Üye sendikanın Yürütme Kurulu üçten fazla üyeli olduğu takdirde, kendi aralarında seçim yaparlar. Genel Başkan, Yürütme Kurulu veya Yönetim Kurulunca toplantıya çağrılır ve gündemi saptanır. Gündemde olan konular görüşülür. Kararları, Yürütme Kurulu ile Yönetim Kurulu'na veya Genel Kurul'a öneri ve tavsiye niteliğini taşır.

İşkolu Temsiline Dayalı Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu, iki Genel Kurul arasında DİSK'in en yüksek organıdır ve Yürütme Kurulu'nun üzerindedir. Yönetim Kurulu, DİSK Anatüzüğü'nde belirlenen 16 işkolunun birer temsilcisi ile beş DİSK Yürütme Kurulu üyesi olmak üzere toplam 21 kişiden oluşur. İşkollarından gelecek temsilcilerin en az Merkez Yürütme Kurulu üyesi olması gereklidir. Genel Kurul'da yapılacak olan seçimler her bir işkolu için ayrı ayrı yapılacaktır. Kuşkusuz bu yöntem yönetimin sadece en fazla üyeye sahip sendikalardan oluşmasını engellemekte ve işkollarının ve sendikalarının DİSK yönetiminde dengeli temsile olanak tanımaktadır. Öte yandan bu madde DİSK Genel Kurulu'na hangi işkolundan kimin seçileceği konusunda bir takdir payı da bırakmaktadır. Böylece Genel Kurul'da doğrudan seçilen Genel Başkan ve Genel Sekreter iki Genel Kurul arasında daha geniş bir sendikal temsile dayalı Yönetim Kurulu tarafından denetlenebilecektir. Yönetim Kurulu Genel Kurul tarafından seçilen Genel Başkan ve Genel Sekreter dışında kalan Yürütme Kurulu'nun diğer üç üyesini seçme yetkisine sahiptir. Bu hüküm ikinci Genel Kurul'da değişecek ve Yürütme Kurulu üyelerinin tümü Genel Kurul tarafından seçilecektir.

En az altı ayda bir toplanan DİSK Yönetim Kurulu kendi üyeleri arasından iki Genel Başkan Vekili seçer. Yönetim Kurulu, dilediği konuları Yürütme Kurulu'na havale edebilir, ancak havale edilen kararların uygulamasından doğacak sorumluluklar Yönetim Kurulu'na aittir. Yönetim Kurulu, Genel Kurul tarafından verilmiş kararlar üzerinde yorumlar yapar ve Yürütme Kurulu'na direktif verir.

İki Parçalı Yürütme Kurulu

Yürütme Kurulu DİSK Genel Kurulu'nda doğrudan seçilen Genel Başkan ve Genel Sekreter ile ilk Yönetim Kurulu toplantısında seçilen üç üye olmak üzere beş kişiden oluşur. Yürütme Kurulu iki parçalı bir yapıya sahiptir. Bir yanı ile Genel Kurul iradesine diğer yanı ile Yönetim Kurulu

iradesine tabidir. 2. Genel Kurul'da yapılan Anatüzük değişikliği ile Yürütme Kurulu'nun bütün üyelerinin Genel Kurul tarafından seçilmesi sağlanmıştır.

Yürütme Kurulu DİSK'in günlük işleyişini gerçekleştirir. Tüzüğe göre, ''Yürütme Kurulu, DİSK'in amaç ve ilkelerinin gerçekleşmesinden birinci derecede sorumludur ve Türk İşçi hareketini ilgilendiren her çeşit konuyu izler.'' Yürütme Kurulu örgütlendirmeyi hızlandırmak için bölge temsilcilikleri kurma yetkisine sahiptir. DİSK Yürütme Kurulu, amaçlarını gerçekleştirmek ve üye sendikaların ihtiyaçlarını karşılamak için uzmanlık daire ve büroları kurmak ve bunların çalışma programlarını hazırlamakla yetkili ve görevlidir. Yürütme Kurulu üyeleri, daire ve büroların sekreterliklerini ilk oturumda paylaşır. Her sekreter bürosunun yürütümünden sorumludur. Yürütme Kurulu'nun bir diğer yükümlülüğü ise üye sendikaların yapacağı toplu iş sözleşmeleri için gerekli bilgiyi toplamak, değerlendirmek ve sendikaların kullanımına sunmak olarak tarif edilmiştir.

DİSK'in bütün organlarında çalışacak kişilerin görevlendirmesini yapmak ve bunların ücretlerini saptamak da Yürütme Kurulu'nun görevleri arasındadır. DİSK Yürütme Kurulu'nun merkeziyetçi işleyiş açısından bir diğer önemli yetkisi işveren veya işveren örgütleri ile toplu iş sözleşmelerine esas olacak prensip anlaşmaları yapmaktır. Bu hüküm konfederasyona fiilen üye sendikalar için çerçeve sözleşmeler yapma imkânı tanımaktadır. Böylece DİSK üyeleri ortak toplu iş sözleşmesi esaslarına sahip olacaktır ve toplu iş sözleşmelerini ortak ilkeler etrafından bağıtlayabilecektir.

Veto Yetkisine Sahip Genel Başkan

Genel Başkan, Genel Kurul'da gizli oyla ve hazır bulunan delegelerin üçte iki çoğunluk oyu ile seçilir. Bu çoğunluk elde edilemediği takdirde oylama üçüncü tura kadar devam eder. Üçüncü turda da üçte iki çoğunluk elde edilemezse en çok oy alan aday seçilmiş olur. Aday tek olduğu takdirde, üçte iki çoğunluk oyuna bakılmaksızın, ilk tur neticesinde aday seçilmiş olur.

Genel Başkan, Anatüzük'te başka yönde bir hüküm olmadığı takdirde her bakımdan DİSK'i temsil eder. Başkan DİSK adına demeç verir, açıklama yapar, basın toplantısı düzenler. Resmî temaslarda bulunur, DİSK'i resmî merciler önünde temsil eder. DİSK'in idari ve mali eşgüdümünü sağlamak, DİSK içinde uyum ve düzeni sağlamak, üye sendikalarla DİSK ilişkilerini yürütmek ve DİSK üyelerinin haklarını kollamak, DİSK'in tüzel kişiliğinin zedelenmesine imkân vermemek, DİSK Genel Başkanı'nın görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Genel Başkan'a verilen bir başka yetki ve görev ise toplu iş sözleşmelerinin temel hükümlerinin kabulü için çalışmak, gerekli ortamı yaratmak, temas ve girişimlerde bulunmaktır. Böylece üye sendikaların bağıtlayacağı toplu iş sözleşmeleri konusunda Genel Başkan'a önemli bir hareket alanı sağlanmaktadır. Genel Başkan grev hakkının iyi kullanımı ve başarılı olması için de çeşitli yetki ve görevlere sahiptir. Grev fonunun kullanımı konusunda Genel Başkan yetkilidir.

Tüzük Genel Başkan'a Yönetim ve Yürütme Kurulu karşısında önemli bir veto gücü vermektedir. 34. maddeye göre Genel Başkan,

Celal Beyaz

(İstanbul 1920- İstanbul 1974)

Dokuma işçisi. 1947'de Eyüp Haliç Bölgesi Mensucat İşçileri Sendikasına girdi ve yönetim kurulu üyeliğine seçildi. 1951'de Teksif kurucuları arasında yer aldı ve 1952'de yapılan genel kurulda genel başkanlığa seçildi. Bu görevi Ağustos 1953'e kadar sürdürdü. Federasyonun milli tip sendikacılığa dönüşmesiyle 1962'de kurulan Teksif sendikasının kurucu başkanlığını yürüttü.

1957-1960 arasında Türk-İş Yönetim Kurulu üyeliği yaptı. 1963'te TİP'e girdi, 1965 seçimlerinde TİP listesinden İstanbul İl Genel Meclisi üyeliğine seçildi. SADA Genel Sekreterliği yaptı. DİSK'in kuruluş çalışmalarına katıldı. Bir süre DİSK Genel Sekreter yardımcılığı yaptı. 1967'de İzmir'de kurulan ve DİSK'e katılan EMSİS'in genel başkanlığını üstlendi. DİSK Yönetim Kurulu üyeliği yaptı.

Yönetim Kurulu ile Yürütme Kurulu kararlarında, DİSK'in bütününü ilgilendiren veya DİSK'in haysiyet ve şerefi ile ilgili ve DİSK'i sorumlu durumda bırakması mümkün konularda, konunun yeniden görüşülmesi için kararları ilgili kurula iade etmek ve yeniden görüşülüp karara bağlanmasını istemek hakkına sahiptir. Eğer bu durumda ilgili kurul kararında ısrar ederse kararların yürütülmesi sonuçlarından Genel Başkan sorumlu değil, kararı veren kurulun karara katılan ve oy veren üyeleri sorumludur. Bu hüküm Genel Başkan'a oldukça geniş bir yönetim alanı sağlamakta ve Yönetim ve Yürütme Kurulu iradelerini sınırlamaktadır.

DİSK'in ilk Anatüzüğü Genel Başkana geniş yetkiler tanımaktadır. Bu zaman zaman seçme ve seçilme hakkını da sınırlayıcı boyutlara ulaşmaktadır. Genel Kurul tarafından seçilecek Genel Sekreter'in Genel Başkan tarafından önerilecek en az iki aday arasından seçilmesi Genel Başkan'a tanınmış bu geniş yetkilerin en önemlisidir. Böylece Genel Başkan birlikte çalışacağı Genel Sekreter konusunda adeta tek söz sahibi olmakta ve Genel Kurul'un bu konudaki iradesini sınırlamış olmaktadır. Diğer bir ifade ile delegelerin kendiliğinden Genel Sekreterliğe aday olmaları ve aday gösterilmeleri mümkün değildir. Bu hüküm 1980 yılına kadar yürürlükte kalmış ve genel kurullarda ciddi tartışmalara yol açmış ancak değiştirilmesi için üçte iki çoğunluğa ulaşılamamıştır.

Genel Başkan Vekilliği

DİSK Yönetim Kurulu'nun kendi üyeleri arasından iki Başkan Vekili seçmesi öngörülmüştü. Genel Başkan görevini geçici olarak yapamayacağı zaman yetkisini Genel Başkan Vekillerinden birisine bırakır. Böyle bir durum söz konusu değilse Genel Başkan Vekillerinden en kıdemlisinin Başkan'a vekalet etmesi öngörülmüştü.

Genel Sekreter: "DİSK'in Kalbi"

Genel Sekreter, DİSK Genel Kurulu'nda, Genel Başkan'ın göstereceği en az iki aday arasından, Genel Başkan'ın seçildiği usul ile (ilk üç turda üçte iki oy, sonrasında çoğunluk oyu) seçilir. Bu yöntem turlarda adayların oy durumuna göre çekilmesine, bir başka adayı desteklemesine ve Genel Başkan'ın bir başka aday göstermesine olanak tanımaktadır. Genel Sekreter'in seçim yöntemi çift taraflı işleyen bıçak gibidir. Genel Sekreterliğe aday gösterme Genel Başkan'a tanınan bir yetki olmakta, ancak Genel Kurul da Genel Başkan'ın seçilmesini istediği adayı seçmeyerek başka adaylar göstermeye zorlamaktadır. Bu yöntem Genel Kurul iradesini, seçme ve seçilme hakkını sınırladığı gerekçesiyle genel kurullarda sık sık eleştiri konusu olmuştur.

Tüzüğe göre Genel Sekreter, DİSK ücretli kadrosunda olmak üzere bütün mesaisini DİSK'e verir. Bu durum Genel Sekreter için tanınmış bir istisna olup, Anatüzüğün 64. maddesine göre, DİSK Yürütme Kurulu üyelerinin tamamı tam zamanlı olarak DİSK'te çalışır ancak ücretleri kendi sendikalarınca ödenirdi.

Anatüzüğe göre DİSK'in her türlü iç çalışmalarını organize eden, örgütün rasyonel çalışmasını sağlayan Genel Sekreter "DİSK'in kalbi"dir. Bir tüzük hükmü için oldukça edebi olan bu ifade Genel

Sekreterliğe verilen önemi göstermesi bakımından anlamlıdır. Ancak bu ifade 1968 değişiklikleri ile tüzükten çıkarılmıştır.

Genel Sekreter, DİSK'in her türlü yazışmalarından, DİSK'in amaçları ile ilgili yayın ve istatistikleri derlemeden ve toplu sözleşmeye esas olacak bilgileri toplamadan sorumludur. Genel Sekreter, DİSK'in yazışma ve işlemlerinin düzgün yürümesinden ve DİSK organlarının almış olduğu kararların yürütülmesinden sorumludur. Ayrıca Yürütme Kurulu toplantılarının gündemini hazırlar ve Yürütme Kurulu'nu Genel Başkan'ın bilgisi altında toplantıya çağırır.

Genel Başkan ve Genel Sekreter Yardımcıları

Yürütme Kurulu kararı ile ihtiyaca göre gerekli sayıda Genel Başkan Yardımcıları ile Genel Sekreter Yardımcıları atanabilecektir. Bu yardımcılar, yardımcısı olduğu kimsenin talimatı ile çalışır ve görev ve yetkilerini yardımcılığını yaptığı kimselerden alırlar. Yardımcıların görev ve yetkileri gerektiğinde Yürütme Kurulu'nca da saptanabilir. Yardımcılar kuşkusuz yönetsel yetkilere sahip olmayan uzman ve İş Kanunu'na tabi çalışan niteliğindedir. Genel Sekreter Yardımcılığı DİSK'te kuruluştan itibaren uygulama alanı bulmasına rağmen Genel Başkan Yardımcılığı uygulamaya konmamıştır.

DİSK'in ilk Genel Sekreter yardımcılıklarını İbrahim Çetkin, Celal Beyaz ve Av. Necati Ertürk yapmıştır. Ardından Sina Pamukçu Genel Sekreter Yardımcısı olarak atanmıştır.

Bölge Temsilcileri

Bölge temsilciliklerinin kurulması DİSK Yürütme Kurulu'nun yetkisindedir. DİSK Yürütme Kurulu gerekli gördüğü yerlerde bölge temsilcilikleri kurar veya kaldırır. Bölge Temsilcisi, temsilciliğin kurulacağı bölgelerde DİSK üyesi bir sendikanın örgütü yoksa veya örgütü olan sendika sayısı üçten az ise Yürütme Kurulu'nca atanır. Bölgede örgütü olan üye sendika sayısı üç veya daha fazla ise bu sendikaların genel merkezlerinin o bölgeden göstereceksi ikişer temsilcinin katılacağı toplantıda bölge temsilcisi seçilir. Temsilcinin görevden alınması da aynı yolla olur.

Ancak DİSK Yürütme Kurulu'nun görevden alma yetkisi saklıdır. Bölge temsilciliğinde görev alacak yardımcıların, uzman ve personelin atanması da DİSK Yürütme Kurulu tarafından yapılır. Böylece DİSK'in belirli bir örgütsel yoğunluğunun olduğu yerlerde bölge temsilcisinin seçimle gelmesine olanak tanınmakta ancak Yürütme Kurulu'na görevden alma yetkisi verilmektedir. Böylece bölge temsilciliği Yürütme Kurulu'na bağlı bir yapı olarak ortaya çıkmaktadır. Tüzük bölge temsilciliklerinin yetki, görev ve sorumluluklarının bir yönetmelikle düzenlenmesini hükme bağlamaktadır.

İhtilafları Uzlaştırma ve Çözüm Komisyonu

Anatüzüğün 53. maddesine göre DİSK'in üyesi bulunan sendikalar arasındaki her türlü uyuşmazlık DİSK'e bağlı bulunan üye sendikaların temsilcilerinden teşekkül eden bir komite tarafından çözümlenir. Yürütme Kurulu üyeleri bu komitenin doğal üyesidir.

İbrahim Çetkin

(Kandıra 1927, İstanbul 2004): Kocaeli İşçi Sendikaları Birliği Başkanı DİSK Genel Sekreter yardımcılarından, Devrimci Yapı-İş Genel Başkanı, TİP yöneticilerinden.

1951'de İzmit Petrol Ofisi Bölge Müdürlüğü'nde işe girdi. 1953'te Kocaeli Akaryakıt İşçileri Sendikası'nın kuruluşunu sağladı ve başkan seçildi. Kocaeli'deki sendikaları bir birlik içinde toplamayı başardı ve bu birliğin başkanlığı yedi yıl sürdürdü. Petrol-İş'te şube başkanlığı ve yönetim kurulu üyeliği yaptı.

1962'de Türk-İş'in Adana Bölge Temsilciliği'ne getirildi. Eskişehir'de Türk-İş Bölge Temsilciliğinde eğitim müdürlüğü yaptı. Ancak 1963'te Türk-iş yöneticileriyle görüş ayrılığına düşerek görevinden ayrıldı. 1964'te Yapı-İş federasyonunun Genel Sekreterliği'ne seçildi. Aynı yıl TİP'in Ankara İl Başkanlığı'na, 1966'da TİP Yürütme Kurulu'na seçildi ve Genel Sekreter yardımcısı oldu.

1970'lerin başında bir süre DİSK Genel Sekreter yardımcılığı yaptı. Bu sırada Devrimci Yapı İş sendikasını kurdu ve Genel Başkanlığı'na seçildi. Bu görevi 1980'e kadar sürdürdü.

SİNA PAMUKÇU: "DEMİRBAŞ" GENEL SEKRETER YARDIMCISI

Sina Pamukçu, 1960'larda Maden-İş Genel Kurulu'nda

Sina Pamukçu 1950'lerden 1980'e emek hareketinin o heyecanlı ve yoğun günlerinde sendikalarda çalıştı. Pamukçu, hukuk fakültesi mezunu bir genç olarak tutkuyla emeğin hakları mücadelesini seçti. Sendikal hareketin mutfağında titizlikle çalıştı. Pamukçu 1927'de doğdu. Önce Robert Koleji, ardından 1950'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. 1951 yılında kısa bir süre İngiltere'ye gitti. Orada sendikacılık ve İngiliz sosyalizmi ile tanıştı ve sendika avukatı olmaya karar verdi.

1954 yılında düzenlenen meşhur İşçi Yetiştirme Semineri ile tanıştığı ve 1956'da fiilen adım attığı sendikal çalışmalarını 12 Eylül 1980 askeri darbesine kadar sürdürdü. Pamukçu, 1956'da Türkiye Gemi Adamları Sendikası'nda uzman olarak çalışmaya başladığında sendikalarda hukukçular dışında uzman neredeyse yoktu. Pamukçu, avukat olmasına rağmen sendika avukatlığını değil, eğitim ve uluslararası ilişkiler uzmanlığını tercih etti.

1958'de kazandığı bir bursla ABD'ye gitti. Orada sosyalist sendikacılarla tanıştı. Dönüşünde 1960'da Türkiye Maden-İş'te uzman olarak çalışmaya başladı. 1961'de Türk-İş'te çalışmaya başladı aynı zamanda Türk-İş Eğitim Müdürü olarak görevlendirildi. Ancak Türkiye İşçi Partisi (TİP) yöneticisi olması nedeniyle bir süre sonra Türk-İş'teki işine son verildi. Pamukçu'nun işine son verilmesinde o dönem Türk-İş'te etkinliği artan ABD'li uzmanların etkisi muhtemeldir. Pamukçu daha sonra Uluslararası Ağaç İşçileri Federasyonunun Türkiye temsilciğini yürüttü.

Pamukçu sadece sendikal dünyanın mutfağında yer almakla kalmadı, kurulmasının hemen ardından TİP'e üye olan Pamukçu TİP'in aktif bir üyesi ve yöneticisi oldu. 1962 yılında TİP Genel Yönetim Kurulu ve 1964 yılında TİP Genel Yönetim Kurulu ve ardından Merkez Yürütme Kurulu üyeliklerine seçildi. Bir süre başkanvekilliği yaptı. TİP kapatılıncaya kadar partide kaldı.

Pamukçu'nun asıl uzun yılları Türkiye Maden-İş ve DİSK'te geçti. 1968'de tekrar Maden-İş'te çalışmaya başladı. Aynı yıl DİSK Genel Sekreter Yardımcısı olarak görevlendirildi. Pamukçu, 1968'den 1980'e kadar Türkiye Maden-İş ve DİSK'te çalıştı. DİSK'in en hareketli dönemlerinde görev yaptı ve ağırlıkla uluslararası ilişkiler alanında faaliyet yürüttü. Pamukçu, DİSK'te uzun yıllar çalıştığı için hakkında "Pamukçu DİSK'in demirbaşında kayıtlıdır" esprileri bile yapıldı.

Sosyal Adalet, Yön ve Forum dergileri ile Cumhuriyet, Öncü ve Yeni Ortam'da işçi hakları ve sendikacılık üstüne yazılar yazdı. Maden-İş'ten Türk-İş'e, TİP'ten DİSK'e 1960 ve 1970'lerin en önemli sendikal ve siyasal yapılarının mutfağında yer alan Sina Pamukçu dönemin çok sayıda sendikal ve siyasal simasıyla yakın çalışma ilişkisi içinde oldu. Pamukçu, Kemal Türkler, Rıza

Sina Pamukçu (solda) Kemal Türkler ile.

Kuas, Seyfi Demirsoy, Rüştü Güneri, Kemal Nebioğlu, İbrahim Güzelce, Şaban Yıldız, Halil Tunç, Rıza Güven ve Kemal Sülker gibi dönemin önde gelen sendikacılarıyla çalıştı. TİP'te Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'a yakın durdu. 1966 Malatya kongresinden sonra TİP yönetimlerinde yer almadı.

Pamukçu özellikle sendikal hareketin uluslararası ilişkilerinde etkin oldu. Türk-İş, DİSK ve Türkiye Maden-İş'in uluslararası ilişkilerinde birinci derece rol oynadı.

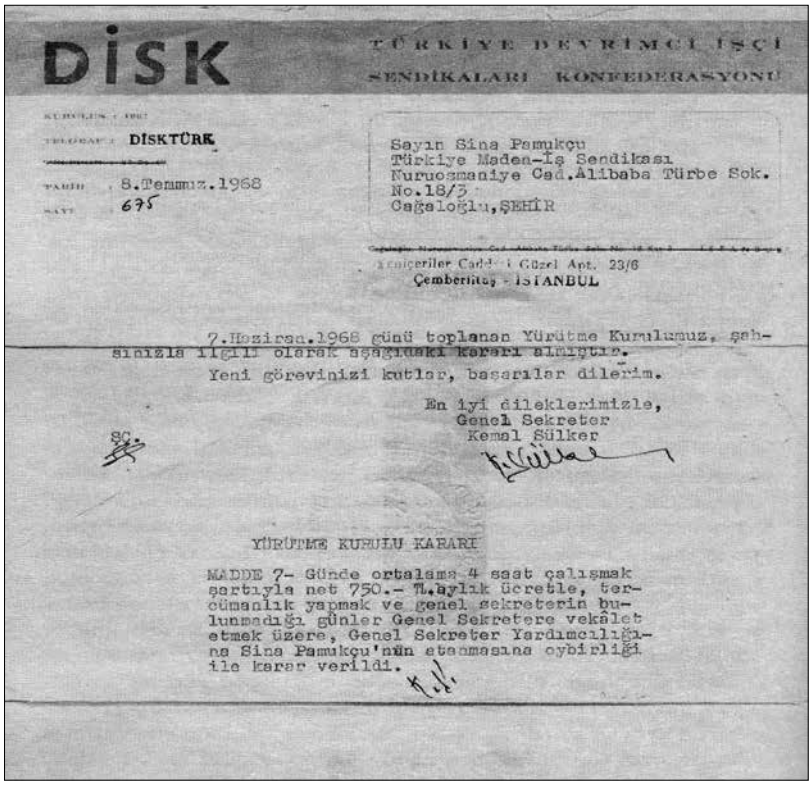
1960 sonrasında uluslararası sendikacılık hareketinin Türkiye sendikacılığı üzerinde etkilerine yakından tanıklık etti.

Pamukçu, 1960 yıllarda ana akım ABD sendikacılığı dışında kalan Avrupa ve muhalif ABD sendikacılığının Türkiye sendikal hareketi ile ilişkilerinin geliştirilmesinde önemli roller oynadı. Charles Levinson ve John Thalmayer gibi mücadeleci uluslararası sendikacıların ve uluslararası işkolu federasyonlarının Türk sendikaları ile ilişkilerinde etkili oldu.

Sina Pamukçu, 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra Belçika'ya göçmek zorunda kaldı. Bir süre DİSK'in Avrupa çalışmalarına katıldı. Belçika'da yaşıyordu. Nezaketi, alçakgönüllüğü ve titizliği hiç elden bırakmazdı.

Anıları 2010'da Sina Pamukçu ile Sendikalı Yıllar adıyla Sosyal Tarih Yayınlarından çıktı.

Kaynak: Aziz Çelik, *BirGün gazetesi*, 16 Eylül 2019.

DİSK

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

DİSKTÜRK

8.Temmuz.1968

675

Sayın Sina Pamukçu
Türkiye Maden-İş Sendikası
Nuruosmaniye Cad.Alibaba Türbe Sok.
No.18/3
Cağaloğlu,ŞEHİR

Çemberlitaş - İSTANBUL

7.Haziran.1968 günü toplanan Yürütme Kurulumuz, şahsınızla ilgili olarak aşağıdaki kararı almıştır.

Yeni görevinizi kutlar, başarılar dilerim.

En iyi dileklerimizle,
Genel Sekreter
Kemal Sülker

YÜRÜTME KURULU KARARI

MADDE 7- Günde ortalama 4 saat çalışmak şartıyla net 750.- T.aylık ücretle, tercümanlık yapmak ve genel sekreterin bulunmadığı günler Genel Sekretere vekâlet etmek üzere, Genel Sekreter Yardımcılığına Sina Pamukçu'nun atanmasına oybirliği ile karar verildi.

Sina Pamukçu'nun DİSK Genel Sekreter Yardımcılığına atanmasına ilişkin yazı. TÜSTAV DİSK Arşivi.

Denetim ve Onur Kurulları

Tüzükte iki ayrı organ olarak düzenlenen Denetim ve Onursal kurullar DİSK'in idari ve mali denetimi ile yargısal işleyişi düzenlemektedir. Diğer tüzük maddelerinde "Onur Kurulu" ifadesi yer almasına rağmen 38. madde başlığı ve içeriğinde "Onursal Kurul" ifadesi yer almaktadır.

DİSK'in mali çalışmalarının denetimini yapmakla görevli Denetim Kurulu, Genel Kurul tarafından gizli oyla ve en çok oy alan esasına göre seçilen üç asıl ve üç yedek üyeden oluşur. Kendi arasından bir başkan, bir raportör seçer.

Denetim Kurulu, denetimleri sırasında gördüğü herhangi bir yolsuzluk veya usulsüzlüğü Yürütme ve Yönetim kurullarını ve Genel Kurul'a bildirmekle yükümlüdür. Denetim Kurulu ayrıca DİSK'e bağlı üye sendikalar hakkında yapılacak şikâyet ve ihbar üzerine Yürütme Kurulu'nun iznini veya talimatını alarak, denetlemede bulunmak ve raporunu DİSK Yürütme Kurulu'na vermek durumundadır.

Onur Kurulu DİSK'in tüzel kişiliğine saygı göstermeyen ve Anatüzüğe aykırı hareket edenler hakkında Yönetim Kurulu veya Yürütme Kurulu'nun vereceği rapor üzerine toplanır ve

kararını verir. Onur Kurulu, Genel Kurul tarafından gizli oyla ve en çok oy alan esasına göre seçilen beş asıl üç yedek üyeden kurulur.

Onur Kurulu'nun vereceği cezalar sırasıyla şunlardır: Uyarı kınama, geçici ihraç ve kesin ihraç. Onur kurulu kararlarına karşı yapılacak başvurmalar Genel Kurul'da görüşüp karara bağlanır. Genel Kurul ayrıca ihraç kararlarını onaylar veya reddeder.

Akçalı Konular

Anatüzük'te DİSK'in gelirleri sırasıyla, üye sendikalardan alınacak aidat gelirleri, eğitim gelirleri, grev fonu gelirleri, yasalara göre sağlanacak gelirler, bağışlar, mamelek (mal varlığı) gelirleri, üye olduğu örgütlerle, uluslararası diğer kuruluşlardan alacağı yardımlar olarak sıralanmaktadır. Ancak bu dış yardımların DİSK'in kuruluş ilkelerinde belirtilen ilkelere uygun olması gerektiği açıktır.

DİSK'e üye sendikaların ödeyeceği aidat her 100 üye için yılda 300 kuruş olarak belirlenmişti. Bu miktar 1968'de 600 kuruşa çıkarıldı. Böylece yıllık DİSK aidatı üye başına 3 liraya, aylık DİSK aidatı 25 kuruşa karşılık gelmekteydi. Ayrıca üye sayısı ne olursa olsun her sendika senede 1.000 TL aidat ödemekle yükümlüydü. Tüzükte DİSK aidatını ödememek ağır yaptırıma bağlanmıştır. Üye sendikanın mali durumunun aidat ödemeye elvermemesi halinde, Yürütme Kurulu üye sendikanın borcunu taksitlendirebilir. Ancak buna rağmen yazılı olarak ihtar edilmesine rağmen aidatını ödemeyen sendikanın DİSK üyeliği kendiliğinden düşer.

DİSK'in aidat gelirlerinin yüzde beşi, üye sendikaların eğitim için ayıracakları yüzde 5 gelirlerinin beşte üçü ve üye sendikalarla birlikte düzenlenecek eşya piyangosu, müsamere, balo, sergi ve benzeri faaliyetlerden elde edilecek brüt gelirin yüzde 25'inin eğitime harcanması öngörülmüştü. 274 sayılı Sendikalar Kanunu ise sendikalara gelirlerinin sadece yüzde 5'ini eğitim çalışmaları için kullanma zorunluluğu getiriyordu. Böylece DİSK, Yasa'nın öngördüğü oranın oldukça üzerinde bir eğitim harcaması öngörmüştü.

Anatüzüğün 45. maddesine göre, DİSK, tüzel kişi olarak siyasi partilerde veya onlara bağlı teşekküllerden herhangi bir şekilde maddi yardım kabul edemez, maddi yardımda bulunamaz, onların örgütü içinde yer alamaz. Böylece DİSK Anatüzüğü DİSK'in örgütsel bağımsızlığını net bir biçimde tarif etmişti.

Birleşik Grev Fonu

Anatüzüğün 46. maddesi ile zorunlu Birleşik Grev Fonu oluşturulmuştu. Buna göre sendikaların üyeleri, Grev Fonu'na ayda bir lira ödemeye mecburdurlar. Bu paralar üye sendikalar tarafından, işyerlerinden her ay sendika aidatı ile birlikte kestirilir. Üye sendikalar, kendi anatüzüklerine ve işyerleri ile yapacakları toplu sözleşmelere bu konuda gerekli hükümleri koymakla yükümlüdürler. Grev Fonu'ndaki paraların nasıl kullanılacağının bir yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmüştü. DİSK aidatı ayda 25 kuruş iken Grev Fonu aidatının ayda bir lira olması konuya verilen önemi göstermektedir.

Kuruluşun Yankıları

Aziz Çelik[1]

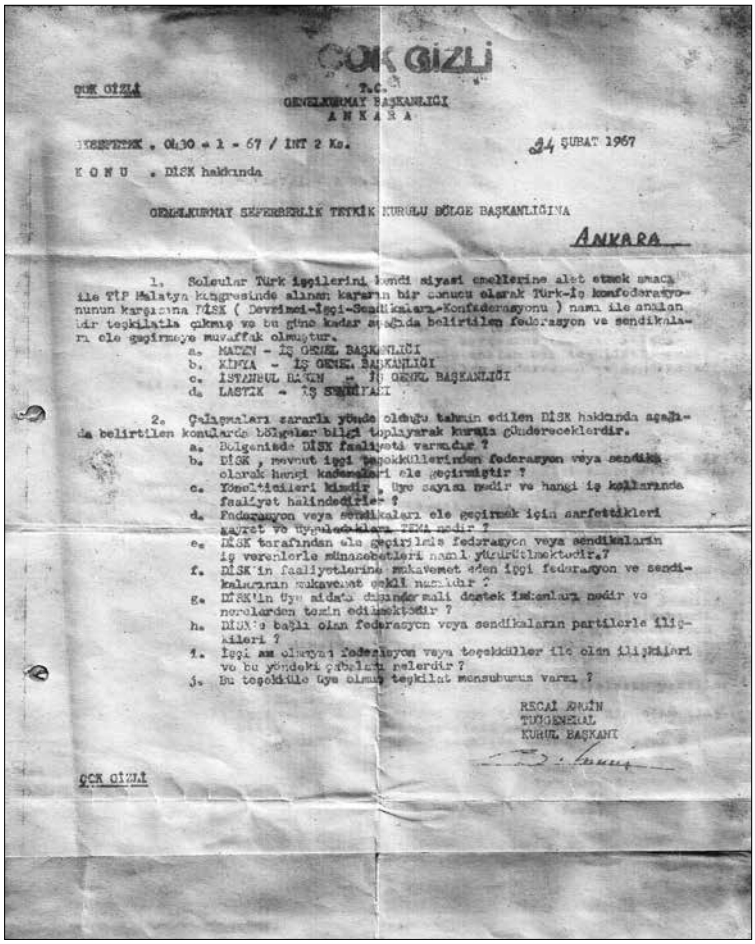
DİSK'in kuruluşu sendikal ve siyasal çevreler ile kamuoyunda büyük yankı uyandırdı. DİSK'in kuruluşu daha önce sendikal harekette yaşanan aykırılıklardan daha geniş ilgi buldu. DİSK'in kuruluşu hükümette, görev alanına girmediği halde Genelkurmay Başkanlığı'nda, Türk-İş'te, uluslararası sendikal harekette ve basında değişik tepki ve değerlendirmelere konu oldu.

DİSK'in kuruluşunun ardından yaşanan olumlu ve olumsuz tepkiler daha sonraki bir DİSK raporunda şöyle değerlendirilmektedir: *"Türkiye Sendikacılığında Amerikan emperyalizminin ve onunla işbirliği yapan komprador burjuvazinin etkilerinin arttığı bir dönemde DİSK doğdu. Bu gelişme bütün devrimci çevrelerde büyük bir coşkuyla karşılandı. İşçi sınıfını bilime dayanan kendi bilincine karşı, tarihsel gelişmesine aykırı, kişilik kazanmasını önleyici ve bağımlı bir halde sürünmesine yarayan tutucu çabaların ve çengel atmaların yaygınlaştığı bir dönemde böyle bir gelişmenin oluşu, Türkiye üzerinde sömürücü hesapların yapıldığı katlarda büyük tepkiler uyandırdı."*[2]

"Derin" Devletin Tutumu

Devletin DİSK'in kuruluşuna dönük tepkisini daha sonraki yıllarda ortaya çıkan bir gizli belgeye göre değerlendirmek mümkündür. DİSK'in kuruluşundan kısa bir süre sonra Genelkurmay Başkanlığı Seferberlik ve Tetkik Kurulu tarafından yazılan bir yazı DİSK'in kuruluşunun devlet içinde veya devletin bir kanadında dikkatle takip edildiği ve önlem alınmaya çalışıldığını göstermektedir. Söz konusu belge, dönem içindeki adı Seferberlik ve Tetkik Kurulu'nun (sonraki yıllarda adı Özel Harp Dairesi, günümüzde ise Özel Kuvvetler Komutanlığı adını aldı) o dönemki başkanı Tuğgeneral Recai Ergin imzasıyla, bölge başkanlıklarına gönderilen bir yazıdır.[3] DİSK'in kurulmasından çok kısa bir süre sonrasının, 24 Şubat 1967 tarihini taşıyan yazı, devletin politikalarının oluşumunda ya da yönlendirilmesinde etkili bir odağın DİSK'e bakışının yanı sıra tepkisinin boyutu ve biçimini içermesi açıdan da oldukça önemlidir. Yazı oldukça önyargılı bir ifade ile başlamaktadır.

[1] "Kuruluşun Yankıları" bölümü Aziz Çelik'in (2010) ve (2018) çalışmalarından yararlanılmış; genişletilerek yeniden yazılmıştır.
[2] DİSK (1970), "DİSK'in Toplumdaki Görünüşü ve Yeri", *DİSK Çalışma Raporu III. Genel Kurulu 1968-1970*, İstanbul: DİSK Yayınları.
[3] Yazı ilk kez Koç ve Koç (2008), s. 97-98'de kullanılmış olup, yazının özgün hali Yıldırım Koç arşivinden alınmıştır.

ÇOK GİZLİ

ÇOK GİZLİ

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

HARŞ-TETİK . 0430 - 1 - 67 / İNT 2 Ko. 24 ŞUBAT 1967

KONU . DİSK hakkında

GENELKURMAY SEFERBERLİK TETKİK KURULU BÖLGE BAŞKANLIĞINA

ANKARA

1. Solcular Türk işçilerini kendi siyasi emellerine alet etmek amacı ile TİP Malatya kongresinde alınan kararın bir sonucu olarak Türk-İş konfederasyonunun karşısına DİSK (Devrimci-İşçi-Sendikaları-Konfederasyonu) namı ile anılan bir teşkilatla çıkmış ve bu güne kadar aşağıda belirtilen federasyon ve sendikaları ele geçirmeye muvaffak olmuştur.
a. MADEN - İŞ GENEL BAŞKANLIĞI
b. KİMYA - İŞ GENEL BAŞKANLIĞI
c. İSTANBUL BASIN - İŞ GENEL BAŞKANLIĞI
d. LASTİK - İŞ SENDİKASI

2. Çalışmaları zararlı yönde olduğu tahmin edilen DİSK hakkında aşağıda belirtilen konularda bölgeler bilgi toplayarak kurula göndereceklerdir.
a. Bölgenizde DİSK faaliyeti varmıdır ?
b. DİSK , mevcut işçi teşekküllerinden federasyon veya sendika olarak hangi kademeleri ele geçirmiştir ?
c. Yöneticileri kimdir , üye sayısı nedir ve hangi iş kollarında faaliyet halindedirler ?
d. Federasyon veya sendikaları ele geçirmek için sarfettikleri gayret ve uygulamaları tetkik nedir ?
e. DİSK tarafından ele geçirilmiş federasyon veya sendikaların iş verenlerle münasebetleri nasıl yürütülmektedir.?
f. DİSK'in faaliyetlerine mukavemet eden işçi federasyon ve sendikaların mukavemet şekli nasıldır ?
g. DİSK'in üye aidatı dışındaki mali destek imkanları nedir ve nerelerden temin edilmektedir ?
h. DİSK'e bağlı olan federasyon veya sendikaların partilerle ilişkileri ?
i. İşçi ana ve/veya federasyon veya teşekküller ile olan ilişkileri ve bu yöndeki çabaları nelerdir ?
j. Bu teşekküle üye olmuş teşkilat mensubunun varsa ?

RECAİ KOCİN
TÜMGENERAL
KURUL BAŞKANI

ÇOK GİZLİ

Genelkurmay Başkanlığı Seferberlik Tetkik Kurulu Başkanlığı'nın 24 Şubat 1967 tarihli yazısı.

Yazı, Yıldırım Koç kişisel arşivinden alınmıştır.

> "Solcular Türk işçilerini kendi siyasi emellerine alet etmek amacı ile TİP Malatya Kongresi'nde alınan kararın bir sonucu olarak Türk-İş Konfederasyonu'nun karşısına (Devrimci İşçi Sendikaları-Konfederasyonu) namı ile anılan bir teşkilatla çıkmış bugüne kadar aşağıda belirtilen Federasyon ve sendikaları ele geçirmeye muvaffak olmuştur. a) Maden-İş Genel Başkanlığı b) Kimya-İş Genel Başkanlığı c) İstanbul Basın-İş Genel Başkanlığı d) Lastik-İş Sendikası"

Yazıdaki o denli ön yargılı bir zihniyet hâkimdir ki, sendikalar özgür iradeleriyle sol eğilimli olamazlar ancak ele geçirilebilirler! Bu ifade bir yanıyla devletin yasal bir işçi örgütü olan DİSK'e karşı ayrımcı ve hukuksuz tutumunu dahası önemli bir hatayı içermektedir. Çünkü TİP Malatya Kongresi'nde DİSK'in kuruluşu konusunda bir karar alınmamıştır. Yazıda Seferberlik ve Tetkik Kurulu'nun bölge başkanlıklarına çeşitli sorular sorulmaktadır. Seferberlik ve Tetkik Kurulu'nun sendikal faaliyetlerle bu kadar yakından ilgilenmesi oldukça ilginçtir.

Devlet içinde bir grubun neredeyse ilk günden DİSK'e karşı bilgi toplamak üzere harekete geçtiği ve DİSK'e karşı tavır aldığı anlaşılmaktadır.[4] Ordunun özellikle Genelkurmay Başkanlığı 1. Ordu Komutanlığı tarafından 12 Mart sonrasında hazırlanan *Komünistler Gençlerimizi ve İşçilerimizi Nasıl Aldatıyor?* adlı broşürde TİP'e devrimci sendikalara (DİSK'e) yönelik gerçek dışı bilgiler, dayanaksız suçlamalar ve hamasi değerlendirmeler yer alıyordu.

Sonraki sayfalarda "*DİSK Hakkında Asılsız İddialar*" başlığı altında bu broşürden işçilerin sözde nasıl aldatıldığını anlatan veciz bir bölüm aktarıyoruz.

Kuşkusuz Genel Kurmay Seferberlik Dairesi'nin DİSK kurulur kurulmaz yazdığı yazı ile daha sonraki yıllarda sıkıyönetim komutanlığı tarafından örtülü olarak DİSK'e yönelik yapılan değerlendirme ile bütünlük oluşturmaktadır ve o dönemde ordunun üst kademlerindeki önyargılı ve halüsinasyonlarla dolu zihniyeti ortaya koymaktadır.

DİSK'e dönük bir diğer devlet refleksi ise adli soruşturma açılması olmuştur. İstanbul Savcılığı, Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'un DİSK'e yönelik iddialarını ihbar kabul ederek 27 Şubat tarihinde

[4] Algül (2015).

Genelkurmay Başkanlığı'nın DİSK Yazısı

''1- Solcular Türk işçilerini kendi siyasi emellerine alet etmek amacı ile TİP Malatya Kongresi'nde alınan kararın bir sonucu olarak Türk-İş Konfederasyonu'nun karşısına (Devrimci İşçi Sendikaları-Konfederasyonu) namı ile anılan bir teşkilatla çıkmış ve bugüne kadar aşağıda belirtilen Federasyon ve sendikaları ele geçirmeye muvaffak olmuştur. a) Maden-İş Genel Başkanlığı b) Kimya-İş Genel Başkanlığı c) İstanbul Basın-İş Genel Başkanlığı d) Lastik-İş Sendikası

Çalışmaları zararlı yönde olduğu tahmin edilen DİSK hakkında aşağıda belirtilen konularda bölgeler bilgi toplayarak Kurul'a göndereceklerdir

Bölgenizde DİSK faaliyeti var mıdır?

DİSK mevcut işçi teşekküllerinin Federasyon veya Sendika olarak hangi kademeleri ele geçirmiştir.

Yöneticileri kimdir, üye sayısı nedir ve hangi iş kollarında faaliyet halindedirler?

Federasyon ve Sendikaları ele geçirmek için sarf ettikleri gayret ve uyguladıkları TEMA nedir?

DİSK tarafından ele geçirilmiş Federasyon ve Sendikaların işverenlerle münasebetleri nasıl yürütülmektedir?

DİSK'in faaliyetlerine mukavemet eden işçi Federasyon ve Sendikalarının mukavemet şekli nasıldır?

DİSK'in üye aidatı dışında mali destek imkanları nedir ve nerelerden temin edilmektedir*

DİSK'e bağlı Federasyon ve veya Sendikaların partilerle ilişkileri?

İşçi olmayanların Federasyon veya teşekküllerle ile olan ilişkileri ve bu yöndeki çabaları nelerdir?

Bu teşekkül'e üye olmuş teşkilat mensubunuz var mı?''.

Kaynak: Yıldırım Koç arşivi

kovuşturma açtı.[5] Tunç bir basın toplantısı düzenleyerek DİSK'e yönelik asılsız suçlamalarda bulunmuştu. Gazeteci İlhan Selçuk'un aktardığına göre, Tunç yeni kurulan DİSK'in, Türkiye İşçi Partisi'nin aleti olduğunu iddia etmişti. Tunç'a göre, TİP, Çin'de Mao'nun Kızıl Muhafızlar eliyle yaptırdıklarını Türkiye'de DİSK ile yürürlüğe koyacaktır. İşçi Partisi zaten memlekette demokratik müesseseleri tahrip etmek yolundadır. Doğu modeli sendikacılık istemektedir: DİSK de bu planın içindedir.[6]

Ancak Tunç'un sözleri üzerine açılan bu kovuşturma sonucunda DİSK aleyhinde bir işlem yapılmadı.

[5] *Cumhuriyet* gazetesi, 28 Şubat 1967.

[6] İlhan Selçuk, ''Milli Şuur ve Türk-İş'', *Cumhuriyet* gazetesi, 28 Şubat 1967.

TÜRK-İŞ YÖNETİMİNİN TELAŞI VE KEHANETİ

> ''DİSK'in kısa bir süre içinde, bir atımlık barutunu tüketip, üç beş kurucunun hem yönetici hem üye durumunda kaldığı zavallı bir kuruluş haline geleceğini söylemek, bir kehanet olmasa gerek.''
>
> *Türk-İş Dergisi*, Sayı 49, Mart 1967.

Bu iddialı değerlendirme DİSK'in kuruluşunun ardından nerdeyse DİSK özel sayısı olarak yayımlanan *Türk-İş* dergisinin Mart 1967 tarihli 67. sayısında yer alıyordu. Ancak Türk-İş yöneticilerinin kehaneti tutmadı. DİSK yaşadığı büyük engelleme, baskı ve zulme rağmen varoldu ve güçlendi.

Cumhuriyet gazetesi, 28 Şubat 1967.

Kısaca..

İSTANBUL — Türk - İş Genel Sekreteri Halil Tunç'un, önceki gün DİSK'le ilgili olarak öne sürdüğü iddiaları ihbar telâkki eden Savcılık, dün kovuşturma açmıştır.

DİSK'in kurulması Türk-İş tarihindeki en önemli sarsıntılardan biridir. 1952'de kuruluşundan 1967'ye değin 15 yılda Türk-İş'te ciddi gerilimler, tartışmalar ve çatışmalar yaşanmış ancak 1964'te kurulan ve etkisi oldukça sınırlı olan Türk Hür-İş dışında önemli bir ayrılma yaşanmamıştı. DİSK, Türk-İş bünyesinden ilk önemli kopuşu ifade ediyordu. Bu, sendikal hareketin tarihindeki en büyük kopuştu. DİSK'in kuruluşu Türk-İş'te büyük bir panik ve telaşla karşılandı. DİSK'in kurulmasının ardından Türk-İş yönetimi özel toplantılar yaptı, gizli komiteler kurdu, gizli genelgeler, yazılar ve broşürler yayımladı. Dahası ABD'li sendikalara başvurarak DİSK'i çökertmek için maddi yardım talebinde bulundu.

DİSK'in kuruluşunun ardından yayımlanan *Türk-İş* dergisinin arka kapağı.

Nisan 1967

DİSK'in kuruluşuna yönelik verilen ilk tepkilerden biri, Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy'a aittir. Demirsoy, DİSK'in kuruluş Genel Kurulunu yaptığı gün, TOLEYİS'in Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada DİSK kurucularını, uzun uğraşlardan sonra sendikalardan uzaklaştırdıkları partizanlığı yeniden geri getirmeye çalışmakla suçlamış, bir kısım "kalemşorlardan" destek gören "DİSK'çilerin" bir akrebin kendi kendini sokması gibi kendilerini sokarak yok olup gideceklerini ileri sürmüştür.[7]

Demirsoy'un ağzından DİSK'e yönelik eleştirilerinden sonra, Türk-İş üyesi olan DİSK kurucu sendikaları ile sonradan DİSK'e katılacak olan Kimya-İş ve Bank-İş'i Onur Kurulu kararı ile ihraç etmiştir.[8]

Kemal Türkler'in Maden-İş Genel Başkanı sıfatıyla Türk-İş'in ihraç yazısına verdiği cevap alay yüklüdür. 13 Şubat tarihli ihraç tebligatını aldıklarını ve güldüklerini belirten Türkler, kendilerinin Türk-İş Bölge Temsilcisi Topkar'ın tanıklığında 12 Şubat tarihinde zaten ayrılmış oldukları bir örgütten bir gün sonra ihraç edilmelerini gaflet olarak nitelemektedir.[9]

Ancak Türk-İş'in DİSK'e yönelik tepkisi ihraçlar ve demeçlerle sınırlı kalmadı. DİSK'in tüzel kişilik kazanmasından kısa bir süre sonra, Türk-İş'e bağlı federasyon ve sendika başkanları 27 Şubat 1967'de Ankara'da TEKSİF Genel Merkezi'nde

[7] Aktaran: Algül (2015), *Ulus* gazetesi, 13 Şubat 1967.

[8] Aktaran: Algül (2015), Türk-İş, 14 Şubat 1967 tarih ve 67/597 sayılı yazı.

[9] Algül (2015). Bu mektubun tam metni için bakınız: Koç ve Koç (2008), s. 87-88.

DİSK Hakkında Asılsız İftiralar

Önce, işçi haklarını korumak için bir siyasi parti kurularak bütün işçiler bu parti çatısı altına çağrılmıştır. Türk işçisinin komünizm hakkındaki nefreti bilindiğinden sosyalizm takma adı altında komünist düşünceler takdim edilmiştir. Bu partinin kolu olarak da ihtilalci metodlarla işçileri organize den bazı devrimci sendikalar kurulup, işçiler daha yakından tesir altına alınmak istenmiştir.

İşçi adına kurulmuş parti ve bu partinin kontrolü altında bulunan Devrimci Sendikaların yöneticileri aşırı solcuların maksatlı olarak sürdürdükleri işçi eylemleriyle haklı gösterilmek istenmiştir. Bir kısım işçilerimizin temiz duygularını, sıkıntılarını istismar etmek için kendilerine devamlı olarak şu hususlar anlatılmıştır:

''İşsizlik her yerde artmaktadır''

''Devlet patrondan yanadır''

''Türkiye İşçi Partisi dışındaki siyasi partiler, işçiyi sömüren patron partisidirler.''

''Sendika hürriyeti yoktur.''

''Kurtuluşumuzun yolu namluların ucundadır''

Nitekim, komünizmin yerleşmiş olduğu ülkelerin hepsinde hazırlık safhası böyle başlamıştır.''

Kaynak: Komünistler Gençlerimizi ve İşçilerimizi Nasıl Aldatıyor? s. 21-22

olağanüstü bir toplantı yaptı. Bu toplantıdaki tek gündem maddesi DİSK'in kurulması ve alınacak önlemler idi. Toplantının birinci gününde DİSK'le mücadelenin esaslarını tespit etmek ve buna dair bir rapor hazırlamak üzere bir komisyon seçilmesi teklif edildi. Yapılan oylamayla Komisyon'un Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy başkanlığında TEKSİF Genel Başkanı Şevket Yılmaz, Türk-İş Genel Sekreter Yardımcısı Ethem Ezgü, DYF-İŞ Genel Başkanı Şerafettin Akova, Ulaş-İş Genel Başkanı Feridun Şakir Ögünç, Toleyis Genel Başkanı İsmail Aras, Tes-İş Mali Sekreteri Orhan Erçelik ve Genel-İş Genel Başkanı Abdullah Baştürk'ten oluşması kabul edildi. Komisyon tarafından hazırlanan rapor 28 Şubat 1967 günü Türk-İş liderler toplantısına sunuldu ve kabul edildi.[10]

Komisyon'un hazırladığı rapor, yapılacakları ayrıntılı biçimde belirlemişti. Buna göre, hükümetten isteneceklerin tespitinden sonra hükümetle görüşülecek ve ''hükümet başkanı ve bakanlarla bir toplantı yapılarak son zamanlarda beliren ve yıkıcı bir nitelik kazanan aşırı akımlar karşısındaki işçi liderlerinin görüşleri'' iletilerek, ''bir süredir askıda'' olan bazı yasa ve kararnamelerin çıkması ''kesinlikle talep'' edilecektir.

Aidatlarını ödemeyen sendikaların aidatlarını 10 Mart'a kadar ödemeleri sağlanacak ve mücadelenin kendi finansmanı

[10] Koç ve Koç (2008), s. 93-94.

DİSK Fobisi

Bir yerde grev mi var?

Tutucular cephesinin yorumu: DİSK tahrik etti...

Türkiye Sendikacılığında Amerikan emperyalizmin ve onunla işbirliği yapan komprador burjuvazinin etkilerinin arttığı bir dönemde DİSK doğdu. Bu gelişme bütün devrimci çevrelerde büyük bir coşkuyla karşılandı. İşçi sınıfını bilime dayanan kendi bilincine karşı, tarihsel gelişmesine aykırı, kişilik kazanmasını önleyici ve bağımlı bir halde sürünmesine yarayan tutucu çabaların ve çengel atmaların yaygınlaştığı bir dönemde böyle bir gelişmenin oluşu, Türkiye üzerinde sömürücü hesapların yapıldığı katlarda büyük tepkiler uyandırdı.

"Sendikacılığın tutucu örgütü bu mutlu doğuşu hemen o anda boğmak için özel ekipler kurdu, özel bütçe hazırladı, özel haber alma servisleriyle yurt yüzeyinde harekete geçti. Ne var ki DİSK yalnız tüzel kişiliği olan basit bir örgüt olmaktan öte bir umuttu, bir meşaleydi ve bir inancın bayraktarlığını yapmaktaydı. O da Türk işçi sınıfını uyandırmak, uyarmak, kendi haklarına cesaretle sahip çıkarmak ve sendikacılığımızdaki yabancı nüfuzu kaldırmak, kendi geleneksel gelişmemiz doğrultusunda devrimci Anayasamızın öngördüğü köklü değişimlerin yapılmasını sağlayıcı bir güç kazanmak. Bu amaçlar ve devrimci ilkeler, toplumumuzun mustarip sınıf ve tabakaların silkinip kalkınmasını sağlayacak özde olduğu için DİSK, hemen toplum katında yerini buldu, etkisini yaygınlaştırdı. Çeşitli konularda ve çeşitli sorunlarda bütün alternatiflerin çözüm getirmez sanıldığı sıralarda DİSK, tek kurtuluş nedeni olarak değerlendirildi ve sendikacılığımızın yüzünü ağartan bilinçli dayanışma içinde olan sendikacılarımız ve işçi kardeşlerimiz, tutucu güçlerin koalisyonuna karşı çıkacak devrimci atılımlarda büyük ağırlık kazandı.

Bir yerde grev mi var?

Tutucular cephesinin yorumu: DİSK tahrik etti...

Bir yerde direniş mi?

Tutucular ittifakının sesi: DİSK'in parmağı var...

İşçiler anayasal hakları mı kullanıyorlar?

Tutucu çevrelerin feryadı: DİSK kışkırtması

Sendika özgürlüğüne karşı hazırlanan komplolar mı boşa çıkarıldı?

Gerici ağızlardan haykırmalar: DİSK ortalığı karıştırıyor...

Kaynak: DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, DİSK'in Toplumdaki Görünüşü ve Yeri

için de her sendika, üye başına, şimdilik kaydıyla 50 kuruş verecektir. Raporda ayrıca, mücadelenin basın yayın imkanları kullanılarak da sürdürülmesi istenmektedir ve "mücadelenin felsefesini teşkil eden sosyalizm ve komünizm (in) eleştirilmesi çeşitli araçlarla ve büyük bir açıklık ve kesinlikle devamlı olarak işçiye indirilmelidir" denmektedir. Öte yandan da DİSK'le mücadeleyi koordine etmek üzere, Türk-İş merkezinde İcra Kurulu'yla birlikte çalışacak üç kişilik bir merkez komitesi oluşturulacak, bölgelerde de bu komiteye bağlı ve bölge temsilcisiyle müşterek olarak çalışarak beş kişilik komite kurulacaktır.[11]

[11] Koç ve Koç (2008), s. 95-96 .

Üç gün süren toplantı sonunda 1 Mart 1967 gününde DİSK'e karşı mücadelede eşgüdüm sağlanması için bir komite kurulması kararlaştırıldı. Komitenin merkezi Ankara olacak ve Türk-İş İcra Kurulu'na paralel olarak faaliyetini sürdürecekti. Merkezi komiteye bağlı olarak bölgelerde yine beş sendikacıdan oluşan komiteler kurulacaktı. Bu yerel komiteler bölgelerindeki gelişmeleri doğrudan Ankara'daki merkezi komiteye bildirecekti. Merkezi komitenin üyeleri Şevket Yılmaz, Kemal Özer, Şerafettin Akova, Abdullah Baştürk ve İsmail Aras idi.

Bu amacın bir parçası olarak Türk-İş, örneğin aynı yıl *Türk-İş'e Bağlıyız* başlıklı bir kitapçık çıkarmıştır. Kitapçığın iç sayfasının başlığında ise "Türk-İş'i Bölmek İsteyenlerin İçyüzü" ifadesi yer almaktadır ve 16 sayfalık kitapçık içinde de DİSK ve TİP eleştirilmektedir. İçinde bazı karikatürlerin de yer aldığı broşür, DİSK'in Türk-İş'e yönelik ciddi iddialarına tatmin edici yanıtlar vermekten çok uzak, neredeyse argoya varan bir üslupla kaleme alınmıştır.

DİSK Üçüncü Genel Kurul Çalışma Raporu'nda yer alan bir değerlendirmede DİSK'in kurucu sendikaları olan Lastik-İş ve Maden-İş'in ortadan kaldırılması için Türk-İş, iktidar ve işveren "*üçlüsünün oynadığı oyunlardan söz edilmekte*" ve Lastik-İş'in üye gücünün yok edilmesi için yüz binlerce liranın harcandığı ifade edilmektedir.[12]

DİSK'in kuruluşundan sonra Türk-İş üyesi sendikaların DİSK'i karalamak için harekete geçtikleri anlaşılmaktadır.

TÜRK - İŞ ile DİSK

(Baştarafı 1 inci sayfada)

rolsun komünizm. Biz Müslümanız. Komünistlere söz yok. Hürriyet!.. Hürriyet!..» diye bağırmışlardır.

DİSK kurucularından Maden-İş Sendikası Genel Başkanı Kemal Türkler, yaptığı konuşmasında, «Biz Türkiyede işçi sınıfının kendi iş kollarındaki sendikalarda toplanmasını ve böylece işçi sınıfında daha yararlı bir teşkilâtlanma sistemini hedef tutuyoruz. DİSK'in bütün faaliyetleri Türk işçi sınıfının çıkarlarına olacaktır. DİSK'in bu hedefini iç ve dış sömürücüler asla baltalayamıyacaktır. DİSK oyuna gelmiyecek, hükümetlerin ya da herhangi bir siyasi partinin dümen uydusu olmayacaktır» demiştir.

DİSK kurucuları ile Türk-İş Temsilcisi İsmail Topkar'ın karşılıklı ithamlarda bulunduğu toplantının öğleden sonraki oturumunda Topkar «Biz demokrasiyi hiç bir kişinin inhisarında mütalâa etmiyoruz. Bu çatı altında hepimiz müslümanız. Memlekette kurulacak konfederasyonların Türk işçisinin hürriyetini kısıtlamasına tahammülü yok. Gericiliğe, sömürücülüğe, emperyalizme şiddetle karşıyız. Ancak aziz Atamızın verdiği büyük emirle komünizme hersevden çok karşıyız. Biz işçinin alın terinin TİP kongrelerinde harcanmasına taraftar değiliz. DİSK'ciler, Türkiye'de işçiyi bölemiyeceksiniz» demiştir.

Alpdündar «Allahsız, Moskova'ya, Moskova'ya» sözleri arasında «Bindirilmiş kiralık arkadaşları efendiliğe davet ediyorum. 1960 dan önce bindirilmiş kıtalar vardı. Neticesini gördük» dedikten sonra «komünist» ithamlarını cevaplandırmıştır.

Daha sonra konuşan TİP Milletvekili Rıza Kuas ise, «Bugün yuhalanan insanlar iki üç yıl sonra şiddetle alkışlanacaklardır. Biz bugün 1938 da çıkarılan İş Kanununun değiştirilmesine çalışıyoruz. Ve istiyoruz ki, Mecliste işçi sınıfı çoğunlukta olsun. İşçiler kanunlarını kendileri yapsınlar. Hepinizi Meclise bekliyorum» şeklinde konuşmuştur.

İstanbul CHP

(Baştarafı 1 inci sayfada)

ler CHP yi ilgilendiren son gelişmeler hakkında konuşmuşlardır. Bu

DİSK tarafından 19 Şubat'ta Sakarya'da düzenlenen toplantı Türk-İş tarafından sabote edildi.

Cumhuriyet gazetesi 20 Şubat 1967.

Örneğin DİSK üyesi Türk Maden-İş sendikasının Zonguldak'ta yeni şubeler açması ve işçilerin sendikaya ilgi göstermesi üzerine "bu uyanıştan ürken bir takım sözde sendikacılar çeşitli iftira ve yalana dayanan korunma araçlarını kullanmaya başlamışlardır."[13]

TÜRK-İŞ'TEN DİSK'E KARŞI FİİLİ SALDIRI

Türk-İş'in DİSK'e karşı örgütlü mücadele kararı zaman zaman fiziki şiddete de döküldü ve 1960 yıllarda TİP ve TÖS'e karşı girişilen provokatif saldırıların benzerleri DİSK'e karşı yapıldı. Bu saldırılardan biri

[12] DİSK (1970), *Üçüncü Genel Kurul Çalışma Raporu*, s. 11-16.

[13] *DİSK* gazetesi, Sayı 1, 19 Nisan 1967.

Türk-İş tarafından üye sendikal örgütlerin başkanlıklarına yazılan bir yazıda "İşçilerin tepkisi" olarak övülmektedir[14].

> "İşçilerin tepkisi
>
> İşçiyi temsil etmek iddiasında olan DİSK adlı kuruluşun, işçiden kopmuş yöneticileri, işçiden ilk şamarı 19 Şubat günü Adapazarı'nda yaptıkları bir toplantıda yemişlerdir. Bu toplantıda, işçiler, DİSK yöneticilerine 'komünist olup olmadıklarını' sormuş DİSK'cilerin soruyu cevaplandırmak istememeleri üzerine arada hadiseler çıkmış ve bu yöneticileri linç edilmekten ancak, Türk-İş birinci bölge temsilcisi İsmail Topkar kurtarmıştır.
>
> Bu da göstermektedir ki, işçiler kimin ne maksatla hareket ettiğini çok iyi bilmekte, kendilerini maceralara sürüklemek isteyen maceraperestlere gerekli dersi vermek kararındalar."

Ancak bu saldırının organize bir girişim olduğu anlaşılmaktadır. Maden-İş tarafından Adapazarı'nda düzenlenen sohbet toplantısı Türk-İş 1. Bölge Temsilcisi İsmail Topkar ve bir grup tarafından engellenmeye çalışıldı. Saldırganların birkaç sandalye fırlattıkları ve DİSK üyelerinin direnç gösterdikleri anlaşılan toplantıda üç işçi yumruklarla yaralanmıştır.

Başlarında Türk-İş 1. Bölge Temsilcisi İsmail Topkar'ın olduğu saldırganlar "biz Müslümanız, komünistlere söz yok" diye bağırarak konuşmaları engellemeye çalışmıştır. Toplantıda konuşan Kemal Türkler "DİSK'in bütün faaliyetleri Türk işçi sınıfının çıkarlarına olacaktır. DİSK'in bu hedefini iç ve dış sömürücüler asla baltalayamıyacaktır" demiştir.

Toplantıda konuşan İsmail Topkar ise "Bu çatı altında hepimiz müslümanız. Biz işçinin alın terinin TİP kongrelerinde harcanmasına taraftar değiliz. DİSK'çiler Türkiye'de işçiyi bölemeyeceksiniz" şeklinde konuşmuştur.

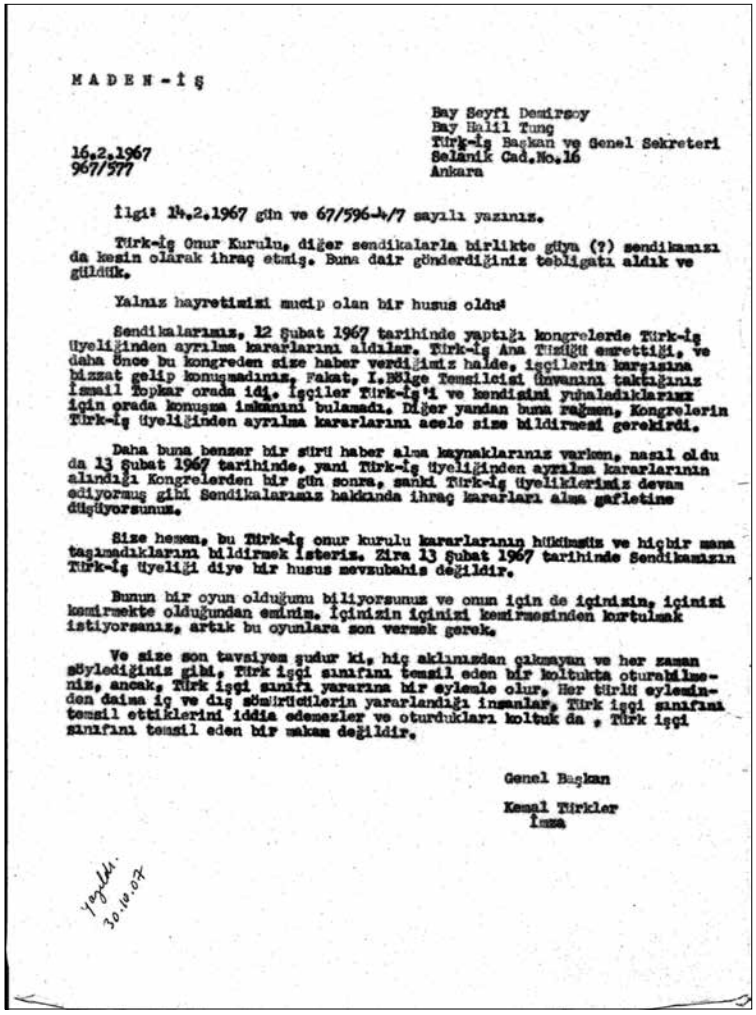
Bu provokatif ortamda "Allahsız, Moskova'ya, Moskova'ya" sloganları arasında konuşan DİSK kurucusu Mehmet Alpdündar ise saldırganlara veciz bir cevap vermiştir: "Bindirilmiş kiralık arkadaşları efendiliğe davet ediyorum. 1960'dan önce bindirilmiş kıtalar vardı. Neticesini gördük."[15]

[14] Türk-İş'in 9 Mart 1967 tarihinde üye örgütlere gönderdiği "gizlidir" ibareli yazısı.

[15] *Cumhuriyet* gazetesi, 20 Şubat 1967.

Kemal Türkler'in Seyfi Demirsoy'a cevabı.

16 Şubat 1967, Yıldırım Koç Arşivi.

MADEN-İŞ

Bay Seyfi Demirsoy
Bay Halil Tunç
Türk-İş Başkan ve Genel Sekreteri
Selanik Cad.No.16
Ankara

16.2.1967
967/577

İlgi: 14.2.1967 gün ve 67/596-4/7 sayılı yazınız.

Türk-İş Onur Kurulu, diğer sendikalarla birlikte güya (?) sendikamızı da kesin olarak ihraç etmiş. Buna dair gönderdiğiniz tebligatı aldık ve güldük.

Yalnız hayretimizi mucip olan bir husus oldu:

Sendikalarımız, 12 Şubat 1967 tarihinde yaptığı kongrelerde Türk-İş üyeliğinden ayrılma kararlarını aldılar. Türk-İş Ana Tüzüğü emrettiği, ve daha önce bu kongreden size haber verdiğimiz halde, işçilerin karşısına bizzat gelip konuşmadınız. Fakat, I.Bölge Temsilcisi ünvanını taktığınız İsmail Topkar orada idi. İşçiler Türk-İş'i ve kendisini yuhaladıklarınız için orada konuşma imkanını bulamadı. Diğer yandan buna rağmen, Kongrelerin Türk-İş üyeliğinden ayrılma kararlarını acele size bildirmesi gerekirdi.

Daha buna benzer bir sürü haber alma kaynaklarınız varken, nasıl oldu da 13 Şubat 1967 tarihinde, yani Türk-İş üyeliğinden ayrılma kararlarının alındığı Kongrelerden bir gün sonra, sanki Türk-İş üyeliklerimiz devam ediyormuş gibi Sendikalarımız hakkında ihraç kararları alma gafletine düşüyorsunuz.

Size hemen, bu Türk-İş onur kurulu kararlarının hükümsüz ve hiçbir mana taşımadıklarını bildirmek isteriz. Zira 13 Şubat 1967 tarihinde Sendikamızın Türk-İş üyeliği diye bir husus mevzubahis değildir.

Bunun bir oyun olduğunu biliyorsunuz ve onun için de içinizin, içinizi kemirmekte olduğundan eminim. İçinizin içinizi kemirmesinden kurtulmak istiyorsanız, artık bu oyunlara son vermek gerek.

Ve size son tavsiyem şudur ki, hiç aklınızdan çıkmayan ve her zaman söylediğiniz gibi, Türk işçi sınıfını temsil eden bir koltukta oturabilmeniz, ancak, Türk işçi sınıfı yararına bir eylemle olur. Her türlü eylemlerinden daima iç ve dış sömürücülerin yararlandığı insanlar, Türk işçi sınıfını temsil ettiklerini iddia edemezler ve oturdukları koltuk da, Türk işçi sınıfını temsil eden bir makam değildir.

Genel Başkan
Kemal Türkler
İmza

yeşilkı.
30.10.07

TÜRK-İŞ'İN DİSK İLE MÜCADELE KARARI

"27.2.1967 tarihine müsadif Pazartesi günü TEKSİF Sendikası Genel Merkezinde TÜRK-İŞ'e bağlı Liderler kademesinde yapılan toplantıda alınan karar ve seçim sonucu görevlendirilen Komisyonumuz. 28.2.1967 Salı günü saat 10:00'da TÜRK-İŞ Genel Merkezinde Seyfi Demirsoy başkanlığında toplanarak uhdesine tevdi edilen (Türkiye'de aktüel aşırı akımlar karşısında Türk Sendikacılığının aktif politikası ve prensipleri üzerinde alınacak tedbirler) konusu enine boyuna tartışılmış, Komisyon aşağıdaki tedbirlerin alınması hususunda işbu tasarıyı düzenleyerek Türk-İş'çi Liderlerin görüş ve kararlarına sunmayı yararlı bulmuştur.

1- Hükümetten, gerçekleşmesi öncelik ve ivedilikle istenecek hususlar Liderler toplantısında tümü ile tesbit edilmeli ve bir gündeme bağlanmalıdır.

1-a) Türk-İş'çi Liderlerin Ankara'da bulunduğu bu günlerde öncelikle sayın Hükümet Başkanı ve Bakanlarla bir toplantı yapılması sağlanarak Türkiye'de son zamanlarda beliren ve yıkıcı bir nitelik kazanan aşırı akımlar karşısındaki işçi Liderlerinin görüş ve düşünüşleri yansıtılmalı, bu hususta alınması gerekli ekonomik ve sosyal tedbirler müştereken tartışılmalı ve tesbit edilmelidir.

b) Türk İşçi Hareketi ve Türk Sendikacılığı ile ilgili ve halen askıda bulunan kanunların ve kararnamelerin tezelden çıkarılması Hükümet Başkanı'ndan kesinlikle talep edilmelidir.

c) Ayrıca yukarda bahsi geçen konularda parti Lider ve Yöneticileri ile parti gurupları uyarılmalı ve gerektiği takdirde bu kademeler ile de yeterli ve geçerli te- maslar yapılmalıdır.

2- Aşırı akımlar ve Türk İşçi Hareketinin bütünlüğü ve zindeliğini hedef alan davranış ve kuruluşlarla mücadeleyi koordine etmek üzere TÜRK-İŞ İcra Kurulu ile müştereken çalışacak ve özellikle devamlı olarak Ankara'da bulunabilecek üç kişilik bir komite kurulmalıdır. Ayrıca bölgelerde Ankara'da kurulan Komiteye paralel olarak beşer kişilik Bölge Komiteleri kurulmalı ve bu Komiteler Bölge Temsilcileri ile müştereken çalışmalıdırlar.

a) Merkez Komite, TÜRK-İŞ İcra Kurulu ile genel politikayı birlikte çizmeli ve mahalli komiteler de bu politikayı uygulamalıdır.

3-Türk İşçi Hareketinin bütünlüğü ve zindeliğini bölmek üzere beliren davranış ve kuruluşlar karşısında yapılacak mücadelenin malî yönünü sağlamak ve düzenlemek üzere aşağıdaki şekilde hareket edilmelidir.

a) İşbu tarihte TÜRK-İŞ'e âidat borcunu ödememiş olan kuruluşlar aidatlarını en geç mart ayının. 10'una kadar hiçbir uyarmaya lüzum kalmaksızın ödemelidirler.

b) Yapılacak müşterek mücadelenin finansmanını sağlamak ile TÜRK-İŞ'e bağlı her kuruluş beher aktif üyesi başına şimdilik 50 kuruşluk bir yardımı en geç 15 Mart 1967'ye kadar kesin olarak TÜRK-İŞ'in göstereceği özel bir fona yatırmalıdırlar.

Bu Fon normal aidatlar dışında mütalaa edilmeli, yalnızca müşterek mücadele yolunda sarf edilmelidir. Bu sarflar İcra Kurulu ile müşterek çalışacak olan komite tarafından denetlenmelidir.

c) Gerek aidatların gerekse müşterek mücadele fonuna tahsis edecekleri meblağları süresi içinde ödemeyen kuruluşlar Ana Tüzük gereğince çıkartma dileği ile Onur Kurulu'na sevk edilmelidirler.

4-Yapılacak mücadelenin basın, yayın ve yeterli tanıtma yolu ile pekiştirilmesi bu çalışmalara paralel olarak da mücadelenin enine boyuna ve derinliğine felsefesini yapacak açık oturumlar ve kapalı salon toplantıları tertiplenmelidir. Bu cümleden olarak.

a) Parlamento üyelerine uyarıcı bildiriler yayınlanmalıdır.

b) Sendikalara uyarma broşür ve bültenleri gönderilmelidir.

c) Mücadelenin felsefesini teşkil eden sosyalizm ve komünizm eleştirilmesi çeşitli araçlarla büyük bir açıklık ve kesinlikle devamlı olarak işçiye indirilmelidir.

d) Yine mücadelenin felsefesi kamuoyuna yeterli ve geçerli bir şekilde açıklanmalıdır.

e) Belirli çevrelerin yürüttüğü yayınlara zamanında en açık ve seçik bir lisanla kesin ve ilmi karşılıkları verilmelidir.

Komisyonumuz ilk tedbirler taslağı olarak yukarıdaki hususları müzakere etmiş ve karara bağlayarak Türk İşçi Liderlerinin yüksek müzakere ve kararına sunmayı yararlı bulmuştur. Saygılarımızla."

Kaynak: Türk-İş, Türk-İş'e Bağlı İşçi Liderleri Toplantısı Koordinasyonu Raporu, 28 Şubat 1697 (2 sayfa), çoğaltma metin. Yıldırım Koç arşivinden alınmıştır.

TÜRK-İŞ YÖNETİMİNDEN ÖRGÜTE GİZLİ YAZI (1)

TÜRK-İŞ

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

Sendika, Federasyon Başkanlıklarına ve Bölge Temsilciliklerine

Sayı:67/842 | 9.Mart.1967

GİZLİDİR

Türk-İş'e karşı kurulmuş olan DİSK ve ikinci kuruluşlar adlı yeni konfederasyonun işçiler arasına sızmak ve teşkilâtı bölmek isteyeceği malûmdur. Ankara'da 27.Şubat.1967 günü yapılan liderler toplantısında bu konuyu incelemek ve gerekli tedbirleri incelemek üzere bir komisyon kurulmuştur.

Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy Başkanlığında Şevket Yılmaz, Kemal Özer, Şerafettin Akova, Abdullah Baştürk ve İsmail Aras'tan kurulu merkez komitesi, ilk toplantısında bir bildiri yayınlamış, ikinci toplantısını 4.Mart.1967 Cumartesi günü yaparak aşağıdaki ön tedbirler kararlaştırmıştır.

1- Her bölgede 5 er kişilik Türk-İş temsilcisinin de katılacağı Bölge komiteleri kurulacaktır.

Birinci bölgenin, geniş bir alanı kapsadığı dikkate alınarak, bu bölgeyi münhasır olmak üzere ayrıca 5 kişilik de bölge tarama ekibi teşkil edilecektir.

2- Bölge komitelerine bağlı olarak, 5'er kişilik mahalli komiteler kurulacaktır.

Bu Mahalli komitelerin kurulacağı İl'ler şöyledir.

Birinci Bölge

a. İzmit ve Sakarya ortak olarak mahalli komite kuracaklar, bu komiten merkezi İzmit olacaktır.

b. Zonguldak'a münhasıran Zonguldak Maden-İş Sendikası, Mahalli komit görevini deruhte edecektir.

c. Ereğli ve Karabük'te ayrı ayrı küçük komiteler kurulacaktır.

d. Bursa mahalli komite olarak kurulacak ve İstanbul bölge komitesine bağlanacaktır.

İkinci Bölge

a. Kütahya, Afyon, Uşak, Konya'da mahalli komiteler teşkil edilecektir. Bu komiteler Eskişehir'deki bölge komitesine bağlı olacaktır.

Üçüncü Bölge

Aydın ve Denizli'de ortak mahalli komiteler kurulacaktır. Bu komiteye Nazilli'den de bir üye alınacaktır. Komite İzmir'deki bölge temsilcisine bağlı olacaktır.

Dördüncü Bölge

a. Mersin, Antalya ve Gaziantep'teki mahalli komiteler kurulacak, bu komiteler Adana bölge komitesine bağlanacaktır.

Beşinci Bölge

a. Kayseri, Erzincan, Erzurum mahalli komiteleri kurulacaktır. Sivas bölge komitesine bağlı olacaktır.

Altıncı Bölge

a. Trabzon, Rize mahalli komiteleri teşkil edilecek, Samsun bölge komitesine bağlanacaktır.

Yedinci Bölge

a. Elâzığ'da mahalli komite kurulacak, Diyarbakır bölge komitesine bağlanacaktır.

3- Bölge komiteleri ile mahalli komiteler bizzat bölge temsilcileri tarafından kurulacaktır.

4- Bölgelerde, komite başkanlığı bölge temsilcileri tarafından deruhte edilecek, mahalli komiteler ise komitenin içinden seçilecektir.

5- Merkez komitesi haftanın her cuma günü saat 18.00 de toplanacaktır. Bölge komiteleri ve ona bağlı mahalli komiteler her pazartesi günü toplanacaktır.

Bölge komitelerinin başkanları veya görevlendirileceği bir üye her cuma günü saat 18-20.30 arasından bölgede görevli olarak merkezden talimat almak üzere bekleyecektir.

Komitelere seçilecekler üzerinde gerekli hassasiyet gösterilmelidir.

6- a. Mahalli komiteler bölgelerinde meydana gelecek hadiseleri İşçiyi bölmek için yapılacak konuşmalar, dağıtılacak beyannameler, broşürler ve kitaplar benzeri tutum ve davranışları/birer örnekle/dağıtılan matbua, yapılan konuşma metni/nerede, ne zaman kimin tarafından, kime hitaben yapıldığını da açıkça be-

lirterek en kısa zamanda bölge komitelerine bildirilecektir.

b. Bölge komiteleri kendilerine intikal eden bilgileri yada kendi bölgelerinde meydana gelecek a fıkrasında belirtilen olayları derhal genel merkeze bildirecektir.

c. Bölge komitelerinin başkanları kendi bölgelerinde DİSK'in ve komitelerin mukabil faaliyetleri hakkında 15 günde bir merkeze rapor vereceklerdir.

7- Bu konuda yapılacak yazışmalar çift zarfa konulacaktır. Dıştaki zarf normal adres/Türk-İş başkanlığı ibaresini taşıyacak, içteki zarfın üstüne ise "teşkilatlanma" ibaresi konacaktır.

8- Mahalli komitelerin masrafları, mahalli sendikalar ve şubelerce karşılanacaktır.

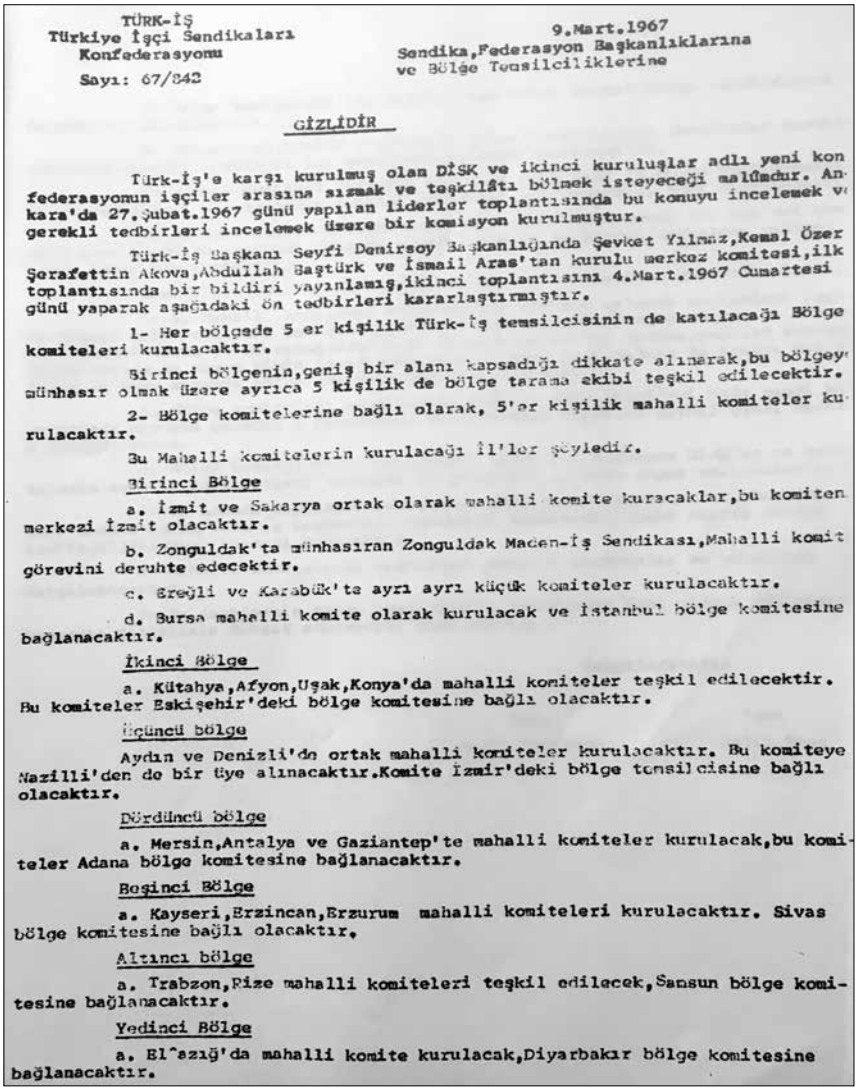
9- Bu genelgenin bölge temsilcileri tarafından özel olarak saklanması hususuna titizlikle dikkat edilmesini rica ederiz.

Saygılarımızla

İmza - Seyfi Demirsoy

İmza - Halil Tunç

Kaynak: 09 Mart 1967 tarihli ve 67/842 sayılı Türk-İş'ten Sendika, Federasyon Başkanlıklarına ve Bölge Temsilciliklerine gönderilen yazı, Kristal-İş Arşivi.

TÜRK-İŞ
Türkiye İşçi Sendikaları
Konfederasyonu
Sayı: 67/842

9.Mart.1967
Sendika,Federasyon Başkanlıklarına
ve Bölge Temsilciliklerine

GİZLİDİR

Türk-İş'e karşı kurulmuş olan DİSK ve ikinci kuruluşlar adlı yeni kon federasyonun işçiler arasına sızmak ve teşkilâtı bölmek isteyeceği malûmdur. An kara'da 27.Şubat.1967 günü yapılan liderler toplantısında bu konuyu incelemek v gerekli tedbirleri incelemek üzere bir komisyon kurulmuştur.

Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy Başkanlığında Şevket Yılmaz,Kemal Özer Şerafettin Akova,Abdullah Baştürk ve İsmail Aras'tan kurulu merkez komitesi,ilk toplantısında bir bildiri yayınlamış,ikinci toplantısını 4.Mart.1967 Cumartesi günü yaparak aşağıdaki ön tedbirleri kararlaştırmıştır.

1- Her bölgede 5 er kişilik Türk-İş temsilcisinin de katılacağı Bölge komiteleri kurulacaktır.

Birinci bölgenin,geniş bir alanı kapsadığı dikkate alınarak,bu bölgey münhasır olmak üzere ayrıca 5 kişilik de bölge tarama ekibi teşkil edilecektir.

2- Bölge komitelerine bağlı olarak, 5'er kişilik mahalli komiteler ku rulacaktır.

Bu Mahalli komitelerin kurulacağı İl'ler şöyledir.

Birinci Bölge

a. İzmit ve Sakarya ortak olarak mahalli komite kuracaklar,bu komiten merkezi İzmit olacaktır.

b. Zonguldak'ta münhasıran Zonguldak Maden-İş Sendikası,Mahalli komit görevini deruhte edecektir.

c. Ereğli ve Karabük'te ayrı ayrı küçük komiteler kurulacaktır.

d. Bursa mahalli komite olarak kurulacak ve İstanbul bölge komitesine bağlanacaktır.

İkinci Bölge

a. Kütahya,Afyon,Uşak,Konya'da mahalli komiteler teşkil edilecektir. Bu komiteler Eskişehir'deki bölge komitesine bağlı olacaktır.

Üçüncü bölge

Aydın ve Denizli'de ortak mahalli komiteler kurulacaktır. Bu komiteye Nazilli'den de bir üye alınacaktır.Komite İzmir'deki bölge temsilcisine bağlı olacaktır.

Dördüncü bölge

a. Mersin,Antalya ve Gaziantep'te mahalli komiteler kurulacak,bu komiteler Adana bölge komitesine bağlanacaktır.

Beşinci Bölge

a. Kayseri,Erzincan,Erzurum mahalli komiteleri kurulacaktır. Sivas bölge komitesine bağlı olacaktır.

Altıncı bölge

a. Trabzon,Rize mahalli komiteleri teşkil edilecek,Samsun bölge komitesine bağlanacaktır.

Yedinci Bölge

a. Elâzığ'da mahalli komite kurulacak,Diyarbakır bölge komitesine bağlanacaktır.

3- Bölge komiteleri ile mahalli komiteler bizzat bölge temsilcileri tarafından kurulacaktır.

4- Bölgelerde,komite başkanlığı bölge temsilcileri tarafından deruht edilecek,mahalli komiteler ise komitenin içinden seçilecektir.

5- Merkez komitesi haftanın her cuma günü saat 18.oo de toplanacaktı Bölge komiteleri ve ona bağlı mahalli komiteler her pazartesi günü toplanacaktı.

Bölge komitelerinin başkanları veya görevlendireceği bir üye her cum günü saat 13-20.30 arasında bölgede görevli olarak merkezden merkezden talimat almak üzere bekliyecektir.

Komitelere seçilecekler üzerinde gerekli hassasiyet gösterilmelidir.

6- a. Mahalli komiteler bölgelerinde meydana gelecek hadiseleri İşçi yi bölmek için yapılacak konuşmalar,dağıtılacak beyannameler,broşürler ve kitaplar benzeri tutum ve davranışları/birer örnekle/dağıtılan matbua,yapılan konuşma metni/nerede,ne zaman kimin tarafından,kime hitaben yapıldığını da açıkça belirterek en kısa zamanda bölge komitelerine bildirilecektir.

b. Bölge komiteleri kendilerine intikal eden bilgileri yada kendi bölgelerinde meydana gelecek a fıkrasında belirtilecek olayları derhal genel merkeze bildirecektir.

c. Bölge komitelerinin başkanları kendi bölgelerinde DİSK'in ve komitelerin mukabil faaliyetleri hakkında 15 günde bir merkeze rapor vereceklerdir.

7- Bu konuda yapılacak yazışmalar çift zarfa konulacaktır. Dıştaki zarf normal adres/Türk-İş başkanlığı ibaresini taşıyacak,içteki zarfın üstüne ise"teşkilâtlanma" ibaresi konacaktır.

8- Mahalli komitelerin masrafları,mahalli sendikalar ve şubelerce karşılanacaktır.

9- Bu genelgenin bölge temsilcileri tarafından özel olarak saklanması hususuna titizlikle dikkat edilmesini rica ederiz.

Saygılarımızla

İmza
Seyfi Demirsoy

İmza
Halil Tunç

TÜRK-İŞ YÖNETİMİNDEN ÖRGÜTE GİZLİ YAZI (2)

Türk-İş

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

Tarih, 9 Mart 1967 | Sayı: 67/843

Milli Sendika ve Federasyon Başkanlıklarına

İcra heyeti görür, okur gerekirse yönetim kurulunda da okunabilir.

GİZLİDİR

Hepimizin mensubu olmakla şeref duyduğumuz Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu zaman zaman belirli bazı çevrelerin hucumlarına uğramakta, iftiraların en iğrenci ile karşı karşıya bırakılmak istenmektedir. Bu çevrelerin çirkin emelleri ve yalanlarının mahiyeti teşkilatımız tarafından çok iyi bilindiği için en ufak bir etki yapamamakta ve Türk işçi haraketi Türk-İş'in öncülüğünde hergün biraz daha güçlenmektedir. Son olarak ortaya çıkan ve bugüne kadar benzerleri defalarca görüldüğü üzere, sermayesini yalana dayayan, asıl amaçlarını, /işçiye hizmet/ perdesi arkasına gizlemeye çalışan DİSK adlı kuruluşta başladığı andan itibaren yıkılmaya mahkum olmuştur.

Türk-İş olarak, bu kuruluşun işçi haraketini bölme yönünde hiç bir etkisi olmayacağını kabul etmekle beraber, meselelerin altında yatan gerçek yüzü ve Disk'in asıl kuruluş sebebini teşkilatımıza duyurmayı faydalı bulduk.

Türk işçi haraketinin asıl gücünü teşkil eden teşkilatımızın bu genelgemizde verilen bilgilerin ışığı altında, teşkilatlarına sızmak isteyecek, bölücü ve ard niyetli kimselerle gerekli mücadeleyi yapacaklarına inancımız tamdır. Çünkü bilmekteyizki, Türk işçi haraketinin bölünmez bir bütün halinde tutan teşkilatımızın uyanık bekçiliğidir.

TÜRK-İŞ'E HAYATİYET VEREN İLKELER

Konfederasyonumuz, ana tüzüğü ve genel kurul kararlariyle tesbit edilen prensiplerinin ışığı altında işçiye ve memleketimize hizmet etmeyi amaç edinmiş bir kuruluştur. Teşkilatımızın yakından bildiği gibi, Konfederasyonumuzun çalışmaları hep bu gayeye yönelmiştir.

Türk İşçi haraketine hayatiyet veren ve daima teşkilatımızın tasvibiyle karşılanmış olan prensiplerne bazıları, öteden beri belli çevrelerin şiddetli hücümlarına uğramaktadır. Hücumlara uğrayan prensiplerimizin başında, /Partiler üstü politika/, /aşırı akımlarla mücadele/, /Demokrasiye bağlılık/ gelmektedir. Türk-İş'in uyguladığı ve bizim yetersiz bulup, daha da genişletmek istediğimiz eğitim çalışmalarıda, işçi eğitilmesini isteyen çevreler tarafından engellenmek istenmektedir.

Türk işçi haraketine hayatiyet veren teşkilâtımız güçlenip geliştikçe, bu hücumların şiddetide artacaktır. Gerçekten, teşkilatımızın hatırlayacağı üzere, birkaç yıl öncede ayni şekilde /Dayanışma Konseyi/ "Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu" adında kuruluşlar kurulmuş, bu kuruluşların yöneticileri, Türk-İş'in prensiplerine olmadık sözlerle hücum etmişlerdi. Bu kuruluşların akıbetleri, nasıl doğup öldükleri hakkında teşkilatımız bilgi sahibidir.

Bu defa ortaya çıkan DİSK adlı teşekkül de aslında bundan öncekiler gibi, daha kurulmadan yıkılmış yahut başka türlü söylemek gerekirse, ölü doğmuş bir teşekküldür. Bu kuruluşun teşebbüsleri olan ve Türk işçi hareketini bir partinin oyuncağı haline getirmek isteyenler de teşkilatımızdan boylarının ölçüsünü alacaklardır. Nitekim, daha şimdiden işçilerin tepkisi ile karşılanmışlar, teşkilatları bölünmeye başlamıştır.

Bununla beraber, birtakım ardniyetli kişilerin teşkilatımız bünyesinde bölücü ve menfi propaganda yapmaya teşebbüs edeceklerini hesaba katarak, teşkilâtımız yöneticilerinin bu çeşit ard niyetli kişilere karşı müteyakkız olmaları faydadan hali olmayacaktır.

PARTİLERÜSTÜ POLİTİKAMIZ

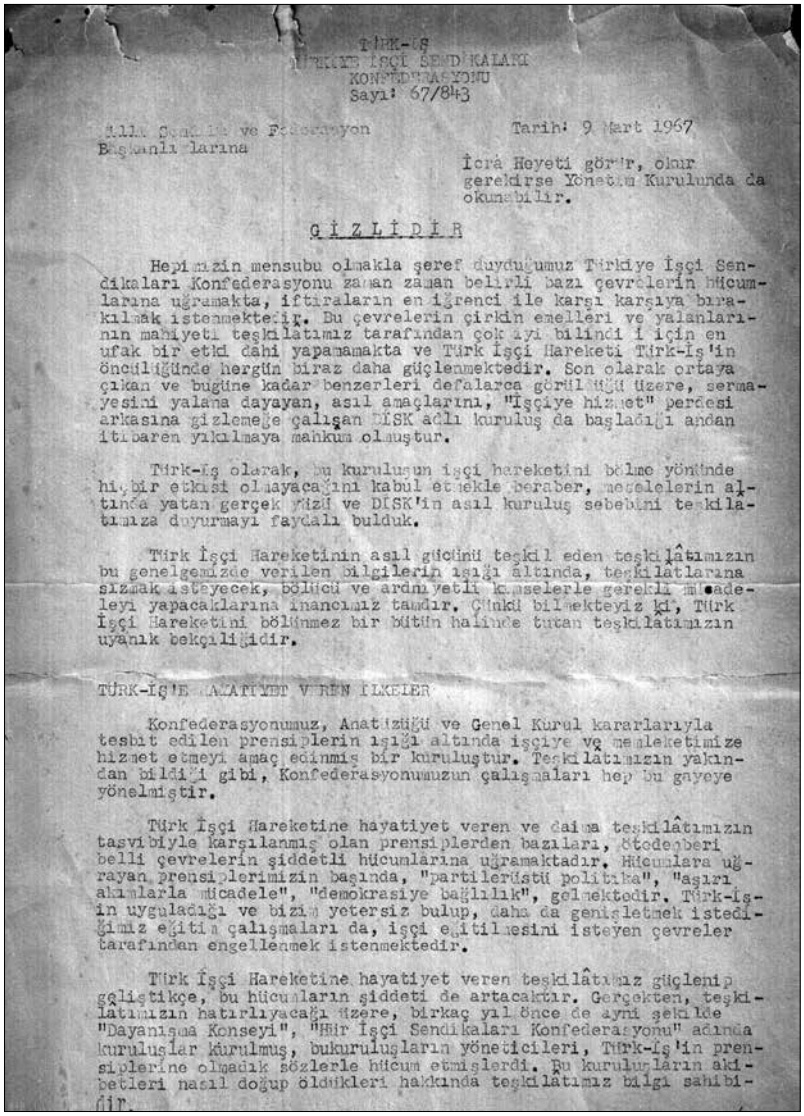
Türk-İş Anatüzüğünde yer alan "Partilerüstü politika" prensibi işçileri teşkilatlandırıp, işçilerin gücünden istifade etmek isteyen Türkiye İşçi Partisi tarafından yıpratılmak istenmektedir. TİP, kuruluşundan beri, bütün çabalarına rağmen, adını taşıdığı işçilerden umduğu rağbeti bulamayınca, işçilerin arasına Türk-İş ve ona bağlı teşkilatlar kanalıyla sızmak istemiştir. TİP, bunu yapabilmek için devamlı olarak Konfederasyonu kendi hesabına, günlük politikanın içine sokmak istemiş, Türk-İş'i particilik oyunlarına alet etmeye çalışmıştır. Bunda başlıca çaba sarfedenler Türk-İş bünyesindeki TİP'li sendikacılar olmuştur.

Ancak teşkilatımız da bilmektedir ki, Türk-İş bu oyunlara kapılmamış, hiçbir parti hesabına günlük parti-

cilik politikasının içine girmemiştir. İşte bu yüzdendir ki TİP, Türk-İş'i ele geçiremeyeceğini anlayınca, yeni bir konfederasyon kurmak yoluna gitmiştir. TİP'in işçi hareketini kendi emri altına almak istemesinin bir sebebi vardır. Bu sebebi sadece oy alma isteği gibi masum bir arzuyu bağlamak dar bir görüş olur. Her siyasi partinin işçilerin oyunu almak istemesi normaldir. Ancak, bütün partilerin uyguladığı normal propaganda yollarının dışında, işçi kuruluşlarına el atmak, Türk-İş teşkilatını İşçi Partisinin organı haline getirmek çabalarının altında, oy alma arzusunun dışında maksatlar yattığını da izan sahibi herkes anlar. Bildiğiniz gibi, bütün dünyada olduğu gibi yurdumuz da, silahlı kuvvetlerden sonra organize kuvvetlerin en büyüğü işçi hareketidir. Böyle güçlü bir kuruluşu emri altında alan bir siyasi parti, eğer isterse, suni grevler, mitingler, nümayişler, kaba kuvvet gösterileriyle memlekette bir anarşi havası, huzursuzluk yaratır. Düzeni ve rejimi tehlikeye sokabilecek bu çeşit kaba kuvvet gösterilerinin sonunun nereye varacağını kestirmek mümkündür.

TİP batı modeli bir sendikacılık hareketi benimsediği katı doktriner görüşlerini uygulayabilecek ortamı yeretmek için, teşkilatlarını ele geçirme, bunda muaffak olamayınca da teşkilatları parçalama çabalarına giriştiği içindir ki başından beri Türk-İş le karşı karşıya gelmiştir. Türk-İş'le karşı karşıya gelmesi yüzünden TİP, işçiler arasında felişme şansını tümden yitirdiği için son çare olarak Türk-İş'in altıncı genel kurulunda konfederasyonu ele geçirmek istemiş, ancak, teşkilâtımızın uyanıklığı bunada imkân vermemiştir. Bunun üzerine, Türkiye İşçi Partisinin Malatyada toplanan son genel kurulunda TİP'in kontrolünde olacak yeni bir işçi konfederasyonu kurulması karar altına alınmış ve TİP'li sendikacılara bu yönden talimat verilmiştir. Şu anda kurulmuş olan DİSK, bu talimatın uygulanmasından başka bir şey değildir.

Türk-İş'e hücum edenlerin, Konfederasyonu "işçiye ihanetle" suçlayanların hedef aldıkları, Partiler üstü politikamızdır. Ancak, Partiler üstü politikaya hücum hangi çevreden gelirse gelsin, teşkilâtımızın aksine bir kararı olmadığı müddetce, titizlikle uygulanacak bu prensibimiz korunacaktır. Eğer Türk işçi haraketi bugün bir bütün halinde ve hergün gücüne güç katarak gelişi-

TÜRK-İŞ
TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU
Sayı: 67/843

Tarih: 9 Mart 1967

İcra Heyeti görür, olur gerekirse Yönetim Kurulunda da okunabilir.

GİZLİDİR

Hepimizin mensubu olmakla şeref duyduğumuz Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu zaman zaman belirli bazı çevrelerin hücumlarına uğramakta, iftiraların en iğrenci ile karşı karşıya bırakılmak istenmektedir. Bu çevrelerin çirkin emelleri ve yalanlarının mahiyeti teşkilâtımız tarafından çok iyi bilindi i için en ufak bir etki dahi yapamamakta ve Türk İşçi Hareketi Türk-İş'in önculiğünde hergün biraz daha güçlenmektedir. Son olarak ortaya çıkan ve bugüne kadar benzerleri defalarca görüldüğü üzere, sermayesini yalana dayayan, asıl amaçlarını, "İşçiye hizmet" perdesi arkasına gizlemeğe çalışan DİSK adlı kuruluş da başladığı andan itibaren yıkılmaya mahkum olmuştur.

Türk-İş olarak, bu kuruluşun işçi hareketini bölme yönünde hiçbir etkisi olmayacağını kabul etmekle beraber, meselelerin altında yatan gerçek yüzü ve DİSK'in asıl kuruluş sebebini teşkilatımıza duyurmayı faydalı bulduk.

Türk İşçi Hareketinin asıl gücünü teşkil eden teşkilâtımızın bu genelgemizde verilen bilgilerin ışığı altında, teşkilatlarına sızmak isteyecek, bölücü ve ardıniyetli kimselerle gereklı mücadeleyi yapacaklarına inancımız tamdır. Çünkü biliyoruz ki, Türk İşçi Hareketini bölünmez bir bütün halinde tutan teşkilatımızın uyanık bekçiliğidir.

TÜRK-İŞ'E HAYATİYET VEREN İLKELER

Konfederasyonumuz, Anatüzüğü ve Genel Kurul kararlarıyla tesbit edilen prensiplerin ışığı altında işçiye ve memleketimize hizmet etmeyi amaç edinmiş bir kuruluştur. Teşkilatımızın yakından bildiği gibi, Konfederasyonumuzun çalışmaları hep bu gayeye yönelmiştir.

Türk İşçi Hareketine hayatiyet veren ve daima teşkilâtımızın tasvibiyle karşılanmış olan prensiplerden bazıları, ötedenberi belli çevrelerin şiddetli hücumlarına uğramaktadır. Hücumlara uğrayan prensiplerimizin başında, "partilerüstü politika", "aşırı akımlarla mücadele", "demokrasiye bağlılık", gelmektedir. Türk-İş'in uyguladığı ve bizim yetersiz bulup, daha da genişletmek istediğimiz eğitim çalışmaları da, işçi eğitilmesini isteyen çevreler tarafından engellenmek istenmektedir.

Türk İşçi Hareketine hayatiyet veren teşkilâtımız güçlenip geliştikçe, bu hücumların şiddeti de artacaktır. Gerçekten, teşkilatımızın hatırlıyacağı üzere, birkaç yıl önce de aynı şekilde "Dayanışma Konseyi", "Bir İşçi Sendikaları Konfederasyonu" adında kuruluşlar kurulmuş, bukuruluşların yöneticileri, Türk-İş'in prensiplerine olmadık sözlerle hücum etmişlerdi. Bu kuruluşların akıbetleri nasıl doğup öldükleri hakkında teşkilâtımız bilgi sahibidir.

Türk-İş Yönetimin 9 Mart 1967 tarihli "Gizlidir" İbareli Yazısı, Kristal-İş Arşivi.

yorsa, bunun başta gelen sebeplerinden biride işçi hareketi içine particilik sokulmayışıdır. Bugün particilik girdiği için öğretmenler, ikiye, üçe bölünmüştür. Particilik girdiği için öğrenciler parçalanmıştır. İşçi hareketi içine de particilik sokacak olursak, bu en güçlü harekette gözümüzün önünde parçalanacaktır.

DİSK'İN KURULUŞU

Türkiye İşçi Partisine mensup sendikacılar, bu Partinin Malatya kongresinden sonra bu kongrede alınan karar uyarınca yeni bir Konfederasyon kurma hazırlıklarına girmişlerdir. Paşabahçe grevindeki tutumlarından dolayı Türk-İş Haysiyet divanı tarafından Konfederasyon bünyesinden geçici olarak ihraç edilen Maden-İş, Lâstik-İş, İstanbul Basın-İş sendikaları DİSK'i kurabilmek için Ocak ayı içinde ortak bir bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiride Türk-İş'e yapılan ithamlar, öteden beri TİP mensuplâri tarafından söylenen, bu Partiye mensup yazarlar tarafından yazılan iddiaların tekrarından başka birşey olmamıştır? Bu iddialar arasında, Türk-İş'in partiler üstü politikasına çatılmakta, Türk-İş'in Amerikan hükümetinden para yardımı aldığı iddia edilmekte, Türk-İş'in işçi sınıfının etken bir yol oynamasını önlemeye çalıştığı ileri sürülmektedir. Bu bildiride yer alan iddiaların TİP Genel Merkezinin talimatıyla hazırlandığını anlamamak imkânsızdır.

DİSK'İN GÜCÜ

Büyük iddialarla ortaya çıkan DİSK'in gücü hakkında teşkilâtımızın bilgi edinmesi için bu kuruluşa katılan sendikaların üye sayısını vermekte fayda vardır. Yüz binleri temsil etmek iddiasıyla ortaya çıkanların temsil ettikleri işçi sayısı ve son Altı yıl içinde Türk-İş'e ödedikleri aidat miktarı şöyledir:

Sendika	Üye Mevcudu	Ödediği aidat 6 yıllık toplam	Aylık Ortalama
Maden-İş Sendikası	5650	43.192.50	605 TL.
Lastik-İş	6000	44.230.00	600 TL.
Basın-İş	800	11.920.75	160 TL.
Kimya-İş	1200	68.900.00	83 TL.
Toplam	13650	111.843.25 TL.	1423 TL.

Bunların dışında tabela sendikası olmaktan ileri gitmeyen bazı sendikalarda DİSK kurucuları ile sıkı bir işbirliği halindedirler.

TÜRK-İŞ VE AMERİKAN YARDIMI

DİSK kurucularının olsun, TİP yöneticilerinin olsun, Türk-İş'e hücum nedenlerinden biride Türk-İş'in Amerikan yardımı aldığı iddiasıdır.

Türkiye az gelişmiş bir ülkedir. Nekadar çalışırsak çalışalım, nekadar çaba gösterirsek gösterelim kendi imkânlarımızla kalkınabileceğimizi iddia etmek mümkün değildir. Bu ekonomik gerçek, yalnız Türkiye için değil, geri kalmış bütün ülkeler içinde varittir. Dış yardım almadan Türkiyenin kalkınamayacağı görüşünde sağcısıda solcusunda işbirliği halindedir. Türk sendikacılığının işçi eğitimi için yardım almasını kınayan TİP dahi, Proğramında Yurdumuzun bir süre daha dış yardıma ihtiyaç duyacağını kabul etmektedir. TİP'le anlaşamadığımız nokta, yardımın hangi bloktan alınacağıdır. Yardım Demokrasi cephesindenmi alınacak, Komünist ülkelerden mi?

Türk-İş'in uyguladığı işçi eğitim projesi, 1954 yılında Türk ve Amerika hükümetleri arasında imzalanan bir anlaşmaya dayanmaktadır. Bu Tarihte iki ülke arasında İşçi eğitimi projesi anlaşması ve anlaşma gereğince İş ve İşçi bulma kurumu tarafından İşçi eğitimi yürütülmeye başlamıştır. Ancak bu anlaşma çerçevesinde yürütülen İşçi eğitiminin hiçbir işe yaramaması, hatta gayesinden uzaklaşması karşısında, Türkiş harekete geçmiş ve yaptığı çalışmalar sonucu 1961 de, "işçi eğitimi projesi"nin uygulanması çalışma Bakanlığı tarafından Konfederasyonumuza devredilmiştir. 22 ocak 1962 tarihinde toplanan üçüncü çalışma meclisinde ozamanki çalışma Bakanı olan Bülent Ecevit, bu konu ile ilgili şunları söylemişti:

> "Bilindiği gibi, birkaç hafta önce aldiğimiz bir kararla, bu güne kadar, Çalışma Bakanlığı ile AİD tarafından yürütülen "İşçi eğitimi projesi" Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonuna tambir bagımsızlık devredilmiştir. Egitim bakımından yurt dışındaki dost Müesseselerle münasebeti bile Türk-İş kendisi düzenleyecektir. Bu, Karma hükûmetin Türk Sendikacılarına güveninin belirtisidir."

Görülüyorki, Türk-İş in aldığı dışyardım degil, Türk ve Amerikan Hükûmetleri arasında imzalanan İşçi egitimi projesini uygulama görevidir.

Türk-İş'in işçi eğitimi projesi, TİP yöneticileri tarafından, "Türk-İş Amerikan yardımı alıyor" sözle-

riyle yıpratılmak istenmektedir. bunun sebebi vardır. İşçsilerimizin bütün Tahriklere ragmen aşırı akımlara itibar etmeyişini başlıca nedeni, Türk İş'in giriştigi egitim kampanyasıdır. İşçi hareketinin aşırı akımların kavgası dışında kalması, Türkiyede aşırı akımların gelişmesini önleyecek ekonomik ve sosyal tedbirleri araştırması, işcileri kendi kavgalarına alet etmek istiyenleri hayal kırıklıgına ugratmıştır. Bu gün yurdumuzda kimse İşci egitiminin aleyhinde bulunup, açık açık "İşci egitilmesin" diyemez. Ama İşci egitildikçe, kendi doktoriner görüşlerini yaymak imkanını kaybadeceklerini bilenler, İşci egitimi aleyhinde bulunmak yerine, İşciyi egitim kuruluşu yani Türk-İş i suçlama yolunu seçmişlerdir.

DİSK kurucularının samimiyeti

Bu arada, Türk-İş'in İşci egitimi projesini uygulamak için dış yardım almasını tenkit edenlerin ne ölçüde samimi olduklarını gösterecek davranışlarını ortaya koymak isteriz.

Disk kurucusu ve yönetim kurulu üyesi TİP. Ankara Millet vekili Rıza Kuas'ın 1962 yılında amerikan yardım teşkilatından yardım istegi, ancak bu yardımın reddedildigi İmzalı mektup örnekleri yayınlanarak gazetelerimizde açıklanmıştır. Gene DİSK kurucularından ve Disk Başkanı Kemal Türkler'in Amerikan yardım teşkilâtına yaptığı yardım isteği müracaatının fotokopi de gazetelerimizde yayınlanmıştır.

Türk-İş'i dış yardım almakla suçlayanların iç yüzü budur.

Bugün biraraya gelerek, Konfederasyon kuran kişilerin birbirleri ile ilişkileri ve samimiyetlerini gösteren örnekler vermeye devam edelim.

Yayınladığı bildiri ile Türk-İş'i en ağır şekilde itham eden Gıda-İş Başkanı, TİP Edirne Milletvekili Kemal Nebioğlu bir yıl önce Türk-İş Altıncı Genel Kuruluna başvurarak, Konfederasyona üye olarak alınması ricasında bulunuyor; bu istek bugün kader ortaklıgı ettiği arkadaşı DİSK kurucularından İbrahim Güzelcenin başkanlık yaptığı "uyuşmazlıkları inceleme komisyonu" tarafından oybirliği ile reddediliyordu.

DİSK Başkanı Kemal Türkler ise, Türk-İş altıncı genel kurulunda Türk-İş Yöneticilerinin İşciye yaptıgı hizmeti anlatıyor ve "utanmasam onlara teşekkür için eşiklerini öperdim". Diyordu... Ayni Kemal Türkler, bir yıl içinde 180 derecelik bir dönüş yapabilme kabiliyyetine sahip oldugunu gösteriyordu.

İşte Türk İşcisine sahip çıkma iddiasında bulunanların samimiyyetlerini gösteren birkaç örnek...

İşcilerin Tepkisi

İşciyi temsil etmek iddiasında olan DİSK adlı kuruluşun, İşciden kopmuş yöneticileri, İşciden ilk şamarı 19 Şubat Günü Adapazarında yaptıkları bir toplantıda yemişlerdir. Bu Toplantıda, İşciler, DİSK yöneticilerine "Komünist olup olmadıklarını" sormuş DİSK'cilerin soruyu cevaplandırmak istememeleri üzerine, arada hadiseler çıkmış ve bu yöneticileri linç edilmekten ancak, Türk-İş birinci bölge temsilcisi İsmail Topkar kurtarmıştır.

Bu da göstermektedir ki, İşciler kimin ne maksatla hareket ettigini çok iyi bilmekte, kendilerini maceralara sürüklemek isteyen macera perestlere gerekli dersi vermek kararındalar.

HAYSİYET DİVANI KARARI

Türk-İş Bünyesindeki Sendikaların yeni bir Konfederasyon kurarak, Türk-İş ana tüzüğünü kesin olarak ihlal etmeleri üzerine türk iş haysiyet divanı bu Sendikaların Türk İş Bünyesinden ihraçlarına karar vermiştir.

Sonuç Olarak

Teşkilatımıza DİSK in kuruluş gayeleri hakkında geniş bilgiyi sunmuş bulunuyoruz. DİSK'e katılan Sendikaların üyeleri, kitle halinde kendi kuruluşlarından ayrılmaya başlamışlardır. İşcinin Türk-İş'e bağlı oldugunu ve sonuna kadar baglı kalacagını anlamak istemiyen, disk kurucularına en güzel dersi gene işci verecektir.

Konfederasyonumuz DİSK'ten ayrılan İşcilerle ilgili olarak, bölge temsilciliklerine gerekli talimatı vermiştir.

Teşkilatımızın İşciler arasında sızmak isteyen ar niyetlilere karşı uyanık olmalarını rica eder, başarı dileklerimizi sunarız.

Saygılarımızla.

İmza - Seyfi Demirsoy

İmza - Halil Tunç

Jay Lovestone

(Belarus 1897, New York 1990)

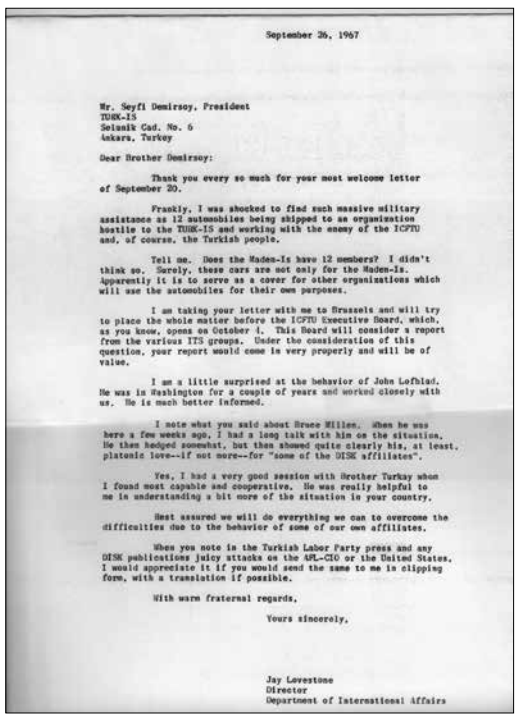
Amerikan Emek Federasyonu'nun (AFL) ve daha sonra Amerikan Emek Federasyonu ve Sanayi Örgütleri Kongresi'nin (AFL-CIO) Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı olan Jay Lovestone Soğuk Savaş dönemi ABD sendikacılığının önde gelen uluslararası figürlerinden biridir. Lovestone ABD Komünist Partisi'nin üst düzey yöneticilerinden biriydi. İkinci Dünya Savaşından sonra koyu bir antikomünist olan Lovestone CIA ile birlikte çalıştı.

George Meany ve Irving Brown ile birlikte Soğuk Savaş dönemi ABD dış politikasının sendikal alandaki önemli aktörlerinden biri olan Lovestone'un 1960'larda Türk-İş ile de yoğun ilişkileri oldu. Meany, Lovestone ve Brown üçlüsü AFL-CIO'yu ABD dış politikasının kıtalararası bir aracı olarak kullandılar (Çelik, 2010).

TÜRK-İŞ YÖNETİMİNİN ABD SENDİKALARI İLE DİSK'İ ÇÖKERTME YAZIŞMALARI

DİSK'in kurulmasının ardından Türk-İş Başkanı Demirsoy ve Kauçuk-İş sendikası yöneticileri ile ABD işçi konfederasyonu AFL-CIO arasında yapılan yazışmalar DİSK'e dönük duyulan korkuyu göstermekte ve Türk-İş yönetiminin DİSK'i yok etmek için Amerikan sendikalarından mali yardım istediğini ortaya koymaktadır. Bu mektuplarda DİSK ve bağlı sendikalara yönelik açık bir düşmanlık, komplo girişimi ve DİSK ile üyesi sendikaları çökertmek için maddi yardım talebi yer almaktadır.

AFL-CIO'nun düşmanlığını derhal kazanan DİSK, AFL-CIO'ya mesafeli uluslararası sendikal örgütlerden ise destek görmüştür. Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu (IMF) DİSK'e ve bağlı sendikalara destek vermiştir. Birleşik Otomobil İşçileri sendikası'nın (UAW) Maden-İş ve Kemal Türkler ile ilişkileri Demirsoy'u endişeye sevk etmiştir. Türk Metal-İş yöneticileri de Maden-İş'e yardım etmesinden dolayı IMF'den şikâyet etmişlerdir.[16]

September 26, 1967

Mr. Seyfi Demirsoy, President
TURK-IS
Selanik Cad. No. 6
Ankara, Turkey

Dear Brother Demirsoy:

Thank you every so much for your most welcome letter of September 20.

Frankly, I was shocked to find such massive military assistance as 12 automobiles being shipped to an organization hostile to the TURK-IS and working with the enemy of the ICFTU and, of course, the Turkish people.

Tell me. Does the Maden-Is have 12 members? I didn't think so. Surely, these cars are not only for the Maden-Is. Apparently it is to serve as a cover for other organizations which will use the automobiles for their own purposes.

I am taking your letter with me to Brussels and will try to place the whole matter before the ICFTU Executive Board, which, as you know, opens on October 4. This Board will consider a report from the various ITS groups. Under the consideration of this question, your report would come in very properly and will be of value.

I am a little surprised at the behavior of John Lofblad. He was in Washington for a couple of years and worked closely with us. He is much better informed.

I note what you said about Bruce Millen. When he was here a few weeks ago, I had a long talk with him on the situation. He then hedged somewhat, but then showed quite clearly his, at least, platonic love--if not more--for "some of the DISK affiliates".

Yes, I had a very good session with Brother Turkay whom I found most capable and cooperative. He was really helpful to me in understanding a bit more of the situation in your country.

Rest assured we will do everything we can to overcome the difficulties due to the behavior of some of our own affiliates.

When you note in the Turkish Labor Party press and any DISK publications juicy attacks on the AFL-CIO or the United States, I would appreciate it if you would send the same to me in clipping form, with a translation if possible.

With warm fraternal regards,

Yours sincerely,

Jay Lovestone
Director
Department of International Affairs

Jay Lovestone'dan Seyfi Demirsoy'a 26 Eylül 1967 tarihli mektup, George Meany Memorial Archive (GMMA), Washington DC.

Demirsoy, IMF tarafından Maden-İş'e 12 otomobil gönderilmesini bir mektupla AFL-CIO'ya şikâyet etmiştir. AFL-CIO Uluslararası İlişkiler Müdürü Lovestone Maden-İş'e 12 otomobil gönderilmesine o kadar sinirlenmiştir ki, şöyle yazmaktadır: ''Söyleyin bana. Maden-İş 12 üyeye [yönetici] sahip midir? Sanmıyorum. Şüphesiz, bu otomobiller sadece Maden-İş için değil. Açıktır Maden-İş bu otomobilleri kendi amaçları için kullanacak diğer örgütler için bir örtü olacak. TİP ve DİSK yayınlarında AFL-CIO ve ABD'ye yönelik cıvık saldırılara ilişkin kupürleri ve çevirilerini yollarsan çok memnun olurum.''[17]

DİSK'in uluslararası sendikal hareketin demokratik kanadından destek almasına tepki gösteren Türk-İş Başkanı Demirsoy daha da ileri giderek, AFL-CIO'ya yazdığı bir mektupta DİSK'i yok etmek için açıkça yardım istemektedir:[18]

> ''Eminim, Türkiye'de kaldığınız süre içinde DİSK'e ilişkin bazı çalışmalar yaptınız ve bizim DİSK ve üye sendikalarını çökertmek için kullandığımız tekniklerin tamamiyle farkındasınız. Bizim taktiklerimizden biri DİSK'in sendikalarına rakip sendikalar kurmaktır. Bunlardan biri Kauçuk-İş'tir. Bu sendika kısıtlı kaynaklarına karşın DİSK'e karşı en önde mücadele ediyor ve muhtemel bütün yardımları hak ediyor.''

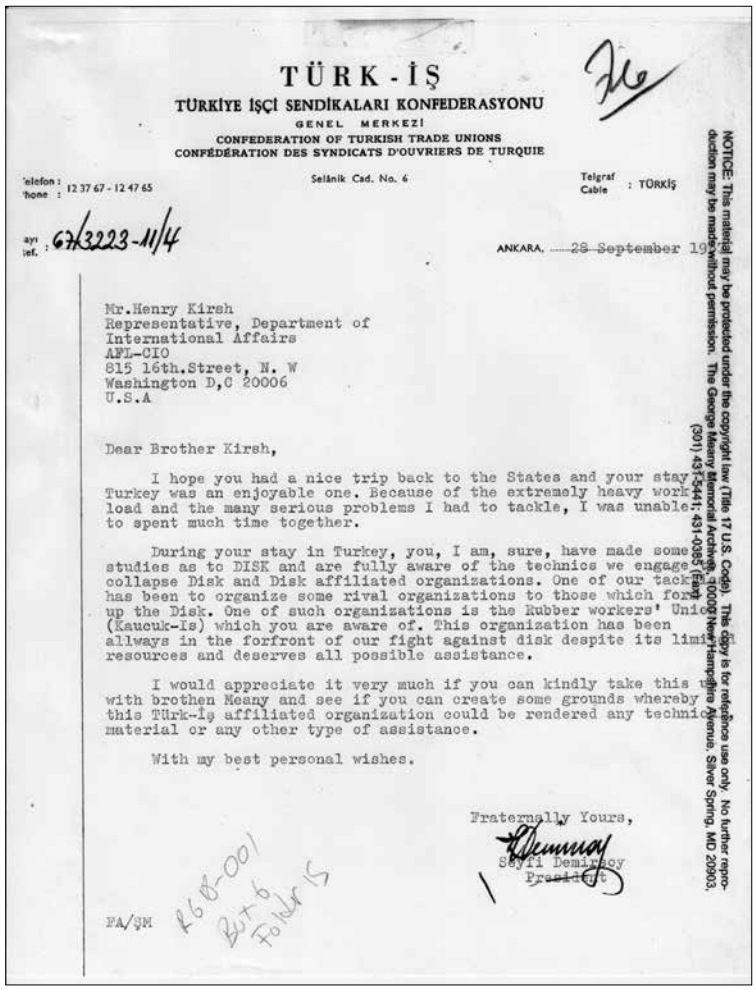
[16] Çelik (2010).
[17] Çelik (2010).
[18] Çelik (2010).

Demirsoy'un sözünü ettiği Kauçuk-İş'i, Türk-İş, DİSK'in kurucu sendikalarından Lastik-İş'e rakip olarak 24 Şubat 1967 tarihinde lastik işkolunda faaliyet göstermek üzere kurdurtmuştu. Demirsoy, AFL-CIO'dan bir uzmana yazdığı mektupta Kauçuk-İş'in olabilecek her yardımı hak ettiğini yinelemekte ve konuyu AFL-CIO Başkanı Meany'ye iletmesini ve Kauçuk-İş'e yardım edilmesini talep etmektedir. Demirsoy'un bu mektubundan sonra Kauçuk-İş yönetimi, 9 Ekim 1967 tarihinde Kirsch'e bir mektup yazarak Lastik-İş'e karşı yardım istemiştir.[19]

> "Kauçuk-İş, oldukça güçlü Lastik-İş'e karşı kuruldu ve aşırı solcu ve sermaye düşmanı Lastik-İş'e karşı amansız bir mücadele yürütüyor. Bu mücadelenin amacı aynı zamanda DİSK'i baltalamaktır. Kauçuk-İş'in acil yardıma ihtiyacı var. DİSK'in yarısının ve Lastik-İş'in tamamının silindiğini görmek istiyorsanız Kauçuk-İş'e yeterli yardım yapılmalı (...) Yardım gecikirse tarihi fırsatı kaçırırız ve DİSK ile Lastik-İş yenilmez bir güç olur (...)"

ABD Sendikalarının Tutumu

DİSK'in kuruluşu, Türkiye sendikalarıyla yoğun ilişkileri olan ABD sendikaları arasında da önemli yankı ve tartışmalar yaratmıştır. Türk-İş Başkanı Demirsoy, ABD gezisi dönüşünün ardından Aralık 1966'da ABD'nin Ankara Büyükelçisi'ne Türk-İş'in diğer yeni ve gelişen bir sendikal hareket gibi rakiplerden, Türkiye İşçi Partisi'nin yönlendirdiği solcu unsurlardan kaynaklanan muhalefetle çevrili olduğunu ancak bu durumun ciddi bir sorun olmadığını, baş ağrısı yarattığını anlatmaktadır.[20]

TÜRK-İŞ
TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU
GENEL MERKEZİ
CONFEDERATION OF TURKISH TRADE UNIONS
CONFÉDÉRATION DES SYNDICATS D'OUVRIERS DE TURQUIE

Telefon : 12 37 67 - 12 47 65 — Selânik Cad. No. 6 — Telgraf : TÜRKİŞ

Ref. 67/3223-11/4 — ANKARA, 28 September 19

Mr.Henry Kirsh
Representative, Department of
International Affairs
AFL-CIO
815 16th.Street, N. W
Washington D,C 20006
U.S.A

Dear Brother Kirsh,

I hope you had a nice trip back to the States and your stay in Turkey was an enjoyable one. Because of the extremely heavy work load and the many serious problems I had to tackle, I was unable to spent much time together.

During your stay in Turkey, you, I am, sure, have made some studies as to DISK and are fully aware of the technics we engage to collapse Disk and Disk affiliated organizations. One of our tactics has been to organize some rival organizations to those which form up the Disk. One of such organizations is the Rubber workers' Union (Kaucuk-Is) which you are aware of. This organization has been allways in the forfront of our fight against disk despite its limited resources and deserves all possible assistance.

I would appreciate it very much if you can kindly take this up with brothen Meany and see if you can create some grounds whereby this Türk-İş affiliated organization could be rendered any technical material or any other type of assistance.

With my best personal wishes.

Fraternally Yours,
Seyfi Demirsoy
President

FA/ŞM

R 68-001 Box 6 Folder 15

NOTICE: This material may be protected under the copyright law (Title 17 U.S. Code). This copy is for reference use only. No further reproduction may be made without permission. The George Meany Memorial Archive, 10000 New Hampshire Avenue, Silver Spring, MD 20903. (301) 431-5441; 431-0385 (Fax)

Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy tarafından ABD işçi konfederasyonu AFL-CIO Uluslararası İlişkiler Bölümü Temsilcisi Henry Kirsh'e yazılan ve DİSK'i çökertmek için yardım istenen mektup.

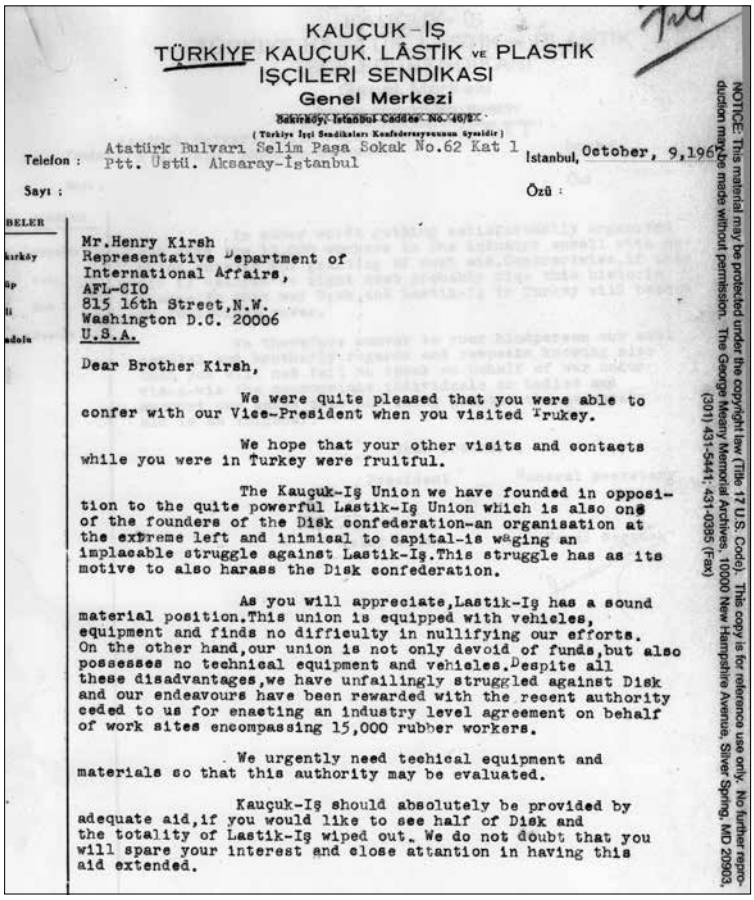
28 Eylül 1967

George Meany Memorial Archive (GMMA), Washington DC.

DİSK'in kuruluşundan bir süre önce AFL-CIO yetkilileri yeni bir konfederasyon kurulacağını öğrenmişlerdir. AFL-CIO Uluslararası İlişkiler Bölümü temsilcisi Henry Kirsch, Demirsoy'a yazdığı 29 Aralık 1966 tarihli mektupta yeni bir federasyonun örgütlendiğini duyduğunu yazmakta ve ne olduğunu anlamak için bilgi istemektedir. Kirsch eğer edindikleri bilgi doğru ise yeni federasyonun hangi sendikalardan oluştuğunu, Türk-İş'ten ayrılıp ayrılmadıklarını ve yöneticilerin kim olduğunu sormaktadır. Kirsch o kadar merak içindedir ki, "Diğer bir ifadeyle, Seyfi Bey, bu konu üzerine olabildiğince çok detay ve bilgi verebilir misiniz?" diye yazmaktadır. Kirsch,

[19] Çelik (2010).

[20] ABD Ankara Büyükelçisi Parker T. Hart'tan George Meany'ye 14 Aralık 1966 tarihli mektup, GMMA RG18-001 Box 6 Folder 16.

KAUÇUK-İŞ
TÜRKİYE KAUÇUK. LÂSTİK ve PLASTİK
İŞÇİLERİ SENDİKASI
Genel Merkezi
Şekerkoy, Istanbul Caddesi No. 46/2
(Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun üyesidir)

Telefon : Atatürk Bulvarı Selim Paşa Sokak No.62 Kat 1
Ptt. Üstü. Aksaray-İstanbul

İstanbul, October, 9, 196

Sayı :

Özü :

BELER

Mr.Henry Kirsh
Representative Department of
International Affairs,
AFL-CIO
815 16th Street,N.W.
Washington D.C. 20006
U.S.A.

Dear Brother Kirsh,

We were quite pleased that you were able to confer with our Vice-President when you visited Trukey.

We hope that your other visits and contacts while you were in Turkey were fruitful.

The Kauçuk-Iş Union we have founded in opposition to the quite powerful Lastik-Iş Union which is also one of the founders of the Disk confederation-an organisation at the extreme left and inimical to capital-is waging an implacable struggle against Lastik-Iş.This struggle has as its motive to also harass the Disk confederation.

As you will appreciate,Lastik-Iş has a sound material position.This union is equipped with vehicles, equipment and finds no difficulty in nullifying our efforts. On the other hand,our union is not only devoid of funds,but also possesses no technical equipment and vehicles.Despite all these disadvantages,we have unfailingly struggled against Disk and our endeavours have been rewarded with the recent authority ceded to us for enacting an industry level agreement on behalf of work sites encompassing 15,000 rubber workers.

We urgently need teehical equipment and materials so that this authority may be evaluated.

Kauçuk-Iş should absolutely be provided by adequate aid,if you would like to see half of Disk and the totality of Lastik-Iş wiped out. We do not doubt that you will spare your interest and close attantion in having this aid extended.

NOTICE: This material may be protected under the copyright law (Title 17 U.S. Code). This copy is for reference use only. No further reproduction may be made without permission. The George Meany Memorial Archives, 10000 New Hampshire Avenue, Silver Spring, MD 20903, (301) 431-5441; 431-0395 (Fax)

Kauçuk-İş tarafından ABD işçi konfederasyonu AFL-CIO Uluslararası İlişkiler Bölümü Temsilcisi Henry Kirsh'e yazılan ve DİSK ve Lastik-İş'e karşı yardım istenen mektup.

9 Ekim 1967

George Meany Memorial Archive (GMMA), Washington DC.

ayrıca DİSK'in kuruluşuna Charles Levinson'ın karışıp karışmadığını sormaktadır.[21] Kirsch, bu mektubuna yanıt alamayınca 23 Ocak 1967 tarihinde Demirsoy'a bir hatırlatma mektubu yazmış ve bilgi isteğini tekrarlamıştır.[22]

DİSK'in kuruluşunun ardından ABD'nin ve ABD'li sendikacıların tutum saptamakta bir tereddüt yaşadığı gözlenmektedir. ABD sendikaları kendi aralarında yaşadıkları tartışmalar nedeniyle DİSK'in kuruluşunun ardından farklı tepkiler verdiler. ABD devleti ile içli dışlı olan AFL-CIO Başkanı George Meany, Uluslararası İlişkiler Müdürü Jay Lovestone ile Avrupa ve Türkiye sendikalarından sorumlu Irving Brown ekibi DİSK'e karşı tutum alırken, Ankara'da 1960'lı yıllarda ABD Çalışma Ataşesi olarak çalışmış olan ABD Çalışma Bakanlığı Uzmanı Bruce Millen, UAW Başkanı Reuther ile ICF Genel Sekreteri Charles Levinson'ın başını çektiği eksen DİSK ile ilişkileri sürdürme eğiliminde olmuştur. Hatta Bruce Millen'in etkisi ile ABD Dışişleri Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı'nın DİSK ile ilişkileri sürdürmek ve bu yüzden DİSK için seminerler düzenlemek istediği[23] ancak AFL-CIO'nun girişimleri sonucunda, ABD Dışişleri ve Çalışma bakanlıklarının DİSK ile toplantı düzenlememe, DİSK'in toplantılara katılmama ve DİSK ile birlikte hiçbir şey yapmama kararına vardığı anlaşılmaktadır. AFL-CIO'nun uluslararası sorumlusu Lovestone, Demirsoy'a yazdığı bir mektupta Millen için "eğer daha fazlası değilse bazı DİSK üyesi sendikalara en azından platonik bir aşkı olduğunu gösterdi" demektedir.[24]

IMF Genel Sekreter Yardımcılığı ve ICF Genel Sekreterliği yapan Levinson, Türkiye sendikacılığı açısından önemli isimlerden biridir. Sosyal demokrat bir sendikacı olan Levinson, Türk-İş'in tarafsızlık siyasetine mesafeli durmuş ve daha sonra DİSK'i oluşturan sendikalarla özellikle Maden-İş ve Lastik-İş ile yakın temas içinde olmuştur.[25]

DİSK'in kuruluşunun hemen ardından AID Ankara Temsilciliği tarafından Irving Brown'a yollanan bir yazıda yeni kurulan

[21] Henry Kirsch'ten Seyfi Demirsoy'a 29 Aralık 1966 tarihli mektup, GMMA RG18-001 Box 6 Folder 16.

Henry Kirsch'ten Seyfi Demirsoy'a 23 Ocak 1967 tarihli mektup, GMMA RG18-001 Box 6 Folder 15.

[22] Çelik (2010).

[23] "Kirsch'ten Lovestone'a İzmir'den 29 Ağustos 1967 tarihli mektup", GMMA RG18-001 Box 6 Folder 15.

[24] Lovestone'dan Demirsoy'a 26 Eylül 1967 tarihli mektup, GMMA, RG18-001 Box 6 Folder 15.

[25] Çelik (2010).

DİSK'in "D"sinin İngilizcesi

DİSK'in "devrimci" sıfatının İngilizce çevirisi ilginç konulardan biridir. DİSK kuruluşundan beri devrimci sıfatını İngilizceye *revolutionary* (ihtilalci) olarak değil *progressive* (ilerici, inkılapçı) olarak çevirdi. Bu çevirinin DİSK'in kuruluş felsefesine uygun olduğunu söylemek mümkündür. DİSK devrimciliği 1961 Anayasası'nda öngörülen reformların hayata geçirilmesi olarak anlamıştır ve böylesi bir devrimciliği benimsemiştir.

Ancak DİSK'in devrimci sıfatının İngilizce çevirisi konusunda farklı örneklere de rastlanmaktadır. DİSK kendi yazışmalarında "devrimci" sözcüğünün İngilizce karşılığı olarak "progressive" sözcüğünü kullanmasına karşın, gerek Türk-İş gerekse AFL-CIO "devrimci" sözcüğünü *revolutionary* olarak çevirmeyi tercih etmiştir. Bunun tesadüfî bir kullanım olmadığı, DİSK'in programatik yaklaşımları ve kendi tercih ettiği "reformcu", "ilerici" ifadesine rağmen "ihtilâlci" sözcüğünün kullanılarak DİSK'in batı sendikaları nezdinde meşruiyetinin aşındırılmak istendiği ve bu tercihin antikomünist propagandanın bir unsuru olduğu anlaşılmaktadır.

DİSK iddianamesinde de bu doğrultuda yer alan iddialar üzerine Baştürk savunmasında devrimciliği ihtilâlcilik olarak değil ilericilik olarak algıladıklarını belirtmiş ve DİSK'in antetli kağıtlarında *devrimci* ifadesinin İngilizcesinin *progressive* olarak yer aldığını vurgulamıştır.

konfederasyon küçümsenmekte, etkili olamayacağı iddia edilmektedir. Yeni konfederasyonun üye sayısının söylendiği gibi, 40-50 bin değil, 15 binden az olduğu iddia edilen yazıda Türk-İş'in kendine güvendiği ve yeni federasyonu kuran sendikaların üyelerinin çoğunluğunun istifa ederek Türk-İş'e bağlı sendikalara katıldıkları ileri sürülmektedir.[26]

AFL-CIO tarafından hazırlanan ve Demirsoy'a da yollanan bir raporda DİSK'in kuruluş gerekçesi olarak TİP'in 1962'den başlayarak Türk-İş içinde desteğini kaybetmesi ve 1966 Türk-İş Genel Kurulu'nda Türk-İş yönetimine hiçbir TİP'linin girememesi gösterilmekte ve bunun üzerine TİP'in Kasım 1966'da kendi konfederasyonunu kurmaya karar verdiği ileri sürülmektedir. Raporda DİSK'in kuruluşunun asıl gerekçesi TİP'in Türk-İş içinde zayıflaması olarak ifade edilmektedir. Rapora göre, Demirsoy Türkiye Çalışanlar Partisi'ni (TÇP) kurmakta başarılı olamasa da pek çok sendikacıyı TİP'ten uzak tutmayı başarmıştır. TİP'in etkisinin azalmasının bir diğer nedeni ise İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nin (İİSB) kapatılması olarak belirtilmektedir. Rapor işçilerin büyük bölümünün Adalet Partisi'ni desteklemelerine rağmen, özellikle hükümetin emek politikalarında bir kayma olması durumunda TİP ve DİSK'in hâlâ bir tehdit olarak durduğu görüşüne yer vermektedir.[27]

Bruce Millen ise DİSK'in örgütsel olarak bağımsız, fakat işlev bakımından TİP'e bağlı olduğu görüşündedir. Millen Türk-İş'in önde gelen yöneticilerinden birinin kendisine DİSK yöneticilerinin komünist olmadığını belirttiğini, ancak "bununla birlikte, komünist TİP militanları DİSK'in taktik ve siyasetini etkilemiyor denilemez" görüşünde ısrar ettiğini vurgulamaktadır. Millen DİSK'in kurulması ile birçok ülkede bilinen şekli ile Türkiye'de politik sendikacılığın başladığını ve yükselen anti-Amerikancılık ve şehir toplumunun politikleşmesi nedeniyle politik

[26] Einar Edwards'tan Irving Brown'a 14 Şubat 1967 tarihli mektup, GMMA RG18-001 Box 6 Folder 15.

[27] John Herling, "Background re Turkish Labor Party and DISK", GMMA RG18-001 Box 6 Folder 15.

DISK KURULDU

Geçen sayımızda, hazırlık çalışmalarını verdiğimiz Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonunun (Kısaltılmış adıyla DİSK); kurucu teşekkülleri, 12 şubat 1967 tarihinde, İstanbul'da Çemberlitaş Şafak Sinemasında pesipesine yapmış oldukları Genel Kurul toplantılarında Türk - İş'den istifa ve DİSK'i kurma kararlarını almışlar ve kurucuları 13 şubat 1967 pazartesi günü İstanbul Valiliğine dilekçelerini tevdi etmek suretiyle DİSK'e hükmî şahsiyet vermişlerdir.

KURUCU TEŞEKKÜLLER

DİSK'in kurucuları, başta işkolumuzda kurulu işçi sendikalarından Türkiye Maden - İş Sendikası olmak üzere, Türkiye Lâstik - İş, Türkiye Gıda - İş, İstanbul Basın - İş ve Zonguldak Maden - İş Sendikalarıdır.

YÖNETİCİLER

DİSK'in Genel Başkanlığına, Maden - İş Sendikasının Genel Başkanı Kemal Türkler ve Genel Sekreterliğine, İbrahim Güzelce (İstanbul Basın - İş Genel Başkanı), Yönetim Kuruluna da Rıza Kuaş (Lastik-İş Genel Başkanı, TİP Ankara Milletvekili), Kemal Nebioğlu (Gıda - İş Genel Başkanı - TİP Tekirdağ Milletvekili), Kemal Ayav (Lâstik - İş Sendikasının Genel Sekreteri), Mehmet Alpdündar (Zonguldak Maden - İş Genel Başkanı), Şinasi Kaya (Türkiye Maden - İş Genel Başkan Vekili), Macit Karabulut (Gıda - İş Başkan Vekili), Sinasi Şengün (Zonguldak Maden - İş Genel Sekreteri) Ehliman Tuncer (İstanbul Basın - İş Genel Sekreteri), seçilmiştir.

DİSK'in Genel Yürütme Kurulu ise Genel Başkan ve Genel Sekreter ile, Macit Karabulut ve Şinasi Şengün'den kuruludur.

KURULUŞUN AKİSLERİ

DİSK'in kuruluşuna takaddüm eden günlerde ve kuruluşu müteakip lehinde ve aleyhinde çok şeyler yazılmış ve söylenmiştir.

TİP'in kuruluşunun altıncı yıldönümü vesilesiyle bir beyanat veren Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, kuruluşu TİP'in yıldönümüne tesadüf eden DİSK hakkında şunları söylemiştir :

"Demokrasi halkın rejimidir. Ve ancak bilinçli halk örgütlerince korunur. Bundan dolayı, yeni bir halk örgütü olan DİSK'in kuruluşunu sevinçle karşılıyoruz. Bu kuruluşun Anayasaya karşı zihniyet, tutum ve davranışların yoğunlaştığı şu günlere rastlaması bizim için ayrıca sevindirici olmuştur. Sendika hareketini yozlaştıranlara karşı Türk işçisinin namuslu sesini yükselten Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun kurucuları ve yöneticilerine candan başarılar dileriz."

Kuruluşu vesilesiyle "Türk - İş Çıkmazı" isimli 1 No. lu yayınını da dağıtan DİSK, Türk - İş'i işçi menfaatlerine hizmet etmemek ve Amerikan dolarları ile yaşayıp milli olmayan bir politika izlemekle itham etmiştir.

Öteyandan, kuruluş toplantısına davet edilen fakat kendisine konuşmak üzere söz hakkı verilmeyen Türk - İş 1. Bölge Temsilcisi İsmail Topkar ise bilâhare bir basın toplantısı yaparak; DİSK kurucularının A.I.D. yardımını yermelerine rağmen yazılı ve şifahi olarak bu teşkilâttan para istediklerini söylemiş ve devamla :

"— DİSK kurucuları Amerikaya çeşitli seyahatler yapmışlardır. Hatta TİP Genel Sekreteri ve Ankara Milletvekili Rıza Kuas son Amerika seyahatinden eli boş dönmemiş, bir de otomobil getirmiştir. Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Başkanı Mehmet Alpdündar da 500 bin liralık bir sustalmal iddiası ile Türk - İş'ten ihraç edilmiştir. DİSK kurucularının tamamı da Amerikaya yaptığı seyahatlerden binlerce liralık eşya ile dönmüştür.

DİSK mesleki bir teşekkül olmayıp TİP'e oy toplamak için M. Ali Aybar tarafından kurdurulmuştur. Bu kongrede komünistliğe karşıyım diyenler linç edilir. İşçi arasında bir referandum yapıldığında onun asıl temsilcisinin Türk - İş olduğu görülecektir." demiştir.

GENEL BAŞKANIN DEMECİ

DİSK'in kuruluşu vesileşiyle Ant Dergisinin sorularını Genel Başkan Kemal Türkler aşağıdaki şekilde cevaplandırmıştır :

S — Türkiye Maden - İş Sendikasının Türk - İş'ten ihraç edilmesinin gerçek nedenleri nelerdir ?

C — Türk - İş, öteden beri tutucu ve çıkarcı olmayan, ilerici, devrimci, bilinçli sendikacıların yönetimindeki kuruluşlara cephe almıştır. Geçici çıkarma kararı, bizim için gerçek işçi sendikası olduğumuzun gazilik belgesidir.

S — Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu hangi gayelerle kurulmaktadır ?

C — DİSK'in amacı, işçi sınıfının memleket yönetimine ağırlığını koymasını saklamak, kula kulluğu sona erdirmek, sosyal adalet içinde yaşamanın ilk koşullarını yerine getirmektir.

S — İşçi sınıfının sendikacılık faaliyeti ile siyasî faaliyetini ne şekilde telif etmeyi düşünüyorsunuz? Türk - İş'in siyasî partiler karşısındaki tutumundan ne bakımdan ayrılıyorsunuz ?

C — Türk - İş'in partiler üstü politikası, iktidara gelen partilere tümüyle uyduluktan başka bir şey değildir. Biz, işçi sınıfının çıkarlarına en uygun programı savunan, Meclis içi ve dışı çalışmaları ve tutumlarıyle bu programa bağlı kaldıklarını gösteren partiyi tutacağız.

S — DİSK'in kuruluşu şubelerinize ve temsil ettiğiniz işçiler tarafından nasıl karşılanmaktadır? Hareketiniz tam mânasıyla tabana inmiş midir ?

C — DİSK'in kuruluş hazırlıklarını aslında işçilerimiz, bilinçli üyelerimiz istemişlerdir. Sendikamız Genel Yönetim Kurulu'nda, bir buçuk yıl önce, Türk - İş'ten ayrılarak yeni bir konfederasyon kurma görevi yöneticilere verilmişti.

S — Türk - İş'in Amerikan Doları ile beslenen maddî gücüne karşılık DİSK'in maddî imkânları nelerdir ?

C — DİSK'in gücü, DİSK'e bağlı işçilerin bilincidir. DİSK'in kasasına, işçi parası dışında hiç bir "yabancı yardımı" girmeyecektir.

S — DİSK'in kuruluşu karşısında Türk - İş'in baltalama teşebbüsleri var mıdır? İşçi sınıfının iki kuruluş karşısındaki seçimi hangisinden yana olacaktır ?

C — Türk - İş, düşebileceği çukurların en derininde çırpınmaktadır. Yapabileceği zarar, yaptıklarından fazla olamaz. İşçinin bilinçli gücünü yenecek ne dış, ne iç sömürücü görülmemiştir. DİSK, bütün toplumcu güçlerin güven kaynağı olacaktır.

DİSK'in TUTUMU

Kuruluşu müsbet - menfi çeşitli yargılara sebebiyet veren DİSK'in ne olduğu ve ne yapacağı hakkında bugünden kesin bir hüküm verilemez.

Zaman ve hadiseler DİSK'in lehinde ve aleyhinde söylenenleri değerlendirme imkânını verecektir.

MESS, Türk - İş ve Hür - İş Konfederasyonlarından sonra üçüncü işçi Konfederasyonu olarak kurulan DİSK'in memleketimize hayırlı olmasını diler.

ERDEM "GREV BİR İHTİLÂL UNSURU DEĞİLDİR" DEDİ

Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem, 12 şubat 1967 tarihinde Ankara'da Toleyis Federasyonu kongresinde yaptığı bir konuşmada, "Sendikalar Anayasa düzeni içinde, siyasî partilerin ideolojilerinden mülhem olarak onların ocağı, bucağı haline getirilemez" *demiştir. Sendikaların demokrasilerin vazgeçilemeyen unsurları olduğuna işaret eden Bakan, bu arada grev konusuna da temasla şunları söylemiştir :*

"Mananın dışına çıkan grev netice itibarıyla etmez. Grev sadece iktisadî ve sosyal hakları korumaktır. Grev bir ihtilâl unsuru değildir. Lenin'in dediği gibi, grev iktidarları devirmek için kullanılan bir ekol veya bir ihtilâl üniversitesi değildir."

MESS İşveren dergisi, Sayı 49, Mart 1967.

sendikacılığın büyük bir ihtimalle devam edeceğini yazmaktadır.

Millen, DİSK'in kuruluşunun resmî makamları zor durumda bıraktığını ve bu yeni gelişmenin icabına bakma yollarını bulamadıklarını da belirtmektedir. DİSK-TİP ittifakının siyasi müttefikleri ve etkili sözcüleri olduğunu belirten Millen hükümetin şaşkınlık içinde olduğunu vurgulamaktadır. DİSK'in gelişme ihtimalini zayıf gören ve Türk-İş'in akıllıca davranırsa bu gelişmeden etkilenmeyeceğini yazan Millen, Türk-İş içinde AP'nin etkisinin daha da artması tehlikesi olduğunu kaydederek bu durumda CHP'liler ve Türk-İş içinde olup DİSK'ten yana olanların DİSK'e geçebileceği öngörüsünde bulunmaktadır.[28]

İşverenler Nasıl Karşıladı?

DİSK'in kuruluşu konusunda işveren çevrelerinde yapılan değerlendirmeler Türk-İş ile karşılaştırıldığında daha diplomatik ve soğukkanlıdır. DİSK kuruluş sürecinde *MESS İşveren* dergisinde çıkan bir yazının başlığı *Türk-İş'e rakip işçi konfederasyonu* şeklindedir. Yazıda DİSK'in kuruluş çalışmaları ile ilgili bilgi verilmekte ve SADA'nın yeni konfederasyon düşüncesinin nüvesini oluşturduğu belirtilmektedir. Yazıda Türk-İş Genel Sekreteri Tunç'un, DİSK'in TİP'in Malatya kongresinde alınan kararların bir uygulaması olduğu iddiasına da yer verilmiştir.[29] *MESS İşveren* dergisinin 16 Şubat 1967 tarihli sayısında *DİSK ve Grev* başlıklı değerlendirmede DİSK'e dönük dolaylı eleştiriler yer almaktadır:[30]

> "Hayatları boyunca grev kelimesini yalnız lügatlarda, kitaplarda ve gazete sütunlarında görmüş olan bu yazarlara göre, Türkiye'de sendikalar çok, grevler azdır.
>
> DİSK kurulacak ve daha çok grev yapacaktır. Nitekim, DİSK kurulmadan, DİSK müteşebbislerin müştereken yürüttükleri özenti Derince grevi uygulanmaya başlanmıştır.
>
> Halbuki, hesapsız girişilen grevlerin işçileri nasıl perişan ettiği ve onları

[28] Millen, Bruce H. "Factions of the Turkish Labor Movement differ over political role". Monthly Labor Review. June 1969, Vol. 92, Issue 6, s. 35.

[29] *MESS İşveren* dergisi, Ocak 1967, Sayı 45.

[30] *MESS İşveren* dergisi, 16 Şubat 1967, Sayı 48, sayfa 1.

> sendikalarından nasıl soğuttuğu bizzat DİSK kurucuları tarafından da denenmiş ve bilinen bir husustur. Lakin DİSK fikriyatını yönetenlerin arzusu grevlerin çok olmasıdır. Bizlerin, yazdıkları, sadece, grev istemediğimiz için böyle yazıyoruz şeklinde yorumlanır. DİSK kurucularının bilgi ve tecrübeleri ise o kimselerce fazla önemli değildir.''

MESS İşveren dergisi Mart 1967 tarihli 49. sayısında ''DİSK kuruldu'' başlıklı bir haberle DİSK'in kuruluşuna bir sayfa yer ayrıldı. Yazıda DİSK'in kuruluşu vesilesiyle Genel Başkan Kemal Türkler'in *Ant* dergisinde verdiği demecine yer verildi. Uzun yıllar boyunca Kemal Türkler ile muhatap olan MESS'in DİSK'in kuruluşuna ilişkin değerlendirmesi oldukça temkinliydi. Yazıda ''DİSK'in tutumu'' ara başlığıyla şu yorum yer alıyordu:[31]

> ''Kuruluşu müsbet-menfi çeşitli yargılara sebebiyet veren DİSK'in ne olduğu ve ne yapacağı hakkında bugünden kesin bir hüküm verilemez.
>
> Zaman ve hadiseler DİSK'in lehinde ve aleyhinde söylenenleri değerlendirme imkânını verecektir.
>
> MESS, Türk-İş ve Hür-İş Konfederasyonlarından sonra üçüncü işçi konfederasyonu olarak kurulan DİSK'in memleketimize hayırlı olmasını diler.''

MESS Genel Sekreteri DİSK'in kuruluşunu takiben Kemal Türkler'e yolladığı mesajda ''DİSK'in Türkiye'mize hayırlı ve uğurlu olmasını diler, Genel Başkanlık görevine seçilmenizden dolayı tebriklerimizi sunarız'' diyordu.

Öte yandan DİSK'in lokomotif sendikası Maden-İş'in işveren örgütü olarak en önemli muhatabı olan MESS 1967 Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu'nda DİSK'in kuruluşu ''işçi sendikaları yönünden bir dönüm noktası'' olarak değerlendiriliyor ve DİSK'i kuran sendikaların ''doktriner sendikacılık yolunu seçtikleri'' iddia ediliyordu.[32]

[31] MESS İşveren Bülteni, Mart 1967, Sayı 49, s. 4.

[32] MESS (1999), *Gelenek ve Gelecek*, Birinci Cilt, İstanbul: MESS Yayınları, s. 169.

KURULUŞ ÜSTÜNE DEĞERLENDİRMELER

"Bu DİSK, öyle bir silah ki, nükleer başlıklı füzeler halt etmiş yanında. Çünkü gücünü uranyumdan değil, insan zekasından, insan haysiyetinden ve insan azminden alıyor."

Refik Erduran, *Milliyet* gazetesi, 12 Şubat 1967.

DİSK'in kuruluşu basında ve bilim dünyasında da geniş yankı bulmuştur. Basında DİSK'in kuruluşuna ilişkin çok sayıda köşe yazısı yer almıştır. Sol ve demokrat eğilimli yayın organlarında kaleme alınan yazılarda DİSK'e dönük olumlu değerlendirmeler yer alırken, sağcı basında çok sayıda uydurma ve çarpıtma yazıya yer verilmiştir. Bilim dünyasında da DİSK'in kuruluşuna ilişkin olumlu değerlendirmeler yapılmıştır. DİSK'in 1967 yılında yayımlanan gazetesinin ilk sayılarında sendika hukukçusu Engin Ünsal ile bilim dünyasından Beşir Hamitoğulları ve Osman N. Koçtürk'ün yazıları yer almıştır.

BASINDA DİSK'İN KURULUŞU

SÜREYYA ALGÜL

DİSK'in kuruluşu Türk-İş ve devletin yanı sıra basında da yankı bulmuştur. Basında DİSK'i daha kuruluş toplantılarından itibaren haberleştiren yayın organı, sol eğilimli bir dergi olan ve Doğan Özgüden yönetiminde çıkan *Ant* dergisidir. *Ant*'ın 3 Ocak 1967'de çıkan ilk sayısında *"Devrimci Sendikalar yeni bir konfederasyon kuruyorlar"* başlığıyla, Türk-İş'in işçi çıkarlarına karşı tutum takınması üzerine devrimci sendikaların yeni bir konfederasyon kurmak üzere harekete geçtikleri belirtilmekte ve kurulacak sendikanın adının DİSK olacağı vurgulanmaktadır.[1]

Ant'ın 3. sayısında ise, DİSK'in kuruluşunun kesinleştiği ve 12 Şubat'ta kongre yapılacağı kaydedilerek, "Ortak Bildiri", tam metniyle verilmektedir.[2] DİSK'in kurulmasından sonraki günlerdeyse, *Ant*'ın 14 Şubat tarihli sayısında DİSK kurucularıyla yapılan röportajlar göze çarpmaktadır.[3]

[1] "Devrimci Sendikalar yeni bir konfederasyon kuruyorlar", *Ant*, 3 Ocak 1967, Sayı 1, s. 6.

[2] "DİSK'in Kuruluşu Kesinleşti", *Ant*, 17 Ocak 1967, Sayı 3, s. 6.

[3] "DİSK'in Kurucuları Konuşuyor", *Ant*, 14 Şubat 1967, Sayı 7, s. 6; "Türk-İş'in Maskesini İndiriyoruz", *Ant*, 11 Nisan 1967, Sayı 15, s. 10-11

İbrahim Güzelce'nin Nisan 1967'de *Milliyet*'teki bir makalesi, DİSK'in kuruluşunda kurucuların payına vurgu yapmaktadır. Güzelce makalesinin başında Türk-İş'in partilerüstü politikasını "(...) partiler üstü politika, emekçi halk yığınlarının ilerici hareketlerini kösteklemek, sahte umacılar yaratarak emekçi sınıfın uyanışını polis tedbirleri ile durdurmak planının maskelenmiş bir biçimidir" diyerek eleştirdikten sonra DİSK'in kuruluş sürecinde 28 Ocak 1966 tarihli Maden-İş Yönetim Kurulu kararına atıfta bulunmakta ve ardından şunları yazmaktadır: *"(...) O tarihten beri bu konu işlenmiş, kıvamına getirilmiş ve 13 Şubat 1967 günü DİSK, devrimci bir özle işçi sınıfına hizmet nöbetini almıştır."*[4]

DİSK'in kuruluşu dönem içinde sol eğilimli bazı yazarlarca da konu edilmiştir. *Ant*'ta, aynı zamanda TİP'in de üyesi olan Fethi Naci, "DİSK'in Kuruluşu'nu Selamlarken" başlığıyla kaleme aldığı makalesinde Türk-İş'i, ABD'den yardım alarak, gelişen işçi hareketinin gerisine düşen ve yalnızca ücret sendikacılığı yapan geri kalmış bir sendikacılık yapmakla eleştirmiş ve DİSK'i övmüştür.[5]

Refik Erduran ise *Milliyet*'teki köşesinde, biri DİSK'in henüz kuruluş çalışmalarının sürdüğü 21 Ocak 1967'de diğeri de kuruluşun gerçekleştiği 12 Şubat 1967'de olmak üzere iki yazı yazmıştır. Erduran, 21 Ocak'taki yazısında, ülke siyasetinden ve işçilerin ülke siyasetinde söz sahibi olmak için bu amaçla kurulmuş örgütlerde yer almaları gereğinden söz ettikten sonra, "son haftaların en sevindirici olayı toplum hayatımızın bu büyük ihtiyacını karşılamak üzere Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu adlı yeni bir kuruluşun ortaya çıkmasıdır" demekte ve DİSK'i övmektedir[6]. Erduran'ın 12 Şubat tarihli yazısıysa "Kutlu Olsun" başlığını taşımaktadır ve Erduran, Türk-İş'i AID yardımları, inceleme gezileri, gibi konular üzerinden eleştirdikten sonra DİSK'in kuruluşunu kutlamaktadır.[7]

27 Mayıs sonrasında, 1961'de Çalışma Bakanlığı yapmış olan Cahit Talas da *Milliyet*'teki yazısında özetle, sendikacılığın bölünmesinin iyi sonuçlar doğurmayacağını, fakat yine de bu sonuçları abartmamak gerektiğini belirtmekte ve Türk sendikacılık hareketinin eski pragmatik çizgisinde kalamayacağını yazmaktadır. Talas'a göre 1960'tan önce pragmatizme zorunlu olarak kayılmıştır ancak artık Anayasa'nın getirdiği haklar ve hürriyetlerden yararlanılarak sol doktrinin benimsendiği görülmektedir. Talas'ın yazısının en dikkat çekici yönü, bölünmenin TİP'in kuruluşuyla başladığı ve AP'lilerin Türk-İş yönetiminde ağırlığının artmasıyla AP-TİP çatışmasının sendikacılığa sıçradığına yönelik değerlendirmeleridir. Talas'a göre geri kalmış ülkelerde sendikal hareketin bölünmesi sonuç olarak sınıf bilincinin gelişmesini istemeyen sağ partilerin hedefidir ve bu açıdan "DİSK'in kurulabilmiş olması (...) TİP'ten çok AP'nin başarısı olarak kabul olunabilir."[8] Gerek Talas'ın ve gerekse Güzelce'nin *Milliyet*'te bu konuya ilişkin değerlendirmelerinin yukarıda özetlenen DİSK'in kuruluş sürecindeki farklı yönleri yansıttığı söylenebilir.

[4] İbrahim Güzelce, "Demokrasi için: DİSK", *Milliyet* gazetesi, 04 Nisan 1967.

[5] Fethi Naci, "DİSK'in Kuruluşunu Selamlarken", *ANT*, 14 Şubat 1967, Sayı 7 s. 7.

[6] Refik Erduran, "Girdi", *Milliyet* gazetesi, 21 Ocak 1967.

[7] Refik Erduran, "Kutlu Olsun", *Milliyet* gazetesi, 12 Şubat 1967.

[8] Cahit Talas, "Türk-İş ve DİSK Kavgası", *Milliyet* gazetesi, 05 Nisan 1967.

BİLİM DÜNYASI DİSK'İN TUTTUĞU YOLU HAKLI BULUYOR

Bilim adamları DİSK'in tuttuğu yolu haklı buluyor ve gelişeceğini biliyor

''Partiler üstü politika'' ilkesinin tutarsızlığını kabul eden Prof. Cahit Talas fikirlerini açıkladı

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Kısaca DİSK) ilkelerini, amaçlarını açıklamış ve geniş bir uyandırma, sınıf bilincine erdirme çalışmasına koyulmuştur. DİSK'in kuruluşu, Türk-İş'i müthiş telâşlandırmış ve il il, jurnalcı ekipleri kurdurarak DİSK hareketini hiç değilse yavaşlatmak için bir yandan da iftira kampanyasına girişmiştir.

DİSK'İN KURULUŞUNDAN SONRA

Oysa DİSK'in kuruluşu ve DİSK'in amaç ve sendikacılık felsefesi, bilim adamlarınca olduğu kadar ilerici basın ve yazarları ve çizerleri tarafından da çok olumlu karşılanmıştır. Milliyet gazetesinde ''Türk-İş ve DİSK'' ön başlığı ile sendikal ve partiler açısından ele alınan konu önemli gerçeklerin açıklanmasına ve bilinmesine yardım etmiştir. Eski Çalışma Bakanı ve Sosyal Siyaset Kürsüsü Profesörü Dr. Cahit Talas, Milliyet de çıkanın yanı sıra şunları açıklamıştır:

PROF. CAHİT TALAS'IN GÖRÜŞÜ

''Türk-İş, sendikacılık hareketinin ''partiler üstü'' bir politika gütmesini, bir siyasî parti ile ilişki kurmamasını, geleneksel fonksiyonu içinde kalmasını, toplumun tüm sorunları karşısında görüş tespit etmekle beraber bunları gerçekleştirmek için bir ''Aksiyon'' içine gitmemesini savunmaktadır.

Buna mukabil DİSK'e göre sendikacılık hareketinin geleneksel fonksiyonu devam etmeli fakat parlamentoda doğrudan doğruya söz sahibi olması şimdi birinci derecede önem kazanmıştır.

Yeni Konfederasyonun başkanı, ''Biz işçi sınıfının çıkarlarına en uygun programı savunan, Meclis içi ve dışı çalışmaları ile bu programa bağlı kaldıklarını gösteren partiyi tutacağız'' diyor. Yüze çıkmış bulunan temeldeki ayrılık burada başlamaktadır.

BİR BİLİM ADAMINA YAKIŞAN AÇIKLAMA

Biz yakın zamanlara kadar birinci görüşü savunmuştuk. Fakat bazı nedenlerden ötürü bu görüş üzerinde ısrar etmenin sakıncalı olacağı kanısına ulaştık. Bir kere, iktidarda bulunan partiler, şüphesiz kendi çıkarları açısından, haklı olarak, sendikacılık hareketini nüfuz ve etki altına almaya çalışmaktadırlar. Bunda bir dereceye kadar da başarıya ulaşılmaktadır. Böyle bir gelişim ve oluşum, sendikacılık hareketini hareketsizliğe götürmekte, sonunda işçilerin ve aydınların gözünde değerini yitirmekte ve bölünmeler için ortam hazırlanmaktadır. Diğer taraftan bu nedene bağlı olarak sendikacılık hareketi geleneksel fonksiyonun çerçevesi içine sıkışıp kalmaktadır.

Türk toplumunun içinde bulunduğu şartlar, bu dar çerçevenin kırılmasını ve yeni bir anlayışa ulaşılmasını gerekli kılmaktadır.

İŞÇİLERE YAKIŞAN DAVRANIŞ

Prof. Dr. Cahit Talas bu arada şunu ortaya koymaktadır:

''Partiler karşısında bağımsızlık sloganı bugünkü Türk ortamında işçi sınıfının menfaatleriyle bağdaşmazlık halindedir. İşçi sınıfının da siyasî hayatımız içinde, önemi ölçüsünde rol ve söz sahibi olmak istemesi hakkıdır. Bu, teşvik de edilmelidir. Böyle olduğu takdirde, parlementer sistem mükemmelliğe ulaşır. Sendikacılık hareketi bu oluş içindeki görevinden kaçamaz.

Metin Kutal

DOÇ. DR. METİN KUTAL'IN GÖRÜŞÜ

İktisat Fakültesi Fikir Kulübünün düzenlediği ''Türkiye İşçi Hareketleri'' adlı konferansta Doçent Dr. Metin Kutal işçi hareketlerini ülkemiz içersinde gelişimini anlatarak bugüne kadar gelmiş ve DİSK kuruluşunu anlatmıştır.

YENİ KURULAN KONFEDERASYONUN ŞANSI NEDİR?

Olaya bu soru ile giren Kutal, durumu Türk-İş yöneticileri gibi bir parçalanma olarak nitelendirmemek gerektiğini ortaya koymuş ve bu ayrılışın özünün bir doktrin farkı olduğunu belirtmiştir. Ancak bu görüş ayrılığının kişisel görüş ayrılığı olmadığı için işçilere bu şekilde açıklanmasıyla başarısının birbirine bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Puluralist (çoklu) sendikacılık anlayışının bir neticesi olarak kurulan DİSK'e karşı, Türk-İş'in tutumunda kişisel plândan çıkarak doktrin alanına kayması gerektiği belirtmiştir. Ancak bu ortamda işçiye yararlı sendikacılığın yapılabileceğini de anlatmıştır.

Kaynak: *DİSK* gazetesi, Sayı 2, 22 Mayıs 1967, sayfa 5.

CAHİT TALAS - TÜRK-İŞ VE DİSK KAVGASI

Milliyet, 05 Mayıs 1967

Cahit Talas

Yirmi yıllık bir geçmişi olan Türk sendikacılık hareketi şimdi kesin olarak bölünmüştür. Bu hareketi 1952 yılından beri en yüksek kademede temsil etmekte olan Türk-İş kuruluşundan on beş yıl sonra rakip bir konfederasyon ile yüz yüze gelmiş bulunuyor. 12 Şubat 1967 de kurulan DİSK-Devrimci işçi Sendikaları Konfederasyonu çalışmalarına başlamıştır. Başkanının deyimiyle yeni Konfederasyonun amacı, ''işçi sınıfının memleket yönetimine ağırlığını koymasını sağlamak, kula kulluğu sona erdirmek, sosyal adalet içinde yaşamanın ilk koşullarını yerine getirmektir.''

Şüphesiz bu bölünme, işçilerin ve tüm sendikacılık hareketinin yararına olmamıştır. İşçi sınıfının bilinçlenmesinden yana olmayanlar bu bölünmeden mümkün olan ölçüler içinde yararlanmak isteyeceklerdir. Fakat bölünmenin sonuçlarını fazla mübalâğa etmemek gerekir. Rekabet bir bakıma her iki Konfederasyonu da daha dikkatli ve daha dinamik olmaya ve tüm işçi sınıfının gerçek menfaatlerine yönelen bir politikayı araştırmaya ve izlemeye götürecektir. Binaenaleyh liderlerin asıl görevi ve liderliğin önemi, birbirlerini mübalâğa, tamiri güç ve sonunda işçilere zararlı olacak ithamlardan kaçınmak ve kuvvetlerin izleyecekleri politikanın sağlamlığından ve inandırıcılığından almaya çalışmaktır. Hele siyasi hayatımızda görüldüğü gibi birbirlerine art düşünceler atfederek bu yoldan düşünme özgürlüğünü «kuşa çevirmeğe» hazır olanlar niyetlerine ve menfaatlerine bilerek veya bilmeyerek hizmet etmek, sakınılması gereken bir davranıştır. Unutmamak, gerekir ki sendikacılık hareketinde bölünme ne yeni ne de memleketimize özgüdür. Fransa'da, Belçika'da, İtalya'da ve Birleşik Amerika'da ve başka ülkelerde çeşitli nedenlere dayanan bölünmeler olmuştur. Bölünmüş olmak iyi bir şey değildir, amma, daha kötüsü, bölünmeyi hazmedemeyerek derinleştirmek ve gerektiği an müşterek hareketleri imkânsız kılacak kadar uçurumlar yaratmaktır.

BÖLÜNMENİN NEDENİ

Türk sendikacılık hareketinin bölünmüş olmasının ve Türk-İş'in karşısına yeni bir konfederasyonun çıkmış çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenlerden biri kanaatimizce sendikacılık hareketinin görev anlayışı, başka bir deyimle felsefesi ile ilgilidir. Türk-İş sendikacılık hareketinin ''partilerüstü'' bir politika gütmesini, bir siyasi parti ile ilişki kurmamasını, geleneksel fonksiyonu içinde kalmasını, toplumun tüm sorunları karşısında görüş tesbit etmekle beraber, bunları gerçekleştirmek için bir ''aksiyon'' içine girmemesini savunmaktadır. Buna mukabil DİSK'e göre sendikacılık hareketinin geleneksel fonksiyonu devam etmeli, fakat parlamentoda da doğrudan doğruya söz sahibi olması şimdi birinci derecede önem kazanmıştır. Yeni Konfederasyonun başkanı, ''Biz işçi sınıfının çıkarlarına en uygun programı savunan, Meclis içi ve dışı çalışmaları ile bu programa bağlı kaldıklarını gösteren partiyi tutacağız'' diyor. Yüze çıkmış bulunan temeldeki ayrılık burada başlamaktadır. Biz yakın zamanlara kadar birinci görüşü savunmuştuk. Fakat bazı nedenlerden ötürü bu görüş üzerinde ısrar etmenin sakıncalı olacağı kanısına ulaştık. Bir kere, iktidarda bulunan partiler, şüphesiz kendi çıkarları açısından, haklı olarak, sendikacılık hareketini nüfuz ve etki altına almaya çalışmaktadırlar. Bunda bir dereceye kadar da başarıya ulaşılmaktadır. Böyle bir gelişim ve oluşum, sendikacılık hareketini hareketsizliğe götürmekte, sonunda işçilerin ve aydınların gözünde değerini yitirmekte ve bölünmeler için ortamı hazırlamaktadır. Diğer taraftan bu nedene bağlı olarak sendikacılık hareketi geleneksel fonksiyonun çerçevesi içine sıkışıp kalmaktadır. Türk toplumunun içinde bulunduğu şartlar, bu dar çerçevenin kırılmasını ve yeni bir anlayışa ulaşılmasını gerekli kılmaktadır. Türk-İş böyle bir yola girmişti. Toprak reformunu, vergi reformunu, petrolün ve madenlerin

devletleştirilmesini benimsemiş ve dış ticaret rejimindeki bozukluklara karşı çıkmıştı. Fakat son zamanlardaki bildirileri ve Türk-İş adına yapılan beyanlar bazı tereddütleri ve gerilemeleri ortaya koymaktadır. Bir muhafazakârlık tehlikesi yavaş yavaş belirmektedir. Örneğin, geçen yılın sonunda Türk-İş yönetim kurulu yayınladığı bildiride, aşırı diye nitelendirdiği akımlarla mücadelede kanun takipçilerinin görevlerini zamanında yapmamalarından yakındıktan sonra, reformlarla ilgili olarak ancak ''Ülkemizin geri kalmışlığının bir sonucu olarak aşırı akımlarla sadece zecri mücadelede yollarının yeterli olmadığını, ekonomik tedbirlere, bu arada vergi politikasının kökten değiştirilmesi gerektiğine dikkati çekmekle yetinmiştir.

PARTİLER VE BÖLÜNME

Diğer taraftan, Türk sendikacılık hareketi şimdi eski pragmatik anlayışı içinde kalamaz. 1960 öncesi mevzuatı ve ortamı onu böyle bir yol seçmeğe zorlamıştı. Fakat 1960'dan sonra ve yeni Anayasanın getirdiği haklar ve hürriyetlerden de yararlanarak sol bir doktrinin benimsenmekte olduğu görülmüştür. Fakat bu eğilim bir ara gelişim gösterdikten sonra durmuştur. Pragmatik görüşe sadık kalanlar ile sol bir doktrinin benimsenip bu doktrinin içindeki bir siyasi parti ile ilişki kurulmasını isteyenler arasındaki çatışma ayrılışa yolları açan başka bir neden olarak ortaya çıkmıştır. Esasında bölünme Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşu ile başlar. Bilindiği üzere T.İ.P. i de 1961 yılının Şubat ayında 12 sendikacı kurmuştu. T.İ.P. kuruluşundan beri Türk-İş'le ihtilâf haline düşmüştür. Türk işçilerinin gerçek menfaatlerini temsil ettiğini ve «emekçi sınıfın» haklarının savunucusu olduğunu iddia eden T.İ.P., Türk-İş'i, işçi dâvâlarının öncülüğünü yapmakta yetersiz ve tutumunu tavizkâr bulmaktadır. Buna mukabil Türk-İş'in 14 Nisan 1965 tarihli basın bülteninde T.İ.P. ile ilgili olarak şu düşünceleri görmekteyiz: ''Tüzüğünde belirtilen ilkelere büyük saygı gösterdiğimiz T.İ.P.'in bir kısım yöneticileri işin başından beri işçi hareketinin güçlenmesini endişe ile karşılamış ve Türk-İş'i yanlış yola ve hatalı politika gütmeğe sevketmek için büyük gayretler sarfetmiş, bunda başarı kazanamayınca işçi hareketlerini parçalama teşebbüslerine girmişlerdir''.

''SINIF BİLİNCİ''

İşçi partilerinin, sendikaların desteklerini aramaları kadar doğal bir şey yoktur. Çünkü, sendikaları arkalarına almaksızın gelişmeleri hemen hemen imkânsızdır. Fakat Türk-İş yöneticileri, T.İ.P. in bazı yöneticilerinin tüzüklerini paravana olarak kullandıkları ve Anayasamızın getirdiği müesseseleri tahrip peşinde oldukları intibaını elde ettiklerinden T.İ.P.'i desteklemeğe yanaşmamışlardır. Amma bu karşılıklı ithamlara rağmen, büyük uyuşmazlık 1965 seçimlerinden sonra başlamıştır. Bir kısım sendikacıların Adalet Partisi adayı olarak genel ve mahalli seçimlerde yer almaları ve aynı zamanda Türk-İş'in sevk ve idare organlarında önemli ölçülerde rol ve söz sahibi olmaları büyük uyuşmazlığı yaratmış ve Türk-İş'in tarafsız idarecileri de çok geçmeden kendilerini bu uyuşmazlığın içinde bulmuşlardır. Esasında, şimdi çok açık olarak yüze çıkmış bulunan ve bütçe müzakerelerinde de görülen A.P.-T.İ.P. çatışması sendikacılık hareketine sıçramış bulunuyor. Türk toplumunun geri kalmışlığının tezahürlerinden birisi de, işçilerinin oylarının sağcı bir parti olan Adalet Partisine gitmesidir. Adalet Partisi için bu oyların değeri büyüktür. İktidarda kalabilmesi, bu oyların desteğinin devamına bağlıdır. İşçi Partisinin de Parlamentoda söz sahibi ol-maya devam edebilmesi geniş ölçüde işçi oylarını kendi tarafına çekmekle mümkün olabilecektir. Büyük kavga burada cereyan ediyor. Sınıf bilincinin uyanmasına karşı, Adalet Partisinin büyük alerjisi de bizce buradan gelmektedir. Sendikacılık hareketi bir sınıf hareketidir. Sınıfsız bir toplum yalnız Marxist sistem ve felsefede vardır. Sınıfsız bir topluma ancak komünizmin son safhasında ulaşılır. Sınıfların varlığı başka, Marxizmin ileri sürdüğü sınıf mücadelesi başkadır. Bir sınıf yaratığı olan sendika sınıf

bilincine ve menfaatine ulaşmadıkça gelişemez. Kapitalist ve Komünist olmayan sosyalist toplumlarda sınıfsızlık iddiası ne kadar az gerçek ise, sınıf bilinci yoktur sözü de o kadar az gerçektir. Geri kalmış ülkelerde sağ partiler, sınıf bilincinin ve menfaatinin uyanması halinde işçi oylarının, eşyanın tabiatı icabı işçi partilerine gideceklerini bildikleri için sınıf bilincinin doğmasına her türlü yola başvurarak engel olmaya çalışırlar. Gelişen memleketlerde sendikacılık hareketi için en büyük tehlike buradan gelir. Çünkü kardeşi kardeşe düşürmektedirler. Bu sebepten ötürü DİSK'in kurulabilmiş olması, bize TİP den çok AP'nin bir başarısı olarak kabul olunabilir. Gittikçe güçlenen sendikacılık hareketi bölünerek zayıflamış ve kardeş kavgası içine atılmıştır.

SONUÇ

Karşılıklı suçlamalar hiçbir sorunun çözümüne hizmet etmez. Eğer Türk sendikacılık hareketi de geleneksel görevinin ötesinde bir görev anlayışı içine girerek toplumumuzun sorunlarına çözüm yolları ararken ağırlığını duyura-bilecek bir faktör olmak arzusunda ise, bir kere tutucu tesirlerden kesin olarak kendisini kurtarmak zorundadır. Sağ basının ve sağ akımların Türk-İş'i destekleme eğilimi göstermesi manidar bir olay ve gelişmedir.

Bilindiği üzere her siyasi parti belli bir sınıfın menfaatlerini savunmak ve iktidara geçerek bu menfaatleri birinci plana alan bir programı yürütmek için kurulur. Böyle olunca sağ partilerin köklü reformları benimsemeleri mümkün değildir. Onlar statükoyu devam ettirmek için kurulduklarından sendikacılık hareketlerinin bunlarla işbirliği yapmaları mantığa, sosyolojik oluşa, eşyanın tabiatına aykırıdır. Partiler karşısında bağımsızlık sloganı bugünkü Türk ortamında işçi sınıfının menfaatleri ile bağdaşmazlık halindedir. İşçi sınıfının da siyasi hayatımız içinde, önemi ölçüsünde rol ve söz sahibi olmak istemesi hakkıdır. Bu, teşvik de edilmelidir. Böyle olduğu takdirde parlementer sistem mükemmelliğe ulaşır. Sendikacılık hareketi bu oluş içindeki görevinden kaçamaz.

Madem ki, Parlamentoda söz sahibi olmak ve demokratik usullerle iktidara geçerek benimsenmiş olan ve işçi menfaatlerini ilk planda tutan bir programı yürütmek, ancak bir siyasi parti yolu ile olmaktadır. Bu durumda yapılacak tercih "dost" bir partiyi seçmek yerine kendi siyasi partisini kurmak, kurulu olan varsa onu benimsemektir. Bizim bildiğimize göre, şimdi Türk-İş safında bulunan sendikacılık hareketinin liderleri de birkaç yıl öncesine kadar işçilerin kendi partilerini kurmalarının ve bu yoldan parlamentoda işçilerin menfaatlerini korumaya çalışmalarının daha etkili olacağı inancında idiler. Amerikan tipi, ideolojisinden yoksun ve yalnız toplu pazarlık üzerine dayanan eskimiş bir sendikacılık tipidir. Toplumumuzun ihtiyaçlarını karşılamıyor. Bir an önce onun etkisinden kurtulmakta fayda var.

"İLHAN SELÇUK - DİSK

Cumhuriyet, 17 Ocak 1967

İlhan Selçuk

Türkiyede 368 işçi sendikası var. Yalnız Ankarada 131, ve İstanbulda 62 adet. İşçi sayısının azlığında ve sendika sayısının çokluğunda rekor kıran bir ülkeyiz biz. Ayrıca grev adedinin pek önemsiz oluşu da Türkiyenin özelliklerinden biri. 1965 yılında devlet babanın kurumlarında çalışan işçiler 5 ve özel işyerlerinde çalışanlar 28 grev yapmışlar ki, dünya yüzünde rekor sayılacak bir rakamdır bu.

Doğrusu böylesine yumuşak başlı işçilere sahip olmaktan memleketçe gurur duymalıyız. Çünkü İtalya, Fransa, Amerika, İsrael, Almanya, Belçika, Kanada gibi ülkelerde işçiler refah içinde yaşamaktadırlar, ve bu ülkelerde gelir dağılımı Türkiyedeki kadar adaletsiz değildir; buna rağmen grevler Türkiyeye oranla çok daha yoğundur. Türkiyede milli gelirin aslan payını alan komprador-lardır. Maaş ve ücretliler ise hem milli

gelirden en az payı alırlar, hem de gelir vergisinin yüzde 60'ını öderler. Buna rağmen grevlerin pek az oluşu Türk emekçisinin sabrını ve dâvalarını ne kadar yumuşak bir politika içinde yürüttüğünü gösterir.

Bu bakımdan işçilerimizi tebrik ederiz.

Ne var ki, bu arada tebrik edilecek olanlar yalnız işçilerimiz değildir. İşverenlerimiz de çok ustaca bir siyasetle sendikaları parçalamışlar, sayısı belirsiz sarı sendika kurdurmuşlar ve Amerikan dolârlarının desteğiyle Türkiyede işçi hareketini yozlaştırmışlardır.

Sömürme düzeninin devamı bakımından bu da bir başarıdır.

Türkiye'de en büyük işçi örgütü olan Türk-İş'in de başarıda payı olduğunu söylemeden geçemiyeceğiz. Nitekim İşverenler bu hizmeti dolayısıyle Türk-İş'e teşekkür etmeden duramamışlardır. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Kurulunda işveren temsilcisi demiştir ki:

"- Türk-İş ile sosyal barışın koruyucusu olarak müşterek bir sorumluluk içerisindeyiz ve bu müşterek sorumluluğu beraberce yürütmek için her bakımdan işbirliğini açık olarak beklemekteyiz. (...)

Bazı sendikal hareketlere politikanın da âlet edilmesi teşebbüsleri, bu son yıl zarfında görülmüş bazı olaylar olarak yine üzüntü verici noktalar teşkil etmiştir. Ancak halk oyu ve aklıselim bu hususta gerekli kararı vermiş ve bilhassa bu hususta Türk-İş'in kesin tutumunu da takdire şayan bir hareket olarak tebarüz etmiştir."

Böylece Türk-İş'in "takdire şayan" olarak "tebarüz" eden yanı işveren eliyle ve mühürlü mumla tasdik edilmekte, bu tasdik mührü işçilerin kurşunlandığı ve coplandığı bir ülkede sendikacılığa vurulmaktadır.

Ve tıpkı işverenler gibi Türk-İş de sendikacılığa siyaset sokulmasında korkmaktadır. Türk-İş yöneticileri bu konuda 6. Genel Kurulda şöyle konuşmuşlardır:

"-Türk-İş'in gücünü kendi çıkarları için en büyük engel sayanlar, işçi hareketini politik gayelerine hizmet olarak kullanmıyacaklardır."

Bir yanda işverenler, öte yanda Türk-İş, bu konuda tam bir anlaşma içindedirler. Oysa bugün Türk sendikacılığı gırtlağına kadar birtakım çıkarcıların politik gayeleri içinde batmıştır. Türk-İş'in Amerikalılardan her yıl 3,5 milyon lira yardım gördüğünü söylersek, işverenlerin Türk-İş'e neden tekrar tekrar teşekkür ettikleri de sanırız ortaya çıkar.

Durum böyle iken ve Türk-İş 1967 yılına bu manzarada girerken Türk-İş'ten hayır ummayan bazı sendikacılar birleşerek yeni adım atmak istemişlerdir.

Yüz bin kadar işçiyi çatısı altında toplayacak olan DİSK hareketi böyle başlamıştır. DİSK, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu demektir. DİSK yöneticileri, Amerikan etkisinden bağımsız bir sendikacılığa yönelmek istediklerini söylemektedirler.

Türkiyede sendikacılık hareketinin Batı maymunluğundan kurtulması gerekir. Zengin Batıda, kapitalist ve işçi, az gelişmiş ülkelerden sömürülen zenginlikleri paylaşmak çıkarında birleşebilirler.

Türkiyedeki işçilerin sendikacılığı bu noktada Batıyla uzlaşamaz. Antiemperyalist bir tavır alamıyan Türk sendikacılığı kendi vatanını sömüren komprador-yabancı kapitalist ittifakının yanında ve kendi işçisine karşı yer almış olur. Ve "Amerikan kapitalisti-komprador" ittifakının yanında yer alan sendikacılık hareketi temelde Türk işçisinin çıkarlarına aykırı bir tutuma girmiş bulunur.

Sendikacılığımız bu gerçeği görmeden memleket yararına bir eyleme yönelemez. DİSK yöneticilerinin gerçek milliyetçi ve antiemperyalist bir tutuma girmelerini ve kapitalizmin şakşakçılığında hayli ilerlemiş Türk sendikacılığında olumlu etkiler yaratmalarını bekliyoruz.

“ İLHAN SELÇUK - MİLLİ ŞUUR VE TÜRK-İŞ

Cumhuriyet, 28 Şubat 1967

Bay Halil Tunç, Türk-İş Genel Sekreteridir. Dün bir basın toplantısı düzenlenmiş ve affedilmez bir konuşma yapmıştır.

Tunç'a göre yeni kurulan DİSK, Türkiye İşçi Partisinin aletidir; TİP, Çin'de Mao'nun Kızıl Muhafızlar eliyle yaptırdıklarını Türkiye'de DİSK ile yürürlüğe koyacaktır; İşçi Partisi zaten memlekette demokratik müesseseleri tahrip etmek yolundadır: Doğu modeli sendikacılık istemektedir: DİSK de bu planın içindedir.

Bütün bu söylenenler politikacıların nutuklarında bol bol tekrar edilen gayriciddi birtakım laflardır. Bir komprador politikacısı bunları söylediği zaman insan güler geçer, ama bir sendikacı bunları söylediği zaman insan hüzün dayar; ne olursa olsun Bay Halil Tunç'u bu seviyede görmek istemezdik.

Ama doğrusu açıklayalım. Bizi en çok düşündüren Halil Tunç'un bir başka sözüdür. Demiştir ki Türk-İş Genel Sekreteri:

İşçilerde sınıf şuuru değil milli şuur yaratılmalıdır.

Biz bu sözleri iktidar partisi organı bir gazetenin başlığında okuduk. Ve sonra üstünde düşünceye daldık: Bay Halil Tunç işçilerde sınıf şuuru yaratılmasını istemeyen bir sendikacıdır demek... 'sınıf şuuru yerine milli şuuru ikame' etmek gerektiğini iddia ediyor Türk-İş Genel Sekreteri.

Peki bu konuda ne yapıyor Bay Halil Tunç ve ne yapıyor Türk-İş?

Biz Türk-İş yöneticilerinin canı gönülden alkışlayabilirdik... gerçekten milli şuurun uyanması için gayret gösterselerdi, yabancı kampanyaların yurdu sömürmesine karşı çıksalardı, Türkiye'yi ipotek altına almış yabancı devlete karşı Türk milliyetçiliğinin icaplarını yerine getirselerdi, Amerikan güdümünden kurtulmak yolunda canlı bir akımı ve ruhun Türk işçisi arasında temsilcisi olabilselerdi, Türk yurdunda el atmış emperyalizmin karşısında milli güç olarak kendilerinden söz açabilseydi...

Soruyoruz Bay Halil Tunç'a:

Gayrimilli olduğu ispat edilmiş çevrelere karşı işçilerimizin tutumu ne olacaktır?

Cevabını biz verelim: İşte milliyetçilik şuuru burada sözünü söyleyecektir.

Esefle açıklayalım ki, Türk-İş yöneticileri bu yolda iyi sınavlar vermemişler, milliyetçi çevreleri hayal kırıklığına uğratmışlardır. Eğer bugün Türk-İş'in karşısında bir yeni konfederasyon örgütleniyorsa bunun sorumu tamamen Türk-İş yöneticilerinin artık kokusu ayyuka çıkmış davranışlarındandır.

DİSK, Türk-İş'in karşısında başarı kazanacak mıdır? Bu apayrı bir sorudur.

Bugün esas mesele Türk-İş'in başında bulunan kişilerin kimliklerinden doğuyor. Ellerindeki büyük mali imkanları komprador iş çevrelerinin dileklerine göre kullanmakta sakınca görmiyen, en haklı grevleri baltalıyan, işverenler sendikasından resmen teşekkür alan, komprador iktidarının koltuğu altında bulunan yöneticilerinden bu vatanın ne işçisine hayır gelir ne de köylüsüne...

Bir memleketin işçi konfederasyonunda genel sekreterlik yapan kişi o memleketin sosyalist partisine olmadık iftiraları yağdırır ve de sonra komprador işverenlerinin paralelinde görünürse çok 'vahim' bir durumla karşı karşıya bulunuyoruz demektir.

Bunun içindir ki Halil Tunç ve arkadaşlarının son zamanlardaki tutumlarını dikkatle izlemek zorundayız.

Mesele açık dava kesindir:

Halil Tunç ve arkadaşları milliyetçi oldukları ispat etmek istiyorlarsa işte meydan...

İşye Türkiyenin Millî Kurtuluş Savaşı...

İşte emperyalizme karşı mücadele...

İşte porselen sanayiindeki rezalet...

İşte kurşunlanan işçiler...

İşte dış ticaret sömürücülüğü...

İşte sarı sendikacılık...

İşte işçilerini sömüren Amerikan işyerlerindeki kaçakçılık olayları...

İşte vatanı parsel parsel ve kaynak kaynak satanların tutumları...

İşte Amerikan ipotekleri ve güdümü altına sokulmuş Türk iktisadiyatı...

İşte Demir-Çelik skandalı, haberleşme sanayiindeki yeni kapitülasyon, petrol boru hattı dalavereleri, ilaç firmalarının kazıkları...

Ve daha niceleri...

Sendika yöneticilerinin Millî şuuru bu konularda kendisini gösterirse milliyetçilik söz konusu olur.

Biz bu konuda Halil Tunç ve arkadaşlarına 'işte meydan' diyoruz; milliyetçi olduklarını davranışlarıyla ve sözleriyle göstersinler ki, cümlesini alkışlayabilelim.

“ REFİK ERDURAN - GİRDİ!

Milliyet, 21 Ocak 1967

Çok önemli sorudur bu:

— Girsin mi, girmesin mi? Ne dolaplar döner bu sorunun üstünde, ne dolaplar! Oysa dünyada öyle şeyler vardır ki, girip girmemesi izne ve isteğe bağlı değildir.

— Sabah olsa da benim bahçeme aydınlık girmesin, fırtına çıksa da bizim semtte yaprak kımıldamasın, diyebilir misiniz? Politika da öyledir. Girsin, girmesin olmaz. Girmiştir zaten. Çünkü politika, toplum hayatında bir tavır takınmak demektir. Ve tavır takınmaktan kaçınılamaz; zira tavır takınmaktan kaçınmak da bir tavırdır. Hem de bazen en anlamlı, en etkili olacak bir tavır...

Geçenlerde bir rektör fetva verdi:

— Üniversiteye politika girmemeli.

Bu zat söylediği sözün Türkiye'nin günümüzdeki şartları içinde en sivrisinden politika olduğunu bilmez mi dersiniz? Üniversite gençliği milletimizin uyanış çabasının öncülerinden ve en büyük kozlarındandır. Onu politik sorunlara sırt çevirmeğe zorlayarak saf dışı bırakmak (başka bir deyimle nötranalize etmek) yurdumuzdaki politik dengeyi büyük ölçüde etkiler.

Bu dolma yutuldu mu, "gençliği ve maarif camiasını siyasete karıştırmamak" sloganının örtüsü altında en kabası yapılır.

Uyanık öğretmenler hallaç pamuğu gibi oradan oraya atılır. Üniversite profesörlerinin çeşitli çıkarlarla tavlanmasına çalışılır, gençlik kuruluşlarının bölünüp teker fethedilmesi için inanılmaz manevralara girişilir, öğrenciler hafiyeliğe ve iğrenç ahlaksızlıklara itilir...

("Bize komünizm propagandası yapıldı" diye ihbarda, bulunup bir müdürün ve üç öğretmenin işlerinden alınmasına yol açtıktan sonra bunun yalan olduğunu ve kendilerinin böyle bir tertibe teşvikle sokulduklarını açıklayan lise öğrencilerinin noterden tasdikli itirafnamelerini gördünüz mü dünkü Milliyet'te? Bundan daha alçakça bir dalavere düşünebilir misiniz?) Aynı yutturmacalar Türk toplumunun güveni bakımından garanti kozları durumunda olan bütün başka güçler üstünde de denenmektedir. Hem ordunun politikadan uzak durması gerektiği konusunda herkes birleşmiş görünür, hem de orduya grev hakkını bile yeren tamimler dağıtılır. Grev hakkına karşı çıkmak düpedüz politika değil de nedir? Bu yönde en geniş çaplı uyutma numarası Türk işçi sınıfı üstünde çevrilmiştir.

"Sizi teşkilâtlandırıyoruz" diye işçilerimiz bir tek örgütün çatısı altında toplanmış, bu örgüt «Partilerin üstünde kalalım» parolasıyla politikanın sözüm ona dışında tutulmuş,

böylece işçilerimizin bütün vatandaşlar gibi kendi kaderlerinde söz sahibi kişiler olması önlenmiştir. Oysa gelişmeye başlayan her ülkede işçilerin olaylar üstündeki bilinçli etkisi yalnız kendi güvenliklerinin değil; bütün toplumun geleceğinin başlıca garantilerindendir.

Bizim işçilerimize ise şu ninni söylenmiştir:

— Siz etliye sütlüye karışmayın, partilerden kızdırmayın, böylece sırf kendi ücretlerinizi arttırmaya bakın. Bu ninniyle uyumak hem küçüklük hem de aptallıktır. Küçüklüktür, çünkü üç beş kuruş fazla almak ümidiyle vatandaşın sorumluluktan kaçması ve beynini herhangi bir kuruluşun vestiyerine bırakması insanlık haysiyetine yakışmaz.

Aptallıktır, çünkü o yoldan refah sağlansa bile (ki sağlanamaz), öyle refahın hiçbir garantisi yoktur. Düşünsenize: ülkenin yönetiminde söz sahibi olmaktan vazgeçerek kendinize bir küçük ev yaptırabildiniz diyelim. Üç gün sonra iktidarın bir dönüş yapıp evi geri almayacağını, sizi o evde rahatça yaşayamayacak kadar yoksul düşürmeyeceğini, ters yönetim yüzünden işsiz bırakmayacağını, hatta olmadık bir savaşa sokup canınızdan etmeyeceğini ne biliyorsunuz? Hepimiz gibi işçilerin de geleceğe güvenle bakabilmelerinin tek şartı ülkenin yönetiminde bilinçli vatandaşlar sıfatıyla söz sahibi olmayı başarmalarıdır. Bunun da yolu, o amaçla kurulmuş örgütlerde toplanmaktır. Son haftaların en sevindirici olayı, toplum hayatımızın bu büyük ihtiyacını karşılamak üzere Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu adlı yeni bir kuruluşun ortaya çıkan. Bu adın ilk harfleri olan DİSK kelimesine iyi bakın. İyice ezberleyin. Ve sevinin. Çünkü işçi olsanız da olmasanız da DISK sayesinde geleceğinizin aydınlığı şimdiden daha sağlama bağlanmış bulunuyor. Sebebini sırası geldikçe anlatmağa devam edeceğiz.

REFİK ERDURAN - KUTLU OLSUN!

Milliyet, 12 Şubat 1967

KUTLU OLSUN!

BUGÜN iyi bir gün. Bu sabah iyi bir sabah. Sizin şu yazıyı okumakta olduğunuz saatler iyi saatler.

Hiçbir maçın, hiçbir mücadelenin, hiçbir savaşın sırf savunma ile kazanıldığı görülmemiştir. Başarılı savunma olsa olsa beraberlik sağlar. Zafer ise ancak atak davranarak kazanılır.

Türk yurtseverleri iyi konuşuyor, iyi tartışıyor, saldırılara uğradıkları zaman iyi direniyorlar. Ama iyi işler yapabildikleri, başarılı savunmadan sonra karşı saldırıya geçip zafer kazandıkları yok pek.

İşte bu sabah öyle bir «iş» yapılmakta: İstanbul'da toplanan namuslu, yürekli ve bilinçli işçi liderleri DİSK'in temelini atıyorlar.

Bu DİSK, öyle bir silâh ki, nükleer başlıklı füzeler haltetmiş yanında. Çünkü gücünü uranyumdan değil, insan zekâsından, insan haysiyetinden ve insan azminden alıyor.

Türkiye'yi bütünüyle aldatanların ikide birde tükürük gibi sözlerle yurtseverlerin yüzü

DÜPEDÜZ

Refik Erduran

AP'nin aldığı işçi oyları bu ninnilerin sonucudur işte.

Peki, işçileri uyutanlar bu önemli vatan hizmetine karşılık ne elde ediyorlar acaba?

İşçiler hesabına hemen hiç birşey. Gerçekten, danışıklı dövüş yoluna sapmadan, mertçe yürütülecek bir mücadeleyle kazanılabilecek avantajların çok küçük bir kısmını...

Ama kendileri hesabına — işçilere ihanetlerinin büyüklüğüyle ölçüldüğü zaman çok küçük sayılsa bile, onlara pek cazip görünen — ne avantalar elde ediyorlar, ne avantalar!

«Sendika ağalığı» sözüyle çok iyi belirtilen sülfi saltanatın kaynağı yoksul işçilerden üçer beşer kuruşla toplanan milyonlar. Ama onun

''Bugün iyi bir gün. Bu sabah iyi bir sabah. Siz şu yazıyı okumakta olduğunuz saatler iyi saatler.

Hiçbir maçın, hiçbir mücadelenin, hiçbir savaşın sırf savunma ile kazanıldığı görülmemiştir. Başarılı savunma olsa olsa beraberlik sağlar. Zafer ise ancak atak davranılarak kazanılır.

Türk yurtseverler iyi konuşuyor, iyi tartışıyor, saldırılara uğradıkları zaman iyi direniyorlar. Ama iyi işler yapabildikleri, başarılı savunmadan sonra karşı saldırıya geçip zafer kazandıkları yok pek.

İşte bu sabah öyle bir ''iş'' yapılmakta: İstanbul'da toplanan namuslu, yürekli ve bilinçli işçi liderleri DİSK'in temelini atıyorlar.

Bu DİSK, öyle bir silâh ki, nükleer başlıklı füzeler haltetmiş yanında. Çünkü gücünü uranyumdan değil, insan zekasından, insan haysiyetinden ve insan azminden alıyor.

Türkiye'yi bütünüyle aldatanların ikide birde tükürük gibi sözlerle yurtseverlerin yüzüne çarptıkları bir ayıp gerçek var:

– İşçileri savunmaya kalkıyorsunuz ama onlar sizden yana değil. Zonguldak gibi en çok işçi barındıran bir yerde bile hemen herkes bize oy verdi.

Doğrudur bu. Ve doğru fakat çok ters, çok ayıp olan bu gerçeğe herkes bir Sfenks bilmecesi gözüyle bakmaktadır.

Oysa işçi aldatıcılarının işçilerden topladıkları oylar kendiliğinden olmuş ve izahı güç bir tabiat acayipliği değildir. O aldatıcılar tarafından yıllar yılı başarıyla yürütülmüş sistematik bir çalışmanın mantıkî sonucudur.

Zonguldak'daki maden işçilerinin atmış bine yakın üyeli ve Türk-İş denilen örgüte bağlı bir sendikaları vardır. Bu sendika yöneticileri maden işçileri kurşunlandığı zaman bile hükûmet safında yer alıp hiçbir delile dayanmadan, "Olaylar komünist tahrikinden çıktı" yutturmacasıyla vahşeti haklı göstermeye kalkacak tıynette kişilerdir.

Bu kişiler, işçilerin vatandaşlık duygusunu, insanlık haysiyetini ve sınıf bilincini durup dinlenmeden şu teraneyle morfinlemektedirler:

– Siz sakın siyasete miyasete karışmayın. Karışırsanız iktidarı kızdırır, hiçbir hak elde edemezsiniz. Partilerin üstünde kalın ki, bütün partiler sizi tutsun, oylarınızı almak için hepsi size hizmet yarışına kalksın. Bu akıllıca taktiği yürütmek işini bize bırakın, sizin için koparacağımız ücret zamlarının tadını çıkarmaya bakın.

AP'nin aldığı işçi oyları bu ninnilerin sonucudur işte.

Peki, işçileri uyutanlar bu önemli vatan hizmetine karşılık ne elde ediyorlar acaba?

İşçiler hesabına hemen hiç birşey. Gerçekten, danışıklı dövüş yoluna sapmadan, mertçe yürütülecek bir mücadeleyle kazanılabilecek avantajların çok küçük bir kısmını...

Ama kendileri hesabına– işçilere ihanetlerinin büyüklüğüyle ölçüldüğü zaman çok küçük sayılsa bile, onlara pek cazip görünenne avantalar elde ediyorlar ne avantalar!

"Sendika ağalığı" sözüyle çok iyi belirtilen süfli saltanatın kaynağı yoksul işçilerden üçer beşer kuruşla toplanan milyonlar. Ama onun yanısıra çok daha çirkin ve vahim bir "gelir kaynağı" var.

Yabancı parası.

Türk-İş, ilk kurulduğu yıllarda "tesir altında kalmamak için" Türk Hükûmetinden birkaç bin liralık yardım görmeyi bile reddetmişti. Sonradan Türk işçi sınıfının ve hattâ ülkesinin bütünü üstüne oynanan büyük oyunların etkisiyle o hale geldi ki, Amerikan Devletine resmen bağlı AID örgütünden milyonlarca lirayı açıkça almaya başladı.

Bu paralar sözde işçiyi "eğitmek" için verilmektedir. Aslında o göstermelik "eğitim" den bile geçirilebilen işçilerin sayısı– 400 bin kadar üyesi olan Türk-İş içinde– her yıl üç bine ulaşamamaktadır.

Paraların en etkili kullanılış tarzı, Türk-İş'e bağlı sendika yöneticilerine, "Amerika'da inceleme seyahati" kisvesi altında avanta dağıtılmasıdır. Bu yöneticiler o geziler sırasında kendilerine verilen cep harçlıklarını artırarak ve permi satışları yaparak dünyalık doğrultmaktadırlar.

Yalnız Zonguldak'daki Maden-İŞ Sendikası yöneticilerinden bu yıl Amerika'ya gidecek-lerin sayısı 10'dur.

İşte böyle alıyor AP işçilerden oyları.

Bu açık dalavereyi sona erdirecek Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun doğumu bütün Türk Milleti için çok mutlu bir olaydır.

Hepimize kutlu olsun!"

Fehti Naci - DİSK'in Kuruluşunu Selamlarken...

ANT, 14 Şubat 1967

Devrimci işçi Sendikaları Konfederasyonu'nu (DİSK) kurmağa karar veren sendikalar, 12 Şubat 1967 günü yaptıkları kongrelerde gerekli kararı alarak DİSK'i resmen kurmuşlardır. Bu olay, yalnız işçi hareketleri tarihimiz bakımından değil, Türkiye'nin politik, sosyal, ekonomik gelişmeleri bakımından da, bağımsızlık savaşımız bakımından da son derece önemlidir.

DİSK, TÜRK-İş'in hatalı davranışları sonunda

Fethi Naci

rayından çıkarılan, daha doğrusu kapitalizmin lokomotifine bağlanmağa çalışılan Türk işçi hareketini rayına oturtmak için kuruluyor. Bir büyük örgütten ayrılan her grup, genellikle, sonunda güçsüz kalmak, ufalanıp gitmek tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Fakat Türk-İş'in, işçi sınıfının gerçek temsilcilerine karşı itici tutumu ve Türk-İş'te kalarak Türk-İş'i ıslah etmenin imkânsız hale gelişi, devrimci sendikaları yeni bir konfederasyon halinde örgütlemek zorunda bırakmıştır.

Türk-İş; Amerikan doları, Amerikan uzmanı, işveren teşekkürü ve komprador iktidarı himayesi ile yürütmek istemektedir işçi sınıfının ekonomik mücadelesini. 1963-1965 arasında A.İ.D.'den, O.E.C.D.'den, I.C.F.T.U.'dan aldığı paralar 5 milyon lirayı geçmektedir. Uzman adı altında iş gören Amerikalılar, Türk-iş aracılığıyla, Türk işçi sınıfının uyanmaması için ellerinden geleni yapmaktadırlar; Türkiye'yi bir yarı-sömürge şartları içinde tutmak isteyen Amerikalılar toplumun en dinamik sınıfı olmaya aday işçi sınıfını eğitip bilinçlendirmeyi önlemekte, sözümona bir partiler üstü politikayla, işçi sınıfını hâkim sınıfların oy deposu halinde tutmaktadırlar. "Partiler üstü politika" ilkesi altında, gerçekte, Türk-İş yöneticileriyle işverenler aynı temel düşüncede birleşmektedirler: Mevcut kapitalist düzen olduğu gibi sürüp gidecektir; işçilere, bu değişmez düzen içinde, sadece ufak tefek çıkarlar sağlanacaktır. Ve işçilerin bilinci öyle bir aşağı seviyede tutulacaktır ki işçi fabrikasında grev yaptığı kapitalistin kurduğu siyasi partiye vermekte devam etsin!

Bunun için Türk-İş, bütün baskılara rağmen gelişen işçi hareketinin çok gerisinde kalmıştır. İşçi sınıfı, Türk-İş yöneticilerinden çok daha yürekli, çok daha bilinçli olduğunu ispat etmiştir. Örnekler pek çoktur. Zonguldak'ta dahi günler yaşanır, işçiler 60 kuruş için kurşunlanırken, Türk-İş yöneticileri, harekete sahip çıkmaktan korkmuşlar, tıpkı Adalet Partisi yöneticileri gibi, "Bu işte komiser parmağı var!" diyerek feryadı basmışlardır. Paşabahçe grevinde yüzkarası davranışlarda bulunmuş, onurlu davranan sendikaları onur kuruluna vermiştir. Grev hakkını işlemez hale getiren erteleme kararları karşısında sesini çıkaramamıştır. Çoğu davranışları, işçi sınıfına karşı iktidardan yanadır. Son Yönetim Kurulu bildirisindeki şu sözler, bu bakımdan, çok ilgi çekicidir: "Türk-İş kaynağını Anayasa ve kanunlardan almayan bütün kanunsuz davranışların kesin olarak karşısındadır. Bu cümleden olmak üzere yurdumuzu hür dünyadan ayırmak, bağlı bulunduğumuz milletlerarası antlaşmalardan koparmak isteyen maksatlı davranışları, anarşist sokak gösterilerini asla tasvip etmemekte ve bu davranışta bulunanları takbih etmektedir... Türk-İş aşırı akımların kesinlikle karşısındadır. Bu aşırı akımlarla yeteri derecede mücadele de edilmediğini teessür ve esefle tesbit etmiştir." Türk-İş yöneticileri, yeni sömürgecilikten yana, demokrasiye ve özgürlüğe karşı bu davranışlarıyla Türk-İş'i Adalet Partisi'nin bir hoparlörü haline getirmişlerdir.

Türk-İş'in işçi sınıfına karşı tutumu, işverenler ve iktidar çevrelerinde büyük bir sempati ile karşılanmaktadır. Bunun için DİSK, başlangıçta, birtakım güçlüklerle karşılaşacaktır.

Türk-İş, yıllardan beri, işçilere şu düşünceyi aşılamağa çalışmaktadır: İyi sendika, ücretlerde artış sağlayan sendikadır. Siz istediğiniz kadar ücretlerde artış sağlayın, fiyat mekanizmasını ellerinde tutan, istedikleri zaman istedikleri zammı yapan kapitalistler; hâkim sınıfların yararına yürütülen vergi, para ve kredi politikası bu ücret artışlarının gerçek değerini sıfıra, kimi zaman sıfırın da altına, düşürebilirmiş; sadece dar bir sendika çalışması işçilere uzun vadede fazla bir şey sağlamazmış; Türk-İş, bunları, daima işçilerin gözlerinden saklamağa çalışmıştır. Ve şimdi işverenler, bu durumdan yararlanarak, Türk-İş'e bağlı sendikaları kuvvetlendirmeğe, onların ücret isteklerini daha anlayışla karşılamağa, buna karşılık, DİSK'e bağlı sendikalara çeşitli güçlükler çıkarmağa çalışacaklardır. Adalet Partisi, Türk-İş'i, çeşitli yollardan desteklemeğe çalışacaktır.

Bütün bunlar karşısında DİSK'in en büyük dayanağı uyandırılmış, bilinçlendirilmiş işçi kitleleridir. Çünkü DİSK'in güveneceği ne Amerikan doları vardır ne de işveren teşekkürü!

Büyük bir eğitim faaliyetine girişmesi zorunlu olan DISK yöneticilerinin dikkat edecekleri en önemli husus, sendika ile parti arasındaki mahiyet farkıdır.

Sendikalar, işçilerin hemen çözüm bekleyen günlük meselelerinden hareket ederek kitleleri aşağıdan yukarıya öğütlerler. Başlıca görevleri, işçilerin haklı isteklerini savunmaktadır. İşçiler bunun için girerler sendikalara, sendikalardan bekledikleri budur; bu ekonomik mücadele içinde yavaş yavaş bir sınıf bilinci kazanırlar. Sendikaların görevi, işçilerin politik görüşlerine bakmadan, bütün bir sınıfını örgütlemektir.

Oysa devrimci bir parti, tam tersine, belirli bir programı ve ileri bir ideolojiyi benimsemiş üyelerden kuruldur. Böyle bir partinin üyeleri, çeşitli sosyal sınıflardan ve tabakalardan gelmelerine rağmen, mümkün olduğu kadar mütecanis bir topluluk meydana getirirler ve kitleleri parti programı etrafında toplamağa, harekete geçirmeğe çalışırlar.

Bir sendikanın kendini politika –günlük politika– meselelerine fazla kaptırması, bunu da belirli bir açıdan yapması, parçalanma ve tecrit edilme tehlikesini getirebilir. Bunun sonucu olarak, işçi kitlelerinin bilinçten yoksun geri tabakalarına ulaşmak, bunları uyandırmak ve sınıf bilinci kazandırmak görevini, bu çok önemli görevi, yerine getirememek olur.

DİSK yöneticilerinin bu meselelerin bilincine varmış tecrübeli, bilgili ve yürekli kişiler olduklarını biliyoruz. Kendilerine güç yollarında başarılar dileriz.

DİSK Aleyhinde Yazılanlara Yanıt

“ Kemal Türkler'in Tekin Erer'e cevabı

Son Havadis, 23 Nisan 1967

Sayın Tekin Erer,

Bir kısır döngü içindesiniz. Öyle sanıyoruz ki, sabit fikirlerinizin çenberini yarıp da olaylara objektif gözle bakabilseniz, uluorta suçlamalara girmeden olayların üzerine giderek aslını esasını öğrenmek için çaba göstersenız, lâflarınız bu kadar havada kalmaz. Konfederasyonumuzun, Türkiye İşçi Partisi tarafından kurulduğunu iddia ediyorsunuz. Sizi, bizim yerimize kanun maddesi yalanlamaktadır. Çünkü 274 sayılı kanunun 16. maddesi, siyasi partilerin işçi teşekkülü kurmalarını yasaklamıştır. Bunu bilerek, hâdiseyi ters yönden göstermeniz, en hafifinden ayıptır. Devrimcilik deyimimizi ele alıp, sonu karanlık bir akım olarak niteliyorsunuz. Hemen şunu hatırlatalım ki, sizin, sonu karanlık diye tanımladığınız devrimcilik; Kemalizm diye nitelediğimiz ve gerçek savunuculuğunu yaptığımız prensiplerden biri olan inkilâpçılıktan başka bir şey değildir. Acaba, devrimcilik deyimi mi sizi yanılttı, yoksa inkilâpçılığı inkâr mı ediyorsunuz? Anlaşılan, Aziz Atatürk'ün bundan yarım asır evvel kapitalizmin emperyalizmine ve her ne suretle olursa olsun emperyalizme, emperyalizmin sömürücülüğüne karşı açtığı mücadeleyi halka indirmek, memleketin bilinçli sınıfı olan işçiye mal etmek, nazarınızda suç oluyor. Bu ne biçim milli şuur anlayışıdır?

Sayın Tekin Erer! Mal bulmuş mağribi gibi evvelki cevabımızda kullandığımız ifadeyi ele alarak, güya bizi vurmaya çalışıyor ve diyorsunuz ki: «... önce İşçi Partisi tarafından kurulmuş olmak ayıbını kavradıkları için bunları tebrik ederim.»

Sayın Bay, hemen şunu kaydedelim ki, biz o ifadeyi gerçek bir durumu ortaya koymak için kullandık; Anayasaya ve yasalara saygılı Türkiye İşçi Partisi tarafından kurulmuş olmanın bir ayıp olacağı gerekçesi ile değil. Yine tekrar ediyoruz ve her zaman tekrar etmeğe hazırız:

DİSK, Türkiye İşçi Partisi ile aynı dünya görüşüne, aynı politik zihniyete sahip olabilir. Ancak, bu demek değildir ki, DİSK, Türkiye İşçi Partisi tarafından kurulmuştur. Nitekim, bugün Türkiye İşçi Partisine üye olmayıp da onun politik ve ekonomik görüşünü benimsemiş, ilerici geniş bir kadro Türkiye'mizin bağımsızlık savaşını vermektedir.

DİSK de bu ilerici güçlerden biri olup, görevini yapmaya devam edecektir. DİSK'i kuranların, Türkiye İşçi Partisini kuranlar olduğundan bahsediyorsunuz. Bu konunun çok dışında bulunduğunuz, hiçbir malûmat sahibi olmadığınız, peşin hüküm ve ön yargılarla hareket ettiğiniz, bu beyanınızdan da bellli. Şöyle ki: DİSK, bir Konfederasyondur. 274 sayılı kanunun 9 maddesi 2. bendinin (C) fıkrasına göre, konfederasyonlar şahıslar tarafından kurulmaz. Onun kurucuları, federasyonlar, birlikler ve Türkiye çapında faaliyette bulunmak üzere kurulmuş sendikalardır. Bundan sonraki yazılarınızda yanılgıya düşmemeniz için fıkrayı aynen naklediyoruz:

''C-Konfederasyonlar, mevcut birlik, federasyon ve —Türkiye çapında faaliyette bulunmayı hedef tutmak şartı ile iş kolu esasına göre kurulmuş sendikalarda en az ikisinin üye sıfatı ile bir araya gelmeleri şartıyla kurulurlar.''

Fıkradan da açıkça anlaşıldığı gibi; konfederasyonun kurulmasına karar verebilecek olanlar, gerçek kişiler olmayıp, tüzel kişiler ve onların genel kurullarıdır.

DİSK'in kurucusu Sendika üyelerinin eğilimi bu yolda olmasa idi, kongrelerden kuruluş kararı çıkmazdı. Geniş bir işçi kitlesini temsil eden kongrelerden çıkan kararlara eleştirmek ise, her şeyden evvel demokrasiyi ve onun mekanizmasını hazmedememek demektir. Türkiye sömürülüyor mu, sömürülmüyor mu? Konusunda sizinle polemiğe girecek değiliz. Zaten, bu konu, gün ışığına çıkmış ve kamu vicdanında gerekli cevabı vermiştir. Bizim Moskova ağzı ile konuştuğumuzu iddia ediyorsunuz. Hemen kaydedelim: işçileri bilinçlendirmek, emperyalizme ve onların temsilcilerine karşı uyanık bulunmalarını sağlamak, ulusal zenginliklerimizin yabancılara peşkeş çekilmemesi için uyanık bulunmalarını istemek, kısaca, işçilerin bilinçli olarak, demokratik nizamda hükümet idaresine ağırlıklarını koymalarını arzu etmek Moskova ağzı ile konuşmak değildir. Tam tersine, bunları saklamak, halk bir oyuna aksettirmemek; memleketimizi sömürge haline getirmek isteyen yabancı emperyalist güçlerle, onların yerli vur ortaklarının taktiğidir.

Gerçek milliyetçilik toplum olarak, memleket olarak hastalıklarımızı tesbit edip, kurtulma çareleri aramaktır. » Bizim gerçekleştirmek için yemin ettiğimiz husus ve milliyetçilik anlayışımız budur. Sahte milliyetçiler gibi, memleketin gerçeklerini, hastalıklarını kamuoyundan saklayarak, perde arkasında kirli işler çevirmek değil. Saygılarımızla.

DİSK

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

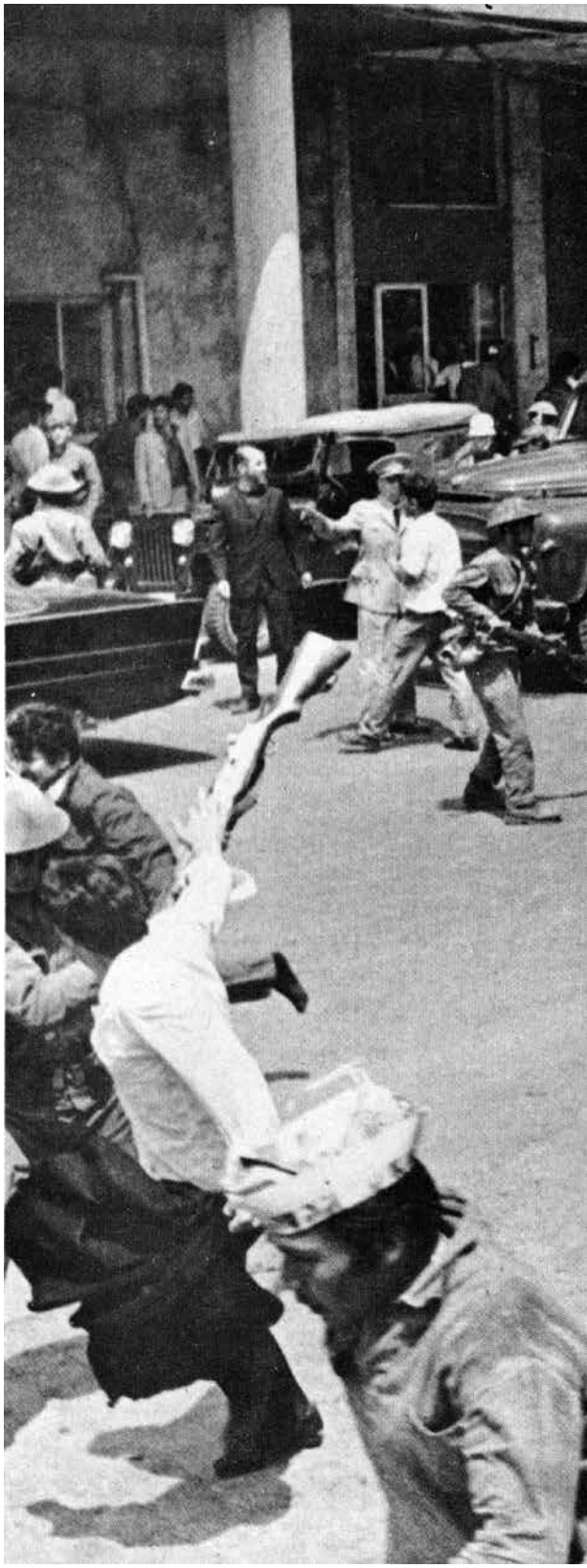
Genel Başkanı

Kemal TÜRKLER

3

VAROLUŞ VE DİRENİŞ

1967–1970

"Dünyada her şeyi yapan işçiler durdukça dünya durur arkadaşlar, uçak durur, gemi durur, fabrikalar durur, bütün vasıtalar durur. Biz işçiler buna hâkim olduğumuz müddetçe her şey de o zaman kendiliğinden halledilmiş olur."

Kemal Türkler'in 15-16 Haziran Direnişi öncesi DİSK Genel Merkezinde temsilcilerle yapılan toplantıda yaptığı konuşmadan.

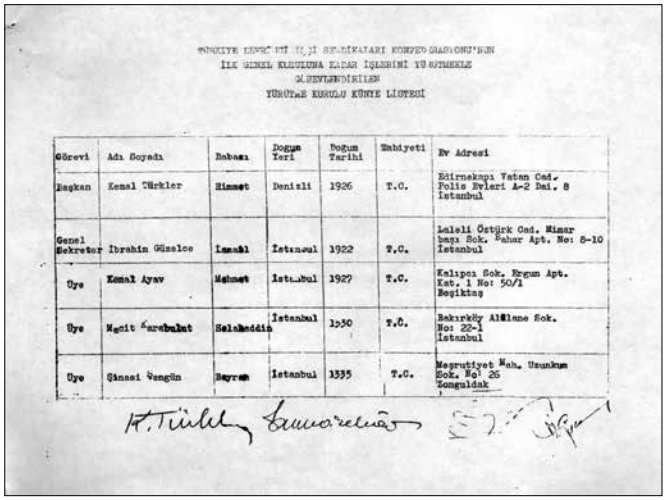
14 Haziran 1970

15–16 Haziran direnişi sırasında Kadıköy'de işçileri dağıtmaya çalışan askerler.
Milliyet gazetesi, 1970 Yıllığı

KURULUŞUN ARDINDAN

Kuruluşun hemen ardından DİSK'in ilk Genel Kurulu'na kadar kurucu Yürütme Kurulu olarak Kemal Türkler (Genel Başkan, Maden-İş), İbrahim Güzelce (Genel Sekreter, Basın-İş), Kemal Ayav (Üye, Lastik-İş), Macit Karabulut (Üye, Gıda-İş) ve Şinasi Şengün (Üye, Türk Maden-İş) görevlendirildi. Yönetim Kurulu'nda ise Yürütme Kurulu üyeleri dışında Rıza Kuas (Lastik-İş), Kemal Nebioğlu (Gıda-İş), Mehmet Alpdündar (Türk Maden-İş), Şinasi Kaya (Maden-İş) ve Ehliiman Tuncer (Basın-İş) yer alıyordu.[1] Genel Sekreter Yardımcılığı'na Celal Beyaz getirilmişti. Celal Beyaz ayrıca örgütlenme çalışmalarını yürütüyordu. [2]

İLK GENEL KURULUNA KADAR İŞLERİNİ YÜRÜTMEKLE
GÖREVLENDİRİLEN
YÜRÜTME KURULU KÜNYE LİSTESİ

Görevi	Adı Soyadı	Babası	Doğum Yeri	Doğum Tarihi	Tabiyeti	Ev Adresi
Başkan	Kemal Türkler	Hikmet	Denizli	1926	T.C.	Edirnekapı Vatan Cad. Polis Evleri A-2 Dai. 8 İstanbul
Genel Sekreter	İbrahim Güzelce	İsmail	İstanbul	1922	T.C.	Laleli Üstçürk Cad. Mimar başa Sok. Bahar Apt. No: 8-10 İstanbul
Üye	Kemal Ayav	Mehmet	İstanbul	1927	T.C.	Kalıpcı Sok. Kırgun Apt. Kat. 1 No: 50/1 Beşiktaş
Üye	Macit Karabulut	Selahaddin	İstanbul	1930	T.C.	Bakırköy Atölane Sok. No: 22-1 İstanbul
Üye	Şinasi Şengün	Bayram	İstanbul	1935	T.C.	Meşrutiyet Mah. Uzunkum Sok. No: 25 Zonguldak

DİSK'in kuruluşunun ardından ilk Genel Kurul'a kadar görevlendirilen Yürütme Kurulu üyelerinin listesi.

Tarih Vakfı

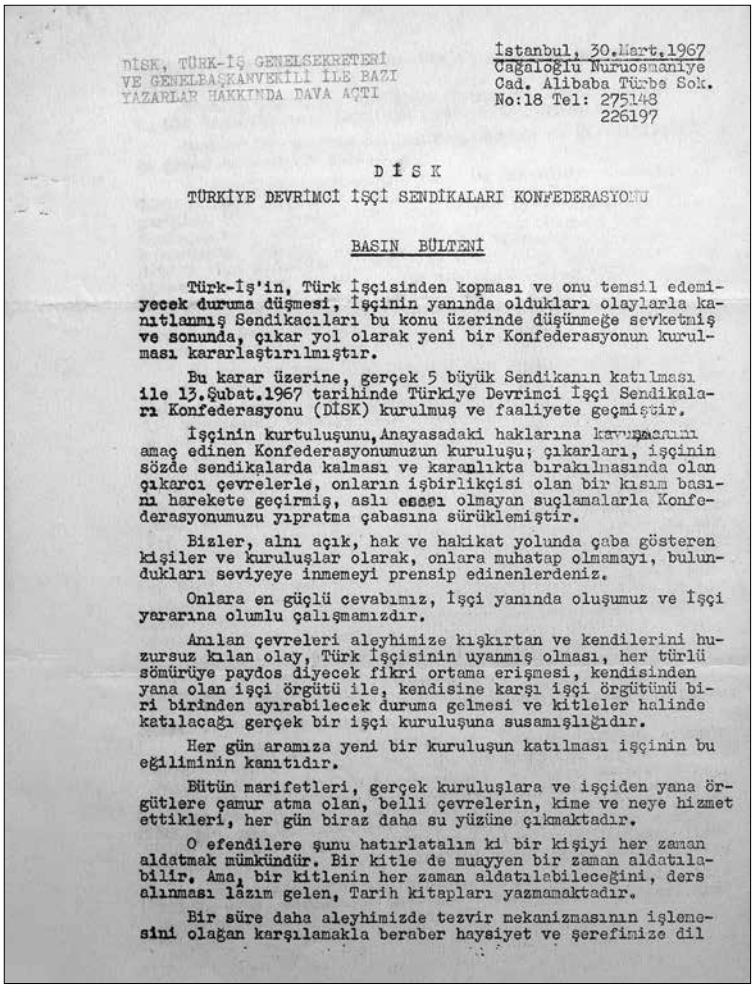
DİSK, kuruluşundan ilk Yönetim Kurulu toplantısının yapıldığı 19 Nisan 1967 tarihine kadar geçen dönemde basın bültenleri yayımlayarak etkinlik göstermeye çalıştı.[3] 27 Şubat 1967'de Genel Sekreter İbrahim Güzelce imzasıyla yayımlanan basın bülteninde, Güzelce Türk-İş'i eleştirmekte, anayasa dışı davranışlara girerek DİSK'e saldıran Türk-İş'e karşı DİSK'in eylemleriyle cevap vereceğini belirtmektedir. Güzelce sözlerini, *"Her gün her saat ve her dakika, eriyen Türk-İş ve onun yöneticileri bunu bildikleri içindir ki telaş içindedirler ve korku içindedirler. Bunun böylece bilinmesi gerekir"* diyerek bitirmektedir.[4]

[1] Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun İlk Genel Kurula Kadar İşlerini Yürütmekle Görevlendirilen Yürütme Kurulu Künye Listesi ile Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun İlk Genel Kurula Kadar İşlerini Yürütmekle Görevli Yönetim Kurulu'nun Yürütme Kurulu Üyeleri Dışındaki Üyelerinin Künye Listesi, Tarih Vakfı Sendikalar Arşivi (Tasnif Edilmemiş).

[2] *DİSK* gazetesi, Sayı 1, 19 Nisan 1967.

[3] Süreyya Algül (2015), *Türkiye'de Sendika-Siyaset İlişkisi DİSK (1967-1975), İstanbul: İletişim Yayınları*

[4] Aktaran: Algül (2015), DİSK, İbrahim Güzelce imzasıyla yayımlanan Basın bülteni, 27 Şubat 1967, Mehmet Karaca özel arşivi.

DİSK, TÜRK-İŞ GENELSEKRETERİ VE GENELBAŞKANVEKİLİ İLE BAZI YAZARLAR HAKKINDA DAVA AÇTI

İstanbul, 30.Mart.1967
Cağaloğlu Nuruosmaniye Cad. Alibaba Türbe Sok. No:18 Tel: 275148 226197

D İ S K
TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

BASIN BÜLTENİ

Türk-İş'in, Türk İşçisinden kopması ve onu temsil edemiyecek duruma düşmesi, İşçinin yanında oldukları olaylarla kanıtlanmış Sendikacıları bu konu üzerinde düşünmeğe sevketmiş ve sonunda, çıkar yol olarak yeni bir Konfederasyonun kurulması kararlaştırılmıştır.

Bu karar üzerine, gerçek 5 büyük Sendikanın katılması ile 13.Şubat.1967 tarihinde Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) kurulmuş ve faaliyete geçmiştir.

İşçinin kurtuluşunu, Anayasadaki haklarına kavuşmasını amaç edinen Konfederasyonumuzun kuruluşu; çıkarları, işçinin sözde sendikalarda kalması ve karanlıkta bırakılmasında olan çıkarcı çevrelerle, onların işbirlikçisi olan bir kısım basını harekete geçirmiş, aslı esası olmayan suçlamalarla Konfederasyonumuzu yıpratma çabasına sürüklemiştir.

Bizler, alnı açık, hak ve hakikat yolunda çaba gösteren kişiler ve kuruluşlar olarak, onlara muhatap olmamayı, bulundukları seviyeye inmemeyi prensip edinenlerdeniz.

Onlara en güçlü cevabımız, İşçi yanında oluşumuz ve İşçi yararına olumlu çalışmamızdır.

Anılan çevreleri aleyhimize kışkırtan ve kendilerini huzursuz kılan olay, Türk İşçisinin uyanmış olması, her türlü sömürüye paydos diyecek fikri ortama erişmesi, kendisinden yana olan işçi örgütü ile, kendisine karşı işçi örgütünü biri birinden ayırabilecek duruma gelmesi ve kitleler halinde katılacağı gerçek bir işçi kuruluşuna susamışlığıdır.

Her gün aramıza yeni bir kuruluşun katılması işçinin bu eğiliminin kanıtıdır.

Bütün marifetleri, gerçek kuruluşlara ve işçiden yana örgütlere çamur atma olan, belli çevrelerin, kime ve neye hizmet ettikleri, her gün biraz daha su yüzüne çıkmaktadır.

O efendilere şunu hatırlatalım ki bir kişiyi her zaman aldatmak mümkündür. Bir kitle de muayyen bir zaman aldatılabilir. Ama, bir kitlenin her zaman aldatılabileceğini, ders alınması lâzım gelen, Tarih kitapları yazmamaktadır.

Bir süre daha aleyhimizde tezvir mekanizmasının işlemesini olağan karşılamakla beraber haysiyet ve şerefinize dil

Türk-İş Genel Sekreteri'nin ve DİSK'e yönelik iftiralar hakkında açılan dava hakkında DİSK Basın Bülteni.

USTE Kemal Sülker Koleksiyonu

DİSK kuruluşunun hemen ardından Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç tarafından yapılan suçlamalar ve bazı gazetelerde yer alan iftiralarla uğraşmak zorunda kaldı. DİSK 30 Mart 1967 günü yayımladığı bir basın bülteni ile bu suçlamalara yanıt verdi. DİSK açıklamasında çıkarları, işçinin sözde sendikalarda kalması ve karanlıkta bırakılmasında olan çıkarcı çevrelerle, onların işbirlikçisi olan bir kısım basının harekete geçtiği ve aslı olmayan suçlamalarla DİSK'in yıpratılmaya çalışıldığı vurgulanmıştır. Sert bir üslupla kaleme alınan bildiride şöyle deniyordu:[5]

> "O efendilere şunu hatırlatalım ki bir kişiyi her zaman aldatmak mümkündür. Bir kitle de muayyen bir zaman aldatılabilir. Ama bir kitlenin her zaman aldatılabileceğini, ders alınması lazım gelen, Tarih kitapları yazmamaktadır.
>
> "Haysiyet ve şerefinize dil uzatanları adaletin pençesine teslim etmekten de geri kalmayacağız.
>
> Şerefli insanlara dil uzatanların dillerinin, Kanun yolu ile koparılışını, Kamuoyu pek yakında öğrenecektir."

Açıklamada DİSK'e yönelik iftira kampanyaları ve açılan davalardan örnekler verilmekteydi. Gerek Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç ve Başkanvekili Hasan Türkay ve gerekse sağcı basında yer alan yazılarda DİSK'e yönelik yalan ve iftira dozu yüksek anti-komünist hezeyanlar yer almaktaydı.

Tercüman gazetesinde çıkan ve DİSK'i Türkiye İşçi Partisi tarafından kurulmuş olarak gösteren, partinin aleti olarak niteleyen, Varto deprem felaketzedeleri için toplanan 400 bin lirayı zimmete geçirmek töhmeti altında bulunduran, Türkiye İşçi Partisi'nin DİSK'e 2 milyon lira yardımda bulunduğunu iddia eden "DİSK Nedir" başlıklı yazı hakkında yazı işleri Müdürü Ertuğrul Yeşiltepe ve gazeteye bu beyanatı veren Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç hakkında neşren hakaret davası açıldı.

9 Mart 1967 tarihli *Son Havadis* gazetesinde çıkan bir yazı hakkında da hakaret davası açılmıştı. Yazıda DİSK Türkiye İşçi Partisi tarafından kurulmuş gösteriliyor, Kızıl Çin'de Mao'nun Kızıl Muhafızlar eli ile yaptığını, Türkiye TİP'in DİSK vasıtası ile yürürlüğe koyacağı iddia ediliyor, DİSK Demirperde gerisi modeli bir kuruluş olarak gösteriliyor ve DİSK'in kuruluşu Türk milletine, Anayasa'ya ve kanunlara isyan olarak niteleniyordu. Yazıda

[5] DİSK Basın Bülteni, 30 Mart 1967, USTE Kemal Sülker Koleksiyonu.

Zonguldak'ta Kurşunlanan İşçiler Anıldı

Zonguldakta Tören Yapıldı, Taksime de Çelenkler Konuldu

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu iki yıl önce Zonguldak kömür madenlerinde kurşunlanan işçilerin öldürüldüğü 10 Mart 1965 gününü "büyük yas günü" ilan etmiştir.

İşçilerin büyük yas günü için DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler şu demeci vermiştir:

"10 Mart 1965 günü işçiler 30 kuruş için kurşunlandığı ve Zonguldak emekçilerinin Anayasadaki grev hakkını kanlarıyla savundukları günün ikinci yıldönümüdür. İki yıl önce Zonguldak Kömür İşçileri haklarını savunmak için greve gitmişler ve ekmeklerini en kutsal haklarını savunurken iki kardeşimizi şehit vermişlerdir.

Türk işçi sınıfı kanlarıyla ekmeklerini savunan kardeşlerini hiçbir zaman unutmayacaktır.

Grev şehitlerinin anısı her zaman, her işçinin yüreğinin en sıcak yerinde kutsal bir ışık gibi parlayacaktır."

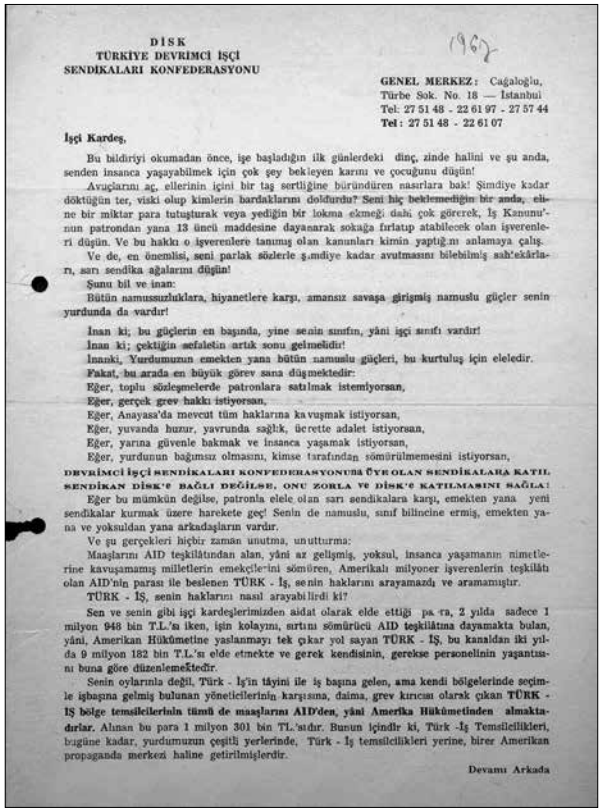
DİSK Arşivi

10 Mart günü Zonguldak'ta DİSK üyesi Türk Maden İşçileri Sendikası önemli bir tören düzenlemiş, DİSK yöneticileri de İstanbul'da Taksim Anıtına çelenk koymuşlardır.

Kaynak: *DİSK* gazetesi, Sayı 1, 19 Nisan 1967.

ayrıca DİSK komünistlikle, milleti bölmekle ve memleketi Rusya'ya peyk yapmakla, komünistlere teslim etmekle, Komünist işçi sınıfının hakimiyetinde bir devlet kurmakla suçlanıyordu. Bu yazıdan dolayı gazetenin fıkra yazarı Tekin Erer, sorumlu yazı işleri müdürü ve gazeteye açıklamayı yapan Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç hakkında neşren hakaret davası daha açıldı.

Haftalık *Politika* dergisinin 20 Şubat 1967 tarihli sayısının kapak resmi ve iç sayfalarında çıkan "Türk Sendikacılığında komünist entrikaları" başlıklı yazıdan dolayı dergi sorumlu müdürü Semih Onat hakkında da neşren hakaret davası açıldı.

DİSK
TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ
SENDİKALARI KONFEDERASYONU

1967

GENEL MERKEZ: Cağaloğlu,
Türbe Sok. No. 18 — İstanbul
Tel: 27 51 48 - 22 61 97 - 27 57 44
Tel: 27 51 48 - 22 61 07

İşçi Kardeş,

Bu bildiriyi okumadan önce, işe başladığın ilk günlerdeki dinç, zinde halini ve şu anda, senden insanca yaşayabilmek için çok şey bekleyen karını ve çocuğunu düşün!

Avuçlarını aç, ellerinin içini bir taş sertliğine büründüren nasırlara bak! Şimdiye kadar döktüğün ter, viski olup kimlerin bardaklarını doldurdu? Seni hiç beklemediğin bir anda, eline bir miktar para tutuşturarak veya yediğin bir lokma ekmeği dahi çok görerek, İş Kanunu'nun patrondan yana 13 üncü maddesine dayanarak sokağa fırlatıp atabilecek olan işverenleri düşün. Ve bu hakkı o işverenlere tanımış olan kanunları kimin yaptığını anlamaya çalış.

Ve de, en önemlisi, seni parlak sözlerle şimdiye kadar avutmasını bilebilmiş sahtekârlarla, sarı sendika ağalarını düşün!

Şunu bil ve inan:

Bütün namussuzluklara, hiyanetlere karşı, amansız savaşa girişmiş namuslu güçler senin yurdunda da vardır!

İnan ki; bu güçlerin en başında, yine senin sınıfın, yani işçi sınıfı vardır!
İnan ki; çektiğin sefaletin artık sonu gelmelidir!
İnanki, Yurdumuzun emekten yana bütün namuslu güçleri, bu kurtuluş için eleledir.
Fakat, bu arada en büyük görev sana düşmektedir:
Eğer, toplu sözleşmelerde patronlara satılmak istemiyorsan,
Eğer, gerçek grev hakkı istiyorsan,
Eğer, Anayasa'da mevcut tüm haklarına kavuşmak istiyorsan,
Eğer, yuvanda huzur, yavrunda sağlık, ücrette adalet istiyorsan,
Eğer, yarına güvenle bakmak ve insanca yaşamak istiyorsan,
Eğer, yurdunun bağımsız olmasını, kimse tarafından sömürülmemesini istiyorsan,

DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONUNA ÜYE OLAN SENDİKALARA KATIL
SENDİKAN DİSK'E BAĞLI DEĞİLSE, ONU ZORLA VE DİSK'E KATILMASINI SAĞLA!

Eğer bu mümkün değilse, patronla elele olan sarı sendikalara karşı, emekten yana yeni sendikalar kurmak üzere harekete geç! Senin de namuslu, sınıf bilincine ermiş, emekten yana ve yoksuldan yana arkadaşların vardır.

Ve şu gerçekleri hiçbir zaman unutma, unutturma:

Maaşlarını AID teşkilâtından alan, yâni az gelişmiş, yoksul, insanca yaşamanın nimetlerine kavuşamamış milletlerin emekçilerini sömüren, Amerikalı milyoner işverenlerin teşkilâtı olan AID'nin parası ile beslenen TÜRK - İş, senin haklarını arayamazdı ve aramamıştır.

TÜRK - İŞ, senin haklarını nasıl arayabilirdi ki?

Sen ve senin gibi işçi kardeşlerimizden aldat olarak elde ettiği pa ra, 2 yılda sadece 1 milyon 948 bin T.L.'ta iken, işin kolayını, sırtını sömürücü AID teşkilâtına dayamakta bulan, yâni, Amerikan Hükümetine yaslanmayı tek çıkar yol sayan TÜRK - İŞ, bu kanaldan iki yılda 9 milyon 182 bin T.L.'sı elde etmekte ve gerek kendisinin, gerekse personelinin yaşantısını buna göre düzenlemektedir.

Senin oylarınla değil, Türk - İş'in tâyini ile iş başına gelen, ama kendi bölgelerinde seçimle işbaşına gelmiş bulunan yöneticilerinin karşısına, daima, grev kırıcısı olarak çıkan TÜRK - İŞ bölge temsilcilerinin tümü de maaşlarını AID'den, yâni Amerika Hükümetinden almaktadırlar. Alınan bu para 1 milyon 301 bin TL.'sıdır. Bunun içindir ki, Türk -İş Temsilcilikleri, bugüne kadar, yurdumuzun çeşitli yerlerinde, Türk - İş temsilcilikleri yerine, birer Amerikan propaganda merkezi haline getirilmişlerdir.

Devamı Arkada

İşçileri DİSK'te örgütlenmeye çağıran bildiri, 1967.

TÜSTAV DİSK Arşivi

Kemal Ayav

DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu üyesi ve Başkan Vekili, Lastik-İş Genel Sekreteri. 1927'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Sanat Okulu'nu bitirdi. 1949'da işçiliğe başladı. Derby Lastik Fabrikası'nda işyeri baştemsilciliği ve Lastik-İş İstanbul Şube sekreterliği yaptı. İİSB Yönetim Kurulu'na seçildi. SADA'yı Lastik-İş adına imzaladı. Durum bildiriminde kendisini TİP taraftarı olarak belirtmiş.

Kaynak: DİSK 2. Genel Kurulu'na sunulan durum bildirimi. TÜSTAV DİSK Arşivi

27 Mart 1967 tarihli *Akşam* gazetesinde çıkan "Türk-İş DİSK'i suçladı" başlıklı açıklamasında Türk-İş Başkanvekili Hasan Türkay DİSK'i, işçileri ayrı kampa ayırmak ve yabancı ideolojilere yardım etmekle, DİSK yöneticilerini "Moskof uşaklığı" ile itham ediyor ve DİSK'in Varto deprem felaketzedeleri için topladığı binlerce liranın Türkiye İşçi Partisi hizmetine harcandığını iddia ediyordu. DİSK bu açıklamasından dolayı Türk-İş Başkan vekili Hasan Türkay hakkında da neşren hakaret davası açtı.

Mart ayında Kemal Türkler, o günlerde gündeme gelen Temel Haklar ve Özgürlükler Kanun Tasarısı'na karşı açıklama yaptı. Türkler, 11 Mart 1967 tarihli açıklamasında "tatlı kârlar sağlamaya devam etmek isteyenleri korumak için getirilen" tasarıya emekçiler olarak karşı olduklarını vurguladı. Türkler açıklamasında tasarıya sert eleştiriler yöneltti: *"Komünizm tehlikesi icad ederek sosyalist akımları cezalandırmaya giden yolun ilk durağı faşizmdir. Faşizm hâkim sermaye sınıflarının zorla iktidarda kalmaları düzenidir. İşçi sınıfının bilinçlenmesine karşı, haklarına sahip çıkmasına karşı, yokluklar ve yoksunluklar içinde bırakılmasını sağlayan bir terör rejimidir."*[6]

AP Hükümeti'nin gündeme getirdiği tasarı, özellikle sol/sosyalist muhalefetle karşılaşmış, 1967'de gündemden düştükten sonra, Eylül 1968'de tekrar Bakanlar Kurulu gündemine gelmiştir.[7]

DİSK'in bu dönem içinde işçilere yönelik bildiriler yayımladığı görülmektedir. Bunlardan biri de üye olunan sendikadan ayrılarak başka bir sendikaya üye olunmasının, önceki sendika ile kazanılmış toplu sözleşme haklarını ortadan kaldırmayacağına ilişkin bir bildiridir. Söz konusu bildiride Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nda onanarak kesinleşmiş örnek dava konu edilerek işçiler DİSK'e çağrılmaktadır.[8]

DİSK'in ilk Yönetim Kurulu toplantısı kuruluştan yaklaşık iki ay sonra, 19 Nisan 1967'de gerçekleştirildi. Yönetim Kurulu'nun en önemli kararı, üyelik için başvuran sendikalardan kuruluş toplantılarına katılan ancak kurucu olmayan sendikalar olan Kimya-İş ve Bank-İş ile kuruluş toplantılarında bulunan Celal Beyaz'ın kurduğu Ege Bölgesi Mensucat İşçileri Sendikası (EMSİS) ve Turizm-İş'in DİSK'e üye olma isteklerinin kabulüdür.[9] İlk Yönetim Kurulu toplantısında ayrıca Genel Başkan Vekillikleri için seçim yapıldı ve Mehmet Alpdündar ile Kemal Ayav (Lastik-İş) bu görevlere seçildi.[10]

[6] Aktaran: Algül (2015), DİSK, Kemal Türkler imzalı basın bülteni (3 sayfa), 11 Mart 1967, Mehmet Karaca özel arşivi.

[7] *Milliyet* gazetesi, 17 Nisan 1967 ve 16 Eylül 1968.

[8] Aktaran Algül (2015), DİSK, Teşkilatlanma Dairesi imzalı bildiri, 6 Nisan 1967, Mehmet Karaca özel arşivi.

[9] Aktaran Algül (2015), DİSK, Bazı yeni sendikaların katılma isteklerinin DİSK Yönetim Kurulu'nca kabul edildiğini bildiren Basın Bülteni, 20 Nisan 1967, Mehmet Karaca özel arşivi.

[10] *DİSK* gazetesi, Sayı 2, 22 Mayıs 1967.

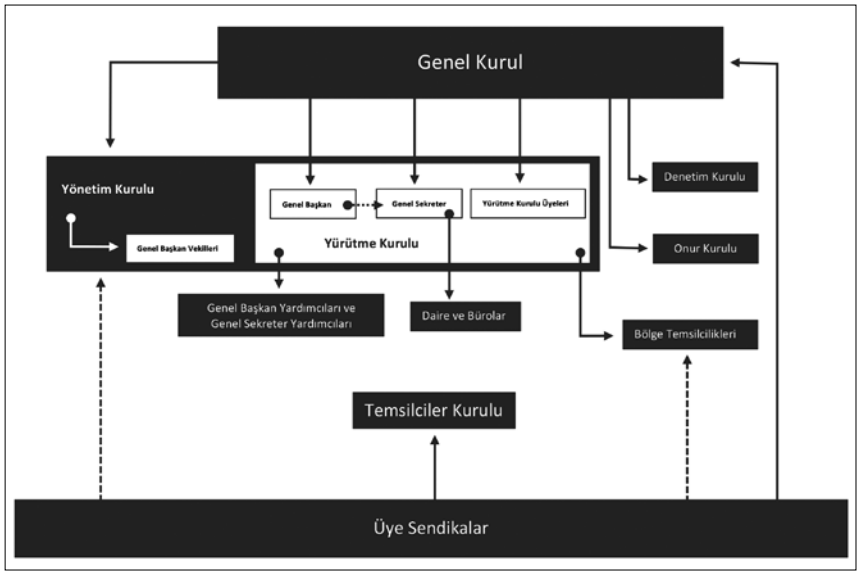
ÖRGÜTSEL DURUM

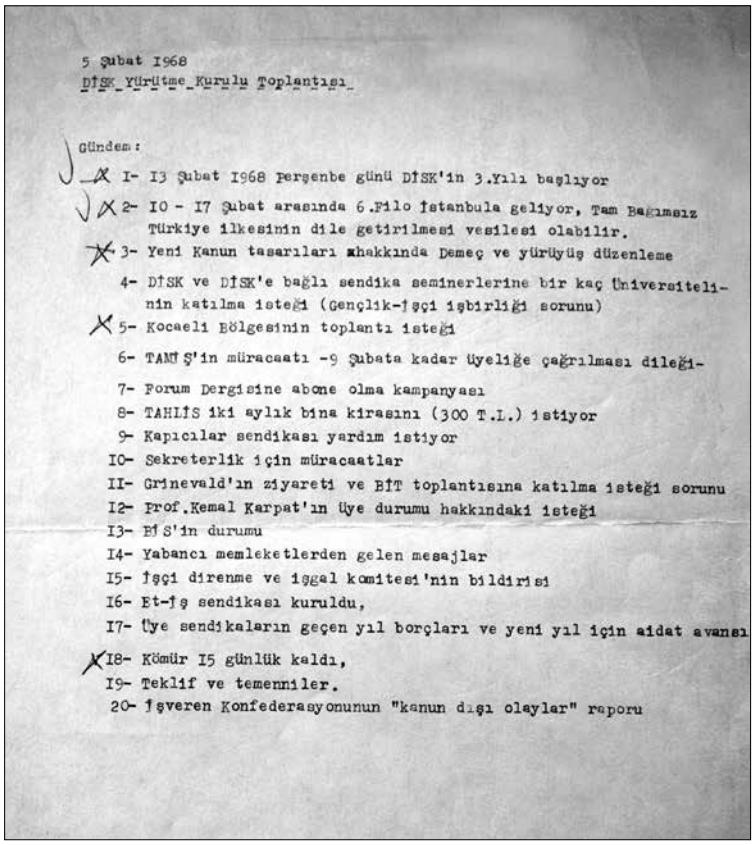
DİSK'in kuruluş kongresinde kabul edilen Kuruluş Bildirisi'nde ve Anatüzük'te yer alan örgütsel yapının merkeziyetçi ve 16 işkoluna göre örgütlenmeyi esas alan bir anlayışa dayandığını önceki bölümde vurgulamıştık. 24-25 Şubat 1968 günleri toplanan DİSK 2. Olağan Genel Kurulu'nda Anatüzük'te bazı değişiklikler yapılmış olsa da örgüt anlayışının temel özelliklerinin korunduğunu vurgulamak gerekir. DİSK'in 2. Genel Kurulu'nda yapılan değişiklikleri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

MERKEZİYETÇİ ÖRGÜT YAPISI

İkinci Genel Kurul'da (1968) yapılan tüzük değişikliği ile Genel Kurul'a ilişkin esaslar büyük ölçüde korundu. Anatüzük, Genel Kurul'un Yasa'nın saptadığı en çok süreye (bu dönemde iki yıl) göre toplanmasını öngörüyordu. Genel Kurul'a katılacak üye sendikaların delege sayısı, üye sayısı 1000'e kadar olanlar için 1 delege, üye sayısı 1000'den yukarı olanlar için her 1000 üye tam sayısı için 1 delege esası korundu. Genel Kurul'da yapılan değişiklikle olağan ve olağanüstü genel kurulların toplanması konusunda bazı değişiklikler yapıldı. Anatüzüğe *"olağan veya olağanüstü genel kurulların toplantıya çağrılması, Yürütme Kurulu veya Yönetim Kurulu tarafından kararlaştırılır"* hükmü eklendi. Ayrıca Genel Başkan'a, Yürütme ve Yönetim kurullarından biri tarafından Genel Kurul'un toplantıya çağrılması mümkün olmadığı hallerde veya gerektiğinde, olağan veya olağanüstü Genel Kurul'u toplantıya çağırma yetkisi verildi. Bu durumda toplantının gündemi, yeri, günü ve saatinin Genel Başkan'ca saptanması hükmü tüzüğe eklendi. Bu yetki Genel Başkan'ın yetkilerinin artırılması anlamına geliyordu.

DİSK'in Şubat 1968'de toplanan 2. Genel Kurulu'nda kabul edilen Anatüzük değişikliklilerine göre örgütsel yapısı.

5 Şubat 1968
DİSK Yürütme Kurulu Toplantısı

Gündem:

I- 13 Şubat 1968 Perşenbe günü DİSK'in 3.Yılı başlıyor
2- 10 - 17 Şubat arasında 6.Filo İstanbula geliyor, Tam Bağımsız Türkiye ilkesinin dile getirilmesi vesilesi olabilir.
3- Yeni Kanun tasarıları hakkında Demeç ve yürüyüş düzenleme
4- DİSK ve DİSK'e bağlı sendika seminerlerine bir kaç Üniversitelinin katılma isteği (Gençlik-İşçi işbirliği sorunu)
5- Kocaeli Bölgesinin toplantı isteği
6- TAMİŞ'in müracaatı -9 Şubata kadar üyeliğe çağrılması dileği-
7- Forum Dergisine abone olma kampanyası
8- TAHLİS iki aylık bina kirasını (300 T.L.) istiyor
9- Kapıcılar sendikası yardım istiyor
10- Sekreterlik için müracaatlar
11- Grinevald'ın ziyareti ve BİT toplantısına katılma isteği sorunu
12- Prof.Kemal Karpat'ın üye durumu hakkındaki isteği
13- BİS'in durumu
14- Yabancı memleketlerden gelen mesajlar
15- İşçi direnme ve işgal komitesi'nin bildirisi
16- Et-İş sendikası kuruldu,
17- Üye sendikaların geçen yıl borçları ve yeni yıl için aidat avansı
18- Kömür 15 günlük kaldı,
19- Teklif ve temenniler.
20- İşveren Konfederasyonunun "kanun dışı olaylar" raporu

5 Şubat 1968 tarihli DİSK Yürütme Kurulu gündemi.

USTE Kemal Sülker Arşivi.

DİSK'in 2. Genel Kurulu'nda Yönetim Kurulu'nun iki bölümlü yapısı korundu. Bilindiği gibi DİSK Yönetim Kurulu kuruluş Tüzüğünde işkolu esasına göre seçilecek 16 üye ile 5 DİSK Yürütme Kurulu üyesi olmak üzere 21 üyeden oluşuyordu. Bu yöntem DİSK Yönetim Kurulu'nda dengeli bir temsil sağlamakta, büyük sendikaların hâkimiyetini önlemektedir. 1968'de yapılan değişiklikle Yönetim Kurulu'na Anatüzük hükümlerini yorumlama yetkisi de verildi.

Kuruluş aşamasında DİSK Yürütme Kurulu iki parçalı bir yapıya sahipti. Yürütme Kurulu, Genel Kurul'da doğrudan seçilen Genel Başkan ve Genel Sekreter ile ilk Yönetim Kurulu toplantısında seçilen üç üye olmak üzere beş üyeden oluşuyordu. 1968 Genel Kurulu'nda Yürütme Kurulu yapısında önemli bir değişiklik yapıldı. Tüzüğe eklenen hükümle *"Yürütme Kurulu Genel Başkan, Genel Sekreter ve genel kurulca seçilen üç üye olmak üzere beş kişiden kurulur"* şeklinde değiştirildi. Böylece tüm Yürütme Kurulu üyelerinin Genel Kurul tarafından seçilmesi sağlandı. Bu durum Yönetim Kurulu'nun yetkilerinin azaltılması anlamına geliyordu. Yürütme tümüyle Genel Kurul'da seçilecek, böylece Yönetim karşısında daha güçlü olacaktı.

İkinci Genel Kurul'da yapılan bir başka değişiklikle *"DİSK Yürütme Kurulu üyelerinin tamamı bütün mesaisi ile DİSK'te çalışır"* hükmü kaldırıldı ve *"DİSK Yürütme Kurulu üyelerinin (Genel Sekreter hariç) ücretleri kendi sendikalarınca ödenir"* hükmü eklendi. Böylece Genel Sekreter dışındaki Yürütme Kurulu üyelerinin DİSK'te tam zamanlı çalışmaları zorunluluğu kaldırılmış oldu.

Genel Başkan'ın etkin rolü 2. Genel Kurul'daki tüzük değişikliklerinde de korundu ve pekiştirildi. Genel Başkan'ın, Genel Kurul'da gizli oyla ve hazır bulunan delegelerin üçte iki çoğunluk oyu ile seçilmesi hükmü korunurken, üç turda da bu çoğunluk sağlanamazsa üçüncü turda, bütün turların oylarının toplamı en fazla olan adayın Genel Başkan seçilmesi kuralı getirildi.

Genel Sekreter'in Genel Başkan tarafından önerilecek en az iki aday arasından Genel Kurul tarafından seçilmesi hükmü ile Genel Başkanın Yönetim ve Yürütme Kurulu kararlarını veto yetkisi 1968 değişikliklerinde korundu.

1968 tüzük değişikliklerinde Genel Başkan'a gerek gördüğünde Genel Kurulu olağan veya olağanüstü toplama yetkisi verilirken, Tüzüğün disiplin hükümlerine *"Genel Başkanı yargılama yetkisi genel kurula*

DİSK Anatüzüğü'nde Yer Alan 16 İşkolu

1-Tarım ve hayvan yetiştirme, ormancılık ve tomrukçuluk,

- Avcılık, balıkçılık, süngercilik ve diğer deniz ürünlerinin çıkarılması

2-Madencilik, maden arama ve madenlerin topraktan çıkarılması ve kömür mamulleri imalatı

3-Ham petrol ve akaryakıtlar ile tabii gaz tasfiyehaneleri, petrol mamulleri sanayi, akaryakıt depo ve istasyonları, akaryakıt nakliye ve satışı

- Lastik, plastik, kauçuk ve benzeri mamullerin imalatı

- Ecza ve kimya sanayi

4-Gıda maddeleri imalatı

- Şeker sanayi

5-Dokumacılık

6-Deri ve kundura

7-Ağaç ve mamulleri, mobilya imalatı, kerestecilik

8-Kâğıt ve kâğıt mamulleri ve selüloz sanayi

- Matbaacılık, neşriyatçılık, klişecilik

- Basın mensupları (gazeteciler) ve her çeşit neşriyat işinde çalışanlar

9-Metalden başka maden sanayi, toprak, seramik, cam sanayi

- Çimento

10- Metal sanayi

- Gemi yapımı ve onarımı

11-Yapıcılık (İnşaat)

- Kamu sektörünce yapılan yol yapım, onarım ve bakımı

12-Enerji sanayi

- Yerel hizmetler,

- Her çeşit sağlık hizmetleri

13- Toptan ve perakende ticaret,

- Banka ve diğer müessesler

- Büro işleri

14- Kara taşımacılığı,

- Deniz Taşımacılığı

- Hava Taşımacılığı

- Ardiye ve antrepoculuk,

-Haberleşme

15- Turizm

-Sanatla ilgili işler

16-Millî savunma ve askeri işyerleri

Not: 2. Genel Kurul'da yapılan değişikliklere göre

aittir" ifadesi eklendi. Böylece diğer Yürütme Kurulu üyeleri Onur Kurulu tarafından yargılanırken Genel Başkan'ın Genel Kurul tarafından yargılanması öngörüldü.

1968 değişiklikleri *ile "Genel Sekreter DİSK ücretli kadrosunda olmak üzere bütün mesaisini DİSK'e verir"* hükmü eklendi. Böylece Genel Sekreter, DİSK merkezinde daimî faaliyet göstermekle yükümlü kılındı. Kuruluşta kabul edilen Anatüzük'te yer alan *"Genel Sekreter, DİSK'in kalbidir"* ifadesi tüzükten çıkarıldı.

DİSK Yürütme Kurulu, 28 Şubat 1968 tarihli kararıyla Genel Sekreter Kemal Sülker'in DİSK'in ücretli kadrosuna alınmasına karar verdi. Necati Ertürk'ün de Genel Sekreter Yardımcılığı görevine devam etmesine karar verildi.[1] Ancak aynı zamanda Basın-İş hukuk müşaviri olan Necati Ertürk'ün ilişiği kendi isteği üzerine kesildi ve Basın-İş sendikası kadrosuna döndü.[2]

Danışma organı niteliğindeki Temsilciler Kurulu'nun her üye sendikanın üçer Yürütme Kurulu üyesinden oluşması hükmü korundu.

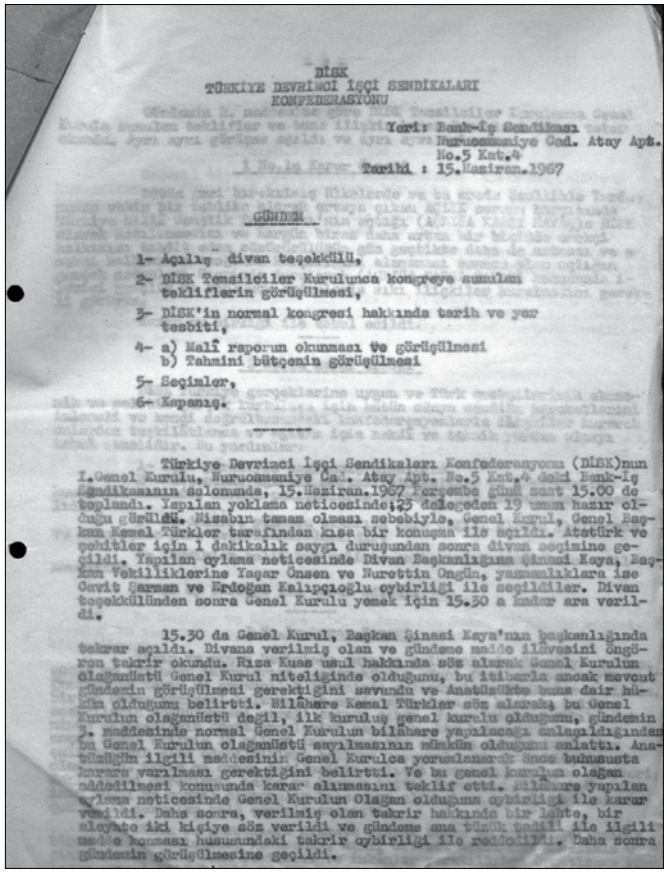
[1] DİSK Yürütme Kurulu kararları 28 Şubat 1968, USTE Kemal Sülker Arşivi.

[2] DİSK Yürütme Kurulu kararları 22 Mart 1968, USTE Kemal Sülker Arşivi.

GENEL KURULLAR

1. GENEL KURUL (15 HAZİRAN 1967): MÜTEVAZI AMA KARARLI

DİSK'in ilk Genel Kurulu kuruluşundan kısa bir süre sonra, 15 Haziran 1967 Perşembe günü saat 15.00'de Nuru Osmaniye Caddesi Atay Apt. 5/4 adresindeki Bank-İş sendikasının salonunda toplandı. Genel Kurul'un gündeminde DİSK Temsilciler Kurulu'nca Genel Kurul'a sunulacak tekliflerin görüşülmesi, DİSK'in normal kongresi hakkında tarih ve yer tespiti, mali raporun ve bütçenin görüşülmesi ile seçimler vardı.

DİSK
TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

Yeri : Bank-İş Sendikası
Nurucosmaniye Cad. Atay Apt.
No.5 Kat.4
Tarihi : 15.Haziran.1967

GÜNDEM

1- Açılış, divan teşekkülü,
2- DİSK Temsilciler Kurulunca kongreye sunulan tekliflerin görüşülmesi,
3- DİSK'in normal kongresi hakkında tarih ve yer tesbiti,
4- a) Malî raporun okunması ve görüşülmesi
b) Tahmini bütçenin görüşülmesi
5- Seçimler,
6- Kapanış.

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)nun I.Genel Kurulu, Nurucosmaniye Cad. Atay Apt. No.5 Kat.4 deki Bank-İş Sendikasının salonunda, 15.Haziran.1967 Perşembe günü saat 15.00 de toplandı. Yapılan yoklama neticesinde;23 delegeden 19 unun hazır olduğu görüldü. Nisabın tamam olması sebebiyle, Genel Kurul, Genel Başkan Kemal Türkler tarafından kısa bir konuşma ile açıldı. Atatürk ve şehitler için 1 dakikalık saygı duruşundan sonra divan seçimine geçildi. Yapılan oylama neticesinde Divan Başkanlığına Şinasi Kaya, Başkan Vekilliklerine Yaşar Önsen ve Nurettin Örgün, yazmanlıklara ise Cavit Şarman ve Erdoğan Kalıpçıoğlu oybirliği ile seçildiler. Divan teşekkülünden sonra Genel Kurula yemek için 15.30 a kadar ara verildi.

15.30 da Genel Kurul, Başkan Şinasi Kaya'nın başkanlığında toplandı. Divana verilmiş olan ve gündeme madde ilâvesini öngören teklif aynen okundu. Rıza Kuas söz alarak Genel Kurul'un niteliği üzerine olağanüstü Genel Kurul niteliğinde olduğunu, bu itibarla ancak mevcut gündemin görüşülmesi gerektiğini savundu ve Anatüzüğün konu hakkında hükmü olduğunu belirtti. Bilâhare Kemal Türkler söz alarak, bu Genel Kurulun olağanüstü değil, ilk kuruluş genel kurulu olduğunu, gündemin 3. maddesinde normal Genel Kurulun bilâhare yapılacağından bu Genel Kurulun olağanüstü sayılmasının mümkün olduğunu anlattı. Anatüzüğün ilgili maddesinin Genel Kurulca yorumlanarak önce bu hususta karara varılması gerektiğini belirtti. Ve bu genel kurulun olağan addedilmesi konusunda karar alınmasını teklif etti. Bilâhare yapılan oylama neticesinde Genel Kurulun Olağan olduğuna oybirliği ile karar verildi. Daha sonra, verilmiş olan takrir hakkında bir lehte, bir aleyhte iki kişiye söz verildi ve gündeme ana tüzük tadili ile ilgili madde konması hususundaki takrir oybirliği ile reddedildi. Daha sonra gündemin görüşülmesine geçildi.

DİSK 1. Genel Kurul Tutanağı.
TÜSTAV DİSK Arşivi.

Genel Kurul'a 23 delegeden 19'u katıldı. DİSK Genel Kurulu, Genel Başkan Kemal Türkler tarafından kısa bir konuşma ile açıldı. Atatürk ve şehitler için bir dakikalık saygı duruşundan sonra divan seçimine geçildi. Yapılan oylama neticesinde Divan Başkanlığına Şinasi Kaya, Başkan Vekilliklerine Yaşar Önsen ve Nurettin Örgün, yazmanlıklara ise Cavit Şarman ve Erdoğan Kalıpçıoğlu oybirliği ile seçildiler. DİSK'in ilk Genel Kurulu'na yazılı bir çalışma raporu sunulmadı.

Divana gündeme madde ilavesini öngören teklif verilmesi üzerine Genel Kurul'un niteliği üzerine tartışma yaşandı. Rıza Kuas söz alarak Genel Kurul'un Olağanüstü Genel Kurul niteliğinde olduğunu ve mevcut gündemin görüşülmesi gerektiğini savundu. Ardından Kemal Türkler söz alarak, bu Genel Kurul'un olağanüstü değil, kuruluş Genel Kurulu olduğunu anlattı. Anatüzüğün ilgili maddesinin Genel Kurul'ca yorumlanarak önce bu hususta karara varılması gerektiğini belirtti ve bu Genel Kurul'un olağan addedilmesi konusunda

İbrahim Güzelce ve Kemal Türkler

karar alınmasını teklif etti. Yapılan oylama sonucunda Genel Kurul'un olağan olduğuna oybirliği ile karar verildi ve gündeme Anatüzük değişikliği ile ilgili madde konulması hususundaki önerge oybirliği ile reddedildi.

1. GENEL KURUL KARARLARI

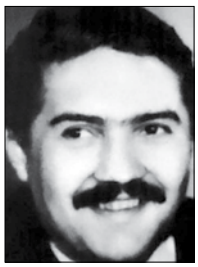
Daha sonra DİSK Temsilciler Kurulu'nca, DİSK Genel Kurulu'na sunulan teklifler ve buna ilişkin karar örnekleri okunarak, görüşmeye açıldı ve oylandı. Genel Kurul tarafından 10 konu hakkında karar alındı. Bu kararlar açlığa karşı savaş, dünya sendikalarıyla ilişki, tarım ve orman işçileri, sanayi işçileri, Asaf Çiyiltepe tiyatro ödülü, eğitim ve örgütlenme çalışmaları, hukuk dairesi, yayın çıkarılması ile ilerici gençlerle ve toplumcu güçlerle işbirliği konularını içeriyordu. Genel Kurul'da alınan kararlar aşağıda yer almaktadır.

Kararların ardından DİSK'in normal genel kurulunun hangi tarihte ve nerede yapılacağı hakkında görüşme açıldı. Rıza Kuas bu hususta, yeni seçilecek olan Yönetim Kurulu'na yetki verilmesi hususunu önerdi. Bu oybirliği ile kabul edildi. Ardından Mali Rapor okundu. Söz alan olmadı. Mali Rapor oy birliği ile kabul edildi.

Kemal Türkler söz alarak tarım, orman ve sanayi işkollarında yapılması gereken teşkilatlanma ile DİSK bünyesindeki zayıf sendikalara yardım yapılması için güçlü sendikaların Anatüzük'te öngörülen bağış yolu ile DİSK'e yapacakları bağışlardan bir fon oluşturulup bu işlemlerin yapılmasını teklif etti. Lastik-İş Genel Sekreteri Kemal Ayav söz alarak teklifin aleyhinde olduğunu, DİSK'in normal aidatları yolu ile elde ettiği gelirlerden bu işlemin yapılmasının uygun olacağını savundu. Oylama sonucunda 6'ya karşı 11 oyla böyle bir fon teşekkül ettirilmesi konusundaki Türkler'in teklifi kabul edildi. Tahmini bütçe bu fon ilavesi ile yeniden okundu ve 3'e karşı 15 oy ile kabul edildi. Ardından eski yöneticiler oy birliği ile ibra edildiler.

1. GENEL KURUL'DA SEÇİMLER

Genel Kurul'da Kemal Türkler Genel Başkanlığa aday gösterildi. Yapılan gizli oylama sonucunda oylamaya 19 delegenin katıldığı, 3 boş oya karşılık 16 oyla Kemal Türkler'in Genel Başkanlığa seçildiği anlaşıldı. DİSK Anatüzüğü Genel Sekreter'in belirlenmesi konusunda Genel Başkan'a çok geniş bir yetki tanıyordu. Genel Başkan'ın inisiyatifi dışında aday olunması mümkün değildi. Genel Sekreter adayını Genel Başkan gösterebilirdi. Genel Kurul ise Genel Başkan'ın adayını seçmeyip başka aday göstermeye zorlayabilirdi. Genel Başkan Anatüzüğün ilgili maddesi gereğince Genel Sekreter adaylığı için İbrahim

Asaf Çiyiltepe

Asaf Çiyiltepe Ankara Sanat Tiyatrosu kurucusu ve sanat yönetmeniydi. 2 Haziran 1967'de Gaziantep-İslâhiye yolunda trafik kazası geçirdi. Ağır yaralanarak komaya girdi. 7 Haziran 1967'de öldü.

Güzelce ve Yaşar Önsen'i Genel Kurul'a teklif etti. Yapılan gizli oylama sonucunda 19 oydan ikisinin Yaşar Önsen, 16 oyun ise İbrahim Güzelce lehine kullanıldığı 1 oyun ise boş kullanıldığı anlaşıldı ve böylece İbrahim Güzelce Genel Sekreter seçilmiş oldu.

Yönetim Kurulu üyeleri için Anatüzüğün ilgili maddesince ayrı ayrı yapılan gizli seçim sonunda, Mehmet Alpdündar (Türk Maden-İş) 16, Rıza Kuas (Lastik-İş) 15, Kemal Nebioğlu (Gıda-İş) 13, Avni Erakalın (EMSİS) 17, Binali Ökçe (TADSİS) 18, Ehliiman Tuncer (Basın-İş) 18, Şinasi Kaya (Maden-İş) 17, Nusret Önsüer (Bank-İş) 15, ve Nurettin Tezel (Turizm-İş) 17 oy alarak asil üyeliklere seçildiler. Görüldüğü gibi TİP'in ilk Genel Başkanı Avni Erakalın da Celal Beyaz'ın başında olduğu EMSİS'in üyesi olarak Yönetim Kurulu'na girmiş oldu.

Yönetim Kurulu yedek üyeliklerine ise Şinasi Şengün 15, Necat Akbay 14, İbrahim Balcı 8, Kemal Keskin 11, Halil Ağırdemir 15, İbrahim Atılal 16, Hilmi Güner 14, Salih İrge (Bank-İş) 13 ve Faik Akmaz 14 oy alarak seçildiler.

Denetim Kurulu asıl üyeliklerine ise Nurettin Çavdargil, Erdoğan Özen ve Cavit Şarman seçilirken, Onur Kurulu asıl üyeliklerine Yaşar Önsen, Ruhi Yümlü, Yusuf Sıdal, Kemal Atabilen ve Yılmaz Sıvacı seçildi.

Anatüzük gereği Yürütme Kurulu'nun Genel Başkan ve Genel Sekreter dışındaki iki üyesi Yönetim Kurulu tarafından seçildiği için Genel Kurul'da ayrıca Yürütme Kurulu üyelikleri için seçim yapılmadı. DİSK 1. Genel Kurulu'ndan sonra DİSK Yürütme Kurulu'nun Genel Başkan ve Genel Sekreter dışındaki üyeliklerine Ehliiman Tuncer, Kemal Ayav ve Necat Akbay seçildi. İbrahim Güzelce'nin 1967 sonlarında görevden ayrılarak Federal Almanya'ya gitmesi üzerine Genel Sekreterliğe Ehliiman Tuncer getirildi, boşalan Yürütme Kurulu üyeliğine de Nurettin Tezel seçildi.

Tablo 5: 1. Genel Kurul'da Yönetime Seçilenler

Adı Soyadı	Görevi	Sendikası
Kemal Türkler	Genel Başkan	Maden-İş
İbrahim Güzelce	Genel Sekreter	Basın-İş
Mehmet Alpdündar	Yönetim Kurulu Üyesi	Türk Maden-İş
Rıza Kuas	Yönetim Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Kemal Nebioğlu	Yönetim Kurulu Üyesi	Gıda-İş
Avni Erakalın	Yönetim Kurulu Üyesi	EMSİS
Binali Ökçe	Yönetim Kurulu Üyesi	TADSİS
Ehliiman Tuncer	Yönetim Kurulu Üyesi	Basın-İş
Şinasi Kaya	Yönetim Kurulu Üyesi	Maden-İş
Nusret Önsüer	Yönetim Kurulu Üyesi	Bank-İş
Nurettin Tezel	Yönetim Kurulu Üyesi	Turizm-İş

Tablo 6: 1. Genel Kurul Sonrası Yürütme Kurulu

Adı Soyadı	Görevi	Sendikası
Kemal Türkler	Genel Başkan	Maden-İş
İbrahim Güzelce (*)	Genel Sekreter	Basın-İş
Ehliiman Tuncer (**)	Yürütme Kurulu Üyesi	Basın-İş
Kemal Ayav	Yürütme Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Necat Akbay	Yürütme Kurulu Üyesi	Kimya-İş
Nurettin Tezel (***)	Yürütme Kurulu Üyesi	Turizm-İş

(*) Güzelce 1967 sonlarında istifa etti.

(**) Tuncer Genel Sekreter seçildi.

(***) Tezel boşalan Yürütme Kurulu üyeliğine getirildi.

Necat Akbay

Kimya-İş Genel Başkanı. 1934 yılında İstanbul'da doğdu. 1. Genel Kurul sonrasında DİSK Yönetim Kurulu tarafından Yürütme Kurulu üyeliğine seçildi. Mahmutpaşa'da tezgahtarlık yaptı ve ilaç fabrikasında çalıştı. İşyeri baştemsilciliği ve sendika teşkilatlanma dairesi başkanlığı yaptı.

Nurettin Tezel

1934 Bursa doğumlu. Turizm-İş Genel Sekreteri. DİSK 1. Genel Kurulu'nda Yönetim Kurulu üyesi seçildi. Sendika temsilciliği görevi yaptı. TİP üyesi. 1967 sonunda Güzelce'nin ayrılması üzerine boşalan Yürütme Kurulu üyeliğine seçildi.

1. GENEL KURUL KARARLARI

Açlığa Karşı Savaş Konusunda 1 No.lu Karar

Bütün geri bırakılmış ülkelerde ve bu arada özellikle yurdumuzda vahim bir tehlike olarak ortaya çıkan AÇLIK sorunu karşısında Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı'nın açtığı (AÇLIĞA KARŞI SAVAŞ)a DİSK olarak katılınmasını ve hergün biraz daha artan bir biçimde emekçi halkımızı tehdit eden sömürücülüğün gün geçtikçe daha da artması ve emekçi halkımızın emeğinin karşılığını alamaması sonucu olan açlığın gerçek nedenleri üzerinde durularak (AÇLIĞA KARŞI SAVAŞ) konusunda ilerici gençlik ve toplumcu aydınlarla sıkı ilişkiler kurulmasını gerekli görürüz.

Karar oy birliği ile kabul edildi.

Dünya Sendikalarıyla İlişki Konusunda 2 No.lu Karar

DİSK Türkiye gerçeklerine uygun ve Türk emekçilerinin ekonomik ve politik gerçek kurtuluşu için bütün dünya sendika hareketlerini izlemeli ve kendi doğrultusundaki konfederasyonlarla ilişkiler kurarak onlardan teşkilâtlanma ve eğitim için nakdî ve teknik yardım almayı kabul etmelidir. Bu yardımlar:

1- İşçi parasiyle sağlanmış olmalıdır.

2- Bütçemizde ağırlık merkezi olmamalıdır ve yardımların kesilmesi halinde, normal çalışmalarda herhangi bir aksamaya yol açmamalıdır.

3- yardımlar, yapanın çıkarına göre değil, alanın ihtiyacına göre ve anlayışına göre değerlendirilmelidir.

4- yardımlar belli bir gelişme safhasından sonra kabul edilmelidir.

Karar oybirliği ile kabul edildi

Tarım ve Orman İşçileri Konusunda 3 No.lu Karar

Tarım ve orman kesiminde yapılan çalışmalarla 20 milyon nüfus, geçim ve istihdam imkânlarını sağlamaktadır. Yani faal nüfusun büyük çoğunluğunun tarım ve ormancılık kesiminde çalıştıkları düşünülecek olursa, bir an önce, tarımsal kalkınmanın sağlanması için bu kesimde çalışan emekçilerin örgütlenmesi gereği ortaya çıkar. Tarım ve ormancılık kesiminde çalışanların örgütlenmelerini sağlamak, bir bakıma Türkiye'nin en çok ihmal edilmiş 10 milyon insanının hiç olmazsa sanayi kesiminde çalışanların elde edebildikleri haklarına kavuşmalarını gerçekleştirmek olacaktır. Tarım ve orman işlerinin çalışma şartları, çalışma süreleri, fazla mesai ücretleri, hafta ve bayram tatili ücretleri, yıllık ücretli izin hakkı ve sosyal sigortalar kapsamına alınmaları sorunları gibi birçok temel sorunları hâlâ çözümlenememiştir.

Bütün bu gerçekleri dikkate alarak tarım ve orman işçilerinin bir an önce örgütlenmesi konusunda sınıf bilinci açısından öncelikle eğitim faaliyetine önem verilmesi ve imkânlar yaratıldıkça örgütlenme yolunda sanayi bölümündeki örgütlenmeye eşit çaba sarf edilmesini ve bu konuda bir yönetmelik yapılmasını beyan ve teklif ederiz.

Karar oy birliği ile kabul edildi.

Asaf Çiyiltepe'nin Ödülü Hakkında 4 No.lu Karar

Değerli tiyatro yönetmeni Ankara Sanat Tiyatrosu (AST)nun kurucularından Şair Asaf Çiyiltepe'nin bir süre önce uğradığı trafik kazası sonucu girmiş bulunduğu komadan kurtulamayarak aramızdan ebediyen ayrıldığı, ve fakat, Asaf Çiyiltepe'nin, sanatını toplumun emrine vermiş ve bilhassa işçi sınıfımızca unutulmaz bir sanatçı olduğu sebebiyetle;

1- Asaf Çiyiltepe'nin kederli ailesine, Ankara Sanat Tiyatrosu mensuplarına, Türk Edebiyatçılar Birliği'ne birer başsağlığı telgrafı çekilmesini,

2- Konfederasyonumuzca bir "Asaf Çiyiltepe Ödülü" ihdas edilerek bu "ödülün" tiyatro alanında toplumcu çalışma yönünden başarılı olarak seçilen tiyatro sanatçılarına her yıl, Dünya Tiyatro gününde verilmesini beyan ve teklif ederiz.

Karar oy birliği ile kabul edildi.

Eğitim Çalışmaları Hakkında 5 No.lu Karar

Konfederasyonun hedefine en kısa zamanda ulaşabilmesi, devrimci ilkelerinin, bilimsel bir biçimde tabana indirilmesine bağlı olması ve bunun da tek yolunun eğitim yolu bulunması sebebiyle;

1- Konfederasyon bünyesinde, bağlı kuruluşların eğitim görevlileriyle, bu sahada ihtisası olan pedagog ve akademisyenlerden müteşekkil bir komite kurulması,

2- Kurulacak komitenin hazırlıyacağı programda şu esasların bulunması,

a) Çeşitli kademeli seminerler,

b) Sürekli konferanslar,

c) Mektupla eğitim,

d) Yurt içi ve yurt dışı görgü eğitimleri

3- Seminer ve konferansların ders konuları ülkemizin sosyal, siyasal ve ekonomik koşullarına ve işçilerin kültür düzeyine göre tesbit edilmesi.

4- Seminerlerde ders verecek öğretim üyesi ve görevlileri sosyal eğilimlerine göre tespit edilmesi teklif ve beyan olunur.

Karar oy birliği ile kabul edildi.

Örgütlenme Konusunda 6 No.lu Karar

Konfederasyonumuzun, işçi sınıfımız ve emekçi halkımızın kurtuluşu için tüzük'ünde belirli amaçlarını gerçekleştirebilmesi, öncelikle örgütlenme sorununun çözümlenmesine bağlı olduğu göz önünde tutularak:

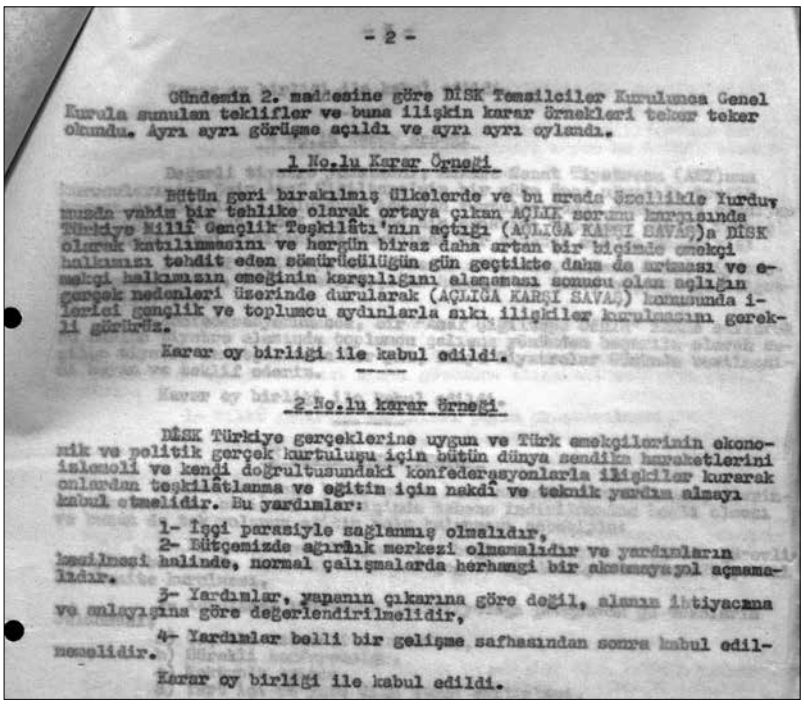
1- Bağımsız ve ücretini konfederasyon bütçesinden alan güçlü bir teşkilâtlanma ekibi kurulması,

2- Teşkilâtlanma çalışmalarında kullanılmak üzere yeteri kadar vasıta konfederasyon emrine verilmesi,

3- Konfederasyon teşkilâtlanma ekibinin üye sendikaların teşkilâtlanma elemanları ile koordine çalışabilmesi sağlanması,

4- Kurulacak olan yeni sendikanın yöneticilerinin konfederasyon ilkelerine kıskançlıkla bağlı olması beyan ve teklif olunur.

Karar oy birliği ile kabul edildi.

- 2 -

Gündemin 2. maddesine göre DİSK Temsilciler Kurulunca Genel Kurula sunulan teklifler ve buna ilişkin karar örnekleri teker teker okundu. Ayrı ayrı görüşme açıldı ve ayrı ayrı oylandı.

1 No.lu Karar Örneği

Bütün geri bırakılmış ülkelerde ve bu arada özellikle Yurdumuzda vahim bir tehlike olarak ortaya çıkan AÇLIK sorunu karşısında Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı'nın ağtığı (AÇLIĞA KARŞI SAVAŞ)a DİSK olarak katılınmasını ve hergün biraz daha artan bir biçimde emekçi halkımızı tehdit eden sömürücülüğün gün geçtikte daha da artması ve emekçi halkımızın emeğinin karşılığını alamaması sonucu olan açlığın gerçek nedenleri üzerinde durularak (AÇLIĞA KARŞI SAVAŞ) konusunda işçi gençlik ve toplumcu aydınlarla sıkı ilişkiler kurulmasına gerekli görürüz.

Karar oy birliği ile kabul edildi.

2 No.lu karar Örneği

DİSK Türkiye gerçeklerine uygun ve Türk emekçilerinin ekonomik ve politik gerçek kurtuluşu için bütün dünya sendika hareketlerini inceleyeli ve kendi doğrultusundaki konfederasyonlarla ilişkiler kurarak onlardan teşkilâtlanma ve eğitim için nakdi ve teknik yardım almayı kabul etmelidir. Bu yardımlar:

1- İşçi parasiyle sağlanmış olmalıdır,
2- Bütçemizde ağırlık merkezi olmamalıdır ve yardımların kesilmesi halinde, normal çalışmalarda herhangi bir aksamaya yol açmamalıdır.
3- Yardımlar, yapanın çıkarına göre değil, alanın ihtiyacına ve anlayışına göre değerlendirilmelidir,
4- Yardımlar belli bir gelişme safhasından sonra kabul edilmemelidir.

Karar oy birliği ile kabul edildi.

1. Genel Kurul Kararları, TÜSTAV DİSK Arşivi.

Sanayi İşçilerinin Koşulları hakkında 7 No.lu Karar

Sanayi işçileri, öteki kesimlere oranla daha çok örgütlenmiş ve daha çok hak kazanmış görünmekte ise de, objektif durum, sanayi işçilerinin çıkarları aleyhine gelişmektedir.

Toplum ilerlemesinin motor gücünü teşkil eden işçi sınıfının en ileri ve en bilinçli kesimi olduğunda şüphe bulunmıyan endüstri işçilerinin saflarının sıklaştırılması ve gerekse meslek sorunlarının derinliğine eğilinebilmesi amacı göz önüne alınarak, endüstri işçilerinin:

1- Millî gelirden aldıkları payın araştırılması,

2- Yıpranma ve iş kazası durumlarında araştırmalar yapılarak, gerekli somut tedbirlerin bulunması ve bu tedbirlerin sağlanması yolunda mücadele edinmesi,

3- İşçi sağlığı, işyerlerinin çalışma şartları ve işçilerin konut sorunları açısından gerekli tedbirlerin alınabilmesi için kanunu, toplu iş sözleşmeleri ve uygun sair yollardan çaba harcanması gerektiğini beyan ve teklif ederiz.

Karar oy birliği ile kabul edildi.

Hukuk Dairesi Hakkında 8 No.lu Karar

Türk İşçi sınıfının gerçek temsilcisi olan konfederasyonumuzun, işçi sınıfı yararına sürdürdüğü mücadelenin başarıya ulaşması, muhakkak ki hukuk çalışmaları alanında yürütülen mücadelenin başarıya ulaşmasına bağlıdır. Bu bakımdan, DİSK Hukuk Dairesinin takviyesi gerekmektedir. Bu takviyenin, DİSK'e üye kuruluşların hukuk daireleri ile DİSK Hukuk dairesinin müşterek bir çalışma ortamına girmesi suretiyle

sağlanacağını öngördüğümüzü beyan ve teklif ederiz.

Karar oybirliği ile kabul edildi.

Yayın Konusunda 9 No.lu Karar

Günümüz koşulları altında sermaye çevrelerinin yanında yer alan ve o çevrelerin sözcülüğünü yapan basının bu tutumu karşısında memleket gerçeklerini işçi sınıfına indirmek, konfederasyonumuzun kuruluş amaç ve ilkelerini işçi katlarına yaymak için;

1- Halen çıkmakta olan DİSK gazetesinin haftada bir çıkarılmasını, üye teşkilâtlarının ve bazı yetkisi olmıyan kişilerin müdahalelerini önlemek bakımından bağımsızlığının temin edilmesini,

2- Gazete için bir fon ayrılmasını,

3- Gazetenin çıkarılmasına yardımcı bir teknik elemanın istihdam edilmesini,

4- DİSK'e üye kuruluşların, üyesi sayısınca gazete almaya mecbur tutulmasını,

5- Gazetenin ilerici gençlik kuruluşları ile, toplumcu aydınlara gönderilmesi suretiyle, kendileri ile yakın ilişkiler kurulmasını,

6- Gazetenin, üye kuruluşların alacağı miktardan fazla bastırılacak, bir kısmını DİSK Teşkilâtlanma Dairesine, yeni teşkilâtlanacak işçilere bedava dağıtılmak üzere bırakılmasını, mümkün olan yerlerde bir kısmının propaganda ve bazı kişilerin alabilmeleri bakımından satışa çıkarılmasını beyan ve teklif ederiz.

Bu karar görüşüldü. Kemal Ayan söz aldı. Karardaki 6. maddenin çıkarılması ve komisyonun talep ettiği şekilde oya konulması teklifinde bulundu. Daha sonra Kemal Türkler söz aldı. Kemal Ayan'ın 6. maddenin çıkarılması talebinin DİSK gazetesinin satılmaması anlamına gelip gelmediğini sordu. Kemal Ayan o anlama geldiğini beyan etti. Karar örneği okundu. 8 e karşı 10 oyla satılmaması şeklinde kabul edildi.

İlerici Gençlerle ve Toplumcu Güçlerle İşbirliği Hakkında 10 No. lu Karar

Toplum sorunlarımızın çözümlenmesi, demokratik sosyalist hukuk devletinin kurulması yolunda, işçi sınıfımız ile emekçi halkımız yanında yer aldıklarını sevinçle izlediğimiz ilerici gençlik ve toplumcu güçlerle, Konfederasyonumuzun fikir ve eylem sahasında iş birliği yapması beyan ve teklif olunur.

Karar oy birliği ile kabul edildi.

Kaynak: DİSK Genel Kurul Karar Defteri, DİSK Arşivi

DİSK
Devrimci Sendikaların Sesi

Sayı: 1 19.4.1967 Çarşamba Fiatı: 50 Krş.

Türk - İş Yöneticisi Milletvekilleri
İşçi aleyhindeki Maddeleri Israrla
Savundular İş Kanunu Kabul edildi

Mecliste DISK Kurucusu olan milletvekilleri İşçileri Savundu

başyazı
Gerçek İlk İşçi Konfederasyonu
Kemal TÜRKLER

Meclisteki Milletvekili Sendikacılar

Yeni İş Kanunu, işçilerin kolayca işten çıkarılmasına kıdem tazminatı ödenmemesine bol bol imkân veriyor

İşçi Haklarını Savunan ve Savunmayan Milletvekillerini Tanımak isteriz!

Maden - İş'in Yeni Bir Başarısı

Chrysler'de sözleşme yetkisini sağladı

Ereğlide işçiler Metal-İş'i protesto yürüyüşü yaptılar

Zonguldakta Kurşunlanan İşçiler anıldı
Zonguldakta Tören Yapıldı, Taksime de Çelenkler Konuldu

İki yıl önce Zonguldak Maden Ocaklarında iki işçinin grev sırasında kurşunlanarak öldürülmesi sebebiyle DİSK tarafından yas günü ilân edilen 10 Mart 1967 de DİSK'e üye sendikaların ve DİSK'in Taksim Anıtına koyduğu çelenkler

Erdemir işçileri tarafından Metal-İş Sendikasının yaptığı toplu sözleşmeyi protesto için yapılan yürüyüşe katılan işçilerden bir grup, ellerindeki dövizlerle görülüyor

DİSK gazetesi, Sayı 1, 19 Nisan 1967.

GÜZELCE'NİN VEDASI

Türkiye Basın-İş Sendikası Genel Başkanı İbrahim Güzelce 1967 yılının sonunda DİSK'teki görevinden ayrılarak Almanya'nın Berlin şehrindeki bir gazetede mürettip olarak çalışmaya gitti.

Görevinden ayrılırken bir bildiri yayınlayarak işçilere hitap eden Güzelce gidiş nedenlerini şöyle sıralamaktadır:

''Sevgili arkadaşlarım ve saygıdeğer dostlarım,

Sizlerden, gözüm arkada kalmadan, bu şartlar altında ayrılıyor ve sizlere veda ediyorum. Şuna tereddütsüz inanıyorum ki Güzelce olmasa da toplumcu özü ve işçi sınıfından yana yaşantısı ile Basın İş Sendikası, mutlaka daha iyi günlere erişecektir. Çünkü onun başında bulunan bugünkü kadro buna yeterlidir. İşte bu yeterlilik inancının getirdiği güvenle yıllarca önce yarım bıraktığım bir işe yöneliyorum. Bu aynı zamanda mesleğimde geri dönüşüm oluyor. Londrada yapılan son IGM kongresinde lisan öğrenmeyi yarım bırakmanın büyük acısını duydum. Dünya olaylarını batıl kaynaklara başvurarak incelemek, yabancı meslektaşlarımla gerektiği şekilde tartışabilmek, son teknolojik gelişmeleri yerinde görüp öğrenmek istiyorum.

Bu sebeplerden siz çok sevdiğim kardeşlerimden bir süre ayrı kalacağım.''

DİSK gazetesi, Sayı 5, 6 Ocak 1968, sayfa 1 ve 2.

İbrahim Güzelce yayımladığı veda mesajında ayrılığını kısa süreli olarak belirtse de DİSK'e dönüşü 1975 yılını bulacaktır.

***

Sina Pamukçu'ya göre tam olgun zamanında bir şeylere küserek, sendikayı, partiyi bırakarak, eskiden olduğu gibi basın işkolunda çalışmak üzere Almanya'ya gitti. Kemal Türkler'in çağrısı üzerine 1975 yılında tekrar Türkiye'ye dönerek DİSK'in Genel Sekreterliği'ni üstlendi.

Güzelce'nin DİSK'e tekrar Genel Sekreter olması ve Güzelce'nin Genel Sekreterliği döneminde TKP'nin DİSK'te etkinliğinin artması çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Pamukçu'ya göre Türkler'in Güzelce'yi çağırmasının nedeni Kemal Sülker'in DİSK'in yeni dönemi için yeterli olmayacağını düşünmesidir. Pamukçu'ya göre Güzelce kendi ağırlığı olan bir Genel Sekreter idi. Türkler ve o dönem DİSK'teki TKP'li uzmanlarla tartışmaya girmekten çekinmezdi.[1]

Güzelce'nin TKP üyesi olduğu yönünde iddialar zaman ortaya atılsa da aynı zamanda TKP yöneticiliği de yapmış olan DİSK eski Genel Sekreteri Mehmet Karaca kesin bir dille İbrahim Güzelce'nin TKP üyesi olmadığını vurgulamaktadır.[2]

Ancak üyelik tartışmaları bir yana TKP'nin Güzelce döneminde DİSK'teki etkinliğinin artmaya başladığı bilinmektedir.

[1] Aziz Çelik (2010), *Vesayetten Siyasete Türkiye'de Sendikacılık (1946-1967)*, İstanbul: İletişim, s.43.

[2] Maden-İş Tarihi Çalışma Grubu (2017), *Derinden Gelen Kökler*, Cilt 2, İstanbul: TÜSTAV Yayınları s. 16.

İbrahim Güzelce ve Kemal Sülker

2. GENEL KURUL (24–25 ŞUBAT 1968): İMKÂNSIZLIKLAR VE MÜTEVAZI ÇALIŞMALAR

DİSK'in 2. Genel Kurulu, ilk Genel Kurul'dan yaklaşık sekiz ay sonra 24-25 Şubat 1968 Cumartesi ve Pazar günleri İstanbul Aksaray'daki Pertevniyal Lisesi'nin arka sokağındaki Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) salonunda toplandı. Toplam 76 delegenin 54'ü Genel Kurul'un açılışında hazır bulundu. Genel Kurul, Genel Başkan Kemal Türkler'in açılış konuşması ile başladı.

Türkler konuşmasında iktidarın egemen sınıflar yararına ve emekçiler aleyhine yürüttüğü icraatı şiddetle eleştirdi ve işçi sınıfına ihaneti her gün biraz daha ortaya çıkan Türk-İş'i suçladı. Türkler, Türk işçi sınıfının Amerikan emperyalizminin karşısında olduğunu vurguladı.[1]

Genel Kurul'a sunulan çalışma raporunun sunuşunda yer alan şu ifade DİSK'in ilk yılındaki durumunu ve karşılaştığı zorlukları özetler niteliktedir: "*Yapılacak çok iş olmasına rağmen, imkânsızlıklar istenilenin ortaya getirilmesini mümkün kılmamıştır. Böyle olmasına rağmen ilk kuruluş yılında DİSK çalışmalarını küçümsemek mümkün değildir.*" Genel Kurul'a sunulan çalışma raporunda dünya sendikacılığına geniş bir yer ayrılmıştı. (68 sayfalık raporun 35 sayfası dünya sendikacılığına ayrılmıştı, raporun yüzde 51'i). Raporda Avrupa sendikacılığı ile Amerikan sendikacılığı ve CIA ile ilişkileri ile ICFTU'nun durumuna geniş yer ayrılmıştı. Raporda uluslararası sendikal ilişkiler bağlamında Türk-İş'e eleştiriler de yer almaktaydı. Raporun Türkiye değerlendirmesi bölümünde iktidar partisinin faşizme doğru adımlar attığı ve Türkiye'nin yaşadığı sorunların kapitalist kalkınma yolundan kaynaklandığı vurgulanmaktadır.[2]

İstiklal Marşı'nın okunması ve saygı duruşu yapılmasından sonra Divan Başkanlığı'na Şinasi Kaya, Başkan Vekilliğine Celal Beyaz, yazmanlıklara da Recep Güçlü ve Çetin Serfidan seçildi. Genel Kurul'da, Tüzük Tadil Komisyonu, Hesap Komisyonu ve Kararlar Komisyonu kurulmasına karar verildi. Anatüzük Tadil Komisyonu'na Bahtiyar Erkul, Hüsamettin Bakan ve

DİSK Denetim Kurulu Üyesi Nurettin Çavdargil'e ait durum bildirimi.
TÜSTAV DİSK Arşivi

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

II. Olağan Genel Kurul Delegelerine ait

DURUM BİLDİRİMİ

Denetim Kurulu üyesi | 13

TABLO: I

1. Adı, Soyadı	O.Nurettin Çavdargil	
2. Baba Adı	Tevfik	
3. Doğum yeri ve tarihi	Sivas 1926	
4. Varsa Sendikasındaki görevi	Teşkilâtlanma Uzmanı	
5. DİSK Üyesi Sendikasının adı	kısa: Maden-İş	
	uzun: Türkiye Maden Madeni Eşya Makına Sanayii İşçileri Sen.	
6. Ev adresi: 23 Nisan Cad. No:29 Pendik-Istanbul		

TABLO: II (Sendika ücretli kadrosundakilere ait)

1. Sendika ücretli kadrosunda hangi tarihten beri çalışıyorsunuz? 28/12/963
2. Sendika ücretli kadrosunda ilk geçtiğiniz zaman ne kadar aylık brüt ücret almaya başladınız?
3. Sendika ücretli kadrosuna geçtiğiniz sırada, işyerindeki aylık brüt kazancınız ne kadardı? Ve işyerinde göreviniz (işiniz) ne idi? Elektrik Teknisyeni—1200 TL
4. Halen sendikadan ne kadar aylık brüt ücret alıyorsunuz? 1000.- TL
5. Aylık brüt ücret dışında, başka bir nam altında ayrıca sendikadan bir para alıyor musunuz? Nedir ve ortalama ayda ne kadardır? 450.- TL Sorumluluk ikramiyesi

[1] *Ant* dergisi, 27 Şubat 1968, Sayı 61, s. 3.

[2] DİSK (1968), *DİSK 2. Genel Kurulu Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları.

Erdoğan Kalıpçıoğlu; Hesap Komisyonu'na Ahmet Salip, Hüseyin Ekinci ve Bayram Yeşiltaş; Kararlar Komisyonu'na ise Hilmi Güner, Kemal Yılmaz ve İbrahim Atılal oybirliği ile seçildiler. Genel Kurul'da çalışma raporu üzerine 9 kişi söz aldı.

2. Genel Kurul'da Yapılan Anatüzük Değişiklikleri

Genel Kurul'da Anatüzük'te çeşitli değişiklikler yapıldı. Oylamada hazır bulunan 54 delegenin 52'sinin olumlu, 1'inin karşı, 1'inin çekimser oyuyla tüzük değişiklikleri oy çokluğu ile kabul edildi. İkinci Genel Kurul'da Anatüzüğün ilk halindeki hükümler büyük oranda korunurken, Genel Kurul'un toplanması, Yürütme Kurulu'nun seçimi, Genel Sekreter'in görev ve yetkileri ile aidat konularında değişiklikler yapıldı. 1968 Anatüzük değişiklikleri ile DİSK'in merkeziyetçi ve işkolu sendikacılığı esasına dayalı örgütlenme yapısı pekiştirildi. Genel Kurul'da Genel Sekreter'in Genel Başkan tarafından önerilecek iki aday arasından seçilmesine ilişkin Anatüzük hükmü tartışma konusu oldu ve Bank-İş Genel Başkanı Nusret Önsüer bu hükmün değiştirilmesini istedi. Delegasyonun çoğunluğu hükmün çıkarılması yönünde oy kullanmasına rağmen üçte iki oranı sağlanamadığı için hüküm aynen kaldı.

Yapılan bir Anatüzük değişikliği ile ilk tüzükte Yönetim Kurulu tarafından seçilmesi öngörülen Yürütme Kurulu'nun Genel Başkan ve Genel Sekreter dışındaki üç üyesinin de Genel Kurul tarafından seçilmesi sağlandı. Yürütme Kurulu'nun üç üyesinin seçiminde Genel Başkan'ın seçimindeki usul benimsendi.

Genel Kurul'da ayrıca Anatüzüğün dilinin genellikle yeni terimler açısından Türkçeleştirilmesi önerildi. Anatüzüğün anlamı değişmemek kaydıyla dil bakımından değiştirilmesine ve bu konuda seçilecek Yürütme Kurulu'na yetki verilmesine oy birliği ile karar verildi. Anatüzük, daha sonra Yürütme Kurulu'nca önemli ölçüde güncel Türkçe ile yeniden yazıldı. Az kullanılan, Osmanlıca ve eski ifadeler güncel Türkçe ile değiştirildi.

2. Genel Kurul'da Dikkat Çekici Kararlar

2. Genel Kurul'da altı karar alındı. Altı numaralı karar ile 1. Genel Kurul'da alınan 10 karar tekrar kabul edildi. 2. Genel Kurul'da alınan kararlardan 1, 2, ve 4 numaralı kararlar dikkat çekicidir. 1 numaralı karar NATO'dan çıkılması için yapılacak "*direnme hareketlerine*" DİSK'in katılması için oy birliği ile alınan karardır.[3] Kararın başlangıcında şu görüşler yer almaktadır:

> "Emperyalist uluslar, ilk sömürgecilik döneminde sömürecekleri ülkelere kırbaçlı-zincirli girerlerdi. Modern çağ, bu isteğe karşı direnme hareketlerinin örnekleriyle, sömürge uluslarının uyanışlarıyla yeni bir dönem getirdi. Bu arada adına yeni sömürgecilik sistemi denilen millî nitelikleri yok eden, ekonomik, sosyal, kültürel ve askeri alanda ülkeyi bağımlı kılan bir sistem uygulanmaya başlandı. Türkiye'mizi de içine alan bu sömürü ağının askeri alandaki oyunu NATO sistemidir."

Bu görüşlerden sonra kararda 1968 yılı içerisinde yapılacak "*demokratik direnme hareketleri için işçi sınıfının gerçek temsilcisi*" olarak DİSK'in yer alması gerektiği ifade edilmektedir.

[3] Algül (2015).

2. GENEL KURUL'DA YAPILAN TÜZÜK DEĞİŞİKLİKLERİ

MADDE 9'a şu ifade eklendi: "DİSK yönetim kurulumuza DİSK'e üyeliği kabul edilen sendika, DİSK'e üyelik kararı aldığı kendi genel kurul toplantısının tarihinden itibaren DİSK'e üye olmuş olur ve bu tarihten başlayarak DİSK'e ait yükümlülüklerini yerine getirir."

MADDE 12'nin a) bendi şu şekilde değiştirildi: "DİSK üyeliğinden ayrılmak isteyen üye sendikaların, kendi genel kurulunda yasalara uygun nitelik ve biçimde karar alması şarttır." Eski metindeki üçte iki koşulu tüzükten çıkarılmış oldu.

MADDE 19'un a) fıkrasına "Olağan genel kurul, yasanın saptadığı en uzun süreye uygun olarak toplanır" ifadesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki ifadeler eklendi:

"Bu ana tüzüğün 20. Maddesindeki biçim ve neden dışında da olağanüstü genel kurul gerektiğinde toplantıya çağrılabilir."

"Olağan veya olağanüstü genel kurulların toplantıya çağrılması, yürütme kurulu veya yönetim kurulu tarafından kararlaştırılır. Genel kurulun gündemi, yeri, günü ve saati, genel kurulun toplantıya çağrılmasına karar veren kurul tarafından saptanır. Böyle bir saptama olmadığı hallerde bu yetki ve görev yürütme kurulundadır."

"Yürütme ve yönetim kurullarından biri tarafından genel kurulun toplantıya çağrılması mümkün olmadığı hallerde veya gerektiğinde olağan veya olağanüstü genel kurul genel başkan tarafından toplantıya çağrılabilir. Bu takdirde toplantının gündemi, yeri, günü ve saati genel başkanca saptanır."

b) Genel kurul toplantısının gündemi, yeri, günü ve saati en az 15 gün önce iki gazete ile duyurulur. (Önceki metinde yer alan Ankara-İstanbul'da çıkan iki gazete ifadesi çıkarıldı).

Böylece 1/5 oranında delegenin başvurusu dışında da olağanüstü genel kurul toplanmasına olanak tanınmış oldu. Ayrıca genel başkanın genel kurulu gerektiğinde olağan veya olağanüstü toplamasına olanak sağlanmış oldu.

MADDE 23-a) bendinde yer alan "Ana tüzükte değişiklik yapmak" hükmü "Ana tüzük değişikliği, genel kurulda hazır bulunan delegelerin en az 2/3 sinin çoğunluk kararı ile yapılır" şeklinde değiştirildi. Böylece tüzüğün önceki halinde belirsiz olan oran eklenmiş oldu.

Madde 23-e) bendinde yer alan "Yürütme, Denetim ve Onur Kurulu üyelerinden Genel Kurulda seçilmeleri gerekenleri gizli oyla seçmek" hükmü "Yönetim, Yürütme, Denetim ve Onur Kurulu üyelerini gizli oyla seçmek" şeklinde değiştirdi. Böylece tüzüğün önceki halinden farklı olarak tüm bu organlarının tümüyle genel kurul tarafından seçilmesi sağlandı.

MADDE 25'te yapılan değişiklikle DİSK Yönetim Kurulu üyeliğinde eksilme olması durumunda yerine yenisinin seçilmesi kuralından vazgeçilerek "yerine yedeği geçer" hükmü kabul edildi.

MADDE 26-d) bendinde yapılan değişlikle Yönetim Kurulu'na Anatüzük hükümlerini yorumlama yetkisi verildi.

MADDE 28- "Herhangi bir nedenle yürütme kurulundan boşalan yerler, ilk genel kurula kadar geçerli olmak üzere, yönetim kuru-

Karar metninde yer alan "*yasalar gereğince direnme hareketlerine katılma*" vurgusu dikkat çekicidir. Daha sonra da sık sık göreceğimiz bu tutum, olası bir adli soruşturmaya karşı DİSK'in eylemlerini hukuk ve yasalar zemininde yürüttüğünü belirtiyordu.[4]

NATO'dan çıkılması için yapılacak eylemlere katılma kararı ve 6. Filo'ya karşı yapılacak eylemleri, TİP'in dönem içinde bu konudaki politikasının DİSK tarafından da desteklendiği anlamına geliyordu. Nitekim Genel Kurul'dan yaklaşık iki ay kadar önce TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, partililere hitaben yayımladığı yeni yıl mesajında "*NATO'dan çıkmamız ve ikili anlaşmaların feshi için yürüttüğümüz kampanya etkili olmaktadır*" demiştir.[5]

2 numaralı karar, ülke yönetimine ağırlık konabilmesi için, partilerin tüzük ve programlarını, Meclis faaliyetlerini izleyecek bir

[4] Algül (2015).

[5] Aktaran: Algül (2015), Nihat Sargın (2001), *TİP'li Yıllar (1961-1971)*, İstanbul: Felis Yay., Cilt 2, s. 1220.

lunun kendi arasından yapabileceği seçimle doldurulur'' şeklinde ve esasta önemli bir değişiklik olmaksızın değiştirildi.

MADDE 29- a) bendi ''Yürütme kurulu genel başkan, genel sekreter ve genel kurulca seçilen üç üye olmak üzere beş kişiden kurulur'' şeklinde değiştirildi. Böylece tüm yürütme kurulu üyelerinin genel kurul tarafından seçilmesi sağlandı.

MADDE 30- Bu maddenin sonuna ''(Genel Başkanı yargılama yetkisi genel kurula aittir)'' ifadesi eklendi. Böylece diğer yürütme kurulu üyeleri Onur Kurulu tarafından yargılanırken genel başkanın genel kurul tarafından yargılanması öngörülmüştür.

MADDE 33'te genel başkan seçiminin üçüncü tura kalması durumunda en çok oy alan adayın değil üç turun oy toplamı bulunarak en çok oy alan adayın seçilmesi usulü benimsendi.

MADDE 36'ya ''Genel sekreter DİSK ücretli kadrosunda olmak üzere bütün mesaisini DİSK'e verir'' hükmü eklendi.

f) bendinde yer alan ''Genel Sekreter, DİSK'in kalbidir'' ifadesi tüzükten çıkarılırken maddeye şu iki bent eklendi:

''g) DİSK'e bağlı tüm ihtisas bürolarının başıdır ve DİSK'in yurt çapındaki örgütlenme çalışmalarını yönetir.''

''h) DİSK'in her türlü iç çalışmalarını düzenler, örgütün düzenli ve verimli çalışmasını sağlar.''

MADDE 40'ta yapılan değişiklikle DİSK'e üye sendikaların ödeyeceği, her 100 üye için yılda 300 TL olan aidat miktarı 600 TL'ye çıkartıldı.

MADDE 46'da yapılan değişiklikle, üye başına ayda bir lira olan Birleşik Grev Fonu aidatı ''DİSK'e üye sendikalar, DİSK grev fonuna her 100 üye için yılda en az 250 TL verirler'' şeklinde değiştirildi Ayrıca ''Bu paranın sendikaların üyelerinden alınıp alınmayacağı, alınacak ise bunun nasıl uygulanacağı ve grev fonunun nasıl kullanılacağı, temel ilkeleri genel yönetim kurulunca saptanan özel bir yönetmelikle düzenlenir'' hükmü eklendi.

MADDE 56'da yer alan ''DİSK Yürütme Kurulu, Yönetim Kurulu ve diğer kademelerindeki seçimli işlerde görev alabilmek için, DİSK'e üye sendikalardan birisinin üyesi olmak zorunlu ve yeterlidir'' ifadesinden ''Yönetim Kurulu'' ifadesi çıkarıldı. Bunun nedeni Yönetim Kurulu üyeliğinin işkollarına göre ve en az sendika yürütme üyesi olmasını öngören diğer tüzük hükmüydü.

MADDE 62'de yapılan değişiklikle genel kurulun fesih kararı verebilmesi ''üyelerin en az 1/3 ünün genel kurulda hazır bulunması zorunludur'' hükmü, ''üyelerin en az 2/3 sinin genel kurulda bulunması zorunludur'' şeklinde değiştirildi.

MADDE 64-a) bendinde yapılan değişiklikle ''DİSK Yürütme Kurulu üyelerinin tamamı bütün mesaisi ile DİSK'te çalışır'' hükmü kaldırıldı ve ''DİSK yürütme kurulu üyelerinin (genel sekreter hariç) ücretleri kendi sendikalarınca ödenir'' hükmü eklendi. Böylece genel sekreter dışındaki yürütme kurulu üyelerinin DİSK'te tam zamanlı çalışmaları zorunluluğu kaldırılmış oldu.

komisyon kurulmasını ve komisyonun ulaşacağı sonuçlara göre uygun görülecek partinin desteklenmesi için Yönetim Kurulu'na yetki verilmesini öngörmektedir. Görüldüğü üzere kararda açık biçimde TİP desteği söz konusu edilmemiş, başlangıçta partilerle eşit mesafede durularak bir çalışma yapılması ve kararın bu çalışmaya göre verilmesi tercih edilmiştir. DİSK daha sonra bu çalışmalar sonucunda Eylül 1969 Genel Seçimlerinde TİP'e desteğini açıklamıştır.[6]

Genel Kurul'da alınan 3 numaralı irtica hareketlerine karşı halkı aydınlatma çalışması yapılmasına ilişkin karar dikkat çekicidir ve DİSK'in irtica hareketlerine karşı kuruluşundan itibaren net duruşunu ortaya koymaktadır. Kararda *''Halkın uyanmasından çok susmasından yana olan çevreler uzun bir süredir büyük yığınları uyutucu yolları denemektedir. Bunların en önemlilerinden biri dinin aracı olarak kullanılmasıyla halkı gerçeklerden uzak tutmaktır. Köy enstitülerinin kapatılması ve*

[6] Algül (2015).

Genel Sekreter'in Nasıl Seçileceği Tartışması ve Nusret Önsüer'in İhraç Talebi

Nusret Önsüer

DİSK Anatüzüğü'nde yer alan ve Genel Sekreter'in Genel Başkan tarafından gösterilecek iki aday arasından Genel Kurul tarafından seçilmesine ilişkin hüküm 2. Genel Kurul'da tartışmaya yol açmış, dava konusu olmuş ve Bank-İş Genel Başkanı Nusret Önsüer'in ihracını gündeme getirmiştir.

Şubat 1968'de toplanan DİSK 2. Genel Kurulu'nda Bank-İş Genel Başkanı Nusret Önsüer Ana Tüzüğün 26. maddesinde yer alan hükmün Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Yapılan müzakereler sonucunda 21 delege hükmün çıkarılması isterken 10 delege kalmasını istemiştir. Ancak Genel Kurul Divan'ı Genel Kurul'da bulunanların üçte iki çoğunluğunun sağlanmadığını bu nedenle hükmün aynen kalmasını kararlaştırmıştır.

Bunun üzerine Önsüer, 16 Mart 1968 tarihinde dava açarak Anatüzüğün 35. maddesinde yer alan "Genel Sekreter DİSK Genel Kurulunda Genel Başlanın göstereceği en az iki aday arasından Genel Başkanın seçildiği usulle seçilir" hükmünün Anatüzük'ten çıkarılması için dava açmıştır. Önsüer dilekçesinde "Bu hükme göre bir kimsenin genel sekreter seçilme hakkına sahip olması şöyle dursun, adaylığını koyma hakkı dahi mevcut değildir" diyerek, söz konusu hükmün Anayasa'nın 46. maddesinde yer alan "sendika ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz" hükmüne aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

Önsüer'in bu davası üzerine DİSK Yürütme Kurulu 5 Nisan 1968 tarihli toplantısında Nusret Önsüer'in kesin çıkarma istemiyle Onur Kurulu'na sevkini istemiştir.

Onur Kurulu'na sevk edilen Nusret Önsüer yaptığı yazılı savunmada dava açmanın genel bir hak olduğunu ve dava açmanın ihraç sebebi olamayacağını; Genel Kurul kararlarına aykırı bir hareketi olmadığını; açılmış olan davanın hiçbir şekilde DİSK'i zarara uğratmayı amaçlamadığı savunarak ihraç kararının reddini istemiştir.

Bu arada dava sonuçlanmış ve mahkeme davanın üye sendika tarafından açılması gerekirken şahıs tarafından açıldığını, davacının böyle bir dava açmaya yetkili olmadığı nedeniyle davanın reddine karar vermiştir.

DİSK Onur Kurulu uzun bir süre sonra, 20 Eylül 1969'da davanın mahkemece reddedilmesinin ardından, ihraç talebini uygun bulmamış ancak "davanın zihinlerde istifham yaratması sebebi ile" Nusret Önsüer'e ihtar verilmesini kararlaştırmıştır.

Kaynak: TÜSTAV DİSK Arşivi DİSK Onur Kurulu Dosyasında yer alan çeşitli evraklar

SURETTİR

İş Davalarına bakmakla vazifeli
İstanbul Asliye Onbirinci Hukuk
Hakimliği

Esas: 968/427 Karar:969/275

Hakim : Hulusi Mülazımoğlu
Katib : Salme Önol
Davacı: Nusret Önsüer,Laleli Sait Efendi Sok.No:21 Güray Apt.K.1 Ist
Davalı: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu DİSK,Nuruosmaniye Cad.Ali Baba Türbe Sok.No:18 Özbay Han İstanbul
Vekili: Av.İbrahim Türk
Dava : Alacak
Dava tarihi: 18/3/1968

Davacı Nusret Önsüer tarafından davalı Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu DİSK aleyhine açılan davanın yapılan açık duruşması sonunda:

Davacı dava arzuhalinde davalı konfederasyon tüzüğünün genel sekreter seçimi ile ilgili 35 ci maddesinde genel sekreterin genel başkanın göstereceği adaylar arasında seçileceği hükmünün kanunlara aykırılığının tespiti ile bu tahdidin kaldırılması gerekdiğine karar verilmesini istemiş davalı vekili de davacının şahsen böyle bir dava açmağa yetkili olmadığını varit bulunmayan davanın reddini istemiştir.

Dava konfederasyonunun tüzüğünün 35 ci maddesinin kanununa aykırılığının tespiti davasıdır. Böyle bir davanın konfederasyonun üyesi Bank-İş Sendikası tarafından açılması gerekdiği halde dava sendika tarafından açılmış olmayıp şahıs tarafından ikame edilmiştir. Davacının şahsen böyle bir dava ikamesine hakkı bulunmadığından açılan davanın reddine, 15 lira red harcının davacıdan alınmasına. Evvelce alınan harcının mahsubuna. Davalı vekili için tarifeye göre takdir edilen 500 lira vekalet ücretinin davacıdan tahsiline. Temyizi kabil olmak üzere 14/4/1969 tarihinde davacı ve davalı vekilinin huzurlarile azalarının gelmemeleri yedeklerin de bulunmaması sebebile münferiden karar verilerek açıkca anlatıldı.

Hakim
Mühür-imza
katib

ASLININ AYNIDIR.
2.5.1969

Nusret Önsüer'in Açtığı davaya ilişkin karar, TÜSTAV DİSK Arşiv

imam hatip okullarının sayılarının arttırılması, halkın uyanışının engellenmesinin en belirgin örnekleridir" değerlendirmesine yer vermektedir. Bu karar DİSK'in kuruluşundan başlayarak aydınlanmacı ve laik bir tutum benimsediği göstermektedir. 4 numaralı kararsa, "*Hükümetlerin partizan tutumları karşısında Türk işçi ve emekçilerinin gerçek temsilcisi olan*" DİSK'in demokratik direnme için güçbirliği kurması ve bu güçbirliğine "*ilerici gençlik örgütleriyle aydınları katması*" kararıdır.[7]

[7] Algül (2015).

2. GENEL KURUL KARARLARI

1. No.lu Karar

NATO'dan çıkılması için direnme hareketlerine katılma konusunda karar

Emperyalist uluslar, ilk sömürgecilik döneminde sömürecekleri ülkelere kırbaçlı-zincirli düzenlerle girerlerdi. Modern çağ, bu isteğe karşı direnme hareketlerinin örnekleriyle, sömürge uluslarının uyanışlarıyla yeni bir dönem getirdi. Bu arada adına "yeni sömürgecilik sistemi" denilen; millî nitelikleri yok eden, ekonomik, sosyal, kültürel ve askerî alanda ülkeyi bağımlı kılan bir sistem uygulanmaya başlandı. Türkiyemizi de içine alan bu sömürü ağının askerî alandaki oyunu NATO sistemidir. Millî niteliğiyle güçlü olan ordular bu sistem içerisinde bağımlılıkla bu güçlüklerini yitirmektedirler. Bu nedenden:

NATO'dan çıkma yılı olan 1968 içerisinde yapılacak demokratik direnme hareketlerinde işçi sınıfının gerçek temsilcileri olarak yer almamız gerekmektedir. Bunun için NATO'dan çıkılması kararı alınması ve kararların kamu oyuna açıklanması, gerektiğinde devrimci örgütlerle ilişkiler kurarak yasalar gereğince direnme hareketlerine katılmasına oy birliği ile karar verildi.

2. No.lu Karar

Desteklenen siyasi parti ile ilgili inceleme komisyonu kurulması kararı

Yönetime ağırlığını koyması gerekli olan işçi temsilcilerinin ülke içerisindeki siyasal örgütlerin yapısını bilmesi ve bunlardan uygun görüleni desteklemesi en önde gelen görevlerindendir. İşçi sınıfının yarınının karanlıktan kurtarılması için bu kararın verilmesi gerekmektedir.

Bir komisyon kurularak bütün partilerin tüzük ve programlarının incelenmesi, buna ek olarak meclis çalışmalarının gözden geçirilmesi, elde edilen sonuçlara göre uygun görülen partinin desteklenme kararının yönetim kuruluna verilmesi oy birliği ile kabul edildi.

3. No.lu Karar

İrtica hareketlerine karşı halkı aydınlatma çalışması yapılması kararı

Halkın uyanmasından çok susmasından yana olan çevreler uzun bir süredir büyük yığınları uyutucu yollar denemektedirler. Bunların en önemlilerinden biri dinin aracı olarak kullanılmasiyle halkı gerçeklerden uzak tutmaktır. Köy enstitülerinin kapatılması ve imam hatip okullarının sayılarının arttırılması, halkın uyanışının engellenmesinin en belirgin örnekleridir.

Son günlerde artan irtica hareketleri uzun süreden beri işçi ve emekçilerimizin uyanmasını istemiyen çevrelerin çalışmalarının ürünleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenden aydın çevrelerle işbirliği yapılarak broşürler hazırlanması ve bunun işçi ve emekçilerimize dağıtılmasına oy birliği ile karar verildi.

4. No.lu Karar

Güç birliği kararı

Türkiye'de işçi ve emekçilerin kendi haklarından söz etmeye başladığı günden bu yana, bu hakları kendi isteklerine göre kanalize etmek isteyen hükümetler, partizan bir noktaya gitmekte ve Konfederasyonumuza bağlı sendikalara yapılan baskıları daha da arttırmaktadır. Bu nedenden,

Hükümetlerin partizan tutumları karşısında Türk işçi ve emekçilerin gerçek temsilcisi olan Konfederasyonumuzun demokratik direnme için güçbirliği kurması ve bu güçbirliğine bütün ilerici gençlik örgütleriyle, aydınları katmasına oy birliği ile karar verildi.

5. No.lu Karar

Öğretmenlerle dayanışma kararı

Türkiye'mizde halkçı uyanış hareketlerinden en önemlisi olan köy enstitüleri, halkın çıkarlarına karşı olan yöneticiler tarafından yıkılmış ve bununla da yetinilmiyerek aydın öğretmenlere baskılar arttırılmıştır. Türk halkının ve emekçilerinin yaşamlarını karanlığa sürükliyen bu tutuma, bütün ilerici güçler tarafından karşı çıkılması gerekmektedir. Bunun yanında;

Geri bırakılmış bütün ülkelerin en baş sorunlarından biri de eğitim ve öğreticilerinin yetiştirilmesi ve halktan yana görev yapabilmesidir. Bu nedenden öğretmenlerin teminatının ele alınmasında öncülük eden Konfederasyonumuzun bu konudaki çalışmalarını sürdürmesi ve haklı davalarında öğretmenleri savunmalarında desteklemeye oy birliği ile karar verildi.

6 No.lu Karar

Önceki genel kurul kararları hakkında karar

15.Haziran.1967 günü toplanan 1. Genel kurulda kabul edilen 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ve 10. No.lu kararların aynen yürürlükte kalmasına oy birliği ile karar verildi.

Kaynak: DİSK II. Genel Kurulu (Karar Defteri), 24-25 Şubat 1968, DİSK Arşivi

Not: Karar adları karar içeriklerinden yararlanarak tarafımızdan verilmiştir. Özgün metinde karar adları yoktur.

Avni Erakalın

DİSK Yürütme Kurulu üyesi, TİP kurucusu ve ilk Genel Başkanı.

1925'te İstanbul'da doğdu. Samatya Emprime Fabrikası ve Vakko'da çalıştı. İşçi temsilciliği yaptı. 1951'de kurulan İstanbul Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikası'nın Beyoğlu şubesinin sekreterliğine, 1952'de Merkez Yönetim Kurulu üyeliğine, 1953'te genel sekreterliğe seçildi. İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nde yönetim kurulu üyeliği ve başkanlık görevlerinde bulundu. TİP'in ilk Genel Başkanı seçildi. 1961 seçimlerinde TİP'ten ayrılarak YTP'den milletvekili adayı oldu. Sonra yeniden TİP'e döndü. Kimya-İş'te çalıştı. 1968'de DİSK Yürütme Kurulu üyeliğine seçildi. 1973'te daha sonra Bank-Sen'e dönüşen Yapı-Sen'de çalışmaya başladı. 1980'de emekli oldu. Erakalın, 26 Ocak 2012'de yaşamını yitirdi.

2. GENEL KURUL'DA SEÇİMLER

Genel Başkanlık için Kemal Türkler ve Nusret Önsüer teklif edildi. Seçimlerde Önsüer 6 oy alırken Türkler 34 oyla Genel Başkan seçildi. 6 oyun ise boş kullanıldığı görüldü. Genel Kurul'un toplam delege sayısının 76 ve hazır bulunan delege sayısının 54 olduğu dikkate alınacak olursa Genel Başkan'ın 34 oy ile seçilmesi Genel Kurul'daki farklılaşmayı ve çoğulculuğu ortaya koymaktadır.

Genel Sekreterlik seçimlerinde ise Anatüzük gereğince Genel Başkan Genel Kurul'a 4 Genel Sekreter adayı bildirdi. Kemal Sülker ve Bekir Çiftçi aday olduklarını, Erdoğan Kalıpçıoğlu ve Celal Beyaz ise adaylıktan çekildiklerini bildirdiler. Gizli oylama neticesinde 39 oy kullanıldı. Kemal Sülker'in 37 oy alması, 1 oyun boş çıkması ve 1 oyunda iptal edilmesi sonucu Sülker Genel Sekreter seçildi.

2. Genel Kurul'un seçimler açısından en önemli sonucu, Genel Sekreterliğe Kemal Sülker'in seçilmesidir. Ancak, Sülker'in göreve gelişinin asıl nedeni, Basın-İş Başkanı İbrahim Güzelce'nin genel sekreterlik görevinden ayrılmasıdır. Güzelce, 1. Genel Kurul sonrasında 1967'de görevinden ayrılarak Almanya'ya gitmişti. 2. Genel Kurul toplandığında Genel Sekreterliği Ehliiman Tuncer yürütüyordu. Güzelce 1975'te Kemal Sülker'in yerine yeniden aynı göreve seçilecektir.

Kemal Türkler, DİSK Arşivi.

Tablo 7: 2. Genel Kurul'da Seçilen Yürütme ve Yönetim Kurulları

Adı Soyadı	Görevi	Sendikası
Kemal Türkler	Genel Başkan	Maden-İş
Kemal Sülker	Genel Sekreter	Basın-İş
Ehliiman Tuncer	Yürütme Kurulu Üyesi	Basın-İş
Necat Ökten	Yürütme Kurulu Üyesi	Kimya-İş
Kemal Ayav (*)	Yürütme Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Avni Erakalın (*)	Yürütme Kurulu Üyesi	Hür Mensucat-İş
Mehmet Alpdündar	Yönetim Kurulu Üyesi	Türk Maden-İş
Rıza Kuas	Yönetim Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Kemal Nebioğlu	Yönetim Kurulu Üyesi	Gıda-İş
Nurettin Tezel (**)	Yönetim Kurulu Üyesi	Turizm-İş
Remzi Çakar	Yönetim Kurulu Üyesi	Serçip-İş
İbrahim Atılal	Yönetim Kurulu Üyesi	Basın-İş
Celal Beyaz	Yönetim Kurulu Üyesi	EMSİS
İmam Ateş (**)	Yönetim Kurulu Üyesi	TADSİS
Cavit Şarman	Yönetim Kurulu Üyesi	Maden-İş
Salih İrge	Yönetim Kurulu Üyesi	Bank-İş

(*) Yürütme Kurulu üyesi Kemal Ayav'ın istifası nedeniyle 14 Ekim 1968 tarihli Yönetim Kurulu toplantısında Avni Erakalın Yönetim ve Yürütme Kurulu üyeliğine getirildi.

(**) Nurettin Tezel yerine daha sonra yedek üye Faik Aksamaz getirilmiştir.

(***) İmam Ateş TADSİS kapandığı için Ekim 1968'den sonra toplantılara çağrılmamıştır.

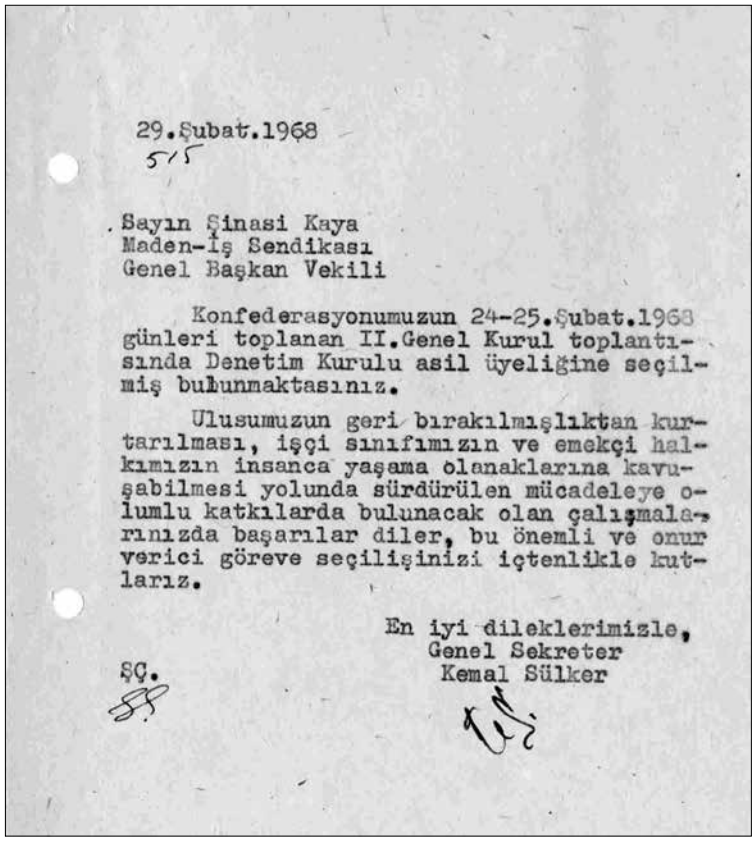
Yapılan tüzük değişikliği gereği Yürütme Kurulu'nun tüm üyelerinin Genel Kurul tarafından seçilmesi kuralı benimsendiği için Genel Başkan ve Genel Sekreter dışındaki Yürütme Kurulu üyelikleri için de seçim yapıldı.

Yürütme Kurulu için gösterilen adaylar için yapılan gizli oylamada 40 delegenin 40'ının oy kullandığı görüldü. Ehliiman Tuncer (Basın-İş) 38, Necat Ökten (Kimya-İş) 36 ve Kemal Ayav (Lastik-İş) 34 oy alarak Yürütme Kurulu üyeliklerine seçildiler. Yönetim Kurulu seçimlerinde yapılan gizli oylamada Rıza Kuas (Lastik-İş) ile Mehmet Alpdündar (Türk Maden-İş) 31, Nurettin Tezel (Turizm-İş) 30, Remzi Çakar

(Serçip-İş) 28, İbrahim Atılal (Basın-İş) 27, Celal Beyaz 25, İmam Ateş (TADSİS) 23, Cavit Şarman (Maden-İş) 22, Kemal Nebioğlu (Gıda-İş) 13 ve Salih İrge (Bank-İş) 12 oy alarak Yönetim Kurulu asil üyeliklerine seçildiler.

Yönetim Kurulu yedek üyelikleri için yapılan ayrı seçim sonunda; Hilmi Güner ile Necat Akbay 12, Bekir Çiftçi 10 ile Avni Erakalın 10, Özcan Özkan 4, Faik Aksamaz ile Cavit Zengin 3 ve Nuri Türkoğlu 1 oy alarak seçildiler.

Onur Kurulu asil üyeliklerine Ruhi Yümlü 24, Hüsamettin Bakan 22, Sadık Çalışkan 21, Fikri Yıldız 20 ve Ersan Süer 19 oy alarak; yedek üyeliklere ise Kemal Yılmaz 18, Adil Öztümer 17 ve Hüseyin Ekinci 16 oy alarak seçildi. Denetim Kurulu asil üyeliklerine Şinasi Kaya 32, Nurettin Çavdargil 22 ve Yaşar Önsen 22 oy alarak, yedek üyeliklere ise Erdoğan Özen 21 ve Yalçın Kaya 20 oy alarak seçildi.

29.Şubat.1968
515

Sayın Şinasi Kaya
Maden-İş Sendikası
Genel Başkan Vekili

Konfederasyonumuzun 24-25.Şubat.1968 günleri toplanan II.Genel Kurul toplantısında Denetim Kurulu asil üyeliğine seçilmiş bulunmaktasınız.

Ulusumuzun geri bırakılmışlıktan kurtarılması, işçi sınıfımızın ve emekçi halkımızın insanca yaşama olanaklarına kavuşabilmesi yolunda sürdürülen mücadeleye olumlu katkılarda bulunacak olan çalışmalarınızda başarılar diler, bu önemli ve onur verici göreve seçilişinizi içtenlikle kutlarız.

En iyi dileklerimizle,
Genel Sekreter
Kemal Sülker

ŞÇ.

TÜSTAV DİSK Arşivi.

3. Genel Kurul (13–15 Şubat 1970): Varlığını Kabul Ettiren DİSK

DİSK'in 3. Olağan Genel Kurulu 13-14-15 Şubat 1970 tarihlerinde İstanbul Yeşilyurt'taki Çınar Oteli Toplantı Salonu'nda toplandı. Genel Kurul'un açılışında 63 delegeden 46'sı hazır bulundu. Genel Kurul, Genel Başkan Kemal Türkler'in açış konuşmasıyla başladı.

Genel Kurul'a sunulan çalışma raporunda Türkiye'deki duruma ilişkin ayrıntılı bir değerlendirmeye yer verilmemişti. Bu konuda Maden-İş Genel Kurulu'na sunulan raporda yer alan Türkiye bölümünün DİSK'in görüşlerini de yansıttığı vurgulanmıştır. Raporun önemli bir bölümü çalışma hayatı sorunlarının DİSK açısından eleştirisine ayrılmıştı. Raporda Türkiye'nin sol cephesindeki gelişmeler ayrı bir bölüm olarak ele alınıyordu. Rapora Yürütme Kurulu tarafından yazılan önsözde şöyle deniyordu: "İşçi sınıfının bilime dayanan tarihsel öncülüğü etrafında bütün emekçi sınıf ve tabakaların ve sol cephede yer alan bütün grupların iktidarını amaç bilen DİSK'in son yıllarda sol cephede görünen dağınıklığı ve bölünmeleri eleştirmesi, Türkiye'nin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır."[8]

[8] DİSK (1970), *DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları.

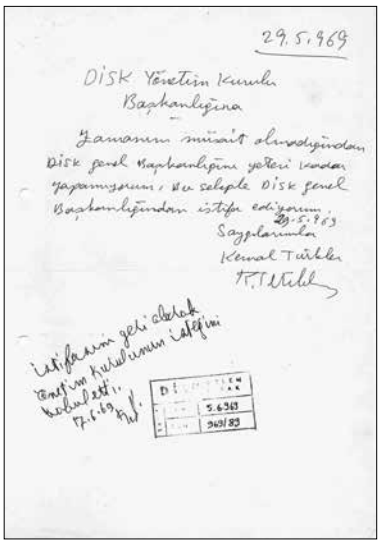
DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu kapağı.

Kemal Türkler'in Kısa Süren İstifası

DİSK'in kurucu Genel Başkanı Kemal Türkler, 2. Genel Kurul'da da Genel Başkanlığa seçildi. Ancak Mayıs 1969'da kamuoyunda pek bilinmeyen bir gelişme yaşandı. Türkler, 29 Mayıs 1969 tarihinde Yönetim Kurulu'na sunduğu el yazısı dilekçesi ile *"Zamanın müsait olmadığından DİSK genel başkanlığını yeteri kadar yapamıyorum. Bu sebeple DİSK genel başkanlığından istifa ediyorum"* demiştir.

Bu gelişme üzerine DİSK Yönetim Kurulu 16 Haziran 1969'da yaptığı toplantıda şu kararı aldı: *"DİSK'in ona bağlı örgütlerin bugün içinde bulundukları ortamda tarihi görevlerine her zamandan daha fazla bir birlik ve dayanışma içinde yapmaları gerektiği dikkate alınarak Genel Başkan Kemal Türkler'in istifasının geri alınmasının istenmesine karar vermiştir."* Bunun üzerine Türkler istifasını geri alarak Yönetim Kurulu'nun isteğini kabul etti. Türkler'in istifasının başka bir nedeni olup olmadığına dair bir değerlendirmeye ulaşamadık.

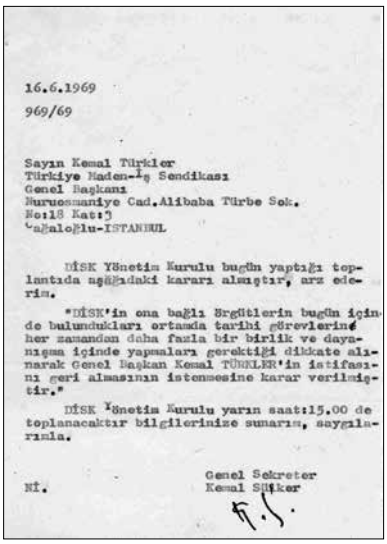

29.5.969

DİSK Yönetim Kurulu
Başkanlığına

Zamanın müsait olmadığından
DİSK genel başkanlığını yeteri kadar
yapamıyorum. Bu sebeple DİSK genel
Başkanlığından istifa ediyorum.
29.5.969
Saygılarımla
Kemal Türkler

İstifasının geri alınarak
Yönetim Kurulunun isteğini
kabul etti.
17.6.69

16.6.1969
969/69

Sayın Kemal Türkler
Türkiye Maden-İş Sendikası
Genel Başkanı
Nuruosmaniye Cad.Alibaba Türbe Sok.
No:18 Kat:3
Cağaloğlu-İSTANBUL

DİSK Yönetim Kurulu bugün yaptığı toplantıda aşağıdaki kararı almıştır, arz ederim.

"DİSK'in ona bağlı örgütlerin bugün içinde bulundukları ortamda tarihi görevlerine her zamandan daha fazla bir birlik ve dayanışma içinde yapmaları gerektiği dikkate alınarak Genel Başkan Kemal TÜRKLER'in istifasını geri almasının istenmesine karar verilmiştir."

DİSK Yönetim Kurulu yarın saat:15.00 de toplanacaktır bilgilerinize sunarım, saygılarımla.

Genel Sekreter
Kemal Sülker

Nİ.

Kemal Türkler'in istifasına ilişkin belgeler, TÜSTAV DİSK Arşivi.

Raporda TİP'in 1969 seçimlerindeki başarısızlığı da ele alınmaktadır. Seçim yenilgisinin gerekçeleri arasında millî bakiye sisteminin kaldırılması, iktidardan gelen baskılar ve sol içinde parçalanmalar yer almaktaydı. Raporda AP Hükümeti'ne dönük sert eleştiriler şu şekilde ifade ediliyordu: *"Laik devlet düzenine ve sosyal adalete dayanan bir ileri demokrasiye set çekme nihai amacıyla fanatik grupların önderliğine terk edilen bu güçler, AP iktidarının veremeyeceği hesapları sokağa dökmüştür."*[9]

13-15 Şubat 1970 tarihlerinde toplanan 3. Genel Kurula sunulan 105 sayfalık rapor büyük ölçüde ülkedeki durum ve sendikal mücadeleye ve sendikal politikalara ilişkindir. DİSK henüz kurumsallaşamadığı için daire faaliyetlerine ilişkin çalışmalar raporda yoktur. Rapordaki şu cümleler DİSK'in Genel Merkez düzeyindeki durumunu göstermektedir: "DİSK'in bir tek profesyonel yöneticisinin bulunduğunu ve öteki yöneticilerin kendi sendikalarının başında görev yaparak gerektiği vakit DİSK'e zaman ayırdıklarını unutmadan bazı isteklerinizi sınırlamak isteriz." Raporda uzmanlık gerektiren dairelerin ancak mali gerekler yerine getirilebilirse DİSK'te kurulabileceği vurgulanmaktadır. Rapor, DİSK'in bilime sırt çeviremeyeceğini ve DİSK'te çeşitli büroların kurulması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunlar arasında Politik Büro, Eğitim Bürosu, Teşkilatlandırma Bürosu, Basın ve Haber Alma Bürosu, Hukuk bürosu gibi bürolar bulunmaktadır.[10]

Genel Kurul'a katılan konuklardan Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) Genel Başkanı Fakir Baykurt, İstanbul Üniversitesi

[9] DİSK (1970), *DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları s. 53.

[10] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, 1970, s. 103.

Öğretim Üyesi Metin Kutal, Türkiye İşçi Partisi (TİP) Genel Başkanı Şaban Yıldız (Aybar'ın ayrılmasından sonra Genel Başkanlığa seçilmişti), İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi Ekmel Zadil ve Tekstil sendikası Hukuk Müşaviri Av. Abdullah Sert'e söz verildi. Genel Kurul'a İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Kürsüsü öğretim üyeleri Metin Kutal ile Ekmel Zadil'in katılımı dikkat çekicidir. Genel Kurul'da Mehmet Ali Aybar'a geçmiş olsun telgrafı çekilmesine karar verildi. Ayrıca İzmir'de Lastik-İş ve Maden-İş'e bağlı işyerlerinde yapılmakta olan grevler sebebiyle grevci işçilere kongre divanınca birer başarı telgrafı çekilmesine oy birliği ile karar verildi.

Divan Başkanlığı'na Kemal Nebioğlu, Divan İkinci Başkanlığı'na Celal Beyaz, yazmanlıklara Ertuğrul Altay, Bahtiyar Erkul, Şakir Ayhan ve Zeki Ulucan oy birliği ile seçildiler. Komisyon üyelikleri için yapılan öneriler üzerine açık oylama ile yapılan seçim sonucunda Hesap Tetkik ve Bütçe Kararları Komisyonu üyeliklerine Ergün Erdem, Niyazi Kuas, Erdoğan Özen, Bekir Çiftçi ve Uğur Cankoçak, Kararlar Komisyonu üyeliklerine Şahin Ayhan, Kemal Yılmaz, Salih Özbek, Ahmet Salih Küley ve Hüseyin Ekinci seçildi.

Genel Kurul'da Hür Mensucat-İş Sendikası ile Mensucat-İş Sendikasının birleştirilmesi konusu ele alındı. Hür Mensucat-İş başkanı Salih Çetin ve iki sendikanın birleştirilmesi konusunda daha önce kurulu bulunan Komisyon'un Başkanı Kemal Nebioğlu söz aldı. İki sendikanın birleştirilmesi konusunda genel müzakere açıldı. Mensucat-İş Başkanı Celal Beyaz söz aldı. Konuşmaların ardından yeni bir komisyon kurulması önerisi kabul edildi.

Genel Kurul ayrıca DİSK üyesi sendikalara yapılacak yardımların DİSK Yürütme Kurulu kararlarından geçtikten sonra ödenmesine dair öneri oy birliği ile kabul edildi (Karar 18).

3. Genel Kurul'da 34 kararın alındığı görülmektedir. Ancak bunların önemli bir bölümü usule ilişkindir. 18 numaralı karar ile bundan böyle DİSK'e bağlı sendikalara yapılacak yardımların DİSK Yürütme Kurulu'nun onayından geçerek verilmesi hükme bağlandı. 20 numaralı karar ile, DİSK'in bir gazete veya dergi niteliğinde bir yayın çıkarması konusundaki önerilerin görüşülmesinden sonra, bir gazete çıkarılmasına karar verildi. Buna göre, çıkarılacak gazeteden sendikalara her 100 üye için 50 adet ücretsiz dağıtılması öngörüldü. Daha fazla isteyen sendika olduğu takdirde, fazla miktarı ücreti mukabilinde üye sendikalara verilmesi önerisi çoğunlukla (4 karşı oy) kabul edildi.

27 numaralı kararda ''*anayasamızın işçi sınıfı yararına tastamam ve eksiksiz uygulanması için en doğal hakkımız olan siyasi grev hakkının* (...) *ve genel destekleme grevi hakkının elde edilmesi için Konfederasyon ve üye sendikaların protesto eylemlerinde bulunması*'' değerlendirmesi yer almaktadır. 31 numaralı kararsa ''*DİSK'in ortak pazara girmemesi ve Amerikan Emperyalizmi ve yabancı sermayenin Türkiye'ye girmemesi için*'' mücadele edilmesi üzerinedir.

22 ve 23 numaralı kararlar İsrail'in protesto edilmesine ilişkindir. Bekir Çiftçi tarafından ve emperyalizmin Orta Doğu'daki maşası İsrail'in tutumunu protesto etmek amacı ile Birleşmiş Milletler'e telgraf çekilmesi, İsrail İşçi Sendikaları

Necat Ökten

DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu üyelerinden, Kimya-İş Genel Sekreterlerinden. 1934'te Rize Pazar'da doğdu. 1949'da İbrahim Ethem İlaç Fabrikası'nda işçi olarak çalışmaya başladı. 1956'da kurulan İstanbul İlaç Sanayi İşçileri Sendikasının (sonradan Kimya-İş) Sendikası'nın Yönetim Kurulu'nda görev aldı. İşçi mümessili seçildi. 1963'te sendikanın genel sekreterliğine seçildi. 12 Mart'a kadar bu görevini sürdürdü.

Kimya-İş'in bir grevi ve örgütlenme çalışmaları sırasında tutuklandı. Ökten, DİSK'in 2. Genel Kurulu'nda Yürütme Kurulu üyesi seçildi.

TİP'in çeşitli kademelerinde yöneticilik yaptı. 12 Mart sonrasında tutuklandı. TİP davasından yargılandı. 15 yıla mahkûm oldu. 1974'te Af Yasası ile cezaevinden çıktı.

Cezaevinden çıktıktan sonra Kimya-İş'te çalıştı. DİSK'in Kimya-İş ile Petkim-İş'i birleştirmesinden sonra 1977 yılında sendikacılığı bırakarak tekrar işçiliğe döndü. 12 Eylül 1980 sonrasında Kimya-İş ve Petkim-İş davasında yargılandı.

Kemal Türkler ve Kemal Sülker
DİSK Arşivi.

Konfederasyonu'na bir telgrafla DİSK'in görüşünün bildirilmesi, Birleşik Arap Cumhuriyetine[11], Irak Hükümetine ve El Fetih Teşkilatına dayanışma telgrafları çekilmesine ilişkin önerisi oylandı. Bekir Çiftçi'nin önerisi içerisindeki "*El Fetih Teşkilatına*" ifadesi kaldırılarak diğer yerlere telgraflar çekilmesinin kabulüne oy birliği ile karar verildi. El Fetih Teşkilatı'na telgraf çekilmesi teklifi reddedildi.

3. Genel Kurul'un Önemli Kararları

3. Genel Kurul'da Seçimler

3. Genel Kurul'da Kemal Türkler, Kemal Nebioğlu, Rıza Kuas ve Kemal Sülker Genel Başkanlığa aday gösterildi. Birden çok aday gösterilmesi büyük ölçüde sembolik bir durum olarak gözükmektedir. Çünkü daha önceki genel kurullarda olduğu gibi 3. Genel Kurul'da da Genel Başkanlığa aday gösterilenler aday olmadıklarını belirterek çekilmişlerdir. Bu dönemde DİSK'te bir genel başkanlık tartışması söz konusu değildir. Kemal Nebioğlu, Rıza Kuas ve Kemal Sülker adaylıklarını geri aldıklarını belirttiler. Kemal Türkler Genel Başkanlığa adaylığını koydu. Gizli oylama ile yapılan seçim sonunda birinci turda 54 oy kullanıldı ve 9 geçersiz oya karşılık, Kemal Türkler 45 oyla Genel Başkanlığa seçildi.

Anatüzüğün 36. maddesi uyarınca Genel Başkan, Kemal Nebioğlu ve Kemal Sülker'i Genel Sekreterliğe aday gösterdi. Kemal Sülker 39 oy, Kemal Nebioğlu 12 oy alırken, Sülker 39 oyla Genel Sekreterliğe seçildi.

Rıza Kuas, Kemal Nebioğlu, Ehliiman Tuncer, Şinasi Kaya, İbrahim Balcı, Celal Beyaz, Ergün Erdem ve Dinçer Doğu Yürütme Kurulu üyelikleri için aday gösterildi. Şinasi Kaya, İbrahim Balcı, Celal Beyaz, Ergün Erdem ve Dinçer Doğu adaylıktan çekildiklerini bildirdiler. Rıza Kuas, Kemal Nebioğlu ve Ehliiman Tuncer adaylıklarını koydu. Yapılan seçimler sonucunda Rıza Kuas, Ehliiman Tuncer ve Kemal Nebioğlu 41'er oy alarak Yürütme Kurulu üyeliklerine seçildi.

DİSK'te Yönetim Kurulu üyelikleri seçimi nispeten kolay ve sorunsuz seçimlerdendi. Çünkü Anatüzük gereği her işkolundan bir asil bir yedek Yönetim Kurulu üyesi için ve her işkolunu temsilen farklı adaylar gösterilmek suretiyle ayrı ayrı oylama ile Yönetim Kurulu seçimleri yapılıyordu.

Yönetim Kurulu asil üyeliklerine Necat Ökten (26 oy), Erdoğan Özen (42 oy), Celal Beyaz (38 oy), Mustafa Baştan (50 oy), Şinasi

[11] Birleşik Arap Cumhuriyeti: Mısır ve Suriye arasında 1 Şubat 1958'de ilan edilen ve her iki ülkedeki plebisitlerle (referandum) onaylanan siyasi birleşme sonucu kurulan devlet. Başkanı Cemal Abdül Nasır'dı. Bir askerî darbenin ardından Suriye'nin Mısır'dan bağımsızlığını ilan etmesiyle, 28 Eylül 1961'de son buldu. Birliğin dağılmasına karşın Mısır, Birleşik Arap Cumhuriyeti adını 2 Eylül 1971'e değin korudu. O tarihte Mısır Arap Cumhuriyeti adını aldı.

3. GENEL KURUL'UN ÖNEMLİ KARARLARI

Karar 22 ve 23: İsrail'in protesto edilmesi kararı

Karar 22:

Kararlar Komisyonunun getirdiği kararların görüşülmesinde, aleyhte söz alan olmadığı takdirde lehte de söz verilmemesi konusunda verilen öneri oybirliği ile kabul edildi.

Bekir Çiftçi tarafından; Emperyalizmin Ortadoğudaki maşası İsrail'in Kararlar Komisyonunun ilk raporunda tutumunu protesto etmek amacı ile:

a) Birleşmiş Milletlere telgraf çekilmesi,

b) İsrail İşçi Sendikaları Konfederasyonuna bir telgrafla görüşümüzün bildirilmesi,

c) Birleşik Arap Cumhuriyetine, Irak Hükümetine ve El Fetih Teşkilâtına dayanışma telgrafları çekilmesine dair önerisi oylandı:

Karar: 23

Bekir Çiftçi'nin önerisi içerisindeki "El Fetih Teşkilâtına" ifadesi kaldırılarak, diğer yerlere telgraflar çekilmesinin kabulüne oy birliği ile karar verildi. El Fetih Teşkilâtına telgraf çekilmesi teklifi oybirliği ile reddedildi.

Karar 24: 274 ve 275 sayılı yasaların değiştirilmek istenmesinde dair karar

274, 275 Sayılı Yasaların değiştirilmesi için hazırlanan kanun tasarıları ile Devrimci Sendikacılığa yapılmak istenen suikast hazırlıklarının protesto ve işçileri uyarma, getirilmek istenen tasarıların niteliklerini tanıtmak için DİSK tarafından miting, yürüyüş ve açık hava toplantıları yapılmasına dair getirilen karar örneği, divan başkanı Celâl Beyaz'ın bu konuda DİSK Yürütme Kuruluna verilmesine dair ek öneri ile birlikte oylandı.

274 ve 275 sayılı Yasaların değiştirilmesi için hazırlanan kanun tasarıları ile ilgili konudaki karar örneği ile bu konuda DİSK Yürütme Kuruluna yetki verilmesine dair önerisinin kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Karar 25: Tarım işçilerin örgütlenmesine dair DİSK olarak çalışmalar yapılmasına dair öneri oylandı. Kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Karar 26: Haftada 48 saatli çalışma süresinin indirilmesi için DİSK bünyesinde çalışmalar yapılamasına dair karar teklifi oylandı ve oy birliği ile kabulüne karar verildi.

Karar 27: Anayasamızın işçi sınıfı yararına tastamam ve eksiksiz uygulanması için en doğal hakkımız olan siyasi grev hakkının, kısmi ve genel destekleme grevi hakkının elde edilmesi için Konfederasyon ve üye Sendikaların protesto eylemlerinde bulunması konusundaki karar örneğinin kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Karar 28: İşyerlerinde iş emniyeti ve iş güvenliğini temin için DİSK olarak sıkı bir çalışmaya girişilmesinin kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Karar 29: Anayasanın 15 inci maddesine sahip çıkarak, Türkiye'deki bütün işçilerin üstlerinin aranmasının önlenmesi için gerekli çalışmanın yapılmasına, yapılacak bu çalışmaların bir programla düzenlenmesinin kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Karar 30: Türkiye'deki işsizlik sigortasının hazırlanması için DİSK olarak programlı bir çalışma yapılmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Karar 31: Türkiye'nin ortak pazara iştirak etmemesi için mücadele edilmesine, Amerikan Emperyalizmine ve Yabancı Sermayenin Türkiye'ye girmemesi için DİSK olarak gerekli kampanyanın açılmasına dair karar önerisinin kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Karar 32: DİSK Ana Tüzüğünün 3. maddesinin eylem biçimlerini saptamak için 10 kişilik bir komisyonun genel kurulda seçilmesine, bu 10 kişinin kendi aralarında 5 asil 5 yedek üyeyi seçmelerine ve bu komisyon çalışmalarının en geç bir ay içinde bitirilmesine dair önerinin kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Karar 33: DİSK Ana Tüzüğünün 3. maddesinin eylem biçimlerini saptamak için kurulan komisyonun hazırlıyacağı raporu DİSK Yürütme Kurulunun, Türkiye'nin somut şartlarını değerlendirerek uygulanmasının Genel Kurul kararı olarak tesciline dair öneri oylandı ve oy çokluğu ile kabul edildi. (1 çekimser, 3 aleyhte oy)

Karar 34: Divana şehit Şerif Aygün için verilen öneri, okundu. Müzakere açıldı. Kemal Türkler ve Rıza Kuas'a söz verildi. Başka söz alan olmadığından öneri oylandı.

Şehit Şerif Aygün için işçi şehitliği ve bir abide yapılması, geride yetim ve dul kalan ailesine maddi yardım yapılmasına dair açılacak Kampanya'da DİSK'e üye, Sendika üyelerinin de katılması kararı oylama sonucu oy birliği ile kabul edildi.

Kaya (43 oy), Remzi Çakar (42 oy), Salih İrge (9 oy) ve Turgut Gökdere (29 oy) seçildi. Yedek üyeliğine Yaşar Önsen (24 oy), Ahmet Ertan (5 oy), Salih Çetin (12 oy), Muammer Büyükfiliz (2 oy), Kazım Uygun (6 oy), Hilmi Güner (7 oy), Nusret Önsüer (9 oy) ve Rıza Erdoğan (15 oy) seçildiler.

Denetim Kurulu asil üyeliklerine Ertuğrul Altay (26 oy), Yaşar Önsen (24 oy) ve Hüseyin Ekinci (23 oy); Denetim Kurulu yedek üyeliklerine sırasıyla, Cavit Şarman (20 oy), Bekir Çiftçi (15 oy) ve Dinçer Doğu (13 oy) seçildiler.

Onur Kurulu asıl üyeliklerine Kemal Yılmaz (35 oy), Salih Özbek (26 oy), Ruhi Yümlü (23 oy), İsmail Demir Uluç (21 oy) ve Hüsamettin Bakan (21 oy); Onursal Kurul'un yedek üyeliklerine ise İsmail Sığın (19 oy), Kemal Atabilen (18 oy) ve Celal Küçük (17 oy) seçildiler.

DİSK'in 3. Olağan Genel Kurulu 15 Şubat 1970 Pazar günü Genel Başkan Türkler'in yaptığı kapanış konuşması ve hep beraber söylenen "*Dağ Başını Duman Almış*" marşından sonra saat 16.30'da kapatıldı.

Tablo 8: 3. Genel Kurul'da Seçilen Yürütme ve Yönetim Kurulu

Görev	Adı Soyadı	Sendikası
Kemal Türkler	Genel Başkan	Maden-İş
Kemal Sülker	Genel Sekreter	Basın-İş
Rıza Kuas	Yürütme Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Ehliiman Tuncer	Yürütme Kurulu Üyesi	Basın-İş
Kemal Nebioğlu	Yürütme Kurulu Üyesi	Gıda-İş
Necat Ökten	Yönetim Kurulu Üyesi	Kimya-İş
Erdoğan Özen	Yönetim Kurulu Üyesi	Gıda-İş
Celal Beyaz	Yönetim Kurulu Üyesi	EMSİS
Mustafa Baştan	Yönetim Kurulu Üyesi	Basın-İş
Salih İrge	Yönetim Kurulu Üyesi	Bank-İş
Şinasi Kaya	Yönetim Kurulu Üyesi	Maden-İş
Remzi Çakar	Yönetim Kurulu Üyesi	Serçip-İş
Turgut Gökdere	Yönetim Kurulu Üyesi	Turizm-İş

ÖRGÜTLENME ÇALIŞMALARI

Kocaeli'de bir DİSK toplantısı, 27 Nisan 1969.
USTE Kemal Sülker Koleksiyonu

Bilindiği gibi DİSK işkolu esasına (16 işkoluna) göre, örgütlenmeyi esas almaktadır. Bu durum DİSK'in merkezi ve güçlü sendikalardan yana olduğunu göstermektedir. Öte yandan DİSK Tüzüğünün aynı işkolunda birden çok sendikanın üyeliğine izin vermesi örgütlenme açısından bir avantaj olarak görünmektedir. DİSK'in, kuruluşun ardından çeşitli engelleme ve zorluklarla karşılaştığını önceki bölümde aktarmıştık. Bu dönemde DİSK'in karşılaştığı en önemli zorluğun örgütlenme olduğu görülmektedir. Bir yandan DİSK'e üye olmak isteyen işçilere yönelik baskılar ve işten atmalar, öte yandan DİSK'e üye sendikalara karşı kurulan güdümlü sendikalar, sarı sendikalar, DİSK üyesi sendikaların yöneticilerine yönelik baskılar ve genel olarak DİSK'e dönük kirli propaganda DİSK'in örgütlenmesini zorlaştıran en önemli etkenler olmuştur. Bu nedenle DİSK, kuruluş yıllarında beklenen örgütlenmeyi sağlamakta zorlanmıştır. Bu zorluklara rağmen DİSK varlığını korumuş, tutunmuş ve örgütlenmesini belirli bir düzeyde artırmayı başarmıştır. DİSK, Türk-İş yöneticilerinin iddia ettiği gibi kısa sürede silinmemiş, tersine 1967-1970 döneminde kalıcı olduğunu ortaya koymuştur.

DİSK, "*işçilerin tek merkezden yönetilmesinin zorluğunu göz önünde tutarak teşkilatlanmayı da kolaylaştırmak bakımından bölge temsilcilikleri kurmuştur.*" Şubat 1968 itibariyle DİSK'in Ankara, İzmir, Kocaeli ve Sakarya'da dört bölge temsilciliği kuruldu.[1] Daha kuruluşta vurgulanan "*tek merkezden yönetme zorluğu*" yaklaşımı sonraki dönemlerde de devam etmiş ve bölge temsilcilikleri, DİSK'in yerel örgütlenmesinin önemli bir ayağı olmuştur.

[1] DİSK (1968), *DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları s. 58.

"DİSK Kurulmadan Önce Sendikalarımızın Durumu ve Bugünkü Başarıları"

DİSK, kurulmadan önce, bağımlı sendikacılığı temsil edenlerin yönettiği üst işçi örgütü, kendi içindeki devrimci gücü eritmek ve tutucular çevresinin öne sürdüğü çıkarcı sendikacıların başında bulunduğu örgütleri geliştirmek politikası içindeydi. Türkiye Maden-İş Sendikası'nın kanunlara uygun olarak başlattığı grevleri kırmak için Kıbrıs olayları öne sürülüyor ve radyolarla grevlerin ertelendiği ilan ediliyor, işçilerin moralleri bozuluyor, işveren çevrelerin yürekleri yağ bağlıyordu.

Aynı konfederasyon, endüstrimizin kilit noktalarında işçilerin güvenini kazanıp toplu sözleşme yetkisi alacak güce vardığı halde, el altından düzmece sendikalar kurdurulması için direktifler veriyor ve her türlü kirli işler çevirerek işçilerin arzularına aykırı olarak güçsüz bir tabela sendikasına toplu sözleşme yetkisi verdiriliyordu. Bu hukuk dışı oyunların iç yüzünü yetkili makamlara anlatmak için Ankara'ya giden sendikacılar, aynı konfederasyonun yetkililerince oyalanıyor ve daha önce tezgâhladıkları hileli işlerin olup bitti ile sonuçlanması sağlanıyordu.

Kurulan sendikaları birleştirme komisyonları, aylarca salladıkları birleşme için, kişisel nedenler ileri süren çıkarcı sendikaları tatmin edecek formüller icat etmeye kalkışırlarken, uluslararası örgüt işe karıştırılıyor ve her yanlış hesabın bağdattan döneceği atasözünü doğru çıkaran bir gelişme ile uluslararası örgüt, gerçeklerin o tutucu Konfederasyonunun raporlarının tam tersinde olduğunu anlıyor ve Uluslararası Maden İşçileri Federasyonuna alınacak Türk sendikasının Türkiye Maden-İş Sendikası olduğu kararına varıyor.

Kendi üyesinin en haklı ve en masum grevine karşı çıkan tutucu konfederasyon, binlerce işçinin hakkı ve haklı grevi için seferber olan Maden-İş, Lastik-İş, Basın-İş, Gıda-İş, Kimya-İş karşısında işveren çıkarları hesabına grev kırıcılığı yaparken, greve destek olan bu sendikaları onur kuruluna vermeye kalkacak kadar işçi davalarına olan ihanetin belgelerini de vermekten geri kalmıyordu. Basın işkolundaki en eski ve en güçlü sendikayı eritip, yöneticileri bağımlı sendikacılığa kazanılacak kişiler olan örgütleri yaşatmaya kalkışan üst kuruluş, gıda işkolunda mutlak bir anarşiye yol açan sendikalar işkolları yönetmeliğinde partizanca eğilimler gösteriyor ve işçi sınıfının çıkarlarını ayaklar altına alıyordu. O kadar ki, Gıda-İş sendikamız, devrimci sendikacıların yönetiminde olduğu için, Türk-İş'in 5. Genel Kurulunda alınan kararlar bir kıyıya bırakılarak, hiçbir temel ilkeye uymayan bir sübjektif davranışla, üst örgüt dışı bırakılacaktı. Böylece tutucular koalisyonu, dikensiz gül bahçesi haline dönüştürülecek ve işçi sınıfı adına, işçi sınıfının hakları ayaklar altına alınacaktı.

İşte, DİSK kurulmadan önce konfederasyon içindeki devrimci sendikalar ve işçi hakları bu gibi muamelelere maruz bırakılıyor ve üyeleri elinden alınmış, yetkileri kaldırılmış, eylemleri köreltilmiş, hatta uluslararası örgütler içinde yerini almasına engel olunmak istenmiş duruma getiriliyorlardı. Bütün bunların üstüne Türk işçi sınıfının kaderi üzerine kumar oynanıyor, Amerikan emperyalizmin dolarlarıyla beyinleri yıkanmış bir sendikacı gurubu yaratma çabaları hız alıyordu. Amerikan yardımlarıyla saray yaptırma öğünmeleri, millici sınıf ve tabakalar arasında tiksinti uyandıran öğünmeler olarak değerlendirirken DİSK'i kuran sendikaların şahlanışı tarihteki yerini aldı.

Kaynak: DİSK (1970), *DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları, s. 11–13

Örgütlenmede Zorluklar ve Başarılar

DİSK 2. Genel Kurulu'na sunulan çalışma raporunda, örgütlenme çalışmaları sırasında bazı sendikacıların DİSK hakkında birtakım isnatlar ile işçi kesiminde aleyhte bir hava yaratmak istediği ve bu oyunun bir dereceye kadar başarılı olduğu belirtilmektedir. Yapılan engellemeler, DİSK toplantılarına engel olmak için polis tarafından alınan tedbirler, işçilerin işten çıkarılması, başka yerlere sürülmesi, iş şartlarını değiştirme ve yollarını keserek tehdit etme olarak sıralanmaktadır. Ayrıca DİSK'e bağlı sendikaların kurucu ve

yöneticilerinin yerlerinden alınarak başka yerlerde çalıştırılması, işten atılması, sürülmesi ve tehdit edilmesinin DİSK'in çalışmalarını engelleyen olaylar ''*idarei maslahatçı sendikacı ile işverenin gerçek bir sendikaya karşı nasıl birleştiklerini gösteren*'' örnekler olarak aktarılmaktadır.[2]

DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu'nda kuruluşun hemen ardından örgütlenme çalışmaları konusunda şu değerlendirme yer almaktadır: ''*Teşkilatlanma çalışmaları başlangıçta çok sür'atli yürümüş, sendikalarının kendilerinden koptuğunu, haklarını koruyamıyacak duruma geldiğini anlayan işçi gurupları Konfederasyonumuza başvurarak, kendileri için sendika kurmamızı istemişleridir.*''[3]

DİSK'in kuruluşundan 2. Genel Kurul'a kadar olan yaklaşık bir yıllık dönemde, *''işlerin tek merkezden yönetilmesinin zorluğu göz önünde tutularak teşkilâtlanmayı da kolaylaştırma bakımından''* Ankara, İzmir, Kocaeli ve Sakarya'da olmak üzere dört yerde bölge temsilcilikleri kuruldu.[4]

DİSK'in lokomotif sendikalarının kuruluştan 1970'lerin başına kadar yaşadığı gelişme 3. Genel Kurul Çalışma Raporu'nda, DİSK'i kuracak olan sendikaların, *''tutucu ve dışa bağlı konfederasyon içinde eritilmek ve güçsüzleştirilmek istenirken, doğan DİSK içinde sendikalarda büyük bir gelişme görüldüğü ve sendikaların kendi iklimini bulan ağaç gibi birden semirip, dallanıp, geliştiği''* belirtiliyordu. Raporda DİSK'in lokomotif sendikalarında yaşanan gelişmeler şöyle özetleniyordu:[5]

''Bütün yasal ve uygulamaya ait ağır güçlüklere rağmen devrimci üye sendikaların vardıkları başarı noktası göğüs kabartıcı bir gelişmeyi belirtmektedir. O da, Türk toplumunda tutucu güçlere karşı uyanışın artışı, devrimci kuruluşların tabanda kök salışı, çıkarcı ve sömürücü sendikacılar cephesine karşı yürütülen mücadelenin kesin olarak başarıya ulaşmış bulunmasıdır.''

TÜRKİYE MADEN-İŞ: YOK OLMADAN BÜYÜMEYE

''Türk-İş, iktidarı ve işveren üçlüsünün oynadığı birtakım oyunlar sonunda, 10, 12 bin üye ile yok olma durumuna gelmiş iken DİSK'i kurduktan ve kardeş sendikalarla ahenk içinde ve DİSK ilkelerine uygun biçimde çalışmalar yaptıktan sonra tekrar 30 bini aşkın işçinin haklarını koruyacak güce ulaştı. Bugün 13 bölgede Bölge Temsilciliği bulunan ve son 20 aylık çalışma döneminde üye oranı yüzde 60 ölçüsünde artan Maden-İş 270 işyerinde toplu sözleşme yapmış, ayrıca 177 işyerinde üye çoğunluğunu elde etmiş bir sendika durumuna geldi. 270 işyerinden 31'inde çeşitli baskılar ve hukuk oyunlarıyla toplu sözleşme yapamayan sendika yetki konularının iktidarın partizan elemanlarınca ne ölçüde çığırından çıkarıldığının en güzel tanıkların biri oldu.''

TÜRKİYE GIDA-İŞ: ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNE KAVUŞTU

''Türkiye Gıda-İş sendikası ise ortadan kaldırılmak istenecek bir güçsüzlüğe mahkûm bırakılmak istenirken DİSK içinde yerini aldıktan sonra örgütlenme özgürlüğüne kavuştu ve son dönemde 29 işyerinde toplu iş sözleşmesi yaptı. Bu sözleşmeleri yapmak Gıda-İş için hiç kolay olmadı. 18 işyerinde uyuşmazlığa düşüldü, 15 işyerinde grev kararı alındı, bunlardan 7 sinde grev uygulandı ve böylece sözleşme imzalanabildi. Sözleşmelerde iş güvenliği ve ücret konularında ileri adımlar atıldı.''

[2] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 54-55.
[3] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 56-57.
[4] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 58.
[5] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 13-14.

Lastik-İş: Yıkmak İçin Sarı Sendikalar Kurdular

> "Üye gücünü ortadan kaldırılmak için yüz binlerce liranın harcandığı Lastik-İş Sendikamızı, yıkmak için kurdurulan sarı sendikalar kanun karşısında suç sayılan sahteciliklere başvurdular ve hatta en yüksek yargı organlarını bile bu amaçlarına araç yapmaya kalktılar. Ne var ki, DİSK'in ilkeleri ve işçilerin DİSK ilkelerine olan sarsılmaz güvenci Lastik-İş Sendikamız yoluyla işçi sınıfına karşı girişilen ihanetlerin başarıya ulaşmasını önledi. Bugün Lastik-İş, ikinci ve üçüncü dönem toplu sözleşmelerle büyük ve küçük işveren sendikalarının bünyesi içindeki işyerleri ile sendikasız işverenlerin işyerlerinde bütün toplu sözleşmeleri yapmıştır. Özellikle yabancı sermayenin egemen olduğu otomobil lastiği sanayinde lastik-İş çok başarılı sözleşmeler yapabilmiş ve bu arada en devrimci eylemleri başarıyla yürütmüştür."

Basın-İş: Örgütlenmede Yüz Ağartıcı Gelişmeler

> "Basın-İş Sendikası ise DİSK içinde yer aldıktan sonra yeni atılımlara girişmiş, örgütlenmede yüz ağartıcı gelişmeler sağlamıştır. Basın-İş'in 56. [5 veya 6 olmalı] kongresinde dile getirildiği gibi Basın-İş DİSK'te yer aldıktan sonra işçilerin üye olma istekleri dikkati çekecek kadar artmıştır. Basın-İş, İstanbul Şubesinden sonra Ankara, Adana ve İzmir'de de şubeler kuracak güce ulaşmıştır. Bugün 40'a yakın işyeri Basın-İş'in devrimci çabalarıyla günün koşullarına ve öteki sendikaların sağladığı menfaatlere oranla en iyi şartları imzalamak zorunluğunu duymuştur."

Kimya-İş: İlaç Tröstleriyle Başarılı Mücadeleler

> "Kimya-İş Sendikamız da çeşitli karşı koymalar, bütün devrimci örgütlerin ortak müşkülleriyle karşılaşmasına rağmen başarılı örgütlenmelere geçmiştir. Tutucu konfederasyonun bünyesinde iken yapmış olduğu haklı grevlerde bu konfederasyon yetkilileri işverenle işbirliği yaparak grevi kırmaya çalışmışlardır. DİSK bünyesine girdikten sonra dünyanın bir numaralı ilâç tröstleri ile yaptığı mücadeleleri başarı ile sonuçlandırmıştır. Amerika'nın Türkiye'deki işbirlikçileri vasıtası ile akıttığı dolarlar, bu Sendikamızın gelişmesine ve yüz yakın başarılı, örnek sözleşme ve 5 başarılı grev yapmasına mani olamamıştır."

DİSK'in örgütlenme sırasında karşılaştığı bir başka engel özellikle yargı kararları ve idarenin uygulamalarıdır. Yargı ve idarede anayasa ve yasalara aykırı uygulamaların geliştiği önemli bir yakınma konusunu oluşturuyordu. "Yozlaştırma, idarenin devrimci örgütlere karşı oluşundan ve tarafsız devlet yönetimi yerine partizanca ve eğemen sınıflar yararına bir uygulamanın hâkim kılınmak istenmesidir."[6]

DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu'nda yargı kararları ve uygulama ile sarı sendikalara yol açıldığını ve bu durumda işçilerin Anayasa'daki ve toplu sözleşme ve grev yasasındaki haklarını korumak için "direnme ve işgalden başka yolları kalmadığı vurgulanmaktadır.[7]

Nitekim bu nedenle 1968-1970 döneminde işçiler sendika ve toplu pazarlık haklarını kullanmak için bu yolu sık sık kullanmak zorunda kalmışlardır. Bu nedenle bir dizi fabrika direnişi yaşanmıştır. Bunlar eylemler başlığı altında ele alınmıştır.

Ancak bu örgütlenme iradesi ve çabalarına rağmen 1967-1970 döneminde DİSK'in istenen yaygınlaşmayı gerçekleştiremediği görülmektedir.

[6] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 15.

[7] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 15-16.

ÜYE SENDİKALAR

DİSK'in kuruluşundan hemen sonra Nisan 1967'de yayımlanmaya başlayan *DİSK* gazetesindeki bir habere göre DİSK'in aidat ödeyen üye sayısı 84 bini bulmuştur. Haberde beş kurucu sendikadan sonra Kimya-İş, Bank-İş ve Turizm-İş Sendikaları ile EMSİS'in de DİSK'e üye olduğu belirtilmektedir. Ancak haberde belirtilen Türkiye-İş sendikası, gazetenin ikinci sayısında yer alan Yönetim Kurulu kararında geçmediği gibi Temmuz 1967'de Çalışma Bakanlığı'na gönderilen listede de yer almamaktadır. Türkiye-İş 8 Şubat 1967'de toplanan Genel Kurulu'nda DİSK'e üye olma kararı alsa da bu üyelik gerçekleşmemiştir. Gazetedeki haberin henüz üyeliğin resmen gerçekleşmeden yazıldığı anlaşılmaktadır. Haberde böylece DİSK'in aidat ödeyen üye sayısının 84 bini bulduğu ve DİSK'e üye olmak üzere başvuran diğer altı sendika hakkında DİSK'in gerekli kararı almak üzere inceleme yaptığı belirtilmektedir.[8] DİSK'in ilk dönem örgütlenme çalışmaları içinde Ege Bölgesi mensucat sanayi işçilerinin örgütlenmesinin önemli yer bir tuttuğu anlaşılıyor. DİSK Genel Sekreter Yardımcısı Celal Beyaz tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda EMSİS kurulmuş ve DİSK'e üye olmuştur. Çimento, seramik, deri ve cam sanayinde çalışanların aralarında kurucu kurullar oluşturarak yeni örgütlenmelere hazırlandıkları belirtilmektedir. Haberde Sakarya'da Turizm-İş'in ve Zonguldak'ta Türk Maden-İş'in yeni şubeler açtığı bilgisi yer almaktadır.[9]

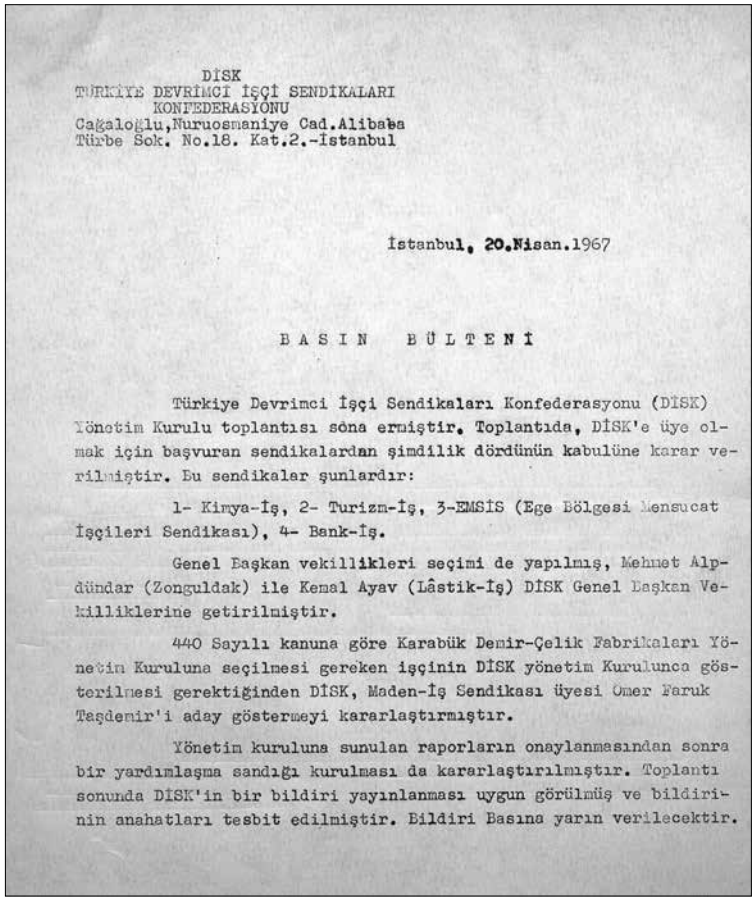
DİSK Yönetim Kurulu'nun 19 Nisan 1967 tarihinde yapılan toplantısında üye olmak için başvuran sendikalardan şimdilik dördünün üyelik başvurusunun kabul edilmesine karar verildi. Başvurusu kabul edilen sendikalar Kimya-İş, Turizm-İş, EMSİS ve Bank-İş'tir. Böylece kuruluş sonrası ilk üye artışı ile DİSK'in üye sayısı 9'a yükseldi.

İbrahim Güzelce tarafından medya yöneticilerine gönderilen bir mektupta, Yönetim Kurulu'nda DİSK'e katılmak isteyen sendikaların durumunun görüşüleceği belirtilmektedir.[10] Aralarında TADSİS'in de olduğu bazı üyeliklerin Haziran 1967'de yapılan Yönetim Kurulu'nda kararlaştırılmış olması mümkündür.

[8] *DİSK* gazetesi, Sayı 1, 19 Nisan 1967, s.2.

[9] *DİSK* gazetesi, Sayı 1, 19 Nisan 1967, s.2.

[10] Aktaran: Algül (2015), DİSK Genel Sekreteri İbrahim Güzelce'den medya mensuplarına gönderilen ve toplanacak Yönetim Kurulu, 1. Kongre ve Temsilciler Meclisi'ne bültenlerinde yer verilmesini ve muhabir gönderilmesini isteyen mektup, 13 Haziran 1967, Mehmet Karaca özel arşivi.

DİSK
TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU
Çağaloğlu,Nuruosmaniye Cad.Alibaba
Türbe Sok. No.18. Kat.2.-İstanbul

İstanbul, 20.Nisan.1967

BASIN BÜLTENİ

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Yönetim Kurulu toplantısı sona ermiştir. Toplantıda, DİSK'e üye olmak için başvuran sendikalardan şimdilik dördünün kabulüne karar verilmiştir. Bu sendikalar şunlardır:

1- Kimya-İş, 2- Turizm-İş, 3-EMSİS (Ege Bölgesi Mensucat İşçileri Sendikası), 4- Bank-İş.

Genel Başkan vekillikleri seçimi de yapılmış, Mehmet Alpdündar (Zonguldak) ile Kemal Ayav (Lâstik-İş) DİSK Genel Başkan Vekilliklerine getirilmiştir.

440 Sayılı kanuna göre Karabük Demir-Çelik Fabrikaları Yönetim Kuruluna seçilmesi gereken işçinin DİSK yönetim Kurulunca gösterilmesi gerektiğinden DİSK, Maden-İş Sendikası üyesi Ömer Faruk Taşdemir'i aday göstermeyi kararlaştırmıştır.

Yönetim kuruluna sunulan raporların onaylanmasından sonra bir yardımlaşma sandığı kurulması da kararlaştırılmıştır. Toplantı sonunda DİSK'in bir bildiri yayınlanması uygun görülmüş ve bildirinin anahatları tesbit edilmiştir. Bildiri Basına yarın verilecektir.

Kimya-İş, Turizm-İş, EMSİS ve Bank-İş'in DİSK üyeliğine kabulüne ilişkin 20 Nisan 1967 tarihli basın bülteni, 20 Nisan 1967.

USTE Kemal Sülker Arşivi.

"Yargı ve İdare Sarı Sendikaları Koruyor"

Bu tutum yüzünden sarı sendikalar korunmuş olmakta, Yargıtay'ın bazı kararları bile hem Anayasa'ya hem de 275 sayılı yasaya aykırı düşmektedir. Yargıtay kararlarıyla üyesi az sendikaya toplu sözleşme yetkisi verilmesi sağlanmış (Esas 4741, Karar 27, Tarih 8.5.1967), üyesi yok denecek kadar az bir sendikaya işkolu düzeyindeki yetki verilmiştir (Esas 3701, Karar 8, Tarih 1.4.1967). Hattâ Yargıtay bazı kararlarıyla işverenlerin kurdurduğu sendikaları toplu sözleşmeye yetkili saydırmış, bir işyerinde 3 sendika üyesi olduğunu iddia ettiği vakit az bir sayıda işçi sendikasız olsa, bu gibi hallerde hiçbir sendikaya bu arada devrimci sendikaya karşı kurulan sarı sendikaların pek az sayıda işçiyi üye yapması halinde yetki verilmemesi tezini hükme bağlamıştır ki (Esas 13692, Karar 56, Tarih 27.12.1967) böyle hallerde işçilerin Anayasa'daki ve toplu sözleşme, grev yasasındaki haklarını korumak için direnme ve işgalden başka yolları kalmamaktadır. Yargıtayın mahkeme ve dava yolunu açarak işçileri toplu sözleşmesiz bırakması (Esas 849, Sayı 7784, Tarih 23.5.1968) daha kötüsü bazen işçilerin aleyhine yorumlar yaparak Anayasa'nın amacına aykırı kararlar vermiş, böylece en az bir yıl işçilerin hiçbir zam almadan haklarının askıda kalmasına sebep olmuştur (Esas 8675, Karar 9803, Tarih 9.7.1967).

Yargıtay'ın birbiriyle çelişen ve çok kere işçi haklarına aykırı düşen kararları, hep uygulamada devrimci kuruluşlara karşı" kanun yolu" diye gösterilmiş, daha doğrusu hukuk, egemen sınıflar yararına işletilmiştir.

Mahalli İş Mahkemeleri ise bazen Yargıtayın doğru ve yerinde olan kararlarına karşı kararlar vermiş, böylece sarı sendikalar korunmuş, doğrudan doğruya işvereni koruyan kararlar yüzünden çalışma hayatına bir keşmekeş yaratılmıştır. O kadar ki aynı konuda birbirine karşıt kararlara rastlanmakta, bir işyerinde işçiler toplu sözleşme yapılmasını mümkün kılarken aynı durumda bir başka işyerinde işçilerin toplu sözleşme yapmaları imkânsızlaştırılmaktadır. İşçiler, birbirine tıpatıp benzeyen durumdaki bu çelişki yüzünden adalete olan güvenlerinden çok şey kaybetmektedirler. Adalete aykırı kararlar bazen o kadar tepki uyandırmaktadır ki işçiler toplu halde direnmekten başka çıkar yol bulamamaktadırlar.

Bu adaletsiz gidişe etken olanların başında hiç kuşkusuz Bölge Çalışma Müdürlükleri gelmektedir. Devrimci sendikaların güçlenmesini önlemeye, giderek çökmelerine yol açacak bir gidişi hızlandırmaya yönelmiş bulunan bu çabaların sonunda bir gün işçilerin bağrına tak deyip, haklarını elde etmek ve doğru karara varılmasını sağlamak için Bölge Çalışma Müdürlüğüne topluca gidip, gerçek dışı kararları verenlerden davacı olduğunu haykırması işten bile değildir. Anayasa'da yer alan direnme hakkının haklı gösterecek en olumsuz işleri peşi peşine yürüten Çalışma Müdürlüğünün Temyizin bazı kesin kararları devrimci sendikalar yararına olunca bu kararları bilmezlikten gelerek aksini yapmakta ısrarı, bilinen bir gerçektir. (969/160 yeti ve 21.4.1969 tarihli kararı ve benzerleri)

Kaynak: DİSK (1970), *3. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları, s. 15-16.

DİSK tarafından 11 Temmuz 1967 tarihli yazıyla Çalışma Bakanlığı'na bildirilen üye sayıları yazısına göre DİSK'e üye sendikaların sayısı 11'dir.[11]

Kurucu beş sendikaya ek olarak kuruluş çalışmalarına katılan Bank-İş, Kimya-İş ve Turizm-İş kuruluşun hemen ardından DİSK'e üye olurken, diğer üç üye EMSİS, TADSİS ve Gaziantep Tekstil Sendikası'dır.

[11] Tarih Vakfı, Sendikalar Arşivi (tasnif edilmemiş).

Haziran 1967'de toplanan DİSK 1. Genel Kurulu'nun Yönetim Kurulu'nda 9 sendika yer almıştır. Bu sendikalar Maden-İş, Lastik-İş, Türk Maden-İş, Basın-İş, Gıda-İş, EMSİS, TADSİS, Bank-İş ve Turizm-İş'tir.

DİSK 2. Genel Kurulu'nda seçilen Yönetim Kurulu'nda 11 sendika işkolu esasına göre yer almıştır. Bu sendikalar Maden-İş, Lastik-İş, Türk Maden-İş, Gıda-İş, Basın-İş, Kimya-İş, Turizm-İş, Serçip-İş, EMSİS, TADSİS ve Bank-İş'tir. Bir diğer

İstanbul Merter'de Lastik-İş binasının alt katındaki Kimya-İş genel merkezi ve Mensucat-İş İstanbul merkez şubesinde işçiler.

DİSK Arşivi

ifadeyle 1968 yılı başlarında DİSK'e üye sayısı 11'dir. Temmuz 1967 tarihli listede yer alan sendikalardan Gaziantep Tekstil listede yer almazken, 1968 başında DİSK'in üyeleri arasında Serçip-İş sendikası yer almaktadır.

Şubat 1970'te toplanan 3. Genel Kurul'da ise Yönetim Kurulu'nda 9 sendikanın temsil edildiği görülmektedir. Bunlar Maden-İş, Lastik-İş, Basın-İş, Gıda-İş, Kimya-İş, EMSİS, Bank-İş, Serçip-İş ve Turizm-İş sendikalarıdır.

Arka sayfadaki tablodan da görüleceği üzere kuruluşundan 3. Genel Kurul'a kadar olan dönemde DİSK'e üye olan sendika sayısı 15'e ulaşmıştır. Ancak bu sendikaların bir bölümü ya üyelikten çıkarılmış veya üyelikten ayrılmıştır. Kuruluşundan 3. Genel Kurul'a kadar olan dönemde DİSK'in beş kurucu sendikasından Türk Maden-İş 6 Nisan 1968'de toplanan Olağanüstü Genel Kurul kararıyla DİSK üyeliğinden ayrıldı. Bu dönemde DİSK'in çekirdeğini kurucu dört sendika olan Maden-İş, Lastik-İş, Gıda-İş ve Basın-İş ile Kimya-İş, Turizm-İş, Bank-İş ve EMSİS oluşturmaktadır. Bu dönemde DİSK'e üye olan üye olma kararı alan ve DİSK'e üye olmak için kurulan çeşitli sendikalar ya başarılı olamadı veya üyelik koşullarını yerine getirmediği için DİSK'e üye kabul edilmedi. Dönem boyunca bazı sendikalar DİSK üyeliğinden ayrıldı, bazıları ise üyelikten çıkarıldı.

Bank-İş Sendikası, 12 Şubat 1967 tarihinde yaptığı Olağanüstü Genel Kurulu'nda DİSK'e katılma kararı aldı ve üyeliği kabul edildi. Ancak DİSK Yürütme Kurulu 20 Kasım 1970 tarihinde "*Bank-İş Sendikası'nın Anatüzüğün 40. maddesi uyarınca aidatını ödememiş bulunması, ayrıca Anatüzüğün 41. maddesi uyarınca mali durumu elvermiyorsa aidat borcunu taksite bağlatma isteminde de bulunmamış olması göz önünde tutularak DİSK üyeliğinden otomatikman düştüğü görülmüştür. Bu sonucun*

Tablo 9: Temmuz 1967–1970 Döneminde DİSK Üyesi Sendikalar

	Kurucu Sendikalar (Şubat 1967)	1. Genel Kurul (Şubat–Haziran 1967 Dönemi)	Temmuz 1967 (1)	2. Genel Kurul (Haziran 1967–Şubat 1968 Dönemi)	3. Genel Kurul (Şubat 1968–Şubat 1970 Dönemi)
1	Türkiye Maden-İş	Türkiye Maden-İş	Türkiye Maden-İş	Türkiye Maden-İş	Türkiye Maden-İş
2	Basın-İş	Basın-İş	Basın-İş	Basın-İş	Basın-İş
3	Lastik-İş	Lastik-İş	Lastik-İş	Lastik-İş	Lastik-İş
4	Gıda-İş	Gıda-İş	Gıda-İş	Gıda-İş	Gıda-İş
5	Türk Maden-İş	Türk Maden-İş	Türk Maden-İş	Türk Maden-İş	TAM-İŞ
6		Turizm-İş	Turizm-İş	Turizm-İş	Turizm-İş
7		Bank-İş	Bank-İş	Bank-İş	Bank-İş
8		EMSİS	EMSİS	EMSİS	EMSİS
9		TADSİS	TADSİS	TADSİS	Serçip-İş
10			Kimya-İş	Kimya-İş	Kimya-İş
11			Tekstil (Gaziantep)	Serçip-İş	Karayol-İş
12					Hür Mensucat-İş
13					Keramik-İş (2)
14					TAHLİS (3)

(1) 11 Temmuz 1967 tarihli yazıyla Çalışma Bakanlığı'na bildirilen üye sayıları yazısına göre DİSK'e üye sendikaları. Tabloda yer alan sendikalara ilişkin bilgi aşağıda yer almaktadır.

(2) 6 Aralık 1969 tarihli DİSK Ajansı.

(3) 14 Ekim 1968 tarihli Yönetim Kurulu kararı.

üye sendikalara ve Bank-İş'e bildirilmesine" karar verdi.[12] Yürütme Kurulu'nun bu kararı üzerine DİSK Yönetim Kurulu 24-25 Kasım 1970 tarihli toplantısında Bank-İş sendikasının üyeliğinin otomatikman düştüğünün onaylanmasına karar verdi.[13]

Turizm-İş Sendikası: 5 Mart 1967 tarihinde yapılan 2. Genel Kurulu'nda TOLEYİS federasyonuna katılma kararını iptal etti ve DİSK'e katılma kararı aldı. Kuruluş çalışmaların katılan ancak kurucular arasında yer almayan Turizm-İş 18 Mart 1967 tarihinde toplanan Genel Kurulu'nda DİSK'e katılma kararı aldı.

TADSİS-Türkiye Ayakkabı ve Deri Sanayii İşçileri Sendikası: DİSK'in kuruluşundan kısa bir süre sonra 28 Nisan 1967 tarihinde merkezi İstanbul Kazlıçeşme olan TADSİS kuruldu.[14] TADSİS'i kuranlar Türkiye Deri-İş sendikasından ayrıldı. TADSİS'in kurucu Genel Başkanı Halil Ağırdemir idi. TADSİS DİSK'e üye oldu. Sendika Kazlıçeşme'de birkaç işyerinde çoğunluk almış ise de işverenlerin hasmane tutumu karşısında başarı elde edemedi.[15] Sendikanın faaliyetleri Mart 1968 tarihi itibariyle durma noktasına geldi.[16] 8 Mart 1968 tarihli Yürütme Kurulu kararıyla sendikanın kirasının DİSK tarafından ödenmesine karar verildi.[17] 14 Ekim 1968 tarihli DİSK Yönetim Kurulu kararına göre TADSİS kapadığı için Yönetim Kurulu üyesi İmam Ateş toplantıya davet edilmemiştir.[18]

[12] DİSK Yürütme Kurulu Karar Defteri, 20 Kasım 1970, DİSK Arşivi.

[13] DİSK Yönetim Kurulu Karar Defteri, 24-25 Kasım 1970, DİSK Arşivi.

[14] TADSİS Bilgi Fişi, DİSK Arşivi.

[15] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 57.

[16] Nurettin Çavdargil, TADSİS Hakkında DİSK Genel Sekreterliği'ne sunulan rapor, 6 Mart 1968, DİSK Arşivi.

[17] DİSK Yürütme Kurulu kararı, 8 Mart 1968, USTE Kemal Sülker Arşivi.

[18] 14 Ekim 1968 tarihli Yönetim Kurulu kararları, USTE Kemal Sülker Arşivi.

TAHLİS–Türkiye Liman, Kara, Tahmil ve Tahliye İşçileri Sendikası: 12 Ekim 1967 tarihinde Likat-İş sendikasından ayrılan bir grup işçi tarafından kuruldu. DİSK'e üyelik başvurusunda bulunan TAHLİS'in başvurusu DİSK Yönetim Kurulu üyelik konusunda genel kurul kararı olmadığı için kabul edilmedi ve Genel Kurul kararı alınması istendi.[19] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu'nda "Likat-İş sendikasının tutumunu beğenmeyen bir grup işçi de DİSK'e başvurarak kendileri için bir sendika kurulmasını istemişlerdir. TAHLİS adı ile kurulan sendika faaliyet sahasına girmiş olup, her gün biraz daha gelişmektedir" değerlendirmesi[20] yer alsa da TAHLİS başarılı olamadı. TAHLİS 14 Ekim 1968 tarihli Yönetim Kurulu kararıyla DİSK üyeliğine kabul edildi.[21] 1972 tarihi itibariyle TAHLİS adıyla faaliyet yürüten bir sendika olsa da aynı sendika olup olmadığı anlaşılamadı.[22]

Serçip-İş–Türkiye Seramik Porselen ve Çini, Sanayi İşçileri Sendikası: 6 Eylül 1967'de Kocaeli'nde kuruldu. 24 Aralık 1967'de toplanan Genel Kurul'da DİSK'e katılma kararı oybirliği ile alındı. Serçip-İş Şubat 1968'de DİSK üyesi görünmektedir. DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu'nda şu değerlendirme yer almaktadır: *"Çimento, Seramik, Mermer, Mozaik işkolunda İzmit'te kurulan Serçip-İş Sendikası, kuruluşunu takiben hızla geliştirmiş ve üyelik için Konfederasyonumuza başvurmuştur. Yönetim Kurulumuz tarafından alınan bir prensip kararına göre, DİSK'e üye olabilmek için, üye olmak isteyen sendikanın, genel kurulundan DİSK'e katılma kararı almış olması şartını da yerine getiren Serçip-İş'in bu isteği görüşülecektir."* [23] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu'nda Serçip-İş'e ilişkin değerlendirme şöyledir: *"Serçip-İş kısa süre içinde DİSK bünyesinde kardeş sendikaların çalışma metotlarıyla hareket etmiş Yarımca Seramik, Nuh Çimento, Sakarya Kiremit Tuzla, Eternit Boru fabrikalarında işçilerin büyük güvenini kazanmasını*

Devlet Nasihat

iktidar, işçi haklarını birer birer geri almaya çalışıyor?

DİSK

Devrimci Sendikaların Sesi

Disk bölge temsilcileri çalışmalara başladılar

Gelişen Devrimci Hareket üzerine DISK Genel Yönetim Kurulu, Temsilciler Kurulu toplanıyor 13 Haziran'da yeni Genel Kurul İstanbulda toplanacak, kararlar alacak

İşte bir kaç örnek

Sayı: 2 22 Mayıs 967 Pazartesi, F: 50 Krş

BAŞYAZI

İşçileri birbirine düşürme çabaları

Kemal TÜRKLER

DİSK Genelbaşkanvekili Mehmet Alpdündar'ın başkanlığında Yönetim Kurulu toplantı halinde. Bildiriyi hazırlıyor.

DİSK YÖNETİM KURULU YENİ KARARLAR ALDI

Genelbaşkanvekilliklerine Mehmet Alpdündar ve Kemal Ayav seçildi

SAHTE İŞÇİ ÖRGÜTLERİ KARŞISINDA GERÇEK SENDİKALAR KURULUYOR

DISK Yönetim Kurulu Bildiri yayınlayarak gerçekleri dile getirdi, Toprak Reformuna karşı çıkan, vergi yükünü emekçi halka yükleyen Hükümetin tutumunu protesto etti

DİSK gazetesi, Sayı 2, 22 Mayıs 1967.

[19] DİSK Genel Sekreterliği'nin TAHLİS Genel Başkanlığı'na 12 Şubat 1968 tarihli yazısı, DİSK Arşivi.

[20] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 57.

[21] DİSK Yönetim Kurulu kararları, 14 Ekim 1968, USTE Kemal Sülker Arşivi.

[22] "Ardiye ve Antrepoculuk İşkolu" (1996), *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul: Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı ortak yayını, sayfa 80.

[23] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 57.

bilmiştir. Serçip-İş tanıyanlar Türk-İş bünyesindeki Çimse-İş'ten yaka silkmeye başlamışlardır.''[24] Ancak daha sonra Serçip-İş sendikası DİSK'e aidat ödeyemez duruma geldi. Yürütme Kurulu 20 Ocak 1970 tarihli toplantısında Serçip-İş sendikasının DİSK'e olan borçları nedeniyle bu sendikanın menkul ve gayri menkulüne ve tahsil edeceği aidatlara haciz konulması için DİSK hukukçularının bazılarının görevlendirilmesine, aidat ödemesi gerektiğinin tüzük hükümlerine göre Serçip-İş sendikasına yazılmasına ve sonucuna göre hareket edilmesine karar verdi.[25]

Gaziantep Tekstil Sendikası: 28 Eylül 1966'da Gaziantep'te kuruldu. Kuruluşunda 25 üyesi vardı. 30 Nisan 1967 tarihinde yapılan ilk Genel Kurul'da oybirliği ile DİSK'e üye olma kararı alındı. Ancak 29 Mart 1970 tarihinde yapılan Genel Kurul'da merkezi İstanbul'da bulunan Tekstil İşçileri Sendikası'na iltihaka karar verildi.[26] Tekstil sendikası 1975'te DİSK'e üye oldu. Gaziantep Tekstil'in Tekstil'e katılmasıyla 1970 itibariyle DİSK üyeliği sona ermiş oldu.

Karayol-İş Sendikası: DİSK gazetesinin 12 Aralık 1967 tarihli 4. sayısında yer alan bir habere göre Basın-İş sendikasının Ankara Şube Genel Kurulu'nda konuk olarak konuşan Karayolları İşçileri Sendikası Genel Başkanı Nevzat Köksal DİSK'e katılmak dileğinde olduklarını açıklamıştır. Köksal bu katılmanın yakın bir gelecekte olacağını belirtmiştir. DİSK'in 3. Genel Kurulu'na sunulan mali rapora göre Karayol-İş DİSK'in aidat ödeyen sendikaları arasında yer almaktadır. Ancak Karayol-İş'in DİSK'e ne zaman üye olduğuna dair bilgiye rastlanmamıştır. Karayol-İş adına Nevzat Köksal 14 Aralık 1968 tarihinde kurulan Özgür-İş'in (Türkiye Özgür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) kurucuları arasında yer almaktadır.[27] Bu durumda DİSK üyeliğinin ne zaman gerçekleştiği belirsiz hale gelmekle birlikte sendikanın Şubat 1968 ile Ocak 1970 arasında bir dönem DİSK üyesi olduğu anlaşılmaktadır.

TAM-İŞ-Türkiye Ağaç ve Mantar Mamulleri İşçi Sendikası: 1 Ekim 1963'te İstanbul'da ağaç işkolunda faaliyet göstermek üzere kuruldu. 1967'de DİSK'e üye olma kararı aldı. 18 Ocak 1970 tarihinde toplanan Genel Kurul'da *''konfederasyonun bize faydası yok, sadece aidat almakla yetiniyor''* gerekçesiyle DİSK'ten ayrılma kararı aldı.

Hür Mensucat-İş: Türkiye Hür Mensucat Sanayi İşçileri Sendikası adıyla 3 Ağustos 1964'te tekstil işkolunda kurulan sendika, 5 Mayıs 1969 tarihinde yapılan Olağanüstü Genel Kurulu'nda DİSK'e katılma kararı aldı. DİSK Yönetim Kurulu Aralık 1969'da Hür Mensucat-İş'i üyeliğe kabul etti. *DİSK* dergisinde Ekim 1970'te yer alan bir değerlendirmede *''DİSK üyesi Hür Mensucat-İş Sendikasının olumlu, işçiden yana çabaların sonunda, Türkiye'nin her yerinde, dokuma sanayii işçileri, Türk-İş'e bağlı en kalabalık sendikalardan biri olan Teksif'ten ayrılmakta, akın akın devrimci HÜR MENSUCAT İŞ çatısı altından toplanmaktadırlar''* dense de Hür Mensucat-İş sendikası kalıcı olmamış ve büyüyememiştir.

[24] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 14.

[25] DİSK Yürütme Kurulu Karar Defteri, 20 Ocak 1970, DİSK Arşivi.

[26] ''Tekstil (Gaziantep Tekstil İşçileri Sendikası)'' (1998), *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 3, İstanbul: Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı ortak yayını, s. 191.

[27] ''Özgür-İş'' (1998), *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı ortak yayını .

ÖZGÜR-İŞ

Türkiye Özgür İşçi Sendikaları Konfederasyonu

14 Aralık 1968'de Ankara'da kurulan işçi sendikaları konfederasyonu.

Kurucu sendikalar ve ilk genel kurula kadar yetkili kurucu heyeti Petkim-İş (Türkiye Petrol ve Kimya Sanayii İşçileri Sendikası) adına Mehmet Kılınç, Şadi Uğur, Remzi Tezcan, Tür-İş (Türkiye Tarım Üretme Çiftlikleri İşçileri Sendikası) adına Cevat Gümrükçü, Tuncer Kocamanoğlu, Hüseyin Aküzüm, Pancar-İş (Türkiye Seker ve Seker Pancarı Sanayii İşçileri Sendikası) adına İbrahim Kılıçaslan, Yılmaz Tabuk, TİS (Türkiye Toprak-Su Tarım İşçileri Sendikası) adına M. Vedat Keldik, Adnan Öztuna, Sosyal-İş (Türkiye Sosyal Sigortalar Kurumu İşçileri Sendikası) adına İlyas Acar, İsmail Yıldız, TU-İS (Türkiye Ulaştırma İşçileri Sendikası) adına Metin Aykut, EN-İŞ (Türkiye Elektrik Havagazı Su ve Enerji İşçileri Sendikası) adına Mehmet Akıncı, Türkiye Karayol-İş Sendikası adına Nevzat Köksal, Şahap Gürler, Namık Türkmenoğlu, Teknik-iş (Türkiye Teknik İşçileri ve Yardımcı İşkolları Sendikası) adına Garip Sıtacı, Hür Maden-iş (Türkiye Maden, Metal ve Makina Sanayii İşçileri Sendikası) adına Özger Sınır, Mahmut Sıkan, Türkiye Büyük Oleyis Sendikası adına Veyis Çatalbaş, Şevki Çıplak, DSİ-İş (Türkiye DSİ İşçileri Sendikası) adına Mete Teoman, TOPİSEN (Türkiye Toprak Mahsulleri İşçileri Sendikası) adına Müfit Altuğ, Orhan Gürsoy, Burhan Zeydanlı, AS-İş (Kocaeli Askeri İşyerleri İşkolu İşçileri Sendikası) adına Mustafa Alpdündar'dan oluşuyordu.

Kuruluş tüzüğünde konfederasyonun, amacı "Temel amaçlarının gerçekleştirilmesinde, anayasada yer alan sosyal ve iktisadi haklardan kuvvet alarak, insan haklarına dayanan, millî demokratik, laik, sosyal hukuk devleti anlayışı içinde komünizm, faşizm, gericilik, yoksulluk, sefalet, cehalet ve adaletsizlikle mücadele etmeyi görevlerinden sayar" şeklinde belirtilmişti.

27 Aralık 1969 tarihinde Ankara Valiliği bir yazıyla Çalışma Bakanlığı'na Özgür-İş Konfederasyonu'nun feshedilip dosyasının işlemden kaldırıldığını bildirdi. Feshedilme gerekçesi, tüzükte adı geçen sendikaların konfederasyona katılma yolunda genel kurul kararlarının bulunmaması idi.

Kaynak: "Özgür-İş" (1998), *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı ortak yayını.

Olağanüstü genel kurul toplamak isteyen sendika, bunu DİSK'e bildirmediği için DİSK tarafından mahkemeye verildi. Genel Kurul'a tedbir konuldu.

13 Ekim 1971 tarihinde DİSK üyeliğinden ayrılma kararı aldı. 1971 yılı başında 4 bin civarında üyesi vardı.[28]

EMSİS (Mensucat-İş): 14 Mart 1967'de İzmir'de Ege Bölgesi Mensucat Sanayii İşçileri Sendikası adıyla kuruldu. Kurucuları arasında Avni Erakalın (Başkan) ve Celal Beyaz da vardı. 27 Eylül 1968'de toplanan Genel Kurul'da sendikanın adı Mensucat-İş olarak değiştirildi ve sendikanın merkezinin İstanbul'a taşınmasına karar verildi. Celal Beyaz Genel Başkanlığa, Avni Erakalın Genel Sekreterliğe ve Şaban Yıldız Genel Mali Sekreterliğe seçildi. Tüm organları istifalar ve devamsızlıklar nedeniyle boşalan sendika, 1969'dan itibaren faaliyetlerini durdurdu.[29] 8 Ekim 1971'de Tekstil İşçileri Sendikası'na iltihak ettiği belirtilmektedir.[30]

Keramik-İş: Türkiye Keramik Çimento Porselen Tuğla ve Toprak Sanayi İşçileri Sendikası, 21 Mayıs 1968 tarihinde kuruldu. Aralık 1969'da DİSK'e katılma kararı

[28] "Hür Mensucat-İş" (1998), *Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını.

[29] "Dokuma İşkolu" (1996), "Mensucat-İş" (1998), "Türkiye Mensucat Sanayi İşçileri Sendikası" (1998), *Sendikacılık Ansiklopedisi,* İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını s. 374.

[30] "Dokuma İşkolu" (1996), *Sendikacılık Ansiklopedisi,* Cilt 1, s. 331 .

DİSK

İşçilerin üstü aranabilir mi?

Basın-İşte son dört ayda dokuz Toplu sözleşme yapıldı

Türk-İşle Kauçuk-isin birlikte düzenlediği sahtekârlık açığa çıktı

Ganster sendikacılık hareketleri ilerliyor

BANK IŞ İZAHLI İŞ KANUNU HAZIRLADI

Kimya - İş Sendikasının başarısı

Sosyal güvenlik ve politik yapı konferansı

Turizm - İş Sendikası İzmir Şubesi kuruldu

Bir İşçimizden Şiir

ZARAR GÖRMİYEN

Zirai Donatım kurumuyla Maden İş arasında imzalanan toplu iş sözleşmeleri

SPORTOTO TEŞKİLATINDA ŞİDDET GÖSTERİLERİ

DİSK gazetesi, Sayı 2, 22 Mayıs 1967.

aldı. DİSK Yönetim Kurulu 6 Aralık 1969 tarihinde Keramik-İş'in üyeliğini kabul etmiştir. DİSK Yürütme Kurulu 13 Ekim 1970 tarihli kararında Serçip-İş ve Keramik-İş birleştirme konusunda komisyon kurulmasına karar verdi.

Yapım-İş: *"Çimento, Seramik, Mermer, Mozaik işkolunda faaliyette bulunmak üzere İzmir'de kurulan Yapım-İş sendikası da kongresinde almış olduğu kararla, DİSK'e katılma yetkisini Yönetim Kurulu'na vermiş olduğu prensip kararına uygun düşmediğinden kendilerine yazı yazılarak genel kurul kararı istenmiştir."*[31] Yapım-İş'in DİSK'e üyeliğine dair bilgiye rastlanmamıştır.

TOMSİS: DİSK 2. Genel Kurulu Çalışma Raporu'nda *"Genel merkezi İstanbul'da bulunan Türkiye Çimento, Toprak, Mermer-mozaik, Seramik İşçileri Sendikası da (TOMSİS) kuruluşunun tamamlamış ve çeşitli yerlerde örgütlenme faaliyetine girmiştir"*[32] şeklinde bir değerlendirme yer alsa da TOMSİS'in DİSK'e üyeliğine dair bilgiye rastlanmamıştır.

DİSK'İN ÜYE SAYISI

DİSK'in kuruluş aşamasında ve ilk yıllarında kaç üyesi olduğu oldukça tartışılan konulardan biridir. DİSK'in kuruluş çalışmalarına katılan sendikaların ve DİSK'in çeşitli vesilelerle açıkladığı üye sayısı ile DİSK karşıtlarının iddia ettiği üye sayısının oldukça farklı olduğunu söylemek mümkün. DİSK'in kuruluş aşamasındaki üye sayısını sadece kurucu beş sendikanın üye sayısı ile sınırlamak doğru olmaz. Kuruluş sürecine katılan sendikaların üye sayısı yeni konfederasyon iradesinin başlangıçtaki gücünü göstermesi açısından önemlidir. DİSK'in kuruluş sırasındaki üye sayısını hesaplarken, kuruluşun hemen ardından üye olan sendikaları da hesaba katmak doğru olacaktır.

DİSK kurucularının üye sayılarına ilişkin bilgi veren kaynaklardan biri kuruluş toplantıları sırasında girişimcilerin doldurduğu sendika bilgi fişleridir. Kemal Türkler'in doldurduğu Maden-İş'e ait üye fişine göre,

[31] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 57.
[32] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 57.

Maden-İş'in üye sayısı 36 bindir. Bu üyelerin 26 bini aidat vermekte 10 bini vermemektedir.[33] Rıza Kuas imzasıyla Lastik-İş adına doldurulan üye fişindeyse, toplam üye sayısı 9 bin olarak görünmektedir ve üyelerin bininin aidat ödemediği beyan edilmektedir.[34] İbrahim Güzelce'nin doldurduğu bilgi fişinde ise Basın-İş'in üye sayısı 3 bin 550, aidat ödemeyen üyelerin sayısıysa bin 350 olarak görünmektedir.[35] Kemal Nebioğlu'nun beyanına göreyse, Gıda-İş 2 bin 600 üyeye sahiptir ancak üyelerin 200'ü aidatlarını ödememektedir.[36] Türk Maden-İş'in de Mehmet Alpdündar'a göre 15 bin 900 üyesi vardır. Ancak üye ödemeyen başlığı altına da 15 bin 900 yazıldığı ama sonra bu sayının üstünün karalandığı görülmektedir.[37] Sendika liderlerinin verdikleri bu sayılara göre, DİSK kurulduğunda 54 bin 500 aidat ödeyen üyeyle yola çıkmıştır ve bilgi fişi bulunamayan Bank-İş ile 5 bin 500 üyesi olduğunu beyan eden Kimya-İş'in[38] kısa süre sonra katılımıyla ortaya çıkan DİSK'in üye sayısının 60 bini bulduğu söylenebilir. *Ant* dergisinin Nisan 1967'deki haberinde DİSK'in üye sayısı 84 bin olarak belirtilmektedir. Ayrıca Genel Sekreter Kemal Sülker tarafından 11 Temmuz 1967 tarihinde Çalışma Bakanlığı'na yazılan 256 sayılı yazıda DİSK'in toplam üye sayısının 65 bin 730 olduğu görülmektedir.[39] Öte yandan Türk-İş'in iddiasına göre ise DİSK'i kuran ve katılan dört sendikanın (Türkiye Maden-İş, Lastik-İş, Basın-İş ve Kimya-İş) üye sayısı 13 bin 650'dir.

Ancak belirtilmelidir ki, bu sayıların gerçeği yansıttığı tartışmalıdır. DİSK'in üye sayısı ne üye sendikaların beyanları kadar yüksek ne de Türk-İş'in iddia ettiği kadar azdır. Dönem boyunca sendikalara üyeliğin doğrudan sendikalara başvurarak gerçekleştiği ve sendikaların Bakanlığa bildirdikleri üyelerin kendi beyanlarına dayalı olduğu dikkate alınacak olursa sendika üye sayısının sağlıklı olarak tespit edilmesine olanak yoktur. 274 sayılı Yasa'ya göre aynı anda iki sendikaya birden üye olunabilmesi nedeniyle üye sayısı şişiyordu. Öte yandan giderek artan sendikal rekabetin, işkolu ve işyeri düzeyinde toplu iş sözleşmesi bağıtlama olanağının olması nedeniyle bütün sendikaların üye sayılarının gerçek durumu yansıtmaktan uzak olduğu bilinmektedir. Nitekim 274 ve 275 sayılı yasaların yürürlükte olduğu dönem boyunca sendika üye sayılarının seyrine bakıldığında durumun vahameti anlaşılacaktır. Dönem boyunca sendikalaşmada ciddi bir artış yaşandığı doğrudur. Ancak resmi sendika üye sayılarında yaşanan artış gerçeği yansıtmaktan uzaktır. Dönemin resmî sendikalaşma istatistikleri ciddi hatalar içermektedir.[40]

33 Aktaran: Algül (2015), ''Yeni Bir Konfederasyon Kurulması Hakkında 14 Ocak 1967 Cumartesi Günü Yapılan Toplantıya Katılan Sendikalar İçin Bilgi Fişi-Türkiye Maden-İş Sendikası'', İstanbul: TÜSTAV-DİSK Arşivi.

34 Aktaran: Algül (2015), ''Yeni Bir Konfederasyon Kurulması Hakkında 14 Ocak 1967 Cumartesi Günü Yapılan Toplantıya Katılan Sendikalar İçin Bilgi Fişi-Lastik-İş'', İstanbul-TÜSTAV-DİSK Arşivi.

35 Aktaran: Algül (2015), ''Yeni Bir Konfederasyon Kurulması Hakkında 14 Ocak 1967 Cumartesi Günü Yapılan Toplantıya Katılan Sendikalar İçin Bilgi Fişi-Basın-İş'', İstanbul-TÜSTAV-DİSK Arşivi.

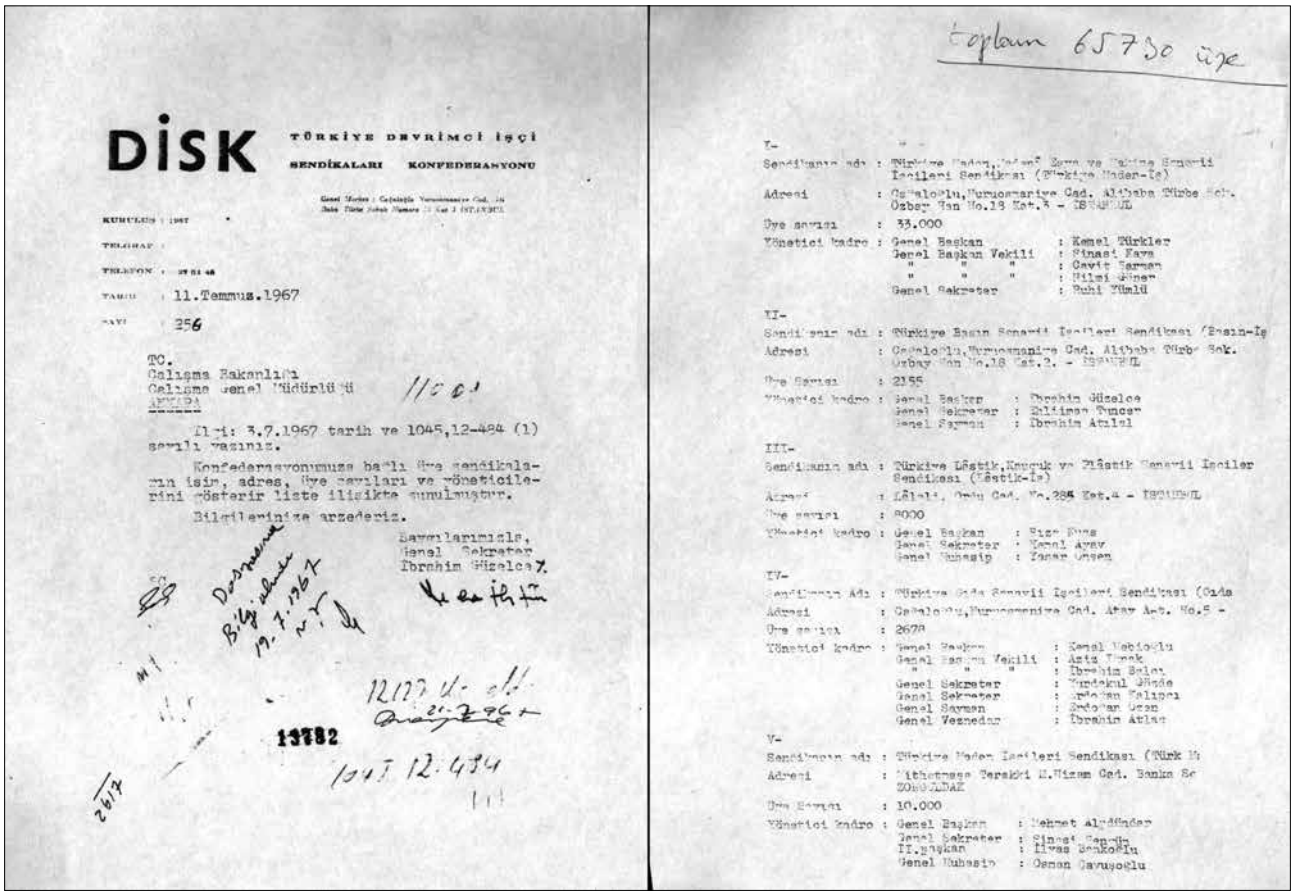
36 Aktaran: Algül (2015), Yeni Bir Konfederasyon Kurulması Hakkında 14 Ocak 1967 Cumartesi Günü Yapılan Toplantıya Katılan Sendikalar İçin Bilgi Fişi-Gıda-İş'', İstanbul-TÜSTAV-DİSK Arşivi.

37 Aktaran: Algül (2015), Yeni Bir Konfederasyon Kurulması Hakkında 14 Ocak 1967 Cumartesi Günü Yapılan Toplantıya Katılan Sendikalar İçin Bilgi Fişi- Türk Maden-İş'', İstanbul-TÜSTAV-DİSK Arşivi.

38 Aktaran: Algül (2015), Yeni Bir Konfederasyon Kurulması Hakkında 14 Ocak 1967 Cumartesi Günü Yapılan Toplantıya Katılan Sendikalar İçin Bilgi Fişi-Kimya-İş'', İstanbul-TÜSTAV-DİSK Arşivi.

39 DİSK Genel Sekreteri İbrahim Güzelce imzalı 11 Temmuz 1967 tarih ve 256 sayılı yazı, Tarih Vakfı Arşivi.

40 Aziz Çelik ve Kuvvet Lordoğlu (2006), ''Türkiye'de Resmi Sendikalaşma İstatistiklerinin Sorunları'', *Çalışma ve Toplum*, Sayı: 9.

DİSK TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

11.Temmuz.1967

256

TC.
Çalışma Bakanlığı
Çalışma Genel Müdürlüğü
ANKARA

İlgi: 3.7.1967 tarih ve 1045,12-484 (1) sayılı yazınız.

Konfederasyonumuza bağlı üye sendikaların isim, adres, üye sayıları ve yöneticilerini gösterir liste ilişikte sunulmuştur.

Bilgilerinize arzederiz.

Saygılarımızla,
Genel Sekreter
İbrahim Güzelce

19.7.1967

13782

1045 12-484

Toplam 65730 üye

I-
Sendikanın adı : Türkiye Kadın, Genç ve Yabancı Memleketli İşçileri Sendikası (Türkiye Maden-İş)
Adresi : Osmanoğlu, Yurtsamaniye Cad. Alibaba Türbe Sok. Özbey Han No.18 Kat.4 - İSTANBUL
Üye sayısı : 33.000
Yönetici kadro : Genel Başkan : Kemal Türkler
Genel Başkan Vekili : Sinasi Kara
" " " : Cavit Sarman
" " " : Vilmi Güner
Genel Sekreter : Vuhi Yümlü

II-
Sendikanın adı : Türkiye Basın Sanayii İşçileri Sendikası (Basın-İş
Adresi : Osmanoğlu, Yurtsamaniye Cad. Alibaba Türbe Sok. Urbay Han No.18 Kat.2. - İSTANBUL
Üye Sayısı : 2155
Yönetici kadro : Genel Başkan : İbrahim Güzelce
Genel Sekreter : Bülimar Tuncer
Genel Sayman : İbrahim Atılgı

III-
Sendikanın adı : Türkiye Lastik, Kauçuk ve Plastik Sanayii İşçiler Sendikası (Lastik-İş)
Adresi : Lâleli, Ordu Cad. No.285 Kat.4 - İSTANBUL
Üye sayısı : 8000
Yönetici kadro : Genel Başkan : Sıtkı Duna
Genel Sekreter : Kemal Aydın
Genel Muhasip : Ziynar Ünsen

IV-
Sendikanın Adı : Türkiye Gıda Sanayii İşçileri Sendikası (Gıda
Adresi : Osmanoğlu, Yurtsamaniye Cad. Atay Ap. No.5 -
Üye sayısı : 2678
Yönetici kadro : Genel Başkan : Kemal Nebioğlu
Genel Başkan Vekili : Aziz Temel
" " : İbrahim Bolat
Genel Sekreter : Nurettin Ünde
Genel Sekreter : [illegible]
Genel Sayman : Erdoğan Ozan
Genel Vezneda : İbrahim Atlas

V-
Sendikanın adı : Türkiye Maden İşçileri Sendikası (Türk M
Adresi : Fatihsaray Tersaneleri K.Hizmet Cad. Banka Sok. ZONGULDAK
Üye Sayısı : 10.000
Yönetici kadro : Genel Başkan : Mehmet Alaeddinoğlu
Genel Sekreter : Sinasi Sarıoğlu
II.Başkan : İlyas Sarıkoğlu
Genel Muhasip : Osman Savuşoğlu

DİSK tarafından Çalışma Bakanlığı'na gönderilen üye sayısıyla ilgili 11 Temmuz 1967 tarihli yazı.

Tarih Vakfı Arşivi

274 sayılı Yasa'ya göre sendikalar temsil ettikleri üyelerin listesini her yılın başında Çalışma Bakanlığı'na bildirmek zorundaydı. Bu dönemde işverenlerin ayrıca Bakanlığa çalıştırdıkları işçiler için bilgi verme yükümlülüğü yoktu. İşçilerin aynı anda birden çok sendikaya üye olabilmesi ve işsiz kalma durumunda üyeliğin sürmesi nedeniyle üyelikler kabarıyordu.

Tabloda görüleceği üzere 1960-1965 döneminde nispeten açıklanabilir olan sendikalı işçi sayısı, 1970'lerden itibaren inanılmaz bir hâl almakta ve sendikalı işçi sayısı, sigortalı işçi sayısının iki katını aşmaktadır. 1970 yılında 1,3 milyon sigortalı işçiye karşılık 2 milyondan fazla sendikalı işçi vardır. 1980'e gelindiğinde ise durum iyice çığırından çıkmıştır. 1980 yılında ise 2,2 milyon sigortalı işçiye karşılık 5,7 milyon sendikalı işçi gözükmektedir. Bu verilerden dönem içi sendikalaşma oranlarının gelişimini sağlıklı olarak izlemek olanaklı değildir.[41]

Tablo 10: 1960-1980 Döneminde Hatalı Resmi Sendikalaşma Verileri (Bin)

Yıl	Sigortalı İşçi Sayısı	Sendikalı İşçi Sayısı	Sendikalaşma Oranı (%)
1960	621	282	45
1965	921	360	39
1970	1.314	2.088	159
1975	1.823	3.329	183
1980	2.205	5.721	259

Kaynak: Petrol-İş (1987), '86 Petrol-İş Yıllık.

[41] Aziz Çelik (2017), "Çalışma İlişkilerinde Kurumsallaşma 1960-1980", *Çalışma İlişkileri Tarihi* (Ed. Ahmet Makal), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Bu verilerin hatalı olduğu tartışma götürmez, dönemin fiili sendikalaşma oranlarının toplu iş sözleşmesi kapsamı dikkate alınarak hesaplanması mümkündür. İki veya üç yıllık toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçilerin ortalamasından hareketle hesaplanan, toplu iş sözleşmesi kapsamındaki sendikalı işçi sayısı 1960'ların ikinci yarısında 400-800 bin, 1970-1980 döneminde ise 800 bin ile 1 milyon aralığında ortaya çıkmaktadır.[42]

Tablo 11: Kendi Beyanlarına Göre DİSK'in Kuruluş Çalışmalarına Katılan Sendikaların Üye Sayıları (Ocak 1967)

Sendika Adı	Aidat Ödeyen Üye	Ödemeyen Üye	Toplam Üye
Türkiye Maden-İş	26.000	10.000	36.000
Türk Maden-İş	15.900	-	15.900
Tekstil	13.500	3.700	17.200
Yapı-İş	11.000	15.000	26.000
Lastik-İş	8.000	1.000	9.000
Topsuköytar-İş	7.900	2.700	10.600
Kimya-İş	3.000	2.500	5.500
Pancar-İş	3.000	600	3.600
Gıda-İş	2.400	200	2.600
Basın-İş	2.200	1.350	3.550
Deniz-İş	2.000	750	2.750
Bank-İş	1.500	-	1.500
YİS	1.300	4.200	5.500
Petkim-İş	1.200	300	1.500
Basın-İş (Ankara)	1.200	3.800	5.000
Türkiye-İş	1.000	17.000	18.000
Taşıt-İş	487	315	802
Toplam	**101.587**	**63.415**	**165.002**

Kaynak: TÜSTAV DİSK Arşivi

[42] Çelik (2017).

DİSK'in üye sayısına ilişkin tartışmalar bu tablo ışığında değerlendirilmelidir. Kendi beyanlarına göre DİSK kuruluş çalışmalarına katılan sendikaların aidat ödeyen üye sayısı 100 bini aşmaktadır. Aidat ödemeyen üyeler de katıldığında bu sayının 165 bine ulaştığı görülmektedir. Ancak bu sendikaların bir bölümü kurucu olmamış veya daha sonra DİSK'e üye olmamıştır. Kurucu sendikaların üye sayısı ise yine kendi beyanlarına göre 54 binden fazladır.

DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu'nda, Maden-İş'in Türk-İş, iktidar ve işveren üçlüsünün oynadığı birtakım oyunlar sonunda 10-12 bin üye ile yok olma durumunda gelmiş iken, DİSK kurulduktan sonra 1970'lerde tekrar 30 bini aşkın üyeye ulaştığı ifade edilmektedir.[43] Bu değerlendirme en azından Maden-İş özelinde bilgi fişinde beyan edilen rakamın üçte birini ancak bulmakta ve bilgi fişindeki sayıyı tartışmalı hale getirmektedir.

Maden-İş Genel Başkan Vekili Şinasi Kaya, 2005 yılında kendisi ile yapılan bir görüşmede DİSK'in kurucusu beş sendikanın üye sayısının 17 bin 500 olduğunu söylemektedir.[44] Sedat Ağralı'ya göre ise Türk-İş'ten ihraç edilen ve DİSK'i kuranların üye sayısı şöyledir: Bank-İş 4.300, Basın-İş 8.880, Kimya-İş 7095, Lastik-İş 6.868, Maden-İş 33.201. Böylece DİSK'e bağlı işçi sayısı 60 bin 344'ü bulmaktadır.[45]

[43] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 13.

[44] Barış Öz (2005), "Kalkınma Sürecinde Sektörel/Sendikal Dinamikler Örnek Olay: Türkiye Maden-İş Sendikası", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü s. 152.

[45] Sedat Ağralı (1967), *Günümüze Kadar Belgelerle Türk Sendikacılığı*, İstanbul: Son Telgraf Matbaası, s. 213.

Tablo 12: Kendi Beyanlarına Göre DİSK'in Kurucu Sendikalarının Üye Sayıları (Şubat 1967)

Sendika Adı	Aidat Ödeyen Üye	Aidat Ödemeyen Üye	Toplam Üye
Türkiye Maden-İş	26.000	10.000	36.000
Türk Maden-İş	15.900	-	15.900
Lastik-İş	8.000	1.000	9.000
Gıda-İş	2.400	200	2.600
Basın-İş	2.200	1.350	3.550
Toplam	54.500	12.550	67.050

Kaynak: TÜSTAV DİSK Arşivi

Maden-İş'in 1976'ya kadar DİSK'in üye sendikaları arasında üye sayısı ve maddi gücü açısından en büyük sendikası olduğu düşünülürse, DİSK'in toplam üye sayısına ilişkin olarak verilen bilgilere şüpheyle yaklaşılması gerektiği daha iyi anlaşılabilir. Elbette, yeni bir konfederasyon kurmak isteyen sendikacıların yönetim için delege sayılarını da hesaba katarak, sendikalarının gücünü kendi arkadaşlarına karşı abartılı göstermiş olmaları kadar, DİSK Çalışma Raporu'nda verilen rakamların da DİSK'in kurulmasının yararlarını öne çıkarmak için abartılması mümkündür.[46]

Bununla birlikte Hilmi Güner de bilgi fişinde yazılan üye sayısının değil, Çalışma Raporu'ndaki sayının gerçek sayıyı yansıttığını söylemektedir.[47] Dönemin Maden-İş yöneticilerinden Şinasi Kaya da kurulduğu dönemde DİSK'in aidat ödeyen üyelerinin sayısının 17 bin 500 civarında olduğunu vurgulamıştır.[48]

[46] Algül (2015).

[47] Algül (2015), Hilmi Güner ile 07.03.2010 tarihinde gerçekleştirilen görüşme (Süreyya Algül).

[48] Barış Öz (2005), s.102 Aktaran: Koç ve Koç (2008):89.

Tablo 13: Çalışma Bakanlığı'na Bildirilen Üye Sayısı (Temmuz 1967)

Sendika Adı	Üye Sayısı
Türkiye Maden-İş	33.000
Basın-İş	2.155
Lastik-İş	8.000
Gıda-İş	2.678
Türk Maden-İş	10.000
Turizm-İş	1.754
Kimya-İş	4.500
Bank-İş	2.077
EMSİS	749
TADSİS	-
Tekstil (Gaziantep)	817
Toplam	65.730

Kaynak: DİSK tarafından Çalışma Bakanlığı'na bildirilen üye sayısı (Temmuz 1967), Tarih Vakfı, Sendikalar Arşivi (tasnif edilmemiş)

Üye sayısı açısından bakılacak bir diğer kaynak aidatlardır. Bu bilgi bize kesin üye sayısını vermese de üye sendikaların kaç üye üzerinden DİSK'e aidat ödediklerini gösterir. 1968-1969 dönemine ilişkin mali rapordan hareketle yapılan bir üye hesabı aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Dönem aidatlarından hareketle yapılan hesaplama DİSK'in dönem boyunca aidat ödeyen üye sayısının alt sınırının 26 bin civarında olduğunu göstermektedir. Aidat ödemeyen, ödeyemeyen veya aidatını geciktiren sendikaların varlığı da dikkate alındığından DİSK'in üye sayısının 26 binin daha da üzerinde olduğunu söylemek mümkündür. Lastik-İş ve Gıda-İş'in beyan ettikleri üye sayısı ile DİSK'e ödedikleri aidat paralellik gösterirken Maden-İş'in bildirilen üye sayısı ile aidat ödeyen üye sayısı arasında önemli fark vardır.

Tablo 14: Üye Aidatlarına Göre Tahmini Dönem Ortalama Üye Sayısı (1968–1969)

Sendika Adı	Ödediği aylık Ortalama aidat (TL)	Tahmini Aidat Ödeyen Üye sayısı
Türkiye Maden-İş	6.378	12.756
Basın-İş	385	770
Kimya-İş	495	990
Lastik-İş	4.535	9.070
Gıda-İş	999	1.998
Bank-İş	3	-
Karayol-İş	36	-
Tam-İş	48	-
Serçip-İş	5	-
Toplam	12.881	25.762

Kaynak ve açıklama: DİSK 3. Genel Kurulu'na Sunulan Mali Rapordan hesaplanmıştır. Raporda yer alan aidat tutarı 21 aya bölünmüştür. Dönem boyunca üyelik aidatı 50 kuruş olduğundan hareketle aidat ödenen üye sayısına varılmıştır.

Üye sayısına ulaşmak için dikkate alınacak bir diğer husus genel kurullara katılan delege sayısıdır. DİSK Anatüzüğü'ne göre üye sayısı 1.000'e kadar olan sendikalar bir delege, üye sayısı 1.000'den fazla olanlar için her 1.000 üye için bir delege öngörülmüştü. 500 ve üzeri üye sayısı 1.000'e yuvarlanacaktı. Buna kabaca 1.000 üye bir delege esası diyebiliriz. Yürütme, yönetim, denetim ve onur kurulları üyeleri doğal delege kabul edilecekti. 1. Genel Kurul'da yürütme, yönetim ve denetim ve onur kurullarına seçilenlerin sayısı toplam 19 kişidir. 2. Genel Kurul'un 76 delege ile toplandığı düşünülecek olursa seçimle gelen delegelerin 57 olduğu görülecektir. Bu durumda DİSK'in Şubat 1968 itibariyle üye sayısının üst sınırının 57 bin olduğu söylenebilir. Şubat 1970 tarihinde toplanan 3. Genel Kurul 63 delege ile toplanmıştır. Genel Kurul'a 23 doğal delegenin (bir önceki Genel Kurul'da seçilen 23 kişi) katıldığı düşünülecek olursa doğal delegeler dışındaki sayının 40 olduğu düşünülebilir. Böylece DİSK'in Şubat 1970 tarihinde üye sayısının üst sınırının 40 bin olduğu söylenebilir. Bu arada Türk Maden-İş'in 1968'de DİSK üyeliğinden ayrılmış olmasının üye kaybında önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak DİSK'in kuruluşundaki üye sayısının oldukça sınırlı olduğu ve 1968-1970 döneminde üye sayısının 25 bin ile 40 bin arasında olduğu söylenebilir. Nitekim DİSK'in 1976'da DİSK ajansları ve DİSK dergilerinde yer alan çeşitli açıklamalarda DİSK'in 30 bin üye ile kurulduğu vurgulanmaktadır.[49] Kuşkusuz oldukça sınırlı üye sayısıyla yola çıkan DİSK'in Türk-İş yönetimin kehanetinin aksine 1970'lerin ikinci yarısında ciddi bir üye artışı elde etmiş ve üye sayısını 400 bine yaklaştırmıştır.

Mali Durum

DİSK'in kuruluş sırasındaki Anatüzüğü'ne göre DİSK'in gelirleri üye sendikalardan alınacak aidat gelirleri, eğitim gelirleri, grev fonu gelirleri, yasalara göre sağlanacak gelirler, bağışlar, mal varlığı gelirleri, üye olduğu örgütlerle, uluslararası diğer kuruluşlardan alacağı yardımlar olarak sıralanıyordu. Kuruluş aşamasında DİSK'e üye sendikaların ödeyeceği aidat her 100 üye için yılda 300 TL olarak belirlenmişti. Böylece yıllık DİSK aidatı üye başına 3 liraya, aylık DİSK aidatı 25 kuruşa karşılık gelmekteydi. Ayrıca üye sayısı ne olursa olsun her sendika yılda 1.000 TL aidat ödemekle yükümlüydü. Tüzüğe göre

[49] *DİSK* dergisi, Ekim 1976, s. 10.

sendikaların üyeleri, Birleşik Grev Fonu'na ayda bir lira ödemeye mecburdu.

Şubat 1968'de yapılan 2. Genel Kurul'da tüzük değişikliği ile üye sendikaların DİSK'e ödeyeceği her 100 üye için yılda 300 TL olan aidat miktarı 600 TL'ye çıkartıldı. Diğer bir ifadeyle aylık üyelik aidatı 50 kuruş oldu. Anatüzük'te yapılan bir başka değişiklikle üye başına ayda bir lira olan Birleşik Grev Fonu aidatı ayda 2,5 liraya çıkarıldı.

DİSK'in mali durumuna ilişkin düzenli kayıt bulmak mümkün olmamıştır. Ulaşabildiğimiz ilk mali kayıt DİSK 3. Genel Kurulu'na sunulan hesap raporudur. Rapor 2. Genel Kurul ile 3. Genel Kurul arası dönemi (21.3.1968 ile 31.12.1969) kapsamaktadır.[50] Toplam 21 aylık dönemi kapsayan mali rapor DİSK'in ilk yıllarına ilişkin mali durumunu ortaya koyması açısından önemlidir. DİSK'in bu dönemdeki toplam aidat geliri 270 bin 508 TL'dir. Aidat gelirleri toplam gelirlerin neredeyse tamamını oluşturmaktadır. Aidat gelirleri dışındaki gelirler 520 TL eğitim geliri ve 502 TL sair gelirler olmak üzere sadece bin 22 TL'dir. DİSK'in bu dönemdeki aylık ortalama geliri 12 bin 881 TL'dir. Anatüzük'te DİSK gelirleri arasında çok sayıda kalem yer almasına rağmen gelirlerin neredeyse tamamının aidatlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Dönem boyunca aylık aidatın 50 kuruş olduğu dikkate alınırsa aylık ortalama aidat ödeyen üye sayısı bu dönem için 25 bin civarındadır. Gelirler içinde eğitim gelirleri sadece 520 TL ile sınırlı kalmıştır.

DİSK'in bu dönemde aidat ödeyen sadece 9 üye sendikası gözükmektedir. Aidat ödeyen 9 üye sendika Maden-İş, Basın-İş, Kimya-İş, Lastik-İş, Gıda-İş, Karayol-İş Sendikası, Tam-İş ve Serçip-İş ile sadece eğitim aidatı ödeyen Bank-İş'tir. Sendikaların aidat payına bakıldığında Maden-İş ve Lastik-İş sendikalarının DİSK'in toplam aidat gelirinin yüzde 85'ini ödediği, tek başına Maden-İş'in ise toplam aidat gelirinin yarısını ödediği görülmektedir. 4. Genel Kurul Denetim Raporu'na göre, DİSK'in geliri 1 milyon 288 bin TL, giderleri 692 bin TL. Gelirler içinde aidat geliri 1 milyon 90 bin 20 liradır. Aynı dönemin Hesap Raporu'na göre Maden-İş bu gelir içinde 797 bin 582 lirayı tek başına karşılamıştır. Karşıladığı gelirin 763 bin 557 lirası aidatlardandır. Aidat sıralamasında Gıda-İş üçüncü, Kimya-İş dördüncü ve Basın-İş beşinci sırada gelmektedir.

Karayol-İş, Tam-İş, Serçip-İş ve Bank-İş sendikalarının ödediği aidatlar sembolik düzeydedir. Türk Maden-İş Sendikası Nisan 1968 tarihinde DİSK üyeliğinden ayrıldığı için bu dönemde üyelik aidatı ödememiştir. 1968-1970 Mali Raporu'na göre Bank-İş, Karayol-İş, Tam-İş ve Serçip-İş'in ödediği aidat sembolik düzeyde kalırken Turizm-İş, EMSİS, TADSİS ve Hür Mensucat-İş'in hiç aidat ödemediği görülmektedir.

DİSK'in bu dönemdeki gideri 204 bin 377 TL'dir. Giderlerin yüzde 78'i (160 bin 104 TL) personel ve kira giderlerinden oluşmaktadır. Anatüzük'teki katı düzenlemelere rağmen özellikle küçük sendikaların aidat ödemekte zorlandıkları görülmektedir. Aidat ödeyemeyen sendikaların büyük ölçüde üye sayıları sınırlı ve örgütlenmede başarılı olamayan sendikalar olduğunu söylemek mümkündür.

[50] DİSK Mali İşler Dairesi Raporu (21 Mart 1968-31 Aralık 1969 Tarihleri İtibariyle). Tarih Vakfı Arşivi, toplam 14 sayfa, çoğaltma rapor.

DİSK'İN SENDİKAL POLİTİKALARI

"İşçiler ancak yasa yapacak güçte oldukları vakit kendi çıkarlarını koruyacak döneme geçerler."

DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu

DİSK, kuruluşunu takip eden yıllarda çalışma hayatının ve işçilerin başta gelen sorunları konusunda politikalar geliştirdi ve bunları kamuoyuna mal etmeye çalıştı. DİSK'in asgari ücretten işsizliğe, çalışma yasalarından sosyal güvenliğe kadar dönemin çalışma hayatının belli başlı sorunlarına ilişkin görüş ve önerilerinin bir bölümünü aşağıda ele alıyoruz.

İşçi ücreti ortalaması 491 kuruş artırıldı

Yılmaz GÜMÜŞBAŞ

ANKARA — Türkiye ölçüsünde işçilerin günlük asgari ücretlerini tespitle görevli merkezi komisyon çalışmalarını tamamlamıştır.

Önümüzdeki günlerde resmen açıklanacak asgari ücretler, birinci bölgede 19,50, ikinci bölgede 18, üçüncü bölgede 17,50, dördüncü bölgede 17, beşinci bölgede 16,50, altıncı bölgede ise 16 lira olarak tesbit edilmiştir. Böylece, Türkiye ölçüsündeki 12,50 liralık ortalama asgari ücret miktarı, 491 kuruş artışla 17,41 liraya yükselmiştir.

Yürürlüğe girmesinden sonra 2 yıl süreyle uygulanacak yeni asgari ücret yönetmeliği hazırlanırken işçi ailesi de dikkate alınmıştır. Dengeli besin sisteminin de esas tutulduğu yeni asgari ücretler, Komisyonun önümüzdeki günlerde yapacağı son toplantıdan sonra açıklanacaktır. Bu toplantıda 16 yaşından küçük işçilerin durumu da ele alınarak muhtemelen değişik bir statü kabul edilecektir. Ancak Türk-İş'in buna karşı olduğu öğrenilmiştir.

İllere göre

Merkezi Asgari Ücret Komisyonu bir taraftan kendi çalışmalarını yaparken bir taraftan da Devlet Planlama Teşkilâtında, tesbit edilen 6 bölgeye girecek illerin tesbitini yapmıştır. İstanbul başlıbaşına bir bölge olarak düşünülmüş ve buradaki asgari günlük işçi ücreti 19,50 lira olarak kabul edilmiştir. Başında Ankara'nın bulunduğu

(Arkası Sa. 7, Sü. 3 te)

ALMAN DIŞİŞLERI BAKANI GELDI

■ W. Brandt, Türk işçilerinin Almanya'da çok sevildiğini söyledi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) Federal Almanya Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Willy Brandt, dün resmî bir ziyaret için Ankara'ya gelmiştir. Konuk Bakanın uçağının pervanelerden tespit edilen saatten 20 dakika önce gelmesi ve bu arada, Dışişleri Bakanı Çağlayangil'in havaalanına gelmemiş olması, bir protokol düzensizliği yaratmıştır.

Uçak, pistte 10 dakika bekledikten sonra Çağlayangil gelmiş ve konuk Dışişleri Bakanı, bundan sonra inmiştir.

Kendisini karşılayan ilgililerle tanışan W. Brandt, daha sonra şeref salonuna geçmiş, burada Çağlayangil'le bitaben yaptığı konuşmada, Türk dostluğu-

(Arkası Sa. 7, Sü. 3 te)

Cumhuriyet gazetesi, 23 Mayıs 1969.

ASGARİ ÜCRETTE BİLİMSEL ESASLAR

DİSK'in 1968 yılında hazırlanan asgari ücrete ilişkin raporunda, uygulanmakta olan asgari ücret tespit sistemine ilişkin eleştiriler ve öneriler geniş kapsamlı olarak yer almaktadır.

1936 tarihli ve 3008 sayılı İş Kanunu ile kabul edilen ve 14 yıl sonra 1951 yılında uygulanmaya başlayan asgari ücret mahalli tespit komisyonlarınca işkollarına göre ayrı ayrı belirleniyordu. 1967'de kabul edilen 931 sayılı İş Kanunu ile mahalli komisyonlardan vazgeçildi ve merkezi bir komisyon oluşturuldu ve bu komisyona asgari ücreti altı bölge esasına göre belirleme yetkisi verildi. Böylece asgari ücretin ulusal ölçekli bir komisyonca saptanması ilkesi benimsendi.

DİSK'İN İLK ASGARİ ÜCRET RAPORU

DİSK kuruluşundan kısa bir süre sonra, 1968 yılında, bir asgari ücret raporu hazırladı.[1] 13 sayfadan oluşan rapor asgari ücretin yeniden tespit edilmesini istiyordu. DİSK raporunda en son asgari ücret tespitinden bu yana dört yıl geçtiğini, oysa 931 sayılı İş Kanunu'na göre asgari ücretin en geç iki yılda bir saptanması gerektiğini ve bu nedenle asgari ücretin hızla

[1] DİSK, Asgari Ücret Raporu, çoğaltma, tarih yok, TÜSTAV DİSK Arşivi.

12 Ay ve 37 Toplantıda Saptanan Asgari Ücret

931 sayılı İş Kanunu ile en önemli yenilik olarak merkezi asgari ücret tespit komisyonu sistemine geçilmesi olmuştur. Yasaya göre Asgari Ücret Tespit Komisyonu Çalışma Bakanlığı'nın tespit edeceği üyelerden birinin başkanlığında Çalışma Bakanlığı Çalışma Genel Müdürü veya yardımcısı, İşçi Sağlığı Genel Müdürü veya yardımcısı, Araştırma Kurulu Başkanı veya üyesi, Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Dairesi Genel Müdürü veya yardımcısı, Devlet Planlama Dairesi'nden konu ile ilgili dairenin başkanı veya yardımcısı ile bünyesinde en çok işçi ve işvereni temsil eden Ankara'daki en üst derecedeki işçi ve işveren teşekküllerinin değişik işkollarından seçecekleri beşer temsilciden kurulur. Asgari Ücret Tespit Komisyonu en az on üyesinin katılmasıyla toplanır. Üye oylarının çoğunluğu ile karar verir. Oyların eşitliği halinde Başkanın oyu kararı sağlar.

5 Nisan 1968 tarihli Asgari Ücret Tespit Yönetmeliği'ne göre "Asgari ücret mahalli, bölgesel veya belirli bir yerdeki bir veya daha fazla işkolunda veya o yerdeki bütün işkollarında veya milli seviyede" tespit edilebiliyordu.

Ulusal ölçekli asgari ücret komisyonu 11 ay 27 günlük ve 37 toplantı boyunca devam eden çalışmaları sonucunda 1969 yılında ilk asgari ücreti altı bölge esasına göre saptadı. Bu Komisyonun tarihindeki en uzun süren asgari ücret tespitidir. İlk ulusal ölçekli asgari ücretin belirleneceği bu toplantıya işveren temsilcileri katılamayacaklarını ve ertelenmesini istediler. Ancak daha önceki toplantıya da katılmayan işveren temsilcilerinin bu talebi zamanında davet ve duyuru yapıldığı için kabul edilmedi. Toplantı hükümet ve işçi temsilcilerinin katılımıyla yapıldı.

1969 yılı günlük asgari ücretleri 6 bölge esasına göre günlük olarak 15,50 TL ile 19,50 TL arasında saptandı. Buna göre 1 grup olarak kabul edilen İstanbul'da asgari ücret 19,50 TL olarak saptandı.

Yine 1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanunu'nda 931 sayılı İş Kanunu'nda yer alan tespit yöntemi devam etti. 1972 asgari ücreti dört bölge esasına göre tespit edildi. 1974 yılında bölgelere göre asgari ücret uygulamasından vazgeçilerek ulusal ölçekli tek bir asgari ücret tespit edildi. 1969'dan sonra 1972, 1974, 1976, 1977 ve 1979 yıllarında asgari ücret saptandı. 1974, 1976 ve 1977 yıllarındaki asgari ücret tespitlerine işverenler muhalif kaldı. Hiçbir asgari ücret komisyonda mutabakatla saptanamadı. Asgari ücret bazı dönemlerde iki yıl için geçerli olmak üzere saptandı.

tespit edilmesi gerektiği dile getiriyordu. DİSK Yönetim Kurulu'nun 14 Ekim 1968 tarihli kararında Anayasa'ya aykırı olarak çıkarılan İş Kanunu uyarınca Asgari Ücret Tespit Komisyonu'na DİSK'in davet edilmeyişini protesto etmek için eyleme geçilmesine karar verdi. Aynı toplantıda DİSK'in asgari ücret görüşünün tabana indirilmesi için çalışma yapılmasına karar verildi.[2]

DİSK, asgari ücretin işkollarına göre ayrı ayrı saptanmasına karşı çıkıyor, bütün işkolları için asgari ücretin aynı olması gerektiğini savunuyor ve işkollarına göre farklıkların toplu iş sözleşmesi ile sağlanmasını savunuyordu.

DİSK asgari ücret tespitinin üzerinden uzun bir zaman geçmesi nedeniyle fiyat artışlarının asgari ücreti sembolik düzeye indirdiğini, İstanbul'da 16 yaşından büyükler için asgari ücretin 160 kuruş, İzmir için 130 kuruş olduğunu örnek gösteriyordu. DİSK raporunda özellikle küçük işyerleri için hayati bir önem arz ettiği vurgulanıyordu. DİSK, raporda asgari ücrette 16 yaşından büyük ve küçük işçi ayırımı yapılmasını eleştiriyor ve bunun değişmesi gerektiğini savunuyordu.

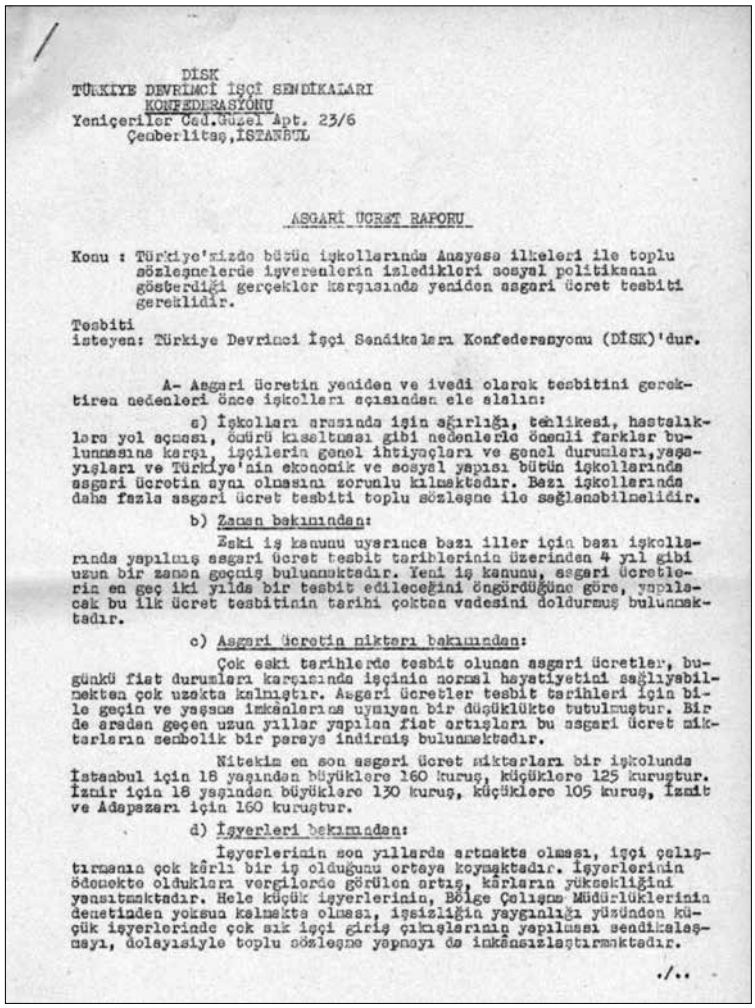
DİSK asgari ücret uygulamasının yanlış ve zararlı bir yöne sürüklendiğini belirterek bunun sebeplerini açıklıyordu. Asgari ücret uygulamasındaki en önemli sorunlardan birinin bölgesel asgari ücret komisyonları

[2] DİSK Yönetim Kurulu Kararları, 14 Ekim 1968, çoğaltma, USTE Kemal Sülker Arşivi.

olduğunu vurgulayan DİSK, eski bölgesel asgari ücret komisyonlarının işverenlerin ağırlıklı olduğu bir yapı olduğunu, işverenlerin etkisinde kaldığını ve bu nedenle acilen merkezi olarak yeni asgari ücret tespit komisyonu oluşturulmasını savunuyordu. DİSK asgari ücretin kamu düzenini ilgilendiren bir konu ve işçi için hayat memat meselesi olduğunu belirterek bunu önemsiz göstermeye çalışan işveren tutumlarına karşı çıkıyordu. DİSK Asgari Ücret Raporu'na göre işçilerin toplu iş sözleşmeleri ile kendi haklarını alabilmesinin asgari ücretin önemini azaltmadığını ve "*amme nizamı vasfını*" değiştirmediğinin altını çizmektedir.

DİSK raporu Türkiye'de asgari ücretin tespitinde başlangıçtan gelen ve daha sonra da devam eden önemli bir eksikliğe dikkat çekmektedir. DİSK asgari ücret tespitinde işçinin tek başına "*sokakta kalmış bir insan*" olarak ele alındığını ve böylece asgari ücretin düşük tutulduğunu belirterek, "*işçi sürekli bir çalışmanın bütün problemleri içinde ele alınır ve bunun da bir aile hayatı ile birlikte yürüdüğü benimsenirse, asgari ücret meselesi ancak o anda gerçek anlamına kavuşmuş olacaktır*" görüşünü savunmaktadır. DİSK raporunda komisyona şu soru sorulmaktadır: "*Bir aile reisi asgari olarak kaç liraya Türkiye'de geçinebilir ve üstelik bu aile reisi bir de ağır ve yıpratıcı bir işte çalışıyorsa bu miktar ne olmalıdır? Kanunun ve işçinin komisyona sorduğu gerçek soru işte budur.*"

DİSK asgari ücretin herhangi bir ücret pazarlığı olmadığını, meselenin sosyal yönü olduğunu ve bu nedenle asgari ücret tartışılırken işverenlerin mali durumlarının hiçbir surette komisyonca dikkate alınmaması gerektiği savunmaktadır.

DİSK
TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU
Yeniçeriler Cad.Güzel Apt. 23/6
Çemberlitaş,İSTANBUL

ASGARİ ÜCRET RAPORU

Konu : Türkiye'mizde bütün işkollarında Anayasa ilkeleri ile toplu sözleşmelerde işverenlerin izledikleri sosyal politikanın gösterdiği gerçekler karşısında yeniden asgari ücret tesbiti gerekliliği.

Tesbiti
isteyen: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'dur.

A- Asgari ücretin yeniden ve ivedi olarak tesbitini gerektiren nedenleri önce işkolları açısından ele alalım:

a) İşkolları arasında işin ağırlığı, tehlikesi, hastalıklara yol açması, öğrü kıselmesi gibi nedenlerle önemli farklar bulunmasına karşı, işçilerin genel ihtiyaçları ve genel durumları,yaşayışları ve Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısı bütün işkollarında asgari ücretin aynı olmasını zorunlu kılmaktadır. Bazı işkollarında daha fazla asgari ücret tesbiti toplu sözleşme ile sağlanabilmelidir.

b) Zaman bakımından:

Eski iş kanunu uyarınca bazı iller için bazı işkollarında yapılmış asgari ücret tesbit tarihlerinin üzerinden 4 yıl gibi uzun bir zaman geçmiş bulunmaktadır. Yeni iş kanunu, asgari ücretlerin en geç iki yılda bir tesbit edileceğini öngördüğüne göre, yapılacak bu ilk ücret tesbitinin tarihi çoktan vadesini doldurmuş bulunmaktadır.

c) Asgari ücretin nikteri bakımından:

Çok eski tarihlerde tesbit olunan asgari ücretler, bugünkü fiat durumları karşısında işçinin normal hayatiyetini sağlıyabilmekten çok uzakta kalmıştır. Asgari ücretler tesbit tarihleri için bile geçin ve yaşama imkânlarına uymayan bir düşüklükte tutulmuştur. Bir de aradan geçen uzun yıllar yapılan fiat artışları bu asgari ücret miktarlarını sembolik bir paraya indirmiş bulunmaktadır.

Nitekim en son asgari ücret miktarları bir işkolunda İstanbul için 18 yaşından büyüklere 160 kuruş, küçüklere 125 kuruştur. İzmir için 18 yaşından büyüklere 130 kuruş, küçüklere 105 kuruş, İzmit ve Adapazarı için 160 kuruştur.

d) İşyerleri bakımından:

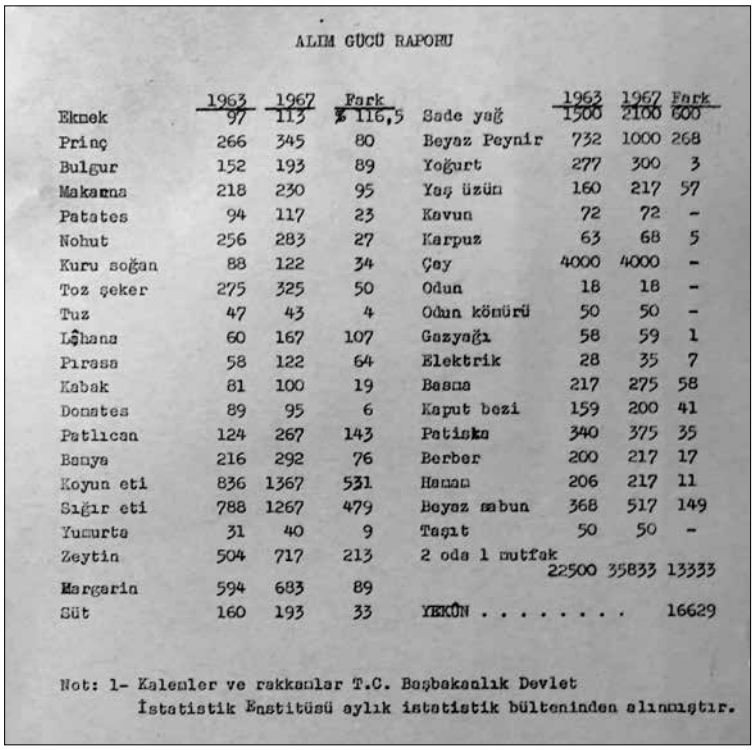
İşyerlerinin son yıllarda artmakta olması, işçi çalıştırmasına çok kârlı bir iş olduğunu ortaya koymaktadır. İşyerlerinin ödemekte oldukları vergilerde görülen artış, kârların yüksekliğini yansıtmaktadır. Hele küçük işyerlerinin, Bölge Çalışma Müdürlüklerinin denetinden yoksun kalmakta olması, işsizliğin yaygınlığı yüzünden küçük işyerlerinde çok sık işçi giriş çıkışlarının yapılması sendikalaşmayı, dolayısiyle toplu sözleşme yapmayı da imkânsızlaştırmaktadır.

./..

DİSK Asgari Ücret Raporu, 1968.
TÜSTAV DİSK Arşivi

DİSK, Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun Anayasa'nın 11. maddesinde yer alan "*iktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşam seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir*" hükmünü esas alarak asgari ücreti tespit etmesini istemektedir.

DİSK'in asgari ücret raporu bilimsel esaslara dayalı bir asgari ücret hesaplaması ve ilkeleri sunması açısından büyük önem taşımaktadır. DİSK'in 1960'lı yılların sonunda dile getirdiği bu ilkelerden bazıları (asgari ücretin ülke çapında tek düzeyde saptanması ve yaş ayırımının kaldırılması)

ALIM GÜCÜ RAPORU

	1963	1967	Fark
Ekmek	97	113	% 116,5
Pirinç	266	345	80
Bulgur	152	193	89
Makarna	218	230	95
Patates	94	117	23
Nohut	256	283	27
Kuru soğan	88	122	34
Toz şeker	275	325	50
Tuz	47	43	4
Lâhana	60	167	107
Pırasa	58	122	64
Kabak	81	100	19
Domates	89	95	6
Patlıcan	124	267	143
Banya	216	292	76
Koyun eti	836	1367	531
Sığır eti	788	1267	479
Yumurta	31	40	9
Zeytin	504	717	213
Margarin	594	683	89
Süt	160	193	33

	1963	1967	Fark
Sade yağ	1500	2100	600
Beyaz Peynir	732	1000	268
Yoğurt	277	300	3
Yaş üzüm	160	217	57
Kavun	72	72	-
Karpuz	63	68	5
Çay	4000	4000	-
Odun	18	18	-
Odun könürü	50	50	-
Gazyağı	58	59	1
Elektrik	28	35	7
Basma	217	275	58
Kaput bezi	159	200	41
Patiska	340	375	35
Berber	200	217	17
Hamam	206	217	11
Beyaz sabun	368	517	149
Taşıt	50	50	-
2 oda 1 mutfak	22500	35833	13333
YEKÛN			16629

Not: 1- Kalemler ve rakkamlar T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü aylık istatistik bülteninden alınmıştır.

DİSK Asgari Ücret Raporu'nda (1968) yer alan alım gücü tablosu.

TÜSTAV DİSK Arşivi.

zaman içinde hayata geçerken, işçinin ailesi ile birlikte hesaba katılması yönündeki talep DİSK'in kuruluşunun 50. yılında henüz gerçekleşmemişti.

"ASGARİ ÜCRET SOSYAL BİR ÜCRETTİR"

DİSK'e göre asgari ücret gıda, konut, giyim, sağlık, yakacak ve aydınlanma gibi başlıca lüzumlu ihtiyaçların tek tek kuruşlandırılması ile bulunmalıdır. Tek tek sayılan bu ihtiyaçların işçinin ailesi ile birlikte değerlendirilmesi gerekir. İşçinin ve eşinin birer birim ve iki çocuk esası ile çocuklarının da yarımşar birim sayılarak hesaba katılması ve böylece her ailenin üç kişiden oluştuğu kabul edilmelidir. DİSK raporunda daha sonra tek tek bu ihtiyaçlar hesaplanarak ayrıntılı bir liste sunulmaktadır. Bütün ihtiyaçlar tek tek sıralandıktan sonra asgari ücretin saat olarak net 6,89 TL brüt 8,43 TL olması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Ancak asgari ücret tespit komisyonu 1969 yılı için asgari ücreti günlük 19,50 TL olarak saptayacaktır. Öte yandan işveren konfederasyonu bu asgari ücreti yüksek bularak iptali için Danıştay'a başvurmaktan çekinmeyecektir. Bu miktar DİSK'in önerdiği düzeyin oldukça altında kalmıştır.

Nitekim 1969'daki asgari ücretin tespitinden sonra DİSK Komisyonun Anayasa'ya uygun bir asgari ücret tespit edemediğini belirterek bu durumu şöyle eleştirmektedir: *"Asgarî Ücreti Tesbit Komisyonu'nun kuruluşundan başlayan partizanca görüş, Çalışma Bakanlığının ters tutumu yüzünden gerçek bir asgarî ücretin tespitini imkânsızlaştırmıştır. Aslında işçinin ve bakmakla yükümlü olduğu ailesinin insanlık onuruna yakışır bir hayat sürmesini sağlayacak gidişin ilk basamağı sayılan asgari ücret, Bakanlığın sandığı gibi bir ekonomik değil, sosyal bir ücrettir. Bu açıdan asgari ücret aynı zamanda kamu düzeni ile sıkı ilişkisi olan bir ücrettir. Asgari ücret, bir bilim kurulunun karşı konfederasyona verdiği raporda 51 Türk Lirası olarak önerilmişti. Biz DİSK olarak 67,44 TL olması gerektiğini izaha çalışmıştık."*[3]

İŞSİZLİK VE İŞÇİ GÖÇÜ

İşsizlik konusu DİSK'in ilk yıllarında üzerinde önemle durduğu meseleler arasında yer almıştır. İşsizlik sorunu 3. Genel Kurul Çalışma Raporu'nda *"İşsizlik ve İşçi Akının Yol Açtığı Facialar"* başlığı altında ele alınmıştır. DİSK raporunda *"Çalışma hayatımızın en acı bölümü, kendi vatanımızda iş bulamayan ya da çalıştığı işte emeğinin*

[3] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 81.

Asgari Ücreti Azami Ücret Olarak Görüyorlar

Devlet, genel ve katma bütçeli kamu kurumlarında çalışan işçi niteliğindeki insanlara asgarî ücretin çok altında ücret öderken tarımda çalışan 10 milyona yakın işçinin sosyal güvenliğini sadece politik yatırım olarak ele almakla yetinmektedir. Vaadlerin ardı arası kesilmemekte, fakat tarım işçilerinin yoksulluğu ve perişanlığı da sürüp gitmektedir.

Endüstri işçilerinin özel sektör işyerlerinde çalışanının yüzde 60 ının asgarî ücret seviyesinde ücret almakta olduğu düşünülürse, ihmal edilen tarım işçileriyle birlikte sanayi işçilerinin tam olarak korunduğu ileri sürülemez. Özel sektör işverenleri kıdem tazminatından kurtulmak için sık sık işçi çıkarmakta, toplu sözleşmelerle zam alabilen işçilerin sayılarını azaltıcı ve düşük ücretle yeni işçi alınmasına çalışıcı davranıştan kurtulamamaktadırlar. Toplumumuzun temel varlığını teşkil eden ve bütün değerlerin yaratıcısı olan işçilere ve öteki emekçi sınıf ve tabakalara karşı gösterilegelen yalancı ilgiler ve göstermelik koruyucu tedbirler, asgarî ücretin yetersizliği ile çeşitli meslek ve iş kazalarının artışı arasında elbette çok önemli ilişkiler vardır. Çalışma Bakanlığının yetersiz bırakılan bütçesinin mazeret olarak ileri sürülmesi, bakanlığa hâkim olan antisosyal düşüncelerin varlığı nedeniyle bir anlam taşımamaktadır.

Asgarî ücreti azamî ücret haline getiren ve pek az insanın muhatap olduğu asgarî ücreti bile uygulatamayan bir iktidar, işçiye yararlı işler yaptığı iddiasında bulunmak için her halde biraz düşünmelidir. Gerekli gıda, mesken, giyim, sağlık, yakıt, aydınlatma, asgarî ihtiyaçları karşılamaktan uzak tesbit edilen asgarî ücret, bu durumuyla bir sefalet ücreti olmaktan öteye gidememiştir ve saatte 8 lira 43 kuruş alamayanların bugünkü pahalılık karşısında sürdürdükleri hayat, ertesi gün artıdeğer yaratmak için işçiyi ayakta tutan bir payandadan öteye gidemez. Bundan partizanca maddelerin savunuculuğunu yaparak muhalefetsiz bir hükûmet-işçi sendikaları ilişkisi kurmada yarar görenler utansın.

Kaynak: DİSK (1970), *3. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları.

karşılığını alamayan işinden memnun olmayan kardeşlerimizin yurt dışına işçi olarak gitmeleridir" tespiti yapılmaktadır.[4]

DİSK 50 bine yakın Türk işçisinin Almanya'ya turist pasaportu ile gitme yolunu seçecek kadar Türkiye'de kalmaktan yani yarı aç yarı tok bir yaşam içinde kıvranmaktan bıkmasını iktidarın beceriksiz ve Çalışma Bakanlığı'nın işçilere zararlı politika izlemesinin bir göstergesi olarak değerlendirmektedir: *"Varını yoğunu satarak Almanya'ya can atmak için hileli yolları deneyen işçilerin çokluğu, bir rejim için yüz karası olmalıdır."*

Almanya'dan sonra Belçika'da iş bulmaya turist pasaportu ile giden işçilerin de sınır dışı edildiğini belirten DİSK, Türkiye'de ise en azından 750 bin işçinin Almanya'ya gidebilmek için İş ve İşçi Bulma Kurumu'nda sıra beklediğinin altını çizmektedir: *"Almanya, Hollanda, Belçika, İsviçre, İngiltere ve Avusturya'da çalışan işçilere sadece sömürücü grupların işine yarayan dövizleri sağlayan sağmal inek gözüyle bakılması gerçekten egemen sınıfların iktidar olma yeteneklerinin son damlasına geldiklerinin belirtisidir."*[5]

931 Sayılı İş Kanunu

1960'lı yıllarda İş Kanunu ile ilgili değişiklikler gündeme geldi. Bu çerçevede 1964 yılında bir iş kanunu tasarısı hazırlanıp TBMM'ye sunuldu. Tasarı, işçi ve işveren

[4] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 77.

[5] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu.

"İşsizlik Montaj Sanayi ve İnşaatla Çözülmez"

23 ilimizin nüfusundan daha kalabalık bir sayıda 30 ülkede (Birleşik Amerika, Avustralya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Federal Almanya, Finlandiya, Fransa, Güney Amerika, Hollanda, Hong-Kong, Irak, İngiltere, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Kanada, Kuveyt, Liberya, Libya, Lübnan, Milliyetçi Çin, Norveç, Pakistan, Panama, Somali, Suudi Arabistan, Yunanistan, Suriye) 325.000 işçimizin çeşitli sorunları hala ciddi bir araştırma konusu edilmemiş, işçi kurulunun kabulünden sonra toplam olarak gönderilen 488,5 milyon dolarla sevinmekle yetinilmiştir. Çalışma Bakanlığı'nın zaman zaman yurt dışı gezilerine fırsat vermesi bakımından ilgi duyulan Türk işçilerinin sayısı, dış istek olursa sıra bekleyen 900 bin kadınlı erkekli işçilerimizin de eklenmesiyle 1 milyon 225 bini geçecektir.

Çalışma Bakanlığı "Okullar olmasa Bakanlığı ne güzel idare ederim" diyen Osmanlı zihniyeti Çalışma Bakanlığına o kadar sinmiştir ki, Bakanlık memlekette yeni iş alanlarının açılması davasının takipçisi ve gerçekleştiricisi olacakken, işsizlik sorununun ağırlığı altında ezilmemek için işçilerimizi dış ülkelere göndermek ve oralarda sömürtmek için uğraşan bir büro durumuna düşmüştür.

1970 uygulama programı hesaplarına göre bu yıl iş isteyenlerin sayısı 15 milyona varacaktır. Tarım dışı işlerde meydana gelen işgücü arzının yüzde 60 ını köyden kente göç edenler teşkil edecektir. Bunu karşılamak için sanayi yatırımlarının hızlandırılması beklenirken bu yatırım temposunun, ihtiyacı karşılamayacak bir zayıflıkta kalacağı muhakkaktır.

Dışarıya emek gücü ihraç ede ede Türk endüstrisinin de geleceğini tehlikeye sokan ve yabancı işverenlere yardımcı bir montaj endüstrisini geliştiren iktidar ve de Çalışma Bakanlığı, bu yönlerden haklarında Meclis soruşturması açılacak kadar vebal altındadırlar. Anayasa'nın öngördüğü ve çalışmak isteyen herkese iş bulmak görevini bu derece savsaklatan bir Çalışma Bakanlığına sahip olduğumuz için ne kadar üzülsek yeridir. Zira eldeki sermayeyi işçi çalıştıracak alanlara yöneltemeyen ve endüstrileşme yerine lüks inşaat ve benzeri verimsiz alanlara kayan sermayeye dur diyemeyen iktidar, ağzından düşürmediği "kalkınma"yı gerçekleştirebilmek istiyorsa ki, bu düzende imkansızdır, sanayii ile inşaat ve hizmetler alanındaki ters ilişkiyi değiştirmeye mecburdur.

Kaynak: DİSK (1970), *3. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları, s. 78-80.

"Hazırlanmakta Olan İş Kanunu İşçi Sınıfının Çıkarlarına Aykırıdır" İstanbul: DİSK Yayınları (1967).

kesimleri arasında önemli tartışmalara yol açtı. İşverenler tasarıya şiddetle karşı çıktılar ve tasarının "dünyada eşine rastlanmayan ve iş hayatını tahrip edici" nitelikte bir tasarı olduğunu ileri sürdüler. Türk-İş ise tasarının önemli bir yenilik getirmediğini ancak karşı çıkmayı gerektirecek derecede işçi aleyhine hükümler de içermediğini belirtti.[6]

1964 yılında tasarı olarak TBMM'ye sunulan İş Kanunu uzun süren bir Meclis ve Senato maratonundan sonra 1967 yılında yürürlüğe girdi. Ancak 1967 tarihli ve 931 sayılı İş Kanunu TİP'in başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi'nin 14 Mayıs 1970 tarihli ve 1970/26 sayılı Kararı ile usul yönünden iptal edildi. 25.8.1971 tarihinde ise 931 sayılı Kanun, 1475 sayılı İş Kanunu olarak yeniden kabul edildi. 931 sayılı Kanun'un Meclis müzakereleri sırasında Türk-İş'ten AP milletvekili olan sendikacılar Yasa'yı desteklerken, DİSK'li TİP milletvekilleri karşı çıktı.

DİSK 931 sayılı İş Kanunu'nu sert biçimde eleştirdi. DİSK, yasa tasarısı gündeme geldiğinde *"Hazırlanmakta Olan İş Kanunu İşçi Sınıfının Çıkarlarına Aykırıdır"* başlıklı 12 sayfalık bir broşür hazırladı. Broşürde yeni iş kanunu tasarısı ayrıntı biçimde ele alındı. DİSK tasarının işçi yararına değişiklikler getirdiği iddiasının uydurma

[6] *Türk-İş*, 1968, 235-246.

TİP'İN İŞ KANUNU İPTALİ İÇİN AYM BAŞVURUSU

931 Sayılı Yasa Neden İptal Edilmelidir

Esas Yönünden:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, çalışanlara karşı ilgisiz, yansız, toplumun çeşitli sınıf ve tabakaları arasındaki ilişkilerin gelişme veya çelişmesine seyirci kalacak, liberalist bir ruhta değildir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Başlangıç bölümünde açıklandığı üzere, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı erek edinmiş; bütün fertleri kaderde, kıvançta, tasada ortak saymıştır.

Onun içindir ki Anayasa'da Sosyal Ve İktisadî Haklar ve Ödevler başlıklı bir Üçüncü Bölüm yer almıştır. İleri doğru adımlar atılması göze alınmadıkça bu bölüm gerekleri gerçekleştirilemez. Bölümün 40-52. maddeleri çalışanlar sınıfının günlük hayatını doğrudan doğruya ilgilendirmektedir. Sosyal ve iktisadî hakların kâğıt üzerinde kalmaması için Anayasa'nın 40-52. maddelerinde yazılı hakların çalışanlarla ilgili kanunlarda, özellikle İş Kanununda günlük hayatta yaşanılır, yararlanılır duruma getirilmesi zorunludur. Bu, Anayasa'nın 53. maddesinde yazılı olduğu gibi, Devletin iktisadî gelişmesi ve mali kaynaklarının yeterliği ölçüsünde yerine getirilecek, paraya dayanan bir ödev değildir.

Türkiye 1936 dan 1967 ye geldiği ve arada 1961 Anayasası bulunduğu için ortada 3008 sayılı İş Kanunu varken 931 sayılı Kanunu çıkarmak ihtiyacı duyulmuştur. O halde 931 sayılı Kanunda, çalışanların 1936 daki durumunu muhafaza eden hatta geriye götüren hükümler varsa, Anayasa'nın 42., 52. maddelerinde yer alan haklar buraya aktarılmamış ve müeyyidelerle korunmamışsa kanun, Anayasa'nın temel ilkelerine ve ruhuna aykırı demektir.

931 sayılı Kanun bu durumdadır. Kanun 1. maddesi, ''işveren vekili'' deyiminin 3008 sayılı kanundakinden daha kaypak bir tanımlamasını yapmakta, işverenin sorunlarını işyeri yönetiminde sınırlı rolleri olan kapıcı, bekçi v.b. gibi işçilerin omuzlarına yüklemekte, işverenin bunlarla müteselsil sorumuna olanak vermemektedir.

931 sayılı Yasanın, 5. maddesi, 3008 sayılı Kanunun 2. maddesiyle haklarından yoksun edilen tarım işçisini aynı durumda bırakmıştır.

3008 sayılı Kanunun 12. maddesinin güvence altına aldığı bir aylık tecrübe süresinin, üç aya kadar uzatılabilmesine dava konusu kanun cevaz vermekte; bu yönden geriye gidilmiş olmaktadır.

Yeni kanun, 13., 14., 24. maddeleri ile atılan işçilerden üç yıllık kıdemi olmayanlara tazminat verilmemesi, kıdemi olanlara her yıl için yalnız 15 gündelik ödenmesi, iş akdinin, işverenin keyfince feshedilmesi yönlerinden 31 yıl önceki durumu korumuştur. Anayasa'nın 42. maddesi uyarınca çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal ve iktisadî tedbirlerle çalışanları korumak, işsizliği önlemek zorunda olan Devlet, 931 sayılı Kanunun 13. ve 24. maddelerinden yararlanarak işçisini sokağa döken işverenlere soru soramaz durumdadır.

Dava konusu kanun (Madde 33), asgarî ücretler konusunda da çalışanları 1936 yılındakinden kötü duruma düşürmüştür. Bu yasada bir takım hafif para cezalarının üç beş kat artırılmış olması, görünüşü kurtarmak niteliğindedir ve bunun 1936, 1967 rayiçleri arasındaki farkı karşılamaktan ileri bir yönü yoktur.

Dava konusu kanunun kabahatli işçinin akdinin derhal ve tazminatsız olarak feshedilmesine ilişkin 17. maddesi, eski kanunun hükümlerinden de kötü sübjektif ölçüler getirmiştir.

931 sayılı Kanun, işverenin baskısını Devlet yardımiyle işçi üzerinde kurmuş olan 1936 statükosunu, işveren lehine, çalışanlar aleyhine koruyan bir metin; Anayasa'nın Başlangıç bölümüyle de, 2. maddesinin gerekçesiyle de, bütünündeki ilkelerle ve ruhu ile çatışan bir görüşün ürünüdür. Çalışanların işverenlerce ezilmesine, 1961 Anayasa'sına rağmen, cevaz vermektedir, iptali gereklidir.

Usul yönünden:

931 sayılı Kanunun hazırlanış, müzakere ve oluşturulma çalışmalarında siyasî partiler komisyonlara güçleri oranında katılmamışlardır. Güven Partisinin kurulması, ilgili komisyon ve karma komisyonun bünyelerinde Anayasa'nın 85. maddesi ilkesinin gerektirdiği oranı bozduğu halde düzeltme yoluna gidilmemiştir. Kanunu oluşturan yasama tasarrufu bu nedenle Anayasa'ya aykırıdır. İşin önce bu yönden ele alınması gerekir.

Esas sayısı: 1967/40, Karar sayısı: 1970/26, Karar günü: 14/5/1970, Resmî Gazete tarih/sayı: 11.5.1971/13833

Not: 931 sayılı İş Kanunu TİP'in bu başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi'nin 14 Mayıs 1970 tarihli ve 1970/26 sayılı Kararı ile usul yönünden iptal edildi.

DİSK
Devrimci Sendikalarının Sesi

Çalışanların aleyhine hükümlerle dolu olan 931 sayılı Yeni İş Kanununun iptali için Anayasa Mahkemesine başvuruldu...

ANAYASAMIZIN, çalışanları koruyan açık hükümlerine rağmen, 931 Sayılı Yeni İş Kanunu, T.B.M.M. de, bu hükümler işverenler lehine çiğneenerek, ANAYASAYA aykırı bir şekilde çıkarılmıştır.

Ne yazık ki, Meclisteki A. P. grubu, bu kanunun çıkmasını sağlamak, ne yapalım alan işçi milletvekilleri böyle istedi diyebilmek için, Komisyon sözcülüğüne, Türk İş'e bağlı, Metal İş Sendikası Genel Başkanı Koya Ordemiroğlu, ile Çimse İş Genel Başkanı Hasan Türkay'ı getirtmişlerdir.

Hersey 'Kıbrıs'ta zafer için,
Kemal TÜRKLER

Sakarya mitiginde işçi örgütleri öğretmenler ve aydınlarla birlikte bir bildiri yayınladılar

Amerikan vahşetini yargılayan mahkemeye çekilen telgraflar

KEMAL TÜRKLER'İN KONUŞMASINDAN

ÇETİN ÖZEK'İN KONUŞMASINDAN

İLHAN SELÇUK'UN KONUŞMASINDAN

DİSK gazetesi, Sayı 4, 12 Aralık 1967.

olduğunu, aksine tam bir geriye dönüş anlamına geldiği vurguladı. DİSK Yasa'nın 3008 sayılı Kanun'dan daha geriye gittiğini ve iş güvencesini zayıflattığını savundu. 931 sayılı Yasa'nın işçilerin kolayca işten çıkarılmasına olanak tanıdığı ve kıdem tazminatının ödenmemesine imkân verdiği, tasarının işçileri korumadığı, aksine işverenlere yeni haklar sağladığı belirtildi.[7] 3008 sayılı İş Kanunu'nda patronun işçiyi kendisine, yakınlarına veya diğer işçilere tecavüzde ve tehditte bulunması halinde işten çıkarabileceğini oysa yeni Kanun'da işçinin bir diğer işçiye sataşmasının yeterli olabileceğini belirten DİSK, bunun keyfi uygulamalara yol açacağını belirtti.

DİSK 3008 sayılı Kanun'da bir ay olan deneme süresinin üç aya çıkarılması ile[8] yeni İş Kanunu'nda asgari ücretin tespitinde hiçbir kritere yer verilmemesini ve asgari ücret tespitinde en çok üyeye sahip konfederasyonun söz sahibi olmasını da eleştirdi.[9] DİSK, 931 sayılı İş Kanunu'nun işçinin 3008 sayılı İş Kanunu'nda sahip olduğu güvenceleri ortadan kaldırdığını ve işçiyi işveren karşısında bir köle derecesine düşürdüğünü açıkladı.[10] Ayrıca, DİSK tarafından İş Kanunu'nu protesto için Ankara'da bir miting düzenlendi (Bu miting ileride ele alınmıştır).

SOSYAL GÜVENLİKTE ÖZERK YAPI TALEBİ

DİSK'in sosyal güvenlik konusundaki görüşleri oldukça eleştirildi. 50 yıl önce dile getirilen bu görüşlerin zaman içinde doğrulandığını belirtmek gerekir. DİSK, devletin Sosyal Sigortalar Kurumu'na beş kuruşluk katkısı olmadığını, tersine SSK kaynaklarından devlet hazinesine katkı yapıldığını belirterek bu durumu eleştirmiştir. DİSK, SSK'nin gittikçe amacından uzaklaştırıldığını ve iktidarların dümen suyunda birbirine zıt kararlarla mali gücünü elinden kaçıran SSK'nin, bağımsız bir niteliğe ve özerk bir yapıya

[7] DİSK (1967), "Hazırlanmakta Olan İş Kanunu İşçi Sınıfının Çıkarlarına Aykırıdır" İstanbul: DİSK Yayınları.

[8] *DİSK* gazetesi, 1967, Sayı 3.

[9] *DİSK* gazetesi, 1967, Sayı 3.

[10] DİSK Basın Bülteni, 26 Ocak 1968.

Sigorta Hastaneleri İşçilerden Alınıyor

Devlet hastahanesi hâline getirilecek Sigorta Hastahanelerinde işçiler üvey evlâd muamelesi görecek, günlerce sıra ve yatak bekleyecekler

Ankara'dan verilen bir habere göre 2. Beş Yıllık Kalkınma Plânına, Sosyal Sigorta Kurumuna ait hastahanelerin Sağlık Bakanlığına devri öngörülmüştür. Böylece işçi ve işveren primleriyle kurulan ve yalnız Sosyal Sigortalar Kurumuna bağlı işçi, müstahdem ve ücretlilerin bakıldığı hastahaneler Sağlık Bakanlığı bünyesinde kurulacak yeni bir örgüte bağlanacaktır.

Bu konuda bir demeç veren Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Genel Başkanı Kemal Türkler şunları söylemiştir:

"İşçi Sigortaları Kurumu'nun adındaki işçi'yi kaldırdıktan sonra sıra şimdi de işçi ve işveren parasıyla kurulan ve yaşatılan sağlık tesislerinin alınmasına gelmiştir. Bu, işçilerin sağlığını tehlikeye düşürecek bir harekettir. Çünkü işçiler, yalnız sigortalıların bakıldığı hastahanelerde bile saatlerce sıra beklemekte, yatak beklemektedir. Bu süre içinde gelirlerinden kayıplara uğramaktadır. İşçi hastahaneleri Sağlık Bakanlığına bağlanınca, sigortalı işçiler muayene ve tedavisi için daha çok günler sıra beklemeye mecbur olacaklardır. Ayrıca işçilerin çalışmadan gelen çeşitli hastalıkları vardır, bunlar uzmanlaşmış hekimlerce ancak teşhis edilebilir. Sigorta hastahanelerine devletin hastahane açma görevini yapamadığı için el uzatmak, işçi primlerini maksadı dışında kullanmak ve kanuna aykırı iş yapmak olacaktır. Biz, Sendikacılar, Sigorta Hastahanelerinin Sağlık Bakanlığına bağlanmasına karşı çıkacağız, işçi sağlığının tehlikeye girmesine müsaade etmeyeceğiz."

Kaynak: *DİSK* gazetesi, Sayı 2, 22 Mayıs 1967, sayfa 2.

SAYFA: 2 — DİSK — 22/5/1967

15 Günün OLAYLARI

Sigorta Hastaneleri işçilerden Alınıyor!

Devlet hastahanesi hâline getirilecek Sigorta Hastahanelerinde işçiler üvey evlâd muamelesi görecek, günlerce sıra ve yatak bekleyecekler

Ankara Basın-işten kitle halinde istifa edenler DİSK'e katıldılar

DİSK Üyesi Basın-İş'te toplanan Ankara basınişkolu mensupları Türk-İş'in içyürünü iyice öğrenmiş oldular

Türk-işçiler işçileri birbirine düşürmek görevini yüklendi

İzmir'de cepleri taşlı saldırganların devşiren Asutay amacına ulaşamadı

Toprak, Su, Köy, Tar-İş Kongresinde

DİSK Yöneticileri işçileri uyardılar

Yeni bir Sendika: TATSİS

DİSK
15 Günde 1 Çıkar Siyasî, Mesleki Gazete
SAHİBİ
Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu adına
KEMAL TÜRKLER
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Kemal SÜLKER

kavuşturulması gerektiğini kaydetti. DİSK'e göre SSK işçilerin, işverenlerin ve bilim adamlarının üçlü yönetiminde işlemesi gerekir. DİSK, Hükümet'in etkisi, genel kurullarının yetkisizliği, birikimlerinin değerlendirilmesinde tek başına söz sahibi olamayışı ve denetçilerin yayımlayamayacakları kadar hatalı işlemlerin olması nedeniyle SSK'nin perişan durumda olduğunu dolayısıyla işçilerin zarar gördüğünü vurgulamaktadır. Bu nedenle zararları asgariye indirmek için hükümetin SSK'den elini çekmesi istenmiştir. SSK'ye dönük eleştiri ve talep şu anlamlı ifade ile bitmektedir: *"Böyle bir kanunu bugünkü iktidar ve onunla ortaklığı olan muhalefet partilerinden beklemek abes olur. Yine dönüp dolaşıp aynı noktaya tekrar geliyoruz: İşçiler ancak yasa yapacak güçte oldukları vakit kendi çıkarlarını koruyacak döneme geçerler."*[11]

[11] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 87.

DİSK'in Ekim 1969'da kabul edilen bir yasayla emeklilik yaşının düşürülmesi ve bunun etkileri konusundaki görüşleri dikkat çekicidir. Ekim 1969'da kabul edilen Yasa'yla kadın işçilerin 50 ve erkek işçilerin 55 yaşında emekli olması kabul edilmiştir. İşçilerin ağır ve yıpratıcı çalışma koşulları nedeniyle çabuk yaşlandığını, çöktüğünü ve hastalandığını belirten DİSK, işverenlerin yıpranmış işçilerle iş görmekten pek memnun olmadığının altını çizmiştir. Bu nedenle işverenler kıdem tazminatlarından mümkün olduğunca kurtulmanın, ücreti yükselen ve fakat verimi azalan yaşlı işçiler yerine genç işçileri daha az ücretle çalıştırabilmenin yollarını aramış ve emeklilik yaşının düşürülmesi görüşünü benimsemiştir. DİSK'e göre nasılsa emekliye ayrılacak işçiye SSK maaş bağlayacak ve devlet hazinesinden beş kuruş çıkmayacaktır. Devlet hazinesinin gelirleri yine özel sektöre kredi olarak bol bol verilebilecektir. Bu tablo içinde işçilere dört yıl önce emekli olma hevesi aşılanmış ve çalışmaktan bıkan işçiler bir an önce emekli olmanın yollarını aramaya başlamıştır.[12]

DİSK'in emeklilik yaşının düşürülmesi konusundaki öngörüsü gerçekten kayda değerdir. DİSK, Kanun'un devlete hiçbir sorumluluk yüklemediğini ve sadece işçi ve işveren primlerinden oluşan SSK hesaplarını etkileyeceği için Kanun'un çıkarıldığını belirtmiştir. Dolayısıyla ortada bir hükümet lütfu yoktur. DİSK'e göre uzun süre hükümetin bir lütfu olarak gösterilen ve ilk bakışta işçilere yararlı olarak görünen Kanun, aslında yakın yıllarda değiştirilmesi gerekecek işe yaramaz bir kanundur. DİSK, Kanun'un çıkarılmasının iyi olduğunu belirtmiştir. Ancak aylık bağlama oranının yüzde 70 olması ve bunun da belirli şartlara bağlı olması ile günlük kazanç tabanının 12 lira olarak kabul edilmesinin emekli aylıklarının düşmesine yol açacağına dikkat çekmiştir.[13]

Referandum

1963 sendikal yasalarıyla başlayan ve 1970'lerde devam eden en önemli sorun, toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkili sendikanın saptanmasından kaynaklı sendikal rekabet ve adeta bu rekabetin doğal bir parçası olarak ortaya çıkan sahtecilik ve sarı sendikacılıktır. Nitekim bu nedenle 1970'li yıllarda sendikalı işçi sayısı sigortalı işçi sayısının üstüne çıkmıştır. Yetkili sendikanın belirlenmesine ilişkin olarak yaşanan yoğun ihtilaflar, üye sayılarına ilişkin usulsüzlükler ve sahtecilik nedeniyle yetkili sendikanın saptanmasında referandum ve irade beyanı gibi yöntemler gündeme geldi. 1960'larda çok sayıda işyeri direnişine yol açan ve işçilerin tepkisini çeken sahtecilik olaylarına karşı en büyük tepki Derby Lastik Fabrikası'nda ortaya çıkmış ve işçiler direnerek referandum yoluyla Lastik-İş sendikasını seçmişlerdi.

Yetkili sendikanın işçilerin oyuyla saptanması ve böylece işveren baskısının ve sahteciliğin önüne geçilmesi DİSK'in kuruluşundan itibaren savunduğu temel sendikal ilkelerden biri olmuştur. Referandum politikası DİSK'in kendine güveninin de bir göstergesi niteliğindedir. DİSK, Türk-İş'e ve diğer sendikalara her

[12] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 85.

[13] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 85.

türlü sendikal uyuşmazlığın çözümü için referandum önermiş, bu talebini ısrarla savunmuştur. 1960'larda başlayan referandum tartışmaları ve uygulamaları DİSK kurulduktan sonra daha da yoğunlaşmıştır. DİSK'in, 1968'den itibaren yapılmaya başlanan referandum uygulamasında oldukça başarılı olduğu belirtilmelidir.[14] Referandum özellikle 1970'li yıllarda önem kazanmıştır. Referandum ve irade beyanı konuları sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Toplu Pazarlık

DİSK, kuruluşundan beri toplu iş sözleşmesi politikasının merkezî olarak planlanmasını ve ortak ilkeler etrafında yürütülmesini savundu. 14 Ekim 1968 tarihli Yönetim Kurulu toplantısında toplu sözleşme politikasının çalışma süreleriyle ilgili bölümü görüşüldü ve şu kararlara varıldı:

- Toplu sözleşme imza edilmiş yerlerde mümkün olduğu takdirde protokol yapılarak cumartesi günleri çalışılmamasına,
- Buna karşılık cumartesi çalışma sürelerinin diğer günlere kaydırılmasına,
- Yeni yapılacak toplu sözleşmelerde ilk yıl için cumartesi çalışılmamak kaydıyla haftada 45 saat ve günde 9 saat, ikinci yıl için günde 8,5 saat ve hafta 42,5 saat, 3 yıl için ya da iki yıl sonra yapılacak toplu sözleşmelerde ilk yıl için hafta 40 ve günde 8 saat çalışılmasına ve fakat 48 saatlik ücret ödenmesi için mücadele edilmesine.

[14] Tüm İktisatçılar Birliği (1976), *Türkiye İşçi Sınıfı Mücadeleleri ve Tarihi*, Ankara: Tüm İktisatçılar Birliği Yay., s. 272.

Toplu iş sözleşmelerinde ücret politikalarıyla ilgili olarak ise sendikaların en verimli toplu sözleşmelerden birkaç örneği DİSK'e göndermesi ve sendikalar arası bir komisyon kurularak bunların incelenmesi ile ana ilkelerin belirlenmesi görüşü dile getirildi.

Ayrıca iki yıldan fazla süreli toplu iş sözleşmesi yapılmaması istendi.[15] DİSK'in toplu pazarlık politikası ileride daha ayrıntılı ele alınacaktır.

[15] DİSK Yönetim Kurulu Kararları, 14 Ekim 1968, çoğaltma, Kemal Sülker, USTE Arşivi.

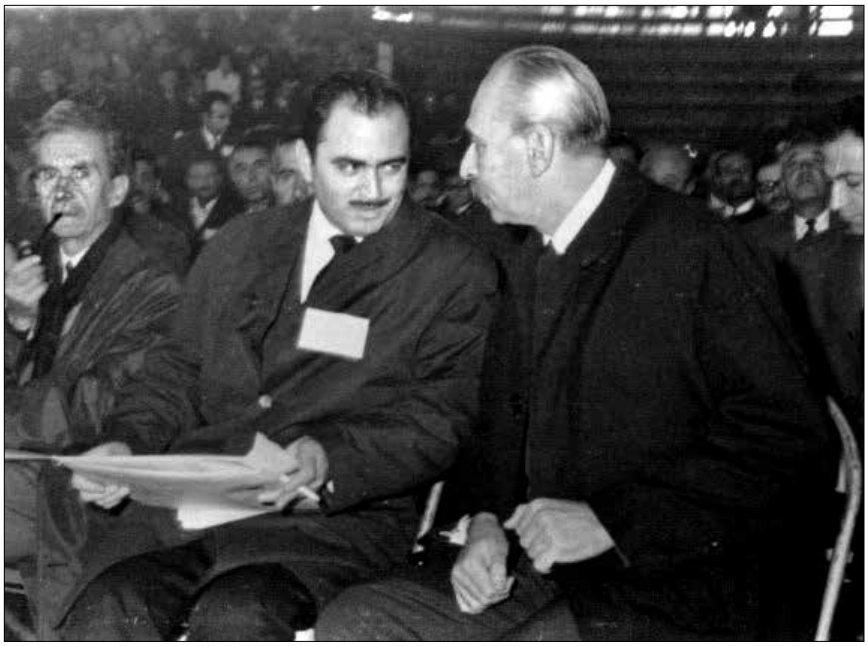
DİSK Arşivi

DİSK VE SİYASET

DİSK, Türk-İş'in partiler üstü politika anlayışını eleştirerek kuruldu. DİSK kurucularının ve yöneticilerinin önemli bir bölümü aynı zamanda TİP kurucusu, TİP üyesi veya yöneticiydi. TİP ile ideolojik birlik ancak örgütsel anlamda özerklik söz konusu idi. Kuruluş bölümünde de vurguladığımız gibi DİSK güçlü bir anti-emperyalist ve anti-kapitalist vurguyla kuruldu. 1961 Anayasası'na bağlılık ve Anayasa'nın öngördüğü reformların gerçekleştirilmesi DİSK'in temel amaçları arasında yer aldı.

SOSYALİZMİ SAVUNAN DİSK

DİSK'in kuruluş belgelerinde sosyalizm kavramına ve vurgusuna rastlanmaz. DİSK kendini devrimci bir örgüt olarak tanımlamasına rağmen bunu anti-emperyalist, anti-kapitalist bir devrimcilik şeklinde öne çıkarır ve *"milli mücadele"* ruhuna vurgu yapar. Kapitalist kalkınma yolunu eleştirir ancak açık bir sosyalizm kavramı kullanmaz. DİSK kuruluşundan birkaç yıl sonra resmî belgelerinde ve yayınlarında sosyalizm kavramını kullanmaya başlamış ve sosyalizm hedefine yer vermiştir

DİSK Genel Başkanı Türkler ve TİP Genel Başkanı Aybar, TİP'in bir toplantısında.

DİSK Arşivi

3. Genel Kurul'a sunulan Çalışma Raporu DİSK'in sosyalizm vurgusunun en yoğun olduğu metinlerden biridir.[1] Raporda sosyalizm Ulusal Kurtuluş Savaşı felsefesi ve bağımsızlık ile bağlantılı olarak şöyle ifade ediliyordu: *"Ulusal Kurtuluş Savaşı felsefesine dönülmesi ancak ve ancak DİSK'in temsil ettiği tam bağımsızlık doğrultusunda ve sonu sosyalizmi kurmaya varan çizgide elde edilecek ortak başarılara ve alınacak mesafeye bağlıdır."*

[1] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 94-101.

"Sosyalist Türkiye işçi sınıfının öncülüğünde kurulacaktır"

DİSK ve Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler Türkiye Maden-İş sendikasının 7 Eylül 1969'da toplanan 19. Merkez Genel Kurulu'nda yaptığı açış konuşmasında Türkiye sosyalizminin işçi sınıfının öncülüğünde kurulacağını, işçilerin sendikal örgütlenmesinin yeterli olmadığını ve politik örgütte toplanmaları gerektiğini söyledi.

Türkler, sosyalizmin memleketimizde 27 Mayıs Anayasası ile biraz daha kuvvet kazandığını ve bunun öncülüğünü de ancak işçilerin yapacağını vurguladı.

Kaynak ve görsel: *Maden-İş* gazetesi, Sayı, 15, 10 Eylül 1969.

Sosyalist Türkiye işçi sınıfının öncülüğünde kurulacaktır

Türkiye Maden - İş Sendikası 19. Merkez Genel Kurulu toplandı. Genel Başkan Kemal Türkler yaptığı açış konuşmasında Türkiye Sosyalizminin işçi sınıfının öncülüğünde kurulacağını, işçilerin sendikal örgütlenmesinin yeterli olmadığını ve politik örgütte toplanmaları gerektiğini söyledi.

Türkiye Maden - İş Sendikası 19. Merkez Genel Kurulu 7 Eylül Pazar günü saat 10'da Reks Düğün Salonunda delegelerin ve konukların katılmasıyla başlamıştır. Atatürk ve devrimci savaşlarda ölenler için yapılan saygı duruşundan sonra açılış konuşmasını Genel Başkan Kemal Türkler yapmıştır. (Genel Başkanın konuşmasını diğer sütunlarımızda bulacaksınız). Daha sonra sendika yöneticileri

Genel Başkan Kemal Türkler açış konuşmasını yapıyor.

Raporda "*Türkiye'de sosyalizm, işçilerin, köylülerin, emekçilerin bizzat iktidara gelerek kuracakları düzenin adıdır*" denilerek açık bir sosyalizm hedefine yer veriliyordu ve "*Bilindiği gibi sosyalizm emekçilerin kuruduğu bir düzendir, emekçilerin yönettiği bir düzendir, emekçilerin ideolojisidir*" deniyordu. Raporda yer alan "*sosyalizmin tek kurtuluş yolu olduğunu anlatmak işçi sınıfının bilinçlenmiş öncülerine düşer*" ifadesi ise DİSK'e biçilen rol açısından oldukça ilginçtir.

Raporun, 1960'ların sonlarına doğru TİP içinde yaşanan tartışmalar ile bağı son derece açıktır. DİSK adeta bu tartışmalarda yerini belli etmek için şöyle diyordu: "*Sosyalizm için mücadele ederken emperyalizme karşı da iç içe bir mücadele verdiğimizi unutmadan, işçi sınıfının öncülüğünü burjuvaziye ve bürokrasiye kaptırmadan millî kurtuluş ve sosyalizme geçiş için bizimle beraber olanlara saflarımız açıktır.*"

DİSK kuruluşundan itibaren ülke sorunları konusunda aktif tutum aldı. Sadece ücret ve işyeri sorunları ile sınırlı bir sendikacılığı reddetti. Ülkenin temel toplumsal, ekonomik ve siyasal sorunları konusunda görüş açıkladı, eylem yaptı ve tutum aldı. DİSK bu doğrultuda seçimlerde önce Türkiye İşçi Partisi'ni, 1971'de TİP'in kapatılmasının ardından ise 1973 seçimlerinden itibaren CHP'yi destekledi. Bazı DİSK yöneticileri TİP ve CHP'den aday oldu ve milletvekili seçildi. DİSK gerek TİP ve gerek CHP ile organik ilişki kurmasa da temel ülke sorunları konusunda, TİP ve CHP politikalarıyla önemli paralellikler söz konusu oldu.

DİSK'in Demokratik Hak ve Özgürlükler Savunusu ve "Nizam Kanunu"

DİSK, AP hükümetlerinin 1961 Anayasası'nın sağladığı demokratik hak ve özgürlükleri sınırlama ve kısıtlama girişimlerine karşı tutum almış ve 1961 Anayasası'nın sağladığı hak ve özgürlüklere kararlılıkla sahip çıkmıştır. AP'nin "*Temel Haklar ve Özgürlükler Kanun Tasarısı*" adı altında gündeme getirdiği tasarı, özellikle DİSK ve sol/sosyalist kesimin muhalefetiyle karşılaşmış, 1967'de gündemden düştükten sonra, Eylül 1968'de tekrar Bakanlar Kurulu gündemine gelmiştir.[2]

[2] *Milliyet* gazetesi, 17 Nisan 1967 ve 16 Eylül 1968.

“FAŞİZME ‘GEÇ’ DEMEYECEĞİZ”

Kemal Türkler’in Demeci

İşçi Sınıfının Bilinçlenmesine Karşı, Çıkarcılar, Yeni Tasarı ile Ağır Baskılara Hazırlanıyor

DİSK Genelbaşkanı Kemal Türkler, Basın toplantısı yaparak Temel Hak ve Özgürlükleri kısıtlamak için hazırlanan yeni tasarının amacını anlattı, ancak işçi sınıfının faşizme “geç!” demeyeceğini ve gerekirse direneceğini açıkladı hükûmeti suçladı.

Anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasından rahatsız olan bir avuç sömürücü ve çıkarcı, özgürlükler elden gidiyor yaygarası koparak sosyal uyanışın önüne geçmeye çalışmaktadır. Bu çevrelerin etkisinde kalanların temel hak ve özgürlükleri kısıtlayacağı anlaşılan bir tasarı hazırladıkları anlaşılmıştır. İşçilerin örgütlenme, bilinçlenme, grev ve grev nedenlerinin işçiye anlatma çabalarını tüm kısıtlayıcak nitelikteki tasarı taslağı Devrimci İşçi Sendikalarınca tepkiyle karşılanmıştır.

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler bir basın toplantısı yaparak, temel hakları ve özgürlükleri kısıtlayacak, Anayasaya aykırı tasarı üzerine görüşlerini açıklamıştır.

Kemal Türklerin önemle belirttiği hususlar şunlardır:

Tasarı, İşçi sınıfının Anayasada yer alan bütün hak ve hürriyetlerine sünger çekmek amacı gütmektedir.

Tasarı, 27 Mayıs Devriminden sonra uyanan ve bilinçlenen işçi sınıfını kendi haklarına sahip çıkma çalışmalarını önlemek, hâkim sermaye çevrelerinin aşırı sömürü düzeninin sosyal adalet düzenine kaydırmak isteklerini frenlemek amacını gütmektedir.

Tasarının kaynağı korkudur: çünkü kapkaççı sermaye çevreleri, toprak ağaları, yabancılarla işbirliği yapıp memleketin bütün servetlerini aşırı şekilde sömürme hırsıyla dolu ithalat ve ihracat tekelleri, emekçi halkın bilinçlenmesinden endişeye düşmüşlerdir.

Endişelerinin kaynağı, millî gelirden haksızca aldıkları aslan payının azalmasıdır.

Korkularının kaynağı, tatlı kârlarının ve apaçık olan sömürü düzenlerinin yerine, Anayasanın tastamam eksiksiz uygulanması isteklerinin yaygınlaşmasıdır.

Egemen sermaye çevreleri sosyal adalet içinde kalkınma isteklerinin bütün vatan sathında yükselmesinden korkmaktadırlar.

İnsanın, insanı sömürmesine demokratik yollardan son verecek politik çabalara işçi sınıfının katkıda bulunmasından korkmaktadırlar.

Bu tasarıya bir iftira tasarısı da diyebiliriz:

Egemen çevrelerin besledikleri kişiler, insanlık onuruna yakışır bir ücret düzeni savunanları solculukla suçlayacaktır.

Sömürülerini alabildiğine hızlandıracak, işçiye toplu sözleşme ile istediği hakları vermeyecek olanlar, grev hakkını kullanınca bunlar “sosyal huzuru bozan solcular” olarak suçlanacaktır.

Grevlerde, gösteri yürüyüşlerinde işverenin refahını işçinin sıkıntısını belirtecek ifadeler kullananlar solculukla itham edeceklerdir.

Pahalılığın nedenini açıklamalar, bir zümreye karşı kin tohumlarının ekilmesi sayılacak bunu yapanlar solculukla suçlanacaktır.

Sonra da;

Solculuğun, sosyalistlik maskesi takınmış komünistlik olduğu yaygaraları koparılacak en masum istekler, en gerçekçi istatistikleri açıklamalar, çiğnenen hakların demokratik yoldan ele geçirilmesi için çaba harcayanlar için Türkiye, bir ceza evleri sitesi derekesine düşürülecektir.

Kemal Türkler, demecini şöyle sona erdirilmiştir:

Komünizm tehlikesi icad ederek sosyalist akımları cezalandırmaya giden yolun ilk durağı faşizmdir. Faşizm, hâkim sermaye sınıflarının zorla iktidarda kalmaları düzenidir; işçi sınıfının bilinçlenmesine karşı, haklarına sahip çıkmasına karşı yokluklar ve yoksulluklar içinde bırakılıp aldatılmasını sağlayan bir terör rejimidir.

Faşizme ‘geç’ demeyeceğiz.”

DİSK gazetesi, Sayı 1, 19 Nisan 1967, sayfa 3.

19-4-1967 DİSK

İşçi Sınıfının Bilinçlenmesine Karşı, Çıkarcılar, Yeni Tasarı ile Ağır Baskılara Hazırlanıyor

Türk - İş Yöneticileri ve de diğerleri.

DİSK Genelbaşkanı Kemal Türkler, Basın toplantısı yaparak Temel Hak ve Özgürlükleri kısıtlamak için hazırlanan yeni tasarının amacını anlattı, ancak işçi sınıfının faşizme «geç!» demeyeceğini ve gerekirse direneceğini açıkladı hükümeti suçladı.

Anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasından rahatsız olan bir avuç sömürücü ve çıkarcı, özgürlükler elden gidiyor yaygarası koparak sosyal uyanışın önüne geçmeye çalışmaktadırlar. Bu çevrelerin etkisinde kalanların temel hak ve özgürlükleri kısıtlayacağı anlaşılan bir tasarı hazırladıkları anlaşılmıştır. İşçilerin örgütlenme, bilinçlenme, grev ve grev nedenlerinin işçiye anlatma çabalarını tüm kısıtlayıcak nitelikteki tasarı taslağı Devrimci İşçi Sendikalarınca tepkiyle karşılanmıştır.

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler bir basın toplantısı yaparak, temel hakları ve özgürlükleri kısıtlayacak, Anayasaya aykırı tasarı üzerine görüşlerini açıklamıştır.

Kemal Türklerin önemle belirttiği hususlar şunlardır:

Tasarı, İşçi sınıfının Anayasada yer alan bütün hak ve hürriyetlerine sünger çekmek amacı gütmektedir.

Tasarı, 27 Mayıs Devriminden sonra uyanan ve bilinçlenen işçi sınıfını kendi haklarına sahip çıkma çalışmalarını önlemek, hâkim sermaye çevrelerinin aşırı sömürü düzeninin sosyal adalet düzenine kaydırmak isteklerini frenlemek amacını gütmektedir.

Tasarının kaynağı korkudur: çünkü kapkaççı sermaye çevreleri, toprak ağaları, yabancılarla işbirliği yapıp memleketin bütün servetlerini aşırı şekilde sömürme hırsıyla dolu ithalat ve ihracat tekelleri, emekçi halkın bilinçlenmesinden endişeye düşmüşlerdir.

Endişelerinin kaynağı, millî gelirden haksızca aldıkları aslan payının azalmasıdır.

Korkularının kaynağı, tatlı kârlarının ve apaçık olan sömürü düzenlerinin yerine, Anayasanın tastamam eksiksiz uygulanması isteklerinin yaygınlaşmasıdır.

Egemen sermaye çevreleri sosyal adalet içinde kalkınma isteklerinin bütün vatan sathında yükselmesinden korkmaktadırlar.

İnsanın, insanı sömürmesine demokratik yollardan son verecek politik çabalara işçi sınıfının katkıda bulunmasından korkmaktadırlar.

Bu tasarıya bir iftira tasarısı da diyebiliriz:

● Egemen çevrelerin besledikleri kişiler, insanlık onuruna yakışır bir ücret düzeni savunanları solculukla suçlayacaktır.

● Sömürülerini alabildiğine hızlandıracak, işçiye toplu sözleşme ile istediği hakları vermeyecek olanlar, grev hakkını kullanınca, bunlar, «sosyal huzura bozan solcular» olarak suçlanacaktır.

● Grevlerde, gösteri yürüyüşlerinde işverenin refahını, işçinin sıkıntısını belirtecek ifadeler kullananlar solculukla itham edeceklerdir.

● Pahalılığın nedenini açıklamalar, bir zümreye karşı kin tohumlarının ekilmesi sayılacak bunu yapanlar solculukla suçlanacaktır.

Sonra da;

DİSK gazetesi, Sayı 1, 19 Nisan 1967.

DİSK, tasarı gündeme ilk geldiğinde sert tepki göstermiş ve *"işçi sınıfının bilinçlenmesine karşı çıkarcılar yeni tasarı ile ağır baskılara hazırlanıyor"* tespitini yapmıştır. Türkler, *"Komünizm tehlikesi icad ederek sosyalist akımları cezalandırmaya giden yolun ilk durağı faşizmdir. Faşizm, hâkim sermaye sınıflarının zorla iktidarda kalmaları düzenidir: işçi sınıfının bilinçlenmesine karşı, haklarına sahip çıkmasına karşı yokluklar ve yoksullukla içinde bırakılıp aldatılmasını sağlayan bir terör rejimidir"* diyerek işçi sınıfının faşizme "*geç*" demeyeceğini ve gerekirse direneceğini açıkladı ve AP Hükümeti'ni suçladı.

"Çalışma Hayatına da Memlekete de Faşizmi Getiremeyecekler"

"Temel Haklar ve Özgürlükler Kanun Tasarısı" adı verilen ve aslında hak ve özgürlükleri sınırlamayı amaçlayan tasarı, 1969 yılının ilk aylarında AP Hükümeti tarafından tekrar gündeme getirildi. DİSK tasarının yeniden gündeme getirilmesinin gerekçesini şöyle anlatmaktadır:

> "Anayasa ile tanınan özgürlüklerin güvencesi altında sömürü düzenine karşı çıkan sınıf ve tabakalar ve sosyal gruplar emekçi halkın bilinçlenmesine önem verince tutucular ittifakının iktidarı tedirgin olmaya başlamıştır. Hele işçilerin daha çok sayıda sendikalara üye olması, sendikalar arasında 'bunlar sarı sendikalar', bunlar ise 'devrimci ve anayasadan yana gerçek işçi sendikalarıdır' diye ayrımlar yapacak kadar bilinçlenmesi iktidarın başını ağrıtmıştır."

DİSK, iktidarın kendi bozuk uygulamalarını ve koruduğu bozuk düzeni ayakta tutabilmek için işçi sınıfını ağır baskılar altında tutmaya yöneldiğini ve adına özetle *"Nizam Tasarısı"* denen bir baskı tasarısını ortaya çıkardığını tespit etti.[3]

"Nizam Tasarısı" ile birlikte ve ona paralel görüşlerden hareket eden ve Sendikalar Kanunu ile Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nu değiştirmek için iki tasarı daha Meclis'e verilmişti.

Ankara Hukuk Fakültesi Komisyonu tasarı için *"yeni bir rejim buhranı yaratabilir"* derken, tasarının totaliter rejimlerde benimsenen metoda başvurduğunu belirtmiştir. İstanbul Barosu, *"bu tasarı vahim olaylara yol açacaktır"* görüşünü kamuoyuna duyurmuştur. Baroya göre tasarı toplumun gelişmesiyle ilgili eylem ve düşüncelere karşı yeni yasaklar getirmiş, yeni yeni suçlar icat etmiştir. Tahrik ve teşvik gibi, bölücü faaliyet gibi, telkin ve propaganda gibi, kötülemek, övmek gibi yuvarlak laflarla icad edilen yeni suçlar hakkında İstanbul Barosu şu değerlendirmeyi yapmıştır:[4]

> "Tasarıda yazılı suçların maddi unsurlarını belirten ifadeler, somut, açık, belirli fiilleri ortaya koymaktan uzaktır. Muhtelif anlayış, düşünüş ve yorum tarzına müsait tehlikeli boşluk, suçun manevi unsurunda olduğu gibi burada da gerek hakimin gerekse onun karşısına çıkacak kişinin elindedir. Tasarının kanunlaşması, ceza hukukunun temel prensiplerine aykırı ve Anayasa nizamının dayandığı temel ilkeleri ortadan kaldırıcı bir yasama tasarrufu olacaktır... Bu sonucun toplumda yaratacağı tepkiler bu tasarının getirilmesi sebebi olarak gösterilenlerden çok daha vahim huzursuzluklara ve kaynaşmalara yol açacaktır."

[3] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, 74-76.
[4] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu,74-76.

Tasarı "*toplumun muhtelif sınıf veya zümrelerinden birini tezyifkâr [küçümseyici] sıfatlarla alenen ve topyekûn kötüleyenler*" için beş yıla kadar ağır hapis cezasını öngörmüştür. DİSK bu değişikliği şöyle yorumlamaktadır: "*Yani greve gidilen bir işyerinde haklarının verilmemesi yüzünden bağırları yanan işçilerden birisi çıkıp da bağırarak, 'işçi düşmanı zamlarımıza yanaşmadı' derse o grevci işçi 5 yıl hapiste yatabilecek, ya da toplu sözleşme müzakereleri çıkmaza girdiği vakit, konuyu arkadaşlarına anlatan bir sendika temsilcisi işveren için 'sömürücü' derse, ya da 'yabancılarla işbirliği yapıp bizi soyuyor' gibi yermelerde bulunsa ağır hapis cezası o sendikacının yakasını bırakmayacaktır.*"

Tasarıda yer alan düzenlemeye göre, grevde kanun dışı olarak içeriden mal çıkarmak isteyenlere engel olan grev gözcüsü ile işveren temsilcisinin çatışması halinde grev gözcüsü 10 yıl cezaya çarptırılabilecektir. DİSK'e göre tasarı işçilerin Anayasa'dan gelen bütün demokratik mücadele araçlarını ortadan kaldırıcı niteliktedir ve tasarının amacı çalışma hayatında Türk-İş diktasını kurmak ve işçilerin Anayasa'dan gelen haklarını ellerinden almaktır. DİSK tasarıya ilişkin değerlendirmelerinde şu görüşlere de yer vermiştir:[5]

> "Böylece çalışma hayatında fiilen faşizmin, kanlı ellerinin her işe hükmetmesini öngörüyorlar. Bunu yapsınlar ki, kendi bilinçlerine sahip olmaya başlayan işçi sınıfının uyanışını durdursunlar, komprador burjuvazinin, toprak ağalarının dışa bağlı bürokratların egemenliğini, bozuk sömürü düzenini devam ettirsinler...
>
> Ama nafile... Çalışma hayatına da memlekete de faşizmi getiremeyeceklerdir. 30. madde ile hükme bağlamak istedikleri Türk İş'e baş eğmeyen örgütlerin yöneticilerini Türk İş'in işten el çektirmesi böylece çalışma hayatında Türkiye gerçeklerine aykırı bir sendikacılık oyununun sahnelenmesi asla mümkün değildir.
>
> Nizamı koruma ya da sendikalar ve toplu sözleşme kanunlarının eksikliklerini giderme bahanesi altında çalışma hayatına AP iktidarı eliyle Türk İş'in Amerikan emperyalizmine yaslanmış yöneticilerinin tutucu ve yozlaşmış sendikacılığı egemen olamaz. Hayatın tarihsel akışını ters çevirmek kimsenin haddi değildir. "

DİSK VE TİP İLİŞKİLERİ

TİP'i kuran sendikacılarla DİSK'i kuran sendikacılar önemli ölçüde örtüşmektedir. TİP'i kuran sendikacılardan Türkler, Kuas, Güzelce ve Nebioğlu, DİSK'in beş kurucusundan dördüdür. TİP kurucusu ve ilk Genel Başkanı Erakalın da 1968-1970 döneminde DİSK Yürütme Kurulu üyeliği yaptı. Her ne kadar sendikacılar TİP'i tek başlarına sürdüremeyip 1962'de başta Aybar olmak üzere Parti'nin kapısını sosyalist aydınlara açmış olsalar da sendikacılar TİP içinde hep önemli bir güç olarak kaldı. Sendikacılar, TİP içinde genellikle Mehmet Ali Aybar ile birlikte hareket etti.

TİP, İstanbul İşçi Sendikaları Birliği (İİSB) mensubu ve İstanbullu sendikacıların partisi olarak kurulmuştu. DİSK de özel sektörde örgütlü ve millî tip sendikacılığı benimseyen sendikaların konfederasyonu olarak kuruldu. Başlangıçta DİSK'in lokomotif sendikaları Maden-İş ve Lastik-İş idi. Her iki sendika da asıl olarak özel sektörde örgütlü olan millî tip, merkeziyetçi ve mücadeleci sendikalardı. TİP ve DİSK'i kuran çekirdek kadro özel sektörden,

[5] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, 74-76.

TİP'in Abidin Dino tarafından tasarlanan ve kısa bir süre kullanılan ikinci amblemi (1969).

doğrudan sınıf mücadelesinin zorluklarının içinden gelen sendikacılardı. Türkler ve Kuas 1950'lerde işten atıldılar, 1960'ların ilk yarısında pek çok işçi eylemi ve direnişinin ya başında ya da içinde aktif olarak yer aldılar. Bu sürecin birer sendikacı olarak onları şekillendirdiği ve dönüştürdüğü şüphesizdir. Öte yandan TİP deneyimi de TİP'li sendikacıları dönüştürdü. Bu deneyim sonucunda TİP'i tek başlarına yürütemeyeceklerini anladılar ve Aybar'ı çağırdılar. Aybar'la TİP'li sendikacılar arasındaki beraberlik TİP kapanana kadar sürdü.[6]

Sendika başkanlarının Aybar'a gerçekten sevgileri ve güvenleri olduğuna ve parti içi tartışmalarda genel olarak Mehmet Ali Aybar'ın yanında yer aldıklarına ilişkin kanaat yaygındır. Sendikacılar Aybar'ın bilgi ve birikimine, önderlik yeteneklerine ve kişisel özelliklerine çok değer verirlerdi ve onun partiyi bir kazaya uğratmayacağına inanmışlardı. Aybar da onları hiçbir zaman yanıltmadı, düş kırıklığına uğratmadı. Bu ittifak Doğu Grubu'nun da desteğiyle uzun süre sancısız yürüdü. Ta ki Aybar, 1969 seçim yenilgisinin ardından istifa edinceye değin.[7]

Sendikacıların Parti'nin dümenini Aybar'a teslim etmelerine karşın partinin sahibi gibi davranmaya devam ettikleri gözlenmektedir. "*Sendikacılar TİP'in asıl sahipleriydi demek pek yanlış olmaz*" diyen dönemin TİP yöneticilerinden Attila Aşut, "*onlar kendilerini her zaman 'ev sahibi' gibi gördüler ve partinin bileşiminde yer alan öteki kesimlere biraz yukarıdan baktılar*" görüşündedir. Aşut, bunun nesnel nedenleri olduğunu, çünkü partinin gereksindiği "*işçi yığınlarının*" sendikalarda toplandığını; ayrıca, sendikaların geniş maddi olanakları olduğunu ve bu kaynakların bir bölümünün, çeşitli yollardan partiye aktarıldığını belirterek, "*başlıca bu iki nedenden dolayı, sendikaların ve sendikacıların TİP yönetiminde tartışılmaz bir gücü ve ağırlığı söz konusuydu*" demektedir.[8] Aşut'a göre sendikacıların TİP'te biraz özerk bir yapıları vardı ve parti içinde bu ağırlığı dikkate almadan adım atmak olanaksızdı.[9]

TİP üyesi olan Maden-İş Başkan Vekili Hilmi Güner de sendikacılardaki bu ev sahibi duygusunu teyit etmektedir: "*TİP yönetiminde sendikacılar çok pasifti. Aybar'ı çıkmaza sürüklediler. Güzelce, bir toplantıda 'biz partinin kurucusuyuz'* diye aydınlara çıkıştı."[10] TİP'in sendikalarla ilişkisi konusunda Sargın, Türkler partiyi çok fazla Maden-İş'e karıştırmazdı demektedir.[11] Dönemin TİP yöneticilerinden Şinasi Yeldan da parti ile sendikalı işçilerin bağının kurulamadığını belirtmektedir:[12]

> "Sendikacılar ağırlıklı olarak sendikalarını önemserdi. Maden-İş ve Lastik-İş etkin sendikalar, üyeleri taş gibi. Ama buradan işçi partisine üye gelmiyor. Sendika ile parti arasında bir işbirliği ve görüş birliği yok. İşçiler partiyi benimsemiş değildi. İşçi sınıfına ayağımızı basamadık. İşçiye sendika deyince tamam diyor ama parti deyince olmuyordu. İşçi partiye gelmiyor ama sendikaya geliyor, sendikasına sahip çıkıyor."

TİP'te sendikacıların etkinliklerini uzun yıllar korumalarının en önemli aracı Parti Tüzüğü'nün "*işçi kotası* "olarak bilinen 53. maddesiydi. TİP Tüzüğü'ne göre (38. madde)

[6] Çelik (2010).
[7] Çelik (2010).
[8] Çelik (2010).
[9] Çelik (2010).
[10] Çelik (2010).
[11] Çelik (2010).
[12] Çelik (2010).

partiye üye olmak isteyenler oturdukları mahalle veya çalıştıkları işyeri yahut oturdukları köy listeleri olmak üzere üç listeden birine kaydedilirdi. İşyeri esasına göre tutulan listelere; *"kendisi üretim araçlarına sahip olmadığı için emek gücünü üretim aracı sahiplerine satarak yaşayanlar veya işçi sendikaları yönetim organlarında görevli bulunanlar kaydedilirler."* 53. maddeye göre ise *"Partinin bütün organlarında görevli bulunanlarının yarısının, tüzüğün 38 inci maddesinde sözü edilen işyeri esasına göre tutulmuş listeye kayıtlı veya sendika yöneticisi olan üyeler arasından seçilmiş olması gözetilir. Yönetim organlarınca kongrelere sunulacak aday listeleri, bu esaslara göre tertiplenir; Kongreler de delege ve organları bu esastan ilham alarak seçerler."*[13]

Ancak gözetme ve ilham almanın nasıl uygulanacağına dair bir hüküm Anatüzük'te yoktu. Bu maddenin uygulanması konusunda ilk öneri İzmir Kongresinde Türkler'den geldi: *"Türkler, 'gözetir'i nasıl anlayacağız iki sandık koyalım ortaya çıksın dedi. Aybar bu öneriyi istemeyerek destekledi. Kongre sonrasında daha çok aydınlardan seçilemeyenler itirazda bulundu."*[14]

53. madde geniş anlamda bir işçi kotasından daha çok fiilen sendikacı ve sendikal-aydın kotası olarak işledi. Seçimler işçi kesimi ve işçi olmayan kesim şeklinde ayrı listelerle ve ayrı sandıklarla yapıldı. 53. madde çerçevesinde parti merkez organlarına seçilenlere bakıldığında ezici çoğunluğun sendikacı olduğu görülecektir. Zaman zaman Kemal Sülker ve Sina Pamukçu gibi sendikal aydınlar da bu kotadan parti merkez organlarına seçildi.[15]

DİSK'İN TİP İLE İLİŞKİSİNDE ÖZERK TUTUMU

Süreyya Algül

DİSK'in, kuruluşundan sonra toplumsal ve siyasal meselelerle ilgili açıklamalar yaparak bu meselelerle ilgili pozisyonunu kamuoyuyla paylaşmak konusunda aktif davrandığı söylenebilir. DİSK'in bu açıklamaları, TİP'in bu meseleler ile ilgili siyasal tavrı ve söylemiyle paralellik arz etmektedir. Ancak bu paralelliğin bir örgütsel bağımlılık ilişkisinden kaynaklandığını ileri sürmek mümkün değildir. Aslında bu paralellik, bir bağımlılık ilişkisinden çok, DİSK'in ideolojik ve siyasal perspektifini yansıtırken öte yandan da TİP'e yakınlığının altını da arzu ettiği düzeyde çizmesine olanak veren özerk pozisyonunun oturduğu iki temel ayaktan biridir. DİSK'in TİP'le ilişkisinde özerk pozisyonunun ikinci ayağı ise TİP organlarında görev alan DİSK'li sendikacıların parti içindeki varlığıdır. TİP'in DİSK içindeki varlığı ise TİP'li olsalar da sendikacıların kendi sendikalarını TİP'e açmaktaki isteksizlikleri dolayısıyla sınırlı kalmış, bu durum TİP içinde kimi zaman eleştirilse de genellikle TİP yönetimi tarafından çeşitli sebeplerle anlayışla karşılanmıştır. Örneğin Sargın bu konuya değinirken şunları söylemektedir: *"Sendika yöneticisi arkadaşlarımı çok da haksız bulduğum, kınadığım da sanılmasın. Üyeleri arasında TİP'liler dışında değişik politik görüşlere sahip, değişik politik partilere bağlı birçok insanın yer aldığı, hatta bunların büyük çoğunluğu oluşturduğu bir sendikada bir TİP'li olarak TİP kurucusu ve yöneticisi olarak bulunup aynı zamanda sendikanın yönetimini yitirmeksizin görev yapmak kolay değildi."*[16]

[13] TİP (1962), *Türkiye İşçi Partisi Tüzüğü*, İstanbul.

[14] Çelik (2010).

[15] Çelik (2010).

[16] Çelik (2010).

DİSK'in, TİP'in siyasal ve toplumsal meselelerdeki tutumuna paralel açıklamalarının bir örneği, yukarıda sözü edilen Temel Haklar ve Hürriyetler Kanun Tasarısı'na Türkler'in ağzından 11 Mart 1967'de verdiği tepkidir. TİP yönetimi de tasarıyı gündeme geldiği günlerden beri açık biçimde eleştirmiştir ve bu eleştiriler 3-4 Mart 1967'de Aybar, 12 Mart'ta da partinin dönem içindeki Genel Sekreteri Nihat Sargın tarafından tekrarlanmıştır.[17] Daha önce de belirtildiği üzere DİSK'in 2. Genel Kurulu'nda aldığı "*NATO'dan çıkmak için direnme hareketlerine destek verme kararı*" da TİP'in bu konudaki kampanyasına paraleldir. Bir diğer örnek de DİSK'in, Vietnam Savaşı konusunda açıklamalar yaparak ABD'yi kınaması ve bir grup aydın tarafından kurulan Russell Mahkemesi'ne telgraf göndererek desteğini bildirmesidir.[18] TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, bu Mahkeme'nin bir üyesi olarak Londra'daki toplantılara katılmıştır[19] ve DİSK'in telgrafının Aybar'ın şahsında TİP'e destek anlamına da geldiği açıktır. TİP'in öncülük ettiği ve örnekleri verilen bu faaliyetler dışında dönem içinde birçok siyasal ve toplumsal olayda da DİSK'in gösterdiği tepkiler TİP'le paraleldir. 17 Temmuz 1968'de polisin 6. Filo eylemi dolayısıyla öğrenci yurtlarını basarak tutuklamalar yapmasına karşı yayımlanan bildiri,[20] Vedat Demircioğlu'nun öldürülmesi üzerine yayımlanan bildiri,[21] ile Kayseri'de TİP ve Türkiye Öğretmenler Sendikası'na (TÖS) yönelik saldırıları kınayan açıklama[22] bu konudaki örnekler olarak verilebilir.

DİSK 1969 seçimleri öncesi TİP'i desteklediğini açıklamıştır. Açıklama ana hatlarıyla şöyledir[23]: "(...) *DİSK Yönetim Kurulu emekçilerin, tüm haklarını alabilmesi için yalnız mesleki mücadele ile yetinmemeleri gerektiğini tespit etmiş, Anayasadaki demokratik hakları kullanarak seçimlerde DİSK ilkelerine en uygun partiyi desteklemenin zorunlu olduğunu kararlaştırmıştır. Partiler hakkında Yürütme Kurullarınca yapılan açıklamalar ve teşkil edilen bilim kurulunun sunduğu rapor incelenmiş, sonunda Türkiye İşçi Partisi'nin bu seçimlerde desteklenmesi uygun bulunmuştur*". Bu açıklama 2. Genel Kurul'da alınan, hangi partinin destekleneceğinin belirlenmesi için parti program ve faaliyetlerine bakacak bir komisyon kurulması kararının verilmesinden yaklaşık 19 ay sonra yapılmıştır. TİP'i destekleme kararının seçimler öncesi yapılması normal karşılanabilir. Ancak yine de açıklamanın Genel Kurul'da alınan karardan uzun bir süre sonra çıkması ve bu kez "*bilim kurulu*" olarak adlandırılan kurulun çalışmalarından sonra karar verildiğinin vurgulanması anlamlıdır. Bir bakıma TİP'e yapılan bu destek açıklamasıyla birlikte DİSK'in TİP'ten özerkliğinin altını çizdiği söylenebilir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, DİSK'in TİP'le ilişkisindeki özerk pozisyonunun ikinci ayağı TİP yönetimindeki DİSK'li sendikacılardır. Kemal Türkler TİP'in merkez organlarında yer almakla yetinirken,

[17] Ünsal (2002), s.181; Sargın (2001), s.1196.

[18] Sargın (2001), Cilt 2, s.1214.

[19] Mehmet Ali Aybar (1988), *TİP Tarihi II*, İstanbul: BDS Yay., s. 131.

[20] DİSK, polisin öğrenci yurtlarını basarak tutuklamalar yapmasını eleştiren *Bildiri*, 17 Temmuz 1968, Mehmet Karaca özel arşivi.

[21] DİSK, Vedat Demircioğlu'nun öldürülmesi üzerine yayınlanan *Basın Bildirisi*, 25 Temmuz 1968, Mehmet Karaca özel arşivi.

[22] *DİSK Ajansı*, 16 Aralık 1969.

[23] *DİSK Ajansı*, 29 Eylül 1969.

özellikle Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu, milletvekilliklerinin yanı sıra değişik dönemlerde TİP Genel Sekreteri olarak da önemli görevlerde bulunmuşlardır. Nebioğlu, Nisan 1962-Ağustos 1962 ve Kasım 1968-Aralık 1968 arasında; Kuas ise Şubat 1964-Kasım 1966 ve Aralık 1968-Kasım 1969 arasında Genel Sekreterlik yapmıştır. Ayrıca bir dönem de Güzelce ve Sülker aynı görevi yerine getirmişlerdir.[24]

DİSK yöneticilerinin TİP yönetimi içindeki varlıkları ilk bakışta organik bir ilişki gibi görünebilir. Üstelik DİSK'te sendika başkanı düzeyinde olmasalar da görev alan sendikacıların bazıları aynı zamanda TİP'te çeşitli düzeylerde görev almışlardır. Örneğin, daha önce de dile getirildiği üzere, Necat Ökten, DİSK İkinci Genel Kurulu'nda Yönetim Kurulu üyesi olduğu dönemde aynı zamanda TİP'lidir. İbrahim Çetkin de DİSK Genel Sekreter Yardımcılığı yaptığı dönemde TİP'lidir ve Kasım 1969-Ocak 1970 arası TİP Genel Sekreterliği yapmıştır.[25] Ancak ilişkinin yönü tek taraflıdır. Başka bir deyişle TİP içindeki DİSK yöneticisi sendika liderlerinden söz etmek mümkündür ancak DİSK içindeki TİP'lilerden söz etmek güçtür. Bu konudaki bazı değerlendirmeler, sendikacıların TİP'in DİSK içinde varlık göstermesini istemediklerine yöneliktir. Örneğin Sargın bu konudaki gözlemini şöyle aktarmaktadır[26]: ''*Partili militanlardan çoğundan dinlediğim, 'yöneticileri partili olmayan sendikaların üyeleri arasında çok daha rahat çalışabilmekteyiz*'. Ünsal da Boran'ın bu konuda dile getirdiği, ''*Partili sendika yöneticileri de kendi sendikal kitlelerinde partinin doğrudan çalışma yapmasından yana görünmüyordu. Onlar da ortamın elverişsizliğini biliyorlar, çalışmaları kontrolleri altında tutmak istiyorlardı. Bu açıkça söylenmiyorsa da seziliyordu*'' sözlerini aktarmakta ve şunları yazmaktadır: ''(...) *asıl tedirginlik, sendika yöneticilerinin işçiler üzerindeki etkinliklerini yitirme endişesinden kaynaklanıyordu. İster 'sendika ağası', ister 'devrimci sendika başkanı' olsun, sendikacılar, kendi örgütlerini hep kendi özel alanları olarak görme alışkanlığından ve sendikacılığın sağladığı ekonomik ve sosyal olanakları yitirme endişesinden kolay kolay kopamazlardı*.''

Ancak belirtilmelidir ki, DİSK yönetiminin TİP'e karşı bu genel tutumuna rağmen gerektiğinde sendikaların eylemlerinde TİP kadrolarının desteği söz konusudur. Örneğin Mehmet Ertürk'e göre, 15-16 Haziran Direnişini yönlendiren kadrolar ''*ya TİP'lidir veya TİP eğilimlidirler*.''[27] Daha da önemlisi, sözü edilen tutuma karşın, dönem içinde sendikalarda alt düzeyde görev yapmakta olan ve TİP'e üye ya da eğilimli olarak siyasallaşan sendika kadroları, 1974 sonrasındaki süreçte, DİSK içinde etkinlik kurarak belli bir döneme kadar DİSK'in siyasal tutumunu önemli ölçüde etkilemişlerdir. Bu kadrolar her ne kadar aynı süreçte farklı sol siyasetlere yönelseler de örneğin Türkler'in daha fazla CHP'ye yatkınlık gösteren eğilimine karşın, DİSK içinde sosyalist sol siyasetlerin taşıyıcısı olmuşlardır. Kısacası dönem içinde DİSK'in TİP'e karşı özerk bir pozisyon alarak, TİP'in kendi içinde örgütlenmesine izin vermemesi, Konfederasyon içindeki henüz üst düzeyde yönetici

[24] Ünsal (2002), s.181

[25] Ünsal (2002), s.181.

[26] Sargın (2001) Cilt 1, s.449-450.

[27] Algül (2015).

olmayan genç kuşak kadroların siyasallaşmasına engel olamamıştır.

DİSK yöneticilerinin TİP içindeki mesaileri de eleştiri konusudur. Sargın, TİP bürolarında üye işçi bulunamadığını, TİP'te işçi deyince akla sendikacıların geldiğini ama Parti içindeki çalışması boyunca yönetim kurullarında sendikacıları pek görmediğini, sendikacıların zamanlarının çoğunu sendikalarında geçirdiklerini belirtmektedir.[28] Nebil Varuy da kendi görev döneminde sendikacıların Parti ile ilişkilerinin çok zayıf olduğunu, Kuas haricinde DİSK liderlerini Parti'de hemen hiç görmediğini, ilişkilerin gevşek olduğunu söylemektedir.[29] Aslında bu görüşleri TİP'in 4. Kongresi'nde konuşan Kemal Türkler de doğrulamaktadır.

Türkler'in konuşmasının 15-16 Haziran'ın DİSK'in eseri olduğunu belirten ve Milli Demokratik Devrim (MDD) çevresiyle birlikte Parti'yi de bu konuda eleştiren kısmı da ilgi çekicidir. Bu bölüm parçalanan sosyalist harekete karşılık, yükselen işçi hareketinin başındaki isimlerden birinin özgüvenini de yansıtmaktadır. Aynı özgüvenin Parti'den kopuşta da etkili olduğu düşünülebilir. Türkler'in konuşmasının ilgili bölümü şöyledir:[30] ''*Olaylar işçi sınıfının şahlanışı olarak görülünce, bir yandan TİP bunu kendi çalışmalarıyla olmuş gibi göstermek istemiş, MDD'ciler bunları kendilerinin oluşturduğunu göstermek istemiştir. Ne kadar taraf fikir sahibi kişiler varsa, hepsi ayrı ayrı sahip çıkmak istemiş, fakat DİSK açısından meseleyi teslimiyet noktasına getirmeyi kabul etmemişlerdir.*''

Türkler başta olmak üzere DİSK yöneticilerinin TİP'ten giderek uzaklaşmaya başlamalarında özellikle 1966'dan itibaren Parti içinde yoğunlaşmaya başlayan ideolojik ve giderek politik çatışmanın önemli bir etken olduğu bu noktada belirtilmelidir. MDD çevresinin Parti içindeki taraftarlarının söz konusu dönemden itibaren yoğunlaşan ağır eleştirileri ve DİSK yöneticilerine yönelik olumsuz tavırları uzaklaşmayı hızlandırmıştır denilebilir. Bununla birlikte söz konusu uzaklaşma MDD çevresinin eleştirilerinden ve tutumlarından öte TİP'in sonraki yıllarda iyice belirginleşecek ideolojik-politik kriz ve bölünme süreciyle ilişkilidir. Nitekim her ne kadar sonraki yıllarda özellikle Aybar, Aren ve Boran yönetimi döneminde MDD'nin parti içindeki etkinliği azalsa da TİP içindeki ideolojik-politik kriz ve bölünme süreci derinleşerek sürmüştür. Özellikle Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'yı işgaline karşı Aybar'ın yaptığı açıklamaları sosyalizmden sapma olarak gören Aren ve Boran'ın muhalefeti ile birlikte Parti'de su yüzüne çıkan yönetim çatlağı, 1968 sonrası derin ideolojik ayrılıklara dönüşmüş, TİP'de, bir partiden hiziplere dönüşüm yılları başlamıştır.[31] DİSK yöneticileriyse Aybar'ın 1969'daki genel seçimler sonrasındaki istifasına kadar Aybar'ı desteklemişler, ''*bilimsel sosyalizm*'' teziyle Aren ve Boran'ın TİP yönetimine geldiği 1970'teki 4. Kongre'den sonraki süreçle de Parti'ye olan ilgilerini neredeyse tamamen yitirmeye başlamışlardır.[32]

[28] Sargın (2001), Cilt 1, s.132-133.

[29] Süreyya Algül tarafından Nebil Varuy ile 25.04.2010'da gerçekleştirilen görüşme.

[30] *Ant Sosyalist Teori ve Eylem Dergisi*, Sayı 8, Aralık 1970, s. 35.

[31] Ergun Aydınoğlu (2007), *Türkiye Solu (1960-1980)*, İstanbul: Versus Kitap, s. 207-208.

[32] Ünsal (2002), s.267.

Türkler'e Göre Sendika–Parti İlişkisi

Kemal Türkler: DİSK ile Parti Arasındaki Bağlar Güçlendirilmelidir

"DİSK ile parti arasında, sendikacı ile parti arasında soğukluk vardır. İlişkiler güçlendirilmelidir. Ben bir yandan kelleyi koltuğa alarak, memlekette esas sosyalist mücadeleyi sürdürecek işçi sınıfı üzerinde çalışırken, işçi sınıfının bilinçlendirilmesinde çalışırken, bunun yanında emekçi sınıf ve tabakalarla elimizdeki imkânlarla bağ kurmağa çalışırken, bunlar sosyalist mücadele sayılmayacaksa, (...) belki ileride sendikacılar parti içinde baş belası olur zihniyetiyle parti il, ilçe kademelerine kadar sendikacılar aleyhine rivayet çıkarılırsa, bu soğukluk buz haline gelir ve partiye yarar getirmez (...) Kitabın da yazdığı gibi, işçi sınıfına, onun temsilcisi örgütlere ve kendi oylarıyla seçilmiş liderlerine, parti liderlerinin ve bünyesinin güveni olmalıdır. DİSK'in başkanı, Maden-İş'in başkanı pazar, cumartesi yok, gecenin 11'ine, 12'sine kadar çalışmak mecburiyetindedir, bu yüzden parti görevi almıyorsa, suçlu olmamalı, horlama cihetine gidilmemelidir. O tarafta yaptığımız görev anlayışında en az parti başkanı kadar sorumluluk anlayışı içinde bulunuyoruz".

Kaynak: "Tasfiyeciliğe Karşı Mücadele Edelim", *Ant Sosyalist Teori ve Eylem Dergisi*, Aralık 1970, Sayı 8, s. 36.

1969 Seçimleri ve DİSK

1969 seçimleri 1968 yılından beri yükselmekte olan gençlik ve işçi muhalefetinin yoğunlaştığı koşullarda yapılıyordu. Siyasal istikrarsızlık artma eğilimi gösteriyor, 1961 Anayasası'nın sağladığı özgürlükçü ortamı sınırlama eğilimleri güç kazanıyordu. AP dört yıllık iktidarının ardından güç kaybediyor ve Adalet Partisi içindeki muhafazakâr kesim ise Başbakan Süleyman Demirel'in karar ve uygulamalarını eleştiriyordu. Bu kesim sağdaki cemiyetler aracılığı ile şiddet eylemleri düzenliyor ve istikrarsızlığı artırıyordu. CHP'nin 1960'ların ortasında benimsediği ortanın solu politikasına tepki gösteren milletvekilleri, Turan Feyzioğlu liderliğinde 1967'de kurulan Güven Partisi'ne katılarak CHP'yi zayıflatıyordu. AP Hükümeti bu ortamda TİP'in etkisini azaltmak için seçim yasasının değiştirilmesini sağladı ve küçük partilere prim veren millî bakiye sistemini kaldırıldı.

DİSK 1969 seçimlerinde TİP'i desteklememe kararı aldı ve bunu kapsamlı bir bildiri ile duyurdu. TİP'e verilen destek şöyle gerekçelendiriliyordu:

> "İşte seçimlerde bir siyasi partiyi desteklemek gibi yasaların tanıdığı bir özgürlüğü kullanan DİSK'in karşısında aracıların yabancılarla ortaklaşa iş çevirenlerin ve emekçi halkın ıstırabını, yokluğunu ve yoksulluğunu sürdürecek bir düzenin kaymak tabakasını yiyenlerin kümelendikleri köşe başlarını tuttukları partiler içinde yer alanlar aslında şikayetçi göründükleri düzenin sürdürülmesi için işçi sınıfını aldatmaya kalkışmaktadırlar. Biz, işçi sınıfına politik gerçekleri anlatmadan ve toplumumuzu kıskıvrak bağlayan ve sömürüye prim veren düzenin bütün bozukluklarını göstermeden yanayız. Onun için de politikayı, ekmek kavgasının ayrılmaz bir parçası saymaktayız. (...) İşçilerin politik bir güç olmadan haklarını elde etmelerinin mümkün olmadığı inancında olan DİSK, seçimlerde izleyeceği politikayı saptamıştır. O da, Türkiye İşçi Partisi listelerini desteklemek ve aday listelerinde yer alanların milletvekili seçilmeleriyle Mecliste güçlü bir işçi grubunun bulunmasını sağlamaktır." [33]

DİSK Yönetim Kurulu genel seçimden önce, 19 Eylül 1969 günü yaptığı toplantıda TİP'in desteklenmesine şu temel gerekçe ile karar verdi. "*Türkiye İşçi Partisi'ni desteklemeğe karar vermiştir. Çünkü DİSK'in gerçekleşmesini istediği amaçları en iyi*

[33] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 88.

şekilde dile getiren ve uygulayacağını söyleyen tek parti, Türkiye İşçi Partisi olmuştur. Çünkü Türkiye İşçi Partisi, emekçi halkı iktidara getirecek biricik partidir.''

Karar da patron partisi olarak nitelenen AP ve diğer *''küçük patron partileri''* eleştiriliyordu: ''AP *bu seçimlerde yine iktidara gelirse köylü, işçi, işsiz ve tüm emekçiler Anayasa'da yer alan her türlü ekonomik ve sosyal haklarına kavuşma umutlarını da yitireceklerdir.''* Merkezden merkez sola kayma çabası içinde olan CHP'ye yönelen eleştiriler de oldukça sertti: *''CHP uzun yıllar işçileri, köylüleri zorla jandarma dipçiğiyle çalıştırmıştır. Bütün CHP iktidarı boyunca sendika kurma hakkı tanınmamış, grev isteyenler hapse atılmış, hakkını arayanlar haksızlığa baş kaldıranlar inim inim inletilmiştir. Ne vakit ki işçiler bilinçlenip grev hakkına sahip çıkınca CHP o vakit istemeyerek de olsa bu hakkı vereceğini programına almak zorunda kalmıştır.''*

Bildiri ve TİP'e oy çağrısı şu cümlelerle sona eriyordu: *''DİSK, işçi sınıfının ekonomik sosyal kalkınması ve yücelmesi için öncelikle Türkiye'nin her bakımdan bağımsız olmasını ve hızlı bir kalkınma yoluna girmesini zorunlu gördüğü için bunu gerçekleştirecek partinin Türkiye İşçi Partisi olduğunu tespit etmiş ve bu nedenle TİP'i destekleme kararı almıştır.*

''DİSK, işçi sınıfının bir işçi konfederasyonu olarak tüm emekçileri, bu seçimlerde Türkiye İşçi Partisi adaylarına oy vermeye çağırır. Zafer tam bağımsız, sosyalist Türkiye için çalışanların olacaktır.''

TİP'e verilen destek sadece DİSK düzeyinde olmamış DİSK'in lokomotifi niteliğinde olan Maden-İş sendikası da TİP'e son derece güçlü bir destek vermiştir. Maden-İş'in açık desteği olmaksızın DİSK'in TİP'i desteklemesi eşyanın tabiatına aykırı olurdu. Maden-İş'in 7-10 Eylül 1969'da yapılan 19. Genel Kurul'unda 12 Ekim seçimlerine ilişkin olarak 8'e karşı 61 oyla alınan 8 numaralı kararın gerekçesinde TİP dışındaki partilerin hâkim sınıflardan yana olduğu, bu partilerin aracıya, tefeciye ve toprak ağalığı müessesesine uygun politikalar izledikleri, Atatürk'ün öngördüğü emperyalizme karşı savaşı uygun görmeyip, buna da karşı oldukları belirtiliyordu. 1969 Genel Kurulu'nun 8 numaralı kararının ilk iki bendinde şöyle deniyordu:[34]

> ''a) 12 Ekim 1969 seçimlerinde tüzük ve program ve her türlü eylemi ile sınıfsal ideolojimizi savunan TİP'in işçiler tarafından desteklenmesi için sendikamızca duyuruda bulunulmasına,
>
> b) TİP içerisinde kol emekçilerinin, köylülerin, emekten yana namuslu aydınların ve tüm ezilen halk tabakalarının gönül birliği ile çalışma yapmalarının, yurt çıkarları açısından uygun olduğunun açıklanmasına oybirliği ile karar verilmiştir.''

Bu kararın (c) bendi o döneme göre alışılmadık ölçüde sert ve radikal bir ifade içeriyordu: *''Sendikamızın bütün kademelerinde sosyalist eyleme sahip çıkacak militan yetiştirilmesi için sınıfsal açıdan devrimci eğitim yapılmasına ve Türkiye'nin kurtuluşu için yapılacak tüm eylemlerin desteklenmesine oybirliği ile karar verilmiştir.''*

TİP'E VERİLEN DESTEĞİN GEREKÇESİ

TİP'e verilen bu açık desteği sadece DİSK'li sendikacıların büyük bölümünün TİP'li olması ile açıklamak eksik olur. AP

[34] Derinden Gelen Kökler (2017), Cilt 1, s. 305.

Hükümeti'nin 1969 yılında ''Anayasa Nizamını Koruma'' adı altında hazırladığı yasa tasarılarının içerdiği anti-demokratik hükümler DİSK ve üye sendikalar arasında endişeyi artırdı ve sola yönelmeyi güçlendirdi. Bu tasarılardan ikisi Sendikalar Kanunu ile Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu'nda değişiklikler getiriyordu. Bu tasarıların amacı, devrimci sendikaların tasfiyesi ve grev hakkının sınırlanmasıydı. Diğer tasarılar ise temel özgürlüklerin kısıtlanmasını hedefliyordu. DİSK'i kapatmak üzere gizlice hazırlanan ve 1969 yılında kadük olan tasarılara karşı CHP'nin karşı çıkmaması, TİP'in desteklenmesi önerisine güç kazandırdı. Bülent Ecevit, Türk-İş'in gücünü arkasına alma hesabı ile tasarılar konusunda sessiz kaldı. Sendikacı kökenli CHP milletvekilleri bu tasarıları bazen örtülü, bazen de açık olarak destekledi. Fabrikalardaki yetki mücadelesinin sertleşmesi, fabrika işgalleri ve grevlerin 1968'den başlayarak artması Maden-İş'in sola kayması ve radikalleşmesiyle sonuçlandı. Bu ortamda DİSK ve Maden-İş, genel seçimlerde TİP'in desteklenmesini karar altına aldı.

DİSK'in TİP'e verdiği destek sadece açıklamayla sınırlı kalmamış DİSK ve üye sendikalardan toplam 22 sendikacı 1969 seçimlerinde TİP listelerinden aday olmuşlardır. Adaylar arasında Cenan Bıçakçı (Adana), Sezai Zeren (Balıkesir), Niyazı Kuas (Bilecik), Selahattin Bayın (Sakarya), Adil Yıldırım (Ankara), İsmet Demir Uluç (Çankırı), Durmuş Öztürk (Çorum), Sakip Bulutlu (İçel), Rıza Kuas (İstanbul), Kemal Nebioğlu (İstanbul), Şinasi Kaya (İstanbul), Derviş Sabır (İstanbul), ve Selahattin Gökdağ (Sinop) yer alıyordu.[35] Ancak seçimler sonucunda sadece Rıza Kuas seçilebildi.

[35] *TİP Haberleri*, Sayı 39-40, 1-16 Ağustos 1969.

TİP'İN PARLAMENTODAKİ GÜCÜNÜN ZAYIFLAMASI

14 Ekim 1969 genel seçimlerinde AP yüzde 46,5 oy oranıyla 256 milletvekili çıkarırken, CHP'nin oy oranı yüzde 27,4 ve milletvekili sayısı ise 143 oldu. CHP'den kopanların kurduğu Güven Partisi yüzde 6,58 oy oranı ile 15 milletvekili çıkardı. Osman Bölükbaşı'nın başkanı olduğu Millet Partisi yüzde 3,23, Alpaslan Türkeş kurduğu MHP yüzde 3, Alevi partisi özelliği taşıyan Birlik Partisi ise yüzde 2,80 oranında oy almıştı. 27 Mayıs sonrasında AP ile yarışan Yeni Türkiye Partisi 1969 seçimlerinde iyice küçülmüş ve yüzde 2,18 oranında oy alabilmişti. Seçimler TİP açısından bekleneni vermemişti. TİP, 1969 seçimlerinde yüzde 2,68 oranında oy alarak sadece iki milletvekili çıkarabildi ve Mehmet Ali Aybar ile Rıza Kuas Meclis'e girebildi.

1965 seçimlerinde 276 bin oy ile yüzde 2,97 oy oranına ulaşan TİP'in oyları 1969

TİP Haberleri, Sayı 39-40, 1-16 Ağustos 1969.

DİSK'İN TİP'E DESTEK BİLDİRİSİ

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Yönetim Kurulu 19 Eylül 1969 günü yaptığı toplantıda önümüzdeki Milletvekili seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi'ni desteklemeğe karar vermiştir. Çünkü DİSK'in gerçekleşmesini istediği amaçları en iyi şekilde dile getiren ve uygulayacağını söyleyen tek parti, Türkiye İşçi Partisi olmuştur.

NİÇİN TİP'İ DESTEKLİYORUZ?

Çünkü Türkiye İşçi Patisi, emekçi halkı iktidara getirecek biricik partidir. Öteki partiler ise emeğiyle geçinenlerin oylarını alacak fakat iktidara yine sömürücü sınıfları, varlıklı kişileri, bozuk düzenin yöneticilerini getirecektir. Bu temel ayrım, Türkiye İşçi Partisinin en büyük özelliğidir ve DİSK bunu değerlendirerek emekçi sınıf ve tabakaların iktidara gelmesini Türkiye'nin geri kalmışlıktan kurtulması için tek çıkar yol bildiğinden TİP'i var gücüyle destekleyecektir.

C.H.P. nin DURUMU

Türkiye İşçi Partisi dışında ne kadar parti varsa, ya tek başına ya da koalisyon yolu ile iktidara gelmiştir. Yahut emekçilerin çıkarına aykırı yasalara oy vermiştir. C.H.P. uzun yıllar işçileri, köylüleri zorla jandarma dipçiğiyle çalıştırmıştır. Bütün CHP iktidarı boyunca işçilere hür sendika kurma hakkı tanınmamış, grev isteyenler hapse atılmış, hakkını arayanlar, haksızlığa başkaldıranlar inim inim inletilmiştir. Ne vakit ki işçiler bilinçlenip grev hakkına sahip çıkınca CHP o vakit istemiyerek de olsa bu hakkı vereceğini programına almak zorunda kalmıştır.

A.P. nin AMACI

Bugünkü iktidar partisi A.P. ise işçinin, köylünün, hizmetlilerin dar gelirlilerin, yoksulların ve işsizlerin hakkını korumayı devlete görev veren Anayasamızı işlemez hale getirmeye bakmaktadır. Anayasa'yı değiştireceğini seçim bildirgesinde açıklamaktadır. Yani emeğiyle geçinenlerin elinde kalkan gibi kullandıkları Anayasa'yı rafa kaldıracak, işçilerin sosyal adalet uğruna giriştikleri haklı mücadelelere son verecektir. AP bu seçimlerde yine iktidara gelirse köylü, işçi, işsiz ve tüm emekçiler Anayasa'da yer alan her türlü ekonomik ve sosyal haklarına kavuşma umutlarını da yitireceklerdir. Çünkü insanlık onuruna yakışır, bir hayatı, sosyal adalete uygun bir düzeni, herkesi iş güç, ev bark sahibi yapmayı, topraksız köylü bırakmamayı amaç bilen Anayasa değiştirilecektir. O zaman direnmek hakkı bile olmayacak, sermayenin demir yumruğu emekçilerin belini bükecektir.

KÜÇÜK PATRON PARTİLERİ

Öteki partiler de kişisel çekişmeler ve çıkar kavgaları yüzünden doğmuş sözde muhalefet partileridir. Ya CHP. nin ad değiştirmiş bir benzeridir, ya da AP. nin dümen suyunda giden temelde hepsi de beylerin, ağaların, haramzadelerin çıkarını gözeten, insanı insana kul köle eden bozuk kapkaç düzeninin savunucularıdır.

PATRON PARTİLERİ VE TİP

İktidar partisi de, ana muhalefet partisi de, çeşitli adlar taşıyan öteki küçük partiler de birbirlerinden farklı gibi görünseler de, bir noktada birleşiyorlar: Hepsi de işçilerin, köylülerin, yani emeği ile yaşayan ve devlet kapılarında horlanan, üvey evlât muamelesi görenlerin iktidara gelmesini önlemek için TİP'e çatıyorlar. Suçlamalar, iftiralar, yalanlar, dolanlar birbirini izliyor. Hiç birisi Türkiye'nin Amerikan emperyalizminin etkisinden kurtarılmasına çalışmıyor. Hiç birisi Türkiye'nin yer altı, yer üstü servetlerini yabancılara soydurmayacağız demiyor. Hiç birisi tam bağımsız sosyalist bir Türkiye'yi gerçekleştirmeye yanaşmıyor. Yalnız Türkiye İşçi Partisi Amerikan Emperyalizmine karşı ikinci kurtuluş mücadelesini yürütüyor, Türkiye'de hiç bir yabancı devletin etkin olmaması için yalnız TİP çalışıyor, yalnız TİP bloklar dışında bağımsız bir dış politika izlenmesini öneriyor. Yalnız Türkiye İşçi Partisi toprağı olandan alıp Anayasa uyarınca toprağı olmayana toprak vereceğiz diyor. Yalnız TİP, emeğe göre gelir ve emeğe göre ücret ilkesini savunuyor. Patron, ağa, tefeci, komprador (yabancılara aracılık edip Türkiye'nin servetlerini ortaklaşa sömürenler) tamamının partileri şehzade kavgası gibi iktidara geçme mücadelesi yapıyorlar. Ama TİP., emekçilerin iktidara gelip memleketi yönetmelerini sağlayacak bir eylemi sürdürüyor; sömürücü kapkaç düzenini kökünden değiştirip, insana saygılı, herkese toprak ve herkese iş veren bir mutlu düzeni getirmeye çalışıyor.

NİÇİN TİP?

DİSK, işçi sınıfının ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan kalkınması ve yücelmesi için öncelikle, Türkiye'nin her bakımdan tam bağımsız olmasını ve hızlı bir kalkınma yolu-

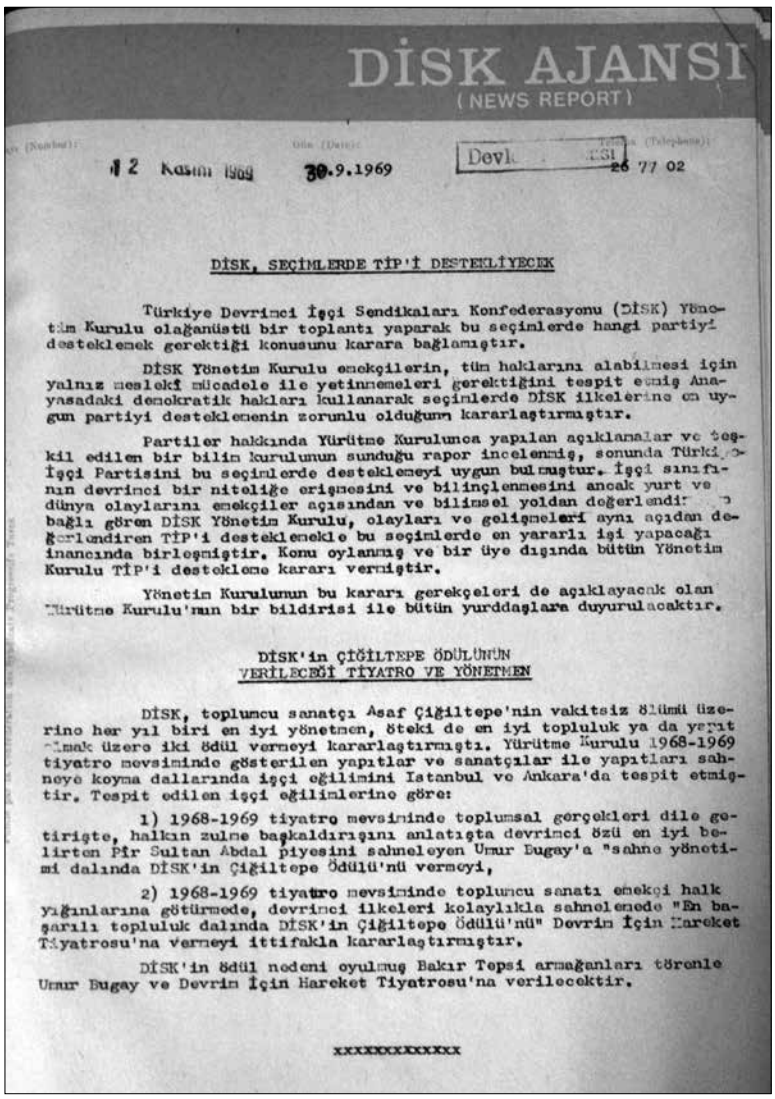
na girmesini zorunlu gördüğü için bunu gerçekleştirecek partinin Türkiye İşçi Partisi olduğunu tespit etmiş, bu nedenle TİP'i desteklemeye kararı almıştır.

Emekçi halkımız ve özellikle bilinçli, uyanmış kardeşlerimiz en yakınlarından başlayarak bütün tanıdıklarına yukarıda açıkladığımız gerçekleri anlatacak, emekçi halkımızı uyaracak, bilinçlendirecek ve TİP'e seve seve oy vermesini sağlayacaktır.

DİSK, İşçi Sınıfının sömürüden kurtulması yolunda çalışan devrimci bir işçi konfederasyonu olarak tüm emekçileri bu seçimlerde Türkiye İşçi Partisi adaylarına oy vermeğe çağırır. Zafer, tam bağımsız, sosyalist Türkiye için çalışanların olacaktır.

DİSK Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

Kaynak: DİSK (1970), DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK Yayınları

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

12 Kasım 1969 30.9.1969 Devl. ESI 26 77 02

DİSK, SEÇİMLERDE TİP'İ DESTEKLİYECEK

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Yönetim Kurulu olağanüstü bir toplantı yaparak bu seçimlerde hangi partiyi desteklemek gerektiği konusunu karara bağlamıştır.

DİSK Yönetim Kurulu emekçilerin, tüm haklarını alabilmesi için yalnız meslekî mücadele ile yetinmemeleri gerektiğini tespit etmiş Anayasadaki demokratik hakları kullanarak seçimlerde DİSK ilkelerine en uygun partiyi desteklemenin zorunlu olduğunu kararlaştırmıştır.

Partiler hakkında Yürütme Kurulunca yapılan açıklamalar ve seçkil edilen bir bilin kurulunun sunduğu rapor incelenmiş, sonunda Türki[illegible] İşçi Partisini bu seçimlerde desteklemeyi uygun bulmuştur. İşçi sınıfının devrimci bir niteliğe erişmesini ve bilinçlenmesini ancak yurt ve dünya olaylarını emekçiler açısından ve bilimsel yoldan değerlendir[illegible] bağlı gören DİSK Yönetim Kurulu, olayları ve gelişmeleri aynı açıdan değerlendiren TİP'i desteklemekle bu seçimlerde en yararlı işi yapacağı inancında birleşmiştir. Konu oylanmış ve bir üye dışında bütün Yönetim Kurulu TİP'i desteklemek kararı vermiştir.

Yönetim Kurulunun bu kararı gerekçeleri de açıklayacak olan Yürütme Kurulu'nun bir bildirisi ile bütün yurddaşlara duyurulacaktır.

DİSK'in ÇİĞİLTEPE ÖDÜLÜNÜN VERİLECEĞİ TİYATRO VE YÖNETMEN

DİSK, toplumcu sanatçı Asaf Çiğiltepe'nin vakitsiz ölümü üzerine her yıl biri en iyi yönetmen, öteki de en iyi topluluk ya da yapıt olmak üzere iki ödül vermeyi kararlaştırmıştı. Yürütme Kurulu 1968-1969 tiyatro mevsiminde gösterilen yapıtlar ve sanatçılar ile yapıtları sahneye koyma dallarında işçi eğilimini İstanbul ve Ankara'da tespit etmiştir. Tespit edilen işçi eğilimlerine göre:

1) 1968-1969 tiyatro mevsiminde toplumsal gerçekleri dile getirişte, halkın zulme başkaldırışını anlatışta devrimci özü en iyi belirten Pir Sultan Abdal piyesini sahneleyen Umur Bugay'a "sahne yönetimi dalında DİSK'in Çiğiltepe Ödülü'nü vermeyi,

2) 1968-1969 tiyatro mevsiminde toplumcu sanatı emekçi halk yığınlarına götürmede, devrimci ilkeleri kolaylıkla sahnelemede "En başarılı topluluk dalında DİSK'in Çiğiltepe Ödülü'nü" Devrim İçin Hareket Tiyatrosu'na vermeyi ittifakla kararlaştırmıştır.

DİSK'in ödül nedeni oyulmuş Bakır Tepsi armağanları törenle Umur Bugay ve Devrim İçin Hareket Tiyatrosu'na verilecektir.

xxxxxxxxxxxx

DİSK Ajansı, 30 Eylül 1969.

seçimlerinde 244 bine, oy oranı ise 2,68'e gerilemişti. 1965 seçimlerinde yüzde 3 oranıyla 14 milletvekili kazanan TİP, 1969 seçimlerinde yüzde 2,68 oy oranıyla sadece 2 milletvekili çıkarabilmişti. TİP oylarında bir miktar düşüş vardı ancak milletvekili sayısındaki düşüşün temel nedeni seçim sisteminin değiştirilmesi, millî bakiye sisteminden d'Hondt sistemine geçilmesiydi. Ancak 1965 sonrasında TİP'in oy oranlarında artış değil azalma eğilimi başladı. Aynı seçimde AP ve CHP de oy kaybetti ancak buna rağmen milletvekili sayılarını artırdılar. Bunun temel nedeni *"millî bakiye"* sisteminin değişmesiydi. 1968 İl Genel Meclisi seçimlerinde partinin oyu 248 bine, oy oranı yüzde 2,72'ye gerilerken, 1969 genel seçimlerinde 2,68'e düştü. Düşüşler küçük olmakla birlikte TİP'in içine girdiği girdabın oy artışını engellediği açıktı.

Hayal Kırıklığı ve Umut

TİP içindeki bölünmelerin ve iç çekişmelerin partinin seçim çalışmalarına ve etkinliğine yansıması kaçınılmazdı. 1961'de sendikacıların büyük umutlarla kurduğu partinin seçimle iktidara gelmesi umudu 1969 seçimlerinde iyice zayıfladı. Genel seçim sonuçları, TİP'i desteklemeye kararı alan DİSK açısından da bir hayal kırıklığı oldu. Ancak bu hayal kırıklığı umutsuzluk getirmedi.

Seçim sonuçları 3. Genel Kurul'a sunulan raporda değerlendirilmiştir.

Değerlendirmede seçim kanununda yapılan son değişiklikler ve millî bakiye sisteminin kaldırılmasının da etkisiyle seçimlerde olumsuz bir sonuç alındığı saptanmıştır. Seçim değerlendirmesinde 5 milyon seçmenin seçimlere katılmamış olmasından hareketle *"Her ne kadar kapitalist yoldan kalkınmada direnen ve dışa bağlı bir politika ile Atatürk Türkiye'sine yakışmayan bir tutumda olanları protesto anlamını taşıyan 5 milyon seçmenin seçime katılmamış olması önemli bir gösterge ise de parlamentonun yapısı adam akıllı sağa kaymıştır"* görüşüne yer verilmiştir. Raporda DİSK'in görüşlerinin Meclis'te iki TİP milletvekili ile temsil edildiği ve DİSK'in görüşlerini bu iki milletvekiline ileteceği ve iç tüzüğün olanaklarından yararlanarak bunların Meclis'te dile getirilmesine çalışılacağı belirtilmektedir. Ancak DİSK bu konuda iyimser değildir:

> "Hemen söyleyelim ki, bu fazla bel bağlayacak bir çalışma olmayacaktır. Zira içtüzük, grup kuramamış partilerin milletvekillerine pek az söz hakkı tanımakta, tasarılarına da hemen hemen hiç iltifat edilmemektedir. Ancak, son seçimlerin bu kadar sağa kayan bir parlamentoyu oluşturması ve solun milletvekili çıkarması açısından yenilgiye uğraması ne bizi demokratik düzene olan inancımızdan caydırmış, ne de sosyalizm için mücadele vermekten alıkoymuştur."[36]

1969 seçimlerinde yaşanan başarısızlığa rağmen DİSK'in düzen değişikliği umudu devam ediyordu. 1970 Genel Kurulu'na sunulan raporda *"yapacağımız eylemlerle işçi sınıfının ve onun bilime dayanan tarihsel öncülüğü etrafındaki sınıf ve tabakaların iktidarını gerçekleştirmeye çalışacağız"* deniyor ve bir sonraki seçimler hedef gösteriliyordu:

> "Önümüzdeki seçimlere kadar mutlaka işçi sınıfının, köylü sınıfının kendi sınıfsal çıkarlarına dört elle sahip çıkacak bir bilince erişmeleri için elimizden geleni yapacağız. Yapacağız ki bu düzen, demokratik yoldan değiştirilsin; onun için de parlamentoya emekçi sınıf ve tabakaların temsilcileri, sosyalist aydınlar, bilimi rehber sayanlar Anayasanın öngördüğü reformları gerçekleştirecek, özde yasalar çıkaracak sayıda olsunlar. Gerici güçlerin demokrasi adına sürdürdükleri tutuculuk, yasaklayıcılık, polis devleti kurmaya hevesli yeteneksiz devlet adamlarının yetişmesine fırsat vermektedir. Buna karşılık gerçek demokrasilerde var olan yönetilen sınıf ve tabakaların iktidar olma şanslarını tüm kaybettirecek bir dar ortamı, erdemli bir demokrasi saymak elbette mümkün değildir. Biz, bu gerçekleri dile getire getire ve olayların akışı içinde yapacağımız eylemlerle işçi sınıfının ve

[36] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu.

Tablo 15: 1965–1969 Seçimleri

	1965			1969		
Parti Adı	**Alınan Oy**	**Oranı**	**Milletvekili**	**Alınan Oy**	**Oranı**	**Milletvekili**
Adalet Partisi	4.921.235	52,87	240	4.229.945	46,55	256
Cumhuriyet Halk Partisi	2.675.785	28,75	134	2.487.163	27,37	143
Güven Partisi				598.013	6,58	15
Bağımsızlar	96.528	3,19	1	511.097	5,62	13
Millet Partisi	582.704	6,26	31	293.849	3,23	6
Milliyetçi Hareket Partisi (*) (1965: CKMP)	208.696	2,24	11	274.225	3,02	1
Birlik Partisi				254.708	2,80	8
Türkiye İşçi Partisi	276.101	2,97	14	243.797	2,68	2
Yeni Türkiye Partisi	346.514	3,72	19	197.912	2,18	6

(*) Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) 1969'da Milliyetçi Hareket Partisi adını almıştır.

onun bilime dayanan tarihsel öncülüğü etrafındaki sınıf ve tabakaların iktidarını gerçekleştirmeye çalışacağız.''

1969 Seçimlerinin Ardından

TİP'in Meclis'teki gücünün zayıflamasından cesaret alan Türk-İş yönetimi genel seçimden sonra DİSK'i zor duruma düşürecek yasa tekliflerinin tekrar TBMM'ye getirmesini sağladı. İktidardaki Adalet Partisi'nin, yaklaşık 8 puanlık bir düşüş yaşasa da, yüzde 46 oranında oy alması ve Meclis'te rahat bir çoğunluk elde etmesi nedeniyle Türk-İş Demirel Hükümeti'ni destekleyen politikasını sürdürdü.[37]

Seçimlerin ardından yapılan ilk TİP Genel Yönetim Kurulu toplantısında Aybar ve Merkez Yürütme Kurulu üyeleri istifa ettiler. Aybar ve MYK üyelerinin istifası ile boşalan üyelikler yedekleriyle dolduruldu. Yahya Kanbolat'ın başkanlığı, Şinasi Kaya ve Osman Sakalsız'ın sekreterliklerinde ''Geçici Divan'' oluşturuldu. Kemal Türkler'in, sendikacılar olarak bir aday göstermeyeceklerini ancak Aybar ve Aren gruplarının etrafında çok sivrilmemiş isimlere oy verebileceklerini belirttiği toplantıda, sendikacıların ve *''Doğulular''*ın desteğini alan Mehmet Ali Aslan Genel Başkanlığa getirildi. Aslan seçildikten 35 gün sonra, genel başkanlık yetkisini kullanarak Genel Yönetim Kurulu'nu olağanüstü toplantıya çağırdı, kendisine verilen destek sözlerinin yerine getirilmediğini ileri sürerek Genel Başkanlık'tan istifa etti.[38]

Bu kez, Parti kurucusu, uzun süre MYK üyeliği ve İstanbul İl Başkanlığı yapan Şaban Yıldız TİP Genel Başkanı oldu. İşçi kesiminden Hüsamettin Güven, işçi olmayan kesimden Behice Boran genel sekreterliklere getirildi. 1970 Şubat'ı itibariyle, DİSK yöneticilerinin TİP'ten uzaklaşma süreci hızlandı. 1970 yılının ortalarında DİSK varlık yokluk mücadelesi verirken TİP'te kriz en derin hale gelmişti.

Soldaki Bölünmeler Karşısında DİSK

DİSK kuruluşundan başlayarak soldaki diğer güçlerle, muhalif gençlik örgütleriyle, diğer ilerici örgütlerle birlikte davranmaya çalışmış ve demokratik, ilerici ve sol güçlerin ortak hareketinden yana tutum almıştır. 1960'ların ortalarında TİP içinde başlayan ve 1968 ve sonrasında yoğunlaşan bölünmeler ve tartışmalar karşısında DİSK güçbirliği ve ortak cephe yaklaşımını savundu.

Güçbirliği ve Demokratik Direnme Kararları

Haziran 1967'de toplanan 1. Genel Kurul'da alınan 10 no.lu karar ile DİSK'in ilerici gençlik ve toplumcu güçlerle işbirliği yapması oybirliği ile kabul edildi. Kararda şöyle deniyordu: *''Toplum sorunlarımızın çözümlenmesi, demokratik sosyalist hukuk devletinin kurulması yolunda, işçi sınıfımız ile emekçi halkımız yanında yer aldıklarını sevinçle izlediğimiz ilerici gençlik ve toplumcu güçlerle, konfederasyonumuzun fikir ve eylem sahasında iş birliği yapması''*

Bu çerçevede DİSK, toplumcu aydın ve ilerici gençlik kuruluşları ile de ilişkiler

[37] Derinden Gelen Kökler (2017), Cilt 1.
[38] Derinden Gelen Kökler (2017), Cilt 1.

Ehliiman Tuncer'in Cumhuriyet Senatörü Adayı Gösterilmesi

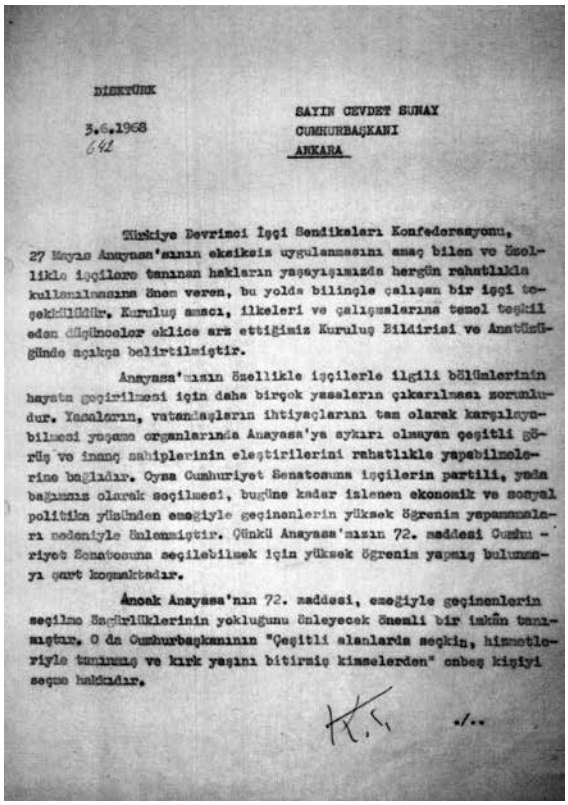
DİSK 2 Haziran 1968'de yapılan kısmi senato ve milletvekili ara seçimleri sırasında DİSK Genel Başkanvekili ve Basın-İş Genel Başkanı Ehliiman Tuncer'i Cumhurbaşkanı tarafından atanan kontenjan senatörlüğü için aday gösterdi. 1961 Anayasası'nın 72. maddesine göre Cumhurbaşkanı "çeşitli alanlarda seçkin hizmetler ile tanınmış ve kırk yaşını bitirmiş kimselerden" 15 kişiyi senatör seçme hakkına sahipti. Bunların en az onu bağımsızlar arasında seçilmek zorundaydı. DİSK Anayasa'nın bu hükmüne dayanarak Kemal Türkler imzalı bir yazıyla Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a başvurarak Tuncer'in kontenjan senatörü olarak atanmasını talep etti.

DİSK başvurusunda Anayasa'nın 72. maddesinin Cumhuriyet Senatosuna seçilebilmek için yükseköğrenim yapmış olma şartını aradığını işçilerin izlenen ekonomik ve sosyal politikalar yüzünden yükseköğrenimden mahrum kaldığı vurgulandı. Ancak cumhurbaşkanı tarafından atanacak senatörlerde yükseköğrenim şartı yoktu. DİSK başvurunda Tuncer'in aday gösterilmesi konusunda şunlar yer alıyordu:

"DİSK gibi devrimci ve yüzdeyüz Anayasa'cı, su katılmamış bir işçi örgütünün yöneticilerinden birinin Cumhuriyet Senatosunda bulunması, çıkacak yasaların 27 Mayıs ilkelerine en uygun ve Anayasa'mızda öngörülen amaçlara ulaşılmayı sağlayacak en verimli çabaları göstermeyi sağlayacaktır."

"Bu inançla hareket eden DİSK Yürütme Kurulu 13.5.1968 tarihinde yaptığı toplantıda, DİSK Başkanvekili ve Basın-İş Sendikası Genel Başkanı Ehliiman Tuncer'i size takdime karar vermiştir. Yetkinize tevdi edilen 15 kişilik Senatör grubunu seçerken, Ehliiman Tuncer'i de işçilik aleminin bu seçkin ve hizmetleriyle üyelerimize büyük yardımları görülen şahsiyetine de yer vermenizi en derin saygılarımızla arz ve istirham ederiz."

Cumhurbaşkanı Sunay seçtiği üyeler arasında sendikacı olarak Türk-İş Yönetim Kurulu üyesi ve Teksif Genel Sekreteri Vahap Güvenç'i tercih etti. Cumhuriyet senatosuna cumhurbaşkanı tarafından atanan sendikacıların üçü de Türk-İş yöneticisidir. 1961-1968 dönemi için Türk-İş Mali Sekreteri Ömer Ergün, 1972-1980 dönemi için ise Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç dönemin cumhurbaşkanları tarafından Cumhuriyet Senatosu üyeliğine seçildi.

DİSK/TÜRK

3.6.1968
642

SAYIN CEVDET SUNAY
CUMHURBAŞKANI
ANKARA

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 27 Mayıs Anayasa'sının eksiksiz uygulanmasını amaç bilen ve özellikle işçilere tanınan hakların yaşayışımızda hergün rahatlıkla kullanılmasına önem veren, bu yolda bilinçle çalışan bir işçi teşekkülüdür. Kuruluş amacı, ilkeleri ve çalışmalarına temel teşkil eden düşünceler eklice arz ettiğimiz Kuruluş Bildirisi ve Anatüzüğünde açıkça belirtilmiştir.

Anayasa'mızın özellikle işçilerle ilgili bölümlerinin hayata geçirilmesi için daha birçok yasaların çıkarılması zorunludur. Yasaların, vatandaşların ihtiyaçlarını tam olarak karşılayabilmesi yaşama organlarında Anayasa'ya aykırı olmayan çeşitli görüş ve inanç sahiplerinin eleştirilerini rahatlıkla yapabilmelerine bağlıdır. Oysa Cumhuriyet Senatosuna işçilerin partili, yada bağımsız olarak seçilmesi, bugüne kadar izlenen ekonomik ve sosyal politika yüzünden emeğiyle geçinenlerin yüksek öğrenim yapamamaları nedeniyle önlenmiştir. Çünkü Anayasa'mızın 72. maddesi Cumhuriyet Senatosuna seçilebilmek için yüksek öğrenim yapmış bulunmaya şart koşmaktadır.

Ancak Anayasa'nın 72. maddesi, emeğiyle geçinenlerin seçilme özgürlüklerinin yokluğunu önleyecek önemli bir imkân tanımıştır. O da Cumhurbaşkanının "Çeşitli alanlarda seçkin, hizmetleriyle tanınmış ve kırk yaşını bitirmiş kimselerden" onbeş kişiyi seçme hakkıdır.

./..

Kemal Türkler'in Cumhurbaşkanı Sunay'a mektubu, 3 Haziran 1968, TÜSTAV DİSK Arşivi.

kurmuş, ülkenin hayati sorunlarında gençlik kuruluşları ile birlikte hareket etmiştir.[39] 1967 Temmuz'da düzenlenen Uyanış Mitingi ve 6. Filo'ya karşı eylemlerde DİSK gençlik örgütleri ile birlikte davranmıştır.

Şubat 1968'de toplanan 2. Genel Kurul'da alınan bir kararda ise daha güçlü bir direnme ve güçbirliği vurgusu yer alıyordu. "*Hükümetlerin partizan tutumları karşısında Türk işçi ve emekçilerinin gerçek temsilcisi olan*" DİSK'in demokratik direnme için güçbirliği kurması ve bu güçbirliğine "*ilerici gençlik örgütleriyle aydınları katması*" kararı alındı.

[39] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 58.

DİSK'İN ORTAK CEPHE ÖNERİSİ

DİSK, 1970'lerin başında Türkiye solunda ve TİP içinde derin ayrışmaların yaşandığı koşullarda "tam bağımsızlık için yola çıkanlarla ve bağımsız sosyalist bir Türkiye ülküsünü gerçekleştirmek isteyenlerle ortak bir cephe" kurulmasını bir zorunluluk olarak gördüğünü belirtmektedir. DİSK en devrimci sınıf olan işçi sınıfını temsil ettiğini ve aynı hedefe varmak isteyenlerin ön safında yer aldığını vurgulamaktadır.

> "DİSK, haksızlıkları gören, hakları çiğnenen, yasalar zorlanarak özgürlüğü ve tercih hakkı gasbedilmek istenen bütün işçilerin kurtuluş umududur. DİSK, çaresizlik içinde kıvranan ve ne yapacağını bilmeyen eğitilmemiş insanların, insanlık onuruna yakışır bir hayata kavuşturulmasını sağlayacağına inandığı bir umut kapısıdır. DİSK, gerici güçlerin ve sömürücü sınıf ve tabakaların kolayca at oynadığı Türkiye'de bu bozuk düzenin anayasa uyarınca değiştirilmesini isteyenlerin devrimci cephesinde ağırlığı olan bir örgüttür. Türkiye'nin az gelişmişlikten kurtarılması, sömürüye son verilmesi, yabancı sermaye egemenliğinin kaldırılması bu cephenin zaferine bağlıdır. Ulusal Kurtuluş Savaşı felsefesine dönülmesi ancak ve ancak DİSK'in temsil ettiği tam bağımsızlık doğrultusunda ve sonu sosyalizmi kurmaya varan çizgide elde edilecek ortak başarılara ve alınacak mesafeye bağlıdır. Bu nedenle toplumumuzun en devrimci sınıfı olan işçi sınıfını temsil eden DİSK, bu amaca varacak yolda istiklal-i tam için yola çıkmış olanlarla ve de bağımsız sosyalist Türkiye ülküsünü gerçekleştirmek isteyenlerle ortak bir cephe kurulmasında büyük bir zorunluluk görür. DİSK'in toplumdaki yeri, aynı hedefe varmak isteyenlerin ön safındadır."[40]

[40] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 9-10.

TİP İÇİNDEKİ TARTIŞMALARDA DİSK'İN TUTUMU

SÜREYYA ALGÜL

3. Genel Kurulu'na sunulan çalışma raporunda DİSK, TİP içindeki ideolojik tartışma ve çatışma konusundaki düşüncesini net bir biçimde ortaya koymaktadır. Çalışma raporunun 16. bölümü "*Parçalanan, Bölünen Sol İçinde DİSK'in Yeri*" başlığını taşımaktadır.[41]

Bölümde önce TİP içinde suçlama, karalama ve tüzüğe uygun olsun olmasın yürütülen çabaların kamuoyunda olumsuz ve sevimsiz bir didişme olarak değerlendirildiği belirtilmekte, daha sonra ise parti içindeki tartışmalar şu şekilde özetlemektedir: [42]

> "Bir grup TİP'li tüzüğün ve programın tıpa tıp uygulanmasından yanadır. Türkiye koşullarını gözeterek izlenen bir politikayı tanımlarken üstüne basa basa şunu savunmaktadır: Türkiye'de sosyalizm, işçilerin, köylülerin, emekçilerin bizzat iktidara gelerek kuracakları düzenin adıdır. Parti stratejisi; işçileri, köylüleri, tüm emekçileri demokratik yoldan iktidara getirmek, toprak reformu, dış ticaretin, bankacılığın, sigortacılığın, millileştirilmesi, devlet eliyle sanayileşme gibi köklü dönüşümlerin bizzat emekçilerin eliyle yapılması ilkesine dayanır. TİP gerek devlet dış politikası gerekse parti politikası olarak tam bağımsızlığı savunmaktadır. Sosyalist hareket içinde tam bağımsızlığı bırakmayacaktır.
>
> "Bir grup, bu görüşlere karşı çıkmamakla beraber bilimsel sosyalizmin genel kurallarını ileri sürerek 1. fıkradaki görüşü savunanları 'sosyalizmden sapma' olarak nitelemektedir. Birinci Görüşte olanların parti içi uygulamalarını eleştirerek kişisel yönetimle

[41] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 94-101.

[42] Bu başlıkta yer alan alıntılar DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu'nun 94-101 sayfaları arasındadır.

Ehliiman Tuncer

Basın-İş genel başkanlarından, DİSK yönetim ve yürütme kurulu üyelerinden ve genel başkan vekillerinden, TİP üyesi. 1927 Bulgaristan Eskicuma doğumlu. Bulgaristan'da öğretmenlik yaptı. 1950'de o yıl çıkan bir izinle Türkiye'ye İstanbul'a geldi. Vakit matbaasına işçi olarak girdi. Matbaa operatörü olarak çalışmaya başladı. 1953'te daha sonra Basın-İş adını alacak olan İstanbul Basın Teknisyenleri Sendikası'na üye oldu. Sendikada çeşitli kademelerde çalıştı. Sendikanın genel sekreterliği ve genel başkanlığını yaptı. DİSK'in kurucu yürütme kurulunda görev aldı. Basın-İş genel başkanlığı 1972'deki genel kurulda sona erdi. DİSK yürütme kurulu üyeliği 1973'teki 4. Genel Kurul'a kadar sürdü. 1970'lerin ortalarından itibaren aktif sendikal yaşamdan çekildi. DİSK tarafından 1968'de kontenjan senatörü adayı gösterildi.

Devrimci Güçbirliği Girişimi

DİSK Genel Kurulu'nda alınan yukarıdaki karardan kısa bir süre sonra Türkiye Devrimciler Güç Birliği (Dev-Güç) 1 Nisan 1968 tarihinde Ankara'da çeşitli kuruluşların temsilcileri tarafından kuruldu. Yayımlanan ortak bildiride şöyle deniliyordu: "Büyük Ata'nın önderliğinde kurtuluş savaşlarının bayrağını dalgalandıran büyük milletimiz, ulusal ülküyü bir bütünlük halinde yürütmeye devam edecektir. Hedef, tam bağımsız ve gerçekten demokratik bir Türkiye'nin kurulması için Türk halkına düşman bütün güçlere karşı mücadeledir."[1]

Güç Birliği'ne katılan kuruluşlar arasında 27 Mayıs Milli Devrim Derneği, DİSK, Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (TÖDMF), TMTF (Türkiye Milli Talebe Federasyonu), Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF), Mülkiyeliler Birliği ile çok sayıda öğrenci derneği ve gençlik kuruluşları vardı. Birliğin başkanlığına Tabii Senatör Kadri Kaplan getirilirken, sekreterlik ise sırasıyla TMTF, FKF, DİSK ve TÖDMF tarafından yerine getirilecekti.[2] Dev-Güç'ün ilk Yürütme Kurulu 27 Mayıs Devrim Derneği Genel Başkanı Kadri Kaplan, FKF Genel Başkanı Doğu Perinçek, DİSK Ankara Temsilcisi Uğur Cankoçak, TÖDMF Genel Başkanı Prof. Dr. Bahri Savcı, TMTF Genel Başkanı Sencer Güneşsoy'dan oluşuyordu.[3]

Çağrı yapılan TİP Devrimci Güçbirliği'ne katılmayı reddetti. TİP'in karşı çıkmasından bir süre sonra DİSK Dev-Güç'ten çekildi. Yalnızca Kemal Nebioğlu Dev-Güç olarak anılan bu girişime destek vermiştir.[4]

Dev-Güç, 29 Nisan 1968'de Ankara'da bir miting düzenledi. Miting, 27 Mayıs'tan önce öğrenci hareketlerinin başladığı gün olan 29 Nisan 1960'ı anmak için tertiplenmişti. Mitingde konuşma yapanlar arasında Aziz Nesin, İlhan Selçuk, Tabii Senatör Kadri Kaplan ve FKF Genel Sekreteri Ömer Özerturgut gibi aydınlar vardı. Miting "Allahuekber" diye bağıran kişilerin saldırısına uğradı. DİSK'in ayrılması ile başlayan anlaşmazlıklar sonrasında Devrimci Güçbirliği sonraki yıllarda dişe dokunur bir faaliyet yapamadı. Ancak 1968 öğrenci eylemlerinin başlaması ve büyümesinde Devrimci Güçbirliği'nde bir araya gelen kuruluşlar etkili oldu.[5]

[1] Yıldırım Koç (2003), *Türkiye İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketi Tarihi*, İstanbul: Kaynak Yayınları, s. 75-77.

[2] *Ant* dergisi, Sayı 67, 9 Nisan 1968.

[3] *Derinden Gelen Kökler* (2017), Cilt 1.

[4] Algül (2015).

[5] *Derinden Gelen Kökler* (2017), Cilt 1.

suçladıkları lideri yererken işçi sınıfının öncülüğü konusundaki düşüncelerini de açığa vurmaktadırlar. Bunlara göre işçi sınıfı adına bir kadro yönetimi işçilerin iktidara gelmesinden daha yararlıdır."

"Milli Demokratik Devrimciler... Bunlar Türkiye'nin önündeki devrimin sosyalist değil, demokratik devrim olduğunu savunmakta sosyalist Türkiye diyenlere sağcılardan daha çok çatmaktadırlar. Emperyalizmin işbirlikçileriyle, derebeylik kalıntısı toprak ağalarıyla, mücadele etmek için bunlar dışındaki bütün sosyal sınıfların, millî burjuvazinin, bürokratların geniş cephede birleşmesini sağlamak gerekir. Bu ittifakı önleyici ileri şiarlar atmak, sosyalizmi savunmak, sosyalizme ihanet olur. Önümüzdeki aşama demokratik reformlar için yapılacak millî demokratik devrim aşamasıdır."

Görüldüğü gibi Çalışma Raporu'nda önce Aybar, sonra Aren ve Boran; daha sonra da MDD hareketinin görüşleri DİSK yönetiminin gözünden verilmeye çalışılmıştır. Bu görüşlerden sonra DİSK'in duruşuysa özetle şöyle ifade edilmiştir:

"Bilindiği gibi sosyalizm emekçilerin kurduğu bir düzendir, emekçilerin yönettiği bir düzendir, emekçilerin ideolojisidir; emekçilerin dünya görüşüdür. Bu bakımdan emekçiler adına

> asker-sivil-aydın kadronun ya da keskin sosyalistlerin bir entelektüel kadrosunun şu veya bu yolla iktidara gelmesi sosyalizmin kurulması demek değildir. Bir azınlığın emekçiler adına tahakkümüdür, yukarıdan aşağıya bir yeni baskı düzenidir. Biz, aşağıdan yukarı emekçi halkla beraber, onun şevkli çabasıyla sosyalizmi kurmak için işçi sınıfının bilime ve tarihsel öncülüğü etrafında tüm emekçilerin, emekten yana olan aydınların iktidarı için mücadele veriyoruz."

Yukarıda alıntılanan satırlar, DİSK yönetiminin MDD hareketi kadar, Aren-Boran'ın sosyalist devrim çizgisine de açık biçimde tavır aldığına işaret etmektedir. Ancak bu satırların kaleme alındığı süreçte, DİSK yönetiminin düşüncelerine sahip çıktığı Aybar'ın Kasım 1969'dan beri Parti'nin Başkanı, Ocak 1970'ten beri de Genel Yönetim Kurulu üyesi olmadığı gerçeği ortadadır.[43]

DİSK yönetiminin Aybar'a olan desteği elbette ideolojik analizlerin kendilerini götürdüğü yerin Aybar'ın çizgisi olmasından çok, birlikte yola çıktıkları ve her şeye rağmen destekledikleri Aybar'ın da kendilerine diğer gruplara göre tanıdığı ayrıcalıktır. Üstelik her iki grubun gerek teorik yaklaşımı ve gerekse pratik olarak kendilerine davranışları konusunda fikir sahibi oldukları da söylenebilir.

Sonuçta her ne kadar 1970 Şubat'ı itibariyle, TİP içindeki ideolojik çatışmada kendi görüş ve tutumlarıyla var olacaklarını ilan etmiş görünseler de sonraki gelişmeler, DİSK yöneticilerinin TİP'ten uzaklaşma sürecini hızlandırmıştır.

[43] Ünsal (2002), s. 13-14.

İRTİCA KARŞISINDA BİLİMİ VE AYDINLIĞI SAVUNAN DİSK

DİSK kuruluşundan itibaren laik ve bilimsel bir yaklaşımı savunarak irtica ve gerici hareketlere karşı çıktı ve aydınlanmacı bir yaklaşıma sahip oldu. DİSK daha resmen kurulmadan 14 Ocak 1967 tarihinde açıkladığı Ortak Bildiri'de *"Konfederasyonumuz, Türkiye'nin geri kalmışlıktan kurtarılması için bilimi en geçerli önder sayacaktır"* ilkesini kamuoyuna duyurdu.

DİSK'in ilk Tüzüğü'nün amaç maddesinde *"Bilim, işçi sınıfının en önemli mücadele aracıdır"* ifadesi yer alıyordu. DİSK Kuruluş Bildirisi'nde devrimcilik, *"bugünkü tutucu, gerici ekonomik, sosyal ve politik ilişkilerin Anayasa uyarınca değiştirilmesi"* olarak değerlendiriliyordu.

2. Genel Kurul'da alınan 3 no.lu karar ile DİSK irticai hareketlere karşı net bir tutum almaktadır.

Kararda yer alan *"Halkın uyanmasından çok susmasından yana olan çevreler uzun bir süredir büyük yığınları uyutucu yolları denemektedir. Bunların en önemlilerinden biri dinin aracı olarak kullanılmasıyla halkı gerçeklerden uzak tutmaktır. Köy enstitülerinin kapatılması ve imam hatip okullarının sayılarının arttırılması, halkın uyanışının engellenmesinin en belirgin örnekleridir"* değerlendirmesi DİSK'in aydınlanmacı ve laik tutumun net bir ifadesi olarak okunabilir.

PARÇALANAN VE BÖLÜNEN SOL İÇİNDE DİSK'İN YERİ

Millî bakiye sistemi, seçim kanunundan çıkarıldıktan sonra Türkiye'nin biricik sosyalist partisi Türkiye İşçi Partisinde başgösteren ve dışa karşı ideolojik mücadele şeklinde sunulan tepedeki çatışma, sosyalizme inananları, Türkiye İşçi Partisine güvenenleri, bu partiyi Türkiye'nin kurtuluşu için tek umut kapısı sayanları hayal kırıklığına uğratmıştır. Elbette bu durum seçim sonuçlarını da etkilemiştir.

Suçlama, karalama, küçük düşürme, örgütün başına geçmek için tüzüğe uysun, uymasın yürütülen çabalar kamuoyunda pek olumsuz, sevimsiz bir didişme olarak değerlendirilmiştir. Türkiye İşçi Partisini kuran, bu partiye inanarak saflarına katılan, başarısı için maddî, manevî bütün gücünü seferber eden bütün işçiler sol cephedeki dağınıklığın nedenlerini araştırmaya, doğru gözlemleri yapmağa, gerçeği tespite önem vermektedirler. Bu nedenle yarınki çalışmaların yolunu, yöntemini iyi belirlemeye yardımı olur inancıyla sol cephedeki tartışmalara ve çatışmalara biraz da olsa yer vermek isteriz.

Görülen şudur:

1-Bir grup TİP'li, tüzüğün ve proğramın tıpa tıp uygulanmasından yanadır. Türkiye koşullarını gözeterek izlenen bir politikayı tanımlarken üstüne basa basa şunu savunmaktadır:

Türkiye'de sosyalizm, işçilerin, köylülerin, emekçilerin bizzat iktidara gelerek kuracakları düzenin adıdır. Parti stratejisi; işçileri, köylüleri, tüm emekçileri demokratik yoldan iktidara getirmek, toprak reformu, dış ticaretin, bankacılığın, sigortacılığın millileştirilmesi, devlet eliyle sanayileşme gibi köklü dönüşümlerin bizzat emekçilerin eliyle yapılması ilkesine dayanır. TİP, gerek devlet dış politikası, gerekse parti politikası olarak tam bağımsızlığı savunmaktadır. Sosyalist hareket içinde de tam bağımsızlığı elden bırakmayacaktır.

2-Bir grup, bu görüşlere karşı çıkmamakla beraber bilimsel sosyalizmin genel kurallarını ileri sürerek 1. fıkradaki görüşü savunanların genel politikalarını "sosyalizmden sapma" olarak nitelemektedirler. 1. görüşte olanların parti içi uygulamalarını eleştirerek kişisel yönetimle suçladıkları lideri yererken işçi sınıfının öncülüğü konusundaki düşüncelerini de açığa vurmaktadırlar. Bunlara göre işçiler sosyalizmi bir bilim adamı kadar öğrendikten sonra o bilim adamına tercih edilebilir. İşçi sınıfı adına bir kadro yönetimi, bizzat işçilerin iktidara gelmesinden yararlıdır. Yani belirli bir aydın kadrosunun işbaşına gelmesi ve emekçiler adına yönetimi ellerinde bulundurması bu dönemde en kestirme iştir. Derinlemesine eğitimi öngörmektedirler. Bu da bir bakıma kapalı yönetici kadrosunu kendilerine bağlı kılmak ve onlar aracılığıyla emekçi kitlelerin yönetiminin dizginlerini ellerinde bulundurmaktadır.

3-Milli Demokratik Devrimciler... Bunlar Türkiye'nin önündeki devrimin sosyalist devrim değil, demokratik devrim olduğunu savunmakta ve Sosyalist Türkiye diyenlere, sağcılardan daha çok çatmaktadırlar. Aralarında birkaç defa bölünen bu gruptakilere göre emperyalizmden kurtulmak için önce tam bağımsızlıktan yana olanlarla bir geniş cephe kurmak zorunludur. Emperyalizmin işbirlikçileriyle, derebeylik kalıntısı toprak ağalarıyla mücadele etmek için bunlar dışındaki bütün sosyal sınıfların, millî burjuvazinin, bürokratların geniş cephede birleşmesini sağlamak gerekir. Bu ittifakı önleyici ileri şiarlar atmak, sosyalizmi savunmak, sosyalizme ihanet olur. Önümüzdeki aşama demokratik reformalar için yapılacak millî demokratik devrim aşamasıdır. Geniş cephede millî burjuvazi, asker-sivil aydın bürokrat kesim de yer alınca demokratik devrim aşaması kolayca gerçekleşir ve sonra sosyalizme geçiş dönemine adım atılır.

Bu kanıda olanların üçe, dörde bölünmüş olmalarını dikkate alırsak aralarındaki anlaşmazlığın işçi sınıfının öncülüğü noktasında toplandığını ve Parti fikrinin ayrılıklarda etken olduğunu görürüz.

4-Parlamento dışı muhalefet yoluyla etkin olma tezini savunanlara göre son seçimlerin matematiği şudur:

Seçmen sayısı: 14.692.591

Oyunu kullanan seçmen: 9.380.860

Seçime katılma oranı: %63,84

Geçerli oy sayısı: 8. 987.405

Bu duruma göre AP oyların yüzde 46,60 ını almıştır. CHP oyların yüzde 27,46 sını kazanmıştır.

Rakamları yuvarlak yaparak denebilir ki 14,5 milyon seçmenin 5 milyonu aşkın grubu sandık başına gitmemiştir. 5 milyon seçmen, AP nin aldığı 4 milyon oydan 1 milyon daha fazladır. Başka bir deyimle 5 milyon vatandaş seçimlerden umudunu kesmiş bulunuyor. AP ise tüm seçmen oylarının ancak yüzde 27 si ile iktidara gelmiştir. Bu yüzde 27, önemsenmeyecek biz azınlığı ifade eder. Millî iradenin yüzde 27 si ile bütün millî iradeyi temsil ediyormuş gibi göstermek milletin karşısında azınlık iradesini egemen kılmaktan öteye bir anlam taşımaz. (Cumhuriyet 16 Ekim 1969, İlhan Selçuk).

Yani mevcut partiler, kendilerine oy vermeyen bir çoğunluğa posta koyacaklar, bunu demokrasi adına yapacaklar, kendi çıkarlarına dönük iradelerini, onlara dikte edecekler, buna da demokrasi denecek... Oysa bu, demokrasi sözcüğünün arkasına oturtulmuş bir azınlık diktasıdır. Ağası, tefecisi, aracısı azınlıkta oldukları halde şeytanî mekanizmalarla bir azınlığın diktasını kuracaklar, sonra da bunu meşru gösterecekler... (Akşam, 17 Ekim 1969 Çetin Altan)

Bu görüşler karşısında iktidar kanadının teşhisi çok ağırdır:

''Parlamento dışı muhalefet kavramıyla bir müddettenberi flört eden kalemlerin yaptıkları düpedüz hukuka ihanet çağırısıdır.'' (Son Havadis, 25 Ekim 1969).

Oysa parlamento dışı muhalefet görüşünün sözcüleri ısrarla şunu belirtmektedirler: Asıl ana sorun, mevcud bozuk düzeni bir an önce değiştirmektir. Partilerin hiç bir şeyi değiştirmeyecekleri bir gerçektir. Parlamento iktidarı ile, parlamento dışı muhalefet arasında beliren kutuplaşma, statükocularla devrimciler arasındaki kutuplaşmadır.

İşte bu dört bölümde toplanan ilericiler, gençleriyle, yazarlarıyla, düşünürleriyle birbirlerine karşı o kadar amansız bir mücadele vermektedirler ki bunların, asıl karşılarına aldıkları emperyalizmle örgütsel mücadele yapmaları, ortak bir politika izlemeleri o kadar imkânsızlaşmaktadır.

Zaten Türkiye İşçi Partisi içindeki üç grubun mücadelesi birbirlerini tasfiye etmek, bir tek görüşün TİP'e hâkim olmasını sağlamaktır. Parti içinde a) Türkiye gerçeklerini değerlendirerek sosyalizmi gerçekleştirmek isteyenler, b) Bilimsel sosyalizm adına bir kadronun işbaşına geçerek yukarıdan aşağıya bir yönetimi sürdürmek isteyenler, c) kendilerine son olarak proleter devrimci diyenlerin gençliğin öncülüğünde demokratik devrim için mücadele vermek isteyenler karşısında elbette ki sendikacıların, yani işçi sınıfının en devrimcilerinin ekonomik, sosyal ve politik mücadelelerini yıllardır sürdürerek yönetici seçilmiş bilinçli işçilerin diyecekleri vardır, izleyeceği politika vardır.

Bu yöneticilerin yürüttükleri politikayı izleyenler seçimlerle DİSK organlarına getirilmiş olduğu için DİSK'in izlediği politika TİP içinde ayrı bir yer işgal etmiştir. DİSK, tabanla fikir beraberliği içinde parti içinde şu görüşlerin temsilcisi olmuştur:

Emperyalizmin memleketimizde bir takım ortakları vardır, emperyalizmle işbirliği yapanlar vardır. İşte bu ortaklar ve işbirlikçiler aracılığıyla Emperyalizm sömürüsünü ve egemenliğini yürütmektedir. Bu sömürüye, bu egemenliğe son vermek gerekir. Bu işi başaracak sosyal topluluklar içinde en önde geleni işçi sınıfı ve onun doğal müttefiki köylü sınıfıdır. Çünkü işçi sınıfı ve yoksul köylü sınıfı asırlardır bu sömürünün ve egemen sınıfların zulmünün ve baskısının acısını iliklerine kadar duymuştur. İşte bu sınıfları

Sendikacılar partideki görevlerinden ayrılıyorlar

TİP'de iç çekişme hızlandı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) Önseçim sonrasında, Türkiye İşçi Partisinde Genel Başkan Mehmet Ali Aybar ve Genel Sekreter Tarık Ziya Ekinci'ye karşı başgösteren parti içi muhalefet daha da genişlemiş, geçen hafta sonunda İstanbul'da toplanan 42 partili sendikacı, seçimler sonunda Aybar'ı düşürme kararı almışlardır.

Cumhuriyet gazetesi, 19 Eylül 1969.

ve öteki emekçi sınıf ve tabakaları kendi sınıflarının bilincine ulaştırmak, onlara politik bilinç vermek, sosyalizmin tek kurtuluş yolu olduğunu anlatmak işçi sınıfının bilinçlenmiş öncülerine düşer. Bilinçlenen emekçi sınıflar anlarlar ki, Amerikan emperyalizmini, içimizdeki ortakları ve işbirlikçilerini, onların varlığından ve işbirliğinden yarar gören tefecileri ve toprak ağalarını iktidar olmaktan çıkarmadan bu sömürüye ve emperyalizmin tahakkümüne son vermek mümkün değildir. Bu işi başaracak en devrimci sınıf da işçi sınıfıdır. Şu hâlde işçi sınıfının demokratik öncülüğü etrafında bütün emekçi sınıf ve tabakaların yürüteceği mücadele millî bağımsızlık için mücadele olacaktır. Çünkü toprak ağalarına karşı, yerli sermayedarlara karşı, yabancılara aracılık eden ithalâtçılara karşı, emperyalizmi yurdumuza sokan bürokratlara karşı yürütülecek mücadele, yani millî bağımsızlık için yapılan mücadele aynı zamanda emperyalizme karşı verilmiş bir mücadele de olacaktır. Yalnız emperyalizme karşı verilecek bir mücadele başarıya ulaşamaz. Çünkü emperyalizme çıkar ortaklıkları olanlar yine bir punduna getirerek dışarı atılan emperyalizmi yine buyur ederler. Emperyalizmi bırakıp sadece onun işbirlikçilerine ve ortaklarına karşı yapılacak bir mücadele ise, onların varlığını kendi çıkarları için zorunlu gören emperyalizmin desteğiyle kırılır. Bu nedenle iki cepheli ve birbiriyle içli dışlı olan iki cepheli bir mücadeleyi beraber sürdürmek zorunluğu vardır.

Oysa yukarıda özetlediğiniz guruplardan birine göre emperyalizmle ve işbirlikçileriyle mücadele için sosyalist şiarlar atmanın alemi yoktur. Böyle durumlarda geniş cephe izlenmelidir. Bu geniş cephede millî burjuvazi ve sivil-asker aydın üçlüsü de yer almalıdır. Bu cephede kolaylıkla demokratik devrimleri isteyenleri toplamak mümkündür. Fakat bunlara sosyalist aşamaya varma hedefi önerilirse bunlar emperyalizme karşı açılan geniş cephede yer almazlar, mücadele de zafere ulaşmaz. Bu mücadelede öncülük söz konusu değildir. Kimin öncü olacağı eylem içinde ortaya çıkar.

Ne var ki emperyalizmin ortaklarını ad ad saymaya kalktığımız vakit millî burjuvazinin olmadığını görürüz. Emperyalizmin ortakları büyük ithalâtçılardır, Büyük ihracaatçılardır, bankacılardır, montaj endüstrisinin sermayedarlarıdır, sanayicilerdir, toprak ağalarıdır, devlet yönetimi geleneği olan bürokratların Amerikancı kesimidir. Bunlar kapitalist yolda kalmada çıkarları olan ve bu nedenle de emperyalizmle çıkar ortaklığı kuranlardır. Şimdi bunlardan hangileriyle emperyalizme karşı demokratik devrimi gerçekleştirmek için ittifak kurabiliriz. Hangileriyle geniş cephe kurabiliriz? Ki bunlar bizim asıl amacımızın sosyalizme geçmek olduğunu da bilmektedirler. Bunların hangisi, asıl amaçları sosyalizme geçmek ve sömürüye son vermek olan bir düzenden yana olurlar. Böyle bir düzeni gerçekleştirmek isteyenlerle daha kısa mesafedeki "demokratik devrim" için işbirliği yaparlar. İthalâtçılar, ihracaatçılar, montajcılar, sanayiciler, bankerler uluslararası sermayeye bağlı, tekelci kapitalizmin birer uzantısı durumundadırlar. Millî sermayeleri söz konusu olmaktan çoktan çıkmıştır. Toprak reformu yapmayan, toprak ağalarından vergi almayan, onların politik güçlerini kendilerinin iktidarda kalarak devlet çarkını döndürmeleri için kullanan bürokrasinin millî gelirin bölüşülmesinde etkileri olan kısmı nasıl olur da, toprak ağalığına, tefeciliğe, aracılık yoluyla sömürüye son vermek ve emekçi sınıf ve tabakaların sosyalizmi kurmaları asıl amacına yönelen mücadelelerinde bir ara durak, bir istasyon olan noktaya varmak için birlikte yola koyulurlar. Bunlar bugün olduğu gibi CHP'nin Ortanın solu politikasıyla yetinerek hem aşırı sağa bir duvar, hem aşırı sol dedikleri sosyalizme bir duvar çekmeye çalışırlar. Bunda AP iktidarı ile de mutabakat halinde olurlar. O halde, geniş cephede öncülüğü bürokratlara vermek, sosyalizmi yarı yolda yeniden emperyalizmle ilişkilere döndürmeyi kabul etmekten öte bir anlam taşımaz.

Sosyalizmin büyük ustaları, uygulayıcıları eserlerinde geniş cephe kurma olanağı ortaya çıkarsa öncülüğün mutlaka ve mutlaka işçi sınıfında olması gerektiğini ısrarla belirtirler. Bunu öneren kitapları Türkçe'ye de çevrilmiş bulunmaktadır (İki Taktik, Lenin- Yeni Demokrasi, Mao Çetung). O halde asker-sivil, aydın kesiminin yönetiminde bir ortak cephe, bir geniş cephe amacını gizleyerek etkin azınlık tezine sarılıp olur olmaz yerde devlet

güçleriyle karşı karşıya gelmekle keskin sosyalist görünmenin bizi aldatmaması gerekir. Sivil-asker-aydın kesimin bir kadro olarak yukarıdan aşağı kuracağı bir iktidarı sosyalist iktidar saymak ise, ne sosyalizmin bilimine uyar, ne de sosyalist öğretinin uygulanma alanı bulduğu ülkelerin deneyleri buna doğruluk kazandırır.

Bilindiği gibi sosyalizm emekçilerin kuruduğu bir düzendir, emekçilerin yönettiği bir düzendir, emekçilerin ideolojisidir; emekçilerin dünya görüşüdür, emekçilerin ekonomik teorileridir, emekçilerin ahlâk anlayışlarıdır. Bu bakımlardan emekçiler adına asker-sivil-aydın kadronun ya da keskin sosyalistlerin bir entellektüel kadrosunun şu veya bu yolla iktidara gelmesi sosyalizmin kurulması demek değildir. Bir azınlığın emekçiler adına tahakkümüdür, yukarıdan aşağıya bir yeni baskı düzenidir. Biz, aşağıdan yukarı emekçi halkla beraber, onun şevkli çabasıyla sosyalizmi kurmak için işçi sınıfının bilime ve tarihsel öncülüğü etrafında tüm emekçilerin, emekten yana olan aydınların iktidarı için mücadele veriyoruz. Bu görüşlerin savunucuları olarak TİP içinde daima işçi sınıfının en bilinçlilerinin temsilcileri sıfatıyla parti yönetiminde söz ve karar sahibi olmakta devam edeceğiz. İşçi sınıfını bir kenara iten ve kadro yönetimi ile sosyalizm için çalışma yapıldığını söyleyen kişi ve grupların başarıya ulaşamayacakları biliyoruz. Yine biliyoruz ki, sosyalist şiarlar atamadan işçi sınıfını bilinçlendirmek, kendi haklarına sahip çıkarmak mümkün değildir. Emperyalizmle ortaklık kuran kapitalistlere karşı yer yer mücadele veren, grev yapan, işgal yapan, yürüyüş yapan, protestoda bulunan, ücreti için, hakları için göğsünü kurşunlara siper edenler yalnız toprak reformu için ölmemişlerdir. Bunlar sosyalizmin kurulup sömürülenleri sömürüden kurtaracak düzen için canlarını vermişlerdir, jop yemişler, nezarete atılmışlar, hapishanede çile çekmişlerdir.

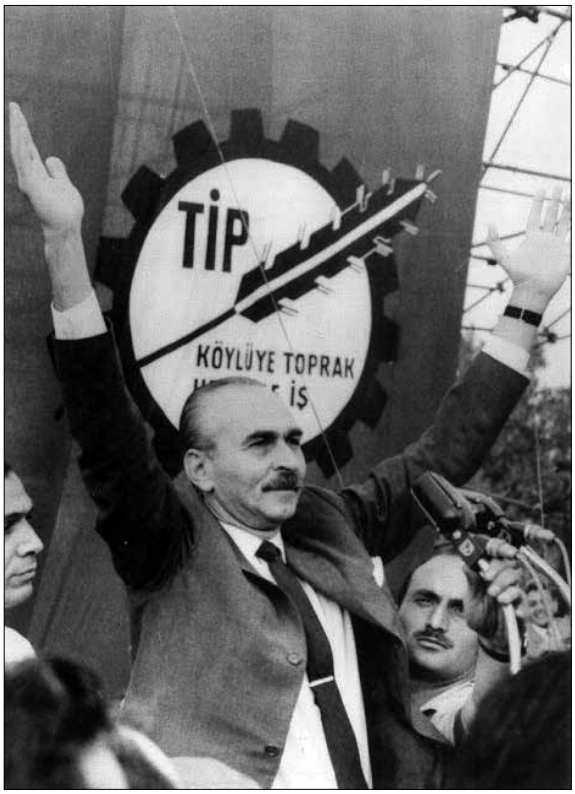
İşçi sınıfının demokratik öncülüğü etrafında toplanacak öteki emekçi sınıf ve tabakalarla birlikte sosyalizmi kurmak için politik mücadele vermişlerdir. Sosyalist bir partiye üye oldukları için işten atıldıkları halde partilerinden istifa etmemişlerdir.

Durum böyleyken, asıl sosyalizmin sahiplerine karşı düşmanca mücadele edip, emperyalizmle ortaklık kuranlarla işbirliği için can atanların samimiyetine inanacak kadar safdil değiliz. Bu nedenle TİP içinde işçi sınıfının temsilcileri olarak zirvedeki çatışmanın zararlarını ve altında yatan nedenlerini iyi bilerek diyoruz ki;

Okuma olanakları ve yabancı dil bilme yetenekleri bu düzenin bozukluğu nedeniyle üniversite öğrenimi yapanlar kadar sosyalizmi öğrenme şartını ileri sürerek işçilerin parti organlarında yarıdan fazla sayıda yer almalarına karşı gizli kapaklı girişilecek her mücadeleye karşı ağırlığımızı koyacak ve bu niyette olanları başarıya ulaştırmayacağız.

Sosyalizm için mücadele ederken emperyalizme karşı da iç içe bir mücadele verdiğimizi unutmadan, işçi sınıfının öncülüğünü burjuvaziye ve bürokrasiye kaptırmadan millî kurtuluş ve sosyalizme geçiş için bizimle beraber olanlara saflarımız açıktır. DİSK, kurulduğu günden beri bu doğrultuda işçi sınıfını bilinçlendirme mücadelesinde azımsanmayacak başarı elde etmiştir. Başarıları kalıcı ve sürekli olacaktır.

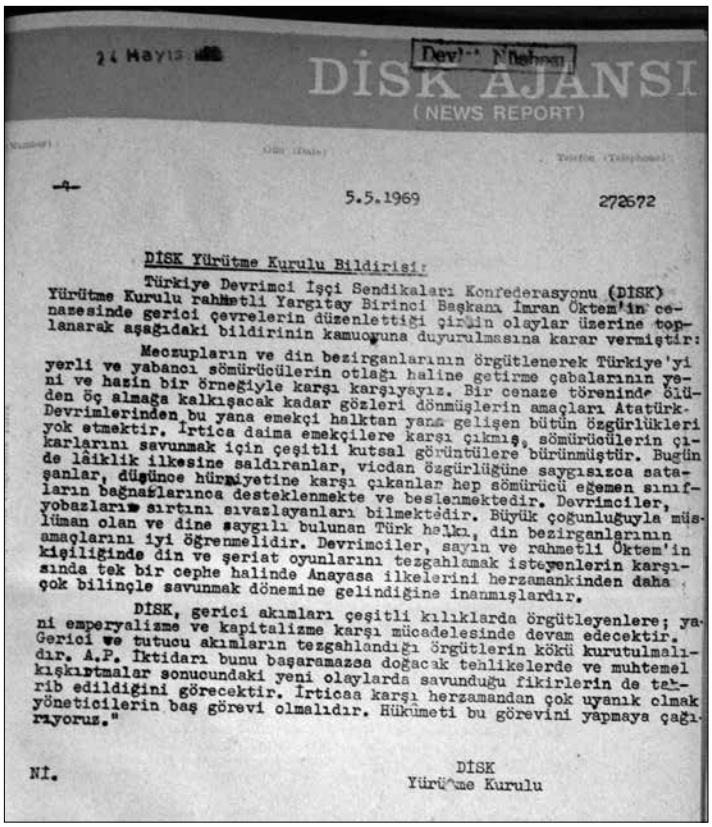
Kaynak: DİSK (1970), *DİSK, 3. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları s.94-101

TİP Genel Başkanı Aybar bir TİP mitinginde.

DİSK: İrticaa Karşı Her Zamandan Çok Uyanık Olunmalı

DİSK Yürütme Kurulu Bildirisi:

24 Mayıs

Devlet Nakliyat

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

-4-

5.5.1969 272572

DİSK Yürütme Kurulu Bildirisi:

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Yürütme Kurulu rahmetli Yargıtay Birinci Başkanı İmran Öktem'in cenazesinde gerici çevrelerin düzenlettiği çirkin olaylar üzerine toplanarak aşağıdaki bildirinin kamuoyuna duyurulmasına karar vermiştir:

Mezcupların ve din bezirganlarının örgütlenerek Türkiye'yi yerli ve yabancı sömürücülerin otlağı haline getirme çabalarının yeni ve hazin bir örneğiyle karşı karşıyayız. Bir cenaze töreninde ölüden öç almağa kalkışacak kadar gözleri dönmüşlerin amaçları Atatürk Devrimlerinden bu yana emekçi halktan yana gelişen bütün özgürlükleri yok etmektir. İrtica daima emekçilere karşı çıkmış, sömürücülerin çıkarlarını savunmak için çeşitli kutsal görüntülere bürünmüştür. Bugün de lâiklik ilkesine saldıranlar, vicdan özgürlüğüne saygısızca sataşanlar, düşünce hürriyetine karşı çıkanlar hep sömürücü eğemen sınıfların bağnaflarınca desteklenmekte ve beslenmektedir. Devrimciler, yobazların sırtını sıvazlayanları bilmektedir. Büyük çoğunluğuyla müslüman olan ve dine saygılı bulunan Türk halkı, din bezirganlarının amaçlarını iyi öğrenmelidir. Devrimciler, sayın ve rahmetli Öktem'in kişiliğinde din ve şeriat oyunlarını tezgahlamak isteyenlerin karşısında tek bir cephe halinde Anayasa ilkelerini herzamankinden daha çok bilinçle savunmak dönemine gelindiğine inanmışlardır.

DİSK, gerici akımları çeşitli kılıklarda örgütleyenlere; yani emperyalizme ve kapitalizme karşı mücadelesinde devam edecektir. Gerici ve tutucu akımların tezgahlandığı örgütlerin kökü kurutulmalıdır. A.P. İktidarı bunu başaramazsa doğacak tehlikelerde ve muhtemel kışkırtmalar sonucundaki yeni olaylarda savunduğu fikirlerin de tahrib edildiğini görecektir. İrticaa karşı herzamandan çok uyanık olmak yöneticilerin baş görevi olmalıdır. Hükümeti bu görevini yapmaya çağırıyoruz."

NI.

DİSK
Yürütme Kurulu

DİSK Ajansı, 5 Mayıs 1969.

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Yürütme Kurulu rahmetli Yargıtay Birinci Başkanı İmran Öktem'in cenazesinde gerici çevrelerin düzenlettiği çirkin olaylar üzerine toplanarak aşağıdaki bildirinin kamuoyuna duyurulmasına karar vermiştir:

"Mezcupların ve din bezirgânlarının örgütlenerek Türkiye'yi yerli ve yabancı sömürücülerin otlağı haline getirme çabalarının yeni ve hazin bir örneğiyle karşı karşıyayız. Bir cenaze töreninde ölüden öç almağa kalkışacak kadar gözleri dönmüşlerin amaçları Atatürk Devrimlerinden bu yana emekçi halktan yana gelişen bütün özgürlükleri yok etmektir. İrtica daima emekçilere karşı çıkmış, sömürücülerin çıkarlarını savunmak için çeşitli kutsal görüntülere bürünmüştür. Bugün de lâiklik ilkesine saldıranlar, vicdan özgürlüğüne saygısızca sataşanlar, düşünce hürriyetine karşı çıkanlar hep sömürücü eğemen sınıfların bağnaflarınca desteklenmekte ve beslenmektedir. Devrimciler, yobazların sırtını sıvazlayanları bilmektedir. Büyük çoğunluğuyla müslüman olan ve dine saygılı bulunan Türk halkı, din bezirganlarının amaçlarını iyi öğrenmelidir. Devrimciler, sayın ve rahmetli Öktem'in kişiliğinde din ve şeriat oyunlarını tezgahlamak isteyenlerin karşısında tek bir cephe halinde Anayasa ilkelerini herzamankinden daha çok bilinçle savunmak dönemine gelindiğine inanmışlardır.

DİSK, gerici akımları çeşitli kılıklarda örgütleyenlere; yani emperyalizme ve kapitalizme karşı mücadelesinde devam edecektir. Gerici ve tutucu akımların tezgahlandığı örgütlerin kökü kurutulmalıdır. A.P. İktidarı bunu başaramazsa doğacak tehlikelerde ve muhtemel kışkırtmalar sonucundaki yeni olaylarda savunduğu fikirlerin de tahrib edildiğini görecektir. İrticaa karşı herzamandan çok uyanık olmak yöneticilerin baş görevi olmalıdır. Hükûmeti bu görevini yapmaya çağırıyoruz."

Kaynak: DİSK Ajansı, 5 Mayıs 1969.

İMRAN ÖKTEM'İN CENAZESİNE SALDIRI VE DİSK'İN TEPKİSİ

Yargıtay Başkanı İmran Öktem 1 Mayıs 1969 tarihinde Ankara'da öldü. İmran Öktem'in 3 Mayıs 1969 günü Ankara'da Maltepe Camii'ndeki cenaze törenine büyük bir kalabalık katıldı. Öktem, 1966'da adli yılın açılışı dolayısıyla yaptığı konuşmada Nurcuları eleştirmişti. Cenaze sırasında cami imamı, *"münafıkların namazı kılınmaz,"* dedi. Cemaat içindeki bir grup da *"bu dinsiz komünistin namazı kılınmaz,"* diyerek, İsmet İnönü'nün de aralarında bulunduğu bir topluluğa saldırdı. İsmet İnönü'yü, tabancasını çeken Kara Kuvvetleri Komutanlığı Topçu Dairesi Başkan Vekili

Tuğgeneral Nabi Alpartun kurtardı.[44] DİSK Yürütme Kurulu 5 Mayıs 1969'da bir bildiri yayımlayarak olayları protesto etti. Bildiride *"Meczupların ve din bezirgânlarının örgütlenerek Türkiye'yi yerli ve yabancı sömürücülerin otlağı haline getirme çabalarının yeni ve hazin bir örneğiyle karşı karşıyayız"* denildi.[45]

KAYSERİ PROVOKASYONU VE DİSK'İN TEPKİSİ

Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) 7 Temmuz 1969 günü Kayseri'de toplanan 2. Genel Kurulu'nun ilk gününün gecesinde Örnekevler ve Mimar Sinan camileri ile Türk Kültür Derneği ve imam hatip okulları kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Ertesi gün, TÖS'ün kuruluş yıldönümü olan 8 Temmuz'da, galeyana gelen gerici saldırganlar, Genel Kurul'un toplandığı sinemayı ateşe verdi. Güvenlik önlemlerinin yetersiz kalması ve askeri birliklerin müdahalesinin gecikmesi nedeniyle gericiler, Kayseri'deki tüm ilerici kişi ve kuruluşlara da saldırdı. TİP ve TÖS binaları ile sol yayınlar satan kitapçılar tahrip edildi. Saldırganlar daha sonra pavyonlara saldırarak burada çalışan kadınları çırılçıplak soyarak ve taciz ederek sokaklarda dolaştırdı. Saatler süren saldırı ancak askerin müdahalesiyle engellenebildi. Delegeler ve konuklar, askerî birlikler tarafından Kayseri dışına çıkarıldı. TÖS Genel Kurulu, Ankara'da tamamlanabildi.[46]

9 Temmuz 1969 tarihli *DİSK Ajansı "DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, Kayseri'de başkaldıran irtica ile ilgili şu demeci vermiştir"* anonsuyla *"Kardeşi Kardeşe Öldürtme Provası Yaptırılıyor"* başlıklı açıklamayı duyurdu. DİSK bildirisinde saldırıların *"din ile devlet işlerinin ayırt edilmesinden rahatsız olanlar"* tarafından yapıldığı vurgulanarak, *"Türk Ordusu, Türk devrimcileri Atatürk'ün izinde ve devrimlerin bekçisi olarak ayakta durduğu sürece gafiller, kana susamışlar, din devleti kurma özlemiyle Cumhuriyetimizin temellerine saldıramayacaklardır"* ifadesine yer verildi.

İmran Öktem'in cenaze töreninde İnönü'ye yapılan saldırı.
Cumhuriyet gazetesi, 4 Mayıs 1969

[44] "Yürekli Bir Hukukçu" (2005), *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, Cilt 3, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s.222; Koç ve Koç (2008),

[45] DİSK Ajansı, 5 Mayıs 1969.

[46] "Kayseri'de Tahrik Ev Saldırı" (2005), *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, Cilt 3, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 216.

"Kardeşi kardeşe öldürtme provası yaptırılıyor"

"Kayseri'de kimlerin, hangi kirli emeller için attığı bilinmeyen dinamitleri vesile ederek, TÖS'e, TİP'e, kitapçılara, eğlence yerlerinde çalışmaya mecbur bırakılmış zavallı kadınlara saldıranlar belli bir tertibin tahrikçilerine kapılmışlardır. Öteden beri, din ile devlet işlerinin ayırdedilmesinden rahatsız olanlar, her fırsatta Cumhuriyetin temel ilkelerine karşı harekete geçmektedirler. Her olayı vesile ederek öldürmeye, yakmaya, yıkmaya kalkışan bir takım gericiler, her devrimci eylemi, yasaların himayesindeki her devrimci örgütü, bilime dayanan iktisadî, sosyal düşünceleri açıklayan kitapları satan her kitapçıyı, sömürülen işçilerin haklarını savunan, koruyan her gerçek sendikayı ve üst kuruluşlarını (düşman) ilân eden zihniyetin tecavüzleriyle yine karşı karşıya bulunuyoruz.

Kayseri'de sahnelenen facia, kardeşi kardeşe öldürtme amacı güdenlerin giriştikleri bir provadır. Daha sonra başka şehirlerde yeni tahriklere girişilecek, bu düzmece tahriklerden sonra da "halkın tepkisi" örtüsü altında Türkiyemizi çağdaş uygarlık seviyesine çıkarmaya çalışan devrimci kuruluşlara ve yöneticilerine karşı yeni tecavüzlere girişilecektir. Masum insanları, kandırılmış kardeşleri tarafından öldürtmeyi başka ülkelerde deneyen emperyalist güçlerin Türkiye'de de aynı plânları uygulamaya fırsat bulamayacağını belirtiriz. Türk Ordusu, Türk devrimcileri Atatürk'ün izinde ve devrimlerin bekçisi olarak ayakta durduğu sürece gafiller, kana susamışlar, din devleti kurma özlemiyle Cumhuriyetimizin temellerine saldıramayacaklardır. Adâlet mutlaka yerini bulacaktır.

Kayseri olayları devrimciler arasındaki bağları daha sıklaştırmaya, Atatürkçü güçleri daha çok kaynaştırmaya yaramalıdır ve bu gerçekleşecektir."

Kaynak: DİSK Ajansı, 9 Temmuz 1969.

ENTERNASYONALİST DİSK

DİSK, kuruluşundan başlayarak çeşitli uluslararası sorunlar konusunda duyarlı olmuş genel olarak anti-emperyalist bir duyarlılıkla davranmıştır. DİSK, Çekoslovakya'nın işgali konusunda net bir tutum alarak işgali eleştirmiştir. Kıbrıs konusunda ise Türkiye'nin resmi politikası çelişmeyen ancak kimi nüansları olan bir tutum almıştır.

VİETNAM SAVAŞI VE DİSK

DİSK, ABD'nin Vietnam'daki savaş ve ölüm politikasını şiddetle, nefretle kınadı ve emperyalist saldırı karşısında Vietnam halkının yanında yer aldı. DİSK dünya sendikalarının Vietnam Savaşı konusundaki tepkilerini yakından izledi. Yayınlarında bunları geniş biçimde aktardı. ABD'de 550 sendika liderinin Vietnam Savaşı'nı kınamak ve barış için daha anlamlı ve daha etkili bir rol oynamak için Chicago Üniversitesi'nde yaptığı toplantının ardından Avrupa sendikalarının önemli bir bölümü de ABD'nin Vietnam'daki kuvvet kullanımını eleştirdi. Türkler, toplantı halinde bulunan ve TİP Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın da üyeleri arasında bulunduğu Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi'ne (Russell Mahkemesi) bir telgraf çekerek DİSK'in desteğini ve başarı dileklerini iletti.[47]

DİSK, Uluslararası Barış Mahkemesi toplantı halindeyken, bu mahkemenin başkanı ünlü Fransız düşünürü Sartre'a gönderdiği bir telgrafta şöyle demiştir:

> "Biz DİSK olarak, Vietnam halkının sömürücü saldırıdan kurtarılmasını, kendi kendinin efendisi olarak milli kurtuluş savaşını başarıya ulaştırmasını candan diliyor, kahraman Vietnamlıların yerli ve yabancı sömürücülere karşı giriştikleri

[47] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 29-30.

insan haysiyetine şeref katan mücadelelerinin zaferle sonuçlanması temennisiyle bu kurtuluş savaşını sürdürenleri ayakta, saygıyla selamlıyoruz."

DİSK ÇEKOSLOVAKYA'NIN İŞGALİNE KARŞI ÇIKTI

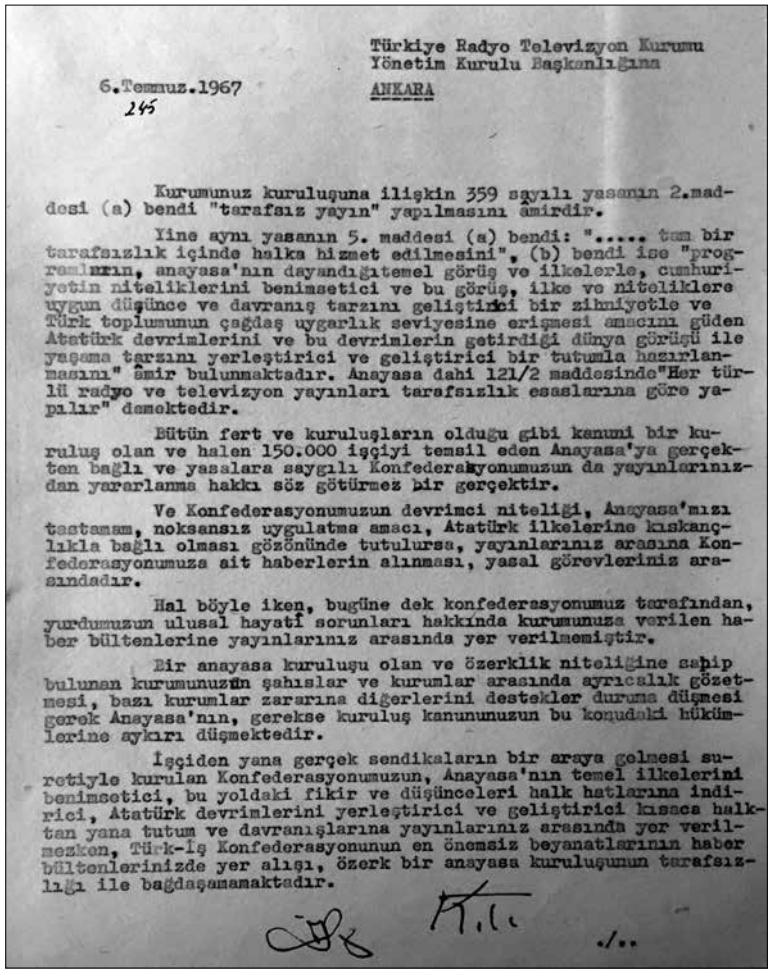
Çekoslovakya'da 5 Ocak 1968 günü Komünist Partisi Genel Sekreterliği'ne getirilen Aleksander Dubçek, bahar aylarında bir dizi reformu uygulamaya soktu. Ancak *"Prag Baharı"* olarak bilinen bu süreç çok uzun sürmedi. Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı'nın dört üye ülkesine ait askeri birliklerin 20 Ağustos 1968'de Çekoslovakya'yı işgal etmesi tüm dünyada ve Türkiye'de önemli tepkiler doğuran bir olay oldu.

DİSK Yürütme Kurulu, 23 Ağustos 1968 günü yayımladığı bir bildiri ile Çekoslovakya'ya yapılan saldırının karşısında olduğunu açıklamıştır.[48] DİSK Bildirisi'nde şu görüşlere yer verildi: *"Ülkeler arasında iç işlerine müdahale hangi devletten gelirse gelsin, özgürlük içinde yaşayıp gelişmeyi engelleyici bir unsur olup ciddi bir tehlike meydana getirir. Bu nedenlerle Sovyet işgal kuvvetlerinin ve Varşova Paktı müttefiklerinin en kısa zamanda Çekoslovakya topraklarını terketmeleri gereklidir. Sovyetlerin Varşova Paktı müttefikleriyle Çekoslovakya'ya yaptığı saldırıya Türk işçi sınıfının gerçek temsilcileri olarak karşı olduğumuzu bildiririz."*[49]

DİSK'in 1968-1970 yıllarını kapsayan 3. Genel Kurul Çalışma Raporu'nda bu konuya hiç değinilmedi. Maden-İş'in 1967-1969 Çalışma Raporu'nda ise işgalin üst kuruluş Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu (UMİF) tarafından kınandığı ve sosyalist ülke sendikaları ile ilişkilerin bir soğuma dönemine girdiği belirtildi. Raporda sosyalist ülke sendikalarının üye olduğu Dünya Sendikalar Federasyonu'nun da (DSF) müdahaleyi eleştirdiği vurgulandı.

DİSK'İN TRT İLE TARAFSIZLIK MÜCADELESİ

DİSK, çalışmalarının TRT'de eşit ve tarafsız olarak yer verilmesi için uzun bir mücadele yürüttü. DİSK'in kuruluşundan kısa bir

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
Yönetim Kurulu Başkanlığına
ANKARA

6.Temmuz.1967
245

Kurumunuz kuruluşuna ilişkin 359 sayılı yasanın 2.maddesi (a) bendi "tarafsız yayın" yapılmasını amirdir.

Yine aynı yasanın 5. maddesi (a) bendi: "..... tam bir tarafsızlık içinde halka hizmet edilmesini", (b) bendi ise "programların, anayasa'nın dayandığıtemel görüş ve ilkelerle, cumhuriyetin niteliklerini benimsetici ve bu görüş, ilke ve niteliklere uygun düşünce ve davranış tarzını geliştirici bir zihniyetle ve Türk toplumunun çağdaş uygarlık seviyesine erişmesi amacını güden Atatürk devrimlerini ve bu devrimlerin getirdiği dünya görüşü ile yaşama tarzını yerleştirici ve geliştirici bir tutumla hazırlanmasını" amir bulunmaktadır. Anayasa dahi 121/2 maddesinde"Her türlü radyo ve televizyon yayınları tarafsızlık esaslarına göre yapılır" demektedir.

Bütün fert ve kuruluşların olduğu gibi kanuni bir kuruluş olan ve halen 150.000 işçiyi temsil eden Anayasa'ya gerçekten bağlı ve yasalara saygılı Konfederasyonumuzun da yayınlarınızdan yararlanma hakkı söz götürmez bir gerçektir.

Ve Konfederasyonumuzun devrimci niteliği, Anayasa'mızı tastamam, noksansız uygulatma amacı, Atatürk ilkelerine kıskançlıkla bağlı olması gözönünde tutulursa, yayınlarınız arasına Konfederasyonumuza ait haberlerin alınması, yasal görevleriniz arasındadır.

Hal böyle iken, bugüne dek konfederasyonumuz tarafından, yurdumuzun ulusal hayatî sorunları hakkında kurumunuza verilen haber bültenlerine yayınlarınız arasında yer verilmemiştir.

Bir anayasa kuruluşu olan ve özerklik niteliğine sahip bulunan kurumunuzun şahıslar ve kurumlar arasında ayrıcalık gözetmesi, bazı kurumlar zararına diğerlerini destekler duruma düşmesi gerek Anayasa'nın, gerekse kuruluş kanununuzun bu konudaki hükümlerine aykırı düşmektedir.

İşçiden yana gerçek sendikaların bir araya gelmesi suretiyle kurulan Konfederasyonumuzun, Anayasa'nın temel ilkelerini benimsetici, bu yoldaki fikir ve düşünceleri halk katlarına indirici, Atatürk devrimlerini yerleştirici ve geliştirici kısaca halktan yana tutum ve davranışlarına yayınlarınız arasında yer verilmezken, Türk-İş Konfederasyonunun en önemsiz beyanatlarının haber bültenlerinizde yer alışı, özerk bir anayasa kuruluşunun tarafsızlığı ile bağdaşamamaktadır.

./..

DİSK'in TRT'ye yazısı, 6 Temmuz 1967.
TÜSTAV DİSK Arşivi

[48] *Milliyet* gazetesi, 24 Ağustos 1968; *Cumhuriyet* gazetesi, 24 Ağustos 1968

[49] *Ant* dergisi, Sayı 87, 27 Ağustos 1968; *Milliyet* gazetesi, 24 Ağustos 1968.

Russell Mahkemesi'ne Destek

M. J. P. Sartre

Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi Başkanı

Kopenhag

Bugün, dünya kamu oyu biliyor ki Amerika Vietnam'da emperyalist amaçlarını gerçekleştirmek için mazlum Vietnam halkını kurşunluyor.

Başkanlığını yaptığınız Russell Mahkemesi bu vahşeti dünya kamu oyu önünde yargılamak gibi önemli bir görevi üstlenmiş bulunuyor. Biz Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu olarak ve bağımsızlığın özgürlüğün milletler için vazgeçilmez bir hak olduğuna inanarak sizi bütün kalbimizle destekliyor, başarılar diliyoruz.

Başkan, Kemal Türkler

Russell Mahkemesi üyelerinin bir bölümü

süre sonra 17 Mayıs 1967 tarihinde TRT'ye yazılan Türkler ve Güzelce imzalı yazıda TRT'nin tutumu eleştiriliyordu. TRT'ye özerk bir kuruluş olduğu ve yayınlarını tarafsızlık ilkesine göre yapması gerektiği hatırlatılıyordu. Yazıda bazı çevrelere ilişkin haberlerin verilmesi, bazı çevrelere ilişkin haberlerin duymazlıktan gelinmesinin tarafsızlık ilkesi ile bağdaşmayacağı vurgulanıyordu. Mektupta *"gerçek bir işçi kuruluşu olan yurdumuzun bağımsızlığı yolunda açılan mücadeleyi yürüten güçler arasında yer alan konfederasyonumuza ait haberlerin, yayınlarınız arasında yer almaması, bu mektubu yazmamızın nedenidir"* deniyordu. Yazıda Türk-İş'e ait haberlere TRT'de geniş biçimde yer verilirken DİSK'e ait hiçbir haberin verilmediği eleştirisi yer alıyor ve durumun düzeltilmesi isteniyordu.[50]

Bu yazıdan sonuç alınamamış olacak ki, DİSK 6 Temmuz 1967 tarihinde TRT Yönetim Kurulu Başkanlığı'na bu kez daha ayrıntılı bir yazı yazıyordu. Yazıda TRT'nin tarafsız yayın yapmasına ilişkin mevzuattan örnekler verildikten sonra DİSK'in ülke sorunlarıyla ilgili yaptığı açıklamalara haber bültenlerinde yer verilmediği belirtiliyordu. TRT'nin ayrımcılık yaptığı ve bunun, özerk niteliğine ve kuruluş kanununa aykırı olduğu vurgulanıyordu. Yazıda DİSK'in Anayasa'nın temel ilkelerini benimsetici, Atatürk devrimlerini yerleştirici ve geliştirici tutum ve davranışlarına TRT yayınları arasında yer verilmezken, Türk-İş'in en önemsiz beyanatlarının dahi haber bültenlerinde yer almasının özerk bir anayasa kuruluşunun tarafsızlığı ile bağdaşmadığı eleştirisine yer veriliyordu. Yazı *"görev sorumluluğundan uzak birkaç teknisyenin marifeti olan ve kurumunuzun tarafsızlığına gölge düşüren bu tip*

[50] DİSK'ten TRT'ye 17 Mayıs 1967 tarihli yazı. TÜSTAV DİSK Arşivi.

VİETNAM SORUNU VE SENDİKALAR

Vietnam, Güneydoğu Asya'da uzun yıllardan beri bağımsızlık savaşı veren 32 milyon nüfuslu bir ülkedir. Fransız sömürgesi altında millî kurtuluş savaşı vererek bağımsızlığa kavuşur kavuşmaz Amerikan emperyalizmi Vietnam'ın yakasına yapışmış ve bu kez Vietnam'lılar Amerikan emperyalizmini yenmek için 7 sinden 70 ine kadar halk savaşı vermeğe başlamıştır. Küçümencik bir ülkeye koca Amerika'nın her türlü üstün tekniği ve savaş ve ölüm ve de sefalet yağdıran bombalarıyla saldırması, dünyadaki örgütlenmiş bütün işçi sınıflarının nefretiyle karşılanmıştır. O kadar ki Amerikan etkisi altındaki ICFTU bile, bu konuda Amerikan emperyalizmine maşa olmayı reddetmiştir. Yalnız AFL-CIO'nun George Meany kanadı Johnson'un kitle halinde bir milleti yok etme biçimindeki barbarca politikasına karşı çıkmayı reddetmiştir.

Amerika'nın en ünlü sendikası UAW, Barış İçin İşçinin Sesi Dergisi çıkararak Amerikan hükümetinin savaş politikasına karşı protestolarda bulunmuştur. ICFTU'ya mensup belli başlı batı ülkelerine, Asya, Afrika ve Lâtin Amerika ülkelerine mensup işçi örgütleri, Johnson yönetiminin barbarca savaşı ve Mc Namara'nın tırmanma politikasını protesto etmişlerdir.

İngiltere İşçi Konfederasyonu, İngiliz hükümetini Amerika'nın Vietnam'daki politikasını desteklemekten vazgeçmeğe ve 1954 Cenevre andlaşmalarına uygun bir çözüme varılmasını sağlamaya davet etmiştir. İngiliz İşçi Partisi de İngiltere'nin, Amerikan politikasıyla aynı doğrultudaki tutumuna son verilmesini isteyen bir karar almıştır. İsveç İşçi Konfederasyonu, Vietnam'daki durumun gittikçe kötüleşmesinden duyduğu endişeleri açıklamış, sonuçlardan Amerika'nın sorumlu olacağını bildirmiştir. Alman İşçi Konfederasyonu DGB de aynı nitelikte bir karara varmıştır. DGB, Alman hükümetini, diplomatik bütün imkânlarını kullanarak bu barbarca savaşa Amerika'nın son vermesini sağlamaya davet etmiştir.

Bu nitelikteki bildirileri İtalya, Danimarka, Belçika, Fransa, İrlanda, Norveç, Avusturya işçi örgütleri de yayınlamış ve Vietnam'daki emperyalist Amerikan saldırısını takbih etmiştir. Hindistan, Japonya, Seylan, Avustralya işçi örgütleri de Amerika'nın Vietnam politikasına şiddetle çatmışlardır. Kuzey Afrika'dan Tunus, Cezayir, Fas, Mısır sendikaları da bu konuda erkekçe seslerini yükseltmişlerdir. Lâtin Amerika'nın katolik sendikaları da aynı mahiyette protestoları aralıksız devam ettirmektedir.

Gerçekten de DİSK gibi, vahşetten yana olmıyan Amerikan basını bile Vietnam savaşını lânetlemektedir. Yalnız AFL-CIO'nun sağ kanadı ile ICFTU'ya üye bulunan Türk-İş gibi işçiden yana olmıyan örgütler bu insanlık suçuna alkış tutmaktadırlar.

Kaynak: DİSK (1968), *2. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları, s. 26-33.

KIBRIS SORUNU VE DİSK

Her şey 'Kıbrıs'ta zafer için

Kemal Türkler

Türkiye'nin şerefli tarihine yakışır, bağımsızlık ve özgürlük aşkına uygun kararlılık içinde bulunuyoruz, Kıbrıs'taki kardeşlerimiz ve barış için savaşan bir avuç mücahitlerimiz karşısında aslan kesilen Yunan faşist cuntasına ve onun koruyucusu Amerika'ya Türkiye'nin devlet olarak, ulus olarak, hükûmet olarak ne kadar onurlu, ne kadar bir ve beraber olduğunu göstermemizin ânı gelmiştir. Vahşeti erkeklik sayanlara, sırtını Amerika'ya dayamayı zafer için yeterli bulanlara hadlerini bildirmeliyiz. Artık herşey Kıbrıs'ta zafer içindir, bu zaferi ergeç kazanacağımız inan ve güveniyle şanlı ordumuzun emrindeyiz.

Ancak esefle söylemek gerekir ki, Yunan faşist Cuntasını şımartıcı bir rol oynayan Johnson'a ve onun temsilcilerine çoktandır hakettikleri cevabı Türk İşçilerinin her gün verdiği övünç duyarak bildirmeliyim. İşçi kardeşlerimiz Johnson'a ve Türkiye'yi haklı davasından caydırmaya kalkışan Amerikan oyunlarına "Artık yeter, çekil karşımızdan" diyor. Devrimci işçilerin sorumlu temsilcisi olarak ihtar ediyoruz:

"Amerika haddini bil ve çil dolarınla zillete razı olacağımızı sanma! Ne Amerikan doları, ne NATO yuları! Topun, tüfeğin senin olsun, biz faşist Yunan Cuntasını tükürüğümüzle boğmasını biliriz."

Kaynak: *DİSK* gazetesi, Sayı 4, 12 Aralık 1967, sayfa 1.

davranışların önlenmesi için gerekli işlemin yapılmasını rica ederiz'' talebiyle sona eriyordu.[51]

DİSK tarafından TRT'ye, Genel Müdürü Adnan Öztrak'a, yazılan bir diğer yazı 5 Mayıs 1969 tarihlidir. Yazıda DİSK'in ilkelerinden söz edildikten sonra, TRT'nin uzun zamandan beri tarafsızlığını yitirdiği vurgulanıyordu. DİSK'in TRT'ye dönük eleştirilerinde şunlar yer alıyordu: *''DİSK de dış görünüşü ile Türk-İş gibi bir işçi konfederasyonudur (..) Böyle olduğu halde TRT, DİSK'i var kabul etmemekte, DİSK'in hiçbir yetkilisinin demecine, konuşmasına, toplantısına, kongresine, organlarının çalışmasına yer vermemekte, DİSK'le ilgilenmemektedir.''*

TRT'nin DİSK'in görüşlerine yer vermemesinin temel nedeni olarak TRT'de çalışan basın işçilerinin sendikasının Türk-İş üyesi olması ve TRT'de çalışanların bazılarının Türk-İş ile içli dışlı olması gösteriliyordu. Yazı şu ağır eleştiriler ile sona eriyordu:

> ''Biliyoruz, TRT'de çalışanlardan bir kısmı, Türk-İş aracılığı ile Amerika gezilerine adaydır ve o yol kendileri için açıktır. Ama yine biliyoruz ki, TRT'deki pek çok emekçinim gerçek görüşleri TRT'ye egemen olamamaktadır. DİSK bu nedenle TRT'nin adına boykot ettiği bir işçi konfederasyonu haline getirilmiştir. Ama, Anayasadan yana olan DİSK'in bir gün TRT'de hakkı olduğu kadar yer alacaktır. Hakkı olduğu kadar TRT aracılığıyla kamuoyunu etkileyecektir. İsterdik ki, bu sizin yönetiminizde de olsun ve biz, sizin AP'ye karşı direnmenizi övünçle belirten arkadaşlarımıza katılabilelim. Ne var ki AP'ye karşı direnen TRT yönetimi, işçi sınıfının gerçek temsilcisi olan DİSK'e karşı sömürücü yerli ve yabancı güçlerle ortaklıklar kuranların etkisinden kendilerini kurtaramamışlardır kanısındayız''

Bu çabalar uzun bir süre sonra sonuç vermiş olmalı ki Şubat 1970'de toplanan Üçüncü Genel Kurula sunulan raporda şu ifadeler yer almaktadır: ''Sesimizin geniş kitleler tarafından duyulması için TRT ile yaptığımız mücadele bir noktadan sonra kazanılmıştır.''[52] Ancak DİSK'in TRT ile tarafsızlık mücadelesi 1970'li yıllarda da devam edecektir.

[51] DİSK'ten TRT'ye 6 Temmuz 1967 tarihli yazı. TÜSTAV DİSK Arşivi.

[52] DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu.

DİRENEN İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

1970'li yıllara doğru hem sendikalı işçi sayısında hem de grev ve grev dışı hak arama yollarına başvuran işçi sayısında önemli bir artış görülmeye başlandı. Bu tabloda elbette 274 sayılı Sendikalar Kanunu ile 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun çıkmış olmasının payı vardı. Ancak 67-70 yılları arasında esas etken, toplumsal ve siyasal alanda yaşanan gelişmelerdi. Üstelik bu sadece Türkiye'de değil, ileri kapitalist ülkelerden başlayarak geniş bir coğrafyada yaşanmaktaydı. Dünyanın pek çok yerinde sosyal hareketlenmelerin zirve yaptığı, işyeri, okul, toprak işgallerinin yaygınlaştığı, toplumsal değişim talebinin etkili biçimde karşılık bulduğu bu dönemde sendikal alanda yaşananlar da bu gelişmelerin bir izdüşümüydü.

Bir yandan *kanunî* güvenceye kavuşan grev hakkı yaygın biçimde kullanılırken, öte yandan *kanunsuz* mücadele biçimleri de yaygınlaştı; hak arama eylemlerinde işçiler zaman zaman kolluk kuvvetleriyle çatıştı, bu çatışmalarda işçiler öldü. Dönemin mevzuatı işçi eylemlerinin yaygınlaşmasına zemin hazırlasa da 1960'ların işçi hareketleri kanunların kalıbına sığmayan, onları aşan ve değiştirmeye zorlayan eylemlerdi. 1960'lar boyunca işçiler, sadece kanunların tanımış olduğu sınırlar içinde değil, kanunların sınırlarını zorlayarak, onları aşarak fiili ve meşru bir mücadele anlayışı ile hareket ettiler. İşçiler özel sektörde otoriter emek/fabrika rejimlerinin inşa edilmesine karşı direnç gösterdiler. 1960'ların başında *Kavel* grevi ile başlayan fiili-meşru mücadele çizgisi, dönemin ortasında *Kozlu* ile dönemin sonunda *Derby*, *Singer* ve *Sungurlar* gibi direnişlerle

Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü'nün başlangıcı

Hürriyet Meydanı, Beyazıt, İstanbul, 16 Şubat 1969.

DİSK Arşivi.

İş Kanunu'nu Protesto mitingi afişi.

24 Haziran 1967, Ankara.

devam etti. Kanunî grevler dışındaki direniş ve iş bırakmalar yanında fabrika işgalleri de bu dönemin yaygın eylem biçimlerindendir. Dönemin işçi eylemlerinin bir önemli özelliği de sadece sermayeye karşı değil, sarı ve güdümlü sendikalara da yönelik olmalarıdır.

Toplumsal muhalefetin bütün kesimleriyle birlikte ayağa kalktığı, yükseldiği bu dönemde DİSK de geleneksel teslimiyetçi sendikal anlayış karşısında güç ve etkinlik kazanarak ilerliyordu. Bu ilerleme öncelikle işyeri düzeyinde durdurulmaya çalışıldı. Sarı ve güdümlü sendikalar yoluyla işyeri bazında DİSK üyesi sendikaların etkisizleştirilmesi hedeflendi. DİSK üyesi sendikaların işyerinde çoğunluğu olmasına rağmen, kâğıt üzerinde yapılan üyeliklerle yetkiler sarı sendikalara veriliyor, itiraz makamları ve yargı da bunu onaylıyordu. Bu yolla işçinin iradesine rağmen başka bir sendika ihya edilmek isteniyordu. DİSK üyesi sendikaların, bakanlık koridorlarında ve mahkeme salonlarında haklılıklarını belgelerle kanıtlaması da çoğunlukla işe yaramıyordu. Bu noktada işçinin iradesini açık bir biçimde ortaya çıkarmak, düğümü çözmek üzere devreye, işyeri işgalleri girdi. 1968 Temmuz ayında Derby Lastik Fabrikası işgalinden başlayarak, Kavel, Demir Döküm, Sungurlar ve Singer işgalleri işçinin sendikal tercihini ortaya koyan eylemler olduğu kadar, DİSK'i etkisizleştirme amaçlı planları da bozan, altüst eden direnişlerdi. Bu direnişlerden egemen sınıflar, DİSK'i ve DİSK üyesi sendikaları tek tek işyerlerine gömemeyeceklerini öğrendikleri gibi, işçiler de nasıl mücadele etmeleri gerektiğini öğreniyorlardı. Türkiye işçi sınıfı DİSK ile birlikte varlığını tartışmasız bir biçimde ortaya koyuyordu.

YÜRÜYÜŞ VE MİTİNGLER

DİSK, kuruluşunun hemen ardından bir yandan çalışma hayatı bir yandan da ülke meseleleri ile ilgili çeşitli yürüyüş ve mitingler düzenledi. Bu eylemler dönemin diğer demokratik örgütleriyle birlikte yapıldı. İş Kanunu'nu protesto mitingi, uyanış mitingleri ve 6. Filo'yu protesto eylemleri DİSK'in kuruluş yıllarındaki en önemli eylemleridir.

İŞ KANUNU'NU PROTESTO MİTİNGİ, 24 HAZİRAN 1967

1960'lı yıllarda 931 sayılı İş Kanunu değişikliği gündeme geldi ve İş Kanunu'nun bazı maddelerinin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle Yasa protesto edildi. DİSK'in ilk kitlesel eylemi olma özelliği taşıyan İş Kanunu'nu Protesto Mitingi, DİSK Ankara Bölge Temsilciliği tarafından 24 Haziran 1967 tarihinde Ankara'da Tandoğan Meydanı'nda düzenlendi. TİP ve FKF başta olmak üzere çok sayıda demokratik kuruluş mitinge destek verdi.[1] Mitingde TİP Milletvekili Çetin Altan, DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, Genel Sekreter

[1] *DİSK* gazetesi, Sayı 3, Haziran 1967.

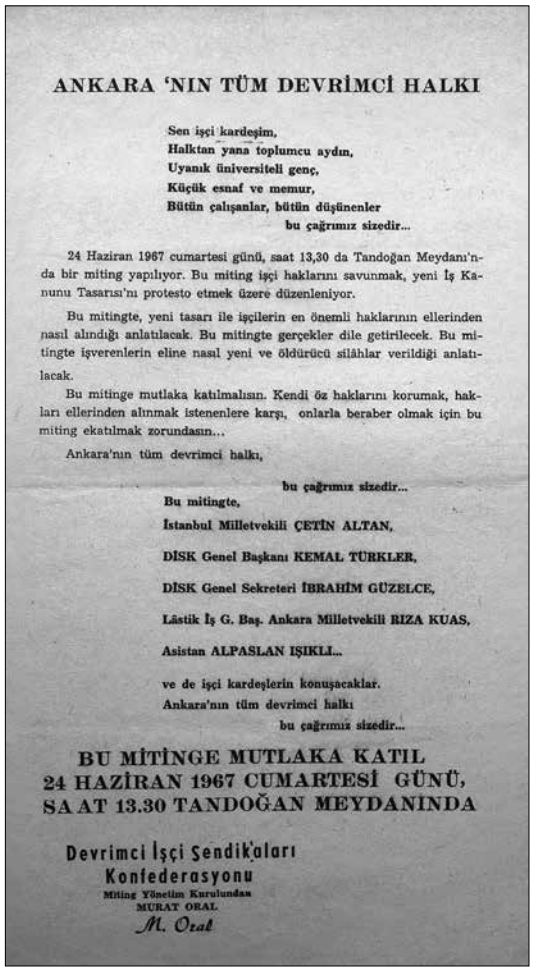
İbrahim Güzelce, Yönetim Kurulu üyesi Rıza Kuas ve SBF asistanı Alpaslan Işıklı ile bazı işçiler konuştu.[2]

1967 yılında çıkarılan 931 sayılı İş Kanunu'nun bazı hükümleri 31 yıl öncesinde yürürlüğe giren 3008 sayılı Yasa'dan daha geriydi. TBMM'de yapılan görüşmeler sırasında Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu'nun çabalarına rağmen kabul edilen maddeler hakların yok edilmesine yol açtı.[3] TİP, 119 maddelik kanun tasarısının görüşülmesi sırasında 150 önerge vererek engelleme yapmaya çalıştı. DİSK, işten çıkarmaları kolaylaştıran ve kıdem tazminatının ödenmemesinin önünü açan bu Yasa'yı eleştirdi. Türk-İş ise Yasa'nın işçi aleyhine önemli hükümler getirmediğini belirtti. Bunun üzerine Lastik-İş sendikası Başkanı ve TİP Milletvekili Rıza Kuas senatoya sevk edilen yeni İş Kanunu'nun Türk işçisine hiçbir şey kazandırmadığını fakat işçi aleyhine birçok yeni hüküm getirdiğini vurguladı ve Kanun lehinde çalışanları itham etti. Kuas, Türk-İş'i İş Kanunu'nu işçi aleyhine çıkarmak için çalışmakla suçladı.[4]

931 sayılı İş Yasası, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın vetosu üzerine Meclis ve Senato'da tekrar görüşüldü. Daha sonra TİP'in başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi'ne götürüldü ve 1970 yılında iptal edildi.[5]

UYANIŞ MİTİNGİ (BİRİNCİ)

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF), İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği (İÜTB), İstanbul Teknik Üniversitesi Teknik Okulu Talebe Birliği (İTÜTOTB), İstanbul Yüksek Teknik Okulu Talebe Birliği (İYTOTB) ve Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) tarafından 8 Temmuz 1967'de İstanbul Beyazıt'taki Hürriyet Meydanı'nda başlayan ve Taksim'de sona eren bir yürüyüşle Uyanış Mitingi gerçekleştirildi.[6] Mitingin düzenlenme gerekçelerinden biri Çetin Altan'ın dokunulmazlığının 21 Temmuz 1967'de Meclis'te kaldırılmasıydı.[7] DİSK, mitinge en az yirmi beş bin kişinin katıldığını açıkladı.[8]

ANKARA 'NIN TÜM DEVRİMCİ HALKI

Sen işçi kardeşim,
Halktan yana toplumcu aydın,
Uyanık üniversiteli genç,
Küçük esnaf ve memur,
Bütün çalışanlar, bütün düşünenler
bu çağrımız sizedir...

24 Haziran 1967 cumartesi günü, saat 13,30 da Tandoğan Meydanı'nda bir miting yapılıyor. Bu miting işçi haklarını savunmak, yeni İş Kanunu Tasarısı'nı protesto etmek üzere düzenleniyor.

Bu mitingte, yeni tasarı ile işçilerin en önemli haklarının ellerinden nasıl alındığı anlatılacak. Bu mitingte gerçekler dile getirilecek. Bu mitingte işverenlerin eline nasıl yeni ve öldürücü silâhlar verildiği anlatılacak.

Bu mitinge mutlaka katılmalısın. Kendi öz haklarını korumak, hakları ellerinden alınmak istenenlere karşı, onlarla beraber olmak için bu miting ekatılmak zorundasın...

Ankara'nın tüm devrimci halkı,
bu çağrımız sizedir...

Bu mitingte,
İstanbul Milletvekili ÇETİN ALTAN,
DİSK Genel Başkanı KEMAL TÜRKLER,
DİSK Genel Sekreteri İBRAHİM GÜZELCE,
Lâstik İş G. Baş. Ankara Milletvekili RIZA KUAS,
Asistan ALPASLAN IŞIKLI...
ve de işçi kardeşlerin konuşacaklar.
Ankara'nın tüm devrimci halkı
bu çağrımız sizedir...

BU MİTİNGE MUTLAKA KATIL
24 HAZİRAN 1967 CUMARTESİ GÜNÜ,
SAAT 13.30 TANDOĞAN MEYDANINDA

Devrimci İşçi Sendikaları
Konfederasyonu
Miting Yönetim Kurulundan
MURAT ORAL
M. Oral

İş Kanunu'nu protesto mitingi bildirisi.

24 Haziran 1967, USTE Kemal Sülker Arşivi.

Uyanış Mitingi'ne çağrı için hazırlanan el ilanında şu görüşlere yer verildi:[9]

> "Tarihi günler yaşıyoruz. Türkiye bir uçuruma itilmek isteniyor. Vatan tehlikede. Bağımsızlığımız zaten elimizden alınmış.
>
> "İşte bunun içini bir MİLLÎ CEPHE kurmanın ve MİLLÎ DİRENİŞ'e başlamanın zamanı gelmiştir. Bu her Türk Milliyetçisinin tarihi görevdir.

[2] Koç (2008), s. 108.

[3] Derinden Gelen Kökler (2017), 1. Cilt.

[4] *Milliyet* gazetesi, 20 Nisan 1967, sayfa 7.

[5] Derinden Gelen Kökler (2017), s.286.

[6] *Cumhuriyet* gazetesi, 9 Temmuz 1967.

[7] *Milliyet* gazetesi, 21 Temmuz 1967.

[8] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 58.

[9] Uyanış Mitingi bildirisi, TÜSTAV, Nebil Varuy arşivi.

4

TÜSTAV
Arşivi
Nebil Varuy
Koleksiyonu

UYANIŞ MİTİNGİ

Türk Halkı

Tarihi günler yaşıyoruz. Türkiye bir uçuruma itilmek isteniyor. Vatan tehlikede. Bağımsızlığımız zaten elimizden alınmış.

İşte bunun için, bir MİLLÎ CEPHE kurmanın ve MİLLÎ DİRENİŞ'e başlamanın zamanı gelmiştir. Bu her Türk Milliyetçisinin tarihi görevidir.

MİLLÎ CEPHE'ye katıl. Anayasa için Ulusca diren. Türk halkının büyük uyanışını susturmak, bağımsızlığa yönelme çabalarını engellemek isteyen her davranışın karşısına çık. Bu satılmışları, bu karayüreklileri, bu Türkün varlığına kasdeden, yerli - yabancı düşmanları ez.

Çetin Altan'ın dokunulmazlığının kaldırılmak istenmesi, Türk Halkının büyük uyanışını boğma plânının uygulanmaya başlandığını göstermektedir.

İşte, Çetin Altan'ın dokunulmazlığının kaldırılmasını protesto etmek, Türkiye'nin bütün meselelerini konuşmak ve bir MİLLÎ DİRENİŞ ilân etmek üzere

8 Temmuz 1967 Cumartesi günü saat 13.00 de
Beyazıt - Hürriyet Meydanında yerini al

UYALIŞ MİTİNGİ'ne KATIL

— D. İ. S. K. —
Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu.

— T. M. T. F. —
Türkiye Millî Talebe Federasyonu.

İ. T. Ü. T. B.
İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği.

İ. T. Ü. T. O. T. B.
İstanbul Teknik Üniversitesi Teknik Okulu Talebe Birliği

İ. Y. T. O. T. B.
İstanbul Yüksek Teknik Okulu Talebe Birliği.

F. K. F.
Fikir Kulüpleri Federasyonu

Uyanış Mitingi bildirisi.

8 Temmuz 1967, TÜSTAV Arşivi Nebil Varuy Koleksiyonu

"MİLLÎ CEPHE'ye katıl. Anayasa için Ulusca diren. Türk halkının büyük uyanışını susturmak, bağımsızlığa yönelme çabalarını engellemek isteyen her davranışın karşısına çık. Bu satılmışları, bu karayüreklileri, bu Türkün varlığına kasdeden, yerli-yabancı düşmanları ez."

Taksim'e doğru yürüyüşe geçen kalabalık yolda tempo tuttu. Çetin Altan ve katılımcılar sosyalizm lehinde slogan attılar. Yürüyüş sırasında Başbakan Demirel istifaya davet edildi. Taksime kadar, *"bugün esir yarın her şey hey hey hey.."* marşı söylendi. Yürüyüşçüler yol boyunca *"sol, sol, sol"* diye tempo tuttu.

Yürüyüşün başladığı Beyazıt'taki Hürriyet Meydanı'nda konuşan TİP Ankara Milletvekili Rıza Kuas *"işçinin uyanışı elbette daha gelişecek ve işçi oyları emeğiyle geçinenlerin, emekçileri gerçekleri gerçekten savunanların Mecliste daha çok sayıda temsil edilmelerini sağlayacaktır"* demiştir.

Yürüyüşün sonunda o günlerde Zafer Meydanı olarak bilinen Taksim Meydanı'nda Çetin Altan konuştu. 45 dakika süren konuşmasında ihtilalci olmadığını ısrarla belirten Çetin Altan özetle şunları söyledi:

> "Biz halkı ihtilale teşvik etmedik. Meclise gir ağırlığını koy dedik. Ben onların verdiği dokunulmazlıkla doğmadım. Yalnız dokunulmazlığımı değil, bütün bedenimi kaldırsalar sesim yine Türkiye'nin ufuklarında çın çın çınlayacaktır. Ben bunları söyleyeceğim, komünist deseler de demeseler de söyleyeceğim. Ne olduğumu ben kendim biliyorum."

Sosyalist olduğunu vurgulayan Çetin Altan konuşmasının sonunda arka arkaya *"ya istiklal ya ölüm"* diye bağırdı. [10]

Dokunulmazlığı kaldırılan Çetin Altan 24 Temmuz 1967'de Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu, Mahkeme 2 Ağustos'ta dokunulmazlığın kaldırılmasını usulden bozarak iptal etti.

UYANIŞ MİTİNGİ (İKİNCİ)

DİSK, İTÜTB, İTÜTOTB, FKF ve TÖS tarafından düzenlenen *"İkinci Uyanış Mitingi"* 26 Şubat 1968 tarihinde İstanbul'da Taksim Meydanı'nda yapıldı. Mitingde Mehmet Ali Aybar, Çetin Altan, Yunus Koçak, Cavit Savcı ve öğrenci kuruluşları

[10] *Milliyet* gazetesi, 9 Temmuz 1967.

temsilcileri yer aldı. TİP milletvekilleri Çetin Altan ve Yunus Koçak'ın 20 Şubat günü Meclis'te ağır biçimde dövülmesini protesto için yapılan mitinge binlerce kişi katıldı. [11]

Taksim Meydanı'nı dolduran kalabalık hep bir ağızdan *"Halk, işçi, gençlik devrim yapacak- Amerika bize selam duracak- joplarıyla- toplarıyla gelseler dahi- sosyalist olacak Türk'ün ülkesi"* şeklinde marş söyledi.[12] Konuşmacılardan önce bazı gençler tarafından Anayasa'dan maddeler okundu. Konuşmalar yapıldığı sırada Harbiye istikametinden gelen yüz kişiye yakın bir sağcı topluluk polisin engel olması yüzünden alana giremedi.

Mitingde konuşan TİP İstanbul Milletvekili Çetin Altan, Meclis'teki olaylara değinerek *"bunlara tevessül etmenin sonunda hangi adalarda bittiğini yakın tarihimiz göstermektedir"* dedi. Konuşmasında Amerika'ya çatan Altan özetle şunları söyledi:[13]

> "Türkiye'yi koruyacağız diye gelmesinler. Koruyacaksa önce kendilerini korusunlar. Onlar Türkiye'yi değil, sömürücüler, kompradorları korumak için geliyorlar. Dostlarım. Türkiye kurtulacaktır. İkinci milli kurtuluş savaşı içerisindeyiz. Daha çok çalışarak dünyanın en mutlu ülkesini kuracağız ve o ülkenin adı sosyalist Türkiye olacaktır."

Olaylar sırasında yaralanan Yunus Koçak başı sarılı olduğu halde mikrofona geldi ve *"Görüyorsunuz yaşıyorum yaşıyoruz. Ve bundan sonra bütün savaşlara hazırız. Gerekirse başa baş dişe diş dövüşeceğiz"* dedi. TİP Genel Başkanı Aybar da tezahürat

Cumhuriyet

44. yıl sayı: 15464 — Pazartesi 26 Şubat 1968

Aybar: AP İktidarı Meclis'te suçüstü yakalanmıştır

"2. Uyanış Mitingi,, İstanbul'da yapıldı

POLİS ALDIĞI TEDBİRLERLE MUHTEMEL HADİSELERİ ÖNLEDİ

Ecevit, AP'yi "gerici ihtilâl,, teşebbüsünde bulunmakla itham etti

Askeri Ceza Kanununu değiştiren taslak yeniden tetkik edilecek

ADALAR KIZILAY KONGRESİNİ 100 KİŞİ BASTI

MİLLİYETÇİ GENÇ!

Avni Alnıak'ı hem kendi eşi hem de Halil Sezai Erkut'un eşi suçladı

MECLİS'TE MONTAJ SANAYİİ TARTIŞILDI

Bir üye "ben masonum,, deyince GP kongresi karışı

Otomobil miting yarın yapılacak

Günün notları — Doğrusu

Vietnam sergisini AP'liler bastı

Hamido «ya cezo

DÜNDEN BUGÜNE

Çarşamba günü CUMHURİYET'te

Sükan "kaliteli personele ihtiyacımız var,, dedi

BİRKAT KÖKNAR

Cumhuriyet gazetesi, 24 Şubat 1968.

arasında yaptığı konuşmaya *"bu soygun düzenine son verilecektir"* diye başladı ve Meclis olaylarının AP'nin tertibi olduğunu söyledi. Aybar konuşmasında devamla: *"Türkiye sosyalizmini önleyemezler. Türkiye'de halkın iktidara gelmesini önleyemezler. Milleti sevmezler. Bunlar yalnız mideleriyle dışarıya bağlı olan kimselerdir. Arkadaşlar anayasaya sahip çıkın. Elele verin. Örgütlenin. Uyanın. Türkiye'nin her tarafından uyanmaktayız. Güzel günler göreceğiz ve bu güzel günler yaklaşıyor"* dedi. [14]

[11] *Milliyet* gazetesi, 26 Şubat 1968.

[12] *Cumhuriyet* gazetesi, 26 Şubat 1968.

[13] *Cumhuriyet* gazetesi, 26 Şubat 1968.

[14] *Cumhuriyet* gazetesi, 26 Şubat 1968.

Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü.
16 Şubat 1969, DİSK Arşivi.

6. Filo'yu Protesto Eylemleri ve Kanlı Pazar (1969)

ABD 6. Filosu'nun Türkiye limanlarını ziyareti 1960'ların ikinci yarısında çeşitli anti-emperyalist gösterilerle protesto edildi. 24 Haziran 1967'de İstanbul'da üniversite öğrencileri ABD 6. Filosu'nun İstanbul Limanı'na ziyaretini protesto etti. Devrimci gençler, 17 Temmuz 1968'de İstanbul Limanı'na demirleyen 6. Filo askerlerini dövüp denize attı. 29 Ağustos 1968'de İzmir'i ziyaret eden 6. Filo'yu protesto mitingi yapıldı, mitinge yapılan saldırı sırasında iki öğrenci bıçaklandı. Amerikan 6. Filosunun protesto yürüyüşünde de DİSK gençlik kuruluşları ile birlikte hareket etti.[15]

16 Şubat 1969 Pazar günü işçi ve gençlik kuruluşları ABD 6. Filosu'nun İstanbul'a demirlemesini protesto için *"emperyalizme ve sömürüye"* karşı Beyazıt'tan Taksim'e bir yürüyüş düzenledi. DİSK'e bağlı sendikaların üyelerinin de katıldığı yürüyüş ve mitinge Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) mensubu olduğu belirtilen aşırı sağcı eylemciler saldırdı. Sağcı basın yapılacak mitinge ilişkin tahriklere ise çok önceden başlndı. Saldırı öncesi camilerde cihat namazı kılındı. Saldırganlar tarafından 2 gün önce Beyazıt'ta düzenlenen *"Bayrağa Saygı"* mitinginde *"komünistlerin kanı dökülmeye"* karar verildi.

Saldırı planlı bir şekilde gerçekleştirildi. Mitingin öncü kolu Taksim Meydanı'na girdikten hemen sonra polis araya girerek korteji böldü. Dolmabahçe Camii'nde *"toplu namaz"* kılındıktan sonra Taksim'de AKM önünde saf tutanların bir bölümü öndeki yürüyüş koluna saldırdı. Diğer bir bölüm de polisle birlikte arkadakilere saldırdı. Mitinge katılanlar hazırlıksızdı ama saldıranların ellerinde kurşun bilyeler, çivili sopalar ve tabanca da vardı. Saldırı sonrasında iki TİP'li, Ali Turgut Aytaç ve Duran Erdoğan öldürüldü.[16] Bu olaylar tarihe *"kanlı pazar"* olarak geçti.

Türkler: 16 Şubat İrtİcain hortlamasi, İktİdarin yüz karasidir.

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in Kanlı Pazar hakkında Vali Vefa Poyraz'ı sert biçimde eleştiren bir açıklama yaptı. İTÜ Öğrenci Birliği, Fikir Kulüpleri Federasyonu İstanbul Sekreterliği, İTÜTOTB, İYTOTB adına Ali Özgentürk tarafından çıkarılan Kanlı Pazar adlı dergide yer alan demeç şöyledir:

> "16 Şubat irticaın hortlaması, iktidarın yüz karasıdır. Bu kanlı olay, iktidarın uzun süredir hazırladığı oyunun şimdilik son halkasıdır. Bu kanlı oyunun baş rejisörlüğünü Vali Vefa Poyraz yapmıştır, Vefa Poyraz derhâl valilikten İstifa etmeli. Adalet huzurunda hesap vermelidir. Çünkü, yaptığı basın

[15] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 58.

[16] Derinden Gelen Kökler (2017), 1. Cilt, s. 303.

“6. FİLO DEFOL, GİT!”

DİSK Bildirisi: 6. Filo defol, git!

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU (DİSK) YÜRÜTME KURULU'NUN 6. AMERİKAN FİLOSUYLA İLGİLİ BİLDİRİSİDİR

Uygarlıklar yaratan, devrimler yapan kahraman Türk ulusunu yine kara günler bekliyor: Birleşik Amerika'nın, Kıbrıs'taki Türk kardeşlerimizin kurtuluşuna giden yolda önümüzü kesen 6.Filosu yine İstanbul'umuzun mavi sularında kara bir ejderha azameti ile bir hafta yatacak, belki de kara topraklara gencecik yeni şehitler verilmesi için kışkırtmalar yapacaktır.

Biz devrimci işçilerin tek kalp gibi çarpan biricik temsilcisi sıfatıyla, tasvip edilmeyen anlaşmaları bahane ederek ikide bir Amerikan filosunun limanlarınıza gelip sömürücü çevrelere destek olmasını şiddetle, nefretle protesto ediyoruz. Kendi limanlarımızda yalnız şanlı Türk bayrağını dalgalandıran, Türk ulusunun gözbebeği Mehmetçikleri ve onların halk çocukları olan değerli subaylarını görmek selamlamak, alkışlamak istiyoruz.

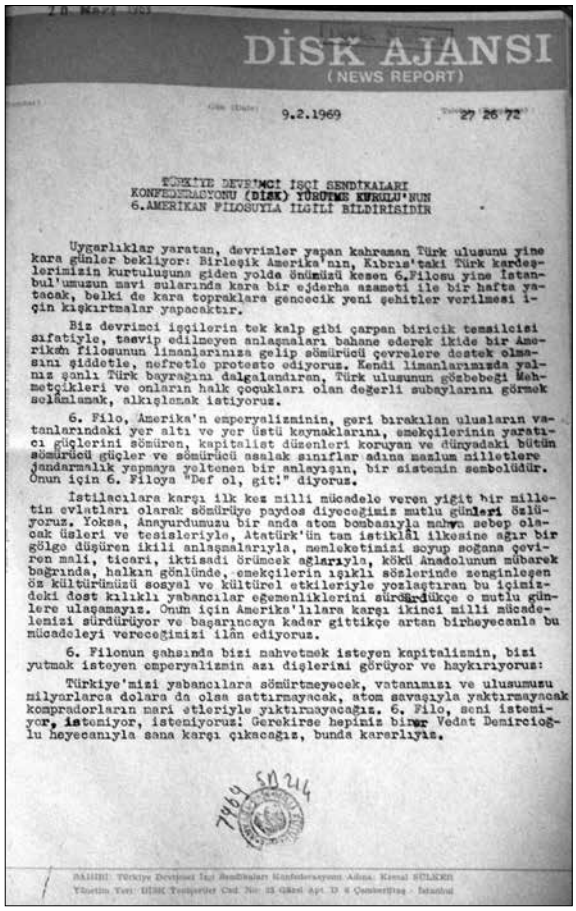
6.Filo, Amerika'n emperyalizminin, geri bırakılan ulusların vatanlarındaki yer altı ve yer üstü kaynaklarını, emekçilerinin yaratıcı güçlerini sömüren, kapitalist düzenleri koruyan ve dünyadaki bütün sömürücü güçler ve sömürücü asalak sınıflar adına mazlum milletlere jandarmalık yapmaya yeltenen bir anlayışın, bir sistemin sembolüdür. Onun için 6. Filoya “Def ol, git!” diyoruz.

İstilacılara karşı ilk kez milli mücadele veren yiğit bir milletin evlatları olarak sömürüye paydos diyeceğimiz mutlu günleri özlüyoruz. Yoksa, Anayurdumuzu bir anda atom bombasıyla mahva sebep olacak üsleri ve tesisleriyle, Atatürk'ün tam istiklâl ilkesine ağır bir gölge düşüren ikili anlaşmalarıyla, memleketimizi soyup soğana çeviren mali, ticari, iktisadi örümcek ağlarıyla, kökü Anadolunun mübarek bağrında, halkın gönlünde, emekçilerin ışıklı sözlerinde zenginleşen öz kültürümüzü sosyal ve kültürel etkileriyle yozlaştıran bu içimizdeki dost kılıklı yabancılar eğemenliklerini sürdürdükçe o mutlu günlere ulaşamayız. Onun için Amerika'lılara karşı ikinci milli mücadelemizi sürdürüyor ve başarıncaya kadar gittikçe artan birheyecanla bu mücadeleyi vereceğimizi ilân ediyoruz.

6. Filonun şahsında bizi mahvetmek isteyen kapitalizmin, bizi yutmak isteyen emperyalizmin azı dişlerini görüyor ve haykırıyoruz:

Türkiye'mizi yabancılara sömürtmeyecek, vatanımızı ve ulusumuzu milyarlarca dolara da olsa sattırmayacak, atom savaşıyla yaktırmayacak kompradorların marifetleriyle yıktırmayacağız. 6. Filo, seni istemiyor, istemiyor, istemiyoruz! Gerekirse hepimiz birer Vedat Demircioğlu heyecanıyla sana karşı çıkacağız, bunda kararlıyız.

Kaynak: DİSK Ajansı, 9 Şubat 1969

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

9.2.1969 27 26 72

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU (DİSK) YÜRÜTME KURULU'NUN 6.AMERİKAN FİLOSUYLA İLGİLİ BİLDİRİSİDİR

Uygarlıklar yaratan, devrimler yapan kahraman Türk ulusunu yine kara günler bekliyor: Birleşik Amerika'nın, Kıbrıs'taki Türk kardeşlerimizin kurtuluşuna giden yolda önümüzü kesen 6.Filosu yine İstanbul'umuzun mavi sularında kara bir ejderha azameti ile bir hafta yatacak, belki de kara topraklara gencecik yeni şehitler verilmesi için kışkırtmalar yapacaktır.

Biz devrimci işçilerin tek kalp gibi çarpan biricik temsilcisi sıfatiyle, tasvip edilmeyen anlaşmaları bahane ederek ikide bir Amerikan filosunun limanlarınıza gelip sömürücü çevrelere destek olmasını şiddetle, nefretle protesto ediyoruz. Kendi limanlarımızda yalnız şanlı Türk bayrağını dalgalandıran, Türk ulusunun gözbebeği Mehmetçikleri ve onların halk çocukları olan değerli subaylarını görmek selâmlamak, alkışlamak istiyoruz.

6. Filo, Amerika'n emperyalizminin, geri bırakılan ulusların vatanlarındaki yer altı ve yer üstü kaynaklarını, emekçilerinin yaratıcı güçlerini sömüren, kapitalist düzenleri koruyan ve dünyadaki bütün sömürücü güçler ve sömürücü asalak sınıflar adına mazlum milletlere jandarmalık yapmaya yeltenen bir anlayışın, bir sistemin sembolüdür. Onun için 6. Filoya "Def ol, git!" diyoruz.

İstilacılara karşı ilk kez milli mücadele veren yiğit bir milletin evlatları olarak sömürüye paydos diyeceğimiz mutlu günleri özlüyoruz. Yoksa, Anayurdumuzu bir anda atom bombasıyla mahva sebep olacak üsleri ve tesisleriyle, Atatürk'ün tam istiklâl ilkesine ağır bir gölge düşüren ikili anlaşmalarıyla, memleketimizi soyup soğana çeviren mali, ticari, iktisadi örümcek ağlarıyla, kökü Anadolunun mübarek bağrında, halkın gönlünde, emekçilerin ışıklı sözlerinde zenginleşen öz kültürümüzü sosyal ve kültürel etkileriyle yozlaştıran bu içimizdeki dost kılıklı yabancılar eğemenliklerini sürdürdükçe o mutlu günlere ulaşamayız. Onun için Amerika'lılara karşı ikinci milli mücadelemizi sürdürüyor ve başarıncaya kadar gittikçe artan birheyecanla bu mücadeleyi vereceğimizi ilân ediyoruz.

6. Filonun şahsında bizi mahvetmek isteyen kapitalizmin, bizi yutmak isteyen emperyalizmin azı dişlerini görüyor ve haykırıyoruz:

Türkiye'mizi yabancılara sömürtmeyecek, vatanımızı ve ulusumuzu milyarlarca dolara da olsa sattırmayacak, atom savaşıyla yaktırmayacak kompradorların marifetleriyle yıktırmayacağız. 6. Filo, seni istemiyor, isteniyor, isteniyoruz! Gerekirse hepimiz birer Vedat Demircioğlu heyecanıyla sana karşı çıkacağız, bunda kararlıyız.

DİSK Ajansı, 9 Şubat 1969. DİSK Arşivi

Ruhi Su (1912–1985)

"BU PAZAR KANLI PAZAR

DERT YAZAR DERMAN YAZAR"

Sonraki kuşaklar Kanlı Pazar'ı sözlerini Ruhi Su'nun yazdığı ve bestelediği bir türkü ile andı:

ellerinde
pankartlar
gidiyor bu çocuklar
kalkın ayağa,
kalkın
gidiyor bu çocuklar

bu pazar, kanlı
pazar
dert yazar, derman
yazar
kalkın ayağa,
kalkın
gidiyor bu çocuklar

bu meydan kanlı
meydan
ok fırladı çıktı
yaydan
kalkın ayağa,
kalkın
biz şehirden, siz
köyden

Kaynak: Maden-İş Çalışma Grubu (2017), *Derinden Gelen Kökler*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları, s. 303–304

toplantısında izahını yaptığı alınan tedbirlerin sadece saldırganların işine yaradığı açık görülmüş ve Vefa Poyraz kendi basın toplantısında dahi izahını yaptığı tedbirlerle kendisinden başka kimseyi inandırmamıştır, Daima sureti haktan görünmeye çalışan Vefa Poyraz, aslında şimdiye kadar gelip geçen İstanbul valileri İçinde en gaddar ve en haşin yapıda bir kişidir. Kavel ve Singer olaylarından da kendisini iyi tanıdık. Akan kanların hesabı Vefa Poyraz'dan mutlaka sorulmalıdır.

Anayasa düzeninin çiğnenmesine açıkça imkân veren ve hatta bunu hazırlayan bir iktidar, meşruluğunu kaybeder. Gayrimeşru iktidarın demokratik düzende yeri yoktur. Demirel Hükümeti istifa etmelidir. Türk işçi sınıfının ve diğer emekçi sınıfların mutluluğu, ancak ülkemizin sömürüden, yabancılardan ve yabancı uşaklarından arınması ile mümkün olacaktır. Bu da emekçi halkımızın kendisinin iktidara varması ile başarıya ulaşacaktır.

Savaşımız budur... Gözdağı vermelerden, yıldırma hareketlerinden asla korkmuyoruz, korkmayacağız."

SEN YANMASAN BEN YANMASAN BİZ YANMASAK

NASIL ÇIKAR KARANLIKLAR AYDINLIĞA

KANLI PAZAR

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in Demeci

Amerikan 6. Filosu Görevini Bir Daha Yaptı, Maşaları Aracılığıyla Yurtseverlerin Üstüne Amerikanseverleri Saldırttı.

Bu İktidar Meşru Değildir

İTÜ Öğrenci Birliği, Fikir Kulüpleri Federasyonu İstanbul Sekreterliği, İTÜTOTB, İYTOTB adına Ali Özgentürk tarafından çıkarılan *Kanlı Pazar* adlı dergi.

TUNCER: "CİHATÇILARIN" CİNAYETLERİNİN TEK SORUMLUSU İKTİDARDIR.

Aynı dergide Kanlı Pazar olayları ile İlgili olarak DİSK Genel Başkan Vekili Ehliiman Tuncer'in de bir demeci yer almıştır:

> "Amerikan emperyalizmine karşı Bağımsız Türkiye ideali için işçi, gençlik, ilerici aydın ve namuslu Türk halkının katıldığı yürüyüş Taksim'de sona ermek üzere iken gericilerin kışkırttığı ve tertiplediği "Cihatçıların" cinayetlerinin tek sorumlusu iktidardır. Günlerden beri hazırlanan, Pazar günü de 'Toplu namaz"larla, "Kurana yemin ettirilerek" öldürücü tecavüze azmettirilen kalabalıklar, masum Türk İşçilerine, Türk Gençlerine ve Devrimci Türk Halkına bile bile kıymışlardır. Toplum Polisinin gözleri önünde ve en ufak bir engelleme, durdurma, yakalama, püskürtme, etkisiz bırakma gibi güvenlik tedbirleri ile karşılaşmadan önüne gelene bıçakla, kasatura ile, sopa ile, şiş ve tabanca ile saldıranlar, sonra da bu cinayetlerinin tadını çıkarmak için meydanda meşale yakıp eğlenmişlerdir. Faşizmin kanlı kara eli Türk ilerici hareketinin alnına ilk tetiği çekmiştir. Sabahtan beri emniyet kuvvetlerinin gözleri önünde düzenlenen kanlı tecavüz planları yetkililerce önce önlenmeden bir bir gerçekleştirilmiştir. Bu öldürme ve ağır yaralamanın failleri, tedbirleri almakla görevli olanların hesaplı soğukkanlılıkları ve teşvik edici nitelik kazanan müsamahaları ile bu derece genişlik kazanmıştır. Kanuni bir yürüyüşün amacına uygun olarak yapılmasını ve pahasına olursa olsun önlemekte direnen yetkililer, tarih huzurunda bu çok ağır sorumluluklarını asla affettiremeyecek ve bir gün mutlaka bu ihmal ve müsamahalarının hesabım gerçek suçlularla birlikte vereceklerdir. Faşizmin 20. Yüzyılda yeniden ve hele bağımsızlık savaşı veren Atatürk Türkiye'sinde kol gezmesine elbette son verecek milli güçler vardır, varız.
>
> Bu nedenle Demirel Hükûmeti aczini yeteri kadar ispat etmiş olduğundan derhal istifa etmeli ve bir millî koalisyon kurularak seçime gitmeli, bu suretle azgınlaşan irticaa ve kan döken faşizme Türk Halkı haddini bildirmelidir."

Kanlı Pazar Tanıklığı

''Kanlı Pazar'' diye adlandırılan şiddet olayını mitinge Maden-İş I. Bölgeden işçilerle katılan Hanifi Öztürk şöyle anlatmıştı:

Cumhuriyet

İşte "Cihad,, çağrılarının sonu

Kanlı pazar

KARA LEKE

2 genç öldürüldü
200 de yaralı var

Taksim savaş alanına döndü

Toplu namazlar ve yürüyüş için hazırlık erken başlamıştı

İLK YARDIM'DA KORİDORLARI KAN GÖTÜRÜYORDU

Cumhuriyet gazetesi, 17 Şubat 1969.

''16 Şubat 1969 günü TİP, DİSK ve gençlik örgütlerinin ortaklaşa düzenledikleri bir miting yapılacaktı.

Mitingin gerekçesi Türkiye'deki hükümetin uygulamakta olduğu sosyo-ekonomik politikalar ve anti demokratik uygulamaları yanında İstanbul Boğazına demir atan ABD'nin 6. filosunu protesto etmekti.

Sabah saatlerinde DİSK'in geniş kapsamlı bir toplantısı vardı. Bu toplantıya sendikaların teşkilatlarında görevli olan tüm kadroları katıldı. Bu toplantı saat 12 sularında sonlandı, hep birlikte yürüyüşün başlangıç noktası olan Beyazıt Meydanı'na yöneldik. O zamana kadar Âşık İhsani, sazıyla meydanı coşturmuştu. Kortej Murat Sarıca'nın kısa konuşmasından sonra 'Ata binmiş eşekler, millet sizden ne bekler' sloganı eşliğinde Divanyolu'ndan Vilayet'e doğru yürüyüşe geçti. Hilmi Güner, Ergun Erdem, Ahmet Kırnak ve ben ön sıradaki 200-300 kişinin içinde kol kola yürüyorduk. Galata Köprüsü, Karaköy, Fındıklı, Teknik Üniversite önünden geçip, henüz Taksim Meydanı'na girmiştik. Tam bu sırada 'Müslüman Türkiye' diye bağıran eli taşlı-sopalı bir grubun bir anda saldırıya geçmesiyle ortalık karıştı. Böyle bir saldırı beklemediğimiz için elimiz boştu, ne yapacağımızı şaşırmıştık. Hilmi Güner itile kakıla düşmüş pantolonu bir yerlere takılıp diz üstüne kadar yırtılmıştı, Elleri ve dizleri kan revan içindeydi. Keza ben de nasibime düşeni almış, o an bulabildiğim bir köşede kalmıştım. Ergun Erdem çok güçlüydü, saldırganlardan birinin elinden bir sopa kapmıştı, kendine vuranlara arada bir, bir darbe indiriyordu. Sonunda onu da yıktılar yere.

Ahmet Kırnak çok perişandı, her tarafı kan içindeydi. Evine götürüp yaralarına merhem sürdük, yaklaşık bir ay çalışamadı. Sonradan Adalet Partisi'nin bu saldırıyı Komünizmle Mücadele Derneği'ne yaptırdığı ortaya çıktı ama suçlular yakalanmadı...''

Kaynak: Maden-İş Tarihi Çalışma Grubu (2017), *Derinden Gelen Kökler*, Cilt 1, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları, s. 303-304

1 MAYIS VE DİSK

DİSK, Türkiye'de uzun bir aradan sonra 1 Mayıs'ın *''İşçi Bayramı''* olarak hatırlanmasını sağladı. DİSK'in 1 Mayıs İşçi Bayramı ile saptayabildiğimiz ilk girişimi 1968 yılında olmuştur. DİSK Yürütme Kurulu 27 Nisan 1968'de üye sendikalara ve bölge temsilciliklerine 1 Mayıs İşçi Bayramı ile ilgili toplantı yapılması konusunda bir yazı yazdı ancak 29 Nisan 1968 tarihli yazıyla toplantının ertelendiği duyuruldu. 26 Nisan 1968 tarihinde TÖS İstanbul Şube Başkanlığı'na yazılan yazıdan toplantının TÖS salonunda yapılmasının planlandığı anlaşılmaktadır.[17] DİSK'in 1 Mayıs toplantısını neden ertelediğine ilişkin bilgiye ulaşılamamıştır.

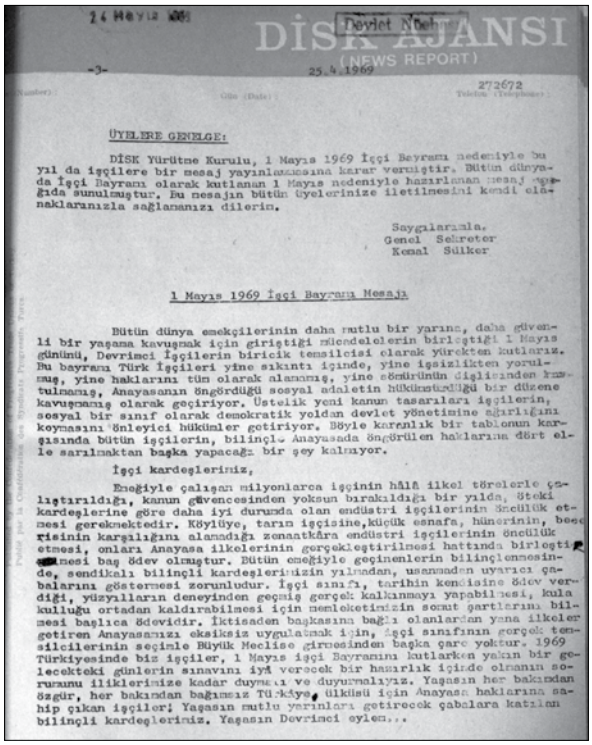
DİSK Yürütme Kurulu 25 Nisan 1969 tarihinde yayımladığı bir genelgeyle *''1 Mayıs 1969 İşçi Bayramı nedeniyle bu yıl da işçilere bir mesaj yayınlanmasına''* karar verdi. Genelgede bütün dünyada İşçi Bayramı

[17] DİSK Giden Evrak Defteri, TÜSTAV DİSK Arşivi.

DİSK'in 1 Mayıs 1969 Mesajı

1 Mayıs 1969 İşçi Bayramı Mesajı

Bütün dünya emekçilerinin daha mutlu bir yarına, daha güvenli bir yaşama kavuşmak için giriştiği mücadelelerin birleştiği 1 Mayıs gününü, Devrimci İşçilerin biricik temsilcisi olarak yürekten kutlarız. Bu bayramı Türk işçileri yine sıkıntı içinde, yine işsizlikten yorulmuş, yine haklarını tüm olarak alamamış, yine sömürünün dişlisinden kurtulmamış, Anayasanın öngördüğü sosyal adaletin hüküm sürdüğü bir düzene kavuşmamış olarak geçiriyor. Üstelik yeni kanun tasarıları işçilerin, sosyal bir sınıf olarak demokratik yoldan devlet yönetimine ağırlığını koymasını önleyici hükümler getiriyor. Böyle karanlık bir tablonun karşısında bütün işçilerin, bilinçle Anayasada öngörülen haklarına dört elle sarılmaktan başka yapacağı bir şey kalmıyor.

1 Mayıs

-3-

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

Devlet Nöbe

25.4.1969

272672

ÜYELERE GENELGE:

DİSK Yürütme Kurulu, 1 Mayıs 1969 İşçi Bayramı nedeniyle bu yıl da işçilere bir mesaj yayınlamasına karar vermiştir. Bütün dünyada İşçi Bayramı olarak kutlanan 1 Mayıs nedeniyle hazırlanan mesaj aşağıda sunulmuştur. Bu mesajın bütün üyelerinize iletilmesini kendi olanaklarınızla sağlamanızı dileriz.

Saygılarımla.
Genel Sekreter
Kemal Sülker

1 Mayıs 1969 İşçi Bayramı Mesajı

Bütün dünya emekçilerinin daha mutlu bir yarına, daha güvenli bir yaşama kavuşmak için giriştiği mücadelelerin birleştiği 1 Mayıs gününü, Devrimci İşçilerin biricik temsilcisi olarak yürekten kutlarız. Bu bayramı Türk İşçileri yine sıkıntı içinde, yine işsizlikten yorulmuş, yine haklarını tüm olarak alamamış, yine sömürünün dişlisinden kurtulmamış, Anayasanın öngördüğü sosyal adaletin hüküm sürdüğü bir düzene kavuşmamış olarak geçiriyor. Üstelik yeni kanun tasarıları işçilerin, sosyal bir sınıf olarak demokratik yoldan devlet yönetimine ağırlığını koymasını önleyici hükümler getiriyor. Böyle karanlık bir tablonun karşısında bütün işçilerin, bilinçle Anayasada öngörülen haklarına dört elle sarılmaktan başka yapacağı bir şey kalmıyor.

İşçi kardeşleriniz,

Emeğiyle çalışan milyonlarca işçinin hâlâ ilkel törelerle çalıştırıldığı, kanun güvencesinden yoksun bırakıldığı bir yılda, öteki kardeşlerine göre daha iyi durumda olan endüstri işçilerinin öncülük etmesi gerekmektedir. Köylüye, tarım işçisine, küçük esnafa, hünerinin, becerisinin karşılığını alamadığı zanaatkâra endüstri işçilerinin öncülük etmesi, onları Anayasa ilkelerinin gerçekleştirilmesi hattında birleştirmesi baş ödev olmuştur. Bütün emeğiyle geçinenlerin bilinçlenmesinde, sendikalı bilinçli kardeşlerimizin yılmadan, usanmadan uyarıcı çabalarını göstermesi zorunludur. İşçi sınıfı, tarihin kendisine ödev verdiği, yüzyılların deneyinden geçmiş gerçek kalkınmayı yapabilmesi, kula kulluğu ortadan kaldırabilmesi için memleketimizin somut şartlarını bilmesi başlıca ödevdir. İktisaden başkasına bağlı olanlardan yana ilkeler getiren Anayasamızı eksiksiz uygulatmak için, işçi sınıfının gerçek temsilcilerinin seçimle Büyük Meclise girmesinden başka çare yoktur. 1969 Türkiyesinde biz işçiler, 1 Mayıs işçi Bayramını kutlarken yakın bir gelecekteki günlerin sınavını iyi verecek bir hazırlık içinde olmanın sorumluluğunu iliklerimize kadar duymalı ve duyurmalıyız. Yaşasın her bakımdan özgür, her bakımdan bağımsız Türkiye ülkesi için Anayasa haklarına sahip çıkan işçiler! Yaşasın mutlu yarınları getirecek çabalara katılan bilinçli kardeşlerimiz. Yaşasın Devrimci eylem...

DİSK'in 1 Mayıs 1969 Mesajı, DİSK Ajansı 25 Nisan 1969.

Emeğiyle çalışan milyonlarca işçinin hâlâ ilkel törelerle çalıştırıldığı, kanun güvencesinden yoksun bırakıldığı bir yılda, öteki kardeşlerine göre daha iyi durumda olan endüstri işçilerinin öncülük etmesi gerekmektedir. Köylüye, tarım işçisine, küçük esnafa, hünerinin, becerisinin karşılığını alamadığı zanaatkâra endüstri işçilerinin öncülük etmesi, onları Anayasa ilkelerinin gerçekleştirilmesi hattında birleştirmesi baş ödev olmuştur. Bütün emeğiyle geçinenlerin bilinçlenmesinde, sendikalı bilinçli kardeşlerimizin yılmadan, usanmadan uyarıcı çabalarını göstermesi zorunludur. İşçi sınıfı, tarihin kendisine ödev verdiği, yüzyılların deneyinden geçmiş gerçek kalkınmayı yapabilmesi, kula kulluğu ortadan kaldırabilmesi için memleketimizin somut şartlarını bilmesi başlıca ödevdir. İktisaden başkasına bağlı olanlardan yana ilkeler getiren Anayasamızı eksiksiz uygulatmak için, işçi sınıfının gerçek temsilcilerinin seçimle Büyük Meclise girmesinden başka çare yoktur. 1969 Türkiyesinde biz işçiler, 1 Mayıs işçi Bayramını kutlarken yakın bir gelecekteki günlerin sınavını iyi verecek bir hazırlık içinde olmanın sorumluluğunu iliklerimize kadar duymalı ve duyurmalıyız. Yaşasın her bakımdan özgür, her bakımdan bağımsız Türkiye ülkesi için Anayasa haklarına sahip çıkan işçiler! Yaşasın mutlu yarınları getirecek çabalara katılan bilinçli kardeşlerimiz. Yaşasın devrimci eylem...

Kaynak: DİSK Ajansı, 25 Nisan 1969

olarak kutlanan 1 Mayıs ile ilgili mesajın sendikalar tarafından kendi olanakları ile üyelerine iletilmesi isteniyordu. Genelgedeki *"bu yıl da"* vurgusundan daha önce de 1 Mayıs mesajı yayımlandığı anlaşılıyor. Ancak bu mesajlara ilişkin herhangi bir belgeye ulaşılamadı. DİSK Yürütme Kurulu'nun 1 Mayıs 1969 mesajı işçilerin Anayasa ile sağlanan haklara sahip çıkması ve diğer emekçi kesimlere öncülük etmesi vurgularını içeriyordu. Bildiri her bakımdan bağımsız Türkiye ülküsü ve işçi sınıfının devrimci eylemi sloganları ile bitiyordu:[18]

DİSK Yürütme Kurulu 30 Nisan 1970 tarihinde 1 Mayıs İşçi Bayramı nedeniyle bir

[18] DİSK Ajansı, 25 Nisan 1969.

bildiri yayımladı. 1 Mayıs 1970 bildirisi 1969 bildirisinden daha radikal bir üslupla yazılmıştı. Önceki bildiride olduğu gibi Anayasa'nın uygulanması ve Anayasa'nın sağladığı haklara vurgu yapılan bildiride, *"tüm zinde güçlerle birlik halinde Türkiye'yi bugünkü bozuk düzenden kurtarmak için Anayasa yolundan sosyalist iktidarı tek amaç bilmekteyiz"* ifadesine yer veriliyordu. *"Zinde güçler"* ifadesi o dönemlerde daha çok ordu, gençlik ve aydınlar ittifakına işaret ettiği için dikkat çekicidir. Bildiride *"sosyalist bir Türkiye kurma yolundaki engelleri demokratik yollardan bir bir aşarak. İşçi-köylü ittifakının en verimli sonucunu elde etme sürecinde emekçi halkımız"* ifadesine yer veriliyor, emekten yana aydınların ve Anayasa'nın bekçilerinin güven ve desteğiyle memleketi yönetmeye hazırlanmak en önemli görev olarak saptanıyordu.[19] DİSK'in 1 Mayıs 1970 bildirisinde TİP içinde devam eden tartışmaların etkisini görmek mümkündür.

BÜYÜK ÖĞRETMEN YÜRÜYÜŞÜ VE BOYKOTU

1960'lı yılların sonlarında kamu görevlilerinin de yaygın eylemleri söz konusudur. 1965-1971 döneminde memur sendikaları 37 protesto gösterisi düzenledi.[20] 15 Şubat 1969'da Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) tarafından Ankara'da Büyük Eğitim Yürüyüşü düzenlendi. TÖS, 15-18 Aralık 1969'da ise *Büyük Öğretmen Boykotu*'nu gerçekleştirdi. Bu boykot, aslında bir genel grevdi. 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu'nun garabetine rağmen kamu görevlileri de fiili-meşru bir mücadele anlayışıyla hareket etti ve Kanun'un pek çok hükmünü kadük hale getirdi.

DİSK, *"büyük öğretmen kıyımı"* olarak bilinen AP Hükümeti'nin öğretmenlere dönük tutumunu kınayarak, öğretmenlerin yanında yer aldı: *"Emekçi halk çocuklarını karanlıkta bırakmayı ve dolayısıyla soygun düzenini devam ettirmeyi hedef tutan öğretmen kıyımı da Konfederasyonumuz tarafından ele alınmış, kapitalist iktidarın öğretmenlere karşı girişmiş olduğu bu hareketi yeren bir bildiri hazırlanarak, TRT'ye, basına ve bütün yazarlara gönderilmiştir. Aynı konuda TÖS salonunda düzenlenen ÖĞRETMEN TEMİNATI hakkındaki Konferansı, kalabalık bir işçi ve aydın gurubu izlemiştir."*[21]

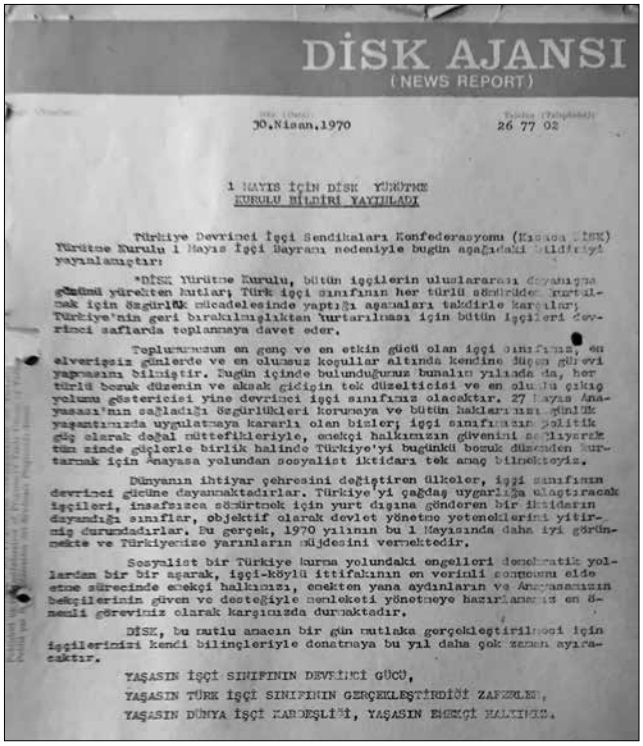
Türkiye sendikacılık tarihinin en önemli örgütlerinden biri olan TÖS, 15 Şubat 1969'da Türkiye'de ilk defa yurdun dört bir yanından gelecek öğretmenlerle geniş çaplı yürüyüş düzenleyeceğini duyurdu. Ankara İl Hukuk İşleri Müdürlüğü, TÖS'ün 15 Şubat'ta yapacağı *"Büyük Eğitim Yürüyüşünü"* Devlet Personel Sendikaları Kanunu'nun 14. maddesinin 1. bendine aykırı bulunduğunu ilan etti. Savcılık da aynı karara katılarak yürüyüş yasakladı. Ankara'da yapacakları Büyük Eğitim Yürüyüşü için dönemin Milli Eğitim Bakanı *"kanunsuz"* derken, TÖS yetkilileri tarafından Ankara Valiliği'nden yürüyüş için gerekli belge alındı. İçişleri Bakanlığı ise illere telgraf çekerek, yürüyüş konusunda valilerin dikkatini çekti. Valilik, öğretmenlerin yürüyüşü Şubat tatiline rastladığından illerinden ayrılan öğretmenlerin valilerden izin almak zorunda

[19] DİSK Ajansı, 30 Nisan 1970.

[20] Yıldırım Koç (2003).

[21] DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 58.

DİSK'in 1 Mayıs 1970 Bildirisi

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

30.Nisan.1970 — 26 77 02

1 MAYIS İÇİN DİSK YÜRÜTME KURULU BİLDİRİ YAYINLADI

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Kısaca DİSK) Yürütme Kurulu 1 Mayıs İşçi Bayramı nedeniyle bugün aşağıdaki bildiriyi yayınlamıştır:

"DİSK Yürütme Kurulu, bütün işçilerin uluslararası dayanışma gününü yürekten kutlar; Türk işçi sınıfının her türlü sömürüden kurtulmak için özgürlük mücadelesinde yaptığı aşamaları takdirle karşılar; Türkiye'nin geri bırakılmışlıktan kurtarılması için bütün işçileri devrimci saflarda toplanmaya davet eder.

Toplumumuzun en genç ve en etkin gücü olan işçi sınıfımız, en elverişsiz günlerde ve en olumsuz koşullar altında kendine düşen görevi yapmasını bilmiştir. Bugün içinde bulunduğumuz bunalım yılında da, her türlü bozuk düzenin ve aksak gidişin tek düzelticisi ve en olumlu çıkış yolunu göstericisi yine devrimci işçi sınıfımız olacaktır. 27 Mayıs Anayasası'nın sağladığı özgürlükleri korumaya ve bütün haklarımızı günlük yaşantımızda uygulatmaya kararlı olan bizler; işçi sınıfımızın politik güç olarak doğal müttefikleriyle, emekçi halkımızın güvenini sağlayarak tüm zinde güçlerle birlik halinde Türkiye'yi bugünkü bozuk düzenden kurtarmak için Anayasa yolundan sosyalist iktidarı tek amaç bilmekteyiz.

Dünyanın ihtiyar çehresini değiştiren ülkeler, işçi sınıfının devrimci gücüne dayanmaktadırlar. Türkiye'yi çağdaş uygarlığa ulaştıracak işçileri, insafsızca sömürtmek için yurt dışına gönderen bir iktidarın dayandığı sınıflar, objektif olarak devlet yönetme yeteneklerini yitirmiş durumdadırlar. Bu gerçek, 1970 yılının bu 1 Mayıs'ında daha iyi görünmekte ve Türkiyemize yarınların müjdesini vermektedir.

Sosyalist bir Türkiye kurma yolundaki engelleri demokratik yollardan bir bir aşarak işçi-köylü ittifakının en verimli sonucunu elde etme sürecinde emekçi halkımızı, emekten yana aydınların ve Anayasamızın bekçilerinin güven ve desteğiyle memleketi yönetmeye hazırlanmamız en önemli görevimiz olarak karşımızda durmaktadır.

DİSK, bu mutlu amacın bir gün mutlaka gerçekleştirilmesi için işçilerimizi kendi bilinçleriyle donatmaya bu yıl daha çok zaman ayıracaktır.

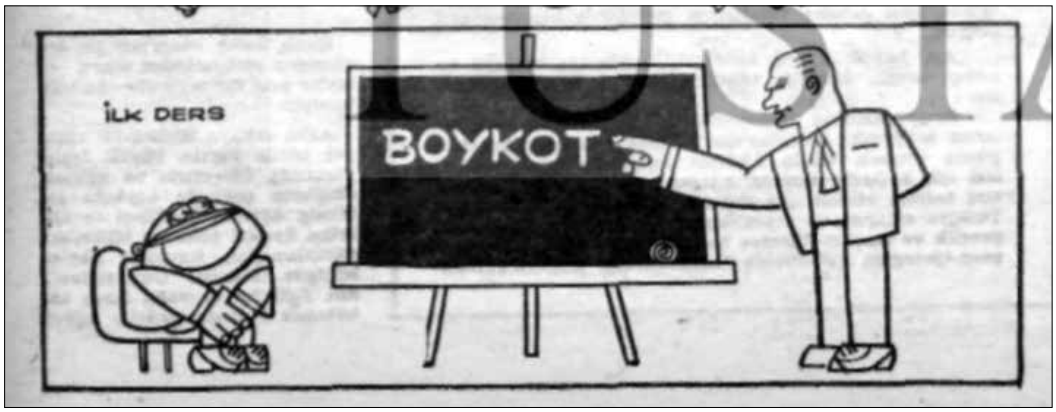
YAŞASIN İŞÇİ SINIFININ DEVRİMCİ GÜCÜ,
YAŞASIN TÜRK İŞÇİ SINIFININ GERÇEKLEŞTİRDİĞİ ZAFERLER,
YAŞASIN DÜNYA İŞÇİ KARDEŞLİĞİ, YAŞASIN EMEKÇİ HALKIMIZ."

DİSK'in 1 Mayıs 1970 bildirisi, DİSK Ajansı 30 Nisan 1970.

Kaynak: DİSK Ajansı, 30 Nisan 1970

bulunmadıklarını bildirdi. Öte yandan İlkokul Öğretmenleri Sendikası (İlk-Sen) ile yurdun dört bir yanındaki öğretmen kuruluşları TÖS'e telgraf çekerek Büyük Eğitim Yürüyüşü'ne katılacaklarını bildirdi.[22] Ellerindeki dövizlerle kalabalık gruplar halinde yürüyen öğretmenler, önce Anıtkabir'e oradan devrim şehitlerinin kabirlerine çelenk koyduktan sonra Tandoğan alanında toplandı ve *"Büyük Eğitim Yürüyüşü"* sonunda Tandoğan Meydanı'ndaki toplantıda öğretmenler *"halkımızı sömürüden kurtaracağız"* diyerek ant içti.

[22] *Milliyet* gazetesi, 07 Aralık 1969.

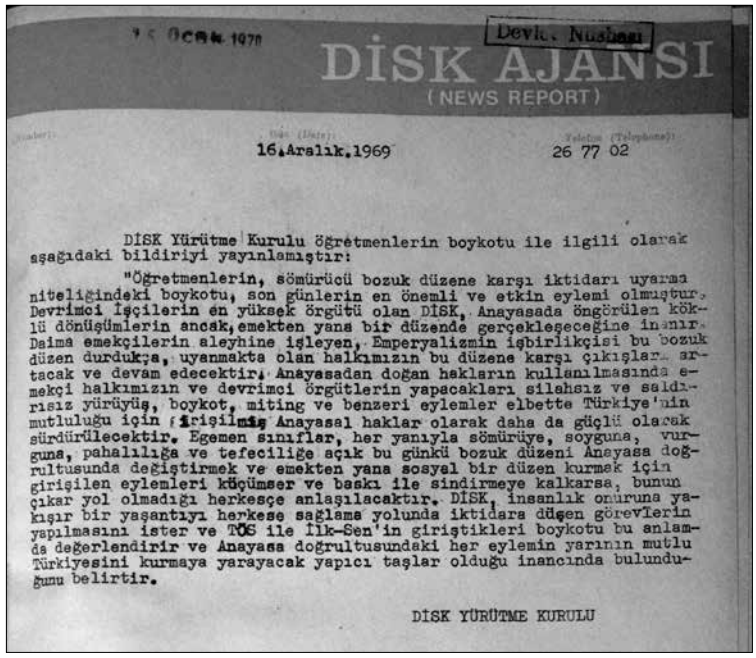
Büyük Öğretmen Boykotu ile ilgili bir karikatür: İlk Ders. *Ant* dergisi, Sayı 156, 23 Aralık 1969.

15-18 Aralık 1969 tarihinde gerçekleştirilen Büyük Öğretmen Boykotu'na, Türkiye'deki 156 bin öğretmenin 109 bini katıldı.[23] DİSK Yürütme Kurulu'nun Türkiye'nin ilk büyük genel grev girişimi olan bu eylemle ilgili bildirisinde şu görüşlere yer verildi:[24]

> "Öğretmenlerin, sömürücü bozuk düzene karşı iktidarı uyarma niteliğindeki boykotu son günlerin en önemli ve etkin eylemi olmuştur. Devrimci İşçilerin en yüksek örgütü olan DİSK, Anayasada öngörülen köklü dönüşümlerin ancak, emekten yana bir düzen gerçekleştirilebileceğini inanır. Daima emekçilerin aleyhinde işleyen, Emperyalizmin işbirlikçisi bu bozuk düzen durdukça, uyanmakta olan halkımızın bu düzene karşı çıkışları artacak ve devam edecektir. Anayasadan doğan hakların kullanılmasında emekçi halkımızın ve devrimci örgütlerin yapacakları silahsız ve saldırısız yürüyüş, boykot, miting ve benzeri eylemler elbette Türkiye'nin mutluluğu için girişilmiş Anayasal haklar olarak daha da güçlü olarak sürdürülecektir. Egemen sınıflar, her yanıyla sömürüye, soyguna, vurguna, pahalılığa ve tefeciliğe açık bugünkü bozuk düzeni Anayasa doğrultusunda değiştirmek ve emekten yana sosyal bir düzen kurmak için girişilen eylemleri küçümser ve baskı ile sindirmeye kalkarsa, bunun çıkar yol olmadığı herkesçe anlaşılacaktır. DİSK, insanlık onuruna yakışır bir yaşantıyı herkese sağlama yolunda iktidara düşen görevlerin yapılmasını ister ve TÖS ile İlk-Sen'in giriştikleri boykotu bu anlamda değerlendirir ve Anayasa doğrultusundaki her eylemin yarının mutlu Türkiyesini kurmaya yarayacak yapıcı taşlar olduğu inancında bulunduğunu belirtir."

Ankara Savcılığı dört gün süren Öğretmen Boykotu'nu düzenleyen TÖS ve İlk-Sen hakkında için *"grev teşvikinde bulundukları, memurları görevi terke ve suç işlemeye tahrik ve teşvik ettikleri"* gerekçesiyle kurumların kapatılması ve bu kuruluşların yöneticilerinin bir yıla kadar hapisle cezalandırılması için dava açtı.[25]

[25] *Milliyet* gazetesi, 24 Aralık 1969.

16 Ocak 1970 Devlet Nusbası

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

16 Aralık 1969 26 77 02

DİSK Yürütme Kurulu öğretmenlerin boykotu ile ilgili olarak aşağıdaki bildiriyi yayınlamıştır:

"Öğretmenlerin, sömürücü bozuk düzene karşı iktidarı uyarma niteliğindeki boykotu, son günlerin en önemli ve etkin eylemi olmuştur. Devrimci İşçilerin en yüksek örgütü olan DİSK, Anayasada öngörülen köklü dönüşümlerin ancak, emekten yana bir düzen gerçekleştirilebileceğini inanır. Daima emekçilerin aleyhine işleyen, Emperyalizmin işbirlikçisi bu bozuk düzen durdukça, uyanmakta olan halkımızın bu düzene karşı çıkışları artacak ve devam edecektir. Anayasadan doğan hakların kullanılmasında emekçi halkımızın ve devrimci örgütlerin yapacakları silahsız ve saldırısız yürüyüş, boykot, miting ve benzeri eylemler elbette Türkiye'nin mutluluğu için girişilmiş Anayasal haklar olarak daha da güçlü olarak sürdürülecektir. Egemen sınıflar, her yanıyla sömürüye, soyguna, vurguna, pahalılığa ve tefeciliğe açık bu günkü bozuk düzeni Anayasa doğrultusunda değiştirmek ve emekten yana sosyal bir düzen kurmak için girişilen eylemleri küçümser ve baskı ile sindirmeye kalkarsa, bunun çıkar yol olmadığı herkesçe anlaşılacaktır. DİSK, insanlık onuruna yakışır bir yaşantıyı herkese sağlama yolunda iktidara düşen görevlerin yapılmasını ister ve TÖS ile İlk-Sen'in giriştikleri boykotu bu anlamda değerlendirir ve Anayasa doğrultusundaki her eylemin yarının mutlu Türkiyesini kurmaya yarayacak yapıcı taşlar olduğu inancında bulunduğunu belirtir.

DİSK YÜRÜTME KURULU

DİSK'in Büyük Öğretmen Boykotu ile ilgili açıklaması.
DİSK Ajansı 16 Aralık 1969.

[23] Koç (2008), s. 124.

[24] DİSK Ajansı, 16 Aralık 1969.

GREVLER

Yoğun sınıf mücadelelerine sahne olan 1960'larda, sınıf mücadelesi araçlarının oldukça geniş bir yelpazeye yayılmış şekilde ve sıkça kullanıldığını görüyoruz. 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1963-1970 döneminde giderek artan bir grev eğilimine tanık olmaktayız. 1964 yılında greve katılan işçi sayısı 6 bin 640 iken 1970 yılında 21 bini aştı. 1963-1970 arasında toplam 483 greve 75 bine yakın işçi katıldı ve 2 milyondan fazla işgünü grevde geçti. 1964-1970 dönemi boyunca yıllık ortalama grevde geçen gün sayısı 250 bindir.

Dönem boyunca çok sayıda grevin Bakanlar Kurulu'nca ertelendiği düşünülecek olursa, grev potansiyelinin çok daha geniş olduğu görülür. Dönem boyunca grev yoğunluğunun oldukça yüksek seyrettiğini görüyoruz. Grevde geçen işgünü sayısının toplam işçi sayısına oranını belirten bir gösterge olan *"grev yoğunluğu"* 1964-1970 dönemi boyunca 419 ile bin 43 arasında değişmiştir.

Grev eğiliminin boyutunu daha iyi anlayabilmek için grev yoğunluğunu diğer dönemler ile karşılaştırmak yararlı olacaktır. Türkiye'de grev yoğunluğu 1985'te 74, 1990'da 1.006, 1995'te 1.097, 2000'de 70, 2005'te 25 ve 2010'da 4 olarak gerçekleşti. 1966 yılındaki grev yoğunluğu Türkiye'nin en yüksek grev yoğunluğu yaşanan yılı olan 1995'e yakındır.

1960'ların grev yoğunluğu 2000'li yılların Türkiye'si ile karşılaştırıldığında ise arada uçurum vardır. Bir diğer ifadeyle 1960'lı yıllarda işçiler grev hakkını çok daha yoğun kullanıyordu.

DİSK, Türk-İş'ten çok daha az üyeye sahip olmasına rağmen 1967-1970 döneminde yapılan grevler içinde önemli bir ağırlığa sahiptir. 1967'de greve katılan işçilerin yüzde 50'si DİSK üyesi iken, 1968'de greve katılan işçilerin içinde DİSK üyelerinin payı yüzde 78'i aşmıştır. DİSK üyesi grevci işçilerin toplam grevci işçiler içindeki oranı 1969'da ve 1970'te yüzde 11 civarındadır. Dört yıl boyunca kanuni grevlere katılan toplam 57 bin işçinin 13 bine yakını DİSK üyesidir.[26] Öte yandan bu sayılara kanuni olmayan grev ve direnişler dahil değildir. DİSK üyesi işçilerin 1968, 1969 ve 1970 yıllarında çok sayıda kanuni grev niteliği taşımayan direniş ve iş bırakma gerçekleştirdikleri düşünülecek olursa DİSK'in başlangıçtaki sınırlı sayıdaki üyesiyle endüstriyel uyuşmazlıklarda başı çektiği görülecektir.

Tablo 16: 1967-1970 Döneminde Konfederasyonlara Göre Greve Çıkan İşçi Sayıları

Yıl	Türk-İş	DİSK	Toplam	DİSK Oran (Yüzde)
1967	2.253	2.249	4.502	50
1968	1.592	5.734	7.326	78,2
1969	16.350	2.072	18.422	11,2
1970	23.829	2.930	26.759	11
Toplam	44.024	12.985	57.009	27,8

Kaynak: Tunç Tayanç ve diğerleri (1987), *Türkiye'de Yapılan Grevlerin Nicel ve Nitel Değerlendirmesi (1963-1980)*, İstanbul: Türkiye Denizciler Sendikası Yayını, s. 42.

[26] Tunç Tayanç ve diğerleri (1987), *Türkiye'de Yapılan Grevlerin Nicel ve Nitel Değerlendirmesi (1963-1980)*, İstanbul: Türkiye Denizciler Sendikası Yayını.

DİRENİŞLER VE İŞGALLER

DERBY İŞGALİ (1968)

ZAFER AYDIN

İstanbul'un Bakırköy İlçesinin sınırları içinde kurulu olan, lastikten ayakkabı, galoş, ökçe ile başlayan ürün yelpazesine daha sonra eldiven, balon, silgi gibi mamuller de ekleyen Derby Lastik Fabrikası'nda 50'li yıllardan itibaren Lastik-İş sendikası örgütlüydü. Ücretlerin düşük, çalışma koşullarının insan sağlığına aykırı olduğu, yemek, servis gibi sosyal hakların esamisinin okunmadığı işyerinde Lastik-İş, 50'li yıllar boyunca iş ihtilaflarını çıkararak, 1963 yılında yayımlanan Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'ndan sonra imzalanan toplu iş sözleşmeleri aracılığıyla işçi haklarında önemli gelişmeler sağladı.

"Doktora çıkartmıyorlardı, elbise vermiyorlardı, izin yoktu, hepsini sendikayla aldık" diyen Derby işçisi Hüseyin Bıyık, Derby işçilerin yaşamında Lastik-İş'in tuttuğu yeri şu veciz ifadeyle dile getiriyordu: *"Derby milleti çarıktan, sendika da işçiyi boyunduruktan kurtardı."*

Lastik-İş'in işçi haklarını geliştiren çizgisi işçiler arasında güveni ve yeni haklar elde etme yönünde beklentileri artırırken, işverenin Lastik-İş'ten duyduğu rahatsızlığı da büyümekteydi. Bu arada Lastik-İş'in DİSK'in kuruluşuna katılması, geleneksel sendikacılığın dışında mücadeleci bir sendikal anlayışı temsil eden bir aktör olarak sivrilmesi, faaliyet sürdürdüğü işkolunda etkinliğini arttırması, Lastik-İş'ten duyulan rahatsızlığı iyice körüklemekteydi.

Derby İşgali, Temmuz 1968.

Derby işvereni Lastik-İş'i işyerinden uzaklaştırmak, tasfiye etmek üzere çoğu Derby Lastik Fabrikası'nın muhasebe servisinde çalışanlardan oluşan bir heyete Kauçuk-İş sendikasını kurdurdu. 24 Şubat 1967'de kurulan Kauçuk-İş, çok kısa sürede Eyüp, Bakırköy, Ankara, Kocaeli, Gaziantep, Afyon ve Sakarya'da şubeler açtı. Daha önce kurulmuş Plastik-İş sendikası da Kauçuk-İş'e katıldı. Kauçuk-İş'in kuruluşu Türk-İş tarafından da desteklendi.

Kauçuk-İş, sendikal örgütlenme yapmak yerine *"üye yazma"* yani işverenden edindiği kimlik bilgileri üzerinden işçileri üye kaydederek çoğunluğu sağlama

yoluna gitti. İşveren güdümlü bu *"naylon üye"* operasyona kamu yönetimi ve yargı da destek verince Kauçuk-İş, kâğıt üzerinde üyelerle işkolunda yetkili sendika haline geldi. Lastik-İş'in *"naylon üyelerle"* sağlanan çoğunluğa belgeler ve tanıklarla yaptığı itirazlara rağmen Yargıtay, 4 Nisan 1968 tarihli kararıyla Kauçuk-İş'i işkolunda yetkili sendika ilan etti. Kauçuk-İş, yargı kararıyla işkolu düzeyinde yetkili sendika haline gelirken paralel bir gelişme de işyeri yetkisi konusunda yaşanıyordu.

İşverenin, sarı sendikanın, Çalışma Bakanlığı'nın ve yargının, işçinin iradesine kurduğu kumpas, sendika seçme özgürlüğüne vurduğu darbe ancak fiil bir mücadeleyle kırılabilirdi. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker ve DİSK Yönetim Kurulu üyesi Rıza Kuas, Samatya'da Kuas'ın bulunan evinde toplanıp, durum değerlendirmesi yaptılar. Ortaya çıkan fikir işyerinin işgal edilerek işçinin iradesinin tescil edilmesini sağlamak yönündeydi. Bu eğilim, Lastik-İş sendikasının DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in de katıldığı toplantısında karar haline getirildi. 25 civarında işçiden ve sendika yöneticilerinden oluşan komite ev ev, kahve kahve dolaşarak işçileri eyleme hazırladı, ikna etti.

İŞGAL HAREKETLERİ FABRİKALARA SIÇRADI

1600 lâstik işçisi dün bir fabrikayı işgal ettiler

Olay, 2 sendika arasındaki ihtilâftan doğdu. İşgal komitesi kuran işçiler işvereni içeri almadı ve işyerinde referandum yapılmasını istedi

İSTANBUL

blokundan

Tercüman gazetesi, 5 Temmuz 1968.

Kauçuk-İş sendikasının Derby işvereni ile toplu iş sözleşmesi imzalayacağı 4 Temmuz 1968 günü düğmeye basıldı, işyeri işgal edildi. Sabah 06.15'te gece vardiyasında çalışan işçiler fabrikaya el koydular, işgal başladı. Kapı ve telefon santralini kontrol altına alan, bekçileri temsilcilik odasına kilitleyen işçiler, Kauçuk-İş sendikasının fabrikada bulunan temsilcilerini işyerinin dışına çıkardılar. Nizamiyeye ve duvarların üstüne nöbetçiler yerleştirildi. İşçilere devriye nöbeti yazıldı. Belli noktalara polis saldırısına karşı lastik tozu ve işyerinde bulunan alet, edevattan savunma malzemeleri yığıldı.

İşyerini işgal eden işçiler, 18 maddelik bir açıklamayla taleplerini sıraladılar. Açıklamanın temel vurgusunu, işçinin tercihinin Lastik-İş olduğunun kabul edilmesi oluşturuyordu. İşçilerin içeride işgali sürerken polis de fabrikanın civarında önlem aldı, ama fabrikaya müdahaleye kalkışmadı. İstanbul Valisi, *"sorunun asayiş değil, hukuk sorunu olduğunu, işverenin mahkeme kararıyla gelmesi durumunda fabrikanın boşaltılacağını"* açıkladı. Bu arada herhangi bir ihtiyacını karşılamak

üzere fabrikanın dışına çıkan 4 işçi gözaltına alınarak tutuklandı. Eylem bittikten sonra tutuklananlarla birlikte tutuklu sayısı 9 oldu.

5 Temmuz günü Vali Vefa Poyraz'ın arabulucu olmasıyla Lastik-İş ve işveren temsilcileri vilayette buluştu. Lastik-İş, toplantıda işçinin iradesinin ortaya çıkmasını sağlayacak yöntem olarak referandum yapılmasını önerdi. İşgal altındaki bir fabrikanın sahibi olarak işveren de bu öneriye cepheden karşı çıkmadı.

Bunun üzerine Vali Vefa Poyraz, Kauçuk-İş'in de kabul etmesi durumunda referandumu kendisinin yaptırabileceğini açıkladı. Ancak Kauçuk-İş, -Türk-İş'in de engellemesiyle- Vali'nin toplantı çağrısına katılmadı. Böylece Valilik tarafından referandum yapılma ihtimali ortadan kalktı.

Valilik kanalıyla referandum yapılması ihtimalinin ortadan kalkmasının ardından Lastik-İş avukatları Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne başvurarak, işyerinde referandum yapılmasını talep ettiler. Bölge Çalışma Müdürlüğü *"böyle bir yetkilerinin olmadığını ve yasada referandum düzenlemesinin bulunmadığını"* söyleyerek talebi reddetti. Bunun üzerine sendika avukatı Cenani Güngördü, birkaç denemenin ardından İstanbul 13. Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başvurarak, *"sürmekte olan yetki davasında delil olmak üzere fabrika binası dahilinde hazır bulunan işçilere 30.5.1968 tarihinde hangi sendikaya üye olduklarının sorularak tespit edilmesini"* istedi. Mahkeme de bu talebi kabul etti.

8 Temmuz 1968'de işyerinde, İstanbul 13. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından *"delil tespiti"* adı altında referandum yapıldı. 1.400 çalışanın bulunduğu işyerinde 250 işçinin hasta ve raporlu olduğu, 200 civarında işçinin de kendi isteğiyle katılmadığı, gizli oy, açık sayım esasına dayalı olarak yapılan referandumda sonuç şöyle oluştu:

Oylamaya katılan işçi sayısı	950
Lastik-İş sendikasını tercih edenler	930
Kauçuk-İş sendikasını tercih edenler	6
Çekimser kalanlar	9
Boş oy atanlar	1
Eski sendika üyesi olduğunu yazanlar	2
Yeni sendika üyesi olduğunu yazanlar	2

Mahkeme tarafından yapılan referandum sonuçları hiçbir tereddütte yer bırakmayacak kadar açık bir biçimde Lastik-İş sendikasını işaret ediyordu. Kauçuk-İş ve Türk-İş referandumun yasal olmadığını ileri sürerek çeşitli itirazlarda bulunsalar bile Derby patronu ortaya çıkan durumu kabullenmek zorunda kaldı.

9 Temmuz 1968 günü Lastik-İş sendikası ile Derby işvereni arasında imzalanan 7 maddelik protokolle işgal eylemine son verildi. İmzalanan anlaşmaya göre, işgalci işçilerden hiçbirinin işine son verilmeyecek, işçiler hakkında işveren soruşturma açamayacak, tutuklu bulunan 9 işçi hakkında işveren suçlamada bulunmayacak ve tahliyelerini talep edecek, toplu sözleşme süreçlerinde işveren mahkemelere başvurmayacak, işçilere toplu sözleşmede mahsup edilmek üzere 1 Temmuz 1968'den geçerli olmak üzere ikişer lira zam yapılacak ve fabrika müdürü Naci Güney görevinden alınacaktı. İşçiler 10 Temmuz 1968 günü işbaşı yaptılar.

Derby işgali, sendika seçme özgürlüğünü savunma eylemi olarak ortaya çıktı ancak sendika seçme özgürlüğünün sınırlarını genişleten bir özellik kazandı. Eylem sonrasında *"referandum"* ya da *"irade beyanı"* işçilerin tercihlerinin ortaya çıkmasında kullanılır bir yöntem haline geldi.

Derby'de işveren, işverenin güdümündeki sendika ve devlet eliyle işçinin iradesine rağmen başka bir sendikayı var etme organizasyonu işçilerin itiraz etme cesareti ve gücüyle kırıldı. İşçiler fiili güç kullanarak kendilerini işverene ve devlete kabul ettirdiler. Bu aynı zamanda sahte belgelerle, paranın ve devletin gücüyle yapılan sahteciliğin deşifre edilmesi anlamına da geliyordu. Dolayısıyla Derby işgali, yenilmez sanılan gücün yenilebileceğini, baş edilemez sanılan sahteciliklerle baş edilebileceğini gösteren bir örnek özelliği kazanarak, işgal eyleminin, bir mücadele yöntemi olarak işlerlik bulmasına ve yaygınlaşmasına yol açtı.

Derby'den sonra işyeri işgali, 12 Eylül 1980'e kadar sendika seçme özgürlüğünün eylemi olarak pek çok işyerinde kullanıldı.

Derby'de işçinin sendika tercihine karşı yapılan operasyonun amacı sadece işverenin tercih ettiği sendikayı kayırma amacını taşımıyordu. Henüz bir buçuk yıllık bir konfederasyon olarak, işçi hakları mücadelesinde kendine alan açan, güç kazanmaya başlayan DİSK'i ve DİSK'te somutlaşan sendikal anlayışı tasfiye etmek de hedefleniyordu. *"Az daha Lastik-İş gidiyordu"* diyen Derby işçisi Hüseyin Bıyık'ın ifadesi dikkate alınırsa Derby işgali ve işgalin başarıyla sonuçlanması hem Lastik-İş hem de DİSK açısından kritik bir eşiğin geçilmesi anlamına geldiği daha iyi anlaşılmaktadır.

Eylemin sonunda Lastik-İş, istediklerini elde etmiş bir örgüt olarak önemli bir başarı kazandı. Bu başarı, hem Lastik-İş'te, hem de DİSK'te özgüveni arttırdı ve önemli bir sıçrama zemini oldu. *"İşçi haklarını iyi savunan bir konfederasyon olarak"* üzerinde ilginin yoğunlaşmasını getirdi.

Kaynak: Zafer Aydın (2012), *Geleceğe Yazılmış Mektup 1968 Derby İşgali*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları

İŞÇİNİN ONURU VE SENDİKASI İÇİN: SİNGER İŞGALİ (1969)

ZAFER AYDIN

ABD kökenli bir şirket olan Singer'in satış ve pazarlama faaliyetlerinin mazisi Osmanlı'ya, 1886 yılına kadar uzanmaktadır. Singer, 1954 yılında çıkarılan, yabancı sermaye için yatırım yapmanın, para ve mal transferi yapmanın önünü açan *"Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu"* çerçevesinde İstanbul Kartal'da fabrika kurdu ve 1959 yılında da üretime başladı. Fabrika üretime başladığında çoğu mavi yakalılardan oluşan 300 civarında çalışanı vardı. Daha önce geçici, mevsimlik işlerde çalışan işçilerin büyük kısmı ilk kez Singer'de sürekli bir işe, düzenli bir istihdama kavuşmuşlardı. Fabrikada genel müdürlük görevini üstlenen Roxburg ve onunla birlikte yönetimde yer alan işveren temsilcileri; sendika, hak, hukuk tanımayan otoriter, baskıcı yönetim anlayışına sahiptiler.

1963 yılında yürürlüğe giren Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu ile Sendikalar Kanunu'nu takiben Maden-İş

SEN ÜSTÜNÜ ARATMA, GERİSİNİ SENDİKANA BIRAK!

Zafer Aydın

15 Temmuz 1968 tarihine kadar, diğer işkollarında olduğu gibi lastik işkolunda da işçilerin, işe girerken ve çıkarken üstleri aranıyordu. Üst araması hem insan haklarına hem yürürlükteki Anayasa'nın kişi hak ve özgürlüklerini düzenleyen maddelerine aykırıydı, hem de işçinin onurunu zedeliyor, açık bir biçimde rencide ediyordu. Fabrikalarda kapsam dışı personel olarak çalışan beyaz yakalıların üstü aranmazken, işçilerin üstünün aranması, işçiye *"şüpheli"*, *"potansiyel hırsız"* muamelesi yapan bir davranış biçimiydi. Üstelik bu uygulama bazı işyerlerinde işçinin çırılçıplak soyularak aranması biçiminde yapılıyordu. Bazı işyerlerinde ise işverenler bu uygulamayı, istemediği işçiden kurtulmanın, işçiye tuzak kurmanın (İşçinin cebine gizlice bir şeyler koyup, sonra onu aramada bularak işçiyi tazminatsız işten çıkarmak gibi) aracı haline getirmişti.

Üst arama uygulamasının yoğun olarak ve en rahatsız edici biçimde yaşandığı yer Royal Lastik Fabrikası'ydı. İşyeri temsilcilerinin ilettiği şikâyet üzerine Lastik-İş bir duyuru yayımlayarak *"işçilerin üstlerini aratmamalarını"* istedi. Sendikanın bu açıklamasına işveren *"üstünü aratmayan işçiden ilk seferinde üç yevmiye kesileceğini, tekrarında ise işçinin tazminatsız olarak işten atılacağı"* tehdidiyle karşılık verdi. İlk gün üstünü aratmayan işçilerden de üçer yevmiye kesinti yaptı. Bunun üzerine sendika, ihtilafı hukuk yoluyla çözene kadar, eyleme ara verdi. Konuyu toplu iş sözleşmesi hükümlerine dayanarak *"Hakem Heyeti"*ne taşıdı. Hakem Heyeti, *"Anayasa ve uluslararası hukuk uygulamaları çerçevesinde işçilerin paketi ve çantası aranabilir, ama üstü mahkeme kararı olmadan asla aranamaz"* hükmünü verdi. İşverenin bu kararı yargıya taşıması da sonucu değiştirmedi, yargı da Hakem Heyeti'nin kararını onayladı.

Yargı kararını da cebine koyan, eli güçlenen Lastik-İş *"işçi arkadaş üstünü aratma"* başlıklı bir bildiri dağıtarak bir kampanya başlattı. Rıza Kuas imzasıyla dağıtılan bildiride işçilere, mahkeme kararı olmadan kimsenin üstünün aranamayacağını öngören Anayasa'nın 15. maddesini hatırlatıldı.

Kampanya çerçevesinde Rıza Kuas ve diğer Lastik-İş yöneticileri ile temsilcileri fabrikaların kapılarına gidip, işçilerin üstlerini aratmadan işe girmelerini sağlamaya çalıştılar, işçilerin üstlerinin aranmasına fiilen engel oldular.

Lastik-İş'in üst aramaya karşı toplu direniş çağrısı ve eylemleri kısa sürede sonuç verdi, 15 Temmuz 1968 Pazartesi gününden itibaren lastik işkolunda işçilerin üstünü arama uygulaması kaldırıldı. Royal Lastik'te işçilerden kesilen üçer yevmiye ise Cenani Güngördü'nün deyimiyle *"eşekten palan söker gibi"* faiziyle birlikte geri alındı.

Kaynak: Zafer Aydın (2012), *Geleceğe Yazılmış Mektup 1968 Derby İşgali*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları

İŞÇİ ARKADAŞ

İnsanlık onuruna, yâni anayasaya aykırı hareketlere engel ol.

Fabrikaya giriş ve çıkışlarda üstünüzü aratmak isteyen işverenlere

ÜSTÜNÜ ARATMA

Dünya'nın hiçbir yerinde işçilerin üstleri aranmaz. Bu kölelik devrinden kalma bir usûldür. Memurun, öğretmenin, subayın, öğrencinin, işverenlerin üstü aranmaz. Yalnız biz işçilerin üstü aranıyor. Demek ki bizi kendilerinden ayırıyorlar. Çoluk çocuk sahibi, temiz Türk işçisinin üstü bir hırsız gibi aranamaz. İşçi hırsız değildir. İşçi emeği çalınan Türk vatandaşıdır.

Bazı kötâh işveren ve işveren vekillerinin, işçileri odalarına sokup, üstlerini arıyoruz diye, çırılçıplak soydukları bile görülmüştür ve duyulmuştur. Bundan sonra, bu tip kötâh işveren vekillerine veya üstünüzü arayanlara gereken cevabı sen vereceksin.

Görüldüğü gibi işverenlerin, işçilerin üstlerini araması, işletmecilik ile ilgisi olmayan; tamamen işçiyi horlamak, ezmek, ikinci sınıf bir vatandaş haline getirmek maksadını gütmektedir. Biz işçiler, işte bu korkunç, hayâsız kırıcı, emperyalist davranışa dur diyeceğiz.

BU USULÜ KALDIRACAĞIZ

ANAYASAMIZIN 15 NCİ MADDESİ DİYOR Kİ :

Kanunun gösterdiği hallerde, usûlüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça, kamu düzeninin gerektirdiği hallerde de, kanunla yetkili bulunan mercîin emri bulunmadıkça,

Kimsenin üstü, özel kağıtları ve eşyası aranamaz

Kardeşlerim! Mahkeme kararı olmadan senin üstünü arayanlar ve aratanlar suç işliyor demektir. Nitekim, T.C.K. 179. maddesi diyor ki :

«Bir kimse diğer kimseyi yasalmayan surette şahsî hürriyetinden mahrum ederse, beş seneye kadar hapis ve ellî liraya kadar ağır cezaî mükâfeye mahkûm olur.»

İşte işçi kardeşlerin onların suç işlemelerine fırsat ve imkân vermeyeceksin.

Kardeşlerim! Kimse senin üstünü zorla arayamaz. Anayasaya aykırı olan bu usûlü yargıtay da yasaklıdır. İşte yargıtay kararı : Yargıtay 9 ncu Hukuk Dairesi Sayı Esas : 6288, Karar : 6778.

Bu Yargıtay kararına dayanarak Royal işçileri üstlerini aratmadılar. İşveren polis, jandarma çağırdı. Gene birşey yapamadı.

ROYAL İŞÇİLERİ BU KANUNİ HAKLARI UĞRUNA TOPLUCA DİRENDİLER VE KAZANDILAR.

Şimdi hiç kimse yürekli Royal işçilerinin üstlerini arayamıyor.

SEN DE ÜSTÜNÜ ARATMAYACAKSIN.. Kapı bekçilerinin ellerini yakana değdirmeyeceksin. (Yalnızca paketlerinize bakabilirler.)

İşçi kardeşim; üstünüzü aramaya kalkarlarsa, dinlemeden

TOPLUCA GEÇECEKSİNİZ.

MAHKEME KARARI OLMADAN

NE OLURSA OLSUN ÜSTÜNÜ ARATMAYACAKSIN

Zorla bir arkadaşının üstünü aramaya kalkarlarsa :

TOPLUCA ENGEL OLACAKSINIZ

Çünkü, Ceza Kanununun 183 ncü maddesi der ki : «Kanunda yazılı hallerin haricinde bir kimsenin üzerini aramak için emir veren, yahut bizzat arayan memur, altı ayı kadar hapis olunur. Çünkü, bu bir meşhut suç olmaktadır. Meşhut suçu herkes ve herzaman önleyebilir.

İşveren veya vekili veya bekçisi, zorla aramaya kalkarsa :

BEN SENDİKAMDAN EMİR ALDIM ÜSTÜMÜ ARATMAM DİYECEKSİN.

Bir arkadaşımızın üstü aranmış olursa; derhal 21 28 95 numaraya, LASTİK - İŞ'e TELEFON EDECEKSİN. Derhal üç kişi bir araya gelip ZABIT TUTACAKSINIZ. Derhal karakola gidip ŞİKAYET EDECEKSİNİZ.

SEN ÜSTÜNÜ ARATMA GERİSİNİ SENDİKANA BIRAK..

RIZA KUAS

sendikası bir örgütlenme atağına başladı. Kavel grevinden başarıyla çıkmış, bu başarının verdiği güven ve moralle dolu olan Maden-İş'in, işçileri üye yapmak üzere gittiği işyerlerinden biri de Singer'di. Maden-İş'in üye kaydetmeye başlamasından kısa bir süre sonra devreye Çelik-İş sendikası da girdi. İşveren, işçinin tercihinin Maden-İş sendikası olmasına rağmen, Çelik-İş'i yetkili sendika haline getirmek için işçi çıkarmak da dahil olmak üzere, çeşitli baskı ve sindirme yöntemlerini kullandı. Ancak başarılı olamadı; Bölge Çalışma Müdürlüğü, 13 Aralık 1963'te Maden-İş'in toplu sözleşme imzalamaya yetkili sendika olduğunu ilan etti. Maden-İş bu yetkiye dayanarak MESS ile toplu iş sözleşme görüşmelerine başladı, ancak Singer işvereninin MESS üyeliğinden ayrılmasıyla bu görüşmeler kesildi. Çelik-İş ise 15 Aralık 1963'te gazetelere ilan vererek Singer işverenini toplu iş sözleşmesi için görüşmeye çağırdı. Taraflar, 22 Şubat 1964 tarihinde toplu iş sözleşmesi imzaladılar. Ancak, İstanbul 21. Asliye Hukuk Mahkemesi, 7 Mart 1964 tarihinde bu sözleşmenin iptal edilmesine ve yetkili sendikanın Maden-İş olduğuna karar verdi.

Fabrikadan çıkmak istemeyen

SİNGERCİLER POLİSLE ÇATIŞTI: 22 YARALI VAR

İşçiler gaz bombası atılınca fabrikada yangın çıkardılar

Günde 1 buçuk milyon lira zarara uğrayan

Deniz Nakliyat Şirketi armatör gemileriyle anlaşmak istedi

GREV VE LOKAVT KANUNUNUN BAZI MADDELERİ DEĞİŞİYOR

DEMİREL SUNAY İLE SON OLAYLARI 1,5 SAAT GÖRÜŞTÜ

Hürriyet gazetesi 12 Ocak 1969.

Mahkeme kararını takiben Maden-İş bir kez daha Singer işverenini toplu sözleşme görüşmelerine çağırdı. Ancak, işveren bu çağrıları yanıtsız bıraktığı gibi, işçiler üzerinde kurduğu baskının dozunu da iyice arttırdı. Buna karşılık Maden-İş de grev kararı aldı. Grev işçilerin ya da sendikanın tercihi olmaktan çok, işverenin Maden-İş sendikasını tanımamakta direnmesi ve işçilerin sendika seçme hakkına müdahalesinin sonucu olarak gündeme geldi. Maden-İş'in grev kararı alması üzerine, işyerinde grev oylaması talep edildi. 16 Mart 1964 günü yapılan grev oylamasına katılan 280 işçiden 146'sı greve *"evet"*, 130'u greve *"hayır"* dedi.

Grev, 27 Mart 1964 tarihinde başladı. İşveren, işçilerin bir bölümünün katılmadığı grevi paranın ve devletin gücünü kullanarak kırmak için yoğun bir çaba içine girdi. İşçilere uygulanan baskının dışında, Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy ve Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler'in aralarında bulunduğu sendikacıların gözaltına alınması gibi gözdağı yöntemleri de grev süresince devredeydi. Bunca baskıya, oyuna rağmen Maden-İş sendikasının direnişi sonuç vermedi, grev çözüldü. Grevin çözülmesi üzerine, Maden-İş üyelerinin büyük kısmı istifa ederek Çelik-İş'e katıldı, Çelik-İş yetkili sendika olarak toplu iş sözleşmesi imzaladı.

Maden-İş sendikasından kurtulan ve kendi tercih ettiği sendikayı işyerinde var eden işveren baskıyı daha da arttırdı. Genel Müdür Roxburg'un baskıcı, otoriter, çalışanlara karşı en küçük bir şefkat gösterilmeyen despotik yönetim tarzı şaha kalktı. Herkesin işten atılma korkusu yaşadığı, tuvalete bile marka ile gittiği, işverenin hoşuna gitmeyen her davranışın yevmiye kesintisi ve benzeri yöntemlerle cezalandırıldığı ortama, işçiler ancak

beş yıl kadar tahammül edebildi. Yaklaşık beş yıl sonra işçiler yüzlerini yeniden Maden-İş'e çevirdiler.

İşçiler, yaşadıkları baskıdan kurulmanın, yaşadıkları koşulları değiştirmenin ilk adımının sendika değiştirmek olduğunu biliyorlardı. Gizli gizli, Maden-İş'i örgütlemek üzere işe koyuldular. 3 Ocak 1969 günü üye kaydına başlandı ve bir hafta gibi kısa bir sürede 800 çalışandan 242'si Maden-İş'e üye yapıldı. İşveren bu *"gizli"* faaliyetten haberdar olunca, eylemin öncüsü olarak gördüğü işçilerden Adem Karabaş, Resul Kibar ve Tevfik Deniz'i işten attı.

Sendika değiştirmek üzere sürdürülen faaliyetin açığa çıkması ve işçi atılmalarının başlaması üzerine işçiler aralarında toplanıp, hızlı ve çabuk sonuç alıcı bir eylem olarak işyerinin işgal edilmesine karar verdiler. 25 Singer işçisi 9 Ocak 1969 günü, önce Maden-İş 4. Bölge binasında toplandı, ardından Pendik'te bulunan Kızılay Ormanı'na geçtiler. Sabaha kadar eylemin detaylarını konuşup, görevlendirmeler yaptılar.

10 Ocak 1969 günü, fabrikanın üretime başla komutu olan 08.00 zili çaldığında, işçiler şalteri indirip, *"Kahrolsun Çelik-İş, Yaşasın Maden-İş"* sloganıyla harekete geçtiler. Kapılar kapatıldı, fabrikanın dışına kaçamayan müdürler, mühendisler, şefler ve ustabaşıları *"tutuklanarak"* idari bölümlere kitlendi. Başlarına nöbetçiler konuldu. Dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı hazırlıklar yapıldı.

İşgal başladıktan iki saat sonra devlet bütün gücüyle fabrikanın önüne gelerek, işçilerden fabrikayı boşaltmasını istedi. Fabrikanın etrafı polis tarafından kuşatıldı. Bu arada polislerin etrafı da bölge halkı, işçi aileleri ve devrimci gençler tarafından sarıldı.

O gün, işçilerle devlet yetkilileri arasında birkaç kez yapılan müzakereden sonuç çıkmadı. İşçiler geceyi fabrikada geçirdiler. Polis sabah saatlerinde fabrikanın boşaltılması için 10.30'a kadar süre verdi, daha sonra buna 10 dakika daha ekledi ama işçiler fabrikayı boşaltmamakta kararlıydılar. Bunun üzerine polis harekete geçti, gaz bombaları ile fabrikaya saldırdı. İşçiler bir yandan atılan bombaları düştükleri yerden alıp polise atarken, bir yandan da daha önceden dökümhaneden taşıdıkları demir parçalarıyla polisin yaklaşmasını durdurmaya çalışıyorlardı. Bu arada etrafta toplananlar da *"Kahrolsun Amerika, yaşasın işçiler"* sloganıyla polise taş atıyorlardı.

Polis bu saldırıdan sonuç alamayacağını görünce geri çekildi. Aralıklarla üç kez daha harekete geçti, toplamda 5 saati bulan çatışmaların hiçbirinde polis fabrikaya girmeyi başaramadı. Çatışmalarda işçilerden ve polisten yaralananlar oldu. Devlet yetkilileri, işçilerin direnişini kıramayacaklarını anladıklarından Kartal Hükümet Tabibi olan ve sol kimliği ile tanınan Doktor Yavuz Aktoğu'yu aracı koydular, işçilere dokunulmayacağı güvencesi verdiler.

İşçiler biraz açlıktan, uykusuzluktan ve gazdan yorgun düşmüş olmalarından, biraz da sorunu tüm Türkiye'ye duyurarak amacının sağlandığını düşündüklerinden dolayı çıkmayı, fabrikayı terk etmeyi kararlaştırdılar.

Aren : "Singer işçilerini polis felakaya yatırdı,,

ANKARA, ÖZEL

Millet Meclisi'nde ölüm Singer grevi ve fabrikayı işgal konuları, tartışmaya sebep olmuş, TİP 3 Bina Kızıl Üstüne, Ali Kahvi bir Dizi sorular yöneltmişlerdir.

Dündenü dün Sonuçsuz TİP'li Nadun Aren, Singer olayı üzerinde durmuş, «İşçiye İşverenİ Türk İş Kanunlarına, işçilerin gelecek ve hareketlerine saygı göstermemiş, işçileri fabrikada esir gibi muameleye tâbi tutmuştur. Bu yüzden de işçiler grevi gitmişlerdir» demişlerdir.

Aren, fabrikayı işgal ve bundan sonra Toplum Polisi'nin yaptığı hareketleri dile getirerek,

● Devamı Sa. 7. Sü. 7 de

Milliyet gazetesi
18 Ocak 1969.

İşçiler dökümhanenin kapısında toplanıp, dörtlü sıralar yaptılar ve marşlar söyleyerek çıkmaya başladılar. İşçiler kendilerini karşılamaya gelenlerin, tezahüratları ve alkışlarıyla dışarı çıkarken polis, eylemin öncülerinden Adem Karabaş'ı almak üzere hamle yaptı. Çatışma yeniden başladı. Polis müdahalesi sonrasında 114 işçi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan beşi tutuklanarak cezaevine gönderildi.

Bir buçuk gün süren işgalin ardından fabrika, tutuklanan beş işçi ve firari olan Ömer Faruk Birsoy dışında tam kadro çalışmaya başladı. İşveren geri çekildi, durumu kabullendi. İşçinin üzerindeki baskı kalktı. Kâğıt üzerinde yetkili sendika Çelik-İş olmasına rağmen işveren Maden-İş sendikasını tanıdı, Maden-İş de temsilcilerini seçerek işyerinde sendikal faaliyete başladı. Protokolle ek zam alındı. Daha sonra imzalanan toplu iş sözleşmeleri ile işçilerin ekonomik ve demokratik haklarında önemli ilerlemeler sağlandı.

Singer işgali, patronun tercih ettiği sendika karşısında işçinin tercih ettiği sendikayı var etme, sendika seçme hakkını kullanma eylemidir. 1964'te işçinin sendika seçme özgürlüğüne müdahale edilerek, sarı/güdümlü sendikanın yetkili sendika haline getirilmesine beş yıl sonra fiili ve meşru bir eylemle verilen yanıttır. İşçinin iradesinin işverene, sarı sendikaya ve devlete kabul ettirilmesidir. Bu sonuç bir yanıyla da 1964'te kaybedilen kavganın rövanşının alınmasıydı.

İşçilerin özgür iradeleriyle sendikalarını seçme hakkının yasal güvencelerden yoksun olması, işverenlerin paranın ve devletin gücünü kullanarak sarı sendikaları *"yetkili sendika"* haline getirmesine imkân sağlıyordu. Buna karşı konuyu yargıya taşımak, yargıdan olumlu kararlar almak da çoğu kez bir işe yaramıyordu. İşyeri işgalleri işçinin iradesinin tanınmasını sağlamak üzere fiili ve meşru eylemler olarak gündeme geliyordu. Derby Lastik (1968) ve Kavel Kablo (1968) işyeri işgallerinden sonra gerçekleşen Singer eylemi, bu mücadele yönteminin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynadı. Özellikle metal işkolunda sarı sendikaların işyerinden kovulmasında sıkça kullanılan bir yöntem oldu.

Gerek Derby'de gerekse Kavel'de işyeri işgal eylemleri toplu iş sözleşmesinin yetki aşamasında gündeme gelmişti. Singer'de ise yetki süreçlerinin başlamasına bir yıl gibi bir süre varken gerçekleşti. Dolayısıyla Singer işçileri, sendika seçme özgürlüğü için sadece toplu iş sözleşmesi dönemlerinde harekete geçmek gerekmediğini de göstermiş oldular.

Singer'de, çalışanların insan yerine konulmadığı, her türlü baskı altında işçiyi ezerek yönetim gücünün sergilendiği despotik emek rejimi uygulanmaktaydı. İşgal eylemi aynı zamanda, işçinin kişiliğini ezen, onurunu çiğneyen yönetim tarzına sınıfsal öfkeyi ve itirazı da içermekteydi. İşverenin davranışlarına duyulan öfke ve hınç, eylemlerde işçiler için önemli bir motivasyon kaynağıydı. İşçinin onuruna sahip çıktığı, 1969 Singer işgali *"haysiyet eylemi"* olarak da kabul edilmelidir.

Kaynak: Zafer Aydın (2015), *Grevden İşgale Singer Eylemleri*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları

DİSK'İN 1969-1970 DİRENİŞ VE İŞGALLERİ

CAN ŞAFAK

1960'ların başlarından itibaren radikalleşen işçi eylemleri, direnişler ve etkili grevler Türkiye'de sendika hareketini yol ayrımına taşıyan ve DİSK'i yaratan en önemli faktörlerden biridir. Kuruluşunun hemen ardından DİSK, siyasi iktidarı da arkasına alan sermayenin başlıca hedefi haline gelmiştir. Sendikalaşmaya öncülük eden işçiler işten atılmakta, işyerlerinde işverenlerin baskıları ile sarı sendikalar kurdurulmakta ya da işçiler sarı sendikalara üye olmaya zorlanmaktadırlar. Bu baskı ve dayatmalara karşı, özellikle 1969 ve 1970 yılları, işçilerin DİSK'e geçmek için başlattıkları ve her biri emek tarihi içinde birer mit haline gelecek olan işyeri işgallerinin ve direnişlerin birbirini izlediği yıllar olmuştur.

1969 yılı metal işkolundaki işçi direnişleriyle başladı. 1969 yılının başlarında Singer işçileri fabrikayı işgal ettiler. Mart ayında Elektro Metal işçileri Çelik-İş'ten ayrılıp Maden-İş'e geçtiler. Mayıs ayında Altılar Sanayi işçileri Maden-İş'e geçtiler, Haziran'da Teksan işçileri *"Maden-İş'i istiyoruz"* sloganlarıyla iş bıraktılar.

1964 MESS grevinden sonra kaybedilen fabrikalardan biri olan Emayetaş'ta da işveren tarafından kurdurulan Metal-İş sendikasının, Maden-İş'in çoğunluk olmasına rağmen sözleşmeye oturması üzerine 11 Eylül 1968 tarihinde 600 işçi fabrikayı işgal etti. Vardiyaların birleşme saatinde destek için işyerine gelen diğer işçileri dağıtan ve işgale müdahale eden polis, 11 işçiyi

Halk'a ve olaylara
Tercüman
GAZETEMİZ HER GÜN 8 SAHİFEDİR
İŞGAL, EMAYETAŞ VE İZMİR ÇAMALTI TUZLALARINA DA SIÇRADI
2 işyeri daha işgal edildi
İSTANBULDA 10 KİŞİ NEZARETE ALINDI İZMİRDE 15 YÖNETİCİ VE SENDİKACIYI İŞÇİLER HAPSETTİ
Orta-Doğu'da savaş tehlikesi beliriyor
Amerika, kredili satışlar için ödenek ayırdı

Emayetaş işgali. *Tercüman* gazetesi, 12 Eylül 1968.

tutuklarken işveren de 22 Maden-İş üyesini işten attı. Atılan işçiler sendika yardımıyla yeni işlere yerleştirilirken kimileri de de organizatör kadrosunda sendika içinde istihdam edildi.

DİSK çatısı altındaki ilk eylemlerden biri Kimya-İş'in örgütlü olduğu Birleşik Alman İlaç Fabrikası'nda gerçekleştirildi. 1 Şubat 1968 günü Birleşik Alman İlaç fabrikası işçileri, işverenin işçi temsilcilerinin işyerlerini değiştirmek istemesi üzerine iş yavaşlatma eylemi başlattılar. İşverenin iş akitlerini feshedeceği uyarısına rağmen işçiler eylemlerini iki saat boyunca sürdürdüler. İşten çıkarmalar oldu.

TÜRK DEMİR DÖKÜM ÖNÜNDE MAHŞERİ BİR KALABALIK VARDI

1969 direnişlerinin çok ağırlıklı bir bölümü metal işkolunda gerçekleştirilmişti. Maden-İş, 1969 yılının en önemli iki olayının Singer ve Türk Demir Döküm işgalleri olduğu tespitini yapmaktaydı:

DEMİR - DÖKÜM' de SESSİZLİK VAR!..

Fabrika ordunun elinde

İşveren asgarî ücretlerin verildiğini, Maden - İş Sendikası Başkanı ise ödenmediğini söyledi.

SİLÂHTARAĞA'daki Türk Demir Döküm Fabrikası işgalci işçilerin çıkmasından sonra Ordu Birlikleri tarafından kontrol altında tutulmaktadır. Fabrikayı teslim alan Ordu, giriş

Milliyet gazetesi
7 Ağustos 1969.

Singer'de belki işçiler yenik düştü, dayak yediler, tutuklandılar, bir kısmı işten atıldı ama gene de boyun eğmediler direnişlerini sürdürdüler. İşçi sınıfı Demir Döküm'de kesin bir zafer kazandı. İşçilerin birlik olmasının en güzel örneği idi. O yöredeki bütün fabrikalar işi bıraktı, bütün mahalleler boşalıp işçilerin yanında zorbalara karşı dövüşe koştu, zorbanın beli bir kerecik olsun kırıldı. Hiç şüphe yok ki, 1969 da İşçi sınıfının en akıllı, en faal evlâtları, devrimci işçilerdi: Bunlar bir yandan direnişlerini, grevlerini, işgallerini sürdürürlerken, diğer yandan da işçi sınıfının sarı İtler tarafından uyutulmak istenen kısmına örnek oldular, onların kavgaya gelmesinde öncü oldular. DİSK'e bağlı sendikaların işçilerinin direniş, grev ve işgallerinin hemen hemen hepsi başarıya ulaştı.[27]

Görsel:
Cumhuriyet
gazetesi
6 Ağustos 1969.

Gerçekten de İstanbul Silahtarağa'da kurulu Türk Demir Döküm Fabrikası'nda çalışan 2.500 işçinin 1969 Mayıs ayında başlattıkları direniş Maden-İş tarihi için olduğu kadar Türkiye'de sendika hareketi tarihi için de özel bir öneme sahiptir. Direniş 15 Mayıs günü, işverenin Çelik-İş'le işbirliğini ve Maden-İş üyelerine yapılan baskıları protesto etmek amacıyla işçilerin şalterleri indirmeleriyle başlamıştır.

Yıllardır Çelik-İş'in üyesi olan işçiler toplu halde Maden-İş'e kayıt yaptırmağa başladılar ve kısa sürede 1.800'den fazla işçi Maden-İş'e üye oldu. Buna karşı işveren işçilere gözdağı vermek için kıdemli 5 işçiyi işten çıkarttı ve Maden-İş üyelerine baskı yapmaya başladı. Ancak bu baskılar Maden-İş'e geçişleri durduramadı, tersine hızlandırdı. Bunun üzerine işveren ve vekilleri 15 Mayıs günü işçileri iş saatinde tek tek yazıhaneye çağırarak, Maden-İş sendikasından istifaya zorladı. İstifa etmeyeceğini söyleyen bir Maden-İş üyesini müdür ve yanındakiler döverek bir dişini kırdı. Bu olayı haber alan işçiler topluca işi bıraktılar. Saat 15.00'te işbaşına gelen vardiya işçileri de durumu öğrenince işbaşı yapmadılar. Çevre fabrikalardan gelen işçilerle birlikte fabrika etrafında mahşeri bir topluluk meydana geldi. İşçiler isteklerini 4 madde olarak sıraladılar ve bunlar sağlanmadığı takdirde işbaşı yapmayacaklarını bildirdiler: 1- İşveren, Maden-İş sendikası yetkililerini çağırıp görüşmelidir; 2- Haksız yere işten çıkarılan işçiler tekrar işe alınmalıdır; 3- İşveren, sendika hürriyeti tanımalı Maden-İş üyelerine baskı yapılmayacağını işyerine tamimle duyurup söz vermelidir; 4- Yukarıda sıralanan istekler bir protokolle belirtilmelidir.

Ordunun aracılığı ile gece, fiili durum kaldırıldı

İşgalci işçilerle polis çatıştı

İşçi ailelerinin de katıldığı "Demir Döküm,, deki kanlı arbede sonunda 64 polis ve 14 işçi yaralandı

BAKAN ÜNER: "POLİS, İŞGALCİLERİ FABRİKADAN ÇIKARTMAK ZORUNDADIR,,

CHP Genel Merkezi, aday adayını "Veto,, edebilecek

Polislerle gelen Batur, "Göreve başladım,, dedi

Amerika, Türkiye'ye 2 muhrip satıyor

[27] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 21, 1 Ocak 1970.

İşveren, Maden-İş yetkililerini görüşmeye çağırdı. 16 Mayıs sabahı saat 7.00'de Maden-İş sendikası Genel Başkan Vekili Şinasi Kaya, 6. Bölge Temsilcisi Hüseyin Ekinci ve işçilerin seçtiği 5 işçi fabrikaya girerek görüşmelere başladılar. 5 saat süren görüşme sonunda işveren Maden-İş yetkilileri ile bir protokol imzalayarak işçi isteklerinin tümünü kabul etti. Ayrıca çıkarılan 5 işçinin boşta geçirdikleri sürelerin ücretleri de işverenden alındı. İstekleri kabul edilen işçiler işbaşı yaptılar. Bu olay Maden-İş gazetesinde şöyle yer aldı:[28]

> Türkiye'nin baş patronu Vehbi Koç'a ait Demir Döküm Fabrikası'nda işçilerin direnişi zaferle sonuçlanmış ve patron işçinin gerçek temsilcisi Türkiye Maden-İş sendikasını muhatap kabul ederek işçilerin ekonomik ve sosyal haklarını tanıyan bir protokolü imzalamıştır. Bu ön protokole göre işçiler direniş sırasındaki ücretlerini de alacak, hiçbir işçi işten çıkarılmayacak. Ekim ayına kadar da işçi ücretlerine zam yapılacaktır. Sarı Çelik-İş Sendikası'nın toplu sözleşmesi 1970 yılı Nisanı'nda sona ereceğinden ancak o tarihte patron Maden-İş Sendikası'yla toplu sözleşme imzalayacaktır.[29]

MADEN-İŞ

BİRLİKTEN KUVVET DOĞAR

TÜRKİYE MADEN İŞ SENDİKASI YAYIN ORGANI, 15 GÜNDE BİR ÇIKAR — 7 Haziran 1969

kaktarını arayan "horoz çivi. işçileri

polis direnişi engellemek için fabrikayı sarıyor

işçi aileleri de direnişe katılıyor

ve polisin kömürlükte attığı işçiler

elkonulan pankartlar

BU İKTİDAR İŞÇİ DÜŞMANIDIR

Horoz Çivi işçileri direniyor

Mehmet Üretmen'e ait Horoz Çivi fabrikası işçileri sarı sendikaya ve sömürüye başkaldırdılar.

Üretmen'in fabrikasında 800 kadar işçi çalışmaktadır. Yılda yaklaşık olarak 60 milyon liralık çivi yapan işçilerin çoğuna sadece 180 Kuruş saat ücreti verilmekte, 10 yıl kıdemi olan işçiler dahi satte en fazla 280 kuruş ücret alabilmektedirler. Buna karşılık patronun mutemed adamları, ustabaşıları, açık-tan aldıkları paralarla ayhğı 3000 - 3500 liraya getirmektedirler.

Fabrikada işçiler 60 tane silahlı adamın nezaretinde çalıştırılmakta, yenilemiyecek kadar kötü yemek verilmekte, asit le çalıştığı halde işçilere yoğurt tahsis edilmemekte, işveren Hacı Mehmet düdük çalarak sabahları işçileri, «Aldığınız para haram olsun» sözüyle işe başlatmaktadır.

Fabrikada işçilere sendika seçme özgürlüğü de tanınmamakta, çeşitli baskılarla hepsi sarı Öz Maden İş sendikası'na üye olmağa zorlanmaktadırlar. Sarı sendika ise, ne toplu sözleşme yapmakta, nede işçilerin haklarını korumaktadır. Patronla işbirliği halinde işçilerin sömürülmelerine göz yummak tadır.

Bu durum karşısında işçiler son aylarda kendi haklarını savunacağına inandıkları devrimci Maden İş Sendikası'na kaydolmağa başlamışlardır. Nihayet işçilerin çoğunluğu Maden İş'e geçmiş ve doğal olarak bu sendika toplu sözleşme yapma hakkını elde etmiştir. Ne var ki, patronun etkisiyle Bölge Çalışma müdürlüğü toplu Sözleşme yetkisini Maden İş'e tanımağa yanaşmamıştır. Üstelik, devrimci sendikaya geçen işçiler çeşitli metodlarla bu sendikadan istifa etmeye zorlamışlardır. Bu arada bazı işçiler aldatıcı vaadlerle Türkiye Maden İş Sendikası'ndan istifa ettirilmiştir. İstifa etmemekte direnen işçilerden 30'u işten çıkartılmıştır.

İşyerindeki huzursuzluğun gün geçtikçe artması üzerine patronun çağrısı ile Çivi fabrikası sarılmış, ayrıca sivil polisler işçilerin arasına girerek provokasyonlara başlamışlardır.

Bu baskılar karşısında nihayet geçen hafta sonunda Maden İş taraftarı işçiler toplu halde işi bırakmışlar ve fiili durum yaratmışlardır. Fabrikanın arkasındaki arazide toplanan işçiler çeşitli dövizler asarak ve gösteler düzenleyerek fiili hareketi ilân etmişlerdir. Hareket civardaki fabrikalarda çalışan işçilerden ve devrimci gençlerden de büyük destek görmüştür.

Hareketi ezemiyeceğini gören işveren Mehmet Üretmen, derhal kendisine sadık 30-40 kişiyi fabrikaya sokarak işgal ettirmiştir. Ayrıca emniyetten daha fazla toplum polisi istemiştir.

Toplum polisleri gelip fabrikanın etrafını çevirince, patron işçileri kırdırmak için iğrenç bir oyuna tevessül etmiş, fabrikanın içinde gizlenen adamlarına toplum polisini taşlattırmıştır. Kendilerini işçilerin taşladığını zanneden toplum polisleri bunun üzerine coplarla ve kalkanlarla işçilerin üzerine saldırmışlar, iki kişiyi yaralamış, dokuz kişiyi de emniyete götürmüşlerdir.

Bu arada patron bir başka oyuna başvurmuş, işten anlamayan kimselere fabrikanın motorlarını çalıştırarak üç motorun yanmasına sebep olmuş, ondan sonra da motorların işçiler tarafından yakıldığı iddiasını ortaya atmıştır.

(Devamı S. 6'da)

Maden-İş gazetesi 7 Haziran 1969.

Horoz Çivi Direnişi

İstanbul Rami'de kurulu Mehmet Üretmen'e ait Horoz Çivi Fabrikası'nda çalışan yaklaşık 800 işçi 20 Mayıs 1969'da iş bıraktı. Fabrikada işverenin 60 silahlı adamının nezaretinde çalıştırıldıkları, sabahları işveren Hacı Mehmet'in düdük çalarak, *"Aldığınız para haram olsun"* sözüyle işe başlatıldıkları kaydedilen ve Öz Maden-İş Sendikası'na üye olmaya zorlanan işçilerin çoğunluğu Maden-İş'e üye olmuşlardı. Buna rağmen patronun etkisiyle Bölge Çalışma Müdürlüğü, toplu sözleşme yetkisini Maden-İş'e vermeye yanaşmadı. İşçiler Maden-İş'ten istifa etmeye zorlandılar. İstifa etmemekte direnen işçilerden 30'u işten çıkartıldı. İşyerindeki huzursuzluğun gün geçtikçe artması üzerine patronun çağrısı ile çivi fabrikasına polis tarafından sarıldı. Bu baskılar karşısında 1969 Haziran ayı başında Maden-İş taraftarı işçiler toplu halde işi bırakarak *"fiili durum"* yarattılar. Hareket, civardaki fabrikalarda çalışan işçilerden ve devrimci gençlerden de büyük destek gördü.[30]

[28] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 20, 8 Aralık 1969.

[29] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 15, 10 Eylül 1969.

[30] *Maden-İş* gazetesi, 7 Haziran 1969. Ayrıca, *Maden-İş* gazetesi, Sayı 23, 15 Şubat 1970.

Rabak Direnişi

İzmit Köseköy'de kurulu Rabak işçileri baskılara karşı direnişe geçtiler. Direniş 8 Eylül 1969 Pazartesi günü başladı. Anayasa'nın kendilerine tanıdığı hakkı kullandıklarını açıklayan işçiler çevre fabrikalardan da destek gördüler. Rabak işçileri yayımladıkları bildiride; *"Haklarımızı alıncaya kadar, işçilerin de insanca muamele görmesi sağlanıncaya kadar direneceğiz. Anayasa bu hakları bize vermiştir. Azimliyiz, kararlıyız, davamıza inanmışız güçlüyüz ve bu haklı davamızda zafere ulaşıncaya kadar direneceğiz, ant içtik"* dediler. İşçilerin talepleri; işten çıkarılan işçinin yeniden işe alınması, direnişte geçen sürelerin ücretlerinin ödenmesi, hiçbir işçiye veya sendikaya kanuni bir soruşturmanın açılmaması ve iş teminatı idi ve 29 Eylül 1969 günü imzalanan protokolle işçilerin isteklerinin tamamı işverence kabul edildi.[31] Ekim 1969'da Talisman işçileri ve Arçelik işçileri Maden-İş'e katıldılar. Kasım'da İzmit Çelik Halat işçileri, Hisar Çelik Fabrikası işçileri ve Eğe Sanayi işçileri direnişe geçtiler.

Gamak: "Mezarlardan çıktılar bayram benim neyime..."

Can Şafak-Zafer Aydın

1969 yılının sonunda Türkiye işçi sınıfı tarihinin en dramatik olaylarından biri yaşandı. İstanbul Topkapı'daki İbrahim Gamgam'a ait Gamak Elektrik Motorları Fabrikası'nda 29 Aralık 1969 günü ücret alacakları için işyerine gelen işçilere polis saldırdı, işçi Şerif Aygün polis kurşunuyla

[31] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 16, 2 Ekim 1969.

Şerif Aygün'ün öldürülmesi, temsili resim.

Maden-İş gazetesi, Sayı 21, 1 Ocak 1970.

"Çekip Şerif'i vurdular bayram benim neyime"

Şerif Aygün'ün öldürülmesi üzerine Süreyya Berfe *Şerif'e Ağıt* diye bir şiir yazdı. Bu şiir, daha sonra Rahmi Saltuk tarafından bestelendi. Ressam İbrahim Balaban da Şerif Aygün'ün ölümünden duyulan acıyı resmetti. Maden-İş gazetesi, 1970 yılında, Balaban'ın resmi ve Süreyya Berfe'nin şiirinden oluşan bir posteri üyelerine bayram armağanı olarak dağıttı.

Şerif'e Ağıt/Bayram Benim Neyime – Süreyya Berfe

Mezarlardan çıktılar	İşte şerif şehit oldu	Bitsin artık kara zulüm	Ezilip duruyoruz
Bayram benim neyime	Bayram benim neyime	Bayram benim neyime	Bayram benim neyime
Çekip şerifi vurdular	Patronların gönlü oldu	Hep bize mi bunca ölüm	İktidara yürüyoruz
Kan damlar yüreğime	Kan damlar yüreğime	Kan damlar yüreğime	Gül damlar yüreğime

katledildi, 2'si ağır olmak üzere 4 işçi yaralandı.

İstanbul Topkapı Maltepe'de kurulu Gamak Motor Fabrikası'nda 1969 yılının son ayında Maden-İş sendikası örgütlenme çalışmalarına başlamıştı. İşçiler, işyerinde var olan Çelik-İş sendikasından istifa ederek, Maden- İş'e üye oldular. Patron Maden-İş'i fabrikaya sokmamakta kararlıydı. Bu kararlılığını da "Maden-İş'i bu fabrikaya sokarsam, bütün dünya benim yüzüme tükürsün" diyerek ortaya koymuştu.[32] İş uygulamaya gelince patron, sendikalaşmanın öncülerinden Mehmet Sevim'i işten attı. İşçileri yemekhanede toplayıp, Maden-İş'ten istifa etmeleri için üzerlerinde baskı kurmaya çalıştı.[33]

Fabrikada çalışan 514 isçiden, 504'ü sendikal tercihini Maden-İş Sendikasından yana kullanmıştı. Bu arada hammadde olmadığı gerekçesiyle işyerinde tam kapasite bir çalışma olmuyor, 350'ye yakın isçiye yarım yevmiye verilerek, izin kullandırtılıyordu. 22 Aralık 1969 günü izinden dönen işçileri fabrikanın kapısında polis karşıladı. İşverenin "olay çıkabilir" başvurusu üzerine, fabrika polis muhafazasına alınmıştı. Polisler fabrikayı koruma altına almakla kalmamış, işverenin işçilere yaptığı duyuruyu iletmeyi de üstlenmişti. İşçiler, polis tarafından dağıtılan bildirilerle 124 kişinin işten çıkarıldığını ve fabrikanın 5 Ocak 1970 tarihine kadar kapatıldığını öğrendiler. Maden-İş sendikasının yöneticileri o gün isçilerin dağılmasını sağlayarak, çeşitli girişimlere başladılar.[34]

29 Aralık 1969 günü işten çıkarılan işçiler, diğer isçilerle birlikte ödenmeyen 25 günlük ücretlerini almak üzere fabrikanın önüne geldiler. İçeri girmek isteyenlere engel olmak isteyen polis, isçilerden birini gözaltına almaya kalkınca hava bir anda gerildi.[35] Polis cop ve silah kullanarak saldırıya geçince işçiler de taş ve sopalarla kendilerini savunmaya başladılar.[36] 12.00-12.30 sıralarında yaklaşık yarım saat süren saldırı sonunda iki çocuk babası Şerif Aygün polis kurşunuyla hayatını kaybetti. *"Coplar inmeye silâhlar sıkılmaya başlamıştır. Fabrikanın içine giren polisler*

[32] *Maden-İş* gazetesi özel sayısı tarihsiz.

[33] Maden-İş Tarihi Çalışma Grubu, Derinden Gelen Kökler.

[34] *Cumhuriyet* gazetesi, 30 Ocak 1969.

[35] *Akşam* gazetesi, 30 Ocak 1969.

[36] Maden-İş gazetesi, "Gamak özel sayısı".

Şerif Aygün'ün cenaze töreni, önde Kemal Türkler.

31 Aralık 1969, DİSK Arşivi

camlardan kurşun yağdırmaktadırlar." Şerif saat 12,35'te vuruldu.

> "... Bir polis kurşunu Şerifin sağ memesini buluyor. Yarasından oluk gibi kan akmaya başlıyor. Selim de hemen yanında omuzluyor Şerifi, başlıyor koşmaya. Polisler halâ kurşun yağdırıyorlar. Saat 12,40 da yardımcı polis ekipleri geliyor. Ellerinde silah bir yüzlerce polis... Mezarlar arasından yaralı insan sesleri geliyor. Her işçiye en az yedi, sekiz polis düşüyor ve ölümüne vuruyorlar."[37]

7 işçi de yine polis silahlarından çıkan kurşunlarla çeşitli yerlerinden yaralandı. Polisten yaralı sayısı ise 21'di.[38] Olayı soruşturan Savcı İbrahim Kancaal, "İşçiler cebir ve şiddet kullanarak fabrikaya girmek istemişler bu sırada polis ateş açmış bir işçinin ölümüne sebep olmuştur." açıklamasıyla yüz polis hakkında tahkikat başlattı.[39] İşçilerden de 69 kişi gözaltına alınıp, soruşturmaya uğradı.[40] Şerif Aygün'ün öldürülmesinin ardından Maden-İş gazetesi Gamak olayları üzerine özel bir sayı yayınladı. Bu özel sayıda, "Gamak olaylarıyla ilgili vali yalan söylüyor, Emniyet Müdürü yalan söylüyor, işveren gazeteleri yalan söylüyor" başlıklı yazıda şu ifadelere yer verildi:

> Gamak Fabrikası'nda, sendikamız üyesi işçiler, avanslarını almak için Fabrikaya geldiklerinde polis kurşunuyla karşılaştılar. Olay, yaptığımız açıklamalara rağmen, kamuoyuna bir sürü yalanlarla yansıtılmıştır. Bir kere hastahanelerde

[37] Maden-iş, gazete, tarihsiz; 6 Nisan – 23 Mayıs 1970 arasında yayımlanmıştır.

Şerif Aygün, eşi ve çocukları. *Maden-İş* gazetesi, Sayı 21,

1 Ocak 1970.

[38] *Akşam* gazetesi 30 Aralık 1969.

[39] *Akşam* gazetesi, 31 Aralık 1969.

[40] *Tercüman* gazetesi, 31 Aralık 1969.

> yatan yaralı hiçbir polis yoktur. Sadece atılan kurşunlara karşı kendilerini savunan işçilerin attığı taşlarla, küçük yaralar almış ayakta tedavisi yapılan polisler yardır. İşçi, polis çatışması diye birşey yoktur. Çünkü işçi çatışmamıştır. İşçiler, oraya silahsız gelmişler, patronu paraları için görmek istemişlerdi. Karşılarına polis çıkmış ve küfretmeye başlamıştır. Ortalık birden karışmış ve komiser Kemal'in 'ateş edin' emriyle kurşunlar yağmıştır, işçilerin ateşli silâh kullandığı yalandır. Öyle olsaydı, kurşunlanmış polisler olurdu. Öyle olsaydı, öldürülmüş polisler olurdu. Ama işçiler oraya sadece avanslarını almak için gelmişlerdir. Polisin öldürmek için ateş ettiği açıktır. Çünkü midesinden, ensesinden gırtlağından yaralı işçiler vardır.[41]

Şerif Aygün'ün öldürülmesi sırasında yanında olan Selim Erkan, o gün yaşadıklarını ve Şerif Aygün'ün öldürülmesini Maden-İş gazetesine şöyle anlattı:

> Sabah fabrikaya geldik. Para almaya geldik. İşverenden alacağımız vardı. Fabrikaya giden yolun başında bekledik, avanslarımızı istedik. O sırada polisler de karşımızdaydı. Halil isminde fabrikanın kâtibi çıktı. 'İşten atılmayanlara avans vereceğiz' dedi. Bizim aramızda işten atılmayanlar vardı. Hepimiz istiyoruz' dedik. Kâtip gitti. Polisler bize 'burada durmayın' dediler. 'Bizim sizinle bir işimiz yok, aramızdan çekilin biz patronlardan hakkımızı istiyoruz.' Polisler bize ana avrat küfretmeye başladılar. 'Burası yol, burada durabiliriz' dedik. Polisler coplamaya başladılar, bizi kovalamaya başladılar. Biz de kendimizi koruduk. Polisler kaçmaya başladılar. Fabrikanın kapısına vardık. Kapıya varınca üstümüze ateş ettiler. Biz de kaçtık.
>
> Şerif benim yanımdaydı. Şerif kaçarken baktı, 'ah anam' dedi ve düştü. Ben onu tuttum taşımaya başladım, arkadaşlar geldi. Ama polislerin ateşi devam etti. Yeni polisler geldi. Onlar da ateş ettiler. Biz de dağıldık. Şerif öldü sonra, ağam gencecik çocuk öldü. Ama ahı kalmaz bilirim.[42]

DİSK Yürütme Kurulu, Şerif Aygün'ün öldürülmesi üzerine bir bildiri yayınlayarak, cinayeti hafife alan AP hükümetini, cinayet karsısında kayıtsız kalan İstanbul valisini protesto ederek, İstanbul Emniyet Müdürünü işçilere yapılan saldırıdan sorumlu tuttu. DİSK Yürütme Kurulu bildirisinde, Vali ve Emniyet Müdürünün görevden alınarak, yargı önünde hesap vermesinin sağlanmasını ve cinayetin faillerinin açığa çıkarılması istendi.[43]

Şerif Aygün için 31 Aralık 1969'da büyük bir cenaze töreni düzenlendi. Beyazıt camiindeki cenaze namazından sonra Şerif Aygün'ün tabutu binlerce işçi ve gencin omuzlarında Saraçhane yoluyla Edirnekapı'ya kadar taşındı. Cenaze İstanbul Belediyesinin önünden geçerken bayrak yarıya indirildi. Cenaze araba ile Küçükköy mezarlığına götürülerek toprağa burada toprağa verildi.[44]

[41] Maden-İş gazetesi, Gamak özel sayısı.

[42] Maden-İş gazetesi, Gamak özel sayısı.

[43] DİSK Yürütme Kurulu Bildirisi, tarihsiz.

[44] *Cumhuriyet* gazetesi ve *Milliyet* gazetesi, 1 Ocak 1970.

TÜRK HALKINA

Türk işçi sınıfı, hakkını arayan devrimci kardeşlerinden birini daha ŞEHİD verdi. GAMAK önünde kurşunlanan ŞERİF AYGÜL bugün öğle namazı Beyazıt'ta kılınarak ebedi istirahatgâhına tevdi edilecektir.

Bütün işçiler, emekçiler ve tüm devrimcilerle bütün Türk halkına duyurulur.

DİSK
YÖNETİM KURULU

Milliyet - 12394

Milliyet gazetesi, 31 Aralık 1969.

MESS Takipte!

MESS Yönetim Kurulu Karar Defteri'nden

30 Mayıs 1969

Son zamanlarda sayısı artan, işçilerin kanunsuz toplu hareketleri tezekkür edildi:

a) meselenin bir defa da bugün toplanacak olan sendika meclisinde görüşülmesini temin etmek üzere, Meclis Başkanlığına takrir verilmesine,

b) Sendika Meclisinde belirlenecek görüşlerin müteakip ilk yönetim kurulu toplantısında tezekkür edilmesine ittifakla karar verildi.

1 Temmuz 1969

30 Mayıs 1969 tarihli Sendika Meclisi toplantısında, kanunsuz toplu fiillerin sebeplerinin, safahatının ve neticelerinin MESS Gazetesinde neşredilmesi hususunda ileri sürülen dilek müzakere edildi.

a) Kanunsuz toplu fiillerin ifa edildiği işyeri işverenlerinin muvafakat etmesi

b) Kanunsuz hareketin, kötü emsal teşkil etmeyecek ve işveren camiası yönünden başarılı bir neticeye bağlanmış olduğunun genel sekreterlikçe takdir edildiği

c) Hadisenin işveren camiası ve sendikamız yönünden bir sakınca arz etmediğinin keza genel sekreterlikçe takdir edildiği

Hallerde kanunsuz fiillerin sebeplerinin safahatının ve neticelerinin MESS gazetesinde yayımlanmasına ekseriyetle karar verildi (Şekip Menço karara müstenkif kalmıştır).

Kaynak: MESS (1999), *Gelenek ve Gelecek*, 1. Cilt, İstanbul: MESS Yayınları s. 178.

Sarı Sendikalardan Kopan Kopana

Can Şafak

1969 yılında Otosan, Auer, İntena, Es-Aş ve Magirus işçileri Maden-İş'e katıldı. Türk Demir Döküm'de, Kavel'de, Gamak'ta, Magirus'ta, Auer'de ve Elektro Metal'de işçiler, sarı sendikaları direnerek, hatta yer yer toplum polisiyle çatışarak kovdular.[45]

Maltepe'deki İzsal Döküm Fabrikası'nda 700 işçi, işverenin Bizim-İş sendikasına üye olmaları için yaptığı baskılarına rağmen Maden-İş'e katıldılar.[46] Kartal ve Pendik bölgesinde bulunan Arçelik, Hisar Çelik, Boru Sanayi, TOE ve Talisman gibi metal sanayinin önemli fabrikalarında Metal-İş ve Çelik-İş'e başkaldıran işçiler Maden-İş'e üye oldular.[47] 1969'un sonlarında Eğe Sanayi Fabrikası'nda işverenin, işçilerin Çelik-İş'ten Maden-İş'e geçmelerinde öncü olan Maden-İş Lokal Başkanı Hüseyin Demirel'in de aralarında olduğu üç işçiyi işten çıkarması üzerine direniş yapıldı.[48]

Maden-İş 1969 yılını bir mücadele yılı olarak, işçilerin *"tek tek fabrikaların işçileri olmaktan çıkıp, yekpare bir işçi sınıfı olmaya"* yöneldikleri bir yıl olarak nitelemekteydi. Onlar *"menfaatlerini, hayatlarının, kendilerini ezenlerin bir olduğunu"* görmüşlerdi.[49]

[45] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 23, 15 Şubat 1970.
[46] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 17, 22 Ekim 1969.
[47] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 17, 22 Ekim 1969.
[48] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 19, 1 Aralık 1969.
[49] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 21, 1 Ocak 1970.

SUNGURLAR'DA İŞGAL VAR!

CAN ŞAFAK

DİSK, 1970 yılını gene direnişlerle ve işçi eylemleriyle karşıladı. 1970 yılının 4 Mayıs sabahı işbaşı düdüğü Sungurlar Fabrikası'nda yeni bir çalışma gününü değil, emek tarihi içindeki en önemli fabrika işgallerinden birini başlatıyordu *''Her zamanki gibi tulumlarını giymiş işçiler o gün tezgâhlara değil, kapılara doğru yürüdüler. Ve kocaman bir pankart asıldı kapıya: sungurlar fabrikasında işgal var!''* [50] Bu, ısı sanayinin en büyük kazanlarını döken Sungurlar Fabrikası'nda aynı yıl içindeki üçüncü işgaldi. İlk işgal 25 Mart'ta, Çelik-İş'e karşı Maden-İş'e katılanlar üzerinde yoğunlaşan işveren baskılarını protesto amacıyla yapılmış ve aynı gün işverenin, geri adım atması üzerine saat 17.00'de kaldırılmıştı. İkinci işgal 8 Nisan günü başlamıştı, işçiler asgari ücretin uygulanmasını, Maden-İş üyelerine yapılan baskının kaldırılmasını, işten atılmalara son verilmesini ve sosyal yardımların ödenmesini istiyorlardı.[51] *''Çıkar yol bulamayan patron Sabahattin Sunguroğlu, Maden-İş Sendikası'yla ön protokolü imzaladı. Ve işçiler 52 saat süren işgallerini bırakıp tezgâhlarının başına döndüler.''* Ne var ki bu protokolle kabul edilen hakların bir türlü uygulanmaması ve üstelik hiçbir gerekçe gösterilmeksizin altı[52] işçinin işten atılması üzerine 4 Mayıs 1970 sabahı Sungurlar'da üretim durdu.

> ''İşçiler bu namuslu kavganın içindeyken bir Albay geliyor: Yapmayın, etmeyin, bakın Kamboçya'ya ne hale geldi Orada da işçiler sizin gibi yaptılar da ondan böyle oldu. Amerika girdi ve temizlemeye çalışıyor komünistleri... Siz de devam ederseniz başımıza bu gelir. Yapmayın, etmeyin diyor. İşçiler anlıyorlar ki, bu Albay işçiden değil, patrondan yanadır.
>
> ''Jandarmalar, polisler geliyor, fabrikanın çevresinde dolaşan, Muharrem Akbaş'ı, Feyzi Ömeroğlu'nu, İbrahim Akkale'yi, Ali Küçükaydın'ı, Muammer Gül'ü tutukluyor. İşçiler anlıyorlar ki, Devletin polisi ve jandarması patronun emrindedir. Gazeteler işçilerin haklı isteklerini yazacağına, patronun söylediklerini yazıyor. İşçiler anlıyorlar ki, gazeteler de patron gazeteleridir. Hükümet 'bu işçilere engel olun' diyor. İşçiler anlıyorlar ki, hükümet, patronların hükümetidir. Patron ve adamları fabrikanın çevreninde işçileri satın almaya çalışıyorlar, sarı sendikaya kaydetmeye uğraşıyorlar. İşçiler anlıyorlar ki, patron kendilerini koruyan devrimci Maden İş Sendikası'ndan değil, sarı sendikadan yanadır.''[53]

Sungurlar işçisi yalnız değildi. Silâhtar bölgesinde çalışan 20 bin işçi direnişe destek için fabrika önüne geldi. *''Önde, Demir Döküm, ellerinde pankartlarla yürüyordu. Ellerindeki pankartta, 'Direnin yanınızdayız' arkada, Rabak, 'Yaşasın işçi sınıfının devrimci gücü', arkada Elektro-Metal, 'Patronsuz Türkiye', arkada Estaş, arkada Şakir Zümre, arkada Çelik Endüstrisi ve diğer fabrika işçileri, devrimci slogan ve pankartlarla yürüyordu.''*[54]

Silahlı kuvvetleri temsilen bir Albay'ın, *''şerefi ve silâhı üzerine yemin ederek''* fabrikayı işçilere teslim edeceğinin sözünü vermesi üzerine işçiler idareyi Silahlı Kuvvetler temsilcisi olarak Albay *''geçici süre için''* teslim ettiklerini açıkladılar. Hakların verilmemesi durumunda hareket yeniden başlayacaktı. Karşılıklı teminattan sonra işçiler, İstiklâl Marşı'nı ve Dağ

[50] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 28, 23 Mayıs 1970.

[51] *Maden-İş* gazetesi, tarihsiz, 1970 6 Nisan-23 Mayıs arasında yayımlanmıştır.

[52] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 29, 20 Haziran 1970.

[53] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 28, 23 Mayıs 1970.

[54] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 28, 23 Mayıs 1970.

CUMHURİYET 27 Mayıs 1970

İŞ VE İŞÇİ HAREKETLERİ

55 bin maden işçisi için— yeni sözleşme yapılıyor

Sungurlar'da işgal sona erdi

Sungurlar Kazan Fabrikasında 600'den fazla işçinin devam ettirdiği, işçi-polis çatışmasına ve fabrikanın jandarma kordonu altına alınmasına yol açan işgal, işverenle anlaşmaya varılması sonucu geçtiğimiz Cumartesi günü kaldırılmıştır.

Sendikalı 12 işçinin, işten çıkarılması üzerine 22 gün önce başlıyan işgal, vali, işveren, Maden-İş Sendikası ve işçi temsilcilerinin yaptıkları ortak toplantıda çıkarılan işçilerin geri alınması konusunda anlaşmaya varılması üzerine sona ermiştir. Ortak protokolda ayrıca, işçilerin işgal süresi içindeki yevmiyelerinin ödenmesi, bir

ma ihtimali çok uzak görülmektedir.

Halen toplu sözleşme yapma yetkisi Maden-İş'e geçen, fakat süresi henüz dolmadığı için Çelik-İş'in yaptığı toplu sözleşme yürürlükte olan Günterm Fabrikasında, geçtiğimiz yıl Haziran ayı içinde de ihtilâf çıkmış, o zaman fabrikada çalışan 120 işçi tazminatlarını almadan iş akdini feshetmişlerdir. İşçiler daha sonra 60 işçi ile yeniden anlaşma yapıldığını belirterek, o zamanki sendika yöneticilerinin kendilerini aldattıklarını ve normal ücret alacaklarının ödenmesi şartı ile, kendilerine, istifa ettiklerine, tazminat istemiyeceklerine dair kâğıt imzalatıldığını iddia etmişlerdir.

Cumhuriyet gazetesi 27 Mayıs 1970.

Başını Duman Almış marşını söyleyerek, fabrikadan çıktılar.

> "Devrimci bilinç ve disiplinle yürüttükleri savaşa bir süre ara verip, fabrika yönetimini geçici olarak Silahlı Kuvvetlere bırakan Sungurlar işçileri, tüm isteklerinin kabul edilmesi üzerine 25 Mayıs 1970 Pazartesi günü işbaşı yaptılar.
>
> Vilâyet konağında yapılan toplantıda işverenin kabul etmek sorunda kalıp imzaladığı protokolde şu hususlar vardır:
>
> 1- Olaydan önce çıkarılan altı kişi tekrar işe alınacak,
>
> 2- Çalışılmayan günlerin ücretleri çalışmış gibi ödenecek,
>
> 3- İşveren olaydan mütevellit hiçbir sendika üyesine ceza veremeyecek, adli ve hukuki takibat için resmi ve hukukî makamlara başvurmayacaktır.
>
> 4- Daha önceki olaylar için adli ve idari makamlar tarafından hangi nedenle olursa olsun, çağrılan sendika üyelerine, işveren izin vermek zorundadır.
>
> İmzalanan protokolün açıklanmasından sonra işçiler sendika yöneticilerine teşekkür ederek işbaşı yapmışlardır."[55]

Aynı günlerde ECA Pres-Döküm Fabrikası'nda, işçilerin Metal-İş'ten istifa edip Maden-İş'e geçmeye başlamaları üzerine patronun öncü işçileri işten atması ve Metal-İş'e de aidat kesmeye devam etmesi üzerine direniş başladı. 6 Mayıs Perşembe sabahı işbaşı düdüğüyle birlikte makineler durdu, kapılar tutuldu, işçiler dama çıktılar.[56] Bu dönemde İzmir Clemenson, İzmit Anadolu Döküm, Garanti Alüminyum işçileri fabrikayı işgal ettiler.[57] 1969 ve 1970 yılları madeni eşya işkolunda Maden-İş'in örgütlediği etkili grevlere sahne oldu.

Maden-İş'in direnişlerinde ve örgütlenme çalışmalarında *Devrim İçin Hareket Tiyatrosu*'nun çabaları ve katkısı da anılmaya değerdir. *Devrim İçin Hareket Tiyatrosu*, Silahtar'daki Bahariye Demir Çekme Fabrikası'nın ve Maden-İş 1. Bölge Temsilciliği kanalıyla sendikaya katılan İzsal Fabrikası'nın örgütlenme sürecinde

[55] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 29, 20 Haziran 1970.

[56] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 28, 23 Mayıs 1970.

[57] *Maden-İş* gazetesi, tarihsiz, 1970 6 Nisan-23 Mayıs arasında yayımlanmıştır.

ve bölgelerde, pek çok fabrikada düzenlenen üye toplantılarında gösterileriyle etkili rol almıştır.[58]

1970 yılının önemli gelişmelerinden biri de bir yıl önce Türk Demir Döküm'de gerçekleştirilen direnişin meyvesini vermesi; Maden-İş sendikası ile Demir Döküm işvereni arasındaki toplu sözleşmenin imzalanmasıydı. Sözleşme 2 yıl için bağıtlanmış ve 1.3.1970 tarihi ile 30.4.1972 tarihleri arasında yürürlükte kalmıştır.

DİSK'İN "DİRENME HAKKI" VURGUSU

DİSK, direnişlerin ve işyeri işgallerinin bir hak olduğunu önemle vurguladı. Maden-İş gazetesi, 7 Haziran 1969 tarihinde, Maden-İş sendikası Avukatı Alp Selek'in *"İşçiler Nasıl Direnmelidir?"* başlıklı bir yazısını yayımladı. Selek, yazısında işçilerin Anayasa, 274 ve 275 sayılı kanunlarla düzenlenen işverenlerle toplu iş sözleşmesi yapma haklarının, *"Mahkemelerin ters tutumları, işveren-iktidar anlaşması neticesinde"* ellerinden alınmakta olduğu tespitini yaptı:

> "Resmi makamlar bu açık kanunsuzluk karşısında faaliyete geçmezlerse o vakit işçinin Anayasa ve Kanunlara göre direnme hakkı başlar. Bu durum ihkakı hak değildir. Yapılan Kanunsuzluklara alet olmama durumudur. Meşru müdafaa durumudur. Bu durumda işçinin karşısına çıkartılan toplum polisinin dayak atmadan hakarete ve yaralamaya kadar varan hareketleri suçtur. Ve cezasız kalmaktadır. İşçi gerek sendikal gerekse siyasi bakımdan güçlendiği ve birleştiği nispette direnmeleri daha güçlü olacak ve kendisine kolay kolay haksızlık yapılamayacaktır."[59]

Maden-İş sendikası Genel Başkan Vekili Şinasi Kaya da 1969 Eylül ayında, *"özellikle devrimci sendikalarla ilişkili olan"* işçilerin fiilî durum ve direnme diye adlandırılan Anayasal eylemleriyle *"Anayasadaki örgütlenme özgürlüğüne ve giderek Anayasaya"* sahip çıkmakta olduklarını açıkladı. Kaya'nın 1960'ların sonlarında kaleme aldığı bu yazısı sınıfsal/siyasal önermeleri bakımından da dikkat çekici ve önemlidir. Kaya, hâkim sınıflar iktidarda bulundukları sürece işçilerin ne kadar örgütlenirlerse örgütlensinler, mücadelelerini tam ve kesin olarak başarıya ulaştıramayacaklarını vurgulamaktadır. Sömürünün ortadan kaldırılması ancak işçi sınıfının iktidarı ile mümkün olabilecektir:

> "Bu tarihi gerçek bizi bilimsel olarak; politik örgütlenme zorunluğuna götürmektedir. Bu nedenle, mesleki birer örgüt olan sendikalar temsil ettikleri kitleye sınıf bilinci verici ve işçi sınıfını iktidara getirici bir yol izlemek zorundadırlar. Aksine hareket etmek, geçici bazı menfaatlerle işçileri aldatmak olur ki, bu da ancak, geçici bir zaman için mümkündür. Sendikamız devrimci bir sendikadır. İşçilerin mesleki örgütlenme yoluyla, politik örgütlenmeye ulaşacağı gerçeğine tam olarak inanmıştır. Ve üyelerimize sınıfsal bilinç verme yönünden Anayasa doğrultusunda çaba sarf etmektedir."[60]

1968 yılında başlayan, 1969 ve 1970 yıllarında yaygınlaşarak süren işçi eylemleri ve direnişlerin en büyük halkası 1970 yılında örgütlenen 15-16 Haziran büyük direnişi oldu.

[58] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 19, 1 Aralık 1969.

[59] *Maden-İş* gazetesi, 7 Haziran 1969.

[60] *Maden-İş* gazetesi, Sayı 15, 10 Eylül 1969.

15–16 Haziran 1970: Büyük İşçi Direnişi

Zafer Aydın

Saraçhane Mitingi (1961) ile başlayan ve *15–16 Haziran Direnişi* (1970) ile sona eren dönem, işçi sınıfı hareketinin yükselme dönemdir. Bu dönemde işçiler önemli örgütlenme ve mücadele pratikleri ortaya koydular. Bu dönemin kapısını aralayan *Saraçhane Mitingi*'nin hedefi sendikal hakların yasalaşmasıydı. Dönemin zirve eylemi *15–16 Haziran Direnişi* ise sendikal hakların savulması amacıyla gerçekleşti. Bir başka ifadeyle söyleyecek olursak, işçiler 1960'ların başında kazanılması için mücadele ettikleri sendikal hakları bu kez fiili mücadele yoluyla korumaya çalıştılar. *"Türkiye'yi Sarsan İki Gün"* olarak kabul edilen sendikal hareketi, siyaseti ve işçileri derinden etkileyen eylem olarak 15–16 Haziran, emek tarihinde özel bir yere sahiptir.

DİSK, farklı bir sendikal anlayış ile *"gerçek sendikacılık"* iddiası ile ortaya çıktı. Verilenle yetinmek, var olanla idare etmek yerine yeni haklar kazanmayı, Anayasa'nın işçilere tanıdığı özgürlükleri sonuna kadar kullanmayı, Anayasa'da yer alan özgürlüklerin sınırlarını genişletmeyi temel alan bir perspektifle sendikal mücadele veriyordu. DİSK'in sendikal başarıları işyerlerinde ikinci sınıf insan muamelesi gören, ilkel şartlar altında çalışan işçilerin toplumsal özlemine karşılık geliyordu. Aşağılanmadan, horlanmadan çalışmak isteyen, işyerinde ve sokakta eşit muamele görmek isteyen, hak ettiklerini düşündükleri ücretin ve sosyal hakların hayalini kuran işçiler DİSK bir anda ilgi odağı haline geldi. DİSK ve DİSK üyesi sendikaların isçi haklarını geliştirme mücadelesinde önemli başarılar elde etmesi işçiler arasında DİSK'e yönelik sempatiyi artırırken, sermaye çevrelerinde

15–16 Haziran direnişinde işçilere polis barikatı. *Cumhuriyet* gazetesi arşivi.

Yasalarda yapılacak değişiklikten sonra

TÜRK-İŞ'den başka konfederasyon kalmayacak

Toker'e göre, «DİSK de tasfiye edilecek.» Genel Kurul, Doğu kalkınması için vekil kurulmasını kararlaştırdı. Çalışma Bakanı Ankara'da işçi düşmanı ilân edildi...

AYTEKİN YILDIZ
ERZURUM'dan bildiriyor

Milliyet gazetesi, 15 Mayıs 1970.

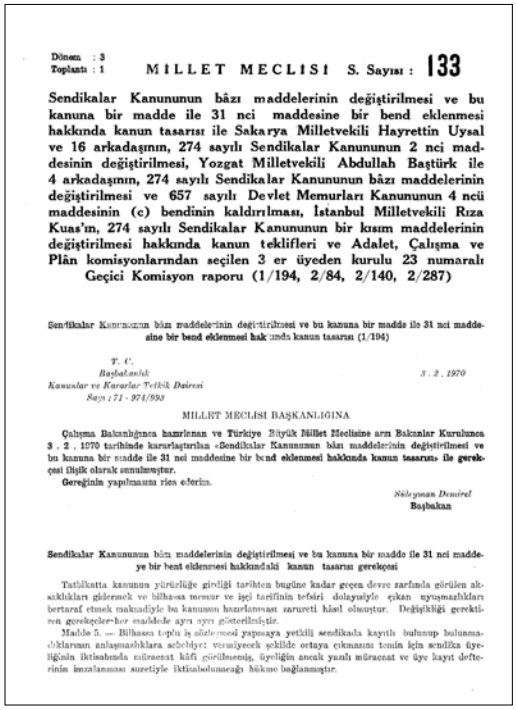
ve Türk-İş'te DİSK fobisini de büyütmekteydi. Türk-İş'te DİSK'ten duyulan rahatsızlığı Çimse-İş Genel Başkanı ve Adalet Partisi Ankara Milletvekili Hasan Türkay *"Çok kötü ve müşkül durumdayız. Devrimci sendikalar bize nazaran daha mükemmel sözleşme imzalamaktadırlar. Biz patronlara baskı yapamıyor, binaenaleyh de ucuz sözleşmeler imzalamak zorunda kalıyoruz"* diye itiraf niteliğindeki cümlelerle dile getirmişti.[1]

DİSK'İ YOK ETME YASASI VE İŞÇİ SINIFININ DİRENİŞİ

Tek tek işyerlerinde DİSK'in belinin kırılamayacağı, mücadeleci sendikal anlayışın önünün kesilemeyeceği anlaşıldığında, bu kez bir yasal düzenleme ile hedeflerine ulaşmaya çalıştılar. 274 sayılı Sendikalar Kanunu ile 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nda bu amaca yönelik düzenlemeler yapmak üzere çalışmalara başladılar. Yapılan düzenlemelerin doğrudan DİSK'i hedef aldığı, Çalışma eski Bakanı ve Meclis Çalışma Komisyonu Başkanı Turgut Toker tarafından 11 Mayıs 1970 tarihinde Erzurum'da toplanan Türk-İş'in 8. Genel Kurulu'nda açık bir biçimde dile getirilmişti. Toker Genel Kurul'da yaptığı konuşmada *"274 ve 275 sayılı kanunlarda yapılacak değişiklikten sonra Türk-İş'ten başka konfederasyon kalmayacağını, DİSK'in yasanın öngördüğü şartları yerine getiremeyeceği için tasfiye olacağını"* söylemişti.[2]

DİSK'i tasfiye etmek üzere atılan ilk adımlardan biri, 1969 yılının ilk aylarında Adalet Partisi Milletvekili, aynı zamanda Türkiye Metal-İş Federasyonu'nun Genel Başkanı olan Kaya Özdemiroğlu'nun, 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nda değişiklikler öneren bir yasa teklifi ile atıldı. Ancak hazırlanan yasa teklifi, Türk-İş'in gündeme alınması konusunda sergilediği ısrara rağmen Komisyon'dan öteye gidemedi. Yasama döneminin sona ermesiyle de kadük hale geldi.

12 Ekim 1969 'da yapılan genel seçimlerin ardından parlamento yenilendi. Geçen dönemde kadük hale gelen Kaya Özdemir ve AP'li milletvekillerinin teklifi, bu kez Türk-İş üyesi CHP'li milletvekilleri eliyle Meclis'e taşındı. CHP milletvekilleri, Abdullah Baştürk (Genel-İş Genel Başkanı), Burhanettin Asutay (Türk-İş 3. Bölge Temsilcisi), Osman Soğukpınar (Ges-İş Genel Başkanı), Bahir Ersoy (Teksif Eski Genel Başkanı)

Dönem : 3
Toplantı : 1

MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 133

Sendikalar Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde ile 31 nci maddesine bir bend eklenmesi hakkında kanun tasarısı ile Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal ve 16 arkadaşının, 274 sayılı Sendikalar Kanununun 2 nci maddesinin değiştirilmesi, Yozgat Milletvekili Abdullah Baştürk ile 4 arkadaşının, 274 sayılı Sendikalar Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 ncü maddesinin (c) bendinin kaldırılması, İstanbul Milletvekili Rıza Kuas'ın, 274 sayılı Sendikalar Kanununun bir kısım maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifleri ve Adalet, Çalışma ve Plân komisyonlarından seçilen 3 er üyeden kurulu 23 numaralı Geçici Komisyon raporu (1/194, 2/84, 2/140, 2/287)

Sendikalar Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde ile 31 nci maddesine bir bend eklenmesi hakkında kanun tasarısı (1/194)

T. C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi
Sayı : 71 - 974/993

3 . 2 . 1970

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Çalışma Bakanlığınca hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arz Bakanlar Kurulunca 3 . 2 . 1070 tarihinde kararlaştırılan «Sendikalar Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde ile 31 nci maddesine bir bend eklenmesi hakkında kanun tasarısı» ile gerekçesi ilişik olarak sunulmuştur.
Gereğinin yapılmasını rica ederim.

Süleyman Demirel
Başbakan

Sendikalar Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde ile 31 nci maddeye bir bent eklenmesi hakkındaki kanun tasarısı gerekçesi

Tatbikatta kanunun yürürlüğe girdiği tarihten bugüne kadar geçen devre zarfında görülen aksaklıkları gidermek ve bilhassa memur ve işçi tarifinin tefsiri dolayısiyle çıkan uyuşmazlıkları bertaraf etmek maksadiyle bu kanunun hazırlanması zarureti hâsıl olmuştur. Değişikliği gerektiren gerekçeler her maddede ayrı ayrı gösterilmiştir.
Madde 5. — Bilhassa toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkili sendikada kayıtlı bulunup bulunmadıklarının anlaşmazlıklara sebebiyet vermeyecek şekilde ortaya çıkmasını temin için sendika üyeliğinin iktisabında müracaat kâfi görülmemiş, üyeliğin ancak yazılı müracaat ve üye kayıt defterinin imzalanması suretiyle iktisabolunacağı hükme bağlanmıştır.

Görsel: Yasa tasarısına ilişkin Komisyon Raporu, Sıra Sayı 133. TBMM Tutanak Arşivi.

[1] *Tekstil* dergisi, Sayı 38, 1 Temmuz 1970 .

[2] *Milliyet* Gazetesi, 16 Mayıs 1970.

TÜRK-İŞ ve AP'NİN SENDİKAL YASALARI DEĞİŞTİRME GİRİŞİMİ

Süreyya Algül

DİSK'in kurulmasını takiben Türk-İş, kendi içinde hazırlattığı bir raporla, askıda olan bazı yasaların bir an önce çıkarılması için Başbakan ve kabine üyeleri nezdinde girişimlerde bulunulmasını gündemine almıştı. Ocak 1969 tarihli Türk-İş dergisinde, Türk-İş üyesi Çimse-İş Başkanı ve AP Ankara Milletvekili Hasan Türkay ile Metal-İş Federasyonu Başkanı ve AP İstanbul Milletvekili Kaya Özdemir'in TBMM Bütçe Karma Komisyonu'nun görüşülmelerine katılarak işçi sorunları üzerine konuştukları ve çıkarılması gerekli kanunların önemine değindikleri belirtilmektedir.[1] Dergide ayrıca 274 ve 275 sayılı Sendikalar Kanunu ile Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nda yapılması istenilen değişikliklerden söz edilmektedir. Ancak dergide yer alan değişiklik önerileri arasında, işkolu seviyesinde yetkinin kazanılması için en çok üye ve sigortalı işçilerin en az yüzde 30'unu temsil şartını içeren değişiklik dışında 15-16 Haziran eylemlerine yol açan değişiklik önerilerine yer verilmemiştir. Dahası, Türk-İş Dergisi'ne göre değişiklik önerileri arasındaki 17. maddeyle, "*en çok üyeye sahip işçi konfederasyonuna*" da olsa, 4 günü aşmayacak genel grev yapma hakkı talebi de yer almaktadır.[2]

Türk-İş Dergisi'nin Şubat 1969'daki sayısında ise, 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nda yapılması istenen değişikliklerden söz edilmemekte, 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu için düşünülen değişiklikler ise, değişiklik gerekçeleriyle birlikte konu edilmektedir. Değişiklik gerekçesinin genel nedeninin açıklandığı bölümde, anılan yasaların beş yıllık uygulaması sonucu Kanun'da bazı aksaklıkların olduğunun ortaya çıktığı ve her ne kadar beş yıllık uygulama süresi tüm aksaklıkların tespiti için yeterli olmasa da var olanların bir an önce değiştirilmesinin uygun olacağının düşünüldüğü belirtilmekte ve ardından şu sözlere yer verilmektedir:[3]

"(...) Gerçekten anılan değişikliğin tahakkuku için bir yıldan beri gerek Çalışma Bakanlığı ve gerekse işçi-işveren teşekküllerinde yoğun bir çalışma yapılmıştır. Yurdumuzun en güçlü iki örgütü olan Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu ile Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu yetkilileri ortak bir çalışmaları sonucunda değiştirilmesi düşünülen noktalarda tam bir anlaşmaya varmış ve varılan anlaşmayı Çalışma Bakanlığına duyurmuşlardır. Çalışma Bakanlığı bu görüşlerden hareketle değişiklik tasarılarını hazırlamış, ancak bazı formaliteler yüzünden Yüce Meclislere sevkine imkân bulamamıştır. Daha fazla beklenilmesinde büyük sakıncalar bulunan bu konuda, yukarıda belirtilen iki Konfederasyonun ve Çalışma Bakanlığının kabul ettiği prensip ve esaslar aynen muhafaza edilerek işbu tasarı hazırlanmıştır."

Değişiklik tasarılarına Türk-İş dergilerinde yer verildiği günlerde, DİSK'in tepkisinin de Ocak 1970'ten itibaren gündeme geldiği görülmektedir. DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker, TRT ve basına demeç vererek Ankara'dan aldıkları bir haberle kadük olan bir tasarıyı Hükümet'in yeniden Meclis Başkanlığı'na verdiğini öğrendiklerini, tasarıyla iktidarla işbirliği halinde olmayan hür sendikaların kanun dışı yapılmasının planlandığını, amacın hür sendikacılığın boğulması olduğunu söylemektedir.[4] İzleyen günlerde DİSK, Lastik İş Başkanı ve TİP İstanbul milletvekili Rıza Kuas aracılığıyla da tepkisini sürdürmüş,[5] sonraki aylarda da bu tepkinin dozu, tasarının Meclis Genel Kurulu'na indirildiği günlerde en yüksek seviyesine çıkmak üzere artarak devam etmiştir.[6]

Kanun tasarılarını Meclis'e sevk eden AP İktidarı tarafından yapılan açıklamalar ise AP'nin, tasarıların temel hedeflerinden birinin DİSK olduğu konusunu gizlemeye ihtiyaç duymadıklarını göstermektedir. Örneğin, Meclis komisyonunda konuşan Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk, "*İdeolojik akımların aleti haline gelmiş sendikalar ile tabela sendikaları bu kanun çıkar çıkmaz kendiliğinden infisah* edecektir" demektedir.[7] 11 Mayıs 1970'te Erzurum'da başlayan Türk-İş 8. Genel Kurulu'nun beşinci gününde kürsüye çıkan TBMM Çalışma Komisyonu Başkanı Turgut Toker'inse, 274 ve 275 sayılı yasalarda değişiklik öngören tasarıların yasalaşmasıyla Türk-İş'ten başka konfederasyonun kalmayacağını söylediği görülmektedir. Delegelerin alkışlarıyla konuşmasına devam eden Toker'e göre yasalardaki değişiklikler sonucu, kanunun koyacağı koşulları sağlayamayan DİSK, tasfiye olacaktır.[8]

[1] Türk-İş Dergisi, "Sendikalar Kanunu ile Toplu-İş Sözleşmesi grev ve Lokavt Kanunu teklifleri Mecliste", Sayı 71, Ocak 1969, s. 22-23.

[2] Türk-İş Dergisi, "Sendikalar Kanunu ile Toplu-İş Sözleşmesi grev ve Lokavt Kanunu teklifleri Mecliste", Sayı 71, Ocak 1969, s. 22-23.

[3] Türk-İş Dergisi, "Toplu Sözleşme Grev Kanunu tadil gerekçesi", Sayı, 72, Şubat 1969, s. 6.

[4] DİSK Ajansı, 15 Ocak 1969

[5] DİSK Ajansı, 02 Şubat 1970.

[6] DİSK Ajansları 11 Mart 1970, 18 Mayıs 1970, 30 Mayıs 1970, 3 Haziran 1970.

[7] Milliyet, 15 Haziran 1970.

[8] Milliyet, 16 Mayıs1970.

Sendikalar Kanunu CHP'yi karıştırdı

21.6.1970 Yeni Gazete

ANKARA (HA) — Sendikalar Kanunu üzerine CHP'de başlayan huzursuzluk, bazı delilleri ile birlikte, İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın Meclis Grubuna verdiği bir genel görüşme önergesi ile daha başka biçimlere girmektedir. Celâl Kargılı, genel görüşme önergesinde, CHP'nin bütün işçi üyeleri ile birlikte bizzat Genel Sekreter Bülent Ecevit ve merkezi arkadaşlarının «olumlu ve yazılı mütalâaları» ile Sendikalar Kanunu tasarısının Meclislerden geçirildiğini, oy kullanıldığını ortaya koymuştur.

Kargılı'nın ithamlarına cevap veren Ecevit, gerçeklerin tahrif edildiğini belirtti ve meselenin derhal Parti Meclisi'nde görüşülmesini istedi.

Kargılı, genel görüşme önergesinde, Sendikalar Kanununun direnişleri, kanlı olayları doğurduğunu ve Sıkıyönetim getirdiğini ifade etmekte, şöyle demektedir:

«DİSK'in karşı çıktığı bu kanun bir yandan hükümet tasarısı olarak, diğer yandan da Sakarya Milletvekili ve ve Merkez Yönetim Kurulu üyesi Hayrettin Uysal ve 16 arkadaşı ile Yozgat Milletvekili Abdullah Baştürk ve 4 arkadaşı tarafından Yüce Meclise sunulmuş, bu tasarı ve kanun teklifleri Karma Komisyonda birleştirilerek Meclise sevkedilmiştir.

Kanun Tasarısının Meclis'te görüşülmesi sırasında grubumuz adına Burhanettin Asutay, kanunun çıkmasındaki yararları saymış ve grubun tasarıya müspet oy vereceğini açıklamıştır. CHP adına konuşan diğer sözcüler de bu kanunun çıkmasını savunmuşlar ve kanunun çıkışında CHP'li üyeler kanuna müspet oy kullanmışlardır.

ECEVİT TASVİP EDİYOR

Celâl Kargılı, daha sonra genel görüşme önergesinde iki yazının tam metinlerini vermektedir. Birinci yazı metninde, grup İdare Heyeti, bu konudaki «Genel Merkez Yönetim Kurulu'nun görüşlerinin» bildirilmesini istemektedir.

Grup idarecilerinin bu resmi yazısında, Merkez İdare Heyeti, Bülent Ecevit ve iki Yönetim Kurulunun imzası ile bir cevap vermiş, «tasarı Yönetim Kurulu adına tarafımızdan incelenmiş ve Millet Meclisi Başkanlığına bu şekliyle verilmesinde sakınca görülmemiştir» denilmiştir.

Kargılı, daha hükümet tasarısı Meclise intikal etmeden, Hayrettin Uysal ve on bir arkadaşının hazırladıkları, geçen dönemde kadük olmuş tasarıyı derhal ve aleacele Meclise verdiklerini bildirmiştir.

Kargılı, «Sayın Ecevit, Türk-İş'in son Erzurum Kongresinde yaptığı konuşmada, bu kanun tasarısının yani hükümetin tasarısı ile birleşen CHP teklifinin, bir ay önce Meclisten çıkmasında büyük yarar olduğunu savunmuştur» demekte, DİSK'in, Ulus Gazetesi işaretine ve Ecevit'in rızası ile bir bildirinin gazetede yayınlanmasına değinmektedir.

OSMAN SOĞUKPINAR: «BEN CHP'LİYİM»

Öte yandan CHP Milletvekili ve Ges - İş Genel Başkanı Osman Soğukpınar «Türk - İş Yönetim Kurulu üyesi olduğu halde Sendikalar Kanunundaki değişikliğe Meclis'te red oyu verdiği» gerekçesiyle Türk - İş Haysiyet Divanına sevkedileceği yolundaki haberler üzerine şunları söylemiştir:

«Faaliyetlerimden Türk - İş'e karşı sorumlu değilim. Yasalara karşı çıkamam. Ayrıca Türk - İş'in görüşüne karşı çıktığım için de Haysiyet Divanına verileceğimi sanmıyorum. Ben her şeyden önce CHP milletvekiliyim.»

PARTİ MECLİSİ TOPLANDI

Öte yandan Cumhuriyet Halk Partisi Parti Meclisi, dün sabah Prof. Tahsin Bekir Balta'nın başkanlığında toplanarak 274 ve 275 sayılı kanunlarda değişiklik yapılmasını öngören tasarıları görüşmüştür. Parti Meclisinde, çıkan olaylar da görüşülmüş DİSK'in durumu tartışılmıştır.

SENDİKACILAR İZAHAT VERDİ

Parti Meclisi toplantısında, davet edilen Türk - İş'e bağlı 6 federasyon başkanı adına, Feridun Şakir Övünç görüşlerini anlatmıştır. Övünç, 6 federasyonun da bu değişiklik tasarılarını desteklediğini bildirmiştir.

Daha sonra İstanbul Tekstil Sendikası Genel Başkanı Sabri Tığlı da parti meclisine görüşlerini anlatmıştır. Türk - İş ve DİSK'in dışındaki bu sendikanın başkanı Tığlı, 274 sayılı Sendikalar Kanununda bu şekilde bir değişiklik yapılmasına karşı olduklarını ve bunun, işçi cephesinde ileride «daha sert» tepkilere yol açabileceğini söylemiştir.

ECEVİT HAREKETE GEÇİYOR

ANKARA (THA) -- CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, dün Parti Meclisi toplantısında yaptığı konuşmada, İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın parti içi ihtilâfları tartışmak maksadıyla grupta genel görüşme açılması için verdiği önergenin hemen gündeme alınmasını istemiştir.

Ecevit, «Grup yöneticilerinden rica ediyorum, bu önergeyi hemen grup gündemine alsınlar, Pazartesi veya Salı günü bu mesele görüşülüp bir sonuca bağlanmalıdır» demiştir.

Genel Sekreter ayrıca, grup Yönetim Kurullarının Sendikalar Kanununda değil, sadece 275 sayılı toplu sözleşme kanununda yapılması düşünülen değişiklikler hakkında Merkez Yönetim Kurulunun mütalâasını istemiş olduğunu da bu arada açıklamıştır.

Yeni Gazete, 21 Haziran 1970.

ve Emir Postacı (Harb-İş Adana Şube Başkanı) tarafından verilen teklif, Türk-İş kökenli dört AP'li milletvekili (Kaya Özdemir, Enver Turgut, Mustafa Ertuğrul ve Hasan Türkay) tarafından verilen teklifle büyük benzerlikler taşımaktaydı. Ayrıca TİP İstanbul Milletvekili Rıza Kuas da bir teklif hazırladı.[3] Türk-İş'in Sendikalar Kanunu'nu değiştirme için hazırlıklar yaptığı sırada, bir hazırlık da Hükümet'ten geldi. AP Hükümeti Sendikalar Kanunu'nda değişiklik öngören bir tasarıyı Meclis'e sevk etti.

Türk-İş'lilerin ve Hükümet'in teklifi *"sendika bolluğunu ortadan kaldırmak"* gerekçesiyle, sendikal özgürlükleri daraltıcı, sınırlandırıcı ve hatta ortadan kaldırıcı nitelik taşırken, Rıza Kuas'ın önerisi anayasal özgürlükleri daha da genişleten bir perspektifle hazırlanmıştı.[4] Hazırlanan değişiklik önerilerine son halini vermek üzere geçici bir Komisyon oluşturuldu. Tasarılar Komisyon'a sevk edildi. Komisyonda, Adalet Partisi'nden Türk-İş'li sendikacı milletvekilleri Enver Turgut ve Şevket Yılmaz ile CHP Milletvekili Abdullah Baştürk de yer almaktaydı.[5]

Komisyon ağırlıklı olarak Abdullah Baştürk ve arkadaşları ile Hükümet'in tekliflerini esas alan bir müzakere yürüttü. Değişiklik önergeleriyle iki teklif uyumlaştırıldı. Rıza Kuas'ın önerilerinin büyük kısmı Komisyon tarafından reddedilirken, birkaç madde de önergelerle değiştirildi.[6] Millet Meclisi Geçici Komisyonu'nda Nisan 1970'te kabul edilen yeni tasarı, getirdiği 1/3 oranındaki örgütlenme/temsil barajıyla sendikal örgütlenme özgürlüğüne büyük darbe vurduğu gibi özel olarak da DİSK'i etkisizleştirmeyi, ortadan kaldırmayı hedefliyordu.[7]

[3] TBMM, Dönem 3, Toplantı 1, Sıra Sayısı 133, 23 Numaralı Geçici Komisyon Raporu, 3 Şubat 1970.

[4] Alpaslan Işıklı (1990), *Sendikacılık ve Siyaset*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

[5] TBMM, Dönem 3, Toplantı 1, Sıra Sayısı 133, 23 Numaralı Geçici Komisyon Raporu, 3 Şubat 1970.

[6] TBMM 23 Nolu Geçici Komisyon Raporu.

[7] DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu.

DİSK: 274 ve 275'İN AKSAYAN YÖNLERİ DEĞİŞTİRİLMELİYDİ

Demokratik Anlayışla Çelişen Bir Tasarı

1961 Anayasası yıllardır özlemi çekilen hak ve özgürlükleri ilkeler halinde getirdiği için işçiler büyük mutluluk duymuşlardır. Özellikle çalışma hayatı ile ilgili maddeler ve sosyal adaleti gerçekleştirmede devlete önemli görevler yükleyen hükümler işçileri Anayasayı savunanların en ön sırasına geçirmiştir.

Özellikle sendika seçme özgürlüğü büyük anlam taşımıştır. Ancak 1963 te yürürlüğe giren 274 ve 275 sayılı yasalar ne sendikaların kuruluş, işleyiş ve gelişimini, ne de toplu sözleşme ve grev haklarının bütün gerekleriyle uygulanabilmesini sağlamıştır. Bu nedenle çeşitli sahtecilik, işverenlerle işbirlikçilik, işten çıkarma tehditlerine açık sendika temsilciliğini işlemez hale getirici boşluklar bu yasaların yol açtığı ıstıraplı, acı ve üzücü sonuçları olmuştur. Yalnız işverenin çıkarını gözeten sözde işçi sendikalarının doğabildiği geçmiş yıllarda bu yasadışı oluşumlar pek çok sendikacının, kanun koyucusunun, hatta bir kısım işverenlerin ve kuruluşlarının da dikkatlerini çekmiş, bunların önlenmesi için görüşler ortaya atmışlardır.

DİSK ve üye örgütler, şikâyetlere yol açan oluşumların başında toplu sözleşme yetkisinin saptanmasında izlenen yolun olduğunu görmüş ve bu yolun hatalarını ve sakıncalarını ilgililere anlatmaya çalışmışlardır. Çünkü izlenen yolla işçiler, hiçbir ilişkileri olmadığı halde bazı kişilerin kendileri adına toplu sözleşme imzalamaya kalkıştıklarını anlamışlardır. Oysa işçiler, ne toplu sözleşme yetkisi alan sendikaya üye olmuş, ne de aidat vermiştir. Fakat üyesi olmayan sendika, o işyerinde toplu sözleşme imzalayınca işçiler bu sahteciliğin sonuçlarına katlanmak istememişlerdir. Çeşitli tepkiler, itirazlar, iddialar günlerce Bölge Çalışma Müdürlüklerini, İş Mahkemelerini meşgul etmiş ve adalete intikal eden hadiselere yol açmıştır. DİSK, bu yanlış tutuma son verilmesi ve çalışma hayatına kararlılık getirilmesi için 274 ve 275 sayılı yasaları eleştirmiş, ilgililere yapılması gerekli olanları anlatmaya çalışmıştır. Bu arada özellikle referandum üzerinde durmuştur. Fakat birkaç kez uygulanıp başarı sağlıyan ve böylece bazı sarı sendikaların oyununu ortaya çıkaran referandum, kısa bir süre sonra Bölge Çalışma Müdürlüklerinin iltifat etmemeye başladıkları bir ilke olmuştur.

İşte iktidar, 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nu değiştirmeye başlayınca, uygulamada görülen aksaklıkları düzeltecek yerde, DİSK'in savunduğu demokratik anlayışa taban tabana zıt bir tutumla işlerini yoluna koyucu değil, sendikacılığa tekelciliği getirici, pek çok hakkın kaybolmasına yol açıcı hükümlere itibar etmiştir. Oysa Anayasaya içtenlikle bağlı, sendika özgürlüğü ilkesine inanmış, haklarını koruma bilincine ulaşmış işçiler iktidarın bu tutumunun doğru olmadığını bildirmiştir.

DİSK, yukarıda belirttiğimiz demokrasi anlayışına sımsıkı bağlı olduğu için, sendikacılık hayatımıza getirilmek istenen antidemokratik ilkelere cephe almıştır. AP iktidarının hazırladığı tasarı ile bazı milletvekillerinin aynı amaçla hazırladıkları tasarıları elde etmiş ve bunları bilim süzgecinden geçirmiş, demokratik ilkelerin ve özellikle Anayasamızın 46. maddesinde yer alan sendikacılık anlayışının mihengine vurmuştur. Görmüştür ki, getirilmek istenen yeni tadil tasarısı 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun geçmiş yıllardaki aksaklıklarını giderecek nitelikten pek çok uzaktır. Buna karşılık sendikacılığı bir kısım örgütler lehine tekelci bir anlayışla uygulamaya yönelmiş ve faşist karakterde hükümlere yer vermiştir. Ne işçinin bir sendikaya serbestçe üye olabilmesi mümkün olacak, ne de işçiler serbestçe sendika kurabilecek ve ne de örgütlenme yolunda demokratik bir ortam kalacaktır. Mevcut bazı örgütler korunacak, o örgütler bütün işçiler üzerinde hakları olmadığı halde denetim yapacak, bazı örgütler hiç te yetkileri bulunmadan kendilerine üye olmayan işçiler adına toplu sözleşme yapabileceklerdir. Sendikacılık hayatına kararlılık ve güçlü sendikalar getirme amacı altında kargaşalıklara yol açacak bir sendikacılık uygulaması ile karşılaşılacak ve her işyerinde küçük küçük sendikaların kurulması ve bunların da işverenler karşısında zayıf duruma düşmesi gibi olumsuz bir sonuç doğuracaktır.

DİSK, bu tasarılara karşı bir kamuoyu yaratmak için fikir plânında görüşlerini yaygın hale getirmiş, işçilere durumu anlatmış ve Anayasaya gönülden bağlı olan işçilerimiz, Anayasaya aykırılığı ortada bulunan hükümlerin ne gibi sıkıntılar doğuracağını rahatlıkla görmeye başlamışlardır.

Kaynak: DİSK (1973), DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK Yayınları

TASARIYA TEPKİLER

Bazı Sendikaların Kuşkuları

Bazı sendikalar ve meslek kuruluşları yayınladıkları bir bildiride (10 Mayıs 1970) demokratik sendika hareketinin kundaklanmak ve grev hakkının kısıtlanmak istendiğini belirtmişlerdir. Anadolu Ajansının verdiği bu habere göre (Türk İş Gücü, 11 Mayıs 1970) Sosyal-İş, Birlik-İş, Top-İş-Sen, Teknik-İş ve İnşaat Mühendisleri Odası'nın ortak bildirisinde şu görüşler yer almıştır:

''Bu durumda iktidarın samimiyetsiz olduğunu söylemek kendi kendisi ile çelişkiye düştüğünü belirtmek, bunun işçi sınıfını daraltarak demokratik işçi hareketlerini kundaklamak olduğunu açıklamak haksızlık olmayacaktır. Fakat bilinmelidir ki, buna karşı tüm demokratik sendikalar, aydın ve devrimci güçler sonuna dek mücadele edecektir. Zira bu bizlerin yok veya var olma kavgasıdır.''

''Ayrıca işkolu, işyeri sendika ayırımı ve yetki konusu birtakım oyunlara bırakılmakta, böylece kendi sloganlarını çağırmayanların sindirilmesi yoluna gidilmeye çalışılmaktadır. Bütün bunlar genel anlamda, işçi sınıfının özgür ve demokratik sendikal çabasını yok etmek istemekten öteye bir anlam taşımamaktadır.''

Bu görüşler gittikçe bağımsız sendikalar çevresinde daha etkin şekilde savunulur duruma gelmiştir. Zira tasarının getirdikleri, sendikacılıkla en ufak ilgisi olanların gözlerini dört açacak çelişkiler ve demokrasiye aykırı hükümlerle donatılmış bulunmaktaydı. Bu arada bilim adamları da tasarıyı öğrenmiş ve tasarının demokratik sendikacılığa son vereceği görüşünü -paylaşmaya başlamışlardır.

Bilim Adamlarının Görüşleri

Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültelerinde görevli 12 profesör, 12 doçent ve 38 asistan ortak bir bildiri yayınlamış (19 Haziran 1970) 274 sayılı yasada yapılmak istenen değişikliklere karşı çıkmışlardır. Bildiride özetle şöyle denilmiştir:

''Getirilmek istenen değişiklikler, sendika kurma hakkını önemli ölçüde kısıtlamakta, işçilerin istedikleri sendikaya üye olma hak ve özgürlüğünü ortadan kaldırmakta, siyasal iktidarın çıkar ve görüşlerine ters düşen sendikaların güdümlü sendikal örgütler aracılığı ile baskı altında tutulmalarına imkân hazırlamakta, grev ve toplu sözleşme haklarını işlemez duruma getirmektedir. Böyle bir gelişme 1961 Anayasasının 46 ve 47. maddelerinde öngörülen serbestçe sendika kurma, grev ve toplu sözleşme yapma haklarına açıkça aykırıdır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin onayladığı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının Anayasası 98 numaralı Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı Sözleşmesi ve Avrupa Sosyal Yasası'nın temel ilkeleri bu değişikliklerle derin bir biçim de zedelenmektedir.'' (Türk İş Gücü, 20 Haziran 1970).

Bu arada Sendikalar Kanunu'nda yapılmak istenen değişiklikler konusunda Ankaralı bilim adamları gibi İstanbul Üniversitesinin bazı profesörleri, yabancı sendikacıların belirttikleri eleştirilere benzer, şekilde görüşleri ihtiva eden makaleler yayınlamışlardır. Örneğin, Prof. Metin Kutal (Cumhuriyet, 27 Haziran 1970) sonuç olarak demiştir ki:

''Yeni tasarı sadece sendika özgürlüğünü kısıtlamakla kalmamakta, sendika içi demokrasiyi tehlikeye düşürmekte, mevcut idarecilere yeni imkânlar tanımakta, merkezî teşekkülleri işverenler ve üye kuruluşlar karşısında başka ülkelerde rastlanmayan haklarla donatmaktadır. Kuvvetini ancak üyelerinin birlik ve beraberlik şuurundan alması gereken sendikaların kanun gücünü devamlı olarak arkalarında görmek istemeleri asla hoşgörü ile karşılanamaz. Tasarının gerekçesinde bahis konusu edilen ''güçlü sendikalar içinde işçileri teşkilâtlandırmak'', kanunun değil, bizatihi sendikaların kendi görevleridir.''

Hür sendikacıların görüşleri

Sendikalar Kanunu'nda yapılan tadillerin geniş kitleleri ilgilendirmesi, Avrupa'daki hür sendikaların da Türkiye'deki gelişmeleri yerinde izlemesi sonucunu vermiştir. Uluslararası Maden İşçileri ve Kimya İşçileri Federasyonları temsilcileri A. Dannenberg ile W.

OLAYLAR ve GÖRÜŞLER

Sendika özgürlüğü ve 274 sayılı kanun

Doç. Dr. Metin KUTAL

İ.Ü. İktisat Fakültesi öğretim üyesi

274 sayılı Sendikalar Kanununu değiştirecek olan bir tasarının Millet Meclisinde kabul edilmesi, memleketimizde şimdiye kadar eşine rastlanmıyan ciddî bir bunalıma yol açmıştır. Kanlı sokak çarpışmalarına ve sıkı yönetim ilânına varan işçi yürüyüşlerinin mevcut tasarıyı aşan bir takım sosyal nedenlere dayandığına şüphe yoktur. Ancak ortada ilim çevrelerinin bilgisi dışında hazırlanan, yasama organından hızla geçen ve bir kısım sendikalı işçinin şiddetli protestoları ile karşılanan bir tasarı mevcuttur. Biz bu makalemizde söz konusu tasarının genel tahlil ve tenkidine girişmeksizin, sadece sendika özgürlüğü karşısındaki durumuna değinmekle yetineceğiz.

Sendika özgürlüğü sanıldığı gibi sadece sendikaya giriş ve çıkış serbestisini ifade eden bir kavram değildir. Demokrasinin beşiği olan ülkelerde son yüzyıl içinde uzun ve kanlı mücadeleler sonunda kabul edilen kanunlar sendika özgürlüğünün muhtevasını genişletmiş, ellinci yılını doldurmuş bulunan Uluslararası Çalışma Teşkilâtı da bu hususlaki temel ilkeleri tavsiye ve sözleşmeler halinde açıklamıştır. Böylece günümüzde sendika özgürlüğünden ne anlaşılması gerektiği, hiç olmazsa klâsik demokrasilerin hâkim olduğu ülkelerde, tartışma konusu olmaktan çıkmıştır.

Dört nokta

Sendika özgürlüğü ülkelerini 87 ve 98 sayılı sözleşmelerin ışığı altında dört noktada toplamak mümkündür:

- Sendikaya serbestçe üye olma veya olmama, serbestçe çekilebilme.
- Sendikayı idarî makamların izninc tâbi olmadan serbestçe kurabilme.
- Ulusal ve uluslararası seviyede serbestçe üst teşekküller kurabilme.
- Devletin idarî kontrolü dışında bulunma.

Bu ilkelerle mevcut tasarıyı karşılaştırdığımız zaman aşağıdaki sonuçlara varmaktayız:

- Üyeliğin kazanılması ve üyelikten çekilme güçleştirilmektedir. Bunun uygulanmada rastlanan haklı bazı sebeplere dayandığı ileri sürülebilir. Gerçekten 275 sayılı kanuna göre toplu sözleşme yetkisinin tesbiti sırasında bazı sendikaların sahte üyelik figürlerinden yararlanmak suretiyle resmî makamları meşgul ettikleri, usulsüz veya haksız kararlarla işyerlerinde huzursuzluklara sebebiyet verdikleri, işçilerden aidat toplıyarak onları oyaladıkları herkesçe bilinmektedir. Bununla beraber 275 sayılı kanunla ilgili olan bu meselede daha ciddî bir sistem getirilmedikçe üyeliğe giriş ve çıkışı güçleştirmenin etkili olabileceğini sanmamaktayız.

Tasarının 6. maddesine göre, üyelikten ayrılma «noter huzurunda münferiden kimliğin tesbiti ve istifa edecek kişinin imzasının tasdiki» ile mümkün olabilecektir. Bu hükmün sendikadan çekilmek istiyen bir üye için ciddî bir engel teşkil ettiğine şüphe yoktur. Esasen sendikadan ayrılan üyelerin, türlü gerekçe, daha üç ay aidat ödemeğe devam edeceklerine dair yürürlükteki kanunda yer alan hüküm, üyelikten çekilmeyi yeteri kadar güçleştirmektedir. Nitekim 1963 senesinde 274 sayılı kanunun müzakeresi sırasında bu husus belirtilmiş ve bu süre altı aydan üç aya indirilmiştir.

Aynı konuda 275 sayılı kanunda yapılması düşünülen değişiklikler de dikkate alınırsa üyelikten ayrılmanın, hele başka bir sendikaya girmenin işçi için maddî ve manevî çok ağır sonuçlar doğuran bir hareket olacağı ortaya çıkmaktadır. Tasarının aynı maddesinde yer alan «her üye istediği zaman, üyesi bulunduğu mesleki teşekkülden çekilebilir» hükmünün bu güçlükler karşısında anlamsız kalacağı söylenebilir.

- Sendikaların idarî makamların izninc tâbi olmadan kurulabilmeleri yeni tasarıda da aynen muhafaza edilmiştir. Esasen 1946 yılından beri her türlü dernek bu hakka tanınmaktadır. 1947 tarihli eski Sendikalar Kanununda da aynı esaslar hâkim bulunmakta idi.
- Sendikaların ulusal ve uluslararası seviyede serbestçe üst teşekküller kurabilmeleri yeni tasarıda ciddî şekilde sınırlanmaktadır. Sendikalar arasında en fazla mücadeleye yol açan, olayların çıkmasına sebebiyet veren husus budur.

Yeni tasarıya göre, belirli bir mahal veya bölge esasına göre kurulan birlikler ortadan kaldırılmakta, işkolu seviyesinde faaliyet gösteren federasyonlarla, sendikaları Türkiye çapında bir araya getiren konfederasyonların kurulması fevkalâde güçleştirilmektedir. Sayet tasarı kanunlaşacak olursa bir işçi federasyonunun kurulabilmesi için kurucu sendikaların mensup işçilerin o işkolundaki işçilerin en az 1/3 ünü teşkil etmeleri gerekecektir. Konfederasyonun kurulabilmesi ise daha ağır şartlara tâbi tutulmuş, hem kurucu sendikaların, hem de bunlara üye olan işçilerin sayısı dikkate alınmıştır.

Diğer taraftan yeni tasarı uluslararası planda sendikalaşma özgürlüğünü de sınırlamaktadır. Nitekim uluslararası seviyede mesleki teşekküllerin kurulabilmesi sadece Türkiyede en çok işçiyi temsil eden işçi konfederasyonuna veya buna bağlı sendikalara tanınmaktadır.

- Sendikaları devletin denetimine tâbi tutan hükümler bakımından yeni tasarıda aleyhte bir gelişme mevcut değildir. Ancak yürürlükteki kanunda da yer alan bir hükme göre sendikalar bilânço ve hesaplarını çalışma raporları ile birlikte Çalışma Bakanlığına göndermek zorundadırlar (Madde 29). Bu maddenin kötü niyetli bir yürütme organı tarafından sendikalar aleyhine istimal edilmesi mümkündür.

Anayasanın 46. Maddesi

Sendika özgürlüğü ülkeleri karşısında yeni tasarının durumunu özetlersek diyebiliriz ki, bu tasarı sendikaların serbestçe giriş ve çıkışı güçleştirmesi ve özellikle federasyon, konfederasyon ve uluslararası mesleki teşekküller kurabilme haklarını belirli sendikalara tanıması bakımından sendika özgürlüğünü aşırı derecede sınırlamaktadır. Bu durum uluslararası sözleşmelere tamamiyle aykırı olduğu gibi, T.C. Anayasasında açık ifadesini bulan sendika kurma hakkını da zedelemektedir.

Gerçekten Anayasamızın 46. maddesinde bütün çalışanlara ve işverenlere tanınan sendikalaşma hakkı, sadece hakiki şahısları değil, aynı zamanda tüzel kişiliğe sahip sendikaları da kapsamaktadır. Nitekim aynı maddede sadece sendikalardan değil, sendika birliklerinden de bahsedilmektedir. Buradaki «birlik» kelimesinin sadece bir bölgedeki işçi sendikalarını bünyesinde toplıyan üst kuruluşu ifade etmediği açıktır. Başka bir deyimle Anayasamızın 46. maddesinde yer alan «birlik» ibaresinin aynı zamanda Federasyon, konfederasyon ve uluslararası üst teşekkülleri serbestçe kurma veya bunlara katılma hakkını da ihtiva ettiğine şüphe yoktur.

Sendika özgürlüğü açısından meydana gelen bu geriye gidişe kısaca değindikten sonra, yürürlükteki kanunun uygulanmasında rastlanan çok önemli bir boşluğa işaret etmek faydalı olacaktır. Bilindiği gibi, 274 sayılı kanuna göre bir işçinin sendikal faaliyetlerinden ötürü farklı işlemlere tâbi tutulması veya işten çıkarılması yasaklanmıştır. Ancak bu hususlaki iddialar iş mahkemelerindeki normal usûlle ve sürelere tâbi olduğundan işçinin davayı kazanması ve tazminatını alabilmesi ekseriya uzun zamana mütevakkıf bulunmaktadır. Yeni tasarıda sendika özgürlüğü bakımından ciddî sakıncalar yaratan bu durumu önleyici hiç bir hükme yer verilmemiştir. Kanaatimizce bu hususta açılacak davaların iş mahkemeleri tarafından öncelikle ve belirli bir süre içinde karara bağlanma zorunluğu kanun metnine geçirilmelî, haksız hareketle mâruz kalan işçi korunmalıdır.

Diğer taraftan yeni tasarı sadece sendika özgürlüğünü kısıtlamakla kalmamakta, sendika içi demokrasiyi tehlikeye düşürmekte, mevcut idarecilere yeni imkânlar tanımakta, merkezî teşekküller işverenler ve üye kuruluşlar karşısında, başka ülkelerde rastlanmıyan haklarla donatmaktadır.

Sonuç

Kuvvetini ancak üyelerinin birlik ve beraberlik şuurundan alması gereken sendikaların kanun gücünü devamlı şekilde arkalarında görmek istemeleri asla hoşgörü ile karşılanamaz. Tasarının gerekçesinde hakkı kabul edilen «üçüncü sendikalar içinde işçileri teşkilâtlandırmak», kanunun değil, bizatihî sendikaların kendi görevleridir.

Cumhuriyet gazetesi, 27 Haziran 1970.

Vitt ve dünya çapında ünlü sendikacı Dr. Fritz Opel iki gün süreyle Ankara'da çeşitli temaslarda bulunmuşlar (20 Haziran 1970) CHP Genel Sekreteri Ecevit, AP Senato Grup Başkanı Şeref Kayalar, Millî Birlik Grubu Yöneticileriyle bazı bilim adamlarının görüşlerini öğrenmişlerdir. AA'ya bildirildiğine göre yabancı sendikacılar ilgililere, yeni Sendikalar Kanunu Tasarısının Batılı özgür sendikacılık anlayışına aykırı olduğunu bildirmişlerdir. Sendikacılar ayrıca kanunların, altında Türkiye'nin de imzası bulunan Uluslararası çalışma anlaşmalarına ters düşeceğimi belirtmişlerdir. Tasarılar kanunlaşırsa Türkiye'nin itibarından çok şey kaybedeceğini öne süren yabancı sendikacılar yaptıkları görüşme sonuçlarını İstanbul'da düzenleyecekleri basın toplantısında kamuoyuna açıklayacaklarını bildirmişlerdir.

Bağımsız Sendikacılar Forumu

Türk-İş ve DİSK dışındaki 6 sendika, bağımsız sendikacıları bir forumda toplanmaya davet etmiş ve 131 sendika bir araya gelerek Ankara'da bir Forum düzenlemişlerdir. 24.6,1970 günü yapılan forumda Tekstil İşçileri Sendikası Genel Başkanı sayın Rıza Güven'in öncülüğünde çeşitli bağımsız sendikacıların destekleriyle oluşan ve bilimsel gerçeklerin açıklığa kavuşturulduğu konuşmalar yapılmıştır. Forumda sendikacılar ve bilim adamları 274 sayılı yasayı değiştirmek isteyen tasarının Anayasaya aykırı olduğunu ayrı ayrı maddeler üzerinde durarak açıklamışlardır. Bu arada Bağımsız Sendikacılar Komitesi Cumhurbaşkanı'ndan randevu istemişler ve kendilerine konuyu ayrıntılarıyla anlatmaya çalışacaklarını kamuoyuna duyurmuşlardır. Komitenin düzenlediği Forum, konuyu daha geniş kitlelere duyurmuş ve DİSK'in öne sürdüğü eleştirilerin haklılığı daha ayrıntılı olarak su yüzüne çıkmıştır.

Kaynak: DİSK (1973), *DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları

TASARININ MECLİS MÜZAKERELERİ

Komisyon'un hazırladığı 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nda değişiklikler öngören tasarı, 3 Haziran 1970'te Meclis Başkanlığı'na sunuldu. Tasarı üzerinde görüşmelere de 11 Haziran 1970 günü başlandı. Millet Meclisi'nde yapılan görüşmelerde, tasarı ana muhalefet partisi CHP ve 1967'deki CHP kurultayından sonra partiden kopanların Turhan Feyzioğlu'nun öncülüğünde kurduğu Güven Partisi tarafından desteklendi.[8] CHP grubu adına konuşan Burhanettin Asutay teklifi hazırlayan Türk-İş kökenli beş CHP milletvekilinden biriydi. Asutay'ın sözleri işçinin tek temsilcisi olarak Türk-İş gördüklerini ortaya koymaktaydı: "*Demokratik düzende tüm ayrıntılarıyle kendini kabul ettiren Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve Türk işçisini daha iyi yarınlara ve düzene kavuşturacak bu kanunun Yüce Mecliste tüm ayrıntılarıyle kabul edileceği kanaati içindeyiz.*"[9]

Feyzioğlu: "DISK'e karşıyız,,

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) GP Grupunun dün yapılan toplantısında konuşan Genel Başkan Turhan Feyzioğlu,«Marksist - Leninst bir kuruluş olan DİSK yöneticileri, Türk-İş'in desteklediği yeni tasarılara karşı sert bir direnişe girişmişlerdir. İşgal, tahrip, oturma, iş yavaşlatma gibi kanun dışı usullere başvuran DİSK, tehlikeli bir maceraya girişmiştir. Bu maceracıların karşısındayız. Türkiye'yi Çekoslovakya haline getirmek isteyenlerin taşkınlıklarına fırsat verilmemelidir. Tedbirler alınmalıdır» demiştir.

TİP, kanunun iptâlini isteyecek

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Şaban Yıldız, Millet Meclisinden geçen Sendikalar Kanunu ile ilgili olarak, dün basına bir demeç vermiş ve kanunun iptali için Anayasa Mahkemesine başvuracaklarını açıklamıştır.

Cumhuriyet gazetesi 17 Haziran 1970.

Güven Partisi sözcüsü Vefa Tanır da "*Büyük çoğunluğunu demokratik rejime bağlı, sınıf kavgasını hedef tutmayan, kanunlara saygı çerçevesi içinde haklarını arayan milliyetçi kuruluşlar etrafında toplanmasını başarmış Türk işçisine faydası dokunacak her türlü kanun tasarısı ve teklifini hangi gruptan gelirse gelsin, Güven Partisi olumlu karşılayacaktır*" şeklinde konuşmuştur.

AP Hükümeti'nin Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk'ün, tasarıya karşı söz alan TİP İstanbul Milletvekili Rıza Kuas'a cevap verirken dile getirdiği şu sözler, yukarıda belirtildiği gibi, kanunlaşması istenen değişikliklerin hedefinde DİSK'in olduğunu, ancak bundan öte, iktidarın Türk-İş'e olan yakınlığını da ortaya koymaktadır:[10]

> "Türk-İş dikta heveslisi idarecilerin ve mensuplarının bir karargâhı değil; dikta isteyen, kızıl dikta isteyen, şer kuvvetlerin karşısında demokrasinin güçlü teminatıdır. Bu kanun memleketimize yepyeni bir çalışma nizamı getirecektir. Mevcut nizamı bir merhale daha öteye götürecek, iş hayatında emekle sermaye münasebetlerinin, dostça ve ahenk içinde çalışmasını temin edecektir. Emeği sermayeye düşman yapan, sınıf tahrikçiliği yoluyla sermayeyi emeğe karşı gösteren zihniyetler, bu kanunun meriyetinden itibaren hiçbir tesir ve hüküm ifade edemeyecek bir noktaya geleceklerdir."

Görüşmeler boyunca tasarıya büyük bir gayretle karşı çıkan tek kişi, TİP'in Meclis'te Aybar ile birlikte iki temsilcisinden biri olan Rıza Kuas oldu. Rıza Kuas tasarının hemen her maddesine ilişkin görüşlerini açıklamış, sık sık gerek iktidar ve gerekse muhalefet üyeleriyle sert tartışmalara girmiştir.[11] Tasarıya karşı çıkarken, Anayasa'ya, sendikal haklara, çalışma hayatının doğasına ve Türkiye'nin bu konuda bağlı olduğu uluslararası anlaşmalara

[8] Algül (2015).

[9] Aktaran: Algül (2015), Genel Kurul'daki görüşmelerin tümü için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 6, 1 Haziran 1970-24 Haziran 1970, Birleşim 93-110, Ankara: TBMM Matbaası, s. 260-309, 318, 390.

[10] Aktaran: Algül (2015), TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 6, 1 Haziran 1970-24.6.1970, Birleşim 93-110, Ankara: TBMM Matbaası, s. 287.

[11] Aktaran: Algül (2015), TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 6, 1 Haziran 1970-24 Haziran 1970, Birleşim 93-110, Ankara: TBMM Matbaası, s. 267.

aykırılık gerekçelerini de öne süren Kuas'a özellikle TİP üzerinden sert eleştiriler yöneltilmiş, Lastik-İş ve DİSK'in TİP'in yan örgütü olduğu öne sürülmüştür. Güven Partisi lideri Turhan Feyzioğlu Lastik-İş Genel Kurul raporlarının DİSK'in nasıl bir düzen kurmak istediğini gösterdiğini söyleyerek, TİP'in Marksist Leninist bir parti olduğunu ve DİSK'in de onun yan örgütü olduğunu ileri sürmüştür.[12]

Feyzioğlu, *"Marksçı-Leninci tahlil yaparak Türkiye'de kurmak istedikleri düzeni ortaya koymuşlardır. Buraya tasarı geliyor, ihtilalci sosyalist sendika itiraz ediyor, mesele meydanda. Marks'ın ve Lenin'in yolundasınız, baklayı ağzınızdan çıkarınız"* diyordu. Rıza Kuas'ın özellikle Güven Partisi lideri Turhan Feyzioğlu'yla girdiği sert tartışmanın bir noktasında şunları söylemek ihtiyacını hissettiği görülmektedir:[13]

> "Sayın milletvekilleri, ben Türkiye İşçi Partisinin kurucusuyum, bir milletvekiliyim, doğru, ama bir de sendika başkanıyım. Sendikanın genel yönetim kurulu ayrıdır, bütün herkesçe malum, sendikanın hazırladığı raporlar ayrıdır, sendikanın kongresi ayrıdır, sendikanın görüşü ayrıdır. Türk-İş Konfederasyonu herhangi bir siyasi partiden emir almaz, herhangi bir siyasi partinin direktifi altında çalışmaz, DİSK Konfederasyonu, sendikalar böyledir, bağımsızdır, bağımlı şekilde çalışmaz."

"Sendika özgürlüğünü yok eden tasarılarla demokrasiye aykırı bir yönetim, bir Türk-İş diktası getirilmek istenmektedir" diye kanun tasarısını eleştiren Rıza Kuas kanuna karşı ortaya konulacak tepkiyi ise şu cümlelerle ifade etti:

> "Tasarılar anayasaya aykırılıklarıyla temel bir ilkeyi, yasların anayasaya aykırı olamayacakları ilkesini açıkça çiğnemektedir. Böyle olunca anayasa ilkelerini işlemez duruma getirecek, bu tasarılara karşı devrimci işçiler ve sendikalar ve bu sendikaların kurduğu DİSK, anayasal haklarını kullanarak sonuna kadar direnecektir. Bu tasarılar, bu nitelikleriyle yasalaştıkları takdirde, yine devrimci işçiler direnme haklarını sonuna kadar en etkin şekilde kullandıkları zaman doğacak sorumluluk bu yasayı çıkartanlara ait olacaktır."[14]

Millet Meclisi'nde görüşmeleri bir günde (12 Haziran 1970) tamamlanan öneri 4 ret oyuna (Ret oyu verenler: Rıza Kuas, Hilmi İşgüzar, Şeref Bakışık ve Suna Tural) karşılık 230 oyla kabul edildi. Kabul oyu veren sendikacı milletvekilleri arasında ise dört CHP'li milletvekili de (Burhanettin Asutay, Abdullah Baştürk, Emir Postacı ve Osman Soğukpınar) yer alıyordu.[15] Millet Meclisi tarafından kabul edilen tasarı 16 Haziran 1970 tarihinde Cumhuriyet Senatosu'nun gündemine geldi.

15-16 Haziran olaylarının ardından, Senato aşamasından önce CHP'nin tutumu değişti. CHP, 17-22 Haziran arasında Parti Meclisi'ni topladı. CHP Parti Meclisi'nde yapılan tartışmalarda Abdullah Baştürk, Şerafettin Akova, Kemal Özer ve Halit Mısırlıoğlu gibi Türk-İş'li sendikacılar *"Bırakın kanun geçsin, Meclislerden çıksın, Anayasaya bir aykırılık*

Cumhuriyet gazetesi 12 Haziran 1970.

Feyzioğlu ile Kuas tartıştı

■ Sendikalar Kanununu değiştiren tasarının tümü Meclis'te kabul edildi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)

Millet Meclisinde dün, 274 Sayılı Sendikalar Kanununu değiştiren kanun tasarısı görüşülmeye başlanmış, bir konuşma yapan İstanbul Milletvekili Rıza Kuas (TİP), tasarıya şiddetle karşı çıkarak, «Bu tasarı, işçiyi elini kana bulamağa sevkedebilir. Bu tasarı, anarşiyi bilerek dâvet edecektir» demiştir.

CHP'li üyeler (Burhanettin Asutay, Hayrettin Uysal, Reşit Ülker) ve AP'li Hasan Türkay, tasarıyı desteklemiş; Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk ise cevabında, Kuas'a ve TİP'e çatmıştır.

Tümü kabul edilen tasarının daha sonra, maddelerine geçilmiştir.

[12] Algül (2015).

[13] Aktaran: Algül (2015), TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 6, 1 Haziran 1970-24 Haziran 1970, Birleşim 93-110, Ankara: TBMM Matbaası, s. 284-287.

[14] Turhan Salman (2005), *TİP Parlamentoda 1969-1073*, İstanbul: TÜSTAV Yayınları.

[15] *Milliyet* gazetesi, 23 Haziran 1970.

varsa oradan döner'' dediler.[16] CHP Parti Meclisi konuyu incelemek üzere Şeref Bakışık başkanlığında bir Komisyon kurdu. [17] CHP Komisyonu tasarıdaki, kritik düzenleme olan 9 maddenin Anayasa'ya aykırı olduğu sonucuna vardı. Bu tutum CHP'li sendikacıların bazılarının hoşuna gitmedi hatta CHP'den ayrılma tehditleri savurdular.[18] CHP Parti Meclisi yaptığı müzakereler sonucu tasarıya verdiği desteği çekti. Senato da tasarıya karşı çıkma kararı verdi. CHP Parti Meclisi tarafından yapılan açıklamada *''tasarıdaki bazı hükümlerin sendika seçme özgürlüğünü ve toplusözleşme ve grev haklarını sınırladığı yolundaki kuşkular ve eleştiriler üzerinde ciddiyetle durmak gerekir. Bu aksaklıkların parlamento görüşmeleri sırasında düzeltilmesi mümkündür''* deniyordu.

CHP, Senato'da büyük bir kararlılıkla tasarıyı eleştirdi. Senato'daki müzakerelerde Milli Birlik Grubu ve bağımsız senatörler de önemli eleştirilerde bulundular ve tasarının Anayasa'ya aykırı olduğu konusunda fikir birliği içinde oldukları görüldü.

Değişiklik tasarısı Senato Geçici Komisyonu'nda görüşüldükten sonra 3 Temmuz 1970'te Senato Genel Kurulu'na geldi. Tasarı burada da tartışmalara yol açtı ve bazı değişikliklerle kabul edildi. Yeniden görüşülmek üzere Millet Meclisi'ne gönderilen tasarı, CHP'nin iki kez çıkmasını engellemesinin ardından AP grubunun büyük çoğunluğunun Meclis'te bulunmasıyla 29 Temmuz 1970'te kabul edildi. Tasarının yasalaşmasının ardından DİSK ve bazı uluslararası işçi örgütleri Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a başvurarak Yasa'yı veto etmesini istediler.[19] Ancak Sunay bu talepleri dikkate almadı ve 6 Ağustos 1970 tarihinde Yasa'yı onayladı. DİSK, Yasa'nın onaylandığı günü *''kara gün''* olarak ilan etti.

Kabul edilen tasarı *''274 sayılı Sendikalar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve 31. maddesine 1 bend ile bu kanuna 3 geçici madde eklenmesi hakkında Kanun''* adıyla ve 1317 sayılı Kanun olarak 12 Ağustos 1970 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nda öngörülen değişiklikler ise 15-16 Haziran direnişinin de etkisiyle gündeme getirilmedi.

Yasa'nın sendika özgürlüğünü ortadan kaldıran ve DİSK'i işlevsiz kılmayı hedefleyen maddeleri şöyleydi:

- İşçilerin sendika üyeliğinden ayrılmasında noter şartı (Madde 6).
- Bir işçi sendikasının Türkiye çapında faaliyet gösterebilmesi için kurulu olduğu işkolunda çalışan sigortalı işçilerin üçte birini üye yapma zorunluluğu (Madde 9).
- Bir işçi federasyonunun, aynı işkolunda kurulu mevcut sendikalardan en az ikisinin bir araya gelmesi ve o işkolunda çalışan işçilerin en az üçte birini temsil etmesi zorunluluğu (Madde 9).
- Konfederasyonların kurulması ve faaliyet sürdürebilmesi için işkolunda çalışan işçilerin üçte birini üye yapmayı başarmış sendika ve federasyonlara

[16] *Milliyet* gazetesi, 22 Haziran 1970.

[17] ''15-16 Haziran Olayları'' (1998), *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı ortak yayını.

[18] DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu s. 13.

[19] *Milliyet* gazetesi, 30 Temmuz 1970.

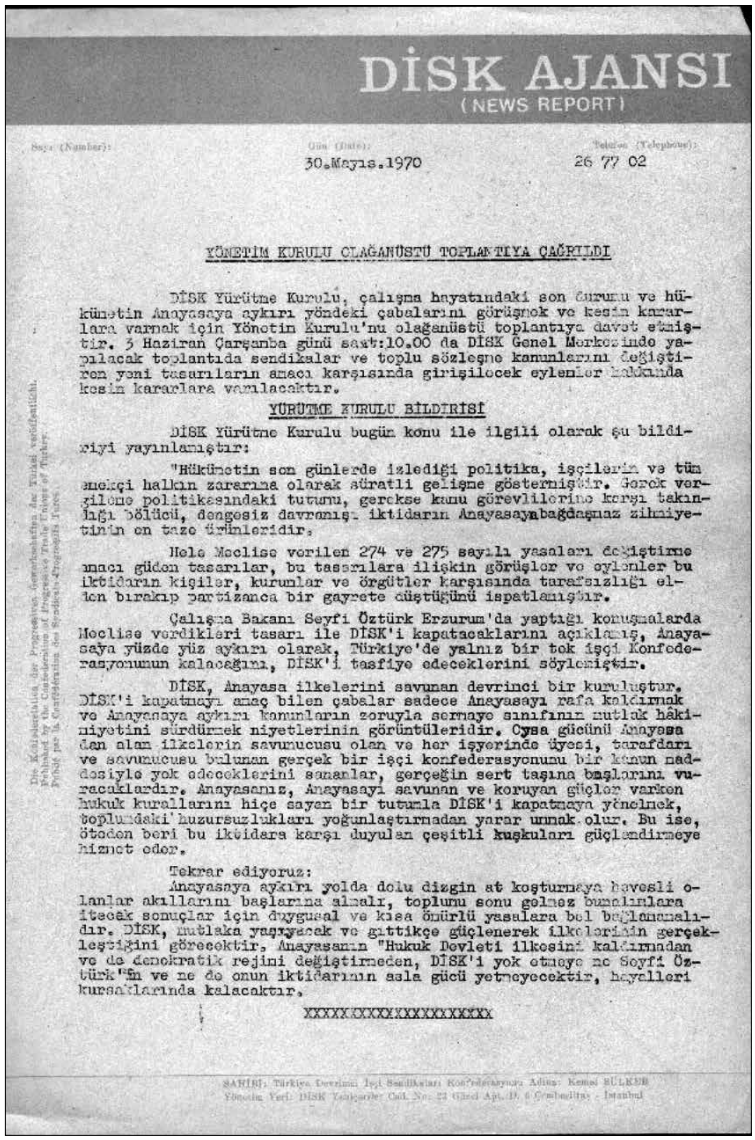
sahip olması ve Türkiye'de sendikalı işçilerin en az üçte birinin üyesi olması zorunluluğu (Madde 9).

- Sendika kurucusu olabilmek için sendikanın kurulu olduğu işkolunda en az üç yıl fiilen çalışmış olma zorunluluğu (Madde 11).
- Uluslararası kuruluşlara üye olmak imkânının en çok üyeye sahip konfederasyona veya bu konfederasyona üye sendikalara tanınması (Madde 11).

DİSK'İN YASAYI ENGELLEME ÇABALARI

1970 yılının ilk aylarından itibaren yasa tasarılarının ortaya çıkmasıyla birlikte DİSK'te de hareketlenmeler başladı. Şubat ayında DİSK'ten yapılan açıklamada *"Geniş bir işçi topluluğunun var ettiği DİSK'i işçi sınıfının bağrından söküp atmak kimsenin haddi değildir"* denilerek DİSK'e karşı yasal düzenleme hazırlığı içinde olanlar uyarıldı.[20] Bu arada DİSK, üye sendikalara bir genelge göndererek üyelerinin Yasa'nın niteliği hakkında bilgilendirilmelerini istedi.[21] Yasa hazırlıkları gündemiyle 28 Mayıs 1970'te toplanan DİSK Yürütme Kurulu, 3 Haziran 1970'te DİSK Yönetim Kurulu'nu olağanüstü toplantıya çağırdı. 30 Mayıs 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu, bildirisi ile hükümeti uyardı:[22]

> "Anayasaya aykırı yolda dolu dizgin at koşturmaya hevesli olanlar akıllarını başlarına almalı, toplumu sonu gelmez bunalımlara itecek sonuçlar için duygusal ve kısa ömürlü yasalara bel bağlamamalıdır. DİSK mutlaka yaşayacak ve gittikçe güçlenerek ilkelerinin gerçekleştiğini görecektir. Anayasanın hukuk devleti ilkesini kaldırmadan ve demokratik rejimi değiştirmeden, DİSK'i yok etmeye ne Seyfi Öztürk'ün ne de onun iktidarının asla gücü yetmeyecektir, hayalleri kursaklarında kalacaktır."

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

30.Mayıs.1970 — 26 77 02

YÖNETİM KURULU OLAĞANÜSTÜ TOPLANTIYA ÇAĞRILDI

DİSK Yürütme Kurulu, çalışma hayatındaki son durumu ve hükümetin Anayasaya aykırı yöndeki çabalarını görüşmek ve kesin kararlara varmak için Yönetim Kurulu'nu olağanüstü toplantıya davet etmiştir. 3 Haziran Çarşamba günü saat:10.00 da DİSK Genel Merkezinde yapılacak toplantıda sendikalar ve toplu sözleşme kanunlarını değiştiren yeni tasarıların amacı karşısında girişilecek eylemler hakkında kesin kararlara varılacaktır.

YÜRÜTME KURULU BİLDİRİSİ

DİSK Yürütme Kurulu bugün konu ile ilgili olarak şu bildiriyi yayınlamıştır:

"Hükümetin son günlerde izlediği politika, işçilerin ve tüm emekçi halkın zararına olarak süratli gelişme göstermiştir. Gerek vergileme politikasındaki tutumu, gerekse kanu görevlilerine karşı takınılığı bölücü, dengesiz davranışı iktidarın Anayasaya bağdaşmaz zihniyetinin en taze ürünleridir.

Hele Meclise verilen 274 ve 275 sayılı yasaları değiştirme amacı güden tasarılar, bu tasarılara ilişkin görüşler ve eylemler bu iktidarın kişiler, kurumlar ve örgütler karşısında tarafsızlığı elden bırakıp partizanca bir gayrete düştüğünü ispatlamışhır.

Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk Erzurum'da yaptığı konuşmalarda Meclise verdikleri tasarı ile DİSK'i kapatacaklarını açıklamış, Anayasaya yüzde yüz aykırı olarak, Türkiye'de yalnız bir tek işçi Konfederasyonunun kalacağını, DİSK'i tasfiye edeceklerini söylemiştir.

DİSK, Anayasa ilkelerini savunan devrimci bir kuruluştur. DİSK'i kapatmayı amaç bilen çabalar sadece Anayasayı rafa kaldırmak ve Anayasaya aykırı kanunların zoruyla sermaye sınıfının mutlak hâkimiyetini sürdürmek niyetlerinin görüntüleridir. Cyasa gücünü Anayasadan alan ilkelerin savunucusu olan ve her işyerinde üyesi, taraftarı ve savunucusu bulunan gerçek bir işçi konfederasyonunu bir kanun maddesiyle yok edeceklerini sanarlar, gerçeğin sert taşına başlarını vuracaklardır. Anayasanız, Anayasayı savunan ve koruyan güçler varken hukuk kurallarını hiçe sayan bir tutumla DİSK'i kapatmaya yönelmek, toplumdaki huzursuzlukları yoğunlaştırmadan yarar umnak olur. Bu ise, ötüden beri bu iktidara karşı duyulan çeşitli kuşkuları güçlendirmeye hizmet eder.

Tekrar ediyoruz:
Anayasaya aykırı yolda dolu dizgin at koşturmaya hevesli olanlar akıllarını başlarına almalı, toplumu sonu gelmez bunalımlara itecek sonuçlar için duygusal ve kısa ömürlü yasalara bel bağlamamalıdır. DİSK, mutlaka yaşayacak ve gittikçe güçlenerek ilkelerinin gerçekleştiğini görecektir, Anayasanın "Hukuk Devleti ilkesini kaldırmadan ve de demokratik rejimi değiştirmeden, DİSK'i yok etmeye ne Seyfi Öztürk'ün ne de onun iktidarının asla gücü yetmeyecektir, hayalleri kursaklarında kalacaktır.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXX

SAHİBİ: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Adına: Kemal SÜLKER
Yönetim Yeri: DİSK Yayınevler Cad. No: 22 Gürel Apt. D: 6 Cemberlitaş - İstanbul

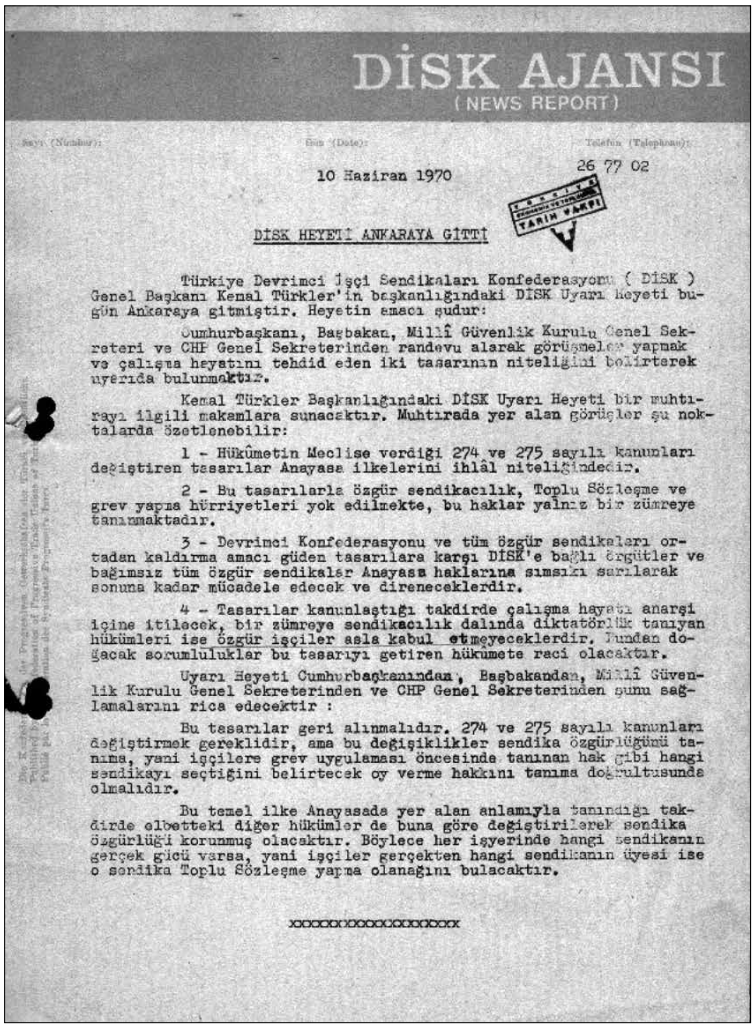
DİSK Ajansı, 30 Mayıs 1970.

3 Haziran'da yapılan toplantıda, o sıralarda komisyonda bulunan Yasa'nın incelenmesi ve rapor hazırlaması için Celal Beyaz, Avni Erakalın ve İbrahim Çetkin'den oluşan bir komisyon görevlendirildi.

[20] Kemal Sülker (2005), *15-16 Haziran, Türkiye'yi Sarsan İki Uzun Gün*, İstanbul: İleri Yayınları.

[21] Sülker (2005).

[22] DİSK Ajansı, 30 Mayıs 1970.

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

10 Haziran 1970

26 77 02

DİSK HEYETİ ANKARAYA GİTTİ

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Genel Başkanı Kemal Türkler'in başkanlığındaki DİSK Uyarı Heyeti bugün Ankaraya gitmiştir. Heyetin amacı şudur:

Cumhurbaşkanı, Başbakan, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ve CHP Genel Sekreterinden randevu alarak görüşmeler yapmak ve çalışma hayatını tehdid eden iki tasarının niteliğini belirterek uyarıda bulunmaktır.

Kemal Türkler Başkanlığındaki DİSK Uyarı Heyeti bir muhtırayı ilgili makamlara sunacaktır. Muhtırada yer alan görüşler şu noktalarda özetlenebilir:

1 - Hükûmetin Meclise verdiği 274 ve 275 sayılı kanunları değiştiren tasarılar Anayasa ilkelerini ihlâl niteliğindedir.

2 - Bu tasarılarla özgür sendikacılık, Toplu Sözleşme ve grev yapma hürriyetleri yok edilmekte, bu haklar yalnız bir zümreye tanınmaktadır.

3 - Devrimci Konfederasyonu ve tüm özgür sendikaları ortadan kaldırma amacı güden tasarılara karşı DİSK'e bağlı örgütler ve bağımsız tüm özgür sendikalar Anayasa haklarına sımsıkı sarılarak sonuna kadar mücadele edecek ve direneceklerdir.

4 - Tasarılar kanunlaştığı takdirde çalışma hayatı anarşi içine itilecek, bir zümreye sendikacılık dalında diktatörlük tanıyan hükümleri ise özgür işçiler asla kabul etmeyeceklerdir. Bundan doğacak sorumluluklar bu tasarıyı getiren hükümete ait olacaktır.

Uyarı Heyeti Cumhurbaşkanından, Başbakandan, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterinden ve CHP Genel Sekreterinden şunu sağlamalarını rica edecektir :

Bu tasarılar geri alınmalıdır. 274 ve 275 sayılı kanunları değiştirmek gereklidir, ama bu değişiklikler sendika özgürlüğünü tanıma, yani işçilere grev uygulaması öncesinde tanınan hak gibi hangi sendikayı seçtiğini belirtecek oy verme hakkını tanıma doğrultusunda olmalıdır.

Bu temel ilke Anayasada yer alan anlamıyla tanındığı takdirde elbetteki diğer hükümler de buna göre değiştirilerek sendika özgürlüğü korunmuş olacaktır. Böylece her işyerinde hangi sendikanın gerçek gücü varsa, yani işçiler gerçekten hangi sendikanın üyesi ise o sendika Toplu Sözleşme yapma olanağını bulacaktır.

xxxxxxxxxxxxxxxxxx

DİSK Ajansı, 10 Haziran 1970.

Toplantıda ayrıca bir *"Eylem Komitesi"* kuruldu. Bu Komite, Yasa'ya karşı DİSK'in yapacağı eylem ve etkinlikler hakkında öneriler hazırlamak ve "*tasarıları protesto etmek amacıyla muhtelif yerlerde ve şehirlerde girişilecek eylemleri saptamak ve uygulamak üzere*" kurulmuştu.[23] Komite Kemal Nebioğlu başkanlığında, Salih Çetin, Celal Beyaz, Şinasi Kaya ile Hilmi Güner'den oluşturuldu. Aynı toplantıda, Cumhurbaşkanı, Başbakan, ana muhalefet partisi Genel Sekreteri, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği ve Milli Birlik Grubu parlamenterleri ile görüşmeler yapmak üzere Uyarı Heyeti oluşturulmasına karar verildi. Uyarı Heyeti Kemal Türkler, Kemal Nebioğlu, Rıza Kuas, Kemal Sülker, Celal Beyaz ve Ehliiman Tuncer'den oluştu. [24]

9 Haziran 1970'te de bir bildiri yayınlayan DİSK Yönetim Kurulu "*devrimci sendikaların çalışmalarını engellemeyi amaçlayan tasarılara karşı, Anayasa haklarının savunulmasına karar*" verildiğini açıkladı.[25]

DİSK Direniş Komitesi, 5 Haziran 1970'te toplanarak bir rapor hazırladı ve DİSK Genel Başkanlığı'na sundu. Raporda esas eylem önerisi, Anayasa'ya dayanılarak yapılacak bir saatlik genel grev ve çeşitli direnişlerdi. Komisyonun raporunda, eylemlerin basına duyurulması, 100 bin bildiri basılarak dağıtılması, duvarlara afiş asılması, yerlere yazı yazılması böylece işçilerin eyleme çağrılması önerildi. Rapor ayrıca Yasa'nın Meclis gündemine alınması nedeniyle DİSK Uyarı Heyeti'nin 8 Haziran 1970 Pazartesi günü görüşmeler yapmak üzere Ankara'da olmasını da tavsiye etti. Bu eylem önerileri DİSK Yönetim Kurulu tarafından benimsendi.[26]

DİSK Uyarı Heyeti Ankara'da gereken temasları yapmak için randevular almaya çalıştı, fakat Başbakan ve AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'le görüşmek ve konuşmak mümkün olamadı. Buna karşılık CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, DİSK heyetini dinleyerek, uyarılarını dikkate alacağını ve zaten uygulamalardaki aksaklıkları da çok iyi bildiğini söyledi. Böylece CHP Çalışma Meclisi toplantıya davet edilmiş ve konu yeniden görüşülmüş,

[23] *DİSK Ajansı*, 3 Haziran 1970.

[24] Turgan Arınır, Sırrı Öztürk (1976), İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran, İstanbul: Sorun Yayınları.

[25] DİSK Ajansı, 9 Haziran 1970.

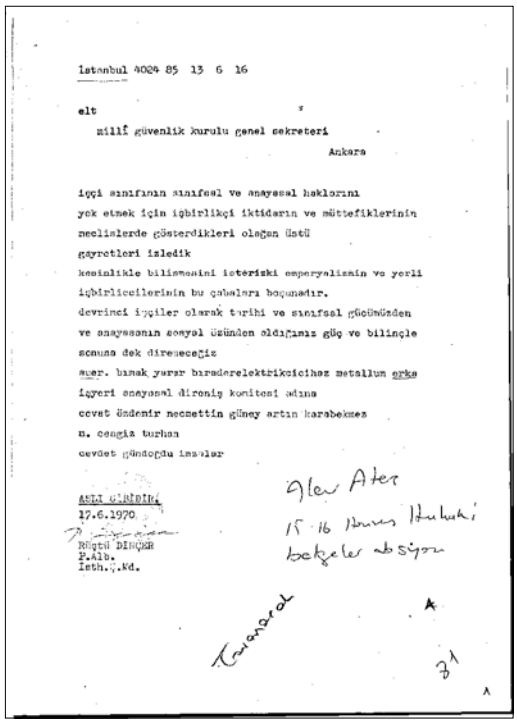
[26] Sülker (2005).

Grup Yönetim Kurulu konuyu tekrar ele almış ve sonunda Cumhuriyet Senatosu'nda tasarıya karşı oy verilmesi kararına varılmıştı. Millî Birlik Grubu üyeleri de DİSK'in uyarı heyetini uzun bir zaman ayırarak dinledi ve çeşitli sorular sordu. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay da DİSK heyetini kabul etti ve heyetin kendilerine sunduğu Muhtıra ile ilgileneceğini bildirdi.[27]

Haziran ayının ilk günlerinden itibaren, DİSK'in Yasa'ya karşı direniş iradesi daha fazla öne çıkmaya başladı. Fabrikalarda, bölgelerde, işçi mahalleleri ve kahvelerinde yapılan toplantılarla işçiler eyleme hazırlandı. Direniş, eylem ve grev yaşanmış fabrikalarda edinilen tecrübe ve örgütlenme becerisiyle eylemleri organize etmek üzere komiteler kuruldu. Kurulan bu komitelere *"Anayasal Direniş Komiteleri"* adı verildi. Anayasal Direniş Komiteleri adına Cumhurbaşkanlığı'na, Başbakanlığa çekilen telgraflarla yasa geri alınıncaya kadar direnileceği bildirildi.[28]

Bu arada DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler de Başbakan Süleyman Demirel'e bir mektup gönderdi. Türkler, mektubunda hem yapılan düzenlemenin Anayasa'ya ve uluslararası sözleşmelere aykırı olduğunu belirtti, hem Hükümet'in, Türk-İş'i koruyan, DİSK'i yok sayan tutumunu eleştirdi, hem de Yasanın geri alınmasını, alınmadığı takdirde direnileceğini ifade etti. Kemal Türkler'in mektubunun son bölümü şöyleydi:[29]

> "Onun için Hükümetinizin bitaraf bir görüş açısından hareketle, bu tasarıları Büyük Millet Meclisi'nden geri almasını ve bilahare DİSK'in de diğer kuruluşlarla aynı seviyede ve ölçüde görüşü alındıktan sonra yeniden hazırlanarak Büyük Millet Meclisine verilmesini talep ediyoruz. Aksi takdirde Anayasa'daki direnme hakkımızı kullanacağımızı şimdiden belirtiriz. Keyfiyet arz olunur. Saygılarımızla."

İstanbul 4024 85 13 6 16

elt

millî güvenlik kurulu genel sekreteri

Ankara

işçi sınıfının sınıfsal ve anayasal haklarını
yok etmek için işbirlikçi iktidarın ve müttefiklerinin
meclislerde gösterdikleri olağan üstü
gayretleri izledik
kesinlikle bilinmesini isteriz.ki emperyalizmin ve yerli
işbirlikçilerinin bu çabaları boşunadır.
devrimci işçiler olarak tarihi ve sınıfsal görevimizden
ve anayasanın sosyal özünden aldığımız güç ve bilinçle
sonuna dek direneceğiz
saygı. bımak yarar bıraderelektrikçiciler metallun orka
işyeri anayasal direniş komitesi adına
cevat öndemir necmettin güney artun karabekmez
n. cengiz turhan
cevdet gündoğdu imzalar

ASLI GÖNDERİLDİ
17.6.1970
Rüştü DİNÇER
P.Alb.
İnth.;.Kd.

Aleo Ater
15-16 Nisan Hukuki
bekçeler ab siyon

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne çekilen Anayasal Direniş Komitesi telgraflarından bir örnek.

TÜSTAV DİSK Arşivi

Ne Ankara'daki Uyarı Heyeti'nin görüşmelerinden ne de uyarı mektuplarından bir sonuç çıktı. Tasarının Meclis'te kabul edilmesi üzerine, Kemal Türkler 12 Haziran 1970'te basın toplantısı yaparak, Yasa'yı eleştirdi ve *"kesin eylem biçimlerini saptamak üzere, DİSK Yönetim Kurulu'nu 12 Haziran günü, DİSK üyesi sendikaların yönetim kurullarını 13 Haziran günü, işyeri temsilcilerini de 14 Haziran günü toplantıya çağırdıklarını"* duyurdu.

KEMAL TÜRKLER'İN TARİHİ KONUŞMASI

14 Haziran 1970 Pazar günü İstanbul Merter'deki Lastik-İş'in binasında toplanan

[27] DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu.

[28] Telgraf örnekleri, TÜSTAV, Kemal Sülker Koleksiyonu.

[29] Sülker (2005).

14 Haziran 1970 günü DİSK'te yapılan toplantı. İbrahim Köseoğlu, *Cumhuriyet* gazetesi arşivi.

DİSK üyesi sendikaların işyeri temsilcileri durum değerlendirmesi yaptı. 700 civarında işçinin katıldığı toplantıda 29 kişi söz alarak görüşlerini ve eylem önerilerini dile getirdi. İşçiler, büyük bir kararlılık ve öfke içinde Yasa'ya karşı en sert tepkinin ortaya konulması gerektiğini ifade ettiler. İşçilerin yaptığı konuşmaların ardından DİSK Genel Başkanı söz aldı. Kemal Türkler, konuşmasının giriş bölümünde DİSK'i hangi gerekçelerle, niye kurduklarını anlattıktan sonra sözü toplantıda ifade edilen görüşlere ve eylem önerilerine getirdi. Türkler'in tarihi nitelikteki bu konuşması aşağıda yer almaktadır.

TÜRKLER: "DİRENİŞE GEÇMEMİZ GEREKİYOR"

Kemal Türkler'in 14 Haziran 1970 Merter Konuşması :

"Bu kanunlara karşı direnişe geçmemiz gerekiyor arkadaşlar"

Sevgili kardeşlerim,

Bundan üç sene evvel DİSK'in bayrağını açarken hakikaten bu bayrağın açılmasına sebep olan nedenler mevcuttu ve bu bayrağın açılmasında düşündüğümüz ümitler de bugün tahakkuk etmiş, meyvelerini vermeye başlamıştır. Hakikaten uzatmaya, konuşmaya vaktimiz kalmadı. DİSK'i neden kurmuştuk? Çünkü Türk-İş ve işçi sınıfının en yüksek örgüt noktasında bulunan kişiler Amerikan dolarlarına satılmış bir sarı şebeke haline gelmişlerdi. Çünkü Türkiye'de işçi sınıfının uyutulmaya devam ettirilmesi için programlar hazırlanmış, uygulanmaya başlanmıştı. Çünkü Türkiye işçi sınıfının uyanmaması için etrafı kalın zincirlerle örülmeye başlanmıştı. İşçilerin işçi sınıfı olarak uyanmaya başlaması zincirleri patlatıp özgürlüğüne kavuşması lazımdı. İşte onun için DİSK'in bayrağını açtık.

Türk işçi sınıfının ilerici ve öncü olan bir kesiminde zincirleri patlatanlar gelsinler, geliyorlar, bugün bu özgür işçi sınıfının öncü kesimini yarattılar. Bugün buna mani olmak isteyen kanunları Meclisten aldırmak, onlara karşı çıkmak için öne düşmüşler. İşçi sınıfını ayağa kaldırıyorlar ve karşı çıkıyorlar.

Sevgili kardeşlerim,

Sabahtan beri 29 kardeşim konuştu. Bu 29 kardeşimin konuşmasında ya-

pılmış olan teklifler şunlardır: Bizler özgür işçiler olarak özgürlüğümüzü asla vermeyeceğimiz ve çıkarılmakta olan yasa Meclisten geri alınıncaya kadar şartelleri yarın sabahtan itibaren çekmeliyiz, direnmeye girmeliyiz teklif edildi. Bunun ismi genel grev midir? Direnme midir? Fiili grev midir? Fiili durum mudur? İşgal midir? Tasarılar geri alınıncaya kadar çalışmamak, onu ilgili olanlar düşünsünler, onlar için karar versinler. Arkadaşlarımın dedikleri şu, bu tasarılar Meclis'ten geri alınıncaya kadar çalışmayacağız. İstek [Biz] referandum, yani sendika seçme konusunda işçilerin oyuna başvurma sisteminin getirilmesini istiyoruz ve Türk-İş cuntası kurulmasını istemiyoruz.

Kardeşler bu direnme hareketlerine başlandığı takdirde, çünkü yazılı tekliflerde var, olanların hepsini toparlayarak söylüyorum.

Fabrikalarda otturarak vakit geçirmekte, gerek fabrikalarda gerekli kadar nöbetçi bıraktıktan sonra kendi muhitlerindeki yollarda, sokaklarda, halk arasında pankartlar ve dövizlerle yürüyüş yapmak, buna kim karar verecek? Gene işçilerin kendileri karar verecekler. Bir yandan bir fabrika işçileri yürüyüşe başladıkları zaman önünden geçtikleri fabrikalardaki işçiler onlara katılacak.

Kardeşler,

Gene bu yürüyüş teklifleri içerisinde oluyor. Yürüyüşler ve mitingler düzenlemek. Bunu DİSK olarak organize edeceğiz, tahminen Çarşamba günü sabahtan itibaren İstanbul'un muhtelif bölgelerinde yürüyüşler yapmak şartı ile Taksim Meydanı'nda veyahut bir başka meydanda saat 17.00'den sonra miting yapacağız. Bu mitinglerde de yine burada olduğu gibi işçi kardeşlerim söz hakkına sahip olacaklar ve bütün işçiler oraya gelmiş olacak, bir daha orada kendileri karar almış olacaklar. Gene konuşmalar içinde böyle bir dava ve savaşta eşlerimiz ve çocuklarımızın da yanımızda bulunması lazımdır. Düşünün bir defa, fabrikalar önünde, halk arasında ve tertip ettiğimiz büyük miting ve büyük yürüyüşte yanımızda eşlerimiz, çocuklarımız, gereken diğer akrabalarımız veya beraber oturanlar da bulunursa böyle bir gücün karşısına çıkacak başka bir güç var mıdır? Saldırmak için değil, herhangi bir ihtimale karşı, gerek soldan veya önden, arkadan yapılacak herhangi bir saldırıya karşı kendimizi müdafaa etmek için gerekli tedbirleri almaya çalışacağız. Nasıl ki işyerlerimizdeki bundan önce cereyan etmiş olanlarda kardeşlerimiz saldırmak için değil kendilerine saldıranlara karşı koyabilmek için tedbirler almışlarsa o tedbirleri biz de alacağız. Asla ve asla kişiliğimizi çiğnetmeyeceğiz. Üzerimize saldırı yaptırmayacağız, saldıranlara karşı koyacağız ve kendimizi müdafaa edeceğiz.

Kardeşler,

Bu dava içerisinde, bu savaş içerisinde, eğer topluca belediye otobüslerinden yararlanmak istenirse, vapura binmek gerekirse, banliyö trenine binmek gerekirse toplu-ca bilet almayacağız. Biletlerimiz en güzel şerefimizi ifade eden alnımızdaki işçilik damgamızdır. Bu işler için hemen yarın mı diyelim, daha yakın mı diyelim, genel grev mi? Ben bunları teklif ediyorum bu kararlar sizindir. Öyle temenni ederim ki siz de aynı görüştesinizdir. Yani bu kanunlara karşı direnişe geçmemiz gerekiyor arkadaşlar. Bu kanunlara karşı aleyhimizde, Meclisteki kanuna karşı gerekirse hatta kısa zamanda biz DİSK'e bağlı bütün sendikaların DİSK'in bünyesinde olan devrimci dediğimiz sendikaların hemen kendi işkollarında greve geçmesi gerekir arkadaşlar.

Çok değerli arkadaşlar, biz işçiyiz, dünyada her şeyi yapan işçiler amma işçiler durduğu zaman ve geçen sefer bir arkadaşım söyledi. Dünyada her şeyi yapan işçiler durdukça dünya durur arkadaşlar, uçak durur, gemi durur, fabrikalar durur, bütün vasıtalar durur. Çünkü biz işçiler buna hâkim olduğumuz müddetçe her şeyde o zaman kendiliğinden halledilmiş olur.

Arkadaşlarım,

Benim söyleyeceklerim bundan ibarettir. Sizin alacağınız kararların sizleri geride bekleyen arkadaşlarımız için ve memleket için hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim.

Saygılarımı sunarım.

Kaynak: İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, 15-16 Haziran İddianamesi, Sayı 1970/7, aktaran Turgan Arınır ve Sırrı Öztürk (1976), *İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15/16 Haziran Olaylar-Nedenleri-Davalar-Belgeler-Anılar-Yorumlar*, İstanbul: Sorun Yayınları; Rasim Öz (Yayına Hazırlayan), Kemal Türkler Kürsüde, Kemal Türkler Eğitim ve Kültür Vakfı, tarih yok, s. 51-53.

Not: Konuşma iddianamede yer aldığı şekilde aktarılmış, yazım aynen korunmuştur.

Memet Ertürk Anlatıyor

1969'da Maden-İş üyesi olan, daha sonra 1971'de Maden-İş 6. Bölge Temsilcisi, 1974'te de Genel Sekreter olan Memet Ertürk, 15-16 Haziran için DİSK'in hazırlıkları hakkında şunları söylemektedir:

"DİSK üç kere işçileri bilgilendirme toplantısı yaptı, DİSK'in en üst katında. Bu toplantılara her bir bölgeden temsilciler katıldı. O bölgenin en diri unsurları. Hepsi toplantıya geldiler ve toplantıda işçiler sürekli bilgilendirildi. Başta Kemal Türkler ve Rıza Kuas olmak üzere. Rıza Kuas Meclis'te neler olup bittiğini bu yasanın nasıl getirildiğini, bu yasa geldiğinde DİSK'li işçilerin durumunu ne olacağını gayet açık seçik anlattı. Ve biz işçiler açıkça gördük ki bu yasa uygulandığı takdirde bizim sendikal örgütümüz bitecek. (...) Yasa geçtiğinde işçiler bekliyorlardı, hazırdılar direnmeye (...). 15-16 Haziran spontane bir harekettir diye kimse bana kabul ettiremez. Tamamen örgütlü, tamamen bilinçli bir harekettir 15-16 Haziran. İşçiler içinde fabrika komiteleri ve bölge komiteleri kuruldu. Mesela ben 14. bölge komitesindeydim ama fabrika işçisiydim aynı zamanda. Mesela bizim bölge komitesinde, Profilo'dan bir kişi vardı, Philips'ten bir kişi vardı, Kavel'den bir kişi vardı, Demir-Döküm'den bir kişi vardı, Rabak'tan bir kişi vardı. Bu altıncı bölgenin komitesiydi mesela. Bölgelerin altında da fabrika temsilcileri ve lokal yöneticileri var. Hepsi birden bir ağ kuruyor zaten. Düşün, her 20 kişiyi temsil eden bir kişi var, bu lokal temsilcisi. Bunların başında temsilciler var, onların başında lokal başkanı ve baş temsilci var. Bir de bunların üzerine biz bölge komitesini kurduk, özellikle 15-16 Haziran'a yönelik. Bunlar kalıcı değildi, özellikle 15-16 Haziran'a yönelik kuruldu".

Kaynak: Süreyya Algül tarafından Memet Ertürk ile 21.07.2009'da gerçekleştirilen görüşme.

DİSK bu sabah direnişe geçiyor

İSTANBUL HABER SERVİSİ

DİSK'e bağlı sendikaların İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli ve Sakarya işyeri, temsilcileri dün yaptıkları ortak toplantı sonunda Meclisteki tasarılar geri alınıncaya kadar bugünden itibaren başlamak üzere «çalışmamak» suretiyle ve diğer çeşitli eylemlerle direniş kararı almışlardır.

İşçi temsilcileri her işyerinde kurulan Anayasa direniş komitelerinin organizatörlüğü altında direniş süresince işyerinde kalmayarak, bulundukları bölgelerde ailelerinin de iştirakiyle yürüyüşler düzenleyeceklerdir.

İşçi temsilcileri, direniş süresince yapacakları yürüyüşlerde eğer toplucа vasıtalara binmeleri gerekiyorsa bilet almamak, hazırlayacakları broşür ve bildirilerde sendikalardan direktif ve görüş almadan tamamen bağımsız olmak, eğer bu direnişler esnasında tutuklananlar olursa bir-

(Arkası Sa. 7, Sü. 2 de)

Divanın aldığı kararın Emniyet kuvvetleri tarafından üç saate yakın uygulanmaması nedeniyle bir ara tatil edilme durumuna gelmiş ancak genel başkan Mustafa Timisi'nin müdahaleleriyle çalışmalarını sürdürmüştür.

Önceki gün yapılması gereken, fakat yeterli çoğunluğun bulunmaması nedeniyle düne bırakılan olağanüstü Kurultaya yalnız delegeler alınmıştır. Bu

(Arkası Sa. 7, Sü. 6 da)

Uyarması..

tü birşey yoktur. Olsa bile, suni olarak yaratılmış bir bunalım söz konusu edilebilir. Cumhurbaşkanı ise bunalımın köklerini siyasi, sosyal, iktisadi nedenlere bağlamakla kalmıyor, devleti tehdit eden «tehlikeli gelişmeler» den söz açıyor.

Bununla beraber teşhisten sonra gelen tedavi çarelerini de Anayasa düzeni içinde aramak gerektiğini Sayın Sunay belirtmektedir. Tedavi çarelerinin düşünülmesinde sorumlu kişilerin dayranışları önemlidir. «Anayasa düzeninin korunması için ilgililerin de çaba göster-

★★★

(Arkası Sa. 7, Sü. 3 de)

Kaçak rakı

KONYA (THA) — Ermenek ilçesinin Güneyyurt köyünde Mehmet Okutucu'nun korukluka yaptığı «Altınbaş» ayarı rakı yapılan imalâthaneyi basmış. Okutucu tutuklanmıştır.

● DİSK'e bağlı sendikaların çeşitli illerden gelen temsilcileri, dün Lâstik-İş Sendikası'nda, bir toplantı yapmışlardır. Toplantıda, son «Sendikalar Kanunu»nu protesto etmek için, «direniş» kararı alınmıştır. (Fotoğraf: İbrahim Köseoğlu)

Cumhuriyet gazetesi, 15 Haziran 1970.

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in yaptığı konuşma harekete geçme kararlılığı ve iradesine sahip işçiler için doğrultu sunmaktaydı. Nitekim ertesi gün işçiler bu yönde harekete geçtiler. 15 Haziran 1970 Pazartesi günü işyerlerine gelen işçiler önce üretim yapmadan makine başlarında oturarak eyleme başladılar. Öğlene doğru fabrikaları boşaltan işçiler, sokakları doldurmaya başladılar.

15 Haziran 1970: Birinci Uzun Gün

15 Haziran 1970 Pazartesi işgünüydü. Her zaman olduğu gibi işbaşı düdükleri çaldığında işçilerin üretime geçmesi, bacaların tütmesi gerekirdi. Ama öyle olmadı. O sabah, Maden-İş, Lastik-İş, Kimya-İş, Gıda-İş ve Basın-İş ağırlıklı olmak üzere DİSK'in örgütlü olduğu işyerlerinin büyük kısmında üretim durdu. Ardından direniş, grev ve eylem tecrübesi olan, organizasyon becerisine sahip işyerlerinden başlayarak, işçiler yavaş yavaş fabrikaları terk ettiler. 15 Haziran günü, DİSK üyesi sendikaların örgütlü olduğu işyerlerinin neredeyse tamamında üretim durdu, ancak üretimin durduğu işyerlerinin hepsi sokağa çıkmadı. 14 Haziran toplantısında, yerel yöneticilere tanınan inisiyatifin sonucu

15-16 Haziran Direnişi sırasında işçiler İstanbul Cağaloğlu yokuşunda.
DİSK Arşivi

olarak, bazı fabrikalar protestolarını fabrikanın içinde, bahçesinde ya da önünde yapmayı seçtiler.

AEG-Eti, Aksan, Antaş, Arçelik, Auer, Ayvansaray Cıvata, Bahariye Sıcak Çekme, BİMAK, Borusan, BÖHLER, Cihan Radyo-TV/Grundig, Çelik Halat, Chrysler, Demir Döküm, Demirel, Denet Cıvata, Dökumay, Dümeks, EAC Pres, ECA, Elba, Elektro Metal, Erka Balata, Enfa Elektrik Malzemeleri, Esaş, Estaş, Eternit Boru, Gamak, Gazal, Gülok, Haymak, Hisar, İzmit Tel, İzmit Ampul, Job Tıraş Bıçakları, Magirus-Otosan, MİNO, Nursan, Oto Makas, Philips, Philips Profilo, Rabak, Silvan Çelik Döküm, Simko, Singer, Sungurlar, Şakir Zümre, TEZSAN, Türkeli, Türk Kablo, Uzel, Varil Sanayii, VİTA Teneke ve diğer fabrikalar direnişin başını çekiyordu.

Fabrikaları boşaltan işçiler, bölgedeki işçileri de eyleme, yürüyüşe davet ediyor, onların katılımıyla büyüyen kortejler, alkışlar ve sloganlar eşliğinde Yasa'yı protesto ediyorlardı. Anadolu Yakası'nda işçi yürüyüşlerinin adresi bugün D-100 olarak bilinen E-5 Ankara Asfaltı'ydı. Acıbadem'de bulunan Otosan, Maltepe'de bulunan ECA, Tugay Yolu'nda bulunan Singer, Cevizli'de bulunan TEKEL işçilerinin yürüyüş hedefi Ankara Asfaltı ve Kartal'dı. Çayırova ve Tuzla'dan yola çıkan işçilerin bir kısmının hedefi, yine Ankara Asfaltı, bir kısmının ise Gebze'ydi. Eyüp/Silahtar bölgesindeki işçiler Gaziosmanpaşa ilçesi sınırları içinde bulunan Yıldız Tabya bölgesine doğru hareketlendiler. Eyüp'te gözaltına alınan iki kişi için Eyüp Emniyet binasını kuşatıp, iki işçinin serbest bırakılmasını sağladılar. İstinye'den bulunan Kavel, Türkkay, Beldesan gibi fabrikalar üretimi durdurup fabrikaların önünde eylem yaptılar. Levent bölgesindeki, Tekfen, Türk Philips ve Profilo'nun da aralarında bulunduğu fabrikaların işçileri bölgesel yürüyüşler gerçekleştirdiler. Topkapı bölgesindeki işyerlerinin bir kısmı 15 Haziran'da üretimi durdu ama sokağa çıkılmadı.

15–16 Haziran'da işçileri durdurmaya çalışan polisler.
Cumhuriyet gazetesi arşivi

Çıkanların bir kısmı Londra Asfaltı'na, bir kısmı Edirnekapı'ya doğru yürüyüş yaptılar. Bakırköy civarındakiler ise Bakırköy içinde yürüyüşe geçtiler. İşçiler taşıdıkları pankartlarda *"Anayasaya aykırı kanun çıkaranlar işçi düşmanıdır"*, *"Anayasa ve sendika özgürlüğünü alanlara derslerini vereceğiz"* gibi ibareler yer alıyordu.[30] Kocaeli'nde ise kentin iki ayrı tarafında bulunan fabrikaların işçileri oluşturdukları işçi korteji ile kent merkezine geldiler ve burada bir miting düzenlediler.[31]

İşçilerin eylemlerinin birinci gününde *"olay"* diye nitelenebilecek tek sorun, Başbakan Süleyman Demirel'in kardeşi Şevket Demirel'in de ortak olduğu Kartal'da kurulu Haymak Fabrikası'nda yaşandı. İşyerindeki Maden-İş sendikasının örgütlenmesini kırmak için işverenin Eskişehir'den getirdiği ve lojmana yerleştirdiği bir grup işçiyle, fabrikanın önüne gelen işçi kolu arasında yaşanan gerilim, işyerinin idari bölümlerinin işçiler tarafından tahrip edilmesi sonucunu doğurdu.

Eylemin birinci günü fabrika önlerinde, semt meydanlarında sendika yöneticilerinin ve işçi temsilcilerinin yaptığı konuşmalarla sona erdi. Bazı yerlerde ufak çaplı engelleme girişimlerine rağmen işçiler sokaklarda seslerini yükseltmeyi başarmışlardı. Eyleme ilk gün 117 işyerinden 70 bin işçinin katıldığı tahmin edilmektedir.[32]

16 HAZİRAN 1970: İKİNCİ UZUN GÜN

16 Haziran sabahı DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler bir açıklama yaparak gelişmeleri değerlendirdi ve işçilerin direnişini sahiplendi. Türkler, açıklamasında yapılan değişikliğin işçileri çileden çıkardığını vurgulayarak şunları ekledi:[33]

[30] Arınır ve Öztürk (1976).
[31] *Cumhuriyet* gazetesi, 16 Haziran 1970.
[32] *Akşam* gazetesi, 16 Haziran 1970.
[33] DİSK Basın Ajansı, 16 Haziran 1970.

15-16 Haziran'da işçiler E-5 Karayolu üzerinde.
DİSK Arşivi

> "Mecliste grupları ve çoğunluğu olan partilerin yöneticileri Anayasa ilkelerini ve demokrasinin temellerini yıkmakta sakınca görmeyince, Atatürk Cumhuriyetinin uyanık evlatları Anayasal haklarını kullanarak direnişe geçmişlerdir. Her sosyal olay doğuş nedenleri incelenerek çözümlenebilir. Anayasayı çiğneyen hükümlerle iş hayatında faşist bir dikta kurmaya çalışanlar önce kendilerini Anayasa hizasına getirmelidirler. Eğer şikâyet ettikleri bir durum varsa bunun çözümü Anayasaya aykırı yolda gidenlerin akıllarını başlarına almaları ile mümkündür. DİSK etrafında birleşmiş devrimci işçilerin mücadelesi Anayasanın sınırlarını çizdiği demokratik düzen içindir. Olayları kendi gelişme seyri içinde değerlendiremeyenler hatalarını er geç anlayacaklardır. İsteğimiz Anayasaya yüzde yüz aykırı olan tadil tasarılarının geri alınmasıdır."

16 Haziran'da işçiler bu kez sabahın erken saatlerinden itibaren sokakları doldurmaya başladılar. Sabah işyerlerinde kart basan işçiler fabrikaların giriş çıkışlarını kontrol etmek üzere bir kısım arkadaşlarını bıraktıktan sonra fabrikaların dışına çıkıp, yürüyüş kolları oluşturarak harekete geçtiler. Bir önceki gün, üretimi durdurmuş ama sokağa çıkmamış fabrikaların işçileri de bu kez sokaklardaydı. 15 Haziran'da Haymak'a yaşanan gerilim nedeniyle işverenler eyleme katılmak isteyenlere bir engel çıkartmadıkları gibi aksine yol veriyorlardı.

16 Haziran'da Kocaeli ve Gebze'de işçiler bir önceki güne göre daha geniş katılımlarla fabrikalardan şehir merkezine doğru yürüdüler.

Topkapı bölgesinde toplanan, Auer, Uzel, Emeyataş, Birleşik Alman, İbrahim Ethem Ulagay İlaç gibi fabrikaların işçilerinin aralarında olduğu işçi kolu, hedefini Beyazıt, Cağaloğlu, Eminönü üzerinden Taksim olarak belirlemişti. Metal, ilaç ve gıda işçilerinin yoğun olduğu topluluğun önü birkaç kez asker barikatı ile kesildi. Her defasında, özellikle kadın işçilerin dirayetli tutumuyla tankların üstünden atlayan işçiler Valiliğin önünden Eminönü'ne ulaştılar. Amaçları köprüyü aşıp, Beyoğlu'na ulaşmaktı. Ancak Galata ve Unkapanı köprüleri açılarak işçilerin buluşması engellendi. Bu yürüyüş kolu buradan fabrikalarına döndü.[34]

[34] *Milliyet* gazetesi ve *Cumhuriyet* gazetesi, 17 Haziran 1970

15-16 Haziran'da yaralanan bir gösterici

Sabah saatlerinde İstinye'de Kavel'den çıkan işçiler Standart Belde ve tersane işçileriyle birlikte Levent'e doğru yürüyüşe geçerken, Levent bölgesinde bulunan Profilo, Philips, Tatko Servis ve ilaç fabrikalarındaki işçiler sokağa çıkmaya başlamışlardı. İstinye'den yola çıkan yürüyüş kolu katılanlarla çoğala çoğala Tekfen önüne gelmişti. Kortejin önü burada asker ve polislerden oluşan güvenlik güçleri tarafından kesildi. Polislerin önde yürüyen kadın işçileri dağıtmak üzere harekete geçmesiyle çatışma yaşandı. Polisler coplarla işçilere vuruyor işçiler de ellerindeki sopalarla polislere karşı koyuyorlardı. İşçi sayısı polis sayısından fazla olduğu için bir süre sonra polisler kaçmaya başladı. Polisin silah kullandığı çatışmada işçilerden ve polisten yaralananlar oldu. Barikatı aşan işçiler, yeni katılımlarla Mecidiyeköy yönüne doğru yürümeye devam ettiler. Önleri önce Esentepe'de, sonra Gayrettepe'de asker tarafından kesildi. İşçiler buradan Profilo tarafına doğru yöneldiler.[35]

[35] *Milliyet* gazetesi, 17 Haziran 1970

Önemli bir işçi bölgesi olan Haliç kıyısında, Demir Döküm, Sungurlar, Elektrometal, Rabak, Gislaved'den işçiler çoğala çoğala büyük bir yürüyüş kolu oluşturup Gaziosmanpaşa üzerinden bir yay çizerek başladıkları Silahtarağa bölgesine geri döndüler. Bu grupta yer alan işçilerin bir kısmı ise Eyüp üzerinden Unkapanı Köprüsü'ne kadar yürüdü.

16 Haziran günü işçilerin Anadolu Yakası'ndaki yürüyüşü ise üç ana kolda gerçekleşti. Birinci kolu Otosan Fabrikası işçileri oluşturuyordu. Otosan işçileri Ankara Asfaltı'ndan Üsküdar yönüne doğru harekete geçtiler. Yolları polis tarafından kesildi. Burada işçiler ve polis arasında çatışma çıktı. Polisin silah kullandığı çatışmada, işçilerle polisin arasına askerler girdi. Bu barikatı aşan Otosan işçileri Üsküdar'a doğru harekete geçtiler. Yol üstünde asker barikatıyla karşılaşan işçiler bu barikatı aşarak yollarına devam ettiler. Üsküdar'a ulaşan bu kol, yanına Üsküdar Tekel işçilerini de alarak Beylerbeyi istikametine yöneldi. Beylerbeyi Tüneli'nde yolları Deniz Kuvvetleri'ne bağlı birlikler tarafından kesilen işçiler geri dönüp Kadıköy'e doğru hareketlendiler.

Otosan ve Üsküdar Tekel işçilerinin oluşturduğu kortej saat 13:30 civarında Kadıköy'e vardığında önleri askeri birlikler tarafından kesildi. İşçilerin barikata yüklenmesi üzerine asker ateş açtı. Barikatı aşan işçiler Altıyol'da toplanıp, Söğütlüçeşme tarafına doğru yürümeye başladılar. Söğütlüçeşme'ye geldiklerinde ise, Kızıltoprak'ta başlayıp, Kadıköy'e doğru genişleyen işçi-polis çatışmasına dahil oldular.

15-16 Haziran'da E-5 Karayolu üzerinde işçileri durdurmaya çalışan subay.
Milliyet 1970 Yıllığı

Anadolu Yakası'ndaki diğer ana kollardan birini başta Arçelik ve Doğu Galvaniz olmak üzere Ankara Asfaltı'nın üzerindeki fabrikaların işçileri oluşturuyordu. Bu işçiler de yüzleri Kadıköy'e dönük olarak yürüyorlardı. Üçüncü yürüyüş kolu ise Bağdat Caddesi'nden Kadıköy'e ilerliyordu. Bu kol da ECA, Tekel, Singer ve Vinylex gibi sahil tarafındaki fabrikaların işçileri tarafından oluşturulmuştu. Bu yürüyüş kolunun önü önce Suadiye'de kesildi. Buradaki barikatı aşan işçilerin önü ikinci kez Fenerbahçe Stadı'nın önünde kesildi. Polisin silah kullanmasıyla, işçiler ve polis arasında büyük bir çatışma yaşandı. Çatışmanın sonunda polis ve asker barikatını aşan işçiler Kadıköy İskele Meydanı'na indiler ve burada bulunan üstü Kaymakamlık, altı karakol olan binayı kuşattılar.

Kızıltoprak'ta, Fenerbahçe Stadı civarında çıkan çatışmada, Yaşar Yıldırım (Mutlu Akü), Mustafa Bayram (Vinleks) ve Mehmet Gıdak (Cevizli Tekel) adlı üç işçi ile Yusuf Kahraman adlı bir toplum polisi ve Fenerbahçe İşkembecisi'nin sahibi Abdurrahman Bozkurt yaşamını yitirdi.[36]

Gün biterken, saat 21.00'de başlamak üzere İstanbul ve Kocaeli'nde sıkıyönetim ilan edildi. İki gün süren eylemlerin sonucunda beş kişi hayatı kaybetmiş, 200 kişi yaralanmış ve yüzlerce kişi gözaltına alınmıştı.

17 Haziran günü pek çok işyerinde direnişler, üretim yapmadan makinelerin başında oturma ya da üretimi düşürme ve yavaşlatma biçiminde devam etti. İşçiler bu eylemlerini kimi işyerlerinde 8 güne kadar

[36] Arınır ve Öztürk (1976)

Otosan Temsilcisi Mehmet Karaca Anlatıyor

"Sıkıyönetim ilan edilmişti. 17'sinde fabrikaya gittim. Temsilciler olarak gittik. O gün güya yürüyüşe gidecektik ama Sıkıyönetim bırakmıyor, fabrikadan dışarıya bırakmıyor. Biz bahçede toplandık. Fabrikayı tanklarla askerlerle falan çevirmişler bizi salmıyorlar. Dışarı çıkamadık ama çalışmıyoruz da. İşveren de fazla zorlayamıyor çalışın diye. Sıkıyönetim ilan edilmiş, sıkıyönetim bildirileri yayınlanıyor. 1 numaralı bildiri, 2 numaralı bildiri filan diye. DİSK yöneticilerinin gözaltına alındığını duyuyoruz. Bizim Bölgeyle [Maden-İş 4. Bölge] irtibatımız da kesildi. Bu arada fabrikaya bir askeri cip girdi. Önünde flaması olan, yüksek rütbeli bir subay flamasıyla beraber girdi içeriye. Biz bahçede bekliyoruz. Bütün işçiler dışarıdayız. Hava da sıcak, gölgelerde bekliyoruz. O gelen yüksek rütbeli subay herhalde tuğgeneraldi. Yukarıya müdürün odasına çıktı. 5 dakika sonra biz, temsilcileri çağırdı. Biz de çıktık ama biz çıkarken general merdivenlerden aşağıya iniyordu. Bizi ayaküstü kapıda gördü. 'Temsilci siz misiniz?' diye sordu. 'Evet, biziz' dedik. 'Niye çalışmıyorsunuz?' dedi. Biz de anlatıyoruz, sendikal haklarımızı yok ediyorlar, elimizden alıyorlar. 'Ne demek alıyorlar?' dedi. 'Kanun var, nizam var, Anayasa Mahkemesi var, oraya gidersiniz' dedi. Ben dedim ki, 'Anayasa Mahkemesi altı ay, bir yıl sonra karar veriyor. O sürede bizim hakkımız gasp ediliyor.' Hemen yanındaki emir subayına, 'Bunu not et' dedi. Benim söylediğimi not ettirdi. Ondan sonra bize diskur çekti; 'Çalışacaksınız, çalışmazsanız– bir tepecik vardı, fabrikanın orada binalar yapılıyordu eliyle orayı gösterdi– oradan mitralyözle hepinizi taratırım' dedi. Biz yine çalışmadık."

Kaynak: Derinden Gelen Kökler

Görsel: 15-16 Haziran DİSK "İşçi Sınıfına Karşı Hazırlanan Faşist Saldırılara Direniş Özel Sayısı" 17 Haziran 1970.

Turgut Gökdere Kişisel Arşivi.

Maden-İş gazetesi 15-16 Haziran özel sayısı.

DİSK Arşivi.

sürdürdüler. Bazı işyerlerinde askeri baskı, bazılarında ise askeri yetkililerin arabuluculuğu ile eylemler sona erdi.[37]

GÖZALTILAR, TUTUKLAMALAR, DAVALAR

16 Haziran akşamı sıkıyönetimin ilan edilmesini takiben başta DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler olmak üzere, DİSK ve üye sendikaların yöneticileri ve eylemlere öncülük yaptığı düşünülen işçiler gözaltına alınıp tutuklandı. Tutuklananlar, haklarında halkı isyana teşvik etmek, mala zarar vermek, toplantı ve gösteri yasasını ihlal etmek gibi suçlamalarla yargılandılar. Toplam 260 kişi hakkında 69 ayrı dava açıldı. Bu davaların bir kısmı sıkıyönetim mahkemelerinde karara bağlandı. Bir kısmı ise sıkıyönetimin kaldırılmasından sonra sivil mahkemelerde devam edildi. Bu davalarda işçi ve sendikacıların dışında Dev-Genç'lilere de ayrı bir dava açıldı. Kimi Dev-Genç üyeleri 15-16 Haziran eylemleri nedeniyle tutuklanıp yargılandılar. Kemal Türkler ve sendika yöneticilerinin bir kısmı üç ay tutuklu kaldı.[38] Yargılamaların bir

[37] Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı Ortak Yayını, İstanbul: 1998.

[38] Arınır ve Öztürk (1976).

15-16 Haziran direnişi nedeniyle tutuklanan Kemal Türkler ile diğer sendikacı ve işçiler tahliye ediliyor. *Cumhuriyet* gazetesi arşivi

kısmı hakkında açılan davalar 1974 yılında çıkarılan af ile düşerken, Kemal Türkler, Kemal Sülker, Şinasi Kaya ve Hilmi Güner gibi sendikacıların yargılandığı dava (Kemal Türkler'in ölümü nedeniyle hakkındaki suçlama düştü) 14 yıl sonra 1984'te beraatla sonuçlandı.[39]

Sıkıyönetim ilanı bilim dünyasında tepkiyle karşılanıp, öğretim üyeleri eleştiren bir bildiri yayımlarken, sağcı basında büyük bir tahrifat ve hedef gösterme yaşandı.[40] *Dünya* gazetesindeki köşesinde Falih Rıfkı Atay: "*Bunun bir komünist ayaklanma denemesi olduğu su götürmez.*"[41], "*DİSK komünistlerin elindedir. Buna hiç şüphe yok. DİSK komünistleri işçileri aldatmışlar, aldatamadıklarını zorla kalabalığın içine katmışlardır*"[42] ve" Vurmalı *bunları! Yok etmeli bu uşakları! Fikircileri ile edebiyatçıları ile, profesörleri ve doçentleri ile, sürü sebep, kahretmeli...* "[43] şeklinde yazılar yazmıştır. *Son Havadis* gazetesindeki köşesinden koroya katılan Orhan Seyfi Orhon da sıkıyönetimi selamlıyordu: [44]

> "Hoş geldin! diyorum. Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Kemal Atalay'ı selamlıyorum.
>
> "Paşam inşallah (...) komünist ajanları toprak altı çalışmalarında bulup çıkarırsınız. Gizli talimatları, planları, paraları, silahları, sabotajları meydana koyarsınız. (...) İnşallah Yakup Baştımar'ın o gizli komünist partisi teşkilatını yok eder, ajanlarını birer birer yakalayıp deliğe tıkar, bu rejimi tehlikeden kurtarırsınız.
>
> "Allah yardımcınız olsun paşam."

Cumhuriyet gazetesi, 17 Haziran 1970.

Cumhuriyet
İşçi yürüyüşünde 3 ölü var
İstanbul ve İzmit'te sıkı yönetim
Tezgah'ta TÖS ve 2 fabrika tahrip edildi

[39] *Cumhuriyet* gazetesi, 13 Aralık 1984.
[40] Barış Öz, s. 71.
[41] Dünya, 20 Haziran 1970.
[42] Dünya, 27 Haziran 1970.
[43] Dünya, 9 Temmuz 1970.
[44] Son Havadis, 19 Haziran 1970.

Görsel: *Cumhuriyet* gazetesi, 9 Haziran 1971.

İŞTEN ÇIKARILANLAR VE TUTUKLAMALAR

DİSK tarafından yapılan ve sonraki sayfalarda yer alan bir derlemeye göre eylemler nedeniyle sıkıyönetim döneminde 999 işçi ve 44 temsilci ihbarsız ve tazminatsız olarak işten çıkarılırken 131 işçi ve temsilci tutuklandı. Tutuklananların ezici çoğunluğu Lastik-İş ve Maden-İş üyelerinden oluşmaktaydı. Derby, Vinylex, Sungurlar, Otosan, Singer, Haymak ve Otomarsan fabrikalarında yoğun bir işçi kıyımı yaşandı. Ayrıca Derby, Sungurlar, Otosan ve Haymak fabrikalarında çok sayıda işçi tutuklandı. Bu fabrikaların direnişte kilit rol oynadığını söylemek mümkün.

1317 SAYILI KANUN'UN AKIBETİ

DİSK yasa tasarısının gündeme gelmesinden itibaren Anayasa'ya tamamen aykırı olduğunu dile getirdi. DİSK tasarı yasalaştığında da bir açıklama *yaparak "Anayasa Mahkemesi bu kanunu muhakkak iptal edecek, bu iptal kararı Türk-İş ile AP iktidarının suratına şamar gibi inecektir"* dedi.[45] Nitekim DİSK haklı çıktı. Sendika özgürlüğüne ağır darbe indiren 1317 sayılı Kanun'u önce Türkiye İşçi Partisi ardından da Cumhuriyet Halk Partisi Anayasa Mahkemesi'ne taşıdı. Anayasa Mahkemesi, 8-9 Şubat 1972 tarih ve Esas 1970/48 karar 1972/3 sayılı kararıyla yapılan düzenlemelerin bir bölümünü sendika özgürlüğüne aykırı bularak iptal etti. İptal kararı 19 Ekim 1972 tarihli Resmî Gazete'de yayımlandı. İptal kararının tam metni bu cildin sonunda ekler bölümünde yer almaktadır.

Anayasa Mahkemesi Sendikalar Kanununa itirazı görüşüyor

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) Anayasa Mahkemesinde dün, TİP ve CHP'nin 274 sayılı Sendikalar Kanununda yapılan değişikliklere itirazı görüşülmüş ve taraflar dinlenmiştir.

Sabah toplanan Yüksek Mahkeme Genel Kurulunda TİP adına Dr. Alpaslan Işıklı, CHP adına Reşit Ülker, DİSK adına Bekir Çiftçi ve Türk-İş adına Genel Sekreter Halil Tunç, konuyla ilgili olarak bağlı bulundukları kuruluşların görüşlerini açıklamışlardır.

Anayasa Mahkemesi kararında sendika çokluğu ve çoğulculuğuna ilişkin önemli bir değerlendirme yer almaktadır:

> "Toplum yararına olan özgür girişimlerde, bu arada sendika alanındaki kuruluşlarda, daha iyisini bulmak, kişi haklarını savunmada ve gerçekleştirmede en uygun çalışma örgütlerini kurmak, yarışma duygusunun oluşmasına bağlıdır. Yarışma duygusunun gelişmesi ve amaca ulaşabilmesi için, girişimlerin tekil biçiminde değil, çokluk halinde oluşması en önde gelen koşuldur. Bu bakımdan işçi haklarının korunması için kurulan sendikalar, daha baştan yarışma duygusunu baltalayıcı ve engelleyici bir hukuk düzeni içinde olmamalıdır."

Cumhuriyet gazetesi, 19 Haziran 1970.

DEMİR-DÖKÜM FABRİKASI ÖNÜNDE ALINAN ASKERİ TEDBİR (Fotoğraf: İbrahim KOSEOĞLU)

Maden-İş Ankara Temsilciliği tahrip edildi

DİSK, İzmir'de pasif direnişe geçti

Olaylarda yaralanan işçilerden biri daha öldü

CUMHURİYET HABER SERVİSİ

13 işyerinde

Polisin cenazesi

[45] DİSK Başkan Vekili Kemal Nebioğlu'nun 30 Temmuz 1970 tarihli açıklaması. TÜSTAV DİSK Arşivi.

Tablo 17: 15–16 Haziran Nedeniyle İşten Çıkarılan ve Tutuklanan DİSK Üyeleri

Sendika	İşyeri	Çıkarılan İşçi Sayısı	Çıkarılan Temsilci Sayısı	Tutuklanan İşçi Sayısı
Lastik-İş	İnan Plastik	23	3	
Lastik-İş	Halley Flex	17	1	
Lastik-İş	Gizlibant (Lokavt)	63		
Lastik-İş	Elek. Malzeme	33		
Lastik-İş	Özegel Pirele	33		
Lastik-İş	Derby Plastik	55		
Lastik-İş	Derby Lastik	139		10
Lastik-İş	Vinylex	134		1
Lastik-İş	Güneş Plastik	4		
Lastik-İş	İstanbul Kauçuk	9		
Lastik-İş	Rekor Lastik	2	1	
Lastik-İş	Teknik Plastik	4		
Lastik-İş	Gislaved			1
Lastik-İş	Beybi			1
Maden-İş	Sungurlar	131	4	25
Maden-İş	Otosan	88	6	45
Maden-İş	Singer	30	6	4
Maden-İş	Özkardeşler	18		
Maden-İş	Arçelik	2		3
Maden-İş	Haymak	67	4	19
Maden-İş	Silvan	7	4	4
Maden-İş	Türk Kablo	7	3	2
Maden-İş	Anadolu Döküm	16	4	
Maden-İş	Otomarsan	67	4	
Maden-İş	Gökçay	1		
Maden-İş	Elektrometal	1		
Maden-İş	Çelik Halat	1		
Maden-İş	ECA			1
Maden-İş	Demir Döküm	1		2
Maden-İş	Rabak (İzmit)			1
Maden-İş	Rabak (İstanbul)			1
Maden-İş	Terma Bular			1
Maden-İş	Profilo	1		1
Maden-İş	AEG			2
Maden-İş	Auer			1
Maden-İş	Otopar	1		1
Kimya-İş	Midil Tipi	21	1	1
Kimya-İş	Koruma Tarım	10		
Kimya-İş	Puro Fay	6		2
Kimya-İş	Piro-Tek	4	1	
Kimya-İş	Farmitalia	3	2	
Kimya-İş	Farglast			1
Kimya-İş	Abott			1
Toplam		**999**	**44**	**131**

Kaynak: *DİSK* gazetesi Sayı 3, 1 Ekim 1970.

Selim Mahmutoğlu: 15–16 Haziran'da başarının sırrı neydi?

15–16 Haziran tanıklarından ve dönemin Maden-İş temsilcilerinden Selim Mahmutoğlu anlatıyor:

15–16 Haziran, organizasyonu ve sonuçlarıyla tarihte benzerlerine çok nadir rastladığımız işçi eylemlerinin başında gelir. Tabii burada önemli olan başarının sırrı nerededir? İzlenen hangi politikalar sonucu bu başarı elde edilmiştir? Herhalde bugün için önemli olan bu sorunun cevabı olmalıdır.

DİSK yönetimi, üyelerinden örgütü haklı iken haksız duruma düşürecek eylemlerden kaçınılmasını istedi, ayrıca buna izin verilmeyeceğini de sürekli hatırlattı. Nitekim 14 Haziran'daki Merter toplantısında söz alan Maden-İş VII. Bölge Temsilcisi Hakkı Öztürk'ün "Arkadaşlar bu gibi hallerde fabrikaları dinamitlemek gerekir" içerikli konuşmasına ilk tepki Kemal Türkler 'den geldi. Türkler, çok sert bir üslupla "Böyle şey olmaz, bizim kavgamız makinelerle, üretim araçlarıyla değildir" diyerek Hakkı'ya sözlerini geri aldırttı, konuşmasının bu bölümünü tutanaklardan çıkarttı. Çünkü Türkler, meşruiyet kaybının aynı zamanda hak kaybına da neden olacağını bilecek kadar deneyimli ve usta bir sendikacıydı.

Nitekim 15–16 Haziran günleri işçiler Kocaeli, Kartal, Topkapı, Silahtarağa ve Levent'ten yollara dökülmüş, tasarıyı protesto etmişlerdir. Sokak gösterileri sırasında kararlaştırılan disipline uygun hareket edilmiştir. Kimsenin malına mülküne zarar verilmemiş, amaç dışı hareketlere itibar edilmemiştir. İşçilerin bu eylemlerine, özellikle fabrika dışındaki yürüyüşlere kimi demokrat aydınlar, gençler ve Türkiye İşçi Partililer destek vermişler, esas olarak da işçilerin disiplinine uymuşlardır.

15–16 Haziran saf, gerçek bir işçi eylemidir. Başarısı, kestirme yol ve yöntemlerde değil; direnişin büyük bir emek ve sabırla adım adım örülmesindedir. Kuyruğu dik tutma, görüntüyü kurtarma adına asarız-keserizlere itibar edilmemiştir. İş yapılmış, çözüm odaklı bir bakış ile sürekli meşruiyet üretilmiştir.

Yasa Meclis 'ten geçmiştir. Ancak üretilen meşruiyet nedeniyle uygulamaya konulamamış, kadük (düşmüş/düşük) olmuştur. Bu eylemin bütünü ve elde edilen sonuç, her halde emek tarihinde bir ilktir.

Anayasa Mahkemesi kararına göre 1317 sayılı Yasa ile (Md.5/1) konulan, bir kimsenin sendikaya üye olmasının sendikanın yetkili organının kabulü koşuluna bağlanmasını öngören kural ve yönetim kurullarına tanınan sınırsız yetki, Anayasa'nın 46. maddesinin işçilere tanıdığı, dilediği sendikaya üye olma özgürlüğünü özü bakımından zedelemektedir. Mahkeme'ye göre Yasa'da sendikaya girme isteminin reddedilmesi nedenlerine ilişkin herhangi bir kural bulunmadığı gibi haklı nedene dayanmayan reddetmelere karşı üye adayının dava açabileceğini öngören bir kural dahi yoktur. Bu nedenlerle iptal istemi yerindedir. Böylece *"Anayasanın değişik 46. maddesine aykırı bulunan (ve meslekî teşekkülün yetkili organının kabulü)"* ifadesi iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, 1317 sayılı Kanun'un sendika, federasyon ve konfederasyonların kuruluş şartlarına ilişkin maddelerinde (Md. 9/2, a, b, c) yer alan kuralın *"yazılışı bakımından yorumu yapılacak olursa, sendikaların kuruluşunu değil, yalnızca çalışma alanlarını sınırlandırmakta olduğu görülmektedir"* değerlendirmesini yapmakta ancak bu değerlendirmenin eksik ve yetersiz olacağını vurgulayarak şu önemli saptamayı yapmaktadır:

> "Ancak her kuruluşun gereği, o kuruluşun gelişmesi ve çalışması olduğundan işçi sendikasının çalışma alanı için konulan bu sınırlandırma, ister istemez, onun kuruluşunu da etkilemektedir; gerçekten çalışma alanı kuruluşundan önce sınırlandırılmış bulunan bir işkolu işçi sendikası, daha kurulurken gelişemez durumda ortaya çıkmış bir sendika

Türk-İş'in Tutumu

15-16 Haziran Olaylarıyla İlgili Türk-İş Bildirisi

"274 sayılı Sendikalar Kanunu ile 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunlarında yapılacak değişikliklerin büyük milletimize ve işçilerimize yanlış aksettirildiği, gerçeklerin söylenmediği büyük üzüntü ile tespit edilmiştir. Gerçekler anlatılmadığı için toplu iş sözleşmesi ve grev haklarının ellerinden alındığını zanneden bir kısım masum işçi arkadaşımız aşırı sol militanların tahrikleri ile sokaklara dökülmekte, anarşiye varan davranışlarda bulunmakta, işyerlerini tahrip ederek can ve mal güvenliğini tehdit etmektedirler.

275 sayılı Kanun'da yapılacak değişikliklerle de grev hakkı ve toplu sözleşme yapma yetkisi ortan kaldırılmakta değil, tam aksine işçilerin hak ve menfaatlerine uygun yeni hükümler getirilerek işkolunda dolaylı yoldan çoğunluğu' temsil etmedikleri halde yetki alarak bu yetkilerini kullanmayan ve işçilerin hak ve menfaatlerini haleldar eden sarı sendikaların değil güçlü ve her türlü imkâna sahip büyük sendikaların yetkili kılınması için hükümler getirmektedir.

Aziz işçiler. Sendikacı, işçileri teşvik edip sokağa döken, sonra da biz bu hareketin içinde yokuz diyerek meydanı terk eden sahtekâr insan değildir. Türkiye'yi kargaşaya sürüklemek isteyenlere inanma, onların teşvik ve tahriklerine kanma. Bu hareketleri düzenleyenler azınlıktadırlar. Türk işçilerimizin büyük çoğunluğunu temsil eden Türk-İş her zaman olduğu gibi ağırbaşlılığını muhafaza etmeyi işçilerimizin ve demokratik düzenin yararı bakımından uygun mütalaa etmektedir. Gerekli tedbirlerin alınacağı inancı içindedir. Bu tedbirler zamanında alınmazsa işçilerimizi ve sendikalarımızı savunma mecburiyetinde kalacağımızı emrinde ve hizmetinde olduğumuz büyük milletimize ve aziz işçilerimize saygı ile duyururuz."

Kaynak: Türk-İş (1973), Türk-İş 9. Genel Kurul Çalışma Raporu, Ankara: Türk-İş Yay., s. 197-199

niteliğindedir ve çalışması belli alanla sınırlı bulunan bir işkolu sendikasının genişlemesi olanağı yoktur; çünkü onun çalışmaları belli alan içinde sıkışıp kalacaktır ve daha başka alanlarda sendika, çalışmaları yaparak yeni yeni üyeler kazanması ve git gide büyüyerek Türkiye çapında çalışan ve etkili bulunan bir sendika durumuna gelmesi düşünülemez. Demek ki, işkolu işçi sendikalarının çalışma alanı için konulan bu sınırlandırma sonuçta onların kuruluşunu iyice etkilemekte ve onları ölü doğmuş duruma sokmaktadır. Başka deyimle bir sendika kurulduğu anda o işkolundaki sigortalı işçilerin 1/3 ünü üye yazamayacağından ancak kurulduktan sonraki çalışmaları ile kendisini beğendirip üye sayısını arttırabileceğinden Türkiye çapında çalışma olanağı sağlanamayan sendika, Yasanın aradığı 1/3 sigortalı işçi sayısını üye yazma koşulunu gerçekleştiremeyecektir ve böylece tartışma konusu koşul yüzünden Türkiye çapında çalışan sendikalar kurulması önlenmiş olacaktır."

Mahkeme bu saptamasından hareketle getirilen sınırlamaların hakkın özüne dokunduğunu ve iptalinin gerektiğine karar vermiştir:

> "Bir temel hakkın kullanılması olanağını kaldıran veya bu hakkın kullanılmasını olağanüstü güçleştiren sınırlandırmalar, Anayasanın değişik 11'inci maddesi uyarınca o hakkın özüne dokunuyor demektir; bundan ötürü buradaki kural, sendikanın serbestçe kurulması özgürlüğünü tanıyan Anayasanın 46'ncı maddesine aykırıdır ve bu bakımdan iptali gerekir."
>
> "Türkiye çapında sendika kurma olanaksızlığı, bugün kurulmuş olan Türkiye çapındaki sendikalar yararına bir tekel yaratma sonucunu doğurur ki, bu da Anayasamızın temel kurallarından bulunan Batı uygarlığına dayanan demokrasiye bağlı devlet ilkesine, başka deyimle Anayasanın başlangıç kuralları ile 2'nci ve 153'üncü maddeleri kuralına aykırıdır."

Halil Tunç'un Anayasa Mahkemesi Önündeki Tahrifatı

Halil Tunç'un Anayasa Mahkemesi Önündeki Tahrifatı

1317 sayılı yasanın Anayasa Mahkemesinde görüşülmesi sırasında Türk-İş ve DİSK temsilcileri de mahkeme önünde görüşlerini açıklamıştır. Tunç mahkeme önünde yaptığı savunmada DİSK'e yönelik gerçek dışı bir suçlamaya ve tahrifata yer vermiştir. Tunç; mahkeme önündeki değerlendirmesinde DİSK Genel Kurul Faaliyet Raporunda yer aldığını iddia ettiği aşağıdaki görüşlere yer vermiştir. Ancak DİSK'in ne ikinci ne de üçüncü genel kurul faaliyet raporlarında aşağıda yer alan değerlendirme yer almamaktadır. Tunç, DİSK faaliyet raporlarında yer almayan görüşleri DİSK'in resmi görüşleriymiş gibi sunarak Anayasa Mahkemesinde DİSK aleyhinde bir kanaat oluşturmaya çalışmaktadır.

DİSK'in Faaliyet Raporlarında Yer Almayan Görüşler:

"Disk Konfederasyonu Genel Kurul Faaliyet Raporunda yer alan bir bölüm

"işte dünü ve bugünü ile kapitalizm. İşte bizim ham sınıflarımızın sevgili batısının aslında dayandığı insana ve insanlığa karşı olan düzen sömürü nerede olursa olsun bir gün sona ermeğe mahkûm. Kapitalimden önce başka sömürü şekilleri olmuş tarihte. Gün gelmiş hepsi sona ermiş. Kapitalizmin alın yazısı da bu. Nitekim, içinde yaşadığımız dünyada kapitalist sömürüden kurtulmuş toplumlar var: Sovyet Rusyası ile, Çin'i ile, Yugoslavyası, Bulgaristanı, Macaristanı, Polonyası, Çekoslovakyası, Arnavutluğu, Kübası ile sosyalist toplumlar. İnsanlar, oralarda ne dışarıdan ne içeriden sömürülemiyor artık. Kapitalizm hâlâ yaşadığı ülkelerde de gün gelip sona erecek. Çünkü, o bağında kendi ölümünü doğuracak bir çelişkiyi taşıyor. Bu çelişki, sömürücü kapitalist sınıfın menfaati' ile, sömürülen işçi sınıfının menfaati arasındaki bir çelişkidir. Üretim, sosyal bir nitelik kazanmış; ama üretimden aslan payını alan bir azınlık oluyor. Sebep, üretim araçlarının mülkiyeti o azınlığa ait de ondan. O halde yapılacak şey, üretim araçlarını kapitalist sınıfın elinden alarak, topluma maletmek. Sömürünün kaynağını kurutarak, sömürücüsü ve sömüreni olmayan bir toplum yaratmak.

Bu çelişki, kendiliğinden sona ermeyeceğine göre kim yapacaktır bunu? Bu tarihi ve aynı zamanda şerefli görev, kapitalist toplumlarda işçi sınıfına düşüyor. İşçi sınıfı kendisini sömüren sınıfa karşı devamlı bir mücadele vererek, iktisadi iktidarı olduğu gibi siyasi iktidarı da ellerinde tutan kapitalist sınıfın hâkimiyetine son verecektir. Bu görev ise, işçi sınıfının devrimcilik görevidir. Ve bu sebepledir ki işçi sınıfının hem ideolojisi, yani ilmi sosyalizm, hem de eylemi devrimci bir nitelik taşır."

Kaynak: 1317 Sayılı Yasa ile İlgili Olarak Anayasa Mahkemesinde Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'un Yaptığı Konuşma ve Sunduğu Dokümanlar, 8 Haziran 1971, Çoğaltma

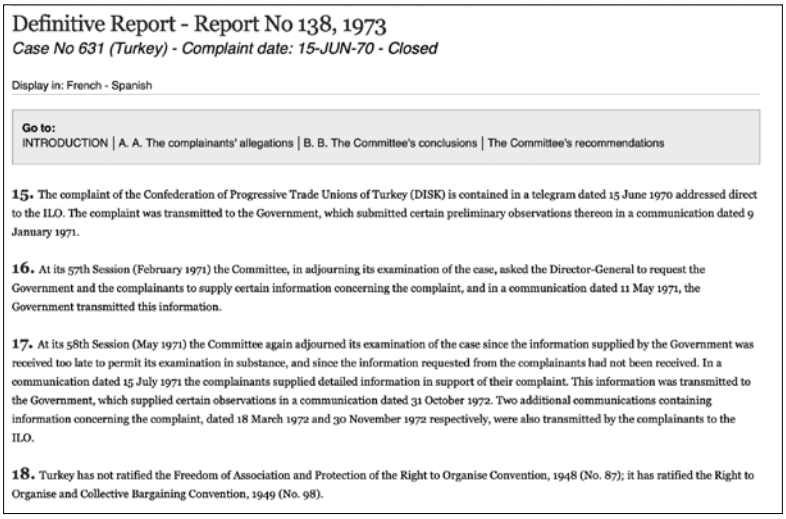
Anayasa Mahkemesi ayrıca *"sendikalarla federasyon ve konfederasyonların kuruluşlarını daha başlangıçta olağanüstü zorlaştıran ve onların geniş ölçüde çalışmaları sonucunda kendilerini beğendirerek üye sayılarını arttırmalarını engelleyici nitelikte olan"* düzenlemeyi Anayasa'ya uygun görmemiştir. Bu nedenle de 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değiştirilen 9'uncu maddesinin 2 sayılı bendini ve a, b, c fıkralarını Anayasa'ya aykırı bulmuş ve iptal etmiştir.

DİSK Anayasa Mahkemesi kararını şöyle değerlendirmiştir*: "Böylece Anayasaya aykırı yollara zaman zaman tevessül eden Adalet Partisi iktidarının ve Türk-İş üyesi bir kısım sendikacıların Türk sendikacılığını çıkmaza sürükleyen çabaları boşa çıkmış ve DİSK ile birlikte bu tasarının sakıncalarını anlatan Milletvekillerinin, Senatörlerin,*

DİSK'in ILO Başvurusu

DİSK 15 Haziran 1970 günü Uluslararası Çalışma Örgütüne başvuruda bulunarak, yapılmak istenilen düzenlemenin ILO'nun 87 sayılı Sendika Özgürlüğü ve Sendikalaşma Hakkının Korunma Sözleşmesi (ki, Türkiye o tarihlerde henüz 87 sayılı sözleşmeyi imzalamamıştı) ile 98 Sayılı Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesine ilişkin aykırı hükümler taşıdığı gerekçesiyle şikâyette bulundu.

ILO bu şikâyeti ILO'nun sendika özgürlüğü ile ilgili ihlalleri inceleyen denetim organı Sendika Özgürlüğü Komitesi'ne (SÖK) iletti. SÖK 631 sayılı Vaka (Case) olarak başvuruyu inceledi.

Definitive Report - Report No 138, 1973

Case No 631 (Turkey) - Complaint date: 15-JUN-70 - Closed

Display in: French - Spanish

Go to:
INTRODUCTION | A. A. The complainants' allegations | B. B. The Committee's conclusions | The Committee's recommendations

15. The complaint of the Confederation of Progressive Trade Unions of Turkey (DISK) is contained in a telegram dated 15 June 1970 addressed direct to the ILO. The complaint was transmitted to the Government, which submitted certain preliminary observations thereon in a communication dated 9 January 1971.

16. At its 57th Session (February 1971) the Committee, in adjourning its examination of the case, asked the Director-General to request the Government and the complainants to supply certain information concerning the complaint, and in a communication dated 11 May 1971, the Government transmitted this information.

17. At its 58th Session (May 1971) the Committee again adjourned its examination of the case since the information supplied by the Government was received too late to permit its examination in substance, and since the information requested from the complainants had not been received. In a communication dated 15 July 1971 the complainants supplied detailed information in support of their complaint. This information was transmitted to the Government, which supplied certain observations in a communication dated 31 October 1972. Two additional communications containing information concerning the complaint, dated 18 March 1972 and 30 November 1972 respectively, were also transmitted by the complainants to the ILO.

18. Turkey has not ratified the Freedom of Association and Protection of the Right to Organise Convention, 1948 (No. 87); it has ratified the Right to Organise and Collective Bargaining Convention, 1949 (No. 98).

DİSK'in başvurusu üzerine ILO Sendika Özgürlüğü Komitesi tarafından verilen karar

Komite olağan prosedürünü işleterek, şikayetçiden dilekçesini detaylandırmasını istedi ve Hükümet'ten de şikâyet hakkında savunmasını sordu.

Komite topladığı bilgiler ışığında 1973 yılında vardığı kararda, başvuruda yer alan 1317 sayılı kanunun 5, 9 ve 11 nolu maddelerinin Türk Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiği için incelemeye gerek kalmadığına karar verdi. Komite, şikâyet dilekçesinde yer alan ve 1317 sayılı kanunun 1, 6, 13, 23 ve 32'inci maddelerini ise örgütlenme özgürlüğü ilkeleri ışığında inceledi ve sözleşmeye aykırılık görmedi.

bilim adamlarının, yazarların ve özellikle Anayasayı savunan, onun bir tek ilkesinden bile vazgeçmek istemeyen bilinçli işçilerin uyarılarda ne kadar haklı oldukları hükme bağlanmıştır."[46]

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararında yapılan düzenlemenin Anayasa'ya, hukuka aykırı olmasının belirleyici olduğu kuşkusuzdur. Ancak işçilerin taleplerinin haklılığı ve eylemin meşruiyetinin de yargı kararını etkilediğini söylemek mümkündür. Yasa'ya karşı siyasal, toplumsal, hukuksal ve bilimsel tepkilerin yaygınlığı Anayasa Mahkemesi'nin kararında belirleyici değilse bile etkileyici olmuştur.

15-16 Haziran işçi sınıfı tarihindeki en kitlesel direnistir. İşçilerin sendika özgürlüğünü, toplu iş sözleşmesi hakkını savunma eylemi DİSK'i fiilen kapatma planını bozmuştur. 15-16 Haziran sendika özgürlüğünü savunma eylemi olarak, ekonomik taleplerin ötesinde politik muhtevası olan bir harekettir.

15-16 HAZİRAN'IN ETKİLERİ

15-16 Haziran, 1960'lı yılların sonlarına doğru gelişen, radikal işçi eylemlerinin etkisiyle biçimlenen ve o direnişleri daha da üst bir noktaya taşıyan eylemdir. Kendiliğinden bazı yönleri bulunsa bile, kendiliğinden bir eylem olarak tanımlanamaz.

[46] DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu

15-16 Haziran, hazırlıkları yapılan ve arkasında DİSK'in kararı ve iradesi olan bir eylem olarak gerçekleşmiştir. DİSK, hazırlık süreci ve kararıyla işçilerin direnme gücünü açığa çıkarmıştır. Ancak eylem DİSK yöneticilerinin öngörülerinin ötesinde geçen bir yaygınlık ve kitlesellik kazanmıştır. 15-16 Haziran sadece DİSK'in değil, bu karardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenecek Türk-İş üyesi işçilerin ve sendikasız işçilerin de katıldığı bir eylem olmuştur. Ayrıca bu eylemlerde işçi sınıfı üniversite gençliği ile de buluşmuştur.

15-16 Haziran, yasaların sınırlarını aşan, fiili mücadelenin önemini ve gerekliliğini ortaya koyan bir eylem oldu. 15-16 Haziran işçi sınıfının bir sınıf olarak gücünü fark etti ve fark ettirdi. İşçi sınıfının toplumsal rolüne ilişkin tartışmalara de bir anlamda nokta koydu. 15-16 Haziran işçilerin, DİSK'in kendisine duyduğu güveni arttıran bir özellik taşıyarak daha sonraki örgütlenme ve mücadele süreçlerinde esin kaynağı işlevi gördü.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM • DÖRDÜNCÜ BÖLÜM • DÖRDÜNCÜ BÖLÜM •

4

12 Mart ve Sonrasında DİSK

1971–1975

"DİSK, insanlık onuru ile özgürce yaşamak için gözünü budaktan esirgemeyenlerin örgütüdür. En kıdemli üyesi ile en yeni üyesi, en baştaki sorumlusu ile tezgâhı başındaki en genç işçisi bir arada karar veren bir dayanışma kalesidir. Ne zaptedilir ne içinden fethedilir. DİSK, Anayasaya inanmış, demokrasinin gerçekleşmesinden yana sosyalizme doğru ilerleyenlerin kanuna dayanan devrimci gücüdür."

DİSK'in Dört Mücadele Yılı, 1971

Kemal Türkler, DİSK yöneticileri ve işçiler 15–16 Haziran direnişi nedeniyle yargılanıyor.
DİSK Arşivi

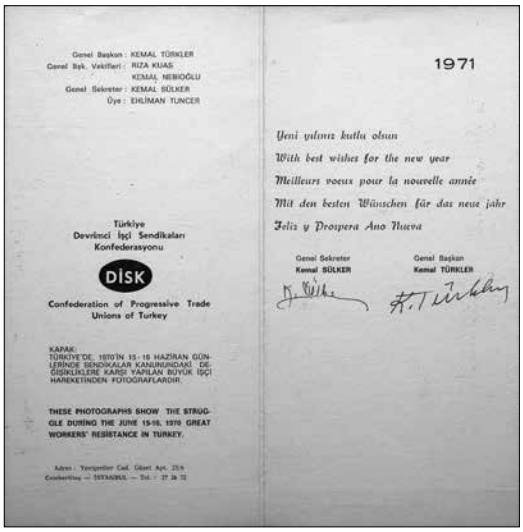
15–16 Haziran ile 12 Mart Arasında DİSK

DİSK gazetesi, Sayı 1, 20 Ağustos 1970 .

Bu bölümde 15-16 Haziran direnişinin sonrasından başlayarak 1975 yılında toplanan 5. Genel Kurul'a kadar DİSK'te yaşanan örgütsel gelişmeler, genel kurullar, üye sayısının gelişimi, DİSK'in politikaları ve eylemleri ele alınacaktır. Bu dönemin çok büyük bölümü 12 Mart ara rejimi altında yaşanmıştır. 12 Mart 1971 Askeri Muhtırası ile 14 Ekim 1973 seçimleri arasındaki dönem 12 Mart rejimi veya dönemi olarak adlandırılmaktadır. DİSK'in 1971-1974 yılları 15-16 Haziran direnişini takiben gelen yoğun sendikal baskıların ve 12 Mart rejiminin yarattığı otoriter siyasal koşullarının altında şekillendi. Bir yandan 15-16 Haziran direnişine rağmen kabul edilen 1317 sayılı Yasa'nın DİSK açısından yarattığı risk (15-16 Haziran direnişiyle DİSK yöneticilerine karşı açılan ceza davası ve işverenlerin 15-16 Haziran sonrası DİSK'in sendikal kadrolarına dönük yoğun işten çıkarmaları nedeniyle DİSK'in sendikal gücü ve kapasitesi zayıflarken), öte yandan 12 Mart ile birlikte gündeme gelen sola dönük siyasal baskılar, TİP'in ve DİSK'in en yakın müttefiki TÖS'ün kapatılması, DİSK yönetimini ihtiyatlı davranmaya yöneltmiştir. Bu nedenle bu dönem DİSK açısından kendini koruma dönemi olarak da adlandırılabilir.

Bu dönem DİSK–siyaset ilişkileri açısından da önemli bir dönüşüme işaret etmektedir. Kuruluşundan itibaren TİP'i destekleyen ve TİP'e yakın olan DİSK, 12 Mart ile birlikte CHP ile yakınlaşmaya başlamıştır ve durum 1970'li yıllar boyunca devam etmiştir. 12 Mart dönemini ihtiyatlı geçiren ve önemli bir hasar almayan DİSK, 1974 sonrasında yeniden güçlenmeye başlamıştır.

DİSK'in 1971 yeni yıl kutlaması için hazırladığı kartpostal.
TÜSTAV DİSK Arşivi.

Önceki bölümde ayrıntılı olarak anlatıldığı gibi 15–16 Haziran direnişinin ikinci günü 16 Haziran 1970'te sıkıyönetim ilan edilmesi ile birlikte aralarında Kemal Türkler, Kemal Sülker, Şinasi Kaya ile Hilmi Güner'in de bulunduğu DİSK ve üye sendikaların yöneticileri ile eyleme öncülük yaptığı düşünülen işçiler tutuklandı. Tutuklananlardan toplam 260 kişi hakkında halkı isyana teşvik etmek, mala zarar vermek, toplantı ve gösterilerle ilgili yasayı ihlal etmek gibi suçlamalarla dava açıldı ve yargılandılar. Kemal Türkler ve sendika yöneticilerinin bir kısmı üç ay tutuklu kaldı.[1] Yargılananların bir kısmı hakkında açılan davalar 1974 yılında çıkarılan af ile düşerken, Kemal Türkler, Kemal Sülker, Şinasi Kaya ve Hilmi Güner gibi sendikacıların yargılandığı dava 14 yıl sonra, 1984'te beraatla sonuçlandı.[2]

DİSK 15–16 Haziran direnişini takiben ilan edilen sıkıyönetimin hukuksuz olduğunu ve kaldırılmasını isteyen yoğun bir çalışma yürüttü. 15–16 Haziran ile 12 Mart Muhtırası arasındaki dönemde DİSK yönetiminin en önemli faaliyetlerinden biri tutuklanan ve işten atılanlara dönük yardım çalışmalarıdır. DİSK Yönetim Kurulu 1 Ekim 1970 tarihli toplantısında 15–16 Haziran'da tutuklanan ve işten atılanlara yardım konusunu ele aldı.

15–16 Haziran'dan Hemen Sonra DİSK

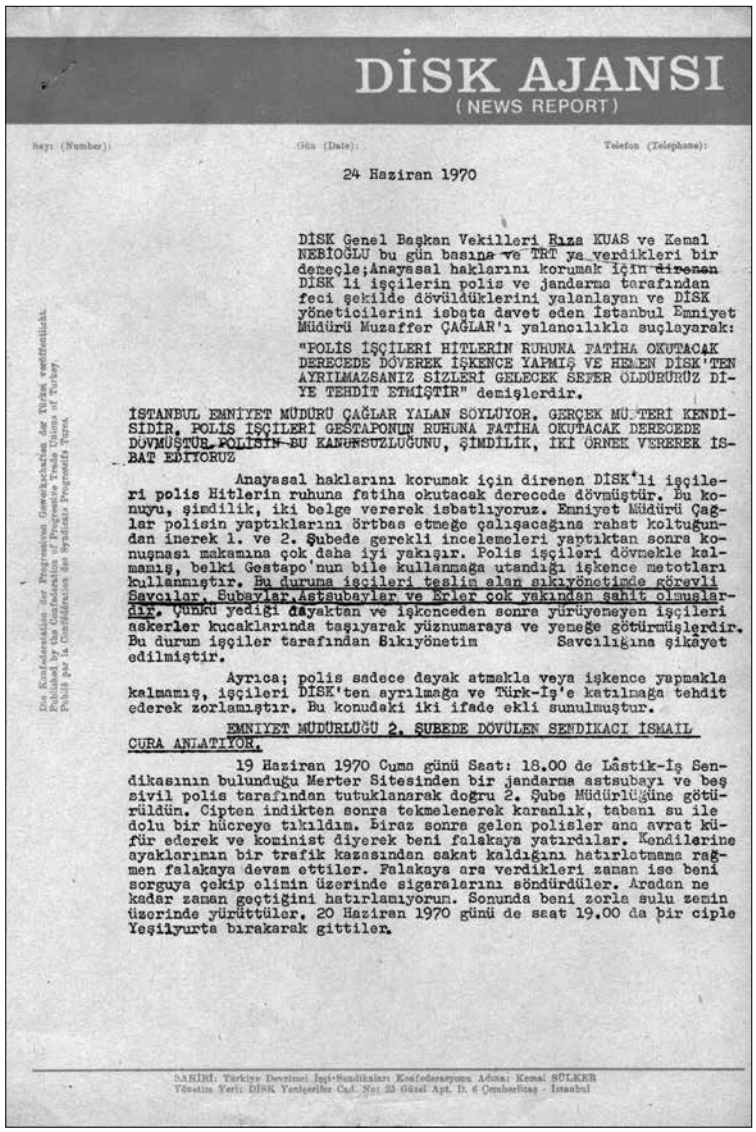
15–16 Haziran'ın ardından DİSK ağır bir baskı ve saldırı ile yüz yüze idi. DİSK olağanüstü günlerden geçiyordu. DİSK yöneticileri ile DİSK'e üye sendikaların yöneticileri, işyeri temsilcileri ve çok sayıda öncü işçi gözaltına alınmış ve tutuklanmıştı. 15–16 Haziran sonrası DİSK Genel Merkezi aranmış ve karar defterine el konmuştu. Bu defter talep edilmesine rağmen daha sonra DİSK'e iade edilmedi. Kaos ve belirsizlik vardı. Bu durumun önüne geçmek için dışarıdaki DİSK yöneticileri olan Genel Başkan vekilleri Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu bu şartlara uygun bir çalışma biçimine geçmeye karar verdi. Kuas hem milletvekili hem de DİSK Başkan Vekili idi. DİSK Anatüzüğü'ne göre genel başkan görevini

[1] Arınır ve Öztürk (1976).
[2] *Cumhuriyet* gazetesi, 13 Aralık 1984.

geçici bir süre için yapamayacağı zaman genel başkan vekilleri kendisine vekalet edebilirdi. Kuas ve Nebioğlu, dışarıda olan DİSK yöneticileri ile toplantı yapıp çalışmalarını aksatmadan yürütmeye çalıştı. Bu arada sıkıyönetim ilan edilmişti. Gözaltındaki DİSK yöneticileri 10 gün boyunca avukatları ile görüştürülmedi. Gözaltına alınmakla birlikte, tutuklanma istemleri çıkarıldıkları sivil mahkemelerce reddedilen DİSK yöneticileri, buna rağmen, sıkıyönetimin ilan edildiği 17 Haziran'dan sonra, Sıkıyönetim Mahkemesi önüne çıkmak için 29 Haziran'a kadar gözaltında tutuldular ve sonra da Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından tutuklandılar.[3]

DİSK, 20 Haziran 1970 tarihinde basın bülteniyle DİSK Yürütme Kurulu'nun Rıza Kuas'ın başkanlığında çalışmalarına devam edeceğini duyurdu. Yapılan açıklamada, son olayların DİSK'in faaliyetlerini yavaşlatmadığı, bilakis hızlandırdığı vurgulandı. Açıklamada DİSK'in *"Sendikalar Kanunu'nun kesinleşmemesi için üye sendikalar, yeni üye olan ve olacak olan ve destekleyen sendikalar ile bilenmiş olarak büyük bir şevk ve hız içinde mücadeleye devam etmeye kararlı"* olduğu ifade edildi.[4]

DİSK yöneticilerinin tutuklu kaldığı 100 günlük süre boyunca Konfederasyon, Yürütme Kurulu'nun tutuklanmayan iki üyesi Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu ile çok kısa bir gözaltı süresinden sonra serbest bırakılan Basın-İş Genel Başkanı ve DİSK Yürütme Kurulu üyesi Ehliiman Tuncer tarafından yönetildi.[5]

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

Sayı (Number): Gün (Date): Telefon (Telephone):

24 Haziran 1970

DİSK Genel Başkan Vekilleri Rıza KUAS ve Kemal NEBİOĞLU bu gün basına ve TRT ya verdikleri bir demeçle;Anayasal haklarını korumak için direnen DİSK li işçilerin polis ve jandarma tarafından feci şekilde dövüldüklerini yalanlayan ve DİSK yöneticilerini isbata davet eden İstanbul Emniyet Müdürü Muzaffer ÇAĞLAR'ı yalancılıkla suçlayarak:

"POLİS İŞÇİLERİ HİTLERİN RUHUNA FATİHA OKUTACAK DERECEDE DÖVEREK İŞKENCE YAPMIŞ VE HEMEN DİSK'TEN AYRILMAZSANIZ SİZİLERİ GELECEK SEFER ÖLDÜRÜNÜZ DİYE TEHDİT ETMİŞTİR" demişlerdir.

İSTANBUL EMNİYET MÜDÜRÜ ÇAĞLAR YALAN SÖYLÜYOR. GERÇEK MÜTERİ KENDİSİDİR. POLİS İŞÇİLERİ GESTAPONUN RUHUNA FATİHA OKUTACAK DERECEDE DÖVMÜŞTÜR. POLİSİN BU KANUNSUZLUĞUNU, ŞİMDİLİK, İKİ ÖRNEK VEREREK İSBAT EDİYORUZ

Anayasal haklarını korumak için direnen DİSK'li işçileri polis Hitlerin ruhuna fatiha okutacak derecede dövmüştür. Bu konuyu, şimdilik, iki belge vererek isbatlıyoruz. Emniyet Müdürü Çağlar polisin yaptıklarını örtbas etmeğe çalışacağına rahat koltuğundan inerek 1. ve 2. Şubede gerekli incelemeleri yaptıktan sonra konuşması makamına çok daha iyi yakışır. Polis işçileri dövmekle kalmamış, belki Gestapo'nun bile kullanmağa utandığı işkence metotları kullanmıştır. Bu duruma işçileri teslim alan sıkıyönetimde görevli Savcılar, Subaylar,Astsubaylar ve Erler çok yakından şahit olmuşlardır. Çünkü yediği dayaktan ve işkenceden sonra yürüyemeyen işçileri askerler kucaklarında taşıyarak yüznumaraya ve yemeğe götürmüşlerdir. Bu durum işçiler tarafından Sıkıyönetim Savcılığına şikâyet edilmiştir.

Ayrıca; polis sadece dayak atmakla veya işkence yapmakla kalmamış, işçileri DİSK'ten ayrılmağa ve Türk-İş'e katılmağa tehdit ederek zorlamıştır. Bu konudaki iki ifade ekli sunulmuştur.

EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ 2. ŞUBEDE DÖVÜLEN SENDİKACI İSMAİL CURA ANLATIYOR.

19 Haziran 1970 Cuma günü Saat: 18.00 de Lâstik-İş Sendikasının bulunduğu Merter Sitesinden bir jandarma astsubayı ve beş sivil polis tarafından tutuklanarak doğru 2. Şube Müdürlüğüne götürüldüm. Cipten indikten sonra tekmelenerek karanlık, tabanı su ile dolu bir hücreye tıkıldım. Biraz sonra gelen polisler ana avrat küfür ederek ve komünist diyerek beni falakaya yatırdılar. Kendilerine ayaklarımın bir trafik kazasından sakat kaldığını hatırlatmama rağmen falakaya devam ettiler. Falakaya ara verdikleri zaman ise beni sorguya çekip elimin üzerinde sigaralarını söndürdüler. Aradan ne kadar zaman geçtiğini hatırlamıyorum. Sonunda beni zorla sulu zemin üzerinde yürüttüler. 20 Haziran 1970 günü de saat 19.00 da bir ciple Yeşilyurta bırakarak gittiler.

SAHİBİ: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Adına: Kemal SÜLKER
Yönetim Yeri: DİSK Yenişehir Cad. No: 23 Güzel Apt. D. 6 Çemberlitaş - İstanbul

Böyle bir ortamda, tutuklanmamış olan yöneticilerin mesailerini yoğun olarak, yaralanan, işten çıkarılan, gözaltına alınan ve gözaltında polis şiddetine maruz kalan sendika temsilcileri ile işçilere ayırdıkları görülmektedir.[6] DİSK tarafından oluşturulan bir heyet, hastanelerdeki yaralıları ziyaret etti ve sonrasında bir rapor hazırladı. Rıza Kuas, Sıkıyönetim Komutanlığı'na yazdığı bir yazıda, *"Kadıköy, Kartal, Şişli,*

DİSK başkan vekilleri Ruza Kuas ve Kemal Nebioğlu'nun polislerin işçilere müdahelesine yönelik eleştirisi, DİSK Ajansı
24 Haziran 1970

[3] Arınır ve Öztürk (1976).

[4] DİSK Ajansı, 20 Haziran 1970.

[5] DİSK 4. Genel Kurulu'na sunulmak üzere hazırlanan Çalışma Raporu Taslağı. TÜSTAV DİSK Arşivi.

[6] Aktaran: Algül (2015), "DİSK Adına Heyet Olarak Hastanelere Yapılan Ziyaretin Raporudur" başlıklı rapor, 25 Haziran 1970, İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi.

Alp Selek

Avukat (İstanbul Barosu), Maden-İş avukatlarındandır. Diğer hukukçularla birlikte 15-16 Haziran nedeniyle gözaltına alınan ve tutuklananların savunuculuğunu yaptı. Alp Selek 1970'li yıllar boyunca DİSK'in ve üye sendikaların pek çok davasında avukatlık yaptı ve işçi haklarını savundu.

Bakırköy ve İstanbul'un bütün karakollarında, emniyet amirlikleri ve Emniyet İkinci Şube Müdürlüğünde'' işçilerin ve sendika temsilcilerinin dövüldüklerini, işkenceye uğradıklarını belirtmektedir. Kuas'ın kullandığı dil, polisi şikâyet ederken, askere karşı ölçülüdür. Kuas, polisin yaptıklarının insan haklarına ve Anayasa'ya aykırı olduğunu, sıkıyönetimin anayasal bir kuruluş olduğunu belirttikten sonra, ''*sıkıyönetimin bütün sorumluluğu şerefli Türk Ordusunun omuzlarındadır*'' demekte ve polisin muamelesinin ''*Türk Ordusunun şerefine gölge düşürebileceği kesin kanısında*'' olduğunu ifade etmektedir. DİSK Yönetimi bu süreçte Sıkıyönetim Komutanlığı'na yalnızca yazılı başvurularda bulunmamış, başında Rıza Kuas'ın bulunduğu bir heyet için de görüşme talebinde bulunmuştur. Söz konusu heyetin içinde Rıza Kuas'ın yanı sıra, DİSK Genel Sekreter Yardımcısı İbrahim Çetkin, Lastik-İş Kocaeli Şubesi Başkanvekili Fikri Tanta ile Maden-İş Hukuk Müşaviri Alp Selek ve Lastik-İş Hukuk Müşaviri Nermin Aksın vardır.[7] Dönem içinde yalnızca DİSK'ten değil bağlı sendikalardan da Sıkıyönetim Komutanlığı'na işverenleri şikâyet eden yazılar yazılmıştır.[8]

26 Haziran tarihinde DİSK, üye sendikalara bir yazı göndererek, DİSK ile koordinasyon içinde davranmalarını, atılacak adımlardan DİSK'i haberdar etmelerini, resmi makamlarla sendika olarak ilişkiye girmek yerine, bu ilişkilerin DİSK üzerinden sürdürülmesini istedi. Ayrıca yazıda, zor durumda kalan işçilere mali yardımların merkezi olarak yapılmasının daha uygun olacağı vurgulandı.[9] DİSK bu yazıda sendikalardan, yaralanan, tutuklanan ve işten atılan üyelerinin listesini de istedi.[10]

[7] Aktaran: Algül (2015), Rıza Kuas'ın 22 Haziran 1970 tarih ve 970/151 sayılı yazısı (iki sayfa-antetsiz) ile Bkz. Rıza Kuas imzasıyla sıkıyönetim 22.06.1970 tarih ve 970/152 sayılı yazısı (iki sayfa), İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi.

[8] Algül (2015).

[9] DİSK tarafından Kimya-İş Genel Merkezi'ne gönderilen 26 Haziran 1970 tarih ve 970/155 sayılı yazı.

[10] Üye sendikalardan Lastik-İş'in, Hür Mensucat İşçileri

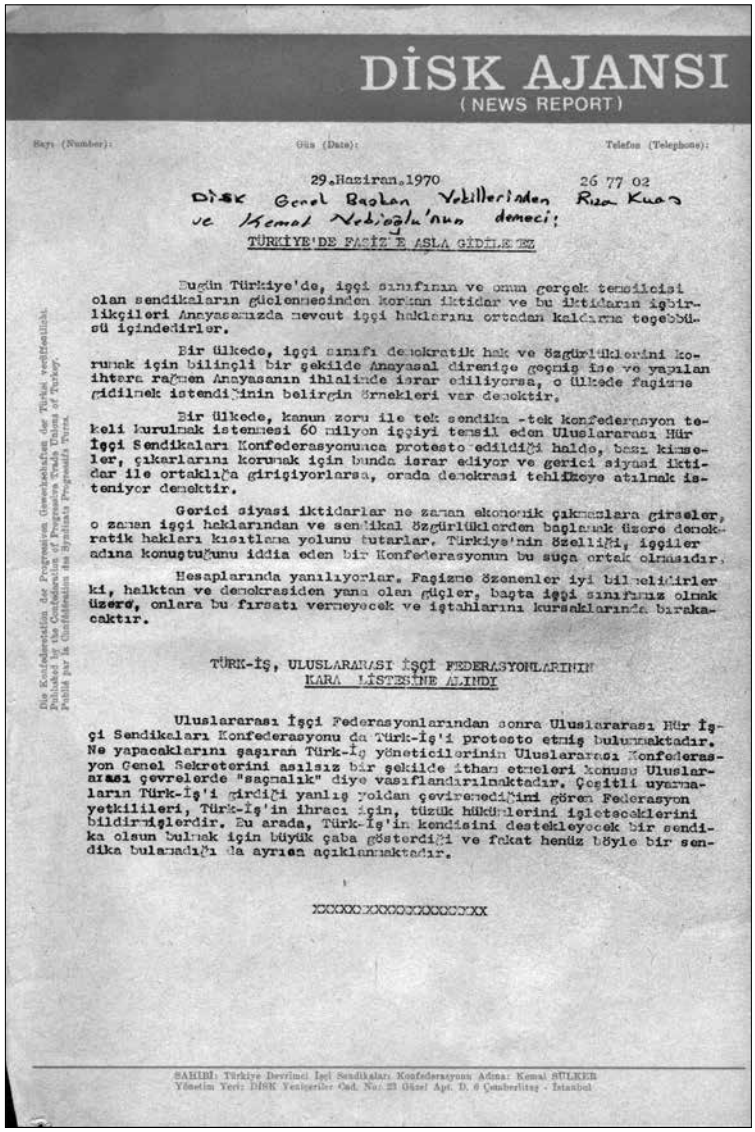

Kemal Türkler ve diğer sanıklar 15-16 Haziran direnişi davasının duruşmasında, DİSK Arşivi.

Kuas ve Nebioğlu bir yandan da DİSK adına gelişmelerle ilgili açıklamalar yapmaya başladı. 29 Haziran 1970'te yapılan açıklama *"Türkiye Faşizme Asla Gidemez"* başlığını taşıyordu. Açıklamada 15-16 Haziran direnişi sahipleniliyor ve şöyle deniyordu: *"Bir ülkede, işçi sınıfı demokratik hak ve özgürlüklerini korumak için bilinçli bir şekilde Anayasal direnişe geçmiş ise ve yapılan ihtara rağmen Anayasasının ihlalinde ısrar ediliyorsa, o ülkede faşizme gidilmek istendiğinin belirgin örnekleri var demektir."*[11] DİSK Başkan Vekili 30 Temmuz 1970'te Sendikalar Kanunu'nda yapılan değişikliklerin direnişe rağmen kesinleşmesi üzerine yaptığı açıklamada ise *"Anayasa Mahkemesi bu kanunu muhakkak iptal edecek, bu iptal kararı Türk-İş ile A.P. iktidarının suratına şamar gibi inecektir. 27 Mayıs Anayasasından geri dönüş yoktur"* dedi.[12]

DAYANIŞMA KAMPANYASI

Cezaevlerinde bulunan, işten atılan işçiler ile dayanışma gerekiyordu. Ancak DİSK'in maddi olanakları yok denecek kadar azdı. Bu nedenle maddi dayanışma kampanyası düzenlemek öncelikli işlerden biri oldu. DİSK Yürütme Kurulu, kampanyanın tek merkezden yürütülmesini, toplanacak paraların tek elde toplanıp, işçilere ve ailelerine ödemelerin tek elden yapılmasını öngördü. Bu maksatla sendikalara yazı gönderdi ve sendikaların ekonomik güçlerine bağlı olarak dayanışmaya katılmalarını istedi. Ancak sendikalardan gelenler yeterli olmadı. DİSK, gazetelere ilan vererek dayanışma çağrısında bulundu. *Akşam*, *Cumhuriyet* ve *Milliyet* gazetelerinde yayımlanan çağrıda, DİSK, *"Anayasa'daki temel hakları yok edici tasarılara karşı direnen devrimci işçilerden tutuklanan ile bu olağanüstü durumdan yararlanılarak işten çıkarılanlara ve ailelerine DİSK gerekli yardımı yapmaktadır. Ancak bu olumsuz koşulların süresi ve etkileri gözetilerek bir bağış kampanyası öngörülmüş ve bir hesap açılmıştır. Anayasadan yana tüm devrimci kuruluşların, toplulukların ve kişilerin bu*

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

Sayı (Number): Gün (Date): Telefon (Telephone):

29.Haziran.1970 26 77 02

DİSK Genel Başkan Vekillerinden Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu'nun demeci:

TÜRKİYE'DE FAŞİZME ASLA GİDİLEMEZ

Bugün Türkiye'de, işçi sınıfının ve onun gerçek temsilcisi olan sendikaların güçlenmesinden korkan iktidar ve bu iktidarın işbirlikçileri Anayasamızda mevcut işçi haklarını ortadan kaldırma teşebbüsü içindedirler.

Bir ülkede, işçi sınıfı demokratik hak ve özgürlüklerini korumak için bilinçli bir şekilde Anayasal direnişe geçmiş ise ve yapılan ihtara rağmen Anayasasının ihlalinde ısrar ediliyorsa, o ülkede faşizme gidilmek istendiğinin belirgin örnekleri var demektir.

Bir ülkede, kanun zoru ile tek sendika -tek konfederasyon tekeli kurulmak istenmesi 60 milyon işçiyi temsil eden Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonunca protesto edildiği halde, bazı kimseler, çıkarlarını korumak için bunda ısrar ediyor ve gerici siyasi iktidar ile ortaklaşa girişiyorlarsa, orada demokrasi tehlikeye atılmak isteniyor demektir.

Gerici siyasi iktidarlar ne zaman ekonomik çıkmazlara girseler, o zaman işçi haklarından ve sendikal özgürlüklerden başlarak üzere demokratik hakları kısıtlama yolunu tutarlar. Türkiye'nin özelliği, işçiler adına konuştuğunu iddia eden bir Konfederasyonun bu suça ortak olmasıdır.

Hesaplarında yanılıyorlar. Faşizme özenenler iyi bilmelidirler ki, halktan ve demokrasiden yana olan güçler, başta işçi sınıfımız olmak üzere, onlara bu fırsatı vermeyecek ve iştahlarını kursaklarında bırakacaktır.

TÜRK-İŞ, ULUSLARARASI İŞÇİ FEDERASYONLARININ KARA LİSTESİNE ALINDI

Uluslararası İşçi Federasyonlarından sonra Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu da Türk-İş'i protesto etmiş bulunmaktadır. Ne yapacaklarını şaşıran Türk-İş yöneticilerinin Uluslararası Konfederasyon Genel Sekreterini asılsız bir şekilde ithan etmeleri konusu Uluslararası çevrelerde "sapmalık" diye vasıflandırılmaktadır. Çeşitli uyarmaların Türk-İş'i girdiği yanlış yoldan çevirmediğini gören Federasyon yetkilileri, Türk-İş'in ihracı için, tüzük hükümlerini işletecekleri bildirmişlerdir. Bu arada, Türk-İş'in kendisini destekleyecek bir sendika olsun bulmak için büyük çaba gösterdiği ve fakat henüz böyle bir sendika bulamadığı da ayrıca açıklanmaktadır.

XXXXXXXXXXXXXXXXXX

SAHİBİ: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Adına: Kemal SÜLKER
Yönetim Yeri: DİSK Yenişehir Cad. No: 23 Güzel Apt. D. 6 Çemberlitaş - İstanbul

DİSK genel başkan vekillerinin "Türkiye'deki faşizm" konulu açıklaması, DİSK Ajansı
29 Haziran 1970

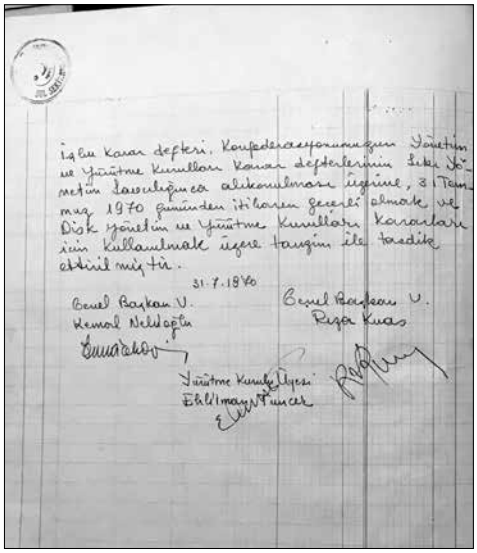
Sendikası'nın DİSK'e yazdığı cevabi yazılar, DİSK'in Sıkıyönetim Komutanlığı'na 30 Haziran 1970 tarihinde yazdığı yazı.

[11] DİSK Ajansı, 29 Haziran 1970.

[12] DİSK Ajansı, 30 Temmuz 1970.

DİSK'in El Konan Karar Defteri

15-16 Haziran'dan yaklaşık bir ay kadar sonra muhtemelen, açılacak dava için delil bulmak amacıyla Sıkıyönetim Askeri Savcılığı'nca DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu karar defterlerinin DİSK'ten alınarak sıkıyönetim boyunca geri verilmedi. 15-16 Hazirandan sonra Türkler başta olmak üzere DİSK yöneticilerinin tutuklu olduğu sırada, muhtemelen davalara delil bulmak amacıyla, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'nın 17 Temmuz 1970 tarihli bir yazıyla DİSK'ten Yönetim ve Yürütme Kurulu karar defterlerini "tetkikine lüzum görüldüğü" kaydıyla istediği görülmektedir. İstenen karar defterleriyse DİSK Genel Sekreter Yardımcısı İbrahim Çetkin tarafından askeri savcı ve zabıt katibine zabıt varakası tutularak verilmiştir. Ancak sıkıyönetimin bitmesinden bir hafta kadar sonra, 1. Ordu Komutanlığı'ndan DİSK'e gönderilen bir yazı, DİSK'in karar defterlerini geri istediğini ancak komutanlığın karar defterlerinin kendilerinde olmadığı cevabını verdiğini göstermektedir. Karar defterlerini isteyen DİSK yöneticilerine verilen cevabın dili ve biçiminin de küçümseyici olduğu söylenebilir. Ekteki zabıt varakasına rağmen 1. Ordu Komutanlığı'nın cevabı kadar, savcılığın adının büyük, DİSK ve kurullarının adının küçük harflerle yazılması da ilginçtir: "Sıkıyönetim Savcılığınca alındığı iddia edilen disk yönetim kurulu ve yürütme kurulu karar defterlerinin suç dosyası ile birlikte İstanbul C. Savcılığı'na gönderilmiş olabileceği ihtimaline binaen oradan istenmesini rica ederim". [1]

İşçi Karar defteri. Konfederasyonumuzun Yönetim ve Yürütme Kurulları Karar defterlerinin Sıkı Yönetim Savcılığınca alınmasının üzerine, 31 Temmuz 1970 gününden itibaren geçerli olmak ve Disk yönetim ve yürütme Kurullarının kararlarının kullanılmak üzere tarafımızdan imza ile tasdik edilmiştir.

31.7.1970

Genel Başkan V. Kemal Nebioğlu

Genel Başkan V. Rıza Kuas

Yürütme Kurulu Üyesi Ekrem Tuncer

DİSK'in yeni karar defterinin ilk kararı 31 Temmuz 1970, DİSK Arşivi.

Kaynak: Süreyya Algül (2015), Türkiye'de Sendika-Siyaset İlişkisi DİSK (1967-1975), İstanbul: İletişim Yayınları

[1] Bkz. DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu karar defterlerinin Sıkıyönetim Askeri Savcılığı'na teslim edildiğini belgeleyen *Zabıt Varakası*, 20 Temmuz 1970, İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi; 1. Ordu Komutanlığı'ndan DİSK Başkanlığı'na, geri istenen karar defterlerinin İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na gönderilmiş olabileceğine ilişkin cevap yazısı, 25 Eylül 1970, İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi

DİSK'in ÇAĞRISI

Anayasa'daki temel hakları yok edici tasarılara karşı direnen devrimci işçilerden tutuklananlar ile bu olağanüstü durumdan yararlanılarak işten çıkarılanlara ve ailelerine DİSK, gerekli her türlü yardımı yapmaktadır.

Ancak, bu olumsuz durumların süresi ve etkileri gözetilerek bir BAĞIŞ KAMPANYASI öngörülmüş ve bu amaçla:

AKBANK T.A.Ş.
NURUOSMANİYE ŞUBESİ
11644/61 Numaralı

bir hesap açılmıştır.

Anayasa'dan yana tüm devrimci kuruluşların, toplulukların ve kişilerin bu kampanyaya katılmaları tarihî görevleridir.

Teşekkürlerimizle.

DİSK
TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU
Genel Başkan Vekilleri
Rıza Kuas Kemal Nebioğlu

Milliyet: 10566

Milliyet gazetesi, 8 Temmuz 1970

kampanyaya katılmaları tarihi görevleridir" diyordu. Başkan vekilleri Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu imzalı ilanda, kampanyaya katılmak isteyenler için bir banka hesap numarası veriliyordu.[13]

DİSK kamuoyu önünde yaptığı bu dayanışma çağrısını, temas halinde bulunduğu çeşitli demokratik kitle örgütlerine, DİSK üyesi olmayan işçi sendikalarına ve meslek örgütlerine özel mektuplar yazarak da iletti.[14] Gelen maddi destekler DİSK gazetesinde, gönderenin adı ve gönderdiği miktarla birlikte şeffaf bir biçimde ilan edildi.[15] DİSK kasasından işçilere kişi başı ortalama 50 ila 100 TL civarında bir ödemenin yapıldığı görülmektedir.[16]

DİSK Yönetim Kurulu 24-25 Kasım 1970 tarihli toplantısında 15-16 Haziran direnişi nedeniyle işten çıkarılan ve henüz hiçbir işe

[13] *Cumhuriyet* gazetesi, 8 Temmuz 1970.

[14] DİSK, tarafından yazılmış, "Önemli Duyuru" başlıklı 7 Temmuz 1970 tarih ve 970/168 sayılı yazı.

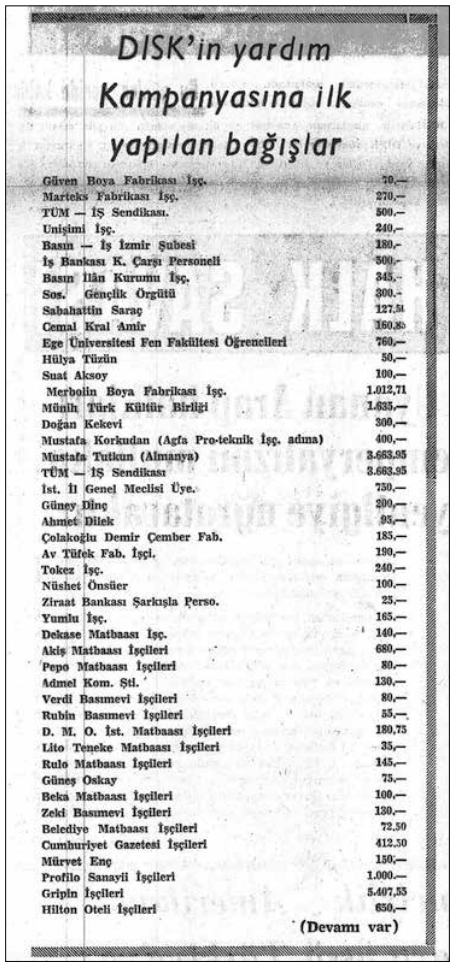
[15] *DİSK* gazetesi, 1 Ekim 1970, Sayı 3.

[16] Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım aylarına ait DİSK ödeme makbuzları. DİSK TÜSTAV Arşivi.

yerleştirilmeyen, mağdur durumda olan işçilere yapılmakta olan DİSK sosyal yardımının Kasım 1970 sonunda sona erdirilmesine, isteyen sendikaların kendi üyelerine yardım yapmasının kendi kararına bırakılmasına karar verdi.[17]

Kemal Nebioğlu ve Rıza Kuas diğer DİSK yöneticilerinin tutuklanmasından kaynaklanan boşluğu kısa sürede doldurdu ve DİSK bu zor dönemi yavaş yavaş atlattı. 15-16 Haziran tutuklularıyla ve işten atılan işçilerle dayanışma yürürken DİSK bir yandan da olağan çalışma düzenine dönmeye başladı. DİSK'in resmi kararlar alması gerekiyordu. Ancak karar defterine sıkıyönetim tarafından el konulmuştu. Karar defterinin kısa sürede iade edilmeyeceği anlaşılınca 31 Temmuz 1970'ten geçerli olmak üzere yeni bir karar defteri tasdik ettirildi ve resmi organ toplantıları yapılmaya başlandı. DİSK Yürütme Kurulu 15-16 Haziran sonrası ilk resmi toplantısını 3 Ağustos 1970 günü yaptı. Toplantıda Yönetim Kurulu'nun 4 Ağustos 1970 tarihinde Çorlu'daki DİSK Trakya Temsilciliği'nde toplantıya çağrılmasına karar verildi. Toplantının İstanbul yerine Çorlu'da yapılmasının nedeninin İstanbul'da sıkıyönetim ilan edilmiş olması ve toplantıların Sıkıyönetim Komutanının iznine tabi olması olduğu anlaşılmaktadır. DİSK Yönetim Kurulu sıkıyönetim süresince bir kez daha Çorlu'da toplanacaktı.

DİSK Yönetim Kurulu toplantısı 4 Ağustos 1970 tarihinde Çorlu'daki DİSK Trakya Bölge Temsilciliği'nde Kemal Nebioğlu başkanlığında yapıldı. Toplantının ağırlıklı gündemini 15-16 Haziran sonrası gelişmeler ve 1317 sayılı Yasa'nın Anayasa'ya aykırılıkları idi. Toplantıda üye sendikalardan gönderilecek avukatların DİSK Genel Merkezi'nde çalışmasına, hariçten avukat tutulması gerektiğinde yürütme kuruluna yetki verilmesine ve avukatlardan 15-16 Haziran ile ilgili sürdürülen çalışmalar hakkında rapor istenmesine ve ayrıca 1317 sayılı Yasa ile Sendikalar Kanunu'nda yapılan değişikliklerin Anayasa'ya aykırı yönleri ile ilgili Av. Abdullah Sert, Av. Alp Selek ve Dr. Murat Sarıca'dan rapor istenmesine karar verildi.

DİSK'in yardım Kampanyasına ilk yapılan bağışlar

Güven Boya Fabrikası İşç.	70,—
Marteks Fabrikası İşç.	270,—
TÜM — İŞ Sendikası.	500,—
Unişimi İşç.	240,—
Basın — İş İzmir Şubesi	180,—
İş Bankası K. Çarşı Personeli	500,—
Basın İlân Kurumu İşç.	345,—
Sos. Gençlik Örgütü	300,—
Sabahattin Saraç	127,50
Cemal Kral Amir	160,80
Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Öğrencileri	760,—
Hülya Tüzün	50,—
Suat Aksoy	100,—
Merboiin Boya Fabrikası İşç.	1.012,71
Münih Türk Kültür Birliği	1.635,—
Doğan Kekevi	300,—
Mustafa Korkudan (Agfa Pro-teknik İşç. adına)	400,—
Mustafa Tutkun (Almanya)	3.663,95
TÜM — İŞ Sendikası	3.663,95
İst. İl Genel Meclisi Üye.	750,—
Güney Dinç	200,—
Ahmet Dilek	95,—
Çolakoğlu Demir Çember Fab.	185,—
Av Tüfek Fab. İşçi.	190,—
Tokez İşç.	240,—
Nüshet Önsüer	100,—
Ziraat Bankası Şarkışla Perso.	25,—
Yumlu İşç.	165,—
Dekase Matbaası İşç.	140,—
Akiş Matbaası İşçileri	680,—
Pepo Matbaası İşçileri	80,—
Admel Kom. Şti.	130,—
Verdi Basımevi İşçileri	80,—
Rubin Basımevi İşçileri	55,—
D. M. O. İst. Matbaası İşçileri	180,75
Lito Teneke Matbaası İşçileri	35,—
Rulo Matbaası İşçileri	145,—
Güneş Oskay	75,—
Beka Matbaası İşçileri	100,—
Zeki Basımevi İşçileri	130,—
Belediye Matbaası İşçileri	72,50
Cumhuriyet Gazetesi İşçileri	412,50
Mürvet Enç	150,—
Profilo Sanayii İşçileri	1.000,—
Gripin İşçileri	5.407,55
Hilton Oteli İşçileri	650,—

(Devamı var)

DİSK gazetesi, Sayı 3, 1 Ekim 1970.

Toplantıda ayrıca DİSK ve DİSK'e üye sendikaların değiştirilen Sendikalar Kanunu'nun aradığı üye şartlarını sağlayabilmeleri için üye sendikaların örgütlenme işine hız vermeleri kararlaştırıldı. 15-16 Haziran direnişine yol açan değişiklik sendikalara Türkiye çapında faaliyet gösterebilmek için işçilerin üçte ikisini üye yapmış olma koşulu getirmişti.

DİSK Yönetimi örgütlenmelerinin başarıya ulaşılabilmesi için üye sendikalara her türlü maddi yardım ve kolaylığın sağlanması ve bu çerçevede 1 Ağustos'a kadar sendikaların konfederasyona tahakkuk eden borçlarının sendikalara bağışlanmasına karar verdi.

[17] 24-25 Kasım 1970 tarihli DİSK Yönetim Kurulu Karar Defteri, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

● 4. AĞIR Ceza Mahkemesinin kararıyla tahliye edilen sendikacılar Üsküdar Cezaevinden ayrılırken.. (Fotoğraf: İbrahim KÖSEOĞLU

20 sendikacı tahliye edildi

«Halkı hükümet aleyhine isyana teşvik için ittifak etmek, halk kanunlara karşı gelmeye teşvik etmek ve Toplantı-Gösteri Yürüyüşleri kanununa aykırı davranış ve yayında bulunmak» gibi suçlardan sanık olarak Sıkıyönetim Komutanlığınca tutuklanan DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler ile 19 arkadaşı, duruşmaya çıkmadan, dün 4. Ağırceza Mahkemesince tahliye edilmiştir.

Sanık avukatları, üç gün önce 4. Ağırceza Mahkemesine yaptıkları tahliye isteklerinde, «Müvekkillerinin tutuklanmalarına neden olan Lâstik-İş Sendikasında 14/15 Haziran tarihlerinde

(Arkası Sa. 7, Sü. 2 de)

Bir açıklama

Haftada bir yayımladığımız «Pazar İlâvesi» konusunda geçici bir tatil kararı almak zorunda kaldık. Bunu, sayın okurlarımıza üzülerek duyuruyor, sebebini de açıklıyoruz:

Cumhuriyet gazetesi, 27 Eylül 1970

Yönetim Kurulu ayrıca gazete çıkarılması ile ilgili Yürütme Kurulu kararının onanmasına karar verdi. Toplantıya Yürütme Kurulu üyeleri Nebioğlu, Kuas ve Tuncer yanında Yönetim Kurulu üyeleri Mustafa Taştan, Salih Çetin, Erdoğan Özen, Turgut Gökdere ve Necat Ökten katıldı. Diğer DİSK yöneticileri tutukluydu.

DİSK Genel Başkanı ve tutuklu 19 sendikacı sıkıyönetimin kalkmasının ardından sivil mahkemelerde yargılanmaya başladılar ve 26 Eylül 1970'te tahliye edildiler.

DİSK GAZETESİNİN ANKARA'DA YAYIMLANMASI

3 Ağustos tarihli Yürütme Kurulu ayrıca DİSK adına *"DİSK"* adıyla bir gazete çıkartılmasına, gazetenin idare yerinin Ankara, sahibinin Rıza Kuas ve sorumlu yazı işleri müdürünün Uğur Cankoçak olmasına karar verdi. Gazetenin yayın yeri olarak Ankara'nın seçilmesinin nedeni İstanbul'da ilan edilmiş olan sıkıyönetimdi. Böylece DİSK yönetimi bir yandan toplantı engeline bir yandan da yayın organı çıkarmaya çözüm bulmuştu. Ancak gazetenin Ankara'da çıkarılması, DİSK yönetiminin İstanbul'da olması gazetenin yayın politikası ile ilgili sorunlar çıkaracak ve sıkıyönetim sonrasında gazetenin yönetim yeri İstanbul'a alınacak ve sorumlu yazı işleri müdürü Kemal Sülker olacaktı. DİSK'in gazete çıkarma kararını çok ciddiye aldığı anlaşılmaktadır. DİSK'in maddi sıkıntıları nedeniyle gazetenin masrafları için sendikalardan katılım bedeli alınmasına karar verildi.

Gazete konusu uzun süre gündemde kaldı. DİSK Yönetim Kurulu 24-25 Kasım 1970 tarihli toplantısında DİSK gazetesinin 15 günde bir düzenli çıkarılmasına, her sendikaya isabet eden payın sendikalardan tahsil edilmesine karar verdi. Sendikaların alacağı gazete sayısını ve ödemeleri gereken miktarı liste halinde karara bağladı. Ancak gazetenin maliyeti ve parasal sorunları DİSK gündeminde yerini korudu.[18]

[18] 28 Aralık 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

DİSK

Yaşasın işçi sınıfı

Anayasaya Aykırı Sıkı Yönetim'in kalkmasına on gün kaldı

Askeri yargıç, DİSK yöneticilerine "Sanık bizmişiz gibi, bizi suçluyorsunuz" dedi

Türkiye İşçi Sınıfı, Sıkı Yönetimi yargılıyor

İşçi temsilcileri ve DİSK yöneticileri hakkında, duruşmalarda askeri savcı, 6 aydan 7 yıla kadar hapis cezası istedi

Amerika'nın foyası iyice ortaya çıktı

Devalüasyon bir felâkettir

Emperyalizmin ve kapitalizmin uşakları Necmettin'i vurdular

DİSK gazetesi, Sayı 2, 10 Eylül 1970.

UĞUR CANKOÇAK'A HAPİS CEZASI

Yürütme Kurulu'nun 16 Ocak 1971 tarihli toplantısında Ankara Bölge Temsilciliği ve DİSK dergisi sorumlu yazı işleri müdürlüğü yapan Uğur Cankoçak'ın DİSK adına demeç vermemesi için kendisine Genel Sekreterlikçe tebligat yapılmasına karar verirken bir hafta sonra da 20 Ocak 1971 tarihli yürütme kurulu toplantısında Ankara Bölge Temsilciliği görevini yapan Uğur Cankoçak'ın bu sıfatının kaldırılmasına karar verdi. Yürütme Kurulu 11 Şubat 1971 tarihli toplantısında ise DİSK gazetesinin İstanbul'da çıkarılmasına, yazı işleri müdürlüğüne Kemal Sülker Okur'un atanmasına, en geç 1 Mart'ta çıkarılmak üzere hazırlıklar yapılmasına, her ayın 1'inde ve 15'inde olmak üzere, 4 sayfa olarak yayımlanmasına karar verdi.

Bu kararların alınmasında 13 Kasım 1970 tarihinde yayımlanan DİSK gazetesinin 4. sayısındaki" Kürt halkına karşı yeni bir terör uygulanıyor" başlıklı imzasız yazının etkili olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Cankoçak hakkında "milli duyguları zayıflattığı" gerekçesiyle dava açıldı ve TCK'nin 142/3 maddesi uygulanarak 8 Aralık 1971'de 1,5 yıl hapse mahkûm oldu.

Cankoçak'ın ceza alması üzerine Yürütme Kurulu'nun 18 Temmuz 1972 tarihli toplantısında "Uğur Cankoçak'ın DİSK dergisini Ankara'da çıkarırken DİSK yöneticilerinin bilgisi dışında bazı yazılar yayınlaması ve bunlarla ilgili açılan davalarda verilen para cezalarının ödenmesi" kararlaştırıldı.

Söz konusu yazıyı tarihi bir belge olarak aynen yayımlıyoruz:

"Halkların beraberliğini bozamıyacaklar"

Kürt halkına karşı yeni bir terör uygulanıyor

Geçtiğimiz günler içinde Doğu'da yaşayan ve yoklukla mücadele ederek, egemen güçlerin devamlı baskıları altında yaşayan kürt halkına karşı yeni bir terör uygulamasına geçildi. Türkiye'nin temel sorunlarından biri olan halklar meselesi, ancak sosyalizmin dünya görüşü içinde en iyi biçimde çözümlenebilir. Bugüne kadar küçük burjuva şovenizmi içindeki bürokrat kadrolar tarafından girişilen kıyım daha sonra ve son zamanlarda komando zulmü olarak hain bir biçimde sürdürülmüştür. Komandoların silâh zoruyla doğu köylerini basarak eşkıya arama, silâh arama bahanesiyle yaptıkları hunharca davranışlara, geçenlerde bir yenisi eklendi ve doğu liderler, gençler faşist 141. maddeye dayanarak delilsiz, mesnetsiz tutukladılar. Polisin iddiasına göre doğulu kardeşlerimiz, uzun süre TİP Genel Sekreterliğini yapan Tarık Ziya Ekinci başlarında olmak üzere gizli çalışmalar yapıyorlardı.

Bu delilsiz ve esasa dayanmayan suçlama elbette sökmeyecekti. Nitekim Tarık Ziya Ekinci, Canip Yıldırım, Musa Anter, Mehmet Emin Bozarslan, ve diğer sosyalist doğulu arkadaşlarımız serbest bırakılmışlardır.

İktidar, şövenist tutumlarını, doğulu halkın devrimci gücünü,

"Halkların beraberliğini bozamıyacaklar,,

Kürt halkına karşı yeni bir terör uygulanıyor

Türkiye İşçi Partisi Kongresi

U-8 uçağı sorunu çözümlenemedi

DİSK gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970, sayfa 2.

Türkiye sosyalizminin özünde olan Halkların kardeşliği esasını bozmak, bütün bir Türkiye'nin devrimci gücünü ezmek için kullanılmaktadır.

Dilinden, ırkından, dininden dolayı bugüne kadar horlanan insanların direnişi ancak sosyalizm esasları içinde başarıya ulaşılabilir. Amerikan emperyalistleri ile onların işbirlikçisi egemen güçler, şöven bürokratlar, Türkiyede sosyalizmin en büyük gücünü teşkil eden halkların birliği, beraberliği esasını bozmak, yıpratmak zaten senelerdir ezilen doğu halkını daha çok ezmek için yeni tertipler peşindedirler. Emperyalizm, komando hareketleri ile ve de son tevkiflerle halkın üzerindeki baskısını arttırmak istemektedir. Ancak halkların zuluma karşı, yoksulluğa karşı verecekleri sınıfsal savaşın özde bir özelliği emperyalizmin bu oyununu mutlaka bozacaktır.

Yaşasın halkların beraberliği, kardeşliği.

Yaşasın Türkiye sosyalizmi..."

Kaynak: *DİSK* gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970, sayfa 2.

[Özgün metindeki yazım aynen korunmuştur]

Uğur Cankoçak

(Kayseri 1934, İstanbul 2005) İstanbul Üniversitesi iktisat Fakültesi'ni bitirdi. 1962'de TİP'e girdi, uzun yıllar Türkiye Maden-İş, Kimya-İş ile Lastik-İş sendikalarında çalıştı ve DİSK Ankara Bölge Temsilciliği yaptı. İlerici Yapı-İş ve Tüm Maden-İş sendikalarında yöneticilik yapan Cankoçak, Mehmet Ali Aybar ile birlikte Sosyalist Devrim Partisi'nin (SDP) de kurucuları arasında yer aldı. 15-16 Haziran 1970 sonrasında 4 sayı çıkan DİSK gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü yaptı, bu nedenle tutuklandı ve 1,5 yıl hapse mahkûm oldu. 12 Eylül sonrasında yayıncılık yaptı. BDS yayınlarını kurdu. ÖDP'de çalıştı. *İnadına* adlı internet gazetesini çıkarttı.

Örgütlenme ve Merkezileşme Çalışmaları

Yönetim Kurulu 24-25 Kasım 1970'te yaptığı toplantıda Hürcam-İş'in 13 Haziran 1970'te aldığı DİSK'e üye olma kararının Anatüzük'te öngörülen nisapta olduğu, bu sendikanın ve tabanının DİSK ilkelerine bağlı bulunduğu göz önüne tutularak bu tarihten itibaren üyeliğinin kabulüne karar verirken, Mensucat-İş ve Bank-İş'in üyeliklerinin otomatikman düştüğünü onayladı. Bu toplantıda alınan bir diğer önemli karar ise DİSK'in daha merkeziyetçi bir yapıya kavuşturulmasıydı. Toplantıda DİSK'e üye sendikaların gelir ve giderlerinin DİSK'te toplanması, bütün sendikal faaliyetlerin DİSK'te birleştirilmesi, bütün sendikaların DİSK içinde bir sendika imiş gibi merkeziyetçi bir çalışma dönemine girmesinin mümkün olup olmadığının araştırılması, mümkün ise ne gibi çalışmalara ve kararlara ihtiyaç olduğunun etraflıca incelenmesi için bir çalışma yapılmasına, bunun için bir komisyon seçilmesine, bu komisyonun Dinçer Doğu, Mustafa Baştan, Turgut Gökdere, Salih Çetin ve Lastik-İş'ten bir kişiden oluşmasına karar verildi.

Ayrıca bu toplantıda bir Teşkilatlanma Komitesi kurulmasına, bu komiteye Hilmi Güner'in başkanlığında Dinçer Doğu, Uğur Cankoçak, Turgut Gökdere ve Remzi Çakar'ın atanmasına karar verildi.

Yürütme Kurulu 7 Ocak 1971 tarihinde Türkiye Devrimci Yapı-İş sendikasının örgütlenmek amacıyla yaptığı yardım isteğinin karşılanmayacağının bildirilmesine karar verdi.

15-16 Haziran'ın Ardından DİSK-Türk-İş İlişkileri

15-16 Haziran direnişinden sonra DİSK ile Türk-İş arasındaki gerilim çok daha şiddetlendi. 15-16 Haziran direnişi sırasında İstanbul'da Türk-İş 1. Bölge Temsilciliği'nin İTÜ'den çıktığı söylenen öğrencilerce tahrip edilmesi[19] Türk-İş'te tepkiye yol açtı. Türk-İş bir dizi karşı eyleme girişti. 18 Haziran günü Ankara Rüzgârlı Sokak'ta bulunan aynı zamanda Maden-İş sendikasının şubesi de olan DİSK Bölge Temsilciliği 50 kişilik bir grup tarafından basılarak tahrip edildi.[20] Türk-İş ayrıca *"DİSK'i Tel'in Mitingi"* düzenledi. Türk-İş 1970 Temmuz ayında *"Uyarı"* mitinglerine başladı. Bu mitingler, 11 Temmuz'da İzmir'de, 18 Temmuz'da Adana'da ve 24 Temmuz'da Bursa'da yapıldı. İzmir mitinginde Türk-İş Başkanı Demirsoy 15-16 Haziran direnişini kanunsuz olarak niteleyerek DİSK'i kınadı.[21]

Bu olaydan aylar sonra Türk-İş'e patlayıcı madde atılması üzerine DİSK Yürütme Kurulu 30 Aralık 1970'te Türk-İş konfederasyonuna patlayıcı madde atılmasını protesto ve telin eden ve DİSK'in fikir mücadelesi yaptığını, kaba kuvvetten yana olmadığını belirten bir bildirinin hazırlanarak basına ve TRT'ye verilmesine karar verdi.

Siyasal Gelişmelere İlişkin Çalışmalar

Yönetim 24-25 Kasım 1970 tarihli toplantısında yılbaşından önce veya hemen sonra İstanbul'da bir miting yapılmasına, temel konu ile yan konuların tespit edilmesine,

[19] *Cumhuriyet* gazetesi, 17 Haziran 1970.
[20] *Cumhuriyet* gazetesi, 19 Haziran 1970.
[21] *Cumhuriyet* gazetesi, 12 Temmuz 1970.

DİSK'E SALDIRI DEMİRSOY'UN TALİMATI İLE YAPILDI

Zafer Aydın

Türk-İş'in, Adalet Partisi ile ittifak içinde DİSK'i etkisizleştirme çabası, Türk-İş'e yönelik tepkilerin artmasına ve protesto eylemlerinin doğmasına yol açtı. 16 Haziran günü İTÜ'den çıkan devrimci öğrenciler, Gümüşsuyu Caddesi üzerinde bulunan Türk-İş 1. Bölge Temsilciliği önüne gittiler. Burada gerçekleştirilen protesto eylemi sırasında Türk-İş 1. Bölge Temsilcilik binası tahrip edildi. 17 Haziran'da ise bu kez TİP'e yakın gençlerin oluşturduğu Sosyalist Gençlik Örgütü (SGÖ), Türk-İş Genel Merkezi önünde siyah çelenkle protesto eylemi gerçekleştirdi. Bu eylemlerden duyulan rahatsızlık Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy'u karşı tepki örgütlemeye yöneltti. Seyfi Demirsoy, bu iş için MHP'nin önde gelen isimlerinden Dündar Taşer aracılığıyla Salih Dilek'le ilişkiye geçti. 1970-75 yılları arasında Ülkücü İşçiler Derneği başkanlığını, 1978-80 döneminde de Türk Metal sendikasının Genel Eğitim Sekreterliği görevini üstlenen Salih Dilek, 1970 yılında Ankara'nın büyük fabrikalarından Ankara Şeker Fabrikası'nda işçiydi. İşkolunda tek sendika olan Şeker-İş'in üyesiydi. Salih Dilek, DİSK'in Ankara'da bulunan Bölge Temsilciliği'nin tahrip edilmesi eyleminde önemli rol üstlenmiş olanlardandı:

"15-16 Haziran olayları sırasında İstanbul'da Türk-İş'in Temsilciliği basıldı. Eylemler sırasında bir grup insan Türk-İş Temsilciliğini tahrip etmişler. Seyfi Demirsoy da bir misilleme düşünmüş. Türk-İş'in itibarını kurtarmak, zevahiri kurtarmak için. Seyfi Demirsoy bunu düşünüyor ve Dündar Taşer'e söylüyor. Dündar Taşer, Milliyetçi Hareketin önde gelen isimlerinden. Rahmetli Türkeş'in arkasını toplayan adam. 27 Mayıs'a katılmış eski bir subay. Türk Silahlı Kuvvetleri'nde etkisi olan bir adam. 1972 yılında Ankara'da bir kamyonun ezmesi sonucu hayatını kaybetti. Dündar Taşer ile Seyfi Demirsoy'un aralarında bir hukuk vardı. Dündar Taşer aradı beni Seyfi Demirsoy'a gönderdi. Türk-İş'in DİSK'e karşı koyacak militarist, organize gücü yoktu. Seyfi Demirsoy bize karşı mesafeli değildi, ama Türk-İş içinde mesela Halil Tunç bize mesafeliydi. Hatta benden de biraz tedirgindi.[1] (...) Demirsoy dedi ki, 'İstanbul'daki Temsilciliğimizi bastılar. Buna karşılık vermek lazım.' 'Tamam' dedim. Şeker fabrikasından 35-40 kişi kendi arkadaşlarımdan ben getirdim. (...) DİSK'i protesto edelim dedik, ama DİSK'i tahrip ettik. Masalar, sandalyeler havada uçuştu. DİSK'in tabelasını da yerinden söktük aldık. Alkışlarla, 'En büyük Türk-İş', 'Kahrolsun DİSK' falan gibi sloganlarla DİSK'in tabelasını getirip, Türk-İş'in şuandaki Konfederasyon binasının önüne bıraktık."[2]

Eylemin bir diğer aktörü, Muhittin Çolak da anılarını kaleme aldığı "Her Şey Milliyetçi Türkiye İçin" kitabında, DİSK ve Maden-İş Ankara Bölge Temsilciliği'nde gerçekleştirilen eyleme dair şunları aktarıyor:

"İstanbul'daki eylemlerde en büyük işçi konfederasyonu olan Türk-İş'in bölge temsilciliklerinin tahrip edilmesi, Türk-İş'e bağlı bazı sendikaların da DİSK'in yaptığı eyleme destek vermesi, Türk-İş Genel Merkezini yeni arayışlara yöneltiyordu. Yerlerde sürünen prestijini bir nebze olsun korumak için DİSK'in Rüzgârlı Sokak'ta bulunan bölge temsilciliğine saldırarak, İstanbul'da kendilerine yapılana karşılık vermek istiyorlardı. İstanbul'dan işçi-gençlik bütünleşmesinden de ders alarak, kendi işçilerinin içine, önüne sokakta eylem pratiği olan gençlik arıyorlar ve buluyorlardı. Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy, MHP Genel Başkan Yardımcısı Dündar Taşer Bey ile görüşerek eylem konusunda mutabakat sağlıyorlardı. Dündar Taşer, Salih Dilek'e talimat veriyordu. Talimat pek aklımıza yatmadı falan derken, aynı talimatı Dündar Ağabey bana da verince yapacak şey kalmıyordu.

"Metal-İs Federasyonu'na (sonradan Türk Metal oldu) bağlı İç Anadolu Bölgesi Metal-İs Sendikası ve Metal-İş Federasyonu yöneticilerinin de içinde olduğu Makine Kimya Endüstrisi işçilerinden beş yüz -altı yüz kişilik bir grupla, elli-altmış kişi olarak bizim öncülüğümüzde DİSK'in Rüzgârlı Sokak'taki Bölge Teşkilatı tahrip edildi. DİSK'in tabelası bizim arkadaşlar tarafından sökülerek Türk-İş Genel Başkanına teslim edildi."[3]

[1] Yurtta ve Dünya'da İşçi Hareketleri, Sayı 11, 22 Ocak 1970.

[2] Salih Dilek ile görüşme, 6 Ekim 2016, Ankara.

[3] Muhittin Çolak (2018), *Her Şey Milliyetçi Türkiye İçin*, Ankara: Kripto Yayınları, s. 135.

15–16 Haziran'ın Hemen Ardından MİSK Kuruldu

15-16 Haziran direnişinin hemen ardından 23 Haziran 1970 tarihinde Milli-İş MİSK Konfederasyonu adıyla İstanbul'da kuruldu. 1971 yılında üye sayısını 4 bin 700 civarında bildiren MİSK, 1976'da MHP'nin de dahil olduğu 1. Milliyetçi Cephe (MC) Hükümeti döneminde üye sayısını artırdı. Örgütlenmesini daha çok MHP ve MHP'nin yan kuruluşu olan Ülkü Ocakları desteği ile sürdürdü. Kamuoyunda MHP ve bağlantılı kuruluşlar ile birlikte anılan bir sendikal örgüt oldu. MİSK, Türk-İş ve DİSK'i "sınıf esasına dayanmakta olup sömürücü mahiyette ve insan haysiyetine ters düşen" bir sendikacılık anlayışını benimsemekle suçlayarak, milliyetçiliği öne çıkararak, "esas olan millettir, toplum sınıflara bölünmez" diyerek ve millî devletin hem işçinin hem işverenin devleti olduğunu iddia etti. MİSK bir yandan da CHP iktidarını "zenginlerin para babalarının ve sermaye sınıfının hükümeti" olarak suçluyordu.

17 Temmuz 1979'da MİSK Eğitim ve Kültür Merkezi garajında meydana gelen bir patlama olayının bu yerde bomba imali sırasında meydana geldiği Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından açıklandı. Bu patlama sonrasında MİSK İcra Kurulu üyeleri ve bazı çalışanlar gözaltına alındı ve haklarında TCK 168 ve 169. maddelerinden (silahlı çete kurmak) dava açıldı. Sanıklar askerî mahkeme tarafından tutuklandı. Ancak daha sonra serbest bırakıldılar. MİSK'in faaliyetleri 12 Eylül Darbesi ile durduruldu. Ancak DİSK ve bağlı sendikalara dava açılırken MİSK hakkında dava açılmadı.

MİSK 1970'lerde güçlenen sınıf sendikacılığına karşı radikal sağdan bir yandan ideolojik öte yandan zora dayalı bir önleme hareketi olarak değerlendirilebilir. MİSK 12 Eylül sonrası koşullarda işlevsiz kaldı ve yeniden açılsa da zamanla sönümlendi.

Kaynak: Yıldırım Koç, *Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi*, İstanbul: Tek Gıda-İş Yayını, 2019; Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi

Türk - İş mitingi olaysız geçti

İZMİR, (Cumhuriyet Ege Bürosu) — Türk-İş'in «Türk işçisini uyarmak» amacıyla İzmir'de ilk defa düzenlediği miting sıkı güvenlik tedbirleri arasında yapılmış ve olaysız geçmiştir.

Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy Türk İş Genel Sekreteri Halil Tunç, Metal İş Başkanı Kaya Özdemir, Teksif Genel Başkanı Şevket Yılmaz ve CHP İzmir Milletvekili Burhanettin Asutay'ın katıldığı miting işçilerin Basmane alanından yürüyüşe geçmesiyle başlamıştır. Fevzipaşa Bulvarını izleyerek Atatürk Anıtına gelen işçiler burada saygı duruşunda bulunmuşlardır.

Mitingde konuşan Türk İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy, DİSK'in İstanbul ve Kocaelinde giriştiği hareketi kınamış, «DİSK'in İstanbulda meydana getirdiği olayların ardında nelerin yattığını bilmek zor değildir. Türk İşçisinin arasına karışan bazı mahsatlı kişiler, işçileri tahrik ederek olayların çıkmasına yol açtılar» demiştir.

Çoğunluğunu kadın işçilerin teşkil ettiği mitingte, bazı kadınların sıcaktan bayıldıkları da görülmüştür. Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy'dan sonra konuşan Kaya Özdemir, Halil Tunç, Şevket Yılmaz ve Burha-

Cumhuriyet gazetesi, 12 Temmuz 1970

miting konusunun olgunlaştırılması için yönetici, temsilci ve uzmanlarla toplantı yapılmasına ve DİSK öncülüğünde yapılacak mitingden diğer ilerici ve devrimci kuruluşlara bilgi verilmesine karar verdi.[22] Aynı gün yaptığı toplantıda Yürütme Kurulu, sendika yöneticilerinin 9 Aralık günü toplantıya davet edilmesine ve yapılacak bir miting için kesin görüşlerin alınması ile toplantı yeri için bir salon tutulmasına karar verdi.[23] Ancak bu miting yapılamadı.

DİSK'in 15-16 Haziran sonrasında siyasal gelişmelere ilişkin bir dizi toplantı yaptığı görülüyor. Öncelikle 3. Genel Kurul'da kararlaştırılan Politik Büro'nun kurulması için adım atıldı. Yönetim Kurulu 24-25 Kasım 1970'te Politik Büro'nun kurulması için bir komisyon seçilmesine, komisyonun büro ile ilgili bir çalışma yönetmeliği ve program hazırlamasına ve komisyonun Dinçer Doğu, Turgut Gökdere, Uğur Cankoçak, Remiz Çakar ve Niyazi Kuas'tan oluşmasına karar verdi.

Yürütme Kurulu 10 Mart 1971'de faşizme karşı örgütlerle ortak bir toplantı yapılması yolunda çeşitli örgütlerden gelen yazı üzerine 19-20 Mart tarihlerinde toplantı düzenlenmesine, toplantıya Milli Birlik Grubu'ndan iki yetkilinin, yazarlardan İlhan Selçuk, Nadir Nadi, Doğan Özgüden, Çetin Altan, Doğan Avcıoğlu ve Çetin Özek'in davet edilmesine karar verse de daha sonra 12 Mart muhtırasını takiben bu toplantı gerçekleştirilmedi.

[22] 25-25 Kasım 1970 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[23] 24-25 Kasım tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

15–16 Haziran İle 12 Mart Arası Direnişler

15-16 Haziran'ın yaklaşık bir hafta sonrasına kadar artçı direnişler yer yer devam etti. 15-16 Haziran sonrası ve 12 Mart öncesinde yaşanan iki direniş zihinlere kazındı. DİSK'te örgütlenmek isteyen ve haklarını arayan işçilere hükümet tarafından uygulanan şiddet DİSK'te örgütlenen işçilerin yaşadığı zulmü göstermesi açısından dikkate değerdir. 1970 yılı dokuma ve lastik işçilerinin direnişleriyle sona erdi. Bu eylemler doğrudan bağlantılı olmasa da 15-16 Haziran'ın artçı eylemleri olarak değerlendirilebilir. Bu iki direniş Gislaved direnişi ile Çukurova bölgesi direniş ve eylemleridir.

Gislaved İşgali: İşçi Kanı Döküldü

İstanbul Eyüp'teki Gislaved Lastik ve Kauçuk Sanayi Fabrikası'nda 13 Ekim 1970'te başlayan oturma eylemi ve 15 Ekim 1970'te polisin şiddetli müdahalesi sonucu meydana gelen ve bir işçinin ölümüne yol açan kanlı olaylar DİSK tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Fabrikada çalışan Lastik-İş üyesi 1200 işçi, 15-16 Haziran olayları sırasında fabrikaya gelmedikleri gerekçesiyle 5 günlük yevmiyelerini kesmek isteyen patronu protesto için 13 Ekim 1970 sabahı fabrikada oturma eylemine başladı. İşçiler 5 günlük yevmiyelerinin ödenmesini ve kendilerine sendikal nedenlerle baskı yapılmamasını istiyorlardı. İşveren işçilerin taleplerini karşılamak yerine *"fabrikada işgal var"* diyerek işçilerin eylemini kanunsuz olarak göstermeye

GİSLAVET LASTİK FABRİKASINDAKİ OTURMA GREVİNDEN GÖZALTINA ALINAN E. GÖNÜL TOLON VE K. DENİZ ÖZEN..

1300 işçi oturma grevine başladı

Gislavet Lastik Fabrikasında çalışan 1300 işçi, işverenin 15-16 Haziran olaylarına ait ücretlerini ödememesini protesto amacı ile dün sabah oturma grevine başlamışlardır.

Cumhuriyet gazetesi, 14 Ekim 1970.

Gislaved Fabrikası'nda oturma eylemine katılan ve gözaltına alınan Elif Gönül Tolon daha sonra THKO, Kadriye Deniz Özen ise THKP-C davasında yargılandılar.

çalıştı ve askerlerin yardımıyla polislerin fabrikayı boşaltmasını sağlamak istedi.[24]

Daha önce de Lastik-İş ve Kauçuk-İş sendikaları arasındaki sendikal rekabet nedeniyle çeşitli olayların yaşandığı fabrikada işveren, Lastik-İş'in tüm taleplerine karşın işçilere ödeme yapmamakta direniyordu. İşçilerin oturma eylemine başlaması üzerine, işveren yetkilileri gün boyunca kısımları dolaşarak, işlerinin başında oturmakta olan işçileri eylemden vazgeçirmek amacıyla girişimlerde bulundular. İşçilerin üyesi olduğu Lastik-İş yetkilileri ise işverenden bir çağrı gelmedikçe işçilerin kendiliklerinden başlattıkları eylemde aracılık yapamayacaklarını belirttiler. Lastik-İş'in yaptığı açıklamada *"İşçiler 15-16 Haziran tarihlerinde yapılan yürüyüşe katıldıkları için, o günlerde çalışmadıkları gerekçesiyle ücretlerini alamamışlardı. Bütün fabrikalar o günlere ait ücretleri ödediği halde*

[24] *DİSK* gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970.

Hüseyin Çapkan

(1925–1970) Hüseyin Çapkan, 1952'den beri Gislaved fabrikası işçisi. 15 Ekim 1970'de Gislaved direnişinde polis tarafından tabancayla vurularak öldürüldü.

Gislaved işyerinde yevmiyelerin kesilmesini protesto amacıyla işçiler oturma grevine başlamışlar'' denildi. [25]

İşverenin talebi üzerine 15 Ekim Perşembe günü sabaha karşı komando tugayının eşliğinde çok sayıda polis fabrikayı kuşattı. Fabrikada 600 kadın ve 600 erkek işçi olanlardan habersiz bekliyordu. Polisler fabrikanın dar kapısından içeri girmeye çalışırken askerler fabrikaya giriş çıkışı önlemek amacıyla yolları kesti. Oturma eylemini sürdüren işçilerin fabrikadan çıkmayı reddetmeleri ve fabrika düdüklerini çalarak yardım istemeleri sonrası, polis güçleri tarafından saat 4.30'da başlatılan operasyon, işçilerin direnmesi üzerine çatışmaya dönüştü. İşçiler polislere karşı koydu ve *''Biz anayasal haklarımızı kullanarak bize hakkımız olan yövmiyeyi vermeyen patrona karşı direniyoruz. Sizi fabrikadan içeri sokmayız''* dediler. İşçilerle polis arasında önce cop ve sopalarla başlayan çatışma, polisin ateşli silah kullanmasıyla kısa sürede büyüdü ve tüm fabrikaya yayıldı. Çatışmaya katılmayarak dışarıda önlem alan birlikler, Gislaved işçilerine çevre fabrikalardan yardım gelmesini önlemek amacıyla fabrika çevresindeki bütün yolları kesti.[26] Savcılık iddiasına göre işçiler, fabrika kapısından içeri girmek isteyen polisleri hortumlarla sıcak ve soğuk su sıkarak ve taş ve ayakkabı yapımında kullanılan kalıpları kullanarak durdurmaya çalıştı.[27] *DİSK* gazetesi polis müdahalesini şöyle anlatıyor: *''Fabrikanın dar kapısından içeriye giremiyeceklerini anlıyan polisler, sanki bir düşman kalesine saldırırcasına fabrikanın duvarlarını buldozerlerle yıktırdılar ve yıkık duvarlardan içeriye girerek devrimci işçileri kurşunlamaya, coplamaya başladılar ve bir devrimciyi, işçi Hüseyin Çapkan'ı kurşunlarla öldürerek devrimci saflardan ayırdılar.''* Çapkan adlı işçi göğsünden vurularak öldü. 40 işçiyle 15 toplum polisi de çeşitli yerlerinden yaralandılar. Öldürülen Hüseyin Çapkan 1952 yılından beri fabrikada çalışan kıdemli bir işçiydi.[28]

DİSK Yürütme Kurulu 15 Ekim 1970'te yaptığı açıklamada Gislaved olayları hakkında şunları söylüyordu: *''Gislavet Lâstik Fabrikası'nda direnişe geçen işçilere karşı toplum polisi ile yeni komanda birlikleri bugün sabaha karşı saat 2.00 ile 6.00 arasında harekete geçmiş, buldozerlerle*

[25] Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 1.

Cumhuriyet gazetesi, 16 Ekim 1970

ÖLEN İŞÇİ HÜSEYİN ÇAPKAN'IN KARISI VE KIZI ELİM HABERİ ALDIKTAN SONRA..

Gıslavet Fabrikası zorla boşaltıldı

Bir işçi öldürüldü, 50 işçi ve polis yaralı

VALİ POYRAZ, BULDOZERLE GEDİK AÇILIP FABRİKAYA GİRİLDİĞİNİ SÖYLEDİ

Çatışma başlıyor

[26] *DİSK* gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970; Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 1.

[27] Eyüp Cumhuriyet Savcılığı, 1970/472 sayılı takipsizlik kararı, 15 Aralık 1970.

[28] *DİSK* gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970; Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 1.

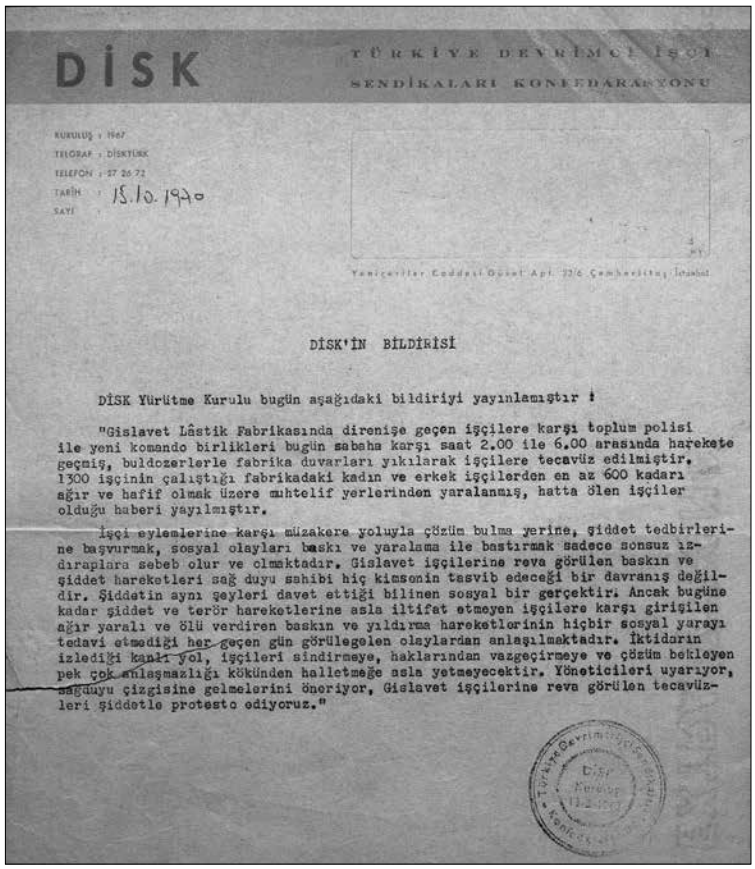
DİSK: Şiddetin Şiddeti Davet Ettiği Bilinen Bir Sosyal Gerçektir

İşçi eylemlerine karşı müzakere yoluyla çözüm bulma yerine, şiddet tedbirlerine başvurmak, sosyal olayları baskı ve yaralama ile bastırmak sadece sonsuz ızdıraplara sebep olur ve olmaktadır. Gislavet işçilerine reva görülen baskı ve şiddet hareketleri sağ duyu sahibi hiç kimsenin tasvib edeceği bir davranış değildir. Şiddetin aynı şeyleri davet ettiği bilinen sosyal bir gerçektir. Ancak bugüne kadar şiddet ve terör hareketlerine asla iltifat etmeyen işçilere karşı girişilen ağır yaralı ve ölü verdiren baskın ve yıldırma hareketlerinin hiçbir sosyal yarayı tedavi etmediği her geçen gün görülegelen olaylardan anlaşılmaktadır. İktidarın izlediği kanlı yol işçileri sindirmeye, haklarından vazgeçirmeye ve çözüm bekleyen pek çok anlaşmazlığı kökünden halletmeye asla yetmeyecektir. Yöneticileri uyarıyor, sağduyu çizgisine gelmelerini öneriyor, Gislavet işçilerine reva görülen tecavüzleri şiddetle protesto ediyoruz.

Kaynak: 15 Ekim 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

fabrika duvarları yıkılarak işçilere tecavüz edilmiştir. 1300 işçinin çalıştığı fabrikadaki kadın ve erkek işçilerden en az 600 kadarı ağır ve hafif olmak üzere muhtelif yerlerinden yaralanmış, hatta ölen işçiler olduğu haberi yayılmıştır."[29]

Polisin duruma hâkim olmasından sonra gözaltına alınan 250 işçi polis araçlarına bindirilerek götürüldü. Yaralıların fabrikadan gruplar halinde çıkarılması ise sabah saat 10.00'a kadar sürdü. Polis araçlarıyla taşınan yaralı işçiler, diğer fabrikalardaki işçilerin müdahalesinin önlenmesi amacıyla, yakında hastane bulunmasına karşın, başka hastanelere kaldırıldı. Çatışmada ölen işçi Hüseyin Çapkan'ın cesedi de ancak saat 10.00'dan sonra fabrikadan alınarak morga götürüldü. Bu süre içinde Eyüp-Silahtarağa yolu da trafiğe kapatıldı. Meydana gelen kanlı olayların ardından kadınlı erkekli çok sayıda insan hastane ve karakolların önünde toplanarak eşlerini, çocuklarını ve akrabalarını aramaya başladı. Olayların sona ermesinin ardından Emniyet tarafından yapılan açıklamaya göre 250'ye yakın işçi gözaltına alınmış ve soruşturmaya savcılık el koymuştu.

DİSK

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

KURULUŞ : 1967
TELGRAF : DİSKTÜRK
TELEFON : 27 26 72
TARİH : 15.10.1970
SAYI :

Yeniçeriler Caddesi Gösel Apt. 7/6 Cemberlitaş/İstanbul

DİSK'İN BİLDİRİSİ

DİSK Yürütme Kurulu bugün aşağıdaki bildiriyi yayınlamıştır :

"Gislavet Lâstik Fabrikasında direnişe geçen işçilere karşı toplum polisi ile yeni komando birlikleri bugün sabaha karşı saat 2.00 ile 6.00 arasında harekete geçmiş, buldozerlerle fabrika duvarları yıkılarak işçilere tecavüz edilmiştir. 1300 işçinin çalıştığı fabrikadaki kadın ve erkek işçilerden en az 600 kadarı ağır ve hafif olmak üzere muhtelif yerlerinden yaralanmış, hatta ölen işçiler olduğu haberi yayılmıştır.

İşçi eylemlerine karşı müzakere yoluyla çözüm bulma yerine, şiddet tedbirlerine başvurmak, sosyal olayları baskı ve yaralama ile bastırmak sadece sonsuz ızdıraplara sebeb olur ve olmaktadır. Gislavet işçilerine reva görülen baskın ve şiddet hareketleri sağ duyu sahibi hiç kimsenin tasvib edeceği bir davranış değildir. Şiddetin aynı şeyleri davet ettiği bilinen sosyal bir gerçektir. Ancak bugüne kadar şiddet ve terör hareketlerine asla iltifat etmeyen işçilere karşı girişilen ağır yaralı ve ölü verdiren baskın ve yıldırma hareketlerinin hiçbir sosyal yarayı tedavi etmediği her geçen gün görülegelen olaylardan anlaşılmaktadır. İktidarın izlediği kanlı yol, işçileri sindirmeye, haklarından vazgeçirmeye ve çözüm bekleyen pek çok anlaşmazlığı kökünden halletmeğe asla yetmeyecektir. Yöneticileri uyarıyor, sağduyu çizgisine gelmelerini öneriyor, Gislavet işçilerine reva görülen tecavüzleri şiddetle protesto ediyoruz."

DİSK Ajansı, 15 Ekim 1970

Emniyet açıklamasında *"Bunların arasında tahrikçiler ve teşvikçilerle diğer suçlular tespit olunacaktır. Yakalananların fazlalığı dikkate alınarak çeşitli karakollara dağıtılmıştır. Soruşturmanın sonucunu bekliyoruz"* deniliyordu.[30]

[29] 15 Ekim 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi

[30] Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 1.

Gislaved'de İkinci Ölüm

Zafer Aydın

Hüseyin Çapkan, 15 Ekim 1970'te Gislaved'e yapılan saldırıda polis tabancasından çıkan kurşunla hayatını kaybetmişti, Gislaved işçisi Hasan Kırık da aynı gün yaşanan polis şiddetinin mağduru olarak 19 Mart 1971'de beyin kanaması sonucu hayatını kaybetti. Lastik-İş sendikası, "Katilleri biliyoruz" diye bir açıklama yaptı. Lastik-İş, Hasan Kırık'ın ölümüne insafsızca coplanmasının yol açtığını söyledi ve polisi suçladı.[1]

Polis Gislaved işçilerine çok kötü davranmıştı bayıltıncaya kadar, kimilerini komaya sokuncaya kadar dövmüştü. Ancak, Hasan Kırık herkesten fazla şiddete maruz kaldı. İsa Çevik'e göre bunun nedeni polise sıkılan sıcak suydu:

"Koreli Hasan, benim köylümdü. Buhar kazanlarının tamirini yapardı. Polisler içeri girince onların oradan, buhar kazanlarından polise sıcak su sıkmışlar. Polisler Beşiktaş'a götürdüklerine önce 'Bize su sıktınız alın bakalım' diye gözaltındakilerin üstüne su sıkmışlar. İşçilerin kimisi yalın ayak, kimisinin üstünde elbise yok, o vaziyette su sıkıyorlar. Sonra 'Bize su sıkılan yerin sorumlusu kim?' diye soruyorlar. Koreli Hasan denince de onu çok fena dövüyorlar. Zaten bu dayaktan sonra çok yaşamadı rahmetli."[2]

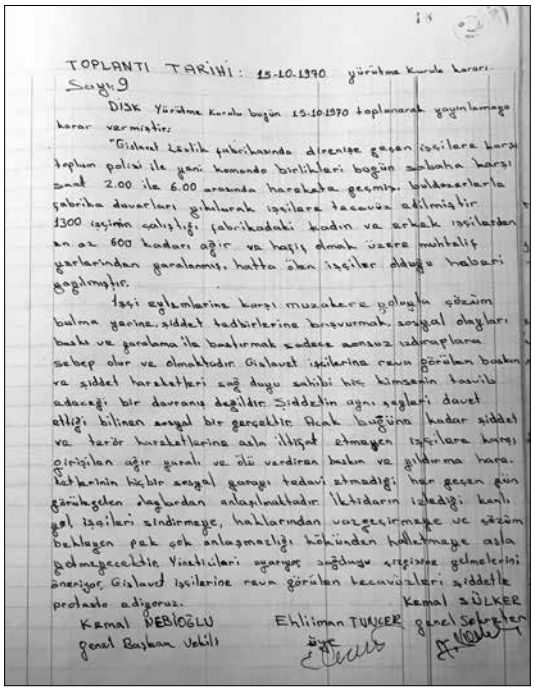
Rasim Camgöz de Hasan Kırık'ın ölümüne, emniyette polisten yediği dayağın yol açtığını düşünenlerdendi:

"Hasan arkadaşımdı. Beraber çalışıyorduk. 'Koreli Hasan' diyordu herkes. Rahmetli emniyette çok dayak yemiş. Ben çıktıktan sonra sordum 'nasıl?' diye. 'Allah düşürmesin' dedi. Coplarla, kafasına, beline, nereye denk gelirse vurmuşlar. 'Mideme kan oturdu' demişti. Ondan sonra çok yaşamadı. Beyin kanaması geçirdi gitti. Dayaktan öldü aslan gibi adam niye ölsün ki?"[3]

[1] *Lastik-İş* gazetesi, Sayı 45.

[2] Zafer Aydın tarafından İsa Çevik ile gerçekleştirilen görüşme, 2019.

[3] Zafer Aydın tarafından Rasim Camgöz ile gerçekleştirilen görüşme, 2019.

TOPLANTI TARİHİ: 15.10.1970 yürütme Kurulu Karar. Sayı: 9

DİSK Yürütme Kurulu bugün 15.10.1970 toplanarak gayrimeşe karar vermiştir:

"Gislaved Lastik fabrikasında direnişe geçen işçilere karşı toplum polisi ile geniş komando birlikleri bugün sabaha karşı saat 2.00 ile 6.00 arasında harekâta geçmiş, buldozerlerle fabrika duvarları yıkılarak işçilere taaruza geçilmiştir. 1300 işçinin çalıştığı fabrikadaki kadın ve erkek işçilerden en az 600 kadarı ağır ve hafif olmak üzere muhtelif yerlerinden yaralanmış, hatta ölen işçiler olduğu haberi yayılmıştır.

İşçi eylemlerine karşı müzakere yoluyla çözüm bulma yerine, şiddet tedbirlerine başvurmak, sosyal olayları baskı ve yaralama ile başlamak sadece acısız uzlaşmalara sebep olur ve olmaktadır. Gislaved işçilerine reva görülen baskın ve şiddet hareketleri sağ duyu sahibi bir kimsenin tasvib edeceği bir davranış değildir. Şiddetin aynı sonuçları davet ettiği bilinen sosyal bir gerçektir. Fakat bugüne kadar şiddet ve terör hareketlerine asla iltihat etmeyen işçilere karşı girişilen ağır yaralı ve ölü verdiren baskın ve yıldırma hareketlerinin hiçbir sosyal gerekçi tedavi etmediği; her geçen gün görülmekte olduğu gibi anlaşılmaktadır. İktidarın istediği kanlı yol işçileri sindirmeye, haklarından vazgeçirmeye ve sözüm bekleyen pek çok anlaşmazlığı kökünden halledilmeye asla götürmeyecektir. Yöneticileri uyarıyor, sağduyu ve gerçekçi olmalarını öneriyor, Gislaved işçilerine reva görülen tecavüzleri şiddetle protesto ediyoruz.

Kemal DEMİROĞLU — Genel Başkan Vekili
Ehliman TUNCER — üye
Kemal SÜLKER — Genel Sekreter

DİSK Yürütme Kurulu Karar Defteri, 15 Ekim 1970

16 Ekim'deki, olaylar nedeniyle haklarında soruşturma başlatılan 66 işçiden 11'i ilk sorgularından sonra Eyüp 2. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tutuklandı. Olayı *"Valinin emriyle polisin tecavüzü"* olarak değerlendiren Lastik-İş sendikasınca yayımlanan bir bildiride *"Gislaved işyerinde sabaha karşı saat 4 sıralarında, işverenin sendikal hakları tanımaması ve işçilerin baskıyla sendikadan istifaya zorlanmaları üzerine pasif direnişe geçen 1200 lastik işçisinin üzerine valinin emriyle silahlı komando birliğinin himayesinde toplum polisi saldırtılmış, işyerindeki işçiler dövülmüş, kurşunlanmış ve öldürülmüşlerdir"* denildi. Lastik-İş tarafından Cumhurbaşkanına, Başbakana, İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Barolar Birliği ve bütün siyasi partilere gönderilen bir telgrafta ise fabrikada yaşanan olaylar anlatıldıktan sonra *"Son olay nedeniyle anayasadan doğan sorumluluğunuzu hatırlatır, olayların daha çok büyümemesi için sizleri tarihi göreve çağırırız"* uyarısında bulunuldu.[31]

[31] *DİSK* gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970; Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 1.

Olaylar nedeniyle suçlanan İstanbul Valisi Vefa Poyraz ise Emniyet Müdürlüğü'nde şu açıklamayı yaptı: ''İçeriden ve dışarıdan bazı tahrikçi ve teşvikçilerin hareketleri ile Gislaved Fabrikası'nda çalışan işçiler salı gününden sonra fiili durum yaratmışlar, yani fabrikayı işgal etmişlerdir. Bu durum karşısında fabrika sahipleri can ve mal emniyetinin kalmadığı gerekçesi ile savcılığa başvurmuştur. Savcılığın ve polisin yaptığı incelemede durumun doğru olduğu anlaşılmıştır. Savcılık suçluların yakalanması ve fabrikanın sahiplerine verilmesi için polise yazılı talimat vermiştir.''[32]

Gislaved Fabrikası'nda yaşanan olaylar kamuoyunda sert tepkilere yol açtı. TİP Genel Başkanı Şaban Yıldız, olaylara ilişkin olarak verdiği demeçte, sıkıyönetimden sonra işçilerin zor yoluyla dize getirilmek istendiğini ve özel komando birliklerinin bu amaçla İstanbul'a getirildiğini söyledi. Yıldız'ın açıklamasında, işverenlerin *''sert ve anlaşmaya yanaşmayan bir tutum izledikleri''* öne sürülerek iktidarın becerisiz politikası sonucu sıkıntıya düşen bazı sanayi kollarında işverenlerin, sıkıntının yükünü işçi sınıfına aktarma ve işçilerin mücadele azmini kırma çabası içinde oldukları da öne sürüldü.

Olaylar sırasında, ölen işçi Hüseyin Çapkan'ın cenazesinin 17 Ekim'de Lastik-İş sendikasınca düzenlenen bir törenle kaldırılması kararlaştırıldı. 16 Ekim sabahı cenazeyi almak için Adli Tıp Kurumuna gelen Çapkan'ın ailesi ve arkadaşlarına cenazeyi vermek istemeyen polis, cenazenin derhal camiye götürülerek gömülmesini istedi. Çeşitli formalitelerden sonra cenazeyi

DUYURU

Gislaved Lâstik Fabrikası Pres Ustabaşısı ve Lâstik-İş Sendikası üyelerinden

HÜSEYİN ÇAPKAN

iş yerinde kurşunlanarak öldürülmüştür. İşçi şehidimizin cenazesi bu sabah saat 10 da Merter Sitesindeki Lâstik-İş Sendikası merkezinden alınacak, Beyazıt camiinde öğle namazı kılındıktan sonra işçi arkadaşlarının omuzları üstünde Edirnekapı Şehitliğinde ebedî istirahatgâhına tevdi edilecektir. Bütün devrimci işçilere, örgütlere, kişilere önemle duyurulur.

DİSK
Türkiye Devrimci İşçi
Sendikaları Konfederasyonu

Cumhuriyet gazetesi, 17 Ekim 1970.

işçinin ailesi ve arkadaşlarına teslim eden polis, cenazeyi almaya gelenlerin fotoğraflarını da çekti. Polislerin, Çapkan'ın yakınlarına *''Hüseyin Çapkan'ı biz öldürmedik; onu fabrikaya giren öğrenciler öldürdü''* dedikleri de öne sürüldü.[33] *DİSK* gazetesinde yer alan bir değerlendirmeye göre, Hüseyin Çapkan'ın ölümünden sonra yalan furyası başlamıştı: *''Önce Hüseyin Çapkan damdan düşerek öldü dediler. Bu yalana inanılmayınca kamyondan düşerek öldü dediler. Bu açıklamaya da kimse inanmayınca Hüseyin Çapkan'ın üzerinden bir kurşun çıkarıldığını söylediler.''*[34]

16 Ekim gecesi Lastik-İş'in Merter'deki binasında hazırlanan yere konan cenazenin başında çok sayıda işçi sabaha kadar nöbet tuttu. 17 Ekim sabahı saat 10'da Beyazıt Camii'ne getirilen Hüseyin Çapkan'ın cenazesi çok sayıda işçi ve öğrencinin katıldığı bir törenle Edirnekapı Mezarlığı'nda toprağa verildi. Cenazede Rıza Kuas en öndeydi.

Hüseyin Çapkan'ın ölümü ile ilgili Eyüp Cumhuriyet Savcılığı tarafından yürütülen hazırlık soruşturması sonucunda Çapkan'ın polis kurşunu ile öldüğü saptanmasına rağmen takipsizlik kararı verildi.

[32] *DİSK* gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970; Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 1.

[33] Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 1.

[34] *DİSK* gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970.

SAVCILIK: POLİS ÖLDÜRDÜ AMA SUÇ UNSURU YOK

Polis kurşunu ile öldürülen Hüseyin Çapkan'ın ölümü ile ilgili yürütülen hazırlık soruşturması sonucunda Eyüp Cumhuriyet Savcılığı tarafından verilen bir ibret belgesi niteliğindeki takipsizlik kararı şöyledir:

T.C. Eyüp C. Savcılığı

Hazırlık No: 1970/3417

Karar No: 1970/1472

TAKİPSİZLİK KARARI

Davacı: K.H.

Mağdur: Hüseyin Çapkan. 2052 sicil numaralı Gislavet fabrikası işçisi. 1341 doğumlu. G. Paşa Ordu Cad. No: 15'te ikamet eder. 21/7/1952 tarihinden itibaren Gislavet fabrikası işçisi.

Suç: Adam öldürmek

Suç Tarihi: 14/10/1970 saat 04.30

Suç Yeri: Eyüp Gislavet fabrikası

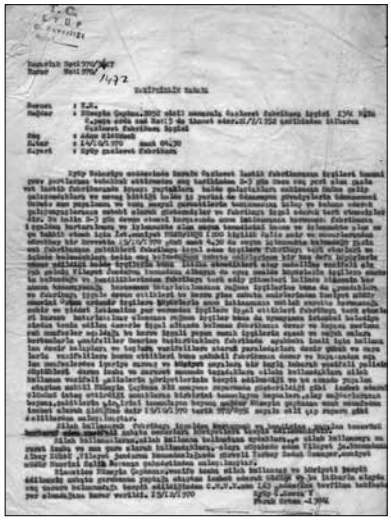
Eyüp Bahariye caddesinde kurulu Gıslavet Lastik Fabrikası'nın işçileri kanuni grev şartlarını tahakkuk ettirmeden suç tarihinden 2-3 gün önce suç yeri olan Gıslavet lastik fabrikasında işbaşı yaptıkları halde çalıştıkları makinanın önüne gelip çalışmadıkları ve mesai bittiği halde iş yerini de ödenmeyen yövmiyelerinin ödenmesi ücrete zam yapılması ve bazı sosyal garantilerin tanınmasını talep ve bahane ederek çalışmayışlarının sebebi olarak göstermişler ve fabrikayı işgal ederek terk etmemişlerdir. Bu halin 2-3 gün devam etmesi karşısında amme intizamının korunması fabrikanın işgalden kurtarılması ve işlenmekte olan suçun temadisini kesme ve işlenmekte olan suçu tahkik etmek için İst. Emniyet Müdürlüğü 1200 kişilik polis amir ve memurlarından mürekkep bir kuvvetin 15/10/1970 günü saat 4.30 da suçun işlenmekte bulunduğu Gıslavet fabrikasına geldikleri fabrikayı işgal eden işçilere fabrikayı terk etmeleri ve içinde bulundukları hali suç bulunduğu zabıta amirlerince birkaç defa höpörlerle işçilere anonsta bulunduğu ve kendiliklerinden fabrikayı terk edip gitmeleri halinde kimsenin burnunu kanamayacağı hususunun hatırlatılmasına rağmen işçilerin buna da uymadıkları ve fabrikayı işgale devam ettikleri bu kerre yine zabıta amirlerinden Emniyet Müdür Muavini Orhan Erdemir işçilere höpörlerle amme intizamının mutlak surette korunacağı cebir ve şiddet istimaline yer vermeden işçilere işgal ettikleri fabrikayı terk etmeleri hususu hatırlatılmış olmasına rağmen işçiler buna da uymayınca İstanbul Belediyesinden temin edilen dozerle işgal altında bulunan fabrikanın duvar ve kapısı zorlanarak menfezler açıldığı bu kerre işgali yapan sanık işçilerin sıcak ve soğuk suları hortumlarla vazifeliler üzerine kışkırttıkları fabrikada ayakkabı imali için kullanılan demir kalıpları ve taşları vazifelere atarak yaraladıkları demir çubuk ve sopalarla vazifelilere hücum ettikleri buna mukabil fabrikanın duvar ve kapısından açılan menfezlerden içeriye sızmış ve sayıları bir hayli kabarık vazifeli polisin düştükleri durum icabı ve zaruret sonunda taşıdıkları silahı kullandıkları silahı kullanan vazifeli polislerin hüviyetlerinin tespit edilemediği ve bu esnada yapılan atıştan maktul Hüseyin Çapkana ölü muayene raporunda gösterildiği gibi isabet ederek ölümünü intaç ettirdiği sanıkların birbirini tamamlayan beyanları, olay mağdurlarının beyanı, şahitlerin birbirini tamamlayan beyanı mağdur Hüseyin Çapkanın uzak mesafeden isabet alarak öldüğüne dair 19/10/1970 tarih ve 972/8951 sayılı adlı tıp raporu gibi delillerle anlaşılmıştır.

Silah kullanarak fabrikayı işgalden kurtarmak ve kendisine yapılan tecavüzü bertaraf eden vazifeli zabıta memurları hüviyetleri tespit edilememiştir.

Silah kullananların silah kullanma talimatına uydukları ve silah kullanmayı zaruret icabı ve son çare olarak kullandıkları, olaya müşahede eden Vilayet ja. Kumandanı Albay Zühtü, Vilayet jandarma kumandanlığında görevli Yarbay Sedat Özenger, emniyet müdür muavini Salih Doranın şahadetinden anlaşılmıştır.

Binnetice Hüseyin Çapkan'ın, vazife icabı silah kullanmış ve hüviyeti tespit edilmemiş zabıta grubunun yaptığı atıştan isabet ederek öldüğü ve bu itibarla olayda suç unsuru bulunmadığı tespit edildiğinden C.M.U.K.nun 163. maddesine tevfikan takibata yer olmadığına karar verildi. 15/12.1970.

Eyüp C. Savcısı Yardımcısı Faruk Ertem-13841

TÜSTAV DİSK Arşivi

Kararda şöyle denildi: *''Silah kullanarak fabrikayı işgalden kurtarmak ve kendisine yapılan tecavüzü bertaraf eden vazifeli zabıta memurları hüviyetleri tespit edilememiştir. Silah kullananların silah kullanma talimatına uydukları ve silah kullanmayı zaruret icabı ve son çare olarak kullandıkları (...) anlaşılmıştır. Binnetice Hüseyin Çapkan'ın, vazife icabı silah kullanmış ve hüviyeti tespit edilmemiş zabıta grubunun yaptığı atıştan isabet ederek öldüğü ve bu itibarla olayda suç unsuru bulunmadığı tespit edildiğinden (...) takibata yer olmadığına karar verildi.''*[35]

Gislaved Fabrikası, meydana gelen olaylar nedeniyle işveren tarafından 19 Ekim'e kadar kapatıldı. 19 Ekim sabahı ise olaylara katıldıkları gerekçesiyle 103 işçinin işlerine tazminatsız olarak son verildi.

ÇUKUROVA DİRENİŞLERİ (1970)

1970 sonbaharında tekstil sektöründe de önemli bir iş bırakma eylemi gerçekleşti. Adana'da Bossa Fabrikası'nda çalışan 4 bin işçi ücretlerinin düşüklüğünü ve işyerindeki akort ücret uygulanmasını protesto etmek amacıyla 21 Ekim 1970 günü iş bıraktılar. İşçiler bir süre önce Türk-İş'e bağlı Teksif sendikasından ayrılarak DİSK'e bağlı Tüm-İş sendikasına geçmişlerdi. Eylem 22 Ekim günü sona erdi. Ancak işverenin eylem nedeniyle on işçiyi işten çıkarması üzerine 10 Kasım günü işçiler yeniden iş bıraktılar. DİSK üyesi işçiler fabrikanın kapısını tutarak çalışmak isteyen Teksif üyelerini içeri sokmadılar ve eylem bir işyeri işgaline dönüştü. Polis, fabrikanın duvarını buldozerle yıkarak içeri girdi. Polisle işçiler

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

İşçiler Birleşiniz

DİSK

Yaşasın işçi sınıfı

İşçiyiz.. Güçlüyüz..

Vol: 1 — 13 KASIM 1970

Binlerce dokuma işçisi DİSK'e katıldı

Çukurova'lı işçilerin büyük uyanışı

HOŞ GELDİNİZ

DİSK Genel Merkezi ekipleri Adana'da çalışmaya başladılar

Artık Teksif Sendikası, uyanan, bilinçlenen Adana, Tarsus, Mersinli dokuma işçilerini milyoner işverenlere peşkeş çekemeyecektir

TARSUS BASMA FABRİKASI GREVİ DEVAM EDİYOR

DİSK Genel Başkanı Türkler Çukurova'da

Tarsus'lu dokuma işçileri ekmek parası savaşında

KÖŞE

"Uyandık hep geliyoruz,,

Maden – İş Genel Yönetim Kurulu Ankara'da toplandı

DİSK

Sınıfımızın yiğit savaşçısı Rıza KUAS yurda dönüyor

DİSK gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970.

arasında meydana gelen olaylarda 60 işçi ve 27 polis yaralandı. DİSK, işçilerin sarı sendikaya karşı direndiklerini açıkladı. Türkiye İşçi Partisi, yaptığı açıklamayla patronların çıkarlarını kollayan iktidar ile işbirlikçi sendikaların işçilerin sendika seçme özgürlüğünü kısıtlamak istediklerini belirtti. İşçiler 16 Kasım günü işbaşı yaptılar. İşveren yetkilileri, vardiya girişlerinde fabrika kapısında DİSK üyesi 140 işçinin kartlarını ellerinden aldı ve işlerine son verildi.

15-16 Haziran sonrasında sendikalaşma hakkı için bir başka büyük mücadele Çukurova bölgesinde yaşandı. DİSK'e bağlı

[35] Eyüp Cumhuriyet Savcılığı, 1970/472 sayılı takipsizlik kararı, 15 Aralık 1970.

DİSK'E AKAN İŞÇİYE KARŞI ŞİDDET

İşçilerin çoğunluğunun Tüm-İş'e geçmesi üzerine işveren, Adana Valisi ve polis yeni önlemler alma yoluna gitti. Ekim ayında olaylar sırasında işçilerle işveren arasında bir anlaşmazlık olmadığını, işçilerin sendika yöneticilerini protesto ettiklerini söyleyen işveren Şevket Sabancı Kasım ayının başlarında fikir değiştirdi ve DİSK'e karşı önlem aldı. Adana Valisi'nin ve Türk-İş'in desteğiyle hareket geçen işveren, direnişin önderlerinden Mahmut Dulukluoğlu ve diğer iki işçiyi 10 Kasım günü işten çıkardı. İşten çıkarılan işçi sayısı daha sonra 10'a yükseldi. Bu operasyondan sonra işçiler işi bırakıp fabrika bahçesinde toplandı ve çıkarılan işçilerin işe iadesini istedi. İşveren bu isteği kabul etti ama işçiler Teksif'in sözleşme yapmasına da karşı çıktıkları için işgal devam etti. Bunun üzerine işveren DİSK'in Güney Bölge Temsilciliği ile görüşmeyi kabul etti. 10 Kasım günü işçilerin istedikleri sendika ile sözleşme yapmayı kabul eden işveren bir gün sonra fikir değiştirdi.

"Tüm-İş üyesi işçiler ile Teksif üyesi işçiler eylemin sürdürülmesi konusunda anlaşamadılar. Tüm-İş üyelerinin kapıları tutarak, gece vardiyasında çalışmak isteyen Teksif üyelerini engellemeleri, eylemin işgale dönüşmesine ve işçiler arasında çatışmaya yol açtı. Olayda 24 işçi yaralandı. İşgal eylemine ve iki sendikanın üyeleri arasında başlayan çatışmaya valinin emriyle polis ve jandarma müdahale etti. Güvenlik güçleri işgali sona erdirmek amacıyla buldozerlerle duvarları yıkarak fabrikaya girdi. Bu olaylar sırasında 60 işçiyle 27 polis yaralanırken gözaltına alınan işçilerden sekizi daha sonra mahkemece tutuklandı."[1] Tutuklananlar arasında Maden-İş Örgütlenme Dairesi uzmanı Mehmet Cengiz Turhan da vardı.

Bossa'da işçilere uygulanan şiddeti kelimelerle anlatmak çok zordu. Ancak Hürriyet'in 13 Kasım 1970 tarihli nüshasında yayınlanan ve foto muhabiri Hamit Deste'nin çektiği bir fotoğraf terör ortamını tam anlamı ile yan-

[1] *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 1, s. 188.

Çukurova'da DİSK'e üye olmak isteyen işçiye şiddet. Fotoğraf: Hamit Deste, Hürriyet, 13 Kasım 1970

sıtmış ve uzun yıllar belleklerden silinmemişti. Yazar İsmail Cem Milliyet gazetesindeki köşesinde bu fotoğraf ile ilgili şu cümleleri yazmıştı:

> ''Bazı olaylarda bir fotoğraf, durumu sayfalarca yazıdan daha etkin biçimde özetleyebilir. Adana'daki Bossa işçileri olayı da bunlardan biridir. Beş polisle bir bekçi yerde kıvranan bir işçiyi tabanca tehdidiyle ve sopayla ve copla ve inanılmaz bir vahşetle döverken çekilmiş fotoğraf, bir bakıma 'dün' ve 'yarın'ın Türkiye'deki mücadelesini yansıtmaktadır. Bu mücadelenin dün tarafından kazanılmasına çok ender birkaç örneğin dışında tarih şahit değildir. Geleceğin mutlu toplumları harcında her zaman hunharca dövülmüş işçilerin kanı vardır.''[2]

DİSK'in desteği

Bölgede görevli Ahmet Akbıyık ve Mehmet Cengiz Turhan, sonbahar ayları boyunca örgütlenmeyi başarı ile yürütmüştü. DİSK genel sekreter yardımcısı İbrahim Çetkin ve Ankara bölge temsilcisi Uğur Cankoçak Adana'ya gelerek işçilere destek olmuştu. Tutuklanan işçileri savunmak üzere 15 Kasım'da Müşür Kaya Canpolat, Alp Selek, Enis Coşkun, Güney Dinç ve Turgut Kazan Adana'ya geldi. Kazan işçilerin gördüğü işkenceyi şöyle anlattı:

''İşçilere karakolda parmaklarının arasına mermi koyup sıkılarak işkence yapılmış. Akıbeti meçhul kişiler var. Öldüğünü sandığımız bir kadın işçinin akıbeti gizleniyor. Adana'da bütün şiddetiyle bir terör havası hüküm sürüyor.''

TİP genel sekreteri Şaban Erik ile CHP İzmir Milletvekili Şeref Bakışık da Adana'ya gelip işçilerin durumu ile ilgili bilgi aldı.

Türk-İş Genel sekreteri Tunç ancak olaylar sona erdikten sonra, 16 Kasım'da Adana'ya gelebildi ve işçilerle görüştü.

Bossa ve Paktaş işverenleri gazetelere ilân vererek çatışmanın bittiğini ve işbaşı yapılacağını bildirdi. İşveren, işbaşı yapılacağı gün direnişe katılan işçileri tasfiye etmeye başladı.

''Giriş kapısında işçileri tek tek kontrol eden idare amirleri sabah ve öğleden sonraki vardiyalarda DİSK'e bağlı Tüm-İş Sendikasına üye 140 işçinin kartları ellerinden alınarak işlerine son verildiğini bildirdiler. Ayrıca birçok işçinin evlerine noter kanalıyla işlerine son verildiğine ilişkin tebligat gönderildi.''[3]

151 işçinin savcılıkça mahkemeye verilmesi, işçilerin mücadele gücünü azaltmak için planlanmıştı. Bu baskıların sonucunda sonraki yıllarda Bossa'da önemli bir sendikal eylem ortaya çıkmadı.

Kaynak: Maden-İş Tarihi Çalışma Grubu (2017), *Derinden Gelen Kökler*, Cilt 1, İstanbul: TÜSTAV

[2] *Milliyet*, 14 Kasım 1970.

[3] *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi* (1998), 1. Cilt, s. 190.

Özbucak fabrikalarında çalışan işçiler büyük gruplar halinde her gün DİSK'in Güney Bölge Temsilciliği'ne gelerek kayıtlarını yaptırmaya başladılar.

21 Ekim 1970 tarihinde 4 bin civarında Bossa işçisi, akort esasına dayanan ücret sisteminin düzeltilmesi isteklerinin yerine getirilmemesi üzerine direnişe geçip fabrikayı işgal etti. İşverenin işçilerin isteklerini kabul etmesi üzerine işçiler bir günlük direnişten sonra işbaşı yaptı. Bu direniş Teksif'e rağmen ve Teksif'e karşı gerçekleştirildi. [37]

Türkiye'nin ve Adana'nın sayılı büyük fabrikalarından olan Bossa'nın işçileri şalterlere basıp bahçede toplandılar. Patron Sakıp Sabancı işçilere isteklerini sorduğunda, hep bir ağızdan *''Teksif'i istemiyoruz''* diye bağırdılar. [38]

[37] *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi* (1998), Cilt 1, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, s. 188.

[38] *DİSK* gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970, sayfa 1 ve 3.

Hürriyet

Hürriyet diyor ki:

POLİS İŞGAL KALDIRIYOR

Belediye personeli aralıkta maaşını alamıyor

AKDENİZ gemisinde 4,5 milyon liralık esrar bulundu

BOSSA'da ÇATIŞMA: 61 KİŞİ YARALANDI

Çocuğunuzun Hangi mesleğe Kabiliyeti var?

Hürriyet TEST BÜROSU Çocuğunuzun mesleğini ücretsiz olarak bildiriyor

PAZAR GÜNÜ BAŞLIYORUZ

Hürriyet, 13 Kasım 1979

Mehmet Atay: Tekstil Patronlarının DİSK Korkusu

1970'li yıllarda Kimya-İş ve Sosyal-İş sendikalarında yöneticilik yapan, DİSK'in örgütlenme, eğitim ve yayın faaliyetlerinde çalışan ve 1990'larda DİSK Genel Sekreterliği yapan Mehmet Atay Çukurova direnişini DİSK görevlisi olarak 55 gün boyunca yaşadı. Atay direnişi Can Şafak'a şöyle anlattı:

– Adana'da tekstil işgalleri olmuştu bu dönemde, DİSK'in, DİSK'in sendikalarının da büyük destek verdiği direnişler...

– 16 Haziran'dan üç ay sonra. Adana'da Bossa Güney Sanayii, Paktaş işgalleri oldu. Onların tamamını yaşadım ben. 10 Kasım günü Adana'ya gittim, 55 gün Adana'da kaldım o süreçte. İşgallerin başladığı gün Adana'ya gitmiştim. Cengiz [Turhan] benden sonra oraya geldi Bölge temsilcisi olarak.

Orada, Çukurova Basma Fabrikası'nda bağımsız bir sendika vardı. Tüm-İş, Tüm Mensucat İşçileri Sendikası. Bölge sendikası, Tarsus'ta kurulmuş bir sendika. Çukurova Basma Fabrikası'nda greve gitmiş. O süreçte de DİSK'le ilişkisi oluyor. Ve DİSK o grevi destekledi o dönemde. Hatta Turgut Gökdere, Turizm-İş Başkanı o sıra, toplu sözleşme görüşmelerini de Turgut götürdü orada, sonra grev oldu.

O grev Adana'yı daha çok etkiledi. Zaten '70 16 Haziranının da etkisi çok fazlaydı. O sırada bu üç fabrikada –Bossa, Güney Sanayii ve Paktaş'ta, üçü de ayrı patronlardır– Türk-İş'e bağlı Teksif Sendikası o sırada toplu sözleşme müzakerelerini götürüyor.

– Büyük de huzursuzluk var işçi arasında...

– Ve iyice gerilip iş kopma noktasına gelince, "Asker Mehmet" dedi Türkler, "haydi Adana'ya." Haydii biz apar topar... Nebioğlu'yla beraber gittim hatta. Nebioğlu döndü ben kaldım. Benim oraya gittiğim gün fabrikalarda işgal başladı. Toplu sözleşme sürecindeki üç fabrikada birden.

– Yetkili olan Türk-İş. Teksif. Ama işçinin içinde olan DİSK.

– Evet. Bütün tarihleri boyunca üç dönem almadıkları zammı DİSK'in korkusuna bir seferde verdi adamlar.

– DİSK gelir diye.

– DİSK gelir diye.

Burada unutulmaması gereken şeylerden birisi de TÖS'ün, Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın büyük etkisidir. Gittiğimiz her yerde, bir lokalin yoktur, bir şuben yoktur ama bir Türkiye Öğretmenler Sendikası lokali vardır. Ve o lokalleri irtibat bürosu olarak kullanırdık.

Kaynak: Can Şafak tarafından 1994-1996 dönemi DİSK Genel Sekreteri Mehmet Atay'la 25 Kasım 2014 günü İstanbul'da yapılan görüşme.

Tüm-İş sendikasına üye 616 işçi Tarsus'ta Basma Fabrikası'nda 16 Ekim 1970'te greve başladı. DİSK bu greve çok önem verdi; merkezi olarak yürütülmesine ve maddi olarak desteklenmesine karar verdi. DİSK, Yönetim Kurulu üyesi Turgut Gökdere başkanlığında bir heyeti grev bölgesinde görevlendirdi.

Tarsus Basma Fabrikası grevi sürerken bu kez Adana'nın en büyük fabrikası olan Bossa'da çalışan 4 bini aşkın işçi DİSK'e üye olmak için eyleme geçti.

DİSK Bossa işçilerinin DİSK'te örgütlenmesi için çok sayıda DİSK temsilcisini, hukukçuyu bölgede görevlendirdi ve tekstil işçileri için Adana'da Tüm-İş sendikasının bürosunu kurdu. Bu arada Bossa işçileri Tarsus Basma grevini ziyaret ederek dayanışmada bulundu.[36]

Bossa Fabrikası'nda Türk-İş'e bağlı Teksif örgütlüydü. DİSK'in Türkiye çapında yarattığı etki Çukurova bölgesine de yansıdı. DİSK Genel Merkezi ekipleri Adana'da çalışmaya başladı. Çukurova'da dokuma işçileri DİSK'i seçtiler. Teksif üyesi işçiler çığ gibi artan bir hızla DİSK'e üye olmaya başladılar. Adana'nın en büyük fabrikalarından Bossa, Güney Sanayii, Paktaş, Milli Mensucat ve

[36] DİSK Ajansı, 24 Ekim 1970.

DİSK Bossa ve Paktaş'ta tutuklanan işçiler ile Tüm-İş'in Tarsus Basma Fabrikası'nda 624 işçinin yürüttüğü grev için maddi dayanışma kampanyası açtı ve işçilere yardım etti. Yürütme Kurulu 16 Kasım 1970'te Tarsus'ta Tüm-İş sendikasının Çukurova Basma grevi nedeniyle, grevci işçilere dayanışma yapılmasına ve sendikalardan toplam 90 bin lira borç alınmasına karar verdi.[39] Tarsus'ta Tüm-İş tarafından yürütülen greve katılan işçilere yardım için Tüm-İş sendikasına yeniden 75 bin lira borç verilmesine ve bu paranın Maden-İş'ten istenmesine karar verildi.[40] Ayrıca DİSK yönetimi olayları takiben DİSK Adana Bölge Temsilciliği kurulmasına ve M. Cengiz Turhan'ın temsilci atanmasına karar verdi.[41]

[39] 16 Kasım 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[40] 4 Aralık 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi ; 14 Aralık 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu Toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[41] 11 Ocak 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi .

Türk-İş'e bağlı Teksif'ten ayrılıp DİSK'e katılmak isteyen 9 bin işçi direnişe geçti

ADANA'DA DİRENİŞ

kesin zafer sınıfımızındır

«Grev yasası çıkarsa 15-16 Haziran olayları bile gölgede kalır.»

Demir Döküm Fabrikası'nda greve hazırlanıyoruz...

BASIN-İŞ, Kıraner işyerinde grevde, Adana'da Çukurova basmevinde grev kararı var

Karadenizli tüm tekel işçileri Gıda-İş'e katılıyor

SON DAKİKA

«Anayasal direnişlerimizi kırmak işverenlerin haddi değildir.»

Tarsus grevcileri üçbin kişilik bir miting yaptılar

Görsel: *DİSK* gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970.

Tüm-İş sendikasının Tarsus Basma'daki grevi Aralık 1970 sonlarına doğru sona erdi. DİSK Yönetimi grevin başarıyla sonuçlandığını açıkladı.[42] Tarsus Basma Fabrikası'nın grevci işçileri 7 Kasım 1970 tarihinde Tarsus'ta bir de miting gerçekleştirdiler.[43]

1970 ADANA OLAYLARI[44]

UĞUR CANKOÇAK

1970 yılında Tarsus ilçesinde Karamehmetlerin iplik fabrikasındaki işçiler, Teksif Sendikası tarafından işverene sürekli satılmalarına tepki olarak Mensucat-İş Sendikasını kurdular. Hemen arkasından da Mensucat-İş DİSK'e üye oldu.

Toplu İş Sözleşmesi görüşmeleri grevle sonuçlandı. Ve DİSK Çukurova'da ilk grevine başladı. İşte bu olay fitili ateşleyen kıvılcım oldu. Adana'daki tüm tekstil işçileri Türk-İş'e bağlı Teksif sendikasından kurtularak DİSK'e geçmek istediler. DİSK Adana Bölge Temsilciliği tavsiye edildi, çalışmalar başladı. Önce BOSSA I Fabrikası'nda işçilerin tamamına yakın çoğunluk DİSK'e üye oldu. Toplu İş Sözleşmesi çağrısında Bölge Çalışma Müdürlüğü Teksif Sendikasına yetki verdi.

BOSSA I işçileri topluca Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne gidip Teksif Sendikasının değil DİSK'in üyesi olduklarını haykırdılar. Fakat sonuç değişmedi. Teksif Sendikası tarafından bir kez daha satılacaklarını anlayan işçilerle DİSK'in Adana'daki yetkilileri konuyu değerlendirme toplantıları yaptılar.

[42] 28 Aralık 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi .

[43] *DİSK* gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970.

[44] Uğur Cankoçak'ın bu yayınlanmamış yazısı Ergün İşeri tarafından yayınlanmak üzere verilmiştir.

Mehmet Atay

Atay, 1946'da Fethiye'de doğdu. 1960'lı yıllarda İstanbul'da üniversite öğrencisiyken bir yandan da ilaç fabrikasında işçi olarak çalıştı. 1970'lerde Kimya-İş ve Sosyal-İş yönetciliği yaptı. 12 Eylül'de tutuklandı, DİSK Davası'ndan yargılandı. 1994'te DİSK Genel Sekreteri seçildi. Kuruluşundan itibaren DİSK'in merkezi eğitim ve örgütlenme çalışmalarına emek verdi.

Bossa'da direnen işçiler gözaltında, DİSK Arşivi

Vardiya vardiya tüm işçilerin katılımıyla yapılan toplantılar sonucu oybirliğiyle, seslerini duyurmak ve mahkeme yoluyla referandum kararı alabilmek için fabrikanın işgal edilmesine karar verildi.

DİSK'in temel ilkelerinden olan tabanın söz ve karar sahipliği bir kez daha işledi ve BOSSA I fabrikası 15 vardiyasında iki vardiya işçiler tarafından işgal edilip işveren yöneticileri dışarı çıkartıldı, üretim durdu ve kapılar kapatıldı.

BOSSA I işgali Adana'da duyulur duyulmaz BOSSA II, PAKTAŞ, GÜNEY SANAYİİ aynı yöntemle işgal edildi.

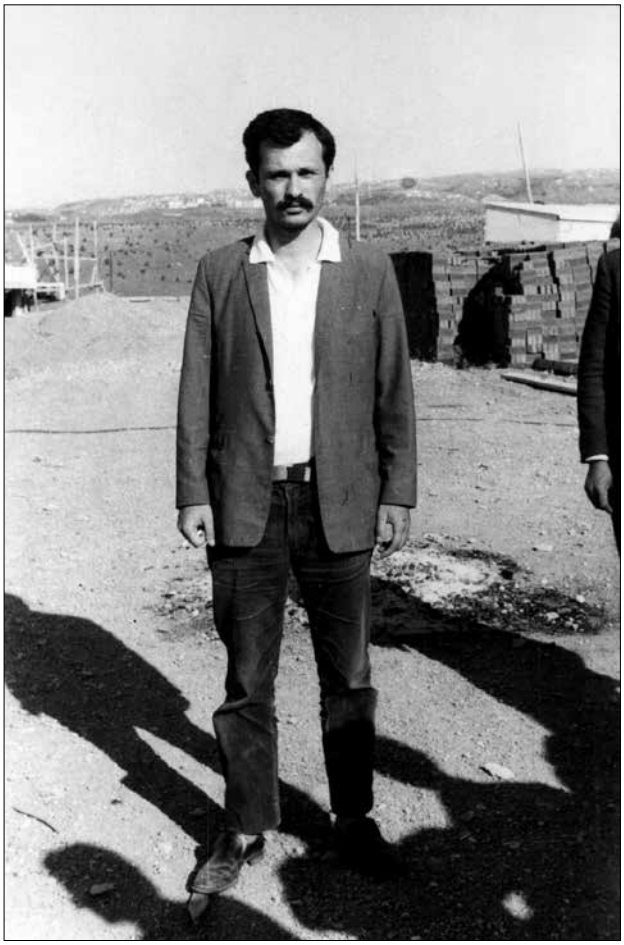
İşgalin üçüncü günü BOSSA işvereni Sabancıların baş hukuk müşaviri, gece DİSK'e telefon edip amaçlarının ne olduğunu sordu. Aldığı cevap, işveren ve Çalışma Müdürlüğü tarafından DİSK T in yetkili sendika olduğunun kabulünü amaçladıkları şeklindeydi. Yetki DİSK'e verilirse işgalin kalkıp, üretime geçilip geçilemeyeceğini soran işverene DİSK, derhal üretimin başlayacağını, esasen işgal sürerken makinaların bakımının da yapıldığını bildirdi. İşverenler, durumu değerlendirip tekrar DİSK'i arayacaklarını bildirdiler. Ertesi günü de Adana İş Mahkemesi DİSK'in referandum isteği konusunda karar verecekti.

Ancak o gece yarısı saat 02.00'de, Kayseri'deki Hava Komando Tugayı Adana'ya gelerek buldozerlerle fabrikaların kapılarını kırdı, işçilere dipçiklerle saldırılarak işgale son verdi. 3 işçi yaralandı, 14 işçi tutuklandı. Ama işçiler işbaşı yapmadı. Bu kez Adana'nın tüm işçi mahallelerine komando

"Necmettin'i Vurdular"

Can Şafak

Necmettin Giritlioğlu, Aliağa rafinerisinin kapısında Yapı İşçileri Sendikası'nın grevinin başladığı sabah vurularak öldürüldüğünde yirmi altı yaşındaydı. Greve rağmen rafineriye teknisyenleri getiren otobüslerin içeri girmesine engel olmaya çalışırken vurulmuştu. Karanlık güçlerin hedefindeydi, olay bir tertipti belli ki. Yapı İşçileri Sendikası'nın Genel Başkanı'ydı Necmettin Giritlioğlu. Dostlarıyla ceplerindeki bütün parayı birleştirip grev yerine gelmişti, otuz ya da otuz beş liraydı hepsi. Kapıya boydan boya kendi elleriyle yazdıkları bir bez afiş asmıştı işçiler: "Bu işyerinde grev vardır."

Necmettin Giritlioğlu

Tarih: 22 Ağustos 1970. 12 Mart faşizmine doğru hızla akıp gitmekteydi zaman. Ve grevler, direnişler, sürüp gitmekteydi Türkiye'de. 15-16 Haziran direnişini yaşamıştı Türkiye işçi sınıfı, özgürlüğün kendi nasırlı ellerinde olduğunu göstermişti dosta düşmana. Ve öğrenci eylemleri, üniversite işgalleri, boykotlar... Amerikan 6. Filo'su İstanbul'a demir attığında, devrimci gençler Dolmabahçe'de denize dökmüşlerdi Amerikan askerlerini. Kanlı Pazar yaşanmıştı. Karanlığa, korkuya teslim olmayanların safındaydı Necmettin. Birkaç yıla sığan, kısacık bir zamanın içinden ama uzun bir yoldan gelmişti Aliağa'ya. Ereğli'den, Ankara'dan... İşçilerin arasından ve kendisi bir öğrenci olmasa da yükselen öğrenci gençlik hareketinin içinden geliyordu. Ereğli'de, Türkiye İşçi Partisi (1. TİP) İlçe Sekreteri'ydi, Türkiye Maden-İş Gençlik Kolları Başkanı'ydı, Erdemir grevinde en öndeydi... Ankara'da, üniversite gençliği içinde şekillenmeye başlayan devrimci oluşumun içindeydi. İşçi/sendika hareketini devrimci öğrenci hareketine bağlayan köprülerden biriydi Necmettin Giritlioğlu.

birlikleri çadır kurdular ve hem işçilere hem de ailelerine baskı yapmaya başladılar.

DİSK'in yaptığı tüm yasal başvurular reddedildi. Adana Valiliği işbaşı yapmayan işçilerin işlerine son verileceğini bir bildiri yayınlayarak duyurdu. Bildiri, Komando Tugayının araçları tarafından hoparlörlerle mahalle aralarında sürekli okundu. Yaratılan terör ve baskı çok dayanılamaz boyutlara ulaştı.

DİSK'in yaptığı görüşme sonucunda, hiç bir işçinin iş akdi feshedilmemek koşuluyla, işgalin başlamasından bir hafta sonra 15 bin işçi işbaşı yaptı.

Aradan 6 yıl geçtikten sonra, DİSK'in referandum talebini reddeden Adana İş Mahkemesi Hâkimi, Valinin baskısıyla karar verdiğini, kendi vicdanına ve hukuk anlayışına göre referandum kararını vermek istediğini açıkladı.

EMPERYALİZMİN VE KAPİTALİZMİN UŞAKLARI NECMETTİN'İ VURDULAR

Devrimci sendikacı Necmettin Giritlioğlunu, işverenin maşalığını yapan bir şöför, göğsünden tek kurşunla öldürdü. Necmettin 26 yaşındaydı. Aliağa Rafinerisinin yanında çalışan işçilerin haklarını almak için başlattıkları grevi yönetiyordu. Vurdular.... Öldürdüler Necmettinimizi....

Aliağa Rafinerisinin yapımında çalışan, yapı işçileri göz yaşı döktüler. Necmettinimizin arkasından, Erkekçe and içtiler, bu kavgayı sürdürmek için...

Ve de şöyle dediler Necmettinimiz için:

''Kavgada vuruldun dağ gibi düştün

Duyuldu zelzelen dört bir tarafta''

Necmettin Giritlioğlu'nu, İzmir'den uğrunda öldüğü yapı işçileri yolcu ettiler. İşçi sınıfı için can veren Necmettin'i... O'nu Ankara'da işçiler, devrimci gençler ve işçiden yana aydınlar karşıladılar.

Sol yumrukları kaldırıp, O'nun ve tüm devrimcilerin intikamını almaya and içerek, kara toprağa verdiler.

Necmettinimiz öldü. Ne gam... Devrimciler ölür. Devrimler sürer gider. İşçi sınıfının kesin zaferine kadar...

ALİAĞA RAFİNERİSİNDE OLUP BİTENLER...

İzmir'deki Aliağa Rafinerisinin bir kısmında, iyi bir toplu sözleşme yapılmış ve burada çalışan işçiler için, iyi sayılacak haklar alınmıştı. Ama, Ömer Çavuşoğlu isimli işverenin üzerine aldığı benzin tankları yapım bölümünde ise, işçilere hiçbir hak verilmiyordu.

İşveren, bir sarı sendika ile güya toplu sözleşme imzalamış, işçilere hiçbir hak vermeden, onları birer esir gibi çalıştırtmak yolunun tutmuştu.

Gerçeği gören işçiler, devrimci niteliği ile tanınan Yapı İşçileri Sendikasına, (YİS'e) üye oldular. YİS'in genel başkanı, 26 yaşında, yiğit bir devrimci olan Necmettin Giritlioğlu idi.

Giritlioğlu işçileri uyardı. İşçiler greve başladılar.

GİRİTLİOĞLU'NU KURŞUNLUYORLAR

22 Ağustos 1970 Cumartesi sabahı, işyerinde çalışan Rus teknisyenlerini taşıyan bir otobüs geldi, işyerinin kapısına... Grevciler durumu anlattılar, teknisyenler çekip gittiler. Az sonra bir ikinci otobüs geldi. Şöförü, işverenin yakını olduğu bilinen Kazım Soyuncu isimli bir satılmıştı.

''Ben grev filân anlamam. Girerim işyerine...'' dedi. İşçiler, direndiler. Necmettin Giritlioğlu, ortalığı yatıştırmak için ortaya çıktı. Şöför, Necmettin'i görünce otobüünse bindi. Torpido gözünden bir tabanca çıkarıp, Necmettin'inin tam yüreğinin ortası ateş etti. Necmettininimiz tek kurşunla ölüp gitti. İşçilerin bir anlık şaşkınlığından yararlanan katil, otobüsünü sürüp kaçtı.

Ne gariptir ki, olay yerinde günlerden beri bekliyen jandarma o gün, ortalıkta yoktu. Necmettin öldürülüp, işçiler galeyana gelince jandarma da geldi.

Ne gariptir ki işveren olayı önceden biliyormuş gibi, Necmettin'e ''Yakında senin öldürülğünü göreceğim.'' demişti.

DEVRİMCİLER ÖLÜR... DEVRİMLER SÜRER GİDER

Necmettinimiz öldürüldü.

Amerikan emperyalizmin ve yerli ortaklarının azgınlığı arttıkça sayıları çoğalan devrim şehitlerine bir yenisi eklendi. 16 Haziran günü İstanbul'da öldürülen şehit kardeşlerimiz gibi.

Ölüsünü Ankara'ya göndermeden önce, Aliağa Rafinerisinin yiğit işçileri, 48 yıl önce Ege kıyılarından denize dökülüp, sonra dost maskesi altında gene yurdumuza giren emperyalistlerin ve işbirlikçilerinin yüreklerini ağzına getiren şu andı içiyorlardı:

''Bizi mahvetmek isteyen emperyalizme, bizi sömüren patronlara, toprak ağalarına, tefecilere karşı sayımızın azlığına düşmanların çokluğuna bakmadan ve hiçbir şeyden korkmadan kanımızın son damlasına kadar savaşacağımıza and içeriz.''

NECMETTİN'İMİZ BOŞUNA ÖLMEDİ

Gazeteciler koşuşmuşlardı olay yerine. İçlerinden devrimci bir yazar konuştu, şöyle anlattı:

''18 Yaşında sırım gibi bir delikanlı, biraz heyecanlı... Gözleri civa gibi, dudakları kuru ve çatlak...

''Necmettin ağabey öldürüldü... Ama, yine sürdüreceğiz grevi... O'nun ruhu için sürdüreceğiz...''

''Nerelisin sen?''

''Maraşlıyım... 7 aydır çalışıyorum burada...''

''Senin yevmiyen ne kadar?''

''20 lira geçiyor elime... Batger'de bir hemşerim var, montajda çalışan, iki mislini alıyor.''

Sonra bir başkası...

''Sana bir şey diyecem yazar mısın?'' diyor.

–''Yazarım'' diyorum.

''Bizi hiçbir şey yıldıramayacak. Belki daha çok kişi kurşunlanacak burada. Ama, biz 500 kişi yemin ettik bir kez. Eğer dönersek yeminimizden, eğer vazgeçersek Necmettin'in çizdiği yoldan, sen ne dersen de bana. Adım Mehmet, Yozgatlı Mehmet derler burada bana. 7 çocuk babasıyım. 668 lira geçerdi elime. İyi para derdim. İlk önceleri karşıydım greve. Ne bileyim. Ben, ne bileyim bunun böyle olacağını. Ne bileyim, Necmettin'in Yozgat'lı Mehmet uğruna öleceğini. Hem pis bir elle, bana kalırsa kiralık bir elle kurşunlanacağını.. ne bileyim ben.''

DUYUN BU SÖZLERİ NECMETTİN'LER...

Necmettin öldü

Necmettin okuyamaz artık bunları. Artık Necmettin duyamaz bunları...

Ama Necmettinler... Ama bizler... Biz işçi sınıfı okuyor ve duyuyoruz. Ama işçiden yana devrimciler. İşçiye inanıp, devrime, işçinin gücüne ve aklına inanan dostlar.

Siz bunları okuyor ve duyuyorsunuz...

Necmettinimiz boşuna ölmedi...

Dünyanın dört bir yanında, gerçek demokrasi, tam bağımsızlık ve sosyalizm için can veren yüzbinlerce devrimci gibi...

Necmettinimiz boşuna ölmedi.

Yaşasın emekçiler...

Yaşasın işçi sınıfı...

Kaynak: *DİSK* gazetesi, Sayı 2, 10 Eylül 1970. Sayfa 1 ve 3.

Tükenmeyiz Kırmak İle

Necmettin, Yapı İşçileri ile birlikte Üstün Çelik direnişine gelirken...

Necmettin toprağa böyle verildi. Yaşasın işçi sınıfı...

Emperyalizmin ve kapitalizmin uşakları Necmettin'i vurdular

Devrimci sendikacı Necmettin Giritlioğlu'nu, işyerinin maşalığını yapan bir şöför, göğsünden tek kurşunla vurup öldürdü. Necmettin 26 yaşındaydı. Aliağa Rafinerisinin yapımında çalışan işçilerin, haklarını almak için başlattıkları grevi yönetiyordu. Vurdular... Öldürdüler Necmettinimizi...

Aliağa Rafinerisinin yapımında çalışan, yapı işçileri göz yaşı döktüler Necmettinimizin arkasından, Erkekçe and içtiler, bu kavgayı sürdürmek için...

(Devamı sayfa 3 de)

DİSK gazetesi, Sayı 2, 10 Eylül 1970.

12 MART DÖNEMİNDE DİSK

12 MART BASKI REJİMİ

12 Mart 1971 Askerî Muhtırası ila başlayan 12 Mart dönemi, 1961 Anayasası ile sağlanan demokratikleşme sürecinde ve özgürlükçü rejimde önemli bir kırılmaya yol açtı. 27 Mayıs sonrası yapılan Anayasa, 12 Mart sonrasında hem siyasal özgürlükler hem de sosyal açısından ciddi biçimde sınırlandı. Ordunun doğrudan yönetime el koymadığı ama güçlü bir vesayet kurduğu bu dönemde parlamento açık kaldı ancak teknokrat ağırlıklı hükümetler kuruldu. Uzunca bir zamanı sıkıyönetim altında geçen bu dönemde ciddi siyasal baskılar ve hak ihlalleri yaşandı.

1970'lerin başlarında Türkiye gerilimli ve sıkıntılı bir dönemden geçiyordu. 1960'ların demokratik koşullarında başta işçiler ve öğrenciler olmak üzere pek çok toplumsal kesim kendini güçlü biçimde ifade etmeye ve hak aramaya başlamıştı. 1965'te başlayan AP'nin tek başına iktidarı 1969 seçimleri ile sürse de AP'den yaşanan kopmalar 1970'lerin başında AP Hükümeti'nin Meclis'teki gücünü zayıflatmıştı. 1960'lar ile birlikte ivmesi yükselen işçi hareketleri 60'ların sonunda ve 70'lerin başında oldukça güçlendi ve yaygınlaştı, 15-16 Haziran direnişi ciddi bir öfkenin belirtisi idi. Öte yandan 60'ların ikinci yarısında başlayan gençlik hareketleri giderek yoğunlaştı ve 1970'lerin başlarında yer yer silahlı nitelik kazanmaya başladı. Yaşanan bu gelişmeler ordu içine de yansıdı. Ordu içinde çeşitli cunta oluşumları ortaya çıktı.

Hürriyet
YILDIRIM BASKI
ORDU ÜLTİMATOM VERDİ
"Hükûmet çekilsin"
Ordu'da bütün izinler kalktı
BİRLİKLER ALARMDA
Milli Hükûmet kurulmazsa ORDU idareye el koyacak

Hürriyet gazetesi, 12 Mart 1971

Bu koşullar altında 12 Mart'ta ordu üst yönetimi Hükümet'e bir muhtıra verdi. 12 Mart Muhtırası olarak adlandırılan bu muhtırayla birlikte Türkiye'de yeni bir döneme ve rejime girilmiş oldu. Ordu yönetime doğrudan el koymamış, parlamento açık kalmış ama Hükümet'in istifa etmesini ve teknokrat ağırlıklı bir hükümetin kurulmasını istemişti. Bu nedenle 12 Mart yarı askeri darbe olarak da adlandırılmaktadır. Muhtırayla birlikte Başbakan Demirel hemen istifa etti. Yeni hükümeti kurmakla görevlendirilen CHP Milletvekili Nihat Erim partisinden istifa etti. 12 Martçıların ilk işi

12 Mart Muhtırası

12 Mart muhtırasını veren generaller (Soldan sağa) Tağmaç, Gürler, Eyiceoğlu ve Batur

Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler, Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu'nun imzalarını taşıyan 12 Mart 1971 tarihli muhtıra:

1. Parlamento ve hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

2. Türk milletinin ve sinesinden çıkan silahlı kuvvetlerinin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliğini giderecek çarelerin, partilerüstü bir anlayışla meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek ve anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılâp kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruri görülmektedir.

3. Bu husus süratle tahakkuk ettirilmediği takdirde, Türk Silahlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek, idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır. Bilgilerinize.

ordu içindeki sol eğilimli subayları tasfiye etmek ve solu ezmeye dönük ağır baskı uygulamaları oldu. Sıkıyönetim ilan edildi ve 1961 Anayasası'nın güvence altına aldığı temel hak ve özgürlüklere ciddi kısıtlamalar getirildi.

12 Mart baskı döneminin ilk Başbakanı Nihat Erim, ABD ziyareti sırasında ABD Başkanı Richard Nixon ile.

Birinci Erim Hükümeti 26 Mart'ta kuruldu. Teknokrat ağırlıklı Hükümet'te beşi AP'li', üçü CHP'li, biri CGP'li ve 14'ü TBMM dışından seçilmiş bakan yer alıyordu. Erim hükumeti, 26 Nisan 1971'de aralarında İstanbul, Ankara ve İzmir'in de bulunduğu 11 ilde sıkıyönetim ilan etti ve hemen ardından sol muhalefeti iyice sindirmek amacıyla *"balyoz harekâtı"* olarak bilinen geniş çaplı operasyonlar ve tutuklama dalgası başlattı. Aralarında ülke çapında ünlenmiş gazeteci, sendikacı ve öğretim üyesinin de bulunduğu sol görüşlü birçok aydın hukuksal bir gerekçe olmaksızın gözaltına alındı. Tutuklananlar arasında DİSK yöneticileri de vardı. 15 Mayıs 1971'de kabul edilen Sıkıyönetim Kanunu ile sıkıyönetim komutanlarına geniş yetkiler tanındı.

Baskılar, Tutuklamalar ve İdamlar

17 Mayıs 1971'de İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Efraim Elrom'un kaçırılması Erim Hükümeti'nin tutumunun iyice sertleşmesine yol açtı. Başbakan Yardımcısı Sadi Koçaş'ın radyoda okuduğu hükümet bildirisinde, Elrom'un derhal serbest bırakılmaması halinde bu eylemi düzenleyen örgütle uzaktan ve yakından ilişkisi bulunan herkesin tutuklanarak sıkıyönetim komutanlıklarına teslim edileceğini ve Başkonsolos öldürüldüğü takdirde de idam cezası öngörülen geriye yürütmeli yasalar çıkartılacağı açıklandı. Ardından 18 Mayıs'ta yaygın bir tutuklama dalgası yaşandı. Aralarında tanınmış yazar, edebiyatçı, hukukçu, siyasetçi ve sendikacıların da olduğu 427 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker, DİSK yöneticilerinden Kemal Nebioğlu, Şinasi Kaya ve Hilmi Güner, ile Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya, Prof. Dr. Bahri Savcı, Prof. Dr. Mümtaz Soysal, Fakir Baykurt, Çetin Özek, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Prof. Dr. İdris Küçükömer, Prof. Dr. Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat, Prof. Dr. İsmet Sungurbey, Yaşar Kemal, Vedat Günyol, Prof. Dr. Muammer Aksoy, Prof. Dr. Uğur Alacakaptan, Sevgi Soysal, Emin Galip Sandalcı, Altan Öymen, Erdal Öz, İlhan Selçuk, İlhamı Sosyal, Doğan Avcıoğlu, Uğur Mumcu, Çetin Altan, Can Yücel, Doğan Koloğlu, Muzaffer Erdost, Turhan Dilligil, Bülent Habora, Vasıf Öngören ve öğretim üyesi Bülent Tanör de yer alıyordu.[1] Gözaltılar adeta dönemin sol aydınlarına ve liderlerine yönelik bir sindirme hareketiydi. Gözaltılardan sonra aralarında İlhan Selçuk, Çetin Altan ve Yaşar Kemal'in de bulunduğu çok sayıda aydın gazeteci ve yazarlar hapis cezasına çarptırıldı. Sıkıyönetim döneminde çok sayıda gazete ve dergi kapatılırken yüzlerce kitap toplatıldı.

Mahir Çayan ve 4 arkadaşı askeri cezaevinde günlerce uğraşıp karyola demiri ile

GÜNAYDIN

1 ARALIK 1971 ÇARŞAMBA • 75 KURUŞ

15 METRE TÜNEL KAZIP KAÇTILAR

İdamları istenen 5 sanığın gece yarısı kaçışı diğer sanıkların da sabah kapı arkalarına eşya yığarak görevlileri oyalamaları ile 10 saat sonra öğrenildi

Ankara'da gece sokağa çıkma yasağı kondu

Mahir Çayan | Ulaş Bardakçı | Ziya Yılmaz | Cihan Alptekin | Ömer Ayna

Günaydın gazetesi, 1 Aralık 1971

23 Mayıs 1971'de İstanbul'da 15 saat süreyle sokağa çıkma yasağı kondu ve bütün evler tek tek arandı. Aynı gün Elrom öldürülmüş olarak bulundu. 9 Ekim 1971'de Deniz Gezmiş ve arkadaşları idama mahkûm edildi. Bu arada 30 Kasım 1971'de Mahir Çayan ve 4 arkadaşı tutuklu oldukları Maltepe Askeri Cezaevi'nden firar etti.[2] Erim'in izlediği politikalar hükümet içindeki teknokrat ağırlıklı isimleri rahatsız etti ve aralarında Sadi Koçaş ve Attila Karaosmanoğlu'nun da bulunduğu 11 bakan 3 Aralık 1971'de reformların Atatürkçü bir görüşle gerçekleştirilmediği gerekçesiyle Hükümet'ten istifa etti. Böylece 1. Erim Hükümeti sona ermiş oldu. 11 Aralık 1971'de 2. Erim Hükümeti kuruldu. Ancak 2. Erim Hükümeti uzun ömürlü olmadı ve Erim 17 Nisan 1972'de istifa etti. 12 Mart rejimi Erim'in ardından Ferit Melen Hükümeti'yle devam etti.

[1] *Cumhuriyet* gazetesi, 19 ve 20 Mayıs 1971.

[2] *Cumhuriyet Ansiklopedisi* (2005), Cilt 3 1961–1980, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Cumhuriyet

İDAM EDİLDİLER

Deniz Gezmiş

Yusuf Aslan

Hüseyin İnan

Korsanlar, Doğu Almanya'ya gitmek için izin istedi

Nasıl idamlık olmuşlardı?.

Ürgüplü: "Bir çıkış yolu bulmaya çalışıyorum,,

İnönü hastalanınca Kurultay ertelendi

Silâhlı tecavüz olayı yurt çapında tel'in ediliyor

Sunay, Komutanlarla 2,5 saat görüştü

Savunma gücümüzü arttıracak tasarı TBMM'de

Okul Öğrenci ve Öğretmen

Hikmet Çetinkaya

CHP Lideri, 3 kez kalp spazmı geçirdi

Uzuner: "Sosyal güvenlik hakları geri alınmayacak,,

Yarın CUMHURİYET'te

Cumhuriyet gazetesi, 6 Mayıs 1971.

Ordu'nun Ünye ilçesindeki NATO Hava Üssünde görevli üç İngiliz teknisyeni kaçıran Mahir Çayan ve 9 arkadaşı 30 Mart 1972'de Kızıldere'de öldürüldü. 6 Mayıs 1972'de ise Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan idam edildi.

Yeni Cumhurbaşkanı seçim süreci 12 Martçılar için ilk yenilgi oldu. Dönemin Genelkurmay Başkanı Faruk Gürler, Cumhurbaşkanı olmak için Mart 1973'te görevinden istifa etti. Ancak Cumhurbaşkanı seçilemedi. Cumhurbaşkanlığı'na Amiral Fahri Korutürk seçildi. Korutürk'ün Cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından Başbakanlığa atadığı Naim Talu ülkeyi seçime götürdü. 14 Ekim 1973 seçimleriyle 12 Mart rejimi sona ermiş oldu.[3]

12 Mart Anayasa Değişiklikleri

12 Mart yarı-askeri darbesinin ardından 1961 Anayasası'nda önemli değişiklikler yapıldı. Anayasa değişiklikleri 20 Eylül 1971'de Senato'da kabul edilerek yasalaştı. Böylece 1961 Anayasası'nın başta temel hak ve hürriyetleri düzenleyen 11. maddesi olmak üzere, birçok maddesi değişmiş oldu. 12 Mart Muhtırası'ndan hemen sonra gündeme getirilen anayasa değişikliği daha çok, *"Türk toplumuna bol geldiği"* iddia edilen 61 Anayasası'nın özgürlüklerle ilgili maddelerini yeniden düzenlemeyi amaçladı. Bunun yanında üniversiteler, hâkim ve savcılar, Anayasa Mahkemesi, sıkıyönetim ve savaş hali, Yargıtay ve Danıştay ile ilgili maddeler de değiştirildi. Bu arada hükümetlere kanun gücünde kararname çıkarabilme yolu da açıldı. Haziranda partiler arasında başlatılan değişiklik çalışmaları, 20 Ağustos'ta AP, CHP, DP ve CGP milletvekillerinin toplu imzalarını taşıyan teklifin TBMM'ye sunulması ile hız kazandı. Söz konusu parti liderlerinin de imzaladığı 422 imzalı değişiklik teklifinin Meclis'te ve Senato'da görüşülmesi sırasında özellikle 11. madde üzerinde yoğun tartışmalar yaşandı. Partiler arası mutabakatta sık sık askıya alınan 11. madde görüşmeleri sonuçta hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yönelik *"muğlak ve ağır"* hükümler içererek kesinleşti ve 22 Eylül 1971'de

[3] *Cumhuriyet Ansiklopedisi* (2005), Cilt 3 1961-1980, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.[4] 1971 Anayasa değişiklileri ayrıntıları aşağıda ele alınan sendikal haklar açısından da ciddi kısıtlamalar getirdi.

12 MART VE SENDİKAL HAKLAR

12 Mart döneminde yapılan anayasa değişiklikleri ile kamu görevlileri sendikacılığı sona erdirildi ve memur sendikaları kapatıldı. Ancak işçi sendikaları faaliyetlerine devam etti. 12 Mart'ın işçi sendikaları üzerindeki etkisi sınırlı oldu. 12 Mart döneminde çok sayıda grev ertelendi, bazı grevlere sıkıyönetim komutanlıkları tarafından müdahale edildi ve sendikal faaliyetlerde kimi aksamalar yaşandı. Ancak memurlar dışında işçi haklarına dönük özel kısıtlayıcı yasal bir düzenleme yapılmadı. Grev erteleme ve durdurmaları da büyük boyutlara ulaşmadı. 12 Mayıs 1971 günü Burdur'da, 22 Mayıs 1971 günü Bingöl'de ve 11 Temmuz 1971 günü Maraş'ta meydana gelen deprem felâketi nedeniyle bu durumun sonuçlarının tamamen ortadan kaldırılmasını sağlamak için Bakanlar Kurulu 15 Temmuz 1971 tarihinde Denizli, Burdur, Afyon, Kütahya, Bingöl, Elâzığ, Maraş, Gaziantep ve Van illeri içindeki bütün işyerlerinde grevleri ve lokavtları yasaklandı. Deprem nedeniyle konan grev ve lokavt yasağı kararı 12 Eylül 1972'de kaldırıldı.[5]

15 Mayıs 1971'de Resmî Gazete'de yayımlanan 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu ile sıkıyönetim bölgelerinde sıkıyönetim komutanına grev, lokavt yetkilerinin kullanılmasını süreli olarak durdurmak veya izne bağlamak; işgal, fiilî durum, boykot ve

T. C.
Resmî Gazete

Kuruluş tarihi : 7 Ekim 1336 - 1920

Yönetim ve yazı işleri için Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Genel Müdürlüğüne başvurulur

22 EYLÜL 1971
ÇARŞAMBA

Sayı : 13964

KANUN

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bazı maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddeler eklenmesi hakkında Anayasa Değişikliği

No : 1488 — Kabul tarihi : 20/9/1971

MADDE 1 — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının, 11, 15, 19, 22, 26, 29, 30, 32, 38, 46, 60, 61, 64, 89, 110, 111, 114, 119, 120, 121, 124, 127, 134, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 147, 149, 151 ve 152 nci maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

II. Temel hak ve hürriyetlerin özü, sınırlanması ve kötüye kullanılmaması.

MADDE 11 — Temel hak ve hürriyetler Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, Cumhuriyetin millî güvenliğin, kamu düzeninin, kamu yararının genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile veya Anayasanın diğer maddelerinde gösterilen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak, ancak kanunla sınırlanabilir.

Kanun, temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunamaz.

Bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden

Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanunu temsilcilerinin isteğine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, iktisadi, siyasi veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amacıyle, her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtan gerçek ve tüzel kişiler hakkında, kanunun gösterdiği hükümler uygulanır ve siyasi partiler Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır.

VI. Basın ve yayımla ilgili hükümler.

a) Basın hürriyeti.

MADDE 22 — Basın hürdür; sansür edilemez. Devlet, basın ve haber alma hürriyetini sağlıyacak tedbirleri alır.

Basın ve haber alma hürriyeti, ancak Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü, kamu düzenini, millî güvenliği ve millî güvenliğin gerektirdiği gizliliği veya genel ahlâkı korumak, kişilerin haysiyet, şeref ve hak-

12 Mart döneminde yapılan anayasa değişiklikleri. Resmi Gazete 22 Eylül 1971

iş yavaşlatılması gibi hareketleri yasaklamak, önlemek veya önleyici tedbirleri almak; kapalı veya açık yerlerde her türlü toplantıları veya gösteri yürüyüşlerini yasaklamak, her türlü dernek ve teşekkülleri çalışmalarını durdurmak veya bunları izne bağlamak; yeni dernek kuruluşlarını izne bağlamak gibi olağanüstü yetkiler tanındı. Bu yetki çerçevesinde 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı, SEKA işyerlerinde 26 Ekim 1971'de başlayacağı açıklanan grevi durdurdu.[6] 1971 sonbaharında grevler sıkıyönetim komutanlığının iznine bağlandı.[7] Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın grev yasağı Ankara sınırları içindeki grev yasağı Eylül-Ekim 1973'te kaldırıldı.[8] 12 Mart döneminde grevlere ilişkin bir diğer müdahale aracı Bakanlar Kurulu kararıyla grevlerin ertelenmesi oldu. Ancak bu uygulama sadece 12 Mart'a özgü değildi.

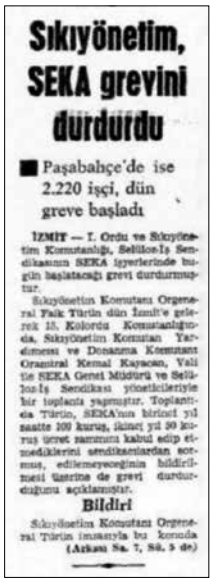
[4] *Cumhuriyet Ansiklopedisi* (2005), Cilt 3 1961-1980, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

[5] *Cumhuriyet* gazetesi, 13 Eylül 1972.

[6] *Cumhuriyet* gazetesi, 26 Ekim 1971.

[7] *Derinden Gelen Kökler* (2017), s. 455-456.

[8] *DİSK* dergisi, Sayı 4-5, s. 6.

Sıkıyönetim, SEKA grevini durdurdu

■ Paşabahçe'de ise 2.220 işçi, dün greve başladı

İZMİT — 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı, Selüloz-İş Sendikasının SEKA işyerlerinde bugün başlatacağı grevi durdurmuştur.

Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Faik Türün dün İzmit'e gelerek 15. Kolordu Komutanlığında, Sıkıyönetim Komutan Yardımcısı ve Donanma Komutanı Oramiral Kemal Kayacan, Vali ile SEKA Genel Müdürü ve Selüloz-İş Sendikası yöneticileriyle bir toplantı yapmıştır. Toplantıda Türün, SEKA'nın birinci yıl sonunda 109 kuruş, ikinci yıl 90 kuruş ücret zammını kabul edip etmediklerini sendikacılardan sormuş, edilmeyeceğinin bildirilmesi üzerine de grevi durdurduğunu açıklamıştır.

Bildiri

Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Türün imzasıyla bu konuda

(Arkası Sa. 7, Sü. 3 de)

Cumhuriyet gazetesi, 26 Ekim 1971.

Bunun dışında 12 Mart döneminde işçi haklarında önemli bir daralma yaşanmadığını söylemek mümkündür. 12 Mart sosyalist sola dönük bir sindirme ve ezme operasyonu olsa da sendikal hareket açısından bir parantez, bir geçici durgunluk dönemi olarak nitelenebilir. Ancak yine de ara rejimin ve sıkıyönetimin gölgesi sendikal hareket üzerinde olmuştur. Örneğin sıkıyönetim nedeniyle sendikalar yönetim kurulu toplantıları için dahi sıkıyönetim komutanlığından izin almak durumundaydı. Örneğin DİSK Yürütme Kurulu 21 Temmuz 1971 tarihli kararında *"Sıkıyönetim Komutanlığından izin alındığı takdirde 28 Temmuz 1971 tarihinde yönetim kurulu yapılmasına"* deniyordu.

12 Mart'ın ardından 26 Nisan 1971'de 26 ilde sıkıyönetim ilan edildi. Sıkıyönetimin ardından DİSK yöneticileri kısa bir süre tutuklu kalsa da DİSK'e karşı dava açılmadı. Ancak TİP, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı ve TÖS'e karşı dava açıldı. TÖS ve diğer memur sendikaları Anayasa değişiklikleri sonrasında kapatıldı. 12 Mart askeri müdahalesi örgütlü emek hareketinin iki temsilcisi Türk-İş ve DİSK tarafından olumlu karşılandı. 12 Mart, TİP dışındaki diğer sol siyasi çevreler ve demokratik örgütler tarafından da başlangıçta çok kısa bir süre karışıklık yarattı ve destek anlamına gelen açıklamalar basında yer aldı. 14 Mart 1971 tarihli Cumhuriyet'te "devrimci kuruluşlar tutumu destekliyor" başlıklı bir haber yer aldı.[9] Ancak kısa bir süre içinde müdahalenin gerçek niteliği anlaşılınca sol bir bütün olarak 12 Mart'a karşı çıktı. Buna karşılık sendikaların 12 Mart'a karşı tutumunda bir değişiklik olmadı.

TÖS Dâvasına başlandı

Baykurt ve 142 arkadaşı mahkemeye itimatlarını belirttiler

ANKARA, (a.a.) — Türkiye'de bir komünist rejim kurmak çabasıyla hareket ettikleri iddia olunan TÖS Genel Başkanı Fakir Baykurt ve 142 arkadaşının duruşmasına Sıkıyönetim 2 Numaralı Mahkemesinde dün başlanmıştır. Sanıklardan onunun 5 yıldan 24 yıla kadar ağır hapisleri istenmiştir.

Piyade Albay Celâl Altın Başkanlığında duruşma hâkimi Yarbay İsmet Onur ve üye hâkim Binbaşı Doğan Tolon'dan kurulu Sıkıyönetim 2 Numaralı Mahkemesinde iddia makamını Yarbay Kerametin Çelebi ile Yarbay Mustafa Denizli ve Yüzbaşı Baki Tuğ işgal etmişlerdir.

TÖS'lü sanıkların duruşmasına saat 13.30 da başlanmış, salonda hazır bulunan 101 tutuklu sanık ile 40 tutuksuz sanıktan mahkemeye karşı itimatları olup olmadıkları sorulmuştur. Sanıkların hepsi mahkemeye iti-

(Arkası Sa. 7, Sü. 2 de)

YENİ YAZI DİZİMİZ

YİRMİ ALTI YIL ÖNCE DÜNYA RADYOLARINDAN DUYULAN SES

BERLİN DÜŞTÜ

Cumhuriyet gazetesi, 26 Ekim 1971.

Ancak 12 Mart döneminde kamu görevlilerinin (memurların) sendikal hakları yok edildi ve sendikaları kapatıldı. 1961 Anayasası ile çalışanların sağladığı kazanımların bir bölümü 12 Mart 1971 yarı askeri darbesi ile budandı. 1961 Anayasası, 46. maddesi ile ayrımsız bütün çalışanlara (memurlar dâhil) sendikalaşma hakkı tanımış ve Türkiye'de sendika hakkına ilk kez açık bir anayasal güvence getirmişti. Anayasa'nın *"Sendika Hakkı"* başlıklı 46. maddesi *"Çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler"* hükmüne yer vermekteydi. 1965'te kabul edilen 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu ile 1961 Anayasası'nda tüm çalışanlara tanınan sendika kurma hakkı kamu görevlileri için de uygulanabilir hale getirildi. Son derece sınırlı bir çerçevede tanınan kamu görevlilerin sendikalaşma hakkı, Yasa'nın kısıtlayıcı ve yasaklayıcı

[9] *Cumhuriyet* gazetesi, 14 Mart 1971.

içeriğine rağmen son derece canlı ve kitlesel bir memur sendikacılığı hareketi yarattı.

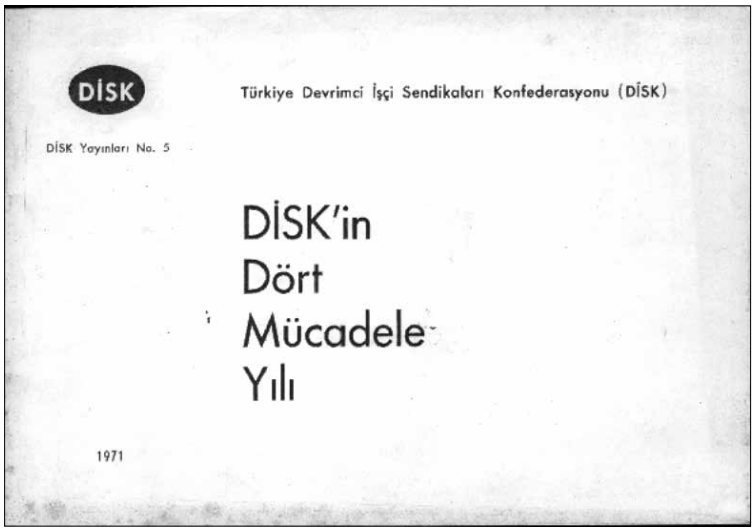
Ancak 46. madde, 12 Mart 1971 askerî müdahalesi sonrası yapılan Anayasa değişiklikleri ile memurlar aleyhine değiştirildi ve *çalışanlar* ifadesi madde metninden çıkarılarak *işçiler* ifadesi konuldu. Böylece, kamu görevlileri sendikalarının anayasal dayanağı kaldırıldı ve memurların sendika kurma ve sendikalara üye olmaları engellendi. Dahası Anayasa'nın 119. maddesine eklenen bir hüküm ile memurların sendika üyesi olması Anayasa ile açıkça yasaklandı ve Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girmesi ile birlikte kamu personeli sendikalarının varlıklarının sona ereceği hükme bağlandı. 119. maddeye ayrıca *"işçi niteliği taşımayan kamu hizmetlilerinin mesleki menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacını güden kuruluşların bağlı olacakları hükümler kanunla düzenlenir"* hükmü eklendi. Böylece memurların sendika niteliği taşımayan kendine özgü kuruluşlar bünyesinde örgütlenmesi ve bu konuyla ilgili Yasa'nın 6 ay içinde çıkarılması öngörüldü. Ancak siyasal iktidarlar 12 Eylül 1980'e kadar memurların *"kuruluş"* adıyla dahi örgütlenmesine yanaşmadı ve bu konuda yasal düzenleme yapmadı.

Ayrıca 23 Aralık 1972 tarihli ve 2 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile memurlara sendikalaşma olanağı tanıyan 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 22. maddesi de yürüklükten kaldırıldı. Böylece memurların sendikalaşmasına imkân tanıyacak en ufak bir yasal boşluk bırakılmamış oldu. Memurlara sendika yasağı getiren bir hükmün 12 Eylül sonrası kabul edilen 1982 Anayasası'nda dahi yer almadığı düşünülecek olursa 12 Mart'ta memur sendikacılığına karşı nasıl büyük bir engel konulduğu anlaşılmış olur. Kamu görevlilerinin sendikalaşmasının yasaklanmasının ardından memurlar 1970'li yıllarda dernek adı altında örgütlenme yoluna gittiler.

DİSK'İN 12 MART DÖNEMİNDEKİ TUTUMU

DİSK Yürütme Kurulu 12 Mart Muhtırası'nın yayımlandığı gün yaptığı toplantı sonucunda tutumunu *"DİSK, Atatürk devrimlerinin ve Anayasa ilkelerinin korunmasında, uygulanmasında ve geliştirilmesinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin yanında olduğunu belirtmekten kıvanç duyduğunu kamuoyuna açıklar"* şeklinde duyurdu.

DİSK Yürütme Kurulu bu toplantıda ayrıca 10 Mart 1971 günü verilen 1 sayılı kararın şimdilik uygulanmamasına ittifakla karar verdi. Bu karar *"Faşizme karşı örgütlerle ortak bir toplantı yapılması yolunda çeşitli örgütlerden gelen yazı üzerine 19-20 Mart tarihlerinde toplantı düzenlenmesine toplantıya Milli Birlik Grubu'ndan iki yetkilinin, yazarlardan İlhan Selçuk, Nadir Nadi, Doğan Özgüden, Çetin Altan, Doğan Avcıoğlu ve Çetin Özek'in davet edilmesine"* şeklindeydi. 12 Mart Muhtırası'nın yarattığı yeni durum karşısında ihtiyatlı davranan DİSK Yürütme Kurulu bu toplantıdan vazgeçmişti. DİSK Yürütme Kurulu 15 Mart 1971'de 12 Mart üstüne görüşmelerine devam etti ancak bu toplantıda herhangi bir karara varılamadı. 17 Mart'ta toplanan DİSK Yönetim Kurulu ise 12 Mart Muhtırası'na ilişkin bir karar almadı. Toplantıda aidatların ve Birleşik Grev Fonu aidatlarının işyerlerinden kesilmesine yönelik karar alındı.

DİSK

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)

DİSK Yayınları No. 5

DİSK'in
Dört
Mücadele
Yılı

1971

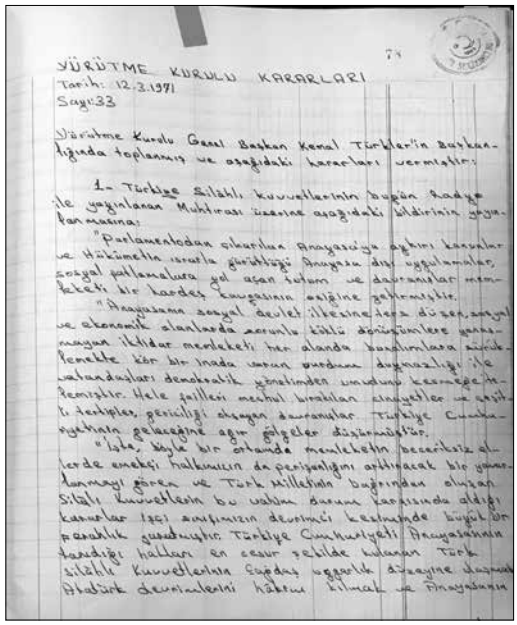
DİSK'in kuruluşundan Şubat 1971'e kadar geçen dört yıllık dönemin değerlendirildiği DİSK broşürü.

12 Mart'ın sert yüzü henüz ortaya çıkmamıştı ve DİSK bir yandan olağan faaliyetlerine devam ediyordu. Yürütme Kurulu 19 Mart 1971'deki toplantısında *"DİSK'in Dört Mücadele Yılı"* adlı broşürün işçilere dağıtılmak üzere bastırılan 20 bin nüshasının sendikalara üye miktarları gözetilerek dağıtılmasına karar verdi.

Aynı toplantıda alınan bir diğer karar muhtıra sonrası kurulacak yeni hükümete umut beslendiğini gösteriyordu. Kararda *"Yeni hükümetin teşkili yolundaki işlemler göz önünde tutularak yapılması gereken reformların ve benzeri çalışmaların neler olduğunun tespiti için komisyon çalışması niteliğinde bir görüşme yapılması maksadı ile devrimci örgüt ve kişilerin 26 ve 27 Mart 1971 günleri DİSK Genel Merkezine davet edilmelerine"* karar veriliyordu. Davet edilenler kurum ve kişiler şunlardı: Odalar (Mimarlar ile İnşaat, Orman ve Harita ve Kadastro mühendisleri), Teknik Personel Sendikası, TÖS, Üniversite Asistanları Sendikası, Türk Sağ Kur ile Nadir Nadi, İlhan Selçuk, Doğan Avcıoğlu, Çetin Özek, Çetin Altan ve Doğan Özgüden.

DİSK ve diğer devrimci örgütler Erim Hükümeti'ne bir muhtıra vermeye hazırlanıyordu. 30 Mart 1971 tarihli Yönetim Kurulu toplantısında alınan kararda *"Hükümete verilmesi önerilen muhtıranın esasları anlaşılmış ve hazırlanan tasarıya bazı konuların geçirilmesi için Genel Başkan'a yetki verilmiş ve genel olarak muhtıra taslağı*

DİSK Yürütme Kurulu Kararı, 12 Mart 1971

YÜRÜTME KURULU KARARLARI
Tarih: 12.3.1971
Sayı: 33

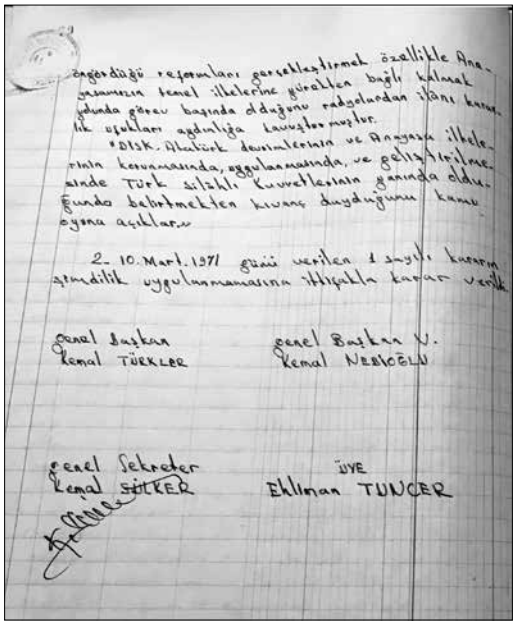
Yürütme Kurulu Genel Başkan Kemal Türkler'in Başkanlığında toplanmış ve aşağıdaki kararları vermiştir:

1- Türkiye Silâhlı Kuvvetlerinin basın hakkıyle yayınlanan Muhtırası üzerine aşağıdaki bildirinin yayınlanmasına:

"Parlamentodan çıkarılan Anayasaya aykırı kanunlar ve Hükümetin sırtında giriştiği Anayasa dışı uygulamalar, sosyal patlamalara yol açan tutum ve davranışlar memleketi bir kardeş kavgasının eşiğine getirmiştir.

"Anayasanın sosyal devlet ilkesine hayat verecek, sosyal ve ekonomik alanlarda somut bir dönüşümlere yanaşmayan iktidar mekanizması her alanda bunalımlara sürüklemekte kör bir inatla uygun ortamın doğmasını işçi ve vatandaşları demokratik yönetimden umudunu kesmeğe hazırlamıştır. Hele faili meçhul kırılan cinayetler ve çeşitli tertipler, gericiliğe dayanan davranışlar Türkiye Cumhuriyetinin geleceğine ağır gölgeler düşürmüştür.

"İşte, böyle bir ortamda memleketin beceriksiz ellerde emeksiz halkımızın da perişanlığını artıracak bir gidişe kapılmasını gören ve Türk milletinin bağrından alınan Silâhlı Kuvvetlerin bu uğursuz durum karşısında aldığı kararlar izzi saygımızın devrimci kesiminde büyük bir memnunluk uyandırmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının hazırlığı halkın en geniş çevrelerinde kutlanan Türk silâhlı kuvvetlerinin çağdaş uygarlık düzeyine yükseltmiş Atatürk devrimlerini koruma bilinci ve Anayasanın

...değerdiği reformları gerçekleştirmek özellikle Anayasamızın temel ilkelerine yürürlüğün bağlı kalmak yolunda görev başında olduğunu vatandaşlara ilânı karar ile açıklar.

"DİSK, Atatürk devrimlerinin ve Anayasa ilkelerinin korunmasında, uygulanmasında, ve geliştirilmesinde Türk silâhlı Kuvvetlerinin yanında olduğunu bahsetmekten kıvanç duyduğunu kamuoyuna açıklar."

2- 10. Mart. 1971 günü verilen 1 saylı kararın gereğinin uygulanmamasına ittifakla karar verildi.

Genel Başkan
Kemal TÜRKLER

Genel Başkan V.
Kemal NEBİOĞLU

Genel Sekreter
Kemal SÜRER

ÜYE
Ekinan TUNÇER

DİSK Yürütme Kurulunun 12 Mart Muhtırasına İlişkin Kararı

Yürütme Kurulu 12 Mart 1971, Sayı 33

Yürütme Kurulu Kemal Türkler Başkanlığında toplanmış ve aşağıdaki kararları vermiştir:

"1) Türkiye Silahlı kuvvetlerinin bugün Radyo ile yayınlanan Muhtırası üzerine aşağıdaki bildirinin yayınlanmasına:

"Parlamentodan çıkarılan Anayasa'ya aykırı kanunlar ve Hükûmetin ısrarla yürüttüğü Anayasa dışı uygulamalar, sosyal patlamalara yol açan tutum ve davranışlar memleketi bir kardeş kavgasının eşiğine getirmiştir.

"Anayasanın sosyal devlet ilkesine ters düşen, sosyal ve ekonomik alanlarda zorunlu köklü dönüşümlere yanaşmayan iktidar memleketi her alanda bunalımlara sürüklemekte kör bir inada varan vurdum duymazlığı ile vatandaşları demokratik yönetimden umudunu kesmeğe itelemiştir. Hele failleri meçhul bırakılan cinayetler ve çeşitli tertipler, gericiliği okşayan davranışlar Türkiye Cumhuriyetinin geleceğine ağır gölgeler düşürmüştür.

"İşte böyle bir ortamda memleketin beceriksiz ellerde emekçi halkımızın da perişanlığını artıracak bir yuvarlanmayı gören ve Türk Milletinin bağrından oluşan Silâhlı Kuvvetlerin bu vahim durum karşısında aldığı kararlar işçi sınıfımızın devrimci kesiminde büyük bir ferahlık yaratmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının tanıdığı hakları en cesur şekilde kullanan Türk Silâhlı Kuvvetlerinin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak, Atatürk devrimlerini hâkim kılmak ve Anayasanın öngördüğü reformları gerçekleştirmek özellikle Anayasamızın temel ilkelerine yürekten bağlı kalmak yolunda görev başında olduğunu radyolardan ilânı karanlık ufukları aydınlığa kavuşturmuştur.

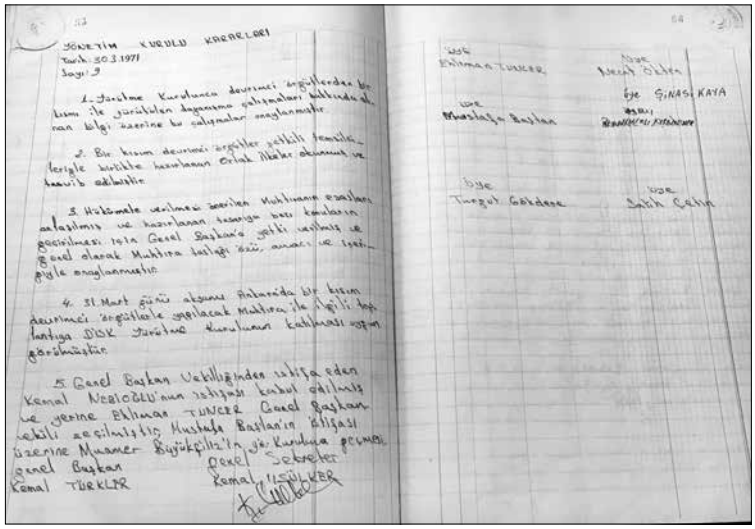
"DİSK, Atatürk devrimlerinin ve Anayasa ilkelerinin korunmasında, uygulanmasında ve geliştirilmesinde Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yanında olduğunu belirtmekten kıvanç duyduğunu kamuoyuna açıklar."

Kaynak: DİSK Yürütme Kurulu Karar Defteri.

Not: Defterde Genel Başkan Kemal Türkler, Genel Başkan Vekili Kemal Nebioğlu, Genel Sekreter Kemal Sülker ve Üye Ehliiman Tuncer'im isimleri açılmış olup. Sadece Sülker'in imzası bulunmaktadır.

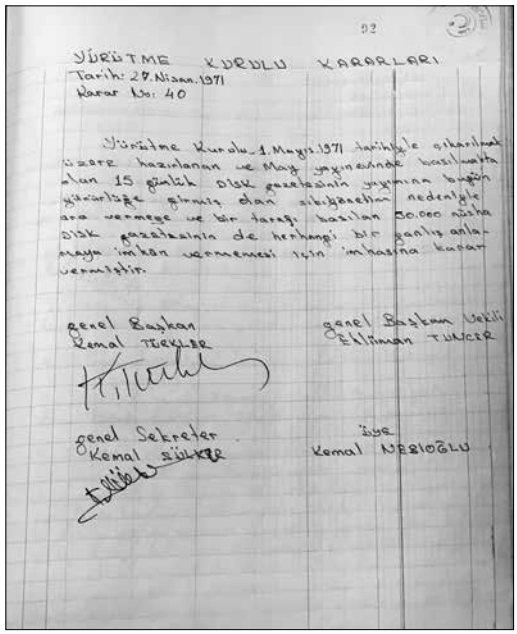
özü, amacı ve içeriğiyle onaylanmıştır" deniyordu. Ayrıca bu toplantıda Hükümet'e verilecek muhtırayla ilgili 31 Mart günü akşamı Ankara'da bir kısım devrimci örgütlerle yapılacak toplantıya DİSK Yürütme Kurulu'nun katılması kararlaştırıldı.

12 Mart Muhtırası'na rağmen durum henüz olağan görünüyordu. DİSK Yürütme Kurulu 14 Nisan 1971'de yaptığı toplantıda devrimci sendika ve örgütlerin genel başkan ve genel sekreterleriyle DİSK Yürütme Kurulu'nun 20 Nisan'da DİSK Genel Merkezi'nde ortak görüşmeler yapmak için toplantıya çağrılmasına karar veriyordu. DİSK Yürütme Kurulu ayrıca sol kanatta kurulacağı söylenen yeni partilerin DİSK bünyesinde parti politikası bakımından çeşitli fraksiyonlar doğuracağı ve böyle bir durumun DİSK'e etki yapacağı ihtimallerini düşünerek önleyici tedbirlerin neler olacağını görüşmek üzere 17 Nisan günü üye sendikalarla toplantı yapılmasını kararlaştırdı.

YÖNETİM KURULU KARARLARI
Tarih: 30.3.1971
Sayı: 9

30 Mart 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu Kararı.

DİSK Yürütme Kurulu'nun 27 Nisan 1970 tarihli kararı

YÜRÜTME KURULU KARARLARI
Tarih: 29.Nisan.1971
Karar No: 40

Yürütme Kurulu 1 Mayıs 1971 tarihiyle çıkarılmak üzere hazırlanan ve May yayınevinde basılmakta olan 15 günlük DİSK gazetesinin yayının bugün yürürlüğe girmiş olan sıkıyönetim nedeniyle ara vermeye ve bir tarafı basılan 50.000 nüsha DİSK gazetesinin de herhangi bir yanlış anlamaya imkân vermemesi için imhasına karar vermiştir.

Genel Başkan
Kemal TÜRKLER

Genel Başkan Vekili
Ellitman TUNCER

Genel Sekreter
Kemal SÜLKER

Üye
Kemal NEBİOĞLU

Ancak Erim Hükümeti'nin 27 Nisan 1971'de sıkıyönetim ilan etmesiyle birlikte durumun vahameti anlaşılmaya başlanacaktı. DİSK Yürütme Kurulu aynı gün yaptığı toplantıda oldukça ilginç bir karara imza atacaktı: *"1 Mayıs 1971 tarihiyle çıkarılmak üzere hazırlanan ve May Yayınevi'nde basılmakta olan 15 günlük DİSK gazetesinin yayınına bugün yürürlüğe girmiş olan sıkıyönetim nedeniyle ara vermeye bir tarafı basılan 50 bin nüsha DİSK gazetesinin de herhangi bir yanlış anlamaya imkân vermemesi için imhasına karar vermiştir."* Yarısı basılan bu dergide daha önce DİSK ve diğer devrimci kuruluşlar tarafından hazırlıkları yapılan muhtıranın yer aldığı belirtilmektedir. DİSK Yürütme Kurulu 25 Haziran 1971 tarihli toplantısında yarısı basılan ve fakat çıkarılmayan 1 Mayıs 1971 tarihli DİSK gazetesi için 7 bin 250 lira ödenmesine karar verecekti.

Benzer bir ihtiyatlı tutum DİSK'in o dönemki lokomotif sendikası Maden-İş'te de yaşandı. Zafer Aydın tarafından Ali Özgentürk ile yapılan görüşmeye göre sıkıyönetimin ilanı ardından *Maden-İş* gazetesinin basılı sayısının dağıtımı da durduruldu. Özgentürk kendi yönetiminde yayımlanan *Maden-İş* gazetesinin 1 Nisan 1971 tarihli sayısının askerlerin muhtırasına gönderme yaparak *"İşçi Sınıfının da Muhtırası vardır"* manşeti ile çıktığını anlatıyor. Gazetede, muhtıra ile başlayan yeni döneme ilişkin, *"Fabrikalar işçilerin sömürülmesi için mi çalışacak?"*, *"İşçi sınıfının emekçi kitlelerle yaptığı teşkilatlanma önlenecek mi?"*, *"Türkiye halklarının sorunları hasıraltı edilecek mi?"*, *"Polis işkence yapacak mı?"*, *"Yoksul çocukları okutulacak mı?"* gibi bir dizi soru soruldu. Yeni dönemde kimin, kimin yanında olduğunun bu sorulara verilecek yanıtlarla ortaya çıkacağını belirten gazete, yeni dönemde işçi sınıfının yeni iktidara karşı mücadele edeceği mesajını verdi. Özgentürk'e göre bu gazete Maden-İş sendikası tarafından sahiplenilmedi. Basılan gazetenin dağıtımı sendika yönetimi tarafından engellendi ve eldeki gazeteler Alibeyköy sırtlarında yakılarak ortadan kaldırıldı.[10]

Erim Hükümeti'nin sıkıyönetimi takiben sol örgütlere ve sol aydınlara yönelik başlattığı tutuklama kampanyaları DİSK'e de yöneldi. DİSK ve DİSK'e üye sendikaların yöneticileri olan Kemal Türkler, Kemal Sülker, Kemal Nebioğlu, Şinasi Kaya ve Hilmi Güner, Mayıs 1971'deki tutuklanma dalgasında gözaltına alındılar.[11] Türkler ve diğer sendikacılar 26 gün gözaltında kaldı.[12]

12 Mart'ın zor dönemlerinde DİSK'in netameli konularda görüş açıklamaktan

[10] Zafer Aydın tarafından Ali Özgentürk ile yapılan görüşme.
[11] Milliyet 19 ve 20 Mayıs 1971.
[12] *Cumhuriyet* gazetesi, 29 Eylül 1976.

kaçındığı görülmektedir. DİSK bu dönemde sola ve aydınlara karşı yürütülen tutuklamalar, TİP'e dava açılması ve hatta idam cezaları karşısında tutum açıklamaktan kaçınmıştır. TİP ve TÖS'e dava açılmış olmasının ve geniş tutuklama furyasının DİSK'i temkinli ve pragmatist davranmaya ittiğini söylemek mümkündür. DİSK Yönetim Kurulu'nun 5 Ağustos 1971 tarihli toplantısında alınan karar ilginçtir. Kararda *"DİSK'in görüşlerini ve yeni şartlara göre stratejisini saptama maddelerinde herhangi bir karara varmanın gerekli olmadığı, DİSK'in kuruluşundan bu yana izlediği anayasal yasal çalışmalarına devam etmesi, gerektiğinde görüşlerini yürütme kurulu yetkililerinin demeç, bildiri ve açıklamalarıyla kamuoyuna yeniden yansıtması uygun görülmüştür"* denmektedir. Böylece DİSK 12 Mart'a ilişkin özel bir tutum ve karar almaktan imtina etmektedir.

DİSK bu dönemde, Hükümet'in kendisini muhatap almamasından şikayetçidir. 24 Ağustos 1971 tarihli Yürütme Kurulu toplantısında Başbakan Erim'e bir muhtıra sunularak sendikacılar ile bakanlar arasında yapılan toplantıya DİSK'i davet etmemesinin protesto edilmesine, 31 Ağustos 1971 tarihli toplantıda ise Başbakan Erim'e gönderilen mektubun basına ve bilim adamlarına açıklanmasına karar verildi. Hükümet'in DİSK'i muhatap almama tutumunun 1972'de de devam ettiği anlaşılıyor. Yürütme Kurulu, 27 Eylül 1972'de Başbakan'a bir mektup göndererek hükümetin DİSK topluluğu ile de görüşmesini talep etti.

DİSK'in 12 Mart dönemindeki siyasal gelişmelere ilişkin tek önemli açıklaması üç İngiliz teknisyenin kaçırılmasına ilişkindir.

Cumhuriyet
48. yıl, sayı: 16804
19 Mayıs Çarşamba 1971
Hükümet bildirisi üzerine ilgililer harekete geçti
Aranan ve içlerinde profesör, yazar, sendikacı da bulunan 49 kişiden 11'i teslim oldu
Dün gözaltına alınan kişiler arasında Prof. Savcı, Tunaya, Soysal, Aksoy, Sungurbey de var
19 ilde 427 kişi gözaltına alındı
Prof. BAHRİ SAVCI
Prof. TAHİR ZAFER TUNAYA
YAŞAR KEMAL
KEMAL OKLEM

Cumhuriyet gazetesi, 19 Mayıs 1971.

DİSK İngiliz teknisyenlerin kaçırılmasını; *"son günlerde bazı kişilerin normal hayata dönülmesini geciktirici, hiçbir insancıl ve akılcı düşünce ile bağdaşmayan eylemlere girişmesini, bu arada üç İngiliz teknisyeni kaçırmalarını büyük üzüntü ile karşılamıştır"* şeklinde değerlendirmiştir. DİSK Yürütme Kurulu 28 Mart 1972 tarihli toplantısında konuya ilişkin bir bildiri hazırlayıp basın ve TRT yoluyla kamuoyuna duyurulmasına karar vermiştir.

MADEN-İŞ
Birlikten Kuvvet Doğar
İŞÇİ SINIFININ DA MUHTIRASI VARDIR

Maden-İş gazetesi, 1 Nisan 1971

DİSK'in İngiliz Teknisyenlerin Kaçırılması Hakkında Bildirisi

Anayasanın öngördüğü demokratik düzenin işlemesini engelleyen her türlü Yasa dışı girişimlere karşı olan DİSK, Türkiye'nin gerçekten kalkınabilmesi için Anayasamızın tanıdığı tüm demokratik hak ve özgürlüklerin kullanılabileceği normal hayata dönülmesi koşullarının gerçekleştirilmesi için kendine düşeni yapmış ve yapmakta bulunmuştur.

DİSK, son günlerde bazı kişilerin normal hayata dönülmesini geciktirici, hiç bir insancıl ve akılcı düşünce ile bağdaşmayan eylemlere girişmesini, bu arada üç İngiliz teknisyeni kaçırmalarını büyük üzüntü ile karşılamıştır. Türkiye'yi Anayasal düzene aykırı bir ortama sürükleyenlerle hiç bir ilişkisi bulunmayan üç teknisyeni başkalarının hayatını kurtarma bahanesiyle ölüme doğru itme, adi bir cinayete yönelmeyle eşit durumdadır. Bunun için böyle bir davranışın içinde olanları akıl yoluna davet eder, bir an önce masum insanları serbest bırakmalarını, memleketin barış içinde tam bir demokratik düzenle kalkınmaya yönelmiş reformları gerçekleştirme aşamasına set çekmemelerini bekleriz.

Bir an önce sosyal adalete, eşitliğe, kardeşliğe muhtaç vatandaşlarımızın yüzünü güldürecek bir ortama ve kalkınma hamlesine kavuşabilmesi için herkese düşen görevin gerçekleştirilmesi başlıca amacımızdır. Buna engel olan her türlü şakaveti, cinayeti ve zulmü vicdanlarımızda mahkûm ettiğimizi yürek rahatlığı ile açıklarız."

DİSK Yürütme Kurulu kararı, 28 Mart 1972.

DİSK'İN SESSİZ SENDİKACILIK YILLARI (1971–1974)

SÜREYYA ALGÜL

12 Mart muhtırasıyla başlayan ve ülke siyasal ve toplumsal yaşamına ve özellikle de sol siyaset ve sendikal harekete yönelen ağır baskı dönemi, DİSK açısından da bir anlamda var olma mücadelesi anlamı taşıyan bir dönemdir. Militarizmin gücünü pekiştirdiği 12 Mart ile birlikte iktidardaki etkinliğini iyice arttıran ordunun özellikle sola ve sendikal harekete yönelik baskıcı tutumunu ortaya koyması ve daha sonra TBMM'de yapılan anti-demokratik düzenlemeler, DİSK'in önceki dönemdeki durumundan farklı bir siyasal pozisyona geçmesini doğrudan etkilemiştir.

Özellikle dönemin sonuna doğru dikkat çekici en önemli olgulardan biri de 12 Mart'tan çıkışta CHP'de Ecevit rüzgarının esmesi ve Ecevit liderliğindeki CHP'nin sol söylemlerle kitleleri etkilemeye başladığı yıllarda DİSK'in Türkler'in de etkisiyle seçimlerde CHP'ye desteğini açıklamasıdır. Dönemin baskı ortamında ve TİP'in yokluğunda DİSK'in önceki dönemlerle karşılaştırıldığında özellikle açıklamalarına yansıyan farklı bir sendikal ve siyasal üslup söz konusudur.

Dönemin DİSK açısından bir diğer dikkat çekici yanı da DİSK'in TİP'ten kopması ve Ecevit CHP'sine destek vermeye başlamasının da etkisiyle bazı bağımsız sendikaların DİSK'e yakınlaşması ve ayrıca dönem içinde Türk-İş içinden yönetimi eleştiren ve daha sonraki yıllarda da Türk-İş'ten kopacak olan Genel-İş'in varlığıdır.

DİSK'İN GÖRÜŞ VE AÇIKLAMALARINDA DEĞİŞİM

DİSK 12 Mart Muhtırası'nı yaptığı açıklamayla desteklemiştir. Ancak 26 Nisan 1971'de İstanbul, Ankara ve İzmir'de dahil

olmak üzere, 11 ilde ilan edilen sıkıyönetime[13] kadar, muhtemelen henüz 12 Mart'ın yaratacağı koşulların niteliğinin tam olarak anlaşılamamasının da etkisiyle DİSK bazı kitle örgütleriyle birlikte Başbakanlığa bir mektup göndermiştir. 1 Nisan 1971 tarihli söz konusu mektupta DİSK'in yanı sıra, Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), Teknik Personel Sendikası (TEKSEN), Türkiye Sağlık Kurumları Personeli Sendikası (Türk Sağ-Kur), Elektrik Mühendisleri Odası, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası, Orman Mühendisleri Odası ile Üniversite Asistanları Sendikası'nın imzası bulunmaktadır. Mektupta muhtırada yer alan "*anayasada öngörülen reformların yapılması*" için kurulacak hükümetin yapması gerekenlere ilişkin öneriler sıralanmıştır. Mektupta yer verilen görüşe göre, "*Anarşi emperyalizmin ve onun faşizminin eseridir*" ve faşizmle savaş için de kısa vadede, bağımsız bir dış politika izlenmeli, ABD başta olmak üzere bütün emperyalist ülkelerle imzalanan gizli antlaşmalar açıklanıp, feshedilmeli, ortak pazara girilmemeli, bölge, ırk, mezhep ayrımına dayanan her türlü faşist teröre son verilerek, özellikle Doğu Anadolu'daki baskı ve zulüm durdurulmalı, Türk Ceza Kanunu'nun 141 ve 142. maddeleri kaldırılmalıdır. Mektubun sonraki bölümündeyse, lokavtın yasaklanması, genel grev hakkı tanınması, 15-16 Haziran'a neden olan Yasa'nın iptali, bütün sağlık hizmetlerinin devletleştirilmesi ile vergi reformunu da içeren bir dizi sosyal ve ekonomik reform isteği dile getirilmekte ve bütün bunların yapılması için yeni hükümete her türlü desteğin verileceği, bunun yanında "*kitlelere anti-emperyalist, anti faşist bilinç götürmek*" konusunda da kararlı olunduğu vurgulanmaktadır.[14]

DİSK'in 17 Nisan 1971'de Genel Sekreter Kemal Sülker'in ağzından, Hükümeti'n yaptığı anlaşılan açıklamalar konusunda ortaya koyduğu görüşler de yukarıda özetlenen mektuba benzer biçimde AP Hükümeti'ne eleştirilerle yüklüdür ve yeni Hükümet'ten umutlu gözükürken, "*sosyalizmi*(n) *Türkiye için tek çıkar yol olarak*" görülmesinden söz etmektedir.[15]

Ancak yukarıda da belirtildiği gibi bu açıklamalar sıkıyönetimin ilanından önceki bir döneme aittir. Oysa 23 Nisan 1971'de Nihat Erim'in "*Tedbirler Balyoz Gibi Kafalarına İnecektir*" sözleriyle işareti verilen[16] Hükümet uygulamaları, sıkıyönetimin ilanıyla birlikte hız kazanmış, dernek ve gazetelerin kapatılması, sokağa çıkma yasaklarının uygulanması ve gözaltı ve tutuklamalarla başlayan[17] yeni bir baskı dönemine girilmiştir.

12 Mart sürecinin gerçek niteliğini göstermesinin ardından DİSK'in açıklamalarında belirgin bir farklılaşma gözlenmektedir. DİSK ajanslarına da yansıyan bu farklılaşmanın temel boyutu, önceki açıklamalara damga vuran sol/sosyalist söylemin büyük ölçüde terk edilmesi, dahası mümkün olduğunca yorumdan kaçınılmasıdır. DİSK ajanslarının bu dönemde yorumdan daha çok Konfederasyon içindeki ve ülkedeki gelişmeleri haberleştiren günlük bir

[13] Milliyet, 27 Nisan 1971.

[14] DİSK'ten Başbakanlık'a gönderilen, "Devrimci İşçi ve Meslek Kuruluşlarının Türkiye'nin Bugünkü Sorunlarına İlişkin Görüş ve Önerileri" başlıklı mektup (7 sayfa), 01.04.1971, Mehmet Karaca Özel Arşivi.

[15] DİSK Ajansı, 17 Nisan 1971.

[16] *Milliyet*, 23 Nisan 1971.

[17] *Milliyet*, 29 Nisan 1971.

gazete formatına büründüğü söylenebilir. Bir yandan DİSK'in sol/sosyalist politik söylemini neredeyse terk ettiği bu dönemde öte yandan içeriğin haber yönünden zenginleştiği görülmektedir.

Dönem içinde bulunabilen ilk DİSK Ajansı'nın tarihi 12 Ocak 1972'dir. Bu tarihten Haziran 1973'e kadar olan ajanslar taranmış ve 15-16 Haziran'a yol açan Yasa'nın iptali veya bazı grevler gibi DİSK'i doğrudan ilgilendiren konularla Türk-İş ile girişilen polemikler dışında önceki dönemle karşılaştırıldığında yorumdan mümkün olduğunca kaçınılan bir üslubun benimsendiği görülmüştür. Örneğin 12 Ocak 1972 tarihli DİSK Ajansı'nın konu başlıkları şu şekildedir:[18]

''*Çalışma Bakanlığının Yurt Dışı Teşkilatında Değişiklikler Oldu*'', ''*Türk İşçilerinin Avans Paraları Avans Olarak Kullanılmış*'', ''*Maliye Bakanı'nın İstifası İstendi*'', ''*Bütçe Tasarısının Geri Alınması İstendi*'', ''*DİSK Yöneticilerinin Duruşmasına 17 Ocak günü bakılacak*'', ''*Basın-İş Yönetim Kurulu Toplandı*''.

3 Şubat 1972 tarihli DİSK Ajansı ise günlük haberler verme kaygısı taşıdığını ''*Geçtiğimiz Günlerin Olayları*'' başlığını kullanarak bir anlamda ortaya koymakta ve şu konuları sıralamaktadır:[19] ''*İnönü 'Siyasi Suça İdam Cezası Verilmesin' Dedi*'', ''*Sunay 'Güçlükleri Birlikte Yenmeliyiz' Dedi*'', ''*Erim '12 Mart'ı Hedef Tutan Sözler Tehlike Yaratır' Dedi*'', ''*İbrahim Ethem İşyerinde Anlaşma Oldu*'', ''*Keramik-İş İle Tuzla Porselen Arasında Sözleşme İmzalandı*'', ''*Lastik-İş Sakarya Şubesi Kongresi Yapıldı*'', ''*Basın-İş Sendikasının Genel Kurulu 5-6 Şubat 1972 Tarihlerinde Yapılıyor*'', ''*Pakistan-Eyüp Han Yargılandı*'', ''*Hollanda-İşten Ayrılan Türkler Dışarı Atılıyor*'', ''*İngiltere-İzinsiz 21 Türk İşçisi Yakalandı-Demiryolu İşçileri Grevcileri Destekliyor*'', ''*DİSK'in 5. Kuruluş Yıldönümü Kutlanıyor*''.

12 Mart sürecinde gündeme gelen ve 1973'te yasalaşan, içinde DGM'nin de bulunduğu kanun tasarısının içeriği belli olduktan sonra, DİSK'in tasarıya olumsuz yaklaştığını açıkladığı söylenebilir. Ancak DİSK'in Sülker'in ağzından dönemin Hükümeti'ni doğrudan eleştirmek yerine yapılmak istenen değişikliklerin gerçekleşmesi halinde eski hükümetin uygulamalarına hak verilmiş olacağını ve bu durumun da 12 Mart Muhtırası'na ters düşeceğini belirtmesi dikkat çekicidir. Bir bakıma çıkarılması düşünülen tasarılara tepki verilirken 12 Mart'ı meşrulaştıran bir üslup kullanılmaktadır. Söz konusu açıklama özetle şöyledir:[20] ''(...) *DİSK 12 Mart 1971 öncesi olaylarının baş sorumlusunun o zamanki iktidar olduğu görüşündedir. Sabık iktidar, Anayasanın öngördüğü köklü reformları sosyal adalet ilkelerine göre gerçekleştirmeye çalışsaydı, pek çok olayın çıkmasına neden kalmazdı. Bu arada sabık iktidarın Anayasaya aykırı yasalar çıkararak, kararlar vererek, toplumu tedirgin ettiği gözden uzak tutulmamalıdır. Oysa şimdi yapılmak istenen Anayasa değişiklikleriyle dolaylı olarak iktidara hak verilmektedir. Bu durum 12 Mart Muhtırasına da ters düşer*''.

[18] DİSK Ajansı, 12 Ocak 1972.

[19] DİSK Ajansı, 3 Şubat 1972.

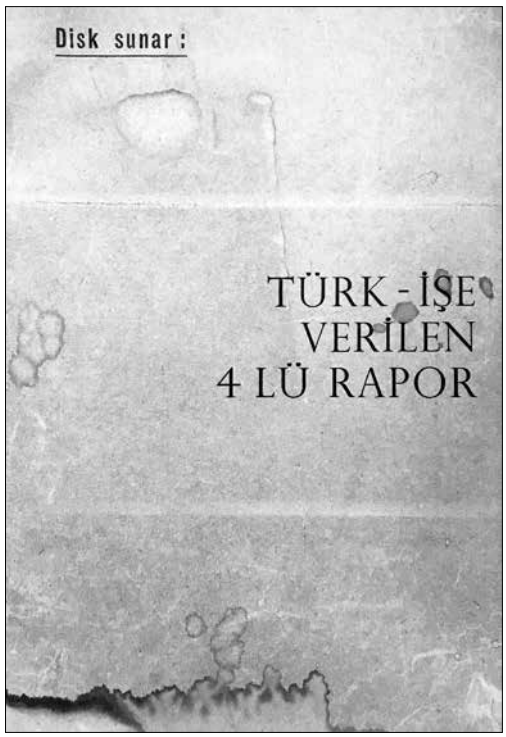
[20] DİSK Ajansı, 22 Temmuz 1972.

DİSK Sonrası Türk-İş'te Sosyal Demokrat Muhalefet

Ece Göktürk[1]

DİSK'in kuruluşunun ardından Türk-İş'te sular durulmadı. Türk-İş'ten ayrılıp DİSK'i kuran sendikalar ağırlıkla TİP'e yakın sendikalardı. TİP'e yakın sendikacıların ayrılmasının ardından bu kez Türk-İş içinde sosyal demokrat eğilimli sendikaların muhalefeti öne çıkmaya başladı.

Türk-İş'in *"partiler üstü"* politikasına ve bazı Türk-İş yöneticilerinin aynı zamanda AP yöneticisi olmasına karşı çıkan bazı Türk-İş üyesi sendikalar 1971 yılı başlarında *"Sosyal Demokrat Hareketi"* başlattı. *"Sosyal demokrat hareket"* Türk-İş yönetimine karşı örgütlü ve sistemli bir eleştiri sürecidir. Sosyal demokrat hareket, Türk-İş'i, çalışanların yanı sıra toplumun da sorunlarına çözüm arayan *"siyasi bir güç"* haline getirme amacı taşımıştır. Sosyal demokrat sendikacılar Türk-İş'in izlediği partiler üstü politika ilkesini tasvip etmediklerini 1968'de yapılan 7. Kongre'de açıkça dile getirmişlerse de Konfederasyon içindeki mücadelenin sistemli ve somut çıkışları 1971 yılına dayanmaktadır.

Türk-İş'e verilen 4'lü Rapor, DİSK tarafından kitap olarak yayımlandı, 1971, DİSK yayınları.

Dörtler Raporu

Türk-İş'in içindeki sosyal demokratlardan ilk çıkış 14 Ocak 1971'de Türk-İş Yönetim Kurulu'na sunulan ve *"Dörtler Raporu"* veya *"Dörtlü Rapor"* olarak da bilinen *"1971 Türkiye'sinde İşçi Hareketi ve Sendikalarımız: Ortak Reform Yolları Üzerinde Eleştiriler ve Araştırmalar"* isimli rapordur. Bu rapor Genel-İş Genel Başkanı Abdullah Baştürk, Deniz Ulaş-İş Genel Başkanı F. Şakir Ögünç, Yol-İş Genel Başkanı Halit Mısırlıoğlu ve Petrol-İş Genel Başkanı İsmail Topkar tarafından hazırlanmıştır.

[1] Bu bölüm yazarın Mülkiye dergisi Mart 2020 sayısında yayımlanmak üzere kaleme aldığı daha kapsamlı bir çalışmasından kendisi tarafından kısaltılarak hazırlanmıştır.

Sosyal demokrat sendikacıların Dörtler Raporu'nda özellikle savundukları görüş sendikacılıkta siyasi mücadeleye ve reformcu sendikacılığa yöneliş ve partiler üstü politikadan sıyrılış olmuştur. Türk-İş'in toplumsal zıtlaşmalarda var olan gücünü kullanmadığı ve üzerine düşen görevi yerine getirmediği öne sürülmüştür. Bu durum en çarpıcı haliyle şu şekilde ifade edilmektedir:[2]

> "Türkiye'de belirgin halde 1965 yılından bu yana başlayan toplumsal zıtlaşmalar bugün had safhaya girmiştir. Bir kısmı doğal gelişme sürecinin, bir kısmı da tahrikler sonucu ortaya çıkan olaylar, giderek bugünkü görünümünde sınıf çatışması şekline dönüşmüş bulunmaktadır... Türkiye'de baskı gruplarının başında şüphesiz Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) gelmektedir. Ve... Türk-İş görevini yapmamıştır."

Dörtler Raporu'ndaki değerlendirmeye göre Türk-İş kendini toplumdan ve işçi sınıfından soyutlamıştır.

> "Kıyasıya süregelen ekmek kavgasında tabanındaki hızlı kaymayı dahi görmeyecek kadar görevini ihmal etmiştir. Özellikle varlığını borçlu olduğu işçi topluluğu böylesine kıran kırana bir mücadele verirken, Türk -İş'in idare-i maslahat yolunu seçmesi bağışlanır anlayış değildir. Bünyesinde ciddi bir tüzük uygulamasına yönelmeme, esen rüzgâra göre partilerüstü politikaya uygun göstermelik davranışlar, Türk-İş'i tarihi görevinden saptırmıştır. Artık Ankara'da Türk-İş'in varlığından söz etmek bir dar çerçeve dışında mümkün değildir. Türk-İş hızlı bir tempo ile işçiye karşı yabancılaşmakta, sendika yöneticileri oligarşisine sürüklenmektedir. Bunun doğal sonucu olarak ezilen, horlanan, hakları üzerinde hala 'işçi çok kazanıyor' gibi aşağılık tartışmalara hedef olan işçiler, özgür parlamento demokrasisine karşı akımların etki alanına itilmektedir..."

[2] DİSK (1971), *DİSK Sunar: Türk-İş'e Sunulan Dörtlü Rapor*, İstanbul: DİSK Yayınları No 4.

Raporda, Türk-İş'in tabanına ve topluma yabancılaşmasının sonucu olarak yaşanan olaylar ve işçi sınıfında yaşanan bölünme *"1967-1970 yıllarına tereddütsüz 'davaya ihanet' dönemi adını verebiliriz. Bu ihanetin fatura bedeli ise, artık TÜRK-İŞ'i de aşmış ve sorumsuzluğumuzun belgesi olarak işçi kesimindeki bunalımların nedeni olmuştur. Türk -İş'i 'Babil Kâlesi' olmaktan çıkarıp, tarihi misyonuna oturtmak temel amacıyla sunduğumuz bu raporla vardığımız sonuca ulaşması, Konfederasyon üzerinde yoğunlaşan spekülatif davranışları sona erdirecek, Türk-İş bıraktığı yerden tarihi görevine devam imkânı bulacaktır"* şeklinde ifade edilmiştir.

Raporun kapsamının geniş olması ve uzunluğu nedeniyle tamamı Yönetim Kurulu toplantısında görüşülememiştir ve Dörtler, Kızılcahamam'da toplanan Türk-İş Yönetim Kurulu'na sundukları raporla bir sonuç elde edememişlerdir. Ancak sosyal demokrat sendikacılık hareketi, çalışmalarını sürdürmüştür.

"DÖRTLÜ RAPOR DİSK KURUCULARINI DOĞRULADI"

DİSK'in Dörtler Raporu'nu oldukça önemsediği görülüyor. Dörtler Raporu, daha sonra hazırlanan ve kitap olarak basılan On İkiler Raporu'nun aksine hazırlayanlar tarafından basılıp kamuoyuna sunulmadı. Rapor DİSK tarafından DİSK Sunar; Türk-İş'e Sunulan Dörtlü Rapor adıyla basılıp dağıtıldı.[3] DİSK Dörtler Raporu'nun DİSK'in kuruluş gerekçelerini teyit ettiğini açıkladı. DİSK'in Dört Mücadele Yılı adlı kitapçıkta Dörtler Raporu ile ilgili şu değerlendirme yapılmıştır:[4]

[3] DİSK (1971), *DİSK Sunar; Türk-İş'e Sunulan Dörtlü Rapor*, İstanbul: DİSK Yayınları 4.

[4] DİSK (1971), DİSK'in Dört Mücadele Yılı, İstanbul: DİSK

"14 Ocak 1971 günü Kızılcahamam'da başlayan ve 5 gün süren son Türk-İş Yönetim Kurulu toplantısı, bu toplantıya sunulan ve «Ortak Reform Yolları Üzerinde Eleştiriler ve Araştırmalar» adını taşıyan 4 sendikacı tarafından hazırlanmış rapor, bundan 4 yıl önce DİSK kurucularının söylediklerinin ne kadar doğru olduğunu şüpheye meydan vermeyecek bir biçimde doğrulamıştır.

«Dörtlerin muhtırası» diye anılan raporda öne sürülen görüşler ve bu rapor la ilgili olarak Türk-İş Yönetim Kurulunda yapılan tartışmalar bir kez daha şu gerçekleri aydınlığa kavuşturmuştur:

1-Türk-İş Yöneticilerinin işçi sınıfını oyalamak için ortaya attığı «partiler üstü politika» tam anlamı ile iflâs etmiştir.

2-Türk-İş'in işçilerin çıkarını koruyamaz hale gelmesinde Amerikan devletinden AID kanalı ile para yardımı görmesinin etkisi çok büyük olmuştur.

3-İşçi sınıfının ideolojisi Sosyalizmdir. "

On İkiler Raporu

Kızılcahamam toplantısı sonrasında Dörtler grubu, kendileriyle görüş birliği içine giren sekiz sendikayla daha güç birliği yaparak sayılarını on ikiye çıkarmıştır. Dörtler Raporu'nun sunulmasının ardından bir sonuç alınamaması üzerine bu kez on iki sendika ve federasyon 9 Temmuz 1971 günü Ankara'da yapılan Türk-İş Yönetim Kurulu'na *"On İkiler Raporu"* olarak da bilinen *"Türk İşçi Hareketi İçin Sosyal Demokrat Düzen İlkeler Amaçlar Yöntem"* başlıklı raporu sunmuştur.[5] On İkiler Raporu'nda imzası bulunan sendika ve federasyonlar şunlardır: Besin-İş, DY-F-İş, Genel-İş, Ges-İş, Kristal-İş, Petrol-İş, Sağlık-İş, Tez Büro-İş, Türk Deniz Ulaş-İş,

On İkiler Raporu olarak da bilinen Sosyal Demokrat Düzen (1971), Türk İşçi Hareketi İçin Sosyal Demokrat Düzen, İlkeler Amaçlar Yöntem, Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Türk Harb-İş, T. OLEYİS ve Yol-İş. Dörtler Raporu ile kıyaslandığında biraz daha yumuşatılmış olan On İkiler Raporu'nun önsözünde, raporun gereklilikleri şu şekilde belirtilmektedir:

> "Sosyal demokrasinin tam ifadesi olarak tanımladığımız Türk-İş'in 24 temel ilkesinin, Konfederasyona bağlı tüm sendika yöneticilerince benimsenip, uygulama alanına konulması için, güçlerimizin bir ortak çabada birleştirilmesinden yanayız. Konfederasyonun uygulamakta olduğu partilerüstü politikanın terkedilmesinin zamanı geldiği ve bundan böyle geçerli ve yararlı olmayacağı inancındayız. Zira ülkemizin ve sendikal hareketin bugün içinde bulunduğu koşullar, kimine göre tarafsızlık, kimine göre politikasızlık olarak nitelenen Türk-İş'in partilerüstü politikasını aşmış bulunmaktadır"

Raporda, Türk-İş'in 23'ü 1968, 1'i de 1970 yıllarında yapılan genel kurullarında kabul edilen 24 ilkesi savunularak açıklanmıştır ve bu doğrultuda önerilere yer

Yayınları 5.

[5] Sosyal Demokrat Düzen (1971), *Türk İşçi Hareketi İçin Sosyal Demokrat Düzen, İlkeler Amaçlar Yöntem*, Ankara: Ayyıldız Matbaası.

DÖRTLER RAPORU'NUN ÖNSÖZÜ

Türkiye'de belirgin halde 1965 yılından bu yana başlayan toplumsal zıtlaşmalar bugün had safhaya girmiştir. Bir kısım doğal gelişme sürecinin, bir kısmı da tahrikler sonucu ortaya çıkan olaylar, giderek bugünkü görünümünde sınıf çatışması şekline dönüşmüş bulunmaktadır.

Özellikle işçi kesiminde kanlı çatışmalar, bu bunalım döneminin günlük olayları arasına girmiştir.

Toplumumuz, tarihinin uzak, yakın geçmiş dönemlerinde de bunalımlar geçirmiştir. Ne var ki, bugün yaşanan bunalım temelinde, yapısı ve hedefleri açısından geçmişle büyük farklılıkları olan nedenler vardır. Had bunalım geniş kapsamlıdır ve iki uç ideoloji amaçlamaktadır. Bu uçların temsilcileri toplamda, varlıklı eğemenliklerini sürdürmesini isteyen faşist yönetim özlemi çekenlere, toplumu devletin kölesi yapmak isteyen aşırı sol komünist anarşistlerdir.

Bu iki ucun önce merkezlerde başlattıkları çatışmalar, şimdi adım adım Anadolu'ya yayılmakta, kandırılmış masum topluluklar kıyasıya karşı karşıya getirilmektedir.

Topraksız köylü, yine kendisi gibi topraksız olan tutulmuş ağa adamlarının zulmüne uğramakta, aynı kökten, aynı çevreden gelen işçiler karşı karşıya getirilerek; doğaya aykırı bir savaşı; yani kendilerine karşı bir savaşı sürdürmektedirler.

Aşırı sol ve sağ, bir görünmez işbirliği halinde, işçiyi-işçiye, köylüyü-Köylüye, öğrenciyi-Öğrenciye kıyasıya kırdırıyor.

Görünen o ki; içinde bulunduğumuz ekonomik dengesizlik, Anayasa'nın (Sosyal Adalet) ilkesine sırt çevirme eylemi, üretim ilişkilerindeki çarpıklık ve fırsat eşitliğinin gözetilmesine devam edildiği sürece, bu çatışmalar dahada yoğunlaşacaktır. Taki, demokratik rejime son verme olarak şekillendirdiğimiz sağ ve aşırı solun ortak hedefleri gerçekleşinceye kadar çatışma devam edecektir.

Belli iki ucun inkâr kabul etmez amaçları bu! Bu eğilimlere ortam hazırlayanlar ise, başta yönetim sorumluluğunu taşıyanlar olmak üzere, tüm eyyamcı kuruluşlardır; ellerindeki gücü, yasaların tanımını yaptığı (Baskı Grubu) niteliğinde kullanmayanlardır!

Türkiye'de baskı gruplarının başında şüphesiz Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) gelmektedir. Ve yukarıdaki tasnif çerçevesinde, TÜRK-İŞ görevini yapamamıştır. Kıyasıya süre gelen (Ekmek Kavgası)nda tabanındaki hızlı kaymayı dahi göremeyecek kadar görevini ihmal etmiştir. Özellikle varlığını borçlu olduğu işçi topluluğu böylesine kıran kırana bir mücadele verirken, TÜRK-İŞ'in (İdare-i Maslahat) yolunu seçmesi bağışlanır bir anlayış değildir.

Bünyesinde ciddi bir tüzük uygulamasına yönelmeme, esen rüzgâra göre (Partilerüstü Politika)ya uygun göstermelik davranışlar, Türk-İş'i tarihi görevinden saptırmıştır. Artık (Ankara'da Türk-İş'in varlığı)ndan söz etmek bir dar çevre dışında mümkün değildir.

Türk-İş hızlı bir tempo ile işçiye karşı yabancılaşmakta, Sendika yöneticileri oligarşisine sürüklenmektedir. Bunun doğal sonucu olarak; ezilen, horlanan, hakları üzerinde hâlâ (İşçi çok kazanıyor) gibi aşağılık tartışmalara hedef olan işçiler, özgür parlamento demokrasisine karşı akımların etki alanına itilmektedir.

Bozuk, Ekonomik, sosyal ve siyasal düzenin çarpıklıklarına dönük mücadeleyi, yöntemlerin en etkisizini seçerek yapan TÜRK-İŞ'in tabandaki kayışı ve organize güçlerin uzaklaşmasını bildirilerle durdurulacağını beklemek hayal olur. İşçi soyut (özgürlük) vaadlerine karşı, (iktidar senin olacak) ütopyasıyla birlikte vaat edilen ekmeği tercih ediyor... Ve şimdi o cephede şartlandırılmış olması nedeniyle bu savaşı sürdürüyor.

Tek ateş hatlı bu savaşı, yurt sorunlarına karşı TÜRK-İŞ'ten daha güçlü bir eylemle ve kendi kampları doğrultusunda daha inançlı olarak, anarşist unsurlar yürütüyor.

İşçi muhayyel (Ekmek) sloganıyla, Marksist (Proleter ihtilâli) nin aleti haline getiriliyor.

Bu savaşta akıl ve yurtseverlik cephesinde mutlak yeri ol-

ması gereken TÜRK-İŞ ise, her gün koyulaşan bir ataletle, sırça köşkten olayların sadece seyirciliğini yapmaktadır. Büyük taş binanın kapalı kapıları ardında herkes (bu gidiş)ten yakınmaktadır. Ne var ki kimse asil görevi olan, işçiyi uyarma, bilinçlendirme yoluna yanaşmamaktadır.

7 nci Genel Kurulu tam bir şuurla benimsediği, sosyal, ekonomik ve siyasal sorunları ışık tutarak çözüm yollarını öneren (23 Temel İlke)mize sırt çevirilmesi, esasen bu kavgada TÜRK-İŞ'in saf dışı olmasına yol açmıştır.

1967-1970 yıllarına tereddütsüz (Dâvaya ihanet) dönemi adını verebiliriz. Bu ihanetin fatura bedeli ise, artık Türk-İş'i de aşmış ve sorumsuzluğumuzun belgesi olarak işçi kesimindeki bunalımların nedeni olmuştur.

TÜRK-İŞ'i (Babil Kûlesi) olmaktan çıkarıp, tarihi misyonuna oturtmak temel amacıyla sunduğumuz bu raporla vardığımız sonuca ulaşılması, Konfederasyon üzerinde yoğunlaşan spekülâtif davranışları sona erdirecek, Türk-İş bıraktığı yerden tarihi görevine devam imkânı bulacaktır.

Not: Özgün yazım korunmuştur.

Kaynak: DİSK Sunar: Türk-İş' verilen 4'lü Rapor, 1971, DİSK yayınları No. 4.

verilmiştir. Ancak Dörtler Raporu gibi geniş hacimli olduğu gerekçesiyle raporun tartışılması 11 Kasım 1971 günü yapılacak olan toplantıya ertelenmiştir.

11 Kasım 1971 tarihinde Ankara'da yapılan toplantıda rapor üzerinde geniş ve etkili tartışmalar yapılmıştır. Rapordan yola çıkarak *"Bir siyasî parti kurulması amacı ile siyasî bir eğitim yapılmasına ve öncelikle Türk-İş organlarında görev alanların partilerden istifa etmelerini"* kapsayan bir önerge hazırlanmıştır. Ancak önerge bir sonuca bağlanamamıştır.

SOSYAL DEMOKRAT SENDİKACILAR KONSEYİ

On İkiler Raporu'nu benimseyen sendika ve federasyonların yöneticileri ve temsilcileri bir araya gelerek durumu tartışmak ve kendilerine bir yol çizmek için 4-5 Eylül 1971 tarihinde Sapanca'da bir toplantı yaptılar. Toplantıya Türk-İş üyesi olan Genel-İş, Petrol-İş, Yol-İş, Türk Deniz Ulaş-İş, Harb-İş, Ges-İş, OLEYİS, Besin-İş, Haber-İş, Sağlık-İş, Tez Büro-İş, Kristal-İş, Kauçuk-İş, TGS, Deri-İş ile Türk-İş üyesi olmayan Tekstil İşçileri Sendikası, bağımsız Metal İşçileri İstanbul Sendikası, Sosyal-İş ve Türk-İş İstanbul Bölge Temsilciliği'nin yönetimi altında bulunan Cevher-İş sendikaları da temsilci göndermiştir. Toplantı sonucunda Sosyal Demokrat Sendikacılar Konseyi adı ile bir örgütlenmeye gidilmiş, Konsey Abdullah Baştürk'ün açıkladığı Kuruluş Bildirgesi ile ilan edilmiştir. Bildirgede Konsey'in amacı *"Türk halkının tümünün mutluluğunu, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını ve demokratik düzenin gerçek rayına oturmasını, ancak işçi sınıfının öncülüğünde tüm çalışan insanların siyasal bir güç haline gelmesinde gördüğünü bir kez daha tespit etmiştir "* şeklinde ifade edilmiştir.[6]

Sosyal Demokrat Sendikacılar Konseyi'nin çalışmalarının ilk bölümünde Türkiye işçi hareketinin uygulaması gereken 24 ilkenin işçi tabanına indirilmesi amacına yönelik olarak eğitim düzeni üzerinde durulmuştur ve bölgesel seminerler düzenlenmesi kararı alınmıştır. İkinci bölümde ise Türkiye işçi hareketinin benimsemesi gereken yeni yönetimin temel ilkeleri tartışılmıştır. Ancak Konsey yeni bir konfederasyona dönüşmemiştir.

TÜRK-İŞ 9. GENEL KURULU VE SOSYAL DEMOKRATLARIN TASFİYESİ

Türk-İş'in 28 Mayıs-5 Haziran 1973 arasında toplanan 9. Genel Kurulu'nda sosyal demokrat sendikacılar şanslarını bir kez daha denedi. Türk-İş Yönetimi'ni sert bir biçimde eleştiren sosyal demokrat

[6] Yıldırım Koç (1986), *Türk-İş Neden Böyle? Nasıl Değişecek?*, İstanbul: Alan Yayıncılık, s.193.

DİSK'İN TÜRK-İŞ'LE BİRLEŞMESİ ASLA SÖZ KONUSU DEĞİLDİR

Geçtiğimiz ayın son günlerinde Türk-İş 1. Bölge Temsilcisi Ziya Hepbir tarafından basına yapılan bir açıklamada "Türk-İş ve DİSK'in birleşmesi gerektiği" görüşü savunuluyordu. Demeçte DİSK'in Türk-İş'le birleşmesi için daha önce yapıldığı iddia edilen görüşmelerin sonuç vermemesi üzerine yeni girişimlerin beklendiği belirtilmişti. Basında çıkan bu haberler üzerine Yeni Ortam gazetesinin sorularına cevap veren DİSK Genel Başkan Vekili Hilmi Güner konuyla ilgili görüşlerini şöyle bildiriyordu:

"DİSK 'bugüne kadar birleşme ile ilgili hiçbir resmi veya gayrı resmî temasta bulunmamıştır. İddialar tamamen hayal mahsulüdür. DİSK'in ilkeleri vardır. Bu ilkeler tüzüğümüzde yer almıştır, bugüne kadarki faaliyetlerimizde de defalarca açıklanmıştır. Biz bu ilkeleri benimseyerek DİSK ile birleşmek isteyen, DİSK'e katılmak isteyen her kuruluşa kucağımızı açarız. Tekrar belirtelim, DİSK'in ilkeleri içinde olmak kesin şartıyla DİSK her zaman ve her yerde işçilerin birliğini, güçlü örgütlerin daha da güçlü hale gelmesini savunmuştur. Savunacaktır da. Konu bizim açımızdan bu kadar net ve kesindir."

DİSK çevrelerinde bir "aldatmaca" olarak nitelenen söz konusu demeç üzerine DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker aşağıdaki demeci vererek DİSK'in Türk-İş ile birleşmesinin söz konusu olmadığını kamuoyuna bildirdi:

"DİSK, Türk-işin son derece hatalı ve işçi zararına olan yönetimi nedeniyle kurulmuş, işçileri aldatılmaktan ve işçi haklarını satılmaktan kurtarmak yolunu seçmiş bir işçi konfederasyonudur. Geçen altı yıllık süre DİSK'in ne kadar gerçekçi ve işçi çıkarına uygun bir ilkeler topluluğunun temsilcisi olduğunu ve işçi sınıfının haklarını koruduğunu örneklerle ortaya koymuştur. Türk-İş ise hatalı tutumunda ısrar etmiş ve bu nedenle de kendi yapısı içinde DİSK ilkelerinden ve eleştirilerinden esinlenen yeni ve güçlü bir muhalefetin doğup gelişmesine yol açmıştır. Bu da göstermiştir ki bugünkü Türk-İş yöneticileri, DİSK'in kurulmasına sebep olan hatalarına sımsıkı sarılmış, ancak DİSK'in savunduğu bazı ilkeleri de benimsemezlik edememişlerdir. Son lokavtlar üzerine lokavtı suçlayan demeçler vermeleri bunun en yakın örneğidir.

Tekrar edelim: DİSK, hiçbir vakit Türk-İş'le birleşmeyi düşünmemiştir. Bu konuda 'hiçbir girişimi olmamıştır ve olamaz. Ancak işçi sınıfının çıkarları gerektirirse belli ve somut konularda işçi haklarına tecavüz edenlere veya işçi haklarını kısıtlamaya çalışanlara karşı bir mücadelede yer alır. Bunu yapması işçi davalarına olan yürekten inancı ve işçi sınıfına olan derin saygısı gereğidir.

Bugünkü görünümüyle Türk-İş, DİSK'in kurulduğu tarihteki aynı hatalı tutum içindedir:

1-Türk-İş, Anatüzüğünde yazılı ilkeleri ve kongrelerinde alınan kararları uygulama gücünü yitirmiştir.

2-Türk-İş işçilerin güçlü işkolları sendikalarında toplanmasına karşı çıkmış işçileri güçsüz sendikalara dağılmaya itelemiştir.

3-Türk-iş Anatüzüğündeki hükümleri savsaklamış, kabul ettiği 24 ilkesinin hayata geçirilmesine asla çalışmamıştır.

4- Türk-İş iktidara hangi parti gelmişse onun paralelinde bir yol izlemiş, eyyamcı bir politikanın zebunu olmuştur.

5 -Türk-İş toplum gerçeklerine aykırı düşen Partilerüstü dediği politika izlemiştir. Böylece de işçi haklarının sağlanması ve işçilerin devlet yönetiminde söz ve karar sahibi olma yolunu tıkamaya yaramıştır.

6- Türk-İş birbirleriyle çelişen ve birbirleriyle sahte dostluklar kuran bir çıkarcı yönetici kadrosunun elinde samimiyetsiz bir tutum içindedir.

7-Türk-Iş yabancı bir devletin yardımlarıyla ayakta durabilen bir kuruluş durumuna düşmüştür.

8-Türk-İş, uzun bir süre kendi bütçesiyle ve kendi aidat geliri ile memurlarının aylıklarını veremez bir lüks ve sefahat hayatının dalgaları arasına düşmüştür.

9- Türk-iş yurt gerçekleriyle ve Türkiye koşullarına aykırı bir işçi eğitim politikası izlemiş, böylece gayrı millî bir yolun yolcusu olmuştur.

10-Türk-iş tam bağımsız, kişiliği olan onurlu bir politika izlemesini isteyenlere daima karşı çıkmıştır.

11-Türk-iş işçileri uyutucu ve işçi haklarının alınmasını güçleştirici bir oyalama politikasının temsilcisi olmuştur.

12- Türk-iş bütün haklı grevlere

karşı çıkmış, haksız lokavtları işçi ve işçi sendikasının çıkarına aykırı anlaşmalarla sona erdirmiştir.

13- Türk-iş kanunları işçiler aleyhine yorumlamış, kanunsuz işler peşine düşmüştür.

Ve böylece Türk-iş işçilerden çok sermaye sahiplerinin ve çıkarcı çevrelerin işine gelen, onlarla bütünleşen 'bir kliğin elinde her geçen gün bu çarpıklığı daha iyi görülen bir örgüt olarak kalmıştır. Bu nedenlerle DİSK'in Türk-İş'le birleşmesi düşünülemez. DİSK işçilerin ortak çıkarlarını savunan ve haklarını genişletmeyi amaçlayan bir örgüt olarak bağımsızlığını ve onurlu kişiliğini' korumayı ve sürdürmeyi amaç edinmiştir.

DİSK'in Türk-İş'le birleşeceği yolundaki haberler ve söylentiler, Bursa'daki lokavt ve grevin çözümlenmesinde Türk-İş'in işlediği sayısız hataları ört bas etmek, bu beceriksiz ve başarısız tutumun anlaşılmasını önlemek ve dikkatleri o noktadan çevirmek için ortaya atılmış sahte bir konudur. Ciddiyetten uzaktır. İyi niyetli kişileri aldatmaya ve geniş işçi kitlelerinin DİSK'e ve üye sendikalara gösterdikleri içtenlikle dolu bağlılığı sarsmaya yönelmiş bir girişimdir. DİSK, hak bildiği doğru yolda var gücüyle devam edecektir. Türk-İş, DİSK bütünlüğünü asla sarsamaz!''

DİSK Genel Başkan Vekili Hilmi Güner (solda) Kemal Türkler ile

Kaynak: *DİSK* dergisi, Sayı 4-5, Ekim 1973.

sendikacılar seçimlere ayrı bir liste ile katıldılar. Genel Başkanlık'ta Seyfi Demirsoy'un karşısına Yol-İş Federasyonu Genel Başkanı Halit Mısırlıoğlu çıktı. Sosyal demokratların genel sekreter adayı Petrol-İş sendikasından Özkal Yici idi. Sosyal demokratların diğer adayları Teksif'ten Bilal Şişman, Kristal-İş'ten Mehmet Şişmanoğlu ve Harb-İş'ten Kenan Durukan idi. Sosyal demokratlar çok az oy alarak seçilemediler. Demirsoy 186, Mısırlıoğlu 70 oy aldı.[7]

Genel Kurul'da Genel Başkanlığa Seyfi Demirsoy, Genel Sekreterliğe Halil Tunç, İcra Kurulu üyeliklerine ise Ömer Ergün, Kaya Özdemir ve Ethem Ezgü seçildiler. Sosyal demokratlar Yönetim Kurulu üyeliklerine de seçilemediler. 14 Ocak 1974'te Demirsoy'un ölümü üzerine Yönetim Kurulu Tunç'u Genel Başkanlığa ve Sadık Şide'yi Genel Sekreterliğe getirdi.

1966 Genel Kurulu'nda yaşanan ve DİSK'in kuruluşunu etkileyen tasfiyenin bir benzeri 1973'te 9. Genel Kurul'da yaşandı ve bir süre sonra Türk-İş'ten yeni bir kopuş dalgası yaşandı. Bu kopuş dalgası DİSK'in güçlenmesinde önemli bir etki yarattı. Bu gelişmeler örgütlenme ve DİSK üyesi sendikalara ilişkin bölümde ele alınmaktadır.

Halit Mısırlıoğlu

Yol-İş Federasyonu Genel Başkanı. 1970'li yıllarda Türk-İş içinde sosyal demokrat muhalefetin önde gelen isimlerinden.

[7] Yıldırım Koç (1986), *Türk-İş Neden Böyle Nasıl Değişecek?* İstanbul: Alan Yayıncılık, s. 194.

ÖRGÜTSEL GELİŞMELER

DİSK'in 15-16 Haziran sonrasında yaşanan tutuklamalar, işten atmalar, davalar ve saldırılar karşısından ciddi bir örgütsel zaafa düşmediği ve kısa sürede toparlandığı görülmektedir. 12 Mart döneminde ihtiyatlı bir tutum izleyen DİSK, bu dönemde daha çok örgütsel olarak güçlenmeye çalışmıştır. Daha önce de vurguladığımız gibi merkeziyetçi bir örgütlenme anlayışına sahip olan DİSK, bunu başarmakta epeyce zorlanmıştır ve sık sık gerek örgütsel işleyiş, açıklamalar ve aidat konusunda merkeziyetçi yapıyı güçlendirmeye dönük kararlar almıştır.

Attila Karaosmanoğlu (1932-2013)

Dönem içinde genel kurul dışında da yönetim organlarında istifa ve yeni görevlendirmelerle çeşitli değişiklikler oldu. Mart 1971'de Genel Başkan Vekilliği'nden istifa eden Kemal Nebioğlu'nun istifası kabul edilmiş, yerine Ehliiman Tuncer seçilmiştir. Mustafa Baştan'ın istifası üzerine Muammer Büyükfiliz'in Yönetim Kurulu'na geçmesine karar verildi.[1] Atamayla göreve gelen DİSK Genel Sekreter Yardımcılığı uzun bir süre DİSK'te önemli bir işlevi yerine getirmiştir. Bu görevi uzun süredir yürüten İbrahim Çetkin'in Mart 1970'teki istifası Yürütme Kurulu tarafından kabul edilmiştir.[2]

DİSK bu dönemde merkezi faaliyetlerini güçlendirmek için bazı girişimlerde bulundu. Mart 1972'de DİSK'te bir ekonomik danışmanlığın tesisine ve bu görevin ekonomik işlerden sorumlu eski Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Attila Karaosmanoğlu'na teklif edilmesine karar verildi.[3] 12 Mart döneminde ilk Erim Hükümeti'nde yer alan Karaosmanoğlu, Erim ile anlaşamayarak istifa eden teknokrat bakanlar arasında yer alıyordu. Karaosmanoğlu teklifi kabul etmedi. Ardından Mete Tunçay'ın DİSK araştırma uzmanlığına getirilmesine karar verildi. Tunçay 1 Haziran 1972'de DİSK'te araştırma uzmanı olarak çalışmaya başladı.[4]

[1] 30 Mart 1971 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.
[2] 30 Mart 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.
[3] 13 Mart 1972 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.
[4] 31 Mayıs 1972 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

1973 yılında 4. Genel Kurul toplandı. Aşağıda ayrıntıları yer alan bu Genel Kurul'da Kemal Türkler Genel Başkanlığa, Kemal Sülker de Genel Sekreterliğe yeniden seçildi. 4. Genel Kurul'un ardından toplanan Yönetim Kurulu, Genel Başkan'ın gösterdiği Genel Başkan Vekili adayları olan Rıza Kuas, Kenan Akman, Kemal Nebioğlu, Hilmi Güner, Dinçer Doğu, Cevat İyigün ve Rıza Erdoğan arasından üç Genel Başkan Vekili seçti. İlk turda Rıza Kuas ve Hilmi Güner seçildi. İkinci turda Dinçer Doğu kendisine oy verenlerin Kenan Akman'a oy vermelerini rica etti ve Kenan Akman 18 oy alarak Genel Başkan Vekili seçildi.[5] Yönetim Kurulu üyesi Turgut Gökdere'nin istifası üzerine Osman Özkan oy birliği ile Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi.[6] Sosyal-İş sendikasının DİSK üyeliğini takiben Haziran 1974'te Sosyal-İş Genel Başkanı Özcan Kesgeç'in DİSK Genel Başkan Vekilliği'ne[7] getirilmesine Yönetim Kurulu'nca karar verildi.[8] Hilmi Güner'in 25 Eylül 1975 günü Yürütme Kurulu'ndan istifası üzerine Hürcam-İş sendikası Genel Başkanı Ali Şahin'in DİSK Yürütme Kurulu üyeliğine getirilmesine karar verildi.[9]

1973 Genel Kurulu sonrasında DİSK'in merkezi faaliyetlerini yeniden düzenlemesi gündeme geldi. Bu amaçla aynı toplantıda altı aylık çalışma programı saptanmasına, dokuz daire ve bir sekreterlik bürosu kurulmasına, bu dairelerin başkanlarının Yürütme Kurulu'nca saptanmasına, bu dairelerin çalışmaları ile ilgili bir yönetmelik hazırlanmasına karar verildi. Böylece DİSK'in merkezi daire faaliyetleri derli toplu hale getirilmiş olacaktı.

Kurulması kararlaştırılan daireler şunlardı: 1-Teşkilatlanma dairesi, 2-Toplu sözleşme dairesi, 3-Araştırma dairesi, 4-Hukuk işleri dairesi, 5-Eğitim dairesi, 6-Basın yayın dairesi, 7-Mali işler dairesi, 8-Sosyal ilişkiler dairesi, 9-Dış ilişkiler dairesi ile sekreterlik ve teksir işleri bürosu. Aynı gün toplanan Yürütme Kurulu daire başkanlarını saptadı.[10] Böylece Yürütme Kurulu üyeleri aynı zamanda daire başkanı olarak da anılmaya başlandı.

Yürütme Kurulu tarafından kararlaştırılan daire başkanları şunlardı:

1-Teşkilatlanma dairesi, Başkan Hilmi Güner, yardımcısı Dinçer Doğu

2-Toplu sözleşme dairesi, Başkan Turgut Gökdere

3-Araştırma dairesi, Başkan Dinçer Doğu

4-Hukuk işleri dairesi, Başkan Turgut Gökdere

5-Eğitim dairesi, Başkan Hilmi Güner

6-Basın yayın dairesi, Başkan Kemal Sülker

7-Mali işler dairesi, Başkan Dinçer Doğu

8-Sosyal ilişkiler dairesi, Başkan Hilmi Güner

9-Dış ilişkiler dairesi, Başkan Kemal Türkler

Sekreterlik ve teksir işleri bürosu Başkanlığı'na Kemal Sülker

Yönetim Kurulu 18 Haziran 1974'teki toplantısında Ankara'da bir Sosyal ve Politik

[5] 23 Şubat 1973 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[6] 8 Eylül 1973 ve 12 Eylül 1972 tarihli Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

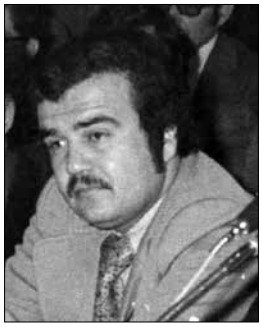
[7] DİSK Anatüzüğü'nde 1973'teki Genel Kurul'da yapılan değişiklikle Genel Başkan vekillerinin Yönetim Kurulu üyesi olması koşulu kaldırıldı. Böylece Genel Kurul'da seçilmiş bir DİSK'li, Yönetim Kurulu tarafından DİSK Başkan Vekili olabiliyordu.

[8] 18 Haziran 1974 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[9] 30 Eylül 1974 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[10] 23 Şubat 1973 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

Özcan Kesgeç

Özcan Kesgeç 1974'te bir toplantıda

1945 yılında Dinar'da doğdu. Sosyal-İş sendikası Genel Başkanı, DİSK Genel Başkan Vekili ve TİP (1975) kurucularından. İlk ve orta öğrenimini Konya'ya bağlı Sarayönü'nde yaptı. Kuleli Askerî Lisesine girdi. Yüksek öğrenimini Harp Okulu'nda yaparken 21 Mayıs 1963'de Okul Komutanı Talat Aydemir'in giriştiği darbe eylemi üzerine Harp Okulundan çıkarıldı. Edebiyat Fakültesi'nin Türkoloji bölümünü bitirdi. Fakültedeyken çalışmaya başladı. Öğrenimini tamamlayınca (1969) Sosyal Sigortalar Kurumu'na (SSK) girdi. SSK'de çalışanları örgütleyen ve kamu görevlilerinin kurduğu ilk sendika olan ve Sosyal-İş'e dönüşen sendikaya girdi. İlk genel kurul sendika Genel Sekreterliği'ne getirildi. 1972 Genel Kurulu'nda da Genel Başkan oldu. Çalıştığı SSK temsilcilerinin SSK Genel Müdürlüğü Müdürler Kurulu'nda temsil edilmesi ilkesi için mücadele verdi ve yasal zorunluluk böylece ilk kez uygulandı, Özcan Kesgeç Kurum'un Müdürler Kurulu'na seçildi. 1973'te CHP İşçi Büroları Genel Sekreterliği yaptı. Nisan 1974'te seçildiği DİSK Genel Başkan Vekilliği Mayıs 1975'e kadar sürdü. 12 Eylül 1980 sonrasında DİSK ve TİP davalarında yargılandı, 5 yıl hapis yattı. 1 Mayıs 1975'te yeniden kurulan TİP'e kurucu olarak girdi. Merkez Yönetim Kurulu'na seçildi. Özcan Kesgeç, 19 Temmuz 2007'de hayatını kaybetti.

İlişkiler Merkezi kurulmasına ve gerekli binanın kiralanması veya satın alınmasına, tefriş ve büro malzemesi için Yürütme Kurulu'na yetki verilmesine ve bu merkezin DİSK Genel Başkan Vekilliği'ne seçilen Sosyal-İş Genel Başkanı Özcan Kesgeç'in sorumluluğu altında bulundurulmasına karar verdi. Ancak bu merkez faaliyete geçemedi.

DİSK 1971-1974 döneminde merkezi faaliyetlerini güçlendirme ve kurumsallaşma için çeşitli girişimlerde bulundu ve adımlar attı. Ancak DİSK'in merkezi faaliyetlerinin güçlenmesi ve kurumsallaşması 1975'te toplanan 5. Genel Kurul sonrası gerçekleşebildi.

4. Genel Kurul (1973)

DİSK Dördüncü Olağan Genel Kurulu 12-13 Şubat 1973 tarihlerinde İstanbul Şişli Halaskargazi Caddesi'ndeki Nis Düğün Salonu'nda toplandı. 69 delegeden, 67'sinin hazır bulunduğu Genel Kurul, Genel Başkan Kemal Türkler'in konuşması ile açıldı. Divan Başkanlığı'na Hilmi Güner, Divan Başkan Vekilliklerine Bahtiyar Erkul ile Cevat İyigün, yazmanlıklara ise Ahmet Ertan, Nurettin Çavdargil, Mehmet Ertürk ile Halil Birlikseven oy birliği ile seçildiler.

Genel Kurul'un başlangıcında Anatüzük, Kararlar ve Hesaplar Tetkik ve Bütçe komisyonları olmak üzere üç komisyon kuruldu. Ana Tüzük Komisyonu üyeliklerine Selim Mahmutoğlu, Özer Er, Niyazi Kuas, Hakkı Öztürk ve Cengiz Turhan; Kararlar Komisyonu üyeliklerine Rıza Erdoğan, Ertuğrul Altay, Hanefi Öztürk, Ali Şahin ve Mustafa Atik; Hesaplar Tetkik ve Bütçe Komisyonu üyeliklerine ise Hüsamettin Bakan, Turhan Ataklı, İlyas Demircan, Erdoğan Tut ve Rafet Bayraktar seçildi. Gündem gereği çalışma raporu okunup bitirildi. Raporlar üzerinde Nurettin Çavdargil, Bahtiyar Erkul, İbrahim Çetkin söz aldılar. Kemal Sülker eleştirileri cevapladı.

Bu arada verilen bir önerinin kabulü üzerine Genel Kurul'da bulunan konuklardan Prof. Orhan Tuna, Prof. Dr. Ekmel Zadil ile

Kemal Türkler'in TİSK 9. Genel Kurulu'nda Yaptığı Konuşma (27 Nisan 1972)

"Bugün halka sunulan maliyet daha ziyade makineleşme şeklinde oluyor. Halka geç intikal edişi mücadele safhasını hazırlıyor. Ülkemizde 1 yıldan bu yana tedbirler alınması için, reformlar yapılması için düşünceler, çalışmalar vardır. Hastalık genel ortamdadır. Bunu düzeltmek lâzımdır. Siyasi partiler ve sendikalar hep kendi menfaatlerini birinci plânda alıyorlar. Ülkemiz sanayi ile kalkınacaktır. Sanayinin devlet eliyle işletilmesine evet demiş değiliz. Elbette özel sektör olacaktır. Bir insana bir piyangodan para çıktığında yapacağı herhangi bir yatırım için ona yol gösterici yoktur. Devlet Özel Sektörün yapabileceği şeyleri yapmamalıdır. Doğrudan doğruya halka intikal edecek malları özel teşebbüs imal etmelidir. Sanayi Bakanı, "işçinin hakkını aldığına inanacağı bir sistem getireceğiz," dedi. İşte bu sağlanınca ortam düzelir. 274 ve 275 sayılı Kanunlar yeniden değişikliğe doğru götürülürken demokratik rejimim temel prensibini bu sahada uygulamak gerekir. İşçi, temsilcisini kendi seçtiğine inanmalıdır. Kayıtsal sonuçlarla toplu sözleşme yetkisi verilmemelidir. Kanunda işçiye sendika seçme hakkı serbestçe tanınmalıdır. Sözleşmelerle sağlanan ücret fazlalığını kısa bir süre sonunda işçinin elinden piyasadaki oynaklık alıp götürmektedir. Buna mani olmak için kooperatifler, bu gibi mağazalar açılmalıdır. Bir önemli husus da işçinin mesken konusudur. İnsanlar kaybedecekleri birşeyi olmayınca son noktaya kadar girmektedir. İşçiler küçük ölçüde mesken sahibi olurlarsa, başka türlü düşünürler. Bu bakımdan işverenler işçinin hiç olmazsa arsa sahibi olmasında yardımcı olsunlar."

Kaynak: MESS (1999), Gelenek ve Gelecek, 1. Cilt, İstanbul: BZD Yayıncılık, s. 401.

CHP İstanbul İl Başkanı Ali Topuz'a söz verildi. Daha sonra halen hasta olup hastanede yatmakta olan Lastik-İş Genel Başkanı, Genel Kurul delegesi ve aynı zamanda İstanbul Milletvekili olan Rıza Kuas'ı ziyaret için Divan tarafından 5 kişilik bir komisyon kurulup görevlendirilmesi önerisi kabul edildi.

1973 yılında toplanan DİSK 4. Genel Kurulu'na sunulan Çalışma Raporu'nun kapağı.

GENEL KURUL TARTIŞMALARI

Genel Kurul'da Kemal Türkler ile Basın-İş Genel Başkanı Burhan Şahin arasında sert tartışmalar yaşandı. Şahin, Türkler'in TİSK Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmayı *Yeni Ortam* gazetesinde yazdığı bir yazı ile ağır biçimde eleştirmişti. Türkler, Genel Kurul'da Şahin'in eleştirilerine sert yanıtlar verdi.[11]

4. GENEL KURUL KARARLARI

Kararlar Komisyonu tarafından hazırlanan karar örnekleri konusunda ilginç bir gelişme yaşandı. Genel Kurul tutanağına göre, Kararlar Komisyonu'nun Genel Kurul'a sunduğu raporun bir bildiri niteliğinde olduğu, halbuki görevinin önemli konularda karar örneklerini hazırlayıp getirmek olduğu görüşüldü ve Kararlar Komisyonu'nun bildiri niteliği taşıyan raporunun müzakere edilmemesine ve tamamen

[11] Derinden Gelen Kökler (2017), Cilt 1, s. 448.

DİSK 4. Genel Kurulu'nda delegeler oy kullanırken (12-13 Şubat 1973). Ön sıradakiler (soldan sağa): Bahtiyar Erkul, Halil Birliksever, Selim Mahmutoğlu, Arkada ortada Mehmet Karaca, sağ yanında Cengiz Turhan ve Memet Ertürk. DİSK Arşivi.

iptaline oy birliği ile karar verildi. Bundan sonra Genel Yürütme Kurulu'nca daha önceden hazırlanmış bazı karar örnekleri ile önerilen konular hakkındaki karar örnekleri tek tek görüşülerek karara bağlandı.

ANATÜZÜK DEĞİŞİKLİKLERİ: YÖNETİMİN YETKİLERİ ARTTI

Genel Kurul'da Anatüzük'te değişiklikler yapıldı. Değişiklikler 64 delegenin 46 olumlu, 7 karşıt ve 11 çekimser oy olmak üzere oy çokluğu ile kabul edildi. Anatüzük'te yapılan önemli değişiklikler şunlardır:

Tüzüğün 17. maddesinde yapılan değişiklikle DİSK Genel Kurulu delege sayısı ile ilgili şu ilke kabul edildi:

> "Üye sendikaların seçecekleri delege sayısına esas teşkil edecek olan sendikaların işçi üyelerinin sayısı, DİSK Genel Kurulu'na sunulacak raporlar için devre sonu olarak tesbit edilecek tarihten önceki son altı ay içinde, üye sendikaların işçi üyelerinden alınan DİSK aidatına göre üye sayısının ortalaması bulunarak tesbit edilir."

Anatüzüğün 25. maddesinde yapılan değişiklikle DİSK Yönetim Kurulu'nun yapısı ve seçimi şu şekilde düzenledi:

> "DİSK Yönetim Kurulu, 5 Yürütme Kurulu üyesi ile Genel Kurul'da ayrı ayrı Yönetim Kurulu üyesi olarak gizli oylama ve oy çokluğu usulü ile seçilen üye sendikaların birer temsilcisi ve Denetim Kurulu başkanından kurulur."

Böylece Denetim Kurulu Başkanı Yönetim Kurulu üyeliğine alınmış oldu. Daha önceki Tüzük'te var olan sayı kaldırılarak üye sendikalardan birer temsilcinin Yönetim Kurulu'nda yer almasına olanak tanındı.

Tüzük değişikliği ile sendika temsilcisi olarak DİSK Yönetim Kurulu üyeliğine aday olabilmek için daha önceki Tüzük'te yer almayan yeni şartlar belirlendi. Buna göre,

4. GENEL KURUL KARARLARI

Karar: 1 Basın Özgürlüğü

Basın özgürlüğü, Basının Ekonomik ve Siyasi baskı etkinliğinden kurtarılması, Basın suçlarının ve fikir suçu müessesinin kaldırılması ile ilgili olarak, DİSK'in mümkün olan gerekli ve olumlu bir biçimde faaliyet yapmasına oy birliği ile karar verildi.

Karar: 2 Teşvik Tedbirleri Tasarısı

Teşvik tedbirleri tasarısının kanunlaşması halinde, gerekçesinde olduğu gibi Sanayiin gelişmesine, gerekli imkânın verilmiş olmıyacağı ve sadece bir kısım sermayedara imkânlar tanıyacağı ve böylece geçim sıkıntısında bulunanlara daha ağır yükler getireceği nedeniyle bu tasarının mevcut durumu ile çıkmasına DİSK'in karşı olmasını ve bu tasarının bu biçimde kanunlaşmaması için yasal yoldan mevcut imkânlar dâhilinde gerekli faaliyetin yapılmasına oybirliği ile karar verildi.

Karar: 3 Ortak Pazar Konusunun Araştırılması

DİSK'in Ortak Pazar konusunu ve özellikle işçileri etkiliyeceği konuları en titiz şekilde araştırarak bu konuda Ortak Pazar ülkelerindeki sendikaların bu yönde sarfetmiş oldukları çabaları yasalar ve DİSK ilkeleri doğrultusunda desteklemesine oybirliği ile karar verildi.

Karar: 4 Tarım İşçilerinin Durumu

DİSK'in gelecek dönemde tarım işçilerinin sorularının en etkin biçimde ele alarak tarım işçilerinin bugünkü çağ dışı çalışma koşullarından kurtarılması için çaba sarfedilmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

Karar: 5 Hayat Pahalılığı

Özel teşebbüsün dizginlenmeyen aşırı kâr sağlama tutkusu yüzünden her şeyin fiatının günden güne yükselmesi, hayat pahalılığının durmadan artması, yoksul halk çoğunluğunun kesesinden bir avuç zenginin daha da zengin olması demektir. Görünüşte çoğalan işçi ücretleri hayat pahalılığı yüzünden gerçekte azalmıştır. Düne kadar 25 liraya alınan birşey bugün artık 35 liraya alınamıyor. Siyasal iktidarın, kamusal ve özel girişimlerde fiatların dondurulmasını sağlaması, tüketici kooperatifleri yoluyla her türlü ihtiyaç maddelerini halka ucuz satmak gibi yollar araması zorunludur. DİSK fiat artışlarının önlenmesi ve ana ihtiyaç maddelerinin ucuzlatılmasını ekonomik demokrasinin en âcil gereği görür. Bu nedenle bu konuda, DİSK olarak gerekli faaliyetin yapılmasına oybirliği ile karar verildi.

Karar: 6 Vergi Adaleti

DİSK vergi adaletinden yanadır ancak bu ilkenin sözde kalmamasını, gerçekten çok kazanandan çok vergi alınmasını ister. Bugün halâ dolaylı vergiler yolu ile, devlet giderlerinin ağırlığı yoksul çoğunluğun omuzlarına yüklenmiş durumdadır. Dolaysız vergilerde bile, işçilere ve dar gelirli yurttaşlara ödetilen vergiler, zenginlerden alınan vergilerden daha çoktur. Bazı kesimler büsbütün vergi alanı dışında bırakılırken, bazıları da "Teşvik" adı altında hiç yoktan vergi bağışıklık ya da indirimlerinden yararlandırılmaktadır. Hem devlet gelirini çoğaltarak, anayasanın devlete verdiği görevlerin yerine getirilmesini olanak sağlamak, hem de geçim sıkıntısı içinde yaşayan işçinin yükünü hafifletmek amacıyla, vergi politikasında esaslı değişiklikler yapılaması gereklidir. Bu arada asgari geçim indirimi kapsamının asgari ücretle birleştirilmesini, yani asgari ücretten vergi kesilmemesini de adalet gereği olarak görür.

Bu nedenle bu konuda DİSK olarak gerekli faaliyetin yapılmasına oybirliği ile karar verildi.

Karar: 7 Konut Politikası

DİSK Türkiye'de uygulanmakta olan konut politikasının baştan sona bozuk olduğu inancındadır: bir yanda müteahhitlerin çok kârlı buldukları için, sıra sıra yükselen lüks daireli apartmanlar, öte yandan en ilkel sağlık kurallarına aykırı gecekondular... Anayasanın anlamını apaçık belirttiği sosyal devlet ilkesi bunun devamına izin veremez. Şehir arsalarını hesapsız bir spekülâsyon mekânı halinden çıkarıp, bütün belediye hizmetlerinin sağlandığı yerlerde, insanlık onuruna yakışacak işçi konutlarının yapılması, köyden şehire dalga dalga göçen iş gücünün perişan bırakılmaması, bütün yoksul yurttaşlarımızın kira belâsından kurtarılması gereklidir. Deneyler, sosyal sigortalar kurumunca verilen konut kredisinin de hem yetersiz olduğunu hem de kooperatifleri sömürmeyi kendisine iş edinmiş bir avuç kapkaççının eline düştüğünün göstermiştir. Onun için DİSK doğrudan doğruya devletten ve S.S.K.'ndan ucuz maliyetli konutlar yaptırmasını, ve bunları düşük faizli ve uygun vâdeli taksitlerle çalışan halka dağıtılmasını bekler.

Bu nedenle bu konuda DİSK olarak gerekli faaliyetlerin yapılmasına oybirliği karar verildi.

Karar: 8 Sendikalar Kanunu Hakkında

Sendikalar kanunu ile toplu sözleşme, grev ve lokavt kanunu ile ilgili geçmiş uygulamalar bu konuda önemli eksiklikler olduğunu ve bu eksikliklerin ciddi aksaklıklara yol açtığını göstermiştir. Bunların yanı sıra, geçmişteki iktidarların Anayasa ile tanınan Sendikal hak ve özgürlükleri çeşitli yollardan ve son kez de 274 sayılı kanunu değiştiren ve 1317 sayılı kanunla yasal yoldan kısıtlamak istemeleri çok üzüntü verici olmuştur. Anayasa Mahkemesinin 1317 sayılı kanunun en önemli hükümlerini Anayasaya aykırı bularak iptal etmiş olması çok önem taşır.

Bu iki kanun yeniden düzenlenirken şu hususlar üzerinde önemle durulmalıdır:

Toplu sözleşme yapma yetkisinin tesbitinde referandum yani ilgili işçilerin, gizli oy- açık sayım yolu ile oylarına baş vurma sistemi muhakkak uygulanmalı, geçmişte yapılan hatalarda ısrar edilmemelidir.

Gerek çeşitli ülkelerdeki uygulamaların gittikçe işyeri çapındaki sözleşmeleri ön plana çıkarması, gerekse Türkiye'ye özgü şartların bunu getirmesi karşısında, işkolu çapında sözleşme yapılması sisteminden vazgeçilmelidir.

DİSK, gerçek işçi sendikacılığından yana olan bütün sendikaları bu yolda çalışmağa çağırır.

Bu nedenle bu konuda, DİSK olarak gerekli faaliyetin yapılmasına oybirliği ile karar verildi.

Karar: 9 Lokavtın Yasaklanması

DİSK, sosyal bir hak olmıyan Lokavt'ın yasaklanmasını ister. Gerçekten Anayasada lokavt bir sosyal hak olarak tanınmamıştır. Kurucu Meclis'te de Lokavt'ın hak olup olmadığı üstüne tartışmalar yapılmış ve anayasada "Lokavt Hakkı" diye bir hakka yer verilmemesi kararlaştırılmıştır. Sosyal adalete uygun bir hayat için mücadele ettiklerinde işçilere açlığa mahkûm edecek Lokavt'ı bir hak olarak savunmak olanağı yoktur. İşverenlerin işçilere karşı daha koordine ve sıkı bir işbirliğine giriştikleri son zamanlarda gittikçe daha çok başvurdukları Lokavt'ın greve ait bir hak olarak kabul edilemiyeceğine, Lokavt'ın yasaklanması için sürdürülecek mücadelenin aynı zamanda Anayasanın ilkelerinin hayata geçirilmesi için mücadele etmek demek olduğuna inanan DİSK, bu yolda çaba harcamasını ister.

Bu nedenle bu konuda, DİSK olarak gerekli faaliyetin yapılmasına oybirliği ile karar verildi.

Karar: 10 Grev Hakkının Genişletilmesi

DİSK, Ülkemizde grev hakkının kısıtlanmış olmasını üzüntüyle karşılar. Grev hakkının bütün yasal unsurları ile birlikte uygulanmasının henüz gerçekleştirilememiş olduğuna göre ülkemizde uygar batı ülkelerinde görülen grev türlerinin pekçoğu yasaklanmıştır. O kadar ki, bugünkü toplu sözleşme, grev ve lokavt kanununa göre grev hakkı belli bir toplu sözleşme dönemi için ancak bir kez kullanılabilir. Ve Ülkemizde grev hakkının kullanılması bununla sınırlandırılmıştır. Oysa batıda sendikalar ekonomik isteklerinin gerçekleşmesi için, örneğin; Ani, aralıklı grevlere başvurdukları gibi, bazı ekonomik ve sosyal alanlardaki toplu işçi görüşünün açıklanması bakımından batı uygarlığı uygun zamandan beri genel grev hakkını da kullanmaktadır. DİSK Anayasaya uygun olarak hiç bir kısıtlama yapılmadan silahsız ve saldırısız grev hakkının uygulanmasını istemektedir. Anayasamızda olan bu hakkın tam olarak elde edilebilmesi için DİSK etkin bir yol izlemelidir.

Bu nedenle bu konuda, DİSK olarak gerekli faaliyetin yapılmasına oybirliği ile karar verildi.

Karar: 11 İşsizlik Sigortası

DİSK, sosyal adalete ulaşma yolunda işsizlik sigortasının büyük bir adım olduğuna inanır. Başka ülkelerde, yürürlükte olan işsizlik sigortasının daha etkin hale getirilme yollarının arandığı çağımızda, gelmiş geçmiş iktidarların sürekli vaadlerine rağmen halâ bu sigortanın uygulanmaya konulmaması çok üzüntü vericidir.

Çalışma arzusu ve yeteneğinde olup kendi kabahatleri olmadan işsiz kalan yurttaşlarımıza kesilen gelirlerinin yerine geçmek üzere bir gelir sağlanamaması ve bunların kendi imkânsızlıkları içinde perişanlığa terk edilmesi çağdaş toplum anlayışı ile bağdaştırılamaz.

DİSK, çalışmayı herkes için bir hak ve ödev olarak kabul eder Anayasamızın gereklerine de uygun olarak biran önce işsizlik sigortası kurulması için ilgilileri harekete çağırır.

Bu nedenle bu konuda, DİSK olarak gerekli faaliyetin yapılmasına oybirliği ile karar verildi.

Karar: 12 Dernekler Kanunu

1961 Anayasası tarafından teminat altına alınan temel hak ve

özgürlüklere aykırı hükümler taşıyan Dernekler Kanunu'nun çıkmış olmasını DİSK üzüntü ile karşılar.

Dernekler Kanunu ile getirilen kayıtlarla, genellikle derneklerle ilgili ve özellikle sendikal hak ve özgürlüklerin amacına uygun şekilde kullanılmasını son derecede zorlaştıran ve giderek bunları kullanılmaz duruma düşüren bir sonuç ortaya çıkmıştır.

DİSK, demokratik çoğulculuk (pluralizm) ilkelerine karşıt ve Türkiye'nin koşullarının gelişmesine ters düşen ve Anayasaya aykırı olduğuna inandığı bu kanunun iptâli için ilgilileri harekete çağırırken, bu yolda kamu oyunu oluşturmayı da bir görev sayar.

Bu nedenle bu konuda, DİSK olarak gerekli faaliyetin yapılmasına oybirliği ile karar verildi.

Karar: 13 Yabancı Ülkelerdeki İşçiler

DİSK, Büyük bir işçi kitlesinin çoluk çocuğundan, kendi dilini konuşan- göreneklerini paylaşan insanlardan uzaklarda geçimlerini sağlamaya uğraşmalarına, ailelerine göndereceekleri üç beş kuruşu biriktirmek için yiyeceğinden, giyeceğinden keserek kendilerini tüketmelerine yol açan politikaya son verilmesini ister. Ancak Yurdumuzda, egemen güçlerin yaşattığı koşullar öylesine bozuktur ki, öz vatanında iş bulamıyan yeteri kadar ücret alamıyan yüzbinlerce vatandaşımız kuyruk olup yurt dışına gitmek için sıra bekleyecek kadar sıkıntılar yaratmıştır. Bu koşullar değiştirilmedikçe, yurt dışındaki işçilerimizle yanlarına alabildikleri eş ve çocuklarının toplumsal ve ekonomik güvenliklerinin sağlanması gerekmektedir.

DİSK, işçi kardeşlerimize genel seçimlerde oy kullanma, haklarının tanınması isteğini bir kez daha tekrarlar, işçilerimizin haklarını koruyabilmek için sendikalarımız ve ülkelerdeki dürüst işçi kuruluşları ile işbirliği yapmalı, yurda döndüklerinde de bu işçilerin bizim örgütlerimize üye olmalarına çalışmalıdır.

Bunlardan başka özellikle DİSK,

a) Yabancı ülkelere gidiş muamelesi için çağrılan işçilerin, muamele için günlerce İstanbul'da kalmak zorunluluğunda bırakıldıklarını ve çoğunlukla bir perişanlık içinde bulunduklarını, bunun nedeninin ise, gidiş muamelesinin yapılması konusunda iyi bir organizasyon olmadığını, halbuki örneğin bu konunun diğer ülkelerde çok rasyonel bir biçimde halledilmiş olduğunu, bu nedenle bir an önce gidiş muamelesi ile ilgili konuda daha hızlı ve rasyonel işliyen bir organizasyonun kurulması gerekliliğine inanır.

b) Yabancı ülkelere giden işçilerin çoğunlukla köylülerden olması nedeni ile mesleksiz oldukları için gittikleri ülkelerde sıva işçisi olmak zorunluluğunda oldukları, onun için az ücretle çalıştırıldıkları ve bu nedenle de kötü yaşama ve çalışma şartları içinde kaldıkları, hoşgörüden çok uzak bir gerçektir.

Bu nedenle DİSK, yabancı ülkelere gitme isteğinde bulunanların, işçilik anlayış ve bilgileriyle teknik bilgiler açısından ve daha önceden belirli bir süre eğitime tâbi tutulmalarını zorunlu görür.

c) Yabancı ülkelere giden işçilerin, o ülkenin dilini bilmemesi nedeni ile, bir takım zorluklarla karşılaştığı ve bir takım haklarını kaybettiği bir gerçektir. Bu nedenle DİSK, bu işçilere gitmeden önce gideceği ülkenin dilini hiç değilse en basit meramını anlatacak oranda da olsa dil öğrenimine tâbi tutulmasını gerekli ve zorunlu görür.

d) Yabancı ülkelere giden işçilerin karşılaştığı en önemli problemlerden birisi de o ülkenin yaşama koşulları ile adet ve an'aneleri konusunda ki yabancılaşmadır. Bu konuda da bu işçilerin daha önceden bir eğitime tâbi tutulmalarını ve gidecekleri ülkenin yaşama koşulları ile örf adet ve an'aneleri konusunda bilgi sahibi edilmeleri gereklidir.

e) Yabancı ülkelerde çalışan işçilerin, ülkemizdeki akraba veya yakınlarıyla ilişkileri veya ülkemizdeki sorunlarının çözülmesi, çalıştığı ülkede yaşama ve çalışma koşullarının kolaylaştırılması önemli sorunlardan birisidir. Bu konuda devletçe gerekli organizasyonun yapılması ve diğer yönden o ülke sendikaları ile ülkemizdeki sendikalar arasında bu yönde gerekli ilişkiler kurularak geliştirilmesi şarttır.

f) Yabancı ülkelerde çalışan işçilerin önemli sorunlarından birisi de uygulanan günlük tarife ve usulleri ile, döviz kurudur. Bu konularda da gümrük kapılarında beklettirmeden geçiş muamelesini kolaylaştırıcı organizasyon yapılması, imkanlarının arttırılması ve döviz kurları açısından işçilerin yararına gerekli gelişmelerin yapılması şarttır.

Bu nedenle DİSK'in yabancı ülkelerde çalışan yararına gerekli faaliyetleri yapılmasına oybirliği ile karar verildi.

Kaynak: DİSK Genel Kurul Tutanak Defteri.

"1- DİSK'e üye sendikanın Yürütme Kurulu üyesi bulunması,

2- Üyesi bulunduğu sendikanın en az bir sene önce kurulmuş ve kuruluş kongresinin yapılmış olması,

3- Üyesi bulunduğu sendikanın yürütme kurulu üyeliğine seçimle gelmiş olması,

4- Üyesi bulunduğu sendika, İşbu Ana Tüzüğün 66. maddesinin a) fıkrasında gösterilen 16 işkolundan birisinde DİSK içinde tek sendika ise, bu takdirde sendikanın oranda normal olarak aidat ödemekte olan en az 500 üyesinin bulunması,

5- Üyesi bulunduğu sendika işbu Ana Tüzüğün 66. maddesinin a) fıkrasında gösterilen 16 işkolundan birisinde DİSK içinde tek sendika olmayıp, aynı işkolunda başka sendika da var ise ve diğerleri ile birleşmeleri yasa açısından mümkün değilse o takdirde sendikanın o anda normal olarak aidat ödemekte olan en az 1000 üyesinin bulunması, (Hukuken birleşmeleri mümkün olanlar tek sendika imiş gibi addedilir ve işbu Ana Tüzüğün 66. maddesinin b) fıkrası hükmü uygulanır.) şarttır."

Tüzüğün 26. maddesinde yapılan değişiklikle eski Tüzük'te yer alan *"kendi üyeleri arasından 2 başkan vekili seçer"* hükmü *"genel başkan vekillerini seçer"* şeklinde değiştirildi. Böylece genel başkan vekillerinin Yönetim Kurulu üyesi olması koşulu kaldırıldı. Genel başkan vekillerinin sayısı *"en çok üç olmak üzere"* şeklinde değiştirildi.

Yürütme Kurulu'nun yetkilerine ilişkin 31. maddede yapılan değişiklikle şu hüküm benimsendi:

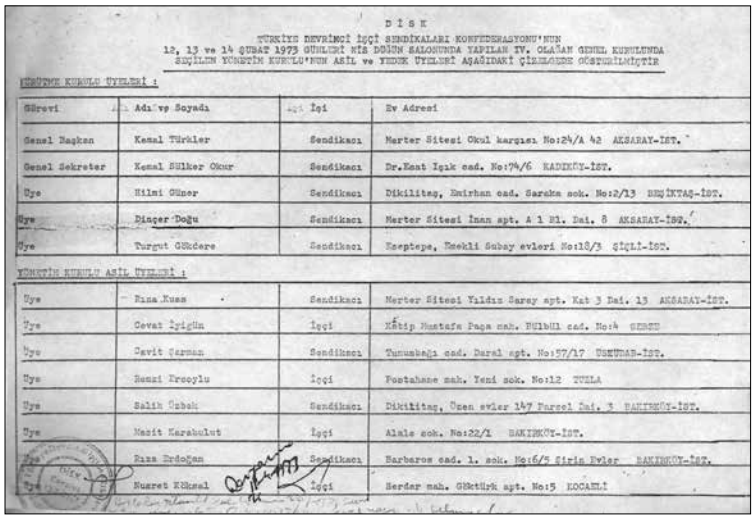
"DİSK'in amaç ve ilkelerinin gerçekleşmesinden birinci derecede sorumludur. Türk işçi hareketini ilgilendiren her çeşit konuyu izler. DİSK adına bildiri, beyanname veya benzeri yayınlara karar verir ve yayınlar. DİSK Yönetim Kuruluyla, DİSK Yürütme Kurulu dışında diğer organlar tarafından yayınlanan bildiri, beyanname ve benzeri yayınlar DİSK'i bağlamaz ve bu nedenle sorumlu tutulamaz."

Genel başkanın yetkilerine ilişkin 34. maddede yapılan değişiklikle bir Başkanlık Bürosu kuruldu ve büronun genel başkan, genel başkan vekilleri ve genel sekreterden kurulması hükme bağlandı.

Ayrıca yapılan bir başka değişiklikle genel başkan vekillerinin seçiminde genel başkana yetki verildi. Buna göre genel başkanın göstereceği adaylar arasından en çok üç olmak üzere yeteri kadar başkan vekilinin genel başkan seçimindeki usul ile yönetim kurulu kararı ile seçilmesi kuralı getirildi. *Ayrıca "genel başkan seçim sırasında seçilecek başkanvekili sayısından en az bir fazla olmak üzere aday gösterir"* hükmü de benimsendi. Böylece genel başkana çok sayıda aday gösterme imkânı tanınmış oldu. Ancak genel başkan isterse bir fazla aday göstermekle de yetinebilecekti.

1973'te yapılan değişiklikler ile DİSK Anatüzüğü, 1974.

DİSK

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU'NUN
12, 13 ve 14 ŞUBAT 1973 GÜNLERİ MİS DÖĞÜN SALONUNDA YAPILAN IV. OLAĞAN GENEL KURULUNDA
SEÇİLEN YÜRÜTME KURULU'NUN ASİL ve YEDEK ÜYELERİ AŞAĞIDAKİ ÇİZELGEDE GÖSTERİLMİŞTİR

YÜRÜTME KURULU ÜYELERİ :

Görevi	Adı ve Soyadı	İşi	Ev Adresi
Genel Başkan	Kemal Türkler	Sendikacı	Merter Sitesi Okul karşısı No:24/A 42 AKSARAY-İST.
Genel Sekreter	Kemal Sülker Okur	Sendikacı	Dr.Esat Işık cad. No:74/6 KADIKÖY-İST.
Üye	Hilmi Güner	Sendikacı	Dikilitaş, Emirhan cad. Saraka sok. No:2/13 BEŞİKTAŞ-İST.
Üye	Dinçer Doğu	Sendikacı	Merter Sitesi İnan apt. A 1 Bl. Dai. 8 AKSARAY-İST.
Üye	Turgut Gökdere	Sendikacı	Kaptepe, Emekli Subay evleri No:18/3 ŞİŞLİ-İST.

YÖNETİM KURULU ASİL ÜYELERİ :

Üye	Rıza Kuas	Sendikacı	Merter Sitesi Yıldız Saray apt. Kat 3 Dai. 13 AKSARAY-İST.
Üye	Cevat İyigün	İşçi	Kâtip Mustafa Paşa mah. Bülbül cad. No:4 GEBZE
Üye	Davit Çerman	Sendikacı	Tunusbağı cad. Dural apt. No:57/17 ÜSKÜDAR-İST.
Üye	Nemzi Erceylu	İşçi	Postahane mah. Yeni sok. No:12 TUZLA
Üye	Salih Özbek	Sendikacı	Dikilitaş, Özen evler 147 Parsel Dai. 3 BAKIRKÖY-İST.
Üye	Nazif Karabulut	İşçi	Alale sok. No:22/1 BAKIRKÖY-İST.
Üye	Rıza Erdoğan	Sendikacı	Barbaros cad. 1. sok. No:6/5 Sirin Evler BAKIRKÖY-İST.
Üye	Nusret Kikeal	İşçi	Berber mah. Gültürk apt. No:5 KOCAELİ

DİSK 4. Genel Kurulu'nda seçilen Yürütme ve Yönetim Kurulu üyeleri

Tüzüğün 41. maddesinde yapılan değişiklikle DİSK'e üye sendikaların işçi üyelerinin DİSK'e ayrıca 150 kuruş aidat ödemeleri kararlaştırıldı. Böylece 50 kuruş olan üye başına aidat miktarı 150 kuruşa çıkarılmış oldu.

Dayanışma Fonu'na ilişkin 46. maddede yapılan değişiklikle DİSK'e üye sendikaların işçi üyelerinden her ay alınan 150 kuruşluk DİSK aidatının yüzde 10'unun (15 kuruş) her ay sonu DİSK'in grev fonuna ayrılması Tüzük hükmü haline getirildi.

Bu yüzde 10 oranının yönetim kurulu kararı ile arttırılabileceği ancak hiçbir suretle azaltılamayacağı ve grev fonunun kullanımının bir yönetmelikle düzenlenmesi kabul edildi.

4. GENEL KURUL'DA ZORLU SEÇİMLER

DİSK Anatüzüğüne göre Genel Başkan, Genel Sekreter ve Yürütme Kurulu üyelerinin seçilebilmeleri için Genel Kurul'da hazır bulunan delegenin üçte iki oyu gerekliydi. Bu çoğunluk sağlanamadığı takdirde oylama üçüncü tura kadar devam ediyordu. Üçüncü turda sonuç alınamazsa üç turun toplamı bulunarak en çok oy alan aday seçilmiş oluyordu.

4. Genel Kurul'da Kemal Türkler Genel Başkanlığa aday gösterildi ve 66 oyun kullanıldığı gizli oylamada 54 oyla Genel Başkan seçildi. 12 oyun ise geçersiz olduğu belirlendi.

Genel Kurul'da Genel Başkan dışındaki seçimlerde ciddi bir çekişme yaşandı. Özellikle Genel Sekreter ve Yürütme Kurulu seçimleri ancak üçüncü turda tamamlanabildi. Anatüzüğün 36. maddesi uyarınca Genel Başkan Türkler, Kemal Sülker ile Ehliiman Tuncer'i Genel Sekreterliğe aday gösterdi. Kemal Sülker ancak üçüncü turda ve zorlukla Genel Sekreter seçilebildi. Tüzük kuralına göre ilk iki turda yeterli oyun sağlanamaması nedeniyle toplam oylara göre sonuç belirlendi. Buna göre üç turda toplam olarak 191 oy kullanıldığı, bunlardan 106 oyun geçerli olduğu, geçersiz oy sayısının 10 olduğu, 75 boş oy kullanıldığı ve adaylardan Kemal Sülker'in 104 oy ve Ehliiman Tuncer'in 2 oy almış oldukları tespit edildi. 3 tur yapılan seçimin sonucunda kullanılan oyların çoğunluğunu almış olduğu görüldüğünden, Kemal Sülker Genel Sekreter seçildi.

Yürütme kurulu üyeleri için Hilmi Güner, Dinçer Doğu, Cevat İyigün, Turgut Gökdere, Burhan Şahin, Ehliiman Tuncer ve Yaşar Önsen aday gösterildi. Ehliiman Tuncer adaylıktan çekildiğini bildirdi. Ancak yapılan üç tur seçimde de adayların üçte iki çoğunluğu sağlayamadıkları görüldü ve yapılan 3 tur seçim sonucunda kullanılan oyların çoğunluğunu almış bulunan; Hilmi Güner (Maden-İş), Dinçer Doğu (Kimya-İş)

ve Burhan Şahin (Basın-İş) Genel Yürütme Kurulu üyeliklerine seçildiler. Öte yandan Kemal Türkler, aralarındaki tartışma nedeniyle Yürütme Kurulu üyeliğine seçilen Basın-İş sendikası Başkanı Burhan Şahin ile çalışmayacağını açıklaması üzerine Şahin üyelikten çekildi. Eksilen üyelik için yeniden seçim yapıldı ve üç turun sonunda en çok oyu alan Turgut Gökdere (Turizm-İş) Yürütme Kurulu üyeliğine seçildi.

Yönetim Kurulu asil ve yedek üyelerin seçimine geçildi. Gösterilen adaylar arasından gizli oylama ve açık sayım usulüyle yapılan oylama sonucunda,

Lastik-İş sendikasından Rıza Kuas asıl üyeliğe, Osman Özkan yedek üyeliğe,

Hürcam-İş sendikasından Cevat İyigün asıl üyeliğe, Ali Şahin yedek üyeliğe,

Türkiye Maden-İş sendikasından Cavit Şarman asıl üyeliğe, Ruhi Yümlü yedek üyeliğe,

Keramik-İş sendikasından Remzi Ersoylu asıl üyeliğe, Remzi Çakar yedek üyeliğe,

Kimya-İş sendikasından Macit Karabulut asıl üyeliğe, Erdoğan Özen yedek üyeliğe,

Turizm-İş sendikasından Rıza Erdoğan asıl üyeliğe, Kazım Şimşek yedek üyeliğe,

Basın-İş sendikasından Nusret Köksal asıl üyeliğe, Memiş Yıldırımcan yedek üyeliğe seçildiler.

Denetim Kurulu asil üyeliklerine sırası ile Kemal Yılmaz, Hüsamettin Bakan, İlyas Demircan; Genel Onur Kurulu asil üyeliklerine sırasıyla İsmet Demir Uluç, Ahmet Ertan, Zafer Demirbilek, Cengiz Turhan ve Mehmet Bekiroğlu (23'er oy) ile seçildiler.

Tablo 18: 4. Genel Kurul'da Seçilen Yürütme ve Yönetim Kurulları

Adı Soyadı	Görevi	Sendikası
Kemal Türkler	Genel Başkan	Maden-İş
Kemal Sülker	Genel Sekreter	Basın-İş
Hilmi Güner	Yürütme Kurulu Üyesi	Maden-İş
Dinçer Doğu	Yürütme Kurulu Üyesi	Kimya-İş
Turgut Gökdere	Yürütme Kurulu Üyesi	Turizm-İş
Rıza Kuas	Yönetim Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Cevat İyigün	Yönetim Kurulu Üyesi	Hürcam-İş
Cavit Şarman	Yönetim Kurulu Üyesi	Maden-İş
Remzi Ersoylu	Yönetim Kurulu Üyesi	Keramik-İş
Macit Karabulut	Yönetim Kurulu Üyesi	Kimya-İş
Rıza Erdoğan	Yönetim Kurulu Üyesi	Turizm-İş
Nusret Köksal	Yönetim Kurulu Üyesi	Basın-İş

4. Genel Kurul'un ardından 23 Şubat 1973'te yapılan Yönetim Kurulu toplantısında Rıza Kuas, Hilmi Güner (Maden-İş) ve Kenan Akman (Lastik-İş) Genel Başkan Vekili seçildi.

ÖRGÜTLENME VE ÜYE SENDİKALAR

1971-1975 döneminde DİSK'e katılmalar olduğu kadar, DİSK'ten ayrılmalar ve üyelikten çıkarmalar da oldu. Özellikle 1317 sayılı Yasa'nın bağımsız sendikaları tehdit etmesi nedeniyle bağımsız sendikalardan DİSK'e bir yönelim başladı. Öte yandan Türk-İş'in 1973'te toplanan 9. Genel Kurulu'nda sosyal demokratların yenilgiye uğraması DİSK'e olan ilgiyi artırdı.

DİSK'in bu dönemde örgütlenme çalışmalarını artırdığı ve kendisine yönelen ilgiye karşılık vermeye çalıştığı gözlendi. DİSK bölge temsilciliklerinin sayısı artırıldı ve örgütlenme çalışmalarının ortaklaştırılması yönünde kararlar alındı. 1 Ekim 1970 tarihli Yönetim Kurulu kararıyla Trakya'da

HİLMİ GÜNER

Hilmi Güner (ayakta mikrofonda)

DİSK Yürütme Kurulu üyesi ve DİSK Başkan Vekili. Çiftçilikle uğraşan bir ailenin çocuğu olarak 1933 yılında Kastamonu'da doğdu. Karabük Demir Çelik Fabrikaları Çırak Okulu'nda yatılı olarak okudu. 15 yaşında Karabük'te kok fabrikalarında çalışmaya başladı. 1950'de işyerinde Demir-Çelik Ağır Sanayii İşçileri Sendikası'na üye oldu. 1960'da yapılan Genel Kurulda Onur Kuruluna, sendikanın Maden-İş'e katıldığı Mayıs 1963'teki Genel Kurulda Maden-İş yönetim kurulu üyeliğine ve Genel Başkan Vekilliğine seçildi. Ekim 1963'teki Maden-İş kongresine Genel Başkan Vekilliğine getirildi. 1974'e kadar profesyonel olarak sendikanın basın ve eğitim dairesini yönetti. Kasım 1963'te TİP'e üye oldu. 15-16 Haziran direnişine katıldığı için 3,5 ay tutuklu kaldı. 1972'de DİSK'in 4. Genel Kurulunda DİSK Yürütme Kurulu üyeliğine ve Genel Başkan Vekilliğine seçildi. 1974'teki Maden-İş Genel Kurulunda aday olmadı. 1977-80 arasında İstanbul Belediyesi'nde istihdam danışmanlığı yaptı. 12 Eylül 1980 sonrasında yargılandı ve beraat etti. 2019'da yaşamını yitirdi.

DİNÇER DOĞU

Dinçer Doğu (solda), Kemal Sülker ve Şaban Yıldız ile

1939 Samsun doğumlu. Kimya-İş genel başkanlarından, DİSK Yürütme Kurulu üyelerinden ve TİP (1975) kurucu ve yöneticilerinden. Hoechst İlaç Fabrikası'nda çalışırken Kimya-İş sendikasının işyerindeki örgütlenme çalışmalarına katıldı. 1968'de Kimya-İş Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. Aynı yıl TİP'e üye oldu. 1970'de Hoechst grevinden sonra istifaya zorlanan Genel Başkan Necat Akbay'ın yerine genel başkanlığa seçildi. 1970'de toplanan TİP'in 4. Büyük Kongresi'nde Merkez Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. 12 Mart döneminde tutuklanarak Davutpaşa kışlasında gözaltında tutuldu.

1976 yılında Kimya-İş sendikasının DİSK yönetiminin kararıyla Petkim-İş'e katılmasının ardından sendika yönetiminden ve genel başkanlıktan ayrılıp işçiliğe döndü. Dinçer Doğu, 1975'te yeniden kurulan TİP'in Merkez Yönetim Kuruluna seçildi. 1977'de yapılan yerel seçimlerde TİP'in İstanbul Belediye Başkanı adayı oldu. 12 Eylül 1980 sonrasında iki yıl kadar tutuklu kaldı. DİSK davasında yargılandı.

TURGUT GÖKDERE

Turgut Gökdere (sağda) Kemal Sülker ile

1939'da Erzurum'da doğdu. Horasan-Sarıkamış demiryolu inşaatında çalışarak işçilik yaşamına başladı, Askeri işyerlerinde (Derince, Sirkeci, Büyükdere) çalıştıktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne geçti. Mezun olduktan sonra Çınar Oteli'nde (1959) İş Kanunu kapsamında işçiliğini sürdürdü. İstanbul OLEYİS'te Başkan Mukbil Zırtıloğlu'nun döneminde sendika sekreteri olarak çalıştı. 31 Mayıs 1965'te kurulan Türkiye Turizm Sanayi Otel Lokanta ve Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası'nın kurucu Genel Sekreteri oldu.

Gece Postası gazetesinde Kemal Sülker'in yönettiği işçi konuları servisinde çalıştı. OLEYİS'ten ayrıldıktan sonra Turizm-İş sendikasını canlandırdı. Turizm-İş'in İkinci Genel Kurulu'nda daha önce Türkiye OLEYİS'e ve Türk-İş'e katılma kararı iptal edilerek yeni kurulan DİSK'e üye olunmasına karar verildi. Bu Genel Kurul'da Turizm-İş Genel Başkanlığı'na İzzet Çilingir, Genel Sekreterliğe Turgut Gökdere getirildi. DİSK'in 4. Genel Kurulu'nda Yürütme Kurulu'nda seçildi. 1 Mayıs 1975'teki TİP'in kurucuları arasında yer aldı.

KENAN AKMAN

Kenan Akman, DİSK davasında

(Akçayazı, 1935) DİSK ve Lastik-İş Genel Başkan Vekili, 1977-80 arasında CHP milletvekili.

1963'te Goodyear Lastik Fabrikası'na işçi olarak girdi, Lastik-İş'e üye oldu. Kısa zamanda bir işçi önderi olarak öne çıktı; önce işyeri temsilciliğine, 1963' te şube başkanlığına seçildi. 1974'te toplanan Lastik-İş 18. Genel Kurulunda genel başkan vekilliğine getirildi. Ancak genel başkan Rıza Kuas'ın kısa bir süre sonra aktif sendikacılığı yürütemeyecek ölçüde rahatsızlanması dolayısıyla fiilen genel başkanlık görevlerini üstlendi. 1973'te DİSK Genel Başkan Vekili seçildi. 1975'te DİSK Yönetim Kurulu üyeliğine, 1977'de yeniden DİSK Genel Başkan Vekilliğine seçildi. 1977 Milletvekili Seçimlerinde CHP Kocaeli Milletvekili olarak TBMM'ye girdi. Bir süre sonra sendikadaki görevini aksattığı düşüncesiyle Lastik-İş Genel Başkan Vekilliğinden istifa etti. 12 Eylül 1980 sonrasında DİSK davasında idamla yargılandı, 4 yılı aşkın bir süre tutuklu kaldı. DİSK'in yeniden faaliyete geçmesinden sonra sendikal görev almak istemedi.

DİSK temsilciliği açıldı. Yürütme Kurulu 23 Kasım 1972'de Antalya DİSK Bölge Temsilciliği'nin kurulmasına karar verdi. Yürütme Kurulu 7 Ocak 1971'de DİSK Adana Bölge Temsilciliği'ne M. Cengiz Turhan'ın, 14 Nisan 1971'de İzmir Bölge Temsilciliği'ne Avukat Güney Dinç'in atanmasına karar verdi. Yürütme Kurulu 17 Haziran 1974'te Samsun'da DİSK Bölge Temsilciliği kurulmasına, Remzi Akpınar'ın Bölge Temsilcisi olarak atanmasına ve Eskişehir Bölge Temsilciliği'nin kurulmasına ve Bölge Temsilcisi olarak Mustafa Atik'in atanmasına karar verdi.

DİSK örgütlenmesinin merkezi ve ortaklaşa sürdürülmesine yönelik kararlar alındı. Yürütme Kurulu 23 Ekim 1970'te DİSK bölge temsilciliklerinin çalışmasına ilişkin çeşitli önemli kararlar aldı. DİSK'e üye sendikaların bütün olanaklarının DİSK ile ortak kullanılması karara bağlandı. Yönetim Kurulu, 24-25 Kasım 1970 tarihli toplantısında Teşkilatlanma Komitesi kurulmasına, bu komiteye Hilmi Güner'in başkanlığında Dinçer Doğu, Uğur Cankoçak, Turgut Gökdere ve Remzi Çakar'ın atanmasına karar verdi.

Örgütlenme çalışmalarında zaman zaman sendikalar arası işbirlikleri yapılmasına karar verildi. Yürütme Kurulu, 30 Mart 1973'te Keramik-İş sendikasının çalışmaları için Maden-İş'ten, 6 Nisan 1973'te Keramik-İş'in örgütlenme çalışmaları için Kimya-İş'ten bir araç istenmesine ve 13 Nisan 1973'te Turizm-İş sendikasının Bursa'da örgütlenmesi için Maden-İş sendikasından yardım istenmesine karar verdi.

DİSK'E ARTAN İLGİ VE NEDENLERİ

1971-1974 döneminde DİSK'e ilginin arttığı ve çok sayıda sendikanın DİSK'e veya DİSK üyesi sendikalara katıldığı görülmektedir. DİSK'e dönük bu hareketlenmenin nedenlerini şöyle özetlemek mümkündür. Birincisi DİSK'in sendikal demokrasi ve toplu iş sözleşmesi sürecinde işçiye tanıdığı söz hakkı ve demokratik işleyiş ile mücadeleci sendikacılığın yarattığı etkidir. İkincisi 1970'te 1317 sayılı Yasa ile Sendikalar Kanunu'nda yapılan değişikliğin bağımsız sendikaların durumunu zorlaştırmış olmasıdır. Üçüncüsü ise 1973'te toplanan Türk-İş 9. Genel Kurulu'nda sosyal demokrat muhalefetin tasfiye edilmesi nedeniyle Türk-İş'te yaşanan ayrılmalardır.

15-16 Haziran direnişine yol açan 1317 sayılı Yasa'nın getirmiş olduğu, Türkiye çapında faaliyet göstermek için sigortalı işçilerin üçte birini temsil etme koşulunu bağımsız sendikaların karşılaması olanaklı değildi. Bu durum bağımsız sendikalar arasında bir hareketlenme yarattı. DİSK de bağımsız sendikalara çağrı yaptı. Bilindiği gibi Sendikalar Kanunu değişiklikleri gündeme geldiğinde 131 bağımsız sendika Türkiye Bağımsız İşçi Sendikaları Genel Direniş Komitesi adıyla bir örgütlenmeye gitmişti. Komite'nin Genel Başkanlığı'nı Tekstil Sendikası Genel Başkanı Rıza Güven, Genel Sekreterliği'ni ise Sosyal-İş Genel Başkanı Özcan Kesgeç yürütüyordu. Komite Yasa'nın çıkmaması için çeşitli girişimlerde bulundu. Komite'nin üyesi olan sendikalardan Tekstil, Sosyal-İş, Petkim-İş, Teknik-İş ve Karayol-İş gibi sendikalar daha sonra DİSK üyesi oldu.

DİSK Yürütme Kurulu Türkiye Bağımsız İşçi Sendikaları Genel Direniş Komitesi'nin yayımladığı "274 ve 275 sayılı yasalar hakkında ne dediler" kitabından 3 bin adet alınmasına ve bedeli olan beş bin liranın Komite Başkanı Rıza Güven'e ödenmesine karar verdi.[12]

DİSK, yasa değişikliğinin gündeme gelmesinin ardından bağımsız sendikalara çağrı yaptı. DİSK'in bağımsız sendikalara çağrısı 16 Haziran 1970 *Milliyet* ve *Akşam* gazetelerinde *"DİSK'in Çağrısı"* başlığıyla yayımlandı. Çağrıda şöyle deniyordu: [13]

> "Bağımsız, devrimci Sendikacılar!
>
> İş hayatında faşist bir dikta ve Anayasa dışı bir baskı rejimi kurulmaması için sizleri birliğe çağırıyoruz.
>
> 1- Hemen olağanüstü kongre kararı alınız. 2- Kongre gündeminde yalnız DİSK'e (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na) katılma maddesine yer veriniz. 3- Katılma kararınızı mühürlü imzalı tutanağa geçiriniz ve 3 nüshasını hemen iadeli taahhütlü olarak DİSK adresine postalayınız.
>
> İşçilerin Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerini çiğnetmiyelim, hep beraber koruyalım.
>
> Adres: Yeniçeriler C. No. 23. D. 6 Çenberlitaş - İstanbul
>
> Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yürütme Kurulu adına
>
> Genel Başkan Kemal Türkler"

Bu çağrı bağımsız sendikalarda hemen bir DİSK üyeliğine yol açmasa da ilerleyen zamanlarda DİSK'e yönelim arttı. Bu çağrıdan birkaç gün önce 13 Haziran 1970'te, bağımsız Hürcam-İş sendikası DİSK'e üye olma kararı aldı.

DİSK'in ÇAĞRISI

Bağımsız, devrimci Sendikacılar!

İş hayatında faşist bir dikta ve Anayasa dışı bir baskı rejimi kurulmaması için sizleri birliğe çağırıyoruz.

1 — Hemen olağanüstü kongre kararı alınız. 2 — Kongre gündeminde yalnız DİSK'e (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na) katılma maddesine yer veriniz. 3 — Katılma kararınızı mühürlü, imzalı tutanağa geçiriniz ve 3 nüshasını hemen iadeli taahhütlü olarak DİSK adresine postalayınız.

İşçilerin Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerini çiğnetmiyelim, hep beraber koruyalım.

Adres: Yeniçeriler C. No. 23. D. 6
Çenberlitaş - İstanbul

Türkiye Devrimci İşçi
Sendikaları Konfederasyonu
Yürütme Kurulu adına

Genel Başkan
Kemal TÜRKLER

İst. Akşam: 3775

Akşam gazetesi, 16 Haziran 1970

DİSK'e dönük ilginin bir diğer nedeni Türk-İş 9. Genel Kurulu oldu. Türk-İş Genel Kurulu'ndan sonra ilk kopuş Metal-İş Federasyonu bünyesinde yaşandı. Aynı zamanda Türk-İş Genel Kurul delegesi olan Fehmi Işıklar ve Ali Kaya önderliğindeki bir grup sendikacı 27 Aralık 1973 tarihinde Çağdaş Metal-İş adıyla yeni bir sendika kurdu. Metal-İş Federasyonu üyesi 9 sendika 1974 yılında Çağdaş Metal-İş'e katıldı. 5 Haziran 1975 yılında Çağdaş Gıda-İş kuruldu. Bu oluşumlar kendi başlarına etkili olamayınca DİSK'e yöneldi. Çağdaş Gıda-İş 3 Aralık 1975'te DİSK'e, Çağdaş Metal-İş ise 1976'da DİSK üyesi Maden-İş'e katıldı. Fehmi Işıklar Maden-İş Genel Başkan Yardımcısı oldu. Türk-İş'ten kopup DİSK'e yönelen ikinci grup sendikacılar ise Sosyal Demokrat Sendikacılar Konseyi

[12] 23 Ekim 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[13] Akşam, 16 Haziran 1970.

BAĞIMSIZ SENDİKALAR: TÜRKİYE BAĞIMSIZ İŞÇİ SENDİKALARI DİRENİŞ KOMİTESİ'NDEN DİSK'E

Bağımsız Sendikalar 1317 sayılı yasa konusunda tartışma ve eylem birliği sağlamak üzere Türkiye Bağımsız Sendikalar Direniş Komitesi'ni kurdular. Bu komitenin 24 Haziran 1970'te düzenlediği forum tutanaklarına göre, Tekstil İşçileri Sendikası Genel Başkan vekili Sabri Tığlı forumun yöneticisiydi. Sosyal-İş Genel Sekreteri Özcan Kesgeç konuşmacılar arasındaydı. Sendikaların dışında, Muammer Aksoy, Cahit Talas, Bahri Savcı. Mukbil Özyörük ve Alpaslan Işıklı üniversitelerden temsilci olarak katılıyorlardı. Türk-İş eski Genel Başkanı İsmail İnan'la Uluslararası Maden-İş Federasyonu Genel Sekreter Yardımcısı A. Dannenberg [Alfred Dannenberg] de katılımcıydı.

Bağımsız İşçi Sendikaları Direniş Komitesi'ni Rıza Güven (Tekstil), Şadi Uğur (Petkim-İş), Nevzat Köksal (Karayol-İş), Özcan Kesgeç (Sosyal-İş) ve Yaşar Altınay (Teknik- İş) oluşturmuştu. Forumda bir konuşma yapan Prof. Dr. Cahit Talas'ın yorumu şöyleydi: ''...Bence bugün çıkarılmakta olan yahut çıkarılmak istenen sendikalar kanunu ile ilgili değişikliklerin temelinde, DİSK ve Türk-İş kavgasıyla bunun dışında bağımsız sendikacıların kavgası yatmaktadır. Türk-İş'in sendikacılık görüşü ayrıdır, hürmet edilebilir. DİSK'in sendikacılık görüşü ayrıdır, ona da hürmet edilebilir ve bunların dışında kalan sendikaların müstakil olma arzuları da vardır, buna da hürmet etmemiz lazımdır. Biz bunları kanun yoluyla ya yok etmeye yahut da ille de kuvvetlinin içinde birleşmeye zorlarsak, bu demokratik anlamda sendikacılık olmaz, Anayasa'mızın temel ilkelerine tamamıyla aykırı düşer.''

Direniş Komitesi'nin düzenlediği toplantıya fiilen 130 sendika katıldı. Bu sendikaların üye sayısı toplamı 300.000'in üstünde tahmin ediliyordu.

Tekstil İşçileri Sendikası Genel Başkanı Rıza Güven bağımsız sendikaların varlık nedenini şöyle açıklıyordu: ''Türkiye'de güçlü sendikaların kurulmasına aklı başında hiçbir sendikacı karşı gelmemiştir. Ne var ki sendikaların parçalanmasına, sarı sendikaların türemesine Türk-İş'teki sendika ağaları yol açmıştır. DİSK'in kurulmasını Türk-İş'teki sendika ağaları yaratmıştır. Türk-İş, tabanından koptuğu için bu değişiklikleri hazırlamıştır.''

DİSK'in 12-13 Şubat 1973 tarihlerinde toplanan 4. genel kurulunda, işyerlerinde yetkili sendikaların belirlenmesi için referanduma gidilmesi ve bağımsız sendikaların DİSK'e katılmaları üzerinde duruldu. Bazı bağımsız sendika yöneticileriyle yapılan ortak toplantılar sonucu bir protokol kabul edildi. Bu protokole göre, bu bağımsız sendikalar 1974 yılında genel kurullarını toplayacaklar ve DİSK'e katılma kararı alacaklardı. 14 bağımsız sendika, genel kurullarını yaparak DİSK'e üye oldu. Bu sendikalar şunlardı: Sosyal-İş (18 Haziran 1974), Asis ve Baysen-İş (30 Eylül 1974), Has-İş, Özgür Haber-İş, Tek-İş ve Devrimci Toprak-İş (13 Aralık 1974), Petkim-İş, Tekstil, Çapa-İş ve Ziraat-İş (4 Mart 1975), Yeni Haber-İş. Tek Bank-İş ve Kapfer Genel-İş (22 Nisan 1975).

bünyesindeki sendikalardır.[14] Bu sendikalardan bazıları ilerleyen yıllarda DİSK üyesi oldular.

12 Mart koşulları ile çakışan bir dizi neden 1971-1975 döneminde DİSK'e yönelimi artırmıştır. Şimdiye kadar Türk-İş bünyesinde oluşan ve kopan girişimlerin hiçbiri kalıcı olamazken DİSK'in kalıcı olduğunun ortaya çıkması DİSK'e dönük ilginin ilk nedenidir. Özellikle Sendikalar Kanunu'nda yapılan değişiklik sonrası bağımsız sendikaların sayısal eşikleri yerine getirememe kaygıları DİSK'e dönük ilgiyi artıran bir diğer faktördür. Öte yandan 12 Mart döneminde DİSK'in dikkatli tutumu ve DİSK'e kapatma davası açılmaması DİSK'i güvenli bir liman haline getiren

[14] Koç ve Koç (2008), s. 199-200.

Türk-İş içinde 1971'de Dörtler ve On İkiler Raporu ile su yüzüne çıkan mücadele, bazı bağımsız sendikaların desteğiyle sürdü ve 5 Haziran 1973'te yapılan Türk-İş 9. Genel Kurulu'yla noktalandı. Sosyal demokrat sendikacılar, seçimlerde yenilgiye uğradılar. İcra ve yönetim kurullarından uzaklaştırıldılar. Genel kurul sonrası Türk-İş'ten kopmalar başladı. Ayrılanların bir kısmı yeni bir konfederasyon oluşturmaya çalıştı. Ancak ayrılanların hepsi sonunda DİSK'e katıldı. Örneğin Metal-İş Federasyonu'nun delegelerinden Fehmi Işıklar ve Ali İhyan'ın önderliğinde, 27 Aralık 1973'te bağımsız Çağdaş Metal-İş kuruldu. Metal-İş Federasyonu'ndan 9 sendika da 1974 yılı içinde yaptıkları kongrelerle kendilerini feshederek Çağdaş Metal-İş'e katıldılar. Çağdaş Metal-İş, yeni bir sosyal demokrat konfederasyon örgütleme çabası olarak değerlendirildi. Ancak Çağdaş Metal-İş 1976 yılında DİSK'e bağlı Maden-İş'e katıldı.

Haziran 1975'te kurulan bağımsız Çağdaş Gıda-İş Sendikası Aralık 1975'te DİSK'e katıldı. Genel-İş sosyal demokrat sendikacılık hareketinin başını çekiyordu, Başkanı Abdullah Baştürk Sosyal Demokrat Sendikacılar Konseyi'nin sözcüsüydü. Genel-İş de 11 Haziran 1976'da DİSK'e üye oldu. Benzer bir şekilde sosyal demokrat sendikalardan Ges-İş Aralık 1975'te, Oleyis Eylül 1977'de DİSK'e katıldı. Bunların dışında DİSK'in 5. Genel Kurulu sonrası Aster-İş, Barder-İş, İlerici Deri-İş, Hürcam-İş, Banksen, Nakliyat-İş, Tümka-İş gibi bağımsız sendikalar da DİSK'e katıldı.

Tekstil Genel Başkanı Rıza Güven (sağda) bir toplantıda Türkler ile birlikte, 1974.

Kaynak: "Bağımsız Sendikalar" (1996), Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını.

bir diğer etkendir. CHP'de Bülent Ecevit'in yönetime gelmesi ve DİSK'in TİP'in kapatılmasından sonra CHP'ye yönelmesi özellikle sosyal demokrat sendikacıların DİSK'e yönelimini artırmıştır. Tüm bu etkenler özellikle 12 Mart'tan çıkış sürecinde DİSK'e dönük yoğun bir ilgiye yol açmış ve 1975 Genel Kurulu sonrasında DİSK hızla büyümüştür.

GÖNEN TOPLANTISI VE PROTOKOLÜ: BAĞIMSIZ SENDİKALAR DİSK'E YÖNELİYOR

DİSK 4. Genel Kurul (1973) sonrasında bir dizi örgütlenme çalışması yaptı. DİSK yönetim organları, 1973 Genel Kurulu'ndan sonra DİSK'in örgütlenme alanındaki durumunu inceledi ve bazı önemli ilke

kararları aldı. Bu kararlar dört ana unsuru içeriyordu: örgütlenme, referandum, toplu iş sözleşmesi ilkelerinin yaygınlaştırılması ve siyasi sınıf bilinci için eğitim. Bu kararlardan ilk ikisi: 1) Devrimci özdeki bağımsız işçi sendikalarını DİSK bünyesinde örgütlemek, 2) Toplu sözleşme yetkisinin saptanmasında görülen çeşitli sahtecilikleri ve olumsuz kararları önlemek için 1965 yılından bu yana bazı sendikalarımızca yürütülen referandum isteklerini yoğunlaştırmak ve ilkeleştirerek geçerliğe kavuşturmak için mücadele vermekti.[15]

4. Genel Kurul'da seçilen Yürütme Kurulu, bağımsız ve devrimci özdeki sendikaların yöneticileri ile ilişki kurarak ya da kurulmuş ilişkilerini geliştirerek bunları DİSK içinde örgütlemek için ortak bir toplantı düzenlemeyi sağlamaya çalıştı. Bu yöndeki çabaların sonuç alıcı bir noktaya gelmesi üzerine Maden-İş'in Gönen Eğitim Merkezi'nde bir sohbet toplantısı yapıldı. 5 Şubat 1974 tarihli Yönetim Kurulu toplantısında *"bazı bağımsız sendikalarla Gönen'de toplantı yapılmasına"* karar verildi. Toplantı muhtemelen Şubat 1974'te yapıldı. Bu toplantıda gerek uluslararası gerekse ulusal planda işçi örgütlerinin birleşme ve ortak çalışma yöntemleri hakkında Prof. Dr. Cahit Talas bir konferans verdi. Toplantıya Sosyal-İş, Tekstil ve Petkim-İş gibi bağımsız sendikalar katıldı.

Gönen toplantısında Talas'ın konferansından sonra bağımsız sendikaların yöneticileriyle DİSK yöneticileri birkaç günlük değerlendirmenin ardından, sendikal sorunlar konusunda fikir birliği içinde olduklarını görüp, sonuç alıcı bir çalışma amacıyla bir protokol imzaladılar. Bu protokole göre Gönen toplantısına katılan bağımsız devrimci sendikalar 1974 yılı içinde kongrelerini yaparak DİSK'e katılma kararı alacaklar ve DİSK yöneticileri de DİSK Genel Merkezinin Ankara'ya alınmasına çalışacaktır. Gönen toplantısına katılan sendikalar, çalışmalarını yoğunlaştırmışlar ve kongrelerinde DİSK'e katılma kararlarını alacakları en uygun zamanı saptayacak ve Gönen protokolündeki kararları gerçekleştirmeyi başaracak bir çalışma dönemine girmişlerdir. Bu olumlu örgütsel girişimler, Gönen'e katılmayan bazı işçi sendikalarını da etkilemiş ve o sendikaların da DİSK'e katılmalarını sağlayıcı bir itici güç olmuştur.[16] Bu gelişmelerin ardından 14 bağımsız sendika (Sosyal-İş, Asis, Baysen-İş, Has-İş, Özgür Haber-İş, Tek-İş Devrimci Toprak-İş, Petkim-İş, Tekstil, Çapa-İş, Ziraat-İş, Yeni Haber-iş, Tek Bank-İş ve Kapfer Genel-İş) DİSK'e üye oldu.[17]

ÜYE SENDİKALAR

3. ve 5. Genel Kurul arasındaki dönemde (1971-1975) çok sayıda sendika DİSK'e üye olurken DİSK üyesi bazı sendikaların ayrıldığı, bazı sendikaların ise üyelikten düşürüldüğü gözlendi. Şubat 1970'te toplanan 3. Genel Kurul sırasında DİSK üyesi sendikaların sayısı 14'tü. Ancak bunların bir bölümü etkisiz ve zayıf sendikalardı. 1975 yılındaki Genel Kurul'a gidilirken ise DİSK'e üye sendikaların sayısı 26 idi. Aşağıda 3. ve 5. Genel Kurul dönemleri arasında DİSK'e üye olan, üyelikten ayrılan veya üyeliği düşen sendikalara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

[15] DİSK (1975), DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975), İstanbul: DİSK Yayınları s.129.

[16] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975), s.130.

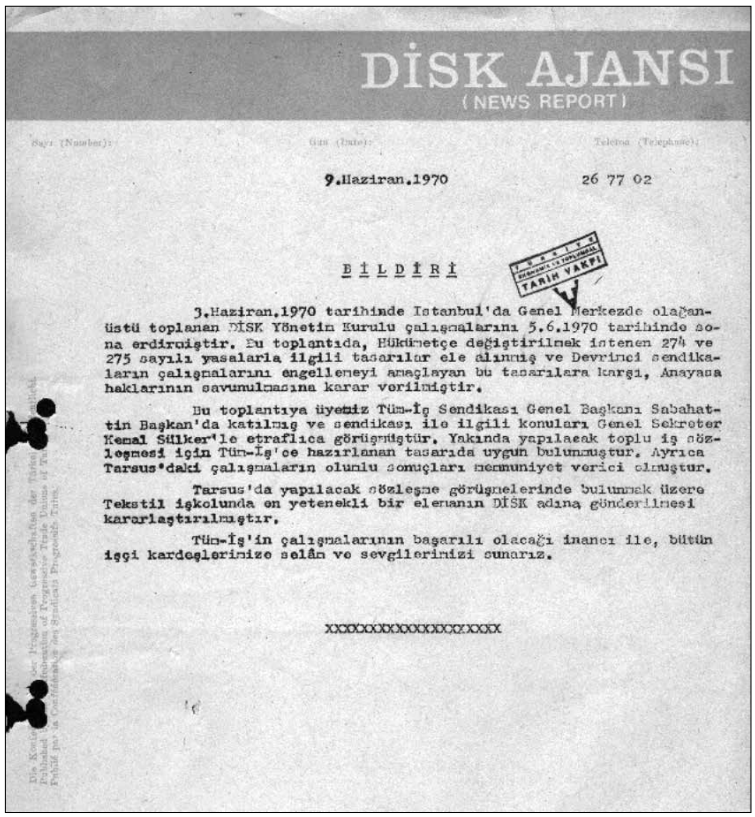
[17] Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi (1998), Cilt 1, s. 102.

1970–1971 YILLARI

Hür Mensucat-İş: DİSK Yürütme Kurulu 20 Kasım 1970 tarihli toplantısında 5 Mayıs 1969 tarihinde DİSK'e katılma kararı alan Hür Mensucat-İş'in üyeliğinin düşürülmesine karar verdi: "*6. Mensucat-İş Sendikasının, Hür Mensucat-İş Sendikası ile birleştirilmesi için Anatüzüğün 14. maddesi gereğince kurulan Birleştirme Komisyonu çalışmalarını yaptığı, DİSK Genel Kurulunda varılan birleştirme formülü taraflara tebliğ edildiği ve Hür Mensucat-İş'in teklif edilen protokolü imzaladığı, ancak 12.10.1970 gününde Mensucat-İş Sendikasına yazılan ve protokolü kabul edip etmediklerini bildirmelerini isteyen yazıya bugüne kadar yazılı hiçbir cevap vermemiş bulunmaları göz önünde tutularak Anatüzüğün 14. maddesi uyarınca DİSK üyeliğinden otomatikman düştüğü anlaşılmıştır. Bu sonucun üye örgütlere ve Mensucat-İş Sendikasına bildirilmesine ittifakla karar verilmiştir.*".[18]

Yürütme Kurulu'nun bu kararı 24-25 Kasım 1970 tarihinde toplanan Yönetim Kurulu tarafından da onaylanmıştır.[19]

Yürütme Kurulu 23 Ekim 1971 tarihli kararında Hür Mensucat sendikasının olağanüstü kongre toplaması ve DİSK'ten ayrılmayı gündeme getirmesi üzerine Hür Mensucat sendikası Genel Başkanı Salih Çetin'in kesin ihraç istemi ile Onur Kurulu'na verilmesine ve üyelik haklarının askıya alınmasına karar verdi.[20] Yönetim Kurulu da Hür Mensucat sendikası Başkanı'nın Onur Kurulu'na sevkinin onaylanmasına karar verdi.[21]

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

9.Haziran.1970 26 77 02

B İ L D İ R İ

3.Haziran.1970 tarihinde Istanbul'da Genel Merkezde olağanüstü toplanan DİSK Yönetim Kurulu çalışmalarını 5.6.1970 tarihinde sona erdirmiştir. Bu toplantıda, Hükümetçe değiştirilmek istenen 274 ve 275 sayılı yasalarla ilgili tasarılar ele alınmış ve Devrimci sendikaların çalışmalarını engellemeyi amaçlayan bu tasarılara karşı, Anayasa haklarının savunulmasına karar verilmiştir.

Bu toplantıya üyemiz Tüm-İş Sendikası Genel Başkanı Sabahattin Başkan'da katılmış ve sendikası ile ilgili konuları Genel Sekreter Kemal Sülker'le etraflıca görüşmüştür. Yakında yapılacak toplu iş sözleşmesi için Tüm-İş'çe hazırlanan tasarıda uygun bulunmuştur. Ayrıca Tarsus'daki çalışmaların olumlu sonuçları memnuniyet verici olmuştur.

Tarsus'da yapılacak sözleşme görüşmelerinde bulunmak üzere Tekstil işkolunda en yetenekli bir elemanın DİSK adına gönderilmesi kararlaştırılmıştır.

Tüm-İş'in çalışmalarının başarılı olacağı inancı ile, bütün işçi kardeşlerinize selâm ve sevgilerimizi sunarız.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXX

DİSK Ajansı, 9 Haziran 1970

Hür Mensucat-İş 13 Kasım 1971 tarihinde yaptığı Genel Kurul'da DİSK'ten ayrılma kararı aldı. DİSK Yürütme Kurulu 16 Kasım 1971 tarihli kararında DİSK'ten ayrılma kararının alındığı Hür Mensucat-İş sendikasının olağanüstü kongresinin usulsüz yapıldığı ve iptali için yasal başvuru yapılmasına karar verdi.[22] 4. Genel Kurul'a sunulan Teşkilatlanma Raporu'nda DİSK'in yaptığı başvuruyla kongrenin iptal edildiği ve bu konudaki davanın da sürdüğü belirtilmektedir.[23]

[18] 20 Kasım 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[19] 24-25 Kasım 1970 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

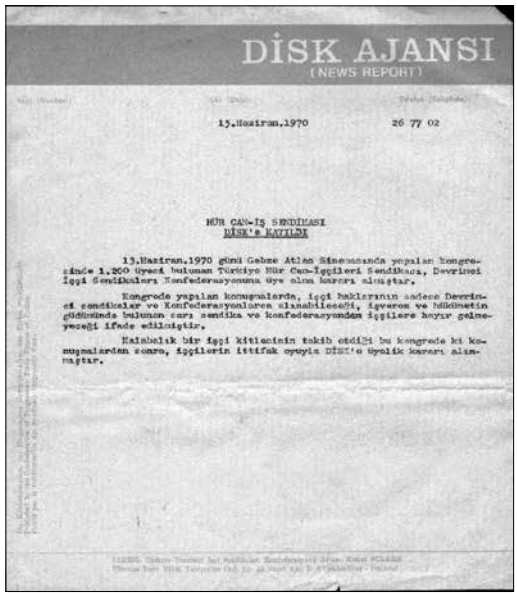
[20] 23 Ekim 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[21] 27 Ekim 1971 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[22] 16 Kasım 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[23] DİSK 4. Olağan Genel Kurul Teşkilatlanma Raporu (3 Sayfa), 12-13 Şubat 1973, İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi.

DİSK ajansı, 15 Haziran 1970

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

15.Haziran.1970 26 77 02

HÜR CAN-İŞ SENDİKASI
DİSK'e KAYILDI

13.Haziran.1970 günü Gebze Atlas Sinemasında yapılan kongresinde 1.200 üyesi bulunan Türkiye Hür Can-İşçileri Sendikası, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonuna üye olma kararı almıştır.

Kongrede yapılan konuşmalarda, işçi haklarının sadece Devrimci sendikalar ve Konfederasyonlara olanaklileceği, işverene ve hükümetin gidişinde bulunan sarı sendika ve konfederasyonlardan işçilere hayır gelmeyeceği ifade edilmiştir.

Kalabalık bir işçi kitlesinin takib ettiği bu kongrede ki konuşmalardan sonra, işçilerin ittifak oyuyla DİSK'e üyelik kararı alınmıştır.

Yürütme Kurulu 8 Haziran 1973 tarihli kararında Hür Mensucat-İş'in 9-10 Haziran 1973'te DİSK'ten ayrılmasını tescil etmek için yapacağı kongreye noter aracılığıyla gönderdiği tebliğin dosyaya konulmasına ve kongreye temsilci gönderilmemesine karar verdi.[24] Hür Mensucat-İş 10 Haziran 1973 tarihinde Genel Kurul'unu toplayarak DİSK'ten ayrılma kararını yeniledi ve DİSK'le ilişkisini kesti.

TÜM-İŞ: DİSK'e 22 Mart 1970 tarihindeki Genel Kurulu'nda aldığı kararla katılan Tarsus Çukurova Bölgesi Mensucat Sanayii İşçileri Sendikası (TÜM-İŞ) 6 Haziran 1971 tarihinde topladığı Olağanüstü Genel Kurul'unda DİSK üyeliğinden ayrıldı. Sendika Genel Başkanı Necdet İnandıoğlu Genel Kurul'da yaptığı konuşmada DİSK'in ideolojik faaliyetler yaptığını, işçilerin hak ve menfaatlerinin mücadelesi yerine Allah'ın olmadığı felsefesi ile uğraştıklarını ve işçileri kışkırttıklarını ileri sürdü.[25] Ancak 4. Genel Kurul'a sunulan Teşkilatlanma Raporu'nda Tüm-İş'in üye olduğu 22 Mart 1970 tarihinden sonra "*Güney'in özel durumu nedeniyle*" 1972'de ayrılma kararı aldığı, ancak halen yöneticileriyle yakın ilişki içinde olunduğu, yöneticilerinin olağanüstü dönemler geçinceye kadar sabırlı olmaya davet edildiği ifade edilmektedir. [26] Tüm-İş'in ayrılma kararından sonra Yürütme Kurulu 21 Temmuz 1971'de Tarsus'taki Tüm-İş sendikasının grev nedeniyle DİSK'ten aldığı borçların tahsili için gerekli hukuki işlemlerin yapılmasına karar verdi.[27]

Serçip-İş: Yürütme Kurulu 20 Ocak 1971'de DİSK'e olan borçları nedeniyle bu sendikanın menkul ile gayri menkulüne ve tahsil edeceği aidatlara haciz konulması için DİSK hukukçularından bazılarının görevlendirilmesine, Tüzük hükümlerine göre aidat ödemesi gerektiğinin Serçip-İş sendikasına yazılmasına ve sonucuna göre hareket edilmesine karar verdi.[28]

BANK-İŞ: DİSK Yürütme Kurulu 20 Kasım 1970 tarihli kararında 1967 yılında DİSK'e üye olan Türkiye Banka Sigorta Büro İşçileri Sendikası'nın (Bank-İş) üyeliğini düşürme kararı aldı: "*Bank-İş Sendikası'nın Anatüzüğün 40. maddesi uyarınca aidatını ödememiş bulunması, ayrıca 41. madde gereğince mali durumu el vermiyorsa aidat borcunu taksite bağlatma isteminde de bulunmamış olması göz önünde tutularak DİSK üyeliğinden otomatikman düştüğü görülmüştür. Bu sonucun üye sendikalara ve Bank-İş'e bildirilmesine*"[29] Yürütme

[24] 8 Haziran 1973 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[25] Koç ve Koç (2008).

[26] DİSK 4. Olağan Genel Kurul Teşkilatlanma Raporu (3 Sayfa), 12-13 Şubat 1973, İstanbul: TÜSTAV DİSK Arşivi.

[27] 21 Temmuz 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[28] 20 Ocak 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[29] 20 Kasım 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

Kurulu'nun bu kararı 24-25 Kasım 1970 tarihinde toplanan Yönetim Kurulu tarafından da onaylanmıştır.[30] Bank-İş ise 2 Ekim 1971 günü yapılan 7. Genel Kurulu'nda DİSK üyeliğinden ayrıldı. Bank-İş'in üyelikten ayrılmasından önce Genel Sekreteri olan Erol Toy, Bank-İş'in aslında üyelikten 12 Mart süreci sırasında yöneticilerinin DİSK içinde kalmaktan tedirgin olmaları nedeniyle ayrıldığını söylemektedir.[31] Bank-İş DİSK'in kuruluş çalışmalarına katılan bir sendikaydı.

Hürcam-İş: Hürcam-İş sendikası 1317 sayılı Yasa gündemdeyken 13 Haziran 1970 günü Gebze'de yaptığı Genel Kurul ile DİSK'e katılma kararı aldı. Hürcam-İş'in o sırada 1.200 üyesi vardı.[32] DİSK Yönetim Kurulu 24-25 Kasım 1970 tarihli toplantısında Hürcam-İş sendikasının 13 Haziran 1970 tarihinde aldığı DİSK'e üye olma kararının Tüzük'te öngörülen nisapta olduğu ve bu sendikanın ve tabanının DİSK ilkelerine bağlı bulunduğu göz önünde tutularak bu tarihten itibaren üyeliğinin kabulüne karar verdi.[33]

EMGİS: DİSK Yönetim Kurulu 5 Ağustos 1971 tarihli toplantısında Ege Bölgesi Müzik Sahne ve Güzel Sanatlar İşçileri Sendikası'nın (EMGİS) üyeliğe kabul edilmesine karar verdi.[34] Ancak daha sonraki yıllarda bu sendikanın bir etkinliğine rastlanmadı.

Devrimci Yapı İşçileri Sendikası: 17 Ocak 1970 tarihinde kuruldu. 8 Ağustos 1971'de toplanan olağan Genel Kurulu'nda DİSK'e üyelik kararı alındı. DİSK Yönetim Kurulu 27 Ekim 1971 Türkiye Devrimci Yapı İşçileri Sendikası'nın kongresinde aldığı DİSK'e katılma kararının onaylanmasına ve 1 Kasım 1971 tarihinden itibaren üyeliğinin başlatılmasına karar verdi.[35]

1973'TE ÜYE OLAN SENDİKALAR

1972 yılında DİSK üyeliğinden ayrılma veya DİSK'e yeni üyelik meydana gelmedi. 1973 Şubat ayında toplanan 4. Genel Kurul öncesi ise Barsak-İş ve Tümka-İş'in üyelikleri kabul edildi. 1973 Şubat ayında toplanan 4. Genel Kurul'a sunulan Hesap Raporu'na göre, DİSK'e bağlı üye sendikalar, Maden-İş, Basın-İş, Gıda-İş ve Lastik-İş'in yanı sıra Kimya-İş, Hür-Cam İş, Turizm-İş, Keramik-İş, Devrimci Yapı-İş, EMSİS (İzmir), Hür-Mensucat-İş ve Tüm-İş olmak üzere 12'dir.[36]

Barsak-İş (Bağırsak-İş): DİSK Yönetim Kurulu 6 Şubat 1973'te Türkiye Barsak İşçileri Sendikası'nın (Barsak-İş) 13 Ocak 1973 günkü Genel Kurulu'nda DİSK'e katılma kararı alınması üzerine bu sendikanın üyeliğe kabulüne ve Genel Kurul'a delege göndermesine karar verdi.[37] İstanbul Bağırsak İşçileri Sendikası 6 Haziran 1952 tarihinde kuruldu. Bu sendika daha sonra deri ve kundura işkolunda örgütlenmeye başladı. Sendikanın adı birkaç kez değiştirildi ve 19 Ağustos 1965 günü yapılan Genel

[30] 24-25 Kasım 1970 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[31] Erol Toy ile 12.03.2010'da Süreyya Algül tarafından gerçekleştirilen görüşme, Algül (2015).

[32] DİSK Ajansı, 15 Haziran 1970.

[33] 24-25 Kasım 1970 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[34] 5 Ağustos 1971 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[35] 27 Ekim 1971 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

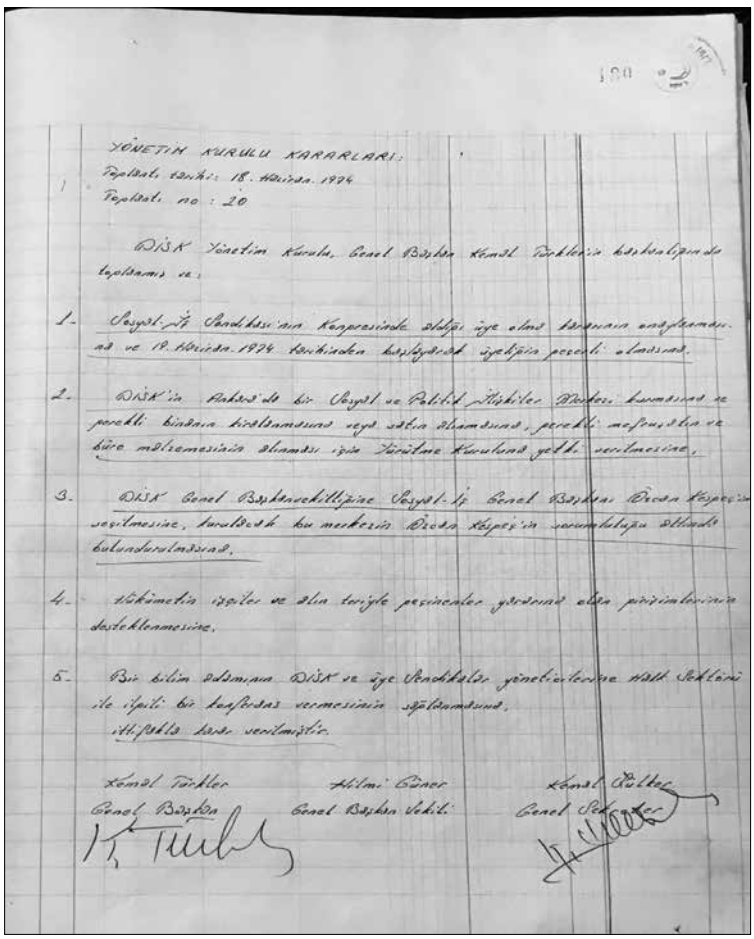
[36] DİSK 4. Olağan Genel Kurul Hesap Raporu (2 sayfa), 12-13. Şubat 1973, İstanbul: TÜSTAV-DİSK Arşivi.

[37] 6 Şubat 1973 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi

Kurulu'nda Türkiye Bağırsak İşçileri Sendikası (Bağırsak-İş) oldu. 13 Ocak 1973 tarihli Genel Kurul'da da DİSK'e üye olma kararı alındı. Sendika, 25 Nisan 1974 tarihli Kongresi'nde adını Bağırsak İşleme Yerleri, Kundura Sanayii, Deri ve Deriden Yapılan Her Türlü Eşya, Saraciye Yapımı ve Debagat İşleri, Kürkçülük, Tutkal Sanayii ve Bağırsak İşleri İşçileri Sendikası (Bar-Der-İş) olarak değiştirdi. 1975 yılında Türk-İş'e bağlı Deri-İş Sendikası'ndan ayrılan Kenan Budak ve arkadaşları Bar-Der-İş'e katıldılar.[38]

TÜMKA-İŞ: Marmara Bölgesi Tüm Kâğıt ve Selüloz Sanayii İşçileri Sendikası (Tümka-İş) 21 Aralık 1971'de kâğıt işkolunda faaliyet göstermek üzere İstanbul'da kuruldu. 24 Aralık 1972'de yapılan ilk Genel Kurul'da DİSK'e üye olma kararı alındı. DİSK Yönetim Kurulu 6 Şubat 1973 tarihli toplantısında Tümka-İş'in üyeliğe kabulüne ve DİSK Genel Kurulu'na delege göndermesine karar verdi.[39]

18 Haziran 1974 tarihli Yönetim Kurulu kararı

YÖNETİM KURULU KARARLARI:
Toplantı tarihi: 18. Haziran. 1974
Toplantı no: 20

DİSK Yönetim Kurulu, Genel Başkan Kemal Türkler'in başkanlığında toplanmış ve;

1- Sosyal-İş Sendikası'nın Kongresinde aldığı üye olma kararının onaylanmasına ve 19. Haziran 1974 tarihinden başlayarak üyeliğin geçerli olmasına,

2- DİSK'in Ankara'da bir Sosyal ve Politik İlişkiler Bürosu kurmasına ve gerekli binanın kiralanmasına veya satın alınmasına, gerekli masrafların ve büro malzemesinin alınması için Yürütme Kurulunun yetki verilmesine,

3- DİSK Genel Başkanlığına Sosyal-İş Genel Başkanı Orhan Kepenek'in seçilmesine, bunaldesh bu merkezin Orhan Kepenek'in sorumluluğa altında bulundurulmasına,

4- Hükümetin işçiler ve alın teriyle geçinenler yararına alacağı önlemlerin desteklenmesine,

5- Bir bilim adamının DİSK ve üye Sendikalar yöneticilerine Halk Sağlığı ile ilgili bir konferans vermesinin sağlanmasına,

ittifakla karar verilmiştir.

Kemal Türkler — Genel Başkan
Hilmi Güner — Genel Başkan Vekili
Kemal Türkler — Genel Sekreter

1974'TE ÜYE OLAN SENDİKALAR

DİSK'e 1974 ve 1975 yıllarında çok sayıda katılım oldu. DİSK'in Anatüzüğü'nün aynı işkolunda birden fazla sendikaya DİSK üyeliği imkânı tanıması, DİSK'e katılmaları artıran bir faktördü. Bu kural DİSK Yönetimi'nin üyelikler konusunda esnek davranmasına olanak sağlıyordu.

Sosyal-İş: 10 Aralık 1966 tarihinde kurulan Sosyal-İş sendikası, Gönen toplantısı sonunda hemen şube kongrelerini toplayarak DİSK'e katılma yönünde tavsiye kararları aldı ve çalışmalarını 1974 Mayıs ayında bitirerek 20 Mart 1974 tarihli Genel Kurulu'nda DİSK'e katılma kararı aldı. Sosyal-İş, Sosyal Sigortalar Kurumu, eğitim, büro, ticaret ve sigorta işçilerinin çalıştıkları işkolunda örgütlenen ve 20 bine yakın üyesi olduğu belirtilen bir sendikaydı.[40] DİSK Yönetim Kurulu 18 Haziran 1974 tarihli toplantısında, Sosyal-İş sendikasının aldığı üye olma kararının onaylanmasına ve 19 Haziran 1974 tarihinden başlayarak üyeliğinin geçerli olmasına karar verdi.[41]

ASİS: 1973 yılında kurulan Ağaç Eşya İşçileri Sendikası'nın (ASİS) 29 Haziran 1975 günü yapılan 2. Olağan Genel Kurulu'nda

[38] Koç ve Koç (2008).

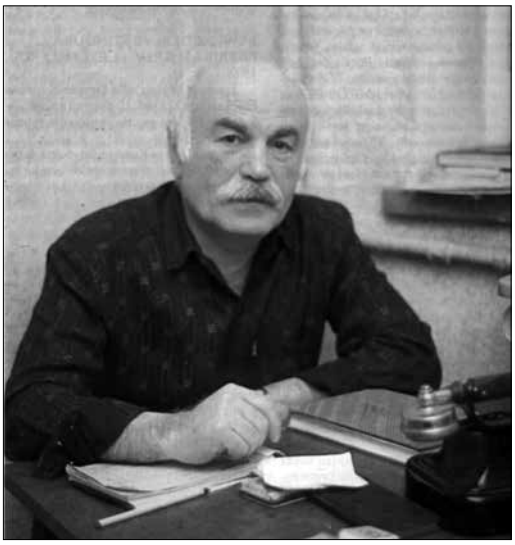
[39] 6 Şubat 1973 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[40] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975), s.131.

[41] 18 Haziran 1974 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

adı Ağaç Sanayii İşçileri Sendikası olarak değiştirildi. 30 Ekim 1973 tarihli 1. Olağanüstü Genel Kurulu'nda DİSK'e katılma kararı aldı. DİSK Yürütme Kurulu 11 Temmuz 1974 tarihli kararında, ASİS'in DİSK'e katılmasının yararlı olmayacağı görüşüne vardı ve bu görüşünün Yönetim Kurulu'nda belirtilmesine karar verdi.[42] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu'na göre, 1973 Ekim ayı sonunda DİSK'e katılma kararı vermiş olan ASİS'in (Ağaç Eşya işçileri Sendikası) DİSK'e üye alınması için yapılan girişimin yenilenmesi, DİSK'in temaslarını sıklaştırma sonucunu vermiştir. [43] DİSK Yönetim Kurulu 30 Eylül 1974 tarihli toplantısında Genel Merkezi Ankara'da bulunan Cenan Bıçakçı'nın Genel Başkan'ı olduğu ASİS'in üyeliğe kabulüne karar verdi.[44]

Baysen-İş: DİSK Yönetim Kurulu 30 Eylül 1974 tarihli toplantısında Genel Merkezi Ankara'da bulunan ve Cevat Özhasırcı'nın Genel Başkan'ı olduğu Türkiye Bayındırlık ve Tüm Yapı İşçileri Sendikası'nı (BAYSEN-İŞ) 27 Ağustos 1974'ten geçerli olmak üzere üyeliğe kabul etti.[45] Sendika, Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri Reisliği İşçileri Sendikası adıyla 18 Nisan 1967 tarihinde Ankara'da kuruldu. 7 Ağustos 1974 tarihli 5. Olağanüstü Genel Kurulu'nda DİSK'e katılma kararı aldı ve adını Baysen-İş olarak değiştirildi. 25 Mayıs 1977 tarihli 6. Genel Kurulu'nda ise örgütün adı Bayındırlık İşçileri Sendikası (Bay-Sen) oldu. Baysen-İş'in DİSK'e üye olmasından sonra, DİSK üyesi Devrimci Yapı İşçileri Sendikası

ASİS Genel Başkanı Cenan Bıçakçı (1933-1995)

ile Baysen-İş'in birleştirilmesi için bir komisyon kurulmuş ve birleştirme çalışmalarına başlanmıştı.[46] Baysen-İş'in DİSK'e üye olması aynı işkolundaki başka sendikaların da benzer eğilim içine girmesine yol açtı. Samsun'da kurulu İdeal Yapı-iş ve İstanbul'da kurulu İlerici Yapı-İş sendikaları DİSK'e katılma kararları vermişlerdir. Yürütme Kurulu bu sendikalara Baysen-İş'e üye olmaları tavsiyesinde bulundu.[47]

Tek-İş: Türkiye Elektrik İstihsal, Tevzi ve Tesis İşçileri Sendikası (Elit-İş) 24 Temmuz 1963 tarihinde kuruldu ve 30 Kasım 1969 tarihli Genel Kurulu'nda kısa adını Tek-İş olarak değiştirdi. Enerji üretim, dağıtım ve yapım işyerlerinde çalışan işçileri örgütleyen Tek-İş sendikasının yöneticileriyle DİSK yöneticilerinin yaptıkları görüşmeler sonucunda sendikanın 2 Kasım 1974'te Genel Kurulu'nu yapması ve Genel Kurul'da DİSK'e katılma kararı alması kararlaştırıldı.[48] Tek-İş sendikası 2-3 Kasım 1974 tarihli Olağanüstü Genel Kurulu'nda DİSK'e üye

[42] 11 Temmuz 1974 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[43] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975), s.131.

[44] 30 Eylül 1974 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[45] 30 Eylül 1974 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[46] 29 Kasım 1974 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[47] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975), s.132-133.

[48] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975), s. 133.

olma kararı verdi ve DİSK Yönetim Kurulu 13 Aralık 1974 tarihli toplantısında üyeliği kabul etti.[49]

Özgür Haber-İş: Türkiye, posta, telgraf, telefon, radyo ve televizyon işkolunda kurulan ve 29 Ekim 1974'te DİSK'e katılma kararı veren Özgür Haber-İş sendikasının üye olma isteği, öteki sendikalar gibi DİSK Yürütme Kurulu'nca incelenmiş ve üyeliğe kabulü Yönetim Kurulu'na tavsiye edildi. Sendikanın üyelik başvurusu DİSK Yönetim Kurulu'nun 13 Aralık 1974 tarihli toplantısında kabul edildi.[50] Özgür Haber-İş sendikası, DİSK Birleşme Komisyonu'nun DİSK Yürütme Kurulu'nca onaylanan raporuna olumsuz yanıt vermesi üzerine DİSK Anatüzüğü uyarınca, üyeliği 29 Eylül 1975'te düştü.[51]

Has-İş: 4 Temmuz 1973 tarihinde kurulan Sosyal Sigortalar Kurumu Hastane İşçileri Sendikası'nın (Has-İş) 30 Haziran 1974 günü yapılan ilk Genel Kurulu'nda sendikanın uzun adı Türkiye Hastane İşçileri Sendikası olarak değiştirildi.[52] Sendika, 8 Aralık 1974 tarihinde yapılan Olağanüstü Genel Kurulu'nda DİSK'e katılma kararı aldı. DİSK Yönetim Kurulu 13 Aralık 1974 günü yaptığı toplantısında bu başvuruyu kabul etti.[53]

Devrimci Toprak-İş: DİSK'in İzmir Bölge Temsilciliği'nin yardımlarıyla 1 Mart 1974'te Manisa'da kurulan Türkiye Devrimci Toprak ve Tarım Sanayii İşçileri Sendikası 25 Mayıs 1974 tarihli Genel Kurulu'nda DİSK'e katılma kararı aldı. DİSK Yönetim Kurulu da 13 Aralık 1974 toplantısında bunu kabul etti. [54] Bu arada tarım, orman, avcılık ve balıkçılık sektörlerinde faaliyet gösteren Çapa-İş ve Ziraat-İş sendikaları DİSK'e üye olmak için başvurdu ve DİSK Yönetim Kurulu 4 Mart 1975 tarihli toplantısında iki sendikayı da üyeliğe kabul etti. Ardından DİSK Anatüzüğü gereği, birleştirme komisyonu kuruldu ve üç sendikanın birleştirilmesi için çalışmalara başlandı. Sonuçta Ziraat-İş ve Çapa-İş sendikaları genel kurullarını yaparak Devrimci Toprak-İş adında yeni bir sendika kurdu ve bu sendika Manisa'daki sendikanın adını alarak Ankara'da çalışmalarına başladı.[55]

1975 (5. Genel Kurul Öncesi) Üyelikleri

Petkim-İş: Eylül 1965 tarihinde kurulan ve DİSK'in kuruluş hazırlık çalışmalarına katılmış olan Türkiye Petrol ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası (Petkim-İş), 10 Ocak 1975 tarihli Genel Kurulu'nda DİSK'e katılma kararı aldı. DİSK Yönetim Kurulu 4 Mart 1975 tarihli toplantısında Petkim-İş'i 10 Ocak 1975'ten itibaren üyeliğe kabul etti.[56] Gönen toplantısına (1973) katılan sendikalardan biri olan Petkim-İş'in DİSK üyeliği ile ilgili 5. Genel Kurul raporunda şu değerlendirme yer aldı: ''*Petrol ve kimya sanayiinde özellikle petrol rafinerilerinde büyük mücadeleler veren, kimya işkolunda da söz sahibi olan etkin örgütlerden Petkim-İş Sendikası yöneticileriyle yapılan görüşmeler ve yöneticilerinin DİSK*

[49] 13 Aralık 1974 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[50] 13 Aralık 1974 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[51] *DİSK* dergisi, Sayı 16, Ekim 1975 s. 47.

[52] *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi.*

[53] 13 Aralık 1974 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[54] 13 Aralık 1974 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi. DİSK 5.Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975), s. 131.

[55] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975), s. 132.

[56] 4 Mart 1975 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

—PETKİM - İŞ SENDİKASI GENEL KURULU—
DİSK'E KATILMA KARARI ALDI

ANKARA — Petkim-İş Sendikası, dün yaptığı olağanüstü genel kurul toplantısında, DİSK'e katılma kararı almıştır.

Genel Kurulu bir konuşma ile açacı Petkim-İş Genel Başkanı Mehmet Kılıç işçi sınıfının 1961 Anayasasına kadar her türlü hak lardan yoksun bırakıldığını belirtmiştir. Kılıç, Başbakan Irmak'ın, Türkiye'de ilk Çalışma Bakanlığına getirildiğinde grev hakkına karşı çıktığını, grev kırıcılığı yaptığını öne sürmüştür. Ortakpazar'a, milliyetçi cepheye ve Türk-İş'e de çatan Kılıç, bugünkü anlayışından uzaklaştığı takdirde, işçi hareketinin, DİSK'in de ilerisinde yerini alacağını söylemiştir.

Genel Kurulda söz alan Tabii Senatör Ahmet Yıldız ise, özlenen düzenin eski kafalarla gerçekleştirilemiyeceğini, bugünkü mücadelenin mevcut düzeni savunanlarla, ona karşı çıkanlar arasında sürdüğünü kaydetmiş, bazı partileri «siyasal eskicilik» yapmakla suçlamıştır. Bir kimsenin hem işçi, hem de sağcı olmasının mümkün olamayacağını ileri süren Ahmet Yıldız, «İşçi sınıfı için sosyalizm tek alternatiftir» şeklinde konuşmuş, sağ partilerini oluşturmağa çalıştıkları milliyetçi cephenin Türk milliyetçiliği olamıyacağını söyle miştir.

Sülker'in sözleri

DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker de, ülkenin güvenoyu alamamış bir bütünete tahammülü bulunmadığını, TBT'nin pamuk işçileriyle ilgili yayınlarının, sömürü ve sermaye çevrelerini kızdırdığını, Türkiye'nin yeraltı ve yerüstü servetlerini yabancı sermaye ile çok uluslu şirketlerin sömürdüğünü söylemiş, kendilerinin DİSK olarak 1961 anayasasına bağlı olduklarını, bu anayasada sonradan yapılan değişiklikleri anayasaya aykırı bulduklarını bildirmiştir.

Kim getirdi?

Beslenme uzmanı Doç. Dr. Osman Nuri Koçtürk, Petkim - İş Genel Kurulunda yaptığı konuşmada, Türkiye'nin beslenme sorununu ellerinde tutanların, pet rol gibi, beslenme konusunda da bir gün bizi açlığa mahkûm edebileceklerini söylemiş, Çukurova'da bu yıl pamuk mahsulüne 1,5 milyar lira zarar verdiğini bildirdiği beyaz sinekleri «Gurkaları karşımıza çıkaran güçlerin» getirdiğini iddia etmiştir.

Halkımızın biyolojik yönden şartlandırıldığını, Türkiye'de beslenmenin, ekmek yemek demek olduğunu söyleyen Koçtürk, «Biz karşımızdakileri taş, sopa, söz ile değil, çok çocuk yaparak yenebiliriz» şeklinde konuşmuştur. Varlıklı kişilerin çocuk yapamadıklarını söyleyen Osman Nuri Koçtürk, işçilerin çok çocuk yaparak, kendilerine yakın siyasi partileri iktidara getirmelerini, iktidara geldiklerinde de kendilerine yakın kişilere görev vermelerini istemiştir.

Diğer konuşmalardan sonra, Petkim - İş Genel Kurulunda, DİSK'e katılma yolundaki gündem maddesi oylanarak kabul edilmiştir.

Cumhuriyet gazetesi, 20 Ocak 1975.

Anatüzüğünde de ifadesini bulan devrimci ilkeleri tabana indirmede gösterdikleri çabanın ve yönetici-üye ilişkilerinde sağlanan uyumlu çalışmanın ürünü, 10 Ocak 1975 Petkim-İş Genel Kurulunda da DİSK'e katılma kararı alkışlar arasında ve ayakta sevinç gösterileriyle alınmıştır. DİSK kurucu üyelerinden Kimya-İş Sendikası ile bu sendikanın DİSK Anatüzüğüne göre birleştirilmeleri için Petkim-İş daha DİSK'e katılmadan önce başlayan çalışmalar, bu kongreden sonra birleşmenin en olumlu şekilde sonuçlanma noktasına vardığı zaman Anatüzük hükümlerine göre birleştirme işleminin gerçekleşmesine dönüşecektir.'[57] DİSK Yürütme Kurulu 4 Ekim 1974'te Kimya-İş ve Petkim-İş sendikalarının DİSK içinde birleşmeleri konusunu görüşerek Kimya-İş Yönetim Kurulu'nun olağanüstü olarak yapacağı toplantıda DİSK Genel Başkanı ve Genel Sekreteri'nin açıklamalar yapmasını kararlaştırdı.

Tekstil: 21 Ekim 1965 tarihinde İstanbul Tekstil, Örme ve Giyim Sanayii İşçileri Sendikası adıyla kurulan sendika, 31 Mart 1968 tarihinde yaptığı Genel Kurulu'nda adını Tekstil İşçileri Sendikası (Tekstil) olarak değiştirdi. Tekstil, DİSK'in kuruluş çalışmalarına katılmıştı. Bu sendikanın yöneticileriyle çok eski yıllara kadar varan kardeşçe ilişkiler ve işbirliği, Gönen toplantısından sonra olgunlaşmış ve 30 Ocak-1 Şubat 1975 tarihleri arasında yaptığı 4. Olağan Genel Kurulu'nda Tekstil sendikası, yıllarca süren çabanın en önemli verimini elde etmiş ve bu sendika da büyük gösterilerle DİSK'e katılma kararı almıştır.[58] DİSK Yönetim Kurulu 4 Mart 1975 toplantısında Tekstil'in 1 Şubat 1975'ten başlayarak DİSK üyeliğini kabul etmiştir.[59]

Çapa-İş ve Ziraat-İş: DİSK Yönetim Kurulu 4 Mart 1975 tarihli toplantısında Gaziantep'te kurulu Tarım ve Hayvan Yetiştirme Ormancılık ve Tomrukçuluk ile Avcılık ve Av Hayvanlarının Üretilmesi Balıkçılık Süngercilik ve Deniz Ürünlerinin Çıkarılması İşçileri Sendikası'nın (Çapa-İş) 2 Şubat 1975'ten başlayarak üyelik başvurusunun kabul edilmesine karar verdi.[60] DİSK Yönetim Kurulu 4 Mart 1975 tarihli toplantısında Ziraat-İş'in 24 Şubat 1975'ten başlayarak üyeliğinin kabulüne karar verdi.[61] Türk Tarım-İş Federasyonu 1974 yılında DİSK ile ilişki kurdu. Federasyon, 24 Şubat

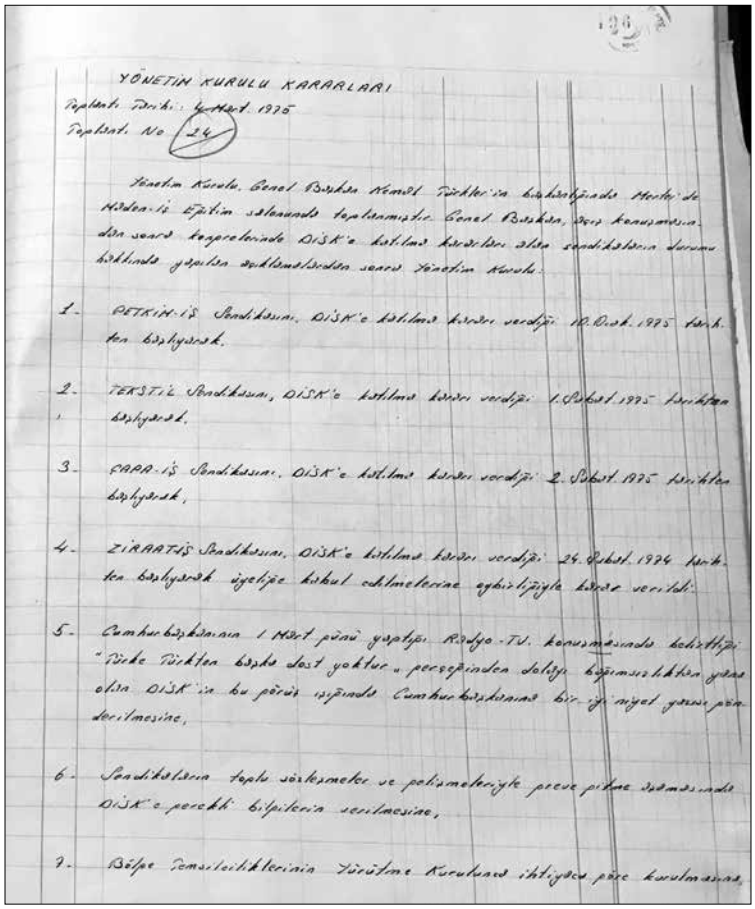
[57] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975), s. 134.

[58] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975), s. 134-135.

[59] 4 Mart 1975 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[60] 4 Mart 1975 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[61] 4 Mart 1975 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

YÖNETİM KURULU KARARLARI

Toplantı Tarihi : 4 Mart 1975

Toplantı No : 24

Yönetim Kurulu Genel Başkan Kemal Türkler'in başkanlığında Merkez'de Nöbetçi Eğitim salonunda toplanmıştır. Genel Başkan, açış konuşmasından sonra gündemdeki DİSK'e katılma kararları üzerine sendikalarımızın durumu hakkında yapılan görüşmelerden sonra Yönetim Kurulu

1- PETKİM-İŞ Sendikasının, DİSK'e katılma kararı verdiği 10 Ocak 1975 tarihten başlıyarak,

2- TEKSTİL Sendikasının, DİSK'e katılma kararı verdiği 1 Şubat 1975 tarihten başlıyarak,

3- ÇAPA-İŞ Sendikasının, DİSK'e katılma kararı verdiği 2 Şubat 1975 tarihten başlıyarak,

4- ZİRAAT-İŞ Sendikasının, DİSK'e katılma kararı verdiği 24 Şubat 1974 tarihten başlıyarak üyeliğe kabul edilmelerine oybirliğiyle karar verdi.

5- Cumhurbaşkanının 1 Mart günü yaptığı Radyo-TV. konuşmasında belirttiği "Türk Türkten başka dost yoktur" perspektifinden doğru bağımsızlıktan yana olan DİSK'in bu görüş ışığında Cumhurbaşkanına bir iyi niyet ziyareti yapılmasına,

6- Sendikalarımızın toplu sözleşmeler ve polemikleriyle proje piline düşmesinde DİSK'e perçinli bilgilerin verilmesine,

7- Bölge Temsilciliklerinin Yürütme Kurulunun ihtiyaca göre kurulmasına,

DİSK Yönetim Kurulu'nun 4 Mart 1975 tarihli DİSK üyeliğine kabul edilen sendikalarla ilgili kararı.

1974 günü yapılan Genel Kurulu'nda DİSK'e katılma kararı aldı. Ancak DİSK, federal sistem yerine ulusal sendika tipini benimsediği için bu federasyona, millî tip sendikaya dönüşmesini önerdi. Federasyon kısa süre içinde Ziraat-İş adında ve şubeleri olan bir ulusal sendikaya dönüştü ve 6 Aralık 1974 tarihindeki ilk Kongresi'nde yine DİSK'e katılma kararı verdi. Ziraat-İş ve Çapa-İş sendikaları genel kurullarını yaparak Devrimci Toprak-İş adında yeni bir sendika kurdu.[62]

Yeni Haber-İş: Yeni Haber-İş Sendikası 16 Şubat 1973 tarihinde Ankara'da kuruldu ve 7-8 Mart 1975 tarihindeki 2. Olağanüstü Genel Kurulu'nda DİSK'e katılma kararı aldı. DİSK Yönetim Kurulu 22 Nisan 1975 tarihli toplantısında Yeni Haber-İş'in 8 Mart 1975'ten başlayarak DİSK üyeliğinin kabulüne karar verdi. [63]

Tek Bank-İş: Tek Bank-İş'in 5-6 Nisan 1975 günleri gerçekleştirilen Genel Kurulu'nda da DİSK'e katılma kararı alındı. DİSK Yönetim Kurulu 22 Nisan 1975 tarihli toplantısında Tek Bank-İş'in 6 Nisan 1975'ten itibaren üyeliğinin kabulüne karar verdi.[64]

Kapfer Genel-İş: Kapı, Kalorifer ve Belediye İşyerlerinde Çalışan Tüm İşçilerin Sendikası (Kapfer Genel-İş) 23 Ekim 1974 tarihinde Ankara'da kuruldu ve 16 Mart 1975 tarihli Genel Kurulu'nda DİSK'e üyelik kararı aldı. DİSK Yönetim Kurulu 22 Nisan 1975 günlü toplantısında bu başvuruyu 16 Mart 1975 tarihinden geçerli olmak üzere kabul etti.[65]

Petrokimya-İş: DİSK Yönetim Kurulu 17 Mayıs 1975 tarihli toplantısında Petrokimya-İş Sendikası'nın üyeliğinin kabulüne karar verdi.[66]

Mayıs 1975'te toplanan 5. Genel Kurul öncesinde DİSK üyesi sendika sayısı 26'ydı. Bu üyelerden bir bölümü Genel Kurul'un hemen öncesinde üye olarak kabul edildiği için aidat ödeyen üye olarak mali raporlarda yer almamaktadır. Bir önceki dönemde üye sendika sayısı 13'tü. Beş kurucu sendika ile yola çıkan DİSK, üye olup ayrılmaları bir kenara bırakacak olursak 1975 yılında 26 üye sendikaya ulaştı.

[62] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975), s. 132.

[63] 22 Nisan 1975 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[64] 22 Nisan 1975 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[65] 22 Nisan 1975 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[66] 17 Mayıs 1975 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

Tablo 19: Şubat 1970–Mayıs 1975 Döneminde DİSK Üyesi Sendikalar

4. Genel Kurul (Şubat 1970 –1973 Dönemi)	Üyelik Tarihi	5. Genel Kurul (Şubat 1973 – Mayıs 1975 Dönemi)	Üyelik Başlangıç Tarihi
Türkiye Maden-İş	Kurucu	T. Maden-İş	Önceki dönemden devam
Basın-İş	Kurucu	Basın-İş	Önceki dönemden devam
Lastik-İş	Kurucu	Lastik-İş	Önceki dönemden devam
Gıda-İş	Kurucu	Gıda-İş	Önceki dönemden devam
Turizm-İş	Nisan 1967	Turizm-İş	Önceki dönemden devam
Kimya-İş	Nisan 1967	Kimya-İş	Önceki dönemden devam
Keramik-İş	6 Aralık 1969	Keramik-İş	Önceki dönemden devam
Devrimci Yapı-İş	27 Ekim 1971	Devrimci Yapı-İş	Önceki dönemden devam
Hürcam-İş	25 Kasım 1970	Hürcam-İş	Önceki dönemden devam
Tümka-İş	6 Şubat 1973	Tümka-İş	Önceki dönemden devam
Bağırsak-İş	6 Şubat 1973	Barder-İş (1)	Önceki dönemden devam
		Sosyal-İş	18 Haziran 1974
		Baysen-İş	27 Ağustos 1974
		ASİS	30 Eylül 1974
		Devrimci Toprak-İş	13 Aralık 1974
		Tek-İş	13 Aralık 1974
		Özgür Haber-İş (2)	13 Aralık 1974
		Has-İş (3)	13 Aralık 1974
		Petkim-İş (4)	10 Ocak 1975
		Tekstil (4)	1 Şubat 1975
		Çapa-İş (4)	2 Şubat 1975
		Ziraat-İş (4)	24 Şubat 1975
		Yeni Haber-İş (5)	8 Mart 1975
		Kapfer Genel-İş (5)	16 Mart 1975
		Tek Bank-İş (5)	6 Nisan 1975
		Petrokimya-İş (6)	17 Mayıs 1975
EMGİS	5 Ağustos 1971		Bilgi edinilemedi
EMSİS (İzmir) (7)	1967		Ayrılma
Tüm-İş (Tarsus) (8)	1970		Ayrılma
Hür Mensucat-İş (9)	Aralık 1969		Ayrılma

Kaynak: Genel Kurullara sunulan hesap raporlarında yer alan ve dönem içinde aidat ödeyen sendikalar ile dönem içinde üyeliğe kabul edilen sendikalar esas alınmıştır.

(1) İsim değişikliği.

(2) DİSK Birleşme Komisyonu kararına olumsuz yanıt vermesi üzerine Özgür Haber-İş'in üyeliği 29 Eylül 1975'te düştü.

(3) DİSK Yönetim Kurulu 13 Aralık 1974.

(4) DİSK Yönetim Kurulu 4 Mart 1975 tarihli kararı.

(5) DİSK Yönetim Kurulu 22 Nisan 1975.

(6) DİSK Yönetim Kurulu 17 Mayıs 1975.

(7) 8 Ekim 1971'de Tekstil Sendikasına iltihak kararı aldı.

(8) 6 Haziran 1971'de DİSK'ten ayrıldı.

(9) 10 Haziran 1973'te DİSK'ten ayrıldı.

DİSK'E ÜYE OLMA GİRİŞİMLERİ

Topçim-İş: Türkiye Toprak Porselen ve Çimento Sanayii İşçileri Sendikası 6 Ekim 1967 tarihinde İstanbul'da kuruldu. DİSK'e üyelik başvurusunda bulundu. DİSK Yürütme Kurulu 19 Ekim 1973'te Topçim-İş'in üye olma müracaatını yerinde incelemek, o bölgedeki işyerlerinin durumunu görmek ve sonucunu DİSK'e bir rapor halinde bildirmek üzere bir heyet göndermeye karar verdi.[67] Topçim-İş, 16 Temmuz 1974'teki Genel Kurulu'nda kendisini feshederek Keramik-İş'e katılma kararı aldı. Ancak bu katılım gerçekleşmedi ve Topçim-İş 5 Kasım 1978 tarihinde münfesih durumuna düştü.

İleri Yapı-İş: 21 Şubat 1974 tarihinde Türkiye İlerici Yapı ve Onarım İşçileri Sendikası (İleri Yapı-İş) adıyla İstanbul 'da kuruldu ve hemen DİSK'e katılma kararı aldı. DİSK Yürütme Kurulu, bu örgütün Baysen-İş'e katılması önerisinde bulundu. Örgütün adı, 28 Mayıs 1978 tarihli Olağanüstü Genel Kurul'da İlerici Yapı-İş olarak değiştirildi.[68]

İdeal Yapı-İş: Türkiye Yapıcılık Genel Hizmetleri Sanayii İşçileri Sendikası 20 Ağustos 1969 tarihinde Samsun'da kuruldu. 22 Ağustos 1970 günlü Olağanüstü Genel Kurulu'nda Yapı-İş Federasyonu'na katılma kararı aldı. Sendikanın adı Karadeniz Bölgesi Yapı İşçileri Sendikası olarak değiştirildi. 31 Ağustos 1972'de ise bölgesel sendikacılık yapma kararı alındı ve uzun adı Karadeniz Bölge Sendikası oldu. Bu sendika, 11 Ağustos 1974 tarihli Genel Kurulu'nda DİSK'e üye olma kararı aldı. DİSK'in

[67] 19 Ekim 1973 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[68] Koç ve Koç (2008)

önerisi üzerine, 27 Nisan 1975 Genel Kurulu'nda kendini feshederek DİSK'e bağlı Baysen-İş'e katıldı.[69]

DİSK'İN ÜYE SAYISI

Önceki bölümde ayrıntılarıyla anlatıldığı gibi bu dönemde sendikaların gerçek üye sayılarını saptamanın ciddi zorlukları vardır. Dönem boyunca sendika üyeliği doğrudan sendikalara başvurarak gerçekleşiyor ve sendikalar bu üyeleri Çalışma Bakanlığı'na bildiriyordu. Bakanlık verileri sendikaların beyanlarına dayalı olduğu için sendika üye sayısının sağlıklı olarak tespit edilmesine olanak yoktu. Aynı anda iki sendikaya birden üye olunabilmesi nedeniyle üye sayısı şişiyordu. Öte yandan, işkolu ve işyeri düzeyinde toplu sözleşmelerin yapılmakta olması ve önemli bir işçi kitlesinin hem işkolu hem de işyeri toplu iş sözleşmelerinin kapsamında bulunması nedeniyle, sendikalı işçi sayısının belirlenmesinde önemli bir gösterge olan toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçi sayısının tespiti de mümkün değildi. Bu nedenle dönemin resmi sendikalaşma istatistiklerinin büyük bölümü hatalıdır.[70]

Örneğin resmi istatistiklere göre 1970 yılında 1,3 milyon sigortalı işçiye karşılık 2 milyon 8 bin sendikalı işçi vardır. 1975 yılında ise 1,8 milyon sigortalı işçiye karşılık 3,3 milyon sendikalı işçi görülmektedir. Sendikalı işçi sayısının sigortalı işçi sayısını aşması bir yana tüm sigortalı işçilerin sendikalı olması bile hayatın olağan akışına aykırıdır.

DİSK'in üye sayısı bu hesaplama zorlukları dikkate alınarak ele alınmalıdır. 1971-1974 döneminde DİSK'in üye sayısına ilişkin gerçekçi bir hesaplama DİSK Genel Kurulu delege sayılarına ve mali raporlara dayalı olarak yapılabilir. Bu sayılar kesin bir nitelik taşımamakla birlikte üye sayısının alt ve üst sınırları konusunda bir fikir verebilir.

DİSK Genel Kurulu'na her sendika, her bin üye için bir delege ile katılabiliyordu. Üye sayısını bine kadar olanlar bir delege, binden yukarı olanlar ise her bin üye için bir delege ile katılma hakkına sahipti. Artık üye 500'den fazla ise bine tamamlanıyordu. Delege sayısına esas teşkil edecek sendika üye sayısı son altı ay içinde sendika üyelerinden alınan DİSK aidatının ortalamasına göre hesaplanıyordu. Anatüzüğe göre Yönetim, Yürütme, Denetim ve Onur Kurulu üyeleri doğal delege idi. Bu üyeler seçilerek Genel Kurul'a katılacak delegeler arasında yer alamazlar ve üye sendikaların kontenjanına tabi kılınamazlardı.

Bu yöntemle DİSK'e ödenen üye aidatına göre yaklaşık üye sayısını bulmak mümkündür. Kuşkusuz aidatların yatırılamaması, sendikanın üye yapıp henüz toplu iş sözleşmesi imzalanamamış olması, mali durumunun zayıf olması gibi nedenlerle bu yöntemle saptanacak üye sayısı da kimi sorunlar taşıyacaktır. Dönem boyunca DİSK'in bazı sendikalarının ciddi mali sorunlar yaşadığı yazışmalardan ve Yürütme ve Yönetim Kurulu toplantıları kararlarından anlaşılmaktadır. Ancak tüm bu kısıtlar dikkate alınarak bir üye tahmini yapılması mümkündür.

[69] Koç ve Koç (2008).

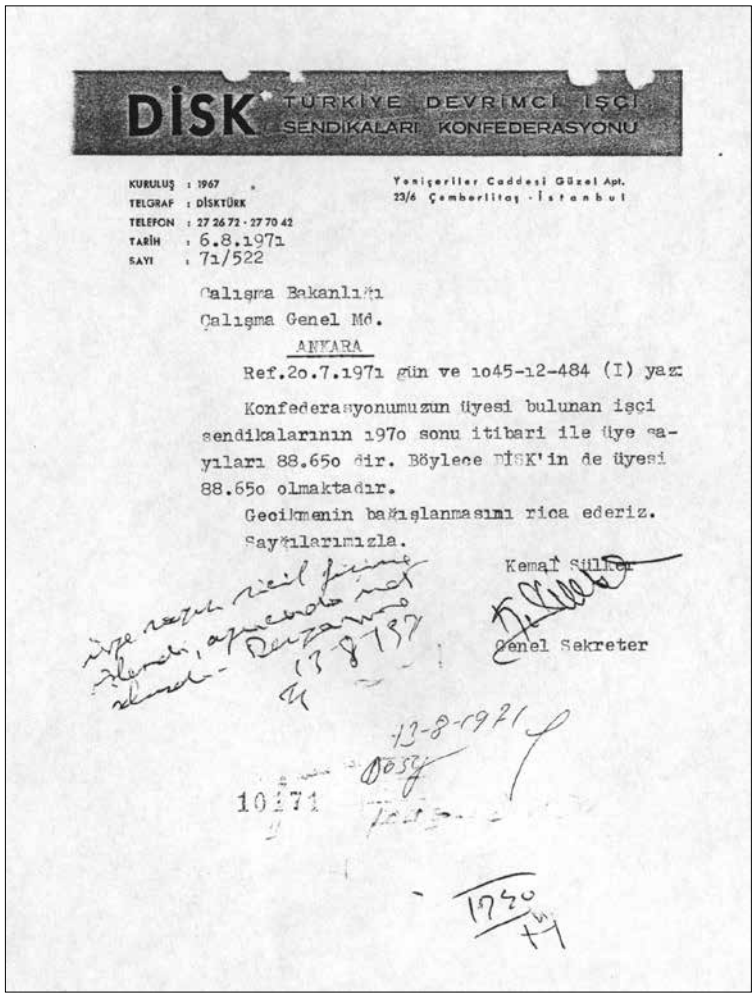
[70] Aziz Çelik ve Kuvvet Lordoğlu (2006), "Türkiye'de Resmi Sendikalaşma İstatistiklerinin Sorunları", *Çalışma ve Toplum*, Sayı 9.

1973 yılındaki 4. DİSK Genel Kurulu 68 delege ile toplanmıştır. Bu delegelerden 21'i bir önceki Genel Kurul'da seçilmiş Yürütme, Yönetim, Denetim ve Onur kurulları üyeleridir. Bunlar arasında üyeliği düşmüş olanların da bulunabileceği dikkate alındığında, Genel Kurul'a katılan seçilmiş delege sayısının 50 civarında olduğu söylemek mümkündür. Bunun anlamı Genel Kurul öncesi altı aylık dönem içinde (1972 yılının ikinci yarısı) DİSK'e aidat ödeyen bağlı sendikaların üye sayısı 50 bin civarındadır. 1970 yılında toplanan 3. Genel Kurul için delege sayısına dayalı üye tahmini 40 bin idi. Bu durumda DİSK'in 1973 Genel Kurulu'nda üye sayısını bir önceki Genel Kurula göre (1970) 10 bin civarında artırdığı söylenebilir.

Aynı yöntemle DİSK'in 1975 yılında toplanan 5. Genel Kurul öncesi aidat ödeyen üye sayısını da hesaplamak mümkündür. 5. Genel Kurul 138 delege ile toplanmıştır. Bu delegelerin 20'si bir önceki Genel Kurul'da seçilen doğal delegelerdir. Genel Kurul'un seçilmiş delegeleri 118'dir. 5. Genel Kurul Mayıs 1975'te toplandığı için bu sayıların 1975 yılının ilk yarısını yansıttığını söylemek mümkündür. Sonuç olarak 1974 sonunda veya 1975 başlarında DİSK'in 120 bin civarında aidat ödeyen üyesinin bulunduğunu söylemek mümkündür.

DİSK 5. Genel Kurulu'na sunulan Çalışma Raporu'nda DİSK'in üye sayısına yönelik şöyle bir ifade yer almaktadır: *"DİSK'i kuran ve sonradan bize katılan sendikaların üyeleri ile yeni örgütlerin üyeleri böylece devrimci saflarda 270.000 işçinin ilkelerde birliği içinde toplanmışlardır."*[71] Ancak bu sayının gerçekçi olduğunu söylemek zordur.

[71] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 135.

DİSK TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

KURULUŞ : 1967
TELGRAF : DİSKTÜRK
TELEFON : 27 26 72 - 27 70 42
TARİH : 6.8.1971
SAYI : 71/522

Yeniçeriler Caddesi Güzel Apt.
23/6 Çemberlitaş - İstanbul

Çalışma Bakanlığı
Çalışma Genel Md.
ANKARA

Ref.2o.7.1971 gün ve 1045-12-484 (I) yazı

Konfederasyonumuzun üyesi bulunan işçi sendikalarının 197o sonu itibari ile üye sayıları 88.65o dir. Böylece DİSK'in de üyesi 88.65o olmaktadır.

Geciktmenin bağışlanmasını rica ederiz.

Saygılarımızla.

Kemal Sülker
Genel Sekreter

12-8-1971

10471

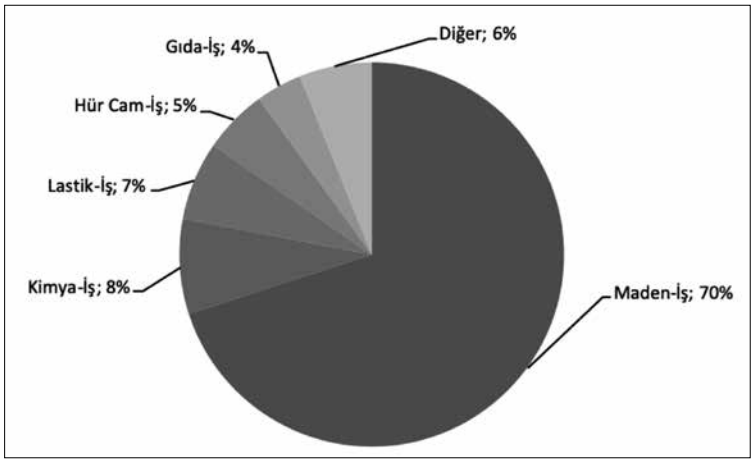
1970

DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker'in Çalışma Bakanlığı'na 6 Ağustos 1971 tarihli yazısı.
Tarih Vakfı Arşivi.

Böylece 1970'te 40 bin civarında olan DİSK'in aidat ödeyen üye sayısı, 1972 sonunda 50 bin ve 1974 sonu veya 1975 başlarında 120 bin civarına yükselmiştir. Özetle DİSK'in 12 Mart döneminde gücünü koruduğunu ve 12 Mart'tan çıkışla birlikte ivmesi artan bir büyüme elde ettiğini söylemek mümkündür.

DİSK'İN MALİ DURUMU

Anatüzüğe göre DİSK'in gelir kaynakları üye sendikalar tarafından ödenen aidatlar ve sendika üyelerinden alınan DİSK aidatı ile eğitim gelirleri, bağışlar, mülklerden

Grafik 1: DİSK Aidat Gelirlerinin Dağılımı (1970–1972)

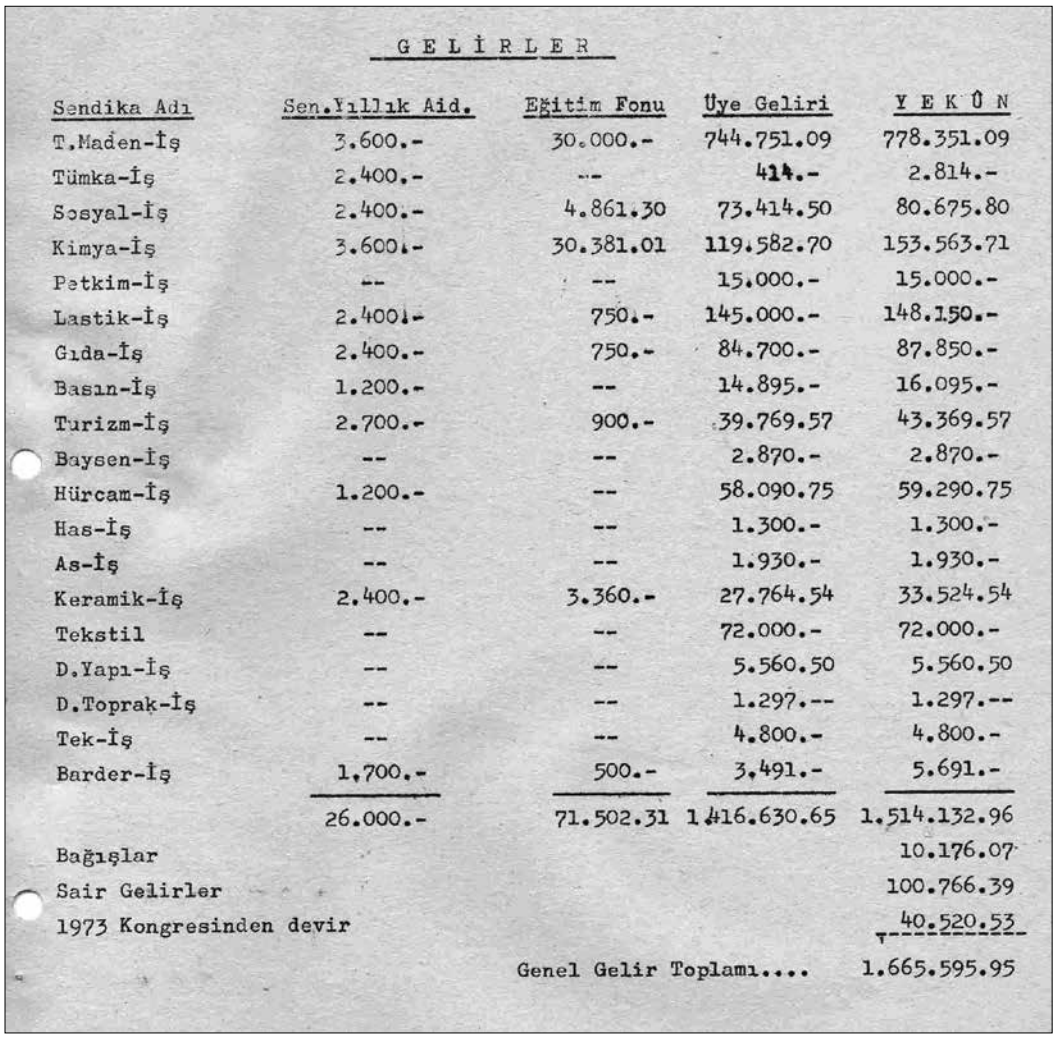
elde edilecek gelirler ile üyesi bulunduğu örgütlerle, diğer uluslararası örgütlerden alacağı yardımlardır. Ancak gelirlerin asıl bölümünü üye sendika aidatı ve sendika üyesi işçilerden alınan aidatlar oluşturmaktadır.

Sendika üyesi işçiler için DİSK'e ödenecek aidat kuruluşta 25 kuruş olarak saptanmıştı. Bu aidat 1968'de toplanan 2. Genel Kurul'da 50 kuruşa çıkarıldı. İşçi üye aidatı 1973'te toplanan 4. Genel Kurul'da ise 150 kuruşa çıkarıldı. Üye sayısı ne olursa olsun her sendika yılda 1.000 TL aidat ödemekle yükümlüydü. Bu miktar 1973'te toplanan 4. Genel Kurul'da 1.200 TL'ye çıkarıldı.

DİSK'in 1973'teki 4. Genel Kurulu'na sunulan Denetim Raporu'na göre DİSK'in gelirlerinin toplamı 1 milyon 288 bin 35 TL'dir. Toplam gelirler içinde aidat gelirleriyse 1 milyon 90 bin 19 TL'dir. Aidat dışı üye geliri ise 54 bin 325 TL'dir. Toplam aidat geliri 1 milyon 114 bin 344 TL'dir. Böylece DİSK'in toplam gelirlerinin yüzde 89'unu aidat gelirleri oluşturmaktadır. DİSK'in gelirleri içinde Maden-İş'in payı dikkate değerdir. 1970–1972 döneminde DİSK'in toplam aidat gelirinin yüzde 70'i (797 bin 582 TL) Maden-İş tarafından ödenmiştir.[72] Maden-İş'i yüzde 8 payla (92 bin 297) Kimya-İş sendikası, yüzde 6,6 payla (76 bin 286) Lastik-İş sendikası, yüzde 5,4 payla Hürcam-İş Sendikası (61 bin 835) ve yüzde 3,9 payla Gıda-İş sendikası izlemektedir. Maden-İş, üye sayısı ve mali açından DİSK'in amiral gemisidir. Dört sendikanın DİSK aidat gelirleri içindeki payı yüzde 94'e yakındır. Aidat ödeyen diğer 7 sendikanın payı ise yüzde 6 civarındadır. 1970–1972 dönemini kapsayan gelir tablosunda DİSK gelirleri içinde aidatların payı yüzde 90'a yakındır.

1 Şubat 1973 ile 30 Nisan 1975 döneminde DİSK'in toplam gelirleri 1 milyon 665 bin 595 TL olarak gerçekleşti. Bu miktarın 1 milyon 514 bin 133 TL'si aidatlardan ve eğitim fonundan oluştu. Aidat gelirleri 1 milyon 442 bin 630 TL olarak gerçekleşirken, eğitim fonu gelirleri ise 71 bin 502 TL oldu. Dönem gelirlerinin 40 bin 520 TL'si ise önceki dönemden devreden gelirdi. Böylece 1973–1975 döneminin toplam geliri 1 milyon 625 bin 75 TL olarak gerçekleşti. Öte yandan çeşitli nedenlerle bağlı sendikaların üyelerine yapılan yardımlar için sağlanan paralar da gelirler içinde değerlendirilmiştir. Böylece dönem içinde aidat gelirlerinin toplam gelirlere oranı yüzde 93 olarak gerçekleşti. Bu dönemde Maden-İş'in toplam aidat gelirleri içinde bir önceki dönem yüzde 70 olan payı yüzde 51,4'e geriledi. DİSK'in özellikle 1974 ve 1975 yılında yeni üye sendikalarla büyümesi sonucunda diğer sendikaların gelirler içindeki payı arttı. Aidat gelirinde ilk dört sırayı DİSK'in kurucu ve ilk dönem sendikaları almasına karşın, Sosyal-İş, Tekstil, Hürcam-İş ve

[72] DİSK 4. Olağan Genel Kurul Hesap Raporu (2 sayfa), 12-13.02.1973, s.2, İstanbul: TÜSTAV-DİSK Arşivi.

GELİRLER

Sendika Adı	Sen.Yıllık Aid.	Eğitim Fonu	Üye Geliri	YEKÛN
T.Maden-İş	3.600.-	30.000.-	744.751.09	778.351.09
Tümka-İş	2.400.-	--	414.-	2.814.-
Sosyal-İş	2.400.-	4.861.30	73.414.50	80.675.80
Kimya-İş	3.600.-	30.381.01	119.582.70	153.563.71
Petkim-İş	--	--	15.000.-	15.000.-
Lastik-İş	2.400.-	750.-	145.000.-	148.150.-
Gıda-İş	2.400.-	750.-	84.700.-	87.850.-
Basın-İş	1.200.-	--	14.895.-	16.095.-
Turizm-İş	2.700.-	900.-	39.769.57	43.369.57
Baysen-İş	--	--	2.870.-	2.870.-
Hürcam-İş	1.200.-	--	58.090.75	59.290.75
Has-İş	--	--	1.300.-	1.300.-
As-İş	--	--	1.930.-	1.930.-
Keramik-İş	2.400.-	3.360.-	27.764.54	33.524.54
Tekstil	--	--	72.000.-	72.000.-
D.Yapı-İş	--	--	5.560.50	5.560.50
D.Toprak-İş	--	--	1.297.--	1.297.--
Tek-İş	--	--	4.800.-	4.800.-
Barder-İş	1.700.-	500.-	3.491.-	5.691.-
	26.000.-	71.502.31	1.416.630.65	1.514.132.96
Bağışlar				10.176.07
Sair Gelirler				100.766.39
1973 Kongresinden devir				40.520.53
			Genel Gelir Toplamı....	1.665.595.95

DİSK 4. Olağan Genel Kurul Hesap Raporu, TÜSTAV DİSK Arşivi.

Turizm-İş gibi daha sonra üye olan sendikaların payı dikkate değerdir. Kimya-İş ve Lastik-İş de aidat paylarını artırmıştır. Bu dönemde DİSK'e aidat ödeyen 19 sendika söz konusudur.

Aidat ödeyen üye sayısı ile gerçek üye sayısı arasında zaman zaman farkın ortaya çıktığı ve sendikaların bazen gerçek üye sayısının altında aidat ödedikleri görülmektedir. Nitekim Yürütme Kurulu 24-25 Aralık 1970'te üye sendikaların aidatlarının ödenmesine dönük kesin nitelikli bir karar alarak gerçek üye sayısı ile aidat ödenen üye sayısının farklı olması durumunda bunun tespiti ve farkın sendikalara uygun bir süre tanınarak DİSK'e ödenmesine karar verdi.[73]

DİSK ve üye sendikaların bu dönemde ciddi maddi sıkıntılar çektiği anlaşılmaktadır. Mali tablolardan DİSK üyesi sendikaların bir bölümünün 1.200 TL olan yıllık sendika aidatını ya hiç ödemediği veya kısmen ödediği görülmektedir. Benzer biçimde eğitim fonuna da düzenli ödeme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

[73] 24-25 Aralık 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

Tablo 20: DİSK'in Gelirlerinin Dağılımı (1973–1975) (TL)

Sendika	Üye Aidatı	Sendika Yıllık Aidat	Eğitim Fonu	Toplam	DİSK Aidatı Geliri İçindeki Payı (%)
T. Maden-İş	744.751	3.600	30.000	778.351	51,4
Kimya-İş	119.583	3.600	30.381	153.564	10,1
Lastik-İş	145.000	2.400	750	148.150	9,8
Gıda-İş	84.700	2.400	750	87.850	5,8
Sosyal-İş	73.415	2.400	4.861	80.676	5,3
Tekstil	72.000	–	–	72.000	4,8
Hürcam-İş	58.091	1.200	–	59.291	3,9
Turizm-İş	39.770	2.700	900	43.370	2,9
Keramik-İş	27.765	2.400	3.360	33.525	2,2
Basın-İş	14.895	1.200	–	16.095	1,1
Petkim-İş	15.000	–	–	15.000	1,0
Barder-İş	3.491	1.700	500	5.691	0,4
D. Yapı-İş	5.561	–	–	5.561	0,4
Tek-İş	4.800	–	–	4.800	0,3
Baysen-İş	2.870	–	–	2.870	0,2
Tümka-İş	414	2.400	–	2.814	0,2
ASİS	1.930	–	–	1.930	0,1
Has-İş	1.300	–	–	1.300	0,1
D. Toprak-İş	1.297	–	–	1.297	0,1
TOPLAM	1.416.631	26.000	71.502	1.514.133	100,0
Bağışlar				10.176	
Sair Gelirler				100.766	
1973 Genel Kurulundan devir				40.521	
GENEL TOPLAM				**1.665.596**	

Kaynak: 5. Genel Kurul'a Sunulan Hesap Raporu, TÜSTAV DİSK Arşivi.

Öte yandan DİSK'in bu dönemde yaşadığı mali sıkıntıların Yönetim ve Yürütme Kurulu kararlarına da yansıdığı görülmektedir. Üye sendikaların DİSK'e olan aidat borçlarını zamanında ödememesi veya eksik ödemesi sık sık gündeme gelmiştir. Yönetim Kurulu'nun 24-25 Kasım 1970'deki toplantısında DİSK muhasebesinin bundan böyle DİSK Genel Merkezi'nde tutulmasına ve DİSK hesaplarının kuruluştan bu yana gözden geçirilerek üye sendikaların her yıl bildirdikleri üye miktarları ile tahakkuk eden üye aidatının, verilen ve borca kalan kısımların ayrıntılı olarak tespitine karar verildi.[74] Bu kararın ardından Yürütme Kurulu, DİSK muhasebesinin düzenli yürütülmesi için Şaban Yıldız'a masa alınması ve küçük bir oda tahsis edilmesine karar verdi.[75]

DİSK'in mali sıkıntıları nedeniyle sık sık Maden-İş sendikasından borç istendiği görülmektedir. Yönetim Kurulu 24-25 Kasım 1970'te yardım kampanyasından elde edilecek gelire mahsuben Maden-İş sendikasından 75 bin lira borç istenmesine karar verdi.[76] Yürütme Kurulu da 1970 ve 1971'de birkaç kez Maden-İş'ten borç istenmesine karar verdi. Bu çerçevede 14 Aralık 1970'te Tarsus'ta Tüm-İş tarafından yürütülen greve katılan işçilere yardım için Tüm-İş sendikasına yeniden 75 bin lira borç verilmesine ve bu paranın Maden-İş'ten istenmesine,[77] yine 24-25 Aralık 1970 tarihli toplantıda acil ihtiyaçlar için Maden-İş'ten 25 bin TL borç istenmesine,[78] 11 Şubat 1971'de acil ihtiyaçları karşılamak üzere Maden-İş'ten senet mukabilinde 30 bin TL borç istenmesine karar verdi.[79]

Sendikaların DİSK'e olan borçları için haciz yoluna gidilmesi de gündeme geldi. 20 Ocak 1971'de Serçip-İş sendikasının DİSK'e olan borçları nedeniyle bu sendikanın

[74] 24-25 Kasım 1970 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

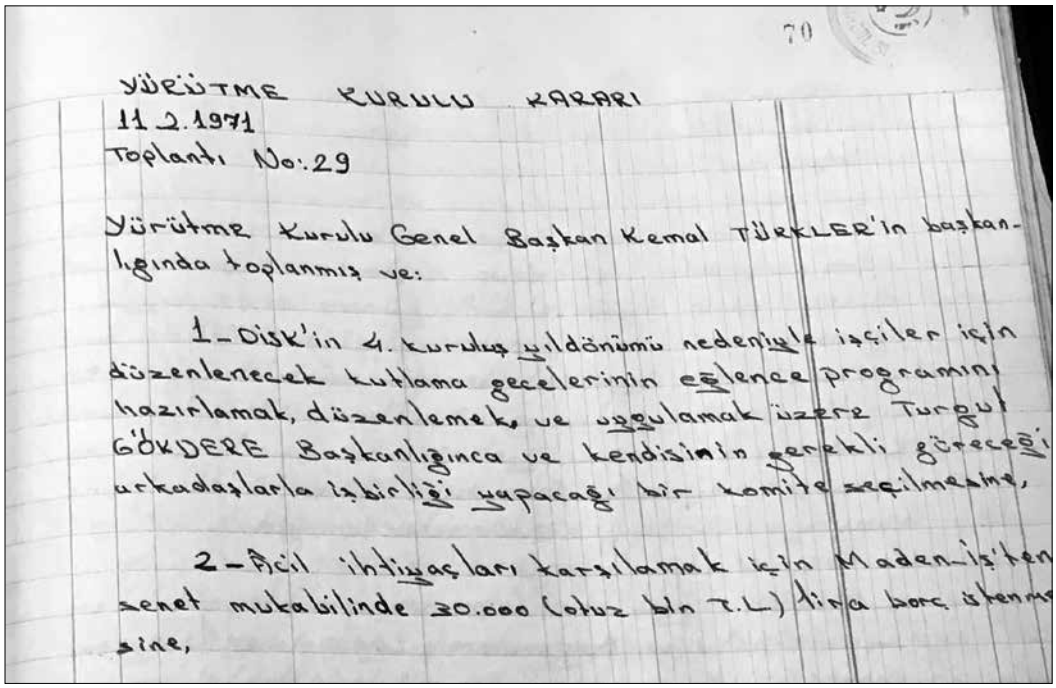
[75] 30 Aralık 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[76] 24-25 Kasım 1970 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[77] 14 Aralık 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[78] 24-25 Aralık 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[79] 11 Şubat 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

YÜRÜTME KURULU KARARI
11.2.1971
Toplantı No: 29

Yürütme Kurulu Genel Başkan Kemal TÜRKLER'in başkanlığında toplanmış ve:

1- DİSK'in 4. kuruluş yıldönümü nedeniyle işçiler için düzenlenecek kutlama gecelerinin eğlence programını hazırlamak, düzenlemek ve uygulamak üzere Turgut GÖKDERE Başkanlığınca ve kendisinin gerekli göreceği arkadaşlarla işbirliği yapacağı bir komite seçilmesine,

2- Acil ihtiyaçları karşılamak için Maden-İş'ten senet mukabilinde 30.000 (otuz bin T.L) lira borç istenmesine,

Maden-İş'ten borç istenmesine ilişkin DİSK Yürütme Kurulu Kararı, 11 Şubat 1971

menkul ve gayri menkulüne ve tahsil edeceği aidatlara haciz konulması için DİSK hukukçularından bazılarının görevlendirilmesine, aidat ödemesi gerektiğinin Tüzük hükümlerine göre Serçip-İş sendikasına yazılmasına ve sonucuna göre hareket edilmesine karar verildi.[80]

DİSK'in yaşadığı mali sıkıntılar karşında merkezî bir gelir-gider sistemi gündeme geldi. Daha önce de belirtildiği gibi, Yönetim 24-25 Kasım 1970 tarihli toplantısında DİSK'e üye sendikaların gelir ve giderlerinin DİSK'te toplanması, bütün sendikal faaliyetlerin DİSK'te birleştirilmesi, bütün sendikaların DİSK içinde bir sendika imiş gibi merkeziyetçi bir çalışma dönemine girmesinin mümkün olup olmadığının araştırılmasına karar vermişti. Aynı toplantıda aidat toplamakta etkili bir tedbir olarak her sendikanın üye başına DİSK'e vermeye mecbur olduğu 50 kuruş aidatın ve Anatüzüğün 46. maddesi gereğince tahsili gereken 100'er kuruş birleşik grev fonunun işyerlerinden DİSK adına kestirilmesine karar verildi.[81] Böylece aidatların ödenmesi üye sendikalarının keyfiyetinden çıkmış olacaktı.

Özellikle grev ve örgütlenme sırasında işten atılan işçilere dayanışma yapılması ve bunun için kaynak sağlanması sık sık gündeme gelmiştir. Yürütme Kurulu 16 Kasım 1970 tarihli toplantısında Tarsus'ta kurulu Tüm-İş sendikasının Çukurova Basma grevi nedeniyle grevci işçilere dayanışma yapılması ve sendikalardan toplam 90 bin lira borç alınmasına ve DİSK'e katılmak istedikleri için işten çıkarılan Adana Bossa ve Pektaş işçileri için üye sendikaların üyelerinden bağış toplanmasına ilişkin karar verdi.[82] Yönetim Kurulu 24-25 Kasım

[80] 20 Ocak 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[81] 24-25 Kasım 1970 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[82] 16 Kasım 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

1970 tarihli toplantısında 15-16 Haziran direnişi nedeniyle işten çıkarılan ve henüz hiçbir işe yerleştirilmeyen ve mağdur durumda olan işçilere yapılmakta olan DİSK sosyal yardımının Kasım 1970 sonunda sona erdirilmesine, isteyen sendikaların kendi üyelerine yardım yapmasının kendi kararına bırakılmasına karar verdi.[83] Böylece işten çıkarılan üyelere DİSK'ten merkezî dayanışma yapılması uygulaması sona ermiş oldu.

Üye sendikaların DİSK'ten ve mali olarak zayıf olan sendikaların güçlü sendikalardan borç istemesi de zaman zaman gündeme geldi. Örneğin DİSK Yürütme Kurulu Türkiye Devrimci Yapı-İş sendikasının teşkilatlanmak için yaptığı müracaatta yer alan yardım isteklerinin karşılanmayacağının bildirilmesine[84] karar verdi. Üye sendikalar dışında maddi dayanışma taleplerinin de gündeme geldiği anlaşılmaktadır. Çapa Yüksek Öğretmenliler Devrimci Gençlik Örgütü adına istenen maddi yardımın DİSK'in statüsü gereği yapılamayacağına karar verildi.[85] Yürütme Kurulu 20 Ocak 1971'de Kimya-İş sendikasının AKYAK şirketindeki durumu nedeniyle Maden-İş sendikası işyerlerinde dayanışma hareketinin yapılmasının imkânsız olduğunun sendikaya bildirilmesine[86] karar verildi. 16 Kasım 1971'de Kimya-İş sendikasının İbrahim Ethem Ulugay'daki grev için istediği 110 bin liranın karşılanmasının mümkün olmadığı ancak grev bittikten sonra iade edilmek kaydıyla 50 bin lira borç verilmesi kararlaştırıldı.[87] Yürütme Kurulu, grevleri nedeniyle Ağustos 1973'te maddi yardım isteyen Basın-İş sendikasına, Kimya-İş sendikasının 50 bin lira borç vermesine karar verdi.[88] 28 Kasım 1974'te Keramik-İş sendikası tarafından istenen 50 bin lira borç görüşüldü ve Haziran 1975'te ödenmek üzere 30 bin lira borç verilmesine karar verildi.[89]

[83] 24-25 Kasım 1970 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[84] 7 Ocak 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[85] 14 Ocak 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[86] Yürütme Kurulu 20 Ocak 1971 tarihli kararı, DİSK Yürütme Kurulu Karar Defteri, DİSK Arşivi.

[87] 16 Kasım 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[88] 31 Ağustos 1973 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[89] 28 Kasım 1974 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

DİSK'İN SENDİKAL POLİTİKALARI

İŞÇİNİN SENDİKASINI SERBESTÇE SEÇMESİ: REFERANDUM

CAN ŞAFAK

Yetkili sendikanın işçilerin oyuyla saptanması ve böylece işveren baskısının ve sahteciliğin önüne geçilmesi DİSK'in kuruluşundan itibaren savunduğu temel sendikal ilkelerden biri olmuştur. Referandum politikası DİSK'in kendine güveninin de bir göstergesi niteliğindedir.

Referandum konusu 1971-1974 döneminde de DİSK'in gündeminde önemli bir örgütlenme ve toplu iş sözleşmesi politikası olarak yer almıştır. 4. Genel Kurul Çalışma Raporu'nda yer alan değerlendirmeler DİSK'in yeni sendikaların katılımı kadar, uyuşmazlık halinde yetkili sendikaların belirlenmesi için referandumu çok önemsediğini ve savunduğunu göstermektedir. Nitekim, *"DİSK'in İlkeleri Yaygınlık Kazanıyor"* başlığı altında, işyerlerinde yetkili sendikaların belirlenmesi için 1968'den itibaren yapılmaya başlanılan referandumlar anlatılmakta ve yapılmaması durumunda ortaya çıkacak sakıncalar dile getirilmektedir.[1]

Akçimento Fabrikası'nda Keramik-İş tarafından düzenlenen referandum, 1975.
DİSK Arşivi.

Referandum konusu 1975 Genel Kurulu'na sunulan çalışma raporunda da önemle vurgulanan bir konudur. Raporda, *"toplu sözleşme yetkisinin saptanmasında görülen çeşitli kirli oyunlara son vermek için DİSK'in başlattığı referandum kampanyası sendikalarımızın olanakları ve gerek örgütsel gerekse hukuksal çabalarıyla geniş bir kamuoyu oluşmasına*

[1] DİSK (1973), *DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları, s. 18-20.

yol yol açmıştır'' değerlendirilmesi yapılmaktadır. Raporda referandumun giderek meşru bir hal aldığı şöyle ifade edilmektedir: *''İşyerlerinde, mahkeme önlerinde, basında ve örgüt toplantılarında işlene işlene somut bir özlem durumuna gelen referandum konusu, giderek resmi makamların da en gerçekçi ve en geçerli çözüm olduğu noktasında birleşmeleri sonucunu vermiştir.''* Raporda DİSK'in karşısında yer alan örgütlerin bir kısmının, referandumu temel ilkelerinden uzaklaştırmak için gizli oy açık sayım yerine açık beyan yolunu seçtirdikleri vurgulanmaktadır. Raporda *''DİSK olarak referandumun ileri sürülecek bütün mahzurlarına ve yapılacak hukuksal mantık oyunlarına rağmen işçi sınıfının büyük mücadeleler pahasına elde ettiği bu hakkın özüne asla dokunulmasına müsaade etmeyeceğiz''* denmektedir.[2]

REFERANDUM NEDİR?

Referandum, Latince *''referendum''* sözcüğünden geliyor ve sendika jargonunda işçilerin sendika tercihinin belirlenebilmesi için yapılan oylamayı ifade ediyor. Bu çerçevede referandum, sendika rekabetiyle doğrudan ilgili ve sendika özgürlüğünün bir parçası. Türkiye'de sendika hareketi içinde referandum sözcüğü sendika rekabetini olduğu kadar bir meydan okumayı, bir başkaldırıyı da çağrıştırıyor.

Türkiye'deki hukuk sistemi içinde işçi sendikalarının toplu pazarlık hakkını kullanılabilmeleri, *''üye çoğunluğu''* koşuluna bağlanmıştır. Yani, işçi sendikasının toplu pazarlık hakkını kazanabilmesi, işyerindeki işçilerin salt çoğunluğunu üye yazmış olduğunun tespitine bağlı olmaktadır ki, bu tespit de sistemin doğası gereği mutlaka kayıtlar üzerinden yapılacaktır. Çünkü tespit edilecek olan işçilerin hangi sendikayı tercih ettikleri değil –ki bu sistemde işçilerin hangi sendikayı tercih ettiklerinin hiç önemi yoktur– hangi sendikaya üye olduklarıdır. İşte bu noktada sahtecilik kaçınılmazdır. Sahtecilik, günü değil geçmişi; geçmişteki belli bir tarihteki durumun kayıtlar üzerinden tespitini esas alan sistemin doğasında vardır. Nitekim her dönemde bu sisteme bağlı kalan Türkiye'de de sahteciliğin her türlüsü yaşanmıştır.

70'LERİN BAŞLARINDA İLK REFERANDUM UYGULAMALARI

Tespit edilen ilk büyük sahtecilik olayları 1965 yılında Karabük Demir Çelik Fabrikası'nda ve 1966 yılında da Ereğli Demir Çelik Fabrikası'nda yaşanmıştır. Daha sonra Derby Lastik Fabrikası'nda 1968 yılında, Gislavet Kauçuk Fabrikası'nda 1971 yılında önemli sahtecilik olayları ortaya çıkarılmıştır.[3] 70'lerin başlarından itibaren önüne geçilemez boyutlara varan sahtecilik, neredeyse rutin hale gelmiştir. İdareye yetkili sendikanın tespiti sürecinde verilen rol, idarenin tarafsızlığı konusunda ciddi ve çok haklı kuşkular yaratmış, birbiriyle çelişen dağ gibi sahte üye fişleri ve istifa belgeleri yargı sürecinin uzamasına, işçiler ve sendika hareketi için telafi edilemez zararlara neden olmuştur. Hemen her zaman yıllarca süren yargı sürecinin sonunda belirlenen yetki, uzun yargılama süresinde gerçekleştirilen sendikasızlaştırma nedeniyle fiilen kullanılamaz duruma gelmiştir.

[2] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973–1975), s.136–137.

[3] DİSK (1973), Toplu Sözleşmeye Yetkili Sendikanın Tespitinde En Geçerli Gerçekçi Yol Referandum, , İstanbul: DİSK Yayınları, No: 10, s. 15–32.

274–275 sayılı sendikal yasaların daha ilk yıllarından başlayarak sistemin tıkanması üzerine bir dönem, önce *"referandum"* daha sonra *"durum tespiti"* adı altında gerçekleştirilen doğrudan *"işçiye başvurma"* yöntemi uygulanmıştır. Yapılan referandum uygulamalarının ve sonuçlarının eksiksiz bir dökümü elimizde bulunmuyor. Ama çok önemli kimi uygulamalar yanında zaman zaman yayımlanmış listeler/tablolar günümüze ulaşmıştır. Bu konudaki bir önemli kaynak da sendikalar tarafından yapılan kimi tespitlerdir.

Kuruluşundan 1975 yılında toplanan 5. Genel Kurulu'na kadar olan dönemi kendi gelişimi açısından kitleselleşmenin ilk adımı olarak tespit eden DİSK, bunun bir yandan DİSK'e katılan sendikalarla bir yandan da *"referandumlarla ve çetin örgütlenme savaşımları ile"* gerçekleştiğine işaret etmektedir. 5. Genel Kurul arifesinde 14 sendika DİSK'e katılmış, 1973–1975 dönemindeki 47 referandumun 27'sini DİSK'e, 6'sını Türk-İş'e bağlı sendikalar kazanmıştır.[4]

70'li yıllar sendika hareketinin militanlaştığı, DİSK'in hızla yükseldiği, kitleselleştiği yıllardır. Sınırlı sayıda da olsa referandum uygulamaları da bu yükselişin önünü açan etkenler arasındadır.

Referanduma Yargı Engeli

Çeşitli mahkeme kararlarıyla uygulamaya konulması, referandumun yetki uyuşmazlıklarının çözümünde kalıcı ve sağlıklı bir uygulamaya dönüşmesi için yeterli olmadı. Yetkili sendikanın belirlenmesi sisteminin, üye çoğunluğunu esas alıyor olması, referandum uygulamasının güçlü hukuksal temellere oturtulabilmesine imkân vermedi.

Nihayet 1975 yılının sonlarında Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 274 ve 275 sayılı yasaların yetki tespitine ilişkin hükümlerinin *"kamu düzenini ilgilendirmeleri nedeniyle"* buyurucu nitelikte oldukları-na hükmetmiş ve *"tarafların iradeleriyle bu kurallar bir tarafa itilerek referandum yoluna başvurulamaz"* hükmünü vererek referandum yolunu kapatmıştır. Yargıtay'ın gerekçesi, referandum yani *"gizli oy açık sayım"* esasının yeni ve serbest irade açıklamasına olanak vereceğidir. Yargıtay şu saptamayı yapmaktadır:

> "İşçi oy kullanırken 274 sayılı Yasa uyarınca üyesi bulunduğu sendikadan başka bir sendikanın kendisini temsil edebilmesi doğrultusunda irade açıklamasında bulunabilecektir."[5]

Yargıtay'a göre referandum Yasa'ya aykırıdır çünkü bu yöntem işçilerin hangi sendikaya üye olduklarının değil, *"hangi sendikayı tercih ettiklerinin"* tespiti yöntemidir.

İrade Beyanı ve Durum Tespiti

Buna rağmen referandum gündemden düşmemiş, iş mahkemelerinde ve idarede sorunun çözümüne ilişkin yeni arayışlar ortaya çıkmıştır.

1976 yılının başlarından sonra ortaya çıkan irade beyanı ve durum tespiti uygulamaları, doğrudan işçinin oyuna başvurulması esasına dayanan ancak referandumdan kimi farklılıklar da içeren çözüm arayışlarıdır. İrade beyanı ve durum tespiti yöntemlerinin referandumdan farkı *"gizli oy"*

[4] DİSK (1977), DİSK 6. Genel Kurulu Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK Yayınları, s. 246.

[5] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 24 Aralık 1975 tarih ve E. 1975/9–754, K. 1975/1691 sayılı kararı.

Bir referandum uygulaması.
DİSK Arşivi

yerine *"açık beyana"* dayanmasıdır. Bu yöntemlerle *"çağrı tarihindeki"* belgelerin doğru olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır.[6]

Yargı tarafından referanduma bir seçenek olarak geliştirilen ve uygulanan irade beyanı yanında idare tarafından da 1976 yılından sonra resmî yetki kararlarının iyice kuşkulu hale gelmesi karşısında Çalışma Bakanlığı bir genelge ile durum tespiti uygulamasını başlatmıştır. Durum tespiti idare tarafından kuşkulu belgelerin, *"çağrı günü itibariyle"* doğruluğunun bizzat işçiye sorulması, işçinin açık ve sözlü beyanına başvurulması yöntemi olarak ilk kez Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Hükümeti döneminde Çalışma Bakanlığı'nın 14 Temmuz 1977 gün ve 6 sayılı Genelgesi ile düzenlenmiştir. Ancak hükümet değişikliğinin ve Milliyetçi Cephe (MC) Hükümeti'nin kurulmasının ardından henüz yaşama geçirilemeden 5 Ağustos 1977 gün ve 9 sayılı Genelge'yle uygulamadan kaldırılmıştır. *"Genelgenin uygulamadan kaldırılmasıyla sorun çözümlenemeyip boşluk doldurulamadığından, Çalışma Bakanlığı, iş müfettişlerince, yürürlükten kaldırılan genelge doğrultusunda raporlar verilmesi üzerine 21.9.1977 gün ve 10. sayılı genelgesiyle, durum tespiti ve irade beyanı uygulamalarının yapılmamasını istemiştir."*[7]

MC Hükümeti'nin düşmesinin ardından kurulan CHP Hükümeti döneminde kimi yetki uyuşmazlıklarında 1979 Kasım'ına kadar uygulanan durum tespiti, daha sonra 2. MC Hükümeti tarafından 9 Haziran 1980 gün ve 12 sayılı Bakanlık Genelgesi'yle kaldırılmıştır. Durum Tespiti Genelgesi 30 Ocak 1973–15 Kasım 1979 arası dönemde uygulanmış, bu süreçte genelgenin iptali için açılan dava da Danıştay'ca reddedilmiştir.[8] Metin Kutal, 1979 yılında irade beyanı/durum tespiti uygulamalarına ilişkin olarak şu tespiti yapmaktadır: *"Çoğunluğu temsil eden sendikanın belirlenmesinde yararlı olmuştur. Alınan sonuçlar zaman zaman belirli baskı gruplarının aleyhine olduğundan bu yöntemin yararsızlığı ileri sürülmüştür. Ancak tümü ile değerlendirildiğinde bu yöntemin çok karmaşık ve tartışmalı durumlarda başarılı sonuçlar verdiğini göstermiştir. Üstelik bu uygulamanın ileride referandumun yasalara girmesi halinde işçi ve işverenlerce daha kolay benimsenmesine olanak vereceği de kuşkusuzdur."*[9]

[6] İsmail Bayer (1998), "Referandum", *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, s. 549.

[7] Bayer (1998), s. 549.

[8] Danıştay 8. Dairesi, 14 Aralık 1978 gün ve E: 1978–605, K: 1978, 7003 sayılı kararı.

[9] Metin Kutal, "1979 Yılı Sona Ererken Sosyal Hukuk Alanındaki Gelişmeler I", *İktisat ve Maliye Dergisi*, C. 26, Aralık 1979, s. 9.

Yargı Tarafından 1970'lerde Geliştirilen Bir Referandum Modeli

İstanbul 8. İş Mahkemesi, belgelerin sıhhatliliğine inanılmadığı durumlarda, yetkili sendikanın oylama yoluyla belirlenmesi yönündeki kararında yasalarda bir açıklık olmadığını belirterek oylamanın nasıl yapılacağı konusunda ayrıntılı bir "model" ortaya koymuştur. İstanbul 8. İş Mahkemesi'nin 20.1.1975 gün ve E. 1975/9, K.1975/2 sayılı kararı çerçevesinde referandum uygulaması:

Karara göre, çoğunluk incelemesi yapma görevi Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne ait olduğundan, oylamanın da aynı idari merci denetimi altında yapılması gerekir. Uygulamada Bölge Çalışma Müdürlüğü'nün görevlendirilmesi hallerinde konu, İş Teftiş Grup Başkanlığı'na intikal ettirilmiş ve işlem iş müfettişleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Karara göre;

Oylamanın gizli oy, açık sayım ilkesine uygun yapılması;

Oy verme gün ve saatinin makul bir süre önce taraf sendikalara, işverene ve işçilere duyurulması;

Oy verme işinin, işyerinde bütün işçilerin kolaylıkla katılabileceği bir zamanda gündüz yapılması;

Oylamaya katılanların çağrı tarihinde işyerinde çalışan işçiler olması;

Oy kullananların kimliklerinin saptanmasında, işveren yetkililerinden ve taraf sendika gözlemcilerinden de yararlanılması;

Oy kullananların listesine imzalarının alınması, gerekli araç ve gereçlerin taraf sendikaların yardımıyla sağlanması;

Seçimi yöneten yetkililerce oylamanın bu çerçevede gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilip oylama sonucuna göre bölge çalışma müdürlüğünün toplu iş sözleşmesini yapacak sendikayı saptayıp buna göre karar vermesi uygundur.

Ayrıca CHP döneminde 1979 yılında hazırlanan ve "*275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddelerin Eklenmesine İlişkin Yasa Taslağı*" başlığını taşıyan metinde hangi hallerde referanduma gidilmesi gerektiği belirtilmektedir.[10]

TÜRK-İŞ'İN TEZİ

Referandumun yasalaşması Türk-İş ile Hükümet arasında 20 Temmuz 1978 günü bağıtlanan ve dönemin Başbakanı Bülent Ecevit ile dönemin Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç'un imzalarını taşıyan Toplumsal Anlaşma hükümleri arasındadır.

7 Eylül 1979 tarihine kadar yürürlükte kalan Toplumsal Anlaşma'da referanduma ilişkin olarak tarafların "*düşün birliğine*" vardıkları husus, "*Toplu Pazarlık ve sözleşme yapacak sendikanın belirlenmesinde (ihtilaflı durumlarda) referandum ilkesini, sendikal yarışmada sorumsuzluğa yol açmıyacak ve işçilere zarar vermeyecek yönde yasalaştırmak üzere*" gereken çalışmaların yapılmasıdır.[11]

Metindeki "*sendikal yarışmada sorumsuzluğa yol açmıyacak ve işçilere zarar vermeyecek yönde*" ibaresini anlamak kolay değildir. Bu ibarenin metne Türk-İş'in referandum konusundaki hassasiyeti nedeniyle alınmış olabileceği çok güçlü bir ihtimaldir.

[10] Ergün İşeri, Yetki uyuşmazlıklarında pratik ve demokratik çözüm: Referandum – https://sendika63.org/2015/12/yetki-uyusmazliklarinda-pratik-ve-demokratik-cozu-referandum-ergun-iseri-314042/#_ftnref3.

[11] Türk-İş (1979), 11 Genel Kurula Sunulan Çalışma Raporu, Ankara: Türk-İş Yayınları No: 122, s. 122.

Türk-İş'in bu *"hassasiyeti"* 1976 yılında referanduma yaklaşımını kapsamlı biçimde ortaya koyduğu 10. Genel Kurulu'na sunulan çalışma raporunda gözlenmektedir.

Türk-İş referandumun kendisi kadar – hatta kendisinden çok- bunu savunanlarla ilgilidir. Türk-İş *"özgürlükçü demokrasi kuralları içinde"* toplu sözleşme yapacak sendikanın işyerlerinde çalışan işçilerce oylama yapılarak belirlenmesinin *"demokrasinin doğal bir sonucu olarak gösterilebilir ve savunulabilir"* olduğuna işaret ediyor. Ancak bu girizgâhtan sonra *"bu görünüm kadar önemli olan başkaca faktörler"* dikkate alınmazsa referandumun *"işçi hareketinin geleceği açısından tehlikeli sonuçlar"* yaratabileceğini öne sürüyor. Türk-İş'e göre referandumun gerisinde yatan, *"basit bir toplu sözleşme yetkisinin tespiti işlemi"* değildir:

> "Referandum ile ilgili tartışmada, Türk sendikacılık hareketinin 'teşkilatlanma yapısı', 'devletin ekonomik yapısı', toplu sözleşme düzeninde 'merkeziyetçi bir anlayışın mı, yoksa merkeziyetçilikten uzaklaştırılan bir sözleşme yapısının' mı etkin olması gereği, 'Türk işvereninin teşkilatlanma yapısı', 'uluslararası sermayenin sözleşme düzeni üzerindeki etkinlikleri' teker teker ele alınmalıdır. Bütün bunlar yapılmadan ve üç-beş işkolunda görülen yetersizlikleri genelleyerek 'yöntem değişikliğini', yegâne sıhhatli yoldur gibi göstermek ne doğrudur ne de uzun vadede, sendikacılık hareketinin etkinliği açısından yarar sağlayabilecektir."[12]

Türk-İş, toplu pazarlık düzeninde merkezileşmeden, işçi sendikalarının işkolu örgütlenmesine yönelmiş ve sermayenin de sadece ulusal değil uluslararası düzeyde de tekelleşme eğiliminde olduğundan bahisle; toplu pazarlık düzenini daha etkin hale getirebilmek için *"ekonomik, sosyal ve siyasal politikada çok sesli hale düşmemek"* gereğini vurgulamaktadır. Üstelik *"1963'lerin cılız işveren kuruluşları, saldırı lokavtları düzenleyebilecek bir duruma gelmişlerdir."* Bu çerçevede Türk-İş referanduma bir sistem olarak, örgütlenmede güçlükler yaratacağı ve işyeri sendikacılığına yol açacağı iddiasıyla karşı çıkmaktadır. Türk-İş'e göre *"gizli oylama sırasında, hukuki üyelik hangi sendikaya ait bulunursa bulunsun, fiilen oy verenler arasında 'üyedir ya da değildir' şeklinde bir ayrım yapmak"* olanaksızdır. Bunun sonucu olarak Türk-İş, *"üye olmayan işçilerin yapılan toplu iş sözleşmesinden ancak sözleşmeye taraf sendikanın muvafakati ile yararlanabilecekleri yönündeki emniyet unsurunun"* yitirileceğini ve teşkilatlanabilme olanağının, zaman içinde, ortadan kalkacağını öne sürmektedir.[13]

Oysa hayat göstermiştir ki örgütlenmenin önündeki en büyük güçlüklerden biri yetkili sendikanın belirlenmesi sürecinin uzaması ve yıllarca süren yetki uyuşmazlığı sürecinde yaşanan sendikasızlaştırma uygulamalarıdır. Öte yandan toplu sözleşme yetkisinin tespiti ile işçilerin sözleşmeden yararlanmaları tamamen farklı meselelerdir ve Türk-İş'in bu noktadaki savı da anlaşılabilir değildir. Türk-İş şu tezi ileri sürmektedir:

> "Amaç, işyerinde, toplu sözleşme öncesinde yapılacak propagandalarla, toplu sözleşmeyi 'mahallen yürütülür' hale getirmek, diğer bir deyişle 'işyeri sendikalarının doğumuna olanak hazırlamaktır. Bu yoldan 3–5 ay içinde binlerce işyeri sendikasının kurulmasına imkân verilecektir. İşyerlerinde bağımsız sendikalar

[12] Türk-İş (1976), 10. Genel Kurula Sunulan Çalışma Raporu, Ankara: Türk-İş Yayınları No: 95, s. 577-578.

[13] Türk-İş (1976), s. 581.

DİSK'in Bir Referandum Kararı

DİSK Yürütme Kurulu 23 Ocak 1975 tarihinde Sütlüce'de kurulu Beko AŞ işyerinde noter huzurunda veya bir tarafsız bilim kurulu önünde gizli oy, açık sayım yoluyla referandum (sendika seçme) yapılmasına, referandumun önümüzdeki hafta gerçekleştirilmesine ve iki büyük gazeteye ilan vererek referandum yapılacağının 16 no. İşkolu sendikalarına ve işçilerine duyurulmasına, karar verdi.[1]

''Genel Başkan Kemal Türkler'in başkanlığında toplanan Yürütme Kurulu,

a) Sütlüce'de kurulu BEKO Teknik Sanayi A.Ş. işyerinde noter huzurunda veya bir tarafsız bilim kurulu önünde gizli oy, açık sayım yoluyla Referandum (Sendika Seçme) yapılmasına,

b) Referandumun önümüzdeki hafta içinde gerçekleştirilmesine,

c) Ve iki büyük gazeteye ilân vererek referandum yapılacağının 16 no. işkolu sendikalarına ve işçilere duyurulmasına oy birliğiyle karar vermiştir.''

[1] 23 Ocak 1975 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

> kurulacak; bütünleşme gerek ve bilinci zaman içinde unutturulacak, huzursuzluklar yoğunlaştırılacak ve her işyeri, güçlü örgütler haline gelme yolunda işveren kuruluşlarına yem edilecektir. Bunun uzun vadede yaratacağı huzursuzluktan medet umanlar vardır.''[14]

''Huzursuzluktan medet umanlar'' diyen Türk-İş'in asıl çekincesi bu noktadadır. Türk-İş'in tezi bir sistem olarak referandumdan çok, bir talep olarak referandumu ortaya atanlarla, savunanlarla ilgilidir. Türk-İş referandum talebinde bir *''kasıt''* aramaktır ki işaret ettiği kasıt şudur: *''Türk sendikacılığının on dört yıldır etkinleştirmeye çalıştığı 'merkeziyetçi yaklaşımı', 'işkolunda bütünleşmiş sendikacılığı' ortadan kaldırmak...''* Türk-İş, referandumu ilk kez ortaya atanların sendikacılar olmadığını, bu görüşün *''toplu pazarlık düzenini kapitalist sistemin bir yutturmacasından ibaret kabul eden çevrelerce''* körüklendiğini ve daha sonra da *''sendikacılık değil kapkaççılık yapmak isteyen bölücülerce''* savunulduğunu söylemektedir.

[14] Türk-İş (1976), s. 581.

Türk-İş üye kayıt fişleri üzerindeki sahteciliğe ilişkin olarak yapılan *''genellemeyi''* de doğru bulmamaktadır. Türk-İş'e göre bu *''kesinlikle doğruların tahrif edilmesinden başka bir şey değildir, hatalıdır.''*[15]

Nihayet Türk-İş bir noktayı daha açıklığa kavuşturma gereği duymaktadır ki bu da işverenlerle aynı safa düşmüş olmasıdır:

> ''... İşverenlerin 'referandum sistemi' nin karşısında olmaları ile Türk-İş topluluğunun referandum konusundaki tereddütleri arasında yakınlık görerek bundan sonuçlar çıkarmak da sadece gerçeklerin tahrifi anlamını taşır; zira işveren için, birinci derece önemli olan, rekabet koşullarında 'farklılık yaratmamak'tır. Onlar açısından merkeziyetçilikten uzaklaşan; ücret politikasında olsun, sair hak ve çıkarlarda olsun, farklı uygulama ve girişimlere olanak veren bir sistem, bölünmüş sendikacılığın getirebileceğinden çok şey götürebilir, işte, bu nedenledir ki, bölünmüş sendikacılık yarar da sağlasa, farklı rekabet koşullarının ortaya çıkmasına olanak verecek bir sisteme karşı olmakta birleşmiş görünmektedirler. Bu görüş ile Türk-İş'in sendikacılık hareketinin geleceği açısından ortaya koyduğu tereddütler arasında hiçbir şekilde benzerlik yoktur, olamaz da.''[16]

[15] Türk-İş (1976), s. 580.

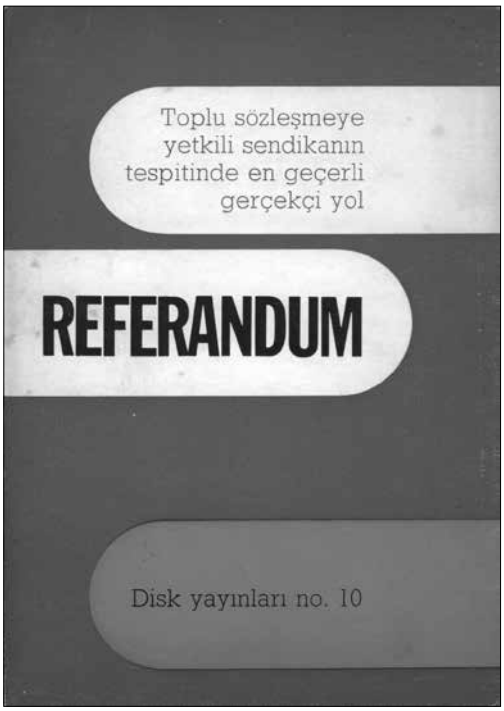
[16] Türk-İş (1976), s. 582.

DİSK'İN REFERANDUM GÖRÜŞÜ

Niçin Referandum?

DİSK'in savunduğu işçinin söz ve karar sahibi olması ilkesinin uygulanmasında önemli bir payı olan referandum, çalışma mevzuatında mutlaka yer almalıdır.

Referandum, toplu sözleşme yetkisinin alınmasında en geçerli ve en kısa yoldan sonuca vardırıcı bir ilkeyi dile getirmektedir. İşçilerin çoğunluğunun hangi sendikada üye olduğunun, hangi sendikayı toplu sözleşme yapmak için yetkili kıldığının anlaşılması için bizzat işçilerin oylarına baş vurmak ve onların kararını öğrenmek pek çok formaliteyi önleyecek, boşa harcanan zamanın değerlendirilmesini sağlayacaktır. Böylece Bölge Çalışma Müdürlüğünün dosya incelemeleri, İş Mahkemesinin uğraşıları, çeşitli Bilirkişilerin iddialarla gerçekleri karşılaştırması, sahte imza atmaları nedeniyle sanıklar hakkında ceza davası açma gibi işi uzatıcı ve sonucu güçleştirici pek çok işlemin ortadan kaldırılması ve yetki kararının süratle ve sağlıklı şekilde verilmesi mümkün olacaktır.

DİSK'in Referandum Kitapçığı, 1973.

Bir işyerindeki işçiler adına toplu sözleşme yetkisi isteyen sendikanın bu isteğine itiraz edilince işyerinde çalışan işçilerin oyuna başvurmak ve onların hangi sendikaya üye olduklarını güvenilir bir kurul önünde hiçbir baskıya ve etkiye maruz bırakılmadan oylarıyla dile getirmelerini sağlamak, referandum diye nitelediğimiz kuralın kendisidir. Referandum bazı yetki anlaşmazlıklarında muhtelif işkollarında uygulanmış fakat politik nedenlerle devam ettirilmemiştir. Oysa Referandum sistemi işletilmedikçe,

a) İşçilerin sendika seçme özgürlüğü kâğıt üstünde kalacaktır,

b) Birtakım kimselerin işçiler adına sahte üye giriş fişleri düzenlemesinin önüne geçilemeyecektir; sahtecilik bir takım kimselere işçilerin sırtından gelir sağlayan kârlı bir iş haline dönüşecektir. Oysa suç ortadadır ve bu suçu işleyenler, kararların uzun yıllar süren duruşma safhalarından sonra verildiğini görerek aynı suçu tekrar tekrar işleyeceklerdir.

c) İşçiler, üye olmadıkları sendikaların kendi adlarına toplu sözleşme yaptıklarını görerek infial duyacaklar ve bu tepki, iyi niyetli işçiler aleyhine bir kısım işverenlerin yarattıkları koşullar içinde istenmeyen bazı sonuçlar doğuracaktır.

d) Yaygınlaşan sahtecilik bazı çevrelerce hemen sendika seçme özgürlüğünün kötüye kullanılması biçiminde nitelendirilerek Anayasada yer alan bir temel ilkenin uygulanmasına karşıt akımlar kuvvetlenecektir.

Bu sakıncaların sona erdirilmesi, başta referandum olmak üzere yeni ilkeleri düzenlemek için yasal değişikliklere gidilmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Aslında çalışma hayatını ilgilendiren çok önemli yasaların tümünü aynı açıdan yeni baştan ele almak, gereken değişiklikleri yapmak, yasalar arası çelişkileri ortadan kaldırmak gereklidir. Belki bu çok zaman isteyecektir. Fakat herhalde birbirleriyle çok bağlantıları olan Sendikalar Kanunu ile Toplu Sözleşme, Grev Kanunu'nu süratle ve birlikte ele almak zorunludur. Böylece yasalar, imza sahtekârlıklarına, haksız sözleşme yetkisi alınmasına, grev hakkını işlemez hale getiren ve uygulamanın ortaya çıkardığı pürüzleri kaldıracak, grev hakkını tam olarak sağlıyacak yasalar çıkarılmalıdır.

Kaynak: DİSK (1973), DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK Yayınları, s. 18–19–20.

Türk-İş'in referanduma bir yöntem olarak yönelttiği eleştiriler zorlama gerekçelere/iddialara dayanmaktadır. Toplu sözleşme yetkisinin tespitine ilişkin herhangi bir yöntemin toplu pazarlık sürecinin âdemi merkezileşmesine neden olacağı görüşü, dayanaktan yoksundur. Türk-İş, sahtecilik gerçeğine karşı da meseleyi küçümsemekten başka bir çözüm sunamamaktadır.

DİSK'İN REFERANDUM TEZİ

Referandumun yasalaşması, kuruluşundan bu yana DİSK'in önemli hedeflerinden biri olmuştur. Referandum, her dönemde DİSK tarafından desteklenmiş, savunulmuştur.

DİSK, 1973 yılında şu saptamayı yapmaktadır: *''Uygulamada toplu sözleşme yetkisinin saptanmasına ilişkin uyuşmazlıklar çoğu zaman, üyelik kayıtlarındaki yolsuzluklar nedeniyle gerçeğe uymayan haksız sonuçlar doğurmaktadır. Bir işyerinde üyelik belgelerine göre en fazla üyeyi temsil ettiği görünen bir sendikaya yetki verilmesinden sonra işçilerinin tümünün ya da büyük çoğunluğunun bu durumu protesto için direnmeye geçtikleri, işyerini işgale varan türlü olaylar yarattıkları görülmüştür.''* DİSK, yetki uyuşmazlıklarının çözümünde 70'lerde oylamaların *''kanunun imkân vermemesine rağmen''* uygulandığını, asıl olarak kanun değişikliğine dayanan bir yolun bulunmasının zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır. DİSK *''işçilerin eğilimini''* esas almaktadır: *''Oylama sisteminin kabulü halinde işyerindeki kesin durum ve işçilerin eğilimi, tıpkı grev oylamasındaki gibi, Seçim Kanunu'ndaki gizli oy verme ve açık sayım ilkesine uyularak, demokratik bir şekilde belirmiş olacaktır.''*[17]

Referandum talebi, DİSK 5. Genel Kurulu kararları arasında 8. sırada ve *''Sendika Seçme Özgürlüğünün Yasal Bir Zorunluk Haline Getirilmesi (Referandum)''* başlığı altında yer aldı:

> ''Toplu sözleşmeleri düzenleyen Yasanın, bugün, sarı sendika şebekelerinin, işçilerin imzalarını taklit etmeleri ve benzeri kanunsuz yollara başvurmaları ve böylece işçileri aldatmada zaman zaman başarıya ulaşmada etkin bir araç haline geldikleri saptandığından, toplu sözleşme yapmaya yetkili sendikanın kararlaştırılmasında, sendika seçme özgürlüğünün, ilgili işyerindeki işçilerin istedikleri sendikayı 'gizli oy - açık sayım' (Referandum) yoluyla belirtmeleri biçiminde, bir Yasanın kabul ettirilmesi amacıyla gerekli çalışmalarda bulunulmasına oybirliği ile karar verildi.''[18]

Referandum talebini 1980 Eylül'üne kadar gündemde tutan DİSK, hakkında açılan davanın beraatla sonuçlanmasının ardından sendikal faaliyetlerine hukuken yeniden başladığı 1991 yılı 20 Temmuz gününden sonra da referandumun yasalaşmasını önemli hedeflerinden biri olarak savundu.

DİSK'in referandum modeli, *''Toplu İş Sözleşmesi ve Grev Kanunu Tasarı Taslağı''* başlığıyla kamuoyuna açıkladığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na *''DİSK önerisi''* olarak ilettiği 28 Mart 2006 tarihli Yasa önerisinde ortaya kondu.

DİSK'in Tasarı Taslağı, gerek 275 ve gerekse 2822 sayılı yasalar gibi üye çoğunluğu sistemini esas almaktaydı. *''Alternatif Toplu İş Sözleşmesi ve Grev Kanunu''* tasarısının da ekinde olduğu (e-posta ile

[17] DİSK (1973), s. 62-64.

[18] DİSK (1975), 5. Genel Kurul Belgeleri, İstanbul: DİSK Yayınları No: 17, s. 43.

gönderildiği kaydediliyor) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na gönderilen 27 Nisan 2006 günlü yazıda *"II-Toplu İş Sözleşmesi ve Grev Hakkı Yönünden"* başlığı altında şu kurallar önerilmekteydi:

> "İşyeri yetkisi için çağrı Bakanlığa yapılmalı, bu yetki istemine karşı bir itiraz vaki olduğunda, yetki, üyelik ilişkisine bağlı olmaksızın, Bakanlık tarafından o işyerinde uygulanacak referandum sonucunda belirlenmelidir."[19]

DİSK 13. Genel Kurulu'nda oybirliğiyle karar altına aldığı *"Yönlendirici Belge/Ayağa Kalkış Çağrısı"* ile *"Sendikal barajlara ve sendikaya üyelikte noter şartına karşı mücadeleyi sürdürmeyi ve referandumun yetki uyuşmazlıklarında tek çözüm mekanizması olarak yasal düzenleme sağlanması yolunda, referandum uygulamalarının işyerlerinde fiili olarak başlatılacağını"* ilan etmiştir.

SONUÇ

Yetkili sendikanın tespitinin üyelik ilişkisine dayalı olarak ve kayıtlar üzerinden yapılması yönteminde sahteciliği önlemenin bir yolu yoktur. Bunu gerek 274–275 sayılı yasaların on sekiz yıllık uygulaması ve gerekse 2821–2822 sayılı yasaların ve nihayet 6356 sayılı Yasa'nın pratiği, hiçbir tartışmaya yer vermeyecek açıklıkta ortaya koymuş, göstermiştir.

2821 ve 2822 sayılı yasaların bir çözüm olarak ortaya koyduğu sendika üyeliğinin ve istifanın tespitinde *"noter şartı"* da sendikaya üye olmayı paralı hale getirip şarta bağladığından sendika özgürlüğüne aykırı olması bir yana, yetkili sendikanın tespitinde sahteciliği ve dayatmayı önleyememiştir. Üstelik noter şartı, işverenlerin işyerlerinde sendika örgütlenmesinden haberdar olmalarını kolaylaştırmış, gidişata *"zamanında"* müdahalelerine imkân yaratmıştır. İşverenlerin sendika rekabetinde taraf oldukları, işçilere kendilerine yakın sendikaları işaret ettikleri, tehdit ve baskı yoluyla işyerlerine noter getirerek işçileri sendikalardan istifa ettirerek sendikalara üye kaydettirdikleri bilinmektedir. Uygulamada noterlik kurumunun zaman zaman usulsüz uygulamalara alet olduğu da görülmüştür. 6356 sayılı Yasa'da büyük iddialarla getirilen e-üyelik sisteminin de yetki uyuşmazlıklarının çözümü açısından hiçbir fayda sağlamadığı, yetkili sendikanın yine yıllara varan (ve bu süre içinde de işverene sendikasızlaştırma olanağı sunan) uzun mahkeme süreçleriyle tespit edilmeye çalışıldığı sayısız örnekle ortadadır.

Buna rağmen devletin (ve Türk-İş'in) aynı noktadaki ısrarı; pahalı, büyük bir zaman kaybına neden olacağı ve bugüne kadar olduğu gibi kamu vicdanını incitecek sonuçlar yaratacağı açıkça bilinen bir sistemin bir kısım karmaşık düzenlemelerle desteklenerek sürdürülmesi çabalarının tek açıklaması olabilir: Referandumun sendika hareketinde yaratabileceği değişimden çekinmek...

Gerçekten de referandum, yasalaştığı takdirde sendika özgürlüğü açısından çok ileri bir adım olacak, sendika hareketine çok önemli bir ivme katabilecek bir mekanizmadır. Bu siyasi iktidarın işçi ve sendika hareketi üzerindeki kontrolünü zayıflatabilecek, güdümlü sendikacılığın hayat damarlarını koparacak bir değişim olacaktır. Referandum mekanizması yetkili

[19] DİSK, 27 Nisan 2006 gün ve 153/GB-014 sayılı yazı.

DİSK İLKELERİ YAYGINLIK KAZANIYOR

DİSK, kuruluşuyla birlikte Türkiye sendikacılığına yeni bir bakış açısı, yeni bir güç getirmiştir. Demokratik sendikacılığın, Anayasal doğrultuda mücadeleci bir tavrın, politikayı yalnız sermayeci sınıfların tekeline bırakmaya razı olmayan bir anlayışın yenilmez gücüdür bu. Her geçen gün daha geniş kitlelere yayılan ve giderek her işyerinde, her şehirde, her işçi örgütünde savunucularını ve aynı inanca gönül verenleri çoğalan bir güç..

Nitekim, DİSK'in izlediği politika şimdi daha etkin olmaya başlamıştır. Yabancı devletlerden işçi örgütlerinin paraca yardım almaması, teknik yardım kabul etmemesi, yabancı uzmanların çizdiği ve onların öngördüğü sendikacılık anlayışına boyun eğilmemesi ve benzeri ilkeleri ilk önce ortaya atan DİSK, bu ve benzeri tezlerin Türk-İş içinde de taraftar bulduğunu görmüştür. DİSK'in ortaya attığı ilkeleri savunan örgütlerin sayıları artmış, bu ilkeleri yumuşatarak da olsa sosyal demokrat düzen biçiminde sergilemek isteyen sendikacılar kendi örgütleri içinde bir grup teşkil edecek kadar etkinleşmişlerdir.

Özellikle "partiler üstü politika" denen uydurmaca sloganı işlemez hale getiren DİSK ilkeleri, dışımızdaki sendikacıların da güven duydukları bir politika halini almıştır.

Bugün kendilerine Sosyal Demokrat Sendikacılar diyen ve bir de Konsey teşkil eden Türk-İş içindeki ve dışındaki sendikalar Türk-İş'i ciddî bir süzgeçten geçirmiş, DİSK'in ortaya attığı ve ısrarla savunmakta olduğu görüşleri ve cesaretle belirttiği hataları, yaptığı eleştirileri hemen hemen tüm olarak benimsemişlerdir. Türk-İş'in içine düştüğü hatalar kuyusundan nasıl çıkabileceği gerçekten merak konusu olmuştur. Fakat önemli olan bugünkü Türk-İş yöneticilerinin hatalar kuyusundan nasıl kurtarılmaları değil, daha çok işçi kitlelerinin hak ve menfaatlerini her yerde savunanların, görüşlerini mertçe bildirenlerin, Anayasada yer alan temel ilkelerin hayata geçirilmesi için çalışanların yasal uğraşılarını önlemek isteyen çevrelerin oyununa gelmemektedir.

Onun için Türkiye Sendikacılığının bugünkü görünümünü saptamak ve ona göre adım atmak gereklidir.

Bugün bir tarafta gerçek demokrasinin savunucusu DİSK ve üye sendikalar,

Bir tarafta yalnız toplu sözleşmelerle zamlar almakla yetinip iktidarlara payanda olan, tutucu sendikacılığı temsil eden Türk-İş ve üyelerinden bir kısım sendikalar,

Bir tarafta da Türk-İş içindeki bazı sendikalar ile fikir birliği halindeki bazı bağımsız sendikaların oluşturdukları partiler üstü sendikacılığı reddeden, sosyal demokrat sendikalar,

Bunlar dışında da kapkaççı sendikacılar vardır, ki bunlar işverenlerle özel şekilde anlaşarak işçi haklarını dolaylı olarak ortadan kaldırmaya bakan, yaptıkları toplu sözleşmelerden sonra özel çıkarlar sağlıyan sendikalardır.

İşçiler, bu ortamda haklarını en iyi kullanan ve işçilere en yararlı çözüm yollarını gösteren sendikaların devrimci sendikalar ve onların birleştiği DİSK olduğunu çok iyi bilmektedirler. Onun için de akın akın bu saflara geçmektedirler. Fakat gerek 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun, gerekse 275 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu'nun aksaklıklarına Bölge Çalışma Müdürlüklerinin büyük bir bölümünün ekledikleri güçlükler, formalite Türkiye Sendikacılığının sağlıklı bir yapıya kavuşmasını önlemektedir. Bu çıkmazdan kurtulmanın çareleri arasında en önemlisi işçinin sendika seçme özgürlüğünün tam olarak kullanılabilmesini sağlıyacak referandum uygulamasına gidilmesidir.

Kaynak: DİSK (1973), DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK Yayınları, s. 17 ve 18.

sendikanın belirlenmesinde sendika üyeliğini değil işçilerin gizli oyla güvence altına alınmış gerçek iradelerini esas aldığından işverenlerin, işçilerin sendika seçme özgürlüklerine müdahale imkânını büyük ölçüde daraltacaktır. Referandum sendikaların (dolayısıyla işçilerin) kendi aralarındaki rekabetini ortadan kaldıracaktır. Sendikaların örgütlenme ve yetki sürecini kısaltacak, işverenlerin sürece müdahale şansını zayıflatacak, böylece sendikaların örgütlenmeleri önündeki engelleri de hissedilebilir ölçüde azaltacaktır.

Referandum, büyük ölçüde sadeleştirilmiş, yalın bir toplu pazarlık prosedürünün parçası olarak düşünülmelidir. Genel olarak da sendika yasalarının demokratik, ayrıntıdan uzak ve sendika hareketinin, toplu pazarlık sürecinin ve endüstri ilişkilerinin geleneklerinin hayatın doğal akışı içinde gene kendisinin ortaya çıkıp gelişmesine olanak sağlayacak bir yaklaşımla düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Asgari Ücret Raporu, 1972, çoğaltma

DİSK'in çok haklı olarak ve çok anlaşılır bir dille ifade ettiği gibi yasaların amacı bir gelenek yaratmak olamaz.[20]

TOPLU İŞ SÖZLEŞMELERİ, ÜCRET VE ASGARİ ÜCRET

DİSK bir konfederasyon olmasına rağmen üye sendikaların merkeziyetçi bir şekilde ve eşgüdümle çalışmalarına önem vermiş ve politikaları merkezileştirmeye çalışmıştır. Sendikaların en önemli faaliyet alanlarından biri olan toplu iş sözleşmesi bağıtlanması konusunda DİSK üye sendikalar için ortak ilkeler oluşturmaya çalışmıştır. DİSK toplu iş uyuşmazlıklarında da üye sendikaların tıkandığı noktaları çözmeye çalışmıştır. Örneğin Yürütme Kurulu 6 Temmuz 1973 tarihinde Maden-İş'ten grev ve lokavtlarla ilgili rapor istenmesine, Maden-İş'in grev ve lokavt olaylarına DİSK Komisyonu'nun çözüm getirmesine karar vermiştir.[21]

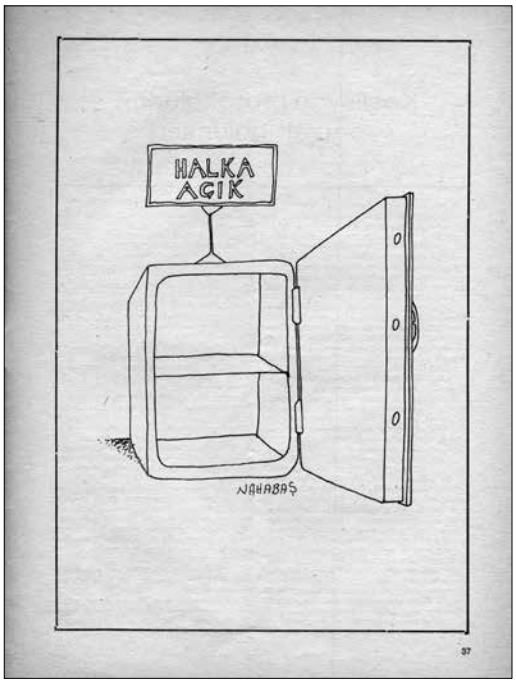
3. ve 5. genel kurullar arası öne çıkan toplu iş sözleşmesi politikaları aşağıda yer almaktadır.[22]

Toplu iş sözleşmelerinde işçilere yeni haklar ve çıkarlar sağlarken bazı istekleri ve ilkeleri ön plana çıkarma konusunda yapılan çabalar olumlu sonuçlar vermiştir. Üye örgütler başkanlarıyla Genişletilmiş Yönetim Kurulu toplantılarında olsun, üye örgütlerin yetkilileriyle yapılan çalışmalarda olsun, özellikle şunların toplu sözleşmelerde yer almasına önem verilmiştir:

[20] DİSK (2008), 13. Genel Kurul Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK Yayınları No: 55, İstanbul: s. 153.

[21] 6 Temmuz 1973 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[22] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 137.

Görsel: Polat Nahabaş, *DİSK* dergisi Sayı 9-10, Şubat-Mart 1974.

a) Kıdem tazminatının hesabında her çalışma yılı için en az 30 günlük ücret tutarının ödenmesi,

b) Her geçen gün artan hayat pahalılığı karşısında işçilerin yaşamına ferahlık getirecek ücret zamlarının sağlanması,

c) İşçilere yılda verilen ikramiye sayılarının arttırılması, bunların yan ödemelerle güçlendirilmesi,

d) Sosyal yardım türlerinin genişletilmesi,

e) Greve neden olan isteklerde, grevden sonra hiç bir geri adım atılmaması, ancak olumlu bir anlaşma ortamı sağlanabilirse, isteklerin adlarında değişiklik yaparak, parasal içeriğinde ilk isteğin elde edilmesi, ya da bu parasal tutarın yükseltilmesi.

Raporda üye örgütlerin toplu sözleşme görüşmeleri sonunda greve gidilen önemli işyerlerinde gerçekten çok büyük mücadeleler verildiği, bazı grevlerin işverence bile çizilen direnme sınırını aşarak, yılını doldurduğu belirtilmektedir. Grevlerin işçi sınıfının dayanışması, üyelerin örgüt disiplinine sımsıkı sarılmaları ile başarıya ulaştığı vurgulanmaktadır.[23]

Ücret artışlarında oynak merdiven olarak bilinen "*eşel mobil*" sistemi DİSK dergisinde 1973 yılında yayımlanan bir yazıda savulmuş ve uygulanması istenmiştir.[24]

Halk Sektörü ve Hayat Holding

Bülent Ecevit tarafından gündeme getirilen ve CHP-MSP Hükümeti'nin hedefleri arasında yer alan Halk Sektörü'ne DİSK ve Maden-İş Genel Başkanı Türkler de ilgi duyuyordu. Ecevit'in girişimiyle Halk Sektörü'ne öncülük edecek bir holding kuruldu. Halk Yatırımları Holding Anonim Ortaklığı'nın amacı ana sözleşmede şu şekilde belirmişti:

> "Holding, Türkiye'nin iktisadi ve toplumsal kalkınmasına katkıda bulunabilmek için yurt içinde ve yurt dışındaki işçi, memur, esnaf ve diğer küçük gelir sahiplerinin tasarruflarını bir araya getirerek değerlendirmeyi, böylece geniş halk kitlelerinin, büyük işletmelerin ortaklaşa sahip olabilmelerini teşvik etmeyi, kuracağı veya katılacağı ortaklıklarda çağdaş demokratik çalışma ilkelerinin uygulanmasına öncülük ederek adaletli ve etkili bir çalışma düzeninin kurulmasına yardım etmeyi, bu ortaklıkların örgütlenme, yönetim, finansman ve yatırım sorunlarına toplu bir bünye içinde getireceği çözümlerle bu girişimlerin daha güvenli bir biçimde gelişmeleri sağlamayı amaç alır."

DİSK dergisinde yer alan habere göre işçi, memur, esnaf ve diğer küçük gelirlileri büyük işletmelerin ortağı kılmayı amaçlayan

[23] DİSK V. Genel Kurul Çalışma Raporu, s. 137.

[24] Sina Pamukçu, "Oynak merdiven sistemi", *DİSK* dergisi, Sayı 4-5, Eylül-Ekim 1973, s. 27.

OYNAK MERDİVEN SİSTEMİ

Sina Pamukçu

Gerçek ücretleri fiyat artışlarındaki patlamalara karşı korumanın Türkiye gibi ülkelerde en açık ve çabuk uygulanır yolu, ücretlerin, hayat pahalılığındaki artışlara göre otomatik olarak arttırılmasını öngören «oynak merdiven» sistemidir. Buna oynak merdiven denmesinin nedeni, hayat pahalılığı karşısında ücretlerin de bir merdivenin basamakları gibi otomatik olarak arttırılmasıdır.

Fiyatların artışları yüzünden işçilerin aldıkları ücret zamlarının ortadan silinmesi -hemen bütün kapitalist ülkeleri etkilemiş olan enflasyon yüzünden her yerde böyle olmakla birlikte- Türkiye'de çok daha kötüdür.

Zaten toplu sözleşmelerle gösterilen sendika çabaları büyük çapta ücretlerin satınalma güçlerinin sürdürülmesi şeklindeki bir sosyal mücadele halindedir, fakat buna rağmen satınalma gücünün, özellikle düşük ücretli işçiler başta gelmek üzere, etkilenmesinin önüne önemli ekonomik dengesizlikler yüzünden geçilememiştir.

Bütün bunların karşısında Türk sendikalarının oynak merdiven sisteminin uygulanması için bütün ağırlıklarını koymaları zamanı gelmiştir, geçmektedir.

Sorun, ücretler alanında sendikal mücadeleler sonunda sağlananların sürdürülmesi ve garanti altına alınmasıdır. Amaç, enflasyonun sonucunda meydana gelen fiyat artışlarına karşı teminat teşkil edecek bir sistem getirmektir. Gerçekten, ulaştığı derece ve sürekliliğinden ötürü enflasyon bugünkü aşamasında kapitalist sistemin işlemesinin başlıca bir özelliği olmuştur. Bu unsur hem çelişkileri arttırmakta ve hem de sisteminin karşı karşıya olduğu derin çelişkileri ortaya çıkarmaktadır.

NE BİÇİM BİR OYNAK MERDİVEN

Oynak merdivenin birçok türleri vardır. Önemli olan en doğalı, en etkin korumayı sağlayan türünü ortaya koymaktır. Bu da fiyat artışları ile ücret artışları arasında otomatik bir bağ kuran türüdür. Bu arada ücreti meydana getiren bütün farklı unsurlar hesaba katılmalıdır. Fiyat artışları belli bir tavana erişmeden ücretlere zam gelmiyeceği görüşü bize göre hem hatalıdır hem yerinde değildir.

Oynak merdiven sisteminin tüm etkisi büyük nispette fiyatların değerlendirilmesine bağlı olduğundan bu işlemde seçilecek olan fiyat indeksi büyük önem taşır. Resmi fiyat indekslerini bundan önce de eleştirmiştik, fakat bu eleştirilerimiz şimdi daha büyük önem kazanmaktadır, çünkü istekle bunun arasında büyük ilişki vardır.

Resmi indekslere olan itirazımız indeksin meydana getirilmesi ve fiyatların artışları ile hesaba katılan maddelerdeki değişikliklerin hangi koşullar altında işlediği ile ilgilidir. Sonra bu indeksler gizlilik içinde hazırlandığından bunlar denetlenemez. Sendikalar bakımından önemli olan işçilere uygun «tipik bir bütçe»nin hazırlanması ve fiyat indekslerinde bunun kullanılmasıdır. Böyle hareket edildiğinde resmi istatistiklerden hayli farklı sonuçlara varılır. Çünki resmi indekslerde fiyat artışları daima az tahmin edilmektedir. O halde, böyle istatistiki aracın meydana getirmesinin mümkün olduğu kadar objektif bir şekilde ücretlilerin gerçek giderlerini yansıtacak bir indeks şarttır.

OYNAK MERDİVENE KARŞI OLANLAR

İşverenler ve hükümetler işin kolayına kaçıp bu ciddî sisteme muhalefetlerini haklı çıkarmak için hemen böyle bir sistemin enflasyoncu bir niteliği olduğunu iddia ederler. Oysa bu görüşü haklı çıkaracak makul hiç bir gerekçe yoktur.

Genel olarak uygulandığı takdirde oynak merdiven fiyat artışlarını hatta frenleyecektir. Çünkü fiyatlar artmayınca ücretler de artmayacak demektir.

Bundan başka, ve daha esaslı olarak şunu söylemek gerekir ki, maliyet enflasyonu ya da talep enflasyonunu öne süren akademik teorilerin öne sürdüğü, ücret artışlarının fiyat artışlarına yol açtığı teorisinin enflasyonun nedenini açıkladığını da kabul edemeyiz. Enflasyon sermaye birikiminden, üretken olmayan harca-

maların artan ağırlığından ve üretimin kamusal finansmanından ortaya çıkar ve gelişir.

Yalnız, oynak merdiven sistemi ile ilgili isteği, sendikaların ücretlerle ilgili olan öbür istekleriyle karıştırmamak gerekir. Sendikalar yine toplu sözleşmeler yolu ile ücretlere zam almaya devam edeceklerdir. Burada söz konusu ettiğimiz sistemin amacı satın alma gücünü, kanayan bir yaradan kanın akıp gitmesi gibi alıp götüren fiyat artışlarına karşı alınan basit bir tedbir prosedürüdür. Bu açıdan garanti sağlayan değerli bir araçtır. Bu sistemin önemi şuradadır ki, işçinin satın alma gücünün arttırılması ve hayat standardının düzeltilmesi ile görevli olan sendikaların bu rollerini daha etkin bir şekilde yapmalarına yol açar.

Oynak merdiven sisteminin uygulanması kendini tam olarak ya da ücretlerin otomatik olarak gözden geçireleceğini derpiş eden bir hüküm şeklinde gösterir.

Şu ya da bu şekliyle bu sistem Kanada, ABD, Belçika, Hollanda, İtalya, İsveç, Norveç, Danimarka gibi ülkelerde sözleşmelerle kabul edilmiştir. Fransa, İngiltere, Avusturya ve Almanya'da da bu yola girilmiş bulunmaktadır. Ücret ve maaşları toplu sözleşmelerle tespit edilemeyen devlet memurları için de aynı yol tutulmalıdır ve bunu devlet üstlenmelidir. İngiltere ve Fransa'da bu yola girilmiştir.

Türkiye'de bu sistemin henüz uygulanmaya konmamış olması hem büyük bir kayıp, hem de oldukça şaşırtıcıdır. Yukarıda da dediğimiz gibi sendikalarımızın bu konuyu ele almaları zamanı gelmiştir.

Oynak merdiven sisteminin sağlamış olduğu ilerlemeyi kimse yadsıyamaz. Bu sistem şimdi daha da önem kazanacaktır, çünkü uluslararası enflasyon artmakta devam edecektir ve işverenlerin, enflasyon ile mücadele edilsin diye ücret artışlarını geriletmek istekleri sermayeden yana ve sosyal adalete göstermelik bir iğreti ilgi gösteren iktidarlar işbaşında oldukça hergün biraz daha belirgin hal alacaktır. İşçilerin çıkarlarının korunmasında bu sistemin genel bir uygulanmasına gidilmesi hergün biraz daha esaslı bir talep haline gelmektedir.

Kaynak: *DİSK* dergisi, Sayı 4–5, Ekim 1973, s. 27 ve 28.

Kemal Türkler'in Halk Sektörü Konusunda Görüşleri

"Halk sektörünü, üreticilerin devlet kredileriyle güçlendirilmiş, halkın çıkarlarını gözeten yeni bir ekonomik düzen olarak görüyor ve destekliyoruz. Halk Sektörü belli bir sermaye kesiminin tekelinde çalışan bir özel sektör kuruluşu olmamalıdır. Halk Sektörü ekonomide, üreticilerin, büyük sermayecilerin, tefecilerin ve aracıların sömürüsünden, tüketicileri de pahalılıktan kurtarıcı bir rol oynamalıdır. Her kooperatifin ve her ekonomik birimin yönetiminde ve denetiminde ortakların eşit olarak seçecekleri delegeler söz sahibi olmalıdır. Bütün işletmelerin yönetiminde söz sahibi olarak seçilmiş halk temsilcilerinin seçecekleri bir grup, halk sektörünün tümünün çalışma ve işleyişini gözetecek, uyarıcı ve denetim yetkisi olan bir konsey halinde çalışmalarını sürdürmelidir. Halk sektörü bu Konsey'in aldığı kararlar ve saptadığı ilkeler doğrultusunda çalışmalarını sürdürmeli, Konsey tüm ortakları temsil edecek bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Tarımsal alandaki Halk Sektörünün birimleri yatırımcı kuruluşlarla uyumlu bir düzeni oluşturmalı, pazarlamayı da yapacak örgütlenmeyi de başarmalıdır. Böylece ekonomik hayat içinde yaygın, halkın kendi öz gelirleriyle kurduğu, Devletten kredi alarak geliştirdiği ve topluma ucuz hizmet götüren bir yapı yükselmelidir. Hatta parasal biriktirmesi olmayanlar Halk Sektöründe emeğiyle çalışarak bu sektöre ortak olabilmeli ve emeğiyle geçinenlerin bu tür katkısı da halk sektörünü gerçekten tüm emekçileri temsil eden bir içeriğe kavuşturulmalıdır.

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler Halk Sektörüne Sosyal Sigortalar Kurumunun, Sendikaların, MEYAK'ın, Ziraat Bankası'nın ve benzeri kurumların geniş katkıda bulunmalarının da istendiğini belirterek demecine şöyle devam etmiştir:

"Halk Sektörü içinde kurulacak yeni örgütlerin ortakları her coğrafî bölgede Birlikler kurarak uygulamaları izlemeli, bu Birlikler bir üst kuruluşu oluşturmalı ve bu kuruluş Devlet Plânlama Teşkilâtı ile tam bir işbirliği içinde çalışmalıdır. Bize göre temel ham madde üretimi ile enerji kaynakları ve Büyük Makina Sanayii ile Büyük Ulaşım devletin elinde olmalıdır. Kooperatifler yolu ile yapılacak yatırımlarda, Halk Sektörü içinde Devlet, yönetim ve finansman açısından öncülük etmeli, devlet kredisi belli bir üniteyi bu krediye ihtiyaç duymayacak hale gelince, kredi yeni bir üniteye kaydırılmalıdır. Bu düzen, Anayasanın öngördüğü, devletin güçsüzden yana olması ilkesini hayata geçirmeye yarayacak ve halkımızın ekonomik durumu sınıflar arasındaki aşırı farklılığı durduracak, sonra da sosyal adalet ilkelerine uygun bir düzeye getirecektir. Böylece ulusal gelirin dağılımından daha âdil ölçülerle yararlanma yolu açılmış olacaktır."

Kaynak: *DİSK* dergisi, Sayı 11, Temmuz 1974, s. 8 ve 9.

DİSK'in «Halk Sektörü» ile ilgili görüşü açıklandı

Genel Ekonomi, politik ve sosyal durumun değerlendirildiği Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Yönetim Kurulu toplantısı, "Halk Sektörü konulu bir konferans düzenlemesi kararıyla" dün sona ermiştir.

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, toplantı sonunda, yönetim kurulunun düşünce ve isteklerini özetle şöyle anlatmıştır:

"Halk sektörünü, üreticilerin devlet kredileriyle güçlendirilmiş, halkın çıkarlarını gözeten yeni bir ekonomik düzen olarak görüyor ve destekliyoruz. Halk Sektörü, belli bir sermaye kesiminin tekelinde

Milliyet gazetesi, 23 Haziran 1974.

ve *"Halk Sektörü"*nün öncülüğünü yapacak olan 1 milyar lira sermayeli Halk Yatırımları Holding Ortaklığı'nın bütün hazırlıkları tamamlanmış ve ana sözleşmesi imzalanmıştı. Holding'in kurucuları olarak Etibank, Sümerbank, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, İstanbul Petrol Rafinerisi, Türk Hava Yolları ve İş Bankası 150'şer milyon lira, Emekli Sandığı 60 milyon lira, DİSK ve Türk-İş ise 20'şer milyon lira sermaye koymayı taahhüt etmişlerdi.[25] DİSK'in 1973-1975 dönemi boyunca toplam gelirinin 1,6 milyon TL civarında olduğu düşünülecek olursa 20 milyon TL tutarındaki taahhüdün gerçekçi olmadığı görülecektir.

Gerek CHP-MSP Koalisyonu'nun bozulması ve gerekse Maden-İş'in Eylül 1974'te toplanan Genel Kurulu'nda Türkler'in Halk Sektörü'ne ilişkin politikaları ve sendika kaynaklarının sendikal amaçlar dışında kullanılmak istenmesinin giderek güçlenen sosyalist kanat tarafından olumlu bulunmaması[26] nedeniyle Halk Sektörü ve Hayat Holding girişimi sonuçsuz kaldı.

[25] *DİSK* dergisi, Sayı 14-15, sayfa 21.

[26] Derinden Gelen Kökler (2017), Cilt 1, 471-472.

KONUT SORUNU: "DEVLET VE SSK UCUZ MALİYETLİ KONUTLAR YAPMALI"

DİSK 1. Genel Kurulu'nda alınan Sanayi İşçilerinin Koşulları hakkında 7 no.lu Karar'da *"işçilerin konut sorunları açısından gerekli tedbirlerin alınması için kanun, toplu iş sözleşmeleri ve uygun yollardan çaba harcanması gerektiği"* vurgulanmıştı. Bu karar 2. Genel Kurul'da da aynen kabul edildi. 4. Genel Kurul'da ise (1973) konut sorunu konusunda özel bir karar alındı:

> "DİSK Türkiye'de uygulanmakta olan konut politikasının baştan sona bozuk olduğu inancındadır. Bir yanda müteahhitlerin çok karlı buldukları için sıra sıra yükselen lüks daireli apartmanlar öte yandan en ilkel sağlık kurallarına aykırı gecekondular anayasanın anlamını apaçık belirttiği sosyal devlet ilkesi bunun devamına izin veremez. Şehir arsalarını hesapsız bir spekülasyonu mekân halinden çıkarıp, bütün belediye hizmetlerinin sağlandığı yerlerde, insanlık onuruna yakışacak işçi konutlarının yapılması, köyden şehre dalga dalga göçen iş gücünün perişan bırakılmaması bütün yoksul yurttaşlarımızın kira belasından kurtarılması gereklidir. Deneyler, sosyal sigortalar kurumunca verilen konut kredisinin de hem yetersiz olduğunu hem de kooperatifleri sömürmeyi kendisine iş edinmiş bir avuç kapkaççının eline düşüldüğünün göstermiştir. Onun için DİSK doğrudan doğruya devletten ve SSK'dan ucuz maliyetli konutlar yaptırmasını ve bunları düşük faizli ve uygun vadeli taksitlerle çalışan halka dağıtılmasını bekler."

Bu Genel Kurul kararının ardından DİSK, işçilerin konut sorununa bilimsel açıdan aydınlık getirmek ve DİSK'in görüşlerinin açıklık kazanmasına yardımcı olmak, yeni gelişmeleri izleyebilmek amacıyla da bir seminer düzenlemiştir.[27] Ankara'da 18 Mart 1974 tarihinde başlayıp üç gün süren seminerde ele alınan konular şunlardır: konut kooperatifçiliğinin ilkeleri, işçi yapı kooperatifleri ve sorunları, yeni milli ve kentsel konut politikası üzerinde görüşler, Türkiye'de konut politikasının ilkeleri ne olmalıdır, arsa politikası ve konut ile konut üretiminde politik kararların önemi. Bu seminerde Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanı Mustafa Ok da bulunmuş ve bir konuşma yapmıştır. Ayrıca İmar ve İskân Bakanı Ali Topuz da semineri izlemiş ve konuşma yapmıştır.

Konut sorunu DİSK'in gündeminde yerini koruyacak ve 1977'de DİSKKENT kurulacaktır. Bir sonraki bölümde DİSKKENT konusu ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Kemal SÜLKER

S. S. K yağması

SSK'nun 907 milyon lira açığı var.
Kurumun «çürük» gördüğü alacakları toplamı 14 milyonu buldu!
Nerden geldiği bilinmeyen müteferrik borçluların üzerindeki para 58 milyonu aşmıştır.
SSK'nun Kuruluş Kanunu olan 4792 sayılı Kanun diyor ki:
Kurum'un gelirlerinin yüzde 40'ını Tahvil'e yatırabilirsiniz. Yüzde 25'ini Meskен kredisi olarak verebilirsiniz. Yüzde 10 unu da işletme kredisi olarak verebilirsiniz. Paranızın yüzde 25'ini Millî Bankalara ya da gayrımenkullere yatırabilirsiniz.
Fakat 1967'den bu yana bu yasa sınırları sigortalılar aleyhine genişletilmiştir. Örneğin 1973'te Tahvillere yatırılan para, Kurum gelirlerinin yüzde 56'sına varmıştır. Bu, yasa dışı bir şekilde tahvile fazla para ayırmayı kararlaştıranlar hesap vermelidir. Niçin Kurum Teşkilat Kanunu'nun sınırlarını aştınız? Kim sizi buna mecbur etti? Kim sorumlular, lütfen cevap veriniz sayın Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem? Cevap veriniz! Denecek ki 1972 Bütçe Kanunu ile bu limit kaldırılmış ve tahvil alımı serbest bırakılmıştır. Bu yola niçin gidilmiştir? Tahvillerin faizlerinin düşük olduğu bilindiği halde, Kurum neden gelir peşinde olmamış da tahvil çıkaranların çıkarına çalışmıştır? İşveren Tem-

17

DİSK dergisi, Sayı 3, Ağustos 1973.

[27] DİSK 5. Genel Kurul Çalışma Raporu.

DİSK VE SİYASET

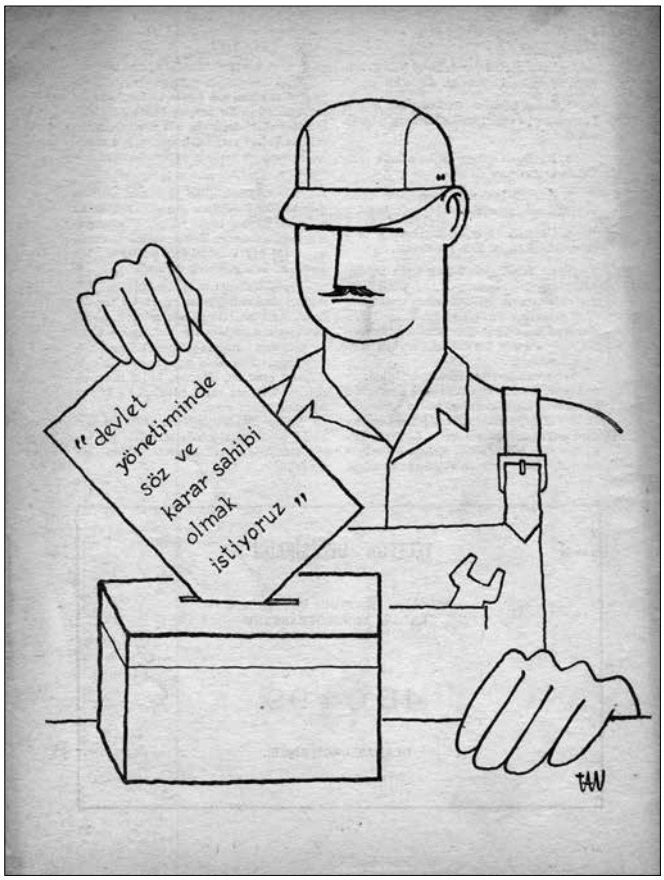
12 Mart döneminde DİSK-siyaset ilişkilerinin en önemli özelliği, TİP'in kapatılmasının ardından ve CHP'deki değişime paralel olarak DİSK'in CHP'yi desteklemeye başlamasıdır. DİSK'in bu tutumu 1970'li yıllar boyunca devam edecektir. Kurulduğundan itibaren seçimlerde aktif bir tutum alan ve desteklediği siyasal partiyi açıklayan DİSK, 12 Mart'tan çıkarken CHP'yi desteklediğini açıklamıştır. 12 Mart dönemi aynı zamanda DİSK'in sendika-siyaset ilişkisinde yeni bir evredir.

DİSK VE SOSYALİZM

DİSK'in 12 Mart'tan kısa bir süre önce yayımladığı ve dört yıllık mücadelesini anlattığı *DİSK'in Dört Mücadele Yılı* adlı bir yayında "*işçi sınıfının ideolojisinin sosyalizm*" olduğu ve bu doğrultuda eğitim yapmak gerektiği vurgulanıyordu. Bu, DİSK'in kuruluşundan bu yana sosyalizm üstüne en açık tutumlardan biriydi:

> "İşçi sınıfının ideolojisi Sosyalizm'dir. Bu nedenle sendikalar, bir yandan ekonomik mücadeleyi sürdürürken, öte yandan da işçi sınıfını kendi ideolojisine sahip çıkaracak eğitimi yapmak zorundadırlar.
>
> "Buna inanan DİSK topluluğu, Türk-İş yöneticilerinin sosyalizme iftiralar atmak suretiyle geniş kitleleri şartlandırmalarına karşı çıkmış ve işçilerimizin bu şartlardan arındırılmaları gerektiğini belirtmişlerdir. "[1]

Ancak DİSK'in sosyalizme ilişkin vurguları 12 Mart döneminde bir yana bırakılacaktır. TİP'in kapatılması, baskı rejimi ve DİSK'in CHP'yi desteklemesiyle birlikte sosyalizm söylemi arka planda kalacaktır. Ta ki 1975'teki 5. Genel Kurul'a kadar...

Tan Oral, *DİSK* dergisi, Sayı 4-5, Eylül-Ekim 1973.

[1] DİSK (1971), *DİSK'in Dört Mücadele Yılı*, İstanbul: DİSK Yayınları No: 5.

TİP'İN KAPATILMASI VE DİSK'LİLERİN PARTİSİZ KALMASI

TİP 15-16 Haziran direnişine yol açan ve Sendikalar Kanunu'nu değiştiren 1317 sayılı Yasa'nın iptali için 13 Ağustos 1970'te, Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu.[2]

TİP'in açtığı iptal davasının karara bağlandığı ve 1317 sayılı Yasa'nın DİSK'in itiraz ettiği hükümlerinin bazılarının iptal edildiği 9 Şubat 1972'deyse TİP artık yoktur. Çünkü aynı mahkeme 20 Temmuz 1971'de verdiği kararla TİP'i kapattı.[3]

[2] Aktaran Algül (2015), Türkiye İşçi Partisi Genel Merkezi Basın Bürosu tarafından yapılan ve 274-275 sayılı yasalarda değişiklik yapan Kanun'un iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulduğunu belirten Basın Bülteni, 13 Ağustos 1970, İstanbul: Tarih Vakfı-TİP Arşivi.

[3] Algül (2015).

Türkiye İşçi Partisi kapatıldı

■ Anayasa Mahkemesinin oybirliği ile aldığı kararda TİP'in Partiler Kanunu ile Anayasa'ya aykırı hareket ettiği öne sürüldü

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu)

Anayasa Mahkemesi, Türkiye İşçi Partisinin kapatılmasına dün oybirliği ile karar vermiştir.

C. Başsavcılığı, Anayasa Mahkemesinde açtığı dâvada TİP'in 4'üncü Genel Kurul toplantısındaki bazı rapor ve bildirileri Anayasa ve Siyasi Partiler Kanununa aykırı görerek, partinin kapatılması isteminde bulunmuştu.

Anayasa Mahkemesi dün dosya üzerinde yaptığı incelemede, Cumhuriyet Başsavcısının istemini uygun görerek partinin kapatılmasına oybirliğiyle karar vermiştir.

Karar

Anayasa Mahkemesinin kararı aynen şöyledir:

«TİP Genel Yönetim Kurulunca 4'üncü büyük kongreye sunulan rapor, 4'üncü büyük kongrenin kararının 6 sayılı bölümü (Faşizme karşı birleşelim) adlı bildiriler ve merkez yönetim kurulu kararı üzerine eğitim ve örgütlenme bürosunca eğitim gereği ile hazırlandığı anlaşılan ders notları içinde açıklanan fikirler, anayasanın 57 nci maddesi ilkesine ve 648 sayılı siyasi partiler kanununun 89 uncu maddesindeki yasaklara aykırı nitelikte görüldüğünden, böylece anayasaya aykırı duruma düştüğü sonucuna varılan TİP'in temelli kapatılmasına 20 Temmuz 1971 gününde oy birliği ile karar verildi.»

Cumhuriyet gazetesi, 21 Temmuz 1971.

TİP'in kapatılması süreci Genel Başkan Behice Boran ve çok sayıda parti yöneticisinin 27 Mayıs 1971'de yaygın gözaltına alınma ve tutuklama dalgası ile başladı. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Anayasa Mahkemesi'nde açılan dava sonucunda TİP hızlı bir biçimde 20 Temmuz 1971'de kapatıldı. Gerekçeli karar Ocak 1972'de açıklandı. Anayasa Mahkemesi'nin oybirliğiyle aldığı kapatma kararında, TİP'in son kongresinde yayımlanan bazı rapor ve bildirilerin Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu'na aykırı olduğu görüşü etkili oldu.

Kapatma kararının en önemli nedeni ise, partinin son kongresinde *"Türkiye'nin' doğusunda Kürt halkının yaşadığı"* yolunda bir karar alınmış olmasıydı.

Kapatma kararından birkaç gün sonra ancak henüz gerekçeli karar açıklanmadan Ankara Sıkıyönetim Savcılığı parti yöneticileri hakkında dava açtı. TİP yöneticileri Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanarak 12,5 ile 15 yıl arasında değişen çeşitli hapis cezalarına çarptırıldı. Hükümlü TİP yöneticileri 1974'te çıkartılan af yasasıyla özgürlüklerine kavuşabildi.

TİP'in kapatılması DİSK açısından da bir dönemin sonu anlamına geliyordu. Daha sonra DİSK'i kuracak olan sendikacıların kurmuş olduğu TİP, 1970'lere doğru giderek sendikacıların etkisinden çıkmıştı. Ancak buna rağmen TİP ve DİSK arasında yakın ilişkiler vardı.

TİP'in kapatılmasıyla birlikte DİSK'li sendikacılar partisiz kalmıştı. 12 Mart'tan çıkılırken DİSK açısından artık TİP değil CHP vardı.

12 MART VE DİSK-TİP İLİŞKİSİNİN SONU

Süreyya Algül

15-16 Haziran'ın başta Kemal Türkler olmak üzere DİSK yöneticilerinin TİP'e yaklaşımları açısından da önemli sonuçları olduğunu söylemek mümkündür. Öncelikle, tasarının TBMM'de görüşülmesi sırasında olduğu gibi, DİSK yöneticileri örgütlerinin TİP'in yan kuruluşu olduğu iddiasıyla suçlanmışlardır. Aynı suçlamanın yoğun biçimde dava sürecinde de yapıldığı belirtilmelidir. Bu suçlamaya, DİSK yöneticilerinin gerek DİSK'in kuruluşundan önce ve gerekse sonrasında alışkın oldukları ileri sürülebilir. Ancak bu kez koşulların farklı olduğu unutulmamalıdır. Her şeyden önce, 1968'den beri ciddi bir ideolojik kriz içinde bulunan ve 1970'e gelindiğinde artık partiden çok, hiziplerin mücadele halinde olduğu bir örgüt görünümü veren TİP'in, "başa güreşmek" bir yana, 1969 seçimlerinde ancak iki milletvekili çıkardığı ve bu süreçte gerilimli bir ilişki içinde olunsa da bir arada hareket edilen Aybar'ın Başkanlık'tan ayrılmış olduğu unutulmamalıdır.

Öte yandan her ne kadar DİSK 3. Kongresi'nde TİP içindeki teorik tartışmalar konusunda fikir beyan edilmişse de işçi hareketinin yükseldiği, buna karşın gerek TİP içinde ve gerekse parti dışındaki sol çevrelerde işçi sınıfının rüştünün sorgulandığı bir dönemde, DİSK'in organizasyonuyla, 15-16 Haziran gibi, muhtemelen DİSK yöneticilerinin de öngörüsünü aşan bir eylemin yapılabilmesi Ünsal'ın belirttiği gibi temelde ideolojik bir aydınlar kavgası içindeki TİP'e[1] üyeliği, sendikacılar açısından anlamsızlaştırmış olmalıdır. Üstelik aynı süreçte bir yandan Türkler'in, TİP'in 4. Kongresi'nde kendi yaptıkları eyleme diğer sol kesimler gibi Parti'nin de sahip çıkmamasından yakındığı ve öte yandan da Parti içinde sendikacıların çalışmadığı eleştirilerine uğradığı da hatırlanırsa, DİSK yöneticilerinin dönem içinde Parti mensubiyetini sorgulamasının şaşırtıcı olmayacağı düşünülebilir.

15-16 Haziran'ın DİSK yönetimi açısından, parçalanmakta olan TİP'e baktıklarında kendi güçlerinin farkına vardıkları hem bu olaylar ve hem de ardından gelen 12 Mart'ın ise devlet iktidarının kendi gücünü hissettirdiği bir sürece işaret ettiği söylenebilir. Aynı süreçte diğer sol kesimlerle birlikte hedefe oturtulan ve sonunda da kapatılan TİP'in üyesi olmanın "yan örgüt" suçlaması altındaki DİSK yöneticileri için taşınması giderek tehlikeli bir unvan olduğu öne sürülebilir. Dolayısıyla bu durum, yukarıda özetlenen nedenlerle birlikte TİP kimliğini DİSK yöneticileri nezdinde zoraki bir aidiyete dönüşmüştür denilebilir.

TİP'ten kopuşun pragmatik bir seçim olup olmadığı sorusuna verilecek cevabınsa bakış açısına göre hem evet hem de hayır olması mümkündür. Örneğin TİP kimliğine sahip bir partili için muhtemelen süreç içinde görülen, sendikacıların özellikle Parti'nin bunalıma düştüğü 1968'den itibaren ilgilerini yitirdikleri, 1969 seçiminden sonra milletvekilliğinin de artık neredeyse olanaksızlaştığı ve bunalımın derinleştiği koşullar altına ve 15-16 Haziran'ın verdiği özgüvenle, üyeliğin devamının da tehlikeli olmaya başlamasıyla pragmatik davrandıklarıdır.

Üstelik aynı partili, sendikacıların TİP'in kadrolarından gerektiğinde sendikal eylemler için yararlandıklarını ancak TİP'e gerektiğinde yeterli desteği vermediğini de söyleyecektir. Aynı koşullar içinde bütün yolu birlikte yürüdükleri ve güven duydukları Aybar'ın ayrılması, 15-16 Haziran'ı gerçekleştirecek kadar ivme kazanmış bir işçi hareketinin temsilcileri olarak sert çatışmaların içindeki TİP'in içinden ve dışından sert eleştirilere muhatap olma hali, bir yandan da aynı çatışmaların kendi sendikaları ve üst örgütleri içinde de yaşanması olasılığı söz konusudur. Dolayısıyla bu koşullar altındaki sendikacılar açısından muhtemelen yaşanan, pragmatist bir seçim değil, sürdürülme koşulları ortadan fiilen kalkan bir evliliğin TİP'in kapatılmasıyla resmen bitişidir.

[1] Artun Ünsal (2002), *Umuttan Yalnızlığa İşçi Partisi* (1961-1971), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 337.

Kaynak: Süreyya Algül (2015), Türkiye'de Sendika-Siyaset İlişkisi DİSK (1967-1975), İstanbul: İletişim Yayınları.

ECEVİT'İN GENEL BAŞKANLIĞI VE 1973 SEÇİMLERİ

12 Mart Muhtırası sonrasında Erim Hükümeti'ne destek verilmesine karşı çıkarak İnönü ile ters düşen Bülent Ecevit, CHP içinde yaşanan mücadelenin ardından 14 Mayıs 1972'de Parti'nin Genel Başkanlığı'na seçildi. Ecevit, Mart-Nisan 1973'te Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Genelkurmay Başkanı Faruk Gürler'i Cumhurbaşkanı olarak seçtirmek istemesine de karşı çıktı ve emekli Oramiral Fahri Korutürk'ün Cumhurbaşkanı seçilmesini destekledi.

Cumhuriyet

50. yıl; sayı: 17675

15 Ekim Salı 1973

Sonuçlar partiler arasında şaşkınlık yarattı

CHP, SEÇİMİ KAZANMIŞ DURUMDA

TİMİSİ, AYBAR, TURAL, GÜLEK, SATIR, GÖĞÜŞ VE ÖZTRAK SEÇİLEMEDİ

İSRAİL SAVAŞ GEMİLERİ BİR MISIR LİMANINI BASTI

Cumhuriyet gazetesi, 16 Ekim 1973.

Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçimleri 14 Ekim 1973'te Anayasa'nın öngördüğü zamanda yapıldı. 14 Ekim 1973 seçimleri aynı zamanda 12 Mart ara rejiminin de sonu anlamına geliyordu. 1965 ve 1969 seçimlerine katılan TİP, bu kez seçimlerde yoktu. CHP 1973 seçimlerine İnönü'nün yerine Genel Başkanlığa seçilen Ecevit ile gidiyordu. Seçimlere *"bu düzen değişmelidir"* sloganıyla giren CHP, yüzde 33,3 oy oranıyla seçimlerden birinci parti olarak çıktı. Ecevit'in Genel Başkanlığa seçilmesi ve CHP'nin 1973 seçimlerindeki başarısı 1970'lerde solun ve toplumsal muhalefetin işaret fişeği gibiydi.

SEÇİMLERDE DİSK'İN TUTUMU

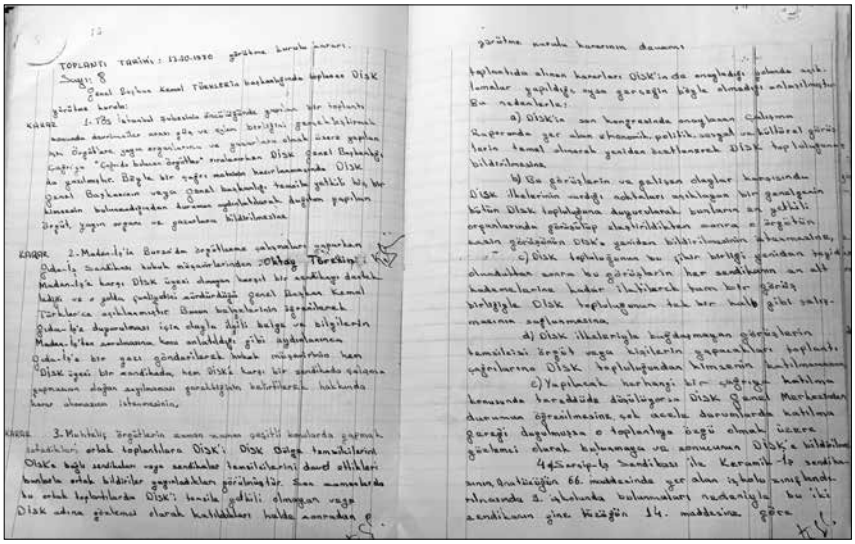
1973 SEÇİMLERİ

DİSK, 1973 seçimlerinde CHP'yi destekleme kararı aldı ve bu tutumunu 1970'li yıllar boyunca sürdürdü. Yönetim Kurulu 8 Eylül 1973 tarihli kararında CHP'ye destek kararını şöyle gerekçelendirecekti: *"14 Ekim 1973 seçimlerinde işçilerin bir partisi seçimlere katılmadığı için yalnız genel seçimlerde CHP'ye oy verilmesi konusunda birleşilmiştir."*[4]

Yönetim Kurulu'nun 12 Eylül 1973 tarihli toplantısında kapsamlı bir bildiri ile DİSK'in görüşlerinin kamuoyuna açıklanmasına karar verildi. Toplantıda DİSK'in temel ilkeleri uyarınca 14 Ekim 1973 genel seçimlerine katılan siyasi partileri parlamento

[4] 8 Eylül 1973 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

Soldaki Parçalanmalar ve DİSK'in Dikkatli Tutumu

DİSK Yürütme Kurulu kararı, 13 Ekim 1970

DİSK Yürütme Kurulu'nun 13 Ekim 1970 tarihli kararı, solda yaşanan tartışmalar konusunda DİSK'in dikkatli tutumunu ve kendi çizgisini koruma kaygısını göstermesi açısından önemlidir.

Yürütme Kurulu'nun 13 Ekim 1970 toplantısında alınan kararda "muhtelif örgütlerin zaman zaman çeşitli konularda yapmak istedikleri ortak toplantılara DİSK'i, DİSK bölge temsilcilerini, DİSK'e bağlı sendikaları veya sendikaların temsilcilerini davet ettikleri bunlarla ortak bildiriler yayınladıkları görülmüştür. Son zamanlarda bu ortak toplantılarda DİSK'i temsile yetkili olmayan veya DİSK adına gözlemci olarak katıldıkları halde sonradan toplantıda alınan kararları DİSK'in de onayladığı yolunda açıklamalar yapıldığı oysa gerçeğin böyle olmadığı anlaşılmıştır" denilerek, örgüte bir dizi uyarıda bulunulmuş ve aşağıdaki kararları almıştır:

a) DİSK'in son kongresinde onaylanan Çalışma Raporunda yer alan ekonomik, politik, sosyal ve kültürel görüşlerin temel alınarak yeniden özetlenerek DİSK topluluğuna bildirilmesine,

b) Bu görüşlerin ve gelişen olaylar karşısında DİSK ilkelerinin vardığı noktaları açıklayan bir genelgenin bütün DİSK topluluğuna duyurularak bunların en yetkili organlarında görüşülüp eleştirildikten sonra o örgütün kesin görüşünün DİSK'e yeniden bildirilmesinin istenmesine,

c) DİSK topluluğunun bu fikir birliği yeniden teyid olunduktan sonra bu görüşlerin her sendikanın en alt kademelerine kadar iletilerek tam bir görüş birliğiyle DİSK topluluğunun tek bir kalb gibi çalışmasının sağlanmasına,

d) DİSK ilkeleriyle bağdaşmayan görüşlerin temsilci örgüt ve kişilerin yapacakları toplantı çağrılarına DİSK topluluğundan kimsenin katılmamasına,

e) Yapılacak herhangi bir çağrıya katılma konusunda tereddüde düşülüyorsa DİSK Genel Merkezinden durumun öğrenilmesine, çok acele durumlarda katılma gereği duyulmuşsa o toplantıya özgü olmak üzere gözlemci olarak bulunmaya ve sonucunun DİSK'e bildirilmesine

içi ve dışı eylemleri, programları ve seçim bildirgeleri açısından eleştirilmiş ve aşağıdaki karara varılmıştır:[5]

1. Bu seçimlerde işçilerin, köylülerin, esnafın, memurların ve tüm dar gelirli vatandaşların CHP'ye oy vermeye DİSK olarak çağrıda bulunulmasına,
2. Bu çağrı kararının kamu oyuna duyurulması için Yönetim Kurulu'muzca hazırlanmış ve aşağıya alınmış çağrı bildirisinin Genel Başkan Kemal Türkler, Genel Başkan Vekili Hilmi Güner ve Genel Sekreter Kemal Sülker imzası ile çıkarılması için Yönetim Kurulu adına kendilerine yetki verilmesine oybirliğiyle karar verildi.

Kararda DİSK Yönetim Kurulu üyeleri Kemal Türkler, Hilmi Güner, Kemal Sülker,

[5] 12 Eylül 1973 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

DİSK'İN DEMOKRASİ ANLAYIŞI

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu, III. Genel Kurulu'nu yaptıktan az sonra sabık Adalet Partisi İktidarının ve ona yandaş olanların hazırladıkları sendikal demokrasiye son verme girişimiyle karşılaşmıştır. DİSK, bunu başarıya ulaştırmamak için fikirsel planda geniş bir mücadele vermiştir. Bilindiği gibi;

DİSK, kurulduğu günden başlıyarak hayatın her alanında demokrasinin egemen olması için çalıştığından, AP iktidarının sendikal alanda kurmak istediği tekelciliğe karşı demokratik sendikacılığı savunmayı başlıca görev bilmiştir. Zira DİSK, demokrasiye yürekten bağlıdır; DİSK, demokratik yönetimi bütün yönetim tarzlarından daha etkin ve insan tabiatına daha yatkın olduğu inancındadır. Çünkü demokrasi her alanda açıklığı, aydınlığı gerektirir. Gizli pazarlıklar, kapalı kapılar ardında yapılan çıkarcı hesaplar, aldatıcı girişimler, sömürüyü maskeleyen paravanalar demokrasinin gücü ile ortaya çıkarılır ve halk, hile ile doğruyu, zararlı ile yararlıyı, aldatıcı sözlerle gerçeği rahatlıkla görebilir ve kapkaççı politikacıların kirli işleri rahatlıkla açıklanabileceği için, bu tıynette olanların plânlamalarını önler. Demokrasi erdemli insanların itibarda olmasını sağlıyan bir yönetimdir ve halkın halk tarafından halk için yönetimini gerektirir. Bunun içindir ki DİSK, demokratik düzenin ekonomik, sosyal ve siyasal özüyle bir bütün halinde yaşantımızın her alanında varlığını sürdürmesini ister, bu ilkeyi savunur, bu düzenin gerçekten kurulması için çaba harcar.

Demokrasi halkın aldatılmasını önler. Demokrasi, bir zümrenin, bir ailenin, bir sınıfın diktasına izin vermez. Demokrasi, toplum hayatının tüm katlarında geçerlik kazanmak isteyen yalanı, hileyi, aldatmacayı, yutturmacayı ömürsüz yapar, kapkaççı ekonomik işleyişi, bilimi, felsefeyi, vicdan özgürlüğünü, sanatçının hür bir düşünce ile yapıt vermesini kabakuvvet ve dehşet tedbirleriyle önleme girişimlerinin başarısını önler; demokrasi, para kazanmak için her şeyi mübah sayan sömürücü tutuma ahlâklı olmanın bereketli projektörünü çevirir ve hiçbir karanlık işin tezgâhlanmasına olanak sağlamaz. Demokrasi sadece seçimden seçime oy vermekten ibaret olmadığı için emekçi halk kitlelerinin devlet yönetimine ağırlıklarını koymalarına yarayacak eğitimde fırsat eşitliğini amaçlar, yönetimde halkın söz ve karar sahibi olmasını en başta gelen ilke sayar ve onun içindir ki, DİSK çalışan halk sınıf ve tabakalarının ortak çıkarlarının, Türkiye'nin gerçek çıkarlarıyla özdeş olduğuna inanır ve emekçi halkın gittikçe artan ölçülerde millet ve memleket işlerinde söz ve karar sahibi olmasının gerekliliğini savunur. Halkın özlemlerine karşıt bir yönetim, Anayasamızın öngördüğü ilkelere aykırı olduğu için de DİSK içtenlikle Anayasanın en önde gelen savunucusudur. Çünkü Anayasa'mızın 4. ve 12. maddeleri ile toplumumuzun sosyal sınıflardan meydana geldiğini ve de millî egemenlik haklarının hiçbir kişiye ve zümreye veya sınıfa devredilemeyeceğini kabul etmiştir. Böylece diktayı reddeden Anayasamız sosyal sınıflar arasında yasa açısından eşitliği öngörüyor ve DİSK de iktisaden başkalarına bağlı, iktisaden zayıf zümre ve kişileri, müstahdemleri, dar gelirlileri, yoksulları korumayı amaçlıyan sosyal devlet ilkesini getiren Anayasamızın günlük yaşantımızın her dalında geçerli olmasına yönelmiş çalışmalar yapmayı görev sayıyor.

Sömürücü bir azınlığın tahakkümünü sürdürmeye çalışanlar, dolaylı söz, yorum ve şatafatlı bildirilerle bu gerçeği gözlerden kaçırmak için demokrasiyi savunanlara, gerçekten demokrasiye inanmış, Anayasanın öngördüğü köklü reformların bir an önce gerçekleşmesini istemiş, sosyal adalet içinde kalkınmanın yollarını önermiş kişi ve örgütleri gözden düşürmeye önem verirler. Onun için de bu kişiler ve çevreler DİSK'i de karalamak sevdasına kapılmış ve hazırladıkları bir kargaşalı dönem içinde DİSK'i suçlamayı baş görev saymışlardır. Oysa DİSK, Anayasamızın öngördüğü demokratik düzenin bütün icaplarıyla uygulanabilmesinin özlemi içindedir ve bu amacının dışında hiçbir ard niyet beslemediği için de demokratik işleyişin sendikal alanda sona erdirilmesi çabalarının gerçek yüzünü ortaya çıkarmış, sonunda da Anayasaya aykırı yasaların işlerlikten kalkması alanında üstün başarılı görevlerini sürdüren yüce Anayasa Mahkemesi, tarihi kararını vererek demokrasiye sendikal alanda tuzak kuranların çabalarını boşa çıkartmıştır. Ne var ki, DİSK sendikal alanda elde edilen olumlu sonucun demokrasi-

nin tam bir işlerlik kazanmasıyla her alanda ve günlük yaşantımızın her safhasında elle tutulur, gözle görülür hale gelmesini, halkın söz ve karar sahibi olmadığı bir yerin kalmamasını yürekten istemektedir. Demokrasi ekonomik sömürüyü, sosyal yabancılaşmayı, kültürel yozlaşmayı önler ve halka rağmen kendilerini halk adına yönetici, buyurucu sananların, bu bir avuç kötü politikacının güdümlü yöntem sürdürme eğilimlerine uygulama olanağı bırakmaz. Demokrasi halkın kendisinin suyun başına geçip kendi eliyle Anayasayı eksiksiz uygulamayı sağlıyacak kararlar vermesini gerçekleştirir. Onun için DİSK, demokrasiye bilinçle bağlıdır, içtenlikle onu savunur ve cesaretle bu inanç ve bağlılığın gereklerini yerine getirir.

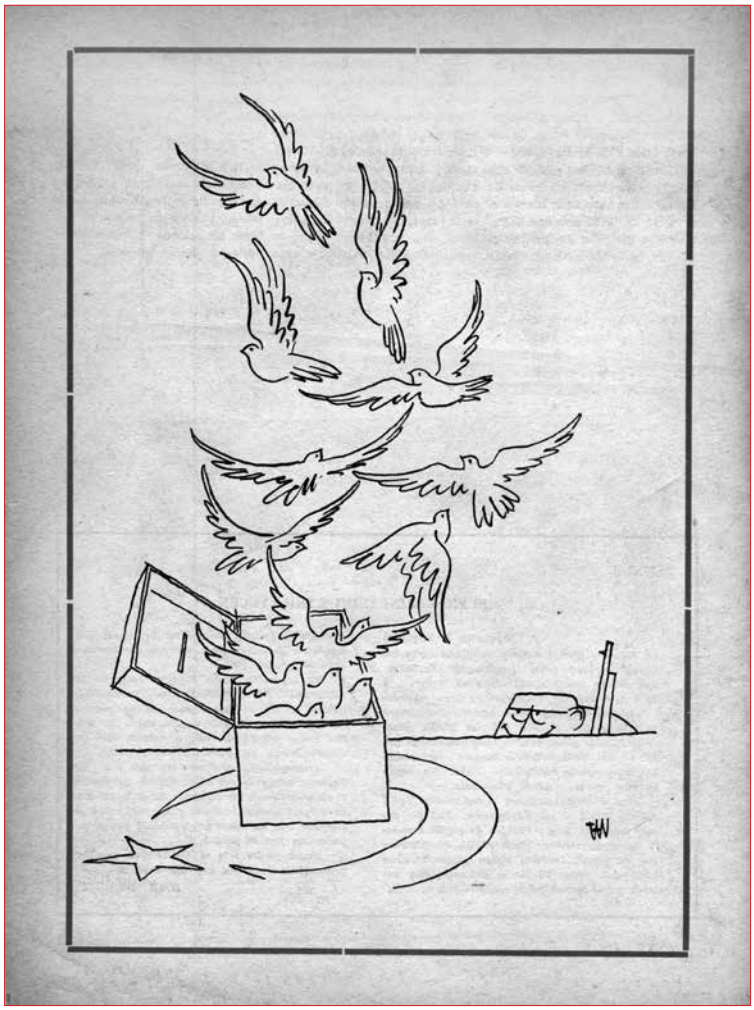
Politika, sermayeci sınıflarla emekçi sınıflar arasında iktidara seçimle gelip memleketi yönetme işlemidir. Böyle olduğu için her sosyal sınıf, kendine çıkar açısından bağlı olanlarla birlikte suyun başına geçip devlet çarkının o sınıflar çıkarına dönmesini gerçekleştirmeye bakar. Demokrasinin gerçek anlamı da budur. Kalkınma plânları ve bütçeler, bu plânların yönünü saptayanlarla devlet gelirlerinin dağıtımını kendi ekonomik-sosyal durumlarına göre ayarlıyanlar yararına hazırlanır. Bu bakımdan demokrasi, sermayeci sınıflarla emekçi sınıf ve tabakalar arasındaki iktidar mücadelesinde insan haklarına dayalı, lâik, sosyal ve demokratik Anayasamızın hükümlerini ve öteki yasaları eşitlikle uygulamayı zorunlu bulur. Biz yasalar karşısında eşitliğin gerçekten bilinçli savunucuları olduğumuz için demokrasinin bütün gerekleriyle işlemesini isteriz ve demokrasi bizim benliğimizi saran bir tabiat haline gelmiştir.

Bu nedenledir ki, sabık Adalet Partisi iktidarı sendikacılık hayatında demokratik işleyişe son vermeye yöneldiği vakit DİSK, bu gidişin ne gibi sakıncalar ve zararlar doğuracağını açık-seçik ortaya koymaya önem vermiştir. Çünkü AP'nin getirmek istedikleriyle bazı politikacıların varmak istedikleri amaç demokratik sendikacılığa keskin bir darbe indirecek ve sendikal hayatta faşizan bir tutum egemen olacaktı. Demokrasiye olan inancımız ve tutkumuz, bizi bu tür antidemokratik girişimlerin karşısında yer almaya sevketti. Biz, kendi örgütlerimizde uyguladığımız demokratik kuralların en doğru kararların alınmasında etken olduğunu görmenin mutluluğu içindeyiz. Kitlelerin söz ve karar sahibi olması, temsil ettiğimiz sendikacılık anlayışını zafere götürmüştür. Demokrasi, mutlaka her alanda başarıya ulaştırılacaktır. Devlet yönetiminin her organında ve her katında iktisaden başkalarına tâbi, ekonomik bakımdan zayıf durumdakiler ve dar gelirlilerle hizmet erbabının da söz ve karar sahibi olmaları gerçekleşince demokrasi en geniş anlamda güçlenecektir. Ulusça kalkınmamız böyle bir güç kazanacak olan demokratik yönetimin mümkün kılınmasıyla sağlanacaktır. Herkesin gönlünce hür yaşadığı ve herkesin birbirlerinin eşit haklarına saygılı, uygarlık âleminin içinde şerefli yerini alan bir mutlu Türkiye'nin mimarları demokrasiye bizim gibi içtenlikle inanan insanların topluca oluşturdukları çabaları sürdürenler olacaktır.

Kaynak: DİSK (1973), DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK Yayınları, s. 5-6-7.

Tan Oral, DİSK dergisi, Sayı 8, Ocak 1974.

Tan Oral, *DİSK* dergisi, Sayı 7, Aralık 1973.

Dinçer Doğu, Cevat İyigün, Cavit Şarman, Remzi Ersoylu, Salih Özbek, Rıza Erdoğan, Hüsamettin Bakan ve Osman Özkan'ın imzaları yer alıyordu. Toplantıda alınan karar gereği 1973 seçimleri hakkındaki bildiri 13 Eylül 1973'te açıklandı. Bildiride "*DİSK, 1973 genel seçimlerinde Anayasal özgürlükleri ve demokratik hakları ve uygarlıkçı bir anlayışı savunan tek parti durumunda olduğu için işçileri, köylüleri, esnafı, memurları ve tüm dar gelirli vatandaşı CHP ye oy vermeye çağırır*" deniyordu. DİSK'in CHP'ye desteğini açıklayan bildirisi üzerine İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nda DİSK yöneticileri hakkında Sendikalar Kanunu'na aykırı hareket ettikleri iddiasıyla kovuşturma açıldı.[6]

DİSK'in CHP'yi destekleme kararının örgüt tabanında da bir karşılık bulduğu söylenebilir. Bu karar farklı görüşlere sahip DİSK yöneticileri ve üyeleri tarafından benimsendi. Bu kararı alan yönetime karşı çıkılmadı, tam tersine desteklendi. CHP'ye destek kararını genel merkez, bölge ve işyerlerindeki çoğunluğu sol sosyalist olan kadrolar da benimsedi. Bu kadrolar için Ecevit'in 12 Mart Darbesi'ne ve Erim Hükümeti'ne bakan verilmesine karşı çıkmış olması oldukça takdir toplamıştı. Tabii çok sayıda sol sosyalist işçi, aydın ve genç hapiste olduğu koşullarda Ecevit'in genel af vaadi de desteğin bir diğer nedeniydi.[7]

DİSK CHP'yi destekleme tutumunu 9 Aralık 1973 yerel seçimlerinde de sürdürdü. DİSK Yönetim Kurulu 20 Kasım 1973 tarihli toplantısında 9 Aralık 1973 yerel seçimlerinde CHP'nin desteklemesine ve bu konuda bir bildiri yayımlamak üzere Yürütme Kurulu'na yetki verilmesine karar verdi. Yürütme Kurulu aynı gün yaptığı toplantıda Yönetim Kurulu'nun yerel seçimlerde CHP'nin desteklemesine yönelik kararı gereğince Genel Başkan, Genel Başkan Vekili ve Genel Sekreter'ce imzalı bir bildiri yayımlanmasına karar verdi.[8]

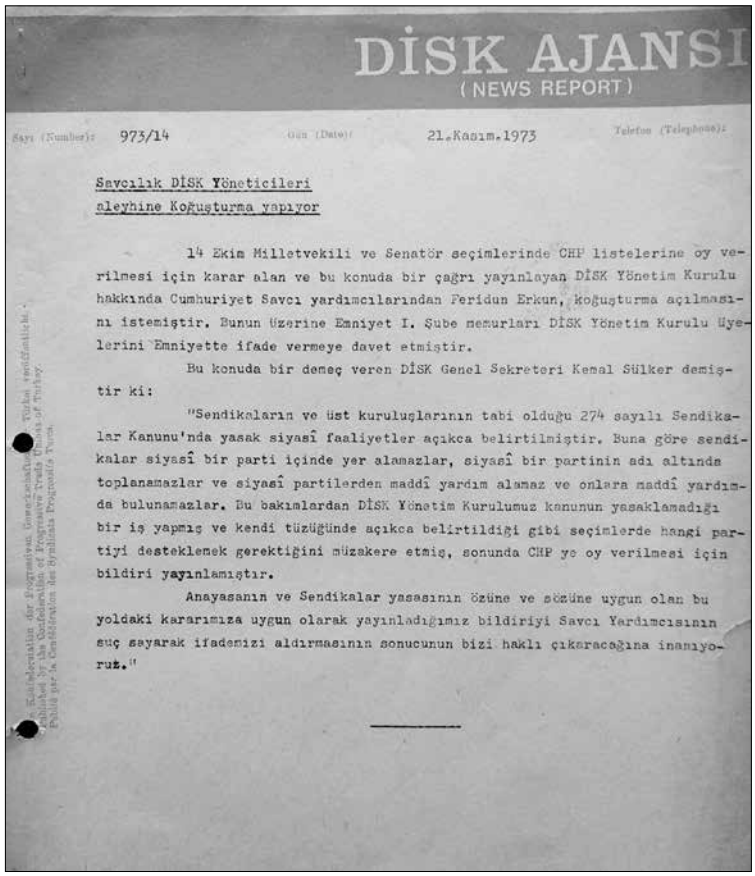
CHP 14 Ekim seçimlerinde başarıyla çıktı ancak tek başına hükümeti kuracak çoğunluğa ulaşamadı. CHP geçerli oyların yüzde 33,3'ünü alarak 185 milletvekili çıkardı. Seçimlerde AP 149, MSP 48, DP 45, CGP 13, MHP 3 ve TBP 1 milletvekilli çıkardı.

[6] *DİSK* dergisi, Sayı 7, Aralık 1973, s.15.

[7] *Derinden Gelen Kökler* (2017), Cilt 1, sayfa 450.

[8] 20 Kasım 1973 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

Bu tablo siyasal bunalım yarattı. Bunalım koşullarında Cumhurbaşkanı Korutürk CHP-AP Koalisyonu ve *"milli koalisyon"* önerilerini gündeme getirdi ve hükümet bunalımının çözülmesi için kamuoyundan destek istedi. DİSK Yürütme Kurulu 8 Aralık 1973 tarihli toplantısında hükümet kurulmasıyla ilgili kurumların, kişilerin ve örgütlerin görüşlerini öğrenmek istediğini açıklayan Cumhurbaşkanı Korutürk'e Genel Başkan ve Genel Sekreter imzasıyla bir mektup yollanmasına karar verdi. DİSK'in Genel Başkan Türkler ve Genel Sekreter Sülker imzasıyla Korutürk'e yolladığı mektupta hem CHP-AP Koalisyonuna hem de milli koalisyona karşı çıkılıyor ve CHP'nin hükümeti kurması ve bu olmadığı takdirde ise seçimlerin yenilenmesini öneriyordu. Üç aydan fazla süren hükümet bunalımı, 26 Ocak 1974'te CHP-MSP Koalisyonunun kurulması ile sona erdi. Ecevit'in Başbakanlığı'nda kurulan Koalisyonda Erbakan Başbakan Yardımcısı idi. Çalışma Bakanlığı'na ise CHP'den Önder Sav getirildi. Koalisyon protokolünde düşünce ve inanç suçları için genel af ve siyasi hakları iadesi yanında, halk sektörü hedefi, kıdem tazminatının her yıl için bir aylık ücret tutarına yükseltilmesi, yetkili sendikanın belirlenmesinde anlaşmazlık halinde işçilerin gizli oyuna başvurulması (referandum) gibi DİSK'in talepleri arasında yer alan konular da yer alıyordu. Bu nedenle DİSK, Hükümet tarafından vaad edilen bütün hakları ve menfaatleri hayata geçirmek için Hükümet'i var gücüyle destekleyeceğini açıklardı.[9] DİSK Yürütme Kurulu 5 Şubat 1974 tarihli toplantısında yeni Hükümet'le temaslar için Ankara'ya gidilmesine karar verdi.[10]

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

Sayı (Number): 973/14 Gün (Date): 21.Kasım.1973 Telefon (Telephone):

Savcılık DİSK Yöneticileri
aleyhine Koğuşturma yapıyor

14 Ekim Milletvekili ve Senatör seçimlerinde CHP listelerine oy verilmesi için karar alan ve bu konuda bir çağrı yayınlayan DİSK Yönetim Kurulu hakkında Cumhuriyet Savcı yardımcılarından Feridun Erkun, koğuşturma açılmasını istemiştir. Bunun üzerine Emniyet I. Şube memurları DİSK Yönetim Kurulu üyelerini Emniyette ifade vermeye davet etmiştir.

Bu konuda bir demeç veren DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker demiştir ki:

"Sendikaların ve üst kuruluşlarının tabi olduğu 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nda yasak siyasî faaliyetler açıkca belirtilmiştir. Buna göre sendikalar siyasî bir parti içinde yer alamazlar, siyasî bir partinin adı altında toplanamazlar ve siyasî partilerden maddî yardım alamaz ve onlara maddî yardımda bulunamazlar. Bu bakımlardan DİSK Yönetim Kurulumuz kanunun yasaklamadığı bir iş yapmış ve kendi tüzüğünde açıkca belirtildiği gibi seçimlerde hangi partiyi desteklemek gerektiğini müzakere etmiş, sonunda CHP ye oy verilmesi için bildiri yayınlamıştır.

Anayasanın ve Sendikalar yasasının özüne ve sözüne uygun olan bu yoldaki kararımıza uygun olarak yayınladığımız bildiriyi Savcı Yardımcısının suç sayarak ifademizi aldırmasının sonucunun bizi haklı çıkaracağına inanıyoruz."

DİSK Ajansı, 21 Kasım 1973

DİSK, 1973 seçimlerinden çıkan sonuçtan ve CHP'yi destekleme kararının sonuçlarından hoşnut kalmıştı. DİSK AP'nin iktidardan uzaklaştırılmasında kendi rolünün önemine dikkat çekiyordu. DİSK'in 7. kuruluş yıldönümü için Yürütme Kurulu tarafından yayımlanan bildiride seçimler ve CHP'ye verilen destek konusunda şu değerlendirme yapılıyordu:[11]

> "(...) DİSK eğitimde uyguladığı sınıfsal bilinç verme çalışmalarının bir sonucu olarak, 1973 Parlamento, Belediye ve İl Genel Meclisi seçimlerinde aktif görev yapmış ve tamamen sermaye kesimlerinin çıkarlarını koruyan partiler yerine işçi, köylü, küçük esnaf ve dar gelirli yurttaşların özlemlerine cevap veren CHP'ne oy vermiştir.

[9] *DİSK* dergisi, Sayı 9-10, Şubat-Mart 1974, s. 3.

[10] 5 Şubat 1974 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[11] 11 Şubat 1974 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, İSK Arşivi.

DİSK'İN 1973 SEÇİMLERİNDE CHP'YE DESTEK BİLDİRİSİ

İstanbul: 13 Eylül 1973

İşçilerin, genellikle tüm çalışanların tek umudu olan Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu-DİSK, bağımsız bir örgüttür. Bugüne dek olduğu gibi bundan böyle de bağımsızlığını bilinçle ve titizlikle korur ve korumakta azimlidir.

DİSK, demokrasiye ve özgürlüklere yürekten bağlıdır. Onun için Anayasa ve onun temel ilkelerini içtenlikle savunur ve bunu asli görevinin gereği sayar.

DİSK her türlü diktaya ve dikta eğilimlerine karşıdır. İnsanların, tüm kural ve kurumları ile işleyen bir demokraside, özgürlüklerine ve insanca yaşama haklarına kavuşabildiği zaman mutlu olabileceklerine inanır.

Onun için Anayasanın bütün ilkeleri ile uygulanmasını ve hayata geçirilmesini ister.

Onun için Anayasaya aykırı, özgürlükleri kısıtlayan veya yok eden anlayışa karşıdır ve bu tür anlayışın ürünü Yasaların kaldırılmasını ister.

Onun için DİSK, sendika içi demokraside sendika seçme hakkını sendika özgürlüğü olarak görür, bu hakkın işçiler tarafından oy kullanmak suretiyle yerine getirilmesi demek olan Referandumu ister. Ve sendika içi demokrasinin gereği olarak da işçinin yaşama ve çalışma koşulları ile ilgili her konuda söz ve karar sahibi olması ilkesini uygular.

Onun için, bu ilkeden hareketle DİSK, işçilerin, köylülerin, esnafın, memurların ve tüm dar gelirli halkımızın devlet yönetiminde de söz ve karar sahibi olmasını ister. DİSK, bu ilkelerin gereği olarak her seçim öncesi, seçimlere katılan siyasi partileri, parlamento içi ve dışı eylemlerini, programlarını, o seçim bildirgelerini yetkili yöneticileri ile birlikte eleştirir; işçi sınıfı ve dar gelirli halkımızın çıkarları açısından en yararlı olanına oy verilmesine çağrıda bulunur.

Bu amaçla DİSK Yönetim Kurulu 8.Eylül.1973 ve 12.Eylül.1973 günleri toplanmış, DİSK'in bu temel ilkeleri açısından yaptığı eleştiri sonucunda bu seçimlerde CHP ye oy verme çağrısında bulunmayı kararlaştırmıştır.

NEDEN CHP

- Çünkü özellikle 12 Mart sonrası dönemde, parlamento içinde ve dışında demokrasinin, tüm özgürlüklerin ve işçi haklarının savunmasını yapmış, bunlara karşı tüm girişimlere karşı çıkmış ve mücadele etmiştir.

- Anayasaya ve demokratik hayata aykırı düşen yasaların iptali için Anayasa Mahkemesine başvurma kararı almıştır.

- Çalışanları ezerek, sömürerek, yoksullaştırarak kalkınma ve sanayi anlayışını çağın gerisinde bulmuş, insanca ve demokratik bir çalışma hayatını gerçekleştirecek bir düzen değişikliği anlayışına yönelmiştir.

- Grevleri yasaklayan, Lokavtları serbest bırakan devlet politikasına karşı çıkmıştır.

CHP 1973 seçim bildirgesinde özellikle, halkımızın bütün fertlerinin yaşama ve çalışma koşullarının demokrasi ve özgürlükler içinde gelişmesini ve mutluluğa ulaşmasını sağlayıcı derinliğine tedbirler getirmekte ve genellikle,

1- Toplu sözleşme yetkisi tespitinde işçinin oy kullanarak sendika seçme hakkını (Referandum),

2- İşsizlik Sigortası kurulmasını,

3- İşçilerin haksız yere işten atılmasını önleyici yasal tedbirler alınmasını (iş garantisi),

4- Lokavtın kısıtlanmasını (anladığımız anlamda kaldırılmasını),

5- Kıdem tazminatının 30 güne çıkarılmasını,

6- Memur Sendikalarının kurulmasını,

7- İşçi memur ayırımının kaldırılmasını ve çağımızın teknolojik gelişmelerinin getirdiği aşamalara göre yeniden düzenlenmesini,

8- İşçi haklarını ve demokrasiyi sınırlayan yasaların demokratik kurallara uygun olarak değiştirileceğini, özellikle bunların başında Sıkıyönetim, Devlet Güvenlik Mahkemeleri, Dernekler, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri yasaları bulunduğunu,

9- Tüm çalışanların İş ve Sosyal Sigortalar Yasaları kapsamına alınacağını,

10- Adaletli ve dengeli gelişme için gerekli ücret politikası hakkında Danışma Kurulu kurulacağını,

11- Eğitimin daha geçerli temel esaslara bağlanmasını, yüksek eğitimin parasız olmasını, halk eğitimine yeni uygulamalar getirilmesini, öğretmen özgürlüğü ve teminatını, eğitimde eşitlik ilkesini,

12- Yabancı ülkelerde çalışan işçilerin ve çocuklarının eğitim problemlerinin yeniden ele alınacağını, bunların Türk kültürüne karşı yabancılaşmalarının önleneceğini, emeklilik haklarının yurda aktarılması, tasarruflarının değerlendirilmesi, gümrük işlerinin kolaylaştırılması ve seçimlerde oy kullanmaları gibi önemli sorunlarının çözüleceğini,

13- Düşünce ve Basın özgürlüğünün gerekliliğini, kabul etmiş ve bunları gerçekleştirmeye söz vermiştir.

Bu nedenlerle, DİSK, 1973 genel seçimlerinde Anayasal özgürlükleri ve demokratik hakları ve uygarlıkçı bir anlayışı savunan tek parti durumunda olduğu için işçileri, köylüleri, esnafı, memurları ve tüm dar gelirli vatandaşı CHP ye oy vermeye çağırır.

DİSK YÖNETİM KURULUNU TEMSİLEN

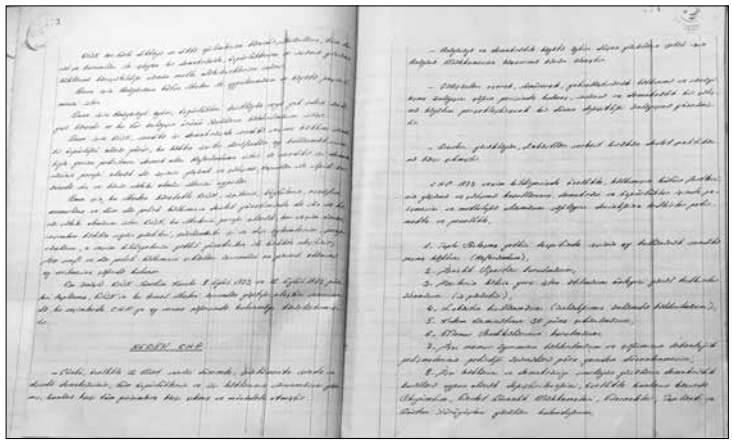
Genel Başkan Kemal Türkler

Genel Başkan Vekili Hilmi Güner

Genel Sekreter Kemal Sülker

DİSK dergisi, Sayı 6, Kasım 1973

DİSK Yönetim Kurulu'nun 12 Eylül 1973 tarihli kararı.

Bu bilinçli oy vermenin sonucunda da her türlü şikâyetlere yol açan bir bozuk düzenin temsilcisi olan AP iktidardan uzaklaştırılmıştır.

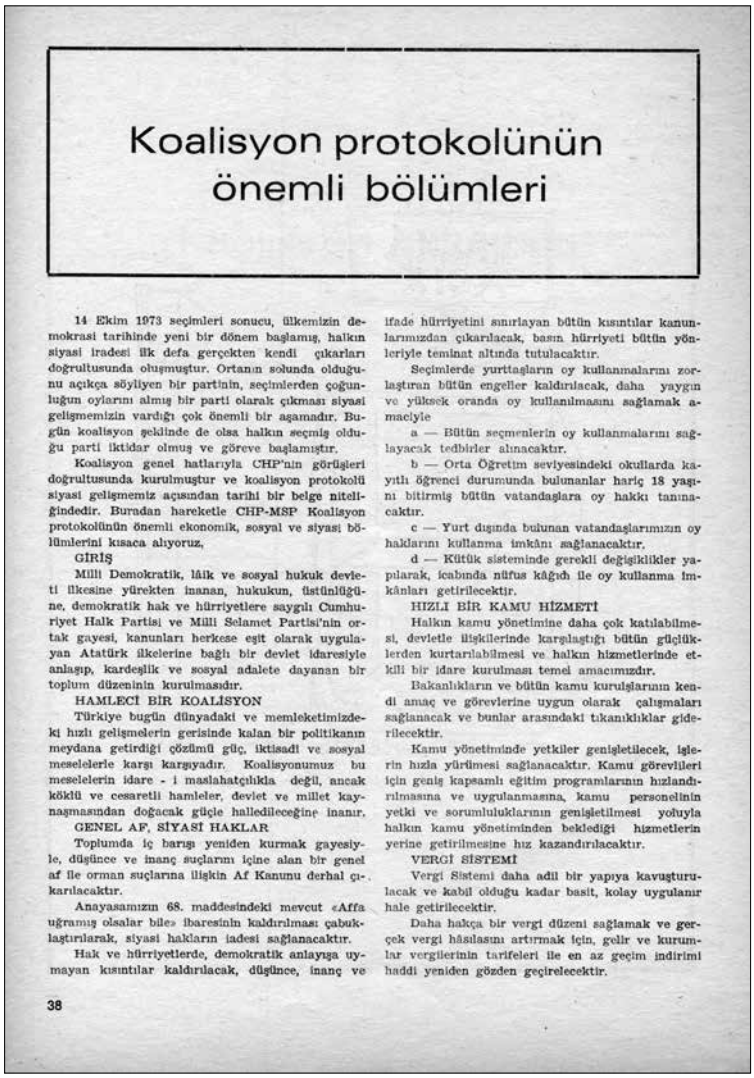
"(...) DİSK işçi sınıfının devrimci mücadelesinin bilime dayalı, devlet yönetiminde söz ve karar sahibi olma azminin meş'alesini taşımaktadır. (...) DİSK yöneticileri mevkilerinde kalmak için uğraşan değil, DİSK ilkeleri uğrunda sade birer işçi olarak mücadele veren sendikacılardır (...)"

Ancak Koalisyon Hükümeti'nin istenen sonuçları vermemesi üzerine DİSK, erken seçimi gündeme getirdi. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler 6 Eylül 1974'te yaptığı bir konuşmada hükümetin koalisyon protokolünde yer alan bazı konuların henüz gerçekleştirmemiş olduğunu belirterek erken seçim istedi:[12]

"Toplu Sözleşme yetkisinin saptanmasında referandum ilkesi yasalaşmamıştır. Asgari geçim indirimi asgari ücret düzeyine yükseltilmemiştir. İşçilerin kıdem tazminatı 30 güne çıkarılmamıştır. Sendikalar Kanununun aksayan maddeleri değiştirilmemiştir. Bu durum koalisyondaki MSP kanadının anlayışının tutuculuğundan ileri gelmektedir. Ayrıca çeşitli ekonomik konularda CHP'nin seçmenlerine vaad ettiği konuların uygulama alanına getirilmesinde koalisyon ortakları arasında tam bir uyum sağlanmadığı anlaşılmıştır. İşçi sınıfı bunlardan zarar görmektedir. Bu duruma son vermek için iktidarın CHP kanadıyla ana muhalefet partisi yeni bir seçim kanununda birleşerek erken seçime gidilmesi gerçekleştirilmelidir. "

CHP-MSP Koalisyon Hükümeti kısa sürdü. Koalisyonun yürümemesi üzerine Ecevit 18 Eylül 1974'te istifa etti ve yeni bir hükümet bunalımı dönemi başladı. Hükümet kurma çalışmaları başarısız olunca Cumhurbaşkanı Korutürk kontenjan senatö-

[12] *DİSK* dergisi, Sayı 12-13, Ağustos-Eylül 1974.

Koalisyon protokolünün önemli bölümleri

14 Ekim 1973 seçimleri sonucu, ülkemizin demokrasi tarihinde yeni bir dönem başlamış, halkın siyasi iradesi ilk defa gerçekten kendi çıkarları doğrultusunda oluşmuştur. Ortanın solunda olduğunu açıkça söyliyen bir partinin, seçimlerden çoğunluğun oylarını almış bir parti olarak çıkması siyasi gelişmemizin vardığı çok önemli bir aşamadır. Bugün koalisyon şeklinde de olsa halkın seçmiş olduğu parti iktidar olmuş ve göreve başlamıştır.

Koalisyon genel hatlarıyla CHP'nin görüşleri doğrultusunda kurulmuştur ve koalisyon protokolü siyasi gelişmemiz açısından tarihi bir belge niteliğindedir. Buradan hareketle CHP-MSP Koalisyon protokolünün önemli ekonomik, sosyal ve siyasi bölümlerini kısaca alıyoruz.

GİRİŞ

Milli Demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti ilkesine yürekten inanan, hukukun, üstünlüğüne, demokratik hak ve hürriyetlere saygılı Cumhuriyet Halk Partisi ve Milli Selamet Partisi'nin ortak gayesi, kanunları herkese eşit olarak uygulayan Atatürk ilkelerine bağlı bir devlet idaresiyle anlaşıp, kardeşlik ve sosyal adalete dayanan bir toplum düzeninin kurulmasıdır.

HAMLECİ BİR KOALİSYON

Türkiye bugün dünyadaki ve memleketimizdeki hızlı gelişmelerin gerisinde kalan bir politikanın meydana getirdiği çözümü güç, iktisadi ve sosyal meselelerle karşı karşıyadır. Koalisyonumuz bu meselelerin idare - i maslahatçılıkla değil, ancak köklü ve cesaretli hamleler, devlet ve millet kaynaşmasından doğacak güçle halledileceğine inanır.

GENEL AF, SİYASİ HAKLAR

Toplumda iç barışı yeniden kurmak gayesiyle, düşünce ve inanç suçlarını içine alan bir genel af ile orman suçlarına ilişkin Af Kanunu derhal çıkarılacaktır.

Anayasamızın 68. maddesindeki mevcut «Affa uğramış olsalar bile» ibaresinin kaldırılması çabuklaştırılarak, siyasi hakların iadesi sağlanacaktır.

Hak ve hürriyetlerde, demokratik anlayışa uymayan kısıntılar kaldırılacak, düşünce, inanç ve ifade hürriyetini sınırlayan bütün kısıntılar kanunlarımızdan çıkarılacak, basın hürriyeti bütün yönleriyle teminat altında tutulacaktır.

Seçimlerde yurttaşların oy kullanmalarını zorlaştıran bütün engeller kaldırılacak, daha yaygın ve yüksek oranda oy kullanılmasını sağlamak amacıyle

a — Bütün seçmenlerin oy kullanmalarını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

b — Orta Öğretim seviyesindeki okullarda kayıtlı öğrenci durumunda bulunanlar hariç 18 yaşını bitirmiş bütün vatandaşlara oy hakkı tanınacaktır.

c — Yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın oy haklarını kullanma imkânı sağlanacaktır.

d — Kütük sisteminde gerekli değişiklikler yapılarak, icabında nüfus kâğıdı ile oy kullanma imkânları getirilecektir.

HIZLI BİR KAMU HİZMETİ

Halkın kamu yönetimine daha çok katılabilmesi, devletle ilişkilerinde karşılaştığı bütün güçlüklerden kurtarılabilmesi ve halkın hizmetlerinde etkili bir idare kurulması temel amacımızdır.

Bakanlıkların ve bütün kamu kuruluşlarının kendi amaç ve görevlerine uygun olarak çalışmaları sağlanacak ve bunlar arasındaki tıkanıklıklar giderilecektir.

Kamu yönetiminde yetkiler genişletilecek, işlerin hızla yürümesi sağlanacaktır. Kamu görevlileri için geniş kapsamlı eğitim programlarının hızlandırılmasına ve uygulanmasına, kamu personelinin yetki ve sorumluluklarının genişletilmesi yoluyla halkın kamu yönetiminden beklediği hizmetlerin yerine getirilmesine hız kazandırılacaktır.

VERGİ SİSTEMİ

Vergi Sistemi daha adil bir yapıya kavuşturulacak ve kabil olduğu kadar basit, kolay uygulanır hale getirilecektir.

Daha hakça bir vergi düzeni sağlamak ve gerçek vergi hâsılasını artırmak için, gelir ve kurumlar vergilerinin tarifeleri ile en az geçim indirimi haddi yeniden gözden geçirilecektir.

38

DİSK dergisi, Sayı 9-10, Şubat-Mart 1974.

rü Sadi Irmak'ı hükümet kurmakla görevlendirdi. Irmak parlamentoya dayanmayan partiler üstü bir hükümet formülünü denedi. Ancak güvenoyu alamadı. Sadi Irmak Hükümeti'ne de güven duymadığını belirten DİSK, erken seçim talebini yineledi. Hükümet bunalımı Nisan 1975'e kadar sürdü.

Demirel tarafından kurulan AP, MSP, CGP ve MHP'den oluşan ve Milliyetçi Cephe (MC) Hükümeti olarak bilinen yeni hükümet, 12 Nisan 1975'te güvenoyu alarak göreve başladı. Bu hem Türkiye hem DİSK için yeni bir dönemdi.

12 Mart'tan Çıkarken Sosyalist Sol, CHP ve DİSK

12 Mart döneminde ağır bir baskıyla karşılaşan sol, 12 Mart sonrasında, özellikle 1973 seçimleri sonrasında yeniden toparlanmaya başladı ve 1970'lerin ikinci yarısında yeniden yükseldi. 12 Mart döneminde TİP'in kapatılması sonrasında TİP içindeki ayrışmalar 1974 sonrasında ayrı partiler ve örgütler şeklinde ortaya çıkmaya başladı. Çok sayıda sosyalist partinin yanı sıra parti biçimi dışında örgütlenen sosyalist ve devrimci yapılar sahneye çıktı.

Solun 12 Mart dönemi sonrası yeniden toparlanma ve 1974 sonrası yeni sosyalist partilerin kurulması sürecinde DİSK bu partilere mesafeli davrandı ve bu partilerle bir ilgisinin olmadığını özellikle açıkladı. Türkler 25 Haziran 1974'te yaptığı açıklamada *"DİSK'in yeni kurulan ve bir başkasının da kurulacağı söylenen parti ile uzaktan veya yakından hiçbir ilişkisi yoktur."* diyordu.[13] Temmuz 1974 tarihli DİSK dergisi kapağında *"Kurulan ve Kurulacak Partilerle DİSK'in Hiçbir İlgisi Yok"* ifadesine yer veriyordu. *"Kurulan parti"* 15 Haziran 1974'te Ahmet Kaçmaz ve arkadaşları tarafından kurulan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP), *"kurulacak"* parti ise Behice Boran ve arkadaşları tarafından 1 Mayıs 1975'te kurulacak olan Türkiye İşçi Partisi (TİP) idi. Nitekim Türkler, Boran tarafından TİP'in yeniden kuruluşu için kendisine yapılan daveti cevapsız bırakmış ve yakın çevresine *"yeni bir partiye gerek yok CHP'yi desteklemek lazım"* demişti.[14]

[13] *DİSK* dergisi, Sayı 11, Temmuz 1974.

[14] *Derinden Gelen Kökler* (2017), Cilt 2, s. 13.

Kurulan ve Kurulacak Partilerle DİSK'in Hiçbir İlişkisi Yok

Türkler Açıkladı

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, 25 Haziran 1974 tarihinde yeni kurulan ve kurulacağı duyulan bazı partilerle ilgili olarak basına ve T. R. T. 'ye şu demeci vermiştir:

''Yeni bir partinin kurulduğunu basından öğrendik. Bir yenisinin daha kurulacağı söyleniyor. Herhangi bir yanlış anlamaya imkân vermemek için bu konuda bir hususu kesinlikle aydınlatmak isterim. DİSK'in bu yeni kurulan ve bir başkasının da kurulacağı söylenen parti ile uzaktan veya yakından hiç bir ilişkisi yoktur.

Geçen hafta toplanan DİSK Genel Yönetim Kurulu, genel doğrultudaki politikasını yeniden görüşmüş ve kararlaştırmıştır.

Bu kararla, DİSK'in politikası, 14 Ekim Seçimlerinden önce yayınladığı çağrı bildirisi doğrultusunda daha belirgin ve kesin hale gelmiş bulunmaktadır.

DİSK işçi sınıfının çıkarlarının hangi doğrultuda olduğunu ve günün koşullarına göre meydana gelen nasıl bir ortam içinde ve yönde gerçekleşeceğini iyi bilmektedir. Bu nedenlerle bu konuda işçi sınıfı üzerine bir oyun söz konusu olursa, DİSK böyle bir oyun karşısında seyirci kalmamakta kararlı ve ısrarlıdır.''

Kaynak: *DİSK* dergisi, Sayı 11, Temmuz 1974, s. 7.

DİSK dergisi, Sayı 11, Temmuz 1974

14 Ekim 1973 seçimleri ve 1974 affıyla birlikte 12 Mart'tan çıkarken sosyalist solda yeni parti girişimleri gündeme geldi. DİSK'li sendikacıların bir bölümü de bu parti çalışmalarının içindeydi. Kemal Nebioğlu (Gıda-İş) ve Cenan Bıçakçı (ASİS) Aybar'ın kurmaya hazırlandığı (Sosyalist Devrim Partisi; Burhan Şahın (Basın-İş) Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP); Özcan Kesgeç (Sosyal-İş), Dinçer Doğu (Kimya-İş), Turgut Gökdere (Turizm-İş), Mustafa Aktulgalı (Keramik-İş) ve Selim Mahmutoğlu (Maden-İş) 2. TİP'in kuruluş hazırlıkları içinde yer alıyordu. Kuşkusuz bu partiler ve bunların yanında CHP ile diğer sol çevreler de DİSK'te etkilerini artırmaya ve DİSK'in desteğini almaya çalışıyordu.

Aynı günlerde Behice Boran, tüm Maden-İş Genel Yürütme Kurulu üyeleri için ayrı ayrı olmak üzere 2. TİP kuruculuğu çağrı mektubu gönderdi. Dönemin Maden-İş yöneticisi Mehmet Karaca, bu gelişmeyle ilgili şunları anlatıyor: *''Bunun duyulması üzerine Aybarcılar başta olmak üzere büyük bir tantana koptu. Bu gerilimin yıkıcı havası karşısında Kemal Türkler de tansiyonun yükselmesine sebep olduğunu düşündüğü Behice Boran ekibine karşı tutum almaya başladı. Türkler'in, 1. TİP'ten itibaren Aybar/Aren-Boran saflaşmasında taraf olmaktan kaçındığı ancak Aybar'a karşı daha ılımlı olduğu biliniyordu. Gönen Toplantısı'ndan dileyen herkes parti kurabilir; ancak bugün için CHP'ye destek sürdürülmelidir kararı çıktı.''*[15] Böylece DİSK net bir biçimde TİP'in devam niteliğinde kurulan sosyalist partiler ile TİP döneminde olduğu gibi bir ilişki içinde olmayacağını ilan etmiş oluyordu.

[15] Barış Öz tarafından 26 Mayıs 2005 tarihinde Mehmet Karaca ile yapılan görüşme Barış Öz (2005), ''Kalkınma Sürecinde Sektörel/Sendikal Dinamikler Örnek Olay: Türkiye Maden-İş Sendikası'', Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .

CHP'DE DEĞİŞİM VE DİSK'İN CHP'Yİ DESTEKLEMESİNİN NEDENLERİ

Süreyya Algül

12 Mart'ın çıkışında CHP, sosyalist solun yeniden ülke siyasetinde güç kazanmaya başladığı koşullarda, Ecevit'in liderliğe gelişi ile birlikte görüş ve eylemleri ile dönem içinde kamuoyunda yankı yaratmaya başlamıştır. Parti'nin "Akgünlere" başlıklı 1973 seçim bildirgesi de temelde eşitlik ve özgürlük söylemini şu ifadelerle öne çıkararak ses getirmiştir:[1] "(...) hakça bir düzen olacaktır bu.. Kimse kimseden insanca yaşama hakkını esirgemeyecektir, bu düzende; insan insanı, yabancılar vatanı sömüremeyecektir. Herkes özgür olacaktır bu düzende. Özgürlük, eğitimdeki, gelirdeki dengesizliklerin sınırlamasından kurtulacaktır. Halkın üstünde egemenlik olmayacaktır bu düzende. Devlete de servete de kul olmayacaktır hiç kimse".

Ecevit'in liderliğinde kamuoyunda etkinliğini arttıran CHP'nin, sendikalara yönelik ilgisini de aynı dönemde arttırdığı söylenebilir. Ecevit'in bu dönemde Türk-İş'i eleştirmeye başladığı görülmektedir. Ecevit Türk-İş'in 9. Kongresi'nin yapıldığı günlerde, Konfederasyon'un partiler üstü politikasını şöyle eleştirmektedir:[2] "Türk-İş'in partilerüstü politikası, bazı Türk-İş yöneticilerinin iddialarının tersine Türk demokrasisine de hizmet etmemektedir. Çünkü bu politika yüzünden siyasal dengenin büyük sermaye çevreleri lehine gitgide bozulması, rejimi hızla sağa doğru kaydırarak Türk demokrasisini ciddi ölçüde tehlikeye sokmaktadır". Aslında Türk-İş'e yönelik eleştiriler, Türk-İş içinde daha önceki yıllarda başlayan ve CHP'nin de AP'ye karşı Konfederasyon içinde güç kazanmaya çalıştığı bir mücadeleyle de ilişkilidir. Nitekim Türk-İş'e yönelik ilk eleştiriler de önceki yıllarda CHP'ye yakın Türk-İş içindeki sendikacılardan gelmiştir. Ocak 1971'de, aynı zamanda CHP'li milletvekili olan Genel-İş Sendikası Başkanı Abdullah Baştürk'ün de içinde olduğu ve Yol-İş Başkanı Halit Mısırlıoğlu, Petrol-İş Başkanı İsmail Topkar ile Ulaş-İş Başkanı Feridun Şakir Öğünç'ten oluşan bir grup, Türk-İş Yönetimi'ne sunduğu ve sonradan 4'ler raporu olarak anılan bir rapor ile Türk-İş'in partilerüstü sendikacılık anlayışını ağır biçimde eleştirmiş, örneğin Türk-İş'in 1967-1970 dönemindeki faaliyetini "tereddütsüz davaya ihanet" olarak niteleyerek Türk-İş'in "Babil Kulesi" olduğunu öne sürmüştür.[3]

DİSK'in eğitim notları haline getirerek örgüt içinde dağıttığı Rapor'da sonraki yıllarda DİSK'e katılacak olan Tekstil sendikası gibi bazı sendikaların defalarca Türk-İş'e üye olmaya çalıştıkları halde geri çevrildikleri eleştirisinin yanı sıra, görüşlerine katılmasalar da DİSK'in politikalarının "topluluklar" üzerinde derin etkiler yarattığı gözlemi dile getirilmektedir (sayfa 38, 152). Söz konusu Rapor ile birlikte, Abdullah Baştürk'ün de içinde bulunduğu sendikacılar, Türk-İş içinde bir muhalefet hareketi başlatmışlar, bunun için de öncelikle Mayıs 1973'te yapılacak 9. Türk-İş Kongresi'nde yönetime karşı mücadele ederek seçimlerde başarılı olmayı hedeflemişlerdir.

Ancak Türk-İş içinde mücadele veren ve başını Abdullah Baştürk'ün çektiği CHP yanlısı sendikacılar Türk-İş Kongresi'ni kaybetmişlerdir. Baştürk'ün Kongre sonrası yaptığı açıklama çarpıcıdır:[4] "Türk-İş, sağ siyasal güçlere teslim edildi. Tıpkı Odalar Birliği, işveren sendikaları gibi Türk-İş de sermayenin yönettiği bir kuruluş görüntüsüne itilmiştir".

Yukarıda özetlendiği üzere CHP'nin Türk-İş içinde nüfuz kazanma girişimlerinin başarısızlığa uğradığı ve Ecevit ve Baştürk'ün Türk-İş'i eleştirdiği bir dönemde, DİSK'e yönelik olarak temkinli olmakla birlikte olumlu bir bakışın sergilendiği görülmektedir. Nitekim CHP'ye yakınlığı ile bilinen Özgür İnsan dergisinin Mart sayısında DİSK'in önemine vurgu yapılmakta ve DİSK'in 4. Kongresi dolayısıyla DİSK hakkında de-

[1] Suna Kili (1976), 1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, s. 351.

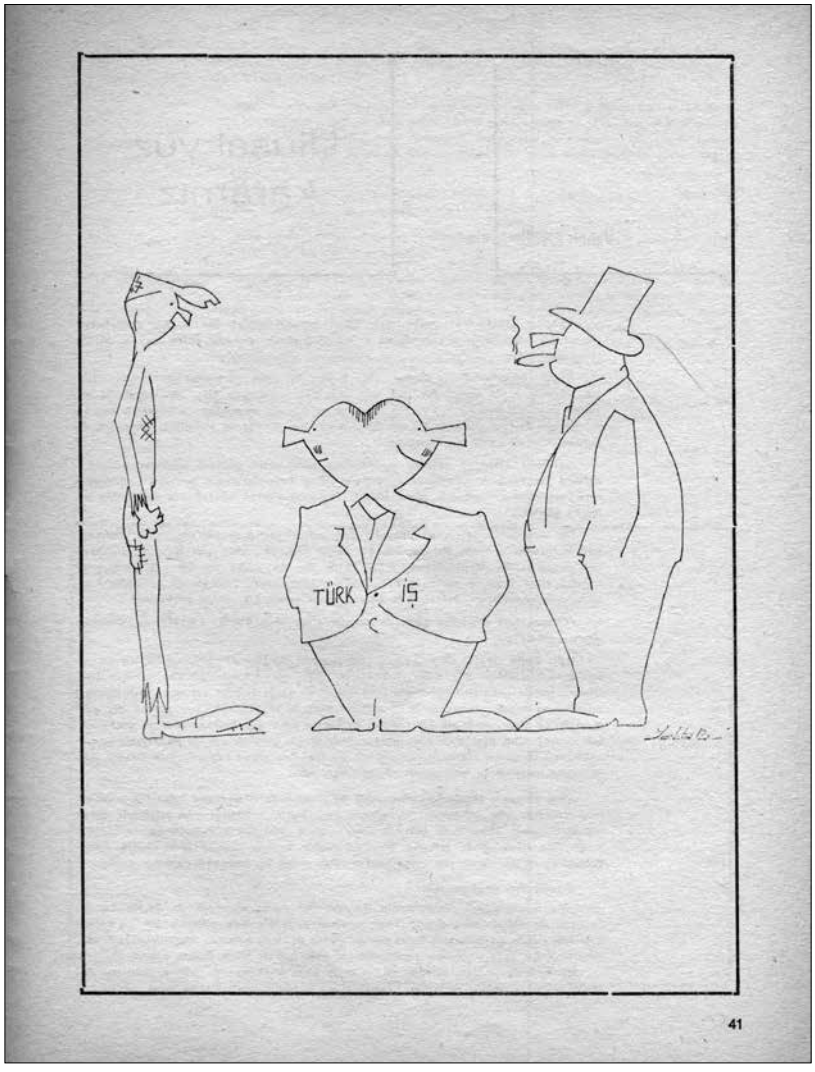
[2] *Cumhuriyet* gazetesi, 30 Mayıs 1973.

[3] DİSK, DİSK Sunar: Türk-İş'e Verilen 4'lü Rapor (DİSK eğitim notları-tarihsiz), İstanbul: TÜSTAV-DİSK Arşivi.

[4] *Cumhuriyet* gazetesi, 08 Haziran 1973.

ğerlendirmelerde bulunulmaktadır. Önemi dolayısıyla söz konusu değerlendirmelerin geniş bir özeti aşağıda sunulmaktadır:[5] "(...) 1967'de kurulan DİSK, Türk işçi hareketine büyük katkılarda bulunmuştur. Ancak zaman zaman, Demokratik Sol çizginin dışına çıkması ve TİP paralelinde bir sendikal kuruluş haline gelmesi sonucu, kısmen TİP'in takındığı tavır ve kısmen de işçilerle bütünleşmeye çalışılırken benimsenen yanlış taktikler ve büyük baskılar nedeniyle DİSK, üye sayısı yüz bini aşmayan ve dolayısıyla Türkiye işçi sınıfının çoğunun sesini duyuran bir örgüt değil, işçi çoğunluğunun büyük çoğunluğundan tecrit olmuş bir kuruluş haline gelmişti. Günümüzde herkes tarafından bilinen bir gerçek varsa o da artık işçi hareketinin ağırlık merkezinin demokratik sol olduğudur. Bilinmesi gereken diğer bir gerçek ise, sendika-parti-kooperatif örgütler kenetlenmesi olmadan Demokratik solun başarıya ulaşamayacağıdır. (...) Demokratik Sol partiler de güçlü bir sol hareket olabilmek için sendikalara gereken önemi vermek zorundadırlar. Tabanı büyük ölçüde Demokratik Sol fikre açık işçilerden oluşan DİSK'in bundan sonraki örgütlenme çabalarında alacağı sonuçlar, DİSK yöneticilerinin saptayacakları stratejinin tutarlılığı, Türkiye koşullarına uyarlığı (halkçı-devrimci-demokratik) sol ile özdeşleşmesi ile yakından ilgili olacaktır. DİSK son zamanlarda olumlu çizgisini sağlamlaştırarak geliştirme yolundadır. (...) Türkiye işçi hareketinin yakın geleceği S.D. (sosyal demokrat) sendikaların Mayıs içinde alacağı sonuçlara bağlı olduğu gibi DİSK'in tutumuna bağlı kalmaktadır. Demokratik Sol Cephe, DİSK'in bundan sonraki tutarlı davranışlarını dikkatle bekleyecek ve izleyecektir".

CHP'nin DİSK'e oldukça olumlu yaklaştığı, ancak işbirliği için DİSK'ten beklentileri olduğuna ilişkin olarak yukarıda örneği verilen işaretlerin görülmeye başlandığı dönem, DİSK açısından ise hayli olumsuz koşullarda var olunan bir döneme tekabül etmektedir. Zira hatırlanacağı üzere, 12 Mart rejiminin yalnızca TİP'i kapatmakla yetinmeyip neredeyse bütün sol muhalefeti ezdiği şartlardan henüz yeni yeni çıkılmaktadır. Üstelik devlet iktidarı ve Türk-İş tarafından 12 Mart öncesi ve sonrasında yan örgüt suçlamalarıyla karşılaşan DİSK, 12 Mart sürecinde, önemli bir gelişme gösteremediği gibi, bazı sendikaların üyelikten ayrılmaları durumuyla da kar-

DİSK dergisi, Sayı 9-10, Şubat-Mart 1974.

[5] "DİSK Genel Kurulu", Özgür İnsan, Sayı 10, Mart 1973, s. 1.

şı karşıya kalmıştır. Bu koşullar altında Türkler başta olmak üzere DİSK yöneticileri için, Ecevit ile birlikte daha sol bir söylem tutturan CHP'ye destek vermek çıkar yol olarak görülmüş olmalıdır.[6] Üstelik Mayıs 1973'te CHP'nin Türk-İş ile ilişkilerinin bozuk bir hal alması ve kendilerini sosyal demokrat olarak nitelendiren sendikaların da Türk-İş içinde yenilgiye uğramaları hem Türk-İş içinde ve hem de dışındaki CHP eğilimli sendikaları çekmek yönünde DİSK yöneticilerini umutlandırmıştır denebilir. Ayrıca söz konusu sendikalar DİSK'e hemen katılamasalar dahi Türk-İş'i yıpratacak bir sürecin yaratılacağı da muhtemelen hesaba katılmış olmalıdır. Her şey bir yana, "devleti kuran parti" olan CHP'ye destek yönünde yapılacak tercihin, DİSK'i devlet iktidarı ve kendisine uzak duran sendikaların gözünde meşrulaştıracağının düşünülmesi de kuvvetle muhtemeldir.

Dönemin bazı DİSK yöneticileriyle yapılan görüşmeler, bütün bu hususlara ek olarak CHP'nin Ecevit ile yöneldiği siyasetin DİSK yöneticileri üzerinde de etkili olduğunu ve CHP'ye yakınlık hisseden bazı yöneticilerin de TİP'in kapatılmasından sonra CHP'yi desteklemek yönünde daha açık davrandıklarını göstermektedir. Örneğin Hilmi Güner, kendisinin dönem içinde hiçbir partiye üye olmadığını, ancak sempati duymakla birlikte CHP'ye bürokratik yapısı dolayısıyla mesafeli durduğunu, CHP'de Ecevit hareketinin başlamasından sonraysa CHP'den etkilendiğini vurgulamaktadır.[7] Mehmet Karaca da dönem içinde DİSK merkez yönetiminde olmamakla birlikte Ecevit rüzgarının DİSK içinde ve merkezinde etkili olduğunu hissettiğini, TİP'in kapatıldığı süreçte bazı TİP'li arkadaşlarının da CHP'ye üye olduğunu söylemektedir. Karaca, özellikle Türkler'in CHP desteği konusunda çok istekli olduğunu, 1974'te Maden-İş yönetimine girdiğinde de bunu bizzat gördüğünü ifade etmektedir.[8] Bu konudaki oldukça dikkat çekici bir yorumda Eylül 1974'te Maden-İş Genel Sekreteri olan Mehmet Ertürk'ten gelmiştir. Ertürk 1974 ve sonraki dönemi kastederek "Kemal Türkler'in gönlü CHP'deydi" demektedir.[9]

Sonuçta DİSK yukarıda özetlenen nedenlerin etkisiyle, Ekim 1973'te yapılacak genel seçimlerde CHP'yi desteklemeye 8 ve 12 Eylül 1973'te yaptığı Yönetim Kurulu toplantıları sonucunda karar verdiğini açıklamıştır. DİSK bu karardan bir süre sonra Yürütme Kurulu'nun 24 Kasım 1973'te yayınladığı bir bildiri ile yerel seçimlerde de CHP'ye destek çağrısı yapmıştır[10] ve sonraki dönemde de bu desteğini sürdürmüştür.

[6] Koç ve Koç (2008), s. 188.

[7] Hilmi Güner ile 06 Kasım 2009'da gerçekleştirilen görüşme.

[8] Mehmet Karaca ile 28 Ekim 2009 tarihinde gerçekleştirilen görüşme.

[9] Mehmet Ertürk ile 09 Kasım .2009 tarihinde gerçekleştirilen görüşme.

[10] DİSK'in CHP'ye Aralık 1973 yerel seçimlerinde desteğini açıkladığı Bildiri (iki sayfa), 24 Kasım 1973, Mehmet Karaca Özel Arşivi.

Öte yandan DİSK Yönetim Kurulu'nun 13 Aralık 1974 tarihli toplantısında aldığı DİSK dışındaki kuruluşların toplantıları, bunlara katılım, ortaya çıkabilecek sorunlar konusunda uyarıcı karar dikkat çekicidir.

DİSK'İN GENEL AF ÇALIŞMALARI

12 Mart döneminde sola yönelik tutuklamalar ve cezalandırmalar sonucunda binlerce siyasi tutuklu ve hükümlü ortaya çıkmıştı. Çok sayıda aydın ve yazar ya ceza almış ya da ceza alma tehdidi ile yüz yüzeydi. Bir bölümü DİSK'li sendikacıları da ilgilendiren davalar devam diyordu. Bir yandan 12 Mart'ın yarattığı tahribat öte yandan Cumhuriyet'in 50. yıl dönümü nedeniyle genel af tartışları 1973 yılının ikinci yarısında yoğunlaştı. DİSK de bu süreçte genel af tartışmalarına aktif olarak katıldı.

DİSK dergisinin Haziran 1973'te yayımlanan ilk sayısında yer alan "*genel af çıkarılmalı*" başlıklı yazıda afla ilgili yürüyen tartışmalara ilişkin DİSK'in yaklaşımları özetlendi.[16] Yazıda affa ilişkin yaklaşım şu şekilde ifade ediliyordu: "*Türkiye Cumhuriyeti'nin*

[16] *DİSK* dergisi, Sayı 1, Haziran 1973, s.22-23.

MÜŞÜR KAYA CANPOLAT: BİR ALAPLI ANISI

1960 ve 70'lerde Maden-İş ve DİSK'te uzun süre hukukçu olarak çalışan deneyimli ve usta hukukçu Müşür Kaya Canpolat Türkler'in yeni kurulacak partilerle ilgili tutumunu bir anısına dayanarak şöyle anlatıyor:

Kemal Sülker DİSK Genel Sekreteri, ben, Kemal Bey, Kimya-İş Sendikası [Başkanı] Dinçer Doğu, Nurettin [Çavdargil]... Beş, altı kişi zannediyorum. Arabayı kullanan Şükrü [Özbayrak]... Şükrü götürdü bizi. İzmit'e doğru gidiyoruz.

Ben o sırada, bir hafta evvel Behice [Boran] Hanımı ziyaret etmiştim, Adapazarı Ceza Evi'nde. Behice Hanım da demişti ki, yanımda da Şinasi Yeldan vardı. O görüşmede, o günlerde Oya Baydar gelmiş, 'Biz yeni bir parti kuracağız, desteğinizi istiyoruz, ne diyorsunuz?' diye, Behice Hanım'a. TSİP'in kurulmasıyla ilgili. Behice hanım demiş ki, "Hayır, bu doğru olmaz!" demiş. "Türkiye İşçi Partili arkadaşlarımız, Parti'nin geleceğine onlar karar verecekler, ben burada cezaevinde yatıyorum. Tek başına ben karar veremem, o yüzden arkadaşlarımız ne düşünüyor, onlara ulaşmamız lazım gelir" demiş. Bunu bana nakletti Behice Hanım, "Onların niyeti anlaşılıyor ki [bir parti] kurmak" dedi. "Biz burada cezaevinde yatıyoruz ama dışarıdaki arkadaşlarımız örgütlenme konusunda ne düşünüyor? Önemli olan o..." dedi.

Ben de bu yol uzar konuşalım, biçimindeki öneri üzerine konuyu açtım. Kemal Bey'in politikasının yeni bir parti kurulmasından yana olmadığını, [buna] muhalefet ettiğini [herkes] biliyor ama bunun açıklaması yapılmamış. Ve bunun CHP ile geçiştirilmesi lazım geldiğini düşündüğünü herkes aşağı yukarı tahmin ediyor ama kimse ağzından duymuş değil. İlk defa orada, Alaplı yokuşunu çıkarken... "Ben" dedim, "geçen hafta Behice Hanım'ı ziyaret ettim, cezaevinde" dedim... Suratı asıldı Kemal Bey'in. Behice Hanım'ın söylediği şu, "Biz cezaevinde yatıyoruz, bizim bir şey yapmamıza olanak yok ama dışarıdaki arkadaşlarımız ne düşünüyor? Oya bana geldi Parti kuracağız diyor, bizim arkadaşlarımız ne yapacak, onlar neye karar veriyor?" dedim.

Kemal Bey dedi ki, "Bakın arkadaşlar" dedi, ilk defa orada, "Ben, daha üç veya dört dönem, seçim dönemi, bir siyasal parti kurmak, onu geliştirmek... Bunun mümkün olmadığını görüyorum. Bunun yerine, hazır bir Cumhuriyet Halk Partisi var ve ortanın solunu kabul etmiş bir Cumhuriyet Halk Partisi var, dolayısıyla politik faaliyeti onu desteklemek suretiyle yerine getirebiliriz diye düşünüyorum" dedi. "Bana göre" dedi, "Üç ya da dört seçim dönemi için başka bir yol göremiyorum" dedi. Türkiye İşçi Partisi kapatılmış, yeni yeni herkesin gözü açılmaya başlamış, dolayısıyla en uygun örgütlenme bicimi ne? Ve özellikle DİSK ve DİSK'e bağlı sendikalar bu konuda, daha önce Türkiye İşçi Partisi'ni kurmuş olan sendikacılar bu parti kapatıldıktan sonra ne düşünüyor, bu tecrübeden ne çıkarttılar ne sonuca vardılar? Aslında daha bu enine boyuna tartışılmadı. İlk defa Kemal Bey [...] Alaplı yokuşunda bunu söyledi.

Herkes gene suskun, o sırada. Kemal Sülker [Türkiye] İşçi Partili, DİSK'in Genel Sekreteri, Dinçer Doğu [Türkiye] İşçi Partili hem de militan... Orada kimse şu veya bu biçimde tartışmaya girmedi. Öyle gittik. Tartışılmadı ama bu laf Türkiye İşçi Partili tüm sendika üyelerine, başkanlarına, DİSK'e bağlı işçilere, hepsine ulaştı. Bu laf ulaştı. Dolayısıyla Kemal Bey'in bu tespiti, teşhisi aslında TSİP'in kurulmasında da sonradan 2. TİP'in kurulmasında da etkili oldu. Bunun karşısına daha güçlü dayanaklarla çıkılamadı.

Kaynak: Can Şafak (2015), Ereğli 1965-1980 Çelik İşçileri, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları, s. 159-160 (Özetlenmiştir).

Av. Müşür Kaya Canpolat (solda), Kemal Türkler ve Av. Enis Coşkun, DİSK Arşivi.

DİSK'in "Genel Af" konulu toplantısı, 20-21 Şubat 1974, İstanbul.

50. Yıldönümü dolayısıyla bir af kanunu tasarısı hazırlanırken, amacın ne olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. 50. Yıl af için güzel bir vesiledir. Fakat asıl önemlisi, suçun toplumsal kökenli bir gerçek olduğunu kavrayarak, bir takım yurttaşlarımıza hayatlarını için bir şans tanımaktır."

Yazıda daha sonra affın kapsamına ilişkin değerlendirmelere yer veriliyordu. Siyasal suçların af kapsamı dışında bırakılmak istenmesinin eleştirildiği yazıda siyasal suçluların Cumhuriyet'in 50. yılı gibi bir vesilede öncelikle affa katılmaları gerektiği vurgulanmakta ve "*toplumca geçirdiğimiz sarsıntılardan sonra, açılan yaraları sarmanın artık zamanı gelmişti*" görüşü dile getirilmekteydi. Yazıda siyasal suçların af dışı bırakılmak istenmesi şu çarpıcı değerlendirme ile eleştiriliyordu:

> "Çeşitli adi suçlar bir yana, işçi sınıfına karşı suç işleyen işverenlerden mahkûm edilebilmiş olanlar affedilecek, büyük vergi ve gümrük kaçakçıları, rüşvet ve irtikâp suçluları, kredi yolsuzluklarından hüküm giymiş olanlar affedilecek, fakat siyasal suçlular affedilmeyecek-böylece toplumsal barışın gerçekleştirilebileceğini düşünmek bile abes olur."

Yazıda "*önyargısız ve geniş kapsamlı bir af çıkarılırsa, o zaman Türkiye'nin demokratik düzene dönüş umutları hak kazanabilecektir*" görüşü dile getiriliyordu. Yazı afla ilgili sağduyulu davranılmasının önemine dikkat çekiliyor ve genel affa karşı çıkan kindarlığın olabilecek en zararlı tutum olduğu vurgulanıyordu.

DİSK, genel af çıkarılması için çalışmalarını sürdürdü. Aralık 1973'te DİSK Genel Sekreteri Sülker, TBMM Başkanlığı'na bir telgraf yollayarak geniş kapsamlı bir genel affın çıkarılması görüşünü tekrarladı.[17]

DİSK, 20-21 Şubat 1974 günlerinde İstanbul'da Maçka otelinde "*Genel af ve*

[17] *DİSK* dergisi, Sayı 7, Aralık 1973, s.12.

Görsel: DİSK tarafından düzenlenen Genel Af ile ilgili açık oturumun kitabı.

DİSK Yayınları, İstanbul: 1974

sorunları" başlıklı bilimsel bir toplantı düzenledi. İki gün süren ve genel affın çeşitli yönleriyle tartışıldığı toplantıda Prof. Dr. Nevzat Gürelli, Prof. Dr. Öztekin Tosun, Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya, Prof. Dr. Bahri Savcı, Doç. Dr. Sait Kuran ve Avukat Kemal Kumkumoğlu tebliğler sundu. Toplantıda affın geniş kapsamlı olması gerektiği dile getirildi.[18] Bu toplantıda yapılan konuşmalar ve sunulan tebliğler bir kitap olarak yayımlandı.[19]

12 Mart'tan çıkışın son adımı 1974 affı oldu. CHP-MSP Koalisyonunun TCK'nin 141-142 ve 163. maddeleri kapsamındaki siyasi hükümlüleri de kapsayacak şekilde hazırladığı af kanunu 14 Mayıs 1974'te 141-142 kapsamındaki siyasi suçları kapsam dışı bırakacak şekilde yasalaştı. CHP'nin koalisyon ortağı MSP, Meclis'te son anda 141-142. maddelerin af kapsamına alınmasına onay vermedi. Ancak Anayasa Mahkemesi, 2 Temmuz 1974'te Yasa'nın siyasi suçları kapsam dışı tutan hükmünü Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmesi üzerine Türk Ceza Kanunu'nun 141., 142., 146. ve 149. maddelerden hükümlü 1.164 kişi ile bu maddelerden yargılanan 2 bin 30 tutuklu da af kapsamına girerek tahliye oldu. Böylece 12 Mart sona ermişti.

KIBRIS SORUNU VE DİSK

Türkiye'de sendikaların 1940'lı yıllardan beri dış politika sorunları konusunda dönemin devlet politikasına paralel hareket ettikleri biliniyor. Bunların en bilineni Kıbrıs konusundaki tutumdur. Türk-İş 1950'li yıllardan itibaren Kıbrıs sorunu konusunda dönemin hükümetlerine paralel hareket etmiştir. Türk-İş'li sendikacılar tarafından Kıbrıs Türktür Cemiyeti (KTC) kurulmuş ve 1950'li yıllarda Kıbrıs mitingleri ve Kıbrıs'a ziyaretler yapılmıştır.[20]

DİSK de kuruluşundan itibaren Kıbrıs sorunu ile ilgilendi. Toplumun çok geniş bir kesiminin duyarlı olduğu bir konuda DİSK'in kayıtsız kalması düşünülemezdi. DİSK'in Kıbrıs sorunu konusunda ilk tutumu 1967'de Yunanistan'da yapılan faşist Albaylar Cuntasına karşı olmuştur. Kemal Türkler tarafından yapılan açıklamada hem cunta hem de ABD Başkanı sert ifadelerle protesto edilmiştir. Açıklamada ABD ve NATO'ya sert eleştiriler yer almış ve *"topun, tüfeğin senin olsun, biz faşist Yunan Cuntasını tükürüğümüzle boğarız"*

[18] *DİSK* dergisi, Sayı 9-10, Şubat-Mart 1974, s.11.

[19] *DİSK* (1974), *Genel Af*, İstanbul: DİSK Yayınları No: 12

[20] Detay için bakınız: Aziz Çelik (2010), Vesayetten Siyasete Türkiye'de Sendikacılık, İstanbul: İletişim Yayınları.

DİSK'İN KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI ÜZERİNE KARARI (1974)

Yönetim Kurulu 20 Temmuz ve 21 Temmuz 1974

DİSK Yönetim Kurulu Genel Bşk. Kemal Türkler'in başkanlığında 20.7.1974 günü saat 14.00 den 18.00'e kadar ve 21.7.1974 günü saat 9.00 dan 16.00'ya kadar toplanmış, bu toplantılara DİSK üyesi sendika başkanları da müşahit olarak katılmıştır.

KARARLAR

Madde 1: Yunan cuntası tarafından Kıbrıs'ta yapılan darbe sonucunda ortadan kaldırılan Kıbrıs anayasal düzeninin ve bağımsızlığının yeniden kurulması amacıyla garantör devlet olarak Kıbrıs'a çıkarma ve indirme yapan Hükümetimizin bu konudaki politikasının desteklenmesini,

Madde 2: Barış, demokrasi, bağımsızlık ve Kıbrıs anayasal düzeninin kurulmasını amaçlayan Türk çıkarma ve indirme hareketine karşı Kıbrıs'ta Türk Silahlı Kuvvetlerinin kontrolü dışında kurulan bölgelerde dağınık durumda olan Kıbrıs Türklerinin Yunan ve Rumlar tarafından hunharca öldürülmeleri olayının dünya kamu oyunda protesto edilmesine,

Madde 3: Barış amacıyla Kıbrıs'a çıkarma yapan Türk Silahlı Kuvvetlerine karşı darbeciler tarafından ateş açılması ve Yunan alayı tarafından saldırıda bulunulması sonucunda Türkiyenin savaş haline girmiş olduğu ve fiili olarak da savaş durumunda bulunulduğu nedeniyle devletin savaş durumunun desteklenmesi ve savaş fonuna işçilerin katkıda bulunmaları için, kampanya açılmasına;

(a) Bu kampanya içinde DİSK üyesi sendikalara bağlı bütün işyerlerinde çalışan üyelerimizden brüt birer yevmiyeleri tutarında para kestirilmesi için işyeri müdürlüklerine DİSK olarak yazı yazılmasına,

(b) İşyerlerindeki fabrika baş temsilciliklerine yazı yazılarak konunun anlatılmasına, ve konunun işçilere de anlatılarak veya DİSK yazısının ilân tahtalarına astırılarak işçilere duyurulması konusunda sendika temsilcilerine görev verilmesine, bu parayı kesmeyen işyerlerindeki üye işçilerimizin imza toplamak suretiyle işyeri müdürlüğüne başvurarak paranın kestirilmesi ile ilgili olmak üzere sendika temsilcilerine görev verilmesine; ve ayrıca bu tip işverenlerin derhal DİSK'e bildirilmesi için sendika temsilcilerine talimat yazılmasına,

(c) Bu kampanya ile kesilecek paraların DİSK'te açılacak bir fonda toplanmasına ve devletin savaş fonuna peyderpey DİSK tarafından yatırılmasına,

(d) Bu paraların yatırılması gerekli devlet savaş fonunu temsil eden ve devlet adına yetkili para alan makam veya devlet hesabının neresi ve hangisi olduğunun Maliye Bakanlığına resmen yazı yazılarak sorulmasına,

(e) DİSK üyesi sendikalara talimat yazılarak bu kampanyanın en olumlu bir biçimde yürütülebilmesi için DİSK'e yardımcı olmaları açısından görevli olduklarının bildirilmesine,

(f) İşyerlerinden ücret ödeme tarihleri süresi uzunsa konunun aciliyet kespetmesi nedeniyle işçilerden kesilecek toplam miktarın daha önceden avans olarak işveren tarafından ödenmesinin fabrika müdürlüklerinden istenmesine;

Madde 4: Barış, bağımsızlık ve Kıbrıs'ın Anayasal düzeninin yenide tesisi açısından Türkiye'nin içinde bulunduğu savaş durumunun çok önemli olması nedeniyle devletin savaş fonuna kendi ekonomik gücü oranında katkıda bulunması için DİSK olarak bütün vatandaşlara çağrıda bulunulması;

Madde 5: Savaş hali uzadığı ve hükümetimizce de gerekli ve zorunlu görüldüğü takdirde kanun veya kararname çıkarılarak yasal yoldan bütün çalışanların günde 1 fazla saat çalışmak suretiyle bu fazla çalışma karşılıkları savaş fonuna intikal ettirilerek katkıda bulunmaları konusunun Hükümetçe uygulanma konusunda Hükümete öneride bulunulmasına,

Madde 6: Hernehal olursa olsun işçinin ekonomik çıkarlarıyla ilgili grev hakkının durdurulmasının DİSK anlayış ve ilkelerine uygun olmadığı nedeniyle, devletin savaş gücüyle yakından ilgili olmayan işyerlerindeki grevlerin psikolojik açıdan etkenliği göz önünde tutulduğundan bütün grevlerin veya grev durumuna gelen işyerlerindeki anlaşmazlıkların en

kısa sürede halledilmesini DİSK'in yararlı görmesi açısından, bu konuda fedakârlık yapılmasını gerekli gören DİSK Yönetim Kurulu, fedakârlığın günlük geçimine etki yapan işçilerden değil, özellikle işverenlerin fedakârlık yapması inancında olduğundan işverenlere fedakârlık çağrısında bulunulmasında ve gerektiğinde bu konuda, gerek DİSK bünyesindeki ve gerekse bağımsız sendikalar bünyesindeki grevlerde res'en veya çağrılması halinde arabuluculuk yapma görevini üstlenmesini,

Madde 7: Ülkemizin savaş halinde ve durumunda olması nedeniyle savaş hali ve barış, bağımsızlık ve Kıbrıs'ın yeniden anayasal düzeninin kurulması konusunda birlikte hareket etmek üzere Türk-İş'e DİSK olarak işbirliği çağrısında bulunulmasına,

Madde 8: Bütün işçilerin ve halkımızın kan bağışında bulunmaya çağrılmasına,

Madde 9: Yurt dışındaki işçilerin de devletin savaş fonuna katkıda bulunmaları çağrısında bulunulmasına,

Madde 10: İşçi ve tüm halkımızı resmi devlet açıklamaları dışında bazı kişilerin olumsuz davranış ve konuşmaları karşısında dikkatli ve tedbirli olmaları konusunda uyarıda bulunulmasına,

Madde 11: DİSK ve üye sendikalarda bulunan her türlü araç ve gerecin devletin isteğinde verilebilmesi için işler ve hazır durumda bulundurulmasına

oybirliği ile karar verildi.

Kemal Türkler Genel Başkan

Hilmi Güner Genel Başkan V.

Rıza Erdoğan, üye

Cevat İyigün, üye

Dinçer Doğu, üye

Hüsamettin Balkan, üye

Osman Özkan, üye

Macit Karabulut, üye

Müşahit olarak bulunan sendika başkan veya yetkilileri:

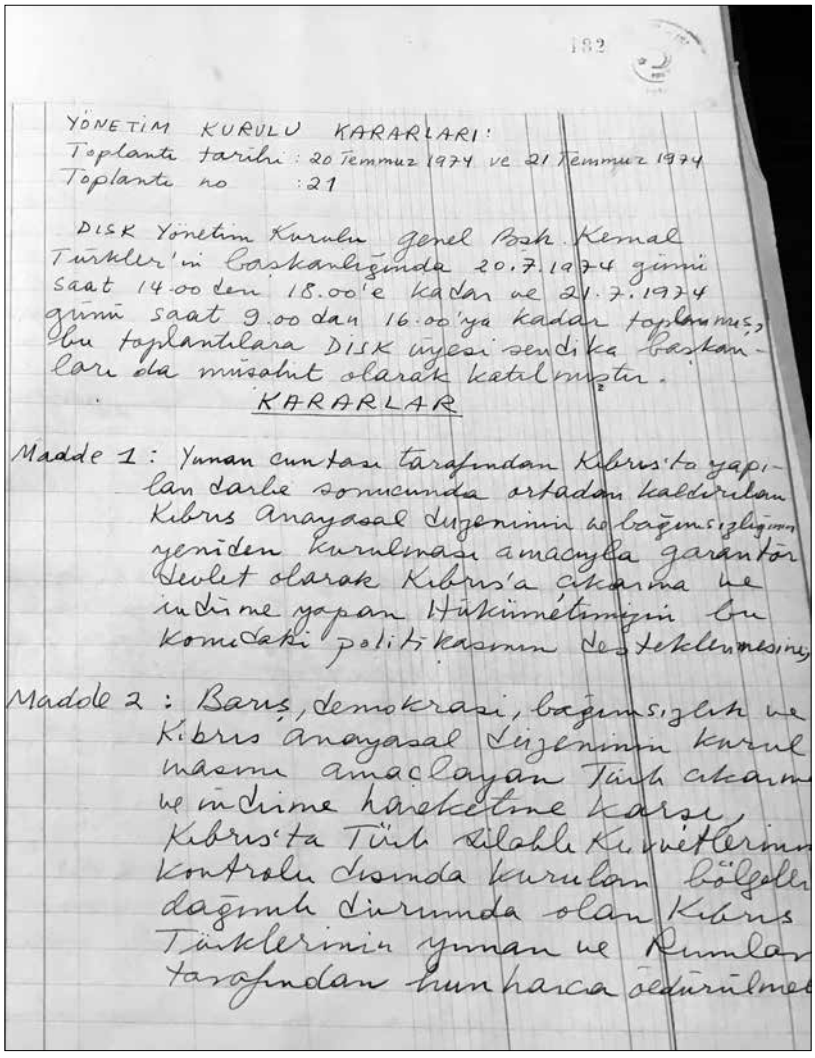
Turgut Gökdere

Kemal Yılmaz

Remzi Çakar

İbrahim Çetkin

Kaynak: 20-21 Temmuz 1974 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

YÖNETİM KURULU KARARLARI:
Toplantı tarihi : 20 Temmuz 1974 ve 21 Temmuz 1974
Toplantı no : 21

DISK Yönetim Kurulu genel Bşk. Kemal Türkler'in başkanlığında 20.7.1974 günü saat 14.00'den 18.00'e kadar ve 21.7.1974 günü saat 9.00 dan 16.00'ya kadar toplanmış, bu toplantılara DISK üyesi sendika başkanları da müşahit olarak katılmıştır.

KARARLAR

Madde 1 : Yunan cuntası tarafından Kıbrıs'ta yapılan darbe sonucunda ortadan kaldırılan Kıbrıs anayasal düzeninin ve bağımsızlığının yeniden kurulması amacıyla garantör Devlet olarak Kıbrıs'a çıkarma ve indirme yapan Hükümetimizin bu konudaki politikasının desteklenmesine,

Madde 2 : Barış, demokrasi, bağımsızlık ve Kıbrıs anayasal düzeninin kurulmasını amaçlayan Türk çıkarma ve indirme hareketine karşı, Kıbrıs'ta Türk silahlı kuvvetlerinin kontrolu dışında kurulan bölgeler dağınık durumda olan Kıbrıs Türklerinin yunan ve Rumlar tarafından kan harca ödürülmel

DİSK Yönetim Kurulu'nun 20-21 Temmuz 1974 tarihli toplantısında alınan karar

denmiştir:[21] DİSK'in Kıbrıs sorununa yakın ilgisi 1970'li yıllarda da devam etti.

Faşist Yunanistan Cuntasına Sert Tepki

Kıbrıslı Rumlar tarafından kurulan ve Yunan milliyetçisi silahlı bir örgüt olan EOKA (Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü) Yunanistan'daki faşist cuntanın emri ile Nikos Sampson liderliğinde 15 Temmuz 1974'te bir darbe yaparak dönemin Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'u devirdi. Sampson Kıbrıs Elen Cumhuriyetini ilan etti ve bir dikta yönetimi kurdu. Bunun üzerine Türkiye İngiltere ve Yunanistan'la imzalamış olduğu 1960 Garanti Antlaşması'nın verdiği yetkiye dayanarak 20 Temmuz 1974'te Barış Harekâtı olarak adlandırılan bir askeri müdahalede bulundu. Müdahalenin ardından Yunanistan'da faşist albaylar dönemi sona erdi, ardından Kıbrıs'ta darbe yönetimi son buldu. Türkiye'nin askeri müdahalesinden sonra 22 Temmuz'da ateşkes ilan edildi. Türkiye 14 Ağustos 1974'te Kıbrıs'ta ikinci askerî harekâtı başlattı.

DİSK, Türkiye'nin 1974 Kıbrıs askeri müdahalesini net bir biçimde desteklemiş ve bu konuda hem ülke içinde destek kampanyası düzenlemiş hem de uluslararası sendikal çevrelere Türkiye'nin tezlerini anlatmıştır. Türkiye'nin Kıbrıs askeri harekatının başladığı 20-21 Temmuz 1974 günlerinde DİSK Yönetim Kurulu olağanüstü toplandı. Toplantıya DİSK üyesi sendikaların genel başkanları da katıldı. Toplantıda Hükümet'in Kıbrıs'a müdahale kararının ve bu yöndeki politikasının desteklenmesi kararlaştırıldı. Açıklamada *"Kıbrıs anayasal düzeninin ve bağımsızlığının yeniden kurulması"* vurgusu yer aldı. Böylece DİSK yaygın söylemin tersine ilhakçı değil hukuksal bir çözüme işaret etmiştir. Toplantıda bir savaş fonu açılması ve işçilerin bu fona destek olmaları için kampanya başlatılması, üyelerin brüt birer yevmiye ile katılmaları karar altına alındı. DİSK Yönetim Kurulu ayrıca savaşın uzaması durumda bir saat fazla çalışılarak savaş fonuna katkıda bulunulmasını da kararlaştırdı. Alınan bir başka karar ise Kıbrıs konusunda ortak hareket edilmesi için Türk-İş'e de çağrı yapılmasıydı. Ancak DİSK grevlerin bütünüyle yasaklanmasına karşı çıktı ve grevlerin işverenlerin fedakarlığı ile kısa zamanda çözülmesini istedi.[22]

[21] *DİSK* gazetesi, Sayı 4, Aralık 1967, sayfa 1.

Cumhuriyet

ÜLKÜ İçin Tam Doğru OKUL SÖZLÜĞÜ

Türkiye, darbeyi Yunan müdahalesi sayıyor

TBMM olağanüstü toplantıya çağrılıyor

Atina, Kıbrıs'ta Yunan Cumhuriyeti ilân etti

Ecevit: "Kimse kargaşalığı fırsat bilip haklarımıza dokunmaya kalkışmasın,,

Orgeneral Sancar: "Kıbrıs'taki durum beklenen şeydi,,

ABD ve İngiltere Türkiye'den duruma karışmamasını istedi; Moskova darbeyi "faşist,, diye niteledi

Türk diplomatları Brüksel'de NATO yetkililerini uyardılar

Ecevit: Zorla hiçbirşey olmaz bunu da en iyi Amerika bilir

Amerikan 6. filosuna hareket emri verildi

Başbakan'ı karşılayan binlerce Afyonlu "Bağımsız Türkiye,, diye bağırıyordu

Oto lastiği fiyatlarına zam yapıldı

Cumhuriyet gazetesi, 16 Temmuz 1974

[22] 20-21 Temmuz 1974 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

"DİSK, SİLÂHLI KUVVETLERİMİZİN BARIŞ HAREKÂTINI DESTEKLİYOR"

Genel Başkan Kemal Türkler'in başkanlığında toplanan Yürütme Kurulu, basına ve T.R.T'ye verilmek üzere aşağıdaki bildiriyi yayınlamaya oybirliğiyle karar vermiştir.

"DİSK, SİLÂHLI KUVVETLERİMİZİN

BARIŞ HAREKÂTINI DESTEKLİYOR

DİSK Yürütme Kurulu olarak, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin bu sabah Kıbrıs'ta başlattığı barış harekâtının kaçınılmaz bir görevin haklı ve insanî bir gereği olduğunu saptamıştır. Bu nedenle Kıbrıs'ta Rumların savunmasız Türklere karşı yapageldikleri esir alma ve rehin tutma gibi insanlık dışı ve gayriahlâkî tutumlarını tel'in ve dünya kamu oyu önünde Rum vahşetini protesto eder. Bu tutumun Yunanlılar ve onların destekliyicilerinin yarattıkları gayri meşrû duruma son vermekle sağlanacağını bildiği için, DİSK topluluğu olarak, izlenen harekâtı bütün gücümüzle desteklediğimizi belirtmekten büyük onur duyarız.

Kıbrıs Devleti'nin bağımsızlığını ve Kıbrıs Türklerinin varlığını ve tüm haklarını korumak için Türk Hükümetinin Cenevre'de giriştiği barış müzakerelerini çıkmaza sokmakta yarar gören Yunanistan ve Kıbrıs Rumları'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliğine, Kıbrıs'taki Türklerin mal ve can varlıklarına kasteden tutumları karşısında;

DİSK barıştan yana olan bütün ülkelerin işçi sendikalarını, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'ta sağlamaya çalıştığı Kıbrıs Devleti'nin bağımsızlığını ve Kıbrıs Türkleri'nin varlığını ve haklarını koruyucu çabalarını desteklemeye çağırmayı kararlaştırmıştır.

DİSK Yürütme Kurulu, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Kıbrıs barış harekâtını desteklemek için başlattığı işçilerin birer günlüklerini bağışlama kampanyasını sürdürmeye devam etmektedir. Kampanyanın tam sonucu bu ay sonunda alınmış olacaktır.

DİSK, her türlü parti ve görüş farkı gözetmeden bütün vatandaşları Türk Silâhlı Kuvvetlerini bütün olanakları ile desteklemeye ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Kıbrıs politikası etrafında tam bir bütünlük göstermeye davet eder."

Kaynak: 14 Ağustos 1974 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi

DİSK bu karar doğrultusunda işyerlerinde bir maddi dayanışma kampanyası başlattı ve işçilerden birer günlük ücretlerinin kesilerek DİSK adına kurulan savaş fonuna aktarılmasına başlandı. *DİSK* dergisinin Ekim-Kasım 1974 tarihli 14 ve 15. sayılarında *"DİSK'in Açmış Olduğu Devletin Savaş Fonuna Yardım Kampanyasına Katılanlar"* başlıklı uzun bir liste yayımlandı. Listede işyerlerinin adları ve yaptıkları yardım miktarı yer alıyordu. Listeye göre kampanya için 2 milyon 178 bin 279 lira 90 kuruş yardım toplanmıştı. Dergide listenin devam edeceği belirtiliyordu. Ancak bir sonraki DİSK dergisi 5. Genel Kurul sonrasında, Ekim 1975'te yayımlanabildi. Bu dergide listenin devamı yer almadı.

Öte yandan DİSK adına Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Başbakan Bülent Ecevit ve Genelkurmay Başkanı Semih Sancar başta olmak üzere çeşitli devlet yöneticilerine destek telgrafları çekildi.[23]

> "Sayın Bülent ECEVİT
>
> BAŞBAKAN
>
> ANKARA
>
> Bugün acele olarak toplamış olan DİSK üyesi Sendika Başkanlarının Kıbrıs'ın bağımsızlığını ve Anayasal düzenini korumak amacıyla Kıbrıs'a Türk Silâhlı

[23] *DİSK* dergisi, Sayı 12-13, Ağustos-Eylül 1974.

Kuvvetlerince yapılan çıkartmayı oy birliğiyle destekleme kararı aldığını arz eder, saygılarımı sunarım.

KEMAL TÜRKLER

DİSK GENEL BAŞKANI "

"SAYIN ORGENERAL SEMİN SANCAR

GENEL KURMAY BAŞKANI

ANKARA

Bugün acele olarak toplanmış bulunan DİSK üyesi Sendika Başkanları kahraman Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'a yaptıkları çıkartma hareketini oybirliğiyle destekleme kararı almış olduklarını ve bu yüce mücadelede Türk işçilerinin silâhlı kuvvetlerimizin yanında olduğunu arzeder, saygılarımı sunarım.

KEMAL TÜRKLER

DİSK GENEL BAŞKANI"

DİSK Yürütme Kurulu adına Genel Başkan Türkler tarafından gönderilen telgraflara verilen cevaplar DİSK dergisinde yayımlandı:[24]

DİSK dergisi, Sayı 14-15, Ekim-Kasım 1974.

[24] *DİSK* dergisi, Sayı 12-13, Ağustos-Eylül 1974.

DİSK'in Açmış Olduğu Devletin Savaş Fonuna Yardım Kampanyasına Katılanlar

İşyeri	Lira Kuruş
Ayvansaray Civata	10.042.40
Pankurt San.	9.977.-
Tekfen San.	8.022.24
Tekfen San.	139.92
Tatko A.Ş.	3.433.44
Cihan Adi Kom. Şti.	43.309.05
Döküm Ay	10.161.25
Türk Telefon	6.355.20
Erman Koll. Şti.	2.860.-
Gripin Lab.	16.121.-
Disk Personeli	609.99
Arif Hastürük Kutu Yps.	1.361.78
Ferro Döküm San.	5.554.31
Ak-İş Basım Evi	1.810.-
Motor Tic.	4.156.-
Gama Reklâm	190.-
Hürriyet Gaz Dağıtımı	385.-
Selver Koll. Şti.	1.212.30
Carlo Elba İlaç San.	6.197.-
Çelik İzabel	3.857.15
S.S.K. Eminönü	415.-
Arıtaş San.	1.555.-
Böhler Koll.	3.825.45
Ege Lokantası	2.135.-
Nehur Oyuncak Fab.	770.-
E. Suna, M. Ün'ün Yat.	40.-
Famak Fab.	750.-
Famak Fab.	1.354.-
Maktaş Mak. San.	1.224.-
Osman Malat İmlt.	3.784.-
Münir Şahin Tıbbi Müs.	988.10
S.S.K. Paşabahçe	167.50
De-Ka-Se İşyeri	1.946.-
Bilge Sanayii	5.034.60
Arsan İlâç San.	1.655.-
Dilsan Oklı	5.325.-
S.S.K. Manisa	2.640.08
T.Z.D.K. Trabzon	306.75
Metan-Eloktronik	5.000.-
Denet Civata	6.689.25
T. Philips San.	3.786.70
S.S.K. Afyon	123.75
Selnikel San.	4.294.-
Devlet İstatislik Ens.	2.734.60
Cıba-Geıgy	1.756.-
Rulo Basımevi	2.240.-
Magnezit	7.932.55
İst. Döşeme San.	6.950.88
Pfizer İlaç San.	27.751.95
Tel Çivi San.	2.536.60
Profilo San.	98.659.36

32

"Sayın Kemal TÜRKLER

DİSK Genel Başkanı

İSTANBUL, 5. 8.1974

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'ta temelinden yıkılan anayasal düzeni yeniden kurmak ve Türk Toplumunun huzur ve güvenliğini sağlamak amaciyle giriştiği hareket dolayısıyle göndermiş olduğunuz telgrafı memnunlukla aldım. Beni son derece mütehassis eden vatansever duygularınız ve asil davranışınız için sizlere teşekkür ederim.

FAHRİ KORUTÜRK

CUMHURBAŞKANI"

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, İkinci Kıbrıs Harekâtı dolayısıyle gönderilen tebrik mesajına da 22/8/1974 tarihinde cevap göndermiştir. Bu mesajında memnunluklarını belirterek teşekkür etmiştir.

"Sayın Kemal TÜRKLER

DİSK Genel Başkanı

İSTANBUL, 21.8.1974

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'ta barış, kardeşlik ve özgürlük için giriştiği harekât dolayısıyle belirtmek lütfunda bulunduğunuz duygu ve düşünceler bana güç kattı. Gösterdiğiniz duyarlığa içtenlikle teşekkür ederim.

Başarılar ve mutluluklar dileğiyle saygılar sunarım.

BÜLENT ECEVİT

BAŞBAKAN "

"Sayın Kemal TÜRKLER

DİSK Genel Başkanı

İSTANBUL, 20.8.1974

Yavru vatan Kıbrıs'ta soydaşlarımızın güvenliği, barışın kurulması ve Adanın bağımsızlığının sağlanması uğrunda girişilen ikinci barış harekâtını kutlayan pek değerli mesajınız için teşekkür eder, başarı dileklerimle saygılar sunarım.

SEMİH SANCAR

ORGENERAL

GENEL KURMAY BAŞKANI"

Türkler'in IG Metall Kongresinde Kıbrıs'la İlgili Konuşması

''Kıbrıs'ın Türkiye'ye ya da Yunanistan'a ilhakı, asla mümkün değildir ve mümkün olmayacaktır.

Gerçekleştirilmesi istenen ve çözüm bekleyen sorunlar şöyle özetlenebilir:

1. Kıbrıs'ta yaşayan Türk ve Rum halklarının demokratik özgür ve barışçı bir ortam içinde insanca yaşama ve çalışma haklarına kavuşturulmaları gerekir.

2. Savunma açısında Türkiye ve Yunanistan ilişkilerini daha olumlu bir sonuca bağlayan ve her iki ülkeyi de memnun eden bir durum sağlanmalıdır.

3. Bulunacak formül, Rusya ve Amerika, yani Doğu ve Batı Blokları ve bu arada Akdeniz'e komşu, Avrupa, Afrika ve Asya ülkeleri açısından denge ilişkilerini bozucu değil, oluşturucu bir nitelik taşımalıdır. Kısacası, tüm bu ülkelerin de işine gelmeli ve onları da memnun etmelidir. ''

Bu formülün coğrafi esasa dayalı olmak üzere, Kıbrıs'ta Türk ve Rum Devletlerinden meydana gelecek Bağımsız Federatif Kıbrıs Cumhuriyeti olması gerektiğine işaret eden Türkler, sözlerini şöyle tamamlamıştır:

''Bu nedenle DİSK ve ona bağlı sendikalar yukarıda açıkladığımız 3 hedefli genel amaca aykırı düşen Kıbrıs darbe hareketine karşı çıkmış ve Türk Silâhlı Kuvvetlerinin çıkartma ve barış harekâtını ve Türk Hükümetinin Kıbrıs politikasını desteklemişlerdir. ''

Kaynak: *DİSK* dergisi, Sayı 14-15, Ekim-Kasım 1974, s. 16.

DİSK sadece 20 Temmuz 1974 tarihinde yapılan ilk harekâtı değil, 14 Ağustos 1974'te yapılan ikinci harekâtı da desteklemiştir. Aynı gün toplanan Yürütme Kurulu ''DİSK Silâhlı Kuvvetlerimizin Barış Harekâtını Destekliyor'' başlıklı bir açıklama yayımlamıştır.

DİSK, Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesini uluslararası sendikal kamuoyu nezdinde de savundu ve çeşitli girişimlerde bulundu. DİSK, 27 Ağustos 1974'te bütün uluslararası işçi federasyonlarına ve konfederasyonlarına Genel Sekreter Kemal Sülker imzasıyla Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili bir yazı gönderdi. DİSK dergisinde *''Kıbrıs Harekâtı İçin Muhtıra Yayınladık''* başlığı ile yer alan ve muhtıra olarak nitelenen ön yazının ekinde *''Kıbrıs'ta cereyan eden hunharca cinayetler ve Türkleri yok etme girişimleri''* ile ilgili belgeler yer aldı. *''Muhtıra''* adlı yazıda Türkiye'nin Kıbrıs müdahalesinin Kıbrıs'ı işgal amacı gütmediği, Kıbrıs'ı bölmek için yapılmadığı ve Rumları günlük yaşantılarından alıkoymayı amaçlamadığının altı çizildi. [25]

Bunun dışında DİSK ve Maden-İş sendikası Genel Başkanı Kemal Türkler, Türkiye'nin Kıbrıs tezini Avrupa'daki sendikalara anlatmak üzere Maden-İş Genel Başkan Vekili Şinasi Kaya ve uzmanlarla birlikte bir Avrupa gezisine çıktı. Avrupa'nın en büyük sendikası olan 7 milyon üyeli Alman Metal Sanayii İşçileri Sendikası'nın (IG Metall) Hannover'de yapılan kongresine katılan Türkler Kıbrıs konusunda bir konuşma yapmış ve Hükümet'in politikasını desteklediklerini açıklamıştır. Türkler'in bu çalışmaları DİSK dergisinde *''Kemal Türkler Kıbrıs Tezini Avrupa'da Anlattı''* başlığı ile yer almıştır.[26]

[25] *DİSK* dergisi, Sayı 12-13, Ağustos-Eylül 1974.
[26] *DİSK* dergisi, Sayı 14-15, Ekim-Kasım 1974, s. 16.

ULUSLARARASI SENDİKALARA GÖNDERİLEN KIBRIS MUHTIRASI

''Aziz Meslekdaşımız,

Kıbrıs'ta yıllardır Türklere karşı süregelen zorbalığa dayalı işkencelere, öldürmelere, iktisaden çökertmelere yönelmiş Rum ve Yunan çabaları son bir kaç ay içinde en yoğun dönemine girmiştir.

Bağımsız Kıbrıs'ın Akdeniz'de devletler arası bir güvensizlik ve mücadele sorunu haline getirilmesine neden olacak ENOSİS girişimini gerçekleştirme yolundaki son adım Makarios'a karşı girişilen ve Sampson'un işbaşına geçmesiyle tamamlanan barbarlık hareketi olmuştur. Bu ise Türkleri imha politikasına çekinmeden başlama demekti. Biz, DİSK olarak bütün Türkler gibi ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti gibi Kıbrıs adasında bir jenosid uygulamasına asla sessiz ve hareketsiz kalamazdık. Bütün Türklerin tek bir kalp gibi çarparak adada Türklere karşı girişilecek cinayetleri önleme özlemini Hükümetimiz de çok yerinde değerlendirmiştir. Ve böylece Türkiye Büyük Millet Meclisinden aldığı karar doğrultusunda Türk Silâhlı Kuvvetlerine Kıbrıs'ta toplumlararası barışı getirecek ve Rumların barbarca cinayetlerine set çekici harekâta geçme emrini vermiştir.

Aziz Meslekdaşımız,

Bir çoğunluğun bir azınlığın mahvetmesini insanlık dışı bir hareket sayanlar;

Bir adada, bir şehirde, bir ülkede hangi dinden, hangi renkten olursa olsun hangi dili konuşursa konuşsun orasını vatan bilenlerin kardeşçe, özgürce, barış içinde ve bir arada eşitçe yaşamasını isteyenler;

Yasal düzen yerine zorbalığa yönelenlerle bir safta olamıyacaklarını söyleyecek anlayışta olanlar;

Uluslararası anlaşmalara uymamayı dünya barışı için tehlike sayanlar;

Sorunları dikta rejimleriyle çözmek isteyenlere müzakere ve barış yolunu gösterenler

Evet sizler; DİSK'in görüşlerini eklice sunduğumuz muhtırada etraflıca öğrenmiş olacaksınız. Kısaca belirtmek isterim ki, Türkiye'nin Kıbrıs'ta başlattığı barış harekâtı:

Kıbrıs'ı işgal amacı gütmemektedir.

Kıbrıs'ı taksim için yapılmamıştır.

Rumları günlük yaşantılarından alakoymayı amaçlamamaktadır.

Aksine; Türk askerî harekâtı

1. Adada yaşayan Türkleri öldürme girişimlerini önlemeyi,

2. Yıllardan beri sürüncemede bırakılan toplumlararası barış görüşmeleri yerine tarafların uluslararası anlaşmalara dayanarak adada geçerli ve gerçekçi bir düzenin kurulmasını,

3. Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin can ve mal güvenliğinin kesin bir Anayasal ve uluslararası güvence altına alınması isteklerinin gerçekleşmesine yardım amacı gütmektedir.

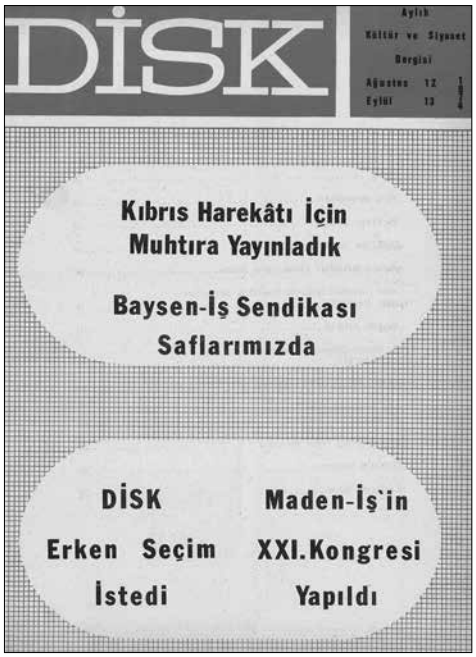
Bu nedenlerle Türkiye'nin haklı girişiminden yana olmanızı, Kıbrıs'ta Türkleri yok etme duygularıyla barbarlaşan Rumları suçlamanızı ve onların yüreklerinde hak ve hürriyetlere saygılı beşerî duygulara yer vermelerini istemenizi rica ederiz.

Kardeşçe selâmlarımızla.

DİSK GENEL SEKRETERİ

KEMAL SÜLKER''

Kaynak: DİSK Dergisi Sayı 12-13, Ağustos-Eylül 1974.

DİSK

Aylık Kültür ve Siyaset Dergisi

Ağustos 12 Eylül 13

Kıbrıs Harekâtı İçin Muhtıra Yayınladık

Baysen-İş Sendikası Saflarımızda

DİSK Erken Seçim İstedi

Maden-İş'in XXI. Kongresi Yapıldı

DİSK dergisi, Sayı 12-13, Ağustos-Eylül 1974.

DİSK Ortak Pazar'a Karşı

Türkiye-Avrupa Birliği (AB) (eski adıyla Ortak Pazar veya Avrupa Ekonomik Topluluğu-AET) ilişkileri 12 Eylül 1963 yılında imzalanan ve Türkiye'yi AET'ye *"ortak üye"* yapan, taraflar arasında bir gümrük birliğine dayanan ve ileride tam üyeliği öngören ortaklık antlaşmasına (Ankara Antlaşması) dayanmaktadır. 1970 yılında ise Ankara Antlaşması'nın eki olarak kabul edilen ve Türkiye-AET ortaklığının geçiş ve son dönemini düzenleyen Katma Protokol imzalandı.

DİSK Kuruluş Bildirisi'nde (1967) doğrudan Ortak Pazar veya AET'ye ilişkin değerlendirme yoktur. Ancak *"kapitalist kalkınma yoluna"* karşı sert eleştiriler söz konusudur. DİSK, ilerleyen yıllarda Türkiye'nin Ortak Pazar'a girmesine karşı çıktı ve oldukça eleştirel yaklaştı. DİSK kurucularının ve liderliğinin büyük ölçüde Türkiye İşçi Partisi'ne ve sosyalist düşünceye yakın olması, DİSK'in Ortak Pazar'a karşı çıkan tutumunu açıklayıcı niteliktedir.

Şubat 1970'te toplanan DİSK 3. Genel Kurulu'nda alınan 31 no.lu karar şöyleydi: *"Türkiye'nin ortak pazara iştirak etmemesi için mücadele edilmesine, Amerikan emperyalizmine ve yabancı sermayenin Türkiye'ye girmemesi için DİSK olarak gerekli kampanyanın açılmasına dair karar önerisinin kabulüne oy birliği ile karar verildi."* Bu karar Ortak Pazar'a karşı oldukça net bir tutumun olduğu anlamına geliyordu.

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler Ortak Pazar ile Türkiye arasında Geçiş Dönemi'ne başlanmasını öngören protokollerin

DİSK'in 1974'te yayımladığı Ortak Pazar ile ilgili kitabı.

25 Kasım 1970'te Brüksel'de imzalanmasını protesto ederek *"Türkiye'nin Ortak Pazar'ın at oynatacağı bir sömürge olmaması için sonuna kadar mücadele edeceğiz"* dedi.[27] Türkler'in protokollerin imzalanmasını *"Türkiye'nin sömürücü Avrupa'nın pazarı haline getirilmesi için tezgahlanan plan son şeklini almış bulunuyor"* şeklinde değerlendirdi. Açıklamada şu görüşlere yer verildi:

> "(...) Türkiye'nin Ortak Pazar'a girmesinin, başta Türk ekonomisi olmak üzere çeşitli alanlarda doğuracağı olumsuz etkilerin bilimsel olarak ispatlanmasına rağmen Türk hükümetinin geçiş

[27] DİSK Ajansı, 24 Kasım 1970.

ANIL ÇEÇEN'İN ÇELİŞKİLERLE DOLU YAPITI: "TÜRKİYE'DE SENDİKACILIK"

KİTAP ELEŞTİRİSİ

Doğan IŞIK

"Türkiye'de Sendikacılık" adlı yapıtıyla, Türkiye işçi hareketini, Osmanlıların son döneminden itibaren başlamak üzere günümüze kadar getirerek incelemeye çalışan genç bir yazar Anıl Çeçen'in, Sayın Kemal Sülker'in de belirttiği gibi (Bakınız: "İşçi hareketleri ve gözlemciler" DİSK Dergisi Sayı 1) "gerçeklere aykırı yayın yapmayı huy edindiğini.." görüyoruz. Hemen şunu belirtelim ki yapıt bütünüyle yanlışlıklar ve tutarsızlıklarla dolu olması yanında, doyurucu olma niteliğinden yoksundur. Biz, yazı alanımız yetmeyeceği için bütün bu yanlışlıkları ve tutarsızlıkları teker teker gösteremeyeceğiz (ancak bunları tespit etmek isteyen arkadaşlara bu yapıtı okumalarını salık veririz) sadece can alıcı bir-iki noktaya değinmekle yetineceğiz.

Şunu iyi bilmek gerekir ki, sosyal demokrat olmanın genel kriteri, devrimci düşünceye, devrimci örgütlere karşı keskin bir tavır almamaktır. Biz sosyal demokrasiye "ilerici" diyorsak, daha çok bu kriteri gözönünde tutarak "ilerici" diyoruz ve objektif olarak da bu böyledir. Gelin görün ki, sosyal demokrat geçinen sayın Anıl Çeçen yapıtında DİSK'i "anarşik ortamın yaratılmasında büyük payı bulunan... (sayfa 128)" bir örgüt olarak suçluyor. Fakat hemen altındaki cümlede ve diğer birçok yerde bu iddiası ile bağdaşmaz bir tutum içerisine girdiğini görüyoruz. "DİSK'in sendikacılık anlayışı, sendikal hareketlere daha bir politik nitelik getirmiştir. (sayfa 128)". Aynı bölümün son paragrafında, yukarıdaki suçlamasıyla çelişen ve bu suçlamasının ayaklarını havada bırakan ilginç bir bölüme rastlıyoruz: "DİSK'in kuruluşu, Türk sendikacılık tarihinde her bakımdan bir dönüm noktası olmuştur. Partiler üstü politikanın kaypaklığı nedeniyle saklı kalan bazı gerçekler, DİSK'in mücadeleci tutumu ve getirdiği tartışma ortamında aydınlığa çıkmıştır. (sayfa 132)". Bir yandan DİSK'i en adi bir biçimde jurnallemeye çalışırken (belirtmek gerekir ki, sıkıyönetim makamları bile böyle bir suçlamaya yönelmemişlerdir) diğer yandan da DİSK'in Türkiye işçi hareketine getirdiği açılımları itiraf etmek zorunda kalıyor. Bu, yazarın tutarsızlığını göstermesi bakımından sadece bir örnek. Şimdi, yazarın tutarsızlığına başka bir örnek verelim.

"Gerçekçi olmaktan uzakta kalan bir sendikal politika uygulayan DİSK'in... (sayfa 128)" bu görüş ve tutumu ile işçi kitlelerini peşinden sürükleyemediğini iddia eden yazar, hemen altındaki cümlede de bu iddiasıyla tamamen çelişik bir cümleye yer veriyor: "İşveren çevreleri, Türk-İş'in başlattığı DİSK'i yıpratma kampanya-

dönemine, hem de 12 yıllık süreden önce girmeyi kararlaştırması, hâkim çevrelerin ülkemizi süratle bir çıkmaza götürmekte nasıl ısrarlı olduklarının yeni bir delilidir.

"Türkiye Ortak Pazar'a girmeyi kabul etmekle, Anayasamızın öngördüğü ekonomik ve sosyal reformların yapılması yolunu hukuken ve fiilen kapamış bulunmaktadır. Artık Türkiye'nin kısa zamanda ağır sanayini kurarak çağdaş uygarlık düzenine ulaşması imkânları tamamen ortadan kaldırılmıştır. Artık Türkiye'nin dışa bağlı kapitalizmi daha da bağlı hale gelecek, Türkiyenin geri kalmışlığı daha da artacaktır.

"Türkiye'nin rekabet imkânları Ortak Pazar'a üye öbür ülkelerin rekabet imkânlarından farklı olduğundan, Ortak Pazar ile Türkiye arasındaki ilişkiler, tam bir 'hâkim ülke-tâbi ülke' ilişkileri haline gelecektir. Bu durumun doğal sonucu olarak, emek ihraç eden Türkiye, Ortak Pazar ülkelerinin en düşük nitelikteki hizmetlerinde çalışan emekçi sınıfın sahibi; Ortak Pazar ülkeleri de bunları kullanan patron haline gelir.

"DİSK başından beri Türkiye'nin Ortak Pazar'a katılmasına karşı çıkmıştır ve bundan sonra da çıkmaya devam edecektir.

"DİSK, Türkiye'nin Ortak Pazar'ın üyelerinin at oynatacağı bir sömürge haline getirilmemesi için sonuna kadar mücadele edecektir."

sını sonuna kadar desteklemişler ve bu amaçla milyonlarca lirayı gözden çıkartarak işçileri satın almaya kalkışmışlardır. (sayfa 128)''. Nitekim, yine aynı paragraftan şu cümleyi okuyalım: ''İşverenler DİSK'e bağlı sendikalara karşı açıkça savaşa girişmişler (dir) (sayfa 129)'' DİSK'in gelişimini hangi güçlerin (ki bunlar büyük sermaye sınıfı ve büyük sermayenin güdümünde bir sendikacılık uygulamasını yürüten Türk-İş'in yönetici kliği) işbirliği ederek durdurmak istediğini kendisi de kabul etmek zorunda kalan yazarın, DİSK'in tutumunun işçi sınıfı hareketinin gelişimi için bir alternatif olamayacağı görüşünün tutarsız, tutarsız olduğu kadar da saçma olduğu ortadadır. Bütün güçlüklere rağmen DİSK, Türkiye işçi sınıfının hareketinin gelişiminde şimdiye kadar önemli bir rol almış ve bundan sonra da alacaktır.

Bütünüyle tutarsız ve yanlışlıklarla dolu olduğunu ifade ettiğimiz yapıtta yazar, yönelttiği bir suçlamayı kendi sözleriyle boşa çıkarmakta, kendi suçlamalarına kendisi de katılmamaktadır. Bütün bu tutarsızlıklar, doğru bir çizgiyi yanlış gösterme çabalarından ileri gelmektedir.

Unutmamak gerekir ki, ülkemizde sosyal demokrat akımın doğmasına kaynaklık eden etkenler arasında DİSK'in doğuşu, gelişimi ve ''partilerüstü politika''ya karşı olan tutarlı mücadelesinin önemli ve belli bir yeri vardır. Bugün, işçi sınıfının devrimci potansiyelini bağrında taşıyan DİSK, kendi konumunu şaşıran SOSYAL DEMOKRAT yazarın suçlamaları karşısında sahipsiz değildir. Bütün karşı- güçlerin engellemelerine rağmen, DİSK'i daha ileri noktalara ulaştıracak olan, O'nun ilkelerini özümseyen doğrudan doğruya işçi sınıfıdır. Üstelik işçi sınıfının mücadelesine geniş ölçüde zarar verecek olan anarşist karakterli eylemlere DİSK işçi sınıfının düşüncesi açısından karşıdır. Bu mesnetsiz suçlamalar, ancak suçlamayı yapanları teşhir ekmekten, onları açığa vurmaktan başka bir şeye yaramaz.

Kaynak: DİSK dergisi, Ağustos 1973, Sayı 3, s. 30 ve 31.

Anıl Çeçen (1973), Türkiye'de Sendikacılık, Ankara: Özgür İnsan Yayınları.

1973 yılında yapılan Genel Kurul'da Ortak Pazar konusunda bir karar alındı ancak bu kararda bir tutum yoktu. Karar daha çok Ortak Pazar konusunun araştırılmasına dönüktü: *''DİSK'in Ortak Pazar konusunu ve özellikle işçileri etkileyeceği konuları en titiz şekilde araştırarak bu konuda Ortak Pazar ülkelerindeki sendikaların bu yönde sarf etmiş oldukları çabaları yasalar ve DİSK ilkeleri doğrultusunda desteklemesine oy birliği ile karar verildi.''*

Bu çerçevede Türkiye Maden-İş uzmanı Hasan Ceylan tarafından *Ortak Pazar ve Türkiye* adlı kitapçık hazırlandı.[28] Yürütme Kurulu 25 Mayıs 1973'te bu broşüre DİSK ilkeleri doğrultusunda önsöz yazılarak basılmasına karar verdi ancak broşür oldukça gecikmeli olarak Temmuz 1974'te 3 bin adet basıldı.[29]

Kitapçığın sunuş yazısında Kemal Türkler'in 24 Kasım 1970 tarihli açıklaması aktarıldıktan sonra, *''BİZE GÖRE, Türkiye*

[28] Hasan Ceylan (1974), *Ortak Pazar ve Türkiye*, İstanbul: DİSK Yayınları No: 14.

[29] 11 Temmuz 1974 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

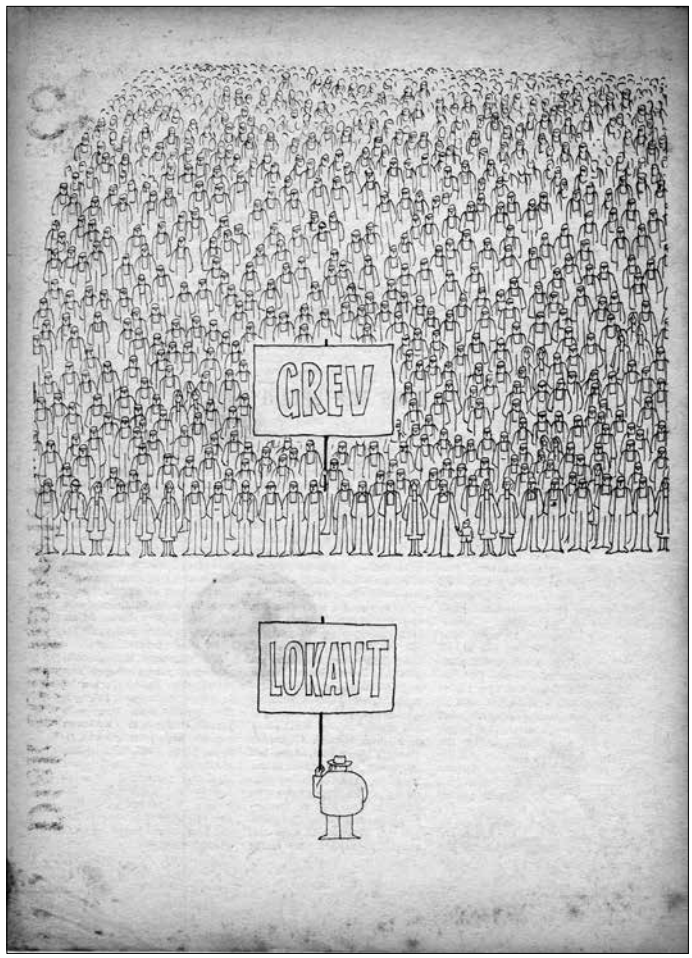
Ortak Pazar'a girmekle çok yanlış adım atmıştır. Türkiye'nin kalkınması Anayasamızın öngördüğü planlı kalkınma içinde devlet sektörüne ağırlık ve özel sektörün girişimlerine yön veren bir anlayışta olmalı'' denmektedir.

Kitapçıkta Ortak Pazar *''Ortak Mezar''* olarak değerlendirilmektedir: *''Türk ulusunun, ulusal güçlerin ve ulusal sanayicilerin Katma Protokolün yükümlülüklerine evet demelerine olanak yoktur. Çünkü kapitalist ülkelerin monopolü olan ORTAK PAZAR, onunla gümrük birliğine gitmeyi yeğliyen az gelişmiş ülkelerin sanayileri için olsa olsa ORTAK MEZARDIR.''*[30]

[30] Ceylan (1974), s. 118.

12 Mart Döneminde DİSK'in Grev ve Eylemleri

DİSK 15-16 Haziran sonrasında da önemli grev ve direnişlere imza attı. 1970 sonbahar aylarında DİSK'in Güney bölgesindeki örgütlenme girişimi ve karşılaşılan baskılar ile Gislaved direnişi 12 Mart öncesinin en önemli eylemleri olarak öne çıkmaktadır. DİSK ve üye sendikaların eylemlerinde 12 Mart döneminde bir soğuma yaşandığı görülmektedir. DİSK, 12 Mart döneminin koşullarını da dikkate alarak büyük çaplı ve ses getirici eylemler yapmamış veya yapamamıştır. Ancak 12 Mart dönemi ve 12 Mart'tan çıkış sürecinde de DİSK üyesi sendikaların etkili eylemlere başvurdukları görülmektedir. 12 Mart döneminden çıkış sürecinde en önemli eylemler 1973 yılındaki Ereğli grevi ile 1974 yılındaki Ülker direnişidir. Bu yıllarda gerçekleştirilen DİSK üyesi sendikaların çok sayıda eylem ve grevi bu kitabın konusu dışındadır. Ancak DİSK'e mal olmuş, kamuoyunda yankı taratmış ve DİSK'in merkezi olarak müdahil olduğu eylem ve grevlerden bazılarını burada ele alınacaktır.

DİSK dergisi, Sayı 3, Ağustos 1973.

12 Mart Öncesi Miting Girişimi

DİSK Yönetimi 1970 yılının sonlarında İstanbul'da bir miting düzenleme kararı aldı. DİSK Yönetim Kurulu 24-25 Kasım 1970 tarihinde 1971 yılbaşından önce veya hemen sonra İstanbul'da bir miting yapılmasına, temel konu ile yan konuların tespit edilmesine, miting konusunun olgunlaştırılması için yönetici, temsilci ve uzmanlarla toplantı yapılmasına, DİSK öncülüğünde

yapılacak mitingden diğer ilerici ve devrimci kuruluşlara bilgi verilmesine karar verdi. Yürütme Kurulu da sendika yöneticilerinin 9 Aralık günü toplantıya davet edilmesine ve yapılacak bir miting için kesin görüşlerin alınmasına, toplantı yeri için bir salon tutulmasına karar verdi.[1] Ancak bu miting gerçekleştirilemedi. DİSK'in miting düzenlemesi için aradan beş yıl geçmesi gerekecekti. DİSK ancak 1975 Eylül ayında İzmir ve İstanbul'da mitingler düzenleyebildi.

12 Mart Döneminde Grevler

12 Mart döneminde grevlerle ilgili kimi sınırlamalar getirilmiş olsa da grevler bütünüyle yasaklanmadı. Sıkıyönetim komutanlıklarının grevleri izne bağlama gibi uygulamaları ile grev erteleme uygulamaları söz konusu oldu. Bu durum 12 Mart döneminde grev sayısında ve greve katılan işçi sayısında nispi bir düşüşe yol açtı. Örneğin 1970'te 72 olan grev sayısı 1971'de 78'e yükselirken, 1972'de 48, 1973'te 55 grev gerçekleşti. 12 Mart'tan çıkışla birlikte grev sayısı artmaya başladı. 1974'te 110 grev gerçekleşirken, 1975'te grev sayısı 116'ya yükseldi.

Greve katılan işçi sayısında da benzer bir eğilim gözlenmektedir. 1970'te 21 bin işçi yasal grevlere katılırken bu sayı 1971, 1972 ve 1973 yılarında önemli ölçüde düştü. Ancak grevlerin etkisinin asıl ölçüsü olarak değerlendirilebilecek olan grevde geçen işgününe bakıldığında ise ilginç bir tablo ortaya çıkmaktadır. Grevde geçen işgünü sayısında düzenli bir artış görülmektedir. 1970'te 220 bin işgünü grevde geçerken, bu sayı 1971'de 476 bin, 1972'de 659 bin oldu ve 1973'te 671 bine yükseldi. Grevde geçen işgünü sayısının 12 Mart'ta düzenli artması grevlerin daha uzun sürdüğünü göstermektedir.

Tablo 21: Grev, Greve Katılan İşçi ve Grevde Geçen İşgünü Sayıları (1967–1975)

Yıl	Grev Sayısı	Greve Katılan İşçi Sayısı	Grevde Geçen İşgünü
1967	101	9.499	350.037
1968	54	5.289	174.905
1969	77	12.601	235.134
1970	72	21.156	220.189
1971	78	10.916	476.116
1972	48	14.879	659.362
1973	55	12.286	671.135
1974	110	25.546	1.109.401
1975	116	13.708	668.797
Toplam	711	125.880	4.565.076

Kaynak: Çalışma Bakanlığı verilerinden derlendi.

DİSK'in 12 Mart Grevleri

Grevlerin konfederasyonlar arasında dağılımına bakıldığında DİSK yeni kurulan bir konfederasyon olmasına ve üye sayısının Türk-İş'inkine göre az olmasına rağmen grevlerin içindeki payının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. DİSK, kuruluş tarihi olan 1967'de yasal grevlerin yüzde 45'ini gerçekleştirdi. Bu oran yıllara göre değişmekle birlikte 1970'te yüzde 50'ye ulaştı. 12 Mart döneminde DİSK üyesi sendikalar tarafından gerçekleştirilen

[1] 24–25 Aralık 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

grevlerin sayısında ve oranında bir gerileme olduğu gözlenmektedir. Ancak 12 Mart sonrası DİSK'in grevler içindeki payı tekrar yükseldi ve 1975'te yüzde 35 civarına ulaştı. Sonraki bölümlerde de görüleceği gibi bu oran 1970'li yılların ikinci yarısında daha da artacaktır.

Tablo 22: Grev Sayılarının Türk-İş ve DİSK Arasında Dağılımı (1967-1975)

Yıl	Türk-İş Grev Sayısı	DİSK Grev Sayısı	Toplam Grev Sayısı	DİSK'in Grev Oranı (Yüzde)
1967	12	10	22	45
1968	14	9	23	39
1969	32	9	41	22
1970	23	23	46	50
1971	38	11	49	22
1972	41	1	42	2
1973	36	8	44	18
1974	59	15	74	20
1975	69	37	106	35
Toplam	324	123	447	28

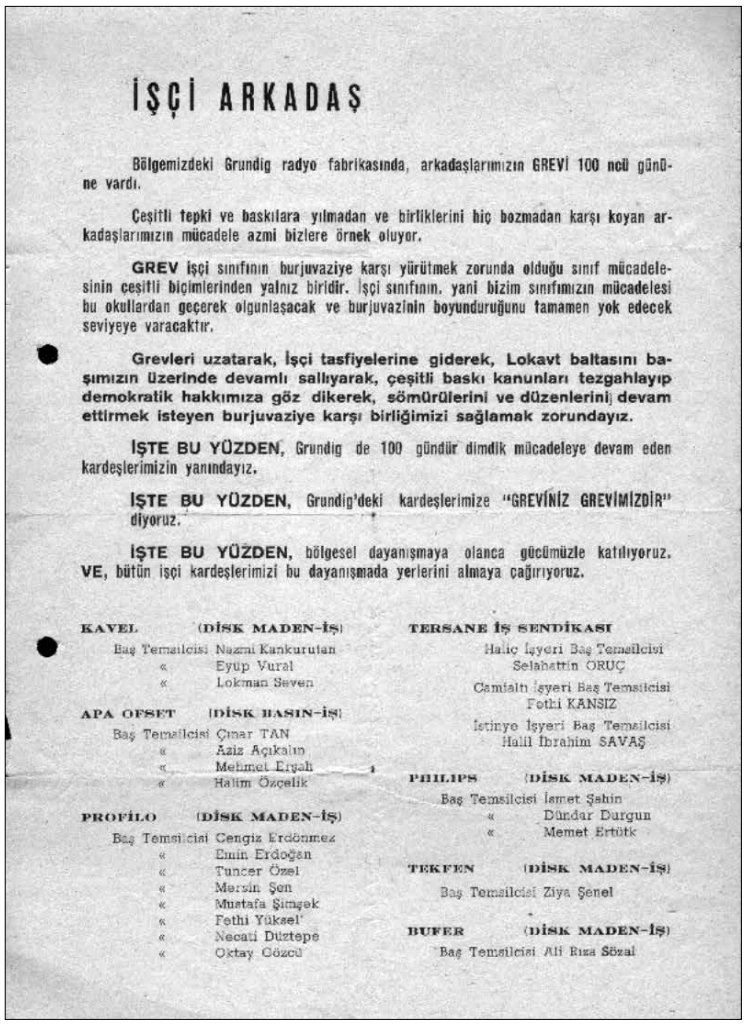
Kaynak: Tunç Tayanç ve diğerleri (1987), Türkiye'de Yapılan Grevlerin Nicel ve Nitel Değerlendirmesi (1963-1980), İstanbul: Türkiye Denizciler Sendikası Yayını, s. 40.

Greve katılan işçi sayısı açısından 1972 yılı hariç DİSK üyesi işçilerin grevci işçiler içindeki payı oldukça yüksektir. 1971'de yasal grevlere katılan işçilerin yüzde 43'ü DİSK üyesidir. Bu oran 1972'de yüzde 19'a gerilerken, greve katılan DİSK üyesi işçilerin toplam grevciler içindeki payı 1973 yılında yüzde 64, 1974 yılında yüzde 40 ve 1975 yılında yüzde 30 olmuştur. DİSK'in üye sayısının dönem boyunca Türk-İş'ten oldukça düşük olmasına rağmen greve katılan üye oranı ciddi biçimde fazladır. DİSK üyesi işçiler arasında grev eğilimin oldukça yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 23: Grevlere Katılan İşçilerin Türk-İş ve DİSK Arasında Dağılımı (1967-1975)

Yıl	Türk-İş İşçi Grevci İşçi Sayısı	DİSK Grevci İşçi Sayısı	Toplam Grevci İşçi Sayısı	DİSK'in Grevci İşçi Oranı (Yüzde)
1967	2.253	2.249	4.502	50
1968	1.592	5.734	7.326	78
1969	16.350	2.072	18.422	11
1970	23.829	2.930	26.759	11
1971	10.149	7.649	17.798	43
1972	10.876	2.500	13.376	19
1973	893	1.573	2.466	64
1974	5.450	3.697	9.147	40
1975	10.137	4.328	14.465	30
Toplam	81.529	32.732	114.261	29

Kaynak: Tunç Tayanç ve diğerleri (1987), Türkiye'de Yapılan Grevlerin Nicel ve Nitel Değerlendirmesi (1963-1980), İstanbul: Türkiye Denizciler Sendikası Yayını, s. 42.

İŞÇİ ARKADAŞ

Bölgemizdeki Grundig radyo fabrikasında, arkadaşlarımızın GREVİ 100 ncü gününe vardı.

Çeşitli tepki ve baskılara yılmadan ve birliklerini hiç bozmadan karşı koyan arkadaşlarımızın mücadele azmi bizlere örnek oluyor.

GREV işçi sınıfının burjuvaziye karşı yürütmek zorunda olduğu sınıf mücadelesinin çeşitli biçimlerinden yalnız biridir. İşçi sınıfının, yani bizim sınıfımızın mücadelesi bu okullardan geçerek olgunlaşacak ve burjuvazinin boyunduruğunu tamamen yok edecek seviyeye varacaktır.

Grevleri uzatarak, İşçi tasfiyelerine giderek, Lokavt baltasını başımızın üzerinde devamlı sallıyarak, çeşitli baskı kanunları tezgahlayıp demokratik hakkımıza göz dikerek, sömürülerini ve düzenlerini devam ettirmek isteyen burjuvaziye karşı birliğimizi sağlamak zorundayız.

İŞTE BU YÜZDEN, Grundig de 100 gündür dimdik mücadeleye devam eden kardeşlerimizin yanındayız.

İŞTE BU YÜZDEN, Grundig'deki kardeşlerimize "GREVİNİZ GREVİMİZDİR" diyoruz.

İŞTE BU YÜZDEN, bölgesel dayanışmaya olanca gücümüzle katılıyoruz. VE, bütün işçi kardeşlerimizi bu dayanışmada yerlerini almaya çağırıyoruz.

KAVEL (DİSK MADEN-İŞ)
Baş Temsilcisi Nazmi Kankurutan
« Eyüp Vural
« Lokman Seven

APA OFSET (DİSK BASIN-İŞ)
Baş Temsilcisi Çınar TAN
« Aziz Açıkalın
« Mehmet Ergah
« Halim Özçelik

PROFİLO (DİSK MADEN-İŞ)
Baş Temsilcisi Cengiz Erdönmez
« Emin Erdoğan
« Tuncer Özel
« Mersin Şen
« Mustafa Şimşek
« Fethi Yüksel
« Necati Düztepe
« Oktay Gözcü

TERSANE İŞ SENDİKASI
Haliç İşyeri Baş Temsilcisi Selahattin ORUÇ
Camialtı İşyeri Baş Temsilcisi Fethi KANSIZ
İstinye İşyeri Baş Temsilcisi Halil İbrahim SAVAŞ

PHILIPS (DİSK MADEN-İŞ)
Baş Temsilcisi İsmet Şahin
« Dündar Durgun
« Memet Ertürk

TEKFEN (DİSK MADEN-İŞ)
Baş Temsilcisi Ziya Şenel

BUFER (DİSK MADEN-İŞ)
Baş Temsilcisi Ali Rıza Sözal

Grundig grevi dayanışma bildirisi, 1971. TÜSTAV DİSK Arşivi

Hürcam-İş üyeleri grevde.
DİSK Arşivi

12 Mart döneminde DİSK üyesi sendikalar azımsanmayacak ölçüde grev yolunu kullandılar. Tek tek sendika grevleri bu çalışmanın konusu olmamakla birlikte, dönem içinde birkaç grevin öneminin altı çizilmelidir.

Aynı işveren grubuna ait olan Grundig Radyo TV Fabrikası ile Pertrix Pil Fabrikası'nda DİSK üyesi sendikaların ortak hareketinin bir örneği olan grevler 31 Aralık 1970 ve 6 Ocak 1971'de başladı.

Grevlere Maden-İş'in örgütlü olduğu Grundig ve Kimya-İş'in örgütlü olduğu Pertrix fabrikalarında çalışan 450 işçi katıldı. İki sendikanın birlikte yürüttüğü grev sonucunda işveren geri adım atmak zorunda kaldı. 30 Nisan 1971'de Maden-İş ve on gün sonra da Kimya-İş imza atarak grevi bitirdiler.[2] Grevler sürerken işverenin evine kimliği belirsiz kişilerce dinamit atıldı.[3]

12 Mart rejimi içinde 5 Ekim 1972'de başlayan 2 bin 500 işçiyi kapsayan ve 99 gün süren Demirdöküm gibi büyük grevler de gerçekleşti. Grev 11 Ocak 1973'e kadar sürdü. 5 Nisan 1974'te başlayan ve 504 gün süren Elektrometal grevi Türkiye işçi hareketinin en uzun grevlerinden biri oldu.

Ancak bu dönemin karakteristiği küçük işletmelerde, kısa süreli ve başarılı grevlerdi. Başlangıcı, gelişimi ve sonucuyla istisnai olan, daha sonraları da *"farkını koruyacak"* Erdemir'de gerçekleşen grevdir.

[2] Barış Öz (2005), "Kalkınma Sürecinde Sektörel/Sendikal Dinamikler Örnek Olay: Türkiye Maden-İş Sendikası", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

[3] Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi (1998), Cilt 1, s. 512.

1971 Cam Grevi: Hürcam-İş ve Kristal-İş Eylem Birliği

Can Şafak

1971 yılında, sıkıyönetim koşullarında cam işkolunda yürütülen toplu pazarlık mücadelesi ve işkolunun neredeyse bütününü kapsayan grev, 1979 yılı sonlarında ve 1980 yılında sendika hareketi içinde geliştirilerek hayata geçirilecek olan *"güç ve eylem birliği"* politikasının genel çizgilerini taşıması bakımından önemli ve dikkat çekicidir.

DİSK'e bağlı Hürcam-İş sendikası ile Türk-İş'e bağlı Kristal-İş sendikası cam tekeline karşı güçlerini birleştirdiler. Ayrı konfederasyonlara üye olmalarını, cam işçisinin toplu pazarlık ve grev sürecinde omuz omuza mücadele etmelerinin önünde bir engel olarak görmediler. 1971 Ekim ayında, Paşabahçe grevinin ilk günlerinde Kristal-İş Genel Başkanı, *"müşterek dava" için "tek kuvvet olarak"* hareket edeceklerini açıkladı:

> "Bizler ayrı grupların sendikalarıyız. Ama davamız müşterek. İşçi haklarını almak için tek kuvvet olarak hareket edeceğiz."[4]

Toplu pazarlık süreci ve uyuşmazlık, Hürcam-İş'in örgütlü olduğu 3 ve Kristal-İş'in örgütlü olduğu 7 işyerini kapsamaktaydı. Bir grup toplu pazarlığı yürütülüyordu. İşveren tarafı da Türkiye Cam Sanayii İşverenleri Sendikası'ydı. İşveren sendikasının politikalarında belirleyici olan ise, toplu pazarlık kapsamındaki 4 fabrikasıyla cam sektörünün lokomotifi ve en büyük kuruluşu olan Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları AŞ idi.

Grev aşamalı olarak hayata geçirildi. Önce, 25 Ekim sabahı saat 05.00'te Paşabahçe Cam Şişe ve Cam Fabrikaları'nda çalışan işçiler, Kristal-İş'in pankartı altında greve çıktılar. Bunu, 10 Kasım 1971 tarihinde Hürcam-İş tarafından başlatılan Çayırova Cam Fabrikası grevi izledi. Greve çıkan işçi sayısı 3 bin 500'ün üzerindeydi.[5] Çayırova grevinin ikinci günü Hürcam-İş ve Kristal-İş ortak bir bildiri yayımladılar:

> "İşkolumuzda kurulu ve aynı işverenin Paşabahçe fabrikalarında grev halinde olan Kristal-İş Sendikası ile Çayırova'da grev halinde olan Hürcam-İş Sendikaları olarak bütün isteklerimizi ve işverene karşı mücadelemizi birleştirmiş olmamız cam işçilerinin bugünü ve geleceği bakımından bizim için büyük bir değer taşımaktadır. Bu nedenledir ki, yapılacak sözleşmeler işverenin 4 fabrikasını aynı hüküm ve menfaatlerle kapsayacak ve bu sonuç alınıncaya kadar mücadelemiz 4 fabrikada da birlikte sürdürülecek ve her iki sendika el ele bu mücadeleyi sonuna kadar sürdürecektir."[6]

11 Aralık sabahı, Paşabahçe grevinin 48. günü, saat 10.00 sıralarında grevciler ve grev gözcüleri Paşabahçe Fabrikası'ndan mamul mal çıkarmak isteyen bir kamyonu engellemek istediler. Kamyonun şoför tarafından grevcilerin üzerine sürülmesiyle grev gözcülerinden 6 çocuk babası, 40 yaşındaki Kadir Peker tekerleklerin altında kalarak can verdi. Olay üzerine Sıkıyönetim Komutanlığı fabrika çevresinde olağanüstü önlemler aldı. Paşabahçe Fabrikası'nın giriş ve çıkışları askerler tarafından kesildi; sahil, sendika binasından fabrika

[4] Akşam, 31 Ekim 1971.

[5] Kristal-İş, 25 Ekim 1971 gün ve 664/71 sayılı Bildiri, Kristal-İş Arşivi.

[6] Kristal-İş, 6 Kasım 1971 gün ve 676/71 sayılı Bildiri, Kristal-İş Arşivi.

1971 Şişecam grevi sırasında Paşabahçe Şişecam Fabrikası önünde öldürülen grev gözcüsü Kadir Peker'in cenaze töreni.

Kristal-İş Arşivi

kapılarına kadar asker ve polis kontrolü altına alındı. Cadde boyunca, sahilden fabrika tarafına olan geçişler askeri araçlarla kapatıldı. Peker'in toprağa verilmesinin ardından fabrikada gerilim daha da yükseldi. Grevci işçilerle grev kırıcıları arasında kimileri basına da yansıyan olaylar meydana geldi. Kaynaklarda, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın olayların tırmanmasının yarattığı tedirginlikle grevin bitirilmesi için sık sık sendikalara baskı yaptığı, telkinlerde bulunduğu kaydedilmektedir.[7] Ve bu baskı ve *"telkinlerin"* de etkisiyle grevler, Peker'in ölümünden 10 gün sonra, 21 Aralık günü cam işverenleri ile her iki sendika arasında tutulan protokollerin ardından kaldırıldı. Paşabahçe Cam Fabrikası'nda 58 gün, Çayırova Cam Fabrikası'nda 42 gün devam eden grevlerden sonra işçiler, 22 Aralık 1971 günü işbaşı yaptılar.

[7] Mehmet Şişmanoğlu ile Şubat 2008'de gerçekleştirilen görüşme kayıtları; Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi (1998).

1971 cam grevlerinin ve genel olarak da toplu pazarlık sürecinin yürütülmesi sırasında *"grup sözleşmesi"* ve hatta *"eylem birliği"* sendika hareketinin gündeminde değildi. Cam işkolunda 1971 toplu pazarlık sürecinde sendikalar, toplu pazarlığın kendi dinamiği ve doğallığı içinde kendilerine karşı bir bütün olarak hareket eden Türkiye Cam Sanayii İşverenleri Sendikası ve Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları AŞ karşısında, işçileri aynı mücadele içinde birleştirmişlerdi. Cam işkolunda 1963 yılından başlayarak yürütülen *"çok işverenli toplu pazarlık"* ya da *"grup pazarlığı"* hukuken *"işyeri"* ya da *"işkolu"* düzeyinde alınan yetkilere dayanılarak kendiliğinden ortaya çıkmıştı. 1971 toplu pazarlık sürecinde ama özellikle grevlerin yürütülmesi aşamasında ortaya çıkan *"mücadele birliği"* ya da *"güç birliği"* de sürecin kendi dinamiği içinde yaratılmış ve kısa zamanda kendi ilkelerini de oluşturmuştur. Buna göre:

1. Sendikalar *"bütün isteklerini ve işverene karşı mücadelelerini"* birleştirmişlerdir.[8] Her iki sendikanın yöneticileri, ortak isteklerini birleştirip imzalayarak işverene vermişlerdir ve hiçbir suretle birbirlerinden ayrı görüşmeler ve birbirlerinden farklı anlaşmalar yapmayacaklarına dair oy birliği ile aldıkları kararları da iletmişlerdir.[9]

2. Aynı taleplerle yürütülecek müzakereler sonunda *"yapılacak sözleşmeler işverenin 4 fabrikasını aynı hüküm ve menfaatlerle kapsayacak"* ve *"bu sonuç alınıncaya kadar"* süreç birlikte yürütülecektir.[10]

3. Grevler ortak bir politika/programa bağlı olarak ve *"zincirleme"* biçimde yürütülecek, Paşabahçe ve Çayırova'da sürdürülen grevler, çok kısa bir zamanda işverenin anlayış yoluna girmesi ile sona erdirilmezse esasen grev kararı üstünde bekletilen diğer iki fabrikada da grevler başlatılacaktır.[11]

Bu ilkeler, uygulanmaları sırasında kimi aksaklık ve eksikliklere rağmen, sendika hareketi içinde sonraki yıllarda ortaya atılarak kimi işkollarında ve 1980 cam grevleri sürecinde gene Kristal-İş ve Hürcam-İş tarafından uygulanan *"eylem birliği"* politikasının da en temel ilkeleridir aslında.[12]

1971 cam müzakerelerinin ve grevinin önemli bir yanı da Türkiye'de ilk kez bir işveren sendikasına karşı birden fazla işçi sendikasının fiilen tarafı olduğu bir grup sözleşmesinin imzalanmasıyla sonuçlanmış olmasıdır. 1971 ve 1979-80 yıllarında Hürcam-İş ve Kristal-İş eylem birliği protokollerindeki ifadeler *"arasında bir jargon farkı bulunsa da esas olarak her iki politikaya da hâkim olan irade; parçalanmış toplu pazarlık sürecinin, 'cam tekeli' karşısında birleştirilmesi ve toplu pazarlığın birlikte yürütülmesidir."*[13]

1971 cam grevleri sürecinde iki sendikanın izlediği *"güç birliği"* politikası 1979 ve 1980 yıllarında önerilen ve hayata geçirilen *"Güç ve Eylem Birliği"* politikasıyla aynı vizyona sahipti: Sektörlerde/işkollarında sendikal bölünmüşlüğün yarattığı parçalanmış toplu pazarlık birimlerinin birleştirilmesi ve büyük kitle grevlerinin örgütlenmesi... 1971 deneyimi, 1979 ve 1980 yıllarında *"kafa ve kasa birliği"* sloganıyla bir dizi işkolunda yürütülen eylem birliğinin en etkili ve kalıcı şekilde cam işkolunda hayata geçirilmiş olmasının da önde gelen nedenlerinden biridir.

EREĞLİ-ERDEMİR GREVİ 1973-1974

CAN ŞAFAK

Maden-İş'in Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nda örgütlülüğü, fabrikaların kuruluş yıllarına kadar uzanır. Maden-İş 1964 yılında Erdemir'in ilk toplu iş sözleşmesine imza koymuştur. 27 Şubat 1965 günü

[8] Kristal-İş ve Hürcam-İş Sendikaları, 11 Kasım 1971 günlü Müşterek Bildiri, Kristal-İş Arşivi.

[9] Kristal-İş, 6 Kasım 1971 gün ve 676/71 sayılı Bildiri, Kristal-İş Arşivi.

[10] Kristal-İş ve Hürcam-İş Sendikaları, 11 Kasım 1971 günlü Müşterek Bildiri, Kristal-İş Arşivi.

[11] Kristal-İş ve Hürcam-İş Sendikaları, 11 Kasım 1971 günlü Müşterek Bildiri, Kristal-İş Arşivi.

[12] Can Şafak (2008), *1971 Cam Grevleri*, İstanbul: Kristal-İş Yayını, s. 121-122 s. 116.

[13] Can Şafak (2008), *1971 Cam Grevleri*, İstanbul: Kristal-İş Yayını, s. 116.

Ereğli Demir - Çelik'te işçiler dün gece greve başladı

KARADENİZ EREĞLİSİ — Türkiye Maden-İş Sendikasına bağlı 4100 işçi, toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde anlaşma sağlanamaması üzerine daha önce alınan grev kararını dün gece-den itibaren Ereğli Demir - Çelik İşletmelerinde uygulamaya başlamışlardır.

Saat 16-24 vardiyasında çalışan işçiler saat 23'de makinaları durdurup işi bırakmışlardır. Fabrikaya saat 24'de çalışmaya girecek işçiler de grevin başlaması nedeniyle işbaşı yapmamışlardır.

DİSK'e bağlı Türkiye Maden - İş Sendikası, işverenle son olarak 22-23 Ağustos tarihleri arasında görüşmelerde verilenleri, geçen perşembe günü işçilerin oyuna sunmuş ve 16'ya karşı 3615 oyla bunlar kabul edilmeyerek greve gidilmesi kararı alınmıştı. İşveren, sendikanın grev kararından sonra lokavt ilân ettiğini bildirmişti.

Gece 24 vardiyasında sadece yüksek fırın «Ayşe»de çalışan 150 işçi işbaşı yapmıştır. Bu karar, sendika tarafından fırının güvenliğini korumak için verilmiştir. «Ayşe» sönünceye kadar işçiler normal çalışmasını sürdüreceklerdir. Yüksek fırın bir hafta sonra söndecektir.

Karadeniz Ereğlisi Kaymakamı Kemal Doğan, grev yapan işçileri fabrika kapısında ziyaret ederek grevin yasalara uygun olarak sürdürülmesini istemiş ve işçilere başarılar dilemiştir. (THA)

Cumhuriyet gazetesi, 2 Eylül 1973.

imzalanan sözleşme 1 Ocak 1965 ile 31 Aralık 1966 tarihleri arasında yürürlükte kalmıştır. Henüz tam anlamıyla üretime geçip kâr sağlayamadığı bu başlangıç döneminde bağıtlanan toplu sözleşme tepkilere neden olmuş, Maden-İş, Metal-İş'le ortaya çıkan yetki uyuşmazlığını kaybetmiş, sonraki iki dönem için Metal-İş, Erdemir'de yetkili sendika olmuştur.

Bu dönemde Metal-İş'in tutumu ve özellikle de 1969 grevi ve sonrasında bağıtlanan toplu sözleşme Erdemir'de, işçi ile Türk-İş ve Metal-İş arasında telafi edilemez bir huzursuzluk ve güvensizlik yarattı. İşyerinde Metal-İş'e karşı büyüyen tepkiyi de arkasına alan Maden-İş, Ereğli'de örgütlenme çalışmalarına daha da ağırlık vermeye başladı. DİSK ve Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler Ereğli'ye giderek, Ereğli Belediye Sineması'nda toplanan büyük bir işçi kitlesine hitap etti. Toplantının ardından Metal-İş'ten istifa kampanyası başladı ve 1971 yılının başlarında Maden-İş çoğunluğu sağladı. 11 Mart 1971 tarihinde işyerine çağrı yapan Maden-İş, çıkan yetki uyuşmazlığında kazanan taraf olacak ve Erdemir'in 4. dönem toplu iş sözleşmesini imzalayacaktı.

Maden-İş, 1980 12 Eylülü'ne kadar Erdemir'de örgütlü sendika oldu. 1978 Şubat ayında Erdemir'de başlayan ve karşı sendika Devrimci Maden-İş'in kurulmasıyla büyüyen sendika rekabeti ve yetki uyuşmazlığı 12 Eylül sabahına kadar sürdü.

Bütün bu süreç içinde Erdemir'de 1973 yılında başlatılan grev, Maden-İş'in ve Erdemir işçisinin tarihi içinde çok özel bir yer tutar.

1973 MÜZAKERELERİ

Erdemir'in 5. dönem toplu iş sözleşmesi görüşmeleri 1973 Mayıs ayında uyuşmazlıkla sonuçlandı. Ağustos'ta Maden-İş, Uzlaştırma Kurulu kararını reddetti ve Erdemir'de grev yolu açıldı. Prosedür ilerlerken taraflar zaman zaman bir araya geldiler. Ücret zammı ve sosyal yardım artışı talepleri yanında uyuşmazlığın çok önemli bir nedeni de işçilerin, yıllık 2,5 aylık (75 günlük) ücret tutarındaki işletme ikramiyesi talebi idi.

Nihayet, 30 Ağustos 1973 günü Maden-İş, İstanbul'da yapılan görüşmelerin sonucunu Erdemir'de düzenlediği taban toplantılarında açıkladı ve işçilerin oyuna sundu. Fabrikanın dört kapısı ile sendika binasına iki tip oy pusulası kondu. Pembe olan pusulada *"GREV-Mevcut şartlarla toplu sözleşme imzalanmasını kabul etmiyorum"*, beyaz olanında ise *"ANLAŞMA-Mevcut şartlarla toplu iş sözleşmesinin imzalanmasını kabul ediyorum"* yazıyordu. Sabah 07.00'den akşam 19.00'a kadar süren oylamaya katılan 3 bin 615 işçiden 3 bin 599'u *"greve evet"*, 16'sı *"greve hayır"* oyu kullandı. Yıllık iznini kullanan ya da istirahatli olan 400'e yakın işçi ise oylamaya katılamadı. Oylamanın ardından işçilere seslenen Maden-İş 9. Bölge Temsilcisi Özer Er, grevin kaçınılmaz olduğunu, greve sadece kapsamdışı/sendikasız *"memur"* kesiminin katılmayacağını, bunun dışında Erdemir'de her türlü faaliyetin duracağını ve sonuna kadar direneceklerini söyledi.

GREV: 1 EYLÜL

Maden-İş 1 Eylül 1973 gecesi Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nda grevi başlattı. 16.00-24.00 vardiyasında çalışan işçiler saat

DİSK heyetinin Ereğli grevi ziyareti. Sol başta Ereğli'den Özer Öz, yanında DİSK Yürütme Kurulu üyesi Dinçer Doğu, onun yanında DİSK Avukatı Müşür Kaya Canpolat ve bir grev gözcüsü. Sol başta DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker, yanında bir grev gözcüsü ve onun yanında Kemal Türkler.

Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi

23.00'te makineleri durdurup fabrika kapısı önünde toplandılar. 24.00-08.00 vardiyası işbaşı yapmadı. Sendika, fabrikadaki iki yüksek fırının –Ayşe ve Zübeyde yüksek fırınlarının- donmaması ve fabrikanın kalıcı bir zarar görmemesi konusunda dikkatli ve titizdi.

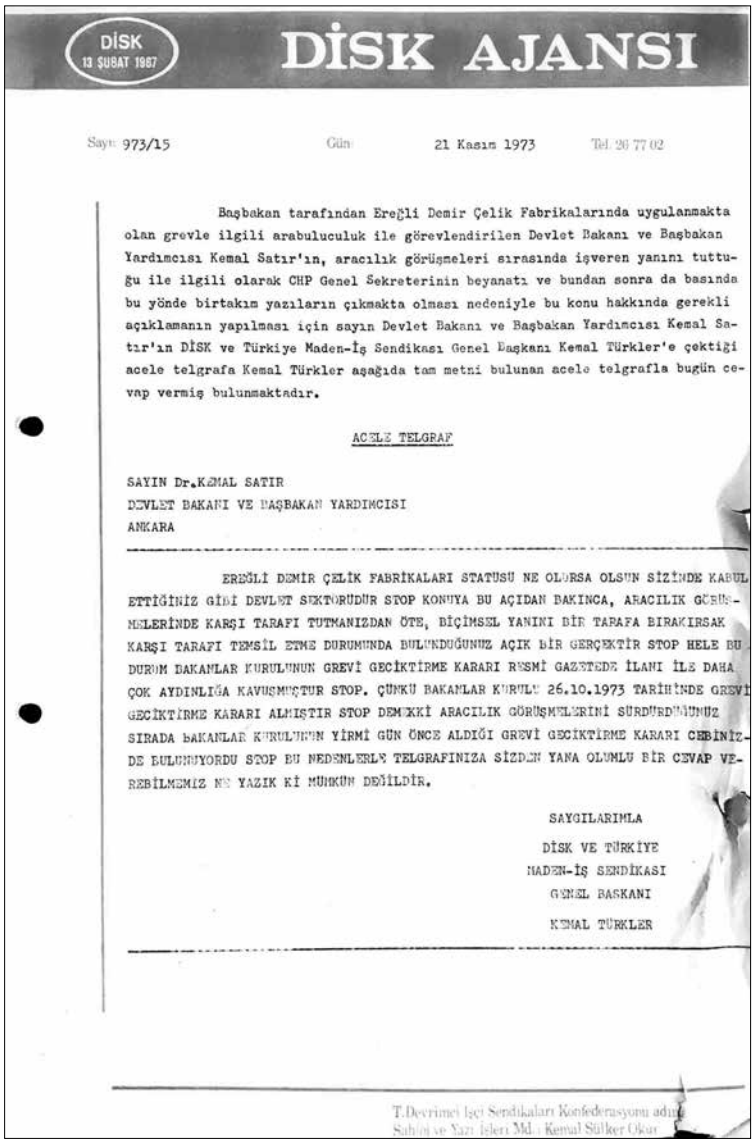
Grev Ereğli esnafından da destek gördü. Esnaf grevci işçileri desteklemek amacıyla işyerlerine pankartlar asmıştı. Bir esnaf dükkânına astığı pankartta, direnen Erdemir işçilerinden *"kâr alınmayacağını"* belirtiyordu.

Grev sürerken içlerinde Kemal Türkler, Kemal Sülker, Dinçer Doğu, Müşür Kaya Canpolat ve Nurettin Çavdargil'in de olduğu DİSK heyeti Ereğli'ye giderek tek tek grev çadırlarını ziyaret etti, işçilerle buluştu.

Grev *"sessiz sedasız"* devam etmekteyken, 18 Nisan gecesi, işverenin fabrikaya kaya tuzu yüklü bir kamyon sokmak istemesi üzerine ilk olay patlak verdi. Grev gözcüleri kapıda kamyonu durdurdular ve fabrikaya girmesini engellediler. Bunun üzerine polis müdahale etti. Ancak işçiler direndiler. Polis beş grevciyi gözaltına aldı. Ama kamyon fabrikaya sokulmadı.

Grevin ekonomi üzerindeki etkisi büyüktü. Özellikle yassı demirle iş gören beyaz eşya üreten fabrikalar, otomobil karoser ve römork fabrikaları, soba borusu, soba yapan ve sacla iş gören bütün fabrikalarda grevin etkisi hissedilmeye başlamıştı. 12 Eylül tarihli gazeteler, Türkiye Demir ve Çelik Fabrikaları Genel Müdürlüğü'nün demir fiyatlarına zam yaptığını yazdı. O yıllarda Türkiye'de yassı mamul üreten tek kuruluş olan Erdemir'de sürmekte olan grevin makro-ekonomik etkileri iş dünyasında da greve olan ilgiyi arttırmıştı. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İkinci Başkanı Şinasi Ertan, Ereğli grevinin çözümü için çaba gösterilmediğinden yakınarak, sorunun seçimler öncesinde politik bir hüviyete büründüğünü söyledi.[14]

[14] Barış, 2 Ekim 1973; Günaydın, 2 Ekim 1973.

DİSK
13 ŞUBAT 1967

DİSK AJANSI

Sayı: 973/15 Gün: 21 Kasım 1973 Tel: 26 77 02

Başbakan tarafından Ereğli Demir Çelik Fabrikalarında uygulanmakta olan grevle ilgili arabuluculuk ile görevlendirilen Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Kemal Satır'ın, aracılık görüşmeleri sırasında işveren yanını tuttuğu ile ilgili olarak CHP Genel Sekreterinin beyanatı ve bundan sonra da basında bu yönde birtakım yazıların çıkmakta olması nedeniyle bu konu hakkında gerekli açıklamanın yapılması için sayın Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Kemal Satır'ın DİSK ve Türkiye Maden-İş Sendikası Genel Başkanı Kemal Türkler'e çektiği acele telgrafa Kemal Türkler aşağıda tam metni bulunan acele telgrafla bugün cevap vermiş bulunmaktadır.

ACELE TELGRAF

SAYIN Dr.KEMAL SATIR
DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI
ANKARA

EREĞLİ DEMİR ÇELİK FABRİKALARI STATÜSÜ NE OLURSA OLSUN SİZİNDE KABUL ETTİĞİNİZ GİBİ DEVLET SEKTÖRÜDÜR STOP KONUYA BU AÇIDAN BAKINCA, ARACILIK GÖRÜŞMELERİNDE KARŞI TARAFI TUTMANIZDAN ÖTE, BİÇİMSEL YANINI BİR TARAFA BIRAKIRSAK KARŞI TARAFI TEMSİL ETME DURUMUNDA BULUNDUĞUNUZ AÇIK BİR GERÇEKTİR STOP HELE BU DURUM BAKANLAR KURULU'NUN GREVİ GECİKTİRME KARARI RESMİ GAZETEDE İLANI İLE DAHA ÇOK AYDINLIĞA KAVUŞMUŞTUR STOP. ÇÜNKÜ BAKANLAR KURULU 26.10.1973 TARİHİNDE GREVİ GECİKTİRME KARARI ALMIŞTIR STOP DEMEKKİ ARACILIK GÖRÜŞMELERİNİ SÜRDÜRDÜĞÜMÜZ SIRADA BAKANLAR KURULU'NUN YİRMİ GÜN ÖNCE ALDIĞI GREVİ GECİKTİRME KARARI CEBİNİZDE BULUNUYORDU STOP BU NEDENLERLE TELGRAFINIZA SİZDEN YANA OLUMLU BİR CEVAP VEREBİLMEMİZ NE YAZIK Kİ MÜMKÜN DEĞİLDİR.

SAYGILARIMLA
DİSK VE TÜRKİYE
MADEN-İŞ SENDİKASI
GENEL BAŞKANI
KEMAL TÜRKLER

T.Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu adına
Sahiplik ve Yazı İşleri Md.: Kemal Sülker Oku

Ereğli grevinin ertelenmesi üzerine Kemal Türkler'in Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Kemal Satır'a çektiği telgraf.

DİSK Ajansı

21 Kasım 1973

CHP, 14 Ekim milletvekili genel seçimlerinden, oyların yüzde 33,3'ünü alarak birinci parti olarak çıkmıştı. Seçimlerin hemen ardından Erdemir Genel Müdürü Metin İplikçi görevinden istifa ettiğini açıkladı. Basında İplikçi'nin istifasında seçim sonuçlarının ve fabrika Yönetim Kurulu'nun baskısının etkili olduğu yazıldı. Buna göre, İplikçi'yi istifaya götüren nedenler Yönetim Kurulu'na yanlış bilgi vererek grevin uzamasına neden olmak, sac karaborsası oluşmasına yol açmak ve işletme bütçesinden aldığı *"sarı yaldızlı Mercedes"* otomobili AP'nin seçim gezisine tahsis etmekti.[15]

ÇÖZÜM ARAYIŞI

Grevin 64. günü taraflar İstanbul'da bir araya geldiler. DİSK ve Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler, Maden-İş Genel Başkan Vekili Şinasi Kaya, 9. Bölge Temsilcisi Özer Er ile Erdemir'in yeni Genel Müdürü Ali Çimen ve yardımcısı Asım Bayrak'ın katıldıkları toplantıda sendika eski isteklerinde direndi.

Kasımın ilk günlerinde Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Kemal Satır, Başbakan Naim Talu tarafından uyuşmazlığın çözümü için arabulucu tayin edildi. Satır, 9 Kasım günü Şinasi Kaya ile görüştü ve görüşmelerin sürdürülmesi öngörüldü. Satır, taraflarla görüşmelerini sürdürdü ancak bir çözüm bulunamadı.[16]

GREV ERTELENİYOR: 15 KASIM

Arabulucu görüşmelerinden de sonuç alınamamasının ardından Bakanlar Kurulu'nun, Erdemir grevini otuz gün süreyle erteleyen kararı, 15 Kasım 1973 günlü *Resmî Gazete*'de yayımlandı. Kararda erteleme gerekçesi olarak, *"Grevin Ortadoğu'daki son gelişmeler nedeniyle memleket güvenliği ile son derece yakından ilgili olması ve millî güvenliğimizi bozucu nitelikte görülmesi"* olduğu ileri sürülüyordu.

Erteleme kararı işçiler arasında ve basında tepkiyle karşılandı. İşçiler, 17 Kasım

[15] Günaydın gazetesi ve *Yeni Ortam* gazetesi, 18 Ekim 1973.

[16] *Milliyet* gazetesi, 9 Kasım 1973; *Yeni Ortam* gazetesi, 10 Kasım 1973 ve 14 Kasım 1973; *Cumhuriyet*, gazetesi 14 Kasım 1973.

Erdemir işçileri, 1 Mayıs 1976'da İstanbul'da düzenlenen yürüyüş ve mitingde.

DİSK Arşivi

günü saat 08.00'den itibaren işbaşı yaptılar. Fabrika kapısındaki grev gözcüleri çekildi, pankartlar kaldırıldı. Maden-İş, erteleme kararına karşı Danıştay'a başvurdu.

Erteleme süresi sona ermek üzereyken basında grevin iki ay daha ertelenmesi ile ilgili kararname hazırlandığı ve Bakanlara elden imzalatılmaya başlandığı haberi yer aldı. Habere göre Yüksek Hakem Kurulu Hükümet'e başvurarak grevle ilgili bir sonuç alınamadığını bildirerek grevin iki ay daha ertelenmesini istemişti. Nitekim, grevin bir kez daha ve 60 gün süreyle ertelendiğine ilişkin Bakanlar Kurulu kararı, 16 Aralık 1973 günlü *Resmî Gazete*'de yayımlanacaktı.

Grevin ikinci kez ertelenmesinin ardından yapılan görüşmeler 9 Şubat 1974 günü anlaşmayla sonuçlandı ve ön protokol tutuldu. "Söz ve karar sahibi tabandır" ilkesi gereği, Erdemir işçisinin onayı alınarak bağıtlanan toplu iş sözleşmesinin yürürlük tarihi 19 Nisan 1973–19 Nisan 1975 olarak saptandı ve toplu iş sözleşmesinin imza töreni 1 Mart 1974'te yapıldı.

GREVİN BAŞARISI

Çok genel bir ölçü olarak, sendikanın talepleriyle elde edilenleri karşılaştırdığımızda, ücret pazarlığı açısından 1973 toplu iş sözleşmesi başarılı bir sözleşme olarak kabul edilmelidir.

Ancak 1973 toplu iş sözleşmesinin en önemli kazanımı, *"işletme ikramiyesi"* maddesinin kabul edilmesi olmuştur. Bu madde toplu iş sözleşmesinin *"ikramiye"* başlıklı 41. maddesinde öngörülen ve Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılmasını Düzenleyen 6772 Sayılı Kanun gereğince ve bu Kanun'da belirtilen esaslara göre ödenen yılda iki ilave tediyeden ayrı bir düzenleme olarak sözleşmeye girmişti. İşyerinde A personeli olarak adlandırılanlara ödenen bu ikramiyenin B personeline de

alınması toplu sözleşme hedeflerinin başında geliyordu. Bu hedefe varılmış olması, göz ardı edilemeyecek, çok kritik önemde bir başarıydı.

DİRENİŞ VE EYLEMLER

Yasa çerçevesinde yapılan grevlerin yanında 1970'li yıllarda meşru haklar çerçevesinde yapılan işçi direnişlerinde de önemli bir artış yaşandı. MESS tarafından hesaplanan verilere göre düzenlenen tablodan da anlaşılacağı üzere 12 Mart'tan çıkıştan itibaren bu tür işçi eylemleri de hızla arttı. Yine aynı şekilde bu direnişlere katılan işçi sayısı da 1970'lerin ikinci yarısında hızla tırmandı. Bu direnişlerin çok önemli bir bölümü DİSK üyesi sendikaların üyeleri tarafından gerçekleştirildi.

Tablo 24: 1971–1975 Arasında Direnişler ve Katılan İşçi Sayısı

Yıl	Sayı	İşçi
1971	1	7.749
1972	1	1.325
1973	3	7.415
1974	12	18.862
1975	28	31.657
Toplam	45	67.008

Kaynak: MESS (1999), *Gelenek ve Gelecek*, 1. Cilt, İstanbul: s. 388.

ÜLKER DİRENİŞİ (1974)

MELİH BİÇER

İstanbul'da kurulu ve Sabri Ülker'e ait Ülker Bisküvi Fabrikası'nda 18 Eylül 1974'te başlayan ve Türk-İş üyesi Tek Gıda-İş ile DİSK üyesi Gıda-İş sendikaları arasındaki yetki uyuşmazlığından kaynaklanan işçi direnişi sırasında polis işçilere oldukça sert müdahalede bulundu ve çok sayıda işçi yaralandı.[17]

İstanbul, Topkapı Davutpaşa'da kurulu Ülker Bisküvi Fabrikası, 1965 yılında üretime başladı. 850 işçinin çalıştığı fabrikada 1960'lı yılların sonunda bir nevi işyeri sendikası olan Birleşik Gıda-İş sendikası örgütlüydü. Birleşik Gıda-İş toplu sözleşme yapıyor, fakat yapılan sözleşmenin içeriğinden işçilerin bilgileri olmuyordu. Örneğin işçiler ne kadar ücret zammı aldıklarını bilmiyorlardı. Aybaşı geldiğinde, kimisi 25 kuruş, kimisi 50 kuruş, kimisi 1000 kuruş zam almış oluyor; aynı işi yapanlar arasında bile alınan zamlarda farklılıklar bulunuyordu.

Bir saatlik öğle yemeği izninde işçilerin fabrika bahçesine çıkmaları, camdan dışarı bakmaları yasaktı. Hatta camdan dışarı bakmak İş Kanunu'nun 17. maddesine göre işten çıkarılma nedeni sayılıyordu. Kadın ve erkek işçiler yemekhanede ayrı yerlerde yemek yiyor, fakat servis denilen kamyondan bozma arkası kapalı araçlarda balık istifi kadın ve erkek aynı yerde işyerine gelip gidiyorlardı. Olmadık sebeplerden dolayı işçiler işten çıkarılabiliyor, tazminatları da verilmeyebiliyordu. Bu sıkıntılar, baskılar işçilerde huzursuzluk yaratmaya başlamıştı. Bu durumda işçiler yeni bir arayış içine girdiler. Fakat huzursuzluk ve yeni arayış süreci işverenin yakınında olan insanların örgütlediği Türk-İş'e bağlı Tek Gıda-İş sendikasında örgütlenmeyle sonuçlandı. Ancak Tek Gıda-İş'te de

[17] *DİSK* dergisi, Sayı 14-15, Ekim-Kasım 1974, *Cumhuriyet* gazetesi 18 ve 19 Eylül 1974 ve *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi* "Ülker Bisküvi Fabrikası İşgali, 18.9.1974" maddesinden yararlanılarak yazılmıştır.

umduklarını bulamayan işçiler DİSK Gıda-İş'te örgütlenmeye başladılar.

İşçiler sessiz ve gizli bir biçimde DİSK'e bağlı Gıda-İş'te örgütlenme çalışmalarına başladılar. 1974 Mayıs ayına gelindiğinde fabrikadaki 850 işçiden yaklaşık 785'i Tek Gıda-İş'ten istifa ederek DİSK Gıda-İş'e üye olmuştu. İstifalar karşısında kaybetme korkusuna kapılan Tek Gıda-İş sendikası 25 Mayıs 1974'te 8 ay 25 gün kullanmadığı işyeri seviyesindeki toplu iş sözleşmesi yetkisini işçiler aleyhine kullanarak toplu iş sözleşmesi görüşmelerine başladı.

Ülker işçileri 2 Ağustos 1974 tarihinde kendi iradeleri dışında, kendi isteklerine aykırı toplu iş sözleşmesi imzalayacağını görünce, Bölge Çalışma Müdürlüğüne, Tek Gıda-İş'ten Mayıs 1974 tarihinde istifa ettiklerini ve DİSK Gıda-İş'e geçtiklerini içeren 675 imzalı dilekçelerini verdiler. Ayrıca *"hangi sendikayı istediğimizi gösterecek en iyi yolu deneyin"* diyerek referandum önerdiler.[18]

Çoğunluğu kaybeden Tek Gıda-İş 5 Ağustos'ta işyeri düzeyinde toplu iş sözleşmesi imzaladı. 5 Eylül 1974'te ise işveren ile Tek Gıda-İş bu kez işkolu düzeyinde bir toplu iş sözleşmesi imzaladı. İşveren *"iyi bir toplu sözleşme yaptık diğer sendikaya gerek yok, Gıda İş'ten ayrılın"* diyerek baskıya başladı.

Ancak işçiler yapılan toplu iş sözleşmelerine rağmen DİSK Gıda-İş'ten ayrılmadı. İşveren çaresiz Gıda-İş'i muhatap almak zorunda kaldı ve protokol görüşmeleri başladı. DİSK Gıda-İş Genel Başkanı Kemal Nebioğlu ve diğer sendika yetkilileri Ülker Bisküvi Fabrikası'na geldiklerinde kapıların kapalı olduğunu gördüler. İşveren görüşmeyi Unkapanı'ndaki yazıhanesinde yapacağını, sendika yetkililerinin de oraya gelmeleri gerektiğini söyleyip gitmişti. İşverenin bu tutumuna karşılık Kemal Nebioğlu "biz fabrikada randevu verdik başka bir yerde görüşmeyiz" diyerek bu talebi reddetti ve Gıda-İş heyeti sendikaya geri döndü. Bu esnada işverenin bu tavrını öğrenen işçiler hemen işi durdurdular. Bu gelişmeler karşısında işveren çaresiz, görüşmek için Gıda-İş sendikasına geldi.

Gıda-İş ile 16 Eylül 1974 sabahı yapılan görüşmelerin sonuna gelinmiş ve karşılıklı mutabık kalınan sözleşme imzaya kalmıştı. Fakat o sabah işveren imza törenine gelmedi ve müşavirini gönderdi. Müşavir, *"Gıda-İş'in çoğunluğu olmadığı ve muhatap olmadığı"*nı söyledi. İşverenin bu tutumu yapılan görüşmeleri sabote etmek olarak değerlendirildi. Gıda-İş Başkanı Kemal Nebioğlu bu işe çok sert tepki göstererek ve müşaviri sendikadan kovdu.

Anayasal hakları olan sendika seçme özgürlüğü ve toplu sözleşme haklarının ellerinden alınması üzerine 16 Eylül 1974 akşamı yaklaşık 20 işçi temsilcisi bir toplantı yaptı. Toplantı sonucunda, haklarının gasp edilmesine izin vermemek için fabrikayı işgal edip üretimi durdurma kararı aldılar: *"Şalteri indireceğiz, işi durduracağız, bütün kapıları kapatacağız, barikat kuracağız."*

17 Eylül sabahı 24:00-08:00 vardiyası çıkmadan 08:00-16:00 vardiyası fabrikaya girdi ve hep birlikte üretimi durdurdular. Fabrikada makinelerin başında oturdular, herkes çalıştığı makineden sorumlu oldu

1800 işçi, uyuşmazlık nedeniyle fabrika işgaline girişince, toplum polisi kuvvet kullandı

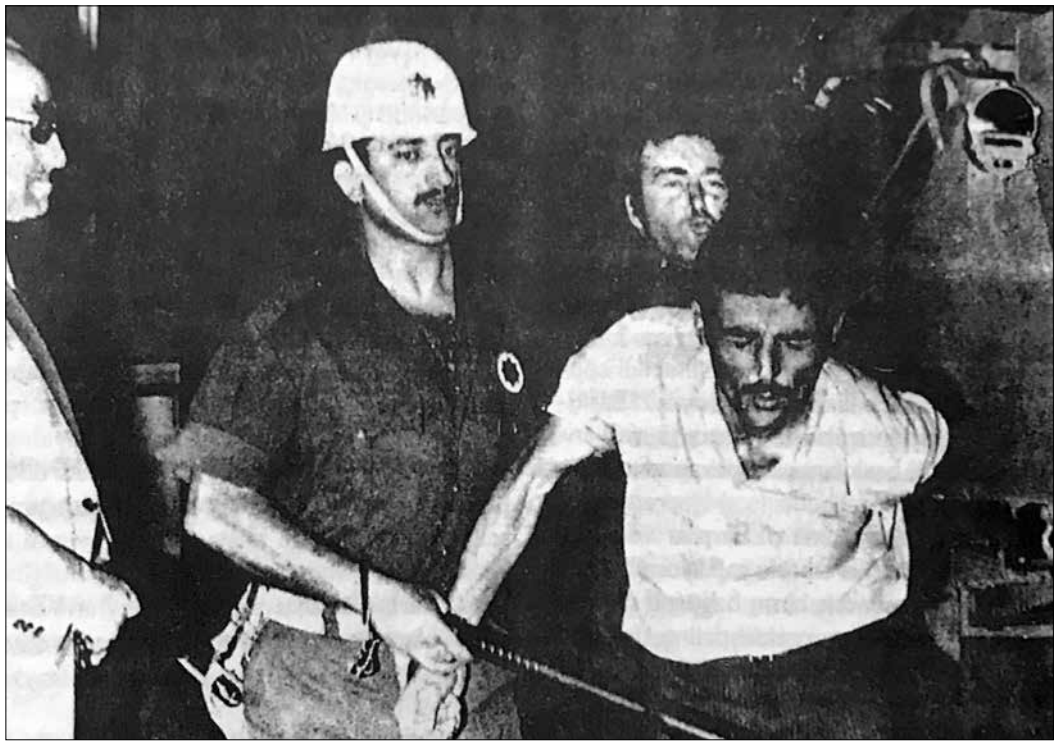
İSTANBUL HABER MERKEZİ

Topkapı'daki Ülker Bisküvi Fabrikasında çalışan 1800'ün üzerinde işçi, dün sabah istekleri sendikayla toplu sözleşme imzalanmaması üzerine işgal ettikleri fabrikadan, toplum polisi tarafından kuvvet yoluyle dışarıya çıkarılmışlardır. Olaylar sırasında 2 işçi, toplum polisinin coplariyle ağır şekilde yaralanmış, 20 kadar işçi de gözaltına alınmıştır.

Toplu sözleşme ve yetki sorunu Ülker Fabrikasında Mayıs ayından bu yana çeşitli huzursuzluklara neden olmuş, toplu sözleşmenin işçilerin istekleri

Cumhuriyet gazetesi, 18 Eylül 1974.

[18] *DİSK* dergisi, Sayı 14-15, Ekim-Kasım 1974.

Ülker direnişinde polis tarafından dövülen bir işçi.
DİSK Arşivi

ve bir zarar gelmemesi için dikkat etti. İçeride yaklaşık 450-500 işçi fabrikayı işgal etti. Kakao, un ve şeker çuvallarını kapıların arkalarına barikat yaptılar. Yan kapılardan girmeye çalışan polislere işçiler yukardan teneke bisküvi kutuları atarak karşılık verdiler. Dışardaki işçiler de arkadaşlarını desteklemek için fabrika önünde toplandı. İşçilerin tek bir talebi vardı: 850 işçiden 810 işçinin üye olduğu DİSK Gıda-İş ile toplu sözleşme görüşmelerini devam etmesi.

Dayanışma devam etti, işçiler direnişteki arkadaşlarını aç bırakmadılar, içeriye gizlice kumanya gönderdiler. İstanbul'da sürmekte olan sıkıyönetim devreye girdi, askerler geldi. Komutan işçilerin içerde makineleri kırdıklarını, buna izin vermeyeceklerini söyledi. İşçilerin *"Biz üretim araçlarını tahrip etmeyiz, silahınızı çıkarın sizi içeri alalım, fabrikayı gezdirelim arkadaşlarımız üretim yerlerinde oturmaktalar, sadece, üretimi durdurduk"* diye yanıt verdiler.

İşveren uzlaşmadan yana değildi, sert bir müdahaleyle direnişin kırılmasını istemekteydi. Akşam, özel bir operasyon düzenleyen polis, panzerler ve elektrikli coplarla saldırdı. Kapıyı kırarak içeri giren kolluk kuvvetleri kadın-erkek demeden işçileri elektrikli coplarla kıyasıya dövdü, ikisi ağır yaralı olmak üzere onlarca işçi yaralandı. Saldırı sonrası direnişçi 16 işçi gözaltına alındı. Akşam karakolda tutulan işçiler ertesi gün savcılığa çıkarıldı. Arkadaşlarının Zeytinburnu Adliyesi'ne götürüleceğini öğrenen işçiler Adliye'nin etrafını ablukaya almışlardı. İşçiler Savcılık'tan serbest bırakıldılar.

18 Eylül 1974 sabahı fabrika müdürü Faruk Ülker ve Tek Gıda-İş işyeri baştemsilcisi kapı önünde durarak işbaşı yapmak isteyen işçilerden DİSK Gıda-İş'e üye olan ve

Ülker Fabrikası Olayları

Ülker Bisküvi Fabrikası'nda çalışan 854 işçiden 785 işçinin DİSK'e bağlı Gıda-İş Sendikası'na üye olmalarına ve bu işyerinde toplu sözleşme yapma yetkisini Gıda-İş'in almasına rağmen işverenin Türk-İş'e bağlı Tek Gıda-İş Sendikası ile toplu iş sözleşmesi imzalaması ve 785 işçinin Gıda-İş'ten ayrılmaması halinde hiçbir haktan yararlanamayacaklarını bildirmesi üzerine meydana gelen olaylarla ilgili olarak DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker aşağıdaki yazılı demeci vermiştir:

''Anayasamıza ve yasalarımıza aykırı olarak Sendika seçme özgürlükleri ellerinden alınan ve başka bir sendikaya üye olmaya zorlanan Ülker Bisküvi Fabrikası işçileri bu çok yanlı ağır tahrik karşısında soğukkanlılıklarını korumakla birlikte yasaların uygulanmasını isteyince 17 Eylül 1974 günü polis gerekli hiç bir uyarıda bulunmadan, ikna yolunu seçmeden üzerlerine, ancak savaş zamanı kullanılan ''panzer'' tipi zırhlı araçlarla hücum etmiş ve bir çok işçinin yaralanmasına sebep olmuştur.

Ülker Olayları

Ülker Bisküvi Fabrikası'nda çalışan ve Türk-İş'e bağlı Tek Gıda-İş Sendikası üyesi işçiler sarı sendikacılıktan bıkkın 11 Mart 1974'de Tek Gıda-İş'ten istifa ederek DİSK'e bağlı Türkiye Gıda - İş Sendikası'na üye olmaya başlarlar.

Aradan iki ay geçer, işçi sürafle uyarar ve 618'i istifalarını Noter kanalı ile Tek Gıda-İş'e bildirirler.

İstifaları aldığında işçinin aldatılmış kaybetme korkusuna kapılan Tek Gıda-İş Sendikası 25 Mayıs 1974'de 8 ay 25 gün kullanmadığı işyeri seviyesindeki Toplu İş Sözleşmesi yetkisini işçiler aleyhine kullanarak Toplu İş Sözleşmesi görüşmelerine başlar.

22

İşçiler 2 Ağustos 1974 tarihinde Tek Gıda-İş Sendikasının kendi isteklerine aykırı biçimde Toplu İş Sözleşmesi imzalayacağını görünce Bölge Çalışma Müdürlüğüne giderler. Tek Gıda-İş'ten Mayıs 1974 tarihinde istifa etliklerini ve DİSK üyesi Türkiye Gıda-İş Sendikasına geçtiklerini içeren 675 imzalı dilekçelerini verirler. Bir teklifleri de vardır emekçiler: REFERANDUM. Hangi sendika yı istediğimizi göstereceğimiz en iyi yolu deneyin derler.

İşçiyi dinleyen kim...5 Ağustos 1974-de çoğunluğu kaybeden Tek Gıda-İş işverene toplu sözleşme imzalayarak Bölge Çalışma Müdürlüğüne verir. Toplu Söz -

DİSK dergisi Sayı 14-15, Ekim-Kasım 1974.

Anayasal haklarını kullanmakta olan Ülker Bisküvi Fabrikası işçilerine uygulanan bu baskı ve saldırıyı işçilerin kitle halinde işlerine son verilmesi olayı izlemiştir. Ülker Bisküvi Fabrikası'ndaki işçilerin büyük çoğunluğunun üye olduğu DİSK'e bağlı Gıda-İş Sendikası'nın toplu iş sözleşmesi yapmasını engellemekten sorumlu olan Ülker işvereni ile ilgililerden hesap sorulmak gerekirken tam aksine 85 işçiye karşı girişilen sendika seçme özgürlüklerine tecavüz gibi yasa dışı hareketlere girişen zihniyeti şiddetle protesto eder ve işçilere saldırı emri verenler hakkında hemen soruşturma açılmasını bekleriz.

Gözü dönmüş işverenlerin ve de yasa dışı davranışlar içine düşen yetkililerin, işçilerin Anayasa ve yasalarla tanınmış olan hak ve özgürlüklerini hiçe sayan davranışlarını protesto ederiz. Ülker Bisküvi Fabrikası işçilerine uygulanan tutumu tüm işçi sınıfımıza yapılan bir saldırı olarak gördüğümüzü ve sorumluların mutlaka hesap verecekleri-ni kamuoyumuza duyururuz.''

Kaynak: DİSK V. Genel Kurul Raporu, s. 112-113.

Tek Gıda-İş'e geçmek istemeyen öncü ve sözü geçen işçileri fabrikaya almadılar.

Saldırıya uğrayan işçiler çalışmaya devam etmekteydiler. İşveren değişik saldırı taktikleri ile işçileri yıldırmaya çalışıyordu. Sivil giyimli yandaş *''komando''* denilen adamlar getirdi, bu kişiler fabrikaya gelir, işçilerin başında dururlar ve nefes aldırmazlar, silah göstererek vb. işçileri taciz ederlerdi. 15-20 gün sonra, 24 Eylül'de daha önce işten çıkartılan ve dışarıda bekleyen işçilerden 15-20 kişi fabrikanın arka tarafından içeri girdiler ellerinde sopalarla bütün kesimlere dağıldılar. Pabucun pahalı olduğunu gören *''komandolar''* kurtuluşu kaçmakta buldular. Çalışmakta olan işçilerden büyük bir alkış tufanı koptu, hak yerini bulmuştu.

İşverenin şikâyeti üzerine fabrikaya gelen polis 5 işçiyi gözaltına alırken diğer işçiler kaçmayı başardı. Daha sonra fabrikadaki durumu protesto ederek oturma eylemi yapan 20 işçi daha işten çıkarıldı. Fabrika içinde meydana gelen çeşitli olaylarda işten çıkarılanların sayısı 96'yı buldu.

Ülker İşçileri Anlatıyor

Hüsniye TUNÇ: Yeni Sendikaya Yazıldık Diye Patron Kızmış

Pasta dairesinde çalışıyorum, yaşım 52. Oturum yapıldı, ben de oturdum, kimseye bir şey yapmadım, bir şey söylemedim. Akşamüstü kızlar camdan bakıyorlardı. Biz oruçluyduk. Çalıştığımız yere bir kağıtçağız üzerine sofraya kurdum yanımda üç yaşlı ve oruçlu kadın da vardı. Kızlar geldiler "Teyze araba kapıyı kırdı" dediler. Öteki arkadaşlar kalktılar ben yalnız kaldım. Topladım ekmekleri yerden koydum benim masanın üstüne. Hamurhane tarafından dört polis geldi, "Teyze sen dışarı çıkmıyor musun?" dediler. Ben de "Önlüğümü atıp pardösümü giyeyim çıkıcam." dedim. Şekerden Ali Bey geldi, "Teyze ışıkları söndür de çık." dedi.

Aşağıya indim gördüm ki tank içerde, mallar yerlere dökülmüş her taraf cam içinde. Duvarlarda kırmızı kan lekeleri.

18 Eylül'de fabrikaya gittiğimizde Faruk Bey beni yukarı çağırdı. Yanında 5 kişi vardı. Bana bir defter gösterdi "imza at" dedi. "Seni 17. maddeye göre atıyorum" dedi. Ben "İmza atmam" dedim. Oradakilere döndü, "İşte imzalamıyor siz de şahitsiniz" dedi. Bende "Hakkımı verirseniz imzalarım" dedim.

1953 senesinden beri Ülker Fabrikası'nda çalışıyorum. 4 kişilik ailemi ben geçindiriyorum, kocam hasta. Ne diyeyim sefalet.

Bu olaylar sendika davasından çıktı. Eskiden yeniye yazıldık diye patron kızmış. Kapıya kilit vururum yine yeni sendikayı buraya sokmam dedi.

Ömer ÇİÇEK: İşverenin Yanında "Komandolar" Vardı

Fırınlar kısmındanım. İşverenin baskısı artınca yine oturuma geçtik. Sabri Ülker, Faruk Ülker, Selçuk Ülker, komandomu nedir dört beş yabancı, aralarında poliste vardı benim çalıştığım bölüme geldiler, kolumdan çekip kenara aldılar. Makinaları çalıştırmamı istediler, ben direndim. Bunun üzerine sivil giyimli (Beyaz montgomerili) kıvırcık saçlı, ince bıyıklı biri arkasında demin söylediklerim de olmak üzere üstüme geldiler, sivil giyimli olan bana üç tane patlattı. Sana iş vermiyoruz kenarda dur dediler. Ben de "Teşekkür ederim" dedim. Bir ara ellerinden kurtulup koşmaya başladım. O sivil giyimli şahıs silahını çıkararak "Kaçma vururum" diye bağırdı. Ben de "Vuracaksan arkamdan vur" diye bağırdım. Fabrika kapısından çıktım. O sırada yoldan bir kamyon ağır ağır geçiyordu, onun arkasına geçerek kovalayanlardan kurtuldum. Durmakta olan bir başka kamyonun şoför mahalline girerek yere yattım. Tanımadığım biri bana gözcülük ederek yardım etti. Peşimi bıraktıklarını anlayınca saklandığım yerden çıktım. İşte gördüğünüz gibi yalın ayak bu kahveye geldim.

Kaynak: DİSK Dergisi, Sayı 14-15, Ekim-Kasım 1974, s. 25.

İşçilerin haklı mücadelesini zorla bastırma çabaları fabrika dışında da devam etti. DİSK Gıda-İş üyesi işçiler saldırıya uğradı ve içlerinden Ahmet Özçelik bıçakla yaralandı.

Direnişten sonra fabrikada çalışan 80 işçi işten atıldı. Atılan işçiler her gün işe gelir gibi fabrikanın önüne geldiler ve beklemeye başladılar. Görüşmeler devam etti, aradan birkaç ay geçtikten sonra işten atılan işçiler peyderpey işe geri alındı. İşveren çalışmadıkları dönemdeki haklarını da geri ödemek zorunda kaldı.

Aralarında TÖB-DER'in de bulunduğu 22 demokratik kuruluş, Ülker işçilerinin haklı mücadelesini desteklediklerini ve işçilerin haklı taleplerinin bir an önce yerine getirilmesinin Anayasal bir zorunluluk olduğunu hatırlatan bir bildiri yayımladı:

> "17 Eylül 1974 günü sendikalarını özgürce seçmek isteyen Ülker işçilerinin üzerine polis, panzerler ve elektrikli coplarla saldırmış ve birçok işçi

DİSK'in Sert Polemikleri

DİSK 1970'lerde kendisine dönük çeşitli saldırılar ve iftiralar karşısında sert tepkiler gösterdi ve muhataplarının tutum ve üslubuna aynı sertlikte cevap vermekten kaçınmadı. Bu polemikler arasında Güven Partisi Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu ve Hacettepe Üniversitesi Rektörü İhsan Doğramacı'ya dönük olanları dikkat çekicidir.

"İt ürür kervan yürür. İşte bu kadar"

DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker Güven Partisi Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu'nun DİSK dönük suçlama ve iftiralarına karşı yaptığı açıklamada Feyzioğlu'nu müfteri ve tahrifçi olarak olmakla eleştirerek, "it ürür kervan yürür, işte bu kadar" demiştir.

"İnsan Sevgisinden Yoksun Bilim Adamı" da Olurmuş!

Hacettepe Üniversitesi Rektörü İhsan Doğramacı, Ağaç Eşya İşçileri Sendikasına, bağlı işçilerin, Tepe Mobilya Fabrikası'nda sürdürdükleri grev sırasında, üniversite arazisine kurdukları grev çadırı ve briket barınağın yıkılması için Çankaya Kaymakamlığına başvurdu. Grevci işçilerin grev barınağı yapmaları sırasında da çeşitli olaylar çıkmıştı. Bu davranışından dolayı işçiler rektörü "En kötü işveren ve insan sevgisinden yoksun bilim adamı" olarak nitelendirdiler.

Kaynak: DİSK dergisi, Sayı 8, Ocak 1974.

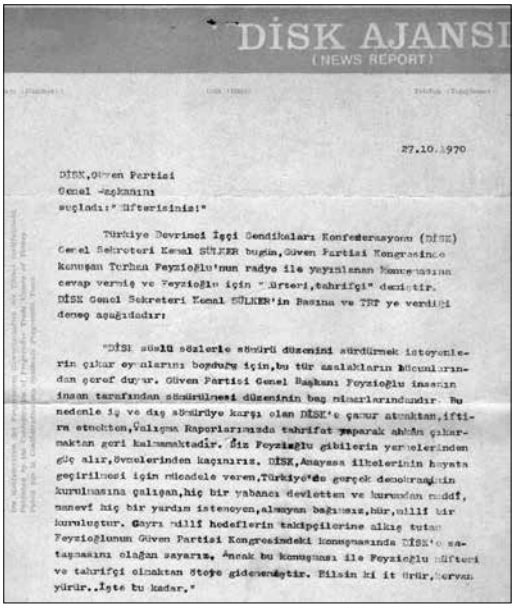
yaralanmıştır. İşveren ve sarı sendika baskısı, işten çıkarmalar ve silahlı komandolarla sürmektedir.

Bu, işçi sınıfımızın üzerinde yıllardır devam eden anti demokratik baskıların yeni bir örneğidir. Anayasal haklara indirilmiş bir darbedir. Bu darbe demokratik hak ve özgürlüklerimizin geleceği konusunda bizleri, ciddi endişelere sevk etmektedir.

Ülker işçilerinin Sendikalarını özgürce seçmelerinin bir an evvel saptanmasını ve fabrikada sürmekte olan anti demokratik baskıların kaldırılmasını kanunsuz olarak işten çıkarılan işçilerin işlerine alınmasını istiyoruz.

Aşağıda imzaları bulunan demokratik kuruluşlar olarak bizler işçi sınıfımızın 1961 Anayasasının sağladığı haklar doğrultusunda vermiş oldukları mücadelelerini ve referandum isteklerini destekliyoruz."

DİSK Gıda-İş sendikası üyesi Ülker işçileri her türlü zorluk ve baskıya karşı mücadelelerinden, kararlılıklarından, sendikalarından vazgeçmediler. Bunun sonucunda işveren sendikası DİSK Gıda İş-ile Toplu İş sözleşme görüşmelerine oturmak zorunda kaldı.

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

27.10.1970

DİSK,Güven Partisi
Genel -aşkanını
suçladı:" Müfterisinis!"

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Genel Sekreteri Kemal SÜLKER bugün,Güven Partisi Kongresinde konuşan Turhan Feyzioğlu'nun radyo ile yayınlanan Konuşmasına cevap vermiş ve Feyzioğlu için "Müfteri,tahrifçi" demiştir. DİSK Genel Sekreteri Kemal SÜLKER'in Basına ve TRT ye verdiği demeç aşağıdadır:

"DİSK sözlü sözlerle sömürü düzenini sürdürmek isteyenlerin çıkar oyunlarını boşduğu için,bu tür aşalakların hücumlarından şeref duyar. Güven Partisi Genel Başkanı Feyzioğlu insanın insan tarafından sömürülmesi düzeninin baş nimarlarındandır. Bu nedenle iş ve dış sömürüye karşı olan DİSK'e çamur atmaktan,iftira etmekten,Yalnışa Raporlarında tahrifat yaparak ahkâm çıkarmaktan geri kalmamaktadır. Biz Feyzioğlu gibilerin yerlerinden güç alır,öneylerinden kaçınırız. DİSK,Anayasa ilkelerinin hayata geçirilmesi için mücadele veren,Türkiye'de gerçek demokrasinin kurulmasına çalışan,hiç bir yabancı devletten ve kurumdan maddî, manevî hiç bir yardım istemeyen,almayan bağımsız,bir,milli bir kuruluştur. Gayri milli hedeflerin takipçilerine alkış tutan Feyzioğlunun Güven Partisi Kongresindeki konuşmasında DİSK'e saldırmasına olağan sayarız. Ancak bu konuşması ile Feyzioğlu müfteri ve tahrifçi olmaktan öteye gidememiştir. Bilsin ki it ürür,kervan yürür..İşte bu kadar."

DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker'in Feyzioğlu'na cevabı. DİSK Ajansı, 27 Ekim 1970

12 Mart Döneminde 1 Mayıs Girişimi

1 Mayıs *"İşçi Bayramı"* kuruluşundan itibaren DİSK'in hep gündeminde oldu. 1970-1975 yılları arasında da DİSK yönetimi 1 Mayıs'ı kutlamak için çeşitli girişimlerde bulundu. Yönetim Kurulu 24-25 Kasım 1970 tarihli toplantısında 1 Mayıs işçi

bayramı, 24 Temmuz yas günü, 15-16 Haziran direniş yıldönümü gibi günlerde neler yapılacağına dair Yürütme Kurulu'nca bir program hazırlanmasına karar verdi. Ancak 12 Mart'ın bu girişimleri engellediği anlaşılmaktadır.

DİSK Yürütme Kurulu 14 Nisan 1971 tarihli toplantısında 1 Mayıs 1971 tarihinde bir tören yapılıp yapılmaması konusunda sendika genel başkanlarıyla görüşülüp bir karara varılması tutumunu benimserken, Adapazarı Bölge Temsilciliği'nin 1 Mayıs için düzenleyeceği gece için bir harcama yapmanın mümkün olmadığına ve temsilciliğin kutlamayı kendi olanakları ile yapmasına karar verdi. Yürütme Kurulu 19 Nisan 1971'de ise 1 Mayıs kutlaması konusunda bölge temsilciliklerinin tören veya toplantı, bildiri yayımında serbest bırakılmasına, mahalli şartlar dikkate alınarak kendi imkanları ile 1 Mayıs İşçi Bayramı'nın kutlanmasına karar verdi. Ancak sıkıyönetim ilanı nedeniyle 1 Mayıs kutlamalarından vazgeçildiği anlaşılmaktadır.

Yürütme Kurulu 27 Nisan 1971'de, sıkıyönetim ilan edilen gün, 1 Mayıs 1971 tarihiyle çıkarılmak üzere hazırlanan ve *May Yayınevi*'nde basılmakta olan 15 günlük *DİSK* dergisinin yayınına aynı gün yürürlüğe girmiş olan sıkıyönetim nedeniyle ara vermeye, bir tarafı basılan 50 bin nüsha *DİSK* gazetesinin de herhangi bir yanlış anlamaya imkân vermemesi için imhasına karar verdi.

1967-1975 DÖNEMİ GENEL MERKEZ ÇALIŞMALARI

DİSKOGRAFİ

Bu bölümde DİSK'in kuruluşundan Mayıs 1975'te toplanan 5. Genel Kurul'a kadar olan dönemde DİSK'in genel merkez çalışmalarının bir dökümü ile DİSK yönetim organlarına seçilenler, DİSK üyesi sendikalar, DİSK'e emek verenler ile DİSK'in daire ve büro çalışmaları yer alacak. Bu nedenle bu bölüme DİSKografi adını verdik.

DİSK'in merkezî daire ve büro çalışmaları hukuk, basın-yayın, eğitim, araştırma ve uluslararası ilişkiler gibi alanları kapsamaktadır. DİSK'in kuruluş yıllarında kurumsal kapasitesinin ve olanaklarının zayıf olduğu bilinmektedir. 1967-1975 döneminde DİSK'in büro faaliyetleri son derece sınırlı kaldı ve daha çok Maden-İş'in ve diğer sendikaların uzmanlarının desteği ile yürütüldü. Bu dönemde DİSK merkezinde çalışan uzmanların sayısı birkaçı geçmedi. DİSK'in uzmanlık bürolarının eksikliği çalışmalara da yansıdı.

2. Genel Kurul'a sunulan Çalışma Raporu'nda DİSK'in araçlar ve gereçler ile donatılmış geniş ve yetişmiş bir kadrodan yoksun bulunması nedeniyle bu konuda da gerekli çalışma ve faaliyeti gösteremediği belirtilmektedir.

DİSK'in merkezî daire faaliyetlerinde 4. Genel Kurul (1973) sonrasında bir iyileşme yaşandığı ve özellikle araştırma ve basın-yayın konusunda uzman kadroların çalıştırılmaya başlandığı görülmektedir.

Maden-İş gazetesi, 1 Aralık 1970.

Unutulmasınlar Diye (1967–1975)

DİSK Eylemlerinde Öldürülen İşçiler

Adı	***Sendikası/İşyeri***	***Olay***	***Tarih***
Şerif Aygün	Maden-İş/Gamak	Gamak direnişi	29 Aralık 1969
Mehmet Gıdak	Cevizli Tekel	15-16 Haziran direnişi	16 Haziran 1970
Mustafa Bayram	Lastik-İş/Vinylex	15-16 Haziran direnişi	16 Haziran 1970
Yaşar Yıldırım	Maden-İş/Mutlu Akü	15-16 Haziran direnişi	16 Haziran 1970
Hüseyin Çapkan	Maden-İş/Gislaved	Gislaved direnişi	15 Ekim 1970

DİSK Genel Merkez Binaları

DİSK kuruluş aşamasında Maden-İş'in İstanbul Cağaloğlu'ndaki genel merkez binasının bir bölümünü kullandı. DİSK'in ilk genel merkezi Cağaloğlu Nuruosmaniye Caddesi, Ali Baba Türbe Sokak, No. 8 Özbay Han Kat 3 adresindeydi.

DİSK Yürütme Kurulu 28 Şubat 1968 tarihli toplantısında aylık azami kirası bin 500 TL olmak üzere Sultanahmet, Cağaloğlu ve Aksaray civarında en az 3 odalı bir yer kiralanmasına karar verdi.[1] DİSK, kısa bir süre sonra Beyazıt'taki İbrahim Ağa Mahallesi, Yeniçeriler Caddesi 23/1 adresine taşındı.

DİSK Yürütme Kurulu 6 Ağustos 1970'te aldığı bir kararla DİSK genel merkezinin Merter'de bulunan Lastik-İş sendikasının binasına taşınmasına ve genel merkezin nakli dolayısıyla ihtiyaç olmayacak demirbaşlarının üye sendikalara dağıtılmasına karar verdi. Ancak daha sonra bu taşınma gerçekleşmedi. DİSK, 1973 yılına kadar Çemberlitaş Yeniçeriler Caddesi adresinde faaliyetlerini sürdürdü.

DİSK Yürütme Kurulu 14 Şubat 1973'te, Yeniçeriler Caddesi'ndeki binada kiracı olarak bulunan DİSK genel merkezinin, bu bina yeni çalışmalara elverişli olmadığından yeni bir binaya taşınmasına karar verdi. Alınan kararla yeni genel merkez, Beşiktaş'taki Barbaros Bulvarı'nda 64 sayılı işyerinde 4 sayılı daire olarak belirlendi. Mal sahibi Ergun Uluğ'dan yıllığı 50 bin liraya kiralanan yeni genel merkez için gerekli olan yıllık kiranın peşin parası Maden-İş sendikasından borç olarak talep edildi.

[1] 28 Şubat 1968 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantı kararları, USTE Kemal Sülker Arşivi.

DİSK genel merkezi 5. Genel Kurul sonrasında Merter'de bulunan Lastik-İş sendikasının binasına taşındı.

DİSK Biyografi (1967–1975)

DİSK Genel Kurullarının Tarih ve Yerleri (1967–1975)

DİSK 1. Genel Kurulu

Toplantı Tarihi: 15 Haziran 1967

Toplantı Yeri: BANK-İŞ Sendikası Salonu, Nuruosmanıya Cad. Atay Apt. No: 5 Eminönü, İSTANBUL

DİSK 2. Genel Kurulu

Toplantı Tarihi: 24-25 Şubat 1968

Toplantı Yeri: TÖS Salonu, Aksaray, Fatih, İSTANBUL

DİSK 3. Genel Kurulu

Toplantı Tarihi: 13-14-15 ŞUBAT 1970

Toplantı Yeri: Çınar Oteli Yeşilyurt, İSTANBUL

DİSK 4. Genel Kurulu

Toplantı Tarihi: 12-13 ŞUBAT 1973

Toplantı Yeri: NİS Düğün Salonu Şişli, İSTANBUL

DİSK 5.Genel Kurulu

Toplantı Tarihi: 21-24 Mayıs 1975

Toplantı Yeri: Tepebaşı Kazablanka Salonu Beyoğlu, İSTANBUL

DİSK YÖNETİCİLERİ (1967–1975)

DİSK'in kuruluşundan 1975 yılındaki 5. Genel Kurul'a kadar DİSK'in merkez organlarına seçilenlerin listesi aşağıda yer almaktadır. Bu liste genel başkanlar, genel başkan vekilleri, genel sekreterler, yönetim ve yürütme kurulu ile denetim ve onur kuruluna seçilen asıl ve yedek üyeleri kapsamaktadır. Liste DİSK Genel Kurul tutanak defteri ile Yönetim ve Yürütme Kurulu karar defterlerinden yararlanılarak oluşturuldu. Kurucular ile genel başkan, genel başkan vekilleri ve yürütme kurulu üyelerinin biyografileri ana metin içinde yer almaktadır.

KURUCU YÖNETİM

DİSK'in kurulduğu 13 Şubat 1967 ile ilk Genel Kurul'unun toplandığı 15 Haziran 1967 arasında görev yapan Genel Başkan, Genel Sekreter, Yürütme ve Yönetim Kurulu üyeleri şu şekildeydi:

Adı Soyadı	Görevi	Sendikası
Kemal Türkler	Genel Başkan	Maden-İş
İbrahim Güzelce	Genel Sekreter	Basın-İş
Kemal Ayav	Yürütme Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Macit Karabulut	Yürütme Kurulu Üyesi	Gıda-İş
Şinasi Şengün	Yürütme Kurulu Üyesi	Türk Maden-İş
Rıza Kuas	Yönetim Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Kemal Nebioğlu	Yönetim Kurulu Üyesi	Gıda-İş
Mehmet Alpdündar	Yönetim Kurulu Üyesi	Türk Maden-İş
Şinasi Kaya	Yönetim Kurulu Üyesi	Maden-İş
Ehliiman Tuncer	Yönetim Kurulu Üyesi	Basın-İş

1. GENEL KURUL'DA ZORUNLU ORGANLARA SEÇİLENLER

15 Haziran 1967'de toplanan 1. Genel Kurul ve sonrasında DİSK Yönetim Kurulu'na seçilenler:

Adı Soyadı	Görevi	Sendikası
Kemal Türkler	Genel Başkan	Maden-İş
İbrahim Güzelce	Genel Sekreter	Basın-İş
Mehmet Alpdündar	Yönetim Kurulu Üyesi	Türk Maden-İş
Rıza Kuas	Yönetim Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Kemal Nebioğlu	Yönetim Kurulu Üyesi	Gıda-İş
Avni Erakalın	Yönetim Kurulu Üyesi	EMSİS
Binali Ökçe	Yönetim Kurulu Üyesi	TADSİS
Ehliiman Tuncer	Yönetim Kurulu Üyesi	Basın-İş
Şinasi Kaya	Yönetim Kurulu Üyesi	Maden-İş
Nusret Önsüer	Yönetim Kurulu Üyesi	Bank-İş
Nurettin Tezel	Yönetim Kurulu Üyesi	Turizm-İş

1. GENEL KURUL SONRASI YÜRÜTME KURULU

Anatüzük gereği DİSK 1. Genel Kurulu'ndan sonra DİSK Yürütme Kurulu'nun Genel Başkan ve Genel Sekreter dışındaki üyeliklerine Yönetim Kurulu tarafından Ehliiman Tuncer, Kemal Ayav ve Necat Akbay seçildi.

Adı Soyadı	Görevi	Sendikası
Kemal Türkler	Genel Başkan	Maden-İş
İbrahim Güzelce (*)	Genel Sekreter	Basın-İş
Ehliiman Tuncer (**)	Yürütme Kurulu Üyesi	Basın-İş
Kemal Ayav	Yürütme Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Necat Akbay	Yürütme Kurulu Üyesi	Kimya-İş
Nurettin Tezel (***)	Yürütme Kurulu Üyesi	Turizm-İş

(*) Güzelce 1967 sonlarında istifa etti.

(**) Tuncer Genel Sekreter seçildi.

(***) Tezel boşalan Yürütme Kurulu üyeliğine getirildi.

Yönetim Kurulu Yedek Üyeleri: Şinasi Şengün, Necat Akbay, İbrahim Balcı, Kemal Keskin, Halil Ağırdemir, İbrahim Atılal, Hilmi Güner, Salih İrge ve Faik Akmaz.

Denetim Kurulu Asıl Üyeleri: Nurettin Çavdargil, Erdoğan Özen ve Cavit Şarman.

Denetim Kurulu Yedek Üyeleri: Kemal Hünülülü, İbrahim Atılal ve Osman Çavuşoğlu.

Onur Kurulu Asıl Üyeleri: Yaşar Önsen, Ruhi Yümlü, Yusuf Sıdal, Kemal Atabilen ve Yılmaz Sıvacı.

Onur Kurulu Yedek Üyeleri: Samet Ercan, Gül Esmer ve Necat Ökten.

2. Genel Kurul'da Zorunlu Organlara Seçilenler

24-25 Şubat 1968'de toplanan 2. Genel Kurul'da seçilenler aşağıdaki gibidir:

Adı Soyadı	Görevi	Sendikası
Kemal Türkler	Genel Başkan	Maden-İş
Kemal Sülker	Genel Sekreter	Basın-İş
Ehliiman Tuncer	Yürütme Kurulu Üyesi	Basın-İş
Necat Ökten	Yürütme Kurulu Üyesi	Kimya-İş
Kemal Ayav (*)	Yürütme Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Avni Erakalın (*)	Yürütme Kurulu Üyesi	Hür Mensucat-İş
Mehmet Alpdündar	Yönetim Kurulu Üyesi	Türk Maden-İş
Rıza Kuas	Yönetim Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Kemal Nebioğlu	Yönetim Kurulu Üyesi	Gıda-İş
Nurettin Tezel (**)	Yönetim Kurulu Üyesi	Turizm-İş
Remzi Çakar	Yönetim Kurulu Üyesi	Serçip-İş
İbrahim Atılal	Yönetim Kurulu Üyesi	Basın-İş
Celal Beyaz	Yönetim Kurulu Üyesi	EMSİS
İmam Ateş (***)	Yönetim Kurulu Üyesi	TADSİS
Cavit Şarman	Yönetim Kurulu Üyesi	Maden-İş
Salih İrge	Yönetim Kurulu Üyesi	Bank-İş

(*) Yürütme Kurulu üyesi Kemal Ayav'ın istifası nedeniyle 14 Ekim 1968 tarihli Yönetim Kurulu toplantısında Avni Erakalın Yönetim Kurulu üyeliğine getirildi.

(**) Nurettin Tezel yerine daha sonra yedek üye Faik Aksamaz getirildi.

(***) İmam Ateş TADSİS kapandığı için Ekim 1968'den sonra toplantılara çağrılmadı.

Yönetim Kurulu Yedek Üyeleri: Hilmi Güner, Necat Akbay, Bekir Çiftçi, Avni Erakalın, Özcan Özkan, Faik Aksamaz, Cavit Zengin ve Nuri Türkoğlu.

Onur Kurulu Asıl Üyeleri: Ruhi Yümlü, Hüsamettin Bakan, Sadık Çalışkan, Fikri Yıldız ve Ersan Süer.

Onur Kurulu Yedek Üyeleri: Kemal Yılmaz, Adil Öztümer ve Hüseyin Ekinci.

Denetim Kurulu Asıl Üyeleri: Şinasi Kaya, Nurettin Çavdargil ve Yaşar Önsen.

Denetim Kurulu Yedek Üyeleri: Erdoğan Özen ve Yalçın Kaya.

3. Genel Kurul'da Zorunlu Organlara Seçilenler

13-14-15 Şubat 1970'te toplanan 3. Genel Kurul'da seçilenler aşağıdaki gibidir:

Görev	Adı Soyadı	Sendikası
Kemal Türkler	Genel Başkan	Maden-İş
Kemal Sülker	Genel Sekreter	Basın-İş
Rıza Kuas	Yürütme Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Ehliiman Tuncer	Yürütme Kurulu Üyesi	Basın-İş
Kemal Nebioğlu	Yürütme Kurulu Üyesi	Gıda-İş
Necat Ökten	Yönetim Kurulu Üyesi	Kimya-İş
Erdoğan Özen	Yönetim Kurulu Üyesi	Gıda-İş
Celal Beyaz	Yönetim Kurulu Üyesi	EMSİS
Mustafa Baştan	Yönetim Kurulu Üyesi	Basın-İş
Salih İrge	Yönetim Kurulu Üyesi	Bank-İş
Şinasi Kaya	Yönetim Kurulu Üyesi	Maden-İş
Remzi Çakar	Yönetim Kurulu Üyesi	Serçip-İş
Turgut Gökdere	Yönetim Kurulu Üyesi	Turizm-İş

Yönetim Kurulu Yedek Üyeleri: Yaşar Önsen, Ahmet Ertan, Salih Çetin, Muammer Büyükfiliz, Kazım Uygun, Hilmi Güner, Nusret Önsüer ve Rıza Erdoğan.

Kadın Temsili Yok

1967-1975 döneminde DİSK zorunlu organlarında neredeyse hiç kadın üye olmadığı görülmektedir. Yönetim, Yürütme, Denetim ve Onur Kurulları asıl üyeleri arasında hiç kadın üye yoktur. Sadece 1967'de toplanan 1. Genel Kurul'da Gül Esmer, Onur Kurulu yedek üyeliğine seçilmiştir. Gül Esmer'in işyeri ve sendikasına ilişkin bilgi edinilememiştir. 1967-1975 dönemi DİSK'te kadınların yönetimlerde temsil edilmediği bir dönemdir.

Denetim Kurulu Asıl Üyeleri: Ertuğrul Altay, Yaşar Önsen ve Hüseyin Ekinci.

Denetim Kurulu Yedek Üyeleri: Cavit Şarman, Bekir Çiftçi ve Dinçer Doğu.

Onur Kurulu Asıl Üyeleri: Kemal Yılmaz, Salih Özbek, Ruhi Yümlü, İsmet Demir Uluç ve Hüsamettin Bakan.

Onur Kurulu Yedek Üyeleri: İsmail Sığın, Kemal Atabilen ve Celâl Küçük.

4. Genel Kurul'da Zorunlu Organlara Seçilenler

12-13 Şubat 1973'te toplanan 4. Genel Kurul'da seçilenler aşağıdaki gibidir:

Adı Soyadı	Görevi	Sendikası
Kemal Türkler	Genel Başkan	Maden-İş
Kemal Sülker	Genel Sekreter	Basın-İş
Hilmi Güner	Yürütme Kurulu Üyesi	Maden-İş
Dinçer Doğu	Yürütme Kurulu Üyesi	Kimya-İş
Turgut Gökdere	Yürütme Kurulu Üyesi	Turizm-İş
Rıza Kuas	Yönetim Kurulu Üyesi	Lastik-İş
Cevat İyigün	Yönetim Kurulu Üyesi	Hürcam-İş
Cavit Şarman	Yönetim Kurulu Üyesi	Maden-İş
Remzi Ersoylu	Yönetim Kurulu Üyesi	Keramik-İş
Macit Karabulut	Yönetim Kurulu Üyesi	Kimya-İş
Rıza Erdoğan	Yönetim Kurulu Üyesi	Turizm-İş
Nusret Köksal	Yönetim Kurulu Üyesi	Basın-İş

Yönetim Kurulu Yedek Üyeleri: Osman Özkan, Cevat İyigün, Ruhi Yümlü, Remzi Çakar, Erdoğan Özen, Kazım Şimşek, Memiş Yıldırımcan.

Denetim Kurulu Asıl Üyeleri: Kemal Yılmaz, Hüsamettin Bakan, İlyas Demircan.

Denetim Kurulu Yedek Üyeleri: Ertuğrul Altay ve Şükrü Özbayrak.

Onur Kurulu Asıl Üyeleri: İsmet Demir Uluç, Ahmet Ertan, Zafer Demirbilek, Cengiz Turhan ve Mehmet Bekiroğlu.

Onur Kurulu Yedek Üyeleri: Taylan Suna ve Hüseyin Yazıcı.

1967-1975 Yılları Arasında Görev Yapan DİSK Genel Başkan Vekilleri

Adı Soyadı	Sendikası
Ehliiman Tuncer	Basın-İş
Hilmi Güner	Maden-İş
Kemal Ayav	Lastik-İş
Kemal Nebioğlu	Gıda-İş
Kenan Akman	Lastik-İş
Mehmet Alpdündar	Türk Maden-İş
Özcan Kesgeç	Sosyal-İş
Rıza Kuas	Lastik-İş

DİSK'TE ÇALIŞANLAR VE EMEK VERENLER (1967–1975)

Bu listede DİSK'te çalışanlar ile DİSK çalışmalarına emek verenler yer almaktadır. Yönetsel görevlerde yer alanlar ile DİSK'e bağlı sendikalarda çalışanlara bu listede yer verilmemiştir. Ancak üye sendikalarda çalışıp DİSK'in merkezî faaliyetlerine destek verenler saptanabildiği kadarıyla bu listede yer almaktadır. yönetim ve yürütme kurulları karar defterlerinden, DİSK yayınlarından ve diğer kaynaklardan derlediğimiz bu listenin eksikler içerebileceğinin farkındayız. Olası eksikleri *DİSK Tarihi* kitabının sonraki ciltlerinde gidermeyi hedefliyoruz. (Liste isme göre alfabetiktir.)

Adı Soyadı	Mesleği ve DİSK'e Katkısı
Abdullah Özkan	*DİSK* dergisi çalışanı
Abdullah Sert	Hukukçu
Adnan Cemgil	Çevirmen, DİSK için çeviri
Ahmet Akbıyık	Güney Bölge Temsilcisi
Ahmet Aykanat	Karikatürist, *DİSK* dergisi
Ahmet Kırnak	Örgütlenme çalışmaları
Alev Ateş	*DİSK* gazetesi, DİSK çalışanı
Ali Albayrak	DİSK genel merkez çalışanı
Ali Özgentürk	Maden-İş uzmanı, DİSK basın-yayın çalışmaları
Alp Selek	Hukukçu, Maden-İş avukatı, hukuksal destek
Alpaslan Işıklı	Akademisyen, hukuksal destek, DİSK dergisi yazı
Alper	Karikatürist, *DİSK* dergisi
Arslan Başer Kafaoğlu	Araştırmacı, *DİSK* dergisi yazı
Aydın Meriç	Mühendis, *DİSK* dergisi yazı
Bekir Çiftçi	Ankara ve Adana Bölge Temsilcisi
Beşir Hamitoğulları	Akademisyen, DİSK dergisi yazı
Cahit Talas	Akademisyen, *DİSK* dergisi yazı
Canol Kocagöz (Can Ol)	Karikatürist, *DİSK* dergisi
Celal Beyaz	Genel Sekreter Yardımcısı
Çimen Turan	Maden-İş uzmanı, eğitim çalışmaları
Demircan Türkdoğan	Karikatürist, *DİSK* dergisi
Doğan Işık	*DİSK* dergisi yazı
Ekrem Suna	Muhasebe sorumlu müdürü
Engin Ünsal	Avukat, *DİSK* gazetesi yazı
Faruk Türkoğlu	Maden-İş uzmanı, *DİSK* dergisi
Ferruh Doğan	Karikatürist, *DİSK* dergisi
Genç Sinemacılar (Ahmet Soner, Osman Ertuğ ve Üstün Barışta)	DİSK için belgesel film çekimi
Güney Dinç	İzmir Bölge Temsilcisi
Hâkî Cantürk	Muhasebe sekreteri
Hakkı Öztürk	Kocaeli Bölge Temsilcisi
Hasan Basri Ceylan	Araştırma çalışmaları
Hasan Basri Gürses	*DİSK* dergisi çalışanı
İbrahim Çetkin	Genel Sekreter Yardımcısı
İbrahim Ege	*DİSK* gazetesi yazı
İbrahim Türk	Avukat, *DİSK* gazetesi
Kâmil Seçkin	Kupür işleri, DİSK çalışanı
Kemal Oğuzman	Öğretim üyesi, *DİSK* gazetesi yazı
Kuzgun Acar	DİSK için heykel
M. Cengiz Turhan	Adana Bölge Temsilcisi
Mehmet Ali Aybar	Hukukçu, hukuksal destek
Mehmet Atay	Örgütlenme ve eğitim çalışmaları
Meral Savcı	Muhasebe çalışanı
Meral Ün	Muhasebe çalışanı
Mete Tunçay	DİSK araştırma uzmanı
Metin Gür	*DİSK* gazetesi yazı
Metin Tüzün	Maliyeci, DİSK için broşür
Mim Uykusuz	Karikatürist, *DİSK* dergisi
Murat Sarıca	Öğretim üyesi, DİSK için bilimsel görüş
Mustafa Atik	Eskişehir Bölge Temsilcisi
Muzaffer Sencer	Araştırmacı, *DİSK* dergisi
Müşür Kaya Canpolat	Hukukçu
Necati Ertürk	Hukukçu, Genel Sekreter Yardımcısı
Necmettin Rıfat Arman	Basın-yayın, DİSK çalışanı
Nermin Aksın	Hukukçu, DİSK danışmanı
Nurettin Çavdargil	Seydişehir Bölge Temsilcisi, DİSK müfettişi
Osman Nuri Koçtürk	Öğretim üyesi, *DİSK* dergisi yazı
Osman Saffet Arolat	Maden-İş uzmanı, basın-yayın çalışmaları
Polat Nahabaş	Karikatürist, *DİSK* dergisi
Remzi Akpınar	Samsun DİSK Bölge Temsilcisi
Sait Maden	Tasarımcı, DİSK yayın tasarım çalışmaları
Selçuk Demirel	Karikatürist, *DİSK* dergisi
Sema Eracun	Daktilo sekreteri, DİSK çalışanı
Sevinç Arıman	Sekreter, DİSK çalışanı
Sina Pamukçu	Genel Sekreter Yardımcısı
Suha Bulut	Karikatürist, *DİSK* dergisi
Suna Çilingiroğlu	Avukat, *DİSK* gazetesi yazı
Şaban Yıldız	Sayman, DİSK çalışanı
Tan Oral, Karikatürist	*DİSK* dergisi ve diğer yayın çalışmaları
Tonguç, karikatürist	*DİSK* dergisi
Uğur Cankoçak	*DİSK* gazetesi yazı işleri müdürü, Ankara Bölge Temsilcisi
Vehbi Ersü	Araştırmacı, *DİSK* dergisi
Veysel Donbaz	Karikatürist, *DİSK* dergisi

DİSK Monografi (1967–1975)

DİSK Üyesi Sendikalar (1967–1975)

1967–1975 (5. Genel Kurul öncesi) arasında DİSK'e üye olmuş sendikaların listesi aşağıda yer almaktadır. Bu sendikaların bir kısmı DİSK üyeliğinden ayrılmış, bir kısmı ise başarısız olup dağılmıştır. Aynı işkolunda kurulu sendikaların bir bölümü birleşmiş, bir bölümü ise diğerine katılmıştır. Sendikalara ilişkin ayrıntılı bilgiler kitabın ana metni içinde örgütlenme başlıkları altında yer almaktadır.

Beş sendika ile kurulan DİSK yeni üyelikler, ayrılmalar, birleşmeler, katılmalar ve kapanmalar sonunda 5. Genel Kurul öncesinde 26 üyeye ulaştı. DİSK'in üyeliğe kabul tarihleri ile sendikaların üyelik tarihlerinin başlangıcı arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bunun temel nedeni Yönetim Kurulu kararlarında, üyelik başlangıcının sendikanın kendi genel kurulunda DİSK'e katılma kararı aldığı veya bu karara doğrultusunda yaptığı başvuru tarihine göre yer almasıdır.

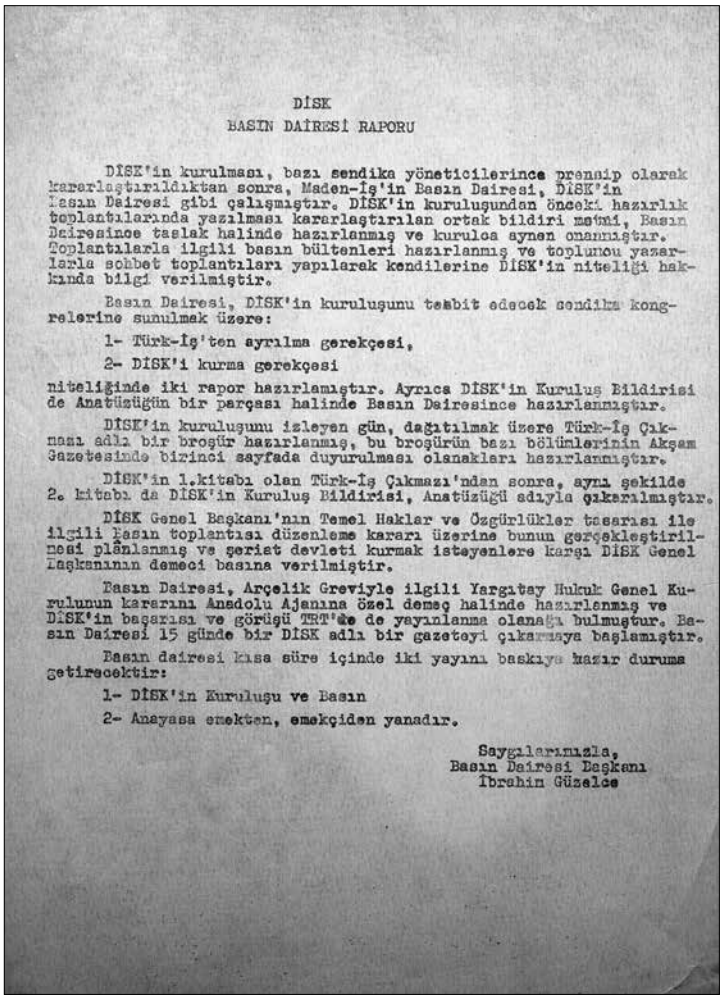
Tablo 25: DİSK Üyesi Sendikalar (1967–1975)

	Sendika	Üyelik Tarihi	Açıklama (Mayıs 1975'te Durum)
1	Türkiye Maden-İş	Şubat 1967/Kurucu	Üye
2	Basın-İş	Şubat 1967/Kurucu	Üye
3	Lastik-İş	Şubat 1967/Kurucu	Üye
4	Gıda-İş	Şubat 1967/Kurucu	Üye
5	Türk Maden-İş	Şubat 1967/Kurucu	Ayrılma (1968)
6	Turizm-İş	Nisan 1967	Üye
7	Kimya-İş	Nisan 1967	Üye
8	Bank-İş	Nisan 1967	Düşme (1970)
9	EMSİS (Mensucat-İş)	1967	Tekstil'e Katılma (1971)
10	TADSİS	1967	Kapandı (1968)
11	Tekstil (Gaziantep)	1967	Tekstil'e Katılma (1970)
12	TAM-İŞ	1967	Ayrılma (18 Ocak 1970)
13	Serçip-İş	Aralık 1967	Bilgi edinilemedi
14	Karayol-İş	1968–1970	Belirsiz
15	Hür Mensucat-İş	Aralık 1969	Ayrılma (13 Ekim 1971)
16	TAHLİS	14 Ekim 1968	Sönümlendi
17	Keramik-İş	6 Aralık 1969	Üye
18	Hürcam-İş	25 Kasım 1970	Üye
19	EMGİS	5 Ağustos 1971	Bilgi edinilemedi
20	Tüm-İş (Tarsus)	Mart 1970	Ayrılma (1971)
21	Devrimci Yapı-İş	27 Ekim 1971	Üye
22	Tümka-İş	6 Şubat 1973	Üye
23	Bağırsak-İş	6 Şubat 1973	Üye (Barder-İş adını aldı)
24	Sosyal-İş	18 Haziran 1974	Üye
25	Baysen-İş	27 Ağustos 1974	Üye
26	ASİS	30 Eylül 1974	Üye
27	Devrimci Toprak-İş	13 Aralık 1974	Üye
28	Tek-İş	13 Aralık 1974	Üye
29	Özgür Haber-İş	13 Aralık 1974	Üye
30	Has-İş	13 Aralık 1974	Üye
31	Petkim-İş	10 Ocak 1975	Üye
32	Tekstil	1 Şubat 1975	Üye
33	Çapa-İş	2 Şubat 1975	Üye
34	Ziraat-İş	24 Şubat 1975	Üye
35	Yeni Haber-İş	8 Mart 1975	Üye
36	Kapfer Genel-İş	16 Mart 1975	Üye
37	Tek Bank-İş	6 Nisan 1975	Üye
38	Petrokimya-İş	17 Mayıs 1975	Üye

Basın–Yayın Çalışmaları

DİSK'in Kuruluşu Ardından Basında DİSK

DİSK'in kuruluşunun ardından Çetin Altan, İlhan Selçuk, Refik Erduran, Fethi Naci, Doğan Özgüden, Cahit Talas, Metin Kutal ve Haydar Kazgan'ın da aralarında olduğu bilim insanları ve yazarlar DİSK hakkında çeşitli fıkra, makale ve yazılar yayımladı.

DİSK
BASIN DAİRESİ RAPORU

DİSK'in kurulması, bazı sendika yöneticilerince prensip olarak kararlaştırıldıktan sonra, Maden-İş'in Basın Dairesi, DİSK'in Basın Dairesi gibi çalışmıştır. DİSK'in kuruluşundan önceki hazırlık toplantılarında yazılması kararlaştırılan ortak bildiri metni, Basın Dairesince taslak halinde hazırlanmış ve kuruloa aynen onanmıştır. Toplantılarla ilgili basın bültenleri hazırlanmış ve toplumcu yazarlarla sohbet toplantıları yapılarak kendilerine DİSK'in niteliği hakkında bilgi verilmiştir.

Basın Dairesi, DİSK'in kuruluşunu tesbit edecek sendika kongrelerine sunulmak üzere:

1- Türk-İş'ten ayrılma gerekçesi,

2- DİSK'i kurma gerekçesi

niteliğinde iki rapor hazırlamıştır. Ayrıca DİSK'in Kuruluş Bildirisi de Anatüzüğün bir parçası halinde Basın Dairesince hazırlanmıştır.

DİSK'in kuruluşunu izleyen gün, dağıtılmak üzere Türk-İş Çıkması adlı bir broşür hazırlanmış, bu broşürün bazı bölümlerinin Akşam Gazetesinde birinci sayfada duyurulması olanakları hazırlanmıştır.

DİSK'in 1.kitabı olan Türk-İş Çıkmazı'ndan sonra, aynı şekilde 2. kitabı da DİSK'in Kuruluş Bildirisi, Anatüzüğü adıyla çıkarılmıştır.

DİSK Genel Başkanı'nın Temel Haklar ve Özgürlükler tasarısı ile ilgili Basın toplantısı düzenleme kararı üzerine bunun gerçekleştirilmesi planlanmış ve şeriat devleti kurmak isteyenlere karşı DİSK Genel Başkanının demeci basına verilmiştir.

Basın Dairesi, Arçelik Greviyle ilgili Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun kararını Anadolu Ajansına özel demeç halinde hazırlanmış ve DİSK'in başarısı ve görüşü TRT'de de yayınlanma olanağı bulmuştur. Basın Dairesi 15 günde bir DİSK adlı bir gazeteyi çıkarmaya başlamıştır.

Basın dairesi kısa süre içinde iki yayını baskıya hazır duruma getirecektir:

1- DİSK'in Kuruluşu ve Basın

2- Anayasa emekten, emekçiden yanadır.

Saygılarımızla,
Basın Dairesi Başkanı
İbrahim Güzelce

DİSK Basın Dairesi Raporu, 1967.
USTE Arşivi, Kemal Sülker Koleksiyonu

Milliyet gazetesi Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi ile yapılan görüşmeler sonucunda, DİSK ve Türk-İş'in sendikacılık anlayışlarının bir seri yazı içinde ele alınması kararlaştırıldı. Çalışma raporuna göre bu şekilde DİSK'in ilke ve çalışmalarının geniş bir kamuoyuna duyurulması sağlandı.[1]

"Türk-İş ve DİSK; Sendikalar ve Partiler" üst başlığı ile 3 Nisan 1967 tarihinde yayımlanmaya başlayan yazı dizisindeki ilk yazı Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç imzasıyla ve "Türk İşçi Hareketi ve Siyasi Partiler" başlığıyla basıldı. 4 Nisan 1967 tarihinde yayımlanan ve DİSK Genel Sekreteri İbrahim Güzelce tarafından yazılan ikinci yazı ise ve "Demokrasi için DİSK" başlığını taşımaktaydı. Son yazı 5 Nisan 1967 tarihinde "Türk-İş ve DİSK Kavgası" başlığı ve Prof. Dr. Cahit Talat imzasıyla yayımlandı.

Yayımlanan bu makaleler daha sonra derlenerek, "Sosyal Bilim ve Fikir Adamlarının Kalemi ile İşçilerin Uyanışı" başlığıyla kitap

[1] DİSK (1968), *DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları.

DİSK'in Basınla İlişkileri Üstüne

DİSK, Henüz bir yılını doldurmuş ve malî güçü "kendi yağıyla kavrulma" ölçüsünde kalabilmiş olduğu halde, sağlam fikirleri, memleket yararına görüşleri, işçilerin gerçek kurtuluşunu öngören amaçları ile çok yaygın bir ilgi görebilmiştir. Basın bültenleriyle kendi görüşlerini yaymaya çalışan DİSK'in etrafında bağımsız yazarlardan ve bilinçli işçilerden çevrili bir dostluk hâlesi kurulabilmiş, ancak güçlü bir karşı kamp da her türlü yalan, iftira, tezvir, yakıştırma ve suçlamayı malzeme yaparak DİSK'i yıpratma amacıyla DİSK örgütünün paçalarına saldırmışlardır. Büyük tirajlı gazetelerde tüneyen bir kaç gerici fıkra yazarı; kimlerin sermayesiyle çıktığı kolayca anlaşılan satışsız bir kaç dergi; özel sektörün ilânlarıyla beslenen ve sadece geçimlerini bu ilân sadakalarıyla sağlayan çığırtkan bir kaç gazeteci benzeri; yalanı, iftirayı, tezviri baştacı eden Türk-İş örgütlerinin ücretleri A İ D Bütçesinden karşılanan adamları bir yıl içinde DİSK'i yok etmek için, güneşi balçıkla sıvamaya kalkanlar misali saldırılarına her yandan yapmışlarıdır. (...)

Bazı basın emekçilerinin DİSK Basın Dairesinde belirttikleri gerçek şudur:

DİSK'e ait haberleri koymamak için Türk-İş kanalı ile yapılan ağır baskı, basın mensuplarından bazılarına vaadedilen dış geziler ve çeşitli biçimde kayırmalar bizim verdiğimiz haberlerin gazetede yer almasına engel oluyor. Ne yapalım, biz de emekçiyiz. Her verdiğimiz yazının konmasını sağlayacak güçte değiliz.

Gerçekten de, bir kısım basında Türk-İş'in, daha doğrusu Türk-İş'in arkasındaki etkin güçlerin ağır baskısı DİSK'e ait haberlerin yer almasını önlemektedir. Ne var ki Basının özel ilânlarla, iktidarın tutumuyla, yabancı sermayenin ilân kampanyalarıyla ve de özel bankaların malî etkileriyle çevrili çalışma ortamı DİSK'in bu basında kendi sesini duyurmasını önlemekte ise de işçilerin geçim sıkıntıları, çıkarcı sendikalarca sömürülmesi, Türk-İş'in su yüzüne çıkan işçi sınıfına karşı tutumu geniş emekçi kitlelerin uyanışını hızlandıran davranışlar olmaktadır. Bunun için Basın Dairesi basınımızın en güçlü dergisi ANT'ta işçi hareketlerini eleştirme olanağı bulmuş, DİSK'e ait haberler bu önemli dergide itibarlı yer görmüştür. Huzurunuzda ilerici yazarlara, özellikle Basın emekçilerinden sayın Çetin Altan'a, sayın İlhan Selçuk'a, sayın Refik Erduran'a sayın ANT yazarı Fethi Naci, Doğan Özgüden ve arkadaşlarına huzurunuzda derin saygılarla teşekkür eder, bilim adamlarını da saygı ile selâmlarız.

Kaynak: DİSK (1968), *DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları.

haline getirildi.[2] DİSK yayınlarının üçüncüsü olan ve 1967'de yayımlanan kitapta *Milliyet*'teki yazı dizisinden Güzelce ve Talas'ın makalelerine de yer verildi. Arka kapağından kitabın yayımlanış amacı şöyle açıklanmaktaydı:

> "Bu küçük kitap, işçilerin uyanışını izleyen bilim adamlarının, toplumcu yazarların görüşlerini bir araya getirmiştir. DİSK hareketi üzerine ortaya çıkan fikirleri bir plân içinde birbirleriyle yoğuran bu kitap Türk-İş'in içine düştüğü çıkmazı da ap açık ortaya koymaktadır. DİSK'in kuruluş nedenleri de çeşitli yazarların kalemiyle ve çizgileriyle gösterilmiştir. Bu küçük kitap, büyük işçi sorunlarının eleştirisidir."

[2] DİSK (1967), Sosyal Bilim ve Fikir Adamlarının Kalemi ile İşçilerin Uyanışı, İstanbul: DİSK Yayınları, No: 3.

Ancak DİSK'in kuruluşundan itibaren basında çeşitli engellerle karşılaştığı görülmektedir. DİSK 2. Genel Kurulu'na sunulan Çalışma Raporu'nda bu konuda ciddi yakınmalar yer almaktadır.

DİSK'TE BASIN-YAYIN

ERGÜN İŞERİ

DİSK 2. Genel Kurulu'na sunulan Çalışma Raporu'nda DİSK'in kuruluşundan 2. Genel Kurul'a kadar olan dönemde (Şubat 1968) basın ve yayın çalışmalarında karşılaşılan güçlükler anlatılmaktadır.

Türk-İş Çıkmazı adlı yayın, DİSK'in kurulmasından önceki günlerde Türkiye

Maden-İş sendikasının Basın Dairesi'nce hazırlanmıştı. Nitekim DİSK'in ön toplantılarında da Maden-İş Basın Dairesi çalışanları bulunmuş ve kuruluş çalışmaları basına yansıtılmıştır. DİSK'in basın-yayın çalışmaları başlangıçta Maden-İş Basın Dairesi tarafından yürütülmüştür. Raporda DİSK'in yayın çalışmalarında karşılaştığı güçlükler şöyle ifade edilmektedir:[3]

"DİSK, yalnız kendi para gücüyle eylemlerinin maddi yönünü karşılayan bir örgüt olduğu için, yayın çalışmalarının arzulanan ve planlanan ölçüde gerçekleştirme olanağı bulamamıştır. Bu nedenle DİSK gazetesi istenilen kaliteye ulaştırılamamış, ancak 5 sayı çıkarabilmiştir. DİSK yayınları olarak ancak 3 broşürün bastırılması sağlanmış, Basın Dairesince hazırlanan üç broşürün basılması mümkün olmamıştır."

Raporda da belirtildiği gibi bu dönemde DİSK gazetesi 1967 ve 1968 yıllarında toplam 5 sayı çıkartılabildi. Ancak DİSK gazetesi bu dönemde düzenli yayınlanamamıştı.

DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu'nda basın ve yayın çalışmalarına özel bir yer ayrılmamış, DİSK'in sınırlı imkanları nedeniyle uzmanlık isteyen çalışmaların yapılamadığı belirtilmiş ve aralarında Basın ve Haber Alma Dairesi olmak üzere çeşitli dairelerin kurulması önerilmişti.

DİSK 4. Genel Kurulu'na sunulan Çalışma Raporu'nda da basın-yayın çalışmalarına ilişkin bir değerlendirme yoktu. 1970 yılının sonrasında yeniden yayımlanmaya başlayan *DİSK* gazetesi 5 sayı çıkarılabildikten sonra 12 Mart nedeniyle kesintiye uğradı.

[3] DİSK (1968), *DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları No. 4.

DİSK

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

KURULUŞ : 1967
TELGRAF :
TELEFON : 27 21 45
TARİH :
SAYI : 13.Haziran.1967

ÇAĞALOĞLU NURUOSMANİYE CAD. ALİBABA TÜRBE SOK. NO.18 KAT:3 İSTANBUL

Sayın Bay,

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Yönetim Kurulu, yarın saat 10.00 da Genel Merkez binasında toplanacaktır. Yönetim Kurulu, kongrelerinde DİSK'e katılma kararı almış bulunan işçi sendikaları hakkında karara varacak, alınacak kararı bir bültenle basına sunacaktır.

DİSK Temsilciler Meclisi de yarın saat 14.00 de Çağaloğlunda DİSK üyesi Bank-İş sendikası konferans salonunda toplanacak, çalışma hayatıyla ve Türkiye sorunlarıyla ilgili konularda ittifaki nitelikte kararlar almak için müzakerelerde bulunacaktır. DİSK Temsilciler Meclisinin çalışmaları 15.Haziran saat 13.00 e kadar devam edecektir.

DİSK'in Genel Kurul toplantısı ise 15.Haziran Perşembe günü saat 14.00 de aynı yerde toplanacak ve gündemindeki önemli konuları görüşerek kararlara varacaktır.

Bütün bu çalışmalarla ilgili haber bültenleri en geç saat 13.00 e kadar basınımıza sunulacaktır.

DİSK bültenlerine sütunlarınızda yer verilmesini ve DİSK Kongresine bir muhabir arkadaşın gönderilmesini saygıyla rica ederiz.

Genel Sekreter
İbrahim Güzelce

İG.

Genel Kurul toplantı mahalli
Çağaloğlu, Nuruosmaniye Cad.
Atay Apt. No.5

İbrahim Güzelce tarafından basına yollanan yazı, 13 Haziran 1967.

USTE Arşivi Kemal Sülker Koleksiyonu.

DİSK'İN SÜRELİ YAYINLARI

DİSK'in süreli yayınları; DİSK'in haber bülteni niteliğini taşıyan DİSK Ajansı, 1969-1970 döneminde çıkarılan *DİSK* gazeteleri, 1973 ile 1980 arasında çıkan *DİSK* dergisi ve *DİSK'in Sesi* gazetesinden oluşmaktaydı. DİSK ayrıca düzenli olmayan İngilizce haber bültenleri de çıkardı. DİSK'in süresiz yayınları (kitap ve broşürler) ayrı bir başlıkta ele alınmaktadır.

DİSK AJANSI

DİSK'in kuruluşundan başlayarak en yoğun kullandığı basın-yayın araçlarından biri DİSK Ajansı adlı haber bülteniydi. DİSK Ajansı bazen basın duyurusu, bazen basın açıklaması, bazen özel sayı ve bildiri olarak

DİSK gazetesi, Sayı 3, 1 Ekim 1970.

da basılmış bir basın-yayın aracıydı. Basına bilgi vermek yanında işyerlerinde bildiri olarak dağıtılmıştı. DİSK Yönetim Kurulu 16 Aralık 1971'de haftada en az bir defa DİSK Ajansı bülteninin çıkarılmasına karar verdi. Ancak özellikle 12 Mart döneminde DİSK Ajansının düzenli hale gelmesi mümkün olmadı. DİSK Ajansı'nın kurumsallaşması ve yaygınlaşması 1975 yılında toplanan 5. Genel Kurul sonrasında mümkün oldu.

DİSK GAZETELERİ (1967–1970)

DİSK'in ilk süreli yayını olan *DİSK* gazetesi kuruluştan kısa bir süre sonra çıkmaya başlamış ancak sadece 5 sayı yayımlanabilmişti. *DİSK* gazetesinin ilk sayısı 19 Nisan 1967 tarihinde yayımlandı. Gazetede logonun altında "devrimci sendikaların sesi" sloganı yer almaktaydı. Gazetenin sahibi Konfederasyon adına Kemal Türkler, sorumlu yazı işleri müdürü ise Kemal Sülker'di. 15 günde bir yayımlanması planlanan gazete, düzensiz aralıklarla 6 Ocak 1968'e kadar yayım hayatını sürdürdü.

Ocak 1968'de yayımlanan 5. sayısından sonra *DİSK* gazetesi 1970 Ağustos ayına kadar çıkarılmadı. DİSK Yönetim Kurulu 3 Ağustos 1970 tarihli toplantısında "DİSK" adında 15 günlük bir yayın çıkarılmasına, yayının merkezinin Ankara olmasına ve gazetenin yazı işleri müdürünün Uğur Cankoçak olmasına karar verdi. Gazetenin Ankara'da çıkarılma nedeni İstanbul'da sıkıyönetim uygulanmasıydı.

DİSK Yönetim Kurulu 24-25 Kasım 1970 tarihli toplantısında ise *DİSK* gazetesinin 15 günde bir düzenli çıkarılmasına, her sendikaya isabet eden payın sendikalardan tahsil edilmesine, sendikaların alacağı gazete miktarı olan sayıyı liste halinde karara bağladı.

Tablo 26: DİSK Gazetesinden Sendikaların Alacağı Miktar

Sendikanın Adı	Alacağı Gazete Miktarı	Ödeyeceği Miktar (TL)
Hür Mensucat	1.500	525
Gıda-İş	3.000	1.050
Turizm-İş	1.000	350
Keramik-İş	1.000	350
Basın-İş	2.500	875
Maden-İş	15.000	5.250
Kimya-İş	5.000	1.750
Tüm-İş	1.000	350
Hür Cam-İş	2.000	700
Toplam	32.000	11.200

Kaynak: 24-25 Kasım 1970 tarihli DİSK Yönetim Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

Yürütme Kurulu 11 Şubat 1971 tarihinde Ankara'da çıkarılmakta olan *DİSK* gazetesinin İstanbul'da çıkarılmasına, yazı işleri müdürlüğüne Kemal Sülker Okur'un atanmasına, en geç 1 Mart'ta çıkarılmak üzere hazırlıkların yapılmasına, her ayın 1'inde ve 15'inde olmak üzere, 4 sayfa olarak yayımlanmasına karar verdi. Ancak *DİSK* gazetesi 12 Mart döneminde çıkarılamadı.

1 Mayıs 1971 tarihiyle çıkarılmak üzere hazırlanan ve May Yayınevi'nde basılmakta olan 15 günlük *DİSK* dergisinin yayımına ise 27 Nisan 1971'de ilan edilen sıkıyönetim nedeniyle ara verilmesine ve bir tarafı basılan 50 bin nüsha *DİSK* gazetesinin de "herhangi bir yanlış anlamaya imkân vermemesi için imhasına" karar verildi.[4]

DİSK Dergisi (1973-1975 Dönemi)

1967 yılında kurulan Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), yayınlar konusunda oldukça duyarlı bir konfederasyon oldu. Önceleri çeşitli konularda hazırlanan kitapçıklar, basın bültenleri ve bildiriler biçimde başlayan yayın çalışmaları, kuruluştan 6 yıl sonra süreli bir yayınla sürdürüldü.

DİSK Yönetim Kurulu 9 Mart 1973'te "DİSK" adıyla aylık bir dergi çıkarılmasına, DİSK Ajansı'na ve yayımlanacak dergiye girecek bütün yazıların Hilmi Güner, Kemal Sülker ve Müşür Kaya Canpolat'tan kurulu bir kontrol komitesince ilkeler ve yasalara aykırılık açısından gözden geçirilerek Genel Başkan'ın onayına sunulmasına karar verdi.

Yürütme Kurulu 6 Nisan 1973'te çıkarılmasına karar verilen derginin sahibinin DİSK adına Kemal Türkler, yazı işleri müdürlerinin Kemal Sülker Okur ve Mete Tunçay olarak gösterilmesine, sendikalardan tüzük hükümlerine göre alınacak eğitim ödeneklerinden dergi masraflarının karşılanmasına, derginin para ile satılmamasına, sendikalara belli sayıda dergi ayrılmasına ve gönderilmesine ve DİSK'in görüşlerinin iletilmesi için iki bin derginin bilim, politika, sanat ve fikir alanlarındaki kişilere ve çeşitli müesseselere ve örgütlere gönderilmesi için bir protokol listesi hazırlanmasına karar verdi. Derginin 5 bin adet basılmasına karar verildi. DİSK araştırma uzmanı Mete Tunçay,

[4] 27 Nisan 1971 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

1973 yılında yayımlanmaya başlanan DİSK dergisinin 1 (Haziran 1973) ve 9–10. sayıları (Şubat–Mart 1974).

Mayıs 1973'te DİSK'ten ayrıldığı için *DİSK* dergisi çalışmaları içinde yer almadı.[5] Derginin yayına hazırlanmasında bir süre Abdullah Özkan çalıştı, Özkan'ın istifası üzerine Maden-İş sendikası çalışanlarından Hasan Basri Gürses yarım gün süreyle *DİSK* dergisi yayın hazırlıklarında görevlendirildi.[6]

DİSK dergisi bazıları birleşik sayılar olmak üzere 15 sayı (11 basılı dergi) yayımlandı. İlk dönem *DİSK* dergisi birinci sayısının yayımladığı Haziran 1973'te başlayıp Ekim-Kasım 1974 tarihini taşıyan 14-15. sayılarla son buldu. Derginin ilk sayısında yer alan "Sunuş" yazısında süreli bir yayına başlamaktaki gecikme şu şekilde anlatılmaktadır:

> "Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), son yılların olağanüstü koşulları nedeniyle, yayın faaliyetlerine de bir süre ara vermek zorunda kalmıştır. Bu şubat ayında Kongremiz yapıldı. Yeni bir çalışma dönemine girdik. Elinizdeki aylık dergi, yeniden başlattığımız yayınların ilki oluyor."

Sahipliğini Konfederasyon Genel Başkanı Kemal Türkler'in yaptığı ve *DİSK Aylık Siyaset ve Kültür Dergisi* adıyla basılan Dergi'nin kimliğini büyük ölçüde yazı işleri müdürlüğünü üstlenen Kemal Sülker belirledi. Yıllarca gazetecilik ve yazarlık yapan Sülker, Dergi'nin saygın bir yer edinmesi için yoğun emek sarf etti.

[5] 25 Mayıs 1973 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[6] 31 Ocak 1974 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

Selçuk Demirel, DİSK dergisi, Sayı 12–13, Ağustos–Eylül 1974..

Dergi o dönemin birçok yayınında imzası olan Sait Maden'in yaptığı kapak düzeniyle yayımlandı. Kapakta o ayın veya ayların sorunlarıyla ilgili çeşitli manşetler yer aldı. Kendinden kapaklı olarak hazırlanan, içeriğine bağlı olarak kapakta çeşitli renklerin kullanıldığı dergi, genellikle iki forma ve siyah-beyaz olarak basıldı. Bazı sayılar birleştirilerek üç forma olarak basıldı. İlk sayıdan itibaren arka kapakta bazı istisnaların dışında hep gelişmelere uygun bir karikatür yer aldı. Birinci sayının arka kapağında Tonguç'un, daha sonraki sayılarda ise Ferruh Doğan, Tan Oral ve Selçuk Demirel'in çizgileri yer aldı. Dergi'nin içinde fotoğraf ve karikatür kullanıldı. İç sayfalarda Ferruh Doğan, Polat Nahabaş, Suha Bulut, Veysel Donbaz, Tonguç, Demircan Türkdoğan, Alper, Can Ol [Canol Kocagöz], Mim Uykusuz, Ahmet Aykanat ve Selçuk Demirel'in karikatürlerine yer verildi.

Dergide ''Okur Mektupları'', ''Ayın Getirdikleri'', ''Gözlemler'' ''DİSK'ten Haberler'' gibi sürekli bölümlerde güncel gelişmeler ele alınırken zaman zaman yayımlanan imzalı yazılarda başta yasalar olmak üzere, çeşitli konularda yorumlar derginin içeriğini oluşturdu. Dergi'de Kemal Sülker, Sina Pamukçu ve Aydın Meriç başta olmak üzere Cahit Talas, Alpaslan Işıklı, Arslan Başer Kafaoğlu, İbrahim Güzelce, Beşir Hamitoğulları, Vehbi Ersü, Doğan Işık, Faruk Türkoğlu, Muzaffer Sencer ve Osman Nuri Koçtürk'un yazıları yer aldı. Dergi'de göçmen işçilerin sorunları, çok uluslu şirketler, sanayileşme, işsizlik, ücretler, enflasyon, sendikalaşma, pahalılık, çocuk işçiliği, sosyal güvenlik, halka açık şirketler ve kalkınma konuları dergide işlenen belli başlı konular oldu.

Dergide sık sık abone olma ve bağış çağrılarına yer verildi. Bu durumun DİSK'in malî sorunlarından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

DİSK BİBLİYOGRAFYASI

DİSK'in kuruluşundan hemen sonra çeşitli kitapçıklar yayımlanmıştır. Bu kitapçıklardan biri olan Türk-İş Çıkmazı, DİSK'in kurulmasından önceki günlerde böyle bir Konfederasyon'un kurulacağı bilindiğinden Türkiye Maden-İş sendikasının Basın Dairesi'nce hazırlanmıştı. Nitekim DİSK'in ön toplantılarında Maden-İş Basın Dairesi çalışanları da bulunmuş, kuruluş çalışmaları basına yansıtılmış ve kamuoyu DİSK'in çalışmalarını öğrenebilmiştir. DİSK 1967-1975 döneminde 15 adet kitap ve kitapçık ile çeşitli broşürler yayımladı.*

DİSK (1967), Türk-İş Çıkmazı, İstanbul: DİSK Yayınları No. 1.

DİSK (1967), DİSK Kuruluş Bildirisi, Ana Tüzüğü, İstanbul: İstanbul Matbaası, DİSK Yayınları No. 2.

DİSK (1967), İşçilerin Uyanışı, İstanbul: İstanbul Matbaası, DİSK Yayınları No. 3.

DİSK (1968), DİSK 2. Genel Kurulu Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK Yayınları No. 4.

DİSK (1968), DİSK Kuruluş Bildirisi, Ana Tüzüğü, 2. Baskı, İstanbul: Aksüt Matbaası, DİSK Yayınları No. 2.

DİSK (1970), Sıkıyönetim Anayasa'ya aykırıdır (1970), DİSK Yayınları No. 4.

DİSK (1970), DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu 1968-1970, İstanbul: DİSK Yayınları No. 5.

DİSK (1971), DİSK'in Dört Mücadele Yılı, İstanbul: DİSK Yayınları No.5.

DİSK (1971), DİSK Sunar: Türk-İş'e Verilen Dörtlü Rapor, İstanbul: DİSK Yayınları.

DİSK (1972), Anayasa Mahkemesinin İptal Kararı, İstanbul: DİSK Yayınları No. 8.

DİSK (1973), DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK Yayınları No. 9.

DİSK (1973), Toplu Sözleşmeye Yetkili Sendikanın Tespitinde En Geçerli Gerçekçi Yol: Referandum (Temmuz 1973), İstanbul: Murat Matbaacılık, DİSK Yayınları No. 10.

DİSK (1974), Erdemir Grevinin İç Yüzü, İstanbul: Murat Matbaacılık, DİSK Yayınları No. 11.

DİSK (1974), Genel Af, İstanbul: Murat Matbaacılık, DİSK Yayınları No: 12.

DİSK (1974), DİSK Ana Tüzüğü, İstanbul: Murat Matbaacılık, DİSK Yayınları No.13.

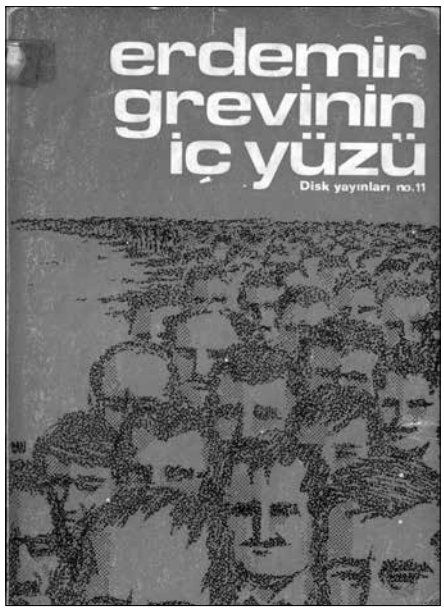
DİSK (1974), Ortak Pazar ve Türkiye, Haz. Hasan Ceyhan, İstanbul: Gıda-İş Ofset Tesisleri, DİSK Yayınları No. 14.

DİSK (1975), DİSK V. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975), İstanbul: DİSK Yayınları No. 15.

Bu kitapların dışında ayrıca Tüm İktisatçılar Birliği yayınları arasında çıkan bir de ortak "broşür" bulunmaktaydı. TİB Yayınları No. 5 olarak yayımlanan kitapçık "Türkiye'de İşçi Ücretleri ve Enflasyon" başlığını taşımaktaydı. Kitapçıkta TİB, DİSK ve DİSK'e bağlı As-İş, Kimya-İş, Maden-İş, Sosyal-İş ve Turizm-İş ile bağımsız sendikalardan Çağdaş Metal-İş, T. Banka ve Büro-İş imzaları yer almaktaydı.

Kitabın arka kapağında yayın amacı şu şekilde açıklanmaktaydı: [1]

"Tüm İktisatçılar Birliği, ekonomi biliminin halkımızın kurtuluş mücadelesinde yararlı hale getirilmesini savunmaktadır. 'İşçi Ücretleri ve Enflasyon' broşürü, sermaye cephesinin pahalılığın nedeni olarak işçi ücretlerindeki artışı göstererek saldırıya geçmesi üzerine devrimci ve ilerici sendikalarla ortak olarak yapılan bir çalışmanın ürünüdür."

* Bazı yayınlarda aynı yayın numarası iki kez yer alırken bazı yayınlarda yayın numarası yoktur.

[1] Tüm İktisatçılar Birliği (1974), "Türkiye'de işçi ücretleri ve enflasyon", TİB Yayınları No. 5, Ankara : Kalite Matbaası.

EĞİTİM ÇALIŞMALARI (1967–1975)

TEVFİK GÜNEŞ

DİSK'in kuruluş sürecinde ve kuruluş ilkeleri arasında sendikal eğitime oldukça geniş yer ayrılmıştı. DİSK'in kurucu sendikalarından Maden-İş ve Lastik-İş'in DİSK kurulmadan önce de eğitim çalışmalarına büyük önem verdikleri ve büyük ölçüde ABD Hükümeti'nden sağlanan finansmanla Türk-İş tarafından yürütülen eğitimlerin dışında kendi güçlerine dayanan, ülkenin o dönemki önemli aydınlarının katıldığı eğitimler verdikleri bilinmekteydi.

DİSK kurulmadan önce 15 Temmuz 1966'da İstanbul'da Basın-İş genel merkezinde Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler, Basın-İş Genel Başkanı İbrahim Güzelce, Lastik-İş Genel Sekreteri Kemal Ayav ve Gıda-İş Genel Başkanı Kemal Nebioğlu tarafından imzalan Sendikalar Arası Dayanışma Anlaşması (SADA) eğitim konularını da kapsamaktaydı. SADA, işverenlerin çalışmalar karşısında işçi sendikalarının da güçlerini birleştirmeleri fikrinden hareket etmekteydi. SADA sendikaların önündeki güç sorunlarla mücadelede örgütlenme, eğitim, toplu sözleşme, grev, hukuk, araştırma ve basın-yayın gibi meslekî ve sendikal konularda maddi ve manevi bir güçbirliği girişimiydi. SADA, diğer konular yanında sendikal eğitim ve yayın faaliyetlerinde işbirliği ve eşgüdümü hedefleyen bir anlaşmaydı.

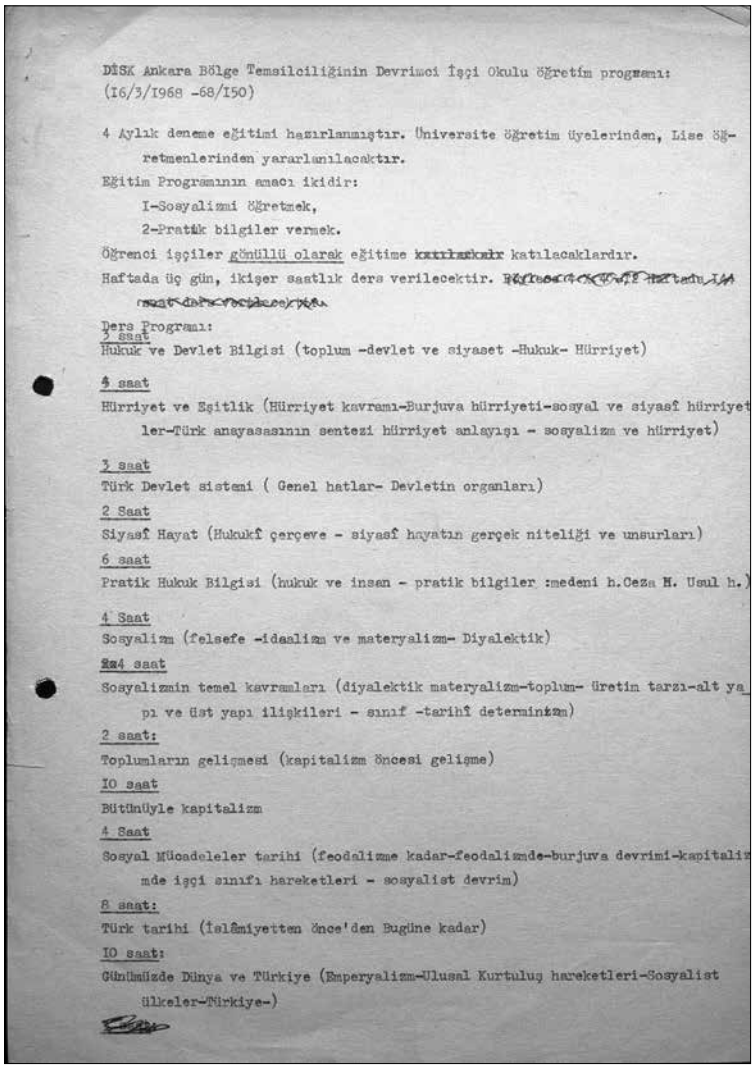
DİSK'İN KURULUŞUNDA "EĞİTİMDE DEVRİM" VURGUSU

DİSK kurulurken Türk-İş tarafından izlenen eğitim çalışmalarına yönelik sert eleştiriler yapmıştı. Türk-İş'in millî bir kuruluş olmaktan çıkması, AID yardımlarının bütçenin önemli bir bölümünü oluşturması, sendikal eğitimlerin içeriğinin Amerikan Hükümeti'nin Türkiye'de uygulamak istediği sendikacılık anlayışına göre belirlenmesi ve finansmanının, Amerikan Hükümeti'nin desteğiyle sağlanması sert biçimde eleştirilmekteydi.[1]

DİSK buna karşılık kendi tutumunu şöyle açıklamaktaydı:[2]

[1] DİSK (1968), *DİSK Kuruluş Bildirisi, Ana Tüzüğü*, 2. Baskı, İstanbul: DİSK Yayınları No: 2.

[2] DİSK Kuruluşuna ilişkin 14 Ocak 1967 tarihli ve 17 sendika tarafından imzalanan bildiri, TÜSTAV-DİSK Arşivi.

DİSK Ankara Bölge Temsilciliği'nin Devrimci İşçi Okulu öğretim programı: (16/3/1968 -68/150)

4 Aylık deneme eğitimi hazırlanmıştır. Üniversite öğretim üyelerinden, Lise öğretmenlerinden yararlanılacaktır.

Eğitim Programının amacı ikidir:

1-Sosyalizmi öğretmek,

2-Pratik bilgiler vermek.

Öğrenci işçiler gönüllü olarak eğitime katılacaklardır.

Haftada üç gün, ikişer saatlik ders verilecektir.

Ders Programı:

3 saat
Hukuk ve Devlet Bilgisi (toplum -devlet ve siyaset -Hukuk- Hürriyet)

4 saat
Hürriyet ve Eşitlik (Hürriyet kavramı-Burjuva hürriyeti-sosyal ve siyasî hürriyetler-Türk anayasasının sentezi hürriyet anlayışı - sosyalizm ve hürriyet)

3 saat
Türk Devlet sistemi (Genel hatlar- Devletin organları)

2 Saat
Siyasî Hayat (Hukukî çerçeve - siyasî hayatın gerçek niteliği ve unsurları)

6 saat
Pratik Hukuk Bilgisi (hukuk ve insan - pratik bilgiler :medeni h.Ceza H. Usul h.)

4 Saat
Sosyalizm (felsefe -idealizm ve materyalizm- Diyalektik)

4 saat
Sosyalizmin temel kavramları (diyalektik materyalizm-toplum- üretim tarzı-alt yapı ve üst yapı ilişkileri - sınıf -tarihî determinizm)

2 saat:
Toplumların gelişmesi (kapitalizm öncesi gelişme)

10 saat
Bütünüyle kapitalizm

4 Saat
Sosyal Mücadeleler tarihi (feodalizme kadar-feodalizmde-burjuva devrimi-kapitalizmde işçi sınıfı hareketleri - sosyalist devrim)

8 saat:
Türk tarihi (İslâmiyetten önce'den Bugüne kadar)

10 saat:
Günümüzde Dünya ve Türkiye (Emperyalizm-Ulusal Kurtuluş hareketleri-Sosyalist ülkeler-Türkiye-)

DİSK Ankara Bölge Temsilciliği'nin Devrimci İşçi Okulu öğretim programı, 16 Mart 1968.

USTE Arşivi Kemal Sülker Koleksiyonu.

"Konfederasyonumuz, Türkiye'nin geri kalmışlıktan kurtarılması için bilimi en geçerli önder sayacaktır. Konfederasyonumuz, işçi sınıfının kendi sınıf bilincine daha sür'atle erişmesi için önüne dikilen tüm engelleri aşarak, emeği en yüce değer sayan bir açıdan eğitime büyük önem verecektir."

DİSK Kuruluş Bildirisi'nde DİSK'in sendikal eğitim politikası "Eğitimde Devrim" başlığıyla tanımlanmaktaydı:[3]

> "Eğitim hizmeti, varlıklı sınıfa mensup çocukların tekeline girmiş gibidir. Anayasada öngörülen ilke uygulanmadığı için halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlanamamaktadır. Okulsuz köyler, öğretmensiz okullar, okula alınmayan çocuklar ve okuyup yazma bilmeyenlerin her yüz kişide 60 kişilik bir çoğunluk teşkil etmesi, eğitime ne kadar çok önem vermemiz gerektiğini açıklamaktadır. Biz, bütün işçilerin okur yazar olmalarını istiyoruz. Eğitimin mesleklerinde ilerlemelerini sağlayacak bir öz kazanmasına çalışacağız; seminerler, gece kursları, işbaşında eğitim yapmak suretiyle canlı eğitim kuralı içinde bilinçli bir sendikacılar nesli yetiştirmeye önem vereceğiz."

Bu politikalara paralel olarak DİSK Anatüzüğü'nde eğitim gelirleri için ayrı bir maddeye yer verilmiş ve Anatüzüğün 43. maddesinde DİSK eğitim gelirleri şöyle sayılmıştı:

> "a) DİSK'in aidat gelirlerinin yüzde 5 i,
>
> "b) DİSK'e üye sendikaların eğitim için ayıracakları yüzde 5 gelirlerinin 3/5 ü, (Her 3 ayda bir tahsil edilir.)
>
> "c) Üye Sendikalarla birlikte düzenlenecek eşya piyangosu, müsamere, balo, sergi ve benzeri faaliyetlerden elde edilecek safi gelirin yüzde 25'i eğitime harcanır."

1967–1973 DÖNEMİ

Ancak gerek DİSK kuruluş belgelerinde ve gerekse Anatüzük'te verilen öneme rağmen DİSK uzunca bir süre merkezî eğitim çalışmaları yapamamıştır. Malî imkânların kısıtlılığı, uzman yokluğu ve kurumsallaşamama nedeniyle 1975'te toplanan 5. Genel Kurul öncesi DİSK'in merkezî eğitim faaliyetleri yok denecek kadar azdır.

1968'de toplanan 2. Genel Kurul'a sunulan Çalışma Raporu'nda şu özeleştiri yapılmaktaydı:[4]

[3] DİSK (1967), *DİSK Kuruluş Bildirisi, Ana Tüzüğü*, İstanbul: İstanbul Matbaası, DİSK Yayınları No. 2.

[4] DİSK (1968), *DİSK 2. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları No. 4.

> "Üzülerek belirtelim ki, işçi sınıfının kurtuluşu ve sömürünün ortadan kaldırılması ile çok yakından ilgili bu hayati konuda [eğitim] DİSK kendine düşen görevi yapamamıştır. Yeni seçilecek yönetim kurulunun en başta ele alması gereken konulardan birisinin eğitim olduğunu belirtmeyi borç biliriz."

Raporda "Eğitim İşleri" başlığı altında şu değerlendirmeler yer almaktaydı:

> "İşçi sınıfının ve onun demokratik öncülüğün etrafında bütün çalışanların devlet yönetimine ağırlığını koymasını amaçlayan Konfederasyonumuz, bu işin her şeyden evvel bir bilinçlenme, sorunlara akıl erdirebilme yolu ile gerçekleştirebileceğine inanmış bulunmaktadır. Bilinçlenme ve ülke sorunlarına akıl erdirebilme ise ancak eğitimle sağlanabilir.
>
> "İşçinin mesleki görgü ve bilgisi yanından umumi bilgisinin de geliştirilmesi ülkemizin geleceği bakımında ön koşuldur.
>
> "Emekçi halkımız bilinçlendirilerek devlet yönetimine söz sahibi kılınmazsa, sömürü düzenin önüne geçilemez.
>
> "Bunun içindir ki, kapitalist iktidar ve çevresi halk çocuklarını karanlıkta bırakmak için öğretmen zümresi üzerinde alabildiğine bir baskı ve terör havası estirmektedir.
>
> "Ülke sorunlarını halk çocuklarına anlatan, müsbet bilimin ışığı ile karanlıkta bırakılmış zihinleri aydınlığa çıkarmaya çalışan, gerçekçi ve yurtsever öğretmenlerin bucak bucak sürülmesi, tedirgin edilmesi, istifaya zorlanması, sömürüyü devam ettirmek isteyen bu çevrelerin oynadığı oyunlardan biridir.
>
> "Konfederasyonumuz kula kulluğu ortadan kaldırmayı, ülkemizi emperyalist dış sömürücüler ile onların yerli ortaklarının kıskacından kurtarmayı, çalışanların insan haysiyetine yaraşır bir ortama kavuşmasını şiddetle arzu ettiğinden, sermaye çevrelerinin ve onların sözcüsü kapitalist iktidarın, bu gidişi önleyici her türlü davranışına karşı, demokratik bir baskı gurubu olarak, çıkmayı başlıca görev saymaktadır.
>
> "Bu yüzdendir ki, kapitalist iktidar ile sermaye çevrelerinin öğretmenlere karşı giriştiği bu hareket, bir basın bildirisi ile kamu oyunda protesto edilmiş ve yine bu harekete karşın TÖS salonunda "ÖĞRETMEN TEMİNATI" konulu bir konferans düzenlenmiştir.
>
> "Konfederasyonumuzun açtığı bu mücadele, eğitim sorunu ülkemizin koşullarına uygun hale gelinceye kadar devam edecektir.

13-15 Şubat 1970 tarihlerinde toplanan 3. Genel Kurul'a sunulan 105 sayfalık rapor, büyük ölçüde ülkedeki duruma, sendikal mücadeleye ve sendikal politikalara ilişkindi. DİSK henüz kurumsallaşamadığı için ayrı bir Eğitim Dairesi çalışmaları raporu yoktu.

Genel Kurul'a sunulan rapordaki şu cümleler DİSK'in genel merkez düzeyindeki durumunu göstermektedir: [5]

> "DİSK'in bir tek profesyonel yöneticisinin bulunduğunu ve öteki yöneticilerin kendi sendikalarının başında görev yaparak gerektiği vakit DİSK'e zaman ayırdıklarını unutmadan bazı isteklerinizi sınırlamak isteriz."

Bu ifade DİSK genel merkezinde o tarihler ciddi bir şekilde yönetici ve uzman eksikliği olduğu ortaya koymaktaydı.

Raporda DİSK üyesi örgütlerin eğitim fonlarının yüzde 3'ünü de DİSK'e yatırmaları istenmekteydi. Raporda uzmanlık gerektiren dairelerin ancak malî gerekler yerine getirilebilirse kurulabileceği vurgulanmaktaydı. Rapor, DİSK'in bilime sırt çeviremeyeceğini ve DİSK'te çeşitli büroların kurulması gerektiğini belirtmekteydi. Bunlar arasında Politik, Eğitim, Teşkilatlandırma, Basın ve Haber Alma ve Hukuk gibi bürolar bulunmaktaydı.

[5] DİSK (1970), *DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları No. 5, s. 103.

İNSAN ONURUNA YARAŞIR İŞ: DİSK ILO'DAN 30 YIL ÖNCE KULLANMIŞ

1999 yılında ILO Genel Direktörü Juan Somavia *İnsan Onuruna Yaraşır İş (Decent Work)* kavramını ortaya attı ve ILO bu kavramı benimsedi. Ardından kavram bütün dünyada geçerli hale geldi. Ancak DİSK'in bu kavramı 30 yıl önce 1968 yılında 2. Genel Kurul'a sunulan Çalışma Raporu'nda aynı ifadelerle kullanmış olduğunu görüyoruz.

"...çalışanların insan haysiyetine yaraşır bir ortama kavuşmasını..."

Yönetim Kurulu 24-25 Kasım 1970'te DİSK'in eğitim çalışmalarının yeni ihtiyaçlara ve durumlara göre programlaştırılması için yapılacakların Yürütme Kurulu'nca tasarlanması kararını alsa da 12 Mart'ın baskıcı ortamında bu mümkün olmadı.

Bu nedenle 12-13 Şubat 1973 tarihlerinde toplanan 4. Genel Kurul'a sunulan 54 sayfalık Çalışma Raporu'nda eğitim çalışmalarından söz edilmemekteydi. Rapor ağırlıkla sendikal haklar, siyasal gelişmeler ve çalışma hayatının çeşitli sorunlarına ilişkin değerlendirmelere yer vermekteydi. Bu raporda DİSK eğitim faaliyetlerine dönük bir değerlendirme yoktu.

1973-1975 DÖNEMİ EĞİTİM ÇALIŞMALARI

DİSK 4. Genel Kurul sonrasında, 12 Mart'tan çıkış süreci olan 1973-1975 döneminde eğitim çalışmaları konusunda adımlar atmaya başladı. 5. Genel Kurul'a sunulan Çalışma Raporu'na göre DİSK'in bu dönemki eğitim çalışmaları şunlardı:[6]

> "1974 yılı ocak ayında ILO nun 2. Avrupa Bölge toplantısı çerçevesinde bir araya gelen Avrupa sendika önderleri 'Çalışma Çevresinin İnsancıllaştırılması' konulu bir toplantının yapılması kararını vermişlerdir. Bu karara uygun olarak 28 Şubat-1 Mart 1975 tarihleri arasında İsviçre Cenevre'de yapılan toplantıya DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker katılmıştır. Bu toplantıda DİSK konuya ilişkin görüşlerini 4 başlık etrafında sunmuştur.
>
> "a-İşçinin işyerindeki tehlikelerden, sağlığa aykırı koşullardan ve öbür fiziki tehlikelerden korunması
>
> "b-Çalışma koşullarının düzeltilmesi
>
> "c-Çalışma yoluyla işçinin kişiliğini tam olarak geliştirmesi
>
> "d-İşçinin sendikaları yoluyla söz ve karar sahibi olması"

Çalışma Raporu'nun Örgütlenme ve İç Çalışmalar bölümünde eğitim faaliyetlerine yer verilmişti.[7] Raporda yer alan düzenlenmiş eğitim çalışmaları şunlardı:

> "16-18 Mayıs 1973 tarihinde bir seminer düzenlenmiştir. Sendikalar ve toplu iş sözleşmesi konularında sorunlar ve çözüm önerileri üzerine DİSK ilkeleri çerçevesinde sunumlar yapılmıştır.
>
> "21-22 Şubat 1974 tarihinde Genel Af üzerine panel düzenlenmiştir.[8]
>
> "22 Ocak 1974 tarihinde göçmen işçiliği konusunda dört gün süren bir seminer yapılmıştır.
>
> "18 Mart 1974 yılında üç gün süren işçilerin konut sorunu üzerine seminer gerçekleştirilmiştir."

[6] DİSK (1975), *DİSK V. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları No. 15.

[7] DİSK (1975), *DİSK V. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları No. 15, s. 29.

[8] Seminer daha sonra aynı başlıkla DİSK Yayınları No. 12 olarak yayımlandı.

Araştırma Çalışmaları

DİSK'in kuruluşundan 1975'teki 5. Genel Kurul'a kadar olan dönemde araştırma çalışmalarının sınırlı kaldığı görülmektedir. DİSK bu dönemde asgari ücretin yanı sıra Ortak Pazar hakkında bir çalışma da hazırlanmıştır. Ancak bu çalışmalar daha çok Maden-İş uzmanlarının katkıları ile hazırlanmıştır.

2. Genel Kurul'a sunulan çalışma raporunda araştırma çalışmalarının önemine şu ifadelerle dikkat çekilmişti:

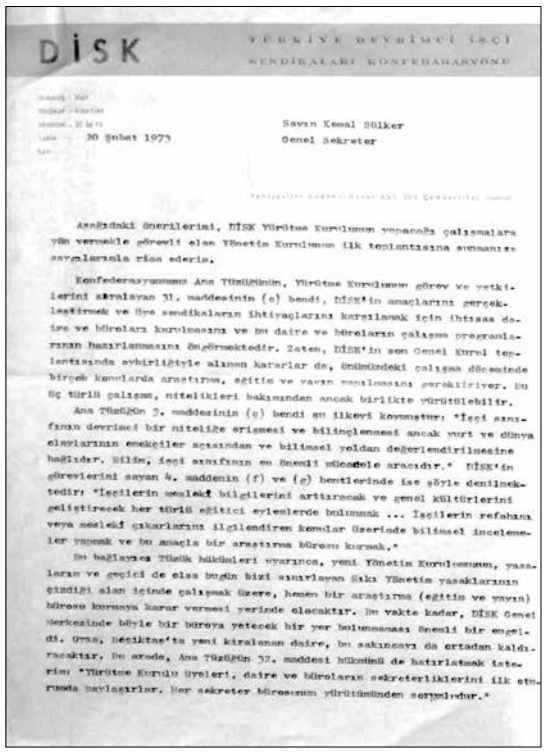
> "Hastalığın tedavisi, ancak isabetli bir teşhis koymaya bağlıdır. Sosyal hastalıkların tedavisinde de aynı yolu izlemek zorundayız. Toplumdaki rahatsızlığın neden ileri geldiği, bozukluğun hangi noktada hangi noktada olduğu anlaşılmadan uygulanacak tedaviler, faydadan çok zarar getirir. Toplum olaylarına sıhhatli, doğru bir teşhis koymak, uzun ve yorucu bir araştırma ve gözlemi gerektirir. Araçlar ve gereçler ile donatılmış geniş ve yetişmiş bir kadrodan yoksun bulunan Konfederasyonumuz bu konuda da gerekli çalışma ve faaliyeti gösterememiştir."

Mete Tunçay'ın Kemal Sülker'e yazdığı dört sayfalık araştırma çalışmalarına ilişkin yazısının ilk sayfası, 20 Şubat 1973.

USTE Arşivi Kemal Sülker Koleksiyonu.

DİSK 1970'lerin başlarından itibaren araştırma çalışmalarının kurumsallaşmasına çalıştı ve bu yönde adımlar attı. Yürütme Kurulu 13 Mart 1972 tarihli toplantısında DİSK'te bir ekonomik danışmanlık tesisine ve üye örgütlerin araştırma daireleri ile koordinasyon sağlayacak bu görevin eski Başbakan Ekonomik işler Yardımcısı Devlet Bakanı Attila Karaosmanoğlu'na teklif edilmesine karar verildi. Ancak Karaosmanoğlu bu teklifi kabul etmedi.

Ardından Yürütme Kurulu 31 Mayıs 1972'de Mete Tunçay'ın DİSK araştırma uzmanlığına 1 Haziran 1972 tarihinden itibaren başlamasına karar verdi. Yürütme Kurulu Ağustos 1972, Kasım 1972 ve Şubat 1973'te Mete Tunçay'ın uzmanlık süresinin uzatılmasına ve 25 Mayıs 1973'te araştırma uzmanı Mete Tunçay'ın ayrılma kararı nedeniyle kendisine hizmetlerinden dolayı teşekkür edilmesine karar verdi. Böylece Mete Tunçay yaklaşık bir yıl süreyle DİSK araştırma uzmanı olarak çalışmış oldu.[1]

DİSK

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

20 Şubat 1973

Sayın Kemal Sülker
Genel Sekreter

Aşağıdaki önerilerimi, DİSK Yürütme Kurulunun yapacağı çalışmalara yön vermekle görevli olan Yönetim Kurulunun ilk toplantısına sunmanızı saygılarımla rica ederim.

Konfederasyonumuz Ana Tüzüğünün, Yürütme Kurulunun görev ve yetkilerini sıralayan 31. maddesinin (e) bendi, DİSK'in amaçlarını gerçekleştirmek ve üye sendikaların ihtiyaçlarını karşılamak için ihtisas daire ve büroları kurulmasını ve bu daire ve büroların çalışma programlarının hazırlanmasını öngörmektedir. Zaten, DİSK'in son Genel Kurul toplantısında sybirliğiyle alınan kararlar da, önümüzdeki çalışma döneminde birçok konularda araştırma, eğitim ve yayın yapılmasını gerektiriyor. Bu üç türlü çalışma, nitelikleri bakımından ancak birlikte yürütülebilir.

Ana Tüzüğün 3. maddesinin (g) bendi şu ilkeyi koymuştur: "İşçi sınıfının devrimci bir niteliğe erişmesi ve bilinçlenmesi ancak yurt ve dünya olaylarının emekçiler açısından ve bilimsel yoldan değerlendirilmesine bağlıdır. Bilim, işçi sınıfının en önemli mücadele aracıdır." DİSK'in görevlerini sayan 4. maddenin (f) ve (g) bentlerinde ise şöyle denilmektedir: "İşçilerin meslekî bilgilerini arttırmak ve genel kültürlerini geliştirecek her türlü eğitici eylemlerde bulunmak ... İşçilerin refahını veya meslekî çıkarlarını ilgilendiren konular üzerinde bilimsel incelemeler yapmak ve bu amaçla bir araştırma bürosu kurmak."

Bu bağlamda Tüzük hükümleri uyarınca, yeni Yönetim Kurulumuzun, yasaların ve geçici de olsa bugün bizi sınırlayan Sıkı Yönetim yasaklarının çizdiği alan içinde çalışmak üzere, hemen bir araştırma (eğitim ve yayın) bürosu kurmaya karar vermesi yerinde olacaktır. Bu vakte kadar, DİSK Genel Merkezinde böyle bir bürova yetecek bir yer bulunmaması önemli bir engeldi. Oysa, Beşiktaş'ta yeni kiralanan daire, bu sakıncayı da ortadan kaldıracaktır. Bu arada, Ana Tüzüğün 32. maddesi hükmünü de hatırlatmak isterim: "Yürütme Kurulu üyeleri, daire ve büroların sekreterliklerini ilk oturumda paylaşırlar. Her sekreter bürosunun yürütümünden sorumludur."

[1] 29 Ağustos 1972, 28 Kasım 1972 ve 23 Şubat 1973 tarihli Yürütme Kurulu toplantıları,

DİSK ARAŞTIRMA UZMANI METE TUNCAY'IN ARAŞTIRMA ÇALIŞMALARI ÖNERİLERİ

20 Şubat 1973

Sayın Kemal Sülker

Genel Sekreter

Aşağıdaki önerilerimi, DİSK Yürütme Kurulunun yapacağı çalışmalara yön vermekle görevli olan Yönetim Kurulunun ilk toplantısına sunmanızı saygılarımla rica ederim.

Konfederasyonumuz Ana Tüzüğünün, Yürütme Kurulunun görev ve yetkilerini sıralayan 31. maddesinin (c) bendi, DİSK'in amaçlarını gerçekleştirmek ve üye sendikaların ihtiyaçlarını karşılamak için ihtisas saire ve büroları kurulmasını ve bu daire ve büroların çalışma programlarının hazırlanmasını öngörmektedir. Zaten, DİSK'in son Genel Kurul toplantısında oybirliğiyle alınan kararlar da, önümüzdeki çalışma döneminde birçok konularda araştırma, eğitim ve yayın yapılmasını gerektiriyor. Bu üç türlü çalışma, nitelikleri bakımından ancak birlikte yürütülebilir.

Ana Tüzüğün 3. maddesinin (ç) bendi şu ilkeyi koymuştur: "İşçi sınıfının devrimci bir niteliğe erişmesi ve bilinçlenmesi ancak yurt ve dünya olaylarının emekçiler açısında ve bilimsel yoldan değerlendirilmesine bağlıdır. Bilim, işçi sınıfının en önemli mücadele aracıdır." DİSK'in görevlerini sayan 4. maddenin (f) ve (g) bentlerinde ise şöyle denilmektedir: "İşçilerin meslekî bilgilerini arttıracak ve genel kültürlerini geliştirecek her türlü eğitici eylemlerde bulunmak ... İşçilerin refahını veya meslekî çıkarlarını ilgilendiren konular üzerinde bilimsel incelemeler yapmak ve bu amaçla bir araştırma bürosu kurmak."

Bu bağlayıcı Tüzük hükümleri uyarınca, yeni Yönetim Kurulumuzun, yasaların ve geçici de olsa bugün bizi sınırlayan Sıkı yönetim yasaklarının çizdiği alan içinde çalışmak üzere, hemen bir araştırma (eğitim ve yayın) bürosu kurmaya karar vermesi yerinde olacaktır. Bu vakte kadar, DİSK Genel Merkezinde böyle bir büroya yetecek bir yer bulunmaması önemli bir engeldi. Oysa, Beşiktaş'ta yeni kiralanan daire, bu sakıncayı da ortadan kaldıracaktır. Bu arada, Ana Tüzüğün 32. maddesi hükmünü de hatırlatmak isterim: "Yürütme Kurulu üyeleri, daire ve büroların sekreterliklerini ilk oturumda paylaşırlar. Her sekreter bürosunun yürütümünden sorumludur."

Kurulmasını önerdiğim büroda somut olarak yapılacak işler şunlardır: Bir kere, ilkece bilimsel araştırmaya dayanmayan eğitim ve yayında fayda yoktur. Bu bakımdan, çalışmaların ağırlığını araştırma teşkil edecektir. Araştırma, daha çok ekonomik ve toplumsal sorunları kapsayacaktır. Bu sorunlar da, önce DİSK'e üye sendikalar düzeyinde ve sonra bütün memleket çapında ele alınmak gerekir. Bir kaç örnek vereyim. DİSK Genel Kurulu, mesken sorunu üstünde çalışılmasını kararlaştırdı. Önce, bize bağlı sendikalardaki işçilerin mesken durumlarını örneklemeyle bir araştırma yaparak tesbit etmemiz gerekir. Daha sonra, Türkiye'deki genel mesken politikası ve uygulaması incelenir, eleştirilir ve öneriler hazırlanır. Çeşitli DİSK sendikalarının yaptıkları toplu sözleşmeler de bir başka araştırma konusudur. Bunlar birbirleriyle karşılaştırılır, erişilen normalar saptanır, uluslararası plânda ulaşılan ölçüler ortaya konulur, ilgili mevzuat gözden geçirilir. Çeşitli kanun ve yönetmeliklerde ne gibi değişiklikler gerektiği belirlenir. Her işkolunun özelliğine göre, DİSK için benimsenebilecek asgarî standart ve hedefler, sendikaların ilgili bölümlerine bildirilir.

Eğitim konuları ise, meslekî-sendikal ve genel kültüre ilişkin olarak iki türlüdür. Hangi düzeydeki işçi ve sendikacı arkadaşlara ne gibi eğitim programlarının faydalı olacağı, şimdiye kadar alışılmış kalıpların dışında, yeni baştan araştırılmalı ve saptanmalıdır. Halen Sıkı yönetim bölgeleri içinde toplu eğitim çalışmaları yasaklanmıştır. Fakat, Sıkı Yönetim kalkmadan bile, komutanlıkların yetkili oldukları bölgelerin dışında eğitim olanakları sağlanabilir. Hemen girişilecek bir eğitim hazırlığı, esasen Sıkı Yönetimin kalkmasına kadar ancak tamamlanabilecektir.

Yayın, DİSK ilke ve amaçlarına uygun olarak yapılan araştırma sonuçlarının mümkün olan en geniş biçimde işçilere, aydınlara ve kamuoyuna duyurulması için düzenlenmelidir. Yayın çalışmalarını da birkaç plânda düşünebiliriz. Bir

kere, bizim düşüncelerimize açık gazete ve dergilerin, DİSK araştırma bürosunca hazırlanan malzemelerle beslenmesi mümkündür. Bu gibi çalışmalar söz konusu organlarda yayınlandıkça, hem DİSK'in adı geniş kütlelere işittirilecek, hem de savunduğumuz fikirler istediğimiz gibi yankı bulacaktır. Bundan başka, Dernekler Kanunundaki yasaklamalar endişesiyle bir süredir yayınına ara verilmiş olan DİSK Ajansı, gerçekte Basın Kanunu hükümlerine tabi olduğu için, tabiatıyla gerektiği ihtiyat ölçülerine uyularak, haftada bir düzenli olarak çıkarılmalı ve dağıtım listesi de genişletilmelidir. DİSK'in doğrudan doğruya yapacağı süreli yayınlar konusunda önerim de, şimdilik ayda bir kere 32 sayfalık (Toplum boyunda) bilimsel nitelikli bir dergi çıkarmamız olacak. Bu dergi 2,5 lira fiyatla 3.000 adet basılabilir. 1.000'ine bizim sendikalarımızın (üye oranlarına göre) abone olmaları sağlanırsa, masrafları geniş ölçüde karşılanır. Geri kalan 2.000'ini de iyi bir dağıtıcı eliyle piyasaya sürebiliriz. DİSK Genel Sekreterliğinin sahipliği ve genel denetimi altında, derginin yazı işleri müdürlüğünü ben üstüme alabilirim. Her sayıda, araştırma büromuzun hazırlayacağı 2-3 rapor, ayrıca dürüst bilim adamlarından normal telif hakları ödeyerek sağlayabileceğimiz çeşitli incelemeler yayınlanabilir. Bizi ilgilendiren mahkemem kararları gibi belgelerin ve günlük basından seçmelerin de yer alacağı dergi, bir iki karikatürcü, ressam ve fotoğrafçının yardımıyla gerçekten sevimli hale getirilebilir.

Yukarıda sözünü ettiğim süreli yayınlardan başka, DİSK telif ve tercüme kitap ve broşürler de yayınlamalı; bunların yasal sakıncaları bulunmasının dikkat etmekten başka, piyasada satış yeteneği olması da sağlanmalıdır.

Bu çalışmaların gerektireceği masraflara gelince: Bir kere, bir İhtisas Kitaplığı ve Arşivi kurulması zorunludur. Bunun için, DİSK'in malî imkânları ölçüsünde, yılda 30-40 bin liralık bir tahsisat ayırmak gerekir. Yalnız, bu paranın karşılıksız bir gider olmadığı düşünülmeli, bir çeşit yatırım sayılmalıdır. Satın alacağımız başvurma kitapları, dergi kolleksiyonları ve başka araştırma malzemeleri her zaman değerlerini koruyacak, hatta zamanla değerleri artacaktır.

İkinci olarak, personel sorunu gelmektedir. Araştırma, bir takım oyunu işidir. Kaldı ki, araştırma elemanları eğitim ve yayın çalışmalarında da yararlı olacaktır. DİSK'e bağlı sendikalardaki araştırma uzmanlarının bizimle yakın bir iş birliği yapmaları sağlanabilirse, DİSK kadrolarına ekonomi ve toplum bilimleri alanlarında yüksek öğrenim görmüş iki genç arkadaşın alınması yetebilir.

Üçüncü olarak, önerdiğim yeni aylık dergi ve kitap yayınları için döner-sermaye gibi kullanılacak belli bir ödenek ayrılmalıdır. Fakat, bu yayınlar, sendikalara zorla satılmaya çalışılacak yerde, piyasa şartları içinde kendi yağlarıyla kavrulacak biçimde yöneltilmelidir. Bu konuda ısrarla duruşumun nedeni, yalnız yükleyeceği malî külfet açısından değil, kendiliğinden satın alınmaya değer bulunmasının bir kalite kontrolü mekanizması olarak işleyeceğini düşünmemdir.

Ana çizgileriyle özetlediğim bu işlere girişmenin masraflarına değip değmeyeceği konusunda bir kararа varmadan önce, karşımızdakilerin neler yaptıklarını, nasıl çalıştıklarını da gözönünde tutmamız gerekir. Karşımızdakiler derken, önce işverenleri, sonra Türk-İş Konfederasyonunu kastediyorum. Bunların kendi zengin imkânlı yayın organları da vardır. Ayrıca işverenler özel ilân verip vermemek yoluyla kamuoyunu oluşturma araçlarını diledikleri yönde etkileyebilmektedirler. Gün geçmiyor ki, işveren örgütlerinin çeşitli kademelerdeki temsilcilerinden bir ikisinin, Türk-İş Genel Başkan ya da Genel Sekreterinin radyoda, televizyonda, gazete ve dergilerde demeçleri yayınlanmasın. Bizim şimdiki bölük pörçük, kendi iç sorunlarımıza dönük ve düşük tirajlı yayınlarımıza karşılık, bu güçlü propaganda selinin metinlerini, hiç şüphesiz onların uzman kadroları hazırlamakta, çeşitli verilerden işlerine geldiği gibi çıkardıkları sonuçları, bilimsel halkla ilişki tekniklerine uygun bir biçimde ortaya koymaktadırlar. Olayları sürekli olarak izleyecek araştırma büromuzun hazırlayacağı yorumlardan yararlanarak tesbit edilecek görüşler de, artık aynı şekilde, DİSK yöneticilerinin ya da bağlı sendika yetkililerinin kişisel demeçler vermeleri, örgüt adına basın toplantıları düzenlemeleri, (Dernekler Kanunundaki formaliteleri yerine getirerek) bildiriler çıkarmaları gibi çeşitli yasal yollardan kamuoyuna sunulabilecektir.

Saygılarımla,

(İmza)

Mete Tunçay, Araştırma Uzmanı

Mete Tunçay

İstanbul 1936, tarih profesörü.

Türkiye solu ve siyasi tarihi üzerine kapsamlı çalışmaları bulunmaktadır. Eserlerinden bazıları şunlardır:

Türkiye'de Sol Akımlar I (1908–1925) (1966); *Türkiye'de Sol Akımlar II* (1925–1936) (1992); *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması* (1923–1931) (1981); *Eski Sol Üzerine Yeni Bilgiler* (1982); *1923 Amele Birliği* (1989).

29 Haziran 1972'de Yürütme Kurulu Maden-İş uzmanları tarafından hazırlanan asgari ücret raporunun onanmasına ve Çalışma Bakanlığı'na gönderilmesine karar verdi.

1974 yılında Ankara'da bir Sosyal ve Politik İlişkiler Merkezi kurulması için çalışmalar başlatıldı. Yönetim Kurulu 18 Haziran 1974'te DİSK'in Ankara'da bir Sosyal ve Politik İlişkiler Merkezi kurmasına karar verdi. Bu kararla gerekli binanın kiralanmasına veya satın alınmasına, tefriş ve büro malzemesi için yürütme kuruluna yetki verildi.[2] Bu merkez bir araştırma merkezi olarak planlanmasa da DİSK'in kamuoyu çalışmaları için düşünüldüğü anlaşılmaktadır.

Yönetim Kurulu ayrıca merkezin sorumluluğunu DİSK Genel Başkan Vekilliği'ne getirilen Sosyal-İş Genel Başkanı Özcan Kesgeç'e verdi.[3] Ancak bu merkez kurulamadı.

DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[2] 17 Haziran 1974 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

[3] *DİSK* dergisi, Sayı 11, Temmuz 1974

Beynelmilelden Enternasyonale DİSK (1967–1975)

Kıvanç Eliaçık

DİSK'ten Önce

DİSK'in kuruluş ve varoluş yıllarında, Türk-İş'e karşı yeni bir sendikal kimlik inşa edilirken, uluslararası faaliyetlerin ve dünyada yaşanan gelişmelere yaklaşımın özel bir yeri oldu. Bu dönemde anti-emperyalist politikalar, Türk-İş'in uluslararası ilişkilerine yönelik eleştiriler ve yabancı ortaklı şirketlerdeki mücadeleler DİSK'in enternasyonalist bakış açısını biçimlendirdi.

DİSK'in uluslararası ilişkiler faaliyetlerini T. Maden-İş ve Lastik-İş'in DİSK öncesi dönemdeki uluslararası ilişkileriyle başlatmak doğru olacaktır. T. Maden-İş ilk kez 1959 yılında Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu (IMF) ile bağlantıya geçmiş ve 9 Ekim 1960 tarihinde bu örgüte üye olmuştur. Lastik-İş ise 19-21 Temmuz 1960'ta Genel Kurulu'na gözlemci olarak katıldığı Uluslararası Kimya İşçileri Federasyonu'na (ICF) 16 Aralık 1961 tarihinde üye olmuştur. T. Maden-İş ve Lastik-İş'in üyelikleri hem yabancı şirketlerdeki örgütlenme faaliyetlerini hem de diğer sendikaların uluslararası üyeliklerini hızlandırmıştır. DİSK üyesi sendikaların birçoğu Konfederasyon kurulduğunda ilgili uluslararası işkolu federasyonlarına üye durumdaydı.

Aynı yıllarda Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) kuruluşunu ilgiyle takip eden Avrupa sendikal hareket, T. Maden-İş'i Sosyalist Enternasyonal'in 1961 yılında Roma'da düzenlenen kongresine davet etti.

1960'lı yıllar boyunca Maden-İş, ABD'nin ilerici sendikalarından Otomobil İşçileri Sendikası (UAW) ve İngiltere Birleşik Mekanik İşçileri Sendikası (AUE) ile ilişki içindeydi. UAW Genel Başkanı Walter Reuthers Türkiye'ye ziyaretlerde bulunmuştu.

1963 Ağustos ayında yayımlanan IMF bülteninde "Genç Sendikanın Grevde Önemli Başarısı" başlıklı yazısında Kavel grevi, Türkiye işçi hareketinin başarıyla sonuçlanmış en anlamlı deneyimlerinden biri olarak tarif edilmişti.

Walter Reuthers

(1907-1970). ABD'nin ilerici sendikalarından Otomobil İşçileri Sendikası'nın (UAW) Genel Başkanı.

Lastik-İş Genel Başkan Rıza Kuas 1964 yılında 93 gün süren ve Türk-İş tarafından durdurulan Good Year grevinin ardından şu soruyu soruyordu: *"İşçi sınıfının yüksek menfaatleri yerine işçi sınıfını sömüren tabakaların ve egemen güçlerin çıkarını kollayan sözde işçi sendikası konfederasyonunda bizim Lastik-İş olarak kalmamız ne derece doğru olur?"* Uluslararası bir lastik firmasında yaşanan bu mücadele DİSK'in kuruluş sürecindeki önemli aşamalardan biri sayılabilir.

Kuruluş döneminde, DİSK uluslararası işçi dayanışmasının önemine sürekli olarak vurgu yaptı. Konfederasyon'un uluslararası bağlantılarının güçlenmesinde grev yerlerinde ve eylemlerde "Yaşasın İşçi Sınıfının Uluslararası Birliği" pankartını taşıyan binlerce işçinin yanı sıra; yabancı dil bilen az sayıda sendika lideri arasında yer alan Genel Sekreter İbrahim Güzelce, Genel Sekreter Kemal Sülker ve Genel Sekreter Yardımcısı Sina Pamukçu'nun katkısı önemliydi. Kuruluş yıllarından 12 Eylül'ün cezaevi ve sürgün günlerine kadar "enternasyonalist/sosyalist" kadroların DİSK içinde önemli görevlerde bulunmasının yarattığı katkılar da yadsınamaz.

DİSK Kuruluş Bildirisinde Uluslararası İlişkiler

"*Uluslararası işçi örgütleriyle işbirliği yapmak*" DİSK Kuruluş Bildirisi'nde Konfederasyon'un başlıca görevleri arasında sayılmıştır. Ayrıca kurucuların tarihsel kökenlerinden bahsedilirken 1909'dan beri uluslararası işçi dayanışmasına verilen katkılara vurgu yapılmıştır.

DİSK Kuruluş Bildirisi'nde yer alan *"kendi tarihimizin derinliklerinden ve dünya işçilerinin mücadele deneylerinden yararlanarak, sosyal adalet içinde hızla kalkınmayı, işçi sınıfının, devlet yönetiminin her kesiminde söz ve karar sahibi olması ve böylece demokrasinin gerçekten uygulanması ile mümkün görürüz. Bütün gücünü işçi sınıfının bilincinden alan bizler, yurt ve dünya olayları karşısında ulusumuzun ve emekçi halkımızın menfaatlerini ve memleketimizin bağımsızlığını her şeyin üstünde tutacak en küçük özgürlüğümüz ve hakkımız için bilinçli bir dayanışma içinde bütün gücümüzü harekete getireceğiz"* ifadeleri DİSK'in uluslararası gelişmelere bakış açısını tarif etmektedir.

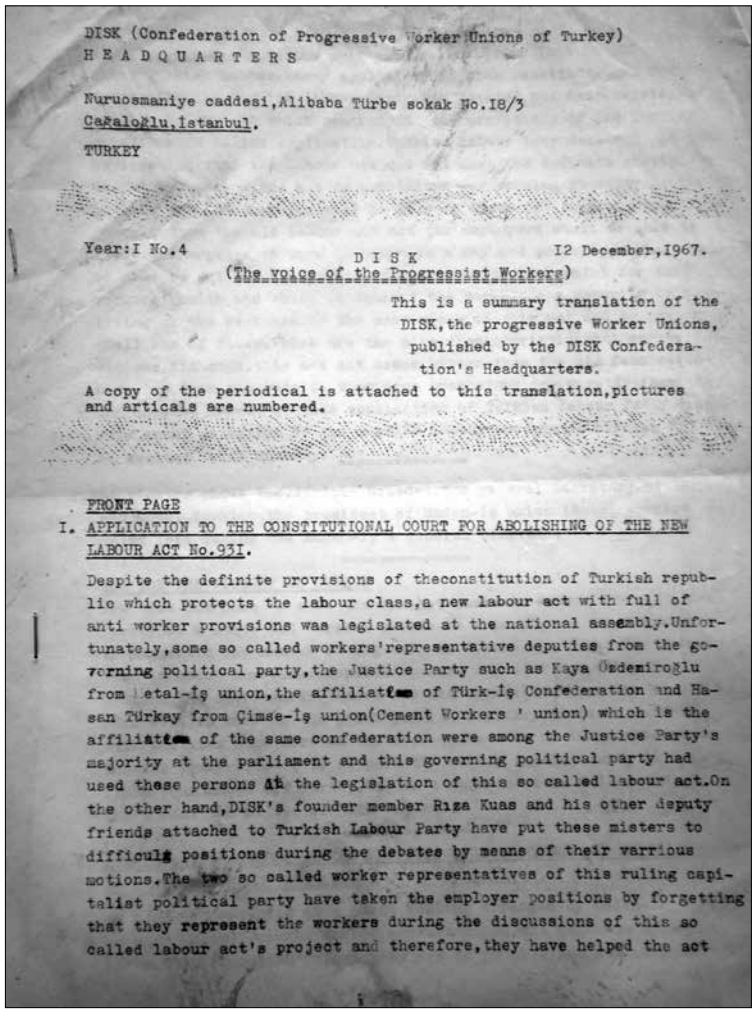
Kuruluş Bildirisi ayrıca Türk-İş'in yabancı sendikalarla kurduğu ilişkiler eleştirilmiş ve *"DİSK işçi örgütleri dışında yerli ya da yabancı hiçbir kuruluştan bir kuruş almayacaktır"* saptamasına da yer verilmiştir.

1. Genel Kurul'da Uluslararası İlişkiler

15 Haziran 1967 tarihinde İstanbul'da toplanan DİSK 1. Genel Kurulu "Türk emekçilerinin ekonomik ve politik gerçek kurtuluşu için bütün dünya sendika hareketlerini izleme ve kendi doğrultusundaki konfederasyonlarla ilişkiler kurma" kararını almıştır. Ancak dünya sendikalarından "teşkilatlanma ve eğitim" konusunda yardım alırken bu yardımların *"işçi parasıyla sağlanmış olması ve bütçede ağırlık merkezi olmaması"* benzeri şartlar konulmuştur.

İLK ULUSLARARASI RAPOR

14 Ağustos 1968 tarihinde DİSK üyesi sendikalara gönderilen Sina Pamukçu imzalı Uluslararası İlişkiler Raporu'na göre[1]: Maden-İş IMF, Lastik-İş, Kimya-İş, Gıda-İş ve Sine-İş ICF, Basın-İş Uluslararası Matbaa İşçileri Federasyonu (IGF) üyesidir. Türk-İş üyesi Çimse-İş ICF'den çıkartılmıştı. Sercip-İş ise ICF'ye üye olmak istemekteydi. Söz konusu raporda ayrıca Uluslararası Özgür Sendikalar Konfederasyonu (ICFTU) ve Dünya Sendikalar Federasyonu'nun (WFTU) durumu değerlendirilmiş, AFL-CIO (Amerikan Emek Federasyonu-Sanayi Örgütleri Kongresi) Amerikan emperyalizmi için oynadığı rolden dolayı sert şekilde eleştirilmiştir. DİSK sendikalarına ICFTU'dan bağımsız hareket eden IMF ve ICF ile ilişkileri sürdürme çağrısı yapan raporda *"ICFTU'nun ne olduğu bellidir ne olacağı belli değildir. DİSK'in bu sırada ICFTU ile temas kurmasında yarar yoktur"* ifadelerine yer verilmişti.

DISK (Confederation of Progressive Worker Unions of Turkey)
HEADQUARTERS

Nuruosmaniye caddesi,Alibaba Türbe sokak No.18/3
Cağaloğlu,Istanbul.
TURKEY

Year:I No.4 DISK 12 December,1967.
(The voice of the Progressist Workers)

This is a summary translation of the DISK,the progressive Worker Unions, published by the DISK Confederation's Headquarters.

A copy of the periodical is attached to this translation,pictures and articals are numbered.

FRONT PAGE

I. APPLICATION TO THE CONSTITUTIONAL COURT FOR ABOLISHING OF THE NEW LABOUR ACT No.931.

Despite the definite provisions of theconstitution of Turkish republic which protects the labour class,a new labour act with full of anti worker provisions was legislated at the national assembly.Unfortunately,some so called workers'representative deputies from the governing political party,the Justice Party such as Kaya Özdemiroğlu from Metal-İş union,the affiliattes of Türk-İş Confederation and Hasan Türkay from Çimse-İş union(Cement Workers ' union) which is the affiliattes of the same confederation were among the Justice Party's majority at the parliament and this governing political party had used these persons at the legislation of this so called labour act.On the other hand,DISK's founder member Rıza Kuas and his other deputy friends attached to Turkish Labour Party have put these misters to difficult positions during the debates by means of their varrious motions.The two so called worker representatives of this ruling capitalist political party have taken the employer positions by forgetting that they represent the workers during the discussions of this so called labour act's project and therefore,they have helped the act

DİSK'in 1967'de yayımladığı İngilizce haber bülteninin 4. sayısı, 12 Aralık 1967.
USTE Arşivi Kemal Sülker Koleksiyonu.

DİSK'İN ENTERNASYONALİZMİ

DİSK'i 60'lı ve 70'li yıllarda Türk-İş'ten ayıran özelliklerinden biri de uluslararası siyasete ve uluslararası sendikal hareket bakışıydı. DİSK dönemin eğitimlerinde ve yayınlarında NATO'dan çıkılmasını, askeri üslerin yabancı ordulara kapatılmasını içeren anti-emperyalist bir söylem kullanmıştı. Konfederasyon, dünya genelinde faşist rejimlerin ve çok uluslu tekellerin siyasi baskılarına karşı çıkarak anti-faşist hareketleri ve ulusal kurtuluş mücadelelerini desteklemekteydi. Sendikal alanda da ABD ile işbirliği halindeki ABD sendikalarına ve onlarla bağlantılı uluslararası sendikal merkezlere şüpheci biçimde yaklaşması, hatta sert şekilde eleştirmesi, DİSK'i uluslararası ilişkilerde Türk-İş'ten ayırmıştı. Aynı yıllarda DİSK'in yabancı ortaklı şirketlerde örgütlenme faaliyetlerinde bulunması, DİSK'in diğer ülkelerdeki sendikalarla bağlantıya geçmesini zorunlu hale getirmişti.

DİSK, kuruluşundan itibaren Batı Avrupa'da, sosyalist ülkelerde ve Arap ülkelerinde faaliyet yürüten sendikal örgütlerle de bağ kurmuştu.

[1] Sina Pamukçu (1968), "Amerikan İşçi Hareketindeki Son Durumu", TÜSTAV Lastik-İş Koleksiyonu.

"TÜRKİYE İLERİCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU"

DİSK'in açık adının İngilizce ve Fransızca yazışmalarda kullanılan kurumsal çevirisi "Confederation of Progressive Trade Unions of Turkey/Confédération des syndicats progressistes de Turquie şeklindedir. Bu ismin birebir Türkçe karşılığı "Türkiye İlerici Sendikalar Konfederasyonu"dur. DİSK'in ilk Anatüzüğü'nde devrimcilik "*Biz devrimciliği; bugünkü tutucu, gerici, ekonomik, sosyal ve politik ilişkilerin Anayasa uyarınca değiştirilmesi ve Anayasa ilkelerinin hayata uygulaması anlamına alıyoruz*" şeklinde tarif edilmiştir. Bu nedenle "progressive" sözcüğünün daha uygun bir çeviri olduğu kabul edilebilir. Ayrıca "devrimci"nin karşılığı olan "revolutionary/révolutionnaire" sözcükleri o dönem Avrupa'daki komünist partilerin daha solundaki siyasi çevreleri tarif etmek için kullanırken, "ilerici" sıfatı sosyal demokratlardan Avrupa komünizmini benimseyen ve sol yelpazede yer alan siyasal sendikal akımlar için kullanılmaktaydı. DİSK'in adının çevirisi Genel Sekreter İbrahim Güzelce ve Genel Sekreter Yardımcısı Sina Pamukçu tarafından "ilerici" olarak tercih edilmiştir.[2]

1967 YILINDAKİ ULUSLARARASI ETKİNLİKLER

1967 yılında pek çok yabancı sermayeli şirkette DİSK üyesi sendikalar örgütlüydü veya örgütlenmekteydi. *DİSK* dergisinin Nisan 1967 tarihli ilk sayısı Maden-İş'in Chrysler'da sözleşme yetkisi aldığını ve Kimya-İş'in 6 Nisan 1967 günü Pfizer'da greve çıktığını duyurmuştu. *DİSK* dergisinin Mayıs 1967 tarihli ikinci sayısında ise Gıda-İş'in Nestle'deki faaliyetlerine yer verilmişti.

19 Nisan 1967'de gerçekleşen DİSK Yönetim Kurulu toplantısının ardından yapılan açıklamada yurt dışında çalışan Türkiyeli işçilerin sorunları kamuoyuna duyurulmuş ve Hükümet'in bu konudaki politikaları eleştirilmişti. Aynı açıklamada Yunanistan ve Hindistan'da devam eden grevler değerlendirilmiş, Vietnam'da devam eden ABD vahşeti kınanmıştı.

Aynı yıl Kimya-İş ve Lastik-İş heyetleri 22-25 Mayıs 1967 tarihlerinde Münih'te düzenlenen ICF'nin 60. Genel Kurulu'na katılmıştı. Rıza Kuas'ın "Türkiye Koordinasyon Komitesi Genel Sekreteri" unvanıyla bir konuşma yaptığı Genel Kurul'da uluslararası sermayeye karşı sendikal işbirliği ve Ortadoğu'da barış gibi konular gündeme gelmişti.

29 Eylül 1967'de NATO işyerlerindeki grevinin yasaklanması üzerine DİSK Ankara Bölge Temsilcisi Bekir Çiftçi yaptığı açıklamada *"Bu karar, AP hükümetinin, Türk işçilerinin haklarını değil Amerika'nın çıkarlarını savunduğunu açıkça ortaya koymaktadır"*[3] demişti.

1967 yılı boyunca DİSK, Türk-İş'i ABD yardımlarından faydalandığı için sert biçimde eleştirdi. DİSK yayınları diğer ülkelerdeki işçi mücadelelerine, IMF ve ICF raporlarına geniş yer verdi. *DİSK* dergisinin Ağustos

[2] Aziz Çelik (2010), *Sina Pamukçu ile Sendikalı Yıllar*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

[3] *Milliyet*, 30 Eylül 1967.

1967'de yayımlanan üçüncü sayısı IMF'nin "Kadın İşçilerin Sorunları" raporunu aktardı.

Kimya-İş sendikasının Şubat 1968'de düzenlediği Alman İlaç Fabrikası işverenine karşı düzenlediği "Yabancı Sermayeyi Protesto" mitingi de DİSK'in uluslararası konulara bakış açısını göstermekteydi.

2. Genel Kurul'da Uluslararası İlişkiler

25-26 Şubat 1968 tarihinde İstanbul'da düzenlenen 2. Genel Kurul için hazırlanan Çalışma Raporu'nda "Dünya sendikal hareketi" üzerine detaylı değerlendirmelere yer verildi. Raporda ABD sendikacılığının CIA bağlantısı ve uluslararası hareket üzerindeki olumsuz etkisi irdelendi. Türk-İş'in ABD sendikalarının çatı örgütü olan AFL-CIO'yla ilişkileri ve ondan aldığı maddi destek sert bir şekilde eleştirildi. İngiltere, ABD, SSCB ve Çin'in ekonomik, siyasi ve askeri güçlerini detaylarıyla inceleyen raporda Avrupa sendikaları kapitalist toplumda köklü reformlar arzulamamakla ve geri bırakılmış toplumları kendilerine refah sağlayacak geniş pazarlar olarak görmekle suçlandı.

2. Genel Kurul'da oybirliği ile "NATO'dan çıkılması için diğer devrimci örgütlerle birlikte mücadele" edilmesi yönünde bir karar alındı:

> "Emperyalist uluslar, ilk sömürgecilik döneminde sömürecekleri ülkelere kırbaçlı-zincirli düzenlerle girerlerdi. Modern çağ, bu isteğe karşı direnme hareketlerinin örnekleriyle, sömürge uluslarının uyanışlarıyla yeni bir dönem getirdi. Bu arada adına "yeni sömürgecilik sistemi" denilen; milli nitelikleri yok eden, ekonomik, sosyal, kültürel ve askeri alanda ülkeyi bağımlı kılan bir sistem uygulanmaya başlandı. Türkiye'mizi de içine alan bu sömürü ağının askeri alandaki oyunu NATO sistemidir. Milli niteliğiyle güçlü olan ordular bu sistem içerisinde bağımlılıkla bu güçlerini yitirmektedirler. Bu nedenden: NATO'dan çıkma yılı olan 1968 içerisinde yapılacak demokratik direnme hareketlerinde işçi sınıfının gerçek temsilcileri olarak yer almamız gerekmektedir. Bunun için NATO'dan çıkılması kararı alınması ve kararların kamuoyuna açıklanması, gerektiğinde devrimci örgütlerle ilişkiler kurarak yasalar gereğince direnme hareketlerine katılmasına oy birliği ile karar verilmiştir."

Bu karar çerçevesinde DİSK, daha sonra NATO ve emperyalizm karşıtı çok sayıda etkinlik ve eylemde yer aldı. 9 Şubat 1969 tarihli DİSK Yürütme Kurulu Bildirisi'yle ABD donanmasına bağlı 6. Filo'nun İstanbul'a gelişini protesto edilirken, 6. Filo protesto eylemlerine katılım sağlandı.

Bu dönemde dikkat çeken başka bir açıklama ise 24 Ağustos 1968 tarihinde yayımlanan ve Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya işgalinin kınandığı bildiridir.[4]

Lastik-İş Genel Başkanı Rıza Kuas, 16 Nisan 1969 tarihinde, TİP adına Akdeniz Ülkeleri İlerici ve Anti-Emperyalist Partiler Konferansı'na katıldı. Daha sonra Kuas'a bu konferans nedeniyle soruşturma açıldı.

3. Genel Kurul'da Uluslararası İlişkiler

13-15 Şubat 1970 tarihlerinde İstanbul'da toplanan 3. Genel Kurul'a sunulan Çalışma Raporu Amerikan emperyalizminin Türkiye üzerinde ekonomik ve askeri

[4] *Ant*, Sayı 87, 27 Ağustos 1968; *Milliyet*, 24 Ağustos 1968.

etkilerinin yanı sıra Türkiye sendikal hareketi üzerindeki artan etkilerini de değerlendirmekteydi. Raporun çeşitli bölümlerinde NATO'dan çıkılması, askeri üs ve tesislerin kapatılması taleplerine yer verilirken, Türk-İş'in Amerikan sendikalarıyla olan ilişkilerine yönelik görüşler hatırlatılmaktaydı.

DİSK üyesi sendikaların uluslararası sendikal örgütlerle ilişkilerine ve yabancı sermayeli şirketlerdeki faaliyetlerine yer verilen raporda ayrıca ayrıntılı olarak yurtdışına çalışmaya giden Türkiyeli işçilerin sorunları işlendi. Göçmen işçi sorunu, DİSK'in üzerinde oldukça yoğun olarak durduğu, çözümü için çeşitli girişimler yaptığı bir konu oldu.

3. Genel Kurul'da "Emperyalizmin Ortadoğu'daki maşası olan İsrail'in protesto edilmesi", "Türkiye'nin ortak pazara iştirak etmemesi için mücadele edilmesi", "Amerikan Emperyalizmine ve yabancı sermayenin Türkiye'ye girmemesi için kampanyanın açılmasına" oy birliği ile karar verildi.

15-16 Haziran Direnişi ve Uluslararası Dayanışma

1970 yılının belki de Türkiye işçi sınıfı tarihinin en önemli olaylarından biri olan 15-16 Haziran büyük işçi direnişi dünyada da geniş yankı uyandırdı. Uluslararası sendikal örgütler 15-16 Haziran eylemlerine yönelik baskıları kınamış ve katledilen işçiler için taziye mesajları yayımlamıştı. Yurt dışında yaşayan Türkiyeli işçiler de bulundukları ülkelerde gösteriler düzenledi. Haziran ayı içerisinde çok sayıda sendika DİSK'e destek, Hükümet'e protesto mesajları gönderdi. Bu mesajlardan biri Uluslararası Gıda, Tarım ve Turizm İşçileri Federasyonu (IUF) Genel Sekreteri Dan Galin'e aittir. Galin 19 Haziran 1970 tarihli mektubunda Türk-İş'i anti-demokratik yasalara destek veren tutumundan dolayı kınamaktadır.

20 Haziran 1970 tarihinde IMF Genel Sekreter Yardımcısı Alfred Dannenberg'in başkanlığındaki heyet Ankara'da CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit ve Adalet Partisi Grup Başkanı Şeref Kayalar ile görüşerek "*Yeni sendikalar kanunu tasarısının batılı özgür sendikacılık anlayışına aykırı olduğunu ve Türkiye'nin imzaladığı ILO anlaşmalarına ters düşeceğini*" belirtti. Bu heyete Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu (IMF), Uluslararası Kimya İşçileri Federasyonu (ICF) ve Uluslararası Matbaa İşçileri Federasyonu (IGF) temsilcileri katılmıştı.

29 Haziran 1970 tarihli DİSK Ajansı Türk-İş'in işçi haklarını ortadan kaldıran yasaya verdiği destek nedeniyle ICFTU tarafından da protesto edildiğini, hatta ICFTU'nun Türk-İş'i üyelikten ihraç etmeye hazırlandığını belirtmişti.

2 Şubat 1971'de ILO temsilcileri DİSK'i ziyaret etti. Bu görüşmede hem DİSK'in hem de çeşitli uluslararası sendikal örgütlerin, yeni sendikalar yasasının ILO'nun 87 ve 98 sayılı Sözleşmelerine aykırı olduğu gerekçesiyle yaptığı başvurular değerlendirildi.

Ortak Pazar ve DİSK

23 Kasım 1970 tarihinde Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye arasında resmî ismi "Ortaklık İlişkisi Kurulmasına Dair

Anlaşmaya Katma Protokolü'' olan ama daha çok ''Ortak Pazar'' olarak anılan antlaşma imzalandı. 24 Kasım 1970 tarihinde DİSK'ten yapılan açıklamada şu görüşlere savundu:[5] ''*DİSK başından beri Türkiye'nin Ortak Pazar'a katılmasına karşı çıkmıştır ve bundan sonradan çıkmaya devam edecektir. DİSK, Türkiye'nin Ortak Pazar üyelerinin at oynatacağı bir sömürge haline getirilmemesi için sonuna kadar mücadele edecektir.*''

Dönem içinde DİSK Ortak Pazar'ı çeşitli vesilelerle eleştirdi (Bu konu ana metinde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır).

1967–1973 Döneminin Özellikleri

DİSK 1967–1973 yılları arasında NATO, ABD ve AFL-CIO gibi emperyalist kuruluşlara yönelik şiddetli eleştirilerini her ortamda gündeme getirmiş, Vietnam ve Filistin gibi ülkelerde devam eden halk direnişlerini desteklemişti. Yabancı sermayeli şirketlerdeki örgütlenmelere eş zamanlı olarak çok uluslu şirketlerin işleyişi örgütün gündeminde önemli yer tutmuştu. Sendikalara ilişkin yasalarındaki anti-demokratik değişikliklere karşı uluslararası sözleşmeler ve diğer ülkelerdeki sendikal uygulamalar araştırılmıştı. Bu dönemde uluslararası işkolu federasyonlarıyla ve uluslararası sendikal hareket içindeki ilerici unsurlarla ilişkiler güçlendirildi. Genç Konfederasyon, 15–16 Haziran 1970'in ardından uluslararası alanda dikkat çeken bir örgüt haline geldi. DİSK bu dönemde kurumsal bir Uluslararası İlişkiler Dairesi'ne sahip değildi. Genel Sekreter Yardımcısı Sina Pamukçu, DİSK'in uluslararası ilişkilerini yürütüyordu. Genel Sekreter Sülker de bu ilişkilerde rol oynamıştı.

4. Genel Kurul ve Uluslararası İlişkiler

4. Genel Kurul'a sunulan Çalışma Raporu ağırlıklı olarak 15–16 Haziran 1970 eylemlerinin değerlendirmesini içermekteydi. Çalışma Raporu 15–16 Haziran eylemlerini savunurken, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa Sosyal Şartı'na atıflar yapmaktaydı. Bu değerlendirmeler sırasında DİSK'in sendikacılık ilkeleri vurgulanmakta ve Türk-İş'e dair ''*Yabancı devletlerden para yardımı almama, teknik yardım kabul etmeme, yabancı uzmanların çizdiği sendikacılık anlayışına boyun eğmemeye gibi tezlerin Türk-İş içinde de taraftar bulduğu*'' şeklinde değerlendirmeler yapılmaktaydı:[6]

4. Genel Kurul'da uluslararası alanda iki karar önergesi oybirliğiyle kabul edildi. Bunların ilki, DİSK'in Ortak Pazar konusunu, özellikle işçileri etkileyecek alanlarını titizlikle incelemesi ve Ortak Pazar ülkelerindeki sendikalarla DİSK'in ilkeleri çerçevesinde işbirliğine gidilmesiydi. Bu karar Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ASK, ETUC) üyeliğine gidecek sürecin başlangıcı niteliği taşımaktaydı.

Genel Kurul'da uluslararası ilişkilere yönelik ikinci karar ise yurtdışında çalışan Türkiyeli işçilerin koşullarına ilişkindi. Konu tüm detaylarıyla tartışıldıktan sonra yabancı

[5] DİSK Ajansı, 24 Kasım 1970.

[6] DİSK (1973), *DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları No. 9.

Sayfa : 4 DİSK

bilimin sesi

Uluslararası sendikal örgütler üzerine

SBF Öğretim Üyesi Dr. Alpaslan IŞIKLI

Uluslararası sendikal birleşmelerin başlangıç tarihinin Fransız ve İngiliz işbirliği sonucunda ilk defa Londra'da 1864 tarihinde kurulan uluslararası İşçi Derneği (Enternasyonal) ne dayandığını söylemek yanlış olmaz. Daha sonra bir çok Avrupa ülkelerinin işçilerini de içine alarak genişleyen

1. Enternasyonal 1876 senesine kadar yaşamıştır. Bakunin'in arkasında kümelenen çeşitli anarşist unsurların engelleyici ve saptırıcı çabalarına rağmen, 1. enternasyonal uluslararası işçi birliği ve işçi hareketi bakımından son derece önemli bir yer işgal etmektedir. Bir işçi önderi olarak Karl Marx, işçilerin kurtuluşu ideali yolundaki çalışmalarından en önemlilerini bu enternasyonal vasıtasıyla burjuva kapitalizmine karşı ve işçileri sosyalist bilince ulaştıracak çabaları ile ortaya koymuştur.

2. Enternasyonali takiben benzer atılar taşıyan, başka birleşmeler de olmuşsa da bunlar içinde en kayda değer olanı Lenin'in öncülüğünde kurulan III. enternasyonaldir. Fakat enternasyonallerin hepsi de işçi sendikalarının yanı sıra sosyalist örgütleri ve bu eğilimdeki siyasal partileri de içermişlerdir. Salt işçi sendikalarının bir araya gelmesi ile kurulan uluslararası örgütlerin doğması için Bolşevik ihtilâline ve birinci dünya harbi sonuna rastlayan döneme kadar beklemek gerekmiştir.

Bu nitelikteki bir örgüt konusunda 1919 tarihinde Bern'de toplanan 16 ülkeden 53 delegenin kararı ile ilk fikir doğmuş oldu. Bunlar müttefik ülkelerin ve bazı nötr ülkelerin ulusal sendikal örgütlerinin temsilcileri idi. (Amerikan sendikaları bu kuruluşa katılmadı.) Kuruluş 1919 yılında Amsterdam kongresinde tamamlandı.

Üçüncü Enternasyonal

Lenin'in önderliğindeki III. Enternasyonal, sarı olarak nitelediği Amsterdam enternasyonalinin karşısına 1921 de uluslararası Kızıl İşçi Sendikaları Enternasyonalini kurdu. Bu örgüt 1935 de komünistlerin faşizme karşı ortak cephe politikasının sonucu olarak kendi kendini dağıttı.

1945 de harbin sona ermesiyle, Fransız ve İngiliz sendikacılarının öncülüğü ile Dünya Sendikalar Federasyonu (WFTU) kuruldu. IFTU böylece yerini yeni örgüte devretmiş oldu. Yeni örgütün doğuşuna ön ayak olanların bir amacı da Sovyet ve Amerikan sendikacılığını bir çatı altında toplayabilmekti. Ancak Sovyet örgütünün ve CIO'nun katılması sağlandığı halde, AFL, Amerika'yı temsilen kendi temsilcisinin çağrılmasında ısrar ettiğinden CIO'nun katıldığı bu hareketi tanımadı.

WFTU daha başlangıçta 56 ülkeye mensup 67 milyon işçiyi temsil ediyordu. 7 madde halinde sıralanan amaçları arasında «bütün ülkelerin sendikalarının demokratik haklar, tam istihdam ücretlerin düzeltilmesi, iş saatlerinin ve koşullarının düzeltilmesi, sosyal güvenlik ve işçilerin iktisadının iyileşmesini ve harple, harbin sebepleri ile mücadele amaçlarına da yer verilmiştir. Bu amaçlar kuruluş statüsünde de sıralanmıştır.

Amerikan Oyunları

Amerikan hükümeti ve AFL, daha ilk yıl lardan itibaren WFTU ya karşı eylemlerde bulunmuş ve Almanya'da diğer dünya ülkelerinde kendi etkisi altında sendikalar türetmek için çabalar sarfetmiştir. Türk sendikacılığının, özellikle Türk — İş'in doğduğu ân dan itibaren Amerikan sendikacılığının etki alanında kalması için harcanan çabalar bunun yakın bir örneğidir. Bu amaçla bazı ülkelerde örneğin Fransa ve İtalya'da mevcut büyük sendikalara ilâveten yeni sendikalar kurulmuştur. Fransa ve İtalya'da Amerikanın mali desteği ile kurulmuş ve güç bela yaşayabilen sendikaların durumları budur.

Amerika bu faaliyetini WFTU ya da kaydırmıştır. WFTU'nun Marşal Planına karşı tutumunu bahane eden bazı sendikalar, (TUC, CIO) WFTU'dan ayrılarak 1949 da u. luslararası hür işçi sendikaları konfederasyonunu (ICFTU) kurmuşlardır.

ICFTU'ya CIO ile birlikte AFL de üye olmuştur. (Sonradan bu iki sendika birleşmiş AFL — CIO olmuştur) Fakat Amerikan sendikaları özellikle AFL — CIO ICFTU sendikalarla bile anlaşamıyarak uzun zamandan beri soleuklukla suçladıkları ICFTU dan ayrılarak 1969 da tam bir ideolojik yalnızlığa gömülmüşlerdir. Artık Amerikan hükümetinin işbirliği yapabileceği ve AFL — CIO'nun yer yüzünde diyalog kurabileceği çok az sendika kalmıştır. Bunlardan biri de Türk — İş tir.

Uluslararası düzeyde kurulmuş diğer sendika konfederasyonu da uluslararası Hıristiyan İşçi Sendikaları Konfederasyonudur. (ICCTU) Bu konfederasyon papalığın telkinleriyle kapitalizmin hizmetinde kalmış çeşitli sendikaların birleşmesiyle 1902 de kurulmuştur. Fakat bu konfederasyon ve ona bağlı sendikalarda işçilerin süratle bilinç . lenmesiyle evrime uğramış ve program ve eylemlerini daha ileri bir çizgiye oturmuşlardır. Bu evrime paralel olarak 2 yıl önceki kongresinde ismini de değiştirerek ulus lararası İşçi Konfederasyonu (CMT — ICL) haline gelmiştir.

WFTU'nun Amacı

Bugün dünyanın en güçlü dünya sendi- lar federasyonu (WFTU) olduğu muhakkaktır. WFTU ya 55 ülkeden 66 sendika ve uluslararası sendika üyedir. 1969 da toplanan kongresinde hazır bulunan delegeler dünya işçilerinin 153 milyonunu temsil etmekteydiler. WFTU bu kongrede «Dünya işçilerinin kurtuluş mücadelelerinde ve emperyalizmin barbarlıklarına ve faşizmin hortlamalarına karşı savaşlarında» başarıya ulaşmaları için çaba sarfetmeyi, önde gelen bir amaç olarak yeniden tesbit etmiştir.

Uluslararası Sendikal Örgütler Üzerine, Dr. Alpaslan Işıklı, *DİSK* gazetesi, Sayı 4, 13 Kasım 1970.

ülkelerde çalışan işçiler için gerekli faaliyetlerin yapılması karar altına alındı.

Genel Kurul'un ardından DİSK Yönetim Kurulu 23 Şubat 1973 tarihli toplantısında uzmanlık dairelerinin kurulmasına karar verdi. Bu dairelerden biri de Dış İlişkiler Dairesi oldu ve başkanlığına Kemal Türkler getirildi. Her ne kadar bu karar alınmış olsa da uygulamada aktif hale getirilemedi. Bu alana ilişkin ilk somut adım 5. Genel Kurul'dan sonra gerçekleştirilebildi.

DİSK'in Ortak Pazar konusuna yönelik ilgisi ve değerlendirmeleri 4. Genel Kurul sonrasındaki dönemde de sürdü. 11 Temmuz 1974'te yayımlanan Hasan Ceylan imzalı *Ortak Pazar ve Türkiye*[7] başlıklı kitapta DİSK'in Avrupa Ekonomik Topluluğu'na yönelik kapsamlı eleştirilerine yer verildi. Çok yönlü olarak konunun işlendiği kitapta, Ortak Pazar konusunda oldukça sert değerlendirmeler yer aldı: *"Kapitalist ülkelerin bir monopolü olan Ortak Pazar, onunla gümrük birliğine gitmeyi yeğleyen az gelişmiş ülkelerin sanayileri için olsa olsa bir Ortak Mezardır."*

Ortak Pazar'a yönelik endişe ve eleştirilere rağmen DİSK'in yeni oluşan Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'na sıcak bakması ve üyelik için hazırlıklara girişmesi ilk bakışta çelişki gibi görülebilir. Oysa DİSK, Ortak Pazar (Avrupa Birliği) sürecinin yaratabileceği sorunlara karşı mücadelenin ancak yine DİSK'in ilkeleri çerçevesinde Avrupa işçi sınıfı örgütleriyle yapılacak işbirliği ile aşılabileceği yaklaşımını benimsemekteydi.

22 Ekim 1974 tarihinde toplanan Yürütme Kurulu, "Avrupa İşçi Sendikaları

[7] DİSK (1974), *Ortak Pazar ve Türkiye*, Haz. Hasan Ceyhan, İstanbul: Gıda-İş Ofset Tesisleri, DİSK Yayınları No. 14.

Konfederasyonu Birliği'ne katılma konusunun Yönetim Kuruluna götürülmesine'' ve ''Türk işçilerinin çalıştığı yerlerde temsilcilik kurulmasına'' karar verdi.

DİSK, alınan karar doğrultusunda 24 Ekim 1974 tarihinde ETUC'a üyelik başvurusu yaptı. Bu başvuru ETUC'un ''*coğrafi kapsamının değiştirilmesinin düşünülmediği*'' gerekçesiyle kabul edilmedi.

1973–1975 Döneminin Özellikleri

1975 yılında DİSK'in hiçbir uluslararası sendikal örgüte üyeliği yoktu. Buna karşılık çeşitli uluslararası toplantılara katılıyordu. DİSK'e bağlı sendikalar ise çeşitli uluslararası federasyonlara üyeydi. Bu dönemde Maden-İş IMF'ye, Basın-İş IGF'ye, Gıda-İş, Hürcam-İş, Keramik-İş, Lastik-İş, Petkim-İş, Kimya-İş, Tekstil-İş, Turizm-İş ve Tümka-İş ise ICF üyesiydi. Bu tablo 1977'den sonra değişmiştir.

1973–1975 döneminde uluslararası ilişkiler daha kurumsal bir hale geldi ve DİSK temsilcileri etkin bir şekilde uluslararası sendikalar toplantılara katılmaya başladı. ILO çalışmaları, göçmen işçilere yönelik uluslararası toplantılar ve işkollarındaki uluslararası toplantılar DİSK'in gündeminde yer aldı. Ortak Pazar Antlaşması'nın ardından DİSK, ETUC'a üyelik başvurusu yaptı ve bu örgütü yakından izlemeye başladı. Bu dönemde DİSK genel merkezinin yayımladığı bültenler İngilizce ve Fransızcaya çevrilerek yabancı sendikal merkezlere iletildi. *DİSK* dergisi de dünyanın farklı ülkelerinde yaşanan sendikal olaylarla ilgili haberlere yer vermeye başladı. Şili, İspanya, Portekiz, Fransa gibi çeşitli ülkelerden WFTU, ICFTU ve WCL gibi sendikal örgütlerden haberler, ''Barış ve Silahsızlanma'' konulu yazılar sıklıkla yayımlandı.

DİSK Yayınlarında Uluslararası Sayfalar

DİSK'in yayın organlarında uluslararası politika ve uluslararası sendikal hareket dair yazılar ve haberlere sıklıkla yer verildi.

DİSK gazetesinin 19 Nisan 1967 tarihli ilk sayısında Maden-İş'in Chrysler Fabrikası'nda yetki alması ve Kimya-İş'in Pfizer greviyle ilgili haberler yer aldı. Aynı sayıda Türk-İş'in AFL-CIO ilişkilerini ve AID yardımlarından faydalanmasını eleştiren ''Sendikacılığı yemlik haline getirenler...'' başlıklı bir makale bulunmaktaydı.

Gazetenin 1967'de yayımlanan diğer sayılarında yine Türk-İş ve AFL-CIO ilişkisini eleştiren yazıların yanı sıra yurtdışında çalışan Türkiyeli işçilerin durumu, çok uluslu şirketlerdeki örgütlenmeler ve farklı ülkelerden grev haberleri yer almaktaydı.

Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu'nun (IMF) Kadın İşçilerin Sorunları Raporu'nun yayımlandığı Ağustos 1967 sayısında ayrıca Lastik-İş ve Kimya-İş'in katıldığı ICF Genel Kurulu da haberleştirildi. 1968–1970 yıllarındaki sayılarda uluslararası işkolu federasyonlarından ve farklı ülkelerdeki grevlerden haberler yayımlandı. 13 Kasım 1970 tarihli gazetede Dr. Alpaslan Işıklı'nın ''Uluslararası sendikal örgütler üzerine'' başlıklı özgün bir yazısı yer aldı.[8]

[8] *DİSK* gazetesi, 13 Kasım 1970.

4. Genel Kurul'un ardından, Şubat 1973 ve Mayıs 1975 tarihleri arasında DİSK'in yayın faaliyetlerinde uluslararası konulara düzenli olarak yer verilmiştir. Uluslararası işkolu federasyonlarından haberler, çok uluslu şirketlerin işleyişi, ILO faaliyetleri ve sözleşmeleri, yurtdışındaki Türkiyeli işçilerin durumu, dünyadan önemli grev haberleri ile DİSK üyesi sendikaların yabancı şirketlerdeki grev ve sözleşmeleri gibi konular işlenmiştir.

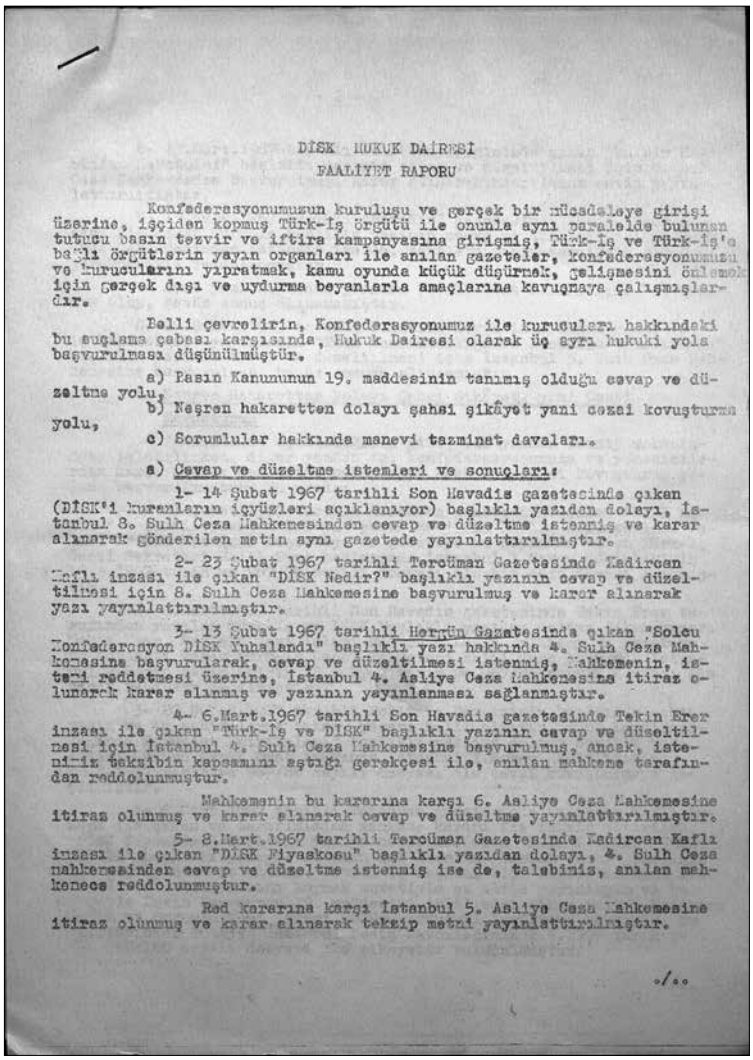
Hukuk Çalışmaları (1967–1975)

Necdet Okcan

DİSK ilk dönem hukuk çalışmalarının önemli bir bölümünün DİSK aleyhine basında çıkan asılsız haber ve yorumlara ilişkin tekzip (yalanlama/düzeltme) bildirimleri ve davalardan oluştuğu görülmektedir.

İkinci Genel Kurul'a sunulan Çalışma Raporu'nda "Vakitli vakitsiz, yerli-yersiz Konfederasyonumuza çamur atmayı, onu işçi gözünde küçük düşürmeyi hedef tutan bu saldırı, her gün biraz daha hızını arttırdı. Bu tezvirat ve iftira kampanyasına karşı konfederasyonumuz hukuk bürosu ilkin basın kanunundan yararlanarak cevap ve düzeltme yoluna gitmiş, ancak, zaman bunun kesin bir sonuç vermediği anlaşıldığından, sermayenin goygoyculuğunu yapan bu kişiler hakkında cezai ve hukukî kovuşturma yoluna başvurmuştur" denilmektedir.

Yukarıdaki bölümlerde aktarıldığı gibi DİSK'in kuruluşundan itibaren bilinçli bir karalama kampanyasının sürdürüldüğü DİSK rapor ve yayınlarında ifade edilmişti. Doğrudan gazetecilerden alınan bilgilerden bu kampanyanın iki kaynağı olduğu anlaşılmaktadır; iktidar ile desteklenen Türk-İş ve sermaye çevreleri. Yalan dolan ve iftiralarla dolu yayınlar karşısında önceleri gazetelere gönderilen ve Basın Kanunu çerçevesinde yalanlama ve düzeltme girişimlerinde bulunuldu. Ancak bu

DİSK HUKUK DAİRESİ
FAALİYET RAPORU

Konfederasyonumuzun kuruluşu ve gerçek bir mücadeleye girişi üzerine, işçiden koptuş Türk-İş örgütü ile onunla aynı paralelde bulunan tutucu basın tezvir ve iftira kampanyasına girişmiş, Türk-İş ve Türk-İş'e bağlı örgütlerin yayın organları ile anılan gazeteler, konfederasyonumuz ve kurucularını yıpratmak, kamu oyunda küçük düşürmek, gelişmesini önlemek için gerçek dışı ve uydurma beyanlarla amaçlarına kavuşmaya çalışmışlardır.

Belli çevrelerin, Konfederasyonumuz ile kurucuları hakkındaki bu suçlama çabası karşısında, Hukuk Dairesi olarak üç ayrı hukuki yola başvurulması düşünülmüştür.

a) Basın Kanununun 19. maddesinin tanımış olduğu cevap ve düzeltme yolu,

b) Neşren hakaretten dolayı şahsi şikâyet yani cezai kovuşturma yolu,

c) Sorumlular hakkında manevi tazminat davaları.

a) Cevap ve düzeltme istemleri ve sonuçları:

1- 14 Şubat 1967 tarihli Son Havadis gazetesinde çıkan (DİSK'i kuranların içyüzleri açıklanıyor) başlıklı yazıdan dolayı, İstanbul 8. Sulh Ceza Mahkemesinden cevap ve düzeltme istenmiş ve karar alınarak gönderilen metin aynı gazetede yayınlattırılmıştır.

2- 23 Şubat 1967 tarihli Tercüman Gazetesinde Nadircan Kaflı imzası ile çıkan "DİSK Nedir?" başlıklı yazının cevap ve düzeltilmesi için 8. Sulh Ceza Mahkemesine başvurulmuş ve karar alınarak yazı yayınlattırılmıştır.

3- 13 Şubat 1967 tarihli Hergün Gazetesinde çıkan "Solcu Konfederasyon DİSK Yuhalandı" başlıklı yazı hakkında 4. Sulh Ceza Mahkemesine başvurularak, cevap ve düzeltilmesi istenmiş, Mahkemenin, istemi reddetmesi üzerine, İstanbul 4. Asliye Ceza Mahkemesine itiraz olunarak karar alınmış ve yazının yayınlanması sağlanmıştır.

4- 6.Mart.1967 tarihli Son Havadis gazetesinde Tekin Erer imzası ile çıkan "Türk-İş ve DİSK" başlıklı yazının cevap ve düzeltilmesi için İstanbul 4. Sulh Ceza Mahkemesine başvurulmuş, ancak, istenilen tekzibin kapsamını aştığı gerekçesi ile, anılan mahkeme tarafından reddolunmuştur.

Mahkemenin bu kararına karşı 6. Asliye Ceza Mahkemesine itiraz olunmuş ve karar alınarak cevap ve düzeltme yayınlattırılmıştır.

5- 8.Mart.1967 tarihli Tercüman Gazetesinde Nadircan Kaflı imzası ile çıkan "DİSK Piyasosu" başlıklı yazıdan dolayı, 4. Sulh Ceza mahkemesinden cevap ve düzeltme istenmiş ise de, talebinin, anılan mahkemece reddolunmuştur.

Red kararına karşı İstanbul 5. Asliye Ceza Mahkemesine itiraz olunmuş ve karar alınarak tekzip metni yayınlattırılmıştır.

./..

DİSK Hukuk Dairesi raporu, 1967.

USTE Arşivi Kemal Sülker Koleksiyonu.

iyi niyetli girişimlerin bir sonuç vermediği 2. Genel Kurul Çalışma Raporu'na kadar yansıdı. Bu gelişme üzerine DİSK ve hukukçular konuları yargıya taşıma yoluna başvurdu. Ceza ve hukuk davalarının açılmasından sonra tezvir ve iftira kampanyası önemli oranda durduruldu. Kuruluştan sonraki bir yıl içinde yedi ceza ve iki hukuk davası olmak üzere dokuz dava açıldı. Bu davalardan bazıları şunlardır:

- İstanbul Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesi'nde *Politika* dergisinde çıkan ve DİSK'i hedef alan hakaret niteliği taşıyan yazıdan dolayı Semih Onat hakkında açılan dava.
- İstanbul Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesi'nde *Hergün* gazetesinde mahkeme kararına rağmen tekzibi neşretmeyen Abbas Parmaksızoğlu ile Cengiz Gökalp hakkında açılan dava.
- İstanbul Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesi'nde *Son Havadis* gazetesinde çıkan "Türk-İş ve DİSK" başlıklı yazı ile DİSK'e hakarette bulunan Tekin Erer, M. Lütfü Ballısoy ve Halil Tunç hakkındaki açılan dava.
- İstanbul Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesi'nde *Tercüman* gazetesinde çıkan "DİSK nedir?" başlıklı yazıdan dolayı Kadircan Kaflı, Ertuğrul Yeşiltepe ve Halil Tunç açılan dava.
- İstanbul Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesi'nde *Adalet* gazetesinde çıkan "DİSK'çiler Varto Yardımını Kendileri Yemiş" başlıklı yazıdan dolayı Semih Benli hakkında açılan dava.
- Sakarya Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesi'nde Sakarya'daki Türk-İş'e bağlı sendikaların DİSK'in kurucu ve yöneticilerini hedef alan ve suç teşkil eden bildirilerinden dolayı açılan dava.

Bu ceza davaları yanında DİSK'e yönelik iftira ve hakaretlerinden dolayı bazı kişiler hakkında tazminat davaları da açıldı. Çimse-İş Genel Başkanı, Türk-İş Genel Başkan Vekili ve AP Milletvekili olan Hasan Türkay'a DİSK hakkında konuşması nedeniyle 50 bin TL'lik manevi tazminat davası açıldı.

Son Havadis gazetesinde çıkan bir yazıdan dolayı yazıyı kaleme alan Tekin Erer ve *Son Havadis* gazetesi aleyhinde 50 bin TL'lik tazminat davası açıldı.

İlgili mevzuata göre Karabük Demir-Çelik İşletmeleri AŞ Yönetim Kurulu'na bir işçi üyenin seçilmesi gerekmekteydi. DİSK yetkili kuruluş olarak Maden-İş'in Karabük Demir ve Çelik İşletmeleri'nde çalışan bir üyesini bu görev için seçti ve seçimi ilgililere duyurdu. Buna karşın işletme yönetimi, DİSK'in seçtiği üyeyi Yönetim Kurulu toplantılarına kabul etmedi. DİSK, işletmenin bu kanunsuz tutumunu protesto etti ve Noter aracılığıyla Demir-Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne ve Yönetim Kurulu Başkanlığı'na birer ihtarname gönderdi. Bunun dışında işletmenin bu kanunsuz tutumunu Çalışma Bakanlığı ile Sanayi Bakanlığı'na bildirdi.

DİSK tarafından mevzuata uygun olarak seçilen üye kabul edilmezken, bu defa Türk-İş Karabük Demir Çelik İşletmeleri'nde hiçbir üyesi olmadığı halde, bir Yönetim Kurulu üyesini seçti ve bu üye işletmece Yönetim Kurulu'na kabul edildi.

DİSK tarafından Sanayi Bakanlığı'na aksettirilen bu durumu inceleyen Bakanlık,

Türk-İş'in seçiminde bir kanunsuzluk görülmediği mütalaasında bulundu. DİSK, Sanayi Bakanlığı'nın bu mütalaasını bir idarî karar niteliğe taşıması nedeniyle iptali için Danıştay'a başvurdu.

3. Genel Kurul'a sunulan Çalışma Raporu'nda DİSK'in büro faaliyetlerine, dolayısıyla hukuk çalışmalarına dair bir değerlendirme ve bölüm yoktu. Rapor'un sonunda yer alan kısa değerlendirmede DİSK'te büro faaliyetlerinin neredeyse olmadığı ve aralarında hukuk bürosunun da olduğu çeşitli bürolar kurulması gerektiğinin altı çizilmekteydi. Bu dönemde DİSK hukuk faaliyetlerini daha çok üye sendikaların, özellikle Maden-İş hukukçularının desteği ile yürütmekteydi.

4. Genel Kurul Çalışma Raporu'nda sendikal yasalarda değişiklik yapan 1317 sayılı Yasa'nın hukuksal niteliği ve Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi süreci üzerinde ayrıntılı olarak duruldu. 4. ve 5. Genel Kurul Çalışma Raporlarında hukuk çalışmalarına ayrı bir bölüm ayrılmadı.

DİSK Yürütme Kurulu 14 Aralık 1972'de Avukat Nermin Aksın'a Aralık 1971'den başlayarak ayda 750 TL danışma ücreti ödenmesine karar verdi. Böylece Nermin aksın DİSK'e danışmanlık yapan ilk kadın avukat oldu.

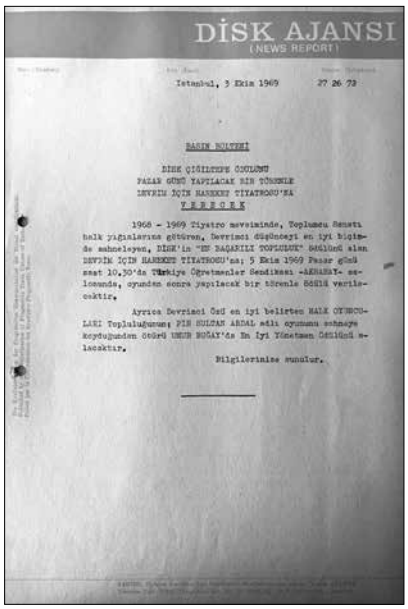
Yönetim Kurulu 9 Mart 1973'te yarım gününü DİSK'e ayıracak bir hukukçunun

Nermin Aksın (1942-2007). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. DİSK'in ilk kadın avukatlarından. İstanbul Barosu yöneticisi.

istihdamı, bölgelerdeki DİSK sendikalarının ortaklaşa bir hukukçuyla anlaşma yapmaları, bu hukukçuların DİSK sendikaları karşısında başka bir sendikanın ve işçilere karşı işverenlerin davasını alan tipte olmaması ilkesinin göz ününde tutulması yönünde karar aldı.

Yürütme Kurulu 8 Haziran 1973'te Seyfi Öztürk, Ali Naili Erdem ve Tekin Erer'in demeç ve yazılarının, dönemin Türk-İş Çalışma Raporu'nda yer alan DİSK ile ilgili iftira ve yalanların yasal yönden incelenmelerine ve gerekli tekzip yazılarının gönderilmelerine, tazminat davası açılmasına, karar verdi.

DİSK AJANSI
(NEWS REPORT)

İstanbul, 3 Ekim 1969 27 26 72

BASIN BÜLTENİ

DİSK ÇİĞİLTEPE ÖDÜLÜNÜ
PAZAR GÜNÜ YAPILACAK BİR TÖRENLE
DEVRİM İÇİN HAREKET TİYATROSU'NA
VERECEK

1968 - 1969 Tiyatro mevsiminde, Toplumcu Sanatı halk yığınlarına götüren, Devrimci düşünceyi en iyi biçimde anımsatan, DİSK'in "EN BAŞARILI TOPLULUK" ödülünü alan DEVRİM İÇİN HAREKET TİYATROSU'na; 5 Ekim 1969 Pazar günü saat 10.30'da Türkiye Öğretmenler Sendikası -ANKARA- salonunda, oyundan sonra yapılacak bir törenle ödülü verilecektir.

Ayrıca Devrimci Özü en iyi belirten HALK OYUNCULARI Topluluğunun; FİK SULTAN ABDAL adlı oyununu sahneye koyduğundan ötürü UMUR BUGAY'da En İyi Yönetmen ödülünü alacaktır.

Bilgilerinize sunulur.

Üstte: DİSK tarafından Devrim İçin Hareket Tiyatrosu ve Umur Bugay'a verilen verilen Asaf Çiyiltepe Tiyatro Ödülü ile ilgili DİSK Ajansı, 3 Ekim 1969.

USTE Arşivi Kemal Sülker Koleksiyonu.

Altta: *Genç Sinema* dergisi, Sayı 16.

Yılmaz Aysan (2013), *Afişe Çıkmak*, İstanbul: İletişim Yayınları

Kültür ve Sanat Çalışmaları (1967–1975)

DİSK 1967–1975 döneminde sınırlı olanaklarına rağmen kültür sanat çalışmalarını da ihmal etmedi. Kültür-sanat dünyası ile sendikal dünya arasında bağ kurulmasını önemsedi.

DİSK'in 1967'de toplanan 1. Genel Kurulu'nda Ankara Sanat Tiyatrosu'nun (AST) kurucularından olan ve uğradığı trafik kazası nedeniyle yaşamını yitiren Şair Asaf Çiyiltepe anısına bir "Asaf Çiyiltepe Ödülü" oluşturulmasına karar verildi. Karara göre bu "ödül" tiyatro alanında toplumcu çalışma yönünden başarılı olarak seçilen tiyatro sanatçılarına her yıl Dünya Tiyatro Günü'nde verilecekti. DİSK'in Çiyiltepe ödülü 1969 yılında "en başarılı topluluk" dalında Devrim İçin Hareket Tiyatrosu, "en iyi yönetmen" dalında ise Umur Bugay'a verildi.[1]

DİSK Yürütme Kurulu, 28 Şubat 1968 tarihli toplantısında Aziz Nesin'in Düşün Yayınevi tarafından çıkarılan ve fiyatı 4 TL olan Sendikacılık isimli kitabının 1 TL'den alınması ve üye sendikalara kitabın bir örneğinin eklendiği genelge yayımlanmasını kararlaştırdı.

Genç Sinemacılar adlı bir grup DİSK'e bir yazı ile başvuru yaptı ve DİSK'in, işçi sınıfının eylemleriyle ilgili belgesel filmler çekmek ve gösterilir hale getirmek istediler. Yürütme Kurulu 5 Ocak 1971'de grup üyeleri Ahmet Soner, Osman Ertuğ ve Üstün Barışta'ya üç aylık tecrübe süresi içinde gerekli zorunlu harcamalar için ödeme yapılmasına karar verdi. Genç Sinemacılar ekibi, 1971 ve 1972'de DİSK ve üye sendikaların eylemleri ile ilgili belgeseller çekti. Bunların bir bölümü günümüze kadar ulaşabildi.

DİSK Nisan 1974'te Karikatürcüler Derneği'nin her yıl düzenlediği Karikatür Yarışması'na en iyi işçi konulu karikatür için 2.500 lira değerli ve bir gümüş plaketle belirtilmiş bir ödül konmasına, DİSK Ödülü'nün verileceği jüride DİSK'in iki yetkili temsil edilmesine karar verdi.[2]

[1] DİSK Ajansı, 3 Ekim 1969.

[2] 25 Nisan 1974 tarihli DİSK Yürütme Kurulu toplantısı, DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu Karar Defterleri, DİSK Arşivi.

TÜSTAV DİSK Arşivi

1980 öncesine ait DİSK genel merkez ve üye sendikaların arşivleri Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı (TÜSTAV) tarafından tasnif edilmekte, saklanmakta ve kullanıma sunulmaktadır. 1992'de kurulan TÜSTAV Türkiye sol ve emek hareketinin arşiv belgelerini ve yayınlarını derlemekte ve kullanıma sunmaktadır.

TÜSTAV/İşçi Hareketleri arşiv fonu, Birleşik Metal-İş sendikasının devraldığı, 42 kutu, 368 zarf, 4,62 raf metrelik Türkiye Maden-İş sendikasının arşiv belgelerinin tasnif edilerek TÜSTAV'da kullanıma açılmasıyla başladı. Eylül 2005'te imzalanan bir protokolle, DİSK'in ve üye sendikalarının arşiv varlığının kullanım hakları TÜSTAV'a bağışlandı. TÜSTAV tarafından dosya esaslı olarak tasnif edilen 768 kutu, 4443 zarf, 84,48 raf metrelik DİSK Merkez arşiv fonu tasnif edilerek DİSK'in kuruluşunun 40. yılında, 13 Şubat 2007'de araştırmacıların kullanımına açıldı. Bu fonda, kataloglama çalışmaları devam eden 292 kutu, 3422 zarf, 32,12 raf metrelik Lastik-İş arşiv fonunun yanı sıra Gıda-İş, Deri-İş, Genel-İş, Bank-Sen, Bank-İş, Oleyis, Yapı-İş, Dev. Sağlık-İş, Turizm-İş, Toprak-İş, Keramik-İş, Hürcam-İş, Ges-İş, Yeraltı Maden-İş, Dev Maden-Sen sendikalarının arşiv fonları da bulunmaktadır.

TÜSTAV/İşçi Hareketleri arşiv fonu, Kemal Sülker, Nebil Varuy, Alev Ateş ve Dava tustav_dosyaları arşiv fonları ile birlikte değerlendirilmelidir.

Üstte: Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı (TÜSTAV) amblemi

Altta: TÜSTAV DİSK Arşivi (2007), DİSK arşivinin ayrıntılı dökümünü içeren kitap.

DİSK Üyesi Sendikaların Arşiv Fonları

Birleşik Metal-İş sendikasının devraldığı Türkiye Maden-İş sendikasının arşiv belgeleri ve MESS grevleriyle ilgili geniş kararların da içinde yer aldığı karar defterleri Şinasi Kaya'nın aracılığıyla TÜSTAV tarafından tasnif edilerek bir kopyası kullanıma açıldı. TÜSTAV tarafından tasnif edilerek kullanıma açılan diğer DİSK üyesi sendikaların arşiv fonları şöyledir:

TÜSTAV/İlerici Deri-İş Arşiv Fonu, TÜSTAV/TEKSTİL Arşiv Fonu, TÜSTAV/Keramik-İş Arşiv Fonu, TÜSTAV/Hürcam-İş Arşiv Fonu, TÜSTAV/Petkim-İş Arşiv Fonu, TÜSTAV/Gıda-İş Arşiv Fonu, TÜSTAV DİSK Arşiv fonlarının dökümüne www.tustav.org adresinden elektronik ortamda erişilebilmektedir.

TEMMUZ 1966–MAYIS 1975

DİSK GÜNCESİ

Derleyenler: Ergün İşeri, Meliha Kaplan, Deniz Beyazbulut, Zeynep Kandaz

DİSK Güncesi bölümü DİSK'in ve üye sendikaların eylem ve faaliyetleri ile DİSK'i etkileyen önemli gelişmeleri kronolojik olarak bir araya getirmektedir. Günce bir Türkiye işçi sınıfı tarihi dökümü değildir. DİSK'in eylem ve etkinlikleri yanında DİSK'i etkileyen gelişmelere yer veren sınırlı kapsamı olan bir çalışmadır. Güncede yer alan gelişmelerin bir bölümü kitabın ana metninde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

DİSK Güncesi şu kaynaklardan yararlanarak hazırlanmıştır: DİSK yayınları (gazete, dergi ve ajanslar ile çalışma raporları), DİSK Yürütme ve Yönetim Kurulu karar defterleri, *Cumhuriyet* ve *Milliyet* gazetelerinin dijital arşivleri, *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Sosyalist Kültür Ansiklopedisi, Türkiye İşçi Sınıfı ve Mücadeleleri Tarihi* (Yıldırım Koç, Tüm İktisatçılar Birliği, 1976), Ergün İşeri tarafından hazırlanan notlar (çoğaltma).

Kitabın bu cildinde yer alan DİSK Güncesi, Temmuz 1966'da SADA'nın kurulması ile Mayıs 1975'te toplanan 5. Genel Kurul arasında yaşanan olaylara yer vermektedir.

1966

OCAK

26 Ocak 1966

Türkiye Maden-İş sendikası Genel Yönetim Kurulu 26 Ocak 1966 tarihinde yaptığı toplantıda Türk-İş Genel Kurulu'nda yaşanacak gelişmelere bağlı olarak yeni bir konfederasyon kurulması konusunda ilke kararı aldı ve bunun gizli tutulmasını benimsedi.

31 Ocak 1966

Kristal-İş sendikasına üye 2 binden fazla işçi Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası'nda greve başladı. Grev 26 Nisan 1966'ya kadar 85 gün sürdü ve Türk-İş içinde önemli tartışmalara yol açtı. Daha sonra DİSK'in kurucusu olan Lastik-İş, Maden-İş ve Basın-İş sendikalarının da aralarında bulunduğu sendikalar Türk-İş'in olumsuz tutumuna rağmen grevi destekledi.

MART

7-14 Mart 1966

Bursa'da yapılan Türk-İş 6. Genel Kurulu'nda da AP'yi destekleyen sendikacılar Türk-İş yönetimini ele geçirdiler ve TİP'li sendikacıların yönetime seçilmesini engellediler.

TEMMUZ

15 Temmuz 1966

Maden-İş, Basın-İş, Lastik-İş ve Gıda-İş sendikaları 15 Temmuz 1966'da Sendikalar Arası Dayanışma Anlaşması'nı (SADA) imzaladı.

KASIM

24 Kasım 1966

Paşabahçe grevini yürüten ve destekleyen Kristal-İş, Petrol-İş, Lastik-İş, Maden-İş ve Basın-İş (İstanbul) 24 Kasım 1966 tarihli Türk-İş Onur Kurulu kararıyla Türk-İş'ten geçici olarak ihraç edildi.

ARALIK

30 Aralık 1966

İstanbul Belediye Başkanlığı'na Kemal Türkler, Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu imzasıyla 30 Aralık 1966'da gönderilen bir yazıyla kuruluş toplantısı için dönem içinde birçok benzer toplantıya ev sahipliği yapan Spor Sergi Sarayı istendi.

31 Aralık 1966

Yeni bir konfederasyon kararının yazıya döküldüğü ilk toplantı 31 Aralık 1966 tarihinde yapıldı. Bu alınan kararların altında, Lastik-İş Başkanı Rıza Kuas, Maden-İş Başkan Vekili Şinasi Kaya, Tekstil Genel Başkanı Rıza Güven ve Basın-İş Genel Sekreteri Ehliiman Tuncer'in imzaları yer alıyordu.

1967

OCAK

2 Ocak 1967

Lastik-İş, Basın-İş, Gıda-İş, T. Maden-İş ve Kimya-İş sendikaları yeni bir konfederasyon kurulması için çalışmalara başladı. Kurucu sendikaların şubat ayında kendi genel kurullarını yaparak yeni konfederasyon için üyelerinin onayını almaları kararlaştırdı.

6 Ocak 1967

Manisa'da lastik işkolunda kurulu Timsah Fabrikası'nda Lastik-İş üyesi 43 işçi greve başladı. 13 ay süren grev Lastik-İş'in o güne kadar uyguladığı en uzun grev oldu. Grev, işverenin sendikanın taleplerini kabul etmesi üzerine 21 Şubat 1968'de yeni toplu iş sözleşmesinin imzalanmasıyla sona erdi.

14 Ocak 1967

17 sendika ve temsilcileri yeni bir konfederasyonun kurulması amacıyla bir araya geldi. Toplantıda kurulacak konfederasyonun adının DİSK olması kararlaştırıldı.

30-31 Ocak 1967

DİSK'in kuruluş hazırlıklarını yürüten sendikaların 30-31 Ocak 1967 tarihlerindeki toplantısında kurucu 5 sendika saptandı.

ŞUBAT

12 Şubat 1967

DİSK kuruluş genel kurulları İstanbul, Çemberlitaş'taki Şafak Sineması'nda yapıldı.

13 Şubat 1967

DİSK'in resmi kuruluş başvurusu İstanbul Valiliği'ne yapıldı ve kuruluşu ilan edildi.

13 Şubat 1967

Gıda-İş üyesi 159 işçi Trakya Yağ Fabrikası'nda greve başladı.

13 Şubat 1967

Türk-İş Onur Kurulu Türkiye Maden-İş, Türkiye Lastik-İş, Türkiye Kimya-İş, Türkiye Bank-İş ve İstanbul Basın-İş sendikalarının, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu üyeliğinden kesin olarak ihraçlarına ittifakla karar verdi ve gereği için 13 Şubat 1967 tarih ve 967/28 sayılı yazıyla Türk-İş Başkanlığı'na tebliğ etti.

14 Şubat 1967

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler DİSK'e dönük suçlamalar karşısında "DİSK hiçbir siyasi partinin emir ve talimatı ile hareket eden uydu olmayacaktır. AID, Amerikan sermayesinin parasını kullanır ve AID işçi çıkarları karşısında bir tutumu olanlara yardım eder. AID'nin Türk-İş'ten başkasına yardım etmeyeceğini biliyoruz. Biz tüm olarak yardımlaşmaya karşı değiliz. Ancak işçilerin kendi aralarında yardımlaşmasını istiyoruz" açıklamasını yaptı.

19 Şubat 1967

Maden-İş tarafından Adapazarı'nda düzenlenen sohbet toplantısı Türk-İş 1. Bölge Temsilcisi İsmail Topkar ve bir grup tarafından engellenmeye çalışıldı. Gazeteler saldırganların işçilere sandalye fırlattığını DİSK üyelerinin kendilerine koruduklarını ve üç işçinin yaralandığını yazdı.

27 Şubat 1967

27 Şubat 1967'de Genel Sekreter İbrahim Güzelce imzasıyla yayımlanan basın bülteninde, Türk-İş'i eleştirdi, anayasa dışı davranışlara girerek DİSK'e saldıran Türk-İş'e karşı DİSK'in eylemleriyle cevap vereceği belirtildi.

1967

MART

1 Mart 1967

Türk-İş Yönetim Kurulu yaptığı üç günlük toplantı sonunda 1 Mart 1967 günü DİSK'e karşı mücadelede eşgüdüm sağlanması için bir komite kurulmasını kararlaştırdı.

10 Mart 1967

DİSK Zonguldak Kozlu kömür madenlerinde Mart 1965'te yaşanan olaylar sırasında hayatını kaybeden Satılmış Tepe ve Mehmet Çavdar için 10 Mart'ı "Büyük Yas Günü" ilan etti. Olaylarının yıl dönümünde DİSK yönetimi ve bağlı sendikalar İstanbul, Taksim'deki Cumhuriyet Anıtına çelenk bıraktı.

11 Mart 1967

Kemal Türkler, Temel Haklar ve Özgürlükler Kanun Tasarısı'na karşı açıklama yaptı. Türkler, 11 Mart 1967 tarihli açıklamasında "tatlı kârlar sağlamaya devam etmek isteyenleri korumak için getirilen" tasarıya emekçiler olarak karşı olduklarını vurguladı.

NİSAN

4 Nisan 1967

DİSK Genel Sekreteri İbrahim Güzelce "Demokrasi için DİSK" sloganıyla açıklamalarda bulundu. Açıklamada şunlar yer aldı: "İşçiler olarak, Anayasa'nın çizdiği demokratik düzenin kurulmasını, yalnız işçilerin çıkarı değil toplumun ilerlemesi için de gerekli sayarız. Türk işçi hareketini toplumcu öze kavuşturmak için kurulan DİSK, onun içindir ki, emekçi sınıfların politik bir güç olarak bir parti içinde örgütlenmelerini de destekler. Türkiye'de işçi hareketleri, henüz aydınlığa kavuşmamış birçok sorunların ağırlığı altındadır. Ancak, birbirine karşı görüşler ileri sürenler arasında uzun süreden beri kendini gösteren anlaşmazlık, DİSK'in kurulmasıyla elle tutulur biçime gelmiştir" dedi.

4 Nisan 1967

Lastik-İş Genel Sekreteri Kemal Ayav DİSK'in kuruluşunun ardından Lastik-İş'ten istifalar olduğuna dair iddialara cevap verdi ve DİSK'in kuruluşundan sonra Lastik-İş'in tek üye dahi kaybetmediğini açıkladı.

19 Nisan 1967

DİSK Yönetim Kurulu'nun 19 Nisan 1967 günü başlayan toplantısında Genel Başkan Kemal Türkler, "Demokratik işçi hareketinin yanında olduklarını ve her ülkenin kendi yapısına göre mücadele verilebileceğini" söyledi.

DİSK Yönetim Kurulu'nun 19 Nisan 1967 tarihinde yapılan toplantısında üye olmak için başvuran sendikalardan şimdilik dördünün (Kimya-İş, Turizm-İş, EMSİS ve Bank-İş) üyelik başvurusunun kabul edilmesine karar verildi. Böylece kuruluş sonrası ilk üye artışı ile DİSK'in üye sayısı 9'a yükseldi.

21 Nisan 1967

DİSK'in iki gün süren Yönetim Kurulu toplantısından sonra yayımlanan bildiride, "Dış ticaret, bankacılık, sigortacılık ve özel sektör madenciliğinin devletleştirilmesi" istendi. Bildiride bazı milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılmak istenmesi protesto edildi.

30 Nisan 1967

DİSK'in İzmir'de bilgilendirme yapacağı salon, Türk-İş üyeleri tarafından işgal edildi. DİSK yönetimi, işçiler arasındaki bir çatışmayı önlemek için toplantıyı erteledi.

1967

MAYIS

21 Mayıs 1967

Türk-İş'in İzmir'de düzenlediği bir toplantıda Türk-İş 3. Bölge Başkanı Burhanettin Asutay DİSK'i "Doğu Bloku devletlerinin uyguladığı sistemi benimsemekle" suçladı ve "DİSK işçi haklarını koruma amacı ile kurulmuş bir teşekkül değildir. İşçileri bir partinin uydusu yapmak gayesi ile kurulmuştur" iddiasında bulundu.

Dünkü miting'den sonra Taksime doğru yürüyenler
Fot.: Selçuk AYBATAR

"Açlıkla savaş,, kampanyası

Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtının, «Açlıkla savaş» kampanyası münasebetiyle dün düzenlediği mitingde 1.00 kadar işçi ve öğrenci Hürriyet meydanından, Aksaray, Unkapanı, Karaköy, Dolmabahçe yoluyla Taksime kadar yürümüştür.

Saat 15 sıralarında Hürriyet Meydanında toplanan mitingçilerin elindeki dövizlerde özellikle şu yazılar dikkati çekmekteydi:

28 Mayıs 1967

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (TMGT) tarafından başlatılan "Açlıkla Savaş Kampanyası" DİSK tarafından da desteklendi.

Kampanya çerçevesinde İstanbul, Beyazıt'taki Hürriyet Meydanı'ndan Taksim'e bir yürüyüş yapıldı. Yürüyüş ve mitinge DİSK üyeleri de katıldı. Bin beş yüzü aşan kitlenin büyük çoğunluğunu işçiler oluşturdu.

Yürüyüş ve miting süresince en fazla "gıda emperyalizmine paydos" sloganı atıldı.

HAZİRAN

15 Haziran 1967

DİSK 1. Genel Kurulu İstanbul Cağaloğlu'nda Bank-İş sendikasının salonunda toplandı. Kemal Türkler genel başkan seçildi.

24 Haziran 1967

Yeni hazırlanan İş Kanunu'nu protesto etmek için Ankara'da bir miting düzenlendi. Tandoğan Meydanı'nda yapılan mitingde TİP Milletvekili Çetin Altan, DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, DİSK Genel Sekreteri İbrahim Güzelce, TİP Milletvekili ve DİSK Yönetim Kurulu üyesi Rıza Kuas ve Ankara Üniversitesi öğretim üyesi Alpaslan Işıklı birer konuşma yaptı. Bu miting DİSK'in kuruluşundan sonra gerçekleşen ilk kitlesel eylem olması bakımından tarihi bir önem kazandı.

TEMMUZ

8 Temmuz 1967

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF), İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği (İÜTB), İstanbul Teknik Üniversitesi Teknik Okulu Talebe Birliği (İTÜTOTB), İstanbul Yüksek Teknik Okulu Talebe Birliği (İYTOTB) ve Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) tarafından İstanbul, Beyazıt'taki Hürriyet Meydanı'nda başlayan ve Taksim'de sona eren bir yürüyüşle Uyanış Mitingi gerçekleştirildi.

Hürriyet Meydanı'ndaki mitingde TİP Milletvekili ve DİSK Yürütme Kurulu üyesi Rıza Kuas bir konuşma yaptı. Kuas konuşmasında "işçinin uyanışı elbette daha gelişecek ve işçi oyları emeğiyle geçinenlerin, emekçileri gerçekten savunanların Mecliste daha çok sayıda temsil edilmesini sağlayacaktır" dedi.

1967

AĞUSTOS

21 Ağustos 1967

Türk-İş ve DİSK yaptıkları açıklamalarla Çalışma Bakanlığı tarafından hazırlanan yeni Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu tasarısına karşı olduklarını bildirdi. DİSK Ankara Bölge Temsilcisi Bekir Çiftçi Türk işçilerinin AP'yi kara listeye aldığını ve genel seçimlerde AP'nin işçi sınıfından muhteşem bir şamar yiyeceğini söyledi.

EYLÜL

25 Eylül 1967

Türk-İş üyesi Harb-İş sendikası Ankara'da 7 ABD askeri işyerinde greve başladı. DİSK yaptığı açıklamada üyesi olmamasına rağmen Harb-İş sendikasının grevinin destekleneceğini açıkladı.

28 Eylül 1967

Hükümet NATO işyerleri grevini erteledi. DİSK Ankara Bölge temsilcisi Bekir Çiftçi "Bu durdurma kararı, AP hükümetinin, Türk işçilerinin haklarını değil Amerika'nın çıkarlarını savunduğunu açıkça ortaya koymaktadır" dedi.

EKİM

19 Ekim 1967

Ankara'da Atom Boya ve Kimya Fabrikası'nda Kimya-İş üyesi işçiler greve çıktı. Grev işçilerin ücret artışı isteğinin karşılanmasını ve işverenin sendikanın sağladığı hakları sendikasız işçilere de uygulamak istemesini engellemeyi amaçlıyordu.

KASIM

7 Kasım 1967

Kimya-İş sendikasının Atom Boya ve Kimya Fabrikası'nda yürüttüğü grevin 19. gününde jandarma fabrika önünde bekleyen grevcilere müdahale ederek işverenin yeni işe aldığı işçilerin fabrikaya girmesini sağladı.

Bakanlık yayınevleriyle ... çılarda 14.— Lira fiyatla satı (Basın

29 Eylül 1967

PROTESTO — Adana Harb-İş grevinde Amerikalıların çıkardığı olayları dün protesto eden İzmir'deki gençlik kuruluşları, Kordon'un 6. Filosun tam karşısına düşen kısmına, üzerinde «GİDECEKSİNİZ» yazılı siyah bantlı bir çelenk koymuşlardır Resimde; çeleng ve çelenge arkalarını dönen Amerikalı erler görülüyor (Fotoğraf: Ahmet GÜMÜŞÇÜ)

Bakanlar Kurulu dün Amerikan işyerlerindeki grevi erteledi

1968

OCAK

26 Ocak 1968

Adalet Partisi Hükümeti'nin kıdem tazminatını kaldırmaya yönelik girişimleri üzerine DİSK Yönetim Kurulu, iki gün süren toplantının ardından görüşlerini bir basın toplantısıyla kamuoyuna açıkladı.

26 Ocak'ta yapılan basın toplantısında "AP iktidarının her geçen gün biraz daha işçi sınıfı aleyhine olan davranışlarını yakından izliyor ve bu gidişten endişe duyuyoruz. İktidarın, zengini daha zengin, fakiri daha fakir kılma yolundaki niyetleri elle tutulur, gözle görülür duruma gelmiştir" denildi. İktidarın kıdem tazminatını kaldırma girişimi ise sert biçimde eleştirildi.

ŞUBAT

1 Şubat 1968

Kimya-İş üyesi Birleşik Alman İlaç fabrikası işçileri, işverenin işçi temsilcilerinin işyerlerini değiştirmek istemesi üzerine iş yavaşlatma eylemi başlattı. İşverenin iş akitlerini feshedeceği uyarısına rağmen işçiler eylemlerini iki saat boyunca sürdürdü.

6-9 Şubat 1968

6 Şubat 1968'de Ereğli Kömür İşletmesinin Kozlu bölgesindeki ocaklarında çalışan işçilerden 4 bin işçi toplu sözleşme görüşmesinin uzamasından dolayı işbaşı yapmadı. Sayıları 10 bini bulan işçiler bütün dükkân ve kahvehaneleri kapattırarak toplu halde şehre kadar yürüyerek sendika yöneticilerini protesto etti.

7 Şubat'ta Kozlu'dan yürüyüşe başlayan işçiler çevredeki diğer maden işçileriyle birleşerek Zonguldak'a ulaştı. Sayıları 25 bini bulan işçiler Zonguldak Maden İşçileri Sendikası yöneticilerinin sözleşme görüşmelerinin uzatılması için işverenden para aldığı bilgisi üzerine sendika binasını bastı. Sendikayı basan işçiler gazla dağıtıldı. Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem DİSK üyesi Türk-Maden-İş sendikasını kast ederek "bu olay toplu sözleşme hakkını alamayan diğer sendikanın tahriki ile olmuştur" dedi.

Çarşamba 7 Şubat 1968

Zonguldak ve Kozlu'da 10 bin işçi, iş başı yapmadı

GÖSTERİLER ÜZERİNE JANDARMA VE POLİS ALARMA GEÇİRİLDİ

ZONGULDAK ve KOMLE Özel Muhabirlerimiz Bildiriyor

aldırışına ombaladı

Doğu'daki 400 eşkiya

8 Şubat'ta Kozlu ve Üzülmez'de maden ocaklarında direnişe geçen yirmi beş bin işçiyi dağıtmak için Ankara ve Karabük'ten gelen toplum polisi ve jandarma ile işçiler arasında çatışma çıktı. On üç polis yaralandı. TİP Milletvekili ve DİSK yöneticisi Rıza Kuas olayların Hükümetin desteğiyle işçilerden kopmuş sendikanın sözleşmeyi uzatması üzerine çıktığını söyledi. Devlet Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu, İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem'i Zonguldak'a gönderdi. Bakanların sorunların çözüleceğine ilişkin verdiği sözler üzerine işçiler ocaklara inmeye başladı.

9 Şubat 1968

9 Şubat'ta Kozlu'da işçilerin işbaşı yapmasının ardından iktidar harekete geçti ve TİP üyesi oldukları ve işçileri kışkırttıkları gerekçesiyle yirmi işçi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların sayısı 150'yi buldu. Yine işçileri kışkırttığı iddiasıyla DİSK kurucularından Mehmet Alpdündar hakkında tutuklama kararı verildi. Ancak açılan soruşturmada hiçbir kanıt bulunamadı.

İzmir'de Amerikan filosu protesto edildi. DİSK İzmir Temsilciliği ve bazı öğrenci kuruluşlarının şehirde dağıttığı bildirilerde NATO'dan çıkılması istendi.

1968

16 Şubat 1968

Kimya-İş sendikası, Birleşik Alman İlaç işyerinde üçü temsilci 10 üyelerinin işten çıkarılmasını protesto eylemi düzenledi. "Yabancı Sermayeyi Protesto ve Birleşik Alman İlaçlarını Boykot" eylemine DİSK üyesi diğer sendikalar da destek verdi. İstanbul, Sultanahmet meydanında toplanan işçiler önce Valiliğe, ardından Taksim meydanına kadar yürüyüş yaptı. Taksim'deki mitingde bir konuşma yapan Kimya-İş Genel Başkanı Necat Akbay yabancı sermayenin sendikaların çalışmalarına engel olmaya çalıştıklarını belirtti.

Kimya-İş, Birleşik Alman İlaç fabrikası yöneticilerinin yapılan yürüyüşe işçilerin katılımını önlemek amacıyla bir gün önce karma aşı uygulaması yaptığını ve işçilerin büyük bölümünün yüksek ateşle evlerinde yatmak zorunda kaldıklarını söyledi.

20 Şubat 1968

TİP milletvekilleri Çetin Altan ve Yunus Koçak Mecliste AP'lilerin saldırısına uğrayarak ağır biçimde dövüldü.

24 Şubat 1968

DİSK'in de içerisinde yer aldığı ilerici kurumlar Ankara'da bir "Anayasa mitingi" gerçekleştirdi. Mitinge katılanlara 200 kişilik bir grup, sopa ve demir kancalarla saldırdı. 8'i ağır, 50 kişi yaralandı.

25 Şubat 1968

DİSK, İTÜTB, İTÜTOTB, FKF ve TÖS tarafından düzenlenen "İkinci Uyanış Mitingi" 25 Şubat 1968 tarihinde İstanbul Taksim Meydanı'nda yapıldı. Mitingde Mehmet Ali Aybar, Çetin Altan, Yunus Koçak, Cavit Savcı ve öğrenci kuruluşları temsilcileri yer aldı.

26 Şubat 1968

DİSK 2.Genel Kurulu 24-25 Şubat tarihlerinde Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) salonunda toplandı. Genel Başkanlığa Kemal Türkler seçildi.

NİSAN

Türk Maden-İş sendikasının Nisan 1968'de yapılan ve hukuken tartışmalı genel kurulunda Mehmet Alpdündar genel başkanlığa seçilemedi. Aynı genel kurulda sendikanın DİSK üyeliğinden ayrılmasına oybirliği ile karar verildi.

1 Nisan 1968

Aralarında DİSK'in de yer aldığı 26 kitle örgütü tarafından Devrimci Güç Birliği kuruldu. Prof. Dr. Bahri Savcı'nın başkanlığında yapılan toplantıda DİSK'i Ankara Temsilcisi Uğur Cankoçak temsil etti. Toplantı DİSK, TMTF, FKF ve TÖDMF'den oluşan bir yürütme kurulu belirlendi. Toplantı sonunda yayınlanan programda amaç şu şekilde açıklandı: "emperyalizm ile, iktisadi sömürü düzeni ve toprak ağalığı ile, din sömürücülüğü ile, cehalet-le ve mevcut eğitim düzeni ile, keyfi idare ile şiddetle mücadele etmek ve bu mücadeleyi hem kişisel olarak hem de topluca sürdürmek herkesin bir Anayasa hakkı ve görevidir."

25 Nisan 1968

Good Year Lastik Fabrikası'nda Lastik-İş üyesi 600 işçi zam isteği ve patronun toplu sözleşme hükümlerine uymaması nedenleriyle 18 Nisan'da alınan karar doğrulusunda greve başladı. 31 Mayıs 1968'de işçilerin saat ücretlerine 75 kuruş zam, iki maaş ikramiye ve bazı sosyal haklar alınması sonucu greve son verildi.

MAYIS

2 Mayıs 1968

Good Year lâstik Fabrikası'nda, üyeleri bir haftadan beri grevde bulunan Lastik-İş sendikası ile Türk Milli Talebe Federasyonu (TMTF) İzmit'te bir sessiz yürüyüş düzenledi. "Amerikalı işvereni protesto" adı altında yapılan yürüyüşe 600 işçi ile DİSK'e bağlı bazı sendikalar katıldı.

1968

HAZİRAN

14 Haziran 1968

Ankara ve İstanbul üniversitelerinin bütün fakültelerine yayılan boykot ve işgal ile ilgili olarak DİSK üniversite gençliğini desteklediğini açıkladı.

TEMMUZ

4 Temmuz 1968

İstanbul, Kazlıçeşme'de bulunan ve Lastik-İş'in örgütlü olduğu Derby Lastik Fabrikası'nda işveren işkolu düzeyinde yetkili sendika olduğu gerekçesiyle Kauçuk-İş sendikası ile toplu iş sözleşmesi imzalamak istedi. Aynı gün DİSK'e bağlı Lastik-İş'e üye olduklarını belirten 1000'den fazla işçi bu durumu protesto etmek amacıyla işyerini işgal etti. Türk-İş ve Kauçuk-İş işyerine müdahale etmesi için Valiyi zorlamalarına rağmen sonuç alamadı.

6 Temmuz 1968

Derby Lastik Fabrikası'nda işgal ile ilgili olarak Bakırköy Savcılığı harekete geçti. İşgalciler hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 201/2. Maddesine göre soruşturma açıldı.

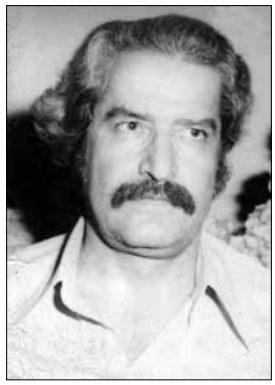
8 Temmuz 1968

OYLAMAYI İŞGALCİ İŞÇİLER KAZANDI

Lastik - İş 930, Kauçuk - İş 6 oy aldı. Dört işçi levkif edildi

Derby Lastik Fabrikası'nda işçilerin 4 Temmuz'da başlayan boykot ve işgali devam etti. 8 Temmuz günü fabrikadaki işçilerin çoğunluğunun bağlı bulunduğu sendikayı tespit etmek üzere 13. Asliye Hukuk Hâkiminin huzurunda referandum yapıldı.

9 Temmuz 1968

Derby Lastik Fabrikası'nda 8 Temmuz günü yargıç önünde yapılan referandum sonucu açıklandı; Kauçuk-İş'in aldığı 6 oya karşılık Lastik-İş 930 oy alarak yetkili sendika olduğunu kanıtladı.

15 Temmuz 1968

Lastik-İş Genel Başkanı Rıza Kuas, işçiyi hırsız gibi gören zihniyetle mücadele amacıyla 15 Temmuz'da "Üstünü Aratma" kampanyasını başlattı.

AĞUSTOS

23 Ağustos 1968

Türk-İş Başkanı Demirsoy verdiği demeçte «Kızıl emperyalizmin yurdumuzdaki işbirlikçilerinin iddia ve olayları yorumlayış şekli ne olursa olsun, Çek faciası 20. yüzyıl insanına ve o'nun haysiyetine yöneltilmiş en ağır bir tecavüzdür» demiştir.

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), dün yaymladığı bir bildiri ile Çekoslovakya'ya yapılan saldırının karşısında olduğunu açıklamıştır.

DİSK Yürütme Kurulu, 23 Ağustos 1968 günü yayımladığı bir bildiri ile SSCB'nin Çekoslovakya'ya yaptığı müdahaleyi protesto etti ve yapılan saldırının karşısında olduğunu açıkladı.

29 Ağustos 1968

ABD'ye ait 6. Filo gemilerinin İzmir'i ziyaretini protesto etmek amacıyla çeşitli örgütlerce protesto yürüyüşü düzenlendi. DİSK bu yürüyüşe destek verdi.

Yürüyüş sırasında polisin müdahalesinin yanı sıra, polislerin koruması altındaki faşist ve gerici militanlar tarafından saldırı yapıldı. Bu saldırılar sırasında iki öğrenci saldırganlarca bıçakla yaralandı. Bu olay 1969 yılında İstanbul'da yaşanan Kanlı Pazar saldırısının adeta provası niteliğindeydi.

1968

EYLÜL

7 Eylül 1968

ABD 6. Filosu'nu ve yürüyüşe yapılan saldırıları protesto etmek amacıyla DİSK ve FKF tarafından İzmir'de bir miting düzenlendi. "Tam Bağımsız Türkiye" başlığı altında Cumhuriyet Meydanı'nda yapılan mitingi provoke etmeye yönelik girişimler ise alınan önlemlerle engellendi.

9 Eylül 1968

İstanbul, İstinye'de kurulu Kavel Kablo Fabrikası'nda çalışan 245 işçiden 190'ı işyerinde çoğunluğun örgütlü olduğu Maden-İş yerine Çelik-İş ile toplu iş sözleşmesi yapılmasını protesto etmek için referandum talebiyle fabrikayı işgal etti. Kısa süre önce 26 Maden-İş üyesinin örgütlenme çalışması yürütmeleri nedeniyle işten çıkarıldığı işyerindeki işgale işçi aileleri de destek verdi. 11 Eylül'de Maden-İş'in isteklerinin kabul edilmesiyle ve anlaşma sağlanmasıyla işgale son verildi.

11 Eylül 1968

İstanbul'da Emayetaş Fabrikası'nda Türk-İş'e bağlı Metal-İş sendikasıyla DİSK'e bağlı T. Maden-İş sendikası arasında çıkan yetki anlaşmazlığının sürdüğü esnada 600 Maden-İş üyesi işverenin toplu sözleşme görüşmelerini Metal-İş sendikası ile sürdürmesini protesto etmek amacıyla fabrikayı işgal etti. Polisle çıkan çatışmada 10 işçi gözaltına alındı. Direniş 12 saat sürdü.

23 Eylül 1968

Kimya-İş sendikası ile İstanbul'da kurulu Mutfakgaz fabrikası arasında iki yıl süreli yapılan toplu sözleşme ile işçiler Türkiye'de ilk defa "fabrika yönetimine yarı yarıya" katıldılar. Yeni sözleşmeye göre yapılan beş kişilik Yönetim Kurulunda iki işçi, iki işveren temsilcisi ve bir tarafsız başkan yer aldı.

KASIM

5 Kasım 1968

İstanbul Magirus Karoseri Fabrikası'nda Maden-İş'e üye 450 işçi ücretlerine zam isteğiyle greve başladı. İşverenin bazı bölümlerde üretimi sürdürmeye çalışması gerilimi artırdı. 6 Aralık'ta bir ustanın grev gözcüsü Hamdi Durmaz'ı tabanca kurşunuyla ağır yaralaması üzerine olaylar çıktı. Ücretlerine zam ve bazı sosyal haklar elde eden işçiler 25 Aralık 1968'de greve son verdiler.

1969

OCAK

11–13 Ocak 1969

10 Ocak'ta İstanbul, Kartal'da kurulu Singer Fabrikası'nda Çelik-İş'ten ayrılarak T. Maden-İş sendikasına üye olan işçilerden dördü işten çıkarıldı. Bunun üzerine işyerinde çalışan 520 işçinin neredeyse tamamı, işçi arkadaşlarının işe geri alınması, haftalık çalışma süresinin 45 saate indirilmesi, ücretlerine artış yapılması ve Amerikalı müdürün görevden alınması talebiyle fabrikayı işgal etti.

12 Ocak'ta Singer Fabrikası'nda başlayan işgale polis saldırdı. İşçiler kendilerini demir parçalarını kullanarak ve polisin üzerine tiner sıkarak savundu. Fabrika dışında toplanan aileler ve öğrenciler, işçilerin direnişine destek verdi. İşçilerle polis arasında çıkan ve 5 saatten fazla süren çatışmada 8 polis ve 14 işçi yaralandı. 120 işçi gözaltına alındı. Gözaltına alınan işçilerden altısı tutuklandı. İşveren fabrikanın boşaltılmasının ardından makinelerinin tahrip edildiği iddiasıyla hemen tespit yaptırdı ancak hiçbir hasarın olmadığı anlaşıldı.

13 Ocak'ta Singer işgali sonucu adliyeye sevk edilen 40 işçinin 20'si tahrip, yangın çıkarmak, işgal, hürriyeti tehdit, polisi darp, fiili mukavemet ve sabotaj iddiasıyla tutuklandı.

14 Ocak 1969

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler Singer Fabrikası'ndaki olaylar nedeniyle yaptığı basın toplantısında iktidar, İstanbul Valisi ve Emniyet Müdürünü "kanunsuz hareketlerde bulunmakla" suçladı.

ŞUBAT

1 Şubat 1969

İçişleri Bakanlığı bütçesi görüşülürken, Bakan Faruk Sükan, TİP'li senatör Fatma Hikmet İşmen'e verdiği cevapta "Türkiye'de bugüne kadar cereyan eden kanun dışı grev, boykot, işgal ve benzeri harekelere katılanların yüzde 90'ı TİP'lidir" dedi.

15 Şubat 1969

Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu ve İlk-Sen tarafından Ankara'da Büyük Eğitim Yürüyüşü düzenlendi. Yürüyüşü engelleme çabaları boşa çıkarıldı ve Türkiye'nin dört bir yanından on binlerce öğretmen Ankara'da toplandı. Yürüyüşü DİSK'in de aralarından bulunduğu çok sayıda kurum ve kuruluş destekledi.

16 Şubat 1969

İstanbul'a gelen ABD 6. Filosu'nu protesto için DİSK ve üniversite öğrencileri tarafından düzenlenen "emperyalizme ve sömürüye karşı işçi yürüyüşü"ne Taksim'de gericiler ve polis saldırdı. Duran Aydoğan ve Ali Turgut Aytaç adlı iki kişi öldü, ilk belirlemelere göre 114 kişi yaralandı. Olay tarihe "Kanlı Pazar" olarak geçti.

Sağcı basın tahriklere çok önceden başladı ve gösteriden iki gün önce yapılan Beyazıt mitinginde 'komünistlerin kanını dökmeye" karar verildi. Ayrıca saldırı öncesi camilerde cihat namazı kılındı. Yapılan tüm uyarılara karşın yürüyüş ve mitingin güvenliğinden sorumlu kamu görevlileri görevlerini yapmadığı gibi polislerin saldırganlara destek verdiği açık biçimde tespit edildi. Olay sırasında çekilen bir film ve fotoğraflardan 250 dolayında polisin kimliği tespit edilip savcılığa verildi ancak mahkeme sırasında dosyanın kayıp olduğu ortaya çıktı.

1969

NİSAN

23 Nisan 1969

Samsun'da Tor Lastik Ayakkabı Fabrikası'nda çalışan Lastik-İş üyesi 33 işçi greve başladı. Grev 1 Eylül'de sona erdi.

25 Nisan 1969

DİSK Yürütme Kurulu 25 Nisan 1969 tarihinde yayımladığı bir genelgeyle *"1 Mayıs 1969 İşçi Bayramı nedeniyle bu yıl da işçilere bir mesaj yayınlanmasına"* karar verdi.

MAYIS

15 Mayıs 1969

Türk Demir Döküm Fabrikası'nda çalışan 2.300 işçi Çelik-İş sendikasından ayrılıp Maden-İş sendikasına üye oldu. Bunun üzerine işçiler işverenden yeni sendikalarıyla ücret artışlarını düzenleyen bir protokol imzalamasını talep etti. İşveren Çelik-İş ile yapılmış toplu sözleşmeyi gerekçe göstererek talebi geri çevirdi ve işçiyi işten çıkardı. 1.800 işçi 31 Temmuz akşamı fabrikayı işgal etti.

5 Ağustos'ta polis işgali kırmak girişimi başlattı, çevredeki halkın da desteğiyle bu saldırı girişimi engellendi. Çatışma sırasında 18 işçi ve 61 toplum polisi yaralandı.

Polisin başarısız kalması üzerine 10 tank ve 15 zırhlı personel taşıyıcı eşliğinde 4.000 asker fabrikayı kuşattı. İşçiler askerle çatışmamak için fabrikayı boşalttı. 13 Ağustos'ta işverenin işbaşı çağrısına hiçbir işçi uymadı. 15 Ağustos'ta Koç Holding ile Maden-İş arasında işçilerin taleplerinin kabul edildiği bir protokol imzalandı.

20 Mayıs 1969

İstanbul Rami'de kurulu Mehmet Üretmen'e ait Horoz Çivi Fabrikası'nda çalışan yaklaşık 800 işçi 20 Mayıs 1969'da iş bıraktı.

HAZİRAN

21 Haziran 1969

DİSK, yeniden tespit edilen asgarî ücretler temmuz ayından itibaren uygulanmazsa "bütün işçileri işyerlerinde fiilî direnmeğe" çağıracağını açıkladı.

AĞUSTOS

1 Ağustos 1969

İşverenin Maden-İş'le ücret zammını içeren bir protokol imzalamasını isteyen Maden-İş üyesi 2300 işçi bu talebin reddedilmesi üzerine Türk Demir Döküm fabrikasını işgal etti. İşçilerin çoğunluğun Bağımsız Çelik-İş'ten istifa ederek Maden-İş'e üye oldu. Polisin işgale müdahale etmesi nedeniyle 18 işçi ve 61 polis yaralandı. İşçiler askeri birliklerin gelmesi üzerine gece fabrikayı terk etti. Ertesi gün 33 işçi hakkında soruşturma açıldı. 13 Ağustos'ta Demir Döküm işçileri direnişlerine devam etti. 19 Ağustos'ta Maden-İş ile Koç Holding arasında imzalanan protokolle işçiler işbaşı yaptı.

6 Ağustos 1969

Toplu iş sözleşmesi konusunda çıkan ihtilaf üzerine beş gün süresince işgal altında bulunan Silahtarağa'daki Demir-Döküm fabrikasını işgal eden 200 işçi, polisin müdahalesine rağmen fabrikayı terk etmedi.

7 Ağustos 1969

Silahtarağa'daki Türk Demir Döküm Fabrikası'nda önceki gün sabaha karşı meydana gelen olaylarla ilgili olarak Eyüp savcılığı işgalde elebaşılık yaptıkları iddia olunan 33 işçi ile olay sırasında polise karşı gelenler hakkında soruşturma açıldı.

1969

EYLÜL

10–29 Eylül 1969

10 Eylül'de İzmit Köseköy'de kurulu Rabak Alüminyum Kablo Fabrikası'nda Maden-İş üyesi işçiler üç işçinin işten atılmasına karşı direnişe geçtiler.

29 Eylül'de Direnişteki Rabak işçilerinin isteklerinin tamamı Maden-İş'in işverenle imzaladığı protokolle kabul edildi.

19 Eylül 1969

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Yönetim Kurulu yaptığı toplantıda Ekim ayında yapılacak milletvekili genel seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi'ni desteklemeye karar verdi.

EKİM

4 Ekim 1969

12 Ekim'de yapılacak genel seçimler nedeniyle siyasi partilere tanınan radyo konuşmaları hakkı çerçevesinde DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler TİP adına bir konuşma yaptı.

6 Ekim 1969

Basın Savcılığından bir yetkili, cumartesi ve pazar günü TİP adına radyo konuşması yapan Kemal Türkler ile Attila Aşut'un "Sınıflar arasında kin ve düşmanlık yaratacak" şekilde konuştukları gerekçesiyle haklarında soruşturma açıldığını bildirdi.

KASIM

14 Kasım 1969

İzmir'de Torna Tesviye Klima Fabrikası'nda çalışan Maden-İş üyesi 17 işçi greve başladı. Grev 19 Ocak 1970'de sona erdi.

ARALIK

20 Aralık 1969

İzmir'de Kent Lastik Fabrikası'nda çalışan Lastik-İş üyesi 50 işçi greve başladı. Grev 4 Mayıs 1970 tarihine kadar sürdü.

15–18 Aralık 1969

TÖS ve İlk-Sen'in ortak çağrısıyla Büyük Öğretmen Boykotu gerçekleştirildi. Boykota Türkiye'deki 156 bin öğretmenin 109 bini katıldı.

Her ne kadar adına boykot denilse de bu uygulama biçimi bakımından öğretmenlerin genel grevi olarak anılmaya değer bir eylem oldu. Yapılan çağrıda şu talepler öne çıktı: "Yetkili hükümet temsilcisi, yetkili temsilcimizle görüşmeyi ve sonunda bir ortak protokol imzalamayı kabul ve beyan etmelidir. Bu protokolde ilk iş olarak, yabancı uzmanların ve barış gönüllülerinin bütün eğitim kurumlarından atılacağı ve zehirli niteliğini saptadığımız yabancı malzemeli beslenme eğitimin durdurulacağı belirtilmelidir."

27 Aralık 1969

Bursa'da DİSK Bölge Temsilcisi Hayrettin Sadak ile sekreteri Mustafa Ertunguş tutuklandı. Lastik-İş sendikası Bursa şubesine polis tarafından yapılan baskınla el konan ve TİP, TÖS ve Rıza Kuas imzasını taşıyan 4 bine yakın bildirinin "hükümet aleyhinde" ve "halkı tahrik edici nitelikte" olduğu iddia edildi.

20 Aralık 1969

İzmir'de Kent Lastik Fabrikası'nda çalışan Lastik-İş üyesi 50 işçi greve başladı. Grev 4 Mayıs 1970 tarihine kadar sürdü.

1969

29 Aralık 1969

İstanbul Topkapı'daki İbrahim Gamgam'a ait Gamak Elektrik Motorları Fabrikası'nda çalışan Maden-İş üyesi işçiler 22 Aralık sabahında fabrikaya geldiklerinde karşılarında polisleri buldular. İşveren hammadde yokluğu nedeniyle fabrikayı 4 Ocak 1970 tarihine kadar kapattığını ve 125 işçiyi çıkardığını açıkladı. Maden-İş işverenin yasadışı lokavt uyguladığını savundu ve direneceklerini ilan etti. 29 Aralık'ta ücret alacakları için işyerine gelen işçileri polis engelledi ve fabrikaya girmek isteyen işçilere ateş açtı. Polisin açtığı ateş sonucunda, işçi Şerif Aygün yaşamını yitirdi, 2'si ağır olmak üzere 4 işçi yaralandı. Büyük tepkiye neden olay sonrasında İstanbul'un her yerine Aygün'ün resmini içeren afişler asıldı ve saldırı protesto edildi.

31 Aralık 1969

Gamak Fabrikası'nda Şerif Aygün'ün ölümüyle sonuçlanan olaylarla ilgili olarak polisler hakkında da soruşturma açıldı. Ölen işçi Şerif Aygün için büyük bir cenaze töreni düzenlendi.

1970

OCAK

19 Ocak 1970

İzmir'de Feko Sanayi ve Ticaret Komandit şirketinde çalışan Maden-İş üyesi 15 işçi, 140 gün süren bir grev yaptı. İşveren de lokavt ilan etti. Grev 8 Haziran'da sona erdi.

31 Ocak 1970

DİSK ve Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler öncelikle ulusal kaynakların tam kullanılmasını istedi ve "Türkiye ortak pazar ülkeleriyle boy ölçüşemez." dedi.

ŞUBAT

13 Şubat 1970

DİSK'in 3. Olağan Genel Kurulu İstanbul Yeşilyurt'taki Çınar Oteli Toplantı Salonu'nda toplandı. 15 Şubat'ta sona eren Genel Kurul'da Kemal Türkler yeniden DİSK Genel Başkanı seçildi.

MART

25 Mart 1970

İstanbul, Alibeyköy'deki Sungurlar Isı Kazan ve Teshin Cihazları Fabrikası'nda çalışan işçiler Çelik-İş'ten ayrılarak T. Maden-İş'e üye oldular. İşveren işçilerin T. Maden-İş'ten ayrılması için baskı yapmaya başladı. Bunun üzerine 600 işçi işyerinde oturma eylemi başlattı. İşverenin T. Maden-İş üyelerine baskı yapılmayacağını açıklaması üzerine aynı gün akşam eylem sonlandırıldı.

1970

NİSAN

7 Nisan 1970

İstanbul'da İzsal Döküm Fabrikası'nda Maden-İş'e bağlı 700 işçi toplu sözleşme görüşmelerinin çıkmaza girmesi üzerine greve başladı. Anlaşmaya varılması üzerine grev 10 Nisan 1970'de sona erdi.

8 Nisan 1970

İstanbul'daki Sungurlar Kazan Fabrikası'nda T. Maden-İş üyelerine üyelikten ayrılmaları için baskıların yoğunlaşması ve haklarının ödenmemesi nedeniyle işçiler fabrikayı işgal etti. İki gün süren işgalin ardından işveren T. Maden-İş ile bir protokol imzaladı ve işbaşı yapıldı.

29 Nisan 1970

Çatalkaya matbaasında baş temsilcinin işten çıkarılmasını protesto eden Basın-İş üyesi 200 işçi oturma grevi yaptı.

Fabrikadaki işgale dün de çözüm yolu bulunamadı

Bir süredenberi işçilerin işgali altında bulunan Sungurlar Kazan Fabrikasına dün gece bir askeri birlik girmek istemiş, ancak işçilerin, «Ordu bizimledir, haklarımız verilsin, direnişten vazgeçeriz» demesi üzerine birlik geri çekilmiştir.

Vali Vefa Poyraz, fabrikadaki işgale bir çözüm yolu bulmak için ilgililerle temas kurmuşsa da olumlu bir sonuç alamamıştır.

Saat 21.45 sıralarında fabrika önüne gelen askeri bir birlik, işçilerin işgale son vermesi istemiştir. Birlikten bir binbaşı saat

30 Nisan 1970

DİSK Yürütme Kurulu 30 Nisan 1970 tarihinde 1 Mayıs İşçi Bayramı nedeniyle bir bildiri yayımladı.

MAYIS

4 Mayıs 1970

İşverenin daha önceki işgal sonucu protokolle kabul ettiği hakların uygulanmaması ve hiçbir gerekçe gösterilmeksizin aralarında işyeri temsilcisinin de bulunduğu altı işçinin işten atılması üzerine 4 Mayıs 1970 sabahı Sungurlar'da üretim durdu ve fabrika aynı yıl içinde üçüncü kez işgal edildi. İşçiler işten çıkarılan işçilerin geri alınmasını ve Çelik-İş adına kesilen aidatların T. Maden-İş'e ödenmesini talep etti.

8 Mayıs 1970

Pazartesi gününden beri işgal altında tutulan Sungurlar fabrikası 7 Mayıs gecesi jandarmaya teslim edilerek boşaltıldı.

13 Mayıs 1970

Sungurlar işçileri işbaşı yapmadı ve patronu fabrikaya sokmadı. Askerlerin fabrikayı kuşatması üzerine yapılan görüşmeler sonucunda işçiler fabrikayı boşaltma kararı verdi. Fabrika boşaltılırken yönetimin geçici olarak askerlere bırakıldığı hakları verilmezse yeniden harekete geçileceği açıklaması yapıldı. İşçiler bir yürüyüş daha yaparak fabrikanın karşısında beklemeye başladı.

23 Mayıs 1970

Sungurlar'daki direniş nedeniyle İstanbul Valisi Vefa Poyraz'ın başkanlığında bir toplantı yapıldı. İşveren toplantıda işten çıkarılan işçilerin geri alınması, çalışılmayan günlerin ücretlerinin ödenmesi, T. Maden-İş'in yetkili sendika olduğunu kabul etti. İşçilerin taleplerinin kabul edilmesi üzerine 25 Mayıs'ta üretim yeniden başlatıldı.

1970

HAZİRAN

13 Haziran 1970

Sendikaların örgütlenme ve toplu sözleşme haklarında değişiklik içeren tasarının 12 Haziran gecesi Millet Meclisi'nde kabul edilmesi üzerine DİSK, tasarının sendika seçme özgürlüğünü ve faşist sendikacılığın temellerini atacağını söyleyerek genel direniş kararı aldı.

14 Haziran 1970

DİSK'e bağlı sendikaların İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli ve Sakarya işyeri temsilcileri 14 Haziran günü DİSK Genel Merkezinde yaptıkları ortak toplantı sonunda Meclisteki tasarılar geri alınıncaya kadar bugünden itibaren başlamak üzere "çalışmamak" suretiyle ve diğer çeşitli eylemlerle direniş kararı aldı.

15-16 Haziran 1970

274 sayılı Sendikalar ve 275 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt kanunlarında yapılması planlanan ve işçilerin sendika seçme özgürlüklerine geniş ölçüde kısıtlamalar getirecek değişiklikleri protesto etmek için DİSK İstanbul ve İzmit'te direnişe geçti.

17 Haziran 1970

DİSK'e bağlı işçiler ile Dev-Gençli öğrenciler 16 Haziran günü Ankara sanayi çarşısında yürüyüş yapmak istedi. Polis saldırısı sonucu 19 işçi ve 51 öğrenci gözaltına alındı.

18 Haziran 1970

274 ve 275 sayılı yasaların değiştirilmek istenmesini protesto etmek için İzmir'de Lastik-İş, Maden-İş ve Gıda-İş'e bağlı işyerlerindeki işçiler bir gün süreli grev yaptı.

15-16 Haziran direnişinden sonra Sıkıyönetim ilanıyla birlikte komutanlık, olayların tahrik ve teşvikçisi oldukları iddiasıyla tespit edilen 80 kişinin polis tarafından yakalanmasını istedi. Aralarında DİSK genel başkanı Türkler'in de olduğu çok sayıda DİSK yöneticisi gözaltına alındı.

ODTÜ öğrencilerinin 17 Haziran günü yaptıkları forumda DİSK'e bağlı işçilerin giriştikleri fabrika hareketlerini desteklediklerini belirtmek ve işçilerin yanında olduklarını bildirmek için aldığı iki günlük boykot uygulanmaya başladı.

18 Haziran günü Ankara Rüzgârlı Sokak'ta bulunan aynı zamanda Maden-İş sendikasının şubesi de olan DİSK Bölge Temsilciliği 50 kişilik bir grup tarafından basılarak tahrip edildi.

19 Haziran 1970

15-16 Haziran direnişi nedeniyle İstanbul'da 44 kişi tutuklandı. İzmir'de DİSK'e bağlı 13 işyerinde işçiler pasif direnmeye geçti.

20 Haziran 1970

Adalet, Anayasa ve Sosyal İşler Komisyonu üyelerinden kurulu Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyonu 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nda bazı değişiklikler içeren kanun tasarısının tümünü kabul etti.

21 Haziran 1970

Türk-İş Yönetim Kurulu 274 ve 275 sayılı yasalarda değişiklik yapılmasını öngören tasarının Anayasaya aykırı olduğunu öne süren bilim insanlarına verdiği cevapta, "Bunların arasında bu konudaki teklifi hazırlayan partiye mensup olanların da bulunduğunu" iddia etti.

23 Haziran 1970

DİSK Genel Başkan vekillerinden Rıza Kuas ile Kemal Nebioğlu yayınladıkları basın bildirisinde "polisin nezarete aldığı işçileri dövdüğünü' belirtiler. Bu konuda Sıkıyönetim Komutanlığı'na başvurduklarını açıkladılar. Aynı açıklamada bazı işverenlerin sıkıyönetimden yararlanarak bazı işçi temsilcilerinin iş akitlerini feshettiklerini bildirdiler.

1970

28 Haziran 1970

İngiltere'nin en büyük iki sendikası Maden İşçileri Sendikası (AEU) ve Ulaştırma İşçileri Sendikası (TWU) 15-16 Haziran direnişiyle ilgili DİSK yöneticilerini desteklediklerini bildirdi.

29 Haziran 1970

DİSK Genel Başkan vekilleri Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu basına verdikleri demeçte "İşçinin Anayasal direnişine ve ihtarına rağmen Anayasa'da mevcut işçi haklarının kaldırılmasında ısrar ediliyorsa, o ülkede faşizme gidilmek istendiğinin belirgin örnekleri var demektir" dedi.

30 Haziran 1970

DİSK Genel Başkan vekilleri Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu basına verdikleri demeçte işçi yardımlaşma kurumu "İYAK" tasarısı Türk-İş ve iktidarın yeni bir oyunun peşinde olduklarını söylediler.

TEMMUZ

4 Temmuz 1970

15-16 Haziran olayları nedeniyle İstanbul'da 17 işyerinden 422 işçi çıkarıldı. DİSK işverenlerin çeşitli nedenlere dayanarak kendisine bağlı sendika mensubu işçilerin işlerinden çıkarılmalarına engel olması için Sıkıyönetim Komutanlığı'na başvurdu.

8 Temmuz 1970

DİSK Genel Başkan vekilleri Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu imzasıyla *Akşam*, *Cumhuriyet* ve *Milliyet* gazetelerinde bir çağrı yayımladı. Çağrıda, *"Anayasa'daki temel hakları yok edici tasarılara karşı direnen devrimci işçilerden tutuklanan ile bu olağanüstü durumdan yararlanılarak işten çıkarılanlara ve ailelerine DİSK gerekli yardımı yapmaktadır. Ancak bu olumsuz koşulların süresi ve etkileri gözetilerek bir bağış kampanyası öngörülmüş ve bir hesap açılmıştır. Anayasadan yana tüm devrimci kuruluşların, toplulukların ve kişilerin bu kampanyaya katılmaları tarihi görevleridir"* denildi. .

21 Temmuz 1970

Alman Çiftliği'nde çalışan Toprak-İş üyesi işçiler Gönen'deki DİSK üyesi Maden-İş dinlenme tesislerini işgal etti. 90 işçi yaptıkları bu hareketle sendikalarının bir ilgisi olmadığını, sadece kendilerinin biraz da dinlenmeye hakları olması gerektiğini söyledi.

AĞUSTOS

2 Ağustos 1970

DİSK Genel Başkan Vekili Kemal Nebioğlu, Türk-İş'e bağlı çevrelerden sendikaların kapatılmasına ilişkin çıkan haberlerle ilgili olarak yaptığı açıklamada ne Çalışma Bakanlığı'nın ne de Türk-İş'in sendika kapatma ya da kendiliğinden sendikaların temsil kabiliyetini tespit yetkisi olmadığını söyledi.

4 Ağustos 1970

DİSK Yönetim Kurulu toplantısı Çorlu'daki DİSK Trakya Bölge Temsilciliği'nde Kemal Nebioğlu başkanlığında yapıldı. Toplantının ağırlıklı gündemini 15-16 Haziran sonrası gelişmeler ve 274 ve 275 sayılı yasalarda değişiklik yapan 1317 sayılı Yasa'nın Anayasa'ya aykırılıkları idi.

6 Ağustos 1970

Aliağa rafinerisi inşaatında çalışan Yapı-İş üyesi iki yüz seksen işçi 6 Ağustos'ta greve başladı. İşveren, grevi kırmak için çeşitli baskı yöntemlerine başvurdu. 22 Ağustos'ta şantiyeye mühendisleri taşıyan aracın şoförü Yapı-İş Genel Başkanı Necmettin Giritlioğlu'nu öldürdü. İşçiler tarafından yakalanan şoförün AP'li olduğu ve işveren tarafından yönlendirildiği açıklandı. Giritlioğlu daha önce Karadeniz Ereğli'de Maden-İş sendikasında çalışmıştı.

1970

EYLÜL

1 Eylül 1970

Otomarsan Fabrikası'nda Maden-İş ve Metal-İş'e bağlı işçiler arasında çıkan olaylardan sonra Maden-İş'e bağlı 64 işçi işveren tarafından işten çıkarıldı.

11 Eylül 1970

15-16 Haziran olaylarının sonrasındaki sıkıyönetimi fırsat bilen Derby işvereni Kauçuk-İş'i yeniden devreye soktu. İşyerinde Kauçuk-İş adına hareket eden eli sopalı kişiler Lastik-İş üyelerini taciz etmeye, işyeri dışında darp etmeye başladı. Artan gerilim çatışmaya dönüştü. 11 Eylül'de işyerinde yaşanan saldırı sırasında 4 Lastik-İş üyesi yaralandı. Lastik-İş olaylar nedeniyle bir açıklama yaparak çatışmanın işveren ve Kauçuk-İş tarafından düzenlendiğini, işçilerin çalışmasının zorla engellenmeye çalışıldığını belirterek, referandum talebini yeniledi.

12 Eylül 1970

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler ile 26 sendika yönetici ve temsilcisinin yargılanmalarına 11 Eylül günü 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesinde devam edildi.

15 Eylül 1970

Sıkıyönetim döneminde DİSK'e bağlı sendikalara üye 1.100 işçinin tazminatları ödenmeden işlerine son verildi.

26 Eylül 1970

DİSK Genel Başkanı ve tutuklu 19 sendika yöneticisi ve temsilcisi sıkıyönetimin kalkmasının ardından sivil mahkemelerde yargılanmaya başladılar ve 26 Eylül 1970'te tahliye edildiler.

EKİM

11 Ekim 1970

DİSK Ankara Bölge Temsilcilisi Uğur Cankoçak İçişleri Bakanlığı'nda bir araya gelen bakanlar ve işveren temsilcilerinin işçi sınıfının Anayasal haklarını ellerinden almak için gizli kararlar aldıklarını açıkladı.

13 Ekim 1970

Gislaved lastik Fabrikası'nda çalışan Lastik-İş üyesi 1.300 işçi 15-16 Haziran tarihlerine ait ücretlerinin ödenmemesini protesto etmek amacıyla oturma grevine başladı.

15 Ekim 1970

Polis ve jandarma direnişteki Gislaved işçilerine saldırdı. İbrahim Çapkan adlı işçi polis kurşunuyla öldürüldü. 16 işçi ve 15 polis yaralandı. Ertesi gün 11 işçi tutuklandı. 20 Ekim'de 103 işçi işten çıkarıldı. (Ayrıntılar ana metinde).

15 Ekim 1970

DİSK'e bağlı Tüm-İş sendikasına üye 616 işçi Tarsus Basma Fabrikası'nda greve başladı. Grev 28 Aralık'ta sona erdi.

17 Ekim 1970

Toplum polisinin kurşunlarıyla ölen Gislaved fabrikası işçilerinden Hüseyin Çapkan'ın cenazesi DİSK tarafından düzenlenen bir törenle toprağa verildi.

21 Ekim 1970

Adana'da Bossa Fabrikası'nda çalışan 4.000 işçi ücretlerinin düşüklüğünü ve işyerindeki akort ücret uygulanmasını protesto etmek amacıyla 21 Ekim 1970 günü iş bıraktılar.

1970

KASIM

10 Kasım 1970

Bossa Fabrikası'nda daha önce işgale katılan 10 işçinin işten çıkarılmak istenmesi üzerine fabrika 1.000 işçi tarafından işgal edildi. 12 Kasım'da DİSK'e bağlı işgalci işçilerin fabrikadan Teksif'e bağlı işçilerce çıkarılmak istenmesi üzerine çatışma çıktı. Polis ve jandarma olaya müdahale etti. 60 işçi, 27 polis yaralandı. 160 işçi gözaltına alındı. 12 işçi tutuklandı. 16 Kasım'da 140 işçinin işine tazminatsız olarak son verildi.

11 Kasım 1970

Adana'da Teksif'ten ayrılıp DİSK'e geçen işçiler Paktaş fabrikasını işgal ettiler.

16 Kasım 1970

Jandarma ve polis kordonu altında bulundurulan Bossa ve Paktaş fabrikalarında sabahtan itibaren işbaşı yapılması kararlaştırıldı.

17 Kasım 1970

Bir gün önce sabahtan itibaren işbaşı yapan Bossa Fabrikası'nda iki vardiyada çalışan 140 işçinin işlerine son verildi.

24–25 Kasım 1970

DİSK Yönetim Kurulu Hürcam-İş sendikasının üyeliğinin kabulüne karar verirken, Mensucat-İş ve Bank-İş sendikalarının üyeliklerinin otomatikman düştüğünü onayladı.

ARALIK

30 Aralık 1970

DİSK Yürütme Kurulu, Türk-İş'in Ankara'daki genel merkez binasına patlayıcı madde atılmasını protesto eden ve kınayan bir açıklama yapılması karara aldı. Kararda DİSK'in fikir mücadelesi yaptığını, kaba kuvvetten yana olmadığını içeren görüşlerin bir basın açıklamasıyla basına ve TRT'ye verilmesine belirtildi.

31 Aralık 1970

İstanbul'da Grundig Radyo Pikap Fabrikası'nda çalışan ve Maden-İş üyesi olan 185 işçi greve başladı. Grev 30 Nisan 1971 tarihinde sona erdi.

Cumhuriyet

60 işçi ve 27 polis yaralandı, 160 kişi gözaltında

Adana'da 2 fabrika işgali olaylara yol açtı

Türkiye'ye 1 milyar kredi verilmedi

OECD'deki Türk yetkilileri Başbakanın sözlerini doğrulamadı

De Gaulle'ün isteğine rağmen cenaze töreni muhteşem oldu

Yangına karşı Topkapıda tek tedbir: 500 kova su..

CHP İzmir İl Yönetim Kurulu'na işten el çektirildi

Türk-Bulgar sınır kapısı geçişe açıldı

Margarin fiyatına zam yapıldı

Amerikalılar, Robert Kolej yüksek kısmının naklinde ısrar ediyor

1971

OCAK

6 Ocak 1971

Grundig'teki T. Maden-İş grevinden sonra aynı işveren grubuna ait olan Pertrix Pil Fabrikası'nda bu kez DİSK üyesi Kimya-İş üyeleri greve başladı.

12 Ocak 1971

Eskişehir'deki Entil Endüstri şirketinde çalışan Maden-İş üyesi işçiler greve başladı. Grev 15 Mart'ta sona erdi.

14 Ocak 1971

Türk-İş'in içindeki sosyal demokratlar sendika yöneticileri Türk-İş Yönetim Kurulu'na "Dörtler Raporu" veya "Dörtlü Rapor" olarak da bilinen "1971 Türkiye'sinde İşçi Hareketi ve Sendikalarımız: Ortak Reform Yolları Üzerinde Eleştiriler ve Araştırmalar" isimli raporu sundu.

16 Ocak 1971

DİSK Ankara Bölge Temsilcisi Uğur Cankoçak son gelişmeleri değerlendiren bir basın açıklaması yaptı ve "Türk-İş içindeki son çalkantılar, aslında sosyal demokrat bir parti kurma çabaları değil, üçüncü bir konfederasyon kurma çabalarının ilk adımı" olarak değerlendirdi. Cankoçak bu çalkantıların Türk-İş'in yıllardan beri izlenen partiler üstü politikasının iflası olduğunu belirtti.

19 Ocak 1971

12 Ocak'ta işveren vekilinin yemekhanede Petrol-İş'i öven bir konuşma yapması üzerine Petrol-İş ve Kimya-İş üyeleri arasında kavga çıktı. İşveren 19 Ocak'ta ikisi işyeri temsilcisi üç Kimya-İş üyesini işten çıkardı. Ortamın gerilmesi üzerine işveren akşam bir Petrol-İş üyesini işten çıkardığını açıkladı. Kimya-İş üyesi işçiler arkadaşlarının işe geri alınması için oturma eylemi başlattı. Kimya-İş işyerinde çalışan 1.200 işçinin üyeleri olduğu açıkladı. 20 Ocak'ta fabrika dışında toplanan işçiler, işten çıkarılan arkadaşlarını da yanlarına alarak işbaşı yaptı. İşveren fabrikaya polis çağırarak işten çıkardığı üç işçi ile işyeri baştemsilcisini tutuklattı. 25 Ocak'ta işveren ile Kimya-İş arasında anlaşmaya varıldı.

20 Ocak 1971

630 işçinin çalıştığı Uniroyal Fabrikası'nda Lastik-İş grev uygulamaya başladı. Grev 12 Nisan'da sona erdi.

26 Ocak 1971

Pancar Motor Fabrikası'nda Maden-İş'e üye olan 3 işçiyi işten çıkardı. Maden-İş üyesi işçiler işten çıkarılan arkadaşlarını fabrikaya soktu. Bu şekilde işverenin işten çıkarma kararını tanımadıklarını ilan ettiler. İşçiler, Çelik-İş'e geçmeleri için baskı yapan bir ustabaşını yakalayıp, ellerini bağlayarak işverenin kapısının önüne bıraktı. Mart ayında 23 işçinin daha Maden-İş'e üye olmaları nedeniyle işten çıkarılmaları üzerine 500 işçi 3 saat süreyle oturma grevi yaptı.

ŞUBAT

1 Şubat 1971

İstanbul'daki Adel Kalem Fabrikası'nda çalışan 300 işçi Türk-İş'e bağlı Ağaç-İş sendikasından ayrılarak DİSK'e bağlı Kimya-İş sendikasına üye oldu. İşveren Kimya-İş'i tanımadı ve aidatları Ağaç-İş adına yatırmaya devam etti. Açılan dava sonucu aidatların Kimya-İş'e ödenmesine karar verildi. İşveren Kimya-İş'in toplu iş sözleşmesi çağrılarına yanıt vermedi. Bunun üzerine işçiler 1 Şubat'ta oturma eylemi yaptı. Fabrika önünde çadır kuruldu. İşveren tarafından çadırlara yönelik organize edilen bir saldırı sonucu 4 işçi yaralandı. Bununla da yetinmeyen işveren 200 kadar yeni işçiyi fabrikaya getirerek üretim yaptırmaya çalıştı. Sorunun iyice çıkmaza girmesi üzerine işveren 23 Mart'ta Kimya-İş ile anlaşma yaptı. Anlaşma ile işten çıkarılan tüm işçiler geri alındı, haklarında hiçbir şikâyette bulunulmadı ve aidatlar Kimya-İş'e kesilmeye başlandı.

1971

12 Şubat 1971

Kuruluşunun dördüncü yıl dönümü nedeniyle 12 Şubat günü bir bildiri yayınlayan DİSK, ''Türkiye'nin derin, ekonomik, sosyal ve siyasal bunalım içinde bulunduğunu'' belirtti ve örgütün sömürü ve yabancılaşmaya karşı en etkin mücadele örneğini verdiğini bildirdi.

16 Şubat 1971

İzmit'te Eternit A.Ş. işyerinde çalışan Serçip-İş üyesi 120 işçi greve başladı. 26 Nisan'da grev bitti.

26 Şubat 1971

İzmir'de Egeliler Av ve Kurşun Sanayii işyerinde çalışan 60 Maden-İş üyesi işçi, işverenin toplu sözleşme görüşmelerine yanaşmaması ve sürekli lokavt yapması üzerine greve başladı. Grev 18 Mayıs'ta sıkıyönetim tarafından kaldırıldı.

28 Şubat 1971

Ereğli Demir-Çelik Fabrikası'nda Maden-İş'e üye olan 4.000 işçi, aidatlarının Metal-İş'e kesilmesini protesto etmek amacıyla 5 saatlik grev yaptı.

MART

12 Mart 1971

Genel Kurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarının ortak imzasıyla Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a hükümetin istifa etmesini isteyen bir uyarı yazısı (muhtıra) verildi. DİSK Yürütme Kurulu kamuoyuna açıklanan bu uyarı yazısını değerlendirerek bir bildiri yayımladı. Bildiride; ''DİSK, Atatürk devrimlerinin ve Anayasa ilkelerinin korunmasında, uygulanmasında ve geliştirilmesinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yanında olduğunu belirtmekten kıvanç duyar'' denildi.

22 Mart 1971

Gaziantep'te polis DİSK, Dev-Genç ve TÖS şubelerinde arama yaptı.

29 Mart 1971

İstanbul Topkapı'da İbrahim Ethem İlaç Fabrikası'nda Kimya-İş üyesi 410 işçi sendikalı büro personeli üzerine baskı yapması ve sendika üyesi 2 işçiyi işten çıkarması nedeniyle oturma grevi yaptı. İşveren, 31 Mart'ta tamirat yapılacak gerekçesiyle fabrikayı kapattı.

29 Mart 1971

Murat Cam Fabrikası'nda Hürcam-İş üyesi 5 işçinin sendikalaşma nedeniyle işten çıkarılmasını protesto eden 60 işçi direnişe geçti.

NİSAN

6 Nisan 1971

15-16 Haziran işçi olayları sırasında, ''Halkı hükümet aleyhine isyana teşvik için gizli örgütleştikleri'' iddiasıyla yargılanan DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, Genel Sekreter Kemal Sülker ve 25 arkadaşının duruşmasına İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesinde devam edildi.

14 Nisan 1971

Profilo'da 1.300 işçi Maden-İş ile patron arasındaki toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine greve başladı.

26 Nisan 1971

26 ilde sıkıyönetim ilan edildi. Sıkıyönetimin ardından DİSK yöneticileri kısa bir süre tutuklu kalsa da DİSK'e karşı dava açılmadı.

1971

MAYIS

18 Mayıs 1971

Başbakan Nihat Erim tarafından yapılan açıklamayla Balyoz Harekâtı adıyla yaygın bir tutuklama dalgası yaşandı. Aralarında tanınmış yazar, edebiyatçı, hukukçu, siyasetçi ve sendikacıların da olduğu 427 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker, DİSK yöneticilerinden Kemal Nebioğlu, Şinasi Kaya ve Hilmi Güner ile Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya, Prof. Dr. Bahri Savcı, Prof. Dr. Mümtaz Soysal, Fakir Baykurt, Çetin Özek, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Prof. Dr. İdris Küçükömer, Prof. Dr. Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat, Prof. Dr. İsmet Sungurbey, Yaşar Kemal, Vedat Günyol, Prof. Dr. Muammer Aksoy, Prof. Dr. Uğur Alacakaptan, Sevgi Soysal, Emin Galip Sandalcı, Altan Öymen, Erdal Öz, İlhan Selçuk, İlhamı Sosyal, Doğan Avcıoğlu, Uğur Mumcu, Çetin Altan, Can Yücel, Doğan Koloğlu, Muzaffer Erdost, Turhan Dilligil, Bülent Habora, Vasıf Öngören ve öğretim üyesi Bülent Tanör de yer alıyordu.

HAZİRAN

14 Haziran 1971

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, 24 gündür gözaltında bulunduğu 10 kişiyi 13 Haziran gecesi sıkıyönetimce serbest bıraktı. İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından serbest bırakılanlar şunlardır: Kemal Türkler (DİSK Genel Başkanı), Kemal Sülker Okur (DİSK Genel Sekreteri), Şinasi Kaya (DİSK yöneticisi), Hilmi Güner (DİSK yöneticisi), Yaşar Kemal (Yazar), Prof. İsmet Sungurbey, Nejat Sözge (sendikacı), Osman Sercan (işçi) ve Rasih Nuri İleri.

TEMMUZ

2 Temmuz 1971

DİSK Ankara Temsilcisi Uğur Cankoçak, yazı işleri müdürlüğünü yaptığı *DİSK* gazetesinde yayınlanan bir yazı nedeniyle yargılandığı mahkeme tarafından 1,5 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Cankoçak 1 yıl cezaevinde kaldı.

9 Temmuz 1971

Türk-İş üyesi on iki sendika ve federasyon Ankara'da yapılan Türk-İş Yönetim Kurulu'na "On İkiler Raporu" olarak da bilinen "Türk İşçi Hareketi İçin Sosyal Demokrat Düzen İlkeler Amaçlar Yöntem" başlıklı raporu sundu.

20 Temmuz 1971

Anayasa Mahkemesi verdiği kararla TİP'i kapattı.

26 Temmuz 1971

Derby Lastik Fabrikası'nda Lastik-İş'e bağlı üyeler greve başladı. 23 Aralık'ta toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmayla sonuçlanması üzerine grev bitti.

AĞUSTOS

24 Ağustos 1971

DİSK Yürütme Kurulu toplantısında Başbakan Erim'e bir muhtıra sunularak sendikacılar ile bakanlar arasında yapılan toplantıya DİSK'i davet etmemesinin protesto edilmesine karar verildi.

1971

EYLÜL

9 Eylül 1971

Berec Fabrikası'nda işçiler işverenin aidatlarını üye oldukları Kimya-İş yerine Türk-İş'e bağlı Petrol-İş sendikasına kesmesi üzerine pasif direniş gerçekleştirdi. Fabrikaya çok sayıda toplum polisi gönderildi ve işçi temsilcileriyle polis arasında yapılan görüşmelerin ardından 9 Eylül'de başlayan çalışmama eylemi 10 Eylül'de sabah saat 4'te sona erdirildi.

KASIM

10 Kasım 1971

DİSK'e bağlı Hürcam-İş ile Çayırova Cam fabrikası arasındaki toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması nedeniyle 1.377 işçi greve başladı. 22 Aralık'ta varılan anlaşma üzerine grev sona erdi.

ARALIK

6 Aralık 1971

DİSK yöneticileri ve 25 sendika yöneticisinin davası 2 Numaralı sıkıyönetim mahkemesinde başlandı.

24 Aralık 1971

2 Numaralı sıkıyönetim mahkemesi, DİSK yöneticileri Kemal Türkler, Kemal Sülker ve arkadaşlarının hakkında açılan dava nedeniyle verilen görevsizlik talepleri hakkında bir karar vermek üzere duruşmayı başka bir güne erteledi.

1972

ŞUBAT

9 Şubat 1972

Anayasa Mahkemesi, iki gün süren oturumun ardından 15-16 Haziran'a neden olan 1317 sayılı Yasa'nın bazı maddelerini iptal etti. Böylece DİSK'in ilk günden beri yapılan yasa değişikliğinin Anayasa'ya aykırı olduğu tezi kanıtlanmış ve işçilerin örgütlenme hakkı üzerindeki tehdit ortadan kaldırılmış oldu.

MART

25 Mart 1972

15-16 Haziran 1970 eylemleriyle ilgili olarak DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler ve 26 arkadaşının duruşmasına 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı 2 numaralı mahkemesinde devam edildi.

1972

EKİM

5 Ekim 1972

Türk Demir Döküm Fabrikası'nda Maden-İş üyesi 2.500 işçi, toplu sözleşme görüşmelerinde bir anlaşmaya varılamaması üzerine greve başladı. 99 gün süren grev 11 Ocak'ta varılan anlaşmayla sona erdi.

24 Ekim 1972

Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü'nün merkez ve taşradaki bütün işyerlerinde Besin-İş ve Gıda-İş tarafından uygulanmasına karar verilen grev, memleket sağlığı ve millî güvenlik bakımından sakıncalı görülerek Bakanlar Kurulu'nca 30 gün süreyle ertelendi.

ARALIK

21 Aralık 1972

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'e pasaport verilmemesi nedeni ile bağlı oldukları Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu Kongre ve Genel Yürütme Kurulu toplantılarına katılamaması üzerine IMF, İstanbul'a bir temsilci gönderdi.

1973

ŞUBAT

12 Şubat 1973

DİSK 4. Genel Kurulu 12-13 Şubat tarihlerinde Şişli'de, Nis Düğün Salonu'nda toplandı. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler Genel Başkanlığa, Kemal Sülker Genel Sekreterliğe yeniden seçildi.

NİSAN

2 Nisan 1973

İzmit'teki Bastaş Fabrikası'nda çalışan ve Maden-İş üyesi olan 96 işçi greve başladı. Grev 20 Temmuz 1973 tarihinde sona erdi.

18 Nisan 1973

İstanbul'da Bufer Fabrikası'nda çalışan 177 Maden-İş üyesi işçi greve başladı. Grev 22 Eylül'de sona erdi.

MAYIS

14 Mayıs 1973

Kimya-İş üyesi 359 işçi Roche ve Abbott fabrikalarında greve gitti. Mayıs ayı içinde grev sona erdi.

16 Mayıs 1973

DİSK tarafından Sendikalar Kanunu ile Grev ve Toplu Sözleşme Kanunu'nda yapılması gereken değişikliklere yönelik bir seminer düzenlendi. İstanbul'daki Carlton Hotel'de yapılan seminer üç gün sürdü. Toplantının açılışında bir konuşma yapan Genel Başkan Kemal Türkler 274 ve 275 sayılı kanunların uygulamasının, çalışma hayatında istenen düzeni bir türlü getiremediğini belirtti. Çelişen uygulama ve kararların, işyerlerinde gerçek bir huzursuzluğun kaynağı olduğunu belirten Türkler, ILO'nun 87 sayılı sözleşmesinin onaylanmamış olmasını büyük bir eksiklik olarak gördüğünü söyledi.

1973

HAZİRAN

4 Haziran 1973

Şenkaya Çelik Döküm Fabrikası'nda çalışan 65 Maden-İş üyesi işçi 15 Eylül'e kadar sürecek olan eyleme başladı.

22 Haziran 1973

T. Maden-İş yöneticileri yayımladıkları bildiri ile kanunun suç saydığı fiili överek halkı suç işlemeye tahrik ettikleri iddiasıyla yargılandıkları Ankara Toplu Basım Mahkemesinden beraat etti.

27 Haziran 1973

Emfa Elektrik Malzemeleri Fabrikası'nda Maden-İş'e bağlı 96 işçi greve başladı. Grev 12 Mart 1974 tarihinde sona erdi.

AĞUSTOS

1 Ağustos 1973

Süt Endüstri Kurumu'nun İstanbul fabrikasında Türkiye Gıda-İş üyesi işçiler greve başladılar. 15 saat sonra grev Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından ertelendi.

8 Ağustos 1973

Ereğli Demir Çelik işletmelerinde toplu iş sözleşmeleri görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine Maden-İş grev, işveren ise lokavt kararı aldı.

10 Ağustos 1973

DİSK'e bağlı Lastik-İş işçileri bu seçimde CHP'ye oy vermeye çağırdı. Lastik-İş çıkan yayın organın kapağında "İşçi sınıfı seçimlerinde tarafsız kalmayacaktır" cümlesinin yer aldığı "işçi gözüyle" köşesinde "oylarımızı, demokrasi için kullanacağız" başlığı yer aldı.

31 Ağustos 1973

Tarafların karşılıklı olarak grev ve lokavt ilan ettikleri Ereğli Demir Çelik işletmelerinde işverenin son görüşmelerde verebileceğini bildirdiği zam ve sosyal haklar Maden-İş tarafından işçilerin oyuna sunuldu. İşçiler yeniden grev dedi.

DİSK yöneticilerinin yargılandığı 16 Haziran işçi olayları davası dosyası davaya bakan İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı askeri Mahkemesi tarafından Uyuşmazlık Mahkemeleri kuruluncaya kadar işlemden kaldırıldı.

EYLÜL

1 Eylül 1973

Maden-İş işçilerle alınan ortak karar uyarınca 1 Eylül 1973 gecesi Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nda grevi başlattı. DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker, iktidarın işçilerin istediği 15 milyon lirayı vermemek için hergün 8 milyonluk zararı göz aldığını söyledi. Hükümetin önce 30 ve ardından 60 gün süre ile grevi erteledi. Taraflar arasında anlaşma 1 Mart 1974 tarihinde imzalanabildi.

4 Eylül 1973

Basın-İş'e bağlı 560 işçi Ankara'da Türk Tarih Kurumu Basımevi, Güven Basımevi ve Baylan Basımevinde greve başladı. 56 gün süren grev anlaşmayla sona erdi.

13 Eylül 1973

Basın-İş'in Ankara'da dört işyerinde 208 işçiyle sürdürdüğü grev uygulaması üzerine, Ankara Bölgesi Sıkıyönetim Komutanlığı, işveren sendikasına da lokavt izni verdi.

1973

13 Eylül 1973

DİSK Yönetim Kurulu 8 ve 12 Eylül tarihlerinde yapılan Yönetim Kurulu toplantısında 12 Ekimde yapılacak milletvekili genel seçimlerine ilişkin alınacak tavrı tartıştı. Yapılan değerlendirmelerin ardından yapılan açıklama ile CHP'nin 12 Mart'tan sonra özgürlüklerin ve işçi haklarının savunucusu olduğunu belirtti. İşçi, köylü ve dar gelirlileri 14 Ekim seçimlerinde CHP'ye oy vermeye çağırdı. DİSK'in bu çağrısı nedeniyle İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nca soruşturma açıldı.

KASIM

15 Kasım 1973

3 aya yakın bir süreden beri Ereğli Demir Çelik Fabrikası'nda devam eden grev Bakanlar Kurulu tarafından otuz gün süreyle ertelendi. Karar 15 Kasım 1973 günlü *Resmî Gazete*'de yayımlandı.

20 Kasım 1973

DİSK Yönetim Kurulu 9 Aralık 1974 tarihinde yapılacak belediye başkanları, belediye meclisleri, il genel meclisleri, mahalle muhtarları ve ihtiyar heyetleri seçimine ilişkin durum değerlendirmesi yaptı. Alınan kararlar bir bildiri ile kamuoyuna açıklandı. Yapılan açıklamada; "DİSK Yönetim Kurulu 20 Kasım 1973 günü toplanarak, mahalli seçimlerde CHP listelerine oy verme çağrısında bulunmayı oy birliği ile kararlaştırmıştır" denildi.

1974

OCAK

16 Ocak 1974

İstanbul'daki Emayetaş Fabrikası'nda çalışan 900 Maden-İş üyesi işçi, sendikanın aldığı karara uyarak greve başladı. Grev 23 Mayıs 1974 tarihinde sona erdi.

24 Ocak 1974

Tepe Mobilya Fabrikası'nda ASİS üyesi işçilerin grevi 100. gününü doldurdu.

ŞUBAT

12 Şubat 1974

DİSK kuruluşunun 7. yılı nedeniyle bir bildiri yayımladı. Genel Başkan Kemal Türkler, Genel Sekreter Kemal Sülker ve Dinçer Doğu imzalarıyla yayımlanan bildiride, "DİSK eğitimde uyguladığı sınışla bilinç verme çalışmalarının sonucu olarak, sermaye kesimlerinin çıkarlarını koruyan bir parti yerine CHP'ye oy vermiştir. Böylece bozuk düzenin temsilcisi olan AP iktidardan uzaklaştırılmıştır" denildi.

20-21 Şubat 1974

DİSK, 20-21 Şubat 1974 günlerinde İstanbul'da Maçka otelinde "Genel Af ve Sorunları" başlıklı bilimsel bir toplantı düzenledi.

1974

MART

1 Mart 1974

Maden-İş ile Ereğli Demir Çelik fabrikaları arasında meydana gelen toplu sözleşme uyuşmazlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Abdülkerim Doğru'nun başkanlığında tarafların yaptıkları görüşmede bir anlaşmaya bağlandı. 10 Şubat 1974 tarihinde imzalanan ve "toplu sözleşme redaksiyonu yapılıp imzalanıncaya kadar, toplu sözleşme hükmünde geçerli" olan anlaşma tutanağı ile uyuşmazlık bir çözüme bağlanmış taraflar almış oldukları grev ve lokavt kararlarını kaldırdılar. Toplu sözleşmenin son hali imzalandı ve yürürlüğe girdi.

11 Mart 1974

İstanbul'daki Ülker Fabrikası'nda çalışan işçiler, Türk-İş'e bağlı Tek Gıda-İş'ten topluca istifa ederek Gıda-İş'e üye oldu. İşveren ve Tek Gıda-İş işçilerin bu kararını kabul etmedi ve aylar süren sancılı bir dönem başladı.

19 Mart 1974

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler: "Konut sorununun en büyük sorunlardan biri olduğunu belirterek, bu konuda bir standarda gidilmesinin zorunlu olduğunu, işçi konutlarının maliyetleri düşürücü tedbirler alınması gerektiğini" söyledi.

26 Mart 1974

Mersin'de Anadolu Cam Sanayiinde Hürcam-İş üyesi 150 işçi işten çıkarıldı.

Mart 1974

Maden-İş 1. Bölge Temsilciliğine bağlı işyerlerindeki işçiler, kendi aralarında para toplayarak çeşitli işyerlerinin temsilci ve baş temsilcisinden oluşan bir yardımlaşma komitesi kurdular. Komitenin amacı, bölgeye bağlı işyerlerinde grev yaparak direnen ve lokavta maruz kalan işçilere yardım etmekti.

NİSAN

5 Nisan 1974

İstanbul'daki Elektro Metal Fabrikası'nda çalışan Maden-İş üyesi 600 işçi toplu sözleşme müzakerelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine greve başladı. Grev 5 Nisan 1975'te 1 yılını doldurdu.

26 Nisan 1974

Anadolu Döküm Fabrikası'nda çalışan ve Maden-İş üyesi olan 162 işçi greve başladı. Fabrikadaki işçiler daha önce Hür Maden-İş ismindeki sarı sendikadan kurtulmak için mücadele etmişlerdi.

26 Nisan 1974

2.100 işçinin çalıştığı Otosan işyerinde Maden-İş'e üye 25 işçinin işten atılması üzerine işçiler 1 saatlik oturma grevi yaptılar.

MAYIS

2 Mayıs 1974

ICF Türkiye Koordinasyon Komitesi ile T. Maden-İş tarafından ortak düzenlenen uluslararası sendikacılık semineri İstanbul Belediye Sarayı'nda gerçekleştirildi. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler açılış konuşmasında 274 ve 275 sayılı sendikalar ve toplu sözleşme grev ve lokavt yasalarının değiştirilmesinde büyük yarar gördüklerini, yasalara referandumun bir an önce getirilmesi, işçilere sendika seçme hakkı verilmesi gerektiğini savunmuştur. Üç gün süren toplantıda ayrıca ICF Genel Sekreteri Charles Levinson ve TGWU yöneticisi ve İngiliz İşçi Partisi Milletvekili Bob Edwards da birer konuşma yaptı.

1974

25 Mayıs 1974

İstanbul'daki Ülker Fabrikası'nda DİSK'e bağlı Gıda-İş sendikasına üye olan işçiler işverenin sendikalarını tanımaması ve Tekgıda-İş ile ilişkilerini sürdürmesi üzerine oturma eylemi yaptı. İşveren fabrikaya polis çağırdı ve müdahale sırasında çok sayıda işçi yaralandı.

HAZİRAN

3 Haziran 1974

Sosyal-İş Zonguldak Amele Birliği işyerinde greve gitti.

8 Haziran 1974

Hür Aydın gazetesi ve Aydoğdu Matbaası'nda çalışan Basın-İş üyesi 42 işçi ücret anlaşmazlığı sonucu greve başladı. Grev 18 Aralık'ta 560. gününü doldurdu. Bu grev Türkiye'de o güne kadar en uzun grev olma niteliğini taşıdı.

17 Haziran 1974

Çakır Albüm işyerinde çalışan Basın-İş üyesi işçiler greve başladılar. Grev patronun işçilerin isteklerini kabul etmesi üzerine 2 Temmuz'da sona erdi.

18 Haziran 1974

DİSK Yönetim Kurulu, Sosyal-İş sendikasının üyelik başvurusunu değerlendirdi ve üyeliğe kabul edilmesine karar verdi.

22 Haziran 1974

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, asgari ücretler konusunda komisyona katılmak üzere Hükümete yazılı olarak başvurduklarını, ancak yürürlükteki yönetmelik gereğince katılamayacaklarını söyledi.

TEMMUZ

4 Temmuz 1974

İçel'de kurulu Çukurova İplik Fabrikası'nda işçilerin çoğunluğunun DİSK'e bağlı Tüm-İş'e geçmelerine rağmen Türk-İş'e bağlı TEKSİF'in toplu sözleşme yapma girişimi tepkilere neden oldu. İşyerindeki 450 Tüm-İş üyesi işçi direniş yaptı ve fabrika önünden Atatürk anıtına kadar sessiz yürüyüş gerçekleştirildi. Sahte kayıt sorununun üst noktaya taşındığı bir ortamda mahkeme sadece kayıtlar üzerinden yaptığı değerlendirmede yetkiyi TEKSİF'e verince işçiler 17 Ağustos'ta yeniden üretimi durdurdu. Soruna Çalışma Bölge Müdürlüğü de dahil olsa da işveren verilen hiçbir sözü tutmadı.

10 Temmuz 1974

İzmit'te kurulu Petkim işyerindeki temsilci seçimlerini Petkim-İş üyesi Ümit Tok kazandı. Yenilgiyi kabullenemeyen sağcı işçilerden Reyhan Başkoç, Tok'u tabanca ile vurarak katletti. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, Petkim-İş Genel Başkanı Yılmaz Özdemir'e bir telgraf gönderdi. Türkler mesajında şu görüşleri dile getirdi: "İşyeri sendika temsilcisi Ümit Tok kardeşimizin ölümü bütün DİSK topluluğunu son derece müteessir etmiştir. Sendikal mücadelenin fikir düzeyinden kaba kuvvet ve silah kullanma şekline dönüştürülmesi asla kabul edilmeyecek bir harekettir. Bu cinayeti işleyenlerin elbette cezasız kalmayacağı inancıyla size ve bütün işçi kardeşlerimize başsağlığı diler, sendikacılığa kan bulaştıranları asla affetmeyeceğimizden emin olmanızı rica ederim."

1974

20–21 Temmuz 1974

DİSK Yönetim Kurulu iki gün süren toplantısında ''Yunan cuntası tarafından Kıbrıs'ta yapılan darbe sonucunda ortadan kaldırılan Kıbrıs anayasal düzeninin ve bağımsızlığının yeniden kurulması amacıyla garantör devlet olarak Kıbrıs'a çıkarma ve indirme yapan Hükümetimizin bu konudaki politikasının desteklenmesini'' kararlaştırdı. Bu karar doğrultusunda Cumhurbaşkanına, Başbakana ve Genel Kurmay Başkanına telgraflar gönderildi. İşçiler arasında kan bağışı kampanyası açıldı. İşçiler ve toplum devletin savaş fonuna katkı vermeye çağırıldı.

AĞUSTOS

2 Ağustos 1974

İstanbul'daki Ülker Fabrikası'nda bütün işçilerin DİSK'e bağlı Gıda-İş sendikasına geçmesi üzerine işveren ve Türk-İş'e bağlı Tek Gıda-İş gizlice toplu sözleşme görüşmelerini başlattı. Durumu öğrenen işçiler topluca Bölge Çalışma Müdürlüğüne giderek şikâyette bulundu. Tek Gıda-İş 5 Ağustos 1974 tarihinde ücret zammı bile içermeyen bir toplu sözleşmeyi Çalışma Bölge Müdürlüğü'ne gönderdi.

20 Ağustos 1974

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, Kıbrıs Barış Harekâtı nedeniyle basına ve TRT'ye bir açıklama gönderdi. Açıklamada Fransa hükümetinin Kıbrıs konusundaki tutumu eleştirildi.

27 Ağustos 1974

DİSK Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili olarak uluslararası işçi hareketini bilgilendirmek üzere bir uyarı mektubu (muhtıra) yayımladı. Bütün uluslararası işçi federasyonlarına ve konfederasyonlarına gönderilen yazıda Kıbrıs'ta cereyan eden hunharca cinayetler ve Türkleri yok etme girişimleri hakkında bilgi verildi.

EYLÜL

13 Eylül 1974

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı, Sosyal-İş'in Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü'nde başlatacağı grevi yasakladı.

17 Eylül 1974

İstanbul'daki Ülker Fabrikası'nda işverenin işçileri Gıda-İş'ten istifaya zorlaması ve sendikayı tanımadığını açıklaması üzerine işçiler fabrikayı işgal etti. Kapılar kaynakla kapatıldı. Gece polis kapıları panzerle yıkarak fabrikaya girdi, çok sayıda işçi elektrikli coplarla dövüldü. 16 işçi gözaltına alındı ancak savcılık tarafından serbest bırakıldılar. 18 Eylül sabahı kapı girişine gelen Sabri Ülker ve Tek Gıda-İş yöneticileri Gıda-İş üyesi işçileri içeri almadılar. İşveren 40 işçiyi ele başı oldukları gerekçesiyle işten çıkardı.

19 Eylül 1974

Başbakan Bülent Ecevit'in istifası hakkında konuşan DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker ''Sayın Ecevit'in istifasının çok yerinde bir hareket olarak görüyoruz hatta bu konuda geç kalmıştır diyebiliriz. Bu durumda en iyi yol erken seçimdir.'' dedi.

30 Eylül 1974

DİSK Yönetim Kurulu, üyelik başvurusunda bulunan ASİS ve Baysen sendikalarının durumunu görüştü. Yapılan değerlendirme sonrasında her iki sendikanın da DİSK'e üyeliğe kabul edilmesine karar verildi.

1974

EKİM

6 Ekim 1974

İstanbul Ülker Fabrikası'nda çalışan bir grup işçi Tek Gıda-İş yöneticisi Abdullah İren ile birlikte gelen kişilerce saldırıya uğradı. Saldırganlar işveren tarafından işten çıkarılan Gıda-İş üyesi Ahmet Özçelik'i bıçakla yaraladı. Sendika Genel Başkanı Kemal Nebioğlu aynı gün Vali Namık Kemal Şentürk'e bir telgraf göndererek şunları belirtti: "Karşı sendika ve İşveren işi yaralamaya vardırdı. Ve silah kullanmaya başladı. Bu davranışı durdurmanızı ve mütecavizlerin Kanun çizgisi içine sokulmasını diliyorum."

7 Ekim 1974

Gislaved Lastik Fabrikası'nda 950 işçi greve başladı. Lastik-İş'in yürüttüğü grev, bir sendikanın Türkiye'de ilk kez işkolu düzeyinde grev uygulaması açısından önem taşıyordu. Grev, 3 Ocak'ta toplu sözleşme imzalanması üzerine sona erdi.

10 Ekim 1974

Basın-İş'e bağlı 150 basın işçisi İzmir Ticaret matbaasında greve başladı. Grev 1 Nisan 1975 tarihinde başarıyla sonuçlandı.

16 Ekim 1974

Maden-İş, Gıda-İş, Lastik-İş, Haber-İş, Basın-İş, Tüm Dokuma-İş, Hürcam-İş, Kimya-İş ve Tekstil Sendikalarına üye işçiler bir komite kurarak 275 sayılı Grev ve Lokavt Kanunu'nda değişiklik yapılması ve işçilere sendika seçiminde referandum hakkı tanınması için kampanya açtılar. İşçiler basın açıklaması yaparak kampanyayı duyurdu. Kampanyayı düzenleyen işçiler daha sonra Gislaved Fabrikası'na giderek grevde bulunan işçilerle görüştüler.

20 Ekim 1974

Aliağa rafinerisinde Petkim-İş Sendikası'nın 1.000 işçi için grev kararı alması üzerine işveren de kanunsuz lokavt kararı aldı.

KASIM

8 Kasım 1974

Dökümay işyerinde Maden-İş ile yapılan toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşmaya varılamaması üzerine işçiler oturma grevine başladı. Üç gün süren direniş sonunda işveren baş temsilciyi işe aldı.

11 Kasım 1974

Eskişehir'de maden işletmeciliği yapan bir Avusturya şirketi ile Maden-İş arasında devam eden toplu sözleşme görüşmeleri sırasında ücret ve sosyal yardım konularında anlaşmaya varılamayınca ocaklarda greve gitme kararı alındı.

ARALIK

13 Aralık 1974

DİSK'e üye olmak için başvuran sendikalara ilişkin değerlendirme yapan DİSK Yönetim Kurulu, Has-İş, Özgür Haber-İş, Tek-İş ve Devrimci Toprak-İş sendikalarının üyeliğe kabul edilmesini kararlaştırdı.

1975

OCAK

3 Ocak 1975

İzmir'de TPAO'ya bağlı Aliağa Rafinerisinde Petkim-İş sendikasına üye 800 işçi işveren ile sendika arasındaki anlaşmazlığın çözümlenememesi üzerine greve başladı. Bakanlar Kurulu grevi 7 Ocak'ta bir ay süreyle ertelendi.

17 Ocak 1975

İstanbul Halıcoğlu'daki Beko Teknik Sanayi A.Ş. işyerinde işçilerin Maden-İş'e üye olmasına rağmen, Cevher-İş sahte üye kayıt fişleri ile Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne başvuru yaptı. Bu durum iş mahkemesinde dava konusu oldu. Beko işçileri mahkemeye giderek Maden-İş'e üye olduklarına ilişkin dilekçe verme girişimi polis engeliyle karşılaştı. Sultanahmet'teki Adalet Sarayı önüne gelen işçilerin üzerine toplum polisleri panzerlerle saldırdı. Bazı kadın işçiler yaralandı. 10 kadar işçi zorla karakola götürüldü. 18 işçi gözaltına alındıktan sonra mahkemede serbest bırakıldılar.

19 Ocak 1975

Kimtaş Kimyevi Kireç Fabrikası'nda, sendika değiştirdikleri nedeniyle 9 işçinin işten çıkarılmasını protesto etmek amacıyla DİSK'e kayıtlı 19 işçi Hasan Tahsin anıtı önünde "ölüm orucuna" başladı.

24 Ocak 1975

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı, kalorifercilerin grevini süreksiz olarak yasakladı. Kapfer Genel-İş'in aldığı grev kararı özellikle siyasi parti liderlerinin evlerinde ve TRT'de uygulandı.

ASİS'e bağlı 400 işçinin çalıştığı Tepe Mobilya Fabrikası'nda patron 17 işçinin işine son verince işçiler iş yavaşlattı ve yemek boykotuna başladı.

24 Ocak 1975

İzmir Urla Kimyevi Kireç Tesislerinde patron 56 işçinin 37'sinin işlerine sendikal faaliyette bulundukları gerekçesiyle son verdi. Ölüm orucuna başlayan 18 işçi yaptıkları açıklamada topluca Keramik-İş Sendikası'na üye olmaları üzerine patronun önce 9 işçiyi işten çıkardığını, bu arkadaşlarının yeniden işe alınması için direnen diğer işçilerin de fabrika önünde noter kanalıyla işlerine son verildiğini söylediler. İşçiler haklarını alana dek direnişlerini sürdüreceklerini açıkladı.

ŞUBAT

3 Şubat 1975

Tekstil İşçileri Sendikası 4. Genel Kurulu'nda alınan kararla DİSK'e katıldı.

13 Şubat 1975

DİSK'in 8. Kuruluş yıldönümünde 15 işkolunda örgütlü sendikası ve 270 bin üyesi olduğunu açıklayan Genel Sekreter Kemal Sülker; "DİSK'in işçi sınıfının gerçek çıkarlarını savunmak, sarı sendikacılık oyunlarını bozmak, anayasal haklarımızı korumak ve geliştirmek yolunda 8 başarılı yıl geride kalmıştır" dedi.

Maden-İş üyesi işçilerin İstanbul Silahtarağa'daki Elektrometal Fabrikası'ndaki grevi 315. gününü doldurdu.

24 Şubat 1975

Northen Electric Fabrikası'nda çalışan 1.300 işçi Tek Met-İş sendikasından ayrılarak, DİSK'e bağlı Maden-İş'e geçmek istedi. İşverenin Maden-İş'i tanımaması ve gözdağı vermek için 20 işçiyi işten atması üzerine işyerinde direniş başladı. 13 Mart'ta direnişteki işçiler polisin saldırısına uğradı. 27 işçi polis tarafından gözaltına alındı. Direniş 31 Mart'ta işçilerin bütün isteklerinin kabul edilmesi üzerine sona erdi.

1975

26 Şubat 1975

Tarsus'ta kurulu Çukurova Makine İmalat Sanayii işyerinde Maden-İş üyesi 356 işçi greve başladı. Daha önce toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine bu işyerinde Ekim 1974'te grev kararı alındı, ancak sıkıyönetim uygulaması nedeniyle greve izin verilmedi. İşveren bu arada 26 işçinin işine son verdi. 26 Ağustos'ta işçiler Tarsus'tan Mersin'e kadar yürüyüş düzenledi. 220 gün süren grev 4 Ekim'de tarafların anlaşması üzerine sona erdi.

28 Şubat 1975

İstanbul'da kurulu Elka Fabrikası'nda Türk-İş'e bağlı Ağaç-İş ile DİSK'e bağlı ASİS arasında uyuşmazlık sürerken, işverenin ASİS üyesi 4 işçiyi işten çıkarması ve ASİS yöneticilerinin işyerine girmemesi için jandarma çağırması üzerine işçiler direnişe geçti.

MART

1 Mart 1975

Zarar ettiği gerekçesiyle konkordato ilan eden İstanbul'da 19 Mayıs Mağazaları'nın Şişli şubesinde işverenin önce 25 işçiyi işten çıkarması, daha sonra da 45 işçi için işten çıkarma kararı alması üzerine Sosyal-İş üyesi işçiler greve başladı. Grev patronun işyerini tasfiye etmesiyle sona erdi.

4 Mart 1975

DİSK Yönetim Kurulu, Petkim-İş, Tekstil, Çapa-İş ve Ziraat-İş sendikalarının başvurularını değerlendirerek üyeliklerinin kabul edilmesine karar verdi.

8 Mart 1975

Türkiye Yeni Haber-İş Olağanüstü Genel Kurul toplantısında DİSK'e katılma kararı aldı.

13 Mart 1975

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun Diyarbakır, Gaziantep, Antalya, Kütahya, Eskişehir, İzmit, Samsun, Manisa ve Zonguldak şubelerinde Sosyal-İş'e üye 5.000 işçi, SSK'nin sözleşmede işçi oldukları belirtilen 3.500 kişiyi memur sayması üzerine greve başladı. Ankara İş Mahkemesi grevi durdurma kararı aldı.

Diyarbakır'da Amerikalılara ait Silvan 1 Eylül sondaj kuyusunda çalışan Kimya-İş'e üye 40 işçi greve başladı.

23 Mart 1975

Çalışma Bakanlığı iş müfettişlerinin direnişe geçmeleri nedeniyle DİSK'e bağlı ASİS, Basın-İş, Lastik-İş, Sosyal-İş, Yeni Haber-İş, Baysen-İş, Kimya-İş, Maden-İş, Turizm-İş ve Petkim-İş sendikaları ortak bir açıklama yaparak müfettişleri desteklediklerini ve eylemin yasal olduğunu söyledi.

24 Mart 1975

Adana'da kurulu Çukurova Plastik Sanayii işyerinde Lastik-İş üyesi 47 işçi patronun toplu sözleşme görüşmelerine gelmemesi üzerine greve başladı.

25 Mart 1975

Diyarbakır'da Hitit ecza deposunda çalışan Sosyal-İş üyesi 40 işçi greve başladı.

26 Mart 1975

İzmir'deki Ege Bölgesi Ekmek Fabrikaları İşverenleri Sendikası'na bağlı 4 işyerinde çalışan Gıda-İş üyesi 77 işçi greve başladı.

29 Mart 1975

Otosan Fabrikası'nda çalışan işçilerin toplu halde Türk-İş'e bağlı Cevher-İş'ten istifa ederek DİSK'e bağlı Maden-İş'e girmeleri üzerine işveren önce 16 işçiyi, daha sonra 24 işçiyi sendikal faaliyetinden dolayı işten çıkardı. İşçiler olayı protesto için oturma grevi yaptı.

1975

NİSAN

5 Nisan 1975

Kocaeli'de Bek Tuğla Fabrikası'nda Keramik-İş üyesi 66 işçisi greve başladı.

Bursa'da otomotiv fabrikalarında Çalışma Bölge Müdürlüğü gözetiminde referandum uygulandı. TOFAŞ, Renault ve Mako işyerlerinde yapılan referandumda işçilerin tercihi DİSK üyesi Maden-İş oldu. Yapılan referandum iş mahkemesi tarafından da onaylandı. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, referandum sonuçlarının resmiyet kazanmasından sonra bir mesaj yayımladı. Türkler mesajını şu cümlelerle sonlandırdı: "İşçi kardeşlerimiz. Bu yıl içinde on üç işyerinde DİSK'e üye sendikaların katıldığı referandumları kazandınız. DİSK sendikaları bu zaferinizi taçlandıracaktır. Buna inancınızdan güç alarak hepinize teşekkür eder, işçilerin söz ve karar sahibi olduğu DİSK sendikaları adına mutluluklar dilerim."

10 Nisan 1975

İzmir'de Osman Malat tüp fabrikası patronu lokavt ilan ederek 90 işçisini işten çıkardı. İşçiler her gün mesai saatinde fabrika önüne geldi. 2 Mayıs günü patronun 50 yeni işçi ile üretime başlaması üzerine fabrika önündeki işçilerle patron arasında çıkan tartışma kavgaya dönüştü. Olay yerine gelen polislerle işçiler arasında çıkan tartışmada 4 polis ve 10 işçi yaralandı. 19 işçi gözaltına alındı. Gözaltına alınan işçilerden 3'ü Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından tutuklandı. 24 Mayıs'ta Maden-İş, 90 işçinin durumunu protesto etmek için İzmir'de yürüyüş düzenledi.

21 Nisan 1975

İstanbul Tuzla'da bulunan Altaş El Aletleri Fabrikası'ndaki işçiler Metal-İş'ten istifa ederek Maden-İş'e geçen işçiler, Metal-İş'in eski sözleşmeyi bir yıl daha uzatmak istemesi üzerine direnişe geçti.

22 Nisan 1975

DİSK Yönetim Kurulu toplantısında Yeni Haber-İş, Tek Bank-İş ve Kapfer Genel-İş sendikalarının DİSK üyeliğine kabul edilmesini kararlaştırdı.

MAYIS

8 Mayıs 1975

Çeşitli işkollarında süren grevler arasında "en uzun grevler" niteliğini metal iş kolunda sürdürülen grevler korudu. Maden-İş'in Elektro Metal ve Anadolu Döküm Sanayi işyerlerinde sürdürdüğü grevler bir yılını doldurdu.

20 Mayıs 1975

Aydın'da Kanaat, Yenipazar, Mermer, İmren, Kemer, Ramazanpaşa, Kiriş, Kurtuluş ve Yozgatlı ekmek fırınlarında çalışan Gıda-İş üyesi 31 işçi greve başladı.

21 Mayıs 1975

Topkapı'daki Gamak Fabrikası'nda çalışan işçiler Tek Met-İş sendikasından ayrılarak DİSK'e bağlı Maden-İş sendikasına üye oldu. İşverenin iki sendika temsilcisini işten çıkarması üzerine 800 işçi direnişe geçti. Direnen işçilerden 67'sinin işine son verdi. İşçiler işten atılan tüm arkadaşları tekrar işe alınıncaya ve Maden-İş tanınıncaya kadar direnişlerini sürdüreceklerini belirtti.

21-24 Mayıs 1975

DİSK 5. Genel Kurulu İstanbul Tepebaşı'ndaki Kazablanka Salonu'nda toplandı. Açış konuşmasını yapan DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler "çalışanlara, üretenlere dönük olmayan bu çarpık düzenin anayasal sınırlar içinde değiştirilmesi için bütün ilerici güçlerle çetin bir savaş veriyoruz ve de vereceğiz." dedi.

Genel Başkanlığa tekrar Kemal Türkler getirilirken, 8 yıldan beri DİSK'in Genel Sekreterliği yürüten Kemal Sülker'in yerine DİSK kurucularından ve ilk Genel Sekreteri İbrahim Güzelce seçildi.

EKLER

EK 1

TÜRK-İŞ ÜYELİĞİNDEN AYRILMA HAKKINDA RAPOR

Sayın Delegeler, değerli arkadaşlar,

Sendikalar olarak önemli bir kararın eşiğindeyiz. Sendikalarımız yetkili organları daha önce yaptıkları toplantılarda Türk-İş Konfederasyonundan ayrılma kararı almış ve bu kararın uygulanması için Genel Yürütme Kurulları görevlendirilmişti. İşte bugün; alınan bu prensibi görüşecek ve Kongremizin kararıyla yeni bir döneme girmiş bulunacağız.

Sendikalarımızın bu ilke kararını almasının nedenlerini özet olarak sizlere sunmak ve onayınızı almak isteriz.

Niçin Türk-İş'ten ayrılmak istiyoruz?

1) Çünkü Türk-İş, Ana Tüzüğünde yazılı ilkeleri ve kongrelerinde alınan kararları artık uygulama gücünü yitirmiştir.

Örnekler: Türk-İş Ana Tüzüğünün 3. mad. B ve D fıkralarında, işçilerin adil bir ücret elde etmeleri ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesi amaç edinilmiştir. Türk-İş Ana Tüzüğünün. 7. maddesi, vazgeçilmez bir prensip olarak kendi amaç ve ilkelerine aykırı hareket edenlerin Türk-İş'ten çıkarılmasını öngörmüştür. Oysa Türk-İş, insanlık onuruna uygun bir ücret elde etmek isteyen ve bu amaçlarına ulaşmak için yasaların tanıdığı grev yapma hakkını kullanan Paşabahçe işçilerinin bu grevini destekleyen emekten yana sendikaları geçici olarak üyelikten çıkarma kararı almıştır.

Türk-İş Ana Tüzüğünün 5. maddesinin F fıkrası uyarınca, Türk-İş bünyesinde federasyon ve sendika olarak ayrı ayrı temsil edilen kuruluşlar, 6 ay içerisinde birleştirilmelidir. Buna uymayanlar kesinlikle ihraç edilir.

Durum böyle olduğu halde, Türk-İş bu ilkeyi de uygulayamamıştır. Böylece Türk-İş, bünyesinde türlü iş kollarında irili ufaklı sendikaların kurulmasına açık kapı bırakarak, işçi haklarının çiğnenmesine göz yummuştur.

2) Sendikalar kanununa göre çıkarılan işkolu yönetmeliğinin hazırlanışında uluslararası normlar kasten bir kenara itilmiş, işkolları, işçi örgütlerinin başında bulunanların politik görüşlerine göre düzenlenmiştir. Bunun sonucu olarak da ana işkolları parçalanmış, işçiler güçsüz bırakılmıştır.

3) Türk-İş, bütün bu sayılanlarla yetinmeyerek, Ana Tüzüğündeki hükümleri açıkça ve hiçbir sakınca duymadan savsaklamış, böylece kanun önünde gayrimeşru bir örgüt durumuna düşme tehlikesini bile göze almıştır. Öte yandan Türk-İş yöneticileri, kendi kişisel çıkarlarına uygun bir yaşantının içinde, sendikalar arası dayanışma ruhuna aldırış etmez olmuşlardır.

Örnekler: Tüzüğün 20. maddesi uyarınca, üst üste üç ay süre ile aidatını ödemeyen bir kuruluş, bu sürenin sonunda Türk-İş üyeliğine kendiliğinden kaybeder. Oysa 30 Eylül 1966

tarihindeki duruma göre, birçok kuruluşların 3-4 ayı aşkın bir süreden beri aidat ödemedikleri anlaşılmıştır. Böylece Türk-İş, hem sendikalar arası dayanışma heyecanını söndürmüş, hem de kanun karşısında bir çok üyesini kaybeder duruma gelmiştir.

4) Türk-İş, hangi iktidar işbaşında ise, onun paralelinde bir yol izlemeyi kendisi için baş ilke saymış, bu yüzden önemli hiçbir işçi sorununu çözümleyememiştir.

Örnekler: Türkiye'nin tüm ezilen yoksul işçilerini kapsayan asgari ücret bir türlü günün yaşama şartlarına uygun adil ve insanlık onuruna yaraşır bir seviyeye getirilememiştir. Bir çok işkollarının asgari ücreti hâlen birkaç yıl önceki hayat şartlarına göre uygulanmaktadır. Türkiye'de bugün asgari ücreti henüz bu ölçülere göre bile tespit edilmeyen işkolları vardır. Asgari geçim indirimini yükselten kanun 1966 yılında uygulanacakken, hükümetin bütçe açığını kapatmak için işçi ve dar gelirlilerden daha fazla vergi almayı amaç bilen erteleme kararı, iktidar partisi milletvekillerinin oylarıyla kabul edilmiştir. Bu durum karşısında Türk-İş Yönetim Kurulu üyesi ve hatta birisi Türk-İş'in başkan vekili olan üç milletvekili işçilerin geçim indirimini yükseltecek bu kanunun uygulanmasını iki yıl sonraya bırakmak için kaldırılan parmaklara kendi parmaklarını da katmaktan hiçbir sakınca duymamışlardır. Yani görevleri Türk işçisinin yanında olması gerekenler işçinin az vergi ödemesini öngören kanunun aleyhinde gönüllü olarak oy vermişlerdir. Buna rağmen Türk-İş bu üyeleri hakkında herhangi bir koğuşturma açmamıştır. Böylece Türk-İş, işçiler, ücretliler, tarımla ve hayvancılıkla geçinen dar gelirliler ile köylülerden (toplamı 23,5 milyon tutar) fazla vergi alınması karşısında kılım bile kıpırdatmamıştır.

5) Türk-İş, toplum gerçeklerine aykırı düşen bir politika izlemiştir. Böylece, işçi haklarının saklanması yolunu açıklıkla tıkamıştır.

Örnekler: Türk-İş partiler üstü politika diye bir terane tutturarak, gerçekte iktidara gelen her partinin dümen suyuna girmiş, Türkiye'nin en önemli üretici gücü olduğunda şüphe bulunmayan işçi sınıfının kanun yapacak bir güç olarak parlamentoya girme bilincini köreltmeye kalkmıştır. Bu sınıfsal ihanetini örtebilmek için de bir takım acayip ve komik yollara başvurmuş örneğin, seçimlerden önce 9 milletvekilinin seçtirilmemesi için kampanya açmıştır. Bu davranış ile seçimlerde ancak parti listelerine oy verildiği gerçeğini bir yana atmış, adeta, partilerin proğram ve amaçlarını bilmezlikten gelmiştir. Kaldı ki, 9 milletvekilini seçtirmeme gibi olumsuz bir yönde kanalize edilmek istenen aldatıcı çaba bile verimli olmamıştır. Çünkü Millet Meclisine seçtirilmemek istenen milletvekilleri bugün parlamentoda bulunmaktadırlar. Halbuki asıl mesele hangi parti proğramının Türk işçisinden yana olduğunu tespit ederek cesur bir atılışla işçilerin o parti listelerine oy vermelerini kanalize etmektir.

6) Türk-İş, birbirleriyle çelişen ve birbirleriyle sahte dostluklar kuran bir yönetici kadrosunun elindedir. Bu kadro samimiyetsiz kişilerden kurulu bir kadrodur.

Örnekler: Türk-İş Mali sekreteri senatör Ömer Ergün 780 sayılı af kanununun ‹‹Yüksek Adalet Divanınca mahkûm edilenlerle ilgili›› 5. maddesinin Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Bunu kendi siyasi akidesine aykırı bulan Türk-İş başkan vekili ve Milletvekili Hasan Türkay derhal harekete geçmiştir. Türkay, Cumhurbaşkanı Sunay'a sunduğu bir muhtırada Ömer Ergün'ü Türk-İş tüzüğüne ve Anayasaya aykırı hareket etmekle suçlamış, senatörlükten azlini istemiştir.

Paşabahçe grevi ile ilgili çalışmalar yapması hakkında 1. Bölge Temsilcisine direktif veren Genel sekreter, bu direktiflere uygun işler yapan temsilcisini yönetim kurulunda sigaya çektirmiş ve sorumluluğu temsilciye yüklemeye kalkışmıştır.

7) Türk-İş Millî bir kuruluş olmaktan çıkmış, Amerikan yardımlarıyla ayakta duran bir kuruluş olmuştur.

Örnekler: Türk-İş'in 1. Ocak. 1964'ten 31. Aralık 1965'e kadarki iki yıllık süre içinde düzenlediği bütçesi toplamı 9.182.783.71 liradır. Bütçenin gelir bölümünde üye aidatı sadece 1,948.029.80 liradır. AID yardımları ve bağışları, Türk-İş bütçesinin en dolgun bölümünü teşkil etmiştir.

8) Türk-İş kendi bütçesiyle ve kendi aidat geliri ile memurlarının aylıklarını veremez hale düşmüştür. Örnek: Türk-İş kadrosunda bulunan 65 memurdan 32 sinin ücretini Türk-İş ödemektedir. Geriye kalan 33 memurun maaşlarını Amerikan Hükümeti, yani AID ödemektedir.

9) Türk-İş, Yurt gerçeklerine ve Türkiye şartlarına aykırı bir eğitim politikası gütmekte, Amerikan Hükümetinin Türkiye'de uygulatmak istediği sendikacılık politikasına göre hareket etmektedir. Örnek: Türk-İş'in eğitim işlerini Amerika'lılar yürütmekte, eğitim masraflarını Amerika'lılar ödemektedir. Amerikan Hükümetinin bir örgütü olan AID, Türk-İş'e seminerler için 2 milyon 369 bin 294 lira 83 kuruş vermiştir.

10) Türk-İş, tam bağımsız, kişiliği olan, onurlu bir politika izlenmesini isteyenlere karşı, yalnız Amerika'lıların çıkarına göre ayarlanan bir düzeni kurma eğilimindedir.

Örnekler: 13. Temmuz. 1948 de yürürlüğe giren ve Türkiye ile Amerika arasında imzalanan bir andlaşmaya göre, AID'nin Türkiye'deki işyerlerinde çalışan işçilere, hiçbir Türk kanunu uygulanmayacaktır. Türk işçilerine tanınan ve tanınacak olan toplu sözleşme grev ve benzeri hiç bir haktan AID işyerlerinde çalışan Türk işçileri istifade edemeyecektir. Türkiye Genel İşçiler Sendikası, AID'ye bağlı işçiler adına toplu sözleşme yapmak istemiş, fakat karşısına bu ikili andlaşma dikilmiştir. Bunun üzerine, Türkiye-İş Sendikası bir protesto yürüyüşü düzenlemiştir. Türk-İş, derhal bu yürüyüşe cephe almıştır.

Türk-İş, hiç bir zaman işçi haklarının tanımadığı Amerikan işyerlerine bu imtiyaz veren İkili Andlaşmalara cephe almamıştır. Üstelik cephe alanlara iftira çamuru yağdırmıştır.

11) Türk-İş, işçileri uyutucu ve işçi haklarının alınmasını güçleştirici bir oyalama politikası içindedir.

Örnekler: Türk-İş sözde toprak reformunu savunur. Hükümet, toprak reformuna karşıdır. Türk-İş sözde dış ticaretin devletleştirilmesini ister. Hükümet bu görüşü solculukla ithama kalkar. Türk-İş işsizlik sigortasını savunur görünür. Hükümet işsizlik sigortası diye kıdem tazminatını ortadan kaldıran bir tasarı hazırlar. Türk-İş, Millî petrol politikasından yanaymış gibi davranır. Hükümet Petrol boru hattını yabancıların eline geçirmeye yarayacak bir çalışma gösterir. Türk-İş kalkınma planının sözde finansman kaynaklarının dar gelirlilerin sırtına yüklетilmemesini ister. Hükümet daha çok dar gelirlilerin sırtına binecek bir vergi politikası yürütür. Bütün iktisadi devlet teşekküllerinin yönetimine işçilerin katılması kanun gereğidir. Fakat hükümet yalnız bir kaç iktisadi devlet teşekkülünde işçilere kısıtlanmış söz hakkı tanır, Türk-İş aldırış bile etmez. Türk-İş, öteden beri tarım iş kanunun çıkarılmasını müdafaa ediyormuş pozunu alır. Tarım iş kanunun hükümet çıkarmakta yarar görmez. İş kanununun tek işçi

çalıştıran işyerlerine teşmilini ister görünen Türk-İş Kanunun işçi haklarını kısıtlayacak biçimde kanunlaşması çabaları karşısında avutucu, tutucu, uyutucu bir politika izler.

12) Türk-İş bütün haklı grevlere karşı çıkmıştır.

Örnekler: Türk-İş, yetkisi olmadı, hatta kanunda yeri bulunmadığı halde Kıbrıs buhranını ileri sürerek, grevleri durdurma kararı almış, bundan işçiler zarar görmüştür. (10 Ağustos 1964).

Maden-İş'in Mannesmann Boru Fabrikası'ndaki grevinin başarısızlıkla sonuçlanması için Türk-İş, Ankara'da çeşitli manevralar çevirmiştir.

Petrol-Boru hattı grevi, Türk işçilerine tanınmayan, fakat yabancı işçilere tanınan haklar yüzünden ilân edilmiştir. Yabancı bir ortaklığın işverenine karşı grev yapan boru hattı işçilerini Türk-İş suçlamaktan çekinmemiştir, böylece yabancı işverenleri korumuştur. (1 Ekim 1966)

İstanbul'da Bozkurt Mensucat Fabrikası işçileri grevini, işveren kanunsuz diye kötülemeğe kalkışmıştır. Türk-İş, işveren ağzı kullanarak "Bu grev hareketinin karşısında olduğunu›› açıklamada sakınca görmemiştir.

Mersin'de, yabancı şirketler ortaklığına karşı grev yapan Ataş rafinerisi işçilerinin karşısına en önce çıkanlar arasında Türk-İş de vardır. Türk-İş Başkanı, greve karşı gelmiş ve grevci işçiler için ‹‹Mutlaka hüsrana uğrayacaklardır›› diyebilmiştir (Aralık 1964).

Zonguldak maden işçileri 60 kuruşluk zam için grev yapmış, Türk-İş bu grevi komünist tahriki olarak nitelendirmeden sakınmamış ama iddiasını ispat edememiştir. (Mart 1965).

Paşabahçe şişe ve cam fabrikası işyerinde yapılan grevi Türk-İş rayından çıkarmaya çalışmış ve grevcileri yalnız başına bırakmak kararı almıştır. İşçilerin haklarını savunan sendikaları ise onur kuruluna vererek Türk-İş'ten geçici olarak çıkarmıştır.

13) Türk-İş, kanunları işçiler aleyhine yorumlamış, kanunsuz işler peşine düşmüştür.

Örnekler: Petrol boru hattı grevini kanunsuz bulmuş ve ‹‹Türk-İş işçileri kanunsuz yollara sevk eden Türk-İş dışındaki kuruluşlarla mücadelesini daha da hızlandırılacaktır.›› demiştir (1 Ekim 1966). Fakat Yargıtay, hükümetin grevi durdurma kararını kanuna aykırı ve grevin kanuni olduğunu ilan etmiştir.

Türk-iş genel sekreteri, Çorumlu işçiler işlerine alınmazlarsa ‹‹Kanunsuz olmasına rağmen kanunların çiğnendiği memlekette genel greve gidilecektir›› demiştir. (7 Eylül 1966 basını) Böylece kanunda yeri olmayan bir grev yolunu uygulamayı bile göze alanlar, keyfi bir yönetimden yana olduklarını da göstermişlerdir.

14) Türk-İş yöneticileri, işçilerin yaşama mücadelesinde topluca işten çıkarılmalarını ve sefaletin kucağına bırakılmalarını insanı hayrette bırakacak bir şekilde savunmuşlardır.

Örnekler: Anayasada lokavt bir sosyal hak olarak tanınmamıştır. Fakat Türk-İş, işçileri sosyal adalete uygun bir hayat için mücadele ettikleri zaman açlığa mahkûm edecek lokavtı savunmuştur. Lokavta karşı çıkanları suçlamıştır. Böylece yüzlerce deri işçisi lokavt yüzünden perişan olmuştur. Lokavtın savunucusu Türk-İş, grev hakkının olduğu yerde lokavt da olur görüşünü savunmuştur. Oysa Fransa'da hem de metal sanayiini ilgilendiren bir davada, hâkim lokavtın greve eşit bir hak olamayacağına ve lokavtın Fransa Anayasasına da aykırı olduğuna karar vermiştir. Bu karardan bir parça alalım:

‹‹Anayasa işçilere grev hakkını tanırken, bunun karşısında lokavtı bir hak olarak tanımaz. Gerçekten, Anayasa işçilere grev hakkını tanırken, onların ekonomik gücü elinde tutan işverenden bazı tazminatlar isteme hakkını kabul etmiştir. İşverene lokavt hakkı verilmesi işçilerin grev haklarının gasp edilmesi anlamına gelir.›› (İMF nin Aralık 1966 haber bülteni)

15) Türk-İş Maden-İş'in gelişmesini önlemeye, Maden-İş'e karşı sarı sendikalar kurulmasına ve işçi gücünü parçalamaya büyük önem vermiştir.

Örnekler: İzmit'te Boru-İş Sendikasının güçlenmesine elverişli ortamı yaratmıştır.

Karabük'te ihanetle kurulan bir sarı sendikanın Türk-İş'e alınması için yöneticileri kongrelerinde teklif ve telkinlerde bulunmuşlardır.

Ereğli'de Maden-İş'e karşı bir sarı sendika kurulması için direktif vermiştir.

.....ve böylece Türk-İş, bir işçi örgütü olmaktan çıkmıştır.

Türk-İş, içinde kalarak yönetimi işçiden yana olanlara devretmek yolları artık tamamen tıkanmıştır. Türk-İş, çıkarcı sendikacılığın, israfın ve yerli, yabancı sömürücülere hizmetin temsilcisi olmuştur. Bu bakımdan Anayasada yer alan işçi haklarının savunucusu ve işçilerin her bakımdan rahat bir hayata kavuşması mücadelesinin öncülerinden olan devrimci sendikalar Türk-İş Konfederasyonu adındaki kuruluşun üyesi kalmaktan utanç duymaktadır. Bir an önce bu duruma son verilmesi için, Türk-İş'ten ayrılma kararı alınması gereklidir.

Saygılarımızla

GENEL YÜRÜTME KURULU

Kaynak: DİSK Kuruluş Bildirisi, Anatüzüğü, İstanbul-1967, DİSK Yayınları No.2 adlı yayından aynen alınmıştır.

EK 2

DİSK (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) Kuruluşu Hakkında Rapor

DİSK (Türkiye Devrimci işçi Sendikaları Konfederasyonu) Kuruluşu Hakkında

RAPOR

Sayın Delegeler,

Ulusal gelirin hakçasına bölüşülmesi ve işçilerin Anayasada yer alan haklarına ulaşması, ancak özgürlük içinde örgütlenmekle olabilir. Bu bakımdan aynı işkolunda çalışan işçilerin kendi sendikalarında birleşmesi yetmez, bütün işçilerin bir örgüt içinde, tek kalbe sahip vücut gibi çalışması ve bu çalışmanın demokratik bir denetleme ile yürütülmesi gerekir. Bu bakımdan yeni bir işçi konfederasyonu kurulması zorunluluğuyla karşı karşıyayız. Yeni bir işçi konfederasyonu kurulması kararını halen, prensip olarak 20 sendika kabul etmiştir. Böylece bütün Türk işçilerinin ortak çıkarlarını savunacak gerçek bir işçi konfederasyonu kurulması düşünülmektedir. Buna sizin karar vermeniz gerekir. Bu bakımdan, niçin yeni bir konfederasyon kurmak gerektiğini sizlere özet olarak bildirmek isteriz.

Yeni bir işçi konfederasyonu kurulmalıdır. Çünkü:

İşçilerin, birçok ortak çıkarlarını elde etmeleri için güçlü bir mücadele gereklidir. Bu mücadeleyi planlamak, yürütmek ve başarıya ulaştırmak, sendikalar arası ortak bir yönetimle sağlanabilir, yani bütün işçiler adına yapılacak ortak çalışma ancak konfederasyon kurmakla gerçekleşir. Bu yüzden içinde sendikalarımızın da bulunduğu 17 sendika, prensip olarak, Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonunu (kısa adı DİSK) kurmayı karar altına aldık.

Bugün üyeliğinden çıkmayı kararlaştırdığımız Türk-İş, işçi hak ve çıkarları ile işçi özgürlüklerini savunabilecek bir kuruluş olmadığından, bu amaçları başarmayı kendine öncelikle ilke edinen yeni bir konfederasyon kurmamız artık kaçınılmaz olmuştur.

Kuracağınız konfederasyon, yalnız işçi aidatları ve işçilerin bağışlarıyla çalışacaktır. İşçi örgütleri dışında, yerli ya da yabancı hiç bir kuruluştan bir kuruş almayacaktır. Bugün üyeliğinden ayrıldığımız Türk-İş ne yazık ki, bu tür davranışlarda bulunduğundan, bizim yeni bir konfederasyon kurmamız gereklidir.

Konfederasyonumuz, işçi haklarını en önde savunacak, işçi haklarının ayaklar altına alınmasına asla göz yummayacaktır. Bugün üyeliğinden ayrılmayı şeref bildiğimiz Türk-iş, böyle bir örgüt olmadığı için yeni bir konfederasyon kurmaya mecburuz.

Konfederasyonumuz iç ve dış sömürücülerin Türkiye'de dilediklerini gibi at oynatmalarına karşı çıkacak, sömürü düzeni yerine sosyal adaletin gerçekleştirilmesini sağlamaya çalışacaktır. Bugün üyeliğini bıraktığımız Türk-İş, iç ve dış sömürücülerin doğrultusunda yürüdüğü için gerçek bir işçi konfederasyonu kurmamız en önde gelen görevimiz olmalıdır.

Konfederasyonumuz işçi sorunlarını cesaretle ve bıkıp usanmadan izleyecek, başarı için çaba harcıyarak, politikasını kendi ilkelerine uygun olanlarla eşit işbirliği esasına göre yürütecektir. Bugün üyeliğini reddettiğimiz Türk-İş, böyle bir örgüt olmadığı için yeni bir konfederasyon kurmak işçi çıkarların gereğidir.

Konfederasyonumuz işçi sınıfının yurt yönetiminde ağırlığını koymasını ve kula kulluk yürütümü yerine her yönden eşitlik ve kardeşlik düzenini kurmayı amaç edinecek, işçi sınıfının yurt sorunlarında etkin bir rol oynamasını sağlayacaktır. Bugün üyeliğini bıraktığımız Türk-İş, böyle bir anlayıştan yoksun bulunduğu için yeni bir konfederasyon kurmak vatan görevi olmuştur.

Konfederasyonumuz Türkiye'nin bir an önce geri kalmışlıktan kurtarılmasının en başta gelen görevi sayacaktır. Onun için konfederasyonumuz bir yandan sanayileşmeye, bir yandan üretimin arttırılmasına, bir yandan da kalkınma yükünü gelir esasına göre dağıtmaya dikkat edecektir, bizi bir tarım memleketi ve dış sömürüye açık bir montaj şantiyesi yapmak isteyenlere kesin cephe alacaktır. Bugün üyeliğini bıraktığımız Türk-İş, bu nitelikte bir politikadan yoksun ve iç ve dış sömürücülerin eğilimlerine göre hareket eden bir kuruluş olduğu için yeni bir konfederasyon kurmak halkımıza hizmet olacaktır.

Konfederasyonumuz, işçilerin insanlık onuruna yaraşır bir yaşama ulaşmasını değişmez bir amaç bilecektir, Konfederasyonumuz; yöneticilerin çıkar ocağı değil, kendilerini işçi sınıfının yararına adamış kişilerin görev yeri olacaktır. Bugün üyeliğinden ayrıldığımız Türk-İş ve yöneticileri böyle bir yolun yolcusu olmadıkları için yeni bir konfederasyon kurmakla ekonomik, sosyal ve kültürel mücadelemizi başarıya götürecek bir üst örgüte kavuşmuş olacağız.

Konfederasyonumuz bilimi en geçerli önder ve emeği en yüce değer bilecektir.

Konfederasyonumuz, Anayasada öngörülen köklü dönüşümlerin gerçekleştirilmesiyle Türkiye'nin ve emekçi Türk halkının yüzünün güleceğine inanmaktadır.

Konfederasyonumuz işçilerin kendi sınıflarının bilincine daha hızla erişmesi için önüne dikilen tüm engelleri aşarak başarıdan başarıya koşacak, bütün bu amaçlara ulaşmak için mutlaka bilimi en etkin mücadele aracı yapacak, Anayasa sözü ve özüyle uygulanmasını ısrarla savunacaktır.

Bütün bunların gerçekleşebilmesi, sizin vereceğiniz karara ve göstereceğiniz bilinçli birliğe, beraberliğe bağlıdır. Kararınız kutlu olsun.

En Derin Saygılarımızla

GENEL YÜRÜTME KURULU

Kaynak: DİSK Kuruluş Bildirisi, Anatüzüğü, İstanbul-1967, DİSK Yayınları No.2 adlı yayından aynen alınmıştır.

EK 3

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU KURULUŞ BİLDİRİSİ

DİSK

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

KURULUŞ BİLDİRİSİ

1872 den bu yana grev hakkını kullanarak, direnme gücünün başarılarını toplayan,

Dernek kurma hakkını en güç koşullar altında kullanan,

1909 dan beri Uluslararası işçi dayanışması çabalarına katılan,

Demokrasiye aykırı yasalar değiştirilince 1946 da yeniden sendikalar kuran,

Sosyal adaletin gerçekleştirilmesi mücadelesinde 1961 de miting yaparak yeni bir aşamaya ulaşan,

Anayasa ilkeleri uğruna kurşunlanan, coplanan, hapse atılan, yine de toplumcu mücadelesini bırakmayan;

BİZLER; Türk işçi sınıfının tüm çıkarları, hakları ve özgürlükleri ve de onuru için bir araya geldik.

Emperyalizmin, devletimizin ve milletimizin hayatına yeniden kastetme çabalarının arttığını ve bir avuç aracının, kapkaççının ve sömürücünün bu çabalara katıldığını gören bizler, Büyük Atatürk'ün daha 1921 de ilan ettiği gibi ‹‹bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı›› savaşmaya and içmiş sendikacılarız.

Kendi tarihimizin derinliklerinden ve dünya işçilerinin mücadele deneylerinden yararlanarak, sosyal adalet içinde hızla kalkınmayı, işçi sınıfının, devlet yönetiminin her kesiminde söz ve karar sahibi olması ve böylece demokrasinin gerçekten uygulanması ile mümkün görürüz. Bütün gücünü işçi sınıfının bilincinden alan bizler, yurt ve dünya olayları karşısında ulusumuzun ve emekçi halkımızın menfaatlerini ve memleketimizin bağımsızlığını her şeyin üstünde tutacak, en küçük özgürlüğümüz ve hakkımız için bilinçli bir dayanışma içinde bütün gücümüzü harekete getireceğiz. Kapitalist yoldan kalkınmak isteyenlerin uyguladıkları sistemden gelen sosyal dengesizlik, düzensizlik ve çalkantılara boyun eğmeyecek, kapitalist olmayan yoldan, yani emekten yana bir kalkınma planının uygulanması ile kalkınmak için uyarıcı çalışmalarımızı aralıksız sürdüreceğiz.

Devlet Planlama teşkilatının, böyle bir plan yapmasını, bu planın işçilerin de katıldığı bir yürütüm ve denetimle uygulanmasını, kalkınmak için zorunlu görürüz. Bu bakımdan toplumumuzun kalkınmasına bunca yıldır imkân bırakmayan eğemen sınıfların kendi çıkarları uğruna geri bıraktıkları işçi sınıfının bilinçli bir güç halinde toplum yararına öncülük yapmasını sağlamağa çalışacağız. Yoksa; politika alanında demokrasiden söz edip, ekonomik ve sosyal alanda varlıklı sınıfların çıkarlarını gözetmek Anayasamızla bağdaşamayacak bir tutum olmaktadır. Biz, yokluk ve yoksulukların işsizlik ve sefaletin, can ve mal güvensizliğinin, türlü hastalıkların, iş kazalarının, vakitsiz ölümlerin sona erdirilmesi için Anayasa ilkelerinin uygulanmasını bütün hükümetlerden ısrarla isteyeceğiz.

Ekonomik bakımından zayıf durumda olanların, işleri bakımından başkalarına tabi olan işçi ve müstahdemleri, her türlü dar gelirlileri, yoksul kimseleri korumayı amaç bilen Anayasamızın eksiksiz uygulanması ancak işçilerin demokratik yoldan devlet yönetimine ağırlığını koymasıyla gerçekleşebilecektir, inancındayız. Eğemen sınıflar, Anayasanın eksiksiz uygulanmasından yarar görmedikleri için Anayasa ilkelerini savsaklamada sakınca bulmayabilirler. Ama biz, Anayasa gerekçesinde de belirtildiği gibi ‹‹...maddi (mali ve iktisadi) imkanlardan, yaşama için zaruri olan gelir kaynaklarından ve varlıktan mahrum olan halk tabakaları için klasik hürriyetler yalnız kağıd üzerinde kalan parlak fakat boş laflardan başka bir değere sahip›› olmayacağına inanırız. Onun için sosyal devlet ilkesinin hergün uygulanır biçime getirilmesi için çaba sarfedeceğiz. Kâğıd üzerinde kalan bir demokrasi kavramının, sosyal ve ekonomik bir özden yoksun bırakılması, milyonlarca insanın aldatılması ve avutulmasından öteye geçmeyeceği tabiidir. Bundan dolayı, sendikacılık alanındaki çalışmalarımızı, işçi sınıfının devlet yönetimine ağırlığını koyması temeline dayanan bir sosyal politikaya hız kazandırılması ilkesine uygun biçimde yürüteceğiz.

İşçi Sınıfının Devrimci Gücü:

Her yıl artan Türkiye nüfusu içinde en kalabalık kesim emeğiyle yaşayan insanların teşkil ettiği işçi sınıfıdır. Ne var ki işçi sınıfı, çeşitli yasalar yüzünden parçalanmış, ayrı ayrı statülere bağlanmıştır. Biz tüm işçilerin meslek örgütleri içinde ana işkolları sendikası saflarında toplanmasını ve etkin bir güç haline gelmesini başarmaya çalışacağız. Köyden şehre gittikçe daha çok sayıda akın eden nüfusun iç göç nedenlerini biliyoruz. Onun için işçilerin devrimci bir öz kazanması gereklidir. Böylece topraksızlıktan, ya da yeteri kadar toprak sahibi olamamadan, çağdaş tarım araç ve gereçlerinden yoksul kalmadan gelen köyden kaçış durabilsin, şehirdeki işçinin sosyal adalet ve asgari geçim için yapmakta olduğu mücadele, işsizlerin baskısıyla kırılmasın, kırdırılmasın.

Beslenme Devrimi:

Normal beslenme koşullarından yoksun olan işçilerimizin kalori ve protein alabilmeleri, sıhhatli bir toplum haline gelebilmemiz için zorunludur. Bu bakımdan tüketim harcamalarından işçilerin de yeteri kadar pay alabilmeleri gereklidir. Bu da hem üretimin arttırılmasına hem de gıda maddelerinin el değiştirmeden, yani bu maddelerin maliyetleri ile kar nispetleri yükseltilmeden halka ulaştırılması esasına bağlıdır. Beslenmede devrim, asgari gıda ihtiyacının herkesçe mutlaka elde edilecek biçime getirilmesiyle başlayacaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için var gücümüzle çalışacağız.

Barınmada Devrim:

Sağlık kurulları ve yapılış şekilleri bakımından elverişsiz olan işçi meskenlerinin ne gibi sosyal facialara yol açtığını bilmekteyiz. İşçilerin çok büyük bir çoğunluğunun kira derdiyle mücadele ettiğini de biliyoruz. Yine biliyoruz ki; konut bir kar aracı olarak bırakıldığı sürece işçilerin sağlık kurallarına ve tekniğin insan onuruna yakışan gereklerine uygun bir konut politikası izlenemez. Biz, işçilerin insanlık onuruna yaraşır birer konut sahibi olmaları için, Anayasanın da belirttiği gibi devletin ‹‹yoksul veya dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirler›› almasının bir an önce gerçekleştirilmesini istiyoruz. Hazır evler endüstrisinin kurulmasını, şehir içinde, devlete, belediyeye ve özel kişilere ait arsa ve arazi parçalarının Anayasa gereği gözetilerek işçi konutlarına ayrılmasını ısrarla savunacağız.

İçinde şehir suyu olmayan, yıkanma, temizlenme yerleri bulunmayan, elektrikten yoksun ve semtinde belediye hizmetlerinin yapılmadığı işçi konutları devrinin kapatılmasını ısrarla isteyeceğiz.

Sağlıkta Devrim:

Memleketimizde her 4000 kişiye bir doktor, hele 51 ilde ise 9400 kişiye bir doktor düşmektedir. Bu, insan sağlığının bugüne kadar nasıl hiçe sayıldığını gösterir. Yoksul halk tabakalarının aleyhinde gelişen ve işçilerimize yeteri kadar menfaat sağlamayan sağlık politikasının işçi yararına değiştirilmesine var gücümüzle çalışacağız. Anayasamızın ‹‹herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini›› bir ödev olarak devlete vermesi işlerin iyiye gitmesine yetmemiştir. Halktan yana bir sağlık politikası izlenmesi de ancak halkın, halk için ve halk tarafından yönetilmesi zorunludur. Biz koruyucu hekimliğin kurulmasını, sağlık hizmetlerinden ayrı ayrı gözetilmeden herkesin, maddi güçlerine bakılmadan yararlandırılmasını istiyoruz. İnsan sağlığı, bir zümrenin geçim ve refah konusu olmamalıdır, diyoruz. Onun için de hekimliğin ve eczacılığın sosyalleştirilmesini istiyoruz.

Eğitimde Devrim:

Eğitim hizmeti, varlıklı sınıfa mensup çocukların tekeline girmiş gibidir. Anayasada öngörülen ilke uygulanmadığı için halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçları sağlanamamaktadır. Okulsuz köyler, öğretmensiz okullar, okula alınmayan çocuklar ve okuyup yazma bilmeyenlerin her yüz kişide 60 kişilik bir çoğunluk teşkil etmesi, eğitime ne kadar çok önem vermemiz gerektiğini açıklamaktadır. Biz, bütün işçilerin okur yazar olmalarını istiyoruz. Eğitimin mesleklerinde ilerlemelerini sağlayacak bir öz kazanmasına çalışacağız; seminerler, gece kursları, işbaşında eğitim yapmak suretiyle canlı eğitim kuralı içinde bilinçli bir sendikacılar nesli yetiştirmeye önem vereceğiz.

Çalışmada Devrim:

Memleketimizde emek en hor görülen, karşılığı en az verilen bir değer yaratıcısıdır. Biz, emeği en yüce değer sayar ve Atatürk'le beraber deriz ki: ‘‘sırt üstü yatmak ve hayatını çalışmadan geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz içerisinde yeri yoktur, hakkı yoktur!’’ Oysa eğemen sınıfların güttükleri çalışma politikası aşırı sömürüye dayanmakta, milyonlarca işçiyi işsiz güçsüz, aç ve sefil bırakmaktadır. Biz bu adaletsiz düzen yerine Anayasa ilkelerinin tümünün hâkim olduğu bir sosyal adalet yönteminin yerleşmesini istiyoruz. Hiç bir kısıtlama yapılmadan, silahsız ve saldırısız grev hakkının kullanılmasını istiyoruz. Lokavtın sosyal bir hak olamayacağından lokavtın yasaklanmasını bekliyoruz.

Herkesin çalışmasını, çalışma gücüne uygun işlerde emeğinin tam karşılığını almasını, çalışamayacak durumda ve yaşta olanların insanlık onuruna yaraşır bir işsizlik ve emeklilik aylığı almasını istiyoruz. Bunların gerçekleşmesinin ancak emekten yana bir kalkınma planının uygulanmasına bağlı olduğunu biliyoruz. Bu bakımdan sendikacıların, memleket yönetiminde aktif görev alabilmeleri yollarının genişlemesine elverişli bir sosyal politika ile donatılmasını amaç ediniyoruz. Bu da ancak bütün işçilerin kendi ana işkollarındaki devrimci sendikalarda toplanmaları ve kardeşçe dayanışmalarını sağlamakla mümkün olacaktır.

Biz sendikalarımızı işkollarımızın en güçlü sendikaları halinde geliştirmek için işçiler arası yabancılaşmayı önlemeğe büyük çaba harcayacağız. Türk sendikacılığını herhangi bir yabancı memleketin sendikacılığının körü körüne taklidcisi durumuna düşürmeyeceğiz. Kendi gerçeklerimizden yararlanarak, kendimize özgü bir sendikacılığı uygulayacağız. Böylece sendikalarımızın demokratik hayatın vazgeçilmez, ihmal edilmez, mutlaka görüşü alınır ve isteklerine uyulur, etkin bir güç haline getirilmesini zorunlu buluyoruz, buna çalışacağız.

Toplu sözleşmelerde ücretlerin oynak merdiven sistemine bağlanmasına dikkat edeceğiz. Bütün işkollarını kapsayan ve gerçekten asgari yaşama ihtiyaçlarını karşılayan adil bir asgari ücretin ödenmesi dönemine geçilmesi için bütün partilerin çaba harcamasını isteyeceğiz. Eşit işe eşit ücret, çocuk ve kadın işçilerin korunması ilkelerinin kâğıt üzerinde kalmalarını önleyici çabalar harcayacağız. Bütün kamu kesiminde yönetime ve denetime sendikacıların katılmalarını sağlamak için olumlu çalışmalar yapacağız. Herkesin iş bulmasını, herkesin bütün sigorta kollarına tabi tutulmasını, sigorta primlerinin işçiler yararına kullanılmasını istiyoruz. Sigortanın amaçlarına aykırı bir yönetime sürüklenmesinin daima karşısında olacağız.

Milli Gelirde Devrim:

Milli gelirin ne kadar adaletsiz bölüşüldüğünü kendi yaşantımızdan biliyoruz. Çalışan nüfusun yüzde 70'i, milli gelirin yüzde yirmisini alabilmektedir. Buna karşılık çalışan nüfusun yüzde 2 si, milli gelirin yüzde 45 ini, yani aslan payını almaktadır. Bu aşırı dengesizlik, ancak milli gelirin hakça bölüşülmesi ile ortadan kaldırılabilecektir. Biz bir yandan milli gelirin arttırılmasına, bir yandan da emeğe göre gelir ilkesinin uygulanmasına çalışacağız. Milli gelir, kapkaççıların, vurguncuların, yabancıya aracılık edenlerin bir avuç emek sömürücüsünün kasalarına akmamalıdır, diyoruz. Milli gelir emeğe göre bölüşülmelidir diyoruz. Böylece köyde, kentte, tarımda, endüstride emekleriyle yaşıyan vatandaşların kalkınması, Türkiye'nin geri kalmışlıktan kurtarılmasına giden yolun açılmasının mümkün olacağı inancındayız.

Vergide Devrim:

Herkes ödeme gücüne göre vergi ödemelidir. Oysa bugünkü bozuk düzende vergi yükü, dar gelirli yurttaşların ve işçilerin omuzlarına yüklenmiştir. İşçiler ve ücretliler, kendilerinden kat kat fazla gelir sağlayanlardan çok daha fazla vergi ödemeye mecbur bırakılmıştır. Hele dar gelirli yurttaşlara vasıtasız vergilerle güçleri üstünde vergi ödetilmektedir. Ama, milli gelirden aslan payını alanlara daha az vergi düşmektedir. Üstelik vergilerle yapılan devlet hizmetleri, yersiz harcamalar, yolsuzluklara yol açan tutumlar ve ap açık israflarla azalmakta, yapılan hizmetlerin çoğundan ise varlıklı sınıflar yararlanmaktadır.

Bu bakımdan vergilendirmede devrim yapılmasını, çok kazanandan çok vergi yoluna gidilmesini, israfın ve yolsuzlukların önlenmesini, belirli kişileri zengin eden işleyişin düzeltilmesini istiyoruz. Adil bir vergileme, vergi kaçırmalarını önleme, devlete gelir sağlama yolunda yapılacak işler arasında dış ticaret, bankacılık, sigortacılık düzeninin halk yararına değiştirilmesini bekliyoruz. Bu yapılınca, işçinin sırtına bindirilen kalkınma yükü çok hafifleyecek, hem devlet milyonlarca lira gelir sağlayacak, hem de ekonominin çeşitli dallarındaki vergi kaçırmalar denet altına alınmış olacaktır. Vergide devrim, işçinin tüketim gücünü arttıracak, onun uygarlık nimetlerinden yararlanmasını kolaylaştıracaktır.

İşçi Ücretlerinde Devrim:

İşçileşen köylüler ve iş bulamayan işçiler çoğalmakta, toprak ağacı, tüccar, sanayici ve mali sermaye çevrelerinin etkisindeki

hükümetler sosyal adalete uygun bir çalışma hayatını imkansızlaştırmaktadır. Onun için de işçi ücretleri düşük kalmakta ve emek, değerini alamamanın sıkıntısını, ızdırabını çekmektedir. Üstelik işçi ücretlerinin belirli bir seviyede tutulmasına çalışılmasına karşılık, işçilerin ve ailelerinin alabilecekleri tüketim maddelerinin fiatları aynı seviyede kalmadığı için işçilerin alım güçleri azalmakta, bu da sosyal çöküntülere yol açmaktadır. Gerçek asgari uygarlık gereklerini karşılayacak bir asgari ücret politikasının bulunmaması, gerekse grev hakkının çok kısıtlanmasından doğan toplu pazarlık gücünün etkisiz bırakılması, işçi ücretleri sorununa var gücümüzle eğilmek görevini omuzlarımıza yüklemiştir. Biz işçi ücretlerinin bütün işkolları için asgari ücretler kabul edilerek, asgari uygarca yaşama olanağını yaratmaya çalışacak ve oynak merdiven düzeninin kurulmasını isteyeceğiz. Bu arada işçilerin gerçek ücretlerinin düşmesine yol açacak fiat dalgalanmalarının önlenmesi yolunda mücadele edeceğiz.

Enflasyon olmasına yol açacak her türlü ekonomik ve mali tedbirler alınmasının karşısına çıkacağız. Piyasa oyunları, ithalat, ihracat hileleri, fatura kombinezonları, tüketim mallarının el değiştirmesi gibi işçiler aleyhinde sonuçlar verdiği apaçık görülen para değerini düşürme düzenine karşı çıkacağız. İşçinin milli gelirden alması gereken payın eksiksiz verilmesini istiyoruz.

Borçtan Kurtulmak için Devrim:

Türkiye, tarihimizin en kabarık borcu altına girmiştir. Her çocuk, 21. Yüzyılda bile taşımayacağı kadar borç yüküyle doğacaktır. Bu, kalkınmak için hep kapitalist yoldan gitmede ısrar eden eğemen sınıfların işçi aleyhine ve halk zararına işlettikleri ekonomik düzen yüzündendir. Kapitalist yoldan kalkınma, geri bırakılmış ülkeler için çıkmaz bir yol olmuştur. Geri kalmışlıktan kurtulma, ancak Anayasanın öngördüğü karma ekonomiye dayanan ve kapitalist olmayan bir yoldan kalkınmayı zorunlu kılar. Bu da emekten yana planlı bir devletçiliğin kurulmasını gerektirir. Böylece Ulusal ekonomi, Devlet Planlama Teşkilatınca hazırlanan plana göre geliştirilir, milli hasıla ve gelir artar, böylece işçilerin milli gelirden alacağı pay oranı büyür, işçinin uygarca yaşaması koşulları bir bir gerçekleşir.

Borçtan kurtulmak için sanayileşmenin gerçekleşmesini en başta gelen şart sayacak ve bu uğurda çaba sarfedeceğiz. İlk anda henüz kurulmamış ağır endüstrinin kurulması, böylece gerek sanayi için, gerekse tarım reformu için gerekli araçların yapımının sağlanması Türk endüstrisinin ve tarım kesiminin yabancılara muhtaç ve onlara borçlu olmaktan kurtarılması için zorunludur. Bu davranış, ulusal ekonominin ağırlığının tarım kesiminden sanayi kesimine devlet eliyle kaydırılması olacaktır. Böylece gizli işsizlik ortadan kalkacak, iş alanları açılacak, ithalat ve ihracat arasında Türkiye aleyhine gelişen açığın kapanması gerçekleşecektir. Bu suretle yabancı ülkelerden işlenmiş madde alıp, işlenmemiş ham maddeler ihraç eden bir Türkiye olmaktan kurtulacağız. Bunun yararlarını bütün işçilere duyura duyura borçlardan kurtulma ve yabancı ekonomilerine bağlı kalmanın utanç verici sonuçlarından uzaklaşma yolu ile işçi sınıfının ne kadar kazançlı çıkacağını göstereceğiz.

Teşkilatlandırmada Devrim:

İşçi sınıfının bu kadar etkin ve memleket yönetiminde ağırlığını koyan bir güç haline gelmesi hiç şüphesiz devrimci bir teşkilatlanma ile sağlanacaktır. Bütün işçilerin sendikalı olmasına çalışacağız. Sendikaların işçilere ne kadar yararlı örgütler olduğunu ispatlayacak ve sendikaların başına çöreklenen çıkarcı sendikacıların zararlarını da anlatarak işçilerin sendikalı olmasını bilinç temeline dayayacağız. Her işkolunun en güçlü sendikasını, kendi mensuplarına en başarılı hizmeti yürütecek organlarla donatacağız. Devrimci teşkilatlanmada bütün sendikaları 16 işkolunda toplayacağız. İşkolu yönetmeliğine göre parçalanmış dalları bir ortak örgüt içinde temsil ettirecek fikir birliği düzenini kuracağız. Böyle bir örgütlenme, demokratik bir denetim altında merkeziyetçi bir işleyişin bütün başarılı meyvalarını verecektir.

İşçilerin kendi ana işkollarında en güçlü sendikayı kurup, yaşatması sonucunda doğacak büyük güçbirliği insanın insan tarafından sömürüsünün yerine, kardeşçe bir dayanışma içinde sosyal adalete uygun bir kalkınma ortamını gerçekleştirecektir. Böyle bir gelişme, bizim geri kalmış bir toplum olmaktan kurtulup ileri bir toplum hayatına kavuşmamızı sağlayacaktır.

Bu ardı arası kesilmeyen ilerleme ve gelişme, bilimi öncü sayarak, Anayasada yer alan köklü dönüşümleri yapma olanağını var ederek mümkün olacaktır. Üretim kuvvetlerinin çağdaş uygarlığa uygun seviyeye gelmesi ancak bizim Anayasaya sahip çıkmamızla sağlanacaktır.

O Anayasa ki herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetleri olduğunu kabul etmiştir.

O Anayasa ki, kişinin temel hak ve hürriyetlerini fert huzurunu, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasi, iktisadi, sosyal, bütün engelleri kaldırmayı devlete görev olarak vermiştir.

O Anayasa ki, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartların hazırlanmasını Devlete yüklemiştir.

O Anayasa ki, herkese mülkiyet ve miras hakkı tanımıştır.

O Anayasa ki, İktisadi ve sosyal hayatı, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenmesini emretmektedir.

O Anayasa ki, çalışmayı herkes için hak ve ödev saymaktadır.

O Anayasa ki, çalışanların insanca yaşaması ve çalışması, çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, iktisadi ve mali tedbirler alınarak çalışanların korunmasını ve çalışmayı desteklemesini, işsizliği önleyici tedbirler alınmasını devlete görev olarak vermiştir.

O Anayasa ki, çalışanlara yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması için devleti görevlendirmiştir.

O Anayasa ki, çalışanların insanlık haysiyetine yaraşır bir hayat seviyesi sağlayacak adaletli bir ücret elde etmeleri için devlete gerekli tedbirleri alma görevi vermiştir.

İşte biz, devrimciliği; bugünkü tutucu, gerici ekonomik, sosyal ve politik ilişkilerin Anayasa uyarınca değiştirilmesi ve yukarıdan beri özetlediğimiz ilkelerin hayata uygulanması anlamına alıyoruz. Devrimcilik, hepimizin mülk sahibi olmasını ve uygarlık nimetlerinden eşitçe yararlanma olanağını sağlayacağı için bizim sendikacılık çalışmalarımızın özünü kapsayacaktır.

Kaynak: DİSK Kuruluş Bildirisi, Anatüzüğü, İstanbul-1967, DİSK Yayınları No.2 adlı yayından aynen alınmıştır.

EK–4

DİSK'IN KURULUŞ GENEL KURULU'NDA KABUL EDİLEN İLK ANATÜZÜĞÜ

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

ANA TÜZÜĞÜ

BÖLÜM–1

GENEL HÜKÜMLER

KONFEDERASYONUN ADI, MERKEZİ ve AMACI

Madde: 1– Konfederasyonun adı: (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) dur.

Kısa adı: (DİSK) tir.

Madde: 2–a) DİSK'in Genel Merkezi İstanbul'dur. Yönetim Kurulu kararı ile Ankara'ya taşınabilir.

b) DİSK'in İstanbul içindeki açık adresi şudur: Cağaloğlu, Nuruosmaniye Caddesi, Alibaba Türbe Sokak No. 18 (Özbay Han)–İstanbul

c) Genel Merkezin bulunduğu İl sınırları içindeki adres, genel yürütme kurulu kararı ile değiştirilir.

Madde: 3– DİSK, işçi sınıfının ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan kalkınması ve yücelmesi için, öncelikle, Türkiye'nin her bakımdan tam bağımsız olmasını ve hızlı bir kalkınma yoluna girmesini zorunlu görür. Bundan ötürü de, Türk işçi hareketinin, Anayasada öngörülen köklü dönüşümlerin gerçekleşmesini sağlayacak bir devrimci öze kavuşmasını şart sayar.

Temel ilkeleri şöyle kabul eder:

a) İşçi sınıfının meseleleri tam bağımsızlığa kavuşmuş toplumcu bir düzende çözümlenir. Bunun ekonomik alanda birinci adımı, emekten yana, emekçilerin yönetim ve denetimine doğrudan doğruya katıldığı plânlı bir devletçilik sistemidir.

Bu sistemde kamu sektörü ağır basar ve itici, yönetici rol oynar.

b) Çelik ve Makine Sanayii ile Enerji Kaynakları gibi Sanayiin kilit noktalarının genellikle ağır sanayiin, madenciliğin ve büyük ulaştırma, ihracat, ithalât işleriyle bankacılık ve sigortacılığın devlet eliyle yürütülmesi gereklidir. Bu alanlarda özel sektör yardımcı durumdadır.

c) Emekçilere, insan onuruna uygun bir hayat seviyesi sağlamak ve bu seviyeyi devamlı olarak yükseltmek, işsizliği ortadan kaldırmak, ancak devlet eliyle yürütülecek hızlı bir sanayileşme ile mümkündür. Ancak, devlet eliyle yürütülen bir sanayileşmede, işletmelerin devletleşmesi ve en ileri tekniklerin kullanılması işçilerin yararına olur.

ç) İşçi sınıfının devrimci bir niteliğe erişmesi ve bilinçlenmesi ancak yurt ve dünya olaylarının emekçiler açısından ve bilimsel yoldan değerlendirilmesine bağlıdır. Bilim, işçi sınıfının en önemli mücadele aracıdır.

d) Köylümüzü uygar yaşama şartlarına kavuşturmak ve sanayileşmemize temel ve destek olmak üzere, köklü bir toprak reformu zorunludur. Bunun aynı zamanda işsizliği önleyici bir yararı da vardır.

e) Emekçilerin, tüm haklarını alabilmesi yalnız mesleki mücadele ile mümkün değildir. Bunun yanı sıra Anayasadaki demokratik hakları kullanarak, siyasi mücadele yapmaları da gereklidir. Bu mücadele işçi sınıfının varlığının tam bilincine kavuşturularak, insanın insanı sömürmesi esasına karşıt bir amaç güder.

Madde: 4–DİSK'in başlıca görevleri şunlardır:

a) Bütün işçilerin kendi ana işkolları sendikalarında toplanmasını ve bunlarında DİSK'te bir araya gelmelerini sağlamak, DİSK'i Türkiye'nin en güçlü ve en etkili meslek örgütü haline getirmek,

b) Türk işçi hareketinin izleyeceği politikanın ana hatlarını tayin etmek ve hareketin birlik ve beraberliğini sağlamak,

c) Toplu sözleşme ve grev düzeninin, Anayasada yer aldığı biçimde uygulanmasını ve bunların başarı ile yürütülmesi için gerekli sendikalar arası dayanışma ve işbirliğini sağlamak,

ç) Çalışma hayatını ve sosyal güvenliği düzenleyen yasaların, işçiler yararına olmayan hükümlerini değiştirmek ve yeni yasalarla bunları daha da iyileştirmek için çaba harcamak

d) İşçilerin çıkarlarıyla ilgili çeşitli toplantı, kurul, konferans ve örgütlere katılarak, bunların DİSK'in ilkelerine uygun biçimde kararlar almalarına çalışmak,

e) Türkiye dışında olup ta işçi sınıfı yararına çalışan ve DİSK'in ilkelerine uygun doğrultuda görüş sahibi olan milletlerarası işçi örgütleriyle işbirliği yapmak, bu gibi kuruluşlara üye olmak suretiyle işçi dayanışmasının ürünlerinden yararlanmak,

f) İşçilerin mesleki bilgilerini arttıracak ve genel kültürlerini geliştirecek her türlü eğitici faaliyetler göstermek, sağlık ve spor tesisleri, kitaplık, basımevi ve benzeri kültürel tesisler kurmak, işçilerin boş zamanlarını değerlendirebilmeleri için imkanlar sağlamak,

g) İşçilerin refahını veya mesleki menfaatlerini ilgilendiren konular hakkında bilimsel incelemeler yapmak bu maksatla bir araştırma bürosu kurmak,

h) İşçiler için her çeşit kooperatifler veya şirketler, tatil siteleri kurmak, bu gibi teşebbüslere yardım etmek ve görevlerini yerine getirebilmek için her çeşit mülk edinmek ve işletmektir.

Madde 5– a) DİSK, kendi bünyesinde bulunan sendikaları, her yönü ile bir güç birliği temel esası içinde birleştirir. Ve sendikaların her türlü faaliyetlerini DİSK içinde aslına uygun biçimde plânlaştırır ve organize eder.

b) DİSK üyesi sendikalar, Ana Tüzükleri için, DİSK Ana Tüzüğüne bağlılık ve uygunluk bakımından DİSK tarafından hazırlanacak tip statüsünü esas alır ve kendi sendikasının veya işkolunun özelliğine göre bu tip statüye ilâveler yapar.

BÖLÜM–II

ÜYELİK

A–Üyeliğin Kazanılması

Madde: 6– DİSK'e üye olabilmek için:

a) Yürürlükte olan yasalara göre kurulmuş işçi Sendikası olmak,

b) DİSK'in Ana Tüzüğünü, Kuruluş Bildirisini ve Ana Tüzüğe bağlı yönetmeliklerdeki hükümleri kabul etmek ve kendi Genel Kurulundan yasalara uygun nitelikte ve biçimde DİSK'e üye olma kararı almak şarttır.

Madde: 7- Kendi Genel Kurulunda DİSK'e üye olma kararı alan Sendikanın yetkili yöneticileri, bu kararı en geç iki hafta içinde DİSK Genel Sekreterliğine göndermek suretiyle üyelik talebinde bulunur.

Madde: 8- DİSK'e üye olma konusundaki Genel Kurul kararını, ilgili sendikanın yetkili yöneticileri DİSK genel sekreterliğine bildirmediği takdirde, bu husus, adı geçen sendikanın DİSK üyeliğine kabulü için mâni sebep sayılmaz. Böyle bir hâl karşısında ilgili sendika üyeliğe kabul edildiği takdirde işbu Ana Tüzüğün 7. maddesindeki görevi yapmayan sendika yöneticilerinin bu konuda maksatlı olup olmadıkları araştırılır. Maksatlı iseler, haklarında hukuki kovuşturmaya başvurulduğu gibi, ilgili sendikanın genel kuruluna şikâyet edilir ve görevden düşürülmeleri istenir. İlgili sendika Genel Kurulu, DİSK'in talebine uymadığı takdirde, o andan itibaren sendika DİSK üyeliğinden otomatikman düşer.

Madde: 9- Bu Ana tüzüğün 7. maddesindeki gibi DİSK'e üye olma kararı olan sendikaların DİSK'e üyelik konusu DİSK'in ilk Yönetim Kurulu toplantısında görüşülüp karara bağlanır. Üyeliği kabul edilmeyen sendikanın DİSK'in ilk Genel Kuruluna başvurma hakkı saklıdır. Bu takdirde DİSK genel kurul kararı kesindir.

Madde: 10- DİSK üyesi bir sendikadan, ayrılarak teşekkül eden diğer bir sendika, DİSK'e üye olamaz. Ancak hukuki zorunluk sebebi ile DİSK üyesi bir sendikadan ayrılan ve kurulan sendikanın DİSK'e üye olma hakkı saklıdır.

Madde: 11- Ayni işkolunda birden fazla sendikanın DİSK üyeliğine kabulü mümkündür.

Ancak bu konuda bu sendikaların,

a) Birbirleri ile mücadele halinde olup olmadıkları,

b) Aralarında mücadele varsa dahi DİSK tarafından işçinin yararına olarak bu mücadelenin kaldırılıp kaldırılamıyacağı,

c) Yöneticilerin arasında vazgeçilmez anlayış farklarının veya küskünlüklerinin olup olmadığı,

d) Belirli bir süre içinde DİSK'in temel ilkeleri ve prensipleri açısından birleştirilmelerinin mümkün olup olmadığı göz önünde tutulur.

B- Üyelikten ayrılma

Madde: 12-a) DİSK üyeliğinden ayrılmak isteyen Sendika, kendi Genel Kurulundan alacağı genel kurul üyelerinin en az üçte iki çoğunluk kararı ile DİSK üyeliğinden çekilebilir.

b) DİSK üyeliğinden ayrılma isteğinde bulunan Sendikanın yetkili yöneticileri, bu konunun görüşüleceği sendika Genel Kurul toplantısından en geç 15 gün önce, durumu DİSK genel sekreterliğine bildirir. Çekilme kararının alınacağı Genel Kurul toplantısında DİSK'in yetkili bir temsilcisi bulunur. Ve görüşlerini sözlü olarak açıklar.

c) DİSK'ten ayrılan Sendika Genel Kurulundan ayrılma kararı aldığı tarihten itibaren DİSK'e karşı yükümlü olduğu üyelik aidatını üç ay daha ödemekle yükümlüdür.

C- Üyelikten çıkarılma

Madde: 13- DİSK'in Ana Tüzüğüne ve yetkili organların kararlarına uymayan üye sendika yöneticileri veya DİSK'te görevli üyeleri ferden DİSK üyeliğinden veya bu görevden DİSK Yürütme kurulunun isteği ve Onur Kurulunun kararı ile ihraç edilirler. İhraç edilen yöneticilerin kendi Sendikalarının Genel Kurulları (DİSK) tarafından ikaz edilir. İkaza rağmen (DİSK)'in çıkardığı yöneticilere görev veren üye sendikalar (DİSK) Yönetim Kurulunun talebi ve Onur Kurulunun kararı ile (DİSK) ten çıkarılırlar.

Yukarıdaki fıkralar uyarınca (DİSK) den çıkarılan üye sendikanın, (DİSK) Genel Kuruluna itiraz hakkı vardır. Genel Kurul çıkarma kararını onayladığı takdirde üye sendika bildirimden başlayarak, yasalı süre içinde bu karar aleyhine iş mahkemesinde itirazda bulunabilir. İş mahkemesinin kesinleşmiş kararına göre davranılır.

Madde:14- Ayni işkolunda birden fazla DİSK üyesi Sendikanın muayyen bir süre içinde birleştirilmesi için, DISK yürütme kurulunca özel bir BİRLEŞTIRME KOMİSYONU kurulur. Ve muayyen birleştirme süresi yürütme kurulunca tesbit edilir.

BİRLEŞTİRME KOMİSYONU, birleştirilmesi gerekli üye sendikaların yöneticilerinden gerekli izahatı alır. Bu sendikaların durumunu bizzat tetkik eder. Ve en iyi birleştirme formülünü bir raporla DİSK yürütme kuruluna bildirir. Yürütme kurulu formül gereğince birleşme konusunda ilgili sendikalara gerekli tebligatı yapar. İlgili sendika başkanlıkları en geç iki hafta içinde DİSK'e cevap vermekle yükümlüdür. Bundan imtina eden sendikanın, birleşme konusundaki DİSK teklifine (Hayır) cevabı verdiği anlamında kabul edilir.

Birleşme konusundaki DİSK tarafından teklif edilen formüle (Hayır) diyen sendika otomatikman DISK üyeliğini, (Hayır) cevabını verdiği andan veya cevapsız olarak geçirdiği iki haftalık sürenin bitiminden itibaren kaybeder ve DİSK'ten ayrılmış olur.

Birleştirme formülü hakkındaki DİSK yürütme yetkilileri ile, otomatikman DİSK üyeliğinden ayrılan sendikanın DİSK dışında hukuki yollardan hak arama yetkisi saklıdır. İlgili sendikaların iki haftalık cevap verme süresi, ilgili sendikaların teklifi ile sebep makul görüldüğü takdirde, DİSK yürütme kurulunca uzatılabilir.

Madde: 15- DİSK'ten ayrılan veya üyelikten ihraç edilen veya otomatikman DİSK üyeliğinden düşen sendika, DİSK aidatlarının peşin ve işlemeden ödenmesi sebebi ile, DİSK üyeliğini kaybettiği andan başlayarak üç aydan daha fazla süre için aidat ödemiş durumda olsa dahi, bu fazla ödenmiş miktar, DİSK tarafından ilgili sendikaya hiçbir suretle iade edilemez ve ilgili sendikanın bu konuda DİSK'ten herhangi bir talepte bulunmaya hakkı yoktur.

BÖLÜM- III

TEŞKİLAT

A- *Organlar:*

Madde: 16-DİSK'in organları şunlardır

a) Genel Kurul,

b) Temsilciler Kurulu,

c) Yönetim Kurulu,

d) Yürütme Kurulu,

e) Denetim Kurulu,

f) Onur Kurulu.

B- Genel Kurul:

Madde:17- a) Genel Kurul DİSK'in en yüksek organdır. DİSK'e üye sendikaların delegelerinden kurulur.

b) Genel kurula katılacak üye sendikaların delege sayısı aşağıdaki biçimde ve oranda hesaplanır ve tesbit edilir.

1 -Üye sayısı 1000'e kadar olanlar 1 delege,

2-Üye sayısı 1000'den yukarı olanlar her 1000 üye tam sayısı için 1 delege, (Artık üye sayısı 500'den fazla ise 1000'e iblağ edilir.)

3 -Yürütme Kurulu üyeleri, Yönetim Kurulu üyeleri, Denetim Kurulu ve Onur Kurulu üyeleri, DİSK'e üye sendikalardan birinin üyeliklerini muhafaza etmekte iseler, DİSK Genel Kurulunun tabii üyesidirler. Ve bunların ayni anda üye Sendikalardan seçilerek gelecek delegeler arasında olamıyacağı gibi, üye sendikaların kontenjanlarına da tabi kılınamazlar.

Madde: 18- DİSK Genel Kuruluna üye sendikalardan gönderilecek delegeler sendika Ana Tüzüğünde buna dair hüküm yoksa üye sendikanın son genel kurul toplantısında, genel kurul tarafından seçilir. Her delege için ayrıca bir de yedek delege seçilir.

Madde: 19- a) Genel Kurul, yasanın saptadığı süreye uygun olarak toplanır. Toplantı yeri günü ve saati Yürüme Kurulu tarafından saptanır.

b) Genel Kurul toplantısının gündemi, yeri, günü ve saati, en az 15 gün önce Ankara ve İstanbul'da çıkan iki gazete ile ilan edilir. Ayrıca genel kurulun toplanacağı, mahallin en yüksek mülkiye amirine de durum yazı ile bildirilir.

c) Genel Kurula sunulacak bütün raporlar ile gelecek devreye ait bütçe teklifi, genel kurul toplantısı tarihinden en az 2 hafta önce üye Sendikalara yeteri kadar gönderilir.

d) Genel Kurul, mülkiye amirine bildirilen, gazetelerde ilen edilen gün, saat ve yerde toplanır.

e) Birinci toplantıda yeter sayı sağlanamazsa, ikinci toplantının yeri, saati ve gündemi tekrar mülkiye amirine bildirilir. Ankara ve İstanbul'da çıkan iki gazete ile de ilan edilir. İkinci toplantı, birinci toplantı gününden en çok 15 gün sonraya bırakılır ve bil toplantıda yeter sayı aranmaz.

Madde: 20- a) Üye sendika sayısının 1/5 oranındaki sendikaların, yazılı başvurmaları üzerine, yürütme veya yönetim kurulu, genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırır.

b) Olağanüstü Genel Kurul toplantısını isteyen üye sendikalar, görüşülecek konuları gerekçeleriyle birlikte apaçık olarak yazılı başvurmalarında belirtirler.

c) Olağanüstü genel kurul toplantısında yalnız gündemdeki konular görüşülür.

Madde: 21- Genel kurul gündemi, yürütme veya yönetim kurullarından biri tarafından hazırlanır. Gündeme yeni bir madde eklenmesi için genel kurula katılan delegelerden 1/20 sinin yazılı teklifi şarttır. Gündemdeki bir maddenin çıkarılması için mevcudun 2/3 ünün yazılı talebi şarttır.

Madde: 22- Genel Kurul, Genel Başkan veya onun yokluğunda Genel Sekreter tarafından açılır. Yoklama yapılır, delege adedinin yarısından bir fazlası toplantıda mevcut ise bir başkan, iki başkan yardımcısı, gereği kadar yazman seçilir. Bu seçimler ile komisyon seçimleri açık oy ile yapılır. Genel Kurul Başkanlık divanı delegeler arasından seçilir.

C- Genel Kurul Yetkileri:

Madde 23 – a) Ana Tüzükte değişiklik yapmak,

b) Yönetim ve Denetim Kurullarının raporlarını görüşüp karara bağlamak ve yöneticileri ibra etmek veya haklarında dâva açılmasına karar vermek,

c) Onur Kurulu kararlarına karşı yapılacak başvurmaları görüşüp karara bağlamak, ihraç kararlarını onaylamak,

d) Bu Ana Tüzükte yazılı amaç ve görevlerin gerçekleşmesi yolunda yöneticilere ve konfederasyon organlarına direktif vermek ve gerekli kararlara almak,

e) Yürütme, Denetim ve Onur kurulu üyelerinden Genel Kurulda seçilmeleri gerekenleri gizli oyla seçmek,

f) Konfederasyon organlarında görev alan yöneticilere verilecek ücretlerle her türlü ödenek ve yollukları, bütçeyi görüşüp karara bağlamak.

D -Temsilciler Kurulu

Madde: 24-Temsilciler Kurulu istişari bir organıdır. Gündemde olan konulan görüşür. Kararları, Yürütme Kurulu ile Yönetim Kuruluna veya genel kurula teklif ve tavsiye mahiyetini taşır.

Genel Başkan, Yürütme Kurulu veya Yönetim Kurulunca toplantıya çağrılır ve gündemi tesbit edilir.

Her üye sendikanın üçer yürütme kurulu üyesinden teşekkül eder. Üye Sendikanın yürütme kurulu üçten fazla üyeli olduğu takdirde, kendi aralarında seçim yaparlar.

E-Yönetim Kurulu

Madde: 25-DİSK Yönetim Kurulu, bu ana tüzüğün 66 ncı maddesinde belirli 16 işkolunun birer temsilcisi ve 5 DİSK yürütme kurulu üyesi olmak üzere 21 kişiden teşekkür eder.

İşkolu temsilcileri, bu Ana Tüzüğün 66 ncı maddesindeki usulle seçilir. Bunların, üye sendikalardan birisinin en az Merkez Yürütme Kurulu üyesi olması şarttır. Kendi sendikalarındaki birisinin en az merkez yürütme kurulu üyesi olması gereklidir. Kendi sendikalarındaki Merkez Yürütme Kurulu üyeliğini her hangi bir sebeple kaybeden, otomatikman DİSK Yönetim Kurulu üyeliğinden de düşer ve yerine yenisi seçilir.

Bu anatüzüğün 66. maddesindeki 16 işkolunda bir veya birkaçından DİSK'e üye sendika olmadığı takdirde, bu işkollarından DİSK'e üye sendika oluncaya kadar, bunlara ait DİSK yönetim kurulu üyelikleri boş kalır. Bu duruma göre DİSK Yönetim Kurulu fiili üye sayısı gözönünde tutularak, Yönetim Kurulunun toplantı ve karar nisapları tesbit edilir. 21 tam sayı, Yönetim Kurulunda bütün işkolların temsilcilerinin tamamlanması halinde nazarı dikkate alınır.

Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri:

Madde 26 – DİSK Yönetim Kurulu: a) Kendi üyeleri arasından 2 başkan vekili seçer.

b) En az, altı ayda bir yürütme kurulunca tesbit yerde toplanır. Yürütme Kurulunun hazırladığı gündemdeki konulan görüşür, karara bağlar. Kararlar çoğunlukla alınır. Oyların eşitliği halinde toplantı başkanının katıldığı taraf çoğunluğu alır.

c) Dilediği konuları Yürütme Kuruluna hayale eder. Yürütme Kuruluna havale edilen kararların tatbikatından doğacak sorumluluklar Yönetim Kuruluna aittir. Yönetim Kurulunca verilen kararları Yürütme Kurulu muayyen bir müddet için tehir etmek isterse, tehir gerekçesiyle birlikte Yönetim Kurulunu olağanüstü toplantıya çağırır.

d) DİSK, faaliyetleri hakkında Yürütme Kurulu tarafından hazırlanan hesap ve faaliyet raporlarını, karar ve faaliyetlerini gözden geçirir. Genel kurulca verilmiş kararlar üzerinde yorumlar yapar Yürütme Kuruluna direktifler veriri. Hesaplarda bir yolsuzluk tesbit ederse, durumu Denetim Kuruluna haber verir.

e) Uluslararası teşekküller tarafından verilen bursların kullanılmasını düzenler. Bursiyerlerde aranacak nitelikler Yönetmelik ile tesbit edilir.

f) 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu uyarınca Yüksek Hakem Kurulu ile Yüksek Uzlaştırma Kurulunda işçileri temsil edecek hakemleri seçer.

g) Asgari Ücret Tespit Komisyonuna katılacak işçi üyesinin seçimini yapar, İş ve İşçi Bulma Kurumu, İşçi Sigortaları Kurumu, Çalışma Meclisi, Genel Kurul toplantılarına katılacak delegelerin işkolları esasına göre seçimlerini yapar.

h) Denetim Kurulunun vereceği rapor üzerine gerekirse Genel Kurulu olağanüstü toplantıya çağırır.

i) Yasalara göre işçi temsilcisi gönderilmesi gereken yerlere gidecek temsilcileri seçer.

Madde 27 – Yönetim Kurulu gündemine ilave edilecek maddeler için yazılı önerge vermek şarttır. Önergelerin gündeme alınması, çoğunluğun oyu ile olur.

Madde 28 – Yürütme Kurulunun herhangi bir üyesi veya hepsi herhangi bir sebeple ve daimî olarak görevlerinden ayrıldıkları takdirde Yönetim Kurulu kendi arasından ilk Genel Kurul toplantısına kadar Yürütme Kurulunu seçer.

F-Yürütme Kurulu

Madde: 29- a) Yürütme Kurulu Genel Kurul tarafından gizli oyla ve mevcudun 2/3 çoğunluğu ile seçilen 1 Başkan, 1 Genel Sekreter ve ilk Yönetim Kurulu toplantısında seçilen 3 Yürütme Kurulu üyesi olmak üzere teşekkül eder. Başkan dahil her üye 1 oya sahiptir.

Madde 30 – Yürütme Kurulunun herhangi bir üyesinin:

a) Meşru veya yazılı mazerete dayanmaksızın arka arkaya Yürütme Kurulunun üç toplantısına gelmediği,

b) Ana Tüzük hükümlerine uygun hareket ve alınan kararlara riayet etmediği,

c) Sıfat ve yetkilerini kötüye kullandığı,

d) DİSK'in veya DİSK'e üye sendikaların şeref ve haysiyetini lekeleyen fiillerde bulunduğu,

Vesikalarla sabit olursa, suçu işleyen hakkında diğer Yürütme Kurulu üyeleri veya haysiyeti haleldâr edilen üye sendikanın yazılı müracaatını alan Yürütme Kurulu azâlarından biri vaziyeti bir raporla Yürütme Kuruluna bildirir ve yönetim kurulu toplantıya çağrılır.

Yönetim kurulu hadiseye ait vesikalar üzerinde inceleme yaptıktan ve yüzleştirmeden sonra, suçu sabit görürse, şikâyet edilen üye hakkında muvakkaten vazifeden uzaklaştırma kararı verir. Durumu ayrıca DISK Onur Kuruluna da bildirir. Aksi varit olduğu takdirde, şikâyet eden veya edenler aynı hükme tabi tutulur. Onur Kurulu kararı ile görevden uzaklaştırılan Yürütme Kurulu üyelerinin Genel Kurula itiraz hakkı vardır.

G- Yürütme Kurulunun Görev ve Yetkileri

Madde: 31- Yürütme Kurulunun görevleri ve yetkileri şunlardır:

a) DİSK'in amaç ve ilkelerinin gerçekleşmesinden birinci derecede sorumludur. Türk İşçi hareketini ilgilendiren her çeşit konuyu izler.

b) Amaç ve ilkeleri gerçekleştirmek, teşkilatlanmayı süratlendirmek ve üye sendikalar arası birlik ve beraberliği sağlamak için yurdun muhtelif bölgelerinde temsilcilikler kurmak,

c) DİSK amaçlarını gerçekleştirmek ve üye sendikaların ihtiyaçlarını karşılamak için ihtisas daire ve büroları kurmak ve bu daire ve büroların çalışma proğramlarını hazırlamak,

d) Üye Sendikaların yapacağı toplu iş sözleşmeleri için gerekli bilgiyi toplamak, değerlendirmek ve sendikaların istifadesine sunmak,

e) Ana Tüzük hükümlerini aynen uygulamak,

f) DİSK'in bütün organlarında çalışacak kişilerin tayinini yapmak ve bunların ücretlerini tesbit etmek,

g) İşveren veya işveren örgütleri ile toplu iş sözleşmelerine esas olacak prensip anlaşmaları yapmak,

h) Acil hallerde DİSK Yönetim Kurulu yetkilerini kullanmak ve karar almak. (Bu takdirde konu Yönetim Kurulunun ilk toplantısına sunulur.)

Madde: 32- Yürütme Kurulu üyeleri, daire ve büroların Sekreterliklerini ilk oturumda paylaşırlar. Her sekreter bürosunun yürütümünden sorumludur.

H- Genel Başkan

Madde 33 – Genel Başkan, Genel Kurulda hazır bulunan delegelerin üçte iki çoğunluk oyu ile seçilir. Bu çoğunluk elde edilemediği takdirde oylama üçüncü tura kadar devam eder. Üçüncü turda da üçte iki çoğunluk elde edilemezse en çok oy alan aday seçilmiş olur. Aday tek olduğu takdirde, üçte iki çoğunluk nisabına bakılmaksızın, ilk tur neticesinde tek aday seçilmiş olur. Bu seçimler gizli oylama ile yapılır.

İ-Genel Başkanın Yetki ve Görevleri

Madde:34-DİSK'i Ana Tüzükte başka hüküm olmadığı hâllerde, her bakımdan Genel Başkan temsil eder. Görevini geçici bir zaman için yapamayacağı vakit, yetkisini Genel Başkan Vekillerinden birisine bırakır. Böyle bir durum yoksa Genel Başkan Vekillerinin, üyelik bakımından en kıdemlisi vekâlet eder.

Madde:35- Genel Başkanın Görev ve Yetkileri Şunlardır:

DİSK adına demeç vermek, basın toplantısı yapmak, resmi temaslarda bulunmak,

Zaruret halinde Genel Yürütme Kurulunun kararını almadan 2.500 liraya kadar harcama emri vermek,

DİSK'i resmi ve hususi merciler nezdinde idari, mali, adli, mesleki hususlarda her bakımdan temsil etmek,

Ana Tüzük ve ona bağlı olarak çıkarılan yönetmeliklerin uygulanmasını sağlamak, Genel Sekreterlik eliyle kanunlar, Ana Tüzük ve yönetmelikler gereğince tutulması lüzumlu defter ve dosyaların tutulmasını ve kayıtların muntazam şekilde usulüne uygun olarak yapılmasını sağlamak,

DİSK'in idari ve mali koordinasyonunu ve DİSK içinde ahenk ve inzibatı sağlamak, üye sendikalarla DİSK münasebetlerini yürütmek ve DİSK üyelerinin haklarını kollamak, DİSK'in mânevi şahsiyetinin zedelenmesine imkân vermemek,

Toplu İş Sözleşmelerinin temel hükümlerinin kabulü için çalışmak, gerekli ortamı yaratmak, temas ve teşebbüslerde bulunmak,

Gereği halinde DİSK içinde olan veya olmayan kimselere muayyen hususların takibi için temsil yetkisi vermek, dâvaya vekâlet vermek, sulh olmak, ibra etmek, dâvadan feragat etmek ve dâvayı kabul etmek, idari, adli, mali ve icrai takibat yapmak veya yaptırmak,

Grev halinde, bu hakkın iyi kullanılması ve başarı sağlaması için bütün imkân ve teşkilatı harekete geçirmek, yürütme komiteleri kurmak, şahıs ve gruplara özel görevler vermek, greve katılanların yararına ekonomik sosyâl ve kültürel anlaşmalar yapmak, grev fonundan veya başka meşru kaynaklardan yararlanarak ödemeler yapmak veya yaptırmak,

DİSK'te ücretle çalışanların terfihlerini, nakil ve tâyinlerini, tecziye ve ihraçlarını, Ana Tüzüğe bağlı olarak çıkarılacak yönetmelik hükümlerine göre yürütmek, uygulamak, teklifler yapmak ve kararları yerine getirmek.

Lüzum gördüğü anda DİSK Bünyesindeki her türlü muhaberat, muamelât ve hasabatı bizzat veya görevlendireceği kimseler eliyle tetkikat yapmak veya yaptırmak,

Genel Sekreterlikçe yürütülmekte olan işleri yakınan izlemek, gerektiğinde tetkik etmek ve izahat istemek,

Kongreleri veya her türlü toplantısında bulunduğu konferans ve toplantıları açmak, başkanlığını yapmak veya toplantıyı idare edecek kimseleri tâyin etmek, Kongre divanlarını seçtirmek,

m) Yönetim Kurulu ile Yürütme Kurulu kararlarında, DİSK'in bütününü ilgilendiren veya DİSK'in haysiyet ve şerefi ile ilgili ve DİSK'i sorumlu durumda bırakması mümkün konularda, konunun yeniden görüşülmesi için ilgili kurula iade etmek ve yeniden görüşülüp karara bağlanmasını istemek. (Bu gibi hâllerde bu kararların yürütülmesi neticesinden Genel Başkan sorumlu değildir. Kararı veren kurulun karara katılan ve oy veren üyeleri sorumludur.)

J- Genel Sekreter

Madde: 35- Genel Sekreter, DİSK Genel Kurulunda, Genel Başkanın göstereceği en az iki aday arasından, Genel Başkanın seçildiği usul ile seçilir.

Genel Sekreter DISK ücretli kadrosunda olmak üzere bütün mesaisini DİSK'e verir.

Madde: 36-Genel Sekreterin Görev ve Yetkileri Şunlardır:

a) DİSK'in her türlü yazışmalarında, haber almada, DİSK'in amaçları ile ilgili yayın ve istatistikleri derlemede, toplu sözleşmeye esas olacak bilgileri toplamada, görevlidir.

b) Yazışma ve muamelelerin düzgün işlemesinden sorumludur.

c) Yürütme Kurulu toplantılarının gündemini hazırlar ve Yürütme Kurulunu genel başkanın bilgisi altında toplantıya çağırır.

d) DİSK organlarının almış olduğu kararların yürütülmesiyle görevlidir.

e) DİSK'in Yürütme ve Yönetim Kurulu üyelerinin 274 sayılı Sendikalar Kanununun 27. maddesi gereğince verecekleri mal bildirimlerinin zamanında noterliğe tevdii ile noterlikten bir belge alınmasını temin eder ve bu belgenin hangi noterlikçe verildiği, tarih ve numarasını Yönetim Kurulu defterinin özel bir sayfasına kaydettikten sonra, bu belgeleri DİSK deneticilerine verir,

f) DİSK'in her türlü iç çalışmalarını organize eder, teşkilâtın rasyonel çalışmasını temin eder, Genel Sekreter, DİSK'in kalbidir.

K-Denetim Kurulu

Madde: 37- Denetim Kurulu, Genel Kurul tarafından seçilen 3 asil 3 yedek üyeden teşekkül eder. Denetim Kuruluna, Genel Kurul tarafından gizli oyla en çok rey verilen seçilir. Kendi arasından bir başkan, bir raportör seçer.

Görev ve yetkileri şunlardır:

a) DİSK'in Mali çalışmalarının denetimini yapmak,

b) Denetimleri sırasında gördükleri herhangi bir yolsuzluk veya usulsüzlüğü Yürütme ve Yönetim Kurullarını ve Genel Kurula bildirmek,

c) DİSK'e bağlı üye sendikalar hakkında vaki olacak şikâyet ve ihbar üzerine Yürütme Kurulunun iznini veya talimatını alarak, denetlemede bulunmak ve raporunu DİSK Yürütme Kuruluna vermek.

L- Onursal Kurulu

Madde 38 – Onursal Kurul, 5 asil 3 yedek üyeden kurulur. Onursal kurulu, Genel Kurul tarafından gizli oyla, en çok rey alan esasına göre seçilir. Onursal Kurul kendi arasından bir başkan bir raportör seçer. Onursal Kurul DİSK'in tüzel kişiliğine saygı göstermeyen ve Ana Tüzüğe aykırı hareket edenler hakkında Yönetim Kurulu veya Yürütme Kurulunun vereceği rapor üzerine toplanır ve kararını verir.

Onur kurulunun vereceği cezalar şunlardır:

1- İhtar,

2- Tevbih

3- Muvakkat İhraç,

4- Kesin İhraç,

BÖLÜM-IV

MALİ HÜKÜMLER

Madde: 39- DİSK'in gelirleri:

a) Üye teşekküllerden alınan aidat gelirleri,

b) Eğitim gelirleri,

c) Grev fonu gelirleri,

d) Yasalara göre sağlanacak gelirler

e) Bağışlar

f) Mamelek gelirleri

g) Üyesi bulunduğu teşekküllerle, uluslararası diğer teşekküllerden alacağı yardımlar,

Madde: 40- DİSK'e üye sendikalar, her 100 üye için yılda 300.- lira

DİSK'e aidat verirler. Bu aidat yılda bir defada veya 2-4 muayyen süreli taksitlerle ödenir.

Her Ocak ayı içinde, üye sendikalar üye durumu ile o yıla ait DİSK'e ödenmesi gerekli aidat tutarını DİSK'e bildirir. Yıl sonunda üye Sendikalar, kendi aidat bilânçolarını çıkarırlar. Ve gelecek senenin Ocak ayı içinde bir önceki yıla aidat farkı varsa öder. Aidat farkı, üye sendikanın o yıl içinde üye sayısındaki artmadan mütevellittir. Her üye Sendika üye sayısı ne olursa olsun DİSK'e senede en az 1000.-TL aidat öder.

Madde: 41-Bu Ana Tüzüğün 40. maddesi gereğince DİSK'e ödenmesi gerekli aidatların tamamı veya ilk taksiti geç her yıl Ocak ayı sonuna kadar ödenir.

Üye sendikanın, mali durumu imkân vermemesi sebebiyle sendikanın talebi üzerine DİSK Yürütme Kurulunca aidat, muayyen sürelerle taksite bağlanır. Ve her taksitin kesin ödeme günü tesbit edilir. Bu tespit edilen ödeme günlerini geçiren üye sendika, DISK tarafından yazılı ihtar edilir. Buna rağmen ödeme tarihini üç ay geçiren sendika otomatikman DİSK üyeliğinden düşer.

Madde: 42- Her üye sendika ödediği aidat ve teberruların kontrolünü kolaylaştırmak amacıyla mali raporlarını her devre sonunda DİSK'e göndermekle sorumludur.

Madde: 43- DİSK'in eğitim gelirleri aşağıda göstermiştir:

a) DİSK'in aidat gelirlerinin % 5 i,

b) DİSK'e üye sendikaların eğitim için ayıracakları % 5 gelirlerinin 3/5 ü, (Her 3 ayda bir tahsil edilir.)

c) Üye Sendikalarla birlikte düzenlenecek eşya piyangosu, müsamere, balo, sergi ve benzeri faaliyetlerden elde edilecek safi gelirin % 25 i eğitime harcanır.

Madde: 44- DİSK, Genel ve Katma bütçeli idarelerle mahalli idareler ve bunlara bağlı sabit ve döner sermayeli kurumla, sermayesinin tamamı devletçe verilmek suretiyle kurulan iktisadi teşekkül ve kurumlarla, sermayelerinde devletin katkısı bulunan bankalar, kamu kurumu niteliğindeki mesleki teşekküller dahil olmak üzere, özel kanunlarla kurulan bankalar tarafından ödenmiş sermayesinin en az yarısına katılmak suretiyle kurulan teşekküllerle, bunların aynı nisbetde katılması ile kurulan müesseselerden, işveren ve işveren kuruluşlarından teberru ve mali yardım kabul edemez.

Madde: 45- DİSK, tüzel kişi olarak siyasi partilerde veya onlara bağlı teşekküllerden herhangi bir suretle maddi yardım kabul edemez, maddi yardımda bulunamaz, onların teşkilatı içinde yer alamaz.

BİRLEŞİK GREV FONU

Madde: 46- DİSK'e bağlı sendikaların üyeleri, Grev Fonu'na ayda bir lira ödemeye mecburdurlar. Bu paralar üye Sendikalar tarafından, işyerlerinden her ay sendika aidatı ile birlikte kestirilir. Üye sendikalar, kendi ana tüzüklerine ve işyerleri ile yapacakları toplu sözleşmelere bu konuda gerekli hükümleri koymakla yükümlüdürler.

DİSK Grev Fonundaki paraların nasıl kullanacağı bir yönetmelikle düzenlenir.

Madde:47- DİSK'in Mali İşleri, Yürütme Kurulunda kararlaştırılmak şartı ile, yürütme kurulu üyelerinden birisinin yetki sorumluluğunda yürütülür.

Madde: 48- DİSK'in kasasında normâl olarak en çok 2000.-lira para bulundurulur. Bu miktar şartlara göre Yürütme Kurulu kararı ile eksiltilebilir veya çoğaltılabilir.

Kasadaki 2.000.-liralık normâl miktar çoğaltılmış iken, kasadaki paranın, hırsızlık veya yanma gibi olağanüstü olaylar karşısında doğacak zararın ilk 2.000.-lira ile arttırılan miktar arasındaki miktardan, çoğaltılma kararına müsbet oy kullanan Yürütme Kurulu üyeleri müştereken sorumludur ve derhal tazmin etmekle mükelleftirler.

Madde: 49- DİSK'in kasadaki miktardan fazla paraları, DİSK'e ait banka hesaplarına muntazaman yatırılır. Ve para mutlaka banka hesaplarında tutulur.

Madde: 50- a) DİSK'in paraları, bankalardan veya erekli yerlerden birinci imza yetkilisi ile ikinci imza yetkililerinden birisi olmak üzere iki yetkili imza ile alınır veya çekilir

Birinci imza yetkilileri, genel başkan ve genel sekreterdir.

İkinci imza yetkilileri, diğer üç yürütme kurulu üyeleridir.

b) Bu maddenin a) fıkrasındaki hükme göre iki yetkilinin imzası ile para alma veya çekme yetkisi bir veya birkaç kişiye verilebilir.

BÖLÜM-V

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Madde:51- Yürütme Kurulu kararı ile, lüzumuna ve ihtiyaca göre gerekli sayıda Genel Başkan yardımcıları ile Genel Sekreter yardımcıları tayin edilebilir.

Bu yardımcılar, yardımcısı olduğu kimsenin talimatı ile çalışır. Ve görev ve yetkilerini yardımcılığını yaptığı kimselerden alırlar. Yardımcıların görev ve yetkileri lüzumunda yürütme kurulunca da tesbit edilebilir.

Madde: 52- Defterler: DİSK'in tutmaya mecbur olduğu defterler şunlardır:

a) ''Üye kayıt defteri'', bu defterde üyelerin kimlik ve adresleri, DİSK'e giriş tarihleri ve yükümlü oldukları aidat miktarı kaydedilir.

b) Yönetim Kurulu ve yürütme kurulunun tarih sırası ile ve müteselsil numaralarla kayıtlanmış ve altı imza edilmiş kararların yazılmasına mahsus ''Karar Defteri''.

c) Gelen ve giden evrakın tarih ve numara sırasıyla kaydedileceği ''Gelen ve Giden evrak kayıt defteri'',

d) Gelen evrakın aslının, giden evrakın suretinin saklanacağı ''Gelen ve giden evrak dosyaları'',

e) ''Zimmet defteri'',

f) ''Aidat'', ''Gelir'' ve ''Gider'' defterleri,

g) ''Bilanço, Envanter ve Kesin Hesap Defteri'',

h) Genel Kurul Başkanı ve Katiplerinin Yönetim Kurulu ile beraber imza edecekleri ''Genel Kurul Karar defteri'',

i) Yürütme kurulunun bir tutanakla tesbit edeceği numaralanmış ve Yürütme Kurulunca mühürlenmiş gelirlere ait kopyeli makbuzlarla, giderlerin fatura evrak ve kaydiyesini muhafazaya mahsus dosyalar,

(DİSK demirbaşlarının kaydedileceği "Demirbaş Defteri" ile yukarıda (a), (b), (f) ve (h) fıkralarında isimleri yazılı defterler kullanılmadan notere tasdik ettirilir.)

Madde: 53- İhtilafları Uzlaştırma ye Çözüm Komisyonu: DİSK'in üyesi bulunan sendikalar arasındaki her türlü uyuşmazlık DİSK'e bağlı bulunan üye sendikaların temsilcilerinden teşekkül eden bir komite tarafından çözümlenir. Yürütme kurulu üyeleri bu komitenin tabii üyesidirler.

Bölge Temsilcileri:

Madde: 54-a) DİSK Yürütme Kurulu lüzum gördüğü yerlerde bölge temsilcilikleri kurar veya kaldırır. Temsilciliğin kurulacağı bölgelerde en az üçten az DISK üyesi sendikanın teşkilatı varsa veya hiç yoksa temsilci, yürütme kurulunca atanır. 3 veya daha fazla ise bu Sendikaların Genel Merkezlerinin o bölgeden gösterecekleri 2 şer temsilcinin katılacağı toplantıda seçilir. Temsilcinin görevden affı da aynı yolla olur. (DİSK Yürütme Kurulu yetkisi saklıdır.)

b) Bölge Temsilciliğinde görev alacak yardımcıları uzman ve personelin atanması da DİSK Yürütme Kurulu tarafından yapılır.

c) Bölge Temsilciliklerinin yetki, görev ve sorumlulukları bir yönetmelikle düzenlenir.

Madde:55- DİSK Yürütme Kurulunun kaç üye ile toplandığına bakılmaksızın yürütme kurulu kararlarının üç üyenin müsbet oyu ile alınması şarttır.

Yürütme Kurulu üyelerinin, çeşitli görevler nedeniyle toplanamaması halinde, olağanüstü bir durum karşısında Genel Başkanın, o da yoksa Genel Sekreterin re'sen karar verme yetkisi saklıdır. Bu takdirde re'sen karar verme yetkisini kullanan, konuyu ilk yürütme kurulu toplantısına sunar ve onay alır. Yürütme Kurulunun onaylamaması karşısında konu, ilk Yönetim Kurulu toplantısına götürülür ve gündeme alınır.

Madde: 56- DİSK Yürütme Kurulu ve diğer kademelerindeki seçimli işlerde görev alabilmek için, DİSK'e üye sendikalardan birisinin üyesi olmak şarttır ve kâfidir.

Madde: 57- DİSK organlarına seçimle getirilenler ile üye sendikaların üyeleri DİSK'in doğal üyeleridir.

Madde: 58- DİSK, Üye Sendikaların her türlü muamele ve kayıtlarını kontrol edebilir. Gerektiğinde üye sendikaların Denetim Kuruluna ve Haysiyet Divanına durumu havale etme yetkisine sahip olmakla beraber, üye sendikaların Genel Kurullarını toplantıya çağırma yetkisi de vardır.

Madde: 59- Üye Sendikalar, DİSK kararlarını tatbik mevkiine koymaya mecburdur. Ancak, DİSK yöneticileri tarafından verilen direktif ve kararlar DİSK Ana Tüzüğündeki amaç ve ilkelere aykırı olamaz.

Madde: 60- *Sosyâl Güvenlik:* DİSK yöneticileri, personelinin sosyâl güvenlik, sigorta ve dinlenme haklarını garanti altına alır. Personel işçi statüsüne tabidir. Personel ile ilgili yönetmelik çıkarılır.

Madde: 61- *Kıdem ve İhbar Tazminatları:* DİSK Yönetici kadrolarında DİSK'ten ücret almak şartıyla ücretli olarak vazife görüpte tekrar seçilemeyenler her kıdem yılı için DİSK'ten son aldığı maaş karşılığında 30 günlük kıdem tazminatı alır. DİSK'in personel ve müstahdemleri İş Kanunu hükümlerine tabidir.

Ölüm halinde kıdem tazminatları, eş ve çocuklarına, eş ve çocukları yoksa anne ve babaya ödenir.

Madde: 62- DİSK Genel Kurulunda, üye Sendikalardan 1/5 i DİSK'i yaşatmayı taahhüt ettiği müddetçe DİSK feshedilemez. Fesih kararını ancak bu maksatla çağırılmış olan Genel Kurul alabilir. Genel Kurulun böyle bir karara varabilmesi için üyelerin en az 1/3 ünün Genel Kurulda bulunması şarttır. Bu toplantıda çoğunluk elde edilemezse ikinci defa Genel Kurul toplantıya çağırılır. Bu toplantıda yeter sayı aranmaksızın fesih kararı alınabilir. Ancak bu suretle yapılan toplantıda fesih kararı mevcut üyelerin 2/3 ünün oyu ile alınır. Durum, DİSK tasfiye heyeti tarafından 5 gün içinde mahallin en büyük mülkiye âmirine bildirilir.

Madde: 63- Üye sendikaların kanuni gelirlerinin tahsil edilmesi için kullanılan (Gelir ve Gider Makbuzları) DİSK tarafından müteselsil numaralı ve soğuk damgalı olarak hazırlanarak üye sendikalara kullanılmak üzere imza mukabili dağıtılır. Üye sendikalar gelirlerinin toplaması için başka makbuz kullanamazlar. Makbuzların baskı masrafları, nispet dahilinde üye sendikalar tarafından ödenir. Üye Sendikaların gelir ve giderlerinin tanzimi ile muhasebe usullerinde birlik ve beraberliğin saklanması amacıyla DİSK Yürütme Kurulu tarafından gerekli çalışmalar yapılır. (Üye Sendikalar DISK tarafından bastırılan makbuzları kullanmaya başlayınca kadar ellerindeki makbuzları DİSK'e soğuk damga ile damgalatmak ve numaralatmak suretiyle kullanabilirler.)

Madde: 64- a) DİSK Yürütme Kurulu üyelerinin tamamı bütün mesaisi ile DİSK'te çalışır. Ücretleri kendi sendikalarınca ödenir. Yürütme Kurulu üyeleri ile bütün mesaisini DİSK'e veren ve kendi sendikasından ücret alan görevlilerin DISK ile ilgili işlerde yolluk, otel ve yol masrafı gibi seyahat masrafları, DİSK tarafından ödenir. Üye sendikalarda idareci veya görevli olan şahıslara DISK tarafından özel görev verildiği takdirde bu göreve ait seyahat masraflarının DİSK tarafından mı, yoksa kendi Sendikası tarafından mı ödeneceği, DİSK Yürütme Kurlunca kararlaştırılır.

b) Yönetim Kurulu toplantısı, Genel Kurul toplantısı, komisyon gibi DİSK faaliyetlerine katılanlar ile Onur Kurulu ve Denetim Kuruluna ait çalışmalar için üyelerin yaptıkları her türlü seyahat ve kayıp ücreti masrafları, kendi sendikalarınca ödenir.

Madde: 65- a) Yürütme Kurulu, Ana Tüzük hükümlerine uygun yönetmelikler hazırlar, yürürlüğe koyar ve Yönetim Kurulunun ilk toplantısına sunar. Bütün yönetmelikler bu yolla yapılır.

b) Ana Tüzüğün hükümlerinin tam uygulanabilmesi için, bu Ana Tüzüğün muhtelif yerlerinde yönetmelik çıkarılacağına dair hüküm olmayan konularda dahi, Ana Tüzüğün lâfzına ve ruhuna aykırı olmamak suretiyle yönetmelikler çıkarılabilir.

Ana Tüzüğe bağlı olarak çıkarılan ve uygulamaya konulan yönetmelik hükümleri, aynen bu Ana Tüzük hükümleri değerindedir.

Madde: 66- a) Kanunen Sendikaların işkolu sayısı ne şekilde ve sayıda tesbit edilmiş olursa olsun, DİSK için iç teşkilatlanma bakımından, işkolu sınıflandırması aşağıdaki gibidir ve 16 dır:

1- Tarım ve hayvan yetiştirme, ormancılık ve tomrukçuluk

- Avcılık ve av hayvanların üretilmesi, balıkçılık, süngercilik ve sair deniz ürünlerinin çıkarılması,

2- Kömür madenciliği, metal cevherleri madenciliği, kil, kum ocakları ve madenlerden gayri maddelerin toptan çıkarılması, kömür mamulleri imalatı (Maden arama dahil)

3- Ham petrol vesair akaryakıtlar ve tabii gaz tasfiyehaneleri ve petrol mamulleri sanayii, akaryakıt depo ve istasyonları akaryakıt nakli ve satışı (Pipe-line ve petrol arama dahil).

-Suni ve tabii lastik, kauçuk, plastik, bakalit, linolyum, suni muşamba ve benzeri sanayii ve bu maddelerden inşaat, elektrik ve sıhhi malzeme, ev eşyası ve her çeşit eşya imalatı

-Ecza ve kimya sanayii (boya sanayii ve atom sanayii dahil) pil ve batarya akümülatör sanayii (azot sanayii dahil)

4-Gıda maddeleri imalatı sanayii, insanların istihlakine mahsus gıda maddelerinin imali, her çeşit hayvan, kümes hayvanları kesilmesi ve temizlenmesi, ambalajlanması, mezbahalar ve etten mamul gıda maddeleri imalatı; sütten mamul maddelerin imali, hayvani ve nebati yağ sanayi (sabun sanayi dahil) her nevi gıda maddelerinin konserve yapılması ve saklanması, değirmende öğütülmüş maddeler imali, ekmekçilik, pastacılık, börekçilik ve her nevi un ve unlu maddelerden yiyecek imali, kakao, kahve, tuz öğütülmesi ve çay yaprakları üzerinde yapılan ameliyeler ve benzeri işler, yem sanayi, maya imalatı içki ve tütün sanayi: İmbikten geçirilmiş alkollü içkiler, şaraplar, likörler, malt likörleri, hafif içkiler, karbon hamızı ile meydana getirilmiş içeceklerin imali, tasfiyesi, karıştırılması, imbikten geçirilmesi, tahammür edilmesi, bira fabrikaları, alkolsüz içkiler (gazoz, meyva suları ve benzerleri) sigara, puro, pipo, enfiye, çiğnenen tütün gibi mamullerin imalatı, tütünün ayıklanması, kurutulması gibi tütün sanayi ile ilgili imalat ve manipülasyon işleri, yaprak tütün işleme ve bakım evleri.

- Şeker sanayii

5-Her çeşit dokuma sanayi, giyecek eşya sanayi, hazır dokuma eşya imalatı(Trikotaj), iplik sanayi ve çırçır sanayi (İdrofil pamuk imalatı dahil) çamaşırhaneler, ütü, kola boyama ve temizleme işleri.

6-Kundura sanayi deri ve mamulleri ve deri giyecek eşya (saraciye) imalatı ve debagat işyerleri, kürkçülük, tutkal sanayi ve bağırsak işleme yerleri

7- Ağaç ve mantar mamulleri, mobilya imalatı, doğrama ve bıçakçılık sanayi, kereste fabrikaları, her çeşit suni tahta ve benzeri imalatı.

8- Kâğıt, kâğıt mamulleri ve selüloz sanayi

- Matbaacılık, neşriyatçılık, klişecilik (basın teknisyenleri)

- Basın mensupları (Gazeteciler) ve her çeşit neşriyat işlerinde çalışanlar.

9- Metalden başka maden sanayii: Her çeşit toprak ve seramik sanayii ile çömlek, çini imalatı ve çimento, alçı, taş, toprak kullanmak suretiyle inşaat malzemesi vesair malzemesi imalâtı, ateş tuğlası, tuğla ve kiremit sanayii, seramik ve fayans sanayii cam ve camdan mamul eşya sanayii

- Çimento Sanayii

10- Her türlü metal imalatı (demir, bakır, krom vesair maden cevherlerinin ve bunların halitalarının izabesi, tasfiyesi, haddelenmesi, dökülmesi ve şekillendirilmesi), çeşitli sanayii, madeni eşya imalatı, makine imalâtı, elektrik makine ve cihazları ve aletleri ve madeni nakil vasıtaları imalatı ve onarımı, sair madeni eşya ve malzeme imalatı.

-Gemi Yapımı ve onarımı

11-Yapıcılık:

Her çeşit bina, yol, köprü, baraj, demiryolu, tünel, metro, kanalizasyon, liman, dalgakıran, havuz, istihkam, hava meydanı, dekovil hattı, tramvay hattı, spor sahaları inşaatı gibi yapıcılık işleri ve bunlarla ilgili ve bunları tamamlayıcı işler.

-Kamu sektörünce yapılan yol yapım, onarım ve bakımı,

12- Enerji Sanayii: Elektro, gaz, su, istihsal, toplu taşıma ve dağıtım işleri ile,

-Ayrıca işkolu gösterilmemiş olan veya yerinde sendika bulunmayan devlet, belediye, özel idare hizmetleri: Çöp, kanalizasyon drenaj, itfaiye vesair gibi her çeşit kamu his, metleri ve görevleri,

- Her çeşit sağlık hizmetleri:

Hastahaneler, sanatoryumlar, bakım ve dinlenme evleri, doğum ve çocuk bakım evleri, doktor muayenehaneleri, klinikler gibi sıhhi tedavi müesseseleri, diş klinikleri ve hayvan bakım evleri, röntgen muayenehaneleri ve benzerleri.

13- Toptan ve perakende ticaret, her çeşit sınai, zirai ve hayvani maddelerin ve ürünlerin toptan ve perakende alım ve satım işleri,

-Banka ve diğer müesseseler:

Bankalar, para ve ticaret borsaları, sigortalar ve her çeşit mali müesseseler, kredi kooperatifleri, kredi esham ve tahvilat komisyoncuları.

14- Kara taşıtmacılığı motorlu ve motorsuz taşıt işleri (otobüs, kamyon, tramvay, tünel ve sürücülük işleri)

-- Demiryolları taşıtmacılığı: Demiryolları ve buna bağlı işyerlerinde görülen işler.

-Deniz taşıtmacılığı: Gemi ve benzeri ile her çeşit insan, eşya ve hayvan taşıtmacılığı ile bunlara bağlı deniz, işleri.

- Hava taşıtmacılığı:

Havacılığın yerüstü işleri dahil.

-ardiye ve antrepoculuk:

Antrepolar, ardiyeler, soğuk hava depoları, umumi mağazalar, silolar ve bunlarda yapılan her türlü yükleme ve boşaltma işleri, liman, istasyon ve iskelelerde yapılan yükleme ve boşaltma işleri, ambarlama ve depolama işleri.

-Haberleşme:

Posta, telefon, telgraf, radyo, televizyon işleri ve hizmetleri (imalât hariç)

15- Otel, pansiyon, lokanta, büfe, pastane, kahvehane gibi yatma, dinlenme veya yemek yerleri ile sinema ve tiyatrolar hayvanat bahçeleri, sirkler, parklar, plajlar gibi eğlence yerleri, yüzme havuzları, stadyum, hipodrum, tenis, golf sahaları gibi açık ve kapalı spor yerleri, hamamlar, kaplıcalar dahil.

- Her çeşit büro ve teknik bürolar, yazıhane, avukat %e mali müşavirler, emlak komisyoncuları, iş takip büroları ve benzeri müesseselerde görülen işlerle, dernekler, noterler, ticaret ve sanayi odaları ile benzeri işçi ve işveren teşekkülleri.

-Sahne, perde ve benzeri temsil sanatkarı, müzik, resim, heykeltıraşlık, dekorasyon, edebiyat ve benzeri güzel sanatlarla ilgili işler

16- Milli Savunma ile ilgili askeri işyerleri (Uluslararası ve yabancı askeri işyerleri dahil)

b) DİSK'in her hangi bir kurul, komite, komisyon seçimi için işbu Ana Tüzükte (üye sendikaların temsilcisi) şeklinde sendikalar

için kullanılan tabirlerden bu maddenin a) fıkrasındaki 16 işkolu anlaşılır. Bu duruma göre 274 sayılı kanuna istinaden yürürlükte olan sendikaların işkolları yönetmeliğin imkân vermemesi veya bu Ana Tüzük hükmü gereğince henüz birleştirilmeleri mümkün olmaması sebebiyle işkolunda birden fazla üye sendika olduğu takdirde, bu sendikaların yürütme kurullarının üçer üyesinden teşekkül eden toplantıda DİSK için gerekli kimseler seçilir. Oy eşitliği halinde seçim mümkün olmazsa eşit oylara hedef olmuş adaylar arasında ad çekme usulüne başvurulur.

c) DİSK'in teşkilatlanma Daire ve büroları konusundaki sınıflandırma ve çalışma programları bu maddenin a) fıkrasındaki esasa göre yapılır.

d) Bu maddenin a) fıkrasında tespit edilmiş işkolu sınıflandırmasına göre, DİSK Yönetim Kuruluna her işkolundan bir olmak üzere seçilecek yönetim kurulu üyeleri DISK Genel Kurulunda, her işkolu için ayrı ayrı olmak üzere seçilir. Ayni anda birer de yedek seçilir.

Madde 67 – DİSK'in kurucuları şunlardır:

1 – Türkiye Maden, Madeni Eşya ve Makine Sanayii İşçileri Sendikası (Türkiye Maden-İş Sendikası),

2 – Türkiye Lastik-Kauçuk ve Plastik Sanayii İşçileri Sendikası (Lastik-İş),

3 – Türkiye Basın Sanayii İşçileri Sendikası (Basın-İş),

4 – Türkiye Gıda Sanayii İşçileri Sendikası (Türkiye Gıda-İş),

5 – Türkiye Maden İşçileri Sendikası (Türk Maden-İş),

6-Yukarıda isimleri yazılı beş kurucu Sendikayı temsilen konfederasyonun tüzüğünü imzaları ile resmi mercilere tevdi etmeye yetkili olan kişiler şunlardır:

1 – Türkiye Maden, Madeni Eşya ve Makine Sanayii İşçileri Sendikası (Türkiye Maden-İş Sendikası) nı temsilen Genel Başkan Kemal Türkler.

2 – Türkiye Lastik-Kauçuk ve Plastik Sanayii İşçileri Sendikası (Lastik-İş) temsilen Genel Başkan Rıza Kuas,

3 – Türkiye Basın Sanayii İşçileri Sendikası (Basın-İş)'i temsilen Genel Başkan İbrahim Güzelce,

4 – Türkiye Gıda Sanayii İşçileri Sendikası (Türkiye Gıda-İş)'i temsilen Genel Başkan Kemal Nebioğlu

5 – Türkiye Maden İşçileri Sendikası (Türk Maden-İş)'i temsilen Genel Başkan Mehmet Alpdündar.

Kurucu Sendikaları temsilen gerekli işlemleri yapmağa yetkili isimleri sayılan Sendika temsilcilerinin açık hüviyet ve ikametgâh adresleri tüzüğe eklidir.

GEÇİCİ MADDE: DİSK Genel Kurulu, kuruluş tarihinden başlamak üzere bir yıllık geçici süre içinde, kurucu sendikaların Genel Yürütme Kurulu üyelerinden teşekkül eder.

DİSK'in Kurucuları

Adı Soyadı	Babası	Doğum Yeri	Doğum Tarihi	Uyruğu	İşi	Ev Adresi
Kemal Türkler	Himmet	Denizli	1926	T.C.	Türkiye Maden, Madeni Eşya ve Makine Sanayi İşçileri Sendikası (Türkiye Maden-İş Sendikasının)'nın Genel Başkanı	Edirnekapı Vatan Cad. Polis Evleri A-2 Dai. 8 İstanbul
Rıza Kuas	İsa	Kocaeli	1926	T.C.	Türkiye Lastik-Kauçuk ve Plastik Sanayii İşçileri Sendikası (Lastik-İş)'in Genel Başkanı	Bestekar Hakkı Sok. No: 11 Samatya İstanbul
Mehmet Alpdündar	Hüseyin	Trabzon	1928	T.C.	Türkiye Maden İşçileri Sendikası (Türk Maden-İş) Genel Başkanı	Terakki Mah. Sendika Sitesi Fatih Sok. No: 6 Zonguldak
Kemal Nebioğlu	Cemal	Rize	1926	T.C.	Türkiye Gıda Sanayii İşçileri Sendikası (Türkiye Gıda-İş) Genel Başkanı	Bahçelievler 17 Sok. No: 28 Dai. 4 Ankara
İbrahim Güzelce	İsmail	İstanbul	1922	T.C.	Türkiye Basın Sanayii İşçileri Sendikası (Basın-İş),	Laleli Öztürk Cad. Mimarbaşı Sok. Bahar Apt. No: 8-10 İstanbul

Kaynak: DİSK Kuruluş Bildirisi, Anatüzüğü, İstanbul-1967, DİSK Yayınları No.2 adlı yayından aynen alınmıştır.

EK-5

TÜRK-İŞ ÇIKMAZI

Türk-İş Çıkmazı, İstanbul, 1967

DİSK Yayınları: No: 1

Türk-İş'in Durumu:

Türkiye işçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş)'in bir işçi örgütü olmaktan nasıl çıktığını anlamak için geçmişini bilmekte büyük yarar vardır. Kısaca görelim:

KURULUŞ:

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu; İstanbul, Eskişehir, Sakarya Bölgesi, Tarsus ve Akdeniz Bölgesi İşçi Sendikaları Birlikleriyle Karabük işçileri sendikası temsilcilerinin 7 Nisan 1952 günü Bursa'da kabul ettikleri Ana tüzüğünün 31 Temmuz 1952 tarihinde Ankara Valiliği'ne verilmesi ile kurulmuştur.

Türk-İş Genel Kurulları konfederasyonunun geleceğini niteleyerek sonuçlanmıştır:

İZMİR KONGRESİ: (Eylül 1952)

Türk-İş, I. Genel Kurulunu İzmir'de yaptı ve işçi birliğini korumak, işçi haklarını savunmak için güçlü bir örgüte olan ihtiyacın kabul edildiğini görerek ciddiyetle işe sarıldı.

İSTANBUL KONGRESİ: (Ağustos 1953)

Türk-İş, II. Genel Kurulunu olağanüstü bir kongre şeklinde toplamak zorunluluğunu duydu. Çünkü seçilenler, tutumlarıyla teşkilâtın güvenini devam ettirememiş ve mali acze düşmüştü. İktidardaki hükümet, kendisine muhalif partiden bir sendikacının yönetimindeki Konfederasyona daimî güçlük çıkarmaktaydı. Bunu çözümlemek için İstanbul Kongresinde iktidar partisine sempatik geleceklerini Yürütme Kurulunda görev almasına da imkân veren bir anlayışla seçilenleri sonuçlandırdı.

İSTANBUL KONGRESİ: (Kasım 1954)

Normal İstanbul Kongresi, Konfederasyonun kökleşmesi şartlarını hazırladı. Ancak İktidar partisinin partizanca davranışları ile Konfederasyonun buna karşı çıkan tutumu işçiler arasında da etkilerini gösterdi. Par-tiler, memlekette işçi birliğini bozucu bir şiddetle iktidar mücadelesi yaparlarken sendikalar arasında parti-zanca bölünmeler de görüldü.

ANKARA KONGRESİ: (Haziran 1957)

4. Genel Kurulda İktidar Partisi Hükümetinin itimad ettiği sendikacılar geniş bir propaganda ile iş başına gelmeyi başardılar. Yeni Türk-İş yöneticileri, hükümetten güç alarak konfederasyonun mali durumunu iyileştirici çabalara giriştiler, Balolar hazırladılar ve iyi gelirler sağladılar. Türk-İş hükümetin temel ekonomik ve sosyal görüşlerine aykırı olmayan bir yönde, yer yer işçiler yararına çalışmalar yaptı ise de, Türk-İş, iktidar partisinin dümen suyunda gitmekten kendini kurtaramadı.

ANKARA KONGRESİ: (Kasım 1960)

27 Mayıs devriminden sonra yapılan bu kongrede, 1957 de işbaşına getirilen İcra Heyetinin, özellikle Başkanın durumu ön plana geçmiş, sabık iktidardan yana olan başkanın onur kurulu kararıyla başkanlıktan düşürülmesi kararı kabul edilerek yeni bir anlayışla yeni bir kadro işbaşına getirilmiştir.

1960 da sağlam örgütlerin desteğiyle iş başına gelen İcra Heyeti, mali durumunu da düzeltecek bir ortama kavuştuğu halde teklif edilen Amerikan yardımlarına kolaylıkla kucak açmıştır. Şartlı olarak verilmeye başlayan bu yardımlar yüzünden Türk-İş bir anda lükse ve şatafata kaymıştır. O kadar ki, Türk-İş'in 5. Genel Kuruluna sunulan Hesap Tetkik Komisyonu raporunda AİD yardımından sonraki durum, acı acı ve şöyle tenkid edilmiştir:

<<Yapılan tetkikatta İstanbul Bölge Temsilcisi şoförünün 700 TL., Adana Bölge Temsilcisi şoförünün 650 TL., Ankara Merkez Şoförlerinin ise 2000 TL. maaş aldıkları görülmüştür. Bu 2000 TL.'sının AİD teşkilâtının yardımından önce 1250 TL olduğu halen ise bu maaştan hariç vazifeye çıkışlarda 50 TL. harcırah aldıkları, teşkilâtın arabaları mevcud ve boşta iken vazifeli memurlara vasıta ücreti ödeyerek işler takip ettikleri müşahede edilmiştir.>>

Türk-İş Başkanının devletçilik anlayışı:

Türk-İş, en elverişli şartlarla yeni bir dönemde çalışmaya başlarken, işverenler de sosyal Anayasa'ya ay-kırı davranışlarını su yüzüne çıkarmaya koyuldular. Nitekim bu çabalarını yürütürken, Türk-İş Başkanının bilinçsizliğinden yararlanarak ona, işverenlerin mutlak çıkarına uygun bir görüşü ihtiva eden rapora imza koydurdular. Olay, 22-29 Ocak 1962 de toplanan Çalışma Meclisinde cereyan etti. Devletçilik tarifiyle en ufak bil ilişiği olmayan bir komisyonda işçiler adına görev alarak Türk-İş Başkanı, işverenlerin en özel sektörcüsünün etkisiyle Sosyal Anayasamıza aykırı bir görüşe rahatlıkla imza attı. Bu görüşü belirten rapor, işçi-işveren hükümet temsilcileri ve bilim adamlarından kurulu istişari bir organ olan Çalışma Meclisine sunulunca ilk tepkiyi işçiler gösterdiler. Türk-İş Başkanının imzasını da taşıyan rapora gösterilen tepki, Çalışma Meclisinin en bilinçli hareketi oldu ve işçilerin ağır baskısıyla, şu görüş rapordan çıkarıldı:

<<Devletin ancak hususi sektör tarafından başarılamayacak kadar büyük teşebbüsleri ele alması veya bunlara iştirak etmesi temenni olunur. Bunun dışında memleketimizde salim ve sıhhatli bir endüstri isteniyorsa bu hadisenin ancak devletin mevzuat ve mükellefiyet bakımından asgari müdahalesi ve en geniş kolaylıkların gösterilmesi ile sağlanabileceği görüşünde bulunuyoruz.>>

Çalışma Meclisinde işçilerin tepkisiyle reddedilen bu görüş, Çalışma Meclisinde de açıklandığı gibi; 19. Yüzyıl liberalizminden daha da geridedir. Devletçiliğe tamamen karşı olan bu görüş çağımızın sosyal görüşlerine karşıdır, Anayasamıza karşıdır. Çünkü Türkiye'nin endüstrileşmesi, sosyal bir devlet anlayışıyla devletçiliği bağdaştırmakla mümkün olur. Türkiye'de devletçilik, tarihi zorunluluklardan doğmuştur. Özel teşebbüs, halk ihtiyaçlarını asırlarca karşılayamadığı için devlet, kamu yararına müdahale etmiş ve sanayileşmeyi bizzat yaptırmayı kararlaştırmıştır. Sömürücü liberalizm tarihe karışmak zorundadır, artık devlet dolgun kârlar peşinde koşan sermayenin sadece bekçisi olamaz, olmamaktadır.

<<Aşırı kazanç hırsının emek sömürmesini önleyen, emek gücünün değerini verdiren, emeği ile geçinenleri yarın kaygısından kurtaran, emeğinden başka sermayesi olmadığı ve sermayenin yaratılmasına hizmet ettiği halde onun altında ezilen insanların hakları için Devletçilik gereklidir>>. (İhsan Ada'nın konuşmasından)

Böylece, Türk-İş Başkanının daha o tarihte, işveren çıkarlarına hizmet edecek raporlara nasıl kolaylıkla imza atacağı anlaşılmıştı.

Türk-İş'i bu hale düşüren:

Bugün Türk-İş'e karşı köklü ve soylu bir muhalefet varsa, bunun nedeni Türk-İş'in yabancı parasıyla fiyaka satmasıyla başlar. Türk-İş, Türk hükümetinin de yardım aldığı ve Amerikan hükümetinin kurduğu Milletlerarası Kalkınma Ajansından (kısaca AİD deniyor) para ve teknik yardım almada hiç bir sakınca görmedi. Sanılı-yordu ki, bu yardımlar, bu dolarlar ve bu teknik araçlar hep karakaşımız, kara gözümüz için veriliyordu. Ancak dolar yardımı arttıkça Türk-İş'te yabancı uzmanlar için odalar ayrıldı, yabancılardan direktifler verilmeye başlandı ve eğitim de dahil olmak üzere Türk-İş'in iç ve dış konulardaki politikası hep Amerikanca olmaya başladı. Ama bu Amerikanca eğitim ve politika, Amerikalıların kendi memleketlerinde uyguladıkları politika değildi. Türk-İş aracılığıyle memleketimizde uyguladıkları politika gelişmiş Amerikanın çıkarlarını sürdürmek için, geri kalmış memleketler için uyguladığı politika idi. Yani Türkiye'nin Amerikan sömürgesi haline getirilmesi plânlarının derece derece uygulanmasıyla ilgili bir politika idi. Nitekim, geri kalmış memleketlerde Amerikan kapitalizminin çıkarları için işçilerin politik eylemde bulunması istenmez. İşçilerin siyasi bir parti içinde birleşmesi ve Parlamento'ya girmesi istenmez. İşçilerin yabancı şirketler aleyhinde grev yapması arzulanmaz. Emperyalizme, yani ülkenin ve halkın yabancılar tarafından ya-bancı şirketler hesabına sömürülmesine karşı çıkarların önüne sendikaların ve üst kuruluşların dikilmesi görevi verilir. Ve daha neler neler...

İşte Türk-İş, yavaş yavaş Amerika'nın yeni sömürge politikasının maşası haline gelmiş ve bugünkü duruma düşmüştür. Bu nasıl olmuştur? Şimdi onu görelim:

Amerikan Yardımları:

Türk-İş, 1963'ten beri Amerikan hükümetinden yani AİD'den yardım almıştır. Oysa 274 sayılı Sendikalar Kanunu, işçi örgütlerinin işverenlerden ve devlet teşekküllerinden yardım almasını yasaklamıştır. Buna rağmen Türk-İş, hükümetin de onayı ile bu Amerikan yardımlarını almış, böylece Amerikan ajanlarının da rahatça Türk-İş'te karargâh kurmalarına yol açmıştır. Buna küçük bir örnek verelim:

Türk-İş'in ilk geçici İcra Kurulunda görevli olan bugünkü Türk-İş Başkanı, Amerikalı Sendikacı İrving Brown'u iyi tanır ve onun arkadaşlığıyla övünür. Türk-İş Başkanı aynı zamanda Amerikan işçi teşkilâtının Dış Münasebetler Müdürü Lovestone'a da dostum demekten çekinmez. Oysa Lovestone'un Amerikan Casusluk Teşkilâtıyla beraber çalıştığı bilinmektedir. (Washington Post Gazetesi, 23 Mayıs 1966). YÖN Dergisi bu konuda şunu açıklamıştır:

«CİA'nın (Amerikan Casusluk Teşkilâtı) başta Amerikan işçi teşekkülleri olmak üzere, çeşitli işçi teşekküllerini âlet ederek, dış ülkelerdeki sendika hareketlerini yönetme çabaları, Türk Sendikaları için çok hayati bir konudur. Sendikalarımızın eğitim ve öğretim programları, çok defa Türk Sendikacıları, ya da bilim adamları yerine, yabancı uzmanlar tarafından hazırlanmaktadır.» (YÖN, I Temmuz 1966, Sayı 170)

YÖN, ayrıca şu görüşü belirtmişti:

«CİA'nın Orta ve Güney Amerika devletleriyle dünyanın geri kalmış diğer ülkelerinde giriştiği ve bu ilkelerin ilerlemesini, gelişmesini engelleyici faaliyetleri arasında, Sendikalara ve Sendikacılara el atması karşısında, Türkiye'nin gizli manevraların dışında kaldığını düşünmek tamamen hatâlı olur.»

AİD'nin müdahaleleri:

Gerçekten de Türkiye'nin bu gibi gizli manevraların dışında kalmadığı da görülüyordu. Nitekim Genel-İş Sendikasında uzman olarak çalışan bir hukukçunun bir makalesi günlük gazetelerden birinde çıkmıştı. Bunda aynı zamanda Genel-İş'in eğitim uzmanı olan Engin Ünsal, Türk-İş'le AİD arasındaki ilişkiye değinmiş, Amerikan Devlet Bakanlığının resmi organı olan AİD'nin Türk-İş'e yaptığı para yardımının Sendikacılığımızın bağımsızlığı kavramı ile bağdaşamayacağını söylemişti.

Engin Ünsal şöyle diyordu:

«Amerikan hükümetinin bu şartlandırması, Sendikacılığımızın özgür davranışını sınırlayacak, kişiliğini bulmasını geciktirecek ve ülkemizin koşullarına aykırı düşen bir sendikacılık anlayışının gelişmesine yol açacak niteliktedir.»

Bu yazının yayınlanmasından sonra AİD'nin Sendikalar bölümünden birisi, Genel-İş Sendikasının başkanına telefon etmiş, bu yazıdan haberi olup olmadığını sormuş yazının Amerikan Elçiliği tarafından beğenilmediğini bildirmişti. Ayrıca AİD'ci kişi AİD'nin Türk-İş'e geniş çapta yardımlar yaptığını, Genel-İş Sendikasının da Türk-İşe üye olmakla bu yardımlardan yararlandığını hatırlatmıştı. Sonra şunu sormuştu:

Amerikan Elçiliği böyle ard düşünceli kimselerin nasıl olurda sendikalarda çalıştırıldığını bilmek istiyor. (YÖN, Sendikacılığımız-da Amerikan Oyunları, 1 Temmuz 1966)

Bir örnek Daha:

Geri kalmış ülkelerin, özellikle Türkiye'nin nasıl yanlış bir Sendikacılık anlayışına itilmek istendiğini gösteren bir örneği verelim:

«Amerika Devlet Bakanlığı AİD kanalıyla az gelişmiş ülkelere bazı konuşmacılar göndererek böyle ülkelerin sendikal hareketlerine yanlış yön verici parlak fikirlerin sahneye konulmasına yardım ediyor. Bu türlü davranışın son örneğini Nisan ayı başlarında ülkemizi ziyaret eden bir profesörün konuşmalarında gördük. Misafir Profesör Wisconsin Üniversitesinde kapitalizm, sosyalizm ve iş iktisadi dersleri okutan ünlü bir sosyal siyasetçi idi. İstanbul İktisat Fakültesinde verdiği derste ve bizim de katıldığımız bir yuvarlak masa toplantısın-da hazır bulunanlara sosyalizmin ve millileştirme hareketinin az gelişmiş ülkeler için sadece bir ekonomik macera olacağını ısrarla belirtmeye çalıştı. Devletleştirmenin milli ekonomiye daima zarar vereceğini söyledi. Kendisine devlet teşekküllerinin Türkiye'de verdiği örneğe uymadığını ve işçiler açısından devletin çok daha iyi bir işveren olduğu, ayrıca ulaştırma sektörü dışındaki devlet teşekküllerinde kâr kavramı önemli bir yer tuttuğunu hatırlattığımızda, profesör, bu konuda Türkiye'yi bir mucize yaratmış olarak kabul edeceğini söylemekle yetinebildi. Diyeceğimiz odur ki, Amerikalılar, Türk sendikacılığa kendilerini şirin göstermek için yanlış bir aşı uygulamaya çalışmaktadırlar.» (agm)

AİD'nin Asıl Amacı:

Türk-İş'in nasıl bu kadar Türk çıkarlarına aykırı bir yola sürüklendiğini anlamak için AİD üzerinde biraz fazla durmamız gerekiyor. AİD'nin Türkiye'de üç yıl süreyle devlet örgütümüzün içinde çalışmış uzmanlarından Mr. Podol, bir raporunda AİD'nin amacını açıkça belirtmiştir

«On yıldan fazla zamandır Türkiye'de faaliyette bulunan Amerikan yardım programı, bir zamandan beri meyve alanı vermeye başlamıştır. Önemli mevkilerinde, Amerikan eğitimi görmüş

bir Türkü') bulunmadığı bir bakanlık, ya da bir İktisadi Devlet Teşebbüsü hemen hemen kalmamıştır. Bu kimselerin kısa zamanda Genel Müdürlük veya Müsteşarlık mevkilerine geçmeleri beklenir. A I D, bütün gayretlerini bu yola tevcih etmiştir (yönetmiştir).›› (Haydar Tunçkanat'ın açıkladığı casusluk belgesinden)

Demek ki, AİD yardımları Türk-İş'e verilirken bu amaç güdülmüştür. O da Türk Sendikacılığını Türk halkının çıkarlarına aykırı, ama Amerikan çıkarlarına elverişli bir yolda geriletmek. İşte Türk-İş, bu amacın gerçekleşmesinde maşalık yapmaktadır. Şimdi alınan yardım paralarına bakalım.

AİD'nin Türk-İş'e Yardımları:

1963 yılı sonuna kadar AİD, Türk-İş'e 1 milyon, 605 bin, 336 lira 72 kuruş vermiştir. 1 Ocak 1964'ten 1965 sonuna kadar da 2 milyon 631 bin 699 lira 26 kuruş ödemiştir. 1962 yılında Türk-İş'in ortalama aylık aidat geliri sadece 11 bin 253 lira idi. Türk-İş, hükümetten AİD'den, OECD'den (Uluslararası Ekonomik İşbirliği Geliştirme Teşkilâtı) ve İCFTU'dan (Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) yardım almasaydı geliri giderini karşılayamaz duruma gelir, iflâs ederdi. İşte, Türk-İş yöneticileri israf ve şatafat düşkünlükleri yüzünden kendi kaynaklarıyla geçinir bir durumdan uzaklaşmış, uzaklaştıkça Amerikan yardımlarına avuç açmış ve sonunda bütçenin büyük bir bölümünü AİD yardımları kaplamıştır. Para yardımı arttıkça da Türk-İş bağımsızlığını yitirmiştir. O kadar ki AİD yardımları çok kere Türk-İş muhasebesine intikal ettirilmeden eğitim uzmanın emrine verilmiştir. On binlerce lira, harcandıktan sonra Türk-İş muhasebesine intikal ettirilmiştir.

Özet olarak şöyle denebilir:

Türk-İş'in 1 Ocak 1964'ten 31 Aralık 1965'e kadarki iki yıllık bütçesi 9 milyon 182 bin 783 lira 71 kuruştur. Bu bütçede üyelerden alınan aidat toplamı sadece 1 milyon 948 bin 29 lira 80 kuruştur. AİD yardımları ve o türlü bağışlar bütçenin en dolgun bölümünü işgal etmiştir. Bu bol keseden bağış ve yardım sonunda Türk-iş, geri bırakılmış memleketlerin şiddetle reddettikleri Lobby'ciliği politika alanımıza sokmuştur. Bunun sonucu olarak da AKİS'in yazdığı gibi Türk-İş hakkında ‹‹kökü dışarda teşekkül›› denemeye başlanmıştır (Akis, 19 Mart 1966, Sayı 613).

Türk-İş, Genelsekreter Halil Tunç'un deyimiyle ‹‹dünya sendikacılık hareketinin sert ve sabırsız davranışlarının aksine, bugünkü Türk sendikacılık hareketi ve onun başında bulunan liderleri, mücadelelerini büyük bir soğukkanlılık içinde ve toplum çıkarlarını bağdaştırarak yapa gelmiştir››. (Akis 29 Ağustos 1965, sayı 584) ve böylece Türk-İş, sabır içinde, bir yandan ‹‹kökü dışarda bir teşekkül›› ithamına hak kazanacak yapıya bürünmüş, bir yandan da ‹‹hükümetin Selanik Caddesi Şubesi›› (Türk-İş binası Ankara'da Selanik Caddesindedir) diye adlandırılmış, bir yandan da Avrupa ve Amerika gezilerini sendikacılara peşkeş çekerek aklı sıra sendika yöneticilerini avlamaya çalışması yüzünden ‹‹seyahat acentası›› gibi terimlerle adlandırılmıştır. Bu duruma gelmenin nedenine bir kez daha ve daha yoğunca parmak basmalıyız. İşte, sendikacılar içinde çalışan ve dünya işçi hareketlerini yabancı kaynakları da tarayarak inceleyen bir yazarın görüşü...

Nasıl Bir Sendikacılık?

‹‹Amerika'da, İşçi Konfederasyonu (AFL-CİO)'nun CIA ile sıkı işbirliği halinde çalışan, yabancı ülkelerin iç işlerine ve işçi hareketlerine fütursuzca müdahale eden bir teşekkül olduğu artık ispatlanmış bulunmaktadır. Türkiye'de ise General Porter olayı ve Tunçkanat'ın açıkladığı ve doğruluğu yetkililerce çok iyi bilinen ‹‹ihanet belgesi››, CİA'nın Türkiye'deki korkunç plânlarını gözler önüne sermiştir. Bu durumda, CİA'nın Türk işçi hareketini, kendi kontrolüne almak hususunda elinden geleni yaptığını düşünmek yanlış olmasa gerektir.

Sendikacılığımızın, Güney Amerika ülkelerinde olduğu gibi, tam Amerikan kontrolü altında bulunduğunu iddia edecek değiliz. Ama sendikacılığımızın melek sandıkları, yakın dostluklar kurdukları Lovestone ve İrwing Brown gibi kişilerin, CIA'nin General Porter'ine taş çıkartacak tehlikeli ajanlar olduklarını artık bilmeleri gerekir. Yine bilmeleri gerektir ki, Türk sendikacılığı Meany-Lovestone-Brown üçlüsünün Üçüncü Dünya sendikacılığına empoze etmek istediği yönde gelişmektedir. Kapitalizmi savunan, yabancı sermaye ile dost geçinen, ekonomik ve politik bağımsızlık hareketine ilgisiz, bol ücretli, bürokratik bir sendikacılık. Bu yönelişte, Türk sendikacılığının 1947'den beri sürekli olarak Amerikalıların etkisi altında kalmasının payı büyüktür. Türk-İş eğitim programlan, Amerikan parası ve limanları ile çizilmiş ve yürütülmüştür. Bu eğitimin sonucu olarak, bir çok sendika yöneticisi, işçi sınıfının politika dışı tutulması görüşüne saplanmakla kalmamış, fakat kapitalist düzeni de sendikaların ve dolayısıyla kendilerinin çıkarlarına en uygun bir düzen olarak kabul etmiştir.›› (Adil Aşçıoğlu, Yön, 12 Ağustos 1966, Sayı 176)

Ve yazar şunu istemektedir:

‹‹Türk sendikacılığı, gerçekten bağımsız ve hür bir hale getirilmek isteniyorsa, yapılacak ilk işin Amerikalılara sendikalardan ellerini çektirmenin zorunluluğunu açıkça göstermektir. Türk-İş eğitim programları kendi imkânları ile sağlanmalı ve eğitimde de Amerikalıların söz sahibi olmalarına son verilmelidir. Hele AİD yardımı, devlet de bu yardımdan faydalanıyor gerekçesiyle devam ettirilemez. Çünkü sendikaların uluslararası işçi örgütlerinden yardım görmeleri başka, yabancı bir devletin yardım teşkilâtından para alması başkadır... Bu çeşit yardımlar Türk sendikacılığı bağımsız ve hür bir hale getirilmesine engeldir.››

DİSK'in Yardım Alma Görüşü:

DISK, hiç bir işçi sendikasının devletten, hele yabancı bir devletten yardım almasını kesin olarak reddeden. İşçi sendikalarına yapılacak yardım şu nitelikte olabilir:

1 — Yardımı bir işçi örgütü yapabilir.

2 — Yapılan yardım eğitim ve teknik yardım şeklinde olabilir.

3 — Yardımı yapanın, yardımı alana kendi şartlarını dayatmaması lâzımdır.

4 — Yapılan yardım miktarının, yardım alan teşkil km bütçesinde ağır basmaması, yani yardım kesilince o işçi örgütünün kendi normal çalışmalarını aksatmadan devam ettirebilmesi zorunludur.

Halbuki, Türk-İş'in AİD'den aldığı yardım bütçede en büyük dilimi teşkil etmektedir. Böylece aslında AİD Türk-İş'e değil, Türk-İş bir milyonu aşkın aidatı AİD'nin, amaçlarının gerçekleşmesi için verilen milyonlara eklemek suretiyle Amerikan hükümetine yardım etmiş olmaktadır. Daha doğrusu Türk-İş, Amerika'nın bir milyon lira kadar eksik masraf yapmasını sağlamaktadır.

Türk-iş, Milli Bir Kuruluş Olmaktan Çıkmıştır:

Türk-İş, AİD'den doğrudan doğruya yardım alarak, Amerikan politikasına uygun bir yola girmiştir. Amerikalılarla o kadar içli dışlı olmuşlar ki, Türk-İş kadrolarında görülen memurların yandan fazlasının maaşını Amerikan hükümeti ödemeye başlamıştır. Nitekim ‹‹Halen 65 personelden 32'sinin ücreti Türk-İş kadrolarından, geri kalan 33 kişinin ücreti ise AİD yardımları için-den

ödenmektedir›› (Türk-İş 6. Genel Kurul Çalışma Raporu, 1966, Sayfa 172-173)

Türk-İş'in bütün kadrolarında vazifeli 65 personelin ücretleri karşılığı yapılan ödemeler tutarı son çalışma döneminde 2.328.718 lira 19 kuruşu bulmuştur. Bu meblâğın 1.479.945 lira 18 kuruşu AİD fonundan 33 kişiye ödenmiştir. 32 kişiye de Türk-İş hesabından sadece 848.773 lira 01 kuruş verilmiştir. Böylece Türk-İş'in birinci sınıf memurları ayda 1868 lira 61 kuruş (ortalama olarak) almış ve bu meblâğ AİD'ce ödenmiştir. Türk-İş'in ikinci sınıf memurları da ortalama olarak Türk-İş hesabından ayda 1071 lira 68 kuruş almıştır. Yukarı kademe daima AİD'nin etkisi altında çalışmıştır. Böylece Türk-İş, gerçekten millî, hiç değilse mahalli bir kuruluş niteliğini kaybetmiştir.

Türk-İş, bina inşası için de AİD'den 2 milyon bağış almıştır. Türk-İş, Genel Merkeze, Bölgelere ve Seminerlere harcamak üzere AİD'den ayrıca 2.369.294 lira 83 kuruş almıştır.

ICFTU'dan alınan 36.000 lira ile OECD'den alınan 193.392 lira da hatırlanacak olursa Türk-İş'in aidat geliri 9 milyonu aşkın bütçesi içinde 1 milyon 948.02,9 lira 80 kuruştan ibarettir. Bu durum, Türk-İşin gerçekten bir milli kuruluş olmaktan çıktığını rakamlarla ispatlamış durumdadır.

Türk-İş'in Eğitim Çıkmazı:

Türk-İş'in yaptığı eğitim, geri kalmış bir toplumun işçilerine yapılan biçimde bir eğitim değildir. Türk-İş'in eğitim politikası, belli bir sendikacı kadrosunun sınıf bilincinden yoksun, Amerikan hayranı ve kendi memleketinin sorunlarını çözmede etkili olmaktan kaçan bir biçime göre düzenlenmektedir. Hele yabancı eğitim uzmanlarından çoğu Türk sendikacılarının belli politik görüşlere cephe almasını sağlama amacı gütmektedir. Türkiye'de Millî Mücadelede Padişahcıların ve Büyük Devletlerin mandasını isteyenlerin Atatürk'e yakıştırdıkları ‹‹bolşevik›› suçlamasını zamanla her devrimciye her bağımsızlık isteyene hatta yasaklandığı her dönemde grev isteyene bulaştırılmakta olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır. Bu bakımdan önüne gelene ve özellikle milli bağımsızlıktan yana, petrolün ve yer altı servetlerinin yabancılara peşkeş çekilmesine karşı olanlara yapıştırılan komünist damgasının bu yaygınlığından yararlananlar, komünizmi, olduğundan başka türlü anlatmak yolunu seçmektedirler. Böylece bir çok sendikacıların toprak reformu, dış ticaretin devletleştirilmesi, petrolün millileştirilmesi fikrilerini taşıdıkları için kolayca ‹‹komünist›› damgası yemeleri kolaylaşmıştır.

Türk-İş'in eğitimi sağcı bir eğitimdir ve emekten yana değil, işverenden yanadır ve Amerikan kapitalistlerinin menfaatini gözeten Amerikan hükümetinin yardım şartına uygun eğitimdir. Böylece temeli teşkil eden kitleleri uyutacak, avutacak, sınıfından kopmuş bir sendikacı kadrosu yetiştirme amacına uygundur.

Ekonomik ve Sosyal Politikası:

Türk-İş, AİD'nin verdiği milyonlarla ayakta duran bir teşekkül olduğu için, ekonomik ve sosyal politikası geri kalmış toplumların bir an evvel toplumcu yoldan kalkınmasına aykırı biçimdedir. Türkiye'nin kapitalist yoldan kalkınamayacağını yerli ve yabancı bilim adamlar kesinlikle ve rakamlarla isbat etmektedirler. Fakat Türkiye'deki Amerikan menfaatleri, Türkiye'nin Amerika'ya bağlı bir politika ve özellikle bir kalkınma (!) plânı uygulamasını sağlamaya yönelmiştir. Bu amaç AİD teşkilâtınca dikkatle gözetilmektedir. Türk-İş, zaman zaman göstermelik biçimden işçilere hoş gelen lâflar sarf etmekte ise de temelde AID'nin telkin ettiği ekonomik ve sosyal politikaya karşı çıkamamaktadır.

Türk-İş ve Rahat Sendikacılık:

Türk-İş yöneticileri rahat rahat koltuklarında kalarak yüksek maaş, bol yolluk ve sık sık dış gezilerle günlerini gün etmek amacıyla hareket ettikleri için her hükümetle iyi geçinmenin yollarını bulmaktadırlar. Bu bakımdan her kabine değişikliğinde Türk-İş yöneticileri o kabineyi teşkil edenlerin partisinden yana bir yol tutmayı başarıyla yürütebilmektedir. Bu bakımdan Türk-İş, hiç bir partiden yana değil, her iktidara gelen partiden yanadır. Zaten Türk-İş, prensip olarak kim gelirse gelsin ‹‹hükümetten yana›› olduğunu da kabul ve ilân etmektedir. Böylece ‹‹Partiler üstü politika›› aslında iktidara gelen Partiden yana olma politikasıdır ve işçi haklarına aykırıdır.

Bütün İşçilerin Temsilcisi Değil:

Türk-İş, bütün işçilerin tek temsilcisi olmaktan da çıkmıştır. Sigortalı işçi sayısı 700.000'inin üstünde ve tarım işçileri sigortalı işçiler dışında kalmakta olduğu için milyonları aşkın işçilerden yalnız 324.672 sendikalı işçinin aidat ödediği bir teşekkül olarak kalmıştır. Kaldı ki savunduğu fikirler de bütün sendikalar ve federasyonlar yöneticilerinin ortak görüşü olmaktan pek çok uzaktır. Nitekim Türk-İş, bir siyasi partinin ortaya attığı dış ticaretin devletleştirilmesi fikrini benimsediği vakit, bugün Türk-İş'in Başkanvekilliklerinden birine getirilen bir müteahhid-sendikacı bu görüşe karşı çıkmış, bir federasyon başkanı da bu görüşün karşısında yer almıştır.

AP listesinden milletvekili seçilen sendikacılar, Türk-İş'in savunduğu asgari geçim indiriminin 1966 yılında uygulanması tezine karşı çıkmışlar ve Mecliste AP'lilerin çoğunluk oylarıyla işçilerin de dahil olduğu dar gelirli vatandaşlardan daha az vergi alınmasını bugün Türk-İş'in yöneticiler kadrosunda yer alanlar erteleme-de başarı sağlamışlardır. Böylece Türk-İş, işçi menfaatlerine aykırı oy verenlerin etkisi altındadır ve Türk-İş, bu niteliğiyle de işçilere karşı bir sözde işçi örgütüdür.

İki Yüzlü Bir Politika:

Türk-İş, işçilere hitab ederken başka türlü konuşmuş, icraata geçince başka türlü hareket etmiştir. Türk-İş, hükümetlerin tutumunu değerlendirmeden ve kararlarının işçilere yararlı mı, zararlı mı olduğunu hesaba katmadan şu ön yargıyla hareket edip durmuştur:

‹‹Hükümetlerle münasebetleri geliştirmek ve birçok konularda, istişari organlar yoluyla işbirliği sağlamak, sendikacılık hareketinin gelişmesini kolaylaştıracaktır.›› (Türk-İş 6. Genel Kurul raporları, Sayı 130)

Oysa hükümet, Türk-İş'in hemen hemen bütün isteklerine karşı çıkmış ve işçilerin haklarını, alabildiğine kısıtlama yolunu seçmiştir.

Türkiye'nin sosyal ve ekonomik konularının hiç birinde iktidarın görüşüyle Türk-İş'in sözde savunduğunu iddia ettiği hiç bir görüşte birlik ve beraberlik yoktur. Bunun izahını sayfalarca yapmak mümkündür. Şimdilik sadece şu kadarını belirtmek gerekir ki toprak reformu yabancı sermaye, petrol meselesi, madenler, dış ticaret rejimi, vergiler, kalkınma plânın finansmanı, İş Kanunu, Tarım İş Kanunu, Deniz İş Kanunu, İşsizlik Sigortası Kanunu, Sosyal Sigortalar Kanunu, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve iştirakleri hakkındaki kanun ile Çalışma Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nun hepsinde Türk-İş'in yazılı görüşleriyle Hükümetin açık görüşleri birbirine taban tabana karşıdır. Fakat Türk-İş, Hükümetle samimi bir işbirliğini rahatlıkla yapmaktadır. Bu

işbirliği işçilerin uyutulması, avutulması sonucunu vererek iktidarı rahat bırakmaya yaramaktadır ve bundan işçiler zarar görmektedir.

Türk-İş Grevlere Karşıdır:

Türk-İş Konfederasyonu, işçilerin kanuni haklarını elde edebilmek için bütün kanun yolları ve anlaşma ihtimalleri kalmadıktan sonra verilen grev kararlarına da karşı çıkmıştır. Bu bakımdan Türk-İş, İşverenlerin işine gelen bir ortam hazırlamış, birçok işçilerin perişanlığına sebep olmuştur. Türk-İş, kanunda da yeri olmadığı halde Kıbrıs konusunun Türk dış politikasında ağırlık kazandığı bir dönemde grevle Kıbrıs konusu arasında hiç bir bağ bulunmazken ‹‹Kıbrıs sorunu yüzünden grevleri durdurma kararı›› almıştır. (10 Ağustos 1964). Böylece Maden-İş'in aldığı grev kararları karşısına hem işverenler, hem Sıkıyönetim Komutanlığı çıkmıştır. Türk-İş, konuyu vatanseverlik açısından istismara kalkmıştır. Böylece Ankara'da Basın-İş'in, Kayseri'de fırın işçilerinin, İzmir ve Adapazarı'ndaki diğer grevler desteksiz kalmıştır. Grevlerin durdurulması kararını İşveren Konfederasyonu hararetle alkışlamıştır. Türk-İş'in kararına Maden-İş ve Lâstik-İş sendikaları katılmamışlardır. Zira bu yolu seçmek, kanun içinde çalışmak ve işçi haklarını savunmak için zorunlu bulunmuştur. Ancak Türk-İş'in grevleri durdurulması kararının ilânı işverenler yararına bir ortam hazırlamıştır.

Mannesman Grevinde Türk-İş:

Mannesman Boru Fabrikası'nda Maden-İş'in başladığı grev (25 Kasım 1965) işverenin işyerinde kurduğu bir sarı sendikayla sözleşme yapmak için direnmesinden ileri gelmişti. İşçi çoğunluğu Maden-İş'te olduğu için grev başladı. Türk-İş Başkanı Ankara'da Maden-İş Başkanını iki gün oyaladıktan sonra konuyu Sanayi Bakanına anlatmak mümkün olamamıştır. Türk-İş Genel Sekreteriyle Sanayi Bakanına gidilmiş, fakat Genelsekreter tek başına bakanla konuşmuş, sonunda da işverenin sarı sendika ile toplu sözleşme yapamazsa, Maden-İş'le olan anlaşmazlığı ele almak için bakanın vakit ayıracağım söylemiştir. Türk-İş, bu kanunsuz hareket ve tutum karşısında Maden-İş'in yanında yer almamış, işveren dilediği gibi çalışarak işçileri grevden caydırmıştır. Böylece grev 15 Ocak 1966'da Türk-İş'in fırsat verdiği, işverene zaman kazandırdığı hareket yüzünden ortadan kaldırılmıştır.

Petrol Boru Hattı Grevi:

İskenderun-Batman petrol boru hattında çalışan Türk işçilerinin, yabancı işçilerden aşağı, onur kırıcı muameleye tâbi tutulmaları, haklarının kabul edilmemesi üzerine greve karar vermeleri (13 Eylül 1966) Türk-İş'in işçilerden yana bir kuruluş olmaktan çıktığını bir kez daha açıklamıştır. Bakanlar Kurulu grevi ertelemiş, Türk-İş de bir bildiri yayınlayarak işçileri suçlamıştır:

‹‹Grev yapanlar Türk-İş üyesi olan işçiler değil, diğer bölgelerden buraya getirilmiş, bazıları tahrik edilerek, bazıları da tehditle greve zorlanmış işçilerdir. Türk-İş, bu kail davranışlarla işçiyi istismar eden ve şahsi çıkarları için işçileri maceraya ve kanunsuz yollara sevk eden Türk-İş dışındaki bu kuruluşlarla mücadelesini daha hızlandıracak ve Türk sendikacılık hareketinin itibarını zedeleyici bu kabil davranışlara katiyyen müsamaha etmeyecektir››. (1 Ekim 1966)

Türk-İş bu bildirisini basına verdiği dakikalardan az sonra basına çok önemli bir haber verilmiş ve Danıştay'ın, Bakanlar Kurulu'nun grevi erteleyen kararını kaldırdığı basının birinci sayfasına geçmiştir (2 Ekim 1966 *Cumhuriyet* gazetesi).

Bozkurt Mensucat Grevi:

İstanbul'da Bozkurt Mensucat Fabrikası'nda yapılan grev (14 Kasım 1963) işverenler tarafından ‹‹kanunsuz, olarak nitelendirilirken Türk-İş de işçiler yanında yer alacağına işverene destek olmuştur. Türk-İş Birinci Bölge Temsilciliği ‹‹Türk-İş, kanunsuz yolda yürütülmek istenen her türlü grev hareketinin karşısındadır›› diyerek işverene destek olmuştur.

Ataş Grevine Karşı:

Yabancı Petrol şirketlerinin kurmuş olduğu ATAŞ RAFINERISINDE işçi sendikasının grev kararı alması üzerine Türk-İş, bu greve derhal cephe almış ve hükümetin bu grevi bir bir üstüne ertelemesine imkân kazandırmıştır. 22 Aralık 1963'te başlayan Rafineri grevi karşısında Türk-İş'in görüşü şu olmuştur:

‹‹Türk-İş, Mersin Rafinerisindeki grevi hiç bir suretle desteklemeyecektir. Büyük işçi kütlesi henüz en küçük haklarına bile sahip olmadığı halde zenginlerin dahi erişemeyecekleri konforlar peşinde koşan bu işçilerin yapacakları grevin sonunda mutlaka hüsrana uğrayacakları tabidir. İşçileri tahrik edenler eninde sonunda iş başından uzaklaştırılacaklardır.›› (Demirsoy'un demeci, *Cumhuriyet*, gazetesi, Aralık) Nitekim. Hükümet 9 Ocak 1964'te grevi durdurmuştur. Hükümet, anlaşmazlık giderilmediği için Mayıs'ta yeniden grev kararı alan işçilerinin grevini bu defa 13 Mayıs 1964'te yeniden durdurma kararı almıştır. Hükümet yine Haziran 15'te (1964) Ataş grevini 60 gün daha ertelemiştir. Türk-İş, bu ertelemelere karşı çıkmazken, sendikalar Hükümetin bu kararları aleyhine demeçler vermiş ve hatta T. Petrol İşçileri Federasyonu Hükümeti Danıştay'a şikayet etmiş, milletvekilleri Meclis'e Hükümet aleyhine sözlü sorular götürmüşlerdir.

Kozlu (Zonguldak) işçilerinin Kurşunlanması:

Zonguldak kömür ocaklarından Kozlu'da çalışan işçiler ücret zamları yüzünden Anayasa'da yer alan haklarına sığınarak grev yapmıştı (Mart 1965). Grevci işçilerden ikisi atılan kurşunlardan şehit olmuştu. Türk-İş grev haklarını kullanan işçilerin meselelerine eğilecek yerde grevde ‹‹komünist parmağı›› aramıştı. Nitekim Türk-İş Başkanı basına verdiği demeçte şunları iddia etmiştir: ‹‹İşçilere tesir edebilecek olan bazı kimseler, devamlı şekilde tahrikçiler tarafından yöneltilmiş, hatta bazıları sarhoş dahi edilmiştir. Tahrik edenler, olaylar sırasında ortadan kayboluvermiştir. Yayınlanan beyannameler de önemlidir. Bazı beyannamelerde komünizm methedilmiştir. Bu durumlardan ilgili makamlar zamanında haberdar edilmiş, tedbir alınması istenmiştir.›› (Yeni Gazete 14 Mart 1965). Hatta Türk-İş Başkanı, ‹‹olaylarda yüzde yüz komünist parmağı olduğunu›› ileri sürmüştür. (Dünya, 20 Mart 1965). Oysa, tahkikatı sonuçlandıran savcı, olayların doğmasında hiç bir siyasi teşekkülün ve yan cereyanların rolü olmadığını açıklamıştır (Akşam, 4 Nisan 1965). Böylece Türk-İş'in açmak istediği suçlama kapısı yüzüne kapatılmıştır.

Paşabahçe Grevi:

Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası'nda işçilerin haklı isteklerini ve mahkeme kararı ile sözleşme yapma yetkilerini tanımayan işverene karşı girişilen grev 81 Ocak 1966'da başlamıştır. Kristal-İş sendikasının yürüttüğü grev ilk günlerde Türk-İş tarafından desteklenmiştir. Ancak işveren, türlü yollarla grevi durdurmak ve işkolu seviyesinde yapılan bir sözleşmeye işyeri seviyesinde yeni haklar katmak yolunu açan mahkeme kararına karşı çıkmaktan geri kalmamıştır. O kadar ki ilân yoluyla yargı organlarına bile etki yapabilme metotları icat edilmiştir (13 Şubat 1966). Grevi sona erdirmeyi, yeni bir toplu sözleşme yapmamayı amaç edinen işveren

konfederasyonu, gayet kolaylıkla Türk-İş'i kendi emellerine alet edebilmiş ve iki konfederasyon arasında bir protokol imzalanarak grevi durdurma kararı alınmıştır. (Nisan 1966). Böylece Türk-İş, yeni bir toplu sözleşme hakkını açan yolu, işverenlerin emellerine uygun biçimde kapamada sakınca görmemiştir. Üstelik Türk-İş, işverenin grevi kırmak için ortaya attığı ‹‹üç gün içinde işbaşı yapanlara 600'ar lira ödemede bulunacağı›› şartını da kabullenmiş ve hiç de hakkı olmadığı halde bu yolun başarıya ulaşması için grev kırıcısı gibi davranmıştır. Üstelik, Türk-İş'in imzaladığı protokolde grevcileri başarıyla ayakta tutan sendikacıların ‹‹işe alınmamaları›› şartını da kabul etmiştir. Hiç bir sendikacının kabul edemeyeceği sendika öncülerini grev sonunda işsiz bırakma şartını Türk-İş'in kabul etmesi haklı bir infial uyandırmıştır.

Türk-İş, işveren konfederasyonu ile grevi durdurma anlaşması yaptıktan sonra ‹‹artık grevle ilgimiz kalmamıştır, grevi desteklemiyoruz›› kararına varmıştır.

Türk-İş, işçi haklarına sırt çeviren bir tutumla Paşabahçe grevini işçiler, özellikle grevi yöneten sendikacılar aleyhinde sonuçlandırıcı bir anlaşmayı işveren konfederasyonu ile imzalamıştı (Nisan 1966). Türk-İş böylece grevci grevden vazgeçirmek için işverenleri her ülkede uyguladıkları ‹‹grevden vazgeçenlere para yardımı›› ilkesine uygun bir şarta imza atabilmişti.

Grevi yürüten sendikacıların işe alınmamalarını kabul etmesi gibi bir işçi kuruluşunca asla kabul edilemeyecek bir protokola imza atması da eklenince İstanbul'da yeni bir kuruluşun doğuşuna yol açmıştır:

Grevi Destekleme Komitesi:

Türk-İş'in işçileri yüzüstü bırakan protokolün yarattığı haksızlığı önlemek amacıyla kurulan bu komite (6 Nisan 1966) şu sendikaların başkan veya genelsekreterinden kurulmuştur.

Petrol-İş (Ziya Hepbir), Maden-İş (Kemal Türkler), Lastik-İş (Kemal Ayav), Basın-İş (İbrahim Güzelce), Tez Büro-İş (Muzaffer Gökçeoğlu).

Bu destekleme komitesinin doğuşu, işverenin de Türk-İş'in de grevin sona erdirilmesi hesabına dayanan planlarını alt üst etmiştir. Bunun içindir ki Türk-İş, derhal bu sendikaları Türk-İş Onur Kuruluna verme yoluna gitmiştir.

Fakat bu komite, grevcileri sonuna kadar desteklemiş onlara maddi, manevi destek olmuştur. Grev sona erince Kristal-İş Sendikası basında çıkan teşekkür ilanında yalnız bu komite mensublarına ve grevi destekleyen işçi sendikalarına teşekkür etmiştir.

Türk-İş Kanuna Karşı:

Türk-İş anlaşma protokolü imzalandıktan sonra Paşabahçe işçilerinin grevini ‹‹kanunsuz›› olarak nitelemiş ve kanunsuz grev yapma suçundan işçilerin cezaevine atılmalarını adeta bekleyip durmuştur. Fakat Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, İstanbul 20 Asliye Hukuk Mahkemesinin verdiği ‹‹kanuni grevdir›› şeklindeki kararı onaylamıştır. (Nisan 1966). Böylece Türk-İş'in görüşünün kanuna aykırılığı da ortaya çıkmıştır.

İşverenler, Türk-İş'i kendi yanlarına aldıktan sonra bile Paşabahçe grevini durduramayınca bu kez hükümet nezdinde teşebbüslere girişmiş ve grevin Bakanlar Kurulu kararı ile ertelenmesini sağlamışlardır. Bakanlar Kurulu 79 gün başarı ile devam eden grevi bir ay erteleme kararı almıştır (19 Nisan 1966).

Grevin sona erdirilmesi üzerine Türk-İş Yönetim Kurulu, olup bitenleri küçümseyerek ve yine işçilere karşı çıkarak şu görüşünü kamuoyuna duyurmaktan çekinmemiştir.

‹‹Yönetim Kurulu, Türk-İş'in Paşabahçe grevindeki tutumunun gerçekçi, işçi ve yurt çıkarlarına uygun olduğuna karar vermiş ve olaydaki şartları dikkate alarak yapılması gereken her şeyin yapıldığını tespit ve Türk-İş'in tutumunu tasvip etmiştir. Paşabahçe grevi ve bu grevi izleyen olayların işçi hakları için değil, tamamen başka amaçlarla rayından çıkarıldığını ve bazı çevrelerin bunu Türk-İş'i yıpratmak için istismar ettiklerini göz önüne alan Yönetim Kurulu sendikacılık prensip ve disiplinini ısrarla çiğneyen Petrol-İş, Maden-İş, Lâstik-İş, İstanbul Basın-İş, Kristal-İş sendikalarını, Türk-İş Onur Kuruluna sevk etmeye karar vermiştir.››

Yüksek Uzlaştırma Kurulu Kararı:

Konu, Yüksek Uzlaştırma Kuruluna intikal ettirilmiş, kurulda bu defa yine işveren konfederasyonu ile işçi aleyhinde protokol imza eden Türk-İş Genelsekreteri Yüksek Uzlaştırma Kurulu üyesi olarak bulunmuştur. Varılan kararla işçilerin isteği olmuş ve Kristal-İş yeni bir toplu sözleşme yapmış durumuna geçmiştir. Bunun üzerine Grev 18 Mayıs 1966 tarihli Yüksek Uzlaştırma Kurulu kararının sendikaca kabul edilmesi suretiyle sona ermiştir. Kristal-İş Yönetim Kurulu adına yayınlanan bir İLAN da sendika genel başkanı Mehmet Şişmanoğlu ‹‹Başta, geceli gündüzlü bizler için çalışan Petrol-İş sendikasının sayın Başkanı Ziya Hepbir olmak üzere bu sendikanın icra heyeti ve bütün üyeleriyle en kara günlerimizde bizimle sonuna kadar işbirliği yapan Lastik-İş, Maden-İş, İstanbul Basın-İş, Tez Büro-İş, Sağlık-İş, Kimya-İş, Bank-İş, Oleyis, Harb-İş, Karayolları-İş, Ankara Basın-İş sendikaları ve imkanları nisbetinde maddi yardımda bulunan diğer bütün kardeş sendikalara 2400 Paşabahçe işçisinin en içten minnet ve şükranlarını sunduğunu açıklamıştır (Akşam, 26 Mayış 1966). İşçiden yana bu kardeş sendikalar grevci işçilerden teşekkür alırken Türk-İş, bu sendikaları Onur Kurulu yoluyla cezalandırmayı tercih etmiştir. Bu olay. Türk-İş'in nasıl kendi ilkelerini çiğnediğini bir kez daha ortaya koymuştur.

Sendikaları ihraç:

Türk-İş Onur Kurulu, işçi haklarını koruyan ve işçilere bir çok menfaatler sağlayan çalışmaları yüzünden Petrol-İş'i 15 ay, Maden-İş'i 6 ay, Lastik-İş ve Basın-İş'i 3'er ay süre ile Türk-İş'ten geçici olarak ihraç etmiştir.

İşte bu karar, bardağı taşıran damla olmuştur. Sendikacılar ve birçok sendikalar: ‹‹Artık yeter›› demişlerdir.

Türk-İş, ilkelerine Karşı:

Türk-İş konfederasyonunun Temel Amaçlar ve ilkelerini anlatan 3. maddesinde yer alan şu ilkelere bakalım:

b) İşçilerin yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetlerine yaraşır bir hayat seviyelerine kavuşmalarına elverişli, âdil bir ücret sağlamaları için çalışmak,

d) İşçilerin geleceğe güvenle bakmalarını sağlayacak sosyal adalet ilkelerine göre düzenlenmesinde çalışmanın temel ölçü olarak ele alınmasını sağlamak,

f) Toplum içinde fert olarak, işçinin kendine olan güven ve kudretini arttırmak,

Türk-İş'in Görevlerini anlatan 4. maddesinde yer alan bazı görevlere bakalım:

f) işçilerin refahını ve mesleki menfaatlerini ilgilendirebilecek her konu hakkında incelemeler, araştırmalar yapmak, amaçlarının gerçekleştirilmesi için her türlü kanuni faaliyet göstermek,

Bir de üyelikten çıkarma nedenlerine bir göz atalım

Madde 7

b) Türk-İş'in amaç ve ilkeleriyle, Türk sendikacılık hareketinin genel ilkelerine uymayanlar, Türk-İş'ten çıkarırlar.

Bütün bu amaç ve ilkeler ışığında Maden-İş'in ve öteki sendikaların Türk-İş'ten geçici olarak çıkarılması olayına bakarsak şunu görürüz:

Türk-İş, kendi tüzüğünü çiğneyerek işçi davasına ihanet etmiştir. Türk-İş, Paşabahçe işçilerinin insanlık haysiyetine yaraşır bir hayat seviyesine kavuşmak için yaptığı grevde Türk-İş'i karşısında bulmuştur. Paşabahçe işçileri geleceğe güvenle bakmak ve toplu sözleşme haklarını işverene kabul ettirmek için grevi sürdürürken Türk-İş, işverenlerle işbirliği halinde işçiler aleyhine ve yetkisi de olmadığı halde anlaşma yapmıştır. Türk-İş, Paşabahçe işçilerinin kendilerine ve sendikacılık topluluğuna olan güvenini sarsıcı bir karar almış ve işçileri yüz üstü, kendi başlarına zayıf durumda bırakmak istemiştir. Türk-İş, işçilerin toplu sözleşme yapma haklarının gerçekten doğup doğmadığını araştırmadan, inceleme yaptırmadan kanuni faaliyet içinde bulunan işçileri yenik ve suçlu duruma sokmak için işverenle işbirliği yapmış, Hükümetin kanunda yeri olmadan grevi erteleme kararına zemin ve gerekçe hazırlamıştır. Nihayet Türk-İş, işçi hareketlerinin genel ilkelerine sadık kalan işçiden yana bir avuç sendikayı bünyesi içinde tutmama yollarını aramış ve bu sendikaların geçici olarak da olsa Türk-İş dışına çıkarılmalarını sağlamıştır.

Türk-İş, Tüzüğünü Uygulayamayacak Kadar Acze Düşmüştür:

Türk-İş Ana tüzüğünün 5 inci maddesinin f) fıkrasında şöyle bir hüküm vardır:

<<Türk-İş'e üye olan ve aynı işkolunda Federasyon ve sendika olarak ayrı ayrı temsil edilen teşekküller 6 ay içerisinde birleştirilmeye çalışılır. O işkolunda azınlığı teşkil ve bu teşebbüse riayet etmeyen teşekkül Türk-İş bünyesinden ihraç edilir.>>

7-14 Mart'ta (1966) da toplanan 6. Genel Kurulda kesin şeklini alan bu hüküm, daha önce Bursa'da yapılan 5. Genel Kurulda ilke olarak kabul edilmişti. Fakat Türk-İş, dilediği gibi hareket ve işçi birliğinin sağlanmamasından kişisel yarar görmekte devam edebilmek için kendi Ana tüzüğündeki hükmü, Ana tüzüğündeki süre içinde yerine getirmekten ısrarla kaçınmıştır. Aslında işçilerin güçlü sendikalarda toplanmasını istemediği için suni işkolları yaratılması yolunda Çalışma Bakanlığı ile de ittifak kuran Türk-İş işçi birliğini parçalamada iki yönlü bir çaba göstermiştir:

1 – işkolu yönetmeliğinin hazırlanmasında, sendikaları, başında bulunanların politik inançları bakımından ayırıma tâbi tutmuş ve örnek alınması gereken Alman sendikalarının işkolu sayısı yerine, kendilerine uygun anlayıştaki sendikacıların bir kısım işçiyi peşinden sürükleyebilmesi için ana işkollarını parça parça etmiştir.

2 – Bir yanda Türkiye tipi sendikaları korur görünerek, bir yandan federasyonları ayakta tutabilmek hesaplarıyla hareket eden Türk-İş yöneticileri Ana tüzüğündeki 6 aylık süre içinde birleştirmeler yapmamış, önemli işkollarında <<idare-i maslahat>> politikası uygulamayı tercih etmiştir.

Bunun dışında Türk-İş, yapmacık sendikalar kurdurmak için de elinden geleni yapmıştır. Karabük'te ihanetle kurulan Çelik-İş sendikasının ilk kongresine giden Türk-İş Başkanı, bu sarı sendikanın federasyona üye olmak suretiyle Türk-İş'e alınmasına çalışmıştır. Türk-İş Başkanı, Ereğli'de de sarı sendika kurulması için telefonla direktif vermiş ve Maden-İş aleyhinde gizli çalışmaları su yüzüne çıkmıştır. Türk-İş Başkanı, bu türlü çalışmalarının karşılığını son olarak Karabük'te kongrede yuhalanmak suretiyle almış ve ihanet çizgisi üstünde boy resmi çekilmiştir. Bugün Türk-İş bünyesi içinde birbiriyle didişen, birbiriyle kıyasıya mücadele eden sendikaların varlığı, Türk-İş'in tüzüğünü uygulamayacak kadar acze düşmesinin sonucudur.

TÜRK-İŞ TÜZÜK HÜKÜMLERİNİ SAVSAKLAMAKTADIR

Türk-İş, Ana tüzük hükümlerine uygun bir çalışmayı yürütemeyecek kadar ciddiyetten yoksun duruma gelmiştir. Tüzüğün 20. maddesine göre <<üst üste 3 ay süre ile aidatını ödemeyen teşekkül>>; <<sürenin sonunda üyeliğini kendiliğinden kaybeder>>. Oysa bu hükmün çiğnendiğini gösteren örneklerin varlığı, Türk-İş'in tutumundaki kaypaklığı açıkça ortaya koymaktadır.

30 Eylül 1966'da 3 ay aidat ödemeyen Türkiye tipi sendika sayısı 5 tir. 3 sendikanın aidat borcu 4 er aylıktır. 1 sendikanın 5 aylık, 2 sendikanın 6 aylık, 6 sendikanın 7 aylık aidat borcu birikmiştir. Federasyonlardan Harp-İş üyelerinden 3 ay ve daha fazla aidat ödemeyen sendikalarının sayısı 11 dir. Maden-İşçileri federasyonuna bağlı sendikalardan 29 sendikanın aidat borcu 3 ayla 21 ay arasında değişmektedir. Metal-İş Federasyonunun 10 sendikasından yedisinin borçları 7 ay ile 34 ay arasında değişmektedir. Toleyis Federasyonu içindeki 18 sendikadan 16 sının borcu 3 ayla 34 ay arasında değişmektedir. Tes-İş Federasyonunun 19 üye sendikasının 19 unun da aidat borcu 4-5 aydır. Tütün, Müskirat, Gıda İşçileri Federasyonunun 31 sendikasından 18 inin aidat borcu 3-8 ay arasında değişmektedir. Ulaş-İş Federasyonuna dahil 10 sendikadan 7 sinin aidat borçları 3-7 ay arasındadır. Yol-İş Federasyonunun 18 sendikasının tümünün 30 Eylüldeki aidat borcu ikişer aylıktı. Bu durum, Türk-İş'in tüzük bakımından pek az üyesi kalmış bir organ durumuna geldiğini de göstermektedir. Türk-İş, sendikaların güvenini gittikçe yitirdiği için aidat ödeme isteği sendikalarda pek doğmamaktadır.

TÜRK-İŞ SAĞA KAYMIŞTIR:

Türk-İş'in 7-14 Mart 1966 Kongresi hükümetin rahatlıkla Türk-İş'i kendi dümen suyuna almasına elverişli bir ortam yaratılarak yürütülmüştür. Konuşmalarda en basit tenkitler susturulmuş ve yapmacık olaylar icat edilerek belli kişiler ve fikirlere karşı hücuma geçilmiştir. Muhalefete tahammülsüzlük son haddine çıkmıştır. Seçimler de bu hava içinde tarafsız, ya da muhalif sendikacıların tasfiyesi ile sonuçlandırılmıştır. Nitekim. 5. Genel Kurula seçilenlerden 17 yönetici Kongrede seçilmemiş, buna karşılık yalnız AP milletvekili seçilen işçilerden üçü yönetim kuruluna alınmış, öteki partilerdeki işçi milletvekilleri seçtirilmemiştir. 21 kişilik yönetim kurulunda AP ye son derece yakın 4 sendikacı yeniden seçilmiş, AP listesinden milletvekili olan 3 sendikacı ilâvesiyle yeni yöneticiler bir kaç istisnası ile hep AP lilerden seçilmiştir. Bu durumuyla Türk-İş, yalnız AP kanadındakilerin, güvenini bir noktaya kadar sürdürebilecektir. Partizanlığa yeniden ve olanca varlığıyla gömülen Türk-İş, muhalefetin barınamayacağı AİD kanalından eğitimden geçenlerin bir kısmının desteğiyle ayakta durmaktadır.

GEÇMİŞTEN ÖRNEKLER:

Türk-İş hemen hiç bir teşebbüsünde başarı sağlayamayacak bir yolda sürüklenmektedir. İşte bazı örnekler:

1958 de yapılan Temsilciler Meclisi toplantısında aynı işkolundaki sendikaların birleştirilmesi kararı alındığı ve Bursa Kongresinde

bu iş için —Altı ay mühlet verildiği halde bu temel ilke, yukarıda da gördüğümüz gibi— gerçekleştirilmemiştir.

1959 Mayısında Temsilciler Meclisine sunulan raporda işçi kazançlarının vergi dışı bırakılacak bölümünün yükseltilmesi için karar alınmıştı. Oysa yukarıda da gördük ki Türk-İş Başkanvekili ve Türk-İş yönetim kurulu üyesi bile bunu sağlayacak kanunun aleyhinde oy vermiştir. İşte samimiyet!

Türk-İş, kadın işçilerin gece çalıştırılmamasını istemiştir. Sonuç? Sıfıra sıfır elde var sıfır.

İşçi ikramiyelerinin ücretlere ilavesi, işçinin yararınadır. Pahalılığı önler demişti Türk-İş yöneticileri. Bugün hâlâ ikramiye düzeni yürütülmektedir. Çünkü hükümetler, Türk-İş'in sözünü dinlemek gereğini duymamaktadırlar. Çünkü Türk-İş, gücünü işçilerden almamaktadır. Çünkü Türk-İş sakalını başkalarına kaptırmıştır.

Türk-İş, kurulduğu günden beri (1952'den beri) tek işçi çalıştıran işyerlerinin de İş kanunu kapsamı içine alınmasını ister. Bunu gerçekleştirecek ciddi hiç bir mücadele vermemiştir.

—İşyerlerinde muvakkat kaydı ile, işçi çalıştırılmasını işçiler açısından ne kadar büyük bir zarar ve tehlike olduğu meydandadır. Türk-İş lafa gelince her vakit ‹‹muvakkat kaydı ile çalıştırılan işçilerin bu durumlarına son verilmelidir›› der, fakat bugüne kadar Türk-İş, işçilerin işyerlerine geçici olarak alınmasını önleyememiştir. Hele Devlet Demiryollarında muvakkat kaydı ile işçi çalıştırılmasının önlenememesi bir çok işçi kayıplarına yol açmıştır. (Türk-İş Mayıs 1960 da durumu bir kez daha hükümete bildirmiştir.

—Öteden beri her işçi hareketini komünistlikle suçlamak işverenlerin âdeti olmuştur. Sendikacılık yapanların komünistlikle itham edildiği de bilinen bir gerçektir. İşyerinde ücret ihtilâfı çıkardığı için komünistlikle suçlandırılan ve işten atılanlar henüz aramızdadır. Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy da bu gerçeği bilenlerdendir. Nitekim 26 Mayıs 1962'de İstanbul Tekstil ve Örme sanayii işçileri Sendikasının genel kurulunda bir konuşma yapan Türk-İş Başkanı Demirsoy şöyle demişti: ‹‹Bazı işyerleri müdür ve umum müdürlerinin işçilere tokat attıklarını ve komünist dediklerini öğrenmiş bulunuyorum. Onları ikaz için miting yapacağız. Islâh olmazlarsa kafalarına çuval geçirip dayak atacağız.››

1962'nin mayısında bu anlayışta olan Demirsoy az sonra Amerikan yardımlarını almaya başladıktan sonra değişmiş ve tenkid ettiği şeyi yapmaya başladığı görülmüştür: Her şeyde komünist parmağı aramaya başlamıştır. Bunu, günde 60 kuruş için grev yapan Zonguldak işçilerine karşı bile söylemekten çekinmemiştir. Böylece Türk-İş Başkanı bazı işyerleri müdür ve genel müdürlerinin safına geçmiştir.

—Türk-İş yöneticileri, dinamik bir varlık göstememişlerdir. Nitekim işçilere Ereğli'de, İzmir'de kan kusturan Morrison Firmasına karşı Yapı-İş Sendikasının yürüttüğü mücadele sırasında bu tutumu daha o zaman dikkati çekmişti. Türkiye'de işçilerin haklarını arayan Uluslararası Yapı-İş Federasyonundan ünlü sendikacı Thalmayer, hükümetçe yurt dışına çıkarıldığı vakit (Ağustos 1962) Türk-İş, Thalmayer'i suçlamakta bir sakınca bulmadı. Bu olayı incelemek için Türkiye'ye gelen Hür Dünya İşçi Sendikaları Konfederasyonu temsilcisi Van Leon şu gerçeği görmüştü: ‹‹Türk Hükümeti, tarım ve yapı işçilerinin teşkilâtlandırılmasından memnun değildir.›› Van Loen, bu teşkilatlanmadan memnun olmayan hükümet yanında Türk-İş'in durumunu da şöyle belirtiyordu: ‹‹Türk-İş İcra Heyetinin çalışma metoduyla Thalmayer'in çalışma metodu arasında fark vardır. Türk-İş İcra Heyeti inşallahçı, maşallahçı bir heyettir. Oysa Thalmayer, dünya sendikacıları arasında en dinamik olanıdır. Türk sendikacılığını çok kısa bir zamanda Avrupa sendikacılığı ayarına çıkartabilecek bir insandır. Thalmayer Türk-İş ile metot farkı olduğunu görünce yetkisini kullanarak doğrudan doğruya temsilcisi olduğu Yapı-İş ve Tarım-İş'le işbirliği yapmıştır. Bu işbirliği sonucu hareket kazanan Yapı-İş, Ereğli mitingini tertip etmiş, bu mitinge Türk-İş Başkanı katılmamıştır. Mitinge katılmayan başkan, Thalmayer yurt dışına çıkarılırken Yapı-İş'e bağlı bir sendikanın kongresine gitmiştir. Bütün bu olaylar gösteriyor ki, Thalmayer olayında Türk-İş, hükümeti desteklemiştir, Hür sendikacılığı değil.›› (5 Eylül 1962, Öncü)

. . . . . .

—Türk-İş Başkanı, kendisi gibi eyvallahçı, maşallahçı olmayan Türkiye Maden-İş Sendikasının güçlenmesini bir türlü istememiştir. Nitekim Adapazarı Vagon fabrikası işçilerinin Maden-İş'e üye olmaları üzerine Demirsoy, bunun aleyhinde çaba harcamış ve Adapazarı vagon fabrikası işçilerinin Devlet Demiryolları İşçileri Sendikasıyla birleşmesini sağlamağa çalışmıştır. Hatta Kongrede Demirsoy apaçık söylemiştir: ''D.D.Y. İşçileri Maden-İş'e giremez.'' Oysa 15-21 Ocak 1962'de toplanan Temsilciler Meclisinde sendikaların Almanyadaki gibi 16 ana işkolu sendikasında toplanması kararlaştırılmıştı. Vagon fabrikası işçilerinin Türkiye Maden-İş Sendikasının Almanyadaki kardeş sendikası İG Metall içinde olduğunu Demirsoy bilmemek istiyordu.

—Türk-İş yöneticileri, mutlaka kendi dümen sularında gidecek elemanları işe almaya önem vermiş, Amerikalılara hoş görünmeyen Kenan Somer ve Arif Gelen'in işlerine ise son vermiştir. Bunun üzerine de Devlet Planlama Teşkilâtından ayrıldıktan sonra Türk-İş'te araştırma müşavirliği yapan Nejat Erder, Attila Sönmez ve Basın Müşaviri İlhami Soysal Türk-İş'ten ayrılmışlardır. Bu toplu istifa, Türk-İş Genel Sekreterinin diktatörce davranışına karşı yapılmıştı (Nisan 1963).

. . . . . .

‹‹Türk-İş yöneticileri, lokavta karşı olan sendikaları, işveren zihniyeti ile hareket ederek yıpratma yoluna gitmişlerdir›› (Gece Postası, 18 Temmuz 1963; Fevzi Rıza).

. . . . . .

—Türk-İş, hiçbir işi başından sonuna kadar ciddiyetle takip etmemiştir. İşçi Sigortaları Kurumu'nun adının sosyal Sigortalar Kurumu olmasına karşı olduğunu söyleyen Türk-İş yöneticileri, bu konudaki tasarı Meclisin Çalışma Komisyonunda 1963 ağustosunda kabul edilir ve 22 Ağustosta da kararını çoğaltarak milletvekillerine dağıtıncaya kadar olayla ilgilenmemiş ve Çalışma Komisyonundaki milletvekilleri ile görüşmemişlerdi. Fakat atı alan Üsküdarı geçmekte iken Türk-İş 3 Eylülde uykusundan uyanarak konuyu sendikalara duyurdu ve harekete geçmelerini istedi.

. . . . . .

—Türk-İş Tasarruf Bonolarının kaldırılmasını istemiş, ama çok güvendiği ‹‹partiler üstü sendikacılık››'' yolu bu isteğin gerçekleşmesine imkân vermemiştir.

. . . . . .

—Türk-İş, işsizliğin gittikçe arttığını görmüş (22-27 Aralık 1963 Yönetim Kurulu'nun görüşünü ve kararlarını yansıtan bildiri), fakat işsizliğin ortadan kaldırılması için gereken yolun ne olduğunda durmamıştır. Bu yolda fikir ve mücadele plânında çalışanlara cephe almaktan ise geri kalmamıştır.

Bursa Kongresinde izlenen yol (27 Ocak 1964) ileride bir çatlamanın ve bölünmenin olacağını aklı selim sahibi gözlemcilere hatırlatmıştı. Nitekim *Cumhuriyet* gazetesinde çıkan bir yazıda (3 Şubat 1964, Muammer Erol) şöyle deniyordu:

«Bir işçi lideri olmaktan ziyade bir politikacı gibi davranan belirli sendika yöneticilerinin bu tutumları 12 yıl önce büyük güçlüklerle kurulabilen Türkiye'nin bu en büyük işçi birliği Türk-İş Konfederasyonunun belki de çok yakın bir gelecekte parçalanmasına sebep olacaktır.

Çünkü açıkça müşahede edildiğine göre, bir tarafta AP li, diğer tarafta da CHP li sendikacılar birbirlerine düşmüş gibidirler. Şimdilik ufak tefek gösterileriyle bazı sert konuşmalardan ileri geçmeyen bu tutumun önümüzdeki günlerde ve bugünün inkişaf seyri içinde nasıl bir durum arz edeceğini kestirmek pek de güç olmasa gerektir. Zira kongredeki partizan sendikacılar ile evvelki gece Çekirgede çalışmalarına başlayan tüzük tadil komisyonundaki bazı işçi temsilcilerinin karşılıklı küfür ve hakaretlere kadar varan kavgaları, Konfederasyona hâkim olmak isteyen zihniyetin ortaya çıkması bakımından son derece enteresandır.»

... ...

EK–6

ANAYASA MAHKEMESİ'NİN 1317 SAYILI YASA İLE İLGİLİ İPTAL KARARI

Resmî Gazete tarih/sayı:19.10.1972/14341

E. Sayısı: 1970/48

K. Sayısı: 1972/3

Karar günü: 8 ve 9 Şubat 1972

Davacı: Türkiye İşçi Partisi

A) Davanın Konusu:

15/7/1963 günlü, 274 sayılı Sendikalar Kanununun 29/7/1970 günlü, 1317 sayılı "274 sayılı Sendikalar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve 31 inci maddesine bir bend ile bu Kanuna 3 geçici madde eklenmesi hakkında Kanun" un 1 inci maddesiyle değiştirilmiş 1, 5, 6, 9, 11, 13, 14, 15, 23, 29 ve 32 nci maddelerinin dilekçede gösterilen kurallarının Anayasa'ya aykırılıkları nedeniyle iptalleri istenilmiştir.

B) İptal İsteminin gerekçeleri Özeti:

Davacı Parti Genel Başkanınca düzenlenip mahkeme kalemince 13/8/1970 te kaydedilmiş dâva dilekçesinde ileri sürülen iptal nedenleri şöylece özetlenebilir:

1– Dâva konusu Yasa'nın Cumhuriyet Senatosunda görüşülmesi sırasında Senato'nun Başkanlık Divanının kuruluş biçimi "Başkanın iki yıllık sürenin sonunda yeniden seçilmemiş olması nedeniyle Anayasa'ya aykırı bulunduğundan, böyle bir Başkanlık Divanının yönetimi altında görüşülüp kabul edilen Yasanın Anayasa'ya aykırı olduğu görülmektedir ve bu aykırılık iptali gerektirmektedir. Gerçekten Başkan Şevki Atasagun'un Anayasa'nın 84 üncü maddesinde öngörülen iki yıl için seçilmiş bulunması dolayısiyle iki yılın sonunda yeniden seçilecek başkanın görevi üzerine alması zorunlu iken iki yılın sona ermiş olmasına karşın yeni başkan seçilememiş ve eski başkan görevde kalmış, dâva konusu Yasa eski başkanın Anayasa'ya aykırı biçimde görev yaptığı sırada Cumhuriyet Senato'sunca kabul edilmiş ve onun imzasiyle yasama işlemi tamamlanmıştır.

2– Yasanın tümünün esas yönünden Anayasa'ya aykırı olduğu görülmektedir. Gerek yazılı gerekçede gerekse Meclislerdeki konuşmalarda. Yasanın ereğinin sendika bolluğunu önlemek, güçlü sendikalar yaratmak, sendikaların sömürmeye elverişli kuruluşlar olmasını engellemek olduğu bildirilmiştir; oysa Anayasa güçlü veya güçsüz sendika gibi herhangi bir ayırım gözetmeden çalışanlara sendika kurma hakkını salt biçimde öngörmüştür. Bu gibi koşulların işçilere karşı işleyecek ve iktidarlara göre ayarlanabilecek görüşlere yol açacağı açık olduğu içindir ki Anayasa bu yolda bir sınırlandırmaya gitmemiştir. Nitekim bu Yasada ele alınan ölçü, sendikanın üye sayısıdır ki hiçbir zaman geçerli ve yeterli değildir; çünkü üye sayısının çokluğu, sendikanın gördüğü işler, elde ettiği yararlar bakımından işçilerce tutulmasının sonucu ise güçlülüğün kanıtı olabilir, yoksa yarışmacı kuruluşlar yasa ile kapatılmış veya kurulmaları engellenmiş ise ve bunun sonucunda bir sendikada üye sayısı çoğalmış ise bu çokluk, sendika için güçlülük kanıtı olamaz. Kaldı ki üye sayısını saptama yöntemleri dahi, bu işe elverişli değildir; çünkü üye sayısını saptamada dolanları, kötü düzenleri önleyici tedbirler öngörülmemiştir.

Değişikliğin amacı, tekelci sendikalara yasa gücü ile yol açmaktadır ki bu da eşit ve serbest sendikacılık ilkesine, başka deyimle Anayasa'nın 46 ncı maddesine aykırıdır. Bu nedenlerle Yasanın aşağıda anılacak kurallarının iptali gerekmektedir.

3– 274 sayılı Yasanın 1 inci maddesindeki, 13 üncü maddesinin 3, 4 ve 6 sayılı bentlerindeki ve 32 nci maddesindeki (birlik) sözcükleri, 1317 sayılı Yasanın birinci maddesiyle yapılan değişiklik sonucunda metinlerden çıkarılmıştır. Bu değişikliğin gerekçesi olarak, (birlik) sözcüğünün federasyon ve konfederasyonları anlattığı, bu iki sözcük metinde geçtiğinden, (birlik) sözcüğünün yersiz kaldığı ileri sürülmüştür; oysa (birlik) sözcüğü sendikalar arasındaki her türlü birleşmeyi içerdiği gibi dar anlamıyla da aynı veya değişik iş kollarındaki sendikaların bölgesel birleşme biçimlerini dahi anlatmaktadır. Anayasa'nın 46 ncı maddesinde geniş anlamıyla sendikalar birliklerinden söz edilerek her biçimde birliğin kurulabileceği ilkesi benimsenmiş. Kurucu Meclis Komisyon sözcüsü dahi bunu açıkça bildirmiştir. Değişiklik sonunda federasyon ve konfederasyondan başka birliklerin kurulmaları yasaklanmaktadır ki aykırıdır; buna göre anılan maddelerin değişik biçimlerinin iptali ve düzenleme Anayasa'nın 6 ncı maddesinin birinci fıkrasına açıkça gerekir.

4– 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasanın 1 inci maddesiyle değiştirilen 5 inci maddesinin 1 sayılı bendinde bir işçinin sendika üyesi olabilmesi için sendikanın yetkili organının üyelik isteğini kabul etmesi koşulu öngörülmüştür ki bu koşul Anayasa'ya aykırıdır; çünkü bu kuralla işçinin sendikaya serbestçe girme yetkisi elinden alınmıştır. Sendikada üye olmayı engellemiyecek herhangi bir nedenle örneğin üye olmak isteğinin yetkili organdaki üyelerin hoşuna gitmemesi veya üye olmak isteğinin kendileriyle yarışmaya gireceğini ummaları nedeniyle inançlı ve bilgili bir işçiyi sendika üyeliğinden yoksun bırakmaları saplanmış olacaktır. Anayasa 46 ncı maddesinde serbestçe üye olma hakkını tanımış, buna bir sınırlandırma koymamıştır. Bu nedenlerle metindeki (ve meslekî teşekkülün yetkili organının kabulü) deyiminin iptali gerekir.

5– 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasanın 1 inci maddesiyle değiştirilen 6 ncı maddesinin 1 sayılı bendinde, Üyelikten çekilmenin ancak noter önünde olabileceği kuralı benimsenmiştir. Anayasa'nın 46 ncı maddesi sendikaya serbestçe girme ve sendikadan serbestçe çıkma hakkını tanımaktadır. Söz konusu kural, sendikadan çıkma özgürlüğünü kaldırmaktadır; çünkü notere gidebilmek için işçi üyeler gündeliklerinden olacaklar, notere bir hayli para ödeyeceklerdir; bu engeller çekilme olanağını eylemli olarak kaldırmaktadır. Hiçbir meslekten veya kuruluştan çekilmek için böyle ağır bir koşul öngörülmüş değildir. Bu nedenlerle kuralın iptali gereklidir.

6– 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasanın 1 inci maddesiyle değiştirilen 9 uncu maddesinin 2 sayılı bendinin (a) fıkrasında, bir işçi sendikasının Türkiye çapında çalışabilmesi için kurulu bulunduğu işkolunda çalışan sigortalı işçilerin en az 1/3 ünü temsil etmesi; (b) fıkrasında ise işçi federasyonlarının kurulabilmesi için aynı işkolunda kurulmuş sendikalardan en az ikisinin bir araya gelmeleri ve o işkolunda çalışan sigortalı işçilerin en az 1/3 ünü temsil etmeleri gerektiği, (c) fıkrasında da işçi konfederasyonlarının kurulabilmesi için (a) ve (b) fıkralarına göre sendika ye federasyonlardan en az 1/3 ünün ve Türkiye'deki sendikalı işçilerin en az 1/3 ünün üye olarak bir araya gelmelerinin zorunlu olduğu kurala bağlanmıştır.

Bu değişiklik 1317 sayılı Yasa ile getirilen değişikliklerin özü gereği işçilerin üçte birini üye yazması olanağı bulunmadığına göre

yapılan bu değişiklikle, işçi yararına çalışmaları sonucunda o işkolunda zamanla işçilerin değil, üçte birini, belki üçte ikisini toplayabilecek bir sendikanın yeniden kurulup birçok yerlerde şubeler açması önlenmekte ve böylece sendika kurma olanağı eylemli olarak yok edilmektedir. Konulan bu 1/3 sınırlandırmaları ile yeni federasyon ve konfederasyonların kurulması da engellenmekte ve sendika birlikleri kurma özgürlüğü dahi kaldırılmaktadır.

Bu kurala göre bugün Türkiye çapında çalışan sendikaların işkolunda 1/3 çoğunluğu temsil etmemesi durumunda ya çalışmalarına son vermesi gerekecek ya da sendika parçalanacak birçok yerel ve güçsüz sendikalara bölünecektir ki bu durum dahi son Yasanın konuluş ereği ile çelişkiler yaratacaktır; çünkü 1317 sayılı Yasanın çok sayıda güçsüz sendikalar kurulmasını önlemek ve güçlü sendikalar kurulmasını sağlamak ereği ile konulduğu savunulmaktadır.

Tartışma konusu kurallar Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonunu (Disk) dağıtmak ereğini gütmektedir. Nitekim, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun (Türk-İş) genel kurul toplantısında Çalışma Bakanı bu Yasa ile Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonunun ortadan kalkacağını açıkça söyleyerek Yasanın konulmasiyle güdülen gerçek ereği belirtilmiş. Başka deyimle bu Yasa, Türkiye işçi Sendikaları Konfederasyonunu ve onun yöneticilerini sonsuza değin korumak üzere çıkarılmıştır.

Bu maddenin tartışma konusu kuralları gereğince bir işkolunda her nasılsa 1/3 çoğunluğu sağlamış bir sendika, ona yakın çoğunluğa sahip öteki sendikaları sıra dışı edebilecektir. Öteki sendikalar 1/3 çoğunluğa sahip olanın ileri sürdüğünden başka istekleri Türkiye çapında ileri süremiyeceklerdir. Öbür sendikalardaki işçiler, 1/3 çoğunluğa sahip olanın imzaladığı toplu sözleşmeden ancak dayanışma ödentisi vererek yararlanacaklardır.

Her işkolunda tek ve zorunlu bir sendika bulunması düzeni, faşist bir görüştür; Anayasa'ya ve uluslararası sözleşmelere aykırıdır.

Bir işkolunda bir sendikanın veya federasyonun 1/3 çoğunluğu sağladığının saptanması da, nesnel biçimde olamamaktadır. Uygulamadaki bir sürü dâvalar, aksaklıklar bunu göstermiştir. 1/3 çoğunluğun varlığının saptanması ancak, grevde uygulandığı üzere yargıç denetiminde oylamaya gidilmesiyle sağlanabilir. Bu görüş önerilmiş. Yasama Meclisinde iktidar çoğunluğunca reddolunmuştur.

9 uncu maddenin 3 sayılı bendinde işveren kuruluşları için benzer bir sınırlandırma öngörülmüş değildir. İşçi kuruluşları için böyle bir sınırlandırma öngörülmesini haklı gösterecek, akla uygun bir gerekçe yoktur.

Bu nedenlerle anılan, maddenin 2 sayılı bendinin (a), (b), (c) fıkralarının iptali gerekir.

7- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 11 inci maddesinin l sayılı bendinde işçi sendikası kurabilecek işçinin, sendikanın kurulacağı işkolunda en az üç yıldan beri eylemli olarak çalışmış bulunması koşulu öngörülmüştür. Ülkemizde köyden kente doğru yönelen insan akını işçi sayısındaki sürekli artış sonucunda yeni işçilerin sayıca çokluğu ve bir işkolunda uzun süre çalışma durumunun zorluğu gözönüne alınırsa bu koşul ile işçilerin önemli bir çoğunluğu sendika kurmak yetkisinden yoksun kalacak demektir.

Bu kural için gerekçe olarak "Sendikaların Anayasa'daki nitelik ve görevleri gözetilerek sendika kuruculuğu kurumuna güvenlik ve yeterlik kazandırılabilmek" ereği ileri sürülmektedir; oysa Anayasa'da sendika kuruculuğu için herhangi bir sınırlandırma konulmuş değildir. Böyle bir sınırlandırmaya gerek yoktur ve bu sınırlandırma sendika kurma hakkının özüne dokunmakta böylelikle Anayasa'nın 46 ncı maddesine aykırı bulunmaktadır.

274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değiştirilmiş 11 inci maddesinin 3 sayılı bendinin birinci fıkrasında, Türkiye'de en çok işçiyi temsil eden işçi konfederasyonunun veya bu nitelikteki konfederasyona bağlı sendikaların uluslararası meslek kuruluşlarına girebileceği öngörülmüştür.

Bu sınırlandırma Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunu (Türk-İş) destekleme ve öteki sendikaları uluslararası dayanışmadan yoksun bırakma ereğine yönelmiştir. Anayasa'nın 46 ncı maddesinde böyle bir sınırlandırma öngörülmüş olmadığından, bu kural Anayasa'ya aykırıdır ve iptali gerekir.

8- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa'nın l inci maddesiyle değiştirilmiş olan 14 üncü maddesinin l sayılı bendinin (h) fıkrasında lokavta karar vermek ve bunu yönetmek kuralı yer almıştır Anayasa'nın 47 nci maddesinde işçiler için grev hakkı öngörülmesine karşın işverenler için lokavt hakkı öngörülmüş değildir. Bundan ötürü lokavta ilişkin olan bu kural Anayasa'ya aykırıdır ve iptali gerekir.

9-274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 14 üncü maddesinin l sayılı bendinin (j) fıkrasında işçi sendikalarına kooperatifler kurmak ve en çok üyesi bulunan işçi konfederasyonunun onayını alarak sınaî ve iktisadî işletmelere yatırımlar yapmak yetkisi tanınmıştır. Bu kuralın gerekçesi olarak "alın terinin değerlendirilmesi" gösterilmiştir.

İşçinin alın teri ancak işçinin emeğine karşılık olan iş parasını alması ile değerlendirilebilir. Bu bakımdan gösterilen gerekçe yersizdir. Bu kuralın gerçek ereği, sendikaların üstü kapalı biçimde ticarî ortaklıklar durumuna girmesi ya da işverenlerin sermayesine ortak olması, dar zamanlar için işçilerin verdikleri ödentilerin bir bölümünün sermaye piyasasına aktarılması ve sonuçta işçi sınıfının sınıfsal dayanışmasının ortadan kaldırılarak sermaye ile bütünleştirilmesinin sağlanmasıdır. Kesin bir gerçektir ki sendikaların ticaretle uğraşması, onları sendikalıktan çıkarır. Nitekim, 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 15 inci maddesinin birinci fıkrasında (Bu Kanuna göre kurulan meslekî teşekküller ticaretle uğraşamazlar) denilerek gerek sendikaların gerekse işveren kuruluşlarının ticaretle uğraşmaları yasaklanmıştır. Ancak bu (j) fıkrası kuralı ile söz konusu yasak anlamsız duruma sokulmuştur.

Anayasa'nın 46 nci maddesinin gerekçesinde sendikaların, derneklerin özel bir biçimi olduğu bildirilmiştir. Hukuk açısından dernek ile ticari ortaklık birbirinden büsbütün ayrı varlıklardır. Bu nedenlerle sendikaların ticaretle uğraşması ve yatırımlar yapması, onları sendikalıktan çıkarır ve Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Bundan ötürü tartışma konusu fıkranın kooperatifler kurmak ve yatırımlar yapmak yetkisine ilişkin kuralının iptali gerekir.

10- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasanın l inci maddesiyle değişik 14 üncü maddesinin l sayılı bendinin (k) fıkrasında sendikalara meslekleri için gerekli her türlü ham veya yan işlenmiş maddelerle araçları ve gereçleri üyelerine kiralamak, ödünç vermek veya bağışlamak yetkisi tanınmıştır. Yukarı ki bentte anılan gerçeklerden ötürü bu kural dahi Anayasa'ya aykırıdır ve iptali gerekir.

11- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa'nın l inci maddesiyle değişik 15 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki 14 üncü maddesinin l sayılı bendinin (j) fıkrasını saklı tutan kuralı ile anılan 15 inci maddenin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesindeki 14 üncü maddenin l inci bendinin (j) fıkrası gereğince dağıtılacak risturnları saklı tutan kural; az yukarda 9 uncu bentte 14 üncü maddenin 1 sayılı bendinin (j) fıkrası için ileri sürülen gerekçelerden ötürü Anayasa'ya aykırı bulunmaktadırlar ve bundan ötürü iptalleri gerekir.

12- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa'nın l inci maddesiyle değiştirilmiş olan 23 üncü maddesinin 2 sayılı bendi ile işçiler, üyesi olmasa dahi, o iş kolunda yetki almış sendikalara ödenti vermeye zorlanmakta, buna karşılık işçilerin üyesi oldukları sendikaya ödenti vermeleri engellenmekte, işçi serbestçe girdiği sendikayı desteklemekten alıkonulmakta, istemediği bir sendikaya ödenti vermeye zorlanmaktadır. Böylece bu kural, Anayasa'nın 46 ncı maddesine aykırı bulunmaktadır. Bundan ötürü, metindeki (kurulu bulunduğu işkolunda yetki almış sendikanın veya yetki alınmamış ise) değiminin iptali gerekir.

13- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa'nın l inci maddesi ile değiştirilmiş bulunan 29 uncu maddesine eklenen 9 sayılı bent gereğince konfederasyonlar, kendisine bağlı sendikalarla federasyonların gelirlerini, giderlerini ve çalışmalarını denetlemeye yetkili kılınmışlardır. Bu kural Anayasa'ya aykırıdır ve iptali gerekir; çünkü asıl denetleme, demokratik kurallar gereğince aşağıdan yukarıya, üyeler ve temsilciler eliyle yapılmalıdır ve bununla ilgili bir takım kurallar yasalarda yer almıştır. Bunların dışındaki bir denetleme biçimi, konfederasyonlarla ona bağlı federasyon ve sendikaların aralarındaki anlaşmalara başka deyimle federasyon ve konfederasyonların tüzüklerine bırakılmak gerekir. Bu kuralda kamu düzenini ilgilendiren bir yön yoktur.

C) Metinler:

l- İptali istenilen kuralları kapsayan veya bunların anlaşılmasına yarayan Yasa metinleri :

274 sayılı Sendikalar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve 31 inci maddesine bir bend ile bu Kanuna 3 geçici madde eklenmesi hakkında Kanun (29/7/1970 gün[l]ü, 1317 sayılı Düstur, Beşinci Tertip, Cilt 9. ikinci kitap, sayfa 2853-2864).

(İptali istenilen kuralların altı çizilmiştir.)

Madde l- 274 sayılı Sendikalar Kanununun l, 2, 5, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 20. 21, 23, 25, 27, 28, 29. ve 32 nci maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde l- l. Sendika, federasyon ve konfederasyonlar, bu kanuna göre işçi sayılanların ve işverenlerin müşterek iktisadî sosyal ve kültürel yararlarını korumak ve geliştirmek için kurulan meslekî teşekküllerdir.

Madde 5- 1. Bu Kanuna göre kurulan meslekî teşekküllere üye olmak ihtiyaridir. Üyelik üye kayıt fişinin veya kayıt defterinin imzalanması ve meslekî teşekkülün yetkili organının kabulü ile kazanılır.

Madde 6- 1. Her üye, istediği zaman, üyesi bulunduğu meslekî teşekkülden çekilebilir. Çekilme noter huzurunda münferiden kimliğin tespiti ve istifa edecek kişinin imzasının tasdikiyle olur.

Teşekkülden ayrılan veya çıkarılan üyenin ayrılış veya çıkarılış tarihi üye kayıt fişlerine veya defterine kaydedilir.

Madde 9- 1. İşçi sendikaları aynı işyerinde veya aynı işkolundaki işyerlerinde çalışan işçiler veyahut birbirleriyle ilgili işkollarında çalışan işçileri içine alır.

İşveren sendikaları, aynı işkolunda veyahut birbirleriyle ilgili işkollarında çalışan işverenleri içine alır.

2. a) Bir işçi sendikasının Türkiye çapında faaliyet gösterebilmesi için kurulu bulunduğu işkolunda çalışan sigortalı işçilerin en az 1/3 ünü,

b) İşçi federasyonlarının aynı işkolunda mevcut sendikalardan en az 2 sinin bir araya gelmeleri ve o işkolunda çalışan, sigortalı işçilerin en az 1/3 ünü temsil etmeleri gerekir.

c) İşçi konfederasyonları, (a) ve (b) fıkralarına göre sendika ve federasyonlardan en az 1/3 ünü ve Türkiye'deki sendikalı işçilerin en az 1/3 ünün üye sıfatiyle bir araya gelmeleri suretiyle kurulurlar.

Madde 11- 1. Bu Kanuna göre işçi sendikası kurulabilmek için sendikanın kurulacağı işkolunda en az üç yıldan beri fiilen çalışır olmak şarttır.

3. Türkiye'de en çok işçiyi temsil eden işçi konfederasyonu veya konfederasyona bağlı sendikalar uluslararası meslekî teşekkül kurabilirler.

Madde 13- 3. Federasyon ve konfederasyonların kurulmasında da ikinci bent hükmü uygulanır.

4. Bir sendikanın üye olduğu federasyon veya konfederasyondan veya federasyonun da üyesi olduğu konfederasyondan çekilmesi hususunda da ikinci bent hükmü uygulanır.

6. Sendikaların kendi aralarında, federasyonların kendi aralarında ve konfederasyonların kendi aralarında, birleşmesi hususunda da ikinci bent hükmü uygulanır.

Madde 14- 1. Bu Kanuna göre kurulan meslekî teşekküller tüzel kişi olarak genel hükümlere göre sahip oldukları yetkilerden başka aşağıda zikredilen faaliyetlerde bulunabilirler.

h) Grev veya lokavta karar vermek ve idare etmek,

j) Üyeleri için kooperatifler kurulmasına çalışmak veya bu gibi teşebbüslere yardım etmek, veyahut bizzat kooperatifler kurmak, veyahut nakit mevcudunun %30 dan fazla olmamak ve ilgisine göre en çok üyesi bulunan işçi veya işveren konfederasyonunun muvafakatini almak kaydiyle sınai ve iktisadi teşebbüslere yatırımlar yapmak,

k) Mesleklerinin icrası için gerekli her türlü ham veya yarı mamul madde, eşya, alet, edevat ve makinaları üyelerine kiralamak, ödünç vermek veya hibe etmek,

Madde 15- Bu Kanuna göre kurulan meslekî teşekküller ticaretle uğraşamazlar.

14 üncü maddenin (j) fıkrası hükmü saklıdır.

14 üncü maddenin l inci bendinin (i) ve (ı) fıkraları gereğince bu meslekî teşekküllerin kurdukları tesislerin işletilmesinde- üyelerinin bu tesislerden istifadesi hali hariç- kâr, bu teşekküllerin üyeleri ve mensupları arasında risturn şeklinde de olsa dağıtılamaz. 14 üncü maddenin l inci bendinin (i) fıkrası gereğince dağıtılacak risturn bu hükme tabi değildir.

Madde 23- 1. Meslekî teşekküllere üyelerince ödenecek aidatların miktarı Cemiyetler Kanunundaki kayıtlara bağlı kalmaksızın kuruluşun merkez genel kurulunca tespit edilir, azaltılır veya çoğaltılır.

2. Kurulu bulunduğu işkolunda yetki almış sendikanın veya yetki alınmamış ise işyerinde çalışan işçilerin 1/4 ünü temsil ettiğini ispat eden sendikanın yazılı talebi ve aidatları kesilecek sendika üyesi işçilerin listesini vermesi üzerine işveren, sendika tüzüğü uyarınca üyelerin sendikaya ödemeyi kabul ettikleri aidatları ve Toplu iş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu gereğince sendikaya veya sendikanın bağlı bulunduğu federasyona ödenmesi gerekli dayanışma aidatını, işçilere yapacağı ücret ödenmesinden kesmeye ve kestiği aidatların nev'i ile tutarını ilgili sendikaya vermeye ve kesinti listesini sendikaya göndermeye mecburdur.

Sendikanın üyesi bulunduğu federasyon veya konfederasyon tüzüğüne göre sendikaca üst kuruluşa verilmesi gerekli aidatı, üst kuruluşun talebi üzerine işveren üst kuruluş aidatlarını sendika aidatlarından keserek federasyon veya konfederasyona gönderir.

Bu bent gereğince sendika tüzüğüne uygun olarak kesilmesi istenilen aidatları kesmeyen işveren, ilgili sendika, federasyon veya konfederasyona karşı kesmediği veya kesmesine rağmen bir ay içerisinde ilgili kuruluşa göndermediği miktar tutarınca sorumlu olmaktan başka aidatları sendikaya verinceye kadar aidat toplamı üzerinden kanunî faizi ödeme zorundadır.

Sendika, aidatların kesiminden doğacak masrafları işverenin talebi üzerine ödemek zorundadır.

Madde 29- 9. Ayrıca bu teşekküllerin gelir ve giderlerini, giderlerin sarf yerlerini ve her türlü faaliyetlerini bağlı bulundukları konfederasyon denetleyebilir.

Madde 32- İşçi ve işveren sendikaları, federasyonları ve konfederasyonları, Medenî Kanun ve Cemiyetler Kanununun işbu Kanuna aykırı olmayan hükümlerine tabidirler.

2- Dayanılan Anayasa kuralları:

Madde 46- (20/9/1971 günlü 1488 sayılı Anayasa Değişikliğine göre- işçiler ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler. Bu hakların kullanılışında uygulanacak şekil ve usuller kanunda gösterilir. Kanun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, milli güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması maksadiyle sınırlar koyabilir.

Sendikalar ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.

Ç) İlk inceleme

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğünün 15 inci maddesi uyarınca. 24/11/-1970 gününde Lûtfi Ömerbaş, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Avni Givda, Nuri Ülgenalp, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Kani Vrana, Muhittin Gürün ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmaları ile yapılan ilk inceleme toplantısında dosyanın eksiği bulunmadığı anlaşıldığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

D) Sözlü açıklama, bilgi sorma ve ek rapor alınması kararları:

Esasa ilişkin raporun düzenlenmesi üzerine Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, Muhittin Taylan, Şahap Arıç, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Ziya Önel, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmaları ile yapılan 11/5/1971 günlü toplantıda:

1- İşin niteliğine göre sözlü açıklamaları dinlemek üzere davacıya, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonuna, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonuna, çalışma Bakanlığına çağrı gönderilmesine ve sözlü açıklamaların 8/6/1971 Salı günü saat 10.00 da dinlenmesine, Avni Givda, Nuri Ülgenalp, Muhittin Taylan, Şahap Arıç ve Recai Seçkin'in karşıoylariyle ve oyçokluğu ile;

2- 1963'ten 1971 yılı başına değin Türkiye'de hangi işçi sendikalarının, birliklerinin, federasyon ve konfederasyonların var olduğu, her birinin her yıl başında üye sayılan, bunlardan hangilerinin Türkiye çapında çalışmış bulunduğu konularının ayrı ayrı açıklanması ve karşılığın en geç 3 Haziran 1971 de Mahkemenin elinde bulunacak biçimde gönderilmesi için Çalışma Bakanlığına yazı yazılmasına, Avni Givda, Muhittin Taylan ve Şahap Arıç'ın karşıoylariyle ve oyçokluğu ile;

Karar verilmiştir.

Çalışma Bakanlığına yazılan yazıya verilen 3/6/1971 günlü karşılıkta 1963 - 1969 yılları için düzenlenmiş ve yayımlanmış işçi istatistikleri bulunmadığı, 274 sayılı Sendikalar Kanununun 1317 sayılı Yasa ile değişik 9 uncu maddesinin 6 sayılı bendi uyarınca Bakanlığın sendikalı işçilerin istatistiklerini P /871970 gününden sonrası için tutmaya başlamış olduğu ve bu tarihten 1970 yılı sonuna değin olan süreye ilişkin istatistiklerin gönderilmiş olduğu bildirilmiş ve bu yazıya dört çizelge eklenmiştir.

Sözlü açıklamalar için belirlenip ilgili yerlere tebliğ edilen çağrılar üzerine 8/6/1971 gününde davacı Türkiye İşçi Partisi adına gelen yetkili temsilcisi Alpaslan Işıklı'nın, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu adına gelen Genel Sekreter Halil Tunç'un ve Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu adına gelen Bekir Çiftçi'nin sözlü açıklamaları dinlenmiştir.

Davacı Parti temsilcisi iptal nedenlerini açıklayarak istekleri üzerine karar verilmesini, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu temsilcisi Yasanın gerekçeleri doğrultusunda açıklamalarda bulunarak davanın reddini istemişler. Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu temsilcisi ise davacının gerekçeleri doğrultusunda nedenler ileri sürerek istem gibi karar verilmesi yolunda görüş bildirmiştir.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu temsilcisi konuşmasının örneğini ve dayandığı belgelerin örneğini kapsayan 128 sayfalık bir yan vermiş, bu yazı dosyaya konmuştur.

Sözlü açıklama tutanağının çoğaltılıp dağıtılmasından sonra 30/11/1971 gününde Muhittin Taylan, Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Ziya Önel, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmaları ile yapılan toplantıda 20/9/1971 günlü Anayasa değişikliğinin ışığı altında konunun yeniden incelenmesi için görüşmelerin geri bırakılmasına Avni Givda ve Recai Seçkin'in işin hemen ele alınmasına bir engel bulunmadığı yolundaki karşı oylariyle ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

Bu karar üzerine raportörce inceleme yapılarak ek rapor düzenlenmiş ve bu rapor üyelere dağıtılmıştır.

E) Esasın İncelenmesi:

Esasa ilişkin rapor ile ek rapor ve dosyadaki öbür belgeler, iptali istenilen yasa kuralları ile dayanılan Anayasa kuralları ve Yasaya ve Anayasa'ya ilişkin yasama belgeleri incelendi, gereği görüşülüp düşünüldü:

İptal nedenleri üzerinde incelemeye başlamazdan önce iki sorunu çözme zorunluğu vardır: a) İlk inceleme çevresinden sonra davacı partinin Anayasa Mahkemesinin 20/7/1971 günlü, (Parti kapatılması 1971/3-3) sayılı kararı ile (6/1/1972 günlü, 14064 sayılı Resmî Gazete) temelli kapatılmasının daha önce açılmış bulunan bu dâva üzerine bir etkisi olup olmayacağı sorunu, b) Dâvanın açılmasından sonra 20/9/1971 günlü, 1488 sayılı Yasa ile Anayasa'nın bu dâvada dayanılan 46 ncı maddesinin değiştirilmiş olması sonucunda Anayasa'ya aykırılık savlarının çözümünde Anayasa'nın ilk metninin mi, yoksa değiştirilmiş metninin mi ölçü olacağı sorunu.

a) Anayasa Mahkemesine iptal dâvası açmak yetkisi, anayasal düzeni koruma gereğini güden ve Anayasa'ya dayanan (madde 149) bir yetkidir. Gerçekten bu yetkinin kullanılmasiyledir ki Anayasa Mahkemesi bir yasa kuralının Anayasa'ya aykırı olup olmadığını inceleyip Anayasa'ya aykırı yasa kurallarını iptal etme ve hukuk düzenini Anayasa'ya aykırı kurallardan arıtma görevini yapabilir. Demek ki Anayasa Mahkemesine getirilen Anayasa'ya aykırılık savları en başta, Anayasa'ya aykırı kuralların iptaline yol açarak kamu düzenini korumak ereği ile öne sürülmektedir. Davacının varlığının sona ermesi ile bu erek değerini yitirmez. Buna göre davacı partinin kapatılmış bulunması Anayasa Mahkemesinin zamanında geçerli olarak açılmış bir dâvayı inceleyip karara bağlama ödevini etkileyemez.

b) Anayasa değişiklikleri eski anayasal kurallar yerine yeni kuralların konulması ereği vs. kamu düzeni düşüncesi ile yapılmaktadır. Buna göre bir Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden sonra çözülecek olan öze ilişkin anayasal sorunların ve bu açıdan karara bağlanacak olan dâvaların yürürlüğe giren değişik ilkelere göre çözülmesi kuralıdır. Bu olayda kuralın, ayrık bir durumu olup olmadığını tartışmayı gerektiren herhangi bir hukuksal neden yoktur. İmdi, bu dâvanın çözümünde Anayasa'nın değişik metinleri ölçü olarak kullanılacaktır.

l- Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanının kuruluşuna İlişkin Anayasa'ya aykırılık sorunu :

Dâva konusu 1317 sayılı Yasa tasarısının Cumhuriyet Senatosunda görüşülüp kabul edilmesi sırasında Cumhuriyet Senatosu Başkanının süresinin dolmuş bulunduğu ve Cumhuriyet Senatosunun bir kararı üzerine yeni başkan seçilinceye değin eski başkanın başkanlık görevini sürdürdüğü savı gerçeğe uygundur. Ancak süresi dolan başkanın bu Yasa tasarısının görüşülmesi sırasında herhangi bir oturuma başkanlık etmemiş bulunması karşısında tartışma konusu durum Yasa'nın iptalini gerektirecek nitelikte bir Anayasa'ya aykırılık sayılamaz. Yasa'nın kabulünü bildiren ve Devlet Başkanlığına yazılmış olan yazıda bu başkanın imzasının bulunması yönü üzerinde durulmaya da yer yoktur; çünkü bu işlemin, esası etkilemeyen biçimsel bir işlem olması, dolayısiyle, bunda dahi iptali gerekli kılacak bir nitelik bulunmamaktadır.

Avni Givda ileri sürülen durumun iptali gerektirdiği düşüncesi ile bu görüşe katılmamış. Fazıl Uluocak, Nuri Ülgenalp, İhsan Ecemiş ve Recai Seçkin ise değişik gerekçelerle Anayasa'ya aykırılık bulunmadığı sonucunu benimsemişlerdir.

2- Yasa'nın iptali istenilen kurallarının tümünün dayandığı gerekçelerin Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Yasa'da türlü nitelikte kurallar yer almıştır. Bunlar ayrı ayrı incelenmeksizin Anayasa'ya aykırı olup olmadıkları, ilke olarak, kestirilemez; çünkü bu kuralların hepsi için ortaklaşa gerekçeler bulunmakla birlikle her biri için ayrı gerekçeler dahi söz konusu olabilmektedir. Bundan dolayı kuralların tümünün Anayasa'ya aykırı ortak gerekçelere dayanması dolayısiyle iptali istemi haklı değildir; kurallar ayrı ayrı incelendikten sonra belirecek duruma göre her birisi için ayrı ayrı sonuca varılacaktır.

3- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik l inci maddesinde, 13 üncü maddesinin 3, 4 ve 6 sayılı bentlerinde ve 32 nci maddesinde yalnızca federasyon ve konfederasyon sözcüklerine yer verilip (birlik) sözcüğüne yer verilmemiş olmasının Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

274 sayılı Yasa'nın ilk metninde yukarıda alınan yerlerde federasyon ve konfederasyon ile birlikte (birlik) sözcüğü dahi yer almış iken 1317 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikte bu sözcük metinden çıkarılmıştır. Yasanın çalışmaları sırasında söylenen sözlerden anlaşıldığı üzere bugün Türkiye'de Konfederasyon ve federasyonlardan başka hiçbir sendika birliği yoktur. Demek ki, 274 sayılı Yasa'da öngörülmüş bulunan (birlik) biçimindeki toplulaşmalar için Türkiye iş hayatında bir gereksinme duyulmuş değildir. Nitekim, Meclislerde birliklere ilişkin kuralların kaldırılmasının Anayasa'ya aykırı bulunduğunu savunanlarca bugün kurulmuş ve yaşamakta olan herhangi bir birlikten söz edilmiş değildir.

Anayasa'nın değişik 46 ncı maddesindeki (birlik) sözcüğü kapsamı Anayasa'ca belirlenmiş olmayan bir kavramdır. Yasa Koyucu birliğin kapsam ve anlamını federasyon ve konfederasyon olarak tanımlanmıştır. Fakat bu tanımlama, hiçbir zaman birliklerin kesin ve sınırlı bir sayımını gösterme niteliğinde değildir. Sosyal ve iktisadi gereksinmeler başka tür birliklerin kurulması zorunlu kıldığında, Yasa Koyucunun bu olanağı sağlayan Yasa kurallarını koymasına engel yoktur. Bu gibi meslekî kuruluşlar için Anayasa'nın 46 ncı maddesiyle, çalışanlar yönünden, güdülen amaç; çalışma biçim ve koşullarını çağdaş düzeyin gereklerine uydurmak, hakka ve adalete uygun bir ücret sağlamak, çalışanların her türlü yarar ve çıkarlarını Yasa kuralları çerçevesinde savunmak ve gerçekleştirmektir. Birliklerin, gösterilen amaca, gerçeğe en yakın bir biçimde erişebilmeleri ve bunun için gerekli nicelik ve nitelikte olmaları Anayasa Koyucu tarafından öngörülen bir koşuldur. Yasa Koyucuya düşen görev bu ereğin gerçekleşmesine yararlı bir hukuk düzenini getirmektir. Federasyon ve konfederasyon olarak adlandırılan meslekî birliklerin, öngörülen amaç ve koşulu gerçekleştiremiyecekleri ileri sürülmediği gibi, gerçekleştirmeye yararlı başka hangi tür birliklere ihtiyaç duyulduğu da dâvada açıklanmış değildir. Anayasa'nın 46 ncı maddesinde yer alan (birlik) deyiminin kapsamını, gelecekte sosyal ve ekonomik zorunlukların etkisi ile daha genişletmek olanağı hiç bir zaman önlenmiş değildir; elverir ki bu sosyal ve iktisadî zorunlukların varlığına kanaat getirilmiş olsun, Yasa Koyucu tarafından bu gün için duyulan gereksinmeyi karşılayacak hukuk kuralları getirilmiştir; bu düzenleme Anayasa'ya aykırı değildir. 274 sayılı Yasa'nın çeşitli maddelerinde bunan (birlik) sözcüğünün 1317 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikte yer almamış olmasına yönelen iptal istemi bu nedenlerle reddedilmelidir.

Muhittin Taylan, Avni Givda, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Muhittin Gürün, bu görüşe katılmamışlardır.

4- 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasa ile değişik 5 inci maddesinin l sayılı bendindeki bir kimsenin sendikaya üye olmasının sendikanın yetkili organının kabulü koşuluna bağlanmasını öngören kuralın Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Herhangi bir işçinin bir sendikaya girme yetkisi bulunduğu gibi sendikanın da kendi varlığını ve gelişmesini korumak için sendika çalışmalarına zararlı olacağına inandığı kimseyi kendi içine almaktan kaçınma hakkı vardır. Bu bakımdan üyeliğe engel

durumu bulunanların üye olma istemlerinin reddi olağandır. Ancak kuralın yazılışına göre kuruluşun yetkili organının kabulü veya reddi; yalnızca onun dileğine ve değerlendirmesine bırakılmıştır. Bu kural uyarınca yöneticilerin bir isteklinin sendikada üye olmasını gerçekten nesnel ölçülere göre engelleyemeyecek herhangi bir nedenle, (Örneğin yetkili organın üyelerinin hoşuna gitmemesi veya sendikaya girmek isteyenin ileride kendilerini sendika içindeki yöneticiliklerinden yoksun bırakabileceğini sanmaları yüzünden sendikaya girme istemini reddetmeleri yetkileri içindedir; böyle sınırsız bir yetki ise Anayasa'nın değişik 46 ncı maddesinin işçilere tanıdığı dilediği sendikaya üye olma özgürlüğünü özü bakımından zedelenmektedir. Yasada sendikaya girme isteminin reddedilmesi nedenlerine ilişkin herhangi bir kural bulunmadığı gibi haklı nedene dayanmayan reddetmelere karşı üye adayının dava açabileceğini öngören bir kural dahi yoktur. Bu nedenlerle iptal istemi yerindedir. Anayasa'nın değişik 46 ncı maddesine aykırı bulunan (ve meslekî teşekkülün yetkili organının kabulü) deyiminin iptali gerekmektedir.

5- 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasa ile değişik 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan sendika üyeliğinden çekilmenin noter önünde olabileceği kuralının Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Sendikadan çekilmenin sağlam bir düzene bağlanmamış olması, uygulamada büyük karışıklıklara neden olmakta birçok dolanlı işlere yol açmakta, sendikaların düzenli olarak çalışma olanaklarını kaldırmakta ve dolayısiyle sendikadan çekilmemiş bulunan işçiler için sendika çalışmaları yoluyla elde edecekleri haklardan zamanında veya hiç yararlanamama sonucunu doğurmaktadır. Nitekim bu yoldaki sakıncaları görmüş bulunan birçok sendikalılar kendi tüzüklerinde inceleme konusu yasa kurallarına yaklaşık biçimlerde bazı düzenlemelere yer vermişlerdir. Görülüyor ki, Yasa ile sendikalardan çekilme konusunun gerek sendika çalışmaları ve gerekse sendikada kalan ve çekilen işçiler yönlerinden birtakım biçim koşullarına bağlanmasında kamu yararı ve düzeni bakımlarından gerek vardır. Yasa ile bu konuda öngörülen biçim, koşulları, işçiler ve sendikalar yönünden haklarının zamanında kullanılmasını sağlayıcı bir güvenceyi de oluşturması nedeniyle çekilme hakkının kullanılmasının engelleyeceği ve dolayısiyle bu hakkın özüne eylemli olarak etki yapacağı düşünülemez.

Çekilme konusunu düzenleyen bu biçim koşulları ile işçilere, işten ve gündelikten yoksun kalmalarını ve ayrıca masraf yapmalarını gerektiren birtakım yükümler yönetilmekte olması, bu koşulları getiren yasa kuralının Anayasa'ya aykırılığını ortaya koyamaz. Çünkü bu yükümlerin başka yasalarda yapıldığı gibi yasalarla işçiler yararına hafifletilme olanağı her zaman için vardır.

Bu nedenlerle dava konusu kural, Anayasa'nın değişik 46 ncı maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde anılan (Şekil ve usuller) kapsamına girmektedir ve bu kurala yönelen istemin reddi gerekir.

Avni Givda, Recai Seçkin, Ahmet Akar ve Muhittin Gürün, bu görüşe katılmamışlardır.

6- 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasa ile değişik 9 uncu maddesinin 2 sayılı bendinin a, b, c fıkralarında öngörülen en az 1/3 çoğunluk koşullarının Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Burada sorunun anlaşılabilmesi için önce dâva konusu kuralların kısaca açıklanması zorunludur. 274 sayılı Yasanın 9 uncu maddesi (Sendika, federasyon ve konfederasyonların kuruluş şartları) başlığını taşımaktadır. Bu maddenin 1 sayılı bendinde işçi sendikalarının aynı işyerinde ya da aynı işkolundaki işyerlerinde çalışan işçiler arasında veya birbirleri ile ilgili işkollarında çalışan işçiler arasında kurulacağı bildirilmektedir. 2 sayılı bendinin (a) fıkrasında bir işçi sendikasının Türkiye çapında çalışabilmesi için kurulu bulunduğu işkolunda çalışan sigortalı işçilerin en az 1/3 ünü üye yazmış olması öngörülmektedir. Anılan 2 sayılı bendin (b) fıkrasında işçi federasyonlarının aynı işkolunda kurulmuş sendikalardan en az ikisinin bir araya gelmeleri ve o işkolunda çalışan sigortalı işçilerin en az 1/3 ünü bir araya getirmesi koşulları ile, (c) fıkrasında ise işçi konfederasyonlarının a ve b fıkralarına göre sendika ve federasyonlardan en az 1/3 ünü ve Türkiye'deki sendikalı işçilerin de yine en az 1/3 ünü üye olarak bir araya getirmesi koşulları altında kurulabileceği kurala bağlanmıştır.

Davada anılan kurallarda öngörülen 1/3 sınırlandırmaların sendika ve sendika birlikleri kurma özgürlüğünün özüne dokunduğu, onun için de Anayasa'ya aykırı bulundukları ve bu bakımdan iptalleri gerektiği ileri sürülmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere 9 uncu maddenin 2 sayılı bendinin (a) fıkrası kuralı ilk bakışta sendikanın kurulmasına ilişkin bir kural olmayıp işçi sendikasının Türkiye çapında görev yapabilmesi için konulmuş bir kuraldır. Bu kurala göre belli işkolunda çalışan sigortalı işçilerin en az 1/3 ünü üye olarak kendisinde toplamış bulunmayan bir işkolu işçi sendikasının Türkiye çapında çalışmalar yapabilmesi yasaklanmaktadır. Demek ki, yazılışı bakımından yorumu yapılacak olursa, kuralın sendikaların kuruluşunu değil, yalnızca çalışma alanlarını sınırlandırmakta olduğu görülmektedir. Ancak her kuruluşun ereği, o kuruluşun gelişmesi ve çalışması olduğundan, işçi sendikasının çalışma alanı için konulan bu sınırlandırma, ister istemez, onun kuruluşunu da etkilemektedir; gerçekten çalışma alanı kuruluşundan önce sınırlandırılmış bulunan bir işkolu işçi sendikası, daha kurulurken gelişemez durumda ortaya çıkmış bir sendika niteliğindedir ve çalışması belli alanla sınırlı bulunan bir işkolu sendikasının genişlemesi olanağı yoktur; çünkü onun çalışmaları belli alan içinde sıkışıp kalacaktır ve daha başka alanlarda sendika çalışmaları yaparak yeni yeni üyeler kazanması ve gitgide büyüyerek Türkiye çapında çalışan ve etkili bulunan bir sendika durumuna gelmesi düşünülemez. Demek ki işkolu işçi sendikalarının çalışma alanı için konulan bu sınırlandırma sonuçta onların kuruluşunu iyice etkilemekte ve onları ölü doğmuş duruma sokmaktadır. Başka deyimle bir sendika kurulduğu anda o işkolundaki sigortalı işçilerin 1/3 ünü üye yazamıyacağından, ancak kurulduktan sonraki çalışmaları ile kendisini beğendirip üye sayısını artırabileceğinden, Türkiye çapında çalışma olanağı sağlanmayan sendika, Yasanın aradığı 1/3 sigortalı işçi sayısını üye yazma koşulunu gerçekleştiremiyecektir ve böylece tartışma konusu koşul yüzünden, Türkiye çapında çalışan sendikalar kurulması önlenmiş olacaktır.

Bir temel hakkın kullanılması olanağını kaldıran veya bu hakkın kullanılmasını olağanüstü güçleştiren sınırlandırmalar, Anayasa'nın değişik 11 inci maddesi uyarınca o hakkın özüne dokunuyor demektir; bundan ötürü buradaki kural, sendikaların serbestçe kurulması özgürlüğünü tanıyan Anayasa'nın 46 ncı maddesine aykırıdır ve bu bakımdan iptali gerekir.

Türkiye çapında sendika kurma olanaksızlığı, bugün kurulmuş olan Türkiye çapındaki sendikalar yararına bir tekel yaratma sonucunu doğurur ki bu da Anayasa'mızın temel kurallarından bulunan batı uygarlığına dayanan demokrasiye bağlı devlet ilkesine, başka deyimle Anayasa'nın başlangıç kuralları ile 2 nci ve 153

üncü maddeleri kurallarına aykırıdır. Çünkü sendika kurma özgürlüğü bir yandan demokrasiye dayalı düzeni oluşturan kişiliğe bağlı hak ve ödevlerdendir. Öte yandan da toplumsal yaşantıyı çağdaş uygarlık düzeyine eriştirme amacını güden sosyal ve iktisadi hak ve ödevlerdendir. Bunların yerine getirilmesinde gözönünde tutulacak başlıca temel ilkeler Anayasa'nın 10, 11 ve 12. maddelerinde gösterilmiştir. Eşit kullanılmayan, kişilere ve kamuya huzur ve adaletli bir düzen sağlamayan sendika özgürlüğünün çağdaş uygarlık düzeyi ile ve hele batı uygarlığınca benimsenen demokrasi anlayışı ile bağdaşması olanak dışıdır. Toplum yararına olan özgür girişimlerde, bu arada sendika alanındaki kuruluşlarda, daha iyisini bulmak, kişi haklarını savunmada ve gerçekleştirmede en uygun çalışma örgütlerini kurmak, yarışma duygusunun oluşmasına bağlıdır. Yarışma duygusunun gelişmesi ve amaca ulaşabilmesi için girişimlerin tekel biçiminde değil, çokluk halinde oluşması en önde gelen koşuldur. Bu bakımdan işçi haklarının korunması için kurulan sendikalar, daha baştan yarışma duygusunu baltalayıcı ve engelleyici bir hukuk düzeni içinde olmamalıdırlar. Oysa tartışma konusu olan Yasanın 9/2 nci maddesi yukarıda anılan ilkelere aykırı bir düzen getirmektedir ve bu nedenlerle Anayasa'ya uygunluğu savunulamaz.

Türkiye çapında çalışacak sendikaların kurulmasının engellenmesi, işyeri sendikalarının ya da belli kentlerde veya bölgelerde işkolu sendikalarının kurulmasını ve böylelikle bu sınırlandırma ile önlenmek istenen sendika sayısındaki şişkinliğin ve birçok güçsüz sendikaların ortaya çıkmasının gerçekleşmesi sonucunu doğuracaktır. Demek ki yasa kuralı ile varılmak istenilen erek değil, onun tam tersi gerçekleşecektir; bu da kuralın konuluşunda kamu yararını korumaya elverişlilik olmadığını göstermektedir.

Tartışma konusu bendin (b) ve (c) fıkralarında öngörülen 1/3 sınırlandırmaları dahi Anayasa'nın değişik 46 ncı maddesindeki birlik kurmak hakkının özüne dokunmaktadır; çünkü Anayasa, sendikalar gibi birliklerin de serbestçe kurulmasını güvence altına almıştır. Bir birliğin ilk kuruluşunda belli sayıda üyeyi veya işçiyi birleştirmesi olanağı saptanamaz. Sendikalar gibi birlikler dahi ancak kurulduktan sonra çalışmaları ile kendilerini beğendirip yeni yeni üyelerin birliğe katılmasını gerçekleştirebilirler.

Tartışma konusu sınırlandırmalarla işkolları işçi sendikaları arasındaki çekişmeye son verilmesi ereğinin güdüldüğü, uygulamada bir bölge sendikasının adının başına (Türkiye) sözcüğünü ekliyerek Türkiye çapında çalışan bir sendika niteliğinde olduğunu ortaya attığı, bu durumun Sendikalar Kanunu ile Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve lokavt Kanunun un uygulanması bakımından bir çok sorunlar doğurmakta olduğu, çok olduğu, çok sayıda işçilerin bir araya gelmesi yolu ile güçlü sendikalar kurulması zorunlu bulunduğu görüşleri yasama belgelerinde ileri sürülmüş ve bu görüşlere dayanılarak bu sınırlandırmalar savunulmuştur. İşçilerin ancak güçlü sendikalar aracılığı ile yararlarını koruyabilecekleri, güçsüz sendikaların artışının işçilere hiçbir yararı dokunmayacağı düşünceleri doğrudur ve bu sakıncaların önlenmesi yolunda birtakım yasal tedbirler alınması Anayasa'nın 5 inci ve 64 üncü maddeleri gereğince Yasa Koyucuya tanınmış yetkilerdendir. Kaldı ki son Anayasa değişikliği ile 46 ncı maddenin birinci fıkrasına (Bu hakların kullanılışında uygulanacak şekil ve usuller kanunla gösterilir.) kuralının eklenmesi ile Yasa Koyucunun daha önce de sahip bulunduğu düzenleme yetkisi ayrıca belirtilmiş bulunmaktadır. Yalnız ereğe uygun olmayan, sendikalarla federasyon ve konfederasyon ve konfederasyonların kuruluşlarını daha başlangıçta olağanüstü zorlaştıran ve onların geniş ölçüde çalışmaları sonucunda kendilerini beğendirerek üye sayılarını artırmalarını engelleyici nitelikte olan bir düzenleme, Anayasa'ya uygun görülemez.

Özetlemek gerekirse; 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasa ile değiştirilen 9 uncu maddesinin 2 sayılı bendi yukarıda açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırıdır ve iptal edilmelidir.

Fazıl Uluocak ve Şahap Arıç 9 uncu maddenin dâva konusu 2 sayılı bendinin, İhsan Ecemiş, Halit Zarbun, Lütfi Ömerbaş ve Ahmet H. Boyacıoğlu 2 sayılı bendin (a) fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu görüşüne katılmamışlardır.

7- 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasa ile değişik 11 inci maddesinin l sayılı bendindeki işçi sendikası kurabilecek işçinin sendikanın kurulacağı işkolunda en az üç yıldan beri eylemli olarak çalışmış bulunması koşulunun Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Herhangi bir işkolunda eylemli olarak çalışmayan bir işçinin o işkolunda sendika kurması, yarar yerine zarar doğurabilir. Bunun için sendika kuracak işçinin o işkolunda eylemli olarak çalışan bir kimse olmasının aranması, sendikacılığın ereğine uygun bir sınırlandırmadır; çünkü sendikanın uğraşacağı konularda en önemlisi belli durumda olan işçilerin iktisadî ve toplumsal durumlarının düzeltilmesi olduğuna göre bu konularda yararlı olabilecek bir örgütün kurulmasında o işkolunda çalışanların durumlarını ve sorunlarını yakından bilmenin, aranması gerekli bir nitelik sayılacağı düşünülebilir. Ancak üç yıllık sınırlandırma serbestçe sendika kurma hakkının özüne dokunmaktadır; çünkü, olağan anlayışta bir kimsenin belli bir işkolunda çalışan işçilerin sorunlarını kavrayabilmesi için az bir zaman yeterlidir ve bu kimse sendika kurucusu olarak başka kimseleri bir araya toplayabilecek ve sendikaya üye devşirebilecek bir durumda ise, o işkolunda eylemli olarak çalışan bir kimse olması karşısında, onun sendika kurucusu olarak görev yapmasını engellemek, sendika kurma özgürlüğünü yersiz biçimde ve kamu yararına dayanmaksızın sınırlandırmak niteliğine bürünür.

Yukarıdaki gerekçelere göre tartışma konusu kuraldaki eylemli olarak çalışma koşuluna yönelmiş bulunan istemin reddi ve kuraldaki (en az üç yıldan beri) deyiminin Anayasa'nın değişik 46 ncı maddesine aykırılığı nedeni ile iptali gereklidir.

Fazıl Uluocak, Nuri Ülgenalp, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Halit Zarbun ve Lûtfi Ömerbaş, kuralın Anayasa'ya aykırılığı görüşüne katılmamışlardır.

8- 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasa ile değişik 11 inci maddesinin 3 sayılı bendinin birinci fıkrasındaki uluslararası meslek kuruluşlarının kurulabilmesi için Türkiye'de en çok işçiyi temsil eden işçi konfederasyonu olma veya bu konfederasyona bağlı bulunma koşulunun Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

"Tartışma konusu kural, sendikaların ve sendika toplulukların uluslararası meslek kuruluşlarının kurucusu olmasını sınırlandırmaktadır; gerçekten Türkiye'de en çok işçiyi kendisinde toplamış olmayan işçi konfederasyonunun veya bu nitelikte bir konfederasyona bağlı olmayan sendikaların uluslararası meslek kuruluşlarının kurucuları olmaları yasaklanmaktadır. Uluslararası kuruluşlara üye olmada ve böyle bir kuruluşu kurmada sendikanın belli sayıda işçiden oluşan bir sendika niteliğini taşımasının önemi yoktur. Bu kuruluş yaşama ve işleme yeteneğini bulabilirse kurulur, yasa; o yeteneği bulamaz ise dağılıp gider. Uluslararası kuruluşlara katılmanın meslek açısından birtakım yararları vardır. Kamu düzeni veya yararları söz konusu olmadıkça bir örgütü uluslararası işbirliğinin yararlarından yoksun bırakmak doğru değildir. Tartışma konusu sınırlandırma kamu

düzenini ilgilendiren birtakım çalışmaların önlenmesi ereği ile de savunulamaz. Çünkü, 274 sayılı Yasanın 10 uncu maddesinde işçi ve işveren kuruluşlarının Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın l inci ve 2 nci maddeleri, 3 üncü maddesinin birinci fıkrası, 4 üncü maddesi ve 19 uncu maddesinin son fıkrasıyla 57 nci maddesinin birinci fıkrasındaki ilkelere aykırı biçimde çalışan uluslararası işçi ve işveren kuruluşlarına üye olmaları yasaklanmıştır ve bu tür bir kuruluşa katılma kararlarının Bakanlar Kurulu kararıyle iptal edileceği kuralı konulmuştur. Demek ki sendikaların uluslararası kuruluşa katılmaları konusunda ülkedeki kamu düzeninin korunması ereğiyle Bakanlar Kuruluna geniş bir yetki tanınmıştır. Bütün bu gerekçelere göre tartışma konusu kural kamu düzeni düşüncesine dayanan bir sınırlandırma olarak kabul edilemez ve bu açıdan Anayasa'nın değişik 46 ncı maddesine aykırı bulunmaktadır iptali gerekir.

Fazıl Uluocak, İhsan Ecemiş, Halit Zarbun ve Lütfî Ömerbaş, bu görüşe katılmamışlardır.

9- 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasa ile değişik 14 üncü maddesinin l sayılı bendinin (h) fıkrasındaki lokavta karar vermek ve idare etmek kuralının Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Anayasa Mahkemesinin 63/336- 67/29 sayılı 26. 27/9/1967 günlü kararı ile 63/337- 67/31 sayılı ve 19, 20/10/1967 günlü kararında (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Sayı 6, Sahife 26 ve sonrası, Sahife 59 ve sonrası; 10/10/1968 günlü, 13031 sayılı ve 2/5/1969 günlü 13188 sayılı Resmî Gazete'ler) belirtildiği gibi, işverenlere tanınan lokavt hakkı, Anayasa'ya aykırı değildir. Yine o kararlarda dayanılan gerekçelerde açıklandığı üzere, lokavt anayasal bir hak olarak öngörülmemiş ise de işverenlere bu hakkın tanınması yasak edilmiş olmayıp Yasa Koyucunun isteğine bırakılmıştır. Anayasa'nın 47 nci maddesinin ikinci fıkrasında (Grev hakkının kullanılması ve istisnaları ve işverenlerin hakları kanunla düzenlenir.) kuralı bulunmaktadır. Bu kural ile işçiler için anayasal bir hak olan grevin karşısında işverenlere de haklar tanınacağı ve böylece işçiler ve işverenler arasındaki toplumsal dengenin sağlanacağı ilkesi benimsenmiş bulunmaktadır. Gerçekten Anayasa, toplumsal güçler arasında dengeli bir düzeni erek edinmiştir. Bu yön Anayasa'nın başlangıç kurallariyle 2 nci maddesinde belirtilmektedir. İşçilerin grev hakkı gibi yerine göre ağır sonuçlar doğurabilen bir hak karşısında işverenleri savunmasız bırakmak, toplumsal dengeyi bozacak nitelikte sayılabilir ve bu dengenin sağlanması için yasa koyucular işverenlere lokavt hakkını veya bundan daha hafif sonuçlar doğurabilecek birtakım başka hakları tanımayı uygun görebilirler. İşçilerin grev hakkına karşılık işverenleri savunmasız bırakmak, onların işçilerce ileri sürülen her isteğe boyun eğmelerine yol açabilecek nitelikte görülebilir ki bu da emeğin sermayeyi sömürmesi demek olur; oysa Anayasa Koyucu, emeğin sermayeyi veya sermayenin emeği sömürmesine yol açan dengesiz bir düzenin kurulmasını istemiş değildir.

Açıklanan nedenlerle lokavt yetkisini kapsayan kuralın iptali istemi reddolunmalıdır.

10- 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasa ile değişik 14 üncü maddesinin l sayılı bendinin (i) fıkrasındaki kooperatifler kurmak ve en çok üyesi bulunan işçi konfederasyonunun onayını alarak sınaî ve iktisadî işletmelere yatırımlar yapmak kuralının Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Sendikalar kuruluş amaçlarına göre iktisadî işletmelere yaptırımlar yaparak ticarî ve iktisadî çalışmalarda bulunamazlar. İlke budur; gerçekten 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasa ile değişik 15 inci maddesinin ilk fıkrasında (Bu Kanuna göre kurulan meslekî teşekküller ticaretle uğraşamazlar.) kuralı konulmuştur. Ancak birtakım sınırlamalar altında sendika varlığının bir bölümünün sınaî ve ticari işletmelere yatırılması, bu varlığın artırılması, başka deyimle, kazanç sağlanarak çoğaltılması yönünden yararlı olabilir. Böyle durumlarda sendikaları kendileri için yararlı olacak işletmelere paralarının bir bölümünü yatırmak olanağından yoksun bırakmak, sendikacılık ereği ile çatışabilir. Sendikaların etkili olabilmeleri için güçlü bir mal varlığını elde bulundurmaları zorunludur. Yeterince varlıklı olmayan bir sendikanın üyelerinin geçimini, yerine göre aylarca, sağlayarak bir grevi sürdürmesi beklenemez ve böyle bir sendika toplu sözleşmeler masasında üyeleri için olumlu sonuçlar elde edemeyeceği gibi düzenleyeceği grevler yeterince uzun olamayacaklarından grev yoliyle de üyelerinin yararlarını gereği gibi koruyamaz. Kaldı ki kooperatifler, hukukça ticaret ortaklıklarına benzemekle birlikte, toplumsal açıdan yardımlaşma ortaklıklarıdır. Sendikaların temel ereği yardımlaşma olduğuna göre kooperatif kuruculuğu, ereklerine de uygun düşebilir. Bu nedenlerle kooperatifler kurmak veya para varlığının yüzde otuzundan çok olmamak üzere sınaî ve iktisadî işletmelere yatırımlar yapmak yetkilerinin sendikalara tanınması, Anayasa'ya aykırı sayılamaz.

Sendika parasının güçsüz işletmelere yatırılması nedeniyle sendikanın zarara uğramasını önlemek için yatırım yapılmasından önce yatırım kararının bir denetimden geçirilmesi yararlı olabilir ve bu yolla sendika varlığının güven vermiyen işletmelere yatırılması önlenmiş bulunur. Ancak bu denetim yetkisinin sendikanın bağlı bulunmadığı bir konfederasyona verilmesi, sendikaların serbestçe çalışmalarını öngören Anayasa'nın değişik 46 ncı maddesine aykırı bulunmaktadır. Yabancı bir konfederasyonun yasa gereği bir sendika üzerinde denetim yetkisi olması, sendika özgürlüğü ile bağdaştırılamaz. Açıklanan nedenlerden ötürü tartışma konusu fıkradaki (ve ilgisine göre en çok üyesi bulunan işçi ve işveren konfederasyonunun muvafakatini almak) deyiminin iptaline, kooperatifler kurma veya parasının %30 unu aşmamak üzere sınaî ve iktisadî işletmelere yatırımlar yapmak yetkisine yönelen istemin ise reddine karar verilmelidir.

Recai Seçkin bu gerekçeyi eksik bulmuştur.

11- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 14 üncü maddesinin l sayılı bendinin (k) fıkrasındaki işlerinin görülmesi için gereği her türlü ham veya yarı işlenmiş nesnelerle gereçleri sendikaların üyelerine kiralama, ödünç verme veya bağışlama yetkisinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Sendikanın ereği, yararlarını sağlamakta üyelerine olabildiğince yardımcı olmaktır. Bir sendikanın kendi üyelerinin işlerini görmeleri için gerekli her türlü araç veya gereci sağlaması onlara yardım etmesi niteliğinde bir davranıştır; böylelikle üyelerinin ekonomik ve toplumsal yararlan korunmuş bulunur. Bunda Anayasa'ya aykırılık düşünülemez. Bu nedenle tartışma konusu kurala yönelen istemin reddi gerekir.

12- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 15 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki 14 üncü maddesinin birinci bendinin (j) fıkrasını saklı tutan kural ile yine sözü edilen 15 inci maddenin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesindeki 14 üncü maddenin l inci bendinin (j) fıkrası gereğince dağıtılacak risturnları saklı tutan kuralın Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

15 inci maddenin ilk fıkrasında meslek kuruluşlarının ticaretle uğraşmaları yasaklanmakta; yukarıdaki 10 uncu bentte

açıklandığı üzere ve orada gösterilen koşullar altında sendikaların sınaî ve iktisadî işletmelere yatırım yapmalarına ilişkin kural, burada saklı tutulmaktadır. Yukarıdaki 10 uncu bentte açıklanan nedenlerden ötürü sendikaların varlıklarının bir bölümünü sınaî ve ticarî işletmelere yatırma yetkisi, Anayasa'ya uygun görüldüğünden burada Anayasa'ya uygun görülen kuralın saklı tutulması, bir Anayasa aykırılığını oluşturamaz; oysa davacı, sözü edilen (j) fıkrasına ilişkin nedenlerden ötürü, buradaki saklı tutma kuralının da Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

15 inci maddenin üçüncü fıkrasında 14 üncü maddenin l inci bendinin i ve ı fıkraları gereğince kurulacak kurumların işletilmesinden risturn biçiminde de olsa kazanç dağıtılamayacağı kurala bağlandıktan sonra 14 üncü maddenin 1 inci bendinin (j) fıkrası gereğince dağıtılacak risturnların yasak olmadığı bildirilmektedir.

14 üncü maddenin l inci bendinin (j) fıkrası uyarınca risturn dağıtılabilmesi, ancak kooperatifler konusunda düşünülebilir, yoksa bir sendikanın yatırımlarda bulunduğu bir sınaî ve iktisadî işletmenin sendikaya sağlayacağı kazanç paylarının o sendikanın üyelerine herhangi bir biçimde dağıtılması söz konusu olamaz; nitekim 274 sayılı Yasa'nın ilk metninde 14 üncü maddenin l sayılı bendinin j fıkrasında yalnızca kooperatif kurmaya üyelerini özendirmek ve bu türlü kooperatiflere yardımda bulunmak veya kooperatifler kurmaktan söz edilmekte idi ve yine ilk metnin 15 inci maddesinin ikinci fıkrasının risturn biçiminde de olsa kazanç dağıtılmasını yasak eden kuralından sonra bu günkü metinde dahi bulunan (14 üncü maddenin 1 inci bendinin j fıkrası gereğince dağıtılacak risturn bu hükme tabi değildir.) kuraliyle kooperatiflerin risturn dağıtmalarının yasak olmadığı bildirilmekte idi Bugün yürürlükte bulunan kural dahi ancak risturn dağıtımına izin vermektedir; bu ise sendikanın ticaretle uğraşması anlamına gelmez. Bir sendikanın kurucularından bulunduğu kooperatifin üyelerine risturn dağıtılmasında sakınca değil, ortakların kooperatife ilgi göstermelerine yol açtığı için yarar vardır. Başka deyimle kooperatifin risturn dağıtması, yardımlaşma çalışmalarına özendirici bir etkendir; bu nedenle kural, kamu yararına dayanmaktadır. Kaldı ki yukarıdaki 10 uncu bentte görüldüğü üzere, sendikaların kooperatif kurmaları ve belli koşullar altında sınaî ve iktisadî işletmelere yatırımlar yapmaları Anayasa'ya aykırı bulunmadığından, bu kooperatiflerin risturn dağıtmaları dahi Anayasa'ya aykırı olamaz. Oysa davacı kooperatif kurmanın ve işletmelere yatırım yapmanın Anayasaya aykırılığı için ileri sürdüğü nedenlere dayanarak buradaki kuralın da Anayasa'ya aykırı olduğu görüşünü savunmuştur.

Açıklanan nedenlerden ötürü davanın bu kurala yönelen bölümünün dahi reddi gerektir.

13–274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 23 üncü maddesinin 2 sayılı bendindeki işçilerin işkolunda yetki almış sendikaya verecekleri ödentilerin işverenden olan alacaklarından kesilerek sendikaya ödenmesi kuralının Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

İşçilerin üyesi bulundukları sendikaya karşı borçları olan ödentilerin işverence işçilerin alacaklarından kesilerek sendikaya gönderilmesi sendikaların alacaklarını kolayca almalarını sağlaması bakımından sendikacılık ereklerine ve ilkelerine uygun düşmektedir. Davacının ileri sürdüğünün tersine, bu kuralda işçilerin üyesi bulunmadıkları sendikaya para ödemeye zorlanmaları söz konusu değildir; çünkü metinde anlaşıldığı gibi, bu kuralın işlemesi için sendikanın yazılı isteminden başka, ödenti kesilecek sendika üyesi işçilerin çizelgesinin işverene verilmesi zorunludur. 275 sayılı Yasa gereğince dayanışma ödentisi ödenmesi, bir işçinin üyesi bulunmadığı bir sendikanın yapmış olduğu toplu sözleşmeden yararlanması durumunda söz konusu olabilir ki işçinin üyesi olmadığı sendikanın sağladığı kazançlı durumdan o sendikaya hiç bir şey ödemeden yararlanması, hakkaniyete uygun olamayacağından dayanışma ödentisine ilişkin kural Anayasa'ya aykırı sayılamaz; kaldı ki işçinin üyesi olmadığı sendikanın yaptığı toplu sözleşmeden yararlanması ve dolayısiyle dayanışma ödentisini yükümlenmesi de kendi isteğine bağlıdır. (15/7/1963 günlü, 275 sayılı Toplu iş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu, Madde l, bent 3; 274 sayılı Sendikalar Kanununu, 1317 sayılı Yasa ile değişik Madde 21). Davacının ileri sürdüğü iptal gerekçeleri, bu nedenlerden ötürü, yerinde değildir. Ancak Anayasa Mahkemesi kuruluşuna ilişkin 44 sayılı Yasa'nın 28 inci maddesi gereğince Anayasa Mahkemesi davacının isteminin dayanağı olarak bildirilen gerekçelerle bağlı bulunmadığından, yapılan inceleme sonunda bulunacak başka gerekçelerle de iptal kararı verebilir. Yapılan inceleme sonunda şu gerekçe ile kuralda Anayasa'ya aykırılık bulunmuştur; Sendikacılığın gelişmesi için büyük kolaylık sağlayan bu kuraldan yalnızca belli nitelikleri taşıyan sendikaların yararlandırılmasını haklı gösteren bir neden yoktur. İstemde bulunan ve işyerinde üyeleri çalışan sendikaların tümünün bu kolaylıktan yararlandırılmaları gerekir; Anayasa'nın 12 nci maddesinde öngörülen Yasa önünde eşitlik ilkesinin gereği budur. Böyle bir çözüm yolunun işveren için altından kalkamıyacağı yükler yükleyeceği ve bundan dolayı yalnızca üyeleri işyerinde belli bir çoğunluk sağlayan sendikalara bu hakkın tanınması gerekeceği düşüncesi yerinde görülemez; çünkü tartışma konusu 2 sayılı bendin son fıkrasında (sendika, aidatlarının kesiminden doğacak masrafları işverenin talebi üzerine ödemek zorundadır) kuralı konulmuştur ve böylece işveren ödentilerin kesilmesini isteyen sendikalar gerekli bütün giderleri isteyip alabilecektir.

Anayasa Mahkemesi az yukarıda anılan kuruluş yasası kuralı gereğince gerekçelerle bağlı değilse de iptal istemine konu olarak davacının gösterdiği kuralla bağlı bulunduğundan, davacı yalnızca (yetki almış sendikanın veya yetki alınmamış ise) kuralının iptalini istemiş bulunduğundan az yukarıda alınan eşitlik ilkesine aykırılık nedeni ile 2 sayılı bendin birinci fıkrasındaki deyimlerden yalnızca istem konusu deyiminin iptaline karar verilmelidir.

Fazıl Uluocak, İhsan Ecemiş, Halit Zarbun, Lûtfi Ömerbaş ve Ahmet H. Boyacıoğlu, Anayasa'ya aykırılık görüşüne katılmamışlardır.

14– 274 sayılı Sendikalar Yasa'sının 29 uncu maddesine 1317 sayılı Yasa ile eklenen 9 sayılı bentteki bir konfederasyonun kendisine bağlı sendikalar ile federasyonların gelirlerini, giderlerini ve çalışmalarını denetleme yetkisinin Anayasaya aykırılığı sorunu:

Davacının ileri sürdüğü sendikalarda ve sendika birliklerinde demokratik kurala uygun denetimin aşağıdan yukarıya başka deyimle üyelerin sendikayı, sendikanın federasyonu ve federasyonun da konfederasyonu denetlemesi biçiminde olması gerektiği görüşü doğrudur; ancak burada tanınan yukarıdan aşağıya denetim yetkisinin de demokrasiye uygun olan ve aşağıdan yukarıya doğru yapılan denetime gölge düşüren bir yanı yoktur; karşılıklı denetim, gerek hesaplardaki gerekse yönetimdeki aksaklıkların giderilmesine ve sendika ereklerinin tehlikeye düşmekten korunarak gerçekleşmesine daha elverişlidir. Bu nedenlerle kuralda Anayasa'ya aykırılık yoktur; bu kurala yönelen istemin reddi gerekir.

F) İptal kararının yürürlük tarihi:

Yukarıdan beri iptalleri öngörülen kuralların çoğunun niteliklerine göre iptal kararının hemen yürürlüğe girmesi, halinde kamu düzenini sıkı sıkıya ilgilendiren ve ancak yasama yoliyle giderebilecek olan bir boşluk oluşacaktır. Onun için Anayasa'nın değişik 152 nci maddesinin ikinci fıkrası ve 44 sayılı Yasa'nın 50 inci maddesi olanaklarından yararlanılarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarih ayrıca kararlaştırılmalıdır. İptal hükmünün kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihten başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun olacaktır.

Avni Givda, Recai Seçkin, Ahmet Akar ve Şevket Müftigil, üç ve Ahmet H. Boyacıoğlu sekiz ay süre verilmesinin yeteceği görüşünü ileri sürmüşlerdir.

G) Sonuç:

1- 12/8/1970 günlü, 13577 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "274 sayılı Sendikalar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve 31 inci maddesine bir bent ile bu kanuna 3 geçici madde eklenmesi" hakkındaki 29/7/1970 günlü, 1317 sayılı Kanuna ilişkin tasarının Cumhuriyet Senatosunda görüşülmesi ve kabul edilmesi sırasında Cumhuriyet Senatosu Başkanının başkanlık süresi dolduğu halde görevinin Senato kararı ile sürdürülmesinin kanunun biçim yönünden iptalini gerektirmediğine Avni Givda'nın karşıoyu, Fazıl Uluocak, Nuri Ülgenalp, İhsan Ecemiş ve Recai Seçkin'in değişik gerekçeleri ile ve oyçokluğu ile;

II- 274 sayılı Kanunun 1317 sayılı Kanunla değişik;

a) 1 inci maddesinin 13 üncü maddesinin 3, 4 ve 6 sayılı bentlerinin ve 32 nci maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına, dâvanın bu kurallara yönelen bölümünün reddine, Muhittin Taylan, Avni Givda, Recai Seçkin, Ahmet Akar ve Muhittin Gürün'ün karşıoyları ve oyçokluğu ile :

b) 5 inci maddesinin l sayılı bendindeki (ve meslekî teşekkülün yetkili organının kabulü) deyiminin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline oybirliğiyle;

c) 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında bulunan (çekilme noter huzurunda münferiden kimliğin tespiti ve istifa edecek kişinin imzasının tasdiki ile olur) kuralının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve dâvanın bu kurala yönelen bölümünün reddine, Avni Givda, Recai Seçkin, Ahmet Akar ve Muhittin Gürün'ün karşıoyları ile ve oyçokluğu ile;

ç) 9 uncu maddesinin 2 sayılı bendinin;

aa) a fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, Fazıl Uluocak, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Halit Zarbun, Lûtfi Ömerbaş ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoyları ile ve oyçokluğu ile;

bb) b ve c fıkralarının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, Fazıl Uluocak ve Şahap Arıç'ın karşıoyları ile ve oyçokluğu ile;

d) 11 inci maddesinin;

aa) l sayılı bendinde yer alan (en az üç yıldan beri) deyiminin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline ve bendin öteki bölümüne yönelen dâvanın reddine, Fazıl Uluocak, Nuri Ülgenalp, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Halit Zarbun ve Lütfi Ömerbaş'ın karşıoyları ile ve oyçokluğu ile;

bb) 3 sayılı bendinin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, Fazıl Uluocak, İhsan Ecemiş, Halit Zarbun ve Lûtfi Ömerbaş'ın karşıoylariyle ve oyçokluğu ile;

e) 14 üncü maddesinin l sayılı bendinin;

aa) h fıkrasındaki lokavta ilişkin kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve dâvanın bu kurala yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

bb) j fıkrasında (veyahut bizzat kooperatifler kurmak veyahut nakit mevcudunun % 30 undan fazla olmamak ve ilgilisine göre en çok üyesi bulanan işçi veya işveren konfederasyonunun muvafakatini almak kaydiyle sınaî ve iktisadi teşebbüslere yatırımlar yapmak) biçiminde yer alan kuraldaki (ve ilgisine göre en çok üyesi bulunan işçi veya işveren konfederasyonunun muvafakatini almak) deyiminin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline ve kuralın öteki bölümüne yönelen dâvanın reddine oybirliğiyle;

cc) k fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve dâvanın bu kurala yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

f) 15 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan (14 üncü maddesinin j fıkrası hükmü saklıdır.) ve üçüncü fıkrasında yer alan (14 üncü maddenin l inci bendinin j fıkrası gereğince dağıtılacak risturn bu hükme tabi değildir.) kurallarının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve dâvanın bu kurallara yönelen bölümünün reddine oybirliği ile;

e) 23 üncü maddenin 2 sayılı bendinde yer alan (kurulu bulunduğu işkolunda yetki almış sendikanın veya yetki alınmamış ise) deyiminin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline Fazıl Uluocak, İhsan Ecemiş, Halit Zarbun, Lütfi Ömerbaş ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoyları ile ve oyçokluğu ile;

h) 29 uncu maddesinin 9 sayılı bendinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve dâvanın bu kurala yönelen bölümünün reddine oybirliği ile;

III- Karardaki iptal hükümlerinin Anayasa'nın değişik 152 nci maddesi uyarınca kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine, Avni Givda, Recai Seçkin, Ahmet Akar ve Şevket Müftügil'in üç ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun sekiz ay süre verilmesinin yeteceği yolundaki karşıoyları ile ve oyçokluğu ile;

8 ve 9 Şubat 1972 günlerinde karar verildi.

Başkan - Muhittin Taylan

Başkanvekili - Avni Givda

Üye - Fazıl Uluocak

Üye - Nuri Ülgenalp

Üye - Şahap Arıç

Üye - İhsan Ecemiş

Üye - Recai Seçkin

Üye - Ahmet Akar

Üye- Halit Zarbun

Üye- Ziya Önel

Üye- Kâni Vrana

Üye- Muhittin Gürün

Üye- Lütfi Ömerbaş

Üye- Şevket Müftügil

Üye- Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

Anayasanın 46 ncı maddesinin gerek eski metninde gerek değişiklikten sonraki metninde sendikalar ve sendika birlikleri kurma hakkı açıkça gösterilmiştir. Sendika birlikleri deyimi sendikaların hem federasyon ve konfederasyon halinde birleşmelerini hem de sendika birlikleri biçiminde birleşmelerini belirleyen bir deyimdir. Nitekim 15/7/1963 günlü 274 sayılı Yasanın 1 inci maddesinin birinci bendinde "Sendika, birlik, federasyon ve konfederasyonlar bu Kanuna göre işçi sayılanların ve işverenlerin müşterek iktisadî, sosyal ve kültürel menfaatlerini korumak ve geliştirmek için kurdukları meslekî teşekküllerdir." denilmiş ve meslekî kuruluşların kuruluş biçimini düzenleyen 9 uncu maddesinin 2 a bendinde de sendika birliklerinin "belirli bir mahal veya bölge sınırları içinde birbirleriyle ilgili olmayan çeşitli iş kollarında dahi olsa mevcut sendikaların en az ikisinin" üye sıfatiyle bir araya gelmeleri yoluyla kurulacağı belirtilmiş ve böylece birlik deyiminin federasyon ve konfederasyonla sınırlı olmadığı Yasa Koyucu tarafından da benimsenmiştir. Kuşkusuz bu düzenleme Anayasa'nın 46 ncı maddesinin hem sözüne hem de özüne uygundur. Oysa, 274 sayılı Yasanın 29/7/1972 günlü ve 1317 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesinde 13. maddesinin 3, 4 ve 6 nci bentlerinde ve 32 nci maddesinde birlik deyimine yer verilmemiştir. Sendika birliklerinin kurulmasını önleyen bu hükümler Anayasa'nın değişik 46 ncı maddesine aykırı düştüğünden iptal edilmelidir.

Çoğunluğun bu görüşe ters düşen kararına karşıyım.

Başkan - Muhittin Taylan

KARŞIOY YAZISI

1. Hazırlık evresindeki kararlar:

1- Sözlü açıklamaların dinlenmesi ve Çalışma Bakanlığından bilgi istenmesi konularında 11/5/1971 gününde verilen karar:

a) Gerek 1970/48, gerekse bunun benzeri 1970/47 esas sayılı işlere ilişkin dava dilekçeleri ve raportörlükçe düzenlenen ayrıntılı raporlar konuyu gereği gibi aydınlattığı için ilgililerin sözlü açıklamalarının dinlenmesine yer yoktur ve tersine bir tutumun davanın incelenmesini geciktirmekten başka bir sonuç vermeyeceği ortadadır.

Dinlenmelerine karar verilen üç örgütten Çalışma Bakanlığının dinlenme günü temsilci göndermediğine burada işaret etmek yerinde olacaktır.

b) "1963 ten 1971 yılı başına değin Türkiye'de hangi işçi sendikalarının, birliklerinin, federasyon ve konfederasyonlarının var olduğu, her birinin her yıl başındaki üye sayılan, bunlardan hangilerinin Türkiye çapında çalışmış bulunduğu" konularında Çalışma Bakanlığından yazılı açıklama istenmesine gelince; bu Bakanlığın elinde durumu aydınlatacak nitelikte güvenilir ve düzenli veri ve bilgilerin bulunması olasılığı zayıf olmakla birlikte istenmesi öngörülen bilgilerin tümü eksiksiz olarak gelse dahi bunların 274 sayılı Sendikalar Kanununun 1317 sayılı Kanunla değişik kimi maddelerinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde etkili olabilmeleri düşünülemez. Nitekim Çalışma Bakanlığının, sonradan verdiği karşılıkta 1963-1969 yılları için düzenlenmiş ve yayınlanmış işçi istatistikleri bulunmadığının ve ancak 12/8/1970 gününden sonra sendikalı işçi istatistiği tutulmağa başlandığının belirlenmesi Bakanlıktan boşuna bilgi istenmiş olduğunu ortaya koymuştur.

c) İlgililerin sözlü açıklamalarının dinlenmesine ve Çalışma Bakanlığından bilgi istenmesine ilişkin olan ve davanın karara bağlanmasının gecikmesine yol açan 11/5/1971 sayılı ara kararına yukarıda belirtilen nedenlerle karşıyım.

2- Anayasa değişikliği dolayısiyle raportörlükçe yeniden inceleme yapılması için görüşmelerin geri bırakılması yolunda verilen 30/11/1971 günlü karar:

Anayasa'nın dava konusunu ilgilendiren "Sosyal ve İktisadî Haklar ve Ödevler" başlıklı üçüncü bölümünde 20/9/1971 günlü, 1488 sayılı Yasa ile değişen kamulaştırmaya ilişkin 38 inci madde ile sendika kurma hakkına ilişkin 46 ncı maddedir 46 ncı madde iki yönden değişikliğe uğramıştır. Birincisi kamu hizmeti görevlilerinin sendika kurma hakkı kapsamının dışında bırakılmalarıdır ki bunun dava konusu ile ilişiği yoktur. İkincisi sendika ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma haklarının kullanılışında uygulanacak biçim ve yöntemlerin kanunda gösterileceği; kanunun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, milli güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması ereğiyle sınırlar koyabileceği yolundaki kuralın yeni madde metninde yer almasıdır. Bu uzun incelemeleri gerektirmeyen, kolay kavranılır, kapsamı belli, niteliği apaçık bir değişikliktir; davanın hemen ele alınmasına engellik edebilecek yanı yoktur.

Anayasa değişikliği dolayısiyle raportörlükçe yeniden inceleme yapılması için görüşmelerin geri bırakılması yolunda verilen 30/11/1971 günlü ara kararına yukarıda belirlenen nedenlerle karşıyım.

II- 274 sayılı Kanuna getirdiği kimi değişiklikler dava konusu edilen 1317 sayılı Kanunun biçim yönünden Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Cumhuriyet Senatosu Başkanı Atasagun'un başkanlık süresi 18/6/1970 de bitmiş, 30/6/1972 gününde "Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı görevinin yenisi seçilinceye kadar devam edeceği" ne Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunca karar verilmiş ve Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı görevi yeni başkanın seçildiği 19/11/1970 gününe dek Atasagun'ca yürütülmüştür. 274 sayılı Kanuna getirdiği kimi değişiklikler dâva konusu edilen 1317 sayılı Kanuna ilişkin tasarı yukarıdaki 1970/48 - 1972/3 sayılı kararın (E/1) işaretli bölümünde de belirtildiği gibi işte bu dönemde Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunca görüşülmüş ve karara bağlanmıştır.

Cumhuriyet Senatosu Başkanı, Anayasa'nın 84 üncü maddesinin ikinci fıkrası kuralına göre, iki yıl için seçilir. Anayasa'nın kesin olarak belirlediği bu hizmet süresinin yeni başkan seçilinceye dek kendiliğinden devam etmesi düşünülemiyeceği gibi Cumhuriyet Senatosu kararıyle uzatılmasına da olanak yoktur. Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun 30/6/1971 günlü kararı hem bu yönden Anayasa'nın 84 üncü maddesine, hem de kararın alındığı sırada toplantı yetersayısı bulunmadığı için 86 nci maddeye aykırıdır.

Çoğunluk, Atasagun'un tasarının görüşüldüğü birleşimlere başkanlık etmediği ve birleşimleri başkanvekillerinin yönettiği olgusuna dayanarak durumun 1317 sayılı Kanunun biçim yönünden Anayasa'ya aykırılık nedeniyle iptalini gerektirmediği sonucuna varmaktadır.

Belli olan durum şudur: 18/6/1970 ve 19/11/1970 günleri arasındaki dönemde Cumhuriyet Senatosu Başkanlığında Anayasa'ya aykırı olarak Atasagun bulunmuştur. Cumhuriyet Senatosu

Başkanlık Divanı bir bütündür. Başkandan, başkanvekillerinden, Divan kâtiplerinden ve idare amirlerinden oluşur (Cumhuriyet Senatosu içtüzüğü: Madde 3). Divan içinde en önemli görev yerini işgal eden Başkanın durumundaki Anayasa'ya aykırılık elbette ki Divanın tüm kuruluşunu etkiler ve Anayasa'ya aykırı duruma sokar. Başkanın 1317 sayılı Kanuna ilişkin tasarının görüşüldüğü birleşimleri bizzat yönetmemiş olmasının sonucu değiştirmesi düşünülemez. Kaldı ki başkanvekilleri de birleşimlerde görüşmeleri başkana vekâleten başka bir deyimle onun hukukî yetkilerini kullanarak yönetirler. Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünün 9 uncu maddesinden çıkan anlam da budur.

1317 sayılı Kanuna ilişkin tasarı üzerindeki görüşmeleri kuruluşu Anayasa'ya aykırı olan bir Başkanlık Divanı'nın yönetmiş bulunması bu kanun iptal nedeni olacak bir şekil eksikliği ile malûl sayılmasını gerektirir. Şu duruma göre dava konusu kanun hükümleri şekil yönünden Anayasa'ya aykırıdır; iptal edilmelidir.

1970/48 sayılı davada verilen 8 ve 9 Şubat 1972 günlü, 1972/3 sayılı kararın ''tartışma konusu durumun biçim yönünden iptali gerektirmediği'' ne ilişkin bölümüne bu gerekçe ile karşıyım.

III- 274 sayılı Kanunun 1317 sayılı Kanunla değişik l inci maddesinin, 13 üncü maddesinin 3, 4 ve 6 sayılı bentlerinin, 32 nci maddesinin ve 6 nci maddesinin birinci fıkrasının esas yönünden Anayasa'ya aykırılıkları sorunu :

1- 274 sayılı Kanunun 1317 sayılı Kanunla değişik l, 13, 32 nci maddeleri :

15/7/1963 günlü, 274 sayılı Sendikalar Kanununun l inci maddesinde. 13 üncü maddesinin 3, 4 ve 6 sayılı bentlerinde ve 32 nci maddesinin federasyon ve konfederasyondan başka ''birlik''lerden de söz edilmekte iken bu hükümlere 1317 sayılı Kanunla getirilen değişiklikte ''birlik'' deyimine yer verilmemiş; böylece federasyon ve konfederasyonlar dışında herhangi bir sendika birliği kurulabilmesi olanağı ortadan kaldırılmıştır. Anayasa'nın sendika kurma hakkına ilişkin değişik 46 nci maddesinde ilke işçilerin ve işverenlerin önceden izin almaksızın sendikalar ve sendika birlikleri, kurabilmeleridir. ''Sendika birlikleri'' deyiminin kapsamına federasyon ve konfederasyonlar ve bunlardan ayrı biçim ve nitelikte başka her türlü sendika birlikleri de girer. Dava ve inceleme konusu hükümlerde ise sendika birlikleri federasyon ve konfederasyonlara inhisar ettirilerek Anayasa ilkesi büyük bir daraltma ve sınırlamaya uğratılmıştır. Bu durum 274 sayılı Kanunun 1317 sayılı Kanunla değişik l inci maddesini, 13 üncü maddesinin 3, 4 ve 6 sayılı bentlerini ve 32 nci maddesini Anayasa ilkesi ile çelişkiye düşürür ve iptallerini gerektirir.

1970/48 -1972/3 sayılı kararın söz konusu hükümlerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve davanın bunlara yönelen bölümün reddine ilişkin kesimine yukarıda açıklanan gerekçe ile karşıyım.

2- 274 sayılı Kanunun 1317 sayılı Kanunla değişik 6 ncı maddesinin birinci fıkrası:

Bu fıkra bir kimsenin üyesi bulunduğu meslekî teşekkülden çekilebilmesini, çekilmenin noter huzurunda münferiden kimliğin saptanması ve çekilecek kişinin imzasının onanması ile olması koşuluna başlamaktadır. Anayasa'nın değişik 46 ncı maddesindeki ilkeye göre işçiler sendikalar ve sendika birlikleri üyeliklerinden serbestçe ayrılma hakkına sahiptirler. Dava konusu kuralda öngörüldüğü gibi bir işçinin, üyesi olduğu sendikadan çekilebilmek için notere kadar gitmek, orada kimliğini kanıtlayıp imzasını onaylatmak ve bu yüzden işinden uzak kalarak birtakım giderlere katlanmak zorunda bırakılması, ülkenin bugün içinde bulunduğu yaşam koşulları altında, değişik 46 ncı maddede sözü edilen, üyelikten ayrılma hakkının kullanılışında uygulanacak biçim ve yöntemlerin kanunda gösterilmesinin çok ötesinde ereği kat kat aşan, birçok kimselerin istemedikleri sendikalarda zorla kalmalarına yol açacak bir düzenlemedir ve bu niteliğiyle ''üyelikten serbestçe ayrılma'' hakkının özüne dokunmaktadır. Çoğunluk görüşünde belirlendiği gibi bu koşulların bir yasa ile işçiler yararına hafifletilmesi olanağının bulunuşu hükmün bu günkü durumiyle Anayasa'ya aykırılığını ortadan kaldırmaz. Çünkü kanun kurallarındaki Anayasaya vs. aykırılıkların giderilmesinde de yollardan biri tabiatiyle yasama yoludur; ancak böyle bir kuralın yürürlükte kaldıkça, Anayasa'ya aykırılığını koruyup sürdüreceği de ortadadır.

274 sayılı Kanunun 1317 sayılı Kanunla değişik 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının, Anayasa'nın değişik 46 ncı ve değişik 11 inci maddelerine aykırılığı dolayisiyle, iptali gerekir. 1970/48 -1972/3 sayılı kararın bu hükmün Anayasa'ya aykırı olmadığına ilişkin bölümüne yukarıda yazılı gerekçe ile karşıyım.

IV- İptal kararının yürürlük tarihi:

274 sayılı Kanunun 1317 sayılı Kanunla değişik maddeleri arasında iptalleri öngörülen kuralların çoğunun niteliklerine göre iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanır yayımlanmaz yürürlüğe girmesi halinde kamu düzenini sıkı sıkıya ilgilendiren ve ancak yasama yoliyle giderilebilecek bir boşluk oluşacağı için Anayasa'nın değişik 152 nci maddesinin ikinci fıkrası ve 44 sayılı Yasanın 50 nci maddesi olanaklarından yararlanılarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihin ayrıca kararlaştırılmasına gidilmiştir.. Çoğunluk iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihten başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesini uygun bulmuştur.

Anayasanın değişik 152 nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı yetki kullanılırken Anayasa Mahkemesine düşen en önemli ve ağır iş iptal hükmünün kapsamını gözönünde bulundurarak boşluğun yasama yoliyle doldurulmasına elverecek fakat Anayasaya aykırılığı saptanmış ve Resmî Gazete ile de ilân edilmiş kanun kurallarının gereksizce yürürlükte kalmasına yol açmayacak dengeli bir süreyi isabetle ortaya koyabilmektir. Böyle yapılamadı mı ya yasama işlemi aksar ve süresi içinde bitirilemez; yahut Anayasaca aykırılığı saptanmış ve ilân edilmiş kanun kurallarının bir yandan daha uzun bir süre özel haklar üzerindeki olumsuz etkilerini sürdürmesine, bir yandan da manevî nüfuz ve itibarlarını yetirmelerine yol açılmış olur.

1970/48-1972/3 sayılı kararda iptali öngörülen kuralların sayısı çok sınırlıdır ve yerlerine getirilecek hükümler uzun inceleme ve hazırlıkları gerektirmeyecek bir niteliktedir. İptal gerekçeleri de kararın Resmî Gazete'de yayımı ile birlikte öğrenilmiş olacağından yürürlük için tanınan bir yıllık sürenin gerçekten uzun ve gereksiz olduğu ve ereği aşmakta bulunduğu, boşluğun yasama yoliyle doldurulabilmesi için üç ayın yeteceği ortadadır.

1970/48-1972/3 sayılı karardaki iptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak üç ay değil de bir yıl sonra yürürlüğe girmesinin kararlaştırılmasına yukarıda belirlenen gerekçe ile karşıyım.

Üye - Avni Givda

Yukarıdaki karşıoy yazısının III ve IV sayılı bölümlerine katılıyorum.

Üye – Ahmet Akar

KARŞIOY YAZISI

1– Müddeti dolmuş olan Senato Başkanının, yenisi seçilinceye kadar yetkisinin devam etmesi, Senato çalışmasının sekteye uğramaması bakımından zorunlu olduğu gibi uygulamada bu yolda olduğundan Başkanlık Divanının kuruluşuna ilişkin itirazın bu sebeple reddi gerekir.

2– 1317 sayılı Kanunla değiştirilen 274 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin ikinci bendinin a fıkrasında sendikaların Türkiye çapında faaliyette bulunmaları için kurulu bulunduğu işkolundaki sigortalı işçilerin en az üçte birini temsil etmeleri şartı kuruluşa ilişkin bir şart olmayıp memleket sathında faaliyette bulunabilmesi içindir. Bir sendikanın memleket çapında iş görebilmesi için elbette ki üyelerinin bu faaliyette uygun seviyede bulunmaları lâzımdır. Kaldı ki Anayasa'nın 46 ncı maddesinde sendika ve sendika birlikleri kurma haklarının kullanışında uygulanacak şekil ve usullerin kanunda gösterileceği ve kanunun milli güvenlik ve kanun düzeninin korunması maksadiyle sınırlar koyabileceği gösterilmiş ve kanun koyucu takdirini kullanarak sözü gecen 9 uncu maddedeki esasları kabul etmiştir.

İşçi federasyonu ve konfederasyonlarının kuruluşları için de aynı esasların kabulünde Anayasa'ya aykırı bir yön yoktur.

3– 274 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin birinci bendindeki (En az üç yıldan beri) fiilen çalışır olmak şartı çoğunluk tarafından uzun bir süre olarak kabul olunmuş ve bu sebeple iptal edilmiştir. İşçilerin sendika kurabilmeleri için çalıştıkları işkolunun ihtiyaç ve icaplarını, ilerlemelerini ve haklarının korunmasını temin için gerekli bilgileri hiç olmazsa ana hatlarıyla bilmeleri lâzımdır. Bunun içinde bir çalışma süresinin geçmesi gerekir. Bu süreyi tayin ve takdir ise Kanun Koyucunun yetkisine girer.

4– Uluslararası meslekî bir teşekkül kurabilmek, millî itibar ve işin ciddiyeti ve memleketin iktisadî, sosyal ve politik yönleriyle ilgili önemli ve şümullü bir iştir. Bu itibarla bu hakkın Türkiye'de en çok işçiyi temsil eden işçi konfederasyonu veya konfederasyonuna bağlı sendikalara tanınmış olmasında Anayasa'ya aykırı bir cihet yoktur.

5– Kurulu bulunduğu işkolunda yetki almış sendika ile işyerinde çalışan işçilerin dörtte birini temsil eden sendikanın yazılı talebi üzerine; sendika üyelerinin ödemeyi kabul ettikleri aidatların ve dayanışma aidatının işveren tarafından işçilerin ücretlerinden kesilmesi belli nitelikteki sendikaların gelirinin gecikmesiz ve muntazam tahsilini sağlayan bir kolaylıktan ibarettir.

Bu düşüncelerle çoğunluk kararının Senato Başkanlık Divanına ilişkin kısmının gerekçesine ve 1317 sayılı Kanunla değiştirilen 274 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin ikinci bendi ile 11 inci maddenin birinci ve üçüncü bentleri ve 23 üncü maddesinin ikinci bendi hükümlerine ilişkin bölümlerine katılmıyorum.

Üye – Fazıl Uluocak

KARŞIOY YAZISI

Sayın Recai Seçkin'in karşıoy yazısının 1., ve Sayın İhsan Ecemiş'in karşıoy yazısının 3 üncü paragrafına katılıyorum.

Üye – Nuri Ülgenalp

KARŞIOY YAZISI

I– İlk incelemeye ait karşıoy:

Dosya tekemmül etmiş ve gerekli bütün bilgiler toplanmış olduğunda, dava konusunda sözlü açıklama işi geciktireceğinden dinlenmesine lüzum olmadığı gibi Çalışma Bakanlığından istenilen bilgilere de dosyaya göre ihtiyaç olmadığı reyindeyim.

II– Esasa ilişkin karşıoyum:

1) 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 9 uncu maddesinin ikinci bendinin a, b, c, fıkralarında öngörülen, en az 1/3 çoğunluk, koşullarının Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Çoğunluk, iptal kararındaki Anayasa'nın 11 inci maddesine ilişkin kısmına ait, gerekçede özetle: Sözü geçen fıkralarda öngörülen 1/3 çoğunluk koşulu şeklindeki sınırlamaların Türkiye çapında çalışan sendikalar ve birlikler kurmak hakkının özüne dokunmakta olduğunu zira, bir sendika veya birliğin ilk kuruluşunda belli sayıda üyeyi veya işçiyi birleştirmesi olanağı sağlanamıyacağı bunların ancak kurulduktan sonra çalışmaları ile kendilerini beğendirip yeni yeni üyelerin birliğe katılmasını gerçekleştirebileceği bu sebeple, sendikaların federasyon ve konfederasyonların kuruluşlarım daha başlangıçta olağanüstü zorlaştıran ve onların geniş ölçüde çalışmaları sonucu kendilerini beğendirerek üye sayılarını artırmalarını engelleyici nitelikte olan bu düzenlemenin Anayasa'ya aykırı bulunduğu görüşüne dayanmakta ise de;

Türkiye çapında çalışan sendikalar veya birliklerin kurulmasına ihtiyaç duyulduğu zaman iptal konusu fıkralarda gösterilen 1/3 çoğunluğun sağlanmakta olduğu kurulmuş olanlardan anlaşılmaktadır. Çoğunluk görüşünde kabul edildiği üzere ilk kuruluşta bunun sağlanamıyacağı veya sağlanamadığı hakkında bir dayanak mevcut değildir. Cumhuriyet Senatosu geçici komisyon gerekçesinde açıklandığı üzere, bu nispetin batı demokrasilerinde genellikle %51 olarak tesbit edilmekte bulunduğu da anlaşılmaktadır. Esasen böyle toplulukların, işçilerin işverenlerle olan münasebetlerinde İktisadî ve Sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek gibi önem taşıyan hususlara ait faaliyetlerinin, bu müesseselerin amaçlarına uygun bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için, o işin önemi ile mütenasip, emniyet verici bir çoğunluk tarafından kurulmasını gerekli kılar. Anayasa ile tanınmış olan bu gibi müesseseleri kurma hakkı tanınırken, o kuruluşun şekil ve usulünün de bu kuruluşun amacını gerçekleştirmeye elverişli olması ilk planda düşünülmesi gereken bir husustur. Hatta bu nispetin kaldırılması, o müessesenin amacını gerçekleştirebileceği hakkında tereddütler yaratarak üyelerinin daha başlangıçta çoğalmasına engel olacak sonuçlar doğurması da mümkün olabileceğinden bu sınırlamanın hakkın özüne dokunan ve Anayasa'nın 11 İnci maddesine aykırı düşen bir tarafı görünmemektedir.

Öte yandan Türkiye çapında çalışan sendikalar veya birliklerin, her aklına gelen kimse tarafından kurulması bunların sayılarını ihtiyaçtan fazla artıracak ve bunlar bir takım rekabet hisleriyle iş hayatını huzursuz bir hale sokacaktır. Bu haller kamu düzeninde etkiler yapacaktır. Anayasa'nın 46 ncı maddesinde sendikalar

ve birlikleri kurma hakkının kullanılışında uygulanacak şekil ve usullerin Kanunda gösterileceği belirtilmiş ve kanunun, devletin ülkesi ve bütünlüğünün, Millî Güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması maksadıyla sınırlar koyabileceği ayrıca açıklanmıştır. Kanun Koyucu, bu sebeplerle sınırlamalar yapmak yetkisine sahip kılınmıştır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle Kanun Koyucu, iptal konusu fıkralarda işçilerin 1/3 çoğunlukla bir araya gelerek kuvvetli sendikalar veya birlikler halinde haklarını koruması gereğini duymuş ve böyle bir düzenlemenin memleketin bünyesine, iş hayatına uygun olduğunu takdir ederek bu sınırlamaları getirmiştir. Bu sınırlayıcı düzenleme Anayasa'nın 46 ncı maddesine aykırı olmadığı gibi sair maddelerine de aykırı değildir, iptal isteminin reddi gerektiğinden bu hususa ait iptal kararına karşıyım.

2) 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 11 inci maddesinin birinci bendinde İşçi Sendikası kurabilecek işçinin sendikanın kurulacağı iş kolunda en az üç yıldan beri eylemli olarak çalışmış bulunması koşulunun Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Bir iş kolunda en az üç yıldan beri eylemli olarak çalışmayan bir işçinin, işçilerin işverenlerle olan münasebetlerinde iktisadî ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek gibi önem taşıyan sendika konularını kavrayıp bu müessesenin amacına uygun bir şekilde faydalı olabileceğini kabul etmek zordur. Çoğunluk gerekçesinde kabul edilen "orta anlayışta bir kimsenin belli bir iş kolunda çalışan işçilerin sorunlarını kavrayabilmesi için az bir zamanın yeterli olduğu" görüşü tecrübelere dayanması lâzım gelir. Kanımca bu görüşü benimsemek sendikanın kurulacağı iş kolundaki bir işçide bilgi aramadan sendika kurma hakkının ona tanınması sonucunu doğuracaktır ki bu da evvela o müessesenin kuruluşundaki amacı gerçekleştireceği hususunda tereddüt doğuracaktır. İptal konusu, üç yıllık çalışmış olmak, koşulu bu konuda aranması gereken ehliyetin asgarî bir şartı olarak görünmektedir.

Bu gibi işlerde çalışacak kimselerin yeteri kadar bilgiye sahip olmamaları kuracakları sendikalardan fayda değil, zarar meydana getirecekleri, işçiyi istismar, sendika enflasyonu doğuracağı ve bunların da iş hayatında, memleketin iktisadî durumunda huzursuzluk yaratacağı ve kamu düzenini etkileyeceği meydanda olduğundan bu sınırlamanın, kamu yararına dayanarak yapılmış olduğunun kabulü gerekir.

Bu sebeplerle bu konuda çalışacak işçilerde gerekli niteliğin aranması zorunlu olup memleketin bünyesi ve iş hayatının ihtiyaçlarına göre bunun da takdiri Kanun Koyucuya aittir. Kanun Koyucu bu takdir hakkını kuşanarak bu sınırlamayı Anayasa'nın 46. maddesinin kendisine tanıdığı yetkiye dayanarak yapmıştır. İptal konusu bu bend hakkındaki iptal isteğinin reddine karar verilmesi gerektiğinden iptal kararına karşıyım.

Üye – Şahap Arıç

KARŞIOY YAZISI

1– Senato Başkanının dava konusu Kanunun görüşülmesi sırasında herhangi bir oturuma başkanlık etmemiş olması karşısında ortada Yasa'nın iptalini gerektirecek bir durum bulunmamakta beraber, Cumhuriyet Senatosu Çalışmalarının sürekliliği ve süresi dolmuş olan başkanın yerine yeni başkan seçimi sonuçlanıncaya kadar eski başkanın görevinin devam ettiği ilkesinin kabulü zorunlu olduğundan, Başkanlık Divanının kuruluşunda esasen bir sakatlık yoktur.

2– 274 sayılı Kanunun 1317 sayılı Kanunla değişik 9 uncu maddesinin ikinci bendinin (Bir işçi sendikasının Türkiye çapında faaliyet gösterebilmesi için kurulu bulunduğu iş kolunda çalışan sigortalı işçilerin en az 1/3 ünü) şeklindeki a fıkrası bundan sonra gelen b ve c fıkraları gibi bir kuruluş hükmü getirmekte olmayıp, kurulmuş bir işçi sendikasının Türkiye çapında faaliyet göstermesinin şartını koymaktadır. Bu bakımdan, önemli olan bu şartın konulmasında bir kamu yararı bulunup bulunmadığı ve bir sendikanın faaliyetini, sendika kurma hakkının özüne dokunacak ölçüde sınırlayıp sınırlanmadığıdır. Hükmü bu açıdan bakılınca bir kısım sendikaların kendilerini Türkiye çapında faaliyette bulunabilecek güçte göstermek suretiyle işçileri yanıltmalarını örmemek ve bu ölçüde faaliyette bulunabilme iddiasında olanların gereken güce sahip olmalarını ve güçlü sendikacılığı sağlamak gibi bir amaç güttüğü ve bunu yaparken de sendika kurma hakkının özüne dokunmadığı, bir sendikanın sendikacılıktan beklenen yararların sağlanması için gereken faaliyette bulunmasını engellemediği görülür. Bu hüküm, sendikaların gereğinden fazla çoğalmasını önlemesi ve sendikaların sorumluluklarını yerine getirecek güçte bulunmalarım sağlaması bakımından da yararlıdır.

Bu hüküm bir sendikanın ilk kuruluşundaki üye sayısının ileride arttırmasına engel teşkil etmez. Sendikanın güçlenmesi her halde yurt çapında faaliyet gösterdiğinden önceden kabulüne bağlı değildir. Kurulu bulunduğu işkolunda yurdun çeşitli bölgelerindeki çalışmaları ve başarısı ile üyelerini aranılan 1/3 oranına ulaştırması mümkündür.

3– 274 sayılı Kanunun 1317 sayılı Kanunla değişik 11 inci maddesinin birinci bendindeki (en az 3 yıldan beri) sözü sendika kurma hakkını sınırladığı ve bir kamu yararına dayanmadığı gerekçesiyle iptal edilmiştir.

Çoğunluk gerekçesinde herhangi bir işkolunda bir süre çalışmamış işçinin o işkolunda sendika kurabilmesinin sakıncalı olacağı kabul edilmekle beraber 3 yılın uzun olduğu, bir işçinin kısa bir sürede sendika kurmanın gerektirdiği sorumluluğun kavrayabileceği öne sürülmüştür. Böylelikle bir bakıma Anayasa'nın Yasama Meclisine tanıdığı takdir sahasına girilmiştir. Bu şart sendika kurma hakkını ortadan kaldırmadığı gibi getirdiği kaydın kamu yararına dayandığı da ortadadır. Bu hükmün konulmasında güdülen amaç sendika kurucularının yalnız o işkolunun sorunlarını kısa zamanda elde edebilecek kadar bilmeleri değil bunun yanında sendika kuruculuğunda bir güven ve istikrar sağlamak böylece sendika enflâsyonunu, gelgeç ve sarı sendikacılığı önlemektir ki bu da kurucuların o işte sağlam bir işçi kişiliğine sahip olmaları ile mümkündür ve bunun anlaşılması ise yeteri kadar ki kanun koyucu bunu 3 yıl olarak takdir etmiştir. Bir zamana bağlıdır. Bu bakımdan hükümde Anayasa'ya bir aykırılık görülmemektedir.

4– 274 sayılı Kanunun 1317 sayılı Kanunla değişik 11 inci maddesinin üçüncü bendinin birinci fıkrasındaki Türkiye'de en çok işçiyi temsil eden işçi konfederasyonu ve konfederasyona bağlı sendikalar uluslararası meslekî teşekkül kurabilirler hükmü sendikaları uluslararası dayanışma ve işbirliği imkânından tamamen mahrum eden bir hüküm değildir. Burada söz konusu olan uluslararası bir meslekî teşekkül kurabilme yani kuruculuk durumudur. Uluslararası bir teşekkül kurmanın önemi ve memleketin sosyal, ekonomik ve politik bünyesi bakımından bu alandaki çalışmaları bir düzen altına almak, olumlu sonuçlar elde edilmesini sağlamak, ileride sakınca doğurabilecek gelişigüzel davranışları önlemek düşüncesine dayanmaktadır. Anayasa'ya aykırı bir yönü yoktur.

5- 274 sayılı Kanunun 1317 sayılı Kanunla değişik 23 üncü maddesinin ikinci bendinde yazılı (yetki almış sendikanın veya yetki almamış ise) sözünün Anayasa'ya aykırılığı hususunda davacının ileri sürdüğü iddiaların yerinde olmadığı çoğunlukça kabul edilmiş ve sebebi de gereği gibi açıklanmış bulunmaktadır. Ancak dava konusu hüküm, sendikalar arasında haklı bir sebebe dayanmayan bir ayrım yaptığı ileri sürülerek, Anayasa'nın 12 nci maddesine aykırı bulunmuş ve iptal edilmiştir.

Halbuki hükmün sendikalar arasında yaptığı ayırım hem işveren hem de sendikacılık bakımından sakıncasından çok yarar sağlayan bir niteliktedir. Sendikaların gereksiz yere çoğalmasının ve özellikle kanunun işverene, onun hiç bir çıkarı olmayan, bir alanda yüklediği bir yükümün daha da ağırlaşmasını önleyeceği açıktır. Ortada kanunda belirtilen nitelikte olmayan sendikaların haklarına zarar veren bir durum da yoktur. Belli niteliği kazanan sendikalara tanınmış bir kolaylıktan ibarettir ve bu niteliği kazanan her sendika bundan yararlanabilir. Bu bakımdan Anayasaya bir aykırılık görülmemektedir.

Yukarıda yazılı nedenlerle kararın bu yönlere ilişkin bölümlerine karşıyım.

Üye - İhsan Ecemiş

Sayın ihsan Ecemiş'in Karşıoy yazısına katılıyorum.

Üye - Halit Zarbun

Karşıoy yazısının l sayılı bendi dışındakilere katılıyorum.

Üye - Lütfi Ömerbaş

KARŞIOY YAZISI

1- Cumhuriyet Senatosu çalışmaları, Anayasa'ya göre, sürekli çalışmalardır. Bu çalışmalar ancak tatile girme veya ara verme kararları ile kesilebilir. Başkanın süresinin dolmuş olması nedeniyle yeni başkan seçilinceye değin bu çalışmalar durdurulamaz. Buna göre süresi dolmuş Başkanın yerine seçim yapılmakta birlikte, Başkanlık seçimi sonuçlanıncaya değin, eski başkanın yetkisinin sürüp gittiği ilkesinin benimsenmesi zorunludur. Bu nedenle Başkanlık Divanının kuruluşunda Anayasa'ya aykırılık yoktur. Buna yönelen istemin bu nedenle reddi gerektir.

2- (Birlik) sözcüğünün maddelerden çıkarılmasıyla federasyon ve konfederasyondan başka birliklerin kurulması bu gün için olanak dışı bulunmaktadır. Çünkü maddelerin kesin yazılışı, başka bir yoruma elverişli değildir. Anayasa'nın değişik 46 nci maddesinde sendika birliklerinden de söz edildiğine, federasyon ve konfederasyonlar dışında sendika birliklerinin kurulması da düşünülebileceğine göre sendika birliklerinin federasyon ve konfederasyonlarla sınırlandırılması yoluyla başka biçimde birlik kurulmasının yasaklanması, Anayasa'nın açıkça tanıdığı bir hakkın yasa ile kaldırılması niteliğindedir. Bu nedenlerle 274 sayılı Yasanın 1317 sayılı Yasa ile değişik l inci maddesinin, 13 üncü maddesinin 3, 4 ve 6 nci bentlerinin ve 32 nci maddesinin iptali gerekli iken bunlara yönelen istemin reddi Anayasa'ya aykırıdır.

3- Hiçbir kuruluştan (Anayasa'nın Devletin varlığında zorunlu öğeler olarak saydığı partilerden bile) çekilmek için aranmayan bir koşulun sendika üyelerinin sayısının düzenli biçimde saptanmasını sağlama gerekçesiyle işçi sendikalarından çekilmek için öngörülmesi, Anayasa'nın değişik 46 ncı maddesindeki sendikadan serbestçe çekilme hakkının özüne dokunmaktadır. İşçilerin gündeliklerinden olmaları, noter gideri ödemeleri ve noterin bulunduğu yere değin yolculuk etme yüküne katlanmaları, ülkenin bu günkü yaşama ölçüleri içinde, henüz onlardan beklenebilecek birer özveri sayılamaz.

Bu kural, bir çok işçiyi çıkmak istediği bir sendikada kalmaya zorlama sonucunu doğuracaktır. Çekilmenin yazı ile bölge çalışma müdürlüğüne bildirilmesi yükümü gibi bir kural ile çekilmeler düzene sokulabilirdi. Anayasa'nın 46 nci maddesine aykırı olan kuralın iptali isteminin reddi Anayasa'ya aykırıdır.

4- Kararın gerekçesinin 10 uncu bendinin (...Anayasa'nın değişik 46 ncı maddesine aykırı bulunmaktadır.) sözü ile biten sondan 3 üncü tümcesinden sonra, aşağıdaki tümcenin yazılarak konuya yeterince açıklık verilmesi gerekli iken çoğunlukça bunun kabul edilmeyerek gerekçenin eksik bırakılmasına karşıyım:

Denetim yetkisinin resmî bir yere veya sendikanın bağlı olduğu bir konfederasyon varsa ona bırakılması, ereğe uygun ve özgürlüğün özüne dokunmayan bir önlem (tedbir) olabilir.''

Sonuç: Kararın yukarıda yazılı bölümlerine, yine yukarıda yazılı nedenlerden ötürü katılmıyorum.

Üye - Recai Seçkin

KARŞIOY YAZISI

1- 274 sayılı Sendikalar Kanununun l inci maddesinde, 13 üncü maddesinin 3, 4 ve 6 sayılı bentlerinde ve 32 nci maddesinde işçi ve işverenlerce kurulabilecek meslekî teşekküller arasında, önceki kanunda mevcut olduğu halde, (Sendika Birlikleri) ne yer verilmemiş olması Anayasa'nın 46 ncı maddesinin pek açık olan metnine aykırıdır.

Bu konudaki gerekçem, Sayın Recai Seçkin'in karşıoy yazısının 2 nci bendinde yer alan gerekçenin tıpkısıdır.

2- 274 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında alan ve işçinin, sendikasından çekilebilmesi için noter huzuruna giderek tek başına kimliğinin tespitini ve imzasının tasdikini zorunlu kılan hüküm, ekonomik gücü ve işveren karşısındaki durumu açısından, işçinin yerine getirebilmesi çok zor bir koşul koymakta ve işçiden katlanması hemen hemen imkânsız sayılabilecek bir fedakârlık istemektedir.

Bu nitelikte bir yükümü işçiye yükleyen söz konusu hükmün, Anayasa'nın 46 ncı maddesinde yer alan ve çalışanlara Üyesi bulundukları meslekî teşekküllerden (serbestçe ayrılma) hakkı tanıyan kural ile bağıştırılması mümkün değildir. Zira bu kuralın amacı olan (serbestlik), işçinin sendikasından ayrılmasını kolaylaştırıcı bir ortamın hazırlanması ile sağlanabilir. Yoksa söz konusu madde ile yapıldığı gibi konulacak bir takım koşullarla ayrılmanın zorlaştırılması halinde kuraldaki (serbestlik) amacına ters düşülmüş olacağı meydandadır.

Konunun ayrıntılarına ilişkin düşüncelerim Sayın Recai Seçkin'in karşıoy yazısının 3 üncü bendinde belirtkenlerin tıpkısıdır.

Sonuç: Kararın yukarıda gösterilen bölümlerine açıklanan nedenlerle karşıyım.

Üye - Muhittin Gürün

KARŞIOY YAZISI

İptal kararının yürürlük tarihi yönünden, Sayın Avni Givda'nın karşıoy yazısının IV sayılı bendinde açıklanan düşüncelere katılıyorum. Meydana gelen yasa boşluğunun yasama organınca doldurulması için 3 aylık bir sürenin yeterli ve ereğe uygun olduğu kanısındayım.

Üye – Şevket Müftigil

KARŞIOY YAZISI

1– 29/7/1970 günlü, 1317 sayılı Kanunla değiştirilen 274 sayılı Sendikalar Kanununun 9 uncu maddesinin 2 numaralı fıkrası şöyledir:

"2. a) Bir işçi sendikasının Türkiye çapında faaliyet gösterebilmesi için kurulu bulunduğu işkolunda çalışan sigortalı işçilerin en az 1/3 ünü,

b) İşçi federasyonlarının aynı işkolunda mevcut sendikalardan en az 2 sinin bir araya gelmeleri ve o işkolunda çalışan sigortalı işçilerin en az 1/3 ünü temsil etmeleri gerekir.

c) İşçi konfederasyonları, (a) ve (b) fıkralarına göre sendika ve federasyonlardan en az 1/3 ünü ve Türkiye'deki sendikalı işçilerin en az 1/3 ünün üye sıfatiyle bir araya gelmeleri suretiyle kurulur."

9 uncu maddesinin yukarıya aynen alınan 2 nci fıkrası hükmü incelendiğinde, (b) ve (c) bentlerinin federasyon ve konfederasyonların kurulabilmeleri için öngörülen koşulları düzenlediği, buna karşı (a) bendinin işçi sendikasının kuruluşu ile ilgilenmeyip bir işçi sendikasının Türkiye çapında faaliyet gösterebilmesi için gerçekleştirilmesi gereken koşulları saptadığı açıkça görülür.

Şunu hemen belirtmek lâzımdır ki, bir işçi örgütünün kurulabilmesini yani var olabilmesini öngören koşullarla, o işçi sendikasının belli edilen faaliyetlerde bulunabilmesi ve belli yetkiyi taşıyabilmesi için kendisinde bazı vasıfların aranması birbirinden tamamen farklı olan hususlardır. Gerçekten Anayasa, sendika ve sendika birliklerinin kuruluş özgürlüğünü güvence altına almıştır. O halde sözü edilen (a) bendindeki hükümle bir işçi sendikasının çalışma alanı sınırlanırken çoğunlukça belirtildiği gibi sendika kurma temel hakkının ortadan kaldırılmış olup olmadığı veya bu hakkın kullanılması olağanüstü güçleştirilmek suretiyle hakkın özünün zedelenip zedelenmediği yani bunları ölü doğmuş bir duruma mı getirdiği hususu ciddi olarak araştırılmalıdır.

Bir işçi sendikasının kurulu bulunduğu işkolunda çalışan sigortalı işçilerin 1/3 ünü bünyesinde taşımadığı halde o sendikanın işçilerin sevgisini ve güvencesini kazanarak genişlemesi ve kanunda belirtilen seviyeye ulaşmak için çaba göstermesi doğal bir olaydır. Yani güçlü sendikalar, kanun gücüyle değil, başarılı çalışması neticesinde kazandığı ve bünyesinde topladığı işçilerin adedinin artmasiyle oluşur. O halde kanunun 9 uncu maddesinin 2 nci fıkrasının (a) bendindeki hüküm, sendika faaliyetinin Türkiye çapında yanılmasını teşvik edici bir amaç taşıyor ve kuvvetli örgütlerin bu yolla oluşmasını istiyor, demektir. Diğer taraftan ne sözü edilen maddede ve ne de kanunun diğer maddelerinde, kurulu bulunduğu işkolunda çalışan sigortalı işçilerin en az 1/3 ünü temsil etmeyen yani Türkiye çapında faaliyette bulunmayan bir işçi sendikasının, o işkolunda kurulmuş işçi federasyonuna katılmasını engelleyen bir hüküm de yer almış değildir.

Bu nedenledir ki 9 uncu maddenin 2 nci fıkrasının (a) bendi ile getirilen hükümün Anayasaya aykırı bir yönü yoktur.

II– 274 sayılı Sendikalar Kanununun 23 üncü maddesinin 2 nci bendindeki işçilerin işkolunda yetki almış sendikaya verecekleri ödentilerin işverenden olan alacaklarından kesilerek sendikaya ödenmesini öngören kuralının Anayasaya aykırı olup olmadığı hususuna gelince bir hükmün yetersiz noksan ve hatta iyi olmayan bir biçimde düzenlenmiş olması başkadır; o hükmün Anayasaya aykırı bulunması konusu ise başka bir şeydir.

"İşçilerin üyesi bulundukları sendikaya karşı borçları olan ödentilerin işverence işçilerin alacaklarından kesilerek sendikaya gönderilmesi sendikaların alacaklarını kolayca almalarını sağlaması bakımından sendikacılık ereklerine ve ilkelerine uygun düşmektedir." temel görüşü çoğunlukça belirtilmiş ve davacının bu maddeye yönelen gerekçesinin yerinde olmadığı açıklanmıştır.

Maddî bakımdan güçlü olan sendikacılığın, işçilerin haklarını daha iyi savunabilmek yeteneğine de sahip olduğunda kuşku yoktur.

Bu bakımdan amacı işçi sendikalarını güçlendirmek ve işçi haklarını güvence altına almak olan ve Anayasa doğrultusunda bulunulan bu hükmün iyi düzenlenmemiş olması onu Anayasaya aykırı hale getirmez. Çünkü bu düzenleme, imtiyaz biçiminde bir durum yaratmayıp belli bir orana ulaşan sendikalara bu kolaylığı ön görmekte sendikaların gelişmesini de bir bakıma teşvik etme niteliği taşımaktadır.

Bu nedenledir ki bu hükmünde de Anayasaya aykırı bir yön yoktur.

Yukarıdan beri açıklanan sebeplerle 1317 sayılı Kanunla değiştirilen 274 sayılı Sendikalar Kanununun 9 uncu maddesinin 2 nci fıkrasının (a) bendi hükmü ile aynı Kanunun 23 üncü maddesinin 2 sayılı bendinde yer alan (kurulu bulunduğu işkolunda yetki almış sendikanın veya yetki alınmamış ise) yolundaki hükmünü Anayasaya aykırı bularak iptal eden çoğunluk kararına karşıyım.

Üye – Ahmet H. Boyacıoğlu

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Ağralı, Sedat (1967), *Günümüze Kadar Belgelerle Türk Sendikacılığı*, İstanbul: Son Telgraf Matbaası.

Ahmad, Feroz (2007), *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, İstanbul: Hil Yayınları.

Akbulut, Erden ve Mete Tunçay (2007), *Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası (1920-1923)*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

Akkaya, Yüksel (2010), *Cumhuriyetin Hamalları*, İstanbul: Yordam Kitap.

Algül, Süreyya (2015), *Türkiye'de Sendika-Siyaset İlişkisi DİSK (1967-1975)*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Aral, Fahri (tarihsiz), *Rıza Kuas-Bir İşçi Liderinin Hikayesi*, İstanbul: Lastik-İş Yayını.

Arınır, Turgan ve Sırrı Öztürk (1976), *İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran*, İstanbul: Sorun Yayınları.

Arolat, Osman Saffet (2018), *Bir Gençlik Liderinin Anıları 1959-1974*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Avcıoğlu, Doğan (2001), *Türkiye'nin Düzeni Dün-Bugün-Yarın*, 1. Kitap, İstanbul: Tekin Yayınevi.

Aybar, Mehmet Ali (1988), *TİP Tarihi II*, İstanbul: BDS Yayınları.

Aydın, Zafer (2010), *"Kanunsuz" Bir Grevin Öyküsü Kavel 1963*, Gözden Geçirilmiş 2. Basım, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

Aydın, Zafer (2012), *Geleceğe Yazılmış Mektup 1968 Derby İşgali*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

Aydın, Zafer (2015), *Grevden İşgale Singer Eylemleri*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

Aydınoğlu, Ergun (2007), *Türkiye Solu (1960-1980)*, İstanbul: Versus Kitap.

Boran, Behice (1970), *Türkiye ve Sosyalizm Sorunları*, İstanbul: Tekin Yayınevi.

Ceylan, Hasan (1974), *Ortak Pazar ve Türkiye*, İstanbul: DİSK Yayınları, 14.

Cumhuriyet Ansiklopedisi 1961-1980, Cilt 3, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.

Çavdar, Tevfik (2003), *Türkiye Ekonomisinin Tarihi*, Ankara: İmge Kitabevi.

Çelik, Aziz (2010), *Sina Pamukçu ile Sendikalı Yıllar*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

Çelik, Aziz (2010), *Vesayetten Siyasete Türkiye'de Sendikacılık (1946-1967)*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Çelik, Aziz ve Zafer Aydın (2008), *Paşabahçe 1966 Gelenek Yaratan Grev*, Gözden Geçirilmiş 2. Basım, İstanbul: Kristal-İş Sendikası Yayınları.

Çıladır, Sina (1993), *Zonguldak Havzasındaki İşçi Hareketleri ve İşçi Örgütlenmeleri 1908-1993*, İstanbul: İlke Yayınları.

Çolak, Muhittin (2018), *Her Şey Milliyetçi Türkiye İçin*, Ankara: Kripto Yayınları.

Dereli, Toker (1975), *Aydınlar, Sendika Hareketi ve Endüstriyel İlişkiler Sistemi (Genel Olarak ve Türkiye'de)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, Fakülteler Matbaası.

DİSK (1967), *Türk-İş Çıkmazı*, İstanbul: DİSK Yayınları, No. 1.

DİSK (1967), *DİSK Kuruluş Bildirisi, Ana Tüzüğü*, İstanbul: İstanbul Matbaası, DİSK Yayınları No. 2.

DİSK (1967), *İşçilerin Uyanışı*, İstanbul: İstanbul Matbaası, DİSK Yayınları No. 3.

DİSK (1968), *DİSK 2. Genel Kurulu Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınlar, No. 4.

DİSK (1968), *DİSK Kuruluş Bildirisi, Ana Tüzüğü*, 2. Baskı, İstanbul: Aksüt Matbaası, DİSK Yayınları No. 2.

DİSK (1970), *Sıkıyönetim Anayasaya aykırıdır (1970)*, DİSK Yayınları No. 4.

DİSK (1970), *DİSK 3. Genel Kurul Çalışma Raporu 1968-1970*, İstanbul: DİSK Yayınları, No. 5.

DİSK (1971*), DİSK'in Dört Mücadele Yılı*, İstanbul: DİSK Yayınları No 5.

DİSK (1971), *DİSK Sunar: Türk-İş'e Sunulan Dörtlü Rapor*, İstanbul: DİSK Yayınları.

DİSK (1972), *Anayasa Mahkemesinin İptal Kararı*, İstanbul: DİSK Yayınları, No. 8.

DİSK (1973), *DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul: DİSK Yayınları No. 9.

DİSK (1973), *Toplu Sözleşmeye Yetkili Sendikanın Tespitinde En Geçerli Gerçekçi Yol: Referandum (Temmuz 1973)*, İstanbul: Murat Matbaacılık, DİSK Yayınları No. 10.

DİSK (1974), *Erdemir Grevinin İç Yüzü*, İstanbul Murat Matbaacılık, DİSK Yayınları No. 11.

DİSK (1974), *Genel Af*, İstanbul: Murat Matbaacılık, DİSK Yayınları No: 12.

DİSK (1974), *DİSK Ana Tüzüğü*, İstanbul: Murat Matbaacılık, DİSK Yayınları No. 13.

DİSK (1974), *Ortak Pazar ve Türkiye*, Haz: Hasan Ceyhan, İstanbul: Gıda-İş Ofset Tesisleri, DİSK Yayınları No. 14.

DİSK (1975), *DİSK V. Genel Kurul Çalışma Raporu (1973-1975)*, İstanbul: DİSK Yayınları, No. 15.

Donald Quataert (1987), *Osmanlı Devleti'nde Avrupa İktisadi Yayılımı ve Direniş, İstanbul: Yurt Yayınları.*

Ekin, Nusret (1987), *Endüstri İlişkileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.

Emrence, Cem (2006), *90 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Erişçi, Lütfi (2003), *Sosyal Tarih Araştırmaları*, İstanbul: TÜSTAV Yayınları.

Esin, Numan (2005*), Devrim ve Demokrasi-Bir 27 Mayısçının Anıları*, 2. Baskı, İstanbul Doğan Kitap.

Fişek, Kurthan (1969), *Türkiye'de Devlet-İşçi İlişkileri Açısından Devlete Karşı Grevlerin Kritik Tahlili*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Gülmez, Mesut (1991), *Türkiye'de Çalışma İlişkileri (1936 Öncesi)*, 2. Baskı, Ankara: TODAİE.

Gülmez, Mesut (1995), *Meclislerde İşçi Sorunu ve Sendikal Haklar (1909-1961)*, Ankara: Öteki Yayınevi.

Güzel, Şehmus (1996), *Türkiye'de İşçi Hareketi, 1908-1984*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Güzel, Şehmus (2008), *İşçi Tarihine Bakmak*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

Güzel, Şehmus (2016), *İşçiler Örgütleniyor*, İstanbul: Sosyal tarih Yayınları.

Işıklı, Alpaslan (1972), *Sendikacılık ve Siyaset*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Işıklı, Alpaslan (1990), *Sendikacılık ve Siyaset*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

İnan, Afet (1982), *İzmir İktisat Kongresi, 1923*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Yönetim Kurulunun Çalışma Raporu, 1948.

Karahasan, Ömer (1978), *Türkiye Sendikacılık Hareketi İçinde Zonguldak Maden İşçileri ve Sendikası*, Zonguldak: Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Matbaası.

Kili, Suna (1976), *1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Koç, Yıldırım (1986), *Türk-İş Neden Böyle, Nasıl Değişecek*, İstanbul: Alan Yayıncılık.

Koç, Yıldırım (1992), *Türkiye İşçi Sınıfı Tarihinden Yapraklar*, İstanbul: Ataol Yayıncılık.

Koç, Yıldırım (1999), *Türk-İş Tarihinden Portreler, Eski Sendikacılardan Anılar-Gözlemler II*, Ankara: Türk-İş Yayını.

Koç, Yıldırım (2003), *Türkiye İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketi Tarihi*, Ankara: Yol-İş Yayını.

Koç, Yıldırım (2003), *Türkiye İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketi Tarihi*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Koç, Yıldırım (2010), *Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi Osmanlı'dan 2010'a*, Ankara: Epos Yayınları.

Koç, Yıldırım (2019), *Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi*, İstanbul: Tek Gıda-İş Yayını.

Koç, Yıldırım ve Canan Koç (2008), *DİSK Tarihi-Efsane mi Gerçek mi? 1967-1980*, Ankara: Epos Yayınları.

Kornyenko, Radmir Platonovich (1965), The Labor Movement in Turkey (1918-1920), Moscow: Institute of the Peoples of Asia, Academy of Science USSR (Kitabın Rusça orijinalinden US Department of Commerce, Clearing House for Federal Scientific and Technical Information-Joint Publications Research Service tarafından yapılan çeviri, çoğaltma, Washington: 1967)

Kutal, Gülten (1977), *Türkiye'de İşçi Sendikacılığı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.

Kuyucuklu, Nazif (1980), *İktisadi Olaylar Tarihi*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Maden-İş Çalışma Grubu (2017), *Derinden Gelen Kökler*, Cilt 1, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları ve Birleşik Metal-İş ortak yayını.

Makal, Ahmet (1999), *Türkiye'de Tek Partili Dönemde Çalışma İlişkileri*: 1920-1946, Ankara: İmge Kitabevi.

Makal, Ahmet (2002), *Türkiye'de Çok Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1946-1963*, Ankara: İmge Kitabevi.

Makal, Ahmet (2007), *Ameleden İşçiye, Erken Cumhuriyet Dönemi Emek Tarihi Çalışmaları*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Makal, Ahmet (2017), *Çalışma İlişkileri Tarihi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

MESS (1999), *Gelenek ve Gelecek*, 1. Cilt, İstanbul: MESS Yayınları.

Mumcu, Uğur (1996), *Aybar ile Söyleşi-Sosyalizm ve Bağımsızlık*, 16. Basım, İstanbul: Tekin Yayınevi.

Oğuz, Şeyda (2005), *1927 Adana Demiryolu Grevi*, İstanbul: TÜSTAV Yayınları.

Ökçün, A. Gündüz (1982), *Ta'til-i Eşgal Kanunu 1909*, Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.

Öz, Rasim (Hazırlayan) (2002), *Kemal Türkler Kürsüde 1*, İstanbul: KETEV Yayınları.

Petrol-İş (1987), '86 Petrol-İş Yıllıkları, İstanbul: Petrol-İş Yayını.

Quataert, Donald ve Erik Jan Zürcher (der.) (2017), *Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine İşçiler, Çev: Cahide Ekiz, 4. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.*

Salman, Turhan (2005), *TİP Parlamentoda 1969-1073*, İstanbul: TÜSTAV Yayınları.

Sargın, Nihat (2001), *TİP'li Yıllar (1961-1971)*, Cilt 2, İstanbul: Felis Yayınları.

Sencer, Oya (1969), *Türkiye'de İşçi Sınıfı-Doğuşu ve Yapısı*, İstanbul: Habora Kitabevi.

Sosyal Demokrat Düzen (1971), *Türk İşçi Hareketi İçin Sosyal Demokrat Düzen, İlkeler Amaçlar Yöntem*, Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 6, İstanbul: İletişim Yayınları, 1988.

Sülker, Kemal (1955), *Türkiye Sendikacılık*, İstanbul: Sendika Kültürü Serisi No. 1.

Sülker, Kemal (2005), *15-16 Haziran, Türkiye'yi Sarsan İki Uzun Gün*, İstanbul: İleri Yayınları

Şafak, Can (2008), *1971 Cam Grevleri*, İstanbul: Kristal-İş Yayınları.

Şafak, Can (2015), *Ereğli 1965-1980 Çelik İşçileri*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

Şafak, Can (2017), *Ereğli 1960-1954 Morrison'un Yapı İşçileri*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

Şafak, Can (2019), *Necmettin Bir Devrimcinin Hatırası*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Tayanç, Tunç ve diğerleri (1987), *Türkiye'de Yapılan Grevlerin Nicel ve Nitel Değerlendirmesi (1963-1980)*, İstanbul: Türkiye Denizciler Sendikası Yayını.

TİP (1962), *Türkiye İşçi Partisi Tüzüğü*, İstanbul: Yayın evi.

Toprak, Zafer (2016), *Türkiye'de İşçi Sınıfı 1908-1946*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tunaya, Tarık Zafer (1952), *Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)*, İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları AŞ Basımevi.

Tunçay, Mete (1978), *Türkiye'de Sol Akımlar, 1908-1925*, 3. Basım, Ankara: Bilgi.

Tunçay, Mete (1989), *1923 Amele Birliği*, İstanbul: BDS Yayınları.

Tüm İktisatçılar Birliği (1976), *Türkiye İşçi Sınıfı Mücadeleleri ve Tarihi*, Ankara: Tüm İktisatçılar Birliği Yayınları.

Türk-İş (1968), *7nci Genel Kurul Çalışma Raporu*, Ankara: Türk-İş Yayını.

Türk-İş (1973), *Türk-İş 9. Genel Kurul Çalışma Raporu*, Ankara: Türk-İş Yayınları.

Türk-İş (1976), *10. Genel Kurula Sunulan Çalışma Raporu*, Ankara: Türk-İş Yayınları.

Türk-İş (1979), *11 Genel Kurula Sunulan Çalışma Raporu*, Ankara: Türk-İş Yayınları.

Türk-İş Mümessiller Heyeti Zabıt ve Raporları (14-15-16.4.1958), Ankara: Babaoğul Matbaası, 1958.

Türkiye İşçi Partisi (1966), *Türkiye İşçi Partisi II. Büyük Kongresi (20-24 Kasım 1966, Malatya), Alınan Kararlar ve Yapılan Seçimlerin Sonuçları*, İstanbul: Okur Matbaası.

Türkiye İşçiler Derneği Nizamnamesi, İstanbul: Sinan Matbaası ve Neşriyat Evi, 1946.

Türkiye Maden-İş (1965), *Maden-İş'i Tanıyalım, Nasıl Kuruldu, Gelişti, Çalışıyor*, İstanbul: Türkiye Maden-İş Sendikası Yayınları, No 1.

Türkiye Maden-İş Sendikası (1965), *Gerçek İşçi Sendikası*, İstanbul: Türkiye Maden-İş Yayınları No. 2.

Türkiye Maden-İş Sendikası (1967*), XVIII. Merkez Genel Kurulu Çalışma Raporu 1966-1967*, 1. Kitap, 22-23-24 ve 25 Mayıs 1967, İstanbul: Maden-İş Yayınları No. 9.

Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 1, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, 1996.

Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, 1998.

Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 3, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, 1998.

Türkiye'de Siyasi Dernekler (1950), Ankara: İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Neşriyatından.

USAID, *Directory of Participants, Turkey-United States 1949-1971*, 1971.

Ünsal, Artun (2002), *Umuttan Yalnızlığa Türkiye İşçi Partisi (1961-1971)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Üstün, Süleyman-Yücel Yaman-Tan Oral (1975), Resimli Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi (4 Cilt), İstanbul: Vardiya Yayınları.

Yetkin, Çetin (2004), *Atatürk'ün "Vatana İhanetle Suçlandığı" S.C.F Olayı*, Gözden Geçirilmiş 3. Basım, İstanbul: Otopsi Yayınları.

Yıldırım, Kadir (2013), *Osmanlıda İşçiler (1870-1922) Çalışma Hayatı, Örgütler, Grevler*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Makaleler ve Yazılar

Akçay, İlker İnan (2006), "Türkiye'de Emeğin Bir Mücadele Aracı Olarak İş ihtilafları: 1936-1963", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, Sayı 25, 2010/2.

Akkaya, Yüksel (2002), "Türkiye'de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık 1 (Kısa Özet)", *Praksis*, Sayı 5, Kış 2002.

Bayer, İsmail (1998), "Referandum", *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını.

Çelik, Aziz (2010), "Mevlitten Enternasyonale Bir Sendikacı", *Toplumsal Tarih*, Sayı 199, Temmuz 2010.

Çelik, Aziz (2014), "1950'lerin Unutulan (Demokrat) İşçi Partisi ve Onun Üç Sisyphus'u", *Çalışma ve Toplum*, Sayı 41, 2014/2.

Çelik, Aziz (2017), "Çalışma İlişkilerinde Kurumsallaşma 1960-1980", *Çalışma İlişkileri Tarihi* (Ed. Ahmet Makal), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Çelik, Aziz (2017), "Saraçhane'den 15-16 Hazirana, Türkiye İşçi Sınıfının Müstesna Yılları 1960'lar", *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* (Ed. Mete Kaan Kaynar), İstanbul: İletişim Yayınları.

Çelik, Aziz (2018), "DİSK'in Kuruluş ve Varoluş Yılları (1966-1970", *Çalışma ve Toplum*, Sayı 57, 2018/2.

Çelik, Aziz ve Kuvvet Lordoğlu (2006), "Türkiye'de Resmi Sendikalaşma İstatistiklerinin Sorunları Üstüne", *Çalışma ve Toplum*, Sayı 9, 2006/2.

Erduran, Refik (1697), "Girdi", *Milliyet*, 21 Ocak 1967.

Erduran, Refik (1967), "Kutlu Olsun", *Milliyet*, 12 Şubat 1967.

Erkan Serçe (1996), "Amelperver Cemiyeti", *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını.

Gülmez, Mesut (1996), "1908 Grevleri", *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 1, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını.*

Güngör, Fatih (1996), "Amele Teali Cemiyeti", *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 1. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını.

Güngör, Fatih (1998), "İstanbul İşçi Sendikaları Birliği", *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.

Güzelce, İbrahim (1967), "Demokrasi için: DİSK", *Milliyet*, 04 Nisan 1967.

İlkin, Selim (1978), "Devletçilik Döneminin İlk Yılarında İşçi Sorununa Yaklaşım ve 1932 İş Kanunu Tasarısı", *Türkiye İktisat Tarihi Üzerine Araştırmalar*, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 1978 Özel Sayısı.

İşeri, Ergün (2007), ''40 yıl öncesinden bir yaprak; DİSK'in kurucuları konuşuyor'', sendika.org, 13 Şubat 2007. https://sendika63.org/2007/02/40-yil-oncesinden-bir-yaprak-diskin-kuruculari-konusuyor-ergun-iseri-11637/ (Erişim: 30 Ekim 2019)

İşeri, Ergün (2015), ''Yetki uyuşmazlıklarında pratik ve demokratik çözüm: Referandum'', sendika.org, 7 Aralık 2015. https://sendika63.org/2015/12/yetki-uyusmazliklarinda-pratik-ve-demokratik-cozu-referandum-ergun-iseri-314042/#_ftnref3 (Erişim: 12 Kasım 2019)

Karakışla, Yavuz Selim (2017), ''Osmanlı Sanayi İşçisinin Doğuşu'', *Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine İşçiler (der. Donald Quataert ve Erik Jan Zürcher) Çev: Cahide Ekiz, 4. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.*

Koç, Yıldırım (1996), ''Unutulmuş Bir Konfederasyon Türk Hür-İş'', *Türkiye İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Tarihi*, Ankara: Türkiye Yol-İş Yayını.

Koç, Yıldırım (1998), ''İsmail İnan'', *Türk-İş Tarihinden Portreler, Eski Sendikacılardan Anılar, Gözlemler (1)*, Ankara: Türk-İş Yayını.

Koçak, M. Hakan (2008), ''50'leri İşçi Sınıfı Oluşumunun Kritik Bir Uğrağı Olarak Yeniden Okumak'', Çalışma ve Toplum, Sayı:18, 2008/3.

Koçak, M. Hakan (2009), ''İşçi Sınıfının Uzun Taksim Yürüyüşü'', *Toplumsal Tarih*, Sayı 186, Mayıs 2009

Koçak, M. Hakan ve Aziz Çelik, ''Türkiye İşçi Sınıfının Ayağa Kalktığı Gün: Saraçhane Mitingi'', *Çalışma ve Toplum,* Sayı 49, 2016/2.

Kutal, Metin (1979), ''1979 Yılı Sona Ererken Sosyal Hukuk Alanındaki Gelişmeler I'', *İktisat ve Maliye Dergisi,* C. 26, Aralık 1979.

Kürkçüoğlu, Feza (2019), ''Vefatının 38. Yıldönümünde Efsane İşçi Lideri Rıza Kuas Sınıfı ile Sınıfı İçin'', https://birartibir.org/emek/489-sinifi-ile-sinifi-icin (Erişim: 28.10.2019).

Makal, Ahmet (2019), ''Türkiye'de Çok Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1946-1960'', *Çalışma İlişkileri Tarihi* (Ed. Ahmet Makal) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Millen, Bruce H (1969), ''Factions of the Turkish Labor Movement differ over political role'', *Monthly Labor Review*, June 1969, Vol. 92, Issue 6.

Naci, Fethi (1967), ''DİSK'in Kuruluşunu Selamlarken'', *ANT*, Sayı 7, 14 Şubat 1967.

Öz, Barış (2005), ''Kalkınma Sürecinde Sektörel/Sendikal Dinamikler Örnek Olay: Türkiye Maden-İş Sendikası'', Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pamukçu, Sina (1973), ''Oynak merdiven sistemi'', *DİSK* dergisi, Sayı 4-5, Eylül-Ekim 1973.

Sabri Ülker'in Hayat Hikayesi, http://sabriulkerinhayathikayesi.com/hikaye/istanbuldaki-fabrikanin-makineleri-bir-gece-ansizin-tirlarla-ankaraya-tasiniyor (Erişim: 1 Aralık 2019).

Selçuk, İlhan (1967), ''Milli Şuur ve Türk-İş'', *Cumhuriyet* gazetesi, 28 Şubat 1967.

Silier (Yılmaz), Orhan (1986), ''1946 Sendikacılığı'', *Düşün*, Haziran 1986.

Sülker, Kemal (1980), ''Kemal Türkler'', *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, Cilt 8, İstanbul: MAY Yayınları.

Sülker, Kemal (1980), ''Mehmet Alpdündar'', *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: MAY Yayınları.

Sülker, Kemal (1980), ''Rıza Kuas'', *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, Cilt 3, İstanbul: MAY Yayınları.

Sülker, Kemal (1980), ''Şaban Yıldız'', *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, Cilt 3, İstanbul: May Yayınları.

Sülker, Kemal (1980), ''Üzeyir Kuran'', *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi, İstanbul: MAY Yayınları.*

Sülker, Kemal (1980), ''Yusuf Sıdal'', *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, Cilt 3, İstanbul: MAY Yayınları.

Şafak, Can (2007), ''MESS Grevleri (1977-1980)'', *Çalışma ve Toplum*, Sayı 13, 2007/2.

Talas, Cahit (1967), ''Türk-İş ve DİSK Kavgası'', *Milliyet*, 05 Nisan 1967.

Toydemir, Sedat (1951), ''Türkiye'de İş İhtilaflarının Tarihçesi ve Bugünkü Durumu'', *İçtimai Siyaset Konferansları*, 4. Kitap, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.

Tuna, Orhan (1969), ''Türkiye'de Sendikacılık ve Sendikalarımız'', *Sosyal Siyaset Konferansları*, 20. Kitap, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.

Tunç, Halil (1967), ''Türk İşçi Hareketi ve Siyasi Partiler'', *Türk-İş*, Sayı 49, Mart 1967.

Yıldırmaz, Sinan (2017), ''İstanbul Demir ve Madeni Eşya İşçileri Sendikası Haber Bülteni ve Karikatürist Kemal Türkler'', *Toplumsal Tarih*, Sayı 286, Ekim 2017.

Yıldız, Şaban (1988), ''Türk-İş'in Kuruluşu ve Bazı Gerçekler'', *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, Cilt 6, İstanbul: İletişim Yayınları.

Arşiv Kaynakları

TÜSTAV

TÜSTAV Lastik-İş Arşiv Fonu

Türk-İş Haber Bülteni, "Türk-İş'ten Bildirilmiştir", Türk-İş Basın Merkezi, 18 Mart 1965.

"İşçi Hareketleri", (TİP 2. Kongre Raporunun İşçi Hareketleri bölümünün taslağı), (tarihsiz), çoğaltma.

TÜSTAV DİSK Arşiv Fonu

"DİSK Adına Heyet Olarak Hastanelere Yapılan Ziyaretin Raporudur" başlıklı rapor, 25 Haziran 1970.

"Yeni Bir Konfederasyon Kurulması Hakkında 14 Ocak 1967 Cumartesi Günü Yapılan Toplantıya Katılan Sendikalar İçin Bilgi Fişi-Türkiye Maden-İş Sendikası".

1. Ordu Komutanlığı'ndan DİSK Başkanlığı'na, geri istenen karar defterlerinin İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na gönderilmiş olabileceğine ilişkin cevap yazısı, 25 Eylül 1970.

30 Ocak 1967 toplantısı tutanağı, (el yazısı 13 sayfa).

31 Aralık 1966 tarihli "Konfederasyon kararları başlığını taşıyan, Rıza Kuas, Şinasi Kaya, Rıza Güven ve Ehliiman Tuncer imzalı metin (tek sayfa).

Basın-İş (Ankara) Genel Başkanı Mustafa Ulucan'dan Kemal Türkler'e, girişimi desteklediklerini belirttiği ve 14 Ocak toplantısına katılacak temsilciyi bildiren telgraf, 13 Ocak 1967.

Basın-İş'ten SADA Genel Sekreterliği'ne gönderilen ve delege sayılarını bildiren 1705 sayılı antetli yazı, 9 Ocak 1967.

Cemal Akın'dan Kemal Türkler'e, 30 Ocak toplantısı için Kemal Sülker'in Türkiye-İş adına yetkili kılındığını bildiren telgraf, Ocak 1967.

Cemal Akın'ın "yeni Konfederasyonun ilke ve tutumu (özetle)" başlıklı yazısı (tek sayfa, antetli kâğıda-el yazılı), 14.01.1967

DİSK (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) Kuruluşu Hakkında Rapor.

DİSK 4. Genel Kurulu'na sunulmak üzere hazırlanan Çalışma Raporu Taslağı.

DİSK 4. Olağan Genel Kurul Hesap Raporu (2 sayfa), 12-13. Şubat 1973.

DİSK 4. Olağan Genel Kurul Teşkilatlanma Raporu (3 Sayfa), 12-13 Şubat 1973.

DİSK Başkanvekili Kemal Nebioğlu'nun 30 Temmuz 1970 tarihli açıklaması.

DİSK Genel Sekreterliği'nin TAHLİS Genel Başkanlığı'na 12 Şubat 1968 tarihli yazısı.

DİSK Giden Evrak Defteri.

DİSK kuruluş kongresine davet edilecek protokol ve basın mensuplarının listesi (dört sayfa).

DİSK Onur Kurulu Dosyasında yer alan çeşitli evraklar.

DİSK tarafından Kimya-İş Genel Merkezi'ne gönderilen 26 Haziran 1970 tarih ve 970/155 sayılı yazı.

DİSK Yönetim ve Yürütme Kurulu karar defterlerinin Sıkıyönetim Askeri Savcılığı'na teslim edildiğini belgeleyen *Zabıt Varakası*, 20 Temmuz 1970.

DİSK, Asgari Ücret Raporu, çoğaltma, tarih yok.

DİSK, DİSK Sunar: Türk-İş'e Verilen 4'lü Rapor (DİSK eğitim notları-tarihsiz).

DİSK, DİSK Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Kuruluş Bildirisi (8 Sayfa), 12 Şubat 1967.

DİSK, tarafından yazılmış, "Önemli Duyuru" başlıklı 7 Temmuz 1970 tarih ve 970/168 sayılı yazı.

DİSK'i kuracak müşterek kuruluş kongrelerinin Sergi Sarayı'nda toplanması için Kemal Türkler, Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu imzasıyla İstanbul Belediyesi'ne yazılan talep yazısı (tek sayfa), 30 Aralık 1966.

DİSK'in kurulma kararının alındığı toplantıda imzaya açılan "KARAR" başlıklı metin (el yazılı-tek sayfa), 14 Ocak 1967.

DİSK'in kuruluş kararının alınacağı toplantıya çağrılacakların belirlenmesinde Kemal Türkler ve İbrahim Güzelce'yi yetkili kılan, Kemal Nebioğlu ve Rıza Kuas imzalı "YETKİ BELGESİ" başlıklı metin (el yazılı, tek sayfa), 2 Ocak 1967.

DİSK'in kuruluş kongresi için çağrı metni.

DİSK'ten TRT'ye 17 Mayıs 1967 tarihli yazı.

DİSK'ten TRT'ye 6 Temmuz 1967 tarihli yazı.

DİSK'ten YİS'e gönderilen ve DİSK'e katılma isteğinin reddedildiğini bildiren Genel Sekreter İbrahim Güzelce imzalı üst yazı ve ilgili Yönetim Kurulu Kararı (iki sayfa), 27 Haziran 1967.

Eyüp Cumhuriyet Savcılığı, 1970/472 sayılı takipsizlik kararı, 15 Aralık 1970.

Gıda-İş'ten Kongre Hazırlıkları Komisyon Başkanlığına gönderilen ve delege sayılarını bildiren 967-861 sayılı antetli yazı, 3 Ocak 1967.

İ.S.B, Bize Göre Görüşler, İstanbul: İşçi Sendikaları Birliği Neşriyatı

Maden-İş, Lastik-İş, Gıda-İş ve Basın-İş'in aldığı, Kimya-İş'i de içeren, güçlerini DİSK içinde birleştirmeye karar

verdiklerini kayda geçirdikleri "KARAR" başlıklı metin (el yazılı-iki sayfa), 28 Ocak 1967.

Mehmet Alpdündar, Kemal Nebioğlu, Mehmet Kılınç ve Rüştü Güneri'den oluşan komisyon tarafından kaleme alınan üç maddelik karar metni (el yazılı-iki sayfa), 14 Ocak 1967.

Nurettin Çavdargil, TADSİS Hakkında DİSK Genel Sekreterliği'ne sunulan rapor, 6 Mart 1968.

Rıza Kuas'ın 22 Haziran 1970 tarih ve 970/151 sayılı yazısı (iki sayfa-antetsiz) ile Bkz. Rıza Kuas imzasıyla sıkıyönetim 22.06.1970 tarih ve 970/152 sayılı yazısı (iki sayfa).

Sendikalar Arası Dayanışma Anlaşması.

Şaban Yıldız, Celal Beyaz, Avni Erakalın ve Macit Karabulut imzalı, Kongre Hazırlıkları Komisyon Raporu (tek sayfa), 31 Aralık 1966.

TADSİS Bilgi Fişi.

Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım aylarına ait DİSK ödeme makbuzları.

Turizm-İş Yönetim Kurulu'nun aldığı, 11 Ocak 1967 Tarih ve 28 No.lu, yeni bir konfederasyon kurma çalışması yapılmasına ve genel başkana, yoksa, genel sekretere yetki veren karar

Türk-İş Üyeliğinden Ayrılma Hakkında Rapor.

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu II. Olağan Genel Kurul Delegelerine Ait Durum Belgesi-Kemal Türkler.

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Kuruluş Bildirisi.

Türkiye Maden-İş Sendikası Olağanüstü 16. Merkez Genel Kurulu'na sunulan, Türk-İş (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) Üyeliğinden Ayrılma Hakkında Rapor (9 sayfa).

Üye sendikalardan Lastik-İş'in, Hür Mensucat İşçileri Sendikası'nın DİSK'e yazdığı cevabi yazılar, DİSK'in Sıkıyönetim Komutanlığı'na 30 Haziran 1970 tarihinde yazdığı yazı.

Yeni Bir Konfederasyon Kurulması Hakkında 14 Ocak 1967 Cumartesi Günü Yapılan Toplantıya Katılan Sendikalar İçin Bilgi Fişi-Türkiye-İş.

Yeni Bir Konfederasyon Kurulması Hakkında 14 Ocak 1967 Cumartesi Günü Yapılan Toplantıya Katılan Sendikalar İçin Bilgi Fişi-Taşıt-İş.

YİS Yapı İşçileri Sendikası Kongre Tutanağı (2 Sayfa), 20 Mayıs 1967.

TÜSTAV-Nebil Varuy Arşivi

DİSK Ana Tüzüğü metni, DİSK Kuruluş Bildirisi, Anatüzüğü, çoğaltma.

Uyanış Mitingi bildirisi.

TÜSTAV-Kemal Sülker Koleksiyonu

Telgraf örnekleri.

Tarih Vakfı

Tarih Vakfı-TİP Arşivi

Türkiye İşçi Partisi Genel Merkezi Basın Bürosu tarafından yapılan ve 274-275 sayılı yasalarda değişiklik yapan Kanun'un iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulduğunu belirten Basın Bülteni, 13 Ağustos 1970.

Tarih Vakfı-Sendikalar Arşivi

13/02/1967 tarihli hükümet komiserleri (Necdet Ataman ve Osman Başyurt) raporundan.

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun İlk Genel Kurula Kadar İşlerini Yürütmekle Görevlendirilen Yürütme Kurulu Künye Listesi ile Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun İlk Genel Kurula Kadar İşlerini Yürütmekle Görevli Yönetim Kurulu'nun Yürütme Kurulu Üyeleri Dışındaki Üyelerinin Künye Listesi, Tarih Vakfı Sendikalar Arşivi (Tasnif Edilmemiş).

DİSK tarafından Çalışma Bakanlığı'na bildirilen üye sayısı (Temmuz 1967), Tarih Vakfı, Sendikalar Arşivi (tasnif edilmemiş).

DİSK Mali İşler Dairesi Raporu (21 Mart 1968-31 Aralık 1969 Tarihleri İtibariyle), Tarih Vakfı Arşivi, toplam 14 sayfa, çoğaltma rapor.

DİSK Genel Merkez Arşivi

DİSK Genel Kurul Karar Defteri

1. Genel Kurul Tutanağı, 15 Haziran 1967.

2. Genel Kurul Tutanağı, 24-25 Şubat 1968.

3. Genel Kurul Tutanağı, 13-15 Şubat 1970.

4. Genel Kurul Tutanağı, 21-24 Mayıs 1975.

DİSK YÜRÜTME VE YÖNETİM KURULU KARAR DEFTERLERİ (1970–1975)

DİSK GENEL YÜRÜTME KURULU KARARLARI

20 Ocak 1970

15 Ekim 1970

16 Kasım 1970

20 Kasım 1970

4 Aralık 1970

14 Aralık 1970

24–25 Aralık 1970

28 Aralık 1970

30 Aralık 1970

7 Ocak 1971

11 Ocak 1971

16 Ocak 1971

20 Ocak 1971

11 Şubat 1971

12 Mart 1971

21 Temmuz 1971

23 Ekim 1971

16 Kasım 1971

13 Mart 1972

28 Mart 1972

31 Mart 1972

23 Şubat 1973

8 Haziran 1973

6 Temmuz 1973

31 Ağustos 1973

19 Ekim 1973

5 Şubat 1974

11 Şubat 1974

11 Temmuz 1974

14 Ağustos 1974

28 Kasım 1974

29 Kasım 1974

23 Ocak 1975

DİSK GENEL YÖNETİM KURULU KARARLARI

24–25 Kasım 1970

30 Mart 1971

5 Ağustos 1971

27 Ekim 1971

12 Eylül 1972

6 Şubat 1973

23 Şubat 1973

8 Eylül 1973

12 Eylül 1973

20 Kasım 1973

18 Haziran 1974

20–21 Temmuz 1974

30 Eylül 1974

13 Aralık 1974

4 Mart 1975

22 Nisan 1975

17 Mayıs 1975

KRİSTAL-İŞ ARŞİVİ

Kristal-İş, 25 Ekim 1971 gün ve 664/71 sayılı Bildiri.

Kristal-İş, 6 Kasım 1971 gün ve 676/71 sayılı Bildiri.

Kristal-İş, 6 Kasım 1971 gün ve 676/71 sayılı Bildiri.

Kristal-İş ve Hürcam-İş Sendikaları, 11 Kasım 1971 günlü Müşterek Bildiri.

GEORGE MEANY MEMORIAL ARCHIVES (GMMA)

ABD Ankara Büyükelçisi Parker T. Hart'tan George Meany'ye 14 Aralık 1966 tarihli mektup, GMMA RG18-001 Box 6 Folder 16.

John Herling, "Background re Turkish Labor Party and DISK", GMMA RG18-001 Box 6 Folder 15.

İstanbul Milli İşçi Sendikaları Birliği (1951), *10-9-950 den 25-3-951 Tarihine Kadar Altı Aylık Faaliyet Raporu*, M. Sıralar Matbaası, GMMA RG18-004 Box 34 Folder 15.

Henry Kirsch'ten Seyfi Demirsoy'a 29 Aralık 1966 tarihli mektup, GMMA RG18-001 Box 6 Folder 16.

Henry Kirsch'ten Seyfi Demirsoy'a 23 Ocak 1967 tarihli mektup, GMMA RG18-001 Box 6 Folder 15.

Einar Edwards'tan Irving Brown'a 14 Şubat 1967 tarihli mektup, GMMA RG18-001 Box 6 Folder 15.

''Kirsch'ten Lovestone'a İzmir'den 29 Ağustos 1967 tarihli mektup'', GMMA RG18-001 Box 6 Folder 15. Kirsch.

Lovestone'dan Demirsoy'a 26 Eylül 1967 tarihli mektup, GMMA, RG18-001 Box 6 Folder 15.

USTE KEMAL SÜLKER KOLEKSİYONU

DİSK Basın Bülteni, 30 Mart 1967.

DİSK Yürütme Kurulu kararları, 28 Şubat 1968.

DİSK Yürütme Kurulu kararı, 8 Mart 1968.

DİSK Yürütme Kurulu kararları, 22 Mart 1968.

14 Ekim 1968 tarihli Yönetim Kurulu kararları.

DİSK Yönetim Kurulu kararları, 14 Ekim 1968.

DİSK Yönetim Kurulu Kararları, 14 Ekim 1968, çoğaltma.

DİSK Yönetim Kurulu Kararları, 14 Ekim 1968, çoğaltma.

TC CUMHURBAŞKANLIĞI DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞI

Maden-İş Sendikası Başkanı Kemal Türkler'den Başbakan Menderes'e 13.3.1959 tarih ve 230/59 sayılı yazı, BCA 030.01.123.730.4.

Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Başkanlığı'ndan Başbakan Ürgüplü'ye 17.3.1965 tarihli yazı, BCA 030.01.124.795.1.

KİŞİSEL ARŞİVLER

MEHMET KARACA ÖZEL ARŞİVİ

DİSK, polisin öğrenci yurtlarını basarak tutuklamalar yapmasını eleştiren *Bildiri*, 17 Temmuz 1968.

DİSK, Vedat Demircioğlu'nun öldürülmesi üzerine yayınlanan *Basın Bildirisi*, 25 Temmuz 1968.

DİSK'in CHP'ye Aralık 1973 yerel seçimlerinde desteğini açıkladığı Bildiri (iki sayfa), 24 Kasım 1973.

DİSK, Teşkilatlanma Dairesi imzalı bildiri, 6 Nisan 1967.

DİSK, Bazı yeni sendikaların katılma isteklerinin DİSK Yönetim Kurulu'nca kabul edildiğini bildiren Basın Bülteni, 20 Nisan 1967.

Kemal Türkler imzalı basın bülteni (3 sayfa), 11 Mart 1967.

DİSK'ten Başbakanlık'a gönderilen, ''Devrimci İşçi ve Meslek Kuruluşlarının Türkiye'nin Bugünkü Sorunlarına İlişkin Görüş ve Önerileri'' başlıklı mektup (7 sayfa), 1 Nisan 1971.

DİSK Genel Sekreteri İbrahim Güzelce'den medya mensuplarına gönderilen ve toplanacak Yönetim Kurulu, 1. Kongre ve Temsilciler Meclisi'ne bültenlerinde yer verilmesini ve muhabir gönderilmesini isteyen mektup, 13 Haziran 1967

TURGUT GÖKDERE ÖZEL ARŞİVİ

17 Haziran 1970 tarihli 15-16 Haziran DİSK ''İşçi Sınıfına Karşı Hazırlanan Faşist Saldırılara Direniş Özel Sayısı''.

YILDIRIM KOÇ ÖZEL ARŞİVİ

Türk-İş, *Türk-İş'e Bağlı İşçi Liderleri Toplantısı Koordinasyonu Raporu*, 28 Şubat 1697 (2 sayfa), çoğaltma metin.

09.03.1967 tarihli ve 67/842 sayılı Türk-İş'ten Sendika, Federasyon Başkanlıklarına ve Bölge Temsilciliklerine gönderilen yazı.

Genel Kurmay, yazısı

Başka yazılar da olabilir

YAYINLAR

SENDİKAL YAYINLAR

CAM-İŞ DERGİSİ

1 Nisan 1953

DİSK AJANSI

26 Ocak 1968

15 Ocak 1969

9 Şubat 1969

25 Nisan 1969

30 Nisan 1969

5 Mayıs 1969

9 Temmuz 1969

29 Eylül 1969

16 Aralık 1969

2 Şubat 1970

11 Mart 1970

18 Mayıs 1970

30 Mayıs 1970

3 Haziran 1970

9 Haziran 1970

15 Haziran 1970

16 Haziran 1970

20 Haziran 1970

29 Haziran 1970

30 Temmuz 1970

24 Ağustos 1970

24 Ekim 1970

24 Kasım 1970

17 Nisan 1971

12 Ocak 1972

3 Şubat 1972

22 Temmuz 1972

DİSK DERGİSİ

Sayı 1, Haziran 1973

Sayı 2, Temmuz 1973

Sayı 3, Ağustos 1973

Sayı 4–5, Ekim 1973

Sayı 7, Aralık 1973

Sayı 8, Ocak 1974

Sayı 9–10, Şubat–Mart 1974

Sayı 11, Temmuz 1974

Sayı 12–13, Ağustos–Eylül 1974

Sayı 14–15, Ekim–Kasım 1974

Sayı 16, Ekim 1975

DİSK GAZETESİ

Sayı 1, 19 Nisan 1967

Sayı 2, 22 Mayıs 1967

Sayı 3, 23 Ağustos 1967

Sayı 4, 12 Aralık 1967

Sayı 5, 6 Ocak 1968

Sayı 1, 20 Ağustos 1970

Sayı 2, 15 Eylül 1970

Sayı 3, 1 Ekim 1970

Sayı 4, 13 Kasım 1970

EMEK (GENEL-İŞ) DERGİSİ

15 Nisan 1976

MADEN-İŞ GAZETESİ

27 Kasım 1967

7 Haziran 1969

Sayı 15, 10 Eylül 1969

Sayı 16, 2 Ekim 1969

Sayı 17, 22 Ekim 1969

Sayı 19, 1 Aralık 1969

Sayı 20, 8 Aralık 1969

Sayı 21, 1 Ocak 1970

Sayı 23, 15 Şubat 1970

Sayı 28, 23 Mayıs 1970

Sayı 29, 20 Haziran 1970

Özel Sayı, tarihsiz

Gamak Özel Sayısı

MESS İŞVEREN DERGİSİ

Sayı 45, Ocak 1967

Sayı 48, 16 Şubat 1967

Sayı 49, Mart 1967

TEKSTİL DERGİSİ

Sayı 31, 1 Temmuz 1970

TÜRK-İŞ DERGİSİ

Sayı 25, Mart 1965

Sayı 49, Mart 1967

Sayı 50, Nisan 1967

Sayı 71, Ocak 1969

Sayı 72, Şubat 1969

Dergi ve gazeteler

Akis dergisi

20 Temmuz 1957

Akşam gazetesi

13 Şubat 1967

30 Ocak 1969

30 Aralık 1969

16 Haziran 1970

31 Ekim 1971

Ant dergisi

Sayı 1, 3 Ocak 1967

Sayı 3, 17 Ocak 1967

Sayı 7, 14 Şubat 1967

Sayı 15, 11 Nisan 1967

Sayı 61, 27 Şubat 1968

Sayı 67, 9 Nisan 1968

Sayı 87, 27 Ağustos 1968

Ant Sosyalist Teori ve Eylem Dergisi

Sayı 8, Aralık 1970

Barış gazetesi

2 Ekim 1973

Cumhuriyet gazetesi

9 Nisan 1954

10 Nisan 1954

17 Ocak 1967

14 Şubat 1967

20 Şubat 1967

28 Şubat 1967

9 Temmuz 1967

26 Şubat 1968

24 Ağustos 1968

30 Ocak 1969

16 Haziran 1970

17 Haziran 1970

19 Haziran 1970

8 Temmuz 1970

12 Temmuz 1970

14 Mart 1971

19 Mayıs 1971

20 Mayıs 1971

26 Ekim 1971

13 Eylül 1972

30 Mayıs 1973

8 Haziran 1973

14 Kasım 1973

29 Eylül 1976

13 Aralık 1984

Dünya gazetesi

20 Haziran 1970

27 Haziran 1970

9 Temmuz 1973

Gece Postasi gazetesi

6 Eylül 1951

7 Eylül 1951

Gün dergisi

Sayı 30, 14 Aralık 1946

Günaydın gazetesi

2 Ekim 1973

18 Ekim 1973

Hayat dergisi

Sayı 12, 18 Mart 1965

İşçi Sendikasi (Zonguldak) dergisi

1 Şubat 1950

İşçi Sesi (Adana) dergisi

29 Ocak 1950

Kim dergisi

27 Şubat 1959

12 Eylül 1959

27 Temmuz 1960

Milliyet gazetesi

26 Mart 1965

13 Şubat 1967

17 Nisan 1967

20 Nisan 1967

21 Temmuz 1967

26 Şubat 1968

24 Ağustos 1968

16 Eylül 1968

7 Aralık 1969

26 Aralık 1969

16 Mayıs 1970

15 Haziran 1970

17 Haziran 1970

22 Haziran 1970

23 Haziran 1970

30 Temmuz 1970

14 Kasım 1970

23 Nisan 1971

27 Nisan 1971

29 Nisan 1971

19 Mayıs 1971

20 Mayıs 1971

9 Kasım 1973

Özgür İnsan dergisi

Sayı 10, Mart 1973

Sendika dergisi

Sayı 1, 31 Ağustos 1946

Sendikalı (İstanbul) dergisi

18 Mart 1953

Son Havadis gazetesi

19 Haziran 1970

Sosyal Adalet dergisi

Sayı 13, Nisan 1965

Sayı 16, Temmuz 1965

Tercüman gazetesi

31 Aralık 1969

TİP Haberleri Bülteni

Sayı 39–40, 1–16 Ağustos 1969

Ulus gazetesi

18 Kasım 1946

13 Şubat 1967

Vakit gazetesi

13 Ağustos 1930

Yeni Ortam gazetesi

18 Ekim 1973

10 Kasım 1973

14 Kasım 1973

Yeni Toplum dergisi

Sayı 6, Mayıs 1976

Yön dergisi

Sayı 126, 27 Ağustos 1970

Yurtta ve Dünya'da İşçi Hareketleri

Sayı 11, 22 Ocak 1970

Görüşmeler ve Yazışmalar

Ali Özgentürk ile görüşme (Zafer Aydın, 2019)

Avni Erakalın ile görüşme (Aziz Çelik ve Hakan Koçak, 2007)

Erol Toy ile görüşme (Süreyya Algül, 2010)

Hilmi Güner ile görüşme (Aziz Çelik, 2009)

Hilmi Güner ile görüşme (Süreyya Algül, 2010)

İlhan Lök ile görüşme (Zafer Aydın, 2009)

İsa Çevik ile görüşme (Zafer Aydın, 2009)

Mehmet Atay ile görüşme (Can Şafak, 2014)

Memet Ertürk ile görüşme (Süreyya Algül, 2009)

Mehmet Karaca ile görüşme (Barış Öz, 2005))

Mehmet Karaca ile görüşme (Süreyya Algül, 28 Ekim 2009)

Mehmet Şişmanoğlu ile görüşme (Aziz Çelik-Zafer Aydın, 2008)

Nebil Varuy ile görüşme (Süreyya Algül, 25 Nisan 2010)

Necat Ökten ile görüşme (Süreyya Algül, 9 Mart 2010)

Nihat Sargın ile görüşme (Aziz Çelik, 25 Ocak 2008)

Osman Saffet Arolat ile görüşme (Süreyya Algül, 26 Mayıs 2010)

Rasim Camgöz ile görüşme (Zafer Aydın, 2019)

Rıza Güven ile görüşme (Süreyya Algül, 2009)

Salih Dilek ile görüşme (Zafer Aydın, 2016)

Sedat Ağralı ile görüşme (Aziz Çelik, 2008)

Selim Mahmutoğlu ile e-posta yazışması (Aziz Çelik, 2019)

Suat Şükrü Kundakçı ile görüşme (Süreyya Algül, 2009)

Şinasi Yeldan ile görüşme (Aziz Çelik ve Murat Özveri, 2007)

Tevfik Nejat Karacagil ile görüşme (Aziz Çelik, 2008)

Yavuz Ünal ile görüşme (Süreyya Algül, 2011)

Ziya Hepbir ile görüşme (Aziz Çelik ve Hakan Koçak, 2008)

Yasama ve Yargı Belgeleri

DİSK İddianamesi İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, *DİSK ve DİSK'e Bağlı Sendikalar-İlgili Kişi ve Kuruluşlar Soruşturması 1-İddianame*, Esas No 1980/3971, Karar No 1981/1291, 25 Haziran 1981.

Ankara-Çankırı-Kastamonu İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, İddianame (M.H.P. ve Ülkücü Kuruluşlar), Evrak No: 1980/7040, Esas No: 1980/7040, Karar No: 1981/600.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 24 Aralık 1975 tarih ve E. 1975/9–754, K. 1975/1691 sayılı kararı.

Danıştay 8. Dairesi, 14 Aralık 1978 gün ve E: 1978–605, K: 1978, 7003 sayılı kararı.

Anayasa Mahkemesi'nin 1317 Sayılı Yasa ile İlgili İptal Kararı.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, 15-16 Haziran İddianamesi, Sayı 1970/7.

Anayasa Mahkemesi'nin TİP'in 931 sayılı İş Kanunu'nun iptali için başvurusu üzerine AYM'nin 14 Mayıs 1970 tarihli 1970/26 sayılı kararı.

TBMM, Dönem 3, Toplantı 1, Sıra Sayısı 133, 23 Numaralı Geçici Komisyon Raporu, 3 Şubat 1970

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 6, 1 Haziran 1970-24 Haziran 1970, Birleşim 93-110, Ankara: TBMM Matbaası

DİZİN

KİŞİLER VE ÖRGÜTLER

#

27 Mayıs Devrim Derneği 330

A

Abdullah, Osman 45

Acar, İlyas 291

Acar, Kuzgun 567

Açıkalın, Selahattin 152

Adalet Partisi 23, 92, 115, 155, 194, 231, 239, 246, 321, 326, 327, 351, 378, 380, 404, 421, 518, 519, 594, 611

AFL, The American Federation of Labor 23, 98, 228, 229, 230, 231, 341, 591, 593, 595, 597, 657

AFL–CIO, The American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations 23, 228, 229, 230, 231, 341, 591, 593, 595, 597

Ağırdemir, Halil 263, 288, 564

Ağralı, Sedat 113, 167, 295, 681, 693

AID, Uluslararası Kalkınma Ajansı 12, 23, 97, 98, 117, 147, 190, 191, 192, 193, 195, 230, 236, 245, 581, 597, 607, 640, 658

Akbay, Necat 128, 129, 130, 179, 263, 275, 472, 564, 565, 612

Akbıyık, Ahmet 431, 567

Akçakanat, Ömer 72

Akdeniz, Nevzat 150, 537, 538, 593, 655

Akdoğan, Cevat 151

Akdoğan, Emrullah 128, 185

Akdoğan, Şaban 151

Akın, Cemal 129, 179, 180, 686

Akıncı, Mehmet 291

Akif, Ahmet 50

Akman, Kenan 19, 462, 471, 473, 566

Akmaz, Faik 263, 564

Akova, Şerafettin 217, 219, 222, 385

Akpınar, Remzi 474, 567

Aksamaz, Faik 274, 275, 565

Aksat, İbrahim 141

Aksın, Nermin 414, 567, 601

Aksoy, Muammer 168, 441, 476, 626

Aktulgalı, Mustafa 525

Aküzüm, Hüseyin 291

Alacakaptan, Uğur 441, 626

Albayrak, Ali 567

Alpartun, Nabi 337

Alpdündar, Mehmet 12, 113, 114, 115, 128, 129, 130, 133, 134, 135, 140, 141, 152, 155, 169, 170, 171, 173, 177, 195, 220, 253, 256, 263, 274, 293, 564, 565, 566, 611, 612, 654, 685, 687

Alpdündar, Mustafa 291

Alper 567, 578

Altan, Çetin 95, 144, 333, 344, 345, 346, 347, 422, 441, 445, 446, 571, 572, 609, 612, 626

Altay, Ertuğrul 277, 280, 463, 566

Altay, Hüseyin 151

Altınay, Yaşar 476

Altınbüker, Hüseyin 151

Altıncıoğlu, Seyfettin 151

Altuğ, Müfit 291

Amele Birliği 9, 24, 26, 49, 51, 52, 588, 632, 683

Amele Dernekleri Birliği 51

Amele Teali Cemiyeti 9, 23, 52, 684

Amelperver Cemiyeti (Ameleperver Cemiyeti) 44, 684

Anadolu Kızıl Sendikaları 51

Ankara Sendikalar Birliği 65

Anter, Musa 419

Aras, İsmail 217, 219, 222

Aren, Sadun 320, 327, 330, 331, 525

Arıman, Sevinç 567

Arkın, Adnan 93

Arman, Necmettin Rıfat 567

Arolat, Osman Saffet 11, 133, 138, 567, 681, 693

Arsal, Orhan 94

Arsan, Fikret 103

Arslan, Hüseyin 151, 567, 578

ASİS 23, 482, 483, 487, 492, 525, 570, 630, 633, 635, 636

Aslan, Yusuf 442

Asutay, Burhanettin 98, 378, 384, 385, 609

Atabilen, Kemal 263, 280, 565, 566

Ataklı, Turhan 463

Atay, Falih Rıfkı 399

Atay, Mehmet 432, 433, 567, 693

Ateş, Alev 567, 603

Ateş, İmam 274, 275, 288, 565

Atılal, İbrahim 263, 269, 274, 275, 564, 565

Atik, Mustafa 463, 474, 567

Atlas, İbrahim 151

Avcıoğlu, Doğan 50, 422, 441, 445, 446, 626, 681

Ayav, Kemal 120, 122, 166, 253, 256, 262, 263, 274, 564, 565, 566, 581, 608, 660

Aybar, Mehmet Ali 73, 93, 94, 104, 135, 144, 166, 167, 169, 171, 211, 270, 277, 311, 315, 316, 317, 318, 320, 323, 327, 330, 331, 335, 338, 346, 347, 384, 420, 515, 525, 567, 612, 681, 683

Aydemir, Ömer Faruk 140, 463

Aydın, Kemal 140

Aydınlık (grubu) 50, 51, 52,

Aygün, Şerif 279, 368, 369, 370, 371, 562, 618

Ayhan, Şahin 128, 130, 183, 277

Aykanat, Ahmet 32, 567, 578

Aykut, Metin 291

B

Babaoğlu, Nizamettin 63, 149, 150

Bakan, Hüsamettin 169, 268, 275, 280, 463, 471, 520, 565, 566, 615

Balcı, İbrahim 141, 263, 278, 564

Bank-İş 12, 129, 139, 177, 178, 179, 216, 256, 261, 263, 269, 272, 274, 275, 280, 285, 286, 287, 288, 293, 295, 296, 297, 298, 420, 476, 478, 480, 481, 486, 487, 564, 565, 570, 603, 607, 608, 609, 623, 637, 660

Bankoğlu, İlyas 152

Barder-İş (Bağırsak-İş) 477, 487, 492, 570

Barışta, Üstün 567, 602

Barlas, Cemal 151

Basın-İş 11, 14, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 132, 134, 137, 139, 151, 155, 164, 166, 177, 178, 187, 214, 215, 226, 253, 259, 263, 267, 274, 275, 280, 282, 284, 286, 287, 288, 290, 293, 296, 297, 298, 328, 329, 413, 452, 464, 471, 481, 487, 492, 494, 525, 564, 565, 566, 570, 575, 581, 591, 597, 606, 607, 619, 629, 632, 634, 636, 654, 659, 660, 686

Basın-İş (Ankara) 12, 128, 134, 183, 185, 295, 686

Baş, Ahmet 114

Başaka, Hasan 151

Baştan, Mustafa 278, 280, 420, 461, 565

Baştürk, Abdullah 27, 157, 168, 169, 217, 219, 222, 231, 378, 380, 385, 453, 457, 477, 526

Batur, Muhsin 440

Bayar, Celal 56, 57

Baykurt, Fakir 276, 441, 626

Bayrak, Asım 552

Bayraktar, Rafet 463

Bayram, Mustafa 269, 369, 397, 562

Baysen-İş 476, 478, 483, 487, 488, 492, 570, 636

Bekiroğlu, Mehmet 471, 566

Bertan, Emin 150

Besin-İş 455, 457, 628

Beşer, Nuri 82, 96, 193

Beyaz, Celal 121, 127, 208, 209, 253, 256, 263, 268, 274, 275, 277, 278, 279, 280, 285, 291, 387, 388, 558, 565, 567, 687

Beynelmilel İşçiler İttihadı 51

Bıçakçı, Cenan 169, 323, 483, 525

Birleşik Gıda-İş 554

Birlik-İş 382

Birlik Partisi 25, 73, 323, 326

Birlikseven, Halil 463

Birsoy, Ömer Faruk 364

Bizim-İş 372

Boğakaptan, Adil 72

Boran, Behice 93, 94, 144, 319, 320, 327, 330, 331, 514, 524, 525, 529, 681

Bozarslan, Mehmet Emin 419

Bozkurt, Abdurrahman 397, 641, 659

Bölükbaşı, Osman 323

Brown, Irving 71, 228, 230, 231, 656, 657, 689

Bulut, Suha 567, 578

Bulutlu, Sakip 323

Büyükfiliz, Muammer 280, 461, 565

C

Camgöz, Rasim 426, 693

Cankoçak, Uğur 17, 277, 330, 418, 419, 420, 422, 431, 433, 474, 567, 574, 612, 622, 624, 626

Canpolat, Müşür Kaya 20, 431, 529, 551, 567, 575

Cantürk, Hâkî 567

Cem, İsmail 431

Cemgil, Adnan 93, 567

Cesur, Hakkı 150

Cevher-İş 457, 635, 636

CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) 23, 81, 115, 326, 400, 498, 529

Cumhuriyet Halk Fırkası 23, 53

Çağdaş Metal-İş 475, 477, 579

Çağlayangil, İhsan Sabri 114

Çakar, Remzi 274, 280, 420, 422, 471, 474, 533, 565, 566

Çalışkan , Sadık 275, 565

Çalışma Bakanlığı 33, 56, 65, 81, 99, 101, 161, 226, 230, 236, 285, 286, 288, 291, 293, 294, 296, 300, 303, 304, 358, 379, 488, 489, 498, 521, 544, 588, 600, 610, 621, 636, 658, 661, 687

Çapa-İş 476, 478, 484, 485, 486, 487, 570, 636

Çapkan, Hüseyin 424, 425, 426, 427, 428, 429, 562, 622

Çatalbaş, Veyis 291

Çavdar, Mehmet 53, 114, 115, 171, 608, 681

Çavdargil, Nurettin 32, 263, 268, 275, 288, 463, 529, 551, 564, 565, 567, 687

Çavuşoğlu, Osman 152, 565

Çavuşoğlu, Ömer 436

Çayan, Mahir 441, 442

Çelik, İlyas 150

Çelik-İş 105, 189, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 372, 373, 614, 615, 616, 618, 619, 624, 661

Çetin, Salih 277, 280, 388, 418, 420, 479, 565

Çetkin, İbrahim 209, 319, 387, 414, 416, 431, 461, 463, 533, 567

Çıplak, Şevki 291

Çiftçi, Bekir 183, 274, 275, 277, 278, 279, 280, 565, 566, 567, 592, 610, 667

Çilingiroğlu, Suna 567

Çimse-İş 92, 96, 194, 290, 378, 379, 591, 600

Çiyiltepe, Asaf 262, 264, 602

D

Dağlarca, Fazıl Hüsnü 441, 626

Dannenberg, Alfred 382, 476, 594

Değirmenci, Cafer 150

Demirbilek, Zafer 471, 566

Demircan, İlyas 463, 471, 566, 567, 578

Demirel, Selçuk 567, 577, 578

Demirel, Süleyman 115, 321, 327, 346, 350, 372, 388, 389, 393, 394, 439, 524, 567, 577, 578

Demir-İş 60, 62, 63, 68, 149, 154

Demirsoy, Seyfi 17, 61, 68, 72, 73, 82, 83, 92, 103, 155, 184, 193, 211, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 227, 228, 229, 230, 231, 362, 420, 421, 459, 659, 662, 688, 689

Denizcier, İbrahim 93, 103, 195

Deniz-İş 128, 182, 183, 295

Deniz Ulaş-İş 453, 455, 457

Deri-İş 288, 457, 477, 482, 603

Devrimci Toprak-İş 476, 478, 484, 486, 487, 570, 634

Devrimci Yapı-İş 209, 420, 481, 487, 494, 570

DGB (Alman Sendikalar Birliği) 23, 166, 341

Dilek, Salih 421, 693

Dilligil, Turhan 441, 626

Dinç, Güney 431, 474, 567

DİP (Demokrat İşçi Partisi) 24, 61, 93, 165

Doğan, Ferruh 136, 567, 578

Doğu, Dinçer 19, 32, 173, 185, 215, 242, 277, 278, 280, 316, 330, 397, 419, 420, 422, 451, 462, 470, 471, 472, 474, 520, 525, 529, 533, 537, 551, 566, 609, 630

Donbaz, Veysel 567, 578

Dönertaş, Ali 150

DP (Demokrat Parti) 24, 60, 61, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 81, 82, 84, 91, 92, 93, 94, 96, 112, 115, 160, 164, 170, 171, 183, 193, 442, 520

DSF, WFTU (Dünya Sendikalar Federasyonu) 24, 26, 339

DSİ-İş 24, 291

Dubçek, Aleksander 339

Duluklu, Mahmut 430

Durmuş, Kemal 152, 323

Durukan, Kenan 459

DYF-İŞ (Türkiye Demiryolları İşçileri Sendikası) 217

E

Ecevit, Bülent 19, 82, 89, 103, 106, 226, 323, 383, 388, 450, 477, 499, 507, 516, 520, 521, 523, 526, 528, 535, 594, 633

Ege, İbrahim 24, 256, 285, 291, 436, 481, 567, 636

Ekinci, Hüseyin 269, 275, 277, 280, 367, 565, 566

Ekinci, Tarık Ziya 419

Elektrik Mühendisleri Odası 451

Elrom, Efraim 441

EMGİS 24, 481, 487, 570

EMSİS, Mensucat-İş 24, 208, 256, 263, 274, 280, 285, 286, 287, 288, 291, 296, 298, 481, 487, 564, 565, 570, 608

EN-İŞ 291

EOKA 24, 534

Eracun, Sema 567

Erakalın, Avni 69, 72, 93, 94, 103, 118, 121, 127, 164, 173, 195, 263, 274, 275, 291, 315, 387, 564, 565, 687, 693

Ercan, Samet 565

Erciyes, Fuat 65

Erçelik, Orhan 217

Erdem, Ali Naili 601, 611

Erdem, Ergün 277, 278, 351

Erder, Necat 191, 662

Erdoğan, Duran 348

Erdoğan, Rıza 280, 462, 463, 471, 520, 533, 565, 566

Erdost, Muzaffer 441, 626

Ergin, Recai 213

Ergün, Ömer 81, 328, 459, 640

Erhat, Azra 441, 626

Erik, Şaban 42, 95, 431, 683, 685

Erim, Nihat 439, 440, 441, 446, 448, 449, 451, 452, 461, 516, 520, 626

Erkal, Galip 151

Erkan, Hamdi 150

Erkan, Selim 371

Erksan, Metin 138

Erkul, Bahtiyar 268, 277, 463, 465

Ersoy, Bahir 96, 103, 160, 181, 193, 378

Ersoylu, Remzi 471, 520, 566

Ersü, Vehbi 567, 578

Ertan, Ahmet 280, 463, 471, 551, 565, 566

Ertuğ, Osman 567, 602

Ertuğrul, Mustafa 92, 254, 277, 280, 380, 463, 566, 600

Ertürk, Necati 17, 209, 259, 319, 392, 463, 465, 528, 567, 693

Esmer, Gül 565, 566

ETUC (Avrupa Sendikalar Konfederasyonu) 23, 24, 33, 595, 597

Eyiceoğlu, Celal 440

Eyüboğlu, Sabahattin 441, 626

Eyüp Mensucat İşçileri Sendikası 72

Ezgü, Ethem 167, 217, 459

F

Feyzioğlu, Turhan 106, 321, 384, 385, 559

FKF (Fikir Kulüpleri Federasyonu) 24, 330, 344, 345, 346, 609, 612, 614

G

Gemi Adamları Sendikası 12, 73, 182, 183, 210

Genç Sinemacılar 567, 602

Genel-İş 34, 157, 191, 203, 217, 378, 450, 453, 455, 457, 476, 477, 478, 486, 487, 526, 570, 603, 635, 637, 656, 690

Ges-İş 24, 96, 194, 378, 455, 457, 477, 603

Gezmiş, Deniz 441, 442

Gıda-İş 14, 30, 60, 95, 120, 122, 124, 125, 127, 128, 132, 134, 137, 152, 155, 167, 169, 175, 187, 227, 253, 263, 274, 275, 280, 282, 283, 286, 287, 288, 293, 295, 296, 297, 298, 392, 422, 475, 477, 481, 487, 490, 492, 525, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 564, 565, 566, 570, 575, 579, 581, 591, 592, 596, 597, 603, 606, 607, 620, 628, 629, 631, 632, 633, 634, 636, 637, 654, 682, 683, 686

Gıdak, Mehmet 397, 562

Giritlioğlu, Necmettin 182, 435, 436, 621

Gökçe, Celal 152

Gökçeoğlu, Muzaffer 166, 660

Gökdağ, Selahattin 323

Gökdere, Turgut 19, 280, 398, 418, 420, 422, 432, 462, 470, 471, 473, 474, 525, 533, 565, 566, 689

Göksüzoğlu, Saffet 93

Güçlü, Recep 268

Güler, İbrahim 5, 33, 151

Gültekin, Emrullah 149, 167

Gümrükçü, Cevat 129, 184, 291

Güner, Hilmi 19, 144, 167, 181, 189, 263, 269, 275, 280, 296, 316, 351, 388, 399, 412, 420, 441, 448, 458, 459, 462, 463, 470, 471, 472, 474, 517, 523, 528, 533, 564, 565, 566, 575, 626, 693

Güneri, Rüştü 128, 130, 182, 183, 211, 687

Güneş, Hayrettin 3, 5, 31, 36, 103, 150, 401, 581

Güneşsoy, Sencer 330

Güngör, Basri 52, 151, 684

Günyol, Vedat 441, 626

Gür, Metin 567

Gürelli, Nevzat 531

Gürler, Faruk 440, 442, 516

Gürler, Şahap 291

Gürsel, Cemal 81

Gürses, Hasan Basri 567, 576

Gürsoy, Orhan 115, 291

Güven, Hüsamettin 23, 126, 128, 130, 173, 180, 181, 211, 305, 321, 323, 326, 327, 383, 384, 385, 474, 475, 476, 477, 559, 606, 629, 686, 693

Güvenç, Vahap 328

Güven Partisi 23, 321, 323, 326, 384, 385, 559

Güzelce, İbrahim 12, 14, 73, 93, 118, 120, 122, 126, 127, 128, 129, 130, 135, 141, 145, 147, 149, 151, 155, 160, 164, 165, 166, 167, 178,

182, 195, 211, 236, 253, 262, 263, 267, 274, 285, 293, 315, 316, 319, 340, 345, 564, 571, 572, 573, 578, 581, 590, 592, 607, 608, 609, 637, 654, 660, 684, 686, 689

H

Habora, Bülent 42, 441, 626, 683

Hamitoğulları, Beşir 235, 567, 578

Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 451

Hasan Ceylan, Basri 541, 596

Has-İş 476, 478, 484, 487, 492, 570, 634

Hayrettin Bey 54

Hepbir, Ziya 82, 103, 120, 133, 155, 158, 166, 458, 660, 693

Hilmi, Hüseyin 48

Hünülülü, Kemal 565

Hürcam-İş 20, 420, 462, 471, 475, 477, 481, 487, 490, 492, 546, 547, 549, 566, 570, 597, 603, 623, 625, 627, 631, 634, 688

Hür-İş Konfederasyonu 11, 112, 113, 170

Hür Maden-İş 631

Hür Mensucat-İş 274, 277, 288, 290, 291, 298, 479, 480, 487, 565, 570

Hürriyet Partisi 72, 93, 164

I

ICF (Uluslararası Kimya İşçileri Federasyonu) 24, 98, 99, 230, 589, 591, 592, 594, 597, 631

IGF (Uluslararası Matbaa İşçileri Federasyonu) 24, 591, 594, 597

IG Metall (Alman Metal Sanayii İşçileri Sendikası) 20, 24, 204, 537

ILO 17, 24, 25, 405, 583, 584, 594, 597, 598, 628

IMF (Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu) 24, 26, 98, 99, 150, 155, 228, 230, 589, 591, 592, 593, 594, 597, 628

Irmak, Sadi 65, 524

Işık, Doğan 567, 578

Işıklar, Fehmi 32, 475, 477

Işıklı, Alpaslan 194, 345, 380, 476, 567, 578, 596, 598, 609, 667, 682

İçten, Enver 149

İdeal Yapı-İş 487

İhyan, Ali 477

İİSB (İstanbul İşçi Sendikaları Birliği) 24, 60, 61, 62, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 76, 77, 82, 93, 94, 95, 102, 103, 112, 155, 159, 160, 231, 256, 315

İlaç ve Kimya İşçileri Sendikası 93

İleri Yapı-İş 487

İLK-SEN (Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası) 91

İnan, Hüseyin 50, 401, 442, 682, 684

İnan, İsmail 65, 128, 476, 685

İnhanlı, Mehmet 72, 82

İnşaat Mühendisleri Odası 382, 451

İpekçi, Osman 114, 571

İplikçi, Metin 552

İrge, Salih 263, 274, 275, 280, 564, 565

İstanbul Basın Teknisyenleri Sendikası 93, 329

İstanbul Gıda İşçileri Sendikası 68, 151

İstanbul Hür İşçi Sendikaları Birliği 24, 112

İstanbul Milli İşçi Sendikaları Birliği 688

İstanbul Teknik Üniversitesi Teknik Okulu Talebe Birliği 24, 345, 609

İstanbul Umum Amele Birliği 24, 49, 51

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği 24, 345, 609

İstanbul Yaprak Tütün İşçileri Sendikası 93

İstanbul Yüksek Teknik Okulu Talebe Birliği 24, 345, 609

İşçi Sendikaları Birliği 10, 24, 52, 60, 62, 66, 69, 70, 82, 102, 112, 150, 154, 164, 167, 209, 231, 274, 315, 682, 684, 686, 688

İyigün, Cevat 462, 463, 470, 471, 520, 533, 566

K

Kafaoğlu, Arslan Başer 567, 578

Kaya, Şinasi 121, 126, 140, 168, 253, 261, 263, 268, 275, 278, 280, 295, 296, 323, 327, 367, 375, 388, 399, 412, 441, 448, 537, 552, 564, 565, 603, 606, 626, 686

Kaya, Yalçın 275, 565

Kalıpçıoğlu, Erdoğan 261, 269, 274

Kantoğlu, Hayri 150

Kapfer Genel-İş 476, 478, 486, 487, 570, 635, 637

Kaplan, Kadri 3, 5, 31, 32, 36, 330, 605

Karabaş, Adem 363, 364

Karabulut, Macit 127, 253, 471, 533, 564, 566, 687

Karaca, Mehmet 17, 32, 156, 166, 253, 256, 267, 285, 318, 398, 451, 465, 525, 528, 689, 693

Karalı, A. Osman 152

Karaosmanoğlu, Atilla 441, 461, 585

Karayol-İş 288, 290, 297, 298, 474, 476, 570

Karikatürcüler Derneği 602

Kauçuk-İş 228, 229, 230, 357, 358, 359, 423, 457, 613, 622

Kaya, Ali 475

Kayalar, Şeref 383, 594

Kazan, Turgut 431, 618, 619

Keldik, M. Vedat 291

Kemal, Yaşar 168, 441, 626

Keramik-İş 288, 291, 292, 452, 471, 474, 481, 487, 492, 494, 495, 525, 566, 570, 575, 597, 603, 635, 637

Kesgeç, Özcan 18, 462, 463, 474, 476, 525, 566, 588

Keskin, Kemal 263, 564

Kıbrıs Türktür Cemiyeti 24, 531

Kılıçaslan, İbrahim 291

Kılınç, Mehmet 113, 129, 130, 184, 291, 687

Kırca, Coşkun 89

Kırık, Hasan 426

Kırım, Recep 96, 193

Kırnak, Ahmet 351, 567

Kıvılcımlı, Hikmet 94, 182

Kızıl Sendikalar Birliği 51

Kimya-İş 11, 12, 14, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 137, 139, 173, 177, 178, 179, 181, 214, 215, 216, 226, 256, 263, 274, 277, 280, 282, 284, 285, 286, 287, 288, 293, 295, 296, 297, 298, 365, 401, 414, 420, 432, 433, 470, 471, 472, 474, 481, 485, 487, 490, 491, 492, 494, 525, 529, 546, 564, 565, 566, 570, 575, 579, 591, 592, 593, 597, 607, 608, 610, 611, 612, 614, 624, 625, 627, 628, 634, 636, 660, 686

Kirsch, Henry 229, 230, 688, 689

Kocagöz, Canol (Can Ol) 567, 578

Kocamanoğlu, Tuncer 128, 291

Koçak, Yunus 3, 5, 30, 31, 35, 69, 75, 102, 104, 118, 172, 346, 347, 612, 667, 685, 693

Koçaş, Sadi 441

Koçtürk, Osman Nuri 235, 567, 578

Koloğlu, Doğan 441, 626

Komünizmle Mücadele Dernekleri 83

Komünizmle Mücadele Komisyonu 83

Korutürk, Fahri 442, 516, 521, 523, 535, 536

Kosova, Zehra 60, 68

Köksal, Nevzat 290, 291, 476

Köksal, Nusret 471, 566

Kristal-İş 11, 20, 118, 119, 120, 121, 139, 166, 223, 225, 455, 457, 459, 547, 548, 549, 606, 659, 660, 682, 683, 688

Kuas, Niyazi 163, 277, 422, 463

Kuas, Rıza 12, 68, 93, 95, 115, 116, 118, 120, 125, 126, 127, 128, 135, 136, 140, 143, 145, 147, 149, 150, 155, 159, 160, 161, 162, 163, 195, 203, 211, 227, 253, 261, 262, 263, 274, 278, 279, 280, 293, 315, 316, 319, 320, 323, 345, 346, 358, 361, 379, 380, 384, 385, 388, 392, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 427, 462, 463, 464, 471, 473, 564, 565, 566, 590, 592, 593, 606, 609, 611, 613, 617, 620, 621, 654, 681, 685, 686, 687

Kumkala, Sabri 151

Kumkumoğlu, Kemal 531

Kundakçı, Suat Şükrü 128, 181, 182, 185, 693

Kuran, Sait 531

Kuran, Üzeyir 10, 49, 53, 60, 61, 63, 68, 103, 150, 154, 531, 685

Kurdakul, Şükran 73

Kutal, Metin 67, 68, 71, 73, 237, 277, 382, 498, 571, 683, 685

Küçük, Celal 32, 169, 280, 566

Küçükömer, İdris 441, 626

Küley, Ahmet Salih 277

L

Lastik-İş 11, 14, 30, 34, 73, 74, 93, 95, 98, 99, 115, 119, 120, 122, 124, 125, 126, 128, 129, 132, 134, 136, 137, 139, 143, 144, 146, 149, 150, 151, 155, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 175, 177, 214, 215, 219, 226, 229, 230, 253, 256, 262, 263, 274, 277, 280, 282, 284, 286, 287, 288, 293, 295, 296, 297, 298, 308, 315, 316, 345, 357, 358, 359, 360, 361, 385, 389, 400, 401, 414, 420, 423, 426, 427, 452, 464, 471, 473, 481, 487, 490, 491, 492, 562, 563, 564, 565, 566, 570, 581, 589, 590, 591, 592, 593, 597, 603, 606, 607, 608, 612, 613, 616, 617, 620, 622, 624, 626, 629, 634, 636, 654, 660, 681, 686, 687

Levinson , Charles 98, 99, 211, 230, 631

Likat-İş 289

Lovestone, Jay 228, 230, 656, 657, 689

M

Maden, Sait 567, 578

Maden-İş (Türkiye Maden-İş) (T. Maden-İş) 5, 11, 14, 25, 30, 33, 60, 62, 63, 70, 73, 74, 76, 93, 96, 98, 99, 103, 105, 112, 113, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 128, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 142, 144, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 169, 171, 173, 177, 179, 187, 188, 189, 192, 194, 195, 196, 203, 204, 210, 211, 214, 215, 216, 219, 220, 222, 226, 228, 230, 233, 236, 253, 263, 267, 274, 275, 277, 280, 282, 283, 285, 286, 287, 288, 292, 293, 295, 296, 297, 298, 312, 315, 316, 321, 322, 323, 339, 350, 351, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 392, 394, 398, 400, 401, 402, 414, 420, 421, 430, 431, 433, 435, 448, 449, 470, 471, 472, 474, 475, 476, 477, 478, 481, 487, 490, 492, 493, 494, 506, 507, 510, 525, 528, 529, 537, 541, 546, 549, 550, 552, 553, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 570, 573, 575, 576, 579, 581, 585, 588, 589, 591, 592, 597, 600, 601, 603, 606, 607, 611, 612, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 628, 629, 630, 631, 634, 635, 636, 637, 641, 654, 659, 660, 661, 662, 683, 684, 685, 686, 687, 689, 690

Mağara, Hüseyin 150

Mahmutoğlu, Selim 5, 17, 36, 145, 402, 463, 465, 525, 693

Meany, George 33, 228, 229, 230, 341, 657, 688

Melen, Ferit 441

Menderes, Adnan 71, 78, 157, 689

Meriç, Aydın 567, 578

MESS 17, 25, 153, 156, 157, 232, 233, 362, 365, 372, 464, 554, 603, 683, 685, 690

Metal-İş Federasyonu 92, 96, 194, 378, 379, 421, 475, 477

Mısırlıoğlu, Halit 385, 453, 459, 526

Milaç, Osman 150

Millen, Bruce 230, 231, 232, 685

Millet Partisi 23, 323, 326

Milli Birlik Grubu 386, 388, 422, 445

Milliyetçi Hareket Partisi 326

Mimarlar Odası 451

MİSK 17, 25, 422

Mumcu, Uğur 94, 441, 626, 683

Muşlu, Ahmet 93

Mülkiyeliler Birliği 330

Müskirat Federasyonu 74, 93, 103

N

Naci, Fethi 236, 245, 246, 359, 571, 572, 685

Nadi, Nadir 422, 445, 446

Nahabaş, Polat 507, 567, 578

Narmanlı, Kazım 195

NATO 25, 269, 270, 273, 318, 341, 442, 531, 591, 592, 593, 594, 595, 610, 611

Nebioğlu, Kemal 12, 93, 95, 120, 122, 125, 126, 127, 128, 130, 135, 141, 144, 147, 149, 152, 155, 156, 167, 168, 169, 173, 174, 178, 211, 227, 253, 263, 274, 275, 277, 278, 280, 293, 315, 319, 323, 330, 345, 388, 400, 412, 413, 415, 416, 417, 418, 432, 441, 447, 448, 461, 462, 525, 555, 564, 565, 566, 581, 606, 620, 621, 626, 634, 654, 686, 687

Nejat, Ethem 5, 36, 45, 50, 61, 71, 138, 167, 179, 626, 662, 693

Nesin, Aziz 330, 602

O

Oğuzman, Kemal 567

Ok, Mustafa 511

OLEYİS 25, 167, 455, 457, 473

Onat, Semih 255, 600

Opel, Fritz 383

Oral, Tan 41, 42, 43, 45, 46, 513, 519, 520, 567, 578, 684

Orman Mühendisleri Odası 451

Osmanlı Amele Cemiyeti 44

Osmanlı Sosyalist Fırkası 25, 48

Ögünç, Feridun Şakir 113, 217, 453

Ökçe, Binali 263, 564

Öktem, İmran 16, 336, 337

Ökten, Necat 179, 274, 277, 278, 280, 319, 418, 565, 693

Ölmez, Ziya 152

Öncü, İbrahim 106, 141, 211, 662

Öngören, Vasıf 441, 626

Önsen, Yaşar 261, 263, 275, 280, 470, 565, 566

Önsüer, Nusret 14, 129, 130, 263, 269, 272, 274, 280, 564, 565

Örgün, Nurettin 261

Öymen, Altan 441, 626

Öz, Erdal 441, 626

Özbek, Salih 277, 280, 520, 566

Özdemiroğlu, Kaya 96, 194, 378

Özek, Çetin 422, 441, 445

Özen, Erdoğan 32, 263, 275, 277, 278, 280, 418, 423, 471, 564, 565, 566

Özen, Musa 121

Özer, Kemal 219, 222, 385, 463, 550, 551, 552

Özer, Mahmut 150,

Özerturgut, Ömer 330

Özgentürk, Ali 348, 350, 448, 567, 693

Özgüden, Doğan 235, 422, 445, 446, 571, 572

Özgür Haber-İş 476, 478, 484, 487, 570, 634

Özgür-İş 15, 290, 291

Özkan, Abdullah 567, 576

Özkan, Osman 462, 471, 520, 533, 566

Özkarabay, Salih 93, 141, 151, 164

Öztrak, Adnan 342

Öztuna, Adnan 291

Öztümer, Adil 275, 565

Öztürk, Durmuş 323

Öztürk, Hakkı 402, 463, 567

Öztürk, Hanefi 463

Öztürk, Seyfi 379, 384, 387, 601

Öztürk, Tahir 96, 184, 185, 194

Özyörük, Mukbil 476

P

Pamukçu, Sina 5, 13, 93, 164, 203, 209, 210, 211, 267, 317, 507, 508, 567, 578, 590, 591, 592, 595, 682, 685

Pancar-İş 12, 113, 129, 184, 291, 295

Paşa, Ferid 47, 428

Peker, Recep 56, 547, 548

Perçin, Ahmet 151

Perinçek, Doğu 330

Petkim-İş 12, 129, 134, 177, 184, 185, 277, 291, 295, 472, 474, 476, 478, 484, 485, 487, 492, 570, 597, 603, 632, 634, 635, 636

Petrokimya-İş 486, 487, 570

Petrol-İş 11, 30, 73, 76, 103, 113, 119, 120, 121, 133, 167, 173, 175, 209, 294, 453, 455, 457, 459, 526, 606, 624, 627, 660, 683

Postacı, Emir 380, 385

Poyraz, Ali Vefa 2, 136, 348, 350, 359, 427, 619

R

Rıza, Hasan 49

S

Sabır, Derviş 323

SADA (Sendikalar Arası Dayanışma Anlaşması) 11, 25, 73, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 132, 133, 134, 135, 150, 151, 152, 155, 166, 168, 177, 178, 179, 180, 208, 232, 256, 581, 605, 606, 686

Sağlık-İş 113, 455, 457, 603, 660

Salip, Ahmet 269

Sandalcı, Emin Galip 441, 626

Sargın, Nihat 93, 94, 143, 144, 270, 316, 317, 318, 319, 320, 683, 693

Sarıca, Murat 351, 417, 567

Sarsılmaz, Mehmet Ali 150

Sartre, Jean-Paul 338, 340

Satır, Kemal 552

Savcı, Bahri 330, 441, 476, 531, 612, 626

Savcı, Cavit 346, 612

Saygı, Ahmet 150, 348

Seçkin, Kâmil 567, 667, 668, 669, 671, 673, 676, 678

Selçuk, İlhan 215, 240, 330, 333, 422, 441, 445, 446, 558, 567, 571, 572, 577, 578, 626, 685

Selek, Alp 93, 375, 414, 417, 431, 567

Sencer, Muzaffer 42, 43, 44, 46, 48, 49, 50, 51, 330, 567, 578, 683

Serbest Cumhuriyet Fırkası 25, 53, 54, 682

Serçip–İş 274, 275, 280, 286, 287, 288, 289, 290, 292, 297, 298, 480, 492, 493, 565, 570, 591, 625

Serfidan, Çetin 268

Sert, Abdullah 20, 254, 277, 417, 534, 559, 567

Sezer, Mazlum 151

Sıdal, Yusuf 10, 62, 63, 68, 70, 149, 150, 154, 263, 565, 685

Sığın, İsmail 280, 566

Sıkan, Mahmut 291

Sıkıyönetim 34, 58, 59, 102, 142, 158, 168, 172, 391, 398, 399, 413, 414, 415, 416, 417, 440, 441, 443, 444, 514, 522, 544, 547, 548, 579, 620, 621, 622, 626, 627, 629, 633, 635, 659, 682, 686, 687, 693

Sıtacı, Garip 291

Sıvacı, Yılmaz 263, 565

Soğukpınar, Osman 96, 194, 378, 385

Somer, Kenan 191, 662

Soner, Ahmet 33, 567, 602

Sosyal Demokrat Fırkası 49

Sosyalist Birlik Partisi 73

Sosyalist Devrim Partisi 25, 169, 171, 420, 525

Sosyalist Gençlik Örgütü 25, 421

Sosyal–İş 291, 382, 432, 433, 457, 462, 463, 474, 476, 478, 482, 487, 490, 492, 525, 566, 570, 579, 588, 632, 633, 636

Soysal, Mümtaz 191, 441, 626, 662

Soysal, Sevgi 441, 626

Sönmez, Atilla 5, 31, 36, 191, 662

Suna, Ekrem 567

Suna, Taylan 566

Sunay, Cevdet 328, 345, 386, 389, 452, 625, 640

Sungurbey, İsmet 168, 441, 626

Süer, Ersan 275, 565

Sülker, Kemal 12, 30, 32, 33, 49, 60, 63, 69, 70, 72, 73, 93, 109, 126, 130, 134, 135, 138, 139, 141, 144, 154, 163, 168, 171, 172, 173, 174, 175, 180, 203, 211, 254, 258, 259, 267, 274, 278, 280, 281, 285, 288, 289, 293, 300, 309, 317, 319, 345, 358, 379, 387, 388, 389, 399, 412, 418, 419, 441, 447, 448, 451, 452, 458, 462, 463, 470, 471, 472, 473, 489, 517, 521, 523, 529, 530, 537, 540, 551, 557, 559, 563, 565, 566, 571, 573, 574, 575, 576, 578, 582, 584, 585, 586, 590, 591, 595, 599, 602, 603, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 633, 635, 637, 683, 685, 686, 687, 689

Şahin, Ali 277, 462, 463, 464, 470, 471

Şarman, Cavit 261, 263, 274, 275, 280, 471, 520, 564, 565, 566

Şefik Hüsnü 50, 51

Şeker–İş 421

Şen, Nejat 138

Şener, Cemil 140

Şengün, Şinasi 152, 253, 263, 564

Şeyh Sait İsyanı 53

Şide, Sadık 459

Şimşek, Kazım 471, 566

Şişman, Bilal 459

Şişmanoğlu, Mehmet 120, 459, 548, 660, 693

T

Tabuk, Yılmaz 291

TADSİS 25, 263, 274, 275, 285, 286, 288, 296, 298, 564, 565, 570, 687

Tağmaç, Memduh 440

TAHLİS 25, 288, 289, 570, 686

Talas, Cahit 236, 237, 238, 476, 478, 567, 571, 572, 578, 685

Talu, Naim 442, 552

Tam–İş 297, 298

Tanör, Bülent 441, 626

Tanta, Fikri 141, 414

Tarhan, Mümtaz 65, 66

Taşer, Dündar 421

Taşıt–İş (Taşıt İşçileri Federasyonu) 12, 128, 130, 134, 185, 295, 687

Taştan, Mustafa 418

Tek Bank–İş 476, 478, 486, 487, 570, 637

Tek Gıda–İş 422, 554, 555, 556, 557, 631, 633, 634, 683

Tekin Erer 247, 255, 600, 601

Tek–İş 24, 25, 476, 478, 483, 487, 492, 570, 634

Teknik–İş 382, 474

Teknik Personel Sendikası 25, 446, 451

Teksif 74, 92, 181, 193, 208, 290, 328, 378, 429, 430, 431, 432, 433, 459, 623

Tekstil 12, 18, 25, 61, 72, 73, 76, 96, 103, 126, 128, 130, 134, 177, 180, 181, 185, 274, 277, 286, 287, 288, 290, 291, 295, 296, 378, 383, 432, 457, 474, 476, 477, 478, 485, 487, 490, 492, 526, 570, 597, 606, 634, 635, 636, 662

Tekstil (Gaziantep) 288, 296, 570

Teoman, Mete 291

Tepe, Satılmış 114, 171, 559, 608, 630, 635

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası 53

Tes–İş Federasyonu 92, 194

Tetey, Zühtü 63, 68, 151, 160

Tez Büro–İş 455, 457, 660

Tezcan, Remzi 291

Tezel, Nurettin 263, 274, 564, 565

TGS 25, 457

TKP (Türkiye Komünist Partisi) 25, 52, 61, 93, 157, 166, 267

Türk, İbrahim 567

TMTF (Türkiye Milli Talebe Federasyonu) 25, 138, 330, 345, 609, 612

TOGİS 26, 167

Toker, Turgut 64, 143, 378, 379, 682

TOMSİS 26, 292

Tonguç 5, 31, 567, 578

Topçim–İş 487

TOPİSEN 26, 291

Top–İş–Sen 382

Topkar, İsmail 133, 135, 140, 216, 220, 227, 453, 526, 607

Topuz, Ali 464, 511

TOREYİS 26, 167

Torunlar, Kamuran 141

Toy, Erol 12, 106, 178, 179, 182, 481, 693

TÖB–DER 26, 558

TÖDMF (Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu) 26, 330, 612

TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası) 26, 90, 91, 219, 268, 276, 318, 330, 337, 338, 346, 351, 353, 354, 355, 411, 432, 444, 446, 449, 451, 563, 583, 612, 615, 617, 625

Tramvay İşçileri Cemiyeti 53, 60

TRT 16, 26, 339, 340, 342, 353, 379, 420, 449, 623, 633, 635, 686

TSEKP (Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi) 26, 58, 59, 68

TSF (Türkiye Sosyalist Fırkası) 26, 49

TSP (Türkiye Sosyalist Partisi) 26, 59

Tulga, Refik 103

Tuna, Orhan 58, 65, 463, 685

Tunalı, Mehmet 150

Tunaya, Tarık Zafer 50, 168, 441, 531, 626, 683

Tuncer, Ehliiman 15, 16, 121, 126, 128, 151, 253, 263, 274, 278, 280, 291, 328, 329, 350, 388, 413, 418, 447, 461, 470, 564, 565, 566, 606, 686

Tunç, Halil 17, 68, 73, 82, 92, 115, 120, 139, 142, 161, 189, 211, 214, 215, 223, 227, 232, 242, 243, 254, 255, 328, 356, 404, 421, 431, 459, 499, 545, 571, 600, 657, 667, 683, 685

Tunç, Hüsniye 558

Tunçay, Mete 21, 49, 50, 51, 52, 53, 461, 567, 575, 585, 587, 588, 681, 683

Turan, Çimen 321, 567

Turgut, Enver 19, 92, 96, 156, 194, 280, 348, 378, 379, 380, 398, 418, 420, 422, 431, 432, 462, 470, 471, 473, 474, 525, 533, 565, 566, 615, 689

Turhan, Cengiz Mehmet 106, 384, 385, 430, 431, 432, 433, 441, 463, 465, 471, 474, 559, 566, 567, 626, 683

Turizm–İş 128, 134, 177, 256, 263, 274, 280, 285, 286, 287, 288, 296, 298, 432, 471, 473, 474, 481, 487, 491, 492, 525, 564, 565, 566, 570, 575, 579, 597, 603, 608, 636, 687

Tut, Erdoğan 463

Tüm–İş 26, 429, 430, 431, 432, 433, 480, 481, 487, 492, 493, 570, 575, 622, 632

Tümka–İş 477, 481, 482, 487, 492, 570, 597

Tür–İş 26

Türkay, Hasan 92, 96, 194, 254, 256, 378, 379, 380, 600, 640

Türk Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Partisi 55

Türk Deniz Ulaş–İş 455, 457

Türk Endüstri İlişkileri Derneği 63

Türkeş, Alpaslan 323, 421

Türk Harb–İş 455

Hür–İş (Türk Hür–İş Konfederasyonu) 11, 112, 113

Türk–İş 10, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 22, 26, 33, 61, 63, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 76, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 88, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 103, 106, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 125, 128, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 139, 142, 143, 144, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 154, 155, 159, 160, 161, 166, 169, 170, 173, 175, 177, 178, 179, 181, 183, 184, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 198, 199, 204, 208, 209, 210, 211, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 245, 246, 253, 254, 255, 256, 268, 281, 282, 283, 290, 293, 295, 297, 304, 308, 311, 315, 323, 327, 328, 340, 341, 342, 345, 356, 357, 359, 362, 378, 379, 380, 383, 384, 385, 389, 390, 391, 400, 403, 404, 406, 415, 420, 421, 422, 429, 430, 431, 432, 433, 444, 450, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 471, 473, 474, 475, 476, 477, 482, 497, 499, 500, 501, 503, 504, 505, 510, 513, 526, 527, 528, 531, 533, 534, 540, 541, 544, 545, 547, 550, 554, 557, 571, 572, 579, 581, 587, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 597, 599, 600, 601, 606, 607, 608, 609, 610, 613, 614, 620, 621, 623, 624, 626, 627, 631, 632, 633, 636, 639, 640, 641, 642, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 665, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 689, 690

Türkiye Amele Birliği 51

Türkiye Bağımsız İşçi Sendikaları Direniş Komitesi 19

Türkiye Çalışanlar Partisi girişimi 25

Türkiye Çikolata Sanayi İşçileri Sendikası 93

Türkiye Dernek Birlikleri İttihadı 51

Türkiye Devrimci Güç Birliği 23

Türkiye–İş 12, 134, 177, 179, 180, 285, 295, 640, 686, 687

Türkiye İşçiler Derneği 25, 50, 70, 684

Türkiye İşçi Partisi 10, 25, 68, 69, 91, 93, 94, 98, 112, 115, 143, 145, 161, 165, 167, 171, 210, 215, 217, 224, 229, 239, 247, 248, 254, 256, 277, 312, 317, 318, 321, 322, 324, 325, 326, 333, 400, 429, 435, 514, 524, 529, 539, 589, 617, 664, 667, 683, 684, 687

Türkiye İşçi Sendikaları Federasyonu 70

Türkiye Metal–İş Federasyonu 378

Türkiye Sağlık Kurumları Personeli Sendikası 451

Türkiye Taşıt İşçileri Sendikaları Federasyonu 82

Türkiye Umum Amele Birliği 9, 26, 51, 52

Türk Kültür Derneği 337

Türkler, Kemal 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 27, 63, 68, 73, 93, 96, 98, 99, 103, 105, 106, 109, 112, 116, 117, 120, 122, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 135, 137, 138, 140, 142, 144, 145, 147, 149, 150, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 160, 161, 166, 168, 174, 179, 180, 182, 183, 194, 195, 203, 211, 216, 220, 227, 228, 233, 247, 250, 253, 255, 256, 261, 262, 263, 266, 267, 268, 274, 275, 276, 278, 279, 280, 292, 307, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 327, 328, 337, 338, 340, 341, 344, 348, 358, 362, 370, 388, 389, 390, 391, 392, 394, 398, 399, 402, 409, 412, 414, 416, 432, 441, 447, 448, 450, 452, 459, 462, 463, 464, 470, 471, 475, 477, 501, 507, 510, 515, 517, 521, 523, 524, 525, 528, 529, 531, 532, 533, 535, 536, 537, 538, 539, 541, 550, 551, 552, 564, 565, 566, 574, 575, 576, 581, 596, 606, 607, 608, 609, 612, 615, 617, 618, 620, 622, 625, 626, 627, 628, 630, 631, 632, 633, 637, 654, 660, 683, 685, 686, 687, 689

Türk Maden–İş 11, 128, 135, 136, 137, 149, 152, 169, 171, 177, 219, 253, 263, 274, 285, 286, 287, 288, 293, 295, 296, 297, 298, 564, 565, 566, 570, 612, 654

Türkmenoğlu, Namık 291

Türkmert, Nihat 151

Türkoğlu, Faruk 31, 567, 578

Türkoğlu, Nuri 275, 565, 578

Tüzün, Metin 567

U

UAW (Otomobil İşçileri Sendikası) 26, 98, 228, 230, 341, 589

Uğur, Şadi 17, 94, 277, 291, 330, 418, 419, 420, 422, 431, 433, 441, 474, 476, 567, 574, 612, 622, 624, 626, 683

Ulaş–İş (TU–İS) 113, 217, 453, 455, 457, 526, 661

Ulucan, Mustafa 183, 686

Ulucan, Zeki 277

Uluç, Hasan 150, 280, 323, 471, 566

Uluç, İsmet Demir 182, 323, 471, 566

Uluslararası Barış Mahkemesi 338

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu 80, 657

Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi 338, 340

Umut, Cahit 15, 174, 325

Uncu, Halil 141

Uslubaş, Hüseyin 93

Usta, Numan 51, 60

USTE (IISH) 5, 33, 34, 69, 77, 109, 135, 138, 174, 254, 258, 259, 281, 285, 288, 289, 300, 309, 345, 563, 571, 573, 582, 585, 591, 599, 602, 689

Uygun, Kazım 280, 565

Uykusuz, Mim 91, 567, 578

Uyum, İhsan 151

Ülkücü İşçiler Derneği 421

Ünsal, Engin 94, 95, 191, 235, 318, 319, 320, 331, 515, 567, 656, 684

Ürenay, Ömer 150

Ürgüplü, Hayri Suat 114, 115, 689

V

Varuy, Nebil 32, 196, 320, 345, 346, 603, 687, 693

Vatan Partisi 93, 94

Vitt, W. 383

Y

Yakar, Rıfat 150

Yaman, Mithat 140, 684

Yapı–İş (Ankara) 12, 128, 134

Yapım–İş 292

Yavuz, Abdurrahman 5, 42, 150, 171, 363, 685, 693

Yeğin, Mengü 138

Yeldan, Şinasi 145, 316, 529, 693

Yeni Haber–İş 476, 486, 487, 570, 636, 637

Yeşiltaş, Bayram 269

Yeşiltepe, Ertuğrul 254, 600

Yetkiner, Ayhan 128, 130, 183

Yıldırım, Adil 323

Yıldırım, Canip 419

Yıldırım, Yaşar 397, 562

Yıldırımcan, Memiş 471, 566

Yıldız, Fikri 275, 565

Yıldız, İsmail 291

Yıldız, Şaban 10, 61, 68, 70, 71, 72, 73, 93, 103, 116, 121, 127, 172, 173, 195, 211, 277, 327, 393, 427, 472, 492, 567, 685, 687

Yılmaz, Kemal 59, 96, 171, 174, 193, 217, 219, 222, 263, 269, 275, 277, 280, 291, 380, 471, 533, 565, 566, 602, 632, 685

Yılmaz, Şevket 96, 193, 217, 219, 222, 380

YİS (Yapı İşçileri Sendikası) 12, 26, 128, 177, 181, 182, 295, 436, 686, 687

Yol–İş 53, 95, 113, 453, 455, 457, 459, 526, 661, 683, 685

Yön (grubu) 94, 95, 96, 194, 211, 657, 692

YTP (Yeni Türkiye Partisi) 26, 274

Yücel, Can 31, 441, 626, 684

Yümlü, Ruhi 263, 275, 280, 471, 565, 566

Z

Zadil, Ekmel 277, 463

Zengin, Cavit 241, 275, 565

Zeren, Sezai 323

Zeydanlı, Burhan 291

Ziraat–İş 476, 478, 484, 485, 486, 487, 570, 636

ZMİS (Zonguldak Maden İşçileri Sendikası) 26, 114

DİSK TARİHİ

KURULUŞ • DİRENİŞ • VAROLUŞ

1. CİLT • 1967-1975

"Emperyalizmin, devletimizin ve milletimizin hayatına yeniden kastetme çabalarının arttığını ve bir avuç aracının, kapkaççının ve sömürücünün bu çabalara katıldığını gören bizler, Büyük Atatürk'ün daha 1921'de ilan ettiği gibi 'bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı' savaşmaya and içmiş sendikacılarız.

1872'den bu yana grev hakkını kullanarak, direnme gücünün başarılarını toplayan, Dernek kurma hakkını en güç koşullar altında kullanan,

1909'dan beri Uluslararası işçi dayanışması çabalarına katılan,

Demokrasiye aykırı yasalar değiştirilince 1946'da yeniden sendikalar kuran,

Sosyal adaletin gerçekleştirilmesi mücadelesinde 1961'de miting yaparak yeni bir aşamaya ulaşan,

Anayasa ilkeleri uğruna kurşunlanan, coplanan, hapse atılan, yine de toplumcu mücadelesini bırakmayan;

BİZLER; Türk işçi sınıfının tüm çıkarları, hakları ve özgürlükleri ve de onuru için bir araya geldik. "

DİSK Kuruluş Bildirisi'nden

Elinizdeki kitap DİSK'in 50 yılı aşkın mücadelesini ve deneyimini birincil kaynaklara dayalı olarak kapsamlı ve nesnel bir biçimde anlatmayı amaçlayan çalışmanın ilk cildidir. Örgütlerin tarihsel hafızaları yok olursa kimlikleri de yok olur. DİSK Tarihi kitabı DİSK'in mücadele ve deneyim hafızasını bugünlere ve yarınlara taşımayı amaçlıyor. Özgün arşiv kaynaklarından, binlerce belge, yayın ve fotoğraftan yararlanarak hazırlanan kitap DİSK ve Türkiye işçi sınıfı tarihi alanında önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlıyor.

DİSK

Kapak fotoğrafı:
15-16 Haziran 1970 Direnişi,
DİSK Arşivi.